

श्रीरायचन्द्र जिनागमसंग्रहे

भगवत्सुधर्मस्वामिप्रणीत

श्रीमद्भगवतीसूत्र (व्याख्याप्रज्ञप्ति)

मूल अने अनुवादसहित

चतुर्थखंड

शतक १६-४१

प्रेरक-श्रीयुत पुंजाभाई हीराचंद

अनुवादक अने संशोधक—

पंडित भगवानदास हरखचंद दोशी

अमदावाद

प्रकाशक गोंपाळदास जीवाभाई पटेल, जैन साहित्य प्रकाशन ट्रस्ट, अमदावाद.

मुद्रक:-रामचंद्र येसू शेडगे, निर्णयसागर प्रेस. २६-२८ कोलमाटलेन मुंबई

સંપાદકીય નિવેદન

આ ચોથો ભાગ ૧૬ મા શતકથી આરંભી ૪૧ મા શતક સુધીમાં પૂરો પ્રકાશિત થાય છે. આ ચોથા ભાગના અન્તે નીચેના સુદ્ધાઓ સંવંધે કહેવાનું છે.

૧ સંશોધન અને પ્રતિઓનો ઉપયોગ. ૨ અનુવાદ. ૩ પરિશિષ્ટો.

૧ સંશોધન અને પ્રતિઓનો ઉપયોગ. આ સૂત્રના સંશોધનમાં ક, ય, ગ, ઘ અને ઙ એ પાંચ પ્રતિઓનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે. અને તે સિવાય એક તાડપત્રની પ્રતિનો પણ ઉપયોગ કરેલો છે. તે વધી પ્રતિઓના પાઠાન્તર ન લેતા તેમાં જે પાઠ શુદ્ધ જણાયો તે મૂકવામાં આવ્યો છે. આગમોનાં પાઠાન્તર સહિત શુદ્ધ સંસ્કરણની અનિવાર્ય આવશ્યકતા છે. પરંતુ તે કાર્યમાં પ્રાચીન હસ્તલિખિત પુસ્તક પ્રતિઓની તથા સમય વગેરે સાધનોની જરૂર હોવાથી અને હાલ તે વધી સામગ્રીનો અભાવ હોવાથી પાઠાન્તરો આપ્યા સિવાય શુદ્ધ પાઠ આપી સંતોષ માનવો પડ્યો છે. પ્રતિઓનો સામાન્ય પરિચય ત્રીજા ભાગના નિવેદનમાં આવ્યો છે તેથી અહીં આપવામાં આવ્યો નથી.

૨ અનુવાદ. ભગવતીસૂત્રનો અનુવાદ મૂળ પાઠને અનુસરીને કરવામાં આવ્યો છે અને વિષયને સ્પષ્ટ કરવા માટે વધારાનાં શબ્દો [] આવા કોષ્ટકમાં આપ્યા છે. તે સિવાય કઠળ વિષય સમજાવવા આવશ્યક ટિપ્પણો આપવામાં આવ્યા છે. વાચકની સુગમતા ધ્યાનમાં રાખીને દરેક ઉદ્દેશ્યને પ્રશ્નવાર સૂત્રનો વિભાગ કરી અને અનુક્રમે આંકડા મૂકી તેની નીચે તેજ સૂત્રના આંકડામાં અનુવાદ આપવામાં આવ્યો છે. અવાન્તર પ્રશ્નને જુદા સૂત્ર તરીકે ન ગણતાં મૂળ પ્રશ્નના સૂત્રમાંજ તેની ગણના કરી છે. તે સિવાય ય્યાં પ્રશ્ન નથી પરંતુ ચરિત્ર કે વર્ણનાત્મક ભાગ છે ત્યાં પણ જુદી જુદી કંઠિકા પ્રમાણે જુદાં જુદાં સૂત્ર ગણવામાં આવ્યાં છે. પૃષ્ઠના પ્રાન્તે વિષયનું સૂચન પણ કરેલું છે.

૩ પરિશિષ્ટો. અહીં વાચકોને ઉપયોગી થાય તે માટે જુદા જુદા સાત પરિશિષ્ટો આપવામાં આવ્યાં છે. (૧) પહેલા પરિશિષ્ટમાં ભગવતીસૂત્રમાં આવેલા પારિભાષિક શબ્દોનો કોશ આપવામાં આવ્યો છે અને જે સ્થળે તે શબ્દ વાપરવામાં આવ્યો છે તેનો પૃષ્ઠાક આપેલ છે. (૨) વીજા પરિશિષ્ટમાં દેશ, નગરી અને પર્વતાદિના નામો છે. (૩) ત્રીજા પરિશિષ્ટમાં ચૈત્ય અને ઉદ્યાનના નામો છે. (૪) ચોથા પરિશિષ્ટમાં અન્યતીર્થિક અને તાપસોના નામો છે. (૫) પાંચમા પરિશિષ્ટમાં સાધુ સાધ્વીનાં નામો, (૬) છઠ્ઠા પરિશિષ્ટમાં શ્રાવક-શ્રાવિકાના નામો. (૭) અને સાતમા પરિશિષ્ટમાં સાક્ષીરૂપે જે જે ગ્રન્થોનો નિર્દેશ કર્યા છે તે ગ્રન્થોના નામો આપ્યા છે આ અનુવાદ કરવામાં ભાદ્રશ્રી વેચરદાસે કરેલા ભગવતીસૂત્રની અનુવાદની કોપીનો પણ ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે માટે તેની કૃતજ્ઞતાપૂર્વક નોંધ લઉં છું. આ અનુવાદ કરવામાં અને તેના પ્રકાશનમાં કાલજી રાખવા છતાં રહી ગયેલા દોષોને માટે વાચકો દરગુજર કરશે અને સૂચન કરશે એવી આજ્ઞા રાખી બિરમું છું.

ભગવાનદાસ દોશી

स्व पुजामाई हीगचंद

(१८६०-१९३२)

जंमो जैन मिट्टान अने श्रीमद् राजचंद्रना उपदेयना प्रचार माट पोतानार्थी बनवु ववु कर्तु

चिरंजीव शेठ पुंजाभाई

दहेगाम पासे आवेला हरखजीना मुवाडामां तेमना पिता वेपार अर्थे रहेता. तेमनो मुख्य धंधो घोरधारनो हतो. कौटुंबिक सर्वत्र अमदावाद साथे हतो तेथी तेमनु एक घर त्या शामळानी पोळमा पण હતું.

नानी उम्મરમા पिता गुजरी गएला तेथी तेમનું પાલન માતા હેરી વાઈએ અને તેમના કાકાએ કરેલું. ગામઠી નિશાળે વેસીને આંક લેખાં નામું વગેરે તેઓ શીખેલા. તેમને એક મોટા ભાઈ પણ હતા કેટલાક કુટુંબીઓ અમદાવાદ રહેતા હતા. તેથી યોગ્ય ઉમ્મર થતા વન્ને ભાઈઓ અમદાવાદ આવીને રહ્યા. મોટાભાઈ મીલના સૂતરનો વેપાર કરતા અને પુંજાભાઈએ ગર્જીયાળીની દુકાનમા ટુકા પગારથી નોકરી શરૂ કરી અને પોતાની વાહોશી તથા પ્રામાણિકતાને લીધે ભાગીદાર થઈ પાછળથી તેઓ સ્વતંત્ર દુકાનદાર પણ થઈ શક્યા હતા. તેમના ત્રણ લગ્ન થયાં. છેલ્લું ૩૬-૩૭ વર્ષની વયે સાળંદમા થયેલું. છેઢાં પત્ની સમરયત્રાઈથી તેમને એક પુત્ર થયો, તેનું નામ કચરાભાઈ હતું. પણ એ ભાઈ ચિરંજીવ ન થઈ શક્યો. લગભગ એ અરસામા શ્રીમદ્ રાજચંદ્રનો તેમને સહવાસ થયો અને એ સહવાસ વે એક વરસ ઠીક ઠીક રહ્યો. એને પરિણામે એમની દૃષ્ટિ સમાજસેવાના રોકડ ધર્મસ્વરૂપ કાર્યો તરફ વળી. તેથી તેમણે ફરતા પુસ્તકાલયની યોજના, શ્રાવિકાઉચોગશાળા, શ્રીરાયચંદ્રસાહિત્યમંદિર, મજૂરશાળા અને જિનાગમપ્રકાશકસમૈ વગેરે સંસ્થાઓને ડમી કરવામા ખૂબ પાઠો આપ્યો.

અમદાવાદની દાદાભાઈ નવરોજી લઈત્રેરીમા એમણે સારી સહ્યામા પુસ્તકો મેટ આપેલા છે અને તે શ્રીમદ્રાયચંદ્રસાહિત્યમંદિર એ નામથી જુદા વિભાગ તરીકે ત્યા રાખવામા આવેલા છે.

વળી, શ્રીમદ્ના સર્વવને લીધે તેઓ મહાત્મા ગાંધીજીના સહવાસમાં વધારેમા વધારે આવ્યા. એના પરિણામે એમણે પુરાતત્ત્વમંદિર ડઘાડવામા અસાધારણ પાઠો આપ્યો જેથી શ્રીરાજચંદ્રજ્ઞાનમંડાર સ્થપાયો. આ પછી તેમણે પોતે એકલાએ સ્થાપેલી અને નિભાવેલી જિનાગમપ્રકાશકસભાની સંસ્થાનું કામ ગુજરાત વિદ્યાપીઠને સોંપી તેને ફરીવાર લગભગ રૂ૦ ત્રીશ હજારનું દાન આપ્યું અને એ દ્વારા વિદ્યાપીઠના કાર્યવાહકોએ શ્રીપુંજાભાઈ જૈનગ્રંથમાળા કાઢવી શરૂ કરી.

તેઓ સામાજિક સેવા કરતા કુટુંબના લોકોને મુલી ગયા ન હતા. પોતાના વ્યવસાયમાં દૂરદૂરનાં પણ સર્ગાઓને રોકીને તેમણે સારી પાયરીએ ચઢાવેલા છે. લોમને કારણે કોઈ કુટુંબી કાઈ અવ્યવસ્થા કરતો તો પણ તેના તરફ તેમની અમીદૃષ્ટિ જ રહેતી. એક કુટુંબીએ મોટી રકમની અવ્યવસ્થા કરેલી, એ રકમ એક સાર્વજનિક સંસ્થાની હતી તેથી પોતાના પદરથી એ રકમ મરપાઈ કરીને એ વખતે પુંજાભાઈએ પોતાની પ્રામાણિકતાનું તેજ વતાવેલું અને પેલા મોટાલો કરનાર સ્વજન તરફ કરુણાવૃત્તિ જ દાખવેલી.

પોતાનો પુત્ર અકાલે કાઢવશ થયેલો હોવાથી તેઓએ પોતાના દૌહિત્રોને પુત્રવત્ સાચવ્યા, અને તેમના દ્વારા શુદ્ધ દેશી કાપડનો પવિત્ર વ્યવસાય કરાવીને તેમને સારી સ્થિતિ ઉપર લાવી મુક્યા છે.

તેમની છેલ્લામા છેલ્લી યાસ નોધવા જેવી પ્રવૃત્તિ ઢાડી જવાની હતી. ઉમ્મરે વૃદ્ધ અને શરીરે અશક્ત હોવા છતા તેમણે ઢાડીકુચમાં જવાની ઇચ્છા મહાત્માજીને દર્શાવેલી પણ મહાત્માજીએ જ તેમને આશ્રમમા રહેવાનો આગ્રહ કરેલો છતા તેઓ મહાત્માજી ઢાડી પર્હોંચ્યા પછી એકવાર ઢાડી જઈ આવેલા અને દેશના ગરીબો પ્રલેની પોતાની ઢાજ વતાવીને જ સતોષ પામેલા.

મહાત્માજીને તેમના ઉપર ઇટલો વધો પ્રેમ હતો કે તેઓ તેમને ‘ચિરંજીવી’ શબ્દથી સંબોધતા. શ્રીમદ્રાયચંદ્રભાઈએ તેમના ઉપર કેટલાક કાગલો લખેલા તે ઉપરથી તેમના મક્ત હૃદયની પ્રતીતિ થઈ શકે એમ છે. સ્થલસંકોચને લીધે એ પત્રો અહીં નથી આપી શકાતા.

ટુંકામા શ્રીપુંજાભાઈ આપ વલે વધેલા અને સામાજિક કાર્યોમા ઠેઠ સુધી રસ લેતા રહેલા. એમના જીવનનું થોડું ઘણું અનુકરણ થઈ શકે તો પણ ઘણું છે.”

૭૨ વર્ષની પાકી વયે સવત્ ૧૯૮૮ના આસો વડ ૮ ને શનિવારના ૨૨-૧૦-૧૯૩૨ના રોજ તેમનું અવસાન થયું તે વખતે મહાત્માજીએ આશ્રમ સમાચારમા જે લખેલું છે તે આ સાથે આપવામા આવ્યું છે. તે દ્વારા શ્રીપુંજાભાઈની વિશેષ ઓઢલાણ થઈ શકે એમ છે.

વેચરદાસ

૧ ગુજરાતના નરરજ પ્રસિદ્ધ સાક્ષર શ્રીરમણભાઈ નીલકંઠના હસ્તે આ યોજના સુલ્હી મૂકેલી.

૨ સ૦ પુંજાભાઈને શ્રીમદ્રાયચંદ્રભાઈનો એ આદેશ હતો કે શ્રીજિનાગમો ગુજરાતીભાષામા અનુવાદિત કરીને સર્વ લોક સુલભ કરવા તે પ્રમાણે તેમણે આ સંસ્થાની શરૂઆત કરેલી અને એ સંસ્થાને સુરક્ષિત રાખવા જીવનપર્યંત પ્રયત્ન પળ કરતા રહ્યા

૩ આ જ્ઞાનમંડાર અમદાવાદમા છે, એમા જે જાતની સાહિત્યસામગ્રી એકઠી કરાણી છે એવી સામગ્રી આપના દેશના અન્ય પુસ્તકાલયોમા ઘણી વિરલ જોવામા આવે છે. હસ્તલિખિત પુસ્તકો પણ એમાં સંચવાણા છે

૪ સ૦ શ્રીપુંજાભાઈના સ્વજન અને જીવનપર્યંતના સહચર શ્રીનેમચંદ્રભાઈએ મોકલેલી સામગ્રી ઉપરથી આ થોડું લખી શકાયું છે તે અર્થે તેમને ધન્યવાદ.

चिरंजीवी पुंजाभाई

प्यारे में पुंजाभाईने चिरंजीवी विशेषणयी लगवानु शरु करुं ल्यारे कोर्ट बाळके आश्रयपूर्वक मने सत्राट ज्यों “पुंजाभाई तो तमाराधी ए वधे मोटा छे एने तमे चि० केम करी शको ?” में कंटेक आबो जनाव लम्बो हतो. ‘पुंजाभाई वधे तो मोटा छे पण मारी उपर ते एक निर्दोष बाळक जेटो निश्चास मूके छे ने मारी भक्ति पण नेटगज भावयी करे छे’ आ मारु लगरुं अश्वरथः चरोचर हतु. ए विश्राम अने ए भक्तिने मारु मारी योग्यतानिषे मने शका छे. पण पुंजाभाईना निश्चास निषे अने नेनां भक्तिनिषे मने लेटा पण शका नथी. गमे ते प्रकारनु सकुट आवे ल्यारे पुंजाभाईने मारु मारो अभिप्राय वेदवाक्यरूपे कान कानो. पुंजाभाई बुद्धिगमन न हता पण बुद्धिपूर्वक तेणे मारी उपर निश्चास मूकवानो निश्चय करेले

ए पुंजाभाई जे अर्थमा मे एने चि० करी संशोधा ए अर्थमा आवे भटे न होय पण तेथी बट वधारे भित्तुन अर्थमां चिरंजीवी छे.

तेने हु चिरंजीवी करी संशोधनो मरो पण मारे तेने कंटेक आश्रयवानु न हतुं. हुं तो पुंजाभाईना गुणनो पुंजागि हतो. पुंजाभाईनी नम्रता, पुंजाभाईनी धर्मपरायणता, पुंजाभाईनी सत्यपरायणता, पुंजाभाईनी उदारता मारी दृष्टि कोर्टयी आटी शकार एनी न हती. पुंजाभाईमा सर्वापणनी शक्ति हती.

पुंजाभाई रायचंद कविने पोतानु संरक्ष मानता. हुं पण रायचंदभाईनो पुंजागि हतो तेथी पुंजाभाई मारा तरफ आकर्षीया हता. पुंजाभाईनी जेम हुं रायचंदभाईने गुरुपद नहोतो आपी शक्यो, तेनुं तेने दृष्ट न हतुं. पुंजाभाई समजता हता के कोर्टने गुन्पट दीनुं देवानुं नथी. छोटचुंवक जेम छोटने पोता प्रले खेंची ले छे तेम गुरु शिष्यने पोता प्रले मेंची ले छे.

पण रायचंदभाईने विषे हुं जे कंटेक करेतो ते पुंजाभाईने बहु गमतुं अने वधारे तो ए गमतुं के जे वस्तुनी हुं खुनि कानो ते मारामां उतारवानो प्रयत्न करतो, आपी अमारी वधेनी गाठ दिवसे दिवसे दृष्ट थती गर्.

आश्रमना आरम्भयी ज पुंजाभाईनो तेनी साथे निकट सवध बंधायो ने जो के ते आश्रमवासी न थका हता आश्रमवासी तरने वर्तना. आश्रमना घणा नंक्रोमा पुंजाभाईए भाग लीयो हतो. अमदावादनी वजार्नी गुंचो पुंजाभाई वनावे. अने जे जोहिये ते पुंजाभाई लयी आपे. पुंजाभाईना माणसो आश्रमनी सेवा सारु गमे ल्यारे वपराय, पुंजाभाईनी दुकान अने घर आश्रमवासीओनुं शहरमां आश्रयस्थान हतुं. सावरणीयी माडीने अनाज, धी, इत्यादि केम अने क्या ठीक मळी शके ए वतावनार पुंजाभाई पुंजाभाईनी देरगेमथी अने तेमनी सग-हथी आश्रमे घणा पैसा बचावी लीया छे. जे जमीनमा हाळ आश्रम छे ते शोयनार पण पुंजाभाई. तेनो सोदो करनार पण पुंजाभाई. आवी अनेक सेवाने सारु पुंजाभाईए कोई दहाडो उपकारना वे शक्योनी आशा सरसीये नथी करी आश्रम पोतानु छे. एम समजने पुंजाभाई छेवटनी बडी लगी बर्ला हता. पुंजाभाईना निकट संबंधमा आवता हता पुंजाभाईमा मे अवरोह नथी जोई. नथी अनिशयोकि जोई. काम बिना पुंजाभाई चोले नहि. पुंजाभाई उपसपमा भाग ले ज शाना ? एनी वार्ता ते हमेशा धर्मनी वार्ता होय. सज्जनोनुं स्मरण तेमने प्रिय हतुं.

पुंजाभाईना मनमा कोईनो द्वेष में कवी अनुभव्यो नथी. कोईने विषे कटुवचन बोलता में पुंजाभाईने मामझ्या नथी

पुंजाभाई वेपारमां कुशळ हता, वे पैसा कमाया पण हता, धारत तो वधारे कमाई शकत पण रायचंदभाईना प्रसंगमा आख्या पडी तेमणे पोतानो पथारो सकेल्यो हतो, एवी मारी उपर छाप छे. पुंजाभाईनी शाख पहेली श्रेणीनी हती. तेने ला मुकेछुं द्रव्य दूवे घोईने पाछुं मळी शके.

आश्रमना पैसानी व्यवस्था पुंजाभाई ज करता अने लांबा काळ लगी गुजरात प्रांतिक समितिना रजजानची पण हता.

पुंजाभाई पुण्याला हता, मुमुक्षु हता, आ युगमा एना जेवा निरुद्धी मनुष्यो आगळीना वेटा उपर गणाय तेदछापे मळना मुस्कळ पडे.

पुंजाभाईनो स्पर्श आश्रमने पावन करनारो हतो. पुंजाभाईनो धर्म साकडो न हतो. तेना धर्ममा वधा धर्मने स्थान हतुं.

आवा पुंजाभाई चिरंजीवी ज छे. आपणे सह तेना गुणनुं चिंतवन करीये. तेना सवधने योग्य वनवा प्रयत्न करीए.

(आश्रमसमाचारमां-गांधीजी)

આધ્યાત્મિક શોધ

જીવનતંત્રના રહસ્યની જિજ્ઞાસામાંથી આધ્યાત્મિક શોધનું શરણ ફટે છે. એ જિજ્ઞાસા જ આધ્યાત્મિક શોધનો મૂળ પાયો છે. આપણા દેશમાં જે જે મહાન આત્મશોધકો થયા છે, જેને આપણે સંતો કહીએ છીએ તેઓ એ જિજ્ઞાસાથી જ પ્રેરાઈને જીવન અને જગતની ગૂંચ ઊકેલવા પોતે કરેલી પ્રવૃત્તિનો જુદો જુદો વૃત્તાંત પોતપોતાની શૈલીથી મૂકી ગયા છે.

જેમનાં બુદ્ધિ અને મન ઠીક ઠીક વિકાસ પામ્યાં છે એવા સંસ્કારસંપન્ન, આરોગ્યસંપન્ન, તેજસ્વી, આત્મશોધક મુમુક્ષુ લોકોને પૂર્વોક્ત જિજ્ઞાસાથી આ નીચેના કેટલાક પ્રશ્નો થાય તે તદ્દન સ્વાભાવિક છે.

આ જગત એ શું છે? આ વધી મોહમાયા એ શું છે? જગતમાં દુઃખ અને અસંતોષનાં કારણો કયાં છે? તે ટલી શકે કે નહિ? ટલે તો કેવી રીતે? હું શું છું? હું ક્યાંથી, શામાટે, ક્યારે અને કેવી રીતે આ જગતમાં આવ્યો છું? જો હું કોઈ જુદો છું તો સદાને માટે આ વિશ્વથી મારો છૂટકારો થશે કે નહિ? આ જગતની ઉત્પત્તિ ક્યારે, કેવી રીતે, શામાટે અને કોને માટે કોણે કરી? શું આ વિશ્વ કોઈ વાર નાશ પામશે કે નહિ? જો નાશ પામશે તો આ વધા પદાર્થો—નદી, સમુદ્ર, પહાડ, જંગલો, પ્રાણીઓ એ વધુ ક્યાં જશે? હું પોતે ક્યાં જઈશ? શું વિશ્વના પ્રલય પછી હું રહેવાનો છું? જો રહીશ તો કયા આકારમાં અને કોને આધારે? જો નહિ રહું તો તેનું શું કારણ? શું એવી કોઈ વિશેષ શક્તિ છે કે જે આ વિશ્વને ફરીથી સર્જી શકે?

આ વધા પ્રશ્નો કોઈં આજકાલના નવા નથી પણ વેદકાલની શરૂઆતથી ઇટલે કે જ્યારે આર્યગણ સંસ્કારસંપન્ન અને બુદ્ધિસંપન્ન હતા ત્યારથી જ ચર્ચાતા આવ્યા છે. આ પ્રશ્નો સાથે આધ્યાત્મિક શોધને ગાઢ સંબંધ છે.

વેદો, ઉપનિષદો, બ્રાહ્મણો, આરણ્યકો વગેરેમાં આધ્યાત્મિક શોધ કરનારા તે તે દિવ્યપુરુષોએ એ પ્રશ્નો અને એવા વીજા અનેક પ્રશ્નો ઊપજાવી તેની ચર્ચા કરેલી છે. અને જેમ જેમ બુદ્ધિવલ્લ અને આત્મશોધ ઊંડાં જતાં ગયાં તેમ તેમ વીજા પણ અનેક શોધકોએ એ પ્રશ્નો વિષે જુદી જુદી દૃષ્ટિથી પોતપોતાના જુદા જુદા વિચારો દર્શાવ્યા છે.

વધુમાં સાંખ્યાચાર્ય કૃપિલ, ન્યાયપ્રવર્તક અક્ષપાદ, વિશેષવાદી મહર્ષિ કૃષ્ણાદ વગેરે અનેક પુરુષોએ એ પ્રશ્નો ઉપર વધારે પ્રકાશ આપવા પ્રયાસ કર્યો છે. ભગવાન મહાવીરે અને ભગવાન બુદ્ધે પણ જીવનની ગૂંચ ઊકેલવાને જે આધ્યાત્મિક પ્રયાસો કર્યા તેમાં પણ એ વધા પ્રશ્નો ઉપર અવશ્ય પોતપોતાની દૃષ્ટિએ યોગ્ય પ્રકાશ નાખેલો છે.

ભગવાન બુદ્ધ વિષે કહેવામાં આવે છે કે તે પોતે ચાલપણથી ચિંતનશીલ પ્રકૃતિના હતા અને તેમનું મન વિશ્વની આ વાહ્ય પ્રવૃત્તિમાં ચોંટતું ન હતું. માટે જ રાજા શુદ્ધોદને તેમને રાખવાની એવી વ્યવસ્થા કરેલી કે જ્યાં સદા ગાનતાન, રાગરંગ, વિષયવિલાસ અને અલંકાર સ્વર્ગીય સુખ તેમને મળે કે જેથી તેમનું મન આ સંસારમાં ચોંટી જાય. પણ છેવટે રાજા શુદ્ધોદનના આ વધા પ્રયાસો નિષ્ફળ ગયા અને સિદ્ધાર્થ પોતાની સ્ત્રી અને પુત્રને છોડીને મધરાતે, પોતાના ચિત્તમાં રહેલી ઊંડી ઊંડી ઉદાસીનતા અને અસંતોષના કારણો શોધવા નીકળી પડ્યા. તેમને એવી રાજશાહીમાં રાખેલા હતા કે મંદવાડ શું, ઘડપણ શું અને મરણ શું તેની સુદ્ધાં તેમને ખબર નહિ પડેલી. જ્યારે તેમને મંદવાડ, ઘડપણ અને મરણ જોયાં ત્યારે તેઓ વધારે વિહ્વલ બન્યા અને એ દુઃખોના અંતમાટે તેમને પ્રયાસ કરવાનું પણ નક્કી કર્યું.

ભગવાન મહાવીર પણ જેમનું નાનપણનું નામ વર્ધમાન હતું, જેમના માતા અને પિતાનું નામ અનુક્રમે ત્રિશલા અને સિદ્ધાર્થ હતા, વચપણથી ચિંતનશીલ અને સંસ્કારસંપન્ન હતા. તેમને લગતી જૈન સાહિત્યમાં જે દંતકથાઓ અને પરંપરાઓ મળે છે તે ઉપરથી ઇટલું તો તારવી શકાય એમ છે કે તેમનું મન આત્મશોધ તરફ વચપણથી જ વહેલું હતું. સાથે તેમનામાં માતપિતા તરફ ઘણો સદ્ગ્રાહ હતો જેથી તેમને તેમના આગ્રહથી જ ગૃહસ્થાશ્રમ સ્વીકારેલો અને એક પુત્રીના પિતા પણ થયા. તેમને માતપિતાના નિર્વાણ વાદ પોતાને વચપણથી જ પ્રિય એવી આધ્યાત્મિક શોધને સવલ પ્રયત્નપૂર્વક ચાલુ કરવાનું ધારેલું હતા તેઓ પોતાના વડીલ બંધુના પ્રેમભર્યા આગ્રહથી એક વર્ષ જેટલો વચ્ચે વચ્ચે રાજધાનીમાં જ રહ્યા પણ તે દરમિયાન તેમને આધ્યાત્મિક શોધના સાધન તરીકે પરાપૂર્વથી જ ચાલ્યો આવેલો સયમમાર્ગ પોતાના જીવનવ્યવહારમાં અમલમાં મૂક્યો. તેમની પહેલા શ્રમણોની પરંપરામાં પાર્શ્વનાથ નામે એક પ્રખ્યાત યુગપ્રવર્તક થયેલા તેમજ વૈદિક પરંપરામાં અનેક પ્રકારના કર્મકાંડો અને દેહદંડનોનો રિવાજ આત્મશોધ કરવામાટે ચાલુ હતા જ.

જે સાહિત્ય ભગવાન મહાવીરના અનુયાયીઓએ મૂંઝેલું છે એ જોનાં એમની સામેની એ વધી શ્રમણપ્રાણપરંપરાઓની માહિતી આપ-
ળને મળી શકે એમ છે. એ પરંપરાઓમાંથી પ્રેરણા મેળવીને તેમણે હવે પોતાના જીવનની ગૂંચ ટકેડવા અને વિષમાં રહેતા છતાં તેનાથી
યતા ત્રાસોથી મુક્ત રહેવાનો માર્ગ શોધવા અરાંડ અને ઉપ પ્રયત્ન ચાલુ કર્યો. તેઓ પોતાની ગ્રીય વર્તની ડમ્મરે પટલે કે મરજુગાનીમાં
સાધના કરવા નીકળી પડ્યા, ધર્મી જ એમ જણાય છે કે તેમને એમટે કેટલી તાણવેલી હતી. તેઓ રાજપાટ, સમૃદ્ધિ અને મોગવિલા-
સનો લાગ કરીને કડકડતા શિયાળામાં ઘર બહાર નીકળી પડ્યા. વસ્ત્રથી ઘેરૂં ટાંકાવાની પળ ટપ્પા નહિ ફેરેલી.

ઘરેથી નીકળ્યા પછી વરાવર વાર વર્ષ સુધી તેમણે ભારે સાધના કરી, જે સાધનામાં તેમને શારીરિક અને માનસિક અનેક કષ્ટો
સહવાં પડ્યાં, જેનો સહિસ્તર નિર્દેશ જૈનશાગમોમાં અકૃત્રિમ ભાષામાં આપણી સામે મોજુદ છે. મૈત્રિમનિકાયાના સિંહનાદમુત્તમાં જે જાતની
રોમાંચકારી સાધના બુદ્ધ ભગવાને પોતે વર્ણવેલી છે તેવી જ સાધના આ ભગવાન વર્તમાન-મહાવીરની હતી. એ સાધનાના પરિણામે તેઓ
હવે સર્વપ્રકારની સ્થિરતા સાધી માનસિક, વાચિક અને કાયિક પ્રવૃત્તિઓ પર તેઓ નિરંતર અંકુશ રાખી શકે તેના સમર્થ થયા. અને સર્વ
પ્રકારની આસક્તિ, તૃષ્ણા તેમણે તે સાધનાદ્વારા ઉચ્છેદી નાલી. એ પ્રમાણે સ્થિતપ્રજ્ઞપણું અને વીતરાગભાવ પ્રાપ્ત કર્યા પછી અને વિશ્વને
ઢગલું થયું ગંભીર મનન કર્યા પછી પોતાના જમાનાના લોકો કે જેઓ આર્યોએ સ્થિર કરેલા આદર્શથી વળા પ્યુન થયેલા હતા અને જેઓની
એવી શ્રમણા હતી કે કર્મકાંડ કે દેહદંડમાં જ સર્વ સિદ્ધિ સમાયેલી છે, કર્મકાંડમાં દરેક પ્રકારની હિંમત, અસત્યને વાર્મિક સ્થાન
છે—તે પણ વેદને નામે, ઈશ્વરને નામે, તે છોડીને તે શ્રમણા ટાલ્યા અને ફરી વાર આર્યોએ શોધેલા અહિંસા, સત્ય, સર્વત્ર વંચુમાવ
અને ગુણની પ્રધાનતાના સિદ્ધાંતોને પ્રચારમાં મૂકવા ડેગ, કાઢ અને પ્રજાશક્તિને અનુમારે તેઓ પોતાનાં પ્રવચનો મગધ ડેગમાં ફરી
ફરીને કરવા લાગ્યા.

આ વ્યાખ્યાપ્રવૃત્તિસૂત્રમાં તેમનાં કેટલાક તે પ્રવચનોની નોંધોનો સંગ્રહ તેમના સમસમયી કે પરવર્તી અનુયાયીઓએ કરેલો છે.

આ ગ્રંથમાં જીવનશુદ્ધિની મીમાંસા અને વિશ્વવિચાર એ બન્ને મુદ્દાઓ પરત્વે જે કાંઈ કહેવામાં આવ્યું છે તે આજથી અઢી હજાર
વર્ષ પહેલાંના સત્યના અને જીવનશુદ્ધિના ઉપાસકોની અગાધ બુદ્ધિ અને શુદ્ધિનું ડંઢાળ વતાવવાને પૂરતું છે.

જો કે ગ્રંથમાં ચર્ચા બન્ને મુદ્દાની છે પણ મુખ્ય મુદ્દો તો જીવનશુદ્ધિની મીમાંસાનો જ છે. વિશ્વવિચારનો જે મુદ્દો સાથે ચર્ચેલો
છે તેને જીવનશુદ્ધિના સહાયક સમજીને ચર્ચવામાં આવેલો છે. જીવનશુદ્ધિ વિનાના માત્ર તે મુદ્દાના નર્વા જ્ઞાનથી જ શ્રેયપ્રાપ્તિ નથી એમ
ભગવાન મહાવીરે પદે પદે કહેલું છે. જીવનશુદ્ધિના મુદ્દાને ચર્ચનાં પણ કેટલીક એવી ચર્ચા કરવામાં આવી છે જે ચર્ચા તે સમયની
રુઢિને તોડી જીવનશુદ્ધિનો નવો માર્ગ વતાવનારી છે.

જીવનશુદ્ધિ

આ ગ્રંથમાં ભગવાને કહ્યું છે કે સંવર દુઃખ માત્રનો નાશ કરે છે, સંવર પટલે કે ઇન્દ્રિયો ઉપરનો જય, મન ઉપરનો જય, વાસના
ઉપરનો જય; ટૂંકામાં આત્મમાનમાં અંતરાયમૂત વધી વૃત્તિઓનો નિરોધ.

ભગવાને કહ્યું છે કે કોઈ વ્યક્તિ અળગાર-ત્યાગી-યાય પટલે કે તેને લોકો શ્રમણ તરીકે ઓળખે એવો વેશ પહેરે, એવી વેશધારી
વ્યક્તિ જો સંવરવિનાની હોય તો તેનો સંસાર ઘટવાને વડલે વળ્યા જ કરે છે અને તે ભારેકર્મી થઈ આ અનાદિ અનંત સંસારમાં ઢાંચા
કાઢ સુધી રચલ્યા જ કરે છે. (મા૦ ૧ પા૦ ૮૧) મગવાનના આ કથનનું તાત્પર્ય એ છે કે માત્ર વેશથી જીવનશુદ્ધિ થતી નથી, થઈ
નથી અને થશે પણ નહિ. જીવનશુદ્ધિમાં મુખ્ય કારણ સંવર છે એ મૂલ્યું ન જોડાવે.

એ જ પ્રમાણે જે પ્રાણી અસંયત છે જેમાં લાગવૃત્તિ જરા પણ જાગેલી નથી તેવા પ્રાણીઓનો નિસ્તાર નથી. એવી કોટિના પ્રાણીઓમાં
જેઓ પરતંત્રપણે પણ ઇન્દ્રિયો ઉપર અંકુશ રાખે છે, શરીર ઉપર અંકુશ રાખે છે અને માયા ઉપર અંકુશ રાખે છે તેઓ એ પરતંત્રપણે
કેળવાયેલી સહનશક્તિને ડીધે મહિષ્યમાં સારી સ્થિતિ મેળવે છે. (મા૦ ૧ પા૦ ૮૪) આમાં ભગવાનના કથનનું તાત્પર્ય એ છે કે પરતંત્ર-
પણે પણ કેળવાયેલો સંયમ જીવનવિકાસમાં યોડી ઘણી મદદ કરી શકે છે, તો જે મનુષ્યો એ સંયમને સ્નેષ્ટાએ કેળવે તેઓનો વિકાસ
સરલ રીતે યાય તેમાં તો કહેવું જ શું ?

૧ “જો ચેત્ત-કમેષ વચેણ પિહિસ્સામિ તંતિ હેમંતે ।
સે પારાએ આવકદાએ એવં ચુ આશુવમિયં તસ્ય” ॥

“તે પારગામી (ભગવાન મહાવીર) એવો સંકલ્પ કર્યો કે જીવનપર્યંત
હું આ વઘથી (ઘેરને) ટાકીશ નહીં, તેમનો એ (સકલ્પ) યોગ્ય જ કહેવાય”

[આચારાંગ સૂત્ર ઉપધાન શ્રુત ધ૦ ૧ ગાથા ૨]

૨ જુઓ આચારાંગ—ઉપધાનશ્રુત અધ્યયન ૧ ।

૩ જુઓ ભગવાન બુદ્ધના પચાસ ધર્મે સંવાદો ।

૪ “હુ એશ્વરશુદ્ધિપ્રમના” મુદ્દેષુ વિગતસ્પદ્ધ । વીતરાગમયક્રોધ સ્થિતવીરુનિરુદ્ધતે ॥”—ગીતા ।

એક સ્થલે ભગવાને જીવનશુદ્ધિને લક્ષમાં રાખીને મનની સ્થિતિઓ વર્ણવી છે. તે સ્થિતિના તેમણે છ નામ આપેલાં છે, જે જૈન સંપ્રદાયમાં લેશ્યાને નામે પ્રસિદ્ધ છે. મનુષ્યની અલ્પ ક્રૂરતા ક્રૂર વૃત્તિને કૃષ્ણલેશ્યા કહેવામાં આવી છે. જેમ જેમ એ ક્રૂરતા ઓછી થતી જાય અને તેમાં સાત્ત્વિક વૃત્તિનો ભાવ મેળાતો જાય તેમ તેમ માનવજીવનનો વિકાસ વધતો જાય છે. તે વિકાસપ્રમાણે તે ચિત્તવૃત્તિઓનાં નામ પણ જુદાં જુદાં બતાવેલાં છે. કૃષ્ણલેશ્યા કરતાં જેમાં થોડો વધારે વિકાસ છે તે વૃત્તિને નીલલેશ્યા કહેવામાં આવે છે. તે પછી જેમ જેમ વધારે વિકાસ થતો જાય છે તેમ તેમ અનુક્રમે તે તે ચિત્તવૃત્તિઓને ક્રાપોત, તેજ, પદ્મ અને શુક્લેશ્યાના નામથી ઓળખવામાં આવે છે. આ નીચેના ઉદાહરણથી આ વૃત્તિઓનો મર્મ સહજમાં સમજી શકાશે.

જેમ કોઈ એક વ્યક્તિ પોતાની જ સુખસગવડ માટે હજારો પ્રાણીઓને લાચારીમાં રાખે દુલ્લે કે જે પ્રાણીઓદ્વારા પોતાની અંગત સુખસગવડ મેળવે છે તે પ્રાણીઓના સુખની તેને જરા પણ દરકાર નથી, તે પ્રાણીઓ જીવે કે મરે પણ પેલા સુખભોગીની સગવડો તો સચવાવી જ જોઈએ. આવા મનુષ્યની વૃત્તિને કૃષ્ણલેશ્યાનું નામ આપી શકાય.

જે મનુષ્ય પોતાની સુખસગવડમાં જરા પણ ઊંચપ આવવા દેતો નથી પણ તે સગવડ જે પ્રાણીઓદ્વારા મળે છે તેમની પણ અજ-પોષણન્યાયે જરાતરા સંભાલ લે છે. આ જાતની વૃત્તિને નીલલેશ્યા કહે છે.

સુખસગવડ આપનાર પ્રાણીઓની પણ જે પૂર્વોક્ત ન્યાયે થોડી વધારે સંભાલ લે તે સુખભોગીની વૃત્તિને ક્રાપોતલેશ્યા કહી શકાય. આ ત્રણ લેશ્યાઓમાં વર્તનાર માણસને પોતે શું છે તેનું જરા પણ ભાન હોતું નથી અને તેથી જ તેનામાં વીજા પ્રત્યે અકારણ મૈત્રીવૃત્તિ રાખવાનો વિચાર પણ આવતો નથી.

જે માણસ પોતાની અંગત સુખસગવડને ઓછી કરે અને સુખસગવડ આપનારા સહાયકોની ઠીક ઠીક સંભાલ લે તેને તેજો-લેશ્યાવાળો કહી શકાય.

જે માણસ પોતાની સુખસગવડ જરા વધારે ઓછી કરી, પોતાના આશ્રિતોની તેમજ સંબંધમાં આવતા દરેક પ્રાણીઓની, રોદ મોહ અને મય સિવાય સારી રીતે સંભાલ લે તેની વૃત્તિને પદ્મલેશ્યા કહી શકાય.

જે સુખસગવડને તદ્દન ઓછી કરી નાખે અને પોતાની શરીરનિર્વાહ પૂરતી હાજતોને માટે પણ કોઈ પ્રાણીઓને લેશ પણ ત્રાસ ન આપે, તેમજ કોઈ પદાર્થ ઉપર લોહપતા ન રાખે, સતત સમભાવ જલ્લવાય એવો વ્યવહાર રાખે અને માત્ર આત્મભાનથી જ તુષ્ટ રહે તેની વૃત્તિને શુક્લેશ્યા કહી શકાય.

જીવનશુદ્ધિની હિમાયત કરનારા માટે આમાંની પહેલી ત્રણ વૃત્તિ ત્યાગ્ય છે અને પાછલી ત્રણ વૃત્તિ પ્રાપ્ત છે, તેમાં પણ છેક છેલ્લી વૃત્તિ કેવલ્યા સિવાય પૂર્ણ વિકાસ સર્વથા અસંભવ છે એમ ભગવાન મહાવીરે પોતાની વાણીમાં ઠેકઠેકાણે કહ્યું છે.

ભગવાને કહ્યું છે કે ઉત્થાન છે, કર્મ છે, વળ છે, વીર્ય છે, પરાક્રમ છે, આ શરીર જીવને લઈને હાલે ચાલે છે, શરીરની શક્તિ શરીરની પુષ્ટિને લીધે છે, પુષ્ટ શરીર અનેક પ્રકારની પ્રવૃત્તિઓ કરે છે અને એમાંથી પ્રમાદ જન્મે છે, એ પ્રમાદને લીધે જીવ અનેક પ્રકારની મોહજાળમાં ફસાય છે અને અજ્ઞાન અંધકારમાં સબડ્યા જ કરે છે, માટે પ્રમાદના મૂળ કારણ શરીરને જો સંયમમાં રાખવામાં આવે તો આ મોહજાળમાંથી જીવ સહેજે છૂટી શકે. (માં ૧ પાં ૧૨૦)

એક સ્થલે ભગવાન કહે છે કે માત્ર સંયમ, માત્ર સંવર, માત્ર બ્રહ્મચર્ય અને માત્ર પ્રવચનમાતાના પાલનથી કોઈ પ્રાણીનો નિસ્તાર થતો નથી. જ્યારે પ્રાણી રાગદ્વેષ ઉપર પૂર્ણ જય મેળવે છે ત્યારે જ તે સિદ્ધ, બુદ્ધ અને મુક્ત થાય છે અને નિર્વાણપદને મેળવે છે. (માં ૧ પાં ૧૩૭) આમાં ભગવાને જે કહ્યું છે કે કેવલ સંયમ, કેવલ સંવર અને કેવલ બ્રહ્મચર્યથી જીવનો નિસ્તાર નથી. એનો મર્મ એ છે કે જે સંયમ, સંવર અને બ્રહ્મચર્ય નામમાત્ર હોય-ચોરેચોર ન હોય દુલ્લે કે સયમ, સંવર અને બ્રહ્મચર્ય માત્ર ડોલ હોય પણ વાસનાનો જય, ઇન્દ્રિયોનો નિરોધ, વિપયવૃત્તિનો ત્યાગ અને માનસિક, વાચિક અને શારીરિક પ્રવૃત્તિની એકચાક્યતા એ વધું ન હોય એવાં કેવલ સંયમ, સંવર અને બ્રહ્મચર્ય પ્રાણીના જીવનનો વિકાસ કરી શકવાને સમર્થ નથી.

ભગવાન મનુષ્યના ત્રણ વિભાગ કરે છે. કેટલાકને એકાંત વાલ્લી કોટિમાં મૂકે છે, કેટલાકને એકાંત પંડિતની કોટિમાં મૂકે છે અને કેટલાકને વાલ્પંડિતની કોટિમાં જણાવે છે. આત્મભાન વિનાના એકાંત વાલ્કો છે, આત્મભાનવાળા એકાંત પંડિત છે અને મધ્યમ વૃત્તિના વાલ્પંડિતકોટિના છે. (માં ૧ પાં ૧૮૯)

૧ કૃષ્ણ અને નીલલેશ્યા દુલ્લે તામસી વૃત્તિ, ક્રાપોત અને તેજોલેશ્યા દુલ્લે રાજસી વૃત્તિ અને પદ્મ અને શુક્લેશ્યા દુલ્લે સાત્ત્વિકવૃત્તિ એમ સાદ્યપરિ-માપા પ્રમાણે કહી શકાય.

બુદ્ધ ભગવાન જેને પૃથ્વિજન કહે છે તે આ એકાંત વાલકોટિના છે અને જેને આર્યજન કહે છે તે એકાંત પંડિતકોટિના છે.

લોકોમાં કહેવાતી ઝંચી જાતિનો, ઝંચી પ્રતિષ્ઠા કે એવા વીજા કોઈ એશ્વર્યવાળો, આત્મમાન વિનાનો હોય તો ભગવાનને મન તે એકાંત વાલ છે અને જાતિથી હલકો ગણાતો પણ જો આત્મમાનવાળો હોય તો ભગવાનને મન એકાંત પંડિત છે.

ભગવાન કહે છે કે હિંસા, અસલ, ચાંચ, મૈથુન, પરિગ્રહ તથા ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, રાગ, દ્વેષ, કલ્હ, અમ્યાદ્યાન, પૈશુન, નિંદા, કપટપૂર્વક વ્યવહાર અને અજ્ઞાન એ વધા દોષોથી જીવો સંસારમાં ફર્યા જ કરે છે. જે પ્રાણિઓ અહિંસા, સત્ય, અર્ચાર્ય, બ્રહ્મચર્ય, અપરિગ્રહ, ક્ષમા, સરલતા, સતોષ, અવૈરવૃત્તિ, સ્વસ્થમાવધી સ્મૃતિ વગેરે ગુણોને કેળવે છે, તેઓ સંસાર ઓટો કરે છે અને નિર્વાણને પામે છે. (માં ૧ પાં ૧૯૯)

ભગવાન કહે છે કે ગૃહવાસ છોડીને શ્રમણ નિર્ગ્રંથ યયા પટ્ટી પણ મનુષ્યો વિવેકની ચામીને લીધે નકામા નકામા કલ્હો કરી મિથ્યા મોહના પાશમાં ફસાય છે. પરસ્પરના હુદા વેગને લીધે, હુદા હુદા નિયમોને લીધે, હુદા હુદા માર્ગોને લીધે, હુદા હુદા વારાધારને લીધે, પોતપોતાના આચાર્યોના હુદા હુદા મતને લીધે, શાસ્ત્રના હુદા હુદા પાઠને લીધે એમ અનેક પ્રજારનાં વાણકારણોને લીધે હડતા શ્વહતા શ્રમણ નિર્ગ્રંથો પોતાના સંયમને દૂષિત કરે છે. (માં ૧ પાં ૧૨૫)

ભગવાને કહેલી આ હકીકત તેમના પોતાના જમાનામાં પણ હતી અને આ જમાનામાં પણ તે આપણને પ્રલક્ષ જ છે. આ જાતના ઓટા કલ્હો મિથ્યામોહને વધારનાર છે એવું ભગવાન વારંવાર કહે છે.

એક સ્થલે ભગવાનને તેમના મુખ્ય શિષ્ય ઇન્દ્રમૂતિ ગૌતમે પૂછ્યું કે, ગુણવંત શ્રમણ વા બ્રાહ્મણનો સેવાથી શું લાભ થાય છે ? ભગવાને જણાવ્યું કે હે ગૌતમ ! તેમની સેવા કરવાથી આર્ય પુરુષોએ કહેલાં વચનો સામઝવાનો લાભ થાય છે અને તેથી તેને—સાંમઝનારને પોતાની સ્થિતિનું માન થાય છે, માન થવાથી વિવેક પ્રાપ્ત થાય છે, વિવેકથી યવાથી સ્વાર્થાપણું ઓછું થઈ લાગભાવના કેળવાય છે અને તે દ્વારા સંયમ ધીમે ધીમે અને સંયમની ધીમધીથી આત્મા દિવસે દિવસે શુદ્ધ તથા તપશ્ચર્યાપરાયણ થતો જાય છે, તપશ્ચર્યાથી મોહમઝ દૂર થાય છે અને મોહમઝ દૂર થવાથી અજન્મા દશાને પામે છે.

ભગવાનના ઉપર્યુક્ત કથનમાં ગુણવંત શ્રમણ અને બ્રાહ્મણ તરફની તેમની દૃષ્ટિનો મર્મ સમજવા આપણે પ્રયત્નશીલ થવું જોઈએ.

એક સ્થલે મંડિતપુત્રના પ્રશ્નના ઉત્તરમાં ભગવાન કહે છે કે અનાત્મમાવમાં વર્તનો આત્મા હંમેશા કંપ્યા કરે છે, ફડફડાયા કરે છે, ક્ષોભ પામ્યા કરે છે અને તેમ કરતો તે હિંસા વગેરે અનેક જાતના આરંભમાં પડે છે, તેના તે આરંભો જીવમાત્રને ત્રાસ રૂપજાવનારા થાય છે. માટે હે મંડિતપુત્ર ! આત્માએ આત્મમાવમાં સ્થિર રહેવું જોઈએ અને અનાત્મમાવ તરફ કદી પણ ન જવું જોઈએ (માં ૨ પાં ૭૬)

સાતમા શતકના વીજા ઉદ્દેશકમાં ભગવાન, ઇન્દ્રમૂતિ ગૌતમને કહે છે કે જે પ્રાણી સર્વ પ્રાણ, મૃત, જીવ અને સર્વોની હિંસાનો લ્યાગ કરવાની યાત કરે છે છતાં તે, પ્રાણ મૃત જીવ અને સર્વને ઓઝાવવા પ્રયત્ન કરતો નથી—તે તે પ્રાણમૃતોની પરિસ્થિતિ સમજી તેમની સાથે મિત્રવત્ વર્તવાનો પ્રયાસ કરતો નથી તેથી તેનો, તે તે પ્રાણીની હિંસાનો લ્યાગ એ અહિંસા નથી પણ હિંસા છે, અસત્ય છે અને આસત્યરૂપ છે. અને જે, જેવો પોતે પ્રાણી છે એવા જ આ વીજા પ્રાણીઓ છે, જેવી લાગણી પોતાને છે એવી જ લાગણી વીજાને પણ છે એમ સમજીને હિંસાનો લ્યાગ કરે છે તે જ ધર્મો અહિંસક છે, સત્યવાદી છે અને આસત્યરહિત છે. (માં ૩ પાં ૭)

આ જ પ્રમાણે આઠમા શતકના દશમા ઉદ્દેશકમાં ભગવાન કહે છે કે કોઈ મનુષ્ય, માત્ર શ્રુતસંપન્ન હોય પણ શીલસંપન્ન ન હોય તે દેશથી—અંગથી વિરાધક છે. જે માત્ર શીલસંપન્ન હોય પણ શ્રુતસંપન્ન ન હોય તે દેશથી આરાધક છે, જે શ્રુત અને શીલ વચ્ચેની સંપન્ન હોય તે સર્વથી આરાધક છે અને જે વચ્ચે વિનાનો છે તે સર્વથી વિરાધક છે. (માં ૩ પાં ૧૧૮)

આ વચ્ચે કથનમાં પ્રજ્ઞા અને આચાર વચ્ચે જીવનશુદ્ધિમાં એક સરખાં ઉપયોગી છે એમ ભગવાન વતાવે છે. પ્રજ્ઞા વિનાનો આચાર વંધનરૂપ થાય છે અને આચાર વિનાની પ્રજ્ઞા હૃદયહીનતા પોષે છે. આ જ કારણથી બુદ્ધ ભગવાને પણ બુદ્ધપદ પામતાં પહેલાં પ્રજ્ઞાપારમિતા, સત્યપારમિતા અને શીલપારમિતા કેળવી હતી.

કહેવાતું એ છે કે ભગવાન મહાવીર અને ભગવાન બુદ્ધ એ વચ્ચે પોતાનાં પ્રવચનોમાં જ્ઞાન અને ક્રિયાને એક સરખું સ્થાન આપેલું છે.

ભગવાન, ગૌતમને કહે છે કે હે ગૌતમ ! હાથી અને કુંયવો એ વંત્રેનો આત્મા એક સરખો છે. (માં ૨ પાં ૨૭) એમના એ ક્રયનમાં નાના મોટા દરેક પ્રાણીઓ પ્રત્યે સરખો ભાવ રાખવાનો આપણને સંદેશો મળે છે.

જે જે કારણોથી આત્મા અનાત્મભાવમાં ફસાય છે, તે સમજાવતાં ભગવાન કહે છે કે આ જગતમાં અનાત્મભાવને પોપનારી દશ સંજ્ઞાઓ છે. પહેલી આહાર, પછી ભય, મૈથુન, પરિગ્રહ, ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, લોક અને ઓઘ. (માં ૩ પાં ૨૭)

ભગવાને કહેલી આ સંજ્ઞાઓ કેટલી દુઃખકર છે તે તો સૌ કોઈ પોતાના અનુભવ ઉપરથી જાણે છે. આ સંજ્ઞાઓમાં ભગવાને અનાત્મભાવ પોપનારી લોકસંજ્ઞા અને ઓઘસંજ્ઞાને જળાવીને તેનાથી દૂર રહેવાનું આપણને જણાવ્યું છે.

આહારથી માંડીને લોભસુધીની સંજ્ઞાઓ દુઃખકર છે એમાં કોઈને શક નથી પણ લોકસંજ્ઞા અને ઓઘસંજ્ઞાનું દુઃખદાયીપણું પ્રાકૃત મનુષ્યના ક્ષ્યાલમાં જલદી આવી શકે તેવું નથી. લોકસંજ્ઞા એટલે વગર સમજ્યે પ્રાકૃત લોક પ્રવાહને અનુસરવાની વૃત્તિ અને ઓઘસંજ્ઞા એટલે કુલ પરંપરાપ્રમાણે કે ચાલતા આવેલા પ્રવાહપ્રમાણે વગર વિચાર્યે ચાલ્યા કરવાની વૃત્તિ. આ વંત્રે વૃત્તિથી દોરવાતો મનુષ્ય સત્યને શોધી શકતો નથી, નિર્ભય રીતે સત્યને વતાવી શકતો નથી. તેથી જ આ વે વૃત્તિઓ જીવનશુદ્ધિનો ઘાત કરનારી છે. આમ હોવાથી જ ભગવાને તેમને હેયકોટિમા મૂકી છે. અત્યારે આપણા રાષ્ટ્ર, સમાજ કે જીવનનો વિકાસ આપણામાં આ વે વૃત્તિનું પ્રાધાન્ય હોવાથી જ અટકેલો છે. એ વે વૃત્તિઓ આપણામાં એટલી વધી જડ ઘાલીને પેસી ગઈ છે કે જેને કાઢવા અનેક મહારથીઓએ પ્રયત્નો કર્યા. કૃષ્ણે ગીતામાં અને ભગવાન મહાવીરે તથા બુદ્ધે પોતપોતાનાં પ્રવચનોમાં જુદીજુદી રીતે આ વે વૃત્તિઓમાં રહેલી જીવનની ઘાતકતા આપણને પ્રત્યક્ષ થાય તેવી રીતે વર્ણવેલી છે. વર્તમાનમાં આપણા આ યુગના રાષ્ટ્રીય સૂત્રધારો પણ આપણામાં રહેલી એ સંજ્ઞાઓને કાઢવા ઘણો પ્રયત્ન કરી રહ્યા છે.

આ રીતે ભગવાને આ સૂત્રમાં અનેક સ્થલે અનેક પ્રકારે જીવનશુદ્ધિની પદ્ધતિની સમજણ આપેલી છે. ભગવાનનું આજું જીવન જ જીવનશુદ્ધિને જ્વલંત દાખલો છે એટલે તેમનાં પ્રવચનોમાં ઠેકઠેકાણે એ વિષે એમના મુખમાથી ઉદ્ગારો નીકળે એ તદ્દન સ્વાભાવિક છે.

એમના કેટલાયે ઉદ્ગારો આધુનિક વાચનારને પુનરુત્તિ જેવાયે લાગે છતાં જીવનશુદ્ધિના એક જ ધ્યેયને વઢગી રહેનારાના મુખમાંથી પોતાના ધ્યેયને અનુસરતા ઉદ્ગારો વારંવાર નીકળે એ તદ્દન સ્વાભાવિક છે. કેટલીયે વાર એ ઉદ્ગારોની પુનરુત્તિ જ સાધકને પોતાની વૃત્તિમાં દૃઢ કરે છે તેથી એ પુનરુત્તિ પણ અત્યંત ઉપયોગી છે.

વિશ્વવિચાર

ભગવાન મહાવીરે ધ્યેયરૂપ જીવનશુદ્ધિને ધ્યાનમાં રાખીને જ આ સૂત્રમાં સૃષ્ટિવિજ્ઞાનની ચર્ચાઓ અનેકરીતે કરેલી છે. એ વધી ચર્ચાઓ પણ પરંપરાએ જીવનશુદ્ધિની પોષક છે એમાં શક નથી, જો સમજનાર ભગવાનના મર્મને સમજી શકે તો.

ભગવાને આ સૂત્રમાં અનેક જગ્યાએ જણાવ્યું છે કે, પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ અને વનસ્પતિ એ વધામાં માનવ જેવું ચૈતન્ય છે. તે વધાં આહાર કરે છે, શ્વાસોચ્છ્વાસ લે છે અને તે વધાને આપણી પેટે આયુષ્યમર્યાદા પણ હોય છે. એ વધાં એકઇન્દ્રિયવાળા જીવો છે, એટલે તેઓ માત્ર એક સ્પર્શઇન્દ્રિયથી જ પોતાનો વધો વ્યવહાર નિભાવે છે. જે પૃથ્વી-માટી પત્થર ધાતુ વગેરે, પાણી, અગ્નિ, વાયુ અને વનસ્પતિ કોઈ રીતે ઉપઘાત પામ્યા નથી તે ચૈતન્યવાળાં છે. તેમાંનાં પહેલા ચારના શરીરનું કદ વધારેમાં વધારે અને ઓછામાં ઓછું આગળના અસંખ્યાતમા ભાગ જેટલું છે, અને વનસ્પતિના શરીરનું કદ ઓછામાં ઓછું તો તેટલું જ છે, પણ વધારેમાં વધારે એક હજાર યોજન કરતાં કાંઈક વધારે છે. તે વધાના શરીરનો આકાર એક સરખો વ્યવસ્થિત નથી હોતો. માટી તથા પત્થર વગેરે પૃથ્વીના શરીરનો આકાર મસૂરની ઢાલ જેવો કે ચંદ્ર જેવો હોય છે. પાણીના શરીરનો આકાર પરપોટા જેવો, અગ્નિના શરીરનો આકાર સોયના ભારા જેવો, વાયુના શરીરનો આકાર ધજા જેવો અને વનસ્પતિના શરીરનો આકાર અનેક પ્રકારનો હોય છે. તે વધામાં આહાર, નિદ્રા, ભય, મૈથુન અને પરિગ્રહસંજ્ઞા છે. ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ એ ચારે કપાયો છે. તે વધા સ્પર્શઇન્દ્રિયદ્વારા खोराक મેળવે છે. ચૈતન્યવાળા પૃથ્વીના એક જીવનું આયુષ્ય ઓછામાં ઓછું અંતર્મુદ્દર્ત અને વધારેમાં વધારે ૨૨૦૦૦ વર્ષનું છે. પાણી વગેરેનું ઓછામાં ઓછું અંતર્મુદ્દર્ત અને વધારેમાં વધારે પાણીનું ૭૦૦૦ વર્ષ, અગ્નિનું ત્રણ રાતદિવસ, વાયુનું ૩૦૦૦ વર્ષ અને વનસ્પતિનું ૧૦૦૦૦ વર્ષ છે. તે વધાં વ્યારે મરણ પામે છે, ત્યારે પોતાની એ પાંચ યોનિમાંની કોઈ એક યોનિમા આવવાની યોગ્યતા વરાવે છે કે શંખ કોડા વગેરે વે ઇન્દ્રિયવાળા જીવોની, જુ માકઢ

૧ 'પૃથિવી દેવતા' 'આપો દેવતા' इत्यादि मन्त्रो वैदिक परंपराમાં પ્રસિદ્ધ છે. ત્યાર વગેરેમાં જ્યારે પૃથિવી, પાણી, વનસ્પતિ કે અગ્નિ વગેરેનો ઉપયોગ કરવાનો હોય છે ત્યારે પ્રારંભમાં ઉક્તમંત્રો ઘોલવામાં આવે છે મંત્રો ઘોલનારાના કે યજ્ઞ કરનારાના ક્ષ્યાલમાં એવું ભાવ્યે જ આવતું હોય છે કે તેઓ પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ કે વનસ્પતિ વગેરેનો જે ઉપયોગ કરે છે તે હિંસાજનક પ્રવૃત્તિ છે કારણ કે તેઓમા એટલે પૃથ્વી વગેરેમા પણ આપણી જેવું જ ચૈતન્ય છે ધર્મે સમજીને એવી હિંસક પ્રવૃત્તિ કરનારા તે કર્મકારી લોકોના ક્ષ્યાલમાં આ વસ્તુ આવે તે સાથે ભગવાને એ પ્રસિદ્ધ વાતને પણ સૂત્રોમાં સ્પષ્ટ સ્પષ્ટ જણાવી છે.

ધનેહા વગેરે ત્રણ ઇન્દ્રિયવાળા જીવોની, પતંગિયા મમરા વીંછી વગેરે ચાર ઇન્દ્રિયવાળા જીવોની, પશુપક્ષી વગેરે પાંચ ઇન્દ્રિયવાળા ત્રિપંચ જીવોની કે મનુષ્યની યોનિમાં આવવાની યોગ્યતા ધરાવે છે. માત્ર અગ્નિ અને વાયુ, મનુષ્યની યોનિમાં આવવાની યોગ્યતા ધરાવતા નથી. એ વધારે ચાર પ્રાણ છે. ઇન્દ્રિય, શરીરવલ્લ, આસોચ્છ્વાસ અને આયુષ્ય.

જેવી રીતે પૃથ્વી વગેરેના ચૈતન્ય વગેરેનો વિચાર કરવામાં આવ્યો છે તેવી જ રીતે વેદિન્દ્રિય-સ્પર્શ અને જિહ્વાવાળા, ત્રણિન્દ્રિય-સ્પર્શ, જિહ્વા અને ગ્રાણવાળા, ચારિન્દ્રિય-સ્પર્શ, જિહ્વા, ગ્રાણ અને ચક્ષુવાળા અને પાંચિન્દ્રિય-સ્પર્શ, જિહ્વા, ગ્રાણ, ચક્ષુ, અને વાનવાળા જીવોનો પણ વિચાર કરવામાં આવ્યો છે.

પાંચ ઇન્દ્રિયવાળા જીવોના ચાર વિભાગ કરવામાં આવ્યા છે. પશુપક્ષી, મનુષ્ય, દેવ અને નારક. દેવોના પણ મુખ્ય ચાર મેદ વતાવવામાં આવ્યા છે. વૈમાનિક-વિમાનમા રહેનારા, મનનપતિ-મનનમાં રહેનારા, વાનવ્યંતર-પણાટ, ગુફા અને વનના જાનગણોના રહેનારા અને વ્યોતિષી-વ્યોતિર્લેખમાં રહેનારા સૂર્ય ચંદ્ર વગેરે. તેમના આહાર, રહેણીતરણી, આયુષ્ય, વૈભવમિત્રાસ, ઉત્તરોત્તર નંતોડ, શાસ્ત્રાવ્યવન, દેવપૂજન વગેરે પણ ઘણા વિસ્તારસાથે આ સૂત્રમાં વર્ણવેલા છે.

દાસલા તરીકે પહેલા સ્વર્ગના દેવો ઓછામાં ઓછું વેધી નવ દિવસ પછી આહાર કરે છે. ઇન્દ્રિય કે મનુષ્ય કે પશુપક્ષીને રોજનેરોજ આહારની અપેક્ષા રહે છે તેમ દેવોને એ નથી હોતી. પણ કોઈ દેવો કે દિવસે આહાર લે છે, કોઈ દેવો ત્રણ દિવસે, કોઈ ચાર દિવસે અને એ રીતે કોઈ નવ નવ દિવસે આહાર લે છે અને વધારેમા વધારે તેઓ ૨૦૦૦ વર્ષ સુધી આહાર વિના ચલાવી લે છે. અને છેલ્લા સ્વર્ગના દેવો ૩૩૦૦૦ વર્ષ સુધી આહાર વિના ચલાવી શકે છે. આ જ રીતે નરકમાં રહેલા જીવોની સ્થિતિને ઇગતું વર્ણન પણ આપવામાં આવ્યું છે.

આ આજ્ઞા સૂત્રનો મોટો ભાગ દેવ અને નરકના વર્ણનમા જ રોકાઈ છે.

ઉપર્યુક્ત રીત સિવાય વીજી રીતે પણ જીવજતુનો વિભાગ કરવામાં આવ્યો છે, જેમકે:—જરાયુજ, ઇન્દ્રજ, પોતજ, સેદજ, ઉદ્વિજ અને ઉપપાદુક. આ વિભાગ શાસ્ત્રોની વધી પરંપરાઓમાં પ્રસિદ્ધ છે.

વધા જીવો જીવત્વનો દૃષ્ટિએ એક સરખા છે. એ હકીકત ભગવાને ‘એ આયા’ એ સૂત્રમાં સમજાવેલી છે. એમા એમનો હેતુ લોકોમાં સમમાવને જગાડવાનો છે. અને જીવો એક સરખા છતાં તેમની ઉપર વતાવેલી જે જુદીજુદી દશાઓ યાચ છે તે તેમના શુભ કે અશુભ સંસ્કારને આધારે છે. ઇન્દ્રિય મનુષ્યોએ સંસ્કારશુદ્ધિના પ્રયત્ન તરફ વળ્યું જોઈએ એમ ભગવાનનું આ ઉપરથી સૂચન છે. જો આપણે એ વધાં વર્ણનો ઉપરથી મૈત્રીવૃત્તિ કેવળવા તરફ અને સંસ્કાર શુદ્ધિના પ્રયત્ન તરફ ન વળીએ અને માત્ર એ વર્ણનો જ વાંચ્યા કરીએ અને મોઢ્યા કરીએ તો આપણે ભગવાન મહાવીરના સંદેશાને સમજવા યોગ્ય નથી એમ કહેવું જોઈએ.

ભગવાન મહાવીરે આ જે વધું કહેલું છે તેમા તેમની આધ્યાત્મિક શુદ્ધિ અને પરાપૂર્વથી ચાલી આવેલી આર્યોની પરંપરા એ વે મુખ્ય કારણો છે. ઇન્દ્રિય આ સૂત્રમાં કે વીજા સૂત્રમાં વ્યા વ્યાં આવાં જીવને ઇગતા વર્ણનો આવે છે તેનો ધરો સાક્ષાત્કાર આપણે કરવો હોય તો આપણા માટે કેવલ ચર્ચા કે શાસ્ત્રશ્રદ્ધા વસ નથી પણ આપણી પોતાની જાતની આત્મશુદ્ધિ અને પ્રજ્ઞાશુદ્ધિને વધારેમાં વધારે કેન્દ્ર વધી જોઈએ. પ્રજ્ઞાશુદ્ધિ ઇન્દ્રિય વ્યા એ વર્ણનો આવે છે તે વધા શાસ્ત્રોનો તટસ્થ દૃષ્ટિએ અભ્યાસ તથા અભ્યાસના વિજ્ઞાનશાસ્ત્રનો પણ એ જ રીતે સૂક્ષ્મ અભ્યાસ. આટલું કર્યા પછી પણ જો શાસ્ત્રવચન અને તટસ્થ અનુભવમા મેદ માલુમ પડે તો મુંઝાવાપણ નથી. કારણ કે શાસ્ત્ર વર્ણવેલી સ્થિતિ દેશકાળની મર્યાદાને ઓળખી શકતી નથી. ઇન્દ્રિય દેશકાળનો ફેર વદલે યતાં જે સ્થિતિ ૨૫૦૦ વર્ષ પહેલાં ભગવાન મહાવીરે જેવી વતાવી હોય તેવી અત્યારે ન હોય તેમા કશી અસંગતિ નથી. વળી આવી ચર્ચાઓ માત્ર મેદ વધારવા કે શાસ્ત્રાર્થના શ્લેષ કરવામાટે રૂપની નથી. તેનો રૂપ તો આગલ કક્ષા પ્રમાણે માત્ર મૈત્રીવૃત્તિ અને સંસ્કારશુદ્ધિ માટે છે.

આથી કોઈ સંપ્રદાય વાર સર્ગો કરતાં વધારે કે ઓછા સર્ગો કહે અથવા નારકોનો હકીકત વિષે એવી ભિન્નતાવાળી હકીકત કહે તેનાથી કશો ક્ષોભ પામવાનો નથી.

આપણે જાણીએ છીએ કે આ જાતના વિચારો ભગવાન મહાવીરના જમાનામા કાઈ નવા ન હતા, કારણ કે આ સંવંધમા વૈદિક પરંપરામા, સુદ્રના પિટકોમા અને અવેસ્તાપ્રયોમા કેટલીએ હકીકતો આજે ઉપલબ્ધ છે. જો કે તે હકીકતો આપણે ત્યાં ઇલાઈ છે તેવી સૂક્ષ્મ નથી પણ આત્મવત્ સર્વભૂતેષુના સિદ્ધાંતને સમજવા પૂરતી એ હકીકતો આપણા સિવાયની વીજી વધી પરંપરાઓમા નોંધાવેલી છે અને તેનો ધરો ઉપયોગ પણ તે જ છે.

વનસ્પતિવિદ્યાવિષે ચરક અને સુશ્રુતમાં આપણે ત્યાં વર્ણવેલી છે તેટલી જ સૂક્ષ્મ પણ વીજા પ્રકારની અનેક હકીકતો નોંધાવેલી છે, જે આજે પણ ઉપલબ્ધ છે અને વ્યવહારમા પણ રૂપી નિવડેલી છે.

જેને આપણે એકેન્દ્રિય કહીએ છીએ એ જંતુઓની સ્થિતિ વિષે અભ્યારના વિજ્ઞાને ઘણી ડંડી શોધ કરેલી છે. તે જ પ્રમાણે વાકીના સૂક્ષ્મ અને સ્થૂલ જીવજંતુઓની સ્થિતિવિષે પણ અભ્યારે ઘણી નવી શોધો થયેલી છે.

જે ભમરીને આપણે અસંજી કહીએ છીએ તે ભમરીની કુશલતા વિષેના પ્રત્યક્ષ પ્રયોગો આપણે જોઈ શકીએ છીએ. જેને આપણે બે, ત્રણ, અને ચાર ઇન્દ્રિયોવાળા કહીએ છીએ તે વધાને કોઈ એપેક્ષા પાંચ ઇન્દ્રિયો છે એ આપણે સૂક્ષ્મદર્શક યંત્રદ્વારા જોઈ શકીએ છીએ. તદુપરાંત એ વધાં પ્રાણીઓના સ્વભાવ, પ્રવૃત્તિ, હાજતો વગેરે અનેક જાતની હકીકતોવિષે આજે ઘણું નવું જ્ઞાન આપણને મળી શકે છે. તે વધા તરફ આપણે એપેક્ષા રાખીએ અને માત્ર શાસ્ત્રવાક્ય જ ગોઠ્યા કરીએ તો આપણી પ્રજ્ઞાશુદ્ધિ થઈ શકવાની નથી.

કદાચ કોઈને એમ લાગે કે વિજ્ઞાનના અભ્યાસથી શાસ્ત્રશ્રદ્ધા મંદ થતાં નાસ્તિકતાનો પ્રચાર થશે. પણ એ કલ્પના કે ભય વ્રા-વર નથી. વિજ્ઞાનથી તો શાસ્ત્રશ્રદ્ધા વધારે દૃઢ થવાનો અનુભવ છે અને એમ કહેવાનું આપણને અમિમાન રહે છે કે પ્રાચીન લોકોએ પણ પોતાના જમાનામાં કેટલા વધા વૈજ્ઞાનિક વિચારો કરેલા હતા.

કદાચ શાસ્ત્રવચનો સાથે વિજ્ઞાનનો મેદ માલમ પડે તો તેના સમન્વયની ચાવી આપણી પાસે છે. તે એક તો દેશકાલ અને વીજી કહેવાની શૈલી. દેશકાલ એટલે કે ભગવાન મહાવીરના જમાનાની કે પૂર્વપરંપરાથી જે હકીકતો ચાલી આવતી હતી તે અત્રે નોંધેલી છે એટલે એ જમાના અને આ જમાના વચ્ચેના ઘણા લાંબા ગાળામાં વિશ્વનું એટલે કે માનવસ્વભાવનું, માનવી રહેણીકરણીનું અને માનવની આસપાસની પરિસ્થિતિઓનું તથા વનસ્પતિ અને જંતુ જગતનું જે પરિવર્તન આજસુધી થતું આવ્યું છે તે પરિવર્તન જ મેદના સમાધાન માટે વસ છે.

કહેવાની શૈલીનો દાખલો આ પ્રમાણે ઘટાવી શકાય: આપણે ત્યાં આ વાત પ્રસિદ્ધ છે કે ઈયલ્માંથી ભમરી થાય છે. જૈનપરિભાષા પ્રમાણે ઈયલ્ કરતાં ભમરી વધારે ઇન્દ્રિયવાળું પ્રાણી છે એટલે કે ચાર ઇન્દ્રિયવાળું છે. તો એક જ જન્મમાં બે જન્મ થાય શી રીતે ? પણ જે લોકોએ એમ કહ્યું છે કે ઈયલ્માંથી ભમરી થાય છે, તે લોકોએ એમ જોયેલું છે કે ભમરી ઈયલ્ને લાવીને પોતાના દરમાં રાખે છે અને તેમાંથી કાઢાંતરે ભમરી નીકળે છે. માત્ર આટલું જ જોનારો ઈયલ્માંથી ભમરી નીકળે છે એમ જરૂર કહે પણ ઈયલ્માંથી ભમરી ક્યાંથી આવી તેનો ખુલાસો નથી કરી શકતો એટલે તેનું તે કથન સ્થૂલદષ્ટિએ એ એમ સમજીને ખરા તરીકે સમજી શકાય શરૂં. પણ વ્યારે જંતુશાસ્ત્રની મદદથી આ વિષે વિચાર કરીએ તો તદ્દન હુદું જ માલમ પડે છે. તે શાસ્ત્ર કહે છે કે ઈયલ્માંથી ભમરી થતી નથી પણ ભમરી જે ઈયલ્ને દરમાં લાવે છે તે ઈયલ્મા ડહા મારીને ઇંડા મૂકે છે. અને તે ઇંડાં કાઢાંતરે ઈયલ્દ્વારા પોપાઈને ઈયલ્માંથી વહાર આવે છે. ઈયલ્ તો માત્ર તે ઇંડાનું પોષણ જ છે. આ રીતે વારીકાઈથી જોતાં ભમરીના ઇંડામાંથી જ ભમરી થાય છે પણ ઈયલ્માંથી ભમરી નથી થતી, છતાં ઈયલ્માંથી ભમરી થવાની હકીકત ઓટી છે એમ સ્થૂલ દષ્ટિએ ન કહી શકાય.

જૈન પરિભાષામાં કહીએ તો ઈયલ્માંથી ભમરી થવાની હકીકત ઉપચાર પ્રધાન વ્યવહારનયથી ઠીક કહી શકાય. જંતુશાસ્ત્રથી સિદ્ધ થયેલી હકીકત નિશ્ચયનયથી ઠીક કહી શકાય.

આ પ્રમાણે શાસ્ત્રોમાં જે જે હકીકતો લખાયેલી મળે છે તેનો નિવેડો નયવાદની દૃષ્ટિથી જરૂર લાવી શકાય. અને તેથી વિજ્ઞાન અને શાસ્ત્રીય વિચારણામાં અથડામણ થવાનો સંભવ નહીં રહે.

દેવ અને નરકની હયાતી વિષે તો વધી પ્રાચીન પરંપરાઓ એકસરખો જ મત ધરાવે છે. પણ તે વિષે વ્યાસુધી વનસ્પતિવિધ્યાની પેટે ડંડી શોધ થઈ નિર્ણય ન થાય ત્યાંસુધી આપણે એ વિષેની કોઈપણ જૂની પરંપરાને ઓટી કહેવા હિમ્મત ન કરી શકીએ. દરેક પરંપરાના મૂલ્ય પુરુષે એ વિષે વિચારો દર્શાવ્યા છે. તે વિચારો વિષે તે તે પરંપરાના અનુયાયીઓએ કશી નવી શોધખોળ કરી નથી પણ જ્ઞાસે ભાગે તેના તે વિચારોનું પિટ્ટેપણ કર્યાં કર્યું છે. પણ હવે એ વિષે શોધ કરવાનો યુગ આવી ગયો છે. જો કે યાસ્ક જેવા મહર્ષિએ એ વિષે એટલે દેવ, ઇંદ્ર, સુર, અસુર વગેરે વિષે કાઈક નવો પ્રકાશ પાડવા પ્રયત્ન કર્યો છે. ધરો પણ આ લોકપ્રવાહ સામે એ ઠીકઠીક પહોંચી શક્યો નથી અને માત્ર પૌરાણિક પરંપરામાં વર્ણવાયેલા રૂપકો જ વધી પરંપરાવાળાઓએ સ્વીકાર્યા છે એમ એ યાસ્કની દૃષ્ટિએ કહી શકાય.

વૈદિક આર્યોની દેવ વગેરે વિષે શું માન્યતા હતી તે વિષે યાસ્કને વાચવાથી થોડીઘણી માહિતી આજે પણ આપણને મળી શકે છે.

આ સૂત્રમાં અને વીજાં સૂત્રોમાં ભગવાન મહાવીરે વિશ્વવિજ્ઞાનને લગતી જે જે માહિતી આપી છે તેનો ઉદ્દેશ વિશ્વવૈચિત્ર્ય જાણવા ઉપરાંત તે દ્વારા વિશ્વ સાથે સમભાવ કેલ્પવાનો છે. છતાં કેટલીક એવી વાતો પણ તેમાં વતાવવામાં આવી છે જેમાં માત્ર જ્ઞેયની દૃષ્ટિ મુખ્ય છે. તેમનો જીવનશુદ્ધિમાં સીધો ઉપયોગ હોય એવું જણાતું નથી. જેમકે—

લોકની સ્થિતિને સમજાવતાં ભગવાન મહાવીરે ગૌતમને જણાવેલું છે કે, આકાશ ઉપર વાયુ રહેલો છે. વાયુની ઉપર ઉદધિ છે. ઉદધિ ઉપર આ પૃથ્વી રહેલી છે અને એ પૃથ્વી ઉપર આ આશું વિશ્વ રહેલું છે. આ હકીકત સમજાવવા ભગવાન એક સરસ દાખલો

આપે છે. તેઓ કહે છે કે જેમ કોઈ પુરુષ મશકને ફુલ્યાંબીને તેતું મોહું બંધ કરે, પછી મશકને વચ્ચે ભાગે ગાંઠ મારી દે, ગાંઠ માર્યા પછી મશકતું મોહું સુલું વરી તેનો પવન કાઢી તેમાં પાણી ભરી દે, પછી ગાંઠ છોડી નાખે તો જેમ તે પવનને આધારે ઉપરતું પાણી નીચે ન આવતાં ઉપર જ રહે છે તેમ આ પૃથ્વી પવનને આધારે રહેલા સમુદ્ર ઉપર ટકી રહી છે. (ભા૦ ૧ પા૦ ૧૭)

એક સ્થલે પોતાના શિષ્ય રોહક અળગારને સમજાવતાં ભગવાન કહે છે કે જેમ કૂકડી અને ઇંડું એ વધે વધું કાર્ય અને કાર્યુ કારણ એવો ક્રમવાળો વિભાગ થઈ શકતો નથી પણ વચ્ચેને શાશ્વત માનવા પડે છે, તેમ લોક, અલોક, જીવ, અજીવ વગેરે ભાવોને પણ શાશ્વત માનવાના છે. એ વધે વધે કશો કાર્યકારણનો ક્રમ નથી. (ભા૦ ૧ પા૦ ૧૬૭)

એકસ્થલે ગર્ભસ્થ જીવની સ્થિતિની ચર્ચા કરતા ગર્ભમા રહેલો જીવ શું રાખે છે, તેને ઝાંચ, મૂત્ર, શેષ વગેરે હોય છે કે નહીં, ગર્ભસ્થ જીવે કરેલા આહારના કયા કયા પરિણામો થાય છે, તે જીવ મુશ્કી રાઈ શકે છે કે નહિ, તે વર્ડ રીતે આહાર લે છે, તે જીવમાં કેટલો માતાનો અને કેટલો પિતાનો અંશ હોય છે, તેનું નિસ્સરણ માયાથી થાય છે કે પગથી વગેરે હકીકતો જેમ મહર્ષિ ચરક સમજાવે છે, તે જ રીતે, પણ સંક્ષેપમાં સમજાવવામાં આવી છે. (ભા૦ ૧ પા૦ ૧૮૧)

એક વીજી જગ્યાએ પાણીના ગર્ભ વિષે વિચાર ચાલેલો છે. તેમાં કહેલું છે કે પાણીનો બંધાણો ગર્ભ વધારેમાં વધારે છ મહિના સુધી ટકી શકે છે, પછી તો તે ગભે જ. (ભા૦ ૧ પા૦ ૨૭૩) આ વિષે થોડી વધારે ચર્ચા ટાળાગ મૂંઝામાં પણ આવે છે. એની સવિસ્તર ચર્ચા જોવી હોય તો વારાહીસંહિતામાં ઉદકગર્ભને લગતું આવું પ્રકરણ જોઈ લેવું જોઈએ. ગર્ભ ક્યારે બંધાય છે, કયા મહિનામાં એની કેવી સ્થિતિ હોય છે, ક્યારે ગભે છે, તે વધું એમા સવિસ્તર વર્ણવાયેલું છે. વારાહીસંહિતા એ વૈદિક પરંપરાનો વિશ્વકોપ જેવો એક મોટો ગ્રંથ છે તે ન સુઝાય.

માયા-શબ્દના સ્વરૂપની ચર્ચા કરતા શબ્દોની ઉત્પત્તિ, શબ્દોનો આકાર, બોલાયેલ શબ્દ જ્યાં પર્યાવસાન પામે છે તે અને શબ્દના પરમાણુઓ વગેરે વિષે વિસ્તારથી જણાવેલ છે. (ભા૦ ૧ પા૦ ૨૯૧) પન્નવળાસૂત્રમાં માપાના સ્વરૂપને લગતું માપાપદ નામનું એક ૧૧ મું પ્રકરણ જ છે. તો વિશેષાર્થીએ એ વધું લાચી જોઈ લેવું.

સમુદ્રમા ભરતી અને ઓટ થાય છે તે સૌ કોઈની જાણમા છે. તે ભરતીઓટ થવાના કારણોની ચર્ચા કરતા સમુદ્રની ચારે દિશામાં ચાર મોટા પાતાલકલ્પો હોવાનું અને તે ઉપરાંત વીજા અનેક ક્ષુદ્ર કલ્પો હોવાનું જણાવ્યું છે. તે પાતાલકલ્પોમાં નીચેના ભાગમાં વાયુ રહે છે, વચ્ચે ભાગમાં વાયુ અને પાણી સાથે રહે છે અને ઉપર ભાગમા એકલું પાણી રહે છે. વ્યારે એ વાયુ કંપે છે, કુચ્ચ થાય છે, વ્યારે સમુદ્રનું પાણી ઝુઝે છે અને વ્યારે એમ નથી થતું વ્યારે સમુદ્રનું પાણી ઝુઝતું નથી. આ પ્રમાણે ભરતીઓટના પ્રશ્નને લગતું સમાધાન મૂકેલું છે. (ભા૦ ૨ પા૦ ૮૨) એ સમાધાનમાથી આપણે એટલું તો જરૂર તારવી શકીએ છીએ કે કદાચ વાયુના કારણથી સમુદ્રમા ભરતી ઓટ યતાં હોય.

આ ઉપરાંત સૂર્યને અને ઋતુને લગતી પણ કેટલીક ચર્ચા આ સૂત્રમાં આવેલી છે. એ ચર્ચામા જણાવેલી હકીકતોનો સુલ્હાસો વ્યારે જ મેઝવી શકીએ વ્યારે આપણે ધગોળ અને ઋતુના વિજ્ઞાનશાસ્ત્રનું ગંભીર રીતે પરિચીલન કર્યું હોય.

કાને જે શબ્દો આવે છે તે શબ્દોનું પ્રહણ કર્ણેન્દ્રિય અને શબ્દના સ્પર્શથી થાય છે કે એમને એમ થાય છે? તેના ઉત્તરમા કર્ણેન્દ્રિયને શબ્દનો સ્પર્શ થયા પછી જ શબ્દનું પ્રહણ થાય છે એમ સ્વીકારવામા આવેલ છે. (ભા૦ ૨ પા૦ ૧૭૧)

આ વિષે વધારે વિસ્તારવાળું વર્ણન પન્નવળાસૂત્રના પદરમા ઇન્દ્રિયપદમા છે. તેમા ઇન્દ્રિયોના પ્રકારો, આકારો, દરેક ઇન્દ્રિયની જાડાઈ, પહોળાઈ, કદ, ઇન્દ્રિયોદ્વારા થતી પદાર્થપ્રહણની રીત, ઇન્દ્રિય કેટલે વધારે દૂર કે નજીકથી પદાર્થને પ્રહણ કરી શકે છે તે અંતરનું માપ એ વધું વીગતથી ચર્ચેલ છે.

અંધારું અને અજવાળું કેમ થાય છે તેનો પણ સુલ્હાસો ભગવાને પોતાની રીતે જણાવ્યો છે. (ભા૦ ૨ પા૦ ૨૪૬)

વનસ્પતિવિષે વિચાર કરતા એક જગ્યાએ તે સૌથી ઓછો આહાર ક્યારે લે છે અને સૌથી વધારે આહાર ક્યારે લે છે? એ પ્રશ્નના ઉત્તરમાં ભગવાને જણાવેલું છે કે પ્રાશ્નકૃતુમાં એટલે શ્રાવણ અને માદરવા મહિનામાં, અને વર્ષાકૃતુમા એટલે આસો અને કારતકમાં વનસ્પતિ સૌથી વધારેમા વધારે આહાર લે છે. અને પછી શરદ, હેમંત અને વસંતકૃતુમાં ઓછો ઓછો આહાર લે છે. પણ સૌથી ઓછો આહાર ગ્રીષ્મકૃતુમા લે છે. આ ઉત્તર સાંમઝી ફરીથી ગૌતમે પૂછ્યું કે હે ભગવાન! જો ગ્રીષ્મકૃતુમા વનસ્પતિ સૌથી ઓછામા ઓછો આહાર લેતી હોય તો તે વખતે પાંદડાવાળી, પુષ્પવાળી, ફળવાળી, લીલીછમ અને અલ્પંત ગોમાવાળી કેમ દેખાય છે? ઉત્તરમાં ભગવાને કહ્યું છે કે કેટલાક ઉષ્ણયોનિક જીવો તથા પુદ્ગલો વનસ્પતિકાયરૂપે તેમાં ઉત્પન્ન થાય છે, એકઠા થાય છે, વધારે વૃદ્ધિ પામે છે, તે કારણથી હે ગૌતમ! ગ્રીષ્મમા અલ્પાહાર કરતી વનસ્પતિ પાંદડાવાળી, પુષ્પવાળી, ફળવાળી, અને આલ્પને ઠારે એવી ગોમાવાળી થાય છે.

૧ જ પ્રકરણમાં આગળ ચાલતાં વનસ્પતિનું મૂળ, વનસ્પતિનો કંદ, વનસ્પતિની શાखाઓ, વનસ્પતિનાં વી, વનસ્પતિનાં ફળો, વનસ્પતિનાં પાંદડાં વગેરેને આહાર પહોંચવાની પદ્ધતિ પણ વતાવેલી છે. (ભા૦ ૩ પા૦ ૧૨) આ હકીકત વિષે શાસ્ત્રોક્ત વનસ્પતિવિદ્યાને જાણનાર કોઈ પંડિત જો વનસ્પતિવિદ્યાવિશારદ જગદીશચંદ્ર વસુ સાથે વાતચીત કરશે તો ઘણો વિશેષ પ્રકાશ પાડી શકશે અને ભગવાન મહાવીરે જણાવેલી હકીકતની પણ કસોટી થશે.

આઠમા શતકના વીજા ઉદ્દેશકમાં આશીવિપની માહિતી આપેલી છે. આશી ઇટલે દાદ. જેની દાદમાં વિપ છે તેને આશીવિપ કહેવામા આવે છે. તેના વે પ્રકાર છે. જન્મથી આશીવિપ અને કર્મથી આશીવિપ. જન્મથી આશીવિપ ચાર પ્રકારના છે. વીંછીની જાતિના, દેડકાની જાતિના, મનુષ્યની જાતિના અને સર્પની જાતિના આશીવિપ. ૧ ચારે પ્રકારના ફેરી પ્રાણીઓનાં ફેરનું સામર્થ્ય વતાવતાં ભગવાન કહે છે કે વીંછીની જાતિનાં ફેરી જંતુઓ અર્ધ ભારત જેવડા શરીરને, દેડકાની જાતિનાં ફેરી જંતુઓ ભરતક્ષેત્ર જેવડા શરીરને, સર્પની જાતિનાં ફેરી જંતુઓ જંતુદ્વીપ જેવડા મોટા શરીરને અને મનુષ્યની જાતિનાં ફેરી પ્રાણીઓ મનુષ્યલોક જેટલા વિશાળ શરીરને ફેરથી વ્યાપ્ત કરવા સમર્થ છે. આટલું કહ્યા પછી ભગવાન કહે છે કે ૧ ચારે પ્રકારના સર્પોના ફેરનું સામર્થ્ય જે ઉપર જણાવેલું છે તે, તે ફેરી પ્રાણીઓએ કદી વતાવ્યું નથી, વતાવતાં નથી અને વતાવવાનાં પણ નથી. (ભા૦ ૩ પા૦ ૫૬) ભગવાને તો માત્ર તે તે પ્રાણીઓના ત્રિપની શક્તિનો રહ્યાલ આપવા પૂરતી તે તે હકીકતો જણાવેલી છે. આ વિષે સર્પશાસ્ત્રના અભ્યાસી પાસે જિનપ્રવચનનો ભક્ત પ્રકાશ નલાવશે તો જરૂર ભગવાનના પ્રવચનનો મહિમા વધશે તેમાં શક નથી.

‘સ્વાર્થી મનુષ્ય પ્રાણી કેવો ફેરી છે, તેના ફેરનું સામર્થ્ય કેવું પ્રવળ છે અને કેટલું વધું સંહારક છે’ ૧ વધી હકીકત આધ્યાત્મિક દૃષ્ટિથી તો સમજાય તેવી છે. વિપકન્યા અને જીવતી ઢાકણોની વાતો મનુષ્યના સર્પપેટેના ફેરીપણાની સાવીતી માટે કહી શકાય એવી છે તો પણ અહીં મનુષ્યને જે રીતે ફેરી તરીકે વર્ણવ્યો છે ૧ વસ્તુ તો અવશ્ય શોધને પાત્ર છે.

છઠ્ઠા શતકના સાતમા ઉદ્દેશકમાં ભગવાનને ગૌતમ પૂછે છે કે હે ભગવાન ! કોઠામા અને ઢાલામા ભરેલાં અને ઉપરથી છાળથી લીપેલાં, માટી વગેરેથી ચાદેલાં એવા શાલ, ચોલા, ઘડં તથા જવની ઝગવાની શક્તિ ક્યાસુધી ટકી રહે ? ઉત્તર આપતાં ભગવાન કહે છે કે હે ગૌતમ ! ઓઠામા ઓછું અંતર્મુદ્ધર્ત અને વધારેમાં વધારે ત્રણ વર્ષ સુધી ૧ વધાં અનાજની ઝગવાની શક્તિ કાયમ રહી શકે છે.

આ જ પ્રમાણે કલાય (વટાણા) મસૂર, તલ, મગ, અડદ, વાલ, કઢીયા, એક જાતના ચોલા, તૂવેર અને ચણા ૧ વિષે પૂર્વોક્ત પ્રશ્નના જવાબમાં ભગવાન કહે છે કે કલાય વગેરેની ઝગવાની શક્તિ વધારેમા વધારે પાંચ વર્ષ સુધી રહે છે અને ઓઠામાં ઓછી અંતર્મુદ્ધર્ત રહે છે. વઢી અઢસી, કુસુંબ, કોદવા, કાંગ, વંટી, વીંજી જાતની કાંગ, વીંજી જાતના કોદવા, શણ, સરસવ, મૂલાનાં વી (મૂલકવીજાનિ) ૧ વધાંની ઝગવાની શક્તિ વધારેમાં વધારે સાત વર્ષ સુધી કાયમ રહે છે અને ઓઠામા ઓછી અંતર્મુદ્ધર્ત.

આ ચર્ચા પણ આપણને અતિરસ આપે એવી છે. પણ આ વિષે કોઈ વનસ્પતિશાસ્ત્રના અભ્યાસી દ્વારા ઝહાપોહપૂર્વક પ્રકાશ નલાવી શકાય તો જ તે વધારે રસિક થાય તેવું છે.

આ ગ્રંથમા જેમ આત્માને લગતી વધી વાતુઓનો વિચાર કરવામા આવ્યો છે તેમ પુદ્ગલ—જહદ્રવ્ય વિષે પણ તેવો સ્ફુટ વિચાર અનેક જગ્યાએ વતાવવામાં આવ્યો છે.

ભગવાન મહાવીર મૂર્તિમંત જહદ્રવ્યના—પ્રયોગથી પરિણામ પામેલા, પ્રયોગ અને અપ્રયોગ વચ્ચેથી પરિણામ પામેલા અને અપ્રયોગથી પરિણામ પામેલાં એવા—ત્રણ વિભાગ વતાવે છે અને કહે છે કે અપ્રયોગથી પરિણામ પામેલાં મૂર્તિમંત જહદ્રવ્યો વિશ્વમાં વધારેમાં વધારે છે. એથી ઓછા, પ્રયોગ અને અપ્રયોગથી પરિણામ પામેલા અને સૌથી ઓછા, પ્રયોગથી પરિણામ પામેલા છે. તેમની આ ગણના આખા વિશ્વને લક્ષીને છે. અહિં પ્રયોગનો અર્થ જીવનો વ્યાપાર અને અપ્રયોગનો અર્થ સ્વભાવ સમજવાનો છે.

એક સ્થલે પદાર્થોના પરસ્પરના વંધ વિષે કહેતાં ભગવાન મહાવીરે ગૌતમને કહ્યું છે કે વંધ વે પ્રકારના છે જે વંધ જીવના પ્રયત્નથી થતો દેખાય છે તે પ્રયોગવંધ કહેવાય છે. જે વંધ જીવના પ્રયત્ન વગર એમને એમ થતો દેખાય તે વીસસાવંધ કહેવાય છે.

પાછલો વીસસાવંધ અનાદિ પણ હોય છે. આકાશદ્રવ્યના પ્રદેશોનો જે પરસ્પર સંબંધ તે અનાદિ વીસસાવંધ છે. પરમાણુપરમાણુઓનો, દ્રવ્યદ્રવ્યનો અને વાદલા વગેરેનો જે પરસ્પર સંબંધ છે તે સાદિ વીસસાવંધ કહેવાય છે. આ વંધ ત્રણ પ્રકારનો કહેવામાં આવ્યો છે. પરમાણુપરમાણુના ઇટલે રૂક્ષ અને સ્નિગ્ધ પરમાણુના વંધને વંધનનિમિત્તક કહેવામા આવે છે, તે ઓઠામા ઓછો એક સમય સુધી અને વધારેમાં વધારે અસંખ્ય કાલ સુધી ટકે છે. દ્રવ્યદ્રવ્યના ઇટલે ગોળ, ચોલા, દારુ વગેરે ૧ વધા જે માજનમા ભરવામા આવે છે તેની સાથે વહુ સમય જતાં ચોટી જાય છે તે તેમના પરસ્પરના સંબંધને ભાજનનિમિત્તકવંધ કહેવામા આવે છે, તે ઓઠામા ઓછો અંતર્મુદ્ધર્ત અને વધારેમા વધારે સંઘેય કાલ સુધી રહે છે અને વાદલા વગેરેના પરસ્પરના વંધને પરિણામનિમિત્તકવંધ કહેલો છે અને તે ઓઠામા ઓછો એક સમય અને વધારેમાં વધારે હ મહિના સુધી ટકે છે.

જે વંશ જીવના પ્રયત્નથી થાય છે તેના મુલ્ય ત્રણ પ્રકાર કાઢીને અપેક્ષા વતાવેલા છે; અનાદિઅનંત, સાદિઅનંત અને સાદિસાંત. આમાંનો છેલ્લો સાદિસાંતવાલો પ્રકાર વ્યવહારમા સ્વ વ્યવસ્થિત છે. તેના પળ મુલ્ય ચાર પ્રકાર વતાવવામાં આવ્યા છે. આલયણવંશ, અદ્વિતિયવંશ, શરીરવંશ અને શરીરપ્રયોગવંશ. (માં ૩ પાં ૧૦૧)

આ વિષે વીંગતવાર ઉદાહરણ સાથેની હકીકત ઉપર્યુક્તપાને વંશના પ્રકરણમાં કહેવામાં આવી છે જે વાંચનારને અત્યંત રસદાયક નીવડે તેવી છે.

વલી, વીજે સ્થલે પરમાણુનું કંપન, પરમાણુના પરિણામ, પરમાણુની અચ્છેદ્યતા, પરમાણુને મલ્ય હોય છે કે નહિ ? પરમાણુનો પરસ્પર સ્પર્ગ, પરમાણુની પરમાણુદશાની સ્થિતિ, પરમાણુના કંપનનો સમય, શબ્દપરમાણુની શબ્દ તરીકેની સ્થિતિનો સમય વગેરે અનેક સૂક્ષ્મ-સૂક્ષ્મ-તમ વિચારો વતાવ્યા છે (માં ૨ પાં ૨૧૬)

આના જેવી વીજી પળ અનેક ચર્ચાઓ જેને આપણે વૈજ્ઞાનિક કહી શકીએ તેવી આ સૂત્રમા અને વીજા સૂત્રોમા અનેક સ્થલે આવેલી છે પણ વિજ્ઞાનશાસ્ત્રની મદદ સિવાય એ ચર્ચાઓ વધારે સમજમાં આવી શકે તેવું નથી તેવી જિનપ્રવચનને વધારે સમજવામાટે વિજ્ઞાનનો અભ્યાસ અધિક ઉપયોગી અને આવકારદાયક છે તે શક વિનાની વાત છે.

ભગવાને જે આ વધી ચર્ચા કરી છે તે વધી તેમની આત્મશોધમાથી જન્મી છે એમ કહેવું જરાય યોગ્ય નથી. જીવ અને તેના ભેદો અને તેની અનેક પ્રકારની સ્થિતિની ચર્ચા, જીવમાત્રની સમાનતા અને ભિન્નભિન્ન સત્કારોથી થયેલી તેની વિચિત્રતા વતાવવા કરેલી છે. એકંદરે જોતા એ ચર્ચા સર્વ કોઈને મૈત્રીભાવ અને સમાવ તરફ પ્રેરે એવી છે અને જડદ્રવ્યના પરિણામો અને સ્થિતિ વગેરેની ચર્ચા આપણને વિશ્વનું વૈવિધ્ય વતાવી નિર્વેદ તરફ લઈ જવામા સાધનરૂપ વને તેવી છે.

આત્મશોધક માણસ, એક જ પુદ્ગલતા, સંયોગવશ ભિન્નભિન્ન પરિણામો જાળી કયા પરિણામમા એ રાગ કરે અને કયામાં એ ઘટના કરે ? આ વધું જોતાં ભગવાનના પ્રવચનમા જે જે ચર્ચાઓ કરવામાં આવી છે તે વધી આત્મશોધનમાથી જન્મી છે અને આત્મશોધને પોષનારી છે એ હકીકત વારંવાર કહેવી પડે એવી નથી. અને ઉપર કહ્યા પ્રમાણે કેટલીક ચર્ચાઓ માત્ર જ્ઞાનની દૃષ્ટિએ પણ કરવામાં આવી છે એ પણ સ્પષ્ટ વાત છે.

રૂઢિચ્છેદ

વ્યાખ્યાપ્રગ્નસિમાં આવેલી જીવનશુદ્ધિ અને વિશ્વવિજ્ઞાનની માહિતી ઉપર પ્રમાણે આપ્યા પછી શ્રમણ ભગવાન મહાશ્વરે પોતાના વલ્લભની રૂઢિઓને તોડવા જે પ્રવચનધારા વહેવરાવી છે તે વિષે આપણે હવે અહીં કહેવાનું છે. એ પ્રવચનધારા આ સૂત્રમા તેમ વીજા સૂત્રમાં પણ ઠીકઠીક પ્રમાણમાં ઉપલબ્ધ છે. શ્રીઉત્તરાધ્યયનસૂત્રમાં જાતિવાદથી થતી સામાજિક વિપત્તિને તોડવા ભગવાને સ્પષ્ટ શબ્દોમા કાવું છે કે જાતિવિશેષથી કોઈ પૂજાપાત્ર થઈ શકતો નથી પણ ગુણવિશેષથી જ થઈ શકે છે. બ્રાહ્મણકુલમા જન્મેલો કે માત્ર મુખ્યથી ઓ ઓ નો જાપ કરનાર બ્રાહ્મણ નથી પણ બ્રહ્મચર્યથી બ્રાહ્મણ વને છે. એવી રીતે શ્રમણકુલમાં રહેનારો કે કોઈ માત્ર માથું મુંઢાવનારો શ્રમણ થઈ શકતો નથી પણ જેનામા સમતા હોય તે જ શ્રમણ કહેવાય છે. જંગલમા રહેવા માત્રથી કોઈ મુનિ કહેવાતો નથી પણ મનન-આત્મચિંતન

૧ “સોવાગદ્વલ્લભમૂલો ગુણુત્તરધરો મુળી ।
હરિએસવલો નામ આસિ મિશ્ર્ જિહ્વિહો ॥ ૧

કોહો ય માળો ય વહો ય જેસિ
મોવં અવતં ચ પરિનહં ચ ।
તે માહુણા જાદિવિજ્ઞાવિદીણા
તારં વુ સ્વિત્તારં સપાવવાદં ॥ ૧૪

સન્નં રુ કીનટ તવોવિસેસો
ન ઘીસડ જાદિવિસેસ કોહ ।

- સોવાગુપ્ત હરિએસસાહું
જસ્તેસિસા રૂદ્ધી મહાણુમાના” ॥ ૩૦

૧ ચંદાબ્જના કુલમાં પેદા થયેલો અને ઉત્તમ ગુણને ધારણ કરનારો એવો
હરિકેશ નામે જિતેન્દ્રિય મિશ્ર્ હતો (૧)

જેઓના ચિત્તમા ક્રોધ છે, અહંકાર છે, હિંસા છે, અસત્ય છે, ચૌર્ય છે,
અને મૂર્છા છે તેવા જાતિ અને નિયામિત્તીન બ્રાહ્મણો પાપક્ષેત્ર છે (૧૪)

તપની વિશેષતા સાક્ષાત્ દેખાય છે પણ જાતિની વિશેષતા કદી દેખાતી
નથી કારણ કે હરિકેશ સાહુ, ચંદાબ્જનો પુત્ર હોવા છતાં તપ અને
સંયમના કારણથી મહાપ્રભાવયુક્ત શકિશાલી થઈ શક્યો છે (૩૦)

કરનારો મુનિ કહેવાય છે. માત્ર કોઈ જ્ઞાહની છાલ પહેરવાથી તાપસ કહેવાતો નથી પણ આત્માને શોધનાર તપ કરે તે જ તાપસ કહેવાય છે.^૧ આ ઉપરાંત આઠ ગાયમાં ભગવાને ધ્યાન કરીને બ્રાહ્મણનું સ્વરૂપ વતાવ્યું છે.^૨

ધમ્મપદ અને સુત્તનિપાતમાં ભગવાન બુદ્ધે પણ બ્રાહ્મણનું આ જાતનું લક્ષણ કેટલીક ગાયમાં વતાવેલું છે. આ ઉપરથી આપણે સ્પષ્ટ જાણી શકીએ છીએ કે તે વંશે મહાપુરુષોનો શુદ્ધ જાતિવાદ સામે મોટો વિરોધ હતો. આને લીધે જ તેમના તીર્થોમાં શૂદ્રો, ક્ષત્રિયો અને સ્ત્રીઓ એ બધાને એક સરખું માનભર્યું સ્થાન મળેલું છે.

જાતિવાદની પેઠે તે વખતે જડમૂલ ધાલીને વેટેલી કેટલીક જડક્રિયાઓ સામે પણ ભગવાન મહાવીરે તે વખતના લોકોની સામે વિરોધ ઊઠાવેલો. એ ક્રિયાઓમાં ધ્યાન કરીને યજ્ઞ, જ્ઞાન, અર્થના ભાન વિનાનું વેદનું અધ્યયન, ભાષાની ધોડી પૂજાનું અમિમાન, સૂર્યચંદ્રના પ્રહરણને લગતું કર્મકાણ્ડ, દિશાઓની પૂજાનો પ્રધાત, યુદ્ધથી સ્વર્ગ મળવાની માન્યતા—એ વધી જડપ્રક્રિયાઓને લીધે સમાજની આત્મ-શુદ્ધિનો ઘાસ થતો જાણી આ સૂત્રમાં ભગવાને તે તે ક્રિયાઓનું સ્વરૂપ વતાવ્યું છે અને તેના જડ સ્વરૂપનો ચોક્કસ વિરોધ કર્યો છે.

શ્રીઉત્તરાધ્યયનસૂત્રમાં યજ્ઞના સ્વરૂપ વિષે કહેવામાં આવ્યું છે કે વધા વેદોમાં વિહિત કરેલ યજ્ઞો પશુહિંસામય છે. તે પશુહિંસા-રૂપ પાપકર્મ દ્વારા જે યજ્ઞ કરવામાં આવે છે તે યજ્ઞ યાજકને પાપથી વચાવી શકતો નથી તેથી જ તે ધર્મ યજ્ઞ નથી પણ ધર્મ યજ્ઞ આ પ્રમાણે છે:—“જીવરૂપ અમિત્કુંડમાં મનવચનકાયાની શુભ પ્રવૃત્તિરૂપ વાઢીથી શુભપ્રવૃત્તિનું ધી રેડીને શરીરરૂપ છાણાં અને દુષ્કર્મરૂપ લાકડાંને પ્રદીપ કરીને શાન્તિરૂપ પ્રશસ્ત હોમને ઋષિઓ નિલપ્રતિ કરે છે. ધર્મ હોમ આ જ છે.”

૧ “ન વિ મુહિણ સમણો ન ઔકારેણ વમણો ।
ન મુણી રણવાસેણ કુસચીરેણ ન તાવસો ॥ ૨૯
સમયાએ સમણો હોઈ વંમચેરેણ વંમણો ।
નાણેણ ય મુણી હોઈ તવેણ હોઈ તાવસો ॥ ૩૦
કમ્મુણા વમણો હોઈ કમ્મુણા હોઈ સ્થિતિયો ।
વડસ્તો કમ્મુણા હોઈ સુદો દવડ કમ્મુણા” ॥ ૩૧
—ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર અધ્યયન-૨૫

૨ “જો ન સમ્મહ આગતું પવ્વયંતો ન સોઘહ ।
રમએ અજ્ઞવયણમ્મિ તં વયં વૂમ માહણં ॥ ૨૦
જાયરુવ જહામદ્દં નિદ્દંતમલપાવગં ।
રાગદોસમયાદિયં ત વયં વૂમ માહણં ॥ ૨૧
તસે પાણે વિયાણિતા સગહેણ ય યાવરે ।
જો ન હિમદ્દં તિવિહેણ ત વયં વૂમ માહણં ॥ ૨૨
કોહા વા જહ વા હાસા લોહા વા જહ વા મયા ।
મુસ ન વયદ્દં જો ડ ત વયં વૂમ માહણં ॥ ૨૩
ચિત્તમંતમચિત્તં વા અપ્પ વા જહ વા વહું ।
ન ગિણદ્દં અદત્તં જો તં વયં વૂમ માહણં ॥ ૨૪
દિવ્વમાણુસ્સતેરિચ્છ જો ન સેવેદ્દં મેહુણં ।
મણસા કાય-વકેણ તં વયં વૂમ માહણં ॥ ૨૫
જહા પોમ્મં જલે જાય નોવલિપ્પદ્દં વારિણા ।
એવં અલિત્ત કામેહિં તં વયં વૂમ માહણં ॥ ૨૬
અલોહિયં મુહાજીવિં અણગારં અકિચ્છણ ।
અસસત્તં ગિહ્ધેહિં તં વયં વૂમ માહણં ॥ ૨૭
એવંશુણસમાડતા જે હવંતિ દિડત્તમા ।
તે સમત્થા ડદ્ધતુ પરં અપ્પાણમેવ ય” ॥ ૩૩
—ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર અધ્યયન-૨૫

૩ “કિ માહણા જોદ્ધ સમારમંતા ડદ્ધણ સોદ્ધિ વહિયા વિમગ્ગહા ? ।
જં મગ્ગહા વાહિરિય વિસોદ્ધિં ન તં સુદિટ્ઠ કુસલા વયતિ ॥ ૩૮
કુસ ચ જૂરં તણકટ્ટમગ્ગિં સાયં ચ પાયં ડદ્ધં ફુસતા ।
પાણાઈં મૂયાદ્દં વિહેઠયંતા મુજો વિ મદા પકરેહ પાવં ॥ ૩૯
તથો જોદ્ધ જીવો જોદ્ધણ જોગા મુયા સરીરં કારિસગ ।
કમ્મ એહા સજમજોગ સત્તી હોમ હુણામિ ડસીણ પસત્થ” ॥ ૪૪
—ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર અધ્યયન-૧૨

૧ માત્ર માણું મુઢાવવાથી શ્રમણ થઈ શકાતું નથી, ઔકારના જાપથી બ્રાહ્મણ થઈ શકાતું નથી, જંગલમાં રહેવાથી મુનિ થઈ શકાતું નથી અને ડામ પહેરવાથી તાપસ થઈ શકાતું નથી. (૨૯)
સમતાથી શ્રમણ થવાય છે, બ્રહ્મચર્યથી બ્રાહ્મણ થવાય છે, ચિંતનથી મુનિ થવાય છે અને તપથી તાપસ થવાય છે (૩૦)
કર્મથી બ્રાહ્મણ થવાય છે, કર્મથી ક્ષત્રિય થવાય છે, કર્મથી વૈશ્ય થવાય છે અને કર્મથી શૂદ્ર થવાય છે. (૩૧)
૨ “જે આસક્તિ ન રાખે, શોક ન કરે, અને આર્યના વચન પ્રમાણે રહે તેને અમે બ્રાહ્મણ કહીએ છીએ (૨૦)
ધમેલા અને સરકારેલા સોનાની પેઠે જે શુદ્ધ છે અને રાગ, દ્વેષ તથા મયથી વિમુક્ત છે તેને અમે બ્રાહ્મણ કહીએ છીએ (૨૧)
ગતિશીલ અને અગતિશીલ પ્રાણીઓની સ્થિતિ જાણીને જે મન, વચન અને શરીરથી હિંસા નથી કરતો તેને અમે બ્રાહ્મણ કહીએ છીએ (૨૨)
ક્રોધ, મરકરી, લોભ કે મયથી જે જૂઠું બોલતો નથી તેને અમે બ્રાહ્મણ કહીએ છીએ (૨૩)
સજીવ કે નિર્જીવ વસ્તુની જે થોડી કે વધુ ચોરી કરતો નથી તેને અમે બ્રાહ્મણ કહીએ છીએ (૨૪)
જે મન, વચન ને કાયાથી બ્રહ્મચર્ય પાળે છે તેને અમે બ્રાહ્મણ કહીએ છીએ (૨૫)
જેમ કમલ પાણીમાંથી થાય છે છતાં પાણીથી લેવાતું નથી તેમ જે કામોથી અલિપ્ત રહે છે તેને અમે બ્રાહ્મણ કહીએ છીએ (૨૬)
જે લોહપ નથી, સ્વાર્થને કારણે જીવતો નથી, અકિંચન છે અને શુદ્ધ-સ્થોમા સસક નથી તેને અમે બ્રાહ્મણ કહીએ છીએ (૨૭)
જે દ્વિજોત્તમો આવા પ્રકારના ગુણવાળા હોય છે તેઓ જ પોતાનો અને પરનો ઉદ્ધાર કરવાને સમર્થ છે. (૩૩)

૩ હે બ્રાહ્મણો, અમિમા આલમન કરતા તમે પાણીવડે વહારની શુદ્ધિને શુ શોધો છો ? તમે જે વહારની શુદ્ધિ શોધો છો તે સાધ નથી એમ કુશલ માણસો કહે છે (૩૮)
કુશ, ઘૂપ, ઘાસ, લાકડા, અમિ અને પાણીનો સાજો અને સવારે સ્પર્શ કરતા તમે મંદો પ્રાણ મૂતોની હિંસા કરો છો અને તેથી વારંવાર પાપ કરો છો (૩૯)
ધર્મ હોમ તો આ છે —તપ એ અમિ છે, જીવ એ અમિનું સ્થાન છે, પ્રવૃત્તિઓ એ વાઢી છે, શરીર એ છાણા છે, પુણ્ય પાપ એ લાકડા છે અને સયમ એ શાન્તિ છે. ઋષિઓ એ આવા હોમને વળાણેલો છે (૪૪)

આ જ જાતના યજ્ઞનું સ્વરૂપ જિનપ્રવચનમાં ટેકટેકાણે વતાવેલું છે. ભગવાન મહાવીરે તે વચ્ચેના સમાજમાં યજ્ઞપિત્રની આ જાતની માન્યતાનો પ્રચાર કરીને હિસામક યજ્ઞનો છંડેચોક વિરોધ કરેલો અને તેને અટકાવેલો.

ભગવાનના વચ્ચેના અને આજે પણ માત્ર જલ્લજ્ઞાનમાં ઘણા લોકો ધર્મ સમજે છે. ગમાજ્ઞાન, ત્રિવેણીજ્ઞાન, પ્રયાગજ્ઞાનના માહાત્મ્યને લગતા ગ્રંથોની પરમ્પરા આપણા ઘેરમાં આજ કેટલાક વચ્ચેથી ચાલી આવે છે. અને મોઝા લોકો ગંગામાં જ્ઞાન કરીને પોતાને પુણ્ય મળ્યાનું માને છે.

આ જાતના જ્ઞાનના માહાત્મ્યનો અસરથી અલારના જૈનો પણ શેરુંજી નદીના જ્ઞાનને ધર્મ માનવા લાગ્યા છે. ભગવાન કહે છે કે જો જ્ઞાન તો માત્ર શરીરના મળને તે પણ ઘડીભરને માટે જ દૂર કરે છે પણ આત્માના મળને જગપણ દૂર નથી કરી શકતું તેથી તે જ્ઞાન જરા પુણ્યનું કારણ નથી. પણ જરા જ્ઞાન કરવું હોય તો ધર્મરૂપ જલજ્ઞાનમાં આવેલા ત્રણરૂપ પવિત્ર ઘાટે જ્ઞાન કરે તો સરેસરો શીત, વિમલ અને વિશુદ્ધ થાય છે. તથા આત્મમળનો લાગ કરે છે. આ જ જ્ઞાનને કુગલ પુરુષો મહાજ્ઞાન તરીકે વર્ણવેલું છે અને શ્રદ્ધાઓને તો તે જ પ્રદાસ છે.^૧

ભગવાને જ્ઞાનની આ જાતની વ્યાખ્યા કરીને વિવેકપૂર્વકના ઘણા જ્ઞાનનો વિવેક કર્યો છે એમ માનવાનું કારણ નથી. પણ જે લોકો માત્ર જલજ્ઞાનમાં જ ધર્મ માનતા અને તેથી જ આત્મશુદ્ધિ સમજતા તેઓને માટે ભગવાને જીવનશુદ્ધિ માટે જરા જ્ઞાનનું સ્વરૂપ વતાવીને જ્ઞાનનો જરા માર્ગ સુલો કર્યો છે.

તેમના વચ્ચેના લોકો પુણ્યકર્મ સમજીને વેદને માત્ર કઠસ્ય કરી રાખતા અને અર્થનો વિચાર ભાગ્યે જ કરતા. વેદના અર્થનો પરમ્પરા ભગવાનના પહેલાના સમયથી તૂટી ગયેલી હોવાનો પુરાવો શાસ્ત્રાચાર્ય પોતે જ છે, કારણ કે તે વૈદિક શબ્દોના સ્પષ્ટ અર્થ કરી શકતા નથી પણ તેને લગતા અનેક મતમતાત્રો સાથે પોતાનો અમુક મત જણાવે છે. જલ્લે ઘણા વચ્ચેથી વેદના અર્થનો વિચાર કરવો લોકોએ માઠી બાળેલો અને વેદ જુનો ગ્રંથ હોઈ તેને કઠસ્ય કરવામાં અને સ્વપૂર્વક ઉચ્ચારણ કરવામાં જ પુણ્ય મનાવું અને ત્રાણો એમ માનતા કે વેદને મળીને, ત્રાણોને જમાડીને અને પુત્ર ઉત્પન્ન કરીને પછી આરણ્યક તપસી થવાયે પણ આ જાતનું જટ કર્મકાંડ જીવનશુદ્ધિનું એકાંત ઘાતક છે એમ સમજીને ઉત્તરાધ્યયનમુદ્રમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે વેદોનું અધ્યયન આત્માનું રક્ષણ કરી શકતું નથી. જમાડેલા ત્રાણો આઠસુ યવાથી જમાડનારને લાભ દેવાને બદલે જલ્લ નરકમાં પાડે છે અને અપુત્રસ્યં ગતિર્નાસ્તિ એવો જે વૈદિક પ્રવાદ છે તે પણ વરાવર નથી. કારણ કે ઉત્પન્ન કરેલા પુત્રો પણ પિતાના કે પોતાના આત્માનું રક્ષણ કરી શકતા નથી. આ રીતે જિનપ્રવચનમાં વેદના શુષ્ક અધ્યયનનો વિરોધ કરવામાં આવ્યો છે અને જ્ઞાન અને આચાર ઉપર એક સરખો ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે.

૧ “ઉદગેણ જે સિદ્ધિસુદાહરતિ માયં ચ પાય ઉદગં કુસતા ।
ઉદગસ્ય કાસેણ સિયા ય સિદ્ધી સિદ્ધિશ્ચ પાપા વદ્યે દગંતિ ॥ ૧૪

મચ્છા ય કુમ્મા ય સિરીસિવા ય મગ્નૂ ય ઉદા દગરજ્વના ય ।
અટ્ટાણમેય કુસલા વયંતિ ઉદગેણ જે સિદ્ધિસુદાહરતિ” ॥ ૧૫

—સૂત્રક્રતાગ પ્રથમશ્રુતસ્કથ અધ્યયન-૭

૨ “ધમ્મે હરણ વમે સત્તિસિદ્ધિ અણામિલે અત્તપમ્પલ્લેસે ।
જહિં સિણાઓ વિમલો વિસુદ્ધો સુસીદ્ધભૂલો પજહામિ દોષ ॥ ૪૬
એયં સિણાણં કુસલેણ દિટ્ઠં મહાસિણાણાં ઇસીણ પસસ્યં ।
જહિં સિણાયા વિમલા વિસુદ્ધા મહારીસી ઉત્તમં ટાણ પત્તે”તિ વેમિ ૪૭

—ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર અધ્યયન-૧૨

૩ “ઇમ વયં વેઅવિઓ વયંતિ—
અહિં વેણ પરિવિસ્થ મિપ્પે પુત્તે પરિટ્ઠપ્પ મિહતિ જાયા ! ।
સુચાણ મોણ સદ્દ્દિથિયાહિં આરણ્ણગા હોદ્દ સુણી પસસ્યા” ॥ ૧

—ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર અધ્યયન-૧૪

૪ “વેઆ અહીઆ ન ભવતિ તાણ” —ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર અધ્યયન-૧૪

૫ “ઇમં વયં વેઅવિઓ વયંતિ—“જહા ન હોદ્દ અસુઆણ લોગો ।
સુતા દિશા નિતિ તમં તમેણ જાયા ય પુતા ન હવતિ તાણં

—ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર અધ્યયન-૧૪

૧ સાંજે અને સવારે પાણીનો સ્પર્શ કરતા જે લોકો પાણી વડે સિદ્ધિ માને છે તેમને મતે તો પાણીના સ્પર્શવડે પાણીમાં રહેનારા જીવ માત્રની સિદ્ધિ થવી જોઈએ જ. (૧૪)

જેવાં કે, માછલાં, કાચગા, સર્પો, ડંટો (આ એક પ્રકારનું જલ્લર પ્રાણી છે) અને જલરાક્ષસો—આ વધા પ્રાણીઓ નિરંતર જીવનપર્યંત પાણીમાં રહે છે તો એમનું નિર્વાણ થવું જોઈએ પણ એમ થતું નથી માટે જે લોકો માત્ર જલજ્ઞાનથી સિદ્ધિ થવાનું કહે છે તે સોડું છે એમ કુશલ પુરુષો કહે છે. (૧૫)

૨ સર્વ જ્ઞાન તો આ છે ધર્મરૂપ પાણીનો વરો હોય, ત્રણવર્ચરૂપ ઘાટ હોય, જો એ પવિત્ર, અને નિર્મલ ઘાટે ધર્મના ધરાના જ્ઞાન કરવામાં આવે તો જ્ઞાન કરનારો વિમલ, વિશુદ્ધ અને જ્ઞાન થાય છે અને દૂષણોને છોડી દે છે આ જ્ઞાનને જ ઋષિઓએ મહાજ્ઞાન કહેલું છે કારણકે એ રીતે નદાવાથી વિશુદ્ધ થયેલા મહાપિંઓ ઉત્તમ સ્થાનને પામેલા છે, (૪૬—૪૭)

૩ વેદના જાણનારાઓ આમ કહે છે—વેદોને મળીને, ત્રાણોને જમાડીને, છોકરાઓને વારસો સોંપીને અને સંસારના મોગો મોગવીને પછી મુનિ થવું ઠીક છે. ૧

૪ પાટે કરેલા વેદો રક્ષણ કરી શકતા નથી ૧૪

૫ આગળ જે એમ કહેવામાં આવ્યું છે કે પુત્રરહિત મનુષ્યોને સદ્ગતિ મળતી નથી તે વરાવર નથી. કારણ કે થયેલા પુત્રો પણ રક્ષણ કરી શકતા નથી અને જમાડવામાં આવતા ત્રાણો અધારામાં લઈ જાય છે

ભગવાનનાં જમાનામાં વૈદિક કે લૌકિક સંસ્કૃતને જ મહત્ત્વ અપાતું, તે ઇટલું વધું કે એ જ માપા બોલવામાં પુણ્ય છે અને વીજી માપા બોલવામાં પાપ છે. આ હકીકતનો પ્રતિધ્વનિ મહાભાષ્યનાં આરંભમાં આજે પણ જોવામાં આવે છે. તેમાં સંસ્કૃત સિવાયની વાકીની માપાઓને અપભ્રંષ્ટ તરીકે ગણાવી છે અને તેનો પ્રયોગ કરનારાઓને દોષી ઠરાવવામાં આવ્યા છે અને આ રીતે તે વચ્ચતના કેટલાક લોકો શબ્દને બ્રહ્મ સમજી તેની જ પૂજા પાછલ પડેલા. આ સંવંધમાં ભગવાને પોતાના સર્વ પ્રવચનો તે વચ્ચતની લોકમાપામાં કરીને એ વચ્ચતે જામેલો માપાનો ઓટો મહિમા તોડી નાખેલો છે અને એક માત્ર સદાચાર જ આત્મશુદ્ધિનું કારણ છે પણ માત્ર માપાથી કાંઈ વચ્ચતું નથી એમ વતાવી આપ્યું છે.

શ્રીઉત્તરાધ્યયનમા કહેવામાં આવ્યું છે કે જુદીજુદી માપાઓ આત્માનું રક્ષણ કરી શકતી નથી. ભગવાન વુદ્ધે પણ માપાની ઓટી પૂજાનો પ્રવાદ ભગવાન મહાવીરની પદ્ધતિએ જ અટકાવવાનો પ્રયાસ કર્યો છે.

સૂર્યગ્રહણ કે ચંદ્રગ્રહણ વિષે જે માન્યતા અલ્પારે ચાલે છે તેવી જ માન્યતા ભગવાનના જમાનામાં પણ ચાલતી. રાહુ સૂર્યને ગચ્છી ગયો અને ગ્રહણ પૂરું થાય ત્યારે રાહુએ સૂર્ય કે ચંદ્રને ઓડી દીધો એમ રાહુને સૂર્ય અને ચંદ્ર સાથે વૈરભાવ જાણે કે ન હોય તેમ તે વચ્ચતના લોકો સમજતા અને એવું રૂપકાત્મક વર્ણન હજુસુધી વૈદિક પરમ્પરામાં પૌરાણિક ગ્રંથોમાં ટકી રહ્યું છે. આ ગ્રહણ વચ્ચતે ધર્મ માનીને જેમ લોકો સ્નાન માટે અલ્પારે દોડધામ કરે છે તેમ તે વચ્ચતે પણ કરતા હશે એમ માનવું ઓટું ન કહેવાય. કહેવાની મતલબ એ છે કે ગ્રહણના પ્રસંગને ધાર્મિક પ્રક્રિયાનું રૂપ આપીને લોકો જેમ અલ્પારે ધમાધમ મચાવે છે તેમ તે વચ્ચતે પણ મચાવતા હશે. તેમની સામે ભગવાને કહ્યું છે કે રાહુ ચંદ્ર કે સૂર્યને ગચ્છતો નથી તેમ તે વે વચ્ચે કોઈ જાતનો વૈરભાવ પણ નથી. એ તો ગગનમંડલમાં રાહુ એક ગતિમાન પદાર્થ છે તેમ ચંદ્ર અને સૂર્ય પણ ગતિમાન પદાર્થ છે. જ્યારે ગતિવાચ્છા તેઓ એક વીજાની આડે આવી જાય છે ત્યારે અંશથી કે પૂર્ણપણે એકવીજાને ઢાકી દે છે અને પછી છૂટા પણ પડી જાય છે એટલે કોઈ એક વીજાથી ગચ્છતો નથી. જ્યારે એક વીજાને ઢાંકે છે ત્યારે લોકો તેને ગ્રહણ થયું કહે છે એટલે એ ગ્રહણ કોઈ ધર્મમય ઉત્સવ નથી તેથી એ માટેની દોડધામ પણ ધર્મમય નથી જ એ ઉઘાડું છે. (ભા૦ ૩ પા૦ ૨૭૯)

આ રીતે ગ્રહણ નિમિત્તે ચાલતી જડક્રિયાનો ગ્રહણનું સ્પષ્ટ સ્વરૂપ આપીને ભગવાને આ સ્થલે સ્પષ્ટ ખુલાસો કર્યો છે. અને વધારામાં શશી અને આદિત્યના સ્પષ્ટ અર્થો પણ જણાવ્યા છે. શશી શબ્દનો પૌરાણિક અર્થ શશ-સસલા-વાચ્છો એવો થાય છે અને આદિ-ત્યનો અર્થ અદિતિનો ઓકરો એવો થાય છે. ભગવાને આ પૌરાણિક પરમ્પરા સામે જાણે કે ટકોર કરવા ઓતર જ શશી અને આદિત્યના તદ્દન જુદા અર્થો વતાવેલા છે.

ભગવાન શશિનો સશ્રી-શ્રી સહિત-શોભા સહિત એવો અર્થ કરે છે અર્થાત્ જે તેજવાચ્છો, કાંતિવાચ્છો અને દીપ્તિવાચ્છો છે તે શશી-સશ્રી. તેને જિનપ્રવચનમા સસી-સશ્રી કહેવામા આવે છે. અને આદિત્ય એટલે ભગવાનના કહેવા પ્રમાણે જેને મુખ્યભૂત-આદિ-ભૂત કરીને કાલ્લી ગણતરી થાય તે આદિત્ય. કાલ્લી ગણતરીમાં સૂર્યનું સ્થાન સર્વથી પ્રથમ છે માટે ભગવાને કહેલો આ અર્થ વ્યાજવી છે અને વ્યુત્પત્તિની દૃષ્ટિએ પણ બરાબર છે. ભગવાને આદિત્યનો જે ઉપર્યુક્ત અર્થ વતાવ્યો છે તે મૈત્ર્યપુરાણમાં પણ ઉપલબ્ધ છે.

આ પ્રમાણે શશી અને આદિત્યના પૌરાણિક અર્થો ઓસેડીને તેના નવા અર્થો યોજ્યા છે. અને તેમ કરીને તે વે પ્રત્યેની ઓકોની ગેરસમજ ઓછી કરવા પ્રયાસ કરેલો છે.

૧ “ભૂયાસોડપશ્વદ્વા અત્પીયાસ શબ્દા. ૧. એકૈકસ્ય હિ શબ્દસ્ય વહેવોડપશ્વશા તથયા-ગૌરિત્વસ્ય શબ્દસ્ય ગાવી-ગોળી-ગોતા-ગોપોતલિકા-ઇત્યેવમાદયો વહેવોડપશ્વશા ૧. યસ્તુ પ્રયુક્તે કુશલો વિશેષે શબ્દાન્ યથાવદ્ વ્યવહારકાલે ૧. સોડનન્તમાપ્રોતિ જયં પરંત્ર વાચ્યોગવિદ્ ડુષ્યતિ ચાપશ્વદૈ ૧૧ (મહાભાષ્યના પ્રથમ સૂત્રનો પ્રારંભ)

૨ “ન ચિત્તા તાયએ ભાસા કઓ વિજ્ઞાણુસાસણં ૧. વિસણ્ણા પાવકન્નેહિં ઘાલા પંડિઅમાણિણો ૧૧”

ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર અધ્યયન-૬

૩ “આદિત્યશ્વાદિભૂતત્વાત્”-મત્સ્યપુરાણ અ૦ ૨ શ્લો ૩૧.

૧ અપશ્વદ્વો ઘળા છે અને શ્વદ્વો ઓછા છે. એક શ્વદ્વના ઘટ્ટરૂપો ઘળા થાય છે જેમકે એક ગો શ્વદ્વના જ ગાવી, ગોળી, ગોતા, ગોપોત-લિકા વગેરે ઘળા ઘટ્ટરૂપો થાય છે.

જે કુશલ માણસ વહેવારને ચરતે ચલાવત શ્વદ્વોનો પ્રયોગ કરે છે તે વાચ્યોગવિદ અનંત જયને પામે છે અને અપશ્વદ્વને વોલ-નારો દોષવાચ્છો થાય છે (ભાષ્યકાર પત્તજલિના ચરતમાં સામાન્ય લોકો જે શ્વદ્વો વોલતા તેને અહીં અપશ્વદ્વો કહેવામાં આવ્યા છે અને આમ કહીને તેમનો આશય તે વચ્ચતની પ્રચલિત લોકમાપાની અવજ્ઞા કરવાનો અને કહેવાતી સંસ્કૃતને પૂજ્ય સ્થાન આપવાનો નથી ?)

૨ ચિત્રવિચિત્ર માપા કોણું રક્ષણ કરી શકતી નથી તેમ શુષ્ક શાસ્ત્રા-ભ્યાસ પણ પોતાને પંડિત માનતા અજ્ઞાનીઓ પાપ કરવામાં રુચી રહે છે.

“હતો વા પ્રાપ્સસિ સ્વર્ગમ્”—(ગીતા ઘ૦ ૨ શ્લો ૩૭) એ ગીતાના વાક્યમાં એમ કહેવામાં આવ્યું છે કે શત્રુને હાનીને તું સર્વે જઈશ, એવી ગીતાના જમાનાથી કે ગીતાના સમય પહેલેથી લોકોમાં એવી માન્યતા પ્રસરી ગયેલી કે હડનાગ લોકો સર્વે જાય છે. આ માન્યતાને ઊંઘે મોટી મોટી હડાઈઓમાં હડનારા ઘણા મઠી આવતા અને આ રીતે મનુષ્યજાતનો કચર વાળ નીકળતો. એ અટકાવવા ભગવાને એ માન્યતા ઉપર સ્પષ્ટ પ્રકાશ નાખ્યો છે અને કહ્યું છે કે લોકો યુદ્ધથી સ્વર્ગ મળવાની વાત કહે છે તે ઘોટી છે. પણ સરી વાત તો એ છે કે હડનારા સર્વે જ જાય છે એમ નથી પણ તે પોતપોતાનાં શુદ્ધાશુદ્ધ કર્મ પ્રમાણે ભિન્ન ભિન્ન યોનિઓમાં જન્મ ધારણ કરે છે. (મા૦ ૩ પા૦ ૩૨)

આ હકીકત કહીને ભગવાને યુદ્ધ સ્વર્ગનું સાધન છે એવી જાતની લોકોમાં ફેરવેલી ધારણા ઘોટી પાડી અને લોકોને યુદ્ધના હિંસામય માર્ગથી દૂર રહેવાની ખાસ મહામળ કરી.

ઘઠી, તે વખતની દિશાપૂજનનો પ્રયાને લોકોમાંથી દૂર કરવા અને તેનું સ્વરૂપ બતાવવા ભગવાને આ મૂત્રમાં દિશાની પણ ચર્ચા કરી છે. દશમા યાતકના પહેલા ઉદ્દેશકની શરૂઆત દિશાના વિવેચનથી કરવામાં આવી છે. ભગવાને ગૌતમને કહ્યું છે કે દિશાઓ દશ કહેવામાં આવી છે જેના ક્રમથી નામ એન્દ્રી (ઇન્દ્રના સામિત્વવાળી), આગ્રેયી (અગ્નિના સામિત્વવાળી), પામ્યા (યમના સામિત્વવાળી), નિર્ઋતિ (નિર્ઋતિ નામના દેવના સામિત્વવાળી), વારુણી (વરુણ દેવના સામિત્વવાળી) વાયવ્ય (વાયુના સામિત્વવાળી) સૌમ્યા (સોમના સામિત્વવાળી) એશાની (ઈશાનના સામિત્વવાળી), વિમલા અને તમા. આ દશ દિશાઓને માટે પુરાણપ્રસિદ્ધ ઉપર્યુક્ત નામો જણાવા ઉપરાંત નીચેના પ્રસિદ્ધ અર્થો પણ મૂકવામાં આવેલા છે. પૂર્વ, પૂર્વદક્ષિણ, દક્ષિણ, દક્ષિણપશ્ચિમ, પશ્ચિમ, પશ્ચિમોત્તર, ઉત્તર, ઉત્તર-પૂર્વ, ઊર્ધ્વ (ઉપરનો), અધો (નીચેનો) આ ઘણી દિશાઓ જીવાજીવના આધારરૂપ છે તેથી ઉપચારથી એ દિશાઓને જીવજંતીરૂપ કહેવામાં આવી છે. દિશાને એક દ્રવ્ય તરીકે ગણાવવાનો પદ્ધતિ વૈદિક પરંપરાની વૈશેષિક શાસ્ત્રમાં પ્રસિદ્ધ છે.

વૈદિકકાળમાં દિશાઓની પૂજા કરવાનો પ્રવાસ હતો એ હકીકત તે સાહિત્ય ઉપરથી જાણી શકાય છે અને દિશાઓનું પ્રોક્ષણ કરીને જમવાની પદ્ધતિ એક વ્રત તરીકે અમુક પરંપરામાં ચાલુ હતી અને તે પરંપરાને માનના લોકો દિસાપોક્ષિણો કહેવાતા એ હકીકત જૈનશાસ્ત્રમાં પણ મળે છે. આ રીતે વેદની જૂની પરંપરામાં દિશાઓનું મહત્ત્વ વિશેષ પ્રસિદ્ધિ પામેલું હતું અને દિશાઓની પૂજાનો પ્રચાર પણ લોકોમાં ઠીકઠીક હતો. આ જડ પ્રચારને રોકવા માટે જ ભગવાને દિશાના માહાત્મ્યનો નિષ્પ્રયોજનતા બતાવવા તેને આ મૂત્રમાં જીવાજીવાત્મક કહીને ઘર્ષવેલી છે. દિશાઓ માત્ર આકાશરૂપ હોઈ જીવાજીવરૂપ સમસ્ત પદાર્થના આધારરૂપ છે એ વાત સરી છે પણ એટલા માત્રથી તેની જડપૂજા કરવા મંડી પડતું તે આધ્યાત્મિક શુદ્ધિ કે જીવનશુદ્ધિ માટે જરાય ઉપયોગી નથી.

ભગવાન યુદ્ધે પણ દિશાઓની જડપૂજાને અટકાવવા પોતાના પ્રવચનમાં ઘીંજી જ રીતે ટકોર કરી છે. દીધનિકાંયના ત્રીજા વર્ગના સિંગાલોવવાદમુક્તમાં લખેલું છે કે એક વખત યુદ્ધ ભગવાન રાજગૃહના વેણુવનમાં રહેતા હતા તે વખતે સિંગાલ નામનો એક યુવક શહેરમાંથી રોજ સવારે બહાર આવી સ્નાન કરી પૂર્વ, પશ્ચિમ, ઉત્તર, દક્ષિણ, ઉપર અને નીચે એ છ દિશાને નમસ્કાર કરતો હતો. રાજગૃહમાં મિશ્રા માટે જતા યુદ્ધ તેને જોઈને બોલ્યા “મૃહપતિપુત્ર ! તું આ શું માંડપું છે” સિંગાલ બોલ્યો—“હે મંદંત ! મારા પિતાએ મરતી વખતે છ દિશાની પૂજા કરતા રહેવાનું મને કહ્યું હોવાથી હું આ દિશાઓને નમસ્કાર કરું છું”. મ૦ યુદ્ધ બોલ્યા—“હે સિંગાલ ! તારો આ નમસ્કારવિધિ આર્યોની પદ્ધતિ પ્રમાણે નથી.” ત્યારે સિંગાલે આર્યોની રીતિ પ્રમાણે છ દિશાઓનો નમસ્કારવિધિ બતાવવા યુદ્ધને વિનંતી કરી. મ૦ યુદ્ધ બોલ્યા—“જે આર્યશ્રાવકને છ દિશાની પૂજા કરવાની હોય તેણે ચાર કર્મદેશથી મુક્ત થવું જોઈએ. ચાર કારણોને હડીને પાપકર્મ કરવાં ન થવે અને સંપત્તિનાશનાં છ દારોનો તેણે અંગીકાર કરવો ન થવે. આ ચૌદ વાતો સાંભળે તો છ દિશાની પૂજા કરવાને તે યોગ્ય બને છે”. આ ઉપરાંત યુદ્ધે તેને એમ કહ્યું કે માઈ ! માત્રાપ એ પૂર્વદિશા છે, ગુરુને દક્ષિણ દિશા સમજવી, પત્નીપુત્ર પશ્ચિમદિશા, સગાવહાલ ઉત્તરદિશા, દાસ અને મજૂર નીચેની દિશા તથા શ્રમણબ્રાહ્મણ ઉપરની દિશા સમજવી. આટલું કહ્યા પછી તેને એ દિશાઓની પૂજાની પદ્ધતિ યુદ્ધ ભગવાને વિસ્તારથી સમજાવી છે.

આ ઉપરથી એમ માલમ પડે છે કે ભગવાન યુદ્ધના વખતમાં દિશાઓની જડપૂજાનો પ્રચાર સ્વયં થયેલો હોયો જોઈએ, જેને અટકાવવા શ્રીયુદ્ધે નવા પ્રકારે દિશાની પૂજાની પદ્ધતિ લોકોને સમજાવી અને ભગવાન મહાવીરે પૂર્વેક પ્રમાણે દિશાઓને જીવાજીવાત્મક

૧ “પૃથિવ્યાપન્નેજો વાયુરાકાશં કાલો દિશ્વ
આત્મા મન ક્ષિતિ ઇચ્છામિ”
(વૈશેષિકદર્શન પ્રથમ અધ્યાય)

૨ “તદ્દનેન દિશા પ્રોક્ષ્ય વે પલ-પુષ્પાદિ સમુચિન્વન્તિ”
ઔપપાત્તિક સૂત્ર પૃ૦ ૧૦

૩ જૂનો ધીધનિકાંય-ઉપર્યુક્તસૂત્ર.

૧ પૃથ્વી, પાણી, વેજ, વાયુ, આકાશ, કાલ, દિશા, આત્મા અને મન એટલા ઇચ્છો છે.

૨ જે લોકો પાણીથી દિશાઓને અર્ચ્ય આપીને પલ, ફુલને પ્રદાન કરે છે તેઓ દિશાપ્રોક્ષી કહેવાય.

કહીને તે જડપૂજામાંથી લોકોને વચાવી લેવા પ્રયત્ન કર્યો, એ એકસરખી હકીકત આ સૂત્રમાં આવેલા દિશાના પ્રકરણ ઉપરથી સ્પષ્ટ રીતે સમજી શકાય એવી છે. દિશા વિષે ભગવાનનું પ્રવચન તે વચ્ચેની દિક્પૂજનની રૂઢિને નાબૂદ કરનારું છે.

આ પ્રકારે ભગવાને પોતાના સમયની કુરુઢિઓને નાબૂદ કરવા અને તેને સ્થાને સુમાર્ગ પ્રવર્તાવવા પોતાના પ્રવચનમાં ઘણો પ્રયાસ કરેલો છે. આ જાતનાં ઉદાહરણો ઘણાં આપી શકાય પણ ઉપરનાં ઉદાહરણો નમુનારૂપે માત્ર ટંકેલા છે.

ભગવાન મહાવીરે અને ભગવાન બુદ્ધે કુરુઢિને દૂર કરીને લોકોને સુરુઢિ પર લાવવા પોતાના પ્રવચનોમાં પૂર્વોક્ત કેટલીક હકીકતો વતાવેલી છે. આથી જ આ વચ્ચે મહાપુરુષો તે વચ્ચેના પ્રવચ્ન સુધારકો હતા એમ જે અભ્યારના શોધકો માને છે તે યોગ્ય છે. આથી જ વતાવેલા અહિંસા અને સત્યમય માર્ગમાં જે કેટલોક કચરો ભરાઈ ગયેલો તેને દૂર કરવા આ વચ્ચે મહાપુરુષો ઘણો પ્રયત્ન સેવ્યો છે એમાં શક નથી.

કેટલીયે એવી વૈદિક માન્યતાઓ હતી જેનાથી લોકોમાં હિંસા, અસત્ય, જડતા વગેરે દુર્ગુણોનો વધારો થતો અને એથી તે વચ્ચેની પ્રજા ત્રાસી પળ ગયેલી, એ પ્રજાને સન્માર્ગ વતાવવા ભગવાન બુદ્ધ અને ભગવાન મહાવીર કલ્યાણમિત્રરૂપે ન આવ્યા હોત તો અભ્યારે આપણી કેવી દુર્દશા હોત તે કોણ કહી શકે ?

જૈનશાસ્ત્રો ઉપર વૈદિક પરંપરાની અસર

વૈદિક પરંપરાઓમાં કેટલીયે સુધારા કરનારા જિનપ્રવચનમાં પણ કેટલીયે એવી માન્યતાઓ મળે છે જે વૈદિક પરંપરાની અસરને આભારી હોય. આ હકીકત સમજવા માટે આ સૂત્રમાંથી જ આપણે કેટલાંક ઉદાહરણો નીચે પ્રમાણે જોઈ શકીશું.

દેવદાનવનું યુદ્ધ વેદની પરંપરામાં પ્રસિદ્ધ છે. તે યુદ્ધને નિરુક્તમા વિજલીના કડાકા તથા મેઘની ગાજવીજના રૂપમાં તરીકે વર્ણવેલ છે. આ સૂત્રમાં ઇંદ્રભૂતિ ગૌતમ ભગવાન મહાવીરને પૂછે છે કે દેવ અને અસુરોનો સંપ્રામ છે ? આનો ઉત્તર ભગવાન હકારમાં આપે છે. આ પછીના સૂત્રોમાં દેવનાં શસ્ત્રો અને અસુરનાં શસ્ત્રોની હકીકત ભગવાને ઇંદ્રભૂતિને સમજાવેલી છે. (ભા. ૪ પા. ૬૮) દેવઅસુરના સંપ્રામને લગતા વધા પ્રશ્નો વૈદિક પરંપરામાં પ્રસિદ્ધ એવી દેવદાનવની પ્રજાતિ લડાઈને લક્ષ્મા રાક્ષસીને કરવામાં આવ્યા હોય એમ માલુમ પડે છે એટલું જ નહીં પણ દેવદાનવના યુદ્ધની એ પૌરાણિક કથામાં વધારે મેઝવાળી હકીકત આવે તે માટે તેમના યુદ્ધનાં કારણો સાથેની એક કથા પણ આ સૂત્રમાં મૂકવામાં આવેલી છે.

ત્રીજા શતકના વીજા ઉદ્દેશકમાં આ સંબંધમાં એમ કહેવામાં આવ્યું છે કે દેવો અને અસુરોને જન્મથી જ વૈરનો સ્ખમાવ છે. અને તે વે વચ્ચે સંપત્તિ અને સ્ત્રીઓ માટે યુદ્ધ થાય છે. વૈદિક કથાની હકીકત કરતાં દેવાસુરના યુદ્ધને લગતી આ હકીકત ‘દેવો અને અસુરો પણ સ્ત્રીઓ અને વિપત્તિ હોઈ પરસ્પર લડે છે’ એ વસ્તુ સમજાવે છે અને લોકોને લોભ અને વિષયના નિર્વેદ તરફ ઈર્ષ્ય જઈ સ્વર્ગ પણ વાછનીય નથી એ વાત સૂચવે છે અને આ જૈનકથામાં એ જ મુદ્દો મેઝવાળો છે. અહીં એક વસ્તુ ધ્યાનમાં રાખવાની છે કે જ્યારે વૈદિક પરંપરામાં દેવ અને દાનવના સ્પષ્ટ વિભાગ છે ત્યારે જૈનપરંપરામાં અસુરોને પણ દેવ તરીકે ગણાવેલા છે.

ભગવાન મહાવીરે ત્રીજા શતકના આ જ ઉદ્દેશમાં પોતાની હયાતીમાં દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક્ત અને અસુરેન્દ્ર અસુરરાજ ચમરનું યુદ્ધ થયું હતું એમ ઇંદ્રભૂતિ ગૌતમને વિસ્તાર સહિત જણાવેલ છે અને તે લડાઈમાં ભગવાનના જ આશરથી અસુરેન્દ્ર ચમરનું રક્ષણ થયું હતું એમ પણ સૂચવેલું છે. આ લડાઈ જંબૂદ્વીપના ભારતવર્ષના મુંડુમાર નગરમાં જ્યારે ભગવાન દીક્ષા લીધા પછી અગિયારમે વર્ષે તપ તપતા હતા તે વચ્ચે થઈ હતી, અસુરેન્દ્ર અને દેવેન્દ્ર વચ્ચેને ભગવાનના ભક્ત તરીકે આ કથામાં જણાવેલ છે. આ સૂત્રમાં આવેલી આ કથાનો ઉલ્લેખ સિદ્ધસેન દિવાકર પોતાની વૃત્તીશીઓમાંની મહાવીરસ્તુતિના ત્રીજા શ્લોકમાં કવિત્વને છાજે એવી સરસ રીતે કરે છે.

જેમ રામ અને પાંડવોની કથા જૈનપરંપરામાં જૈનદૃષ્ટિએ સારો ઘાટ આપીને વર્ણવાયેલી છે તેમ દેવઅસુરની આ કથા સારો ઘાટ આપીને વર્ણવાઈ હોય અને તે દ્વારા વિપત્તિનિર્વેદ ફેલાવવાનો આધ્યાત્મિક હેતુ જૈનાચાર્યો સાધ્યો હોય તો તે તેમના ધ્યેયને બરાબર અનુકૂળ થયું હોય એવું લાગે છે.

આવી જ વીજી હકીકત લોકપાલોને લગતી છે. ત્રીજા શતકના સાતમા ઉદ્દેશકમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક્તના ચાર લોકપાલો છે. સોમ, યમ, વરુણ અને વૈશ્રમણ. આ ચારે લોકપાલો શક્તની આજ્ઞામાં રહે છે.

૧ નિરુક્તના ઉલ્લેખ માટે જુઓ પ્રસ્તુત ગ્રંથ ભાગ ૨ પૃ. ૪૮-૪૯ ટિપ્પણ ૨

૨ દેવાથ જૈન સમયે ભવનપતિ-વ્યન્તર-જ્યોતિષ્ક-વૈમાનિક-મેદાથનુર્વા ભવન્તિ ॥૩॥

-અભિધાનચિન્તામણિ દેવકાણ્ડ શ્લોક ૩

૩ જૈન સિદ્ધાન્તમાં દેવોના ચાર પ્રકાર છે જેમકે -ભવનપતિ, વ્યન્તર, જ્યોતિષી અને વૈમાનિક

૪ આ શ્લોક માટે જુઓ પ્રસ્તુત ગ્રંથ ભાગ ૨ પૃ. ૬૧ ટિપ્પણ ૧

જગનમાં ઉલ્કાપાત, ડિગ્દાહ, ધૂળનો વરસાદ, ચંદ્રપ્રહણ, સૂર્યપ્રહણ, ઇન્દ્રધનુષ્ય, મોટા મોટા ઢાહો, ગ્રામદાહ, નગરદાહ, પ્રાણીક્ષય, જનક્ષય, ધનક્ષય, કુલક્ષય, સંત્યા, ગાંધર્વનગર આ અને આવા વીજા વધા ઉત્પાતો સોમની ટેલેરેલ નીચે જગતમા આવે છે.

સોમને આધીન વિદ્યુત્કુમાર, વિદ્યુત્કુમારી; અગ્નિકુમાર, અગ્નિકુમારી, વાયુકુમાર, વાયુકુમારી; ચંદ્ર, સૂર્ય, પ્રહ, નક્ષત્ર અને તારા એ વધા છે.

શક્રને વીજો લોકપાલ યમ છે. જગતમા કલહ, મહાસંગ્રામ, મારફાડ, રોગચાળા, શારીરિક દુઃખો, વલ્ગાહ, પ્લાંતરીયો, વેશાંતરીયો, ત્રણઆંતરીયો, ચોથીયો, ઘાસી, શ્વાસ, પાંડુરોગ, હરસ, શૂલ, મરતી આ વધા ઉપદ્રવો યમની સત્તા નીચે થાય છે. ઐય, અવરોપ, મહાકાલ, અસિપત્ર, કુંભ, વાલુ, વૈતરણી એ વધા યમના આશ્રિતો છે.

વરુણ ત્રીજો લોકપાલ છે. અતિવૃષ્ટિ, મંદવૃષ્ટિ, સુવૃષ્ટિ, દુર્વૃષ્ટિ પાણીના ઉપદ્રવો, જલપ્રલય અને પાણીની રેલો એ વધું આ વરુણની સત્તામાં છે.

હોટાની, કલ્હાની, તાંબાની, સીસાની, સોનાની, રૂપાની, રત્નની અને હીરાઓની ધાણો તથા રત્ન, સુવર્ણ વગેરેની વૃષ્ટિઓ, સુકાલ, દુષ્કાલ, સૌંદર્ય, મૌંદર્ય આ વધું શક્રના ચોથા લોકપાલ વૈશ્રમણની સત્તામા છે.

સુવર્ણકુમારો, સુવર્ણકુમારીઓ, દ્વિપકુમારો, દ્વિપકુમારીઓ, ત્રિકુમારો, ત્રિકુમારીઓ, વાનવ્યંતરો, વાનવ્યંતરીઓ એ વધાં વૈશ્રમણના આશ્રામાં રહે છે.

આ વધું જોતાં એમ માલુમ પડે છે કે જાણે કે જગતમાં ચાલતું આ વધું તંત્ર આ લોકપાલોને આમારી ન હોય? પણ આત્મવલ્લને પ્રધાન માનનારા અને તે ઉપર જ પ્રવર્તનારા તીર્થંકરના શાસનમાં આ લોકપાલોની સત્તાથી થતી એ વ્યવસ્થા ઘટાવવી શી રીતે ?

જે કોઈ દશ્ય અને અદશ્ય વનાવો વને છે તે વધા આત્માએ સચિત કરેલા કર્મના પરિણામરૂપ છે એમ જિનદેવ કહે છે તો આપણે રોગચાળા કે દુષ્કાલનાં કારણો આપણાં કર્મમા શોધવાં કે લોકપાલમાં ?

કદાચ લોકપાલોને નિમિત્ત કારણ કન્પીને ઉપર્યુક્ત વ્યવસ્થા ઘટાવવાનો વિચાર થઈ આવે પણ હરસ, ઘાંસી, શૂલ વગેરેનાં અધિષ્ઠાત્રક નિમિત્તો શરીરી રક્ષાતું અજ્ઞાન અને કુપધ્યાદિકને કન્પવાં કે લોકપાલોને ?

વઢી, કાર્યમાત્રને થવાનાં પાંચ કારણો જૈન પરંપરા વતાવે છે. જેમકે - કાલ, સમાવ, નિયતિ, પૂર્વકૃત અને પુરુષ. જગતની વધી વ્યવસ્થા આ કારણોની વ્યવસ્થાને આધીન છે. એમા રોગો ફેલાવનારા, સુકાલ કરનારા લોકપાલોનું સ્થાન ક્યા છે તે સમજવું મુશ્કેલી મળું છે. જૈનપરંપરામાં સંતસમાગમ અને તેની અવેજીમાં વીતરાગનું ધ્યાન, સ્મરણ વા પૂજન આદર્શને પહોંચવા સારુ સાધકો માટે ઉચિત મનાયાં છે પણ રોગાદિક ટાલવા વા ધનલાભાદિક સુખ મેઢવવા સોમ, યમ, વરુણ કે વૈશ્રમણ વા ઇન્દ્રાદિકનું ધ્યાન, સ્મરણ, પૂજન કે પ્રાર્થના સમ્યગ્વૃષ્ટિ સાધકને સારુ તો સર્વથા નિષિદ્ધ છે. એ તો દુઃખના કે સુખના જે જે પ્રસંગો આવે તેને પોતાના જ સંસ્કારોનું પરિણામ જાણી સમપણે અનુભવે છે ત્યારે વૈદિક પરંપરામા તો સોમ, યમ, વરુણ, વૈશ્રમણ કે ઇન્દ્ર વગેરેને લાભ વા હાનિકર્તા ઠરાવવામા આવ્યા છે અને લાભ મેઢવવા વા હાનિ ટાલવા તે તે સોમાદિકની પૂજા પ્રાર્થનાના પુરાતન વિધાનો કરવામાં આવ્યા છે જે આજ પણ પ્રચલિત છે તેથી આ સૂત્રમાં ચર્ચાવેલી આ લોકપાલની હકીકત પૌરાણિક પદ્ધતિને આમારી છે એમ માનવામાં કશું અનુચિત નથી.

વરસાદ માટે ઇન્દ્રની પૂજા ઘણા જૂના કાલથી વેદોમા પ્રસિદ્ધ છે એટલે કે વૈદિક જમાનામા લોકો એમ માનતા કે વરસાદ મોકલવો એ ઇન્દ્રની સત્તાની વાત છે, તેથી જ તેઓ વરસાદને માટે ઇન્દ્રને તુલ્ય કરવા યજ્ઞ કરતા. આ વહેમ શ્રીકૃષ્ણે ગોવર્ધનપૂજાની પ્રયા પાડીને દૂર કરવા પ્રયત્ન કરેલો એ જાણીતું જ છે અને જૈન પરંપરામા વરસાદ વગેરે કારણો માટે ઇન્દ્રાદિકને તુલ્ય કરવાના પ્રયત્નો કદી કરવામાં આવ્યા નથી, કારણ કે ભગવાન મહાવીર સુદ ઇન્દ્રયજ્ઞ વગેરે યજ્ઞોના વિરોધી હતા એમાં કશો શક નથી. એ પરાવલંબન ટાલવા જ એમણે પુરુષાર્થવાદ અને કર્મવાદનો સિદ્ધાંત તે વખતના સમાજ સમક્ષ મૂકેલો, આમ છતાંય વરસાદ મોકલનાર ઇન્દ્રને લગતી એ જૂની પરંપરા આ સૂત્રમાં સચવાયેલી છે.

ચૌદમા શતકના વીજા લેખકમાં ઇન્દ્રભૂતિ ગૌતમ ભગવાનને પૂછે છે કે દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક્ર વ્યારે વૃષ્ટિ કરવાની ઇચ્છાવાલો હોય છે ત્યારે તે કેવી રીતે વૃષ્ટિ કરે છે ? તેના ઉત્તરમા ભગવાન ગૌતમને કહે છે કે વ્યારે તેને વરસાદ વરસાવવાની ઇચ્છા થાય છે ત્યારે તે પોતાની આંતરસમાના દેવોને બોલાવે છે, આંતરસમાના દેવો મધ્યસમાના દેવોને બોલાવે છે, મધ્યસમાના દેવો વહારની સમાના દેવોને

૧ વર્તમાનમા જૈનમંદિરોની પ્રતિષ્ઠા કરવાની વિધિમા કે શાસ્ત્રાનુસાર શાસ્ત્રિકને માટે દેવોને શામંત્રવામા આવે છે અને તેઓને સંતુલ્ય કરવ વિવિધ પ્રકારનાં નૈવેદ્યો પણ ઘરવામાં આવે છે.

વોલવે છે અને તે વહારની સમાના દેવો ઇન્દ્રના કહેવાથી વરસાદ વરસાવે છે. આ પ્રકારની વૃષ્ટિ સાથે ઇન્દ્રના સંવંધની હકીકત જે જૈન પ્રવચનમા આવેલી છે તે વેદની પુરાણી ઇન્દ્રકથાની પ્રસિદ્ધિનું જ પરિણામ છે. હવે એ વસ્તુ સિદ્ધ થઈ ગઈ છે કે વરસાદ કેમ આવે છે અને તેનાં કયા કયા કારણો છે ? તથા તેની સાથે ઇન્દ્રનો કેટલો સંવંધ છે અને એ ઇન્દ્ર કોણ છે ?

૯ મા શતકના ૩ જા ઉદ્દેશકમા ઈકોરુક-એક સાથલ્લાલ-એકટંગિયા મનુષ્યોના દ્વીપની હકીકત આવે છે. એ દ્વીપ જંબૂદ્વીપમા આવેલા મંદર પર્વતની દક્ષિણે ચુલ્હિમવંત પર્વતના પૂર્વ છેડાથી ઈશાન કોણમા ત્રણસો યોજન લઘ્વણ સમુદ્રમા ગયા પછી આવે છે. તે દ્વીપની લંબાઈ પહોળાઈ ૩૦૦ યોજન છે અને ઘેરાવો ૯૪૯ યોજન કરતા કાંઈક ન્યૂન છે.

આ પ્રમાણે વીજા અનેક દ્વીપો વિપે પળ તેમા જળાવેલ છે એ શતકના પહેલા ઉદ્દેશકમા લખેલ છે કે જંબૂદ્વીપમાં પૂર્વ પશ્ચિમ વધી મળીને ૧૪૫૬૦૦૦ નદીઓ છે.

દ્વીપો અને સમુદ્રો આ વિશ્વમા અસંખ્ય છે એમ ભગવાને કહ્યું છે. જ્યારે ઇન્દ્રભૂતિએ દ્વીપો અને સમુદ્રોનાં નામ વિપે ભગવાનને પૂછ્યું ત્યારે તેમણે જળાનું કે લોકમા જેટલાં સારા રૂપો, સારા રસો, સારા ગંધો અને સારા સ્પર્શો છે એ વધા દ્વીપનાં અને સમુદ્રના નામ સમજવાં, જેમકે ક્ષીરસમુદ્ર, ક્ષુદ્રસમુદ્ર, ઘૃતસમુદ્ર વગેરે. (મા. ૨ પા. ૩૩૪)

આ ઉપરાંત ચંદ્ર, સૂર્ય અને તારાઓની સંખ્યા અને તેમા રહેનારાઓની રહેણીકરણી એ વિપે પળ ૯ મા શતકના વીજા ઉદ્દેશકમા હકીકત આવે છે. તારાઓ વિપે લખતા તેમણે કહ્યું છે કે એક લાખ ત્રીસ હજાર નવસો પચાસ કોટાકોટી તારાનો સમૂહ વિશ્વને શોભાવી રહ્યો છે.

આ સૂત્રમા આવેલી આ વધી હકીકતો ભૂગોળ-ખગોળને લગતી પ્રાચીન આર્ય પરંપરાની અસરને આભારી હોય એવું લાગે છે. કારણ કે ભૂગોળ ને ખગોળ વિપે આને મળતી માન્યતા, વૈદિક-મહાભારત, પુરાણ વગેરે કે અવૈદિક વધી પરંપરાઓમાં ફેલાયેલી હતી.

અત્યારનું ભૂગોળ ને ખગોળનું વિજ્ઞાન એ સંવંધમા જે પ્રકાશ પાડે છે તે ખાસ ધ્યાનમા લેવા જેવો છે.

ઈશ્વરને સૃષ્ટિકર્તાને સ્થાને સમજનારી વધી પરંપરાઓમા જગતની ઉત્પત્તિની પેઠે જગતના પ્રલયની પળ ખાસ કલ્પના ચાલી આવે છે.

પ્રલયકાળને માનનારી પરંપરાઓ એમ જળાવે છે કે તે વખતે વધા પરમાણુ અને જીવો સિવાય કશું રહેવાનું નથી. જ્યારે સૃષ્ટિની નવી શરૂઆત થાય છે ત્યારે એ વધી રહેલા પરમાણુઓ અને જીવોનો ઉપયોગ કરી ઈશ્વર નવી સૃષ્ટિ બનાવે છે જૈન પરંપરામા આ સંવંધે એવું માનવામા આવે છે કે પ્રલયકાળે જેવા આરામા પ્રલયના મયકર વાયુ વાશે, દિશાઓ ધૂમમય થશે, સૂર્ય ઉગ્રપણે તપશે, ચંદ્ર અતિશય અસહ્ય શીતતા આપશે, ધ્રુવ રસવાળા, અગ્નિની પેઠે દાહક પાણીવાળા, ફેરી પાણીવાળા, રોગજનક પાણીવાળા, મુગ્ધધાર વરસાદ વરસશે. ઈથી કરીને ભારતવર્ષમા ગ્રામ, આકર, નગર, સેટ, કર્વેટ, મઢવ, દ્રોણમુખ, પટ્ટન અને આશ્રમમાં રહેલા મનુષ્યો, ચોપગા પ્રાણીઓ-ગાયો, ઘેટાં વગેરે, આકાશમાં ઉડતાં પક્ષીઓ તેમજ ગામ અને અરણ્યમા ચાલતા ત્રસ જીવો તથા અનેક પ્રકારનાં વૃક્ષો, ગુચ્છાઓ, લતાઓ, વેલાઓ, ઘાસ, શેરડીઓ, ઘરો, અનાજમાત્ર, અકુરો તથા તૃણવનસ્પતિઓનો નાશ થશે. વૈતાલ્ય સિવાયના પર્વતો, ગિરિઓ, ડુગરાઓ, ધૂલના ઉચા ટેકરાઓ વગેરેનો નાશ થશે. ગંગા અને સિન્ધુ સિવાયની નદીઓનો પળ અત આવશે. અગ્નિના વરસાદોને લીધે તપેલા કઢાયા જેવી અને ધગધગતા અંગારા જેવી જમીન થશે. વહુ કીચડવાળી, વહુ કાદવવાળી જમીન થશે. જેથી એના ઉપર વચેલા પ્રાણીઓ પળ ચાલી નહીં શકે. ૭૨ નિગોદો ભાવિસૃષ્ટિના વીજરૂપ વીજમાત્ર વચશે અને તે વૈતાલ્ય પર્વતનો આશ્રય કરીને લા વીલોમા રહેશે. (મા. ૩ પા. ૨૧-૨૩)

વાઈવલમાં પળ પ્રલયકાળે જે જીવો વધી રહેનારા છે તેની સંખ્યાની હકીકત એક કથાના રૂપમા આવે છે તેનો સાર આ પ્રમાણે છે:-“વિશ્વમા મયંકર જલપ્રલય થવાની આગાહી નુહને પ્રમુદ્ધ સ્વપ્નાદ્વારા આપી, અને આજ્ઞા કરી કે તારે એક મહાન વહાણ તૈયાર કરવું, જેથી તારા કુટુંબને અને પૃથ્વી ઉપરના હરેક જાતના પશુ પક્ષીઓમાથી વચ્ચે-નર અને માદાને વચાવી લેવા, નુહ આજ્ઞાનુસાર વહાણ તૈયાર કર્યું અને તેમા પોતાના કુટુંબને અને વીજા હરેક જાતના પશુ પક્ષીમાથી વચ્ચેને પકડી પકડીને પૂરી લીધા. જે પશુઓ પકડાયા હતા તેમા એક સિંહ અને એક સિંહણ, એક વાઘ અને એક વાઘણ, એક હરણ અને એક હરણી, એક મેસ અને એક પાડો, એક ગાય અને એક આંખલો, એક વકરો અને એક વકરી, એક ઘેટો અને એક ઘેટી હતા. પક્ષીઓમા એક પોપટ, એક મેના, એક ચકલો અને એક ચકલી, એક મોર અને એક ઢેલ હતા. જલપ્રલય થયો. આખા વિશ્વમાંથી ફક્ત એ વહાણમાં રહેલા જ વધી શક્યા.”

વૈદિક પરંપરા અને અવેસ્તાની પરંપરામા પળ આને મળતી હકીકત નોંધાવેલી છે, એ ઇતિહાસિકોને સુવિદિત જ છે.

આ પ્રકારે આજથી ૨૫૦૦ વર્ષ પહેલાની પરંપરા ઉપર સંકલિત થયેલા આ ગ્રંથમાં સમસમયની કે પૂર્વસમયની વીજા કેટલીયે પરંપરાઓ એક કે વીજે રૂપે સચવાઈ રહે એ તદ્દન સ્વાભાવિક છે. આ ઉપરથી આપણે એટલું જ અનુમાન કાઢી શકીએ કે વ્યવસ્થિત કે

અવ્યવસ્થિત પણ લોકમાં પ્રચાર પામેલી પરંપરા દરેક પ્રકારના પ્રાચીન સાહિત્યમાં મળી રહે છે. કેટલીકવાર તેને ધીમે જ તે સાહિત્ય લોકમાન્ય અને લોકપ્રિય પણ થઈ પડે છે.

આ સૂત્રનું અવલોકન કરતાં જીવનશુદ્ધિની માંમાંસા, ભગવાને બતાવેલા વિશ્વને જગતા વિચારો, મનિષ્ટ અને વીર્જી વીર્જી પરંપરાઓની અસરથી નવી ઉપજેલી કેટલીક જૈન પરંપરાઓ, આ મુદ્દાઓ વિષે વિચાર થઈ ગયો.

હવે ભગવાનની અનેકાંત દૃષ્ટિ વિષે થોડો વિચાર કરી પછી માત્ર પ્રસ્તુત ગ્રંથના ઐતિહાસિક અન્વેષણ વિષે નોંધેલા મુદ્દા વિચારવાના છે.

- (૧) આગમની પરંપરા અને ગ્રંથનું નામ
- (૨) વીર્જા આગમોમાં પ્રસ્તુત ગ્રંથનો પરિચય, વર્તમાન રચના ધોળી તથા ગ્રંથનું પૂર
- (૩) ટિગંધર નપ્રદાયમાં પ્રસ્તુત ગ્રંથનો પરિચય અને તેની નાક્ષીનો ઉદ્દેશ
- (૪) વ્યાખ્યાપ્રગતિમાં આવેલાં કેટલાંક મનાંતો
- (૫) વ્યાખ્યાપ્રગતિમાં આવેલા કેટલાંક વિવાદાસ્પદ સ્થાનો
- (૬) વ્યાખ્યાપ્રગતિની ટીકા
- (૭) વ્યાખ્યાપ્રગતિના ટીકાકાર

અનેકાંતદૃષ્ટિ

ભગવાને જ્યાં જ્યાં આચાર કે તત્ત્વનું પ્રતિપાદન કરેલું છે ત્યાં તેની વધી અંપેક્ષાઓ સાથે વિચાર કરેલો છે. પૃથ્વી કે કોઈ એક પદાર્થ તેના મૂળ દ્રવ્યની દૃષ્ટિએ અમુક જાતનો હોય છે, તેના પરિણામની દૃષ્ટિએ કોઈ જુદી જાતનો હોય છે, તે જ પ્રમાણે ક્ષેત્ર, કાલ, માત્ર વગેરે વાતુઓ હક્ષ્મા રાક્ષસી પણ વિચાર કરવામાં આવેલો છે. (મા૦ ૨ પા૦ ૨૩૨)

સ્વદકતા પ્રશ્નના ઉત્તરમાં ભગવાને તેને કહ્યું છે કે, લોક માત્ર પણ છે લોક અનંત પણ છે. કાલ અને માત્રથી લોક અનંત છે અને દ્રવ્ય અને ક્ષેત્રથી લોક સાત છે જીવ પણ દ્રવ્ય અને ક્ષેત્રથી સાત છે અને માત્ર અને કાલથી અનંત છે. (મા૦ ૧ પા૦ ૨૩૫)

પરમાણુને જગતો વિચાર કરતાં દ્રવ્ય દૃષ્ટિનો (દૃષ્ટદયા) અને પ્રદેશદૃષ્ટિનો (પરસ્પદયા) ઉપયોગ કરેલો છે. (મા૦ ૪ પા૦ ૨૩૪) આચારની વાચનમાં સમન્વયની દૃષ્ટિ કેળી અને ગૌતમના સગદમાં સુપ્રસિદ્ધ જ છે.

એક સ્વચ્છે સોમિલ નામના બ્રાહ્મણે ભગવાનને પૂછ્યું છે કે, તમે એક છો? બે છો? અક્ષત છો? અવ્યય છો? અને વર્તમાન, ભૂત અને ભવિષ્યરૂપ છો? આના ઉત્તરમાં ભગવાને કહ્યું છે કે, દ્રવ્યદૃષ્ટિએ હું એક છું, જ્ઞાન અને દર્શનની દૃષ્ટિએ હું બે છું, પ્રદેશની દૃષ્ટિએ હું અક્ષર છું, અવ્યય છું અને ઉપયોગની દૃષ્ટિએ હું વર્તમાન ભૂત અને ભવિષ્યના પરિણામવાળો છું. આ રીતની સમન્વય દૃષ્ટિ જેમ ભગવાન મહાવીરે વતાવેલી છે તેમ ભગવાન બુદ્ધે પણ વતાવેલી છે.

સિંહ સેનાપતિને બુદ્ધે કહ્યું—મને કોઈ અક્રિયાવાદી કહે કે ક્રિયાવાદી કહે કે ઉચ્છેદવાદી કહે તો હું તે વધી જાતનો છું. પુણ્યપ્રદ વિચારોની ક્રિયા કરવી, કુચ્છાલ વૃત્તિ વધાર્યે જવી, સદિચ્છાને અનુસરવી એવો હું ઉપદેશ કરું છું નેટા માટે ક્રિયાવાદી છું. પાપક્રિયાનો વિચાર ન કરવો, પાપના વિચારો મનમાં ન આવવા દેવા અને પાપવિચારોનો નાશ કરવો એ વધારો હું ઉપદેશ આપું છું માટે હું અક્રિયાવાદી છું અને અકુચ્છાલ મનોવૃત્તિનો ઉચ્છેદ કરવાનું હું કહું છું માટે ઉચ્છેદવાદી છું.

આ પ્રકારની વ્યક્તિગત કે વિશ્વગત સમન્વયની દૃષ્ટિ જૈન પરંપરાના અને બૌદ્ધ પરંપરાના શાસ્ત્રોના અસ્તરે પણ જઝવાઈ રહી છે. આના સ્વાદ્વાદ, અનેકાન્તવાદ, વિમજ્જવાદ, એ નામો જૈન પરંપરામાં પ્રસિદ્ધ છે અને બૌદ્ધ પરંપરામાં પણ મધ્યમપ્રતિવદા અને વિમજ્જવાદ જાણીતાં છે.

વર્તમાનમાં જો આપણા આચારો આ દૃષ્ટિથી વિચારાય તો જગમગ વધા સામ્પ્રદાયિક કાલ્પનોનો અંત આવે અને આપણા શુદ્ધિ અને જીવનનો સદ્વ્યય થઈ ઠીક પ્રમાણમાં વિકાસ થઈ શકે.

(૧) આગમની પરંપરા અને ગ્રંથનું નામ

આ મૂલના મૂળ કર્તા વિષે વિચાર કરવો સૌથી પ્રથમ પ્રાપ્ત હતો પણ તે વિષે જૈન પરંપરાએ જુલાસો કરી વીધો છે કે મૂળ આગમ માત્ર તૌર્થકરના અનુગામીઓ ગુંથે છે પૃથ્વી કે આગમની ચક્રરચના શુદ્ધ તૌર્થકરની નથી હોતી પણ તેમના સમસમયી કે પરવર્તી અનુવા-

ચીઓની હોય છે, કંઠસ્થ રહેલા જૈન આગમોમાં ટુકાઠા આદિના કારણે કેટલાંય પરિવર્તનો થઈ ગયાં છે એવું જુદા જૈન પરંપરા સ્વીકારે છે અને એ એમ પણ માને છે કે અત્યારના ઉપલબ્ધ આગમો દેવર્ધિગણીની સંકલનારૂપ છે. એ સંકલના વલ્લભી (વલ્લ)મા ભગવાન મહાવીરના નિર્વાણ પછી લગભગ હજાર વર્ષ થયેલી એમ જૈન ઇતિહાસ કહે છે એથી પ્રસ્તુત ગ્રંથના કર્તા વિષેનો નિવેદો લગભગ આવી જાય છે.

પ્રસ્તુત ગ્રંથનું નામ ભગવતીસૂત્ર જૈનસંપ્રદાયમા સુપ્રસિદ્ધ છે પણ નીચેના ઉલ્લેખો ઉપરથી તે તેનું મૂળ નામ નથી પણ તેની મહત્તા દર્શાવનારું વિશેષણ માત્ર છે અને ટીકાકાર અમયદેવ પણ એને એમ જ માને છે.

સમવાયાગસૂત્ર અને નદીસૂત્રમાં વર્તમાનમાં ઉપલબ્ધ અંગસૂત્રોના નામ અને વિષયો જણાવ્યા છે તેમા આ સૂત્ર માટે ‘વિયાહ’ શબ્દ વપરાયેલો છે અને તે શબ્દનું મૂળ ‘વિયાહ’ ધાતુમા વતાવવામા આવ્યું છે. ‘વિ’ અને ‘આ’ ઉપસર્ગ સાથેના ‘હ્યા’ ધાતુથી થયેલા ‘વ્યાહ્યા’ શબ્દમાંથી પૂર્વોક્ત ‘વિયાહ’ શબ્દ નીપજેલો છે એટલે ‘વિયાહ’ નો અર્થ અનેક પ્રકારની વ્યાહ્યાઓ—વિવેચનો—થાય છે. ટીકાકાર પણ એ ‘વિયાહ’ ની સમજૂતી ઉપર પ્રમાણે આપે છે.

કેટલેક સ્થળે ‘જહા પન્નત્તિ’ એમ જણાવીને આ ગ્રંથના ટુંકા નામનો નિર્દેશ કરેલો છે. એ ઉપરથી અને આ ગ્રંથના ટીકાકાર અમયદેવના ઉલ્લેખ ઉપરથી એમ પણ માલુમ પડે છે કે આ ગ્રંથનું આજુ નામ ‘વિયાહપણ્ણત્તિ’ હોવું જોઈએ, આગળ જે ‘વિયાહ’ જણાવ્યું છે તે આનું ટુંકું નામ છે.

‘વિયાહપણ્ણત્તિ’ શબ્દને વરાવર મઠતો સંસ્કૃત શબ્દ ‘વ્યાહ્યાપ્રજ્ઞતિ’ છે અને તેનો અર્થ—જેમાં અસંકીર્ણપણે અનેક પ્રકારની વ્યાહ્યાઓ પ્રરૂપાતી હોય તે છે. આ અર્થ જોતા આ નામ આ ગ્રંથને વરાવર બંધ વેસતું છે એથી તે અન્વર્ય છે.

‘વિયાહપણ્ણત્તિ’ ને વદલે કેટલેક સ્થળે ‘વિવાહપણ્ણત્તિ’ શબ્દ પણ મળે છે. પણ વિચાર કરતાં જણાય છે કે જ્યારે શબ્દ તો ‘વિયાહપણ્ણત્તિ’ છે અને ‘વિવાહપણ્ણત્તિ’ તો તેનું મળતું પાઠાન્તર છે જે ‘ય’ નો ‘વ’ બોલાવાથી નીપજ્યું લાગે છે. વ્યુત્પત્તિ અને વ્યાકરણશાસ્ત્રની દૃષ્ટિએ ‘વિ’ અને ‘આ’ સાથેના ‘હ્યા’ ધાતુમાથી ‘વિયાહ’ શબ્દ નીપજી શકે છે એટલે તેનું વકારવાળું ‘વિવાહ’ રૂપ પાઠાન્તર માનીએ તો જ ચાલી શકે.

ટીકાકારે તો ‘વિયાહપણ્ણત્તિ’ અને ‘વિવાહપણ્ણત્તિ’ એ વન્ને શબ્દોને સ્વીકારેલા છે. પહેલા શબ્દનો અર્થ તે ઉપર પ્રમાણે કરે છે અને બીજા શબ્દનો અર્થ કરતા તે તેને વરાવર મઠતા સંસ્કૃત શબ્દો ‘વિવાહપ્રજ્ઞતિ’ અને ‘વિવાધપ્રજ્ઞતિ’ મૂકે છે પણ પ્રાચીન પરંપરા જોતાં ‘વિયાહપણ્ણત્તિ’ નામ જાણ્ય છે

‘પણ્ણત્તિ’ શબ્દને વરાવર મઠતો સંસ્કૃત શબ્દ ‘પ્રજ્ઞતિ’ છે. તેનો સ્પષ્ટ અર્થ ‘પ્રજ્ઞાપન’ થાય છે તેમ જતા ટીકાકારે તે શબ્દને મઠતા આ શબ્દો—‘પ્રજ્ઞાતિ’ (પ્રજ્ઞ+આતિ) અને ‘પ્રજ્ઞાત્તિ’ (પ્રજ્ઞ+આતિ) મૂકેલા છે. અને તેમ કરીને તેમણે ‘વ્યાહ્યાપ્રજ્ઞતિ’ ઉપરાત ‘વ્યાહ્યાપ્રજ્ઞાતિ’ ‘વ્યાહ્યાપ્રજ્ઞાત્તિ’ ‘વિવાહપ્રજ્ઞાતિ’ ‘વિવાહપ્રજ્ઞાત્તિ’ ‘વિવાધપ્રજ્ઞાતિ’ ‘વિવાધપ્રજ્ઞાત્તિ’ ‘વિવાહપ્રજ્ઞતિ’ અને ‘વિવાધપ્રજ્ઞતિ’ વગેરે સંસ્કૃત શબ્દો ‘વિયાહપણ્ણત્તિ’ અને ‘વિવાહપણ્ણત્તિ’ ને વદલે જણાવ્યા છે. એથી કોઈએ એમ ન સમજવું જોઈએ કે આ સૂત્રના આટલા વધા નામો છે.

નામ તો ‘વિયાહપણ્ણત્તિ’ એક જ છે પણ ટીકાકારે જે એને માટે પૂર્વોક્ત અનેક સંસ્કૃત શબ્દો મૂકેલા છે તેનું કારણ તેમનો આગમો પ્રણેનો અધિકાવિક સદ્ભાવ અને શબ્દકુશલતા માત્ર છે. જ્યાં જ્યાં આ સૂત્રના નામ માટે સંસ્કૃત શબ્દ જોવામા આવે છે ત્યાં ત્યાં વધે ‘વ્યાહ્યાપ્રજ્ઞતિ’ નામ જણાય છે તેથી ટીકાકારે મુકેલા ઉપલા શબ્દો આ ગ્રંથના નામ તરીકે ન સમજવા, ભગવતી શબ્દ તો આ સૂત્રની પૂજ્યતા વતાવનારું વિશેષણ માત્ર છે પણ જાણ નામ નથી તે ન ભુલાય.

(૨) બીજા આગમોમાં પ્રસ્તુત ગ્રંથનો પરિચય, વર્તમાન રચનાશૈલી તથા ગ્રંથનું પૂર

‘સમવાય નામના ચોથા અગમા અને નંદીસૂત્રમા આ સૂત્રનો પરિચય આપવામા આવેલો છે. “વિયાહ સૂત્રમા જીવો વિષે વ્યાખ્યાન છે અજીવો વિષે વ્યાખ્યાન (વિવેચનો) છે. જીવાજીવ વિષે વ્યાખ્યાન છે, સ્વસમય, પરસમય અને સ્વપરસમય તથા લોક, અલોક અને લોકાલોક એ વિષે વ્યાખ્યાન છે. તથા છત્રીશ હજાર વ્યાકરણો—પુછાયેલા પ્રશ્નોનો નિર્ણય આપનારા ઉત્તરો—શિષ્યના હિત માટે જણાવેલા છે, જે

૧ પ્રસ્તુત સૂત્રનું નામ તો ‘વ્યાહ્યાપ્રજ્ઞતિ’ છે પણ સંપ્રદાયમા ‘ભગવતી’ નામ વધારે જાણિતું છે માટે જ આ ગ્રંથના મુદ્ર પૃષ્ઠ ઉપર એ નામ મોટા અક્ષરે મુકેલું છે અને તેના કર્તાના નામનો ઉલ્લેખ પણ સંપ્રદાયપ્રતિષ્ઠિ પ્રમાણે સૂચવેલો છે

૨ સમવાયાગ સૂત્ર પૃ. ૧૧૪

૩ નદીસૂત્ર પૃ. ૨૨૯

વ્યાકરણો અનેક પ્રકારના દેવો, રાજાઓ અને રાજર્થીઓ તથા અનેક પ્રકારના સગયવાગ્ય જિજ્ઞાસુઓ શ્રીજિનને પૂછે છે. જેના જવાબો શ્રીજિને દ્રવ્ય, ગુણ, ક્ષેત્ર, કાલ, પર્યાય, પ્રદેશ, પરિણામ, વચાસ્તિભાવ, અનુગમ, નિર્લેપ, નય, પ્રમાણ અને અનેક પ્રકારના સુંદર ઉપક્રમો પૂર્વક આમાં આપેલા છે.” આ રીતે સમવાય નામના ચોથા અંગમા પ્રસ્તુત ‘વ્યાહ્યાપ્રજ્ઞતિ’ મૂત્રના અભિધેય વિષયનો પરિચય આપેલો છે. સારે નન્દીસૂત્રમા સમવાય કરતા થોડું જુદું જણાવેલું છે એટલે કે નન્દીમૂત્રમા સમવાય અંગમા કહેલી વ્યાકરણો મંવંચી કાગી હકીકત મઝતી નથી. પણ માત્ર તેમાં “જીવ, અજીવ, જીવાજીવ, સ્વસમય, પરસમય, સ્વપરસમય, લોક, અલોક, અને લોકાલોક સંવંચી વ્યાહ્યાનો વ્યાહ્યાપ્રજ્ઞતિમા છે” એટલું જ જણાવેલું છે.

ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે તે વચ્ચે મૂત્રમા આ સૂત્રના અભિધેયની વાતમા જેમ ફરક જણાય છે તેમ તેના પરિમાણ વિષે પણ મેટ માલુમ પડે છે. તે મેટ આ પ્રમાણે છે: વ્યાહ્યાપ્રજ્ઞતિ સૂત્રના પદોની સંખ્યા સમવાયાગમાં ૮૪૦૦૦ જણાવેલી છે અને નન્દીમૂત્રમાં તેની સંખ્યા ૨૮૮૦૦૦ જણાવેલી છે. પરિમાણ વિષેની વીજી હકીકતો વચ્ચેમા સરખી છે. ને જેમકે, અગતી અંપદ્વાપ વ્યાહ્યાપ્રજ્ઞતિ મૂત્ર પાંચમું અંગ છે, તેમા એક શ્રુતસ્તંથ છે, એકસો કરતાં વધારે અધ્યયનો છે, દશ હજાર ઉદેશ્યો અને દશ હજાર સમુદેશ્યો છે

આ સૂત્રમાં વર્ણવાયેલા વિષયનો અને પરિમાણની જે હકીકત ઉપર આપી છે તેની સરખામણી આપણી સામેના આ મૂત્રના વિષય અને પરિમાણ સાથે કરતાં ખાસ ફેર જણાતો નથી. ઉદેશ્યો અને પદોની સંખ્યામા ફેર છે તે ફેર તો પ્રાચીન પરંપરા પળ માનેલો છે.

રચનાશૈલીની વાતમાં આ સૂત્રમાં પ્રશ્નોત્તરની પદ્ધતિ છે એ હકીકત સમવાયાગમા તો જણાવેલી છે અને આ વર્તમાન મૂત્રમાં પણ તે જ શૈલી આપણી સામે છે. જેન આ સૂત્રમાં મગવાન મહાવીર અને ઇન્દ્રમૂતિ ગૌતમ વચ્ચેની પ્રશ્નોત્તરની શૈલી છે તેમ આર્ય શ્યામા-ચાર્યે રચેલા પન્નવણા-પ્રજ્ઞાપના-સૂત્રમા પણ છે. પન્નવણા સૂત્ર શ્યામાચાર્યે રચેલું છે એ સિદ્ધ જ્ઞાન છે. તેથી તેમાની મગવાન મહાવીર અને ઇન્દ્રમૂતિ ગૌતમ વચ્ચેની પ્રશ્નોત્તરશૈલી શ્યામાચાર્યે ગોઠવેલી છે તેમ આ વ્યાહ્યાપ્રજ્ઞતિસૂત્રની પૂર્વોક્ત પ્રશ્નોત્તર શૈલી પ્રસ્તુત સૂત્રના સંકલન કરનારે ઉપજાવી કાઢી છે કે મૂઝ જ એમ છે એ વિષે કાંઈ કહી શકાતું નથી. કારણ કે ઘણા અર્વાચીન ગ્રંથોમાં પણ તે તે ગ્રંથકારોએ એવી શૈલી રાખેલી જણાયાથી સંદેહ થયો સ્વાભાવિક છે.

વર્તમાનમાં આ મૂત્રમાં આવેલા અનુષ્ટુપ શ્લોકોની સંખ્યા લગભગ ૧૫૮૦૦ છે જે આગળ જણાવેલી પદ (વિમસ્તંત પદ)ની સંખ્યાને મઝતી થઈ શકે એવી કહી શકાય, જતક ૧૩૮ છે અને ઉદેશ્યો ૧૯૨૫ છે. પ્યારે પ્રાચીન પરંપરા આમાં દશ હજાર ઉદેશ્યો અને દશ હજાર સમુદેશ્યો હોવાનું જણાવે છે. ૧૯૨૫ ઉદેશ્યોની સંખ્યા તો આ સૂત્રના પ્રાન્ત માગમા જ જણાવેલી છે અને ટીકાકારે પણ તેને માન્ય રાખી છે. પદોની સંખ્યા પ્રાન્ત માગની ગાયામા ૮૪૦૦૦૦૦ લખેલી છે જે સમવાય અને નન્દીમૂત્ર વચ્ચેથી જુદી પડે છે. પણ અન્તની ગાયામાં ‘ચુલ્હસીય સયસહસ્તા પદાણ’ ને વદલે ‘ચુલ્હસીઈ ય સહસ્તા પદાણ’ આવું વાચવાથી સમવાયાગ સૂત્રમાં જણાવેલી પદસંખ્યા સાથે કશો વિરોધ નહિ આવે અને એવું વાંચવું કંઈ અયુક છે એમ નથી.

પણ સ્ત્રી તો એ છે કે અન્તની જે ગાયામાં ૮૪૦૦૦૦૦ પદની સંખ્યા લખેલી છે તેની ટીકા કરતાં આચાર્ય અમયદેવ “ચતુ-રશીતિઃ શતસહસ્રાણિ પદાનામગ્રાજ્ઞે ઇતિ સમ્બન્ધઃ” એમ લખીને વ્યાહ્યાપ્રજ્ઞતિમૂત્રમા ૮૪૦૦૦૦૦ પદો હોવાનું માને છે અને સમ-વાયાગ સૂત્રમા જે સ્થલે આ મૂત્રની પદસંખ્યા વતાવી છે ત્યાં મૂઝમા “ચતુરાસીઈ પયસહસ્તાઈ પયગ્ગેણ” આ પાઠની ટીકા કરતાં એ જ અમયદેવ “ચતુરશીતિઃ પદસહસ્રાણિ પદાગ્રેણેતિ” આમ લખીને વ્યાહ્યાપ્રજ્ઞતિમાં ૮૪૦૦૦ પદો હોવાનું લખે છે. એ રીતે તેમની પોતાની જ સમવાય અને વ્યાહ્યાપ્રજ્ઞતિની ટીકામા જે સ્પષ્ટ વિરોધ આવે છે તે તરફ તેમનું ધ્યાન કેમ નહીં ગયું હોય ? આ વિરોધના પરિહારની રીત ઉપર વતાવી છે. એ, પાઠાન્તરપરીક્ષણની દ્રષ્ટિએ ઠીક લાગે એવી છે. આ ઉપરાંત આ મૂત્રમા જે જાતની શૈલીથી વિષયો વર્ણવા છે એ સંવંચનું નિરીક્ષણ ગરજાતમાં ‘આધ્યાત્મિક શોધ’ના મયાલ્યા નાંચે કરેલું છે જે આધુનિક વાંચનાર માટે પૂરતું કહી શકાય.

(૩) દિગંવર સંપ્રદાયમાં પ્રસ્તુત ગ્રંથનો પરિચય અને તેની સાક્ષીનો ઉલ્લેખ

વિક્રમના નમ્રમા સૈકામા થયેલા પ્રસિદ્ધ દિગંવરાચાર્ય શ્રીમાન મહાકલંકદેવ મુનિ તત્ત્વાર્થસૂત્ર ઉપરના પોતાના તત્ત્વાર્થરાજવાર્તિ-કમાં દ્વાદશાંગનો પરિચય આપતા વ્યાહ્યાપ્રજ્ઞતિનો પણ પરિચય આપે છે. તેમા તેઓ નામ તો વ્યાહ્યાપ્રજ્ઞતિ જ જણાવે છે અને તેમા “શું જીવ છે ? શું જીવ નથી ? એ પ્રકારના ૬૦૦૦૦ વ્યાકરણો છે” એમ કહી વ્યાહ્યાપ્રજ્ઞતિના પ્રતિપાદ વિષયનો પણ ઉલ્લેખ કરે છે.

ગોમટસારની ૩૫૫ મી ગાયામાં પ્રસ્તુત સૂત્રનું ‘વિક્ષાપણ્ણતિ’ નામ સૂચવેલું છે અને નન્દીસૂત્રમાં કદા પ્રમાણે તેમા ૨૮૮૦૦૦ પદો છે એમ પણ નોંધેલું છે.

આગળ જણાવ્યા પ્રમાણે શ્વેતાંવરસંપ્રદાયના ગ્રંથોમા તો વ્યાહ્યાપ્રજ્ઞતિની સાક્ષી અનેક સ્થલે આવે છે. એ જ પ્રમાણે દિગંવરસંપ્ર-

દાયના તત્ત્વાર્થરાજવાર્તિકમાં પળ વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસિત્તિની સાક્ષી આપેલી છે. તત્ત્વાર્થસૂત્રગત “વિજયાદિષુ દ્વિચરમાઃ” સૂત્રના વાર્તિકમાં એ સાક્ષીવાળો ઉલ્લેખ નીચે પ્રમાણે છે:—“एवं हि व्याख्याप्रज्ञसिद्धिदण्डकेषूक्तम्-विजयादिषु देवा मनुष्यभवमास्कन्दन्तः कियतीर्गत्या-
गतीः विजयादिषु कुर्वन्ति ? इति गौतमप्रश्ने भगवतोक्तम् जघन्येनैको भवः आगत्या उत्कर्षेण गत्यागतिभ्यां द्वौ भवौ.”

[અનુવાદ:—કારણ કે વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસિત્તિના દંડકોમાં એમ કહેલું છે કે મનુષ્યમવને પામતા વિજયાદિ વિમાનમાં રહેનારા દેવો વિજયાદિ વિમાનોમાં કેટલી ગતિ અને આગતિ કરે છે ? એ પ્રકારના ગૌતમના પ્રશ્નના ઉત્તરમાં ભગવાન કહે છે કે આગતિની અપેક્ષાએ ઓછામાં ઓછો એક ભવ અને ગતિઆગતિની અપેક્ષાએ વધારેમાં વધારે બે ભવ.”]

શ્વેતાંવર સંપ્રદાયમાં ગૌતમના પ્રશ્ન અને ભગવાનના ઉત્તરવાલું આ વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસિત્તિ સૂત્ર જ પ્રસિદ્ધ છે. દિગંવર સંપ્રદાયમાં એ જાતનું વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસિત્તિ સૂત્ર હોય એવું જાણ્યું નથી. એથી ઉપર્યુક્ત વાર્તિકમાં ગૌતમના પ્રશ્ન અને ભગવાનના ઉત્તરવાળા જે વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસિત્તિ સૂત્રની સાક્ષી આપેલી છે તે શ્વેતાંવરસંપ્રદાયપ્રસિદ્ધ પ્રસ્તુત વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસિત્તિ સૂત્ર હોય એમ ન કહી શકાય ? જ્યાં સુધી ગૌતમના પ્રશ્ન અને ભગવાનના ઉત્તરવાળું વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસિત્તિ સૂત્ર દિગંવર સંપ્રદાયમાં જાણીતું છે એવો નિર્ણય ન થઈ શકે ત્યાં સુધી તો રાજવાર્તિકમાં સાક્ષી તરીકે આપેલું એ વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસિત્તિ, આ વર્તમાનસૂત્ર સમજી શકાય એમ કહેવાને કશી હરકત નથી. ચરેચર આમ હોય તો આ ઉપરથી એક વીજી વાત એ પણ નીકળે છે કે શ્વેતાંવરસંપ્રદાયસંમત સૂત્રો દિગંવર સંપ્રદાયને પણ સંમત હતાં એટલે વચ્ચે સંપ્રદાયમાં શાસ્ત્રીય એકતા હતી.

(૪) વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસિત્તિમાં (ભગવતીમાં) આવેલાં કેટલાંક મતાંતરો

આ ગ્રંથમાં જે જે મતાંતરો આવેલાં છે તેના કાંઈ વિશેષ ખાસ નામો મૂલ ગ્રંથમાં આપેલાં નથી. તેમ એ વિષે ટીકાકારે પણ કાંઈ ચુલોસો કર્યો નથી. છતાં વૌદ્ધ ત્રિપિટક અને વૈદિક સાહિત્યનું વિશેષ અન્વેષણ કરવાથી એ વધા મતો વિષે જરૂરી માહિતી મળવી કઠણ નથી.

આ સૂત્રના પન્નરમા શતકમાં મહલીપુત્ર ગોશાલકને લગતી સવિસ્તર માહિતી આપેલી છે. એ માહિતી અક્ષરશઃ ઐતિહાસિક છે એમ કહેવું કઠણ છે. પણ તે ઉપરથી ગોશાલકના સંપ્રદાયની થોડી ઘણી માહિતી આપણે જાણી શકીએ એમ છીએ. એમાં ગોશાલકને સ્વભાવવાદી કે નિયતિવાદી તરીકે વતાવેલો છે. ગોશાલકનું કથન તેમાં એમ જણાવ્યું છે કે તે, જીવોનાં સુખદુઃખ સ્વાભાવિક-નિયત માને છે. આ સૂત્રો ઉપરાત વીજા સૂત્રોમાં પણ ગોશાલકનો મત વતાવેલો છે. સૂયગડાગ સૂત્રના પહેલા શ્રુતસ્કંધના પ્રથમ અધ્યયનના વીજા ઉદ્દેશકમાં વીજી ત્રીજી ગાથામાં અન્ય મત વતાવતાં એમ કહેલું છે કે “કેટલાંક એમ કહે છે કે જીવોને સુખદુઃખ યાય છે તે સ્વયંકૃત નથી, અન્યકૃત નથી પણ એ વધું સિદ્ધ જ છે—સ્વાભાવિક છે.”

આવો જ મત ઉપાસક દશાગના સૌતમા અધ્યયનમાં આજીવકના ઉપાસક સદાલપુત્રે સ્વીકારેલો છે. સદાલપુત્ર કહે છે કે “उत्थान, वल, वीर्य, पुरुषकारपराक्रम नथी. वधा भावो नियत છે” એ સદાલપુત્ર આજીવકોપાસક પોતાના ધર્મયુરુ તરીકે ગોશાલકને સ્વીકારે છે. આ રીતે વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસિત્તિ, સૂયગડાગ અને ઉપાસકદશાગમાં ગોશાલકના મતવિષે કશો ફરક જણાતો નથી. એ ઉપરથી ગોશાલક સ્વભાવવાદી-નિયતિવાદી-હતો એમ ચોક્કસ માદ્દમ પડે છે.

બુદ્ધ પિટકોમાં પણ મંચલી ગોશાલકને લગતી હકીકત આવે છે તેમાં કહેલા તેના પ્રતિપાદનને વાચવાથી માદ્દમ પડે છે કે તે અહેતુવાદી હતો દીઘનિક્કયાના સામઞ્ચફલ સૂત્રમાં લખેલ છે કે “પ્રાણ ભૂત, જીવ અને સત્ત્વના સુખદુઃખ અહેતુક છે, વલ નથી, વીર્ય નથી, પુરુષકારપરાક્રમ નથી એ ગોશાલકનો મત છે” આ રીતે બુદ્ધપિટક અને જૈન સૂત્રોમાં ગોશાલકના મત તરીકે ઉપર્યુક્ત હકીકતનો એક સરખો ઉલ્લેખ આવે છે અને ટીકાકારે પણ તેને તે જ રીતે વતાવેલો છે

૧ ‘મોક્ષમર્ગપ્રકાશ’માં અર્વાચીન પંડિત ટોડરમહાજી લખે છે કે “સૂત્રોમાં ગૌતમના પ્રશ્ન અને ભગવાન મહાવીરના ઉત્તરો એવી શૈલી ઘટમાન નથી એથી એવી શૈલીવાળા સૂત્રો દિગંવર સંપ્રદાય સમત નથી” આ તેમનો ઉલ્લેખ દિગંવર સંપ્રદાયના ધુરંધર આચાર્ય મહાકલકના ઉપર્યુક્ત નિર્દેશ સામે કેટલો પ્રામાણિક માની શકાય ?

૨

“न तं संयंकड दुक्खं कओ अन्नकड च णं । सुहं वा जइ वा दुक्खं सेहियं वा असेहियं ॥
संयंकड न अण्णेहि वेदयति पुडो जिया । सगइअ तं तद्वा तेसि इहमेगेसि आहियं” ॥

૩ જૂઓ ભગવાન મહાવીરના દશ ઉપાસકો—૭ મો સદાલપુત્ર તથા તે પરનું ટિપ્પણ.

૪ જૂઓ લીઘનિકાય (મરાઠી) પૃ. ૫૮.

આ સૂત્રમાં ગોશાલકે વર્ણવેલી નિર્વાણપ્રાપ્તિની પદ્ધતિ વતાવવામાં આવેલી છે, જેમાંની ઘણી રૂઠી દીવનિકાયના ઉદ્દેશ સાથે અશ્વર્યઃ મળતી આવે છે. આ પ્રમાણે સૂત્રમા નામનિર્દેશપૂર્વક માત્ર એક ગોશાલકનો જ નિર્દેશ આવે છે.

આ ઉપરાંત એક સમયે વે ક્રિયા યજ્ઞનું માનનાર, એક સમયે વે આયુષ્ય કરવાનું તથા ભોગવવાનું માનનાર ઘરે વીજા અનેક મતોને અન્યતીર્થિકતા નામ નીચે જણાવવામાં આવ્યા છે (ભા० ૧ પા० ૨૧૦.) (ભા० ૧ પા० ૨૦૪) તે કોના છે તે તુરનમાં કહેવું ઘણું વિકટ છે.

વજી આ સૂત્રમા અને વીજા સૂત્રમા ઘણે ટેકાણે ચાર સમવસરણોનો નિર્દેશ કરેલો છે. એ ચારમાંનું એક ક્રિયાવાદીનું, વીજા અક્રિયાવાદીનું, વીજા અજ્ઞાનવાદીનું અને ચોથું મિત્રવાદીનું છે એમ કહેવાય છે. ટીકાકારો ઘણે સ્થલે એમ લખે છે કે પ્રાચીન સમયમા ઋણસોને ત્રેસઠ પાંચડો-પરમતો હતા. તે ઋણસો ત્રેસઠની સમજણ આપતા તે ટીકાકારો આ ચાર સમવસરણોને મૂળ ભૂત ગણાવે છે. ઋણસોને ત્રેસઠની સહ્યા મેઢવવાને જે પદ્ધતિ ટીકાકાર સ્વીકારે છે તે પદ્ધતિ ઘરઘર સમજી ચકાતી નથી. રૂઠી રીતે તો આ ઋણસોને ત્રેસઠ પાંચડોનો ઇતિહાસ કઢી શકાય એવું એક સાધન ઉપલબ્ધ નથી પણ તે નહ્યાને વટલે ત્રાંસ પ્રયોગમા સાઠ પાંચડોનો ઉછેલ મંડે છે. તે વિષે કેટલીક માહિતી પણ તેમા નોંધેલી છે. એ ઘણું વાચકોએ વૌદ્ધ સાહિત્યમાથી જોઈ લેવું ઘટે.

આ સિવાય મહાવીરના તુરતના પુરોવર્તી જૈન તીર્થંકર પાર્શ્વનાથના કેટલાક શિષ્યોએ ભગવાન મહાવીર સાથે અથવા તેમના કેટલાક શિષ્યો સાથે ચર્ચા કરેલી છે જેની નોંધ આ સૂત્રમા અનેક સ્થલે છે. આ ચર્ચાઓને ધાર્મિકાર્થી વાંચતા અને ભગવાન મહાવીર સાથેનું પાર્શ્વનાથના એ શિષ્યોનું વર્તન જોતા ઇતિહાસનું પૃથક્કરણપૂર્વક ગવેષણ કરનાર કોઈ પણ તિર્થંકરોને એમ સ્પષ્ટ માર્ગ પડશે કે તે વસ્તુમાં પાર્શ્વનાથના અને ભગવાન મહાવીરના શિષ્યોના રીતરિવાજોમા ઘટલો ઘણો ફેર હતો કે તેઓ વચ્ચે એક જ પરપગને સ્વીકારના છતાં એક વીજાને ઓઢછી શકતા પણ નહિ. આમ છતાં તે વચ્ચેના શિષ્યપરિવારમા મેદસહિષ્ણુતા અને સમન્વયની શક્તિ હોવાને લીધે ભાગ્યે જ અયઙ્ગમળ થઈ. આ સવધે વધારે જોવાની ઇચ્છાવાળાએ ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રનું કેશીગીતમીય અધ્યયન ઘરાવર ધ્યાન દઈને વાંચી જવું

(૫) વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસિમાં આવેલાં કેટલાંક વિવાદાસ્પદ સ્થાનો

(૧) સાતમા શતકના નવમા ઉદ્દેશકમા વજી વિદેહપુત્ર કોણિક સાથે વાંદી અને કોશલના નવ મહુકિ નવ લેચ્છકિ અઢાર ગણરાજાઓના સમ્રામની હકીકત આવે છે તેમા ‘વજી’ એ વિદેહપુત્ર કોણિકનું વિશેષણ છે અને તે તેના વંશનું સૂચક છે. વજી લોકોની સાથે મહુવશના અને લેચ્છવીશના રાજાઓની લડાઈનાં હકીકત ધૌદ્ધ ગ્રંથમા પણ આવે છે. આ પ્રમાણે વજી શબ્દ એક રાજવંશનો સૂચક છે એમા શક નથી તેમ છતાં ટીકાકાર એ ‘વજી’ શબ્દનો અર્થ વજી-એટલે વજી-વજ્રમાળો-ઇન્દ્ર એમ કરે છે. જે અર્થ તદ્દન અનંગત છે. વ્યાં આ હકીકત છે તે ટેકાણે મૂઢમા લખેલું છે કે “ગોયમા! વજી વિદેહપુત્રે જડ્યા, નવ મહુઈ નવ લેચ્છઈ વાસીકોસલમા અઢારસ વિ ગણરાયાણો પરાજિલ્યા” (ભા० ૩ પા० ૩૦) આ વાક્યમા વજીનો અર્થ કોઈ પણ રીતે ઇન્દ્ર ઘટી શકતો જ નથી પણ એ વજી શબ્દ વિદેહપુત્રના વિશેષણરૂપ છે એ હકીકત સૂત્રની એ વાક્યરચના જ વતાવી આપે છે.

(૨) ભા० ૧ પા० ૨૮૦ મેં પાને દેવલોકમા દેવોને પેદા થવાનાં કારણોની હકીકત મૂકેલી છે તેમા એમ જણાવ્યું છે કે “પૂર્વના સંયમને લીધે દેવો દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થાય છે પણ આત્મભાવવક્તવ્યતાની અપેક્ષા એ દેવો દેવલોકમા ઉત્પન્ન થતા નથી” અહીં ટીકાકાર આત્મભાવવક્તવ્યતાનો અર્થ ‘અહંમાનિતા’ કરે છે અને તેમ વતાવીને આજ્ઞા સૂત્રનો અર્થ તે એમ સંગત કરે છે કે “આ હકીકત ‘અહંમાનિતા’ ને લીધે કહેતા નથી” પણ વિચાર કરતા ટીકાકારની સંગતિ કરવાની આ પદ્ધતિ ઘરાવર જણાતી નથી. કારણ કે ૨૮૨ મેં પાને આ વાક્ય ભગવાન મહાવીરના મુખમા મૂકવામા આપેલું છે ત્યાં તેનો ટીકાકારે કહેલો અર્થ જરાપણ સંગત થઈ શકે એમ નથી

વિચાર કરતાં એમ જણાય છે કે આત્મભાવવક્તવ્યતાનો અર્થ આત્મભાવની દૃષ્ટિ એટલે સ્વસ્વરૂપપ્રાપ્તિની દૃષ્ટિ એમ કરીએ તો કચી અસંગતિ આવે એવું લાગતું નથી.

એવો અર્થ કરીએ તો તાત્પર્ય એ આવે કે દેવલોકની પ્રાપ્તિનું કારણ આત્મભાવ નથી. આત્મભાવ એટલે કે સ્વસ્વરૂપની પ્રાપ્તિ. એ તો સીધું જ નિર્વાણનું કારણ છે. યથી આત્મભાવવક્તવ્યતાની અપેક્ષા દેવો દેવલોકમા ઉત્પન્ન થતા નથી એમ સૂત્રનો અર્થ થયો. માટે ભગવાન મહાવીરના મુખમા શોમે એવો આજ્ઞા સીધો અને સાદો અર્થ થઈ શકે એમ હોવા છતાં આત્મભાવવક્તવ્યતાનો ટીકાકારે અહંમાનિતા અર્થ કર્યો છે તેનું કારણ સમજી શકાતું નથી.

(૬) વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસિની ટીકા

ઉપર્યુક્ત વિવાદાસ્પદ સ્થળો વતાવવામાં ટીકાકારની અવગણના કરવાનો જગત્તેષ નથી. પણ કોઈ પણ ટીકાકાર ટીકા કરતા સાંપ્રદાયિક વૃત્તિ રાખે છે અને માત્ર શબ્દસ્પર્શી રહે છે ત્યારે તે કેટલીક વાર મૂઝના રસા ભાવને વતાની ચકનો નથી એ મૂંઝવણ માટે છે.

અત્યારે જે સૂત્રો વિદ્યમાન છે, તેમની ટીકાઓ જોતા તે દરેક મૂંઝ ઉપર હવે નવી ટીકાઓ કરવાનો સમય આવી પડ્યો છે. પણ તે થનારી વધી ટીકાઓ પૃથક્કરણની, તુલનાની અને વિશાળતાની દૃષ્ટિ મુદ્દા રાખીને જ થવી જોઈએ એ ન ભૂલ્યા.

સિદ્ધસેન દિવાકર કહે છે તેમ માત્ર મૂંઝો ગોણવાથી અર્થનું જ્ઞાન થઈ શકતું નથી. અર્થનું જ્ઞાન નયવાદ ઉપર અવલંબે છે, એ નયવાદ ગહન છે માટે નયવાદની સમજ સાથે સૂત્રાર્થના અન્યાસી પેદા કરવા સૂત્ર પ્રયત્ન થવો જોઈએ. દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ, માત્ર, પર્યાય, દેશ, સંયોગ અને મેદ એ વધું ધ્યાનમાં રાખીને આચાર અને તત્ત્વની વિચારણા કરવી જોઈએ. મૂંઝોના મર્મ સમજવાના ઇચ્છુકે કદી પૂજાન તરફ ન ટલવું ઘટે. એકાંત તરફ ટલતા તો અર્થનો અનર્થ થઈ જાય છે અને એ અનર્થને ઊર્તેને જ આ વધા ધાર્મિક કાવ્યો ઉભા થાય છે

(૭) વ્યાખ્યાપ્રગ્લ્ભિના ટીકાકાર

ટીકાકાર અમયદેવ વિક્રમના ૧૧ માં સૈંકાથી તે વારમાં સૈંકા મુઘીમાં હયાત હતા. તેમને લગતી વીગતવાર દૈનિક પ્રભાવક-ચરિત્રમાં અમયદેવસૂરિના પ્રવંધમાં આપેલી છે. તે મૂળ વારાનગરીના હતા, તેમના પિતાનું નામ મહિધર અને માતાનું નામ ધનદેવી હતું. અને આ આચાર્યનું મૂળનામ અમયકુમાર હતું. વર્ધમાનસૂરિના શિષ્ય બુદ્ધિસાગરમૂરિ અને જિનેશ્વરમૂરિ હતા. આ અમયદેવમૂરિ એ જિનેશ્વર-સૂરિના શિષ્ય હતા. જે જમાનામાં આ આચાર્ય હતા તે જમાનામાં સાધુસંસ્થા વૃદ્ધિ શિથિલ દશામાં હતી. ચૈત્યવાસીઓનું પ્રવલ્લ રૂઝ હતું. ચૈત્યવાસીઓ આચારમાં એટલા વધા શિથિલ થઈ ગયા હતા કે તેઓ પગારથી નોકરી કરવાની દૃઢ મુઘી પડેલી ગયા હતા. આ આચાર્ય અને એમના ગુરુઓ એ શિથિલતાને દૂર કરવાનો પ્રયત્ન કરતા હતા. નવચગ સૂત્રો ઉપર આમની ટીકાઓ વિદ્યમાન છે. ઉપરાંત એમણે પચાશક વગેરે અનેક પ્રકરણો ઉપર વિવરણો લખેલા છે અને વીંજા કેટલાંક નવા પ્રકરણો પણ વનાવેલા છે. મૂંઝો ઉપરની વળી રસી ટીકાઓ તેમણે પાઠનમાં કરી છે તેમ તેઓ જણાવે છે. પ્રસ્તુત સૂત્રની ટીકા એમણે ૧૧૨૮ માં પાઠનમાં કરી છે એમ તેઓ ટીકાને પ્રાન્તે જણાવે છે. ટીકાને છેડે આપેલી પ્રગ્લ્ભિ ઉપરથી એમ માલુમ પડે છે કે તેઓ ચાદ્રકુલના હતા. તેમના ગુરુના ગુરુનું નામ વર્ધમાનસૂરિ હતું. એમના વીક્ષા ગુરુ તરીકે જિનેશ્વરસૂરિને પ્રવંધમાં જણાવેલા છે પણ આ પ્રગ્લ્ભિમાં ‘તયોર્વિનેયેન’ આમ લખીને તેઓ જિનેશ્વર અને બુદ્ધિ-સાગર વચ્ચેને પોતાના વડીલ તરીકે સ્વીકારે છે. આ ટીકા તેમણે નિર્વૃત્તિકુલના દ્રોણાચાર્ય પાસે શુદ્ધ કરાવી હતી એમ તેઓ લખે છે. આ ટીકાકાર નવાગીવૃત્તિકાર તરીકે સપ્રદાયમાં પ્રસિદ્ધ છે. આથી વધારે જાણવા માટે પ્રભાવકચરિત્ર ભાષાન્તરની પ્રસ્તાવનામાં આવેલું અમયદેવસૂરિનું વૃત્તાંત જોઈ લેવું.

उपसंहार

सद्गत शेठ पुंजाभाईनी उदारताने लीधे आजथी वीश वर्ष पहेलां एटले १९६९ नी सालमां जिनागम प्रगट करवा माटेनी एक योजना बहार पडी हती. प्यारे योजना बहार पडी ल्यारे हुं काशीमा विद्याभ्यासने अगे रहेतो हतो. जैन आगमोने श्रद्धा अने रसपूर्वक जेवानो समय मळेलो तेथी आगमसाहित्यने लगता कामकाजनी प्रवृत्तिमा पडतुं ए ध्येय लगभग निर्णीत करेलुं हतुं. एटलामा आगमप्रकाशननी योजना मारा हायमा आवी के तुरत ज ते योजनाना मंत्री साथे पत्रव्यवहार करी काशीथी ए प्रवृत्ति माटे रवाना थयो.

आ वखते काशीनी यशोविजयजैनपाठशाळाना संस्थापक सद्गत आचार्य विजयधर्मसूरिजीनी योजनाथी जोधपुरमा जैन साहित्य संमेलन थवानुं हतुं ते प्रसंगे त्या जई आगमोना भाषान्तरनी प्रवृत्ति माटे जवानो मारो विचार तेमने जणावी तेमनी अनुमति मागी. खरी रीते अनुमति आपवानी तेमनी इच्छा न हती छता मारी उत्कट इच्छाने लीधे तेओ मने रोकी न शक्या. अमदावाद आवीने मात्र वे ज महीना रही शक्यो. एटला समयमा पण जैन संप्रदायनां छपाओए अने साधुमहाराजाओए आगमना भाषान्तरनी प्रवृत्तिनो विरोध करवा खूब बुमराण करी मुक्तुं. अगत आक्षेपोए पण मर्यादा मूकी. नने ए प्रवृत्तिमाथी खसेडवा केटलाए विचित्र उपायो करवामां आवेला पण मारे मन आगमोना भाषान्तरनी प्रवृत्ति अत्यंत पवित्र हती तेथी ते माराथी छोडी शकाय एम न हतुं, पण अमदावादनुं ए वखतनुं वातावरण एटलुं वधुं गरम हतुं के त्या रहीने काम करबु घणुं कठण हतुं. एथी वच्चे एकाद वरस एक मुनि जे अत्यारे पं०न्यास छे तेमने भगवतीसूत्र शीखववा माटे मारवाड-पालीमां रह्यो.

त्यार पछीतुरत ज मुंबईमां आवीने घणुं करीने १९७१ मां फरीथी नवेसरथी कामनी शरुआत मे एकले एकला हाथे करी अने लगभग त्रण चार वरस पछी मूळपाठ, मूळनी सस्कृत छाया, मूळनुं गुजराती भाषान्तर, संस्कृत टीका, टीकानुं भाषान्तर, उपयोगी टिप्पणो अने शब्दकोप साथे भगवतीसूत्रनो प्रथम भाग प्रकाशित थयो. त्यार पछी वळी प्रकाशनसंस्थाना मंत्रीनी साथेना मतमेदने कारणे ए काम मारे फरीथी छोडी देबु पळ्युं पण पाळुं छेवटे मंत्रीए पोतानी हठने छोडी. आचार्यश्री जिनविजयजीने वच्चे राखीने हुं फरीवार ए काम पर चड्यो अने राजकोटमा १९७९ नी सालमा बीजो भाग तैयार करीने प्रकाशित कर्यो. पहेला भागनी पद्धतिए ज बीजो भाग तैयार थयो छे पण तेमां केटलाक खास टिप्पणो वधारवामा आव्या छे अने शब्दकोप पुस्तक पूरुं थये छेवटे आपवानी वारणाथी जतो कर्यो छे. आ दरम्यान मारे हाथे आ सूत्रनुं अने तेनी टीकानु संपूर्ण भाषान्तर तैयार थई गएलुं पण ते वधुं काचा खरडा जेवुं हतुं अने तेमा क्यांय टिप्पणो नहि थएलां एटले ए लखाण प्रेसमा आपी शकाय तेवुं न हतुं. पण पाछळथी प्रस्तुत कार्य माटे ए वधुं लखाण पं० भगवानदासने सोपवामां आव्युं.

आ वखते गूजरात विद्यापीठना पुरातत्त्व मंदिरमा मारी योजना थई अने आगमसंस्थाना मंत्रीनी संमतिथी तेमा हुं जोडायो. पुरातत्त्वमंदिरने उभुं करवामा पण सद्गत पुंजाभाईए घणी उदारता वतावी हती एथी ज ए संस्थामा जोडवाने मंत्रीए मने खुशीथी संमति आपेली. त्यां जोडायो पछी त्याना सन्मतिर्कना सपादनना खुब वोजावाळा कामथी मने जराय अवकाश नहि मळतो तेथी ज आ सूत्रना वाकीना भागोतुं काम हुं नही करी शक्यो. काम तो करवानु ज हतुं एटले श्रीपुजाभाईए उक्त आचार्यश्री द्वारा ते काम पंडित भगवानदासने सोधुं. १९८५ मा आ सूत्रनो बीजो भाग प्रकाशित थयो. काम सत्वर करवानुं होवाथी तेमा अने प्रस्तुत चोया भागमां टीकाना अनुवादने जतो कर्यो पण टीकाना अगल्याना अशने नीचे टिप्पणमा आप्यो छे. पूरो शब्दकोप आपवानी धारणा अतिविलंबने कारणे छोडी देवामा आवी छे अने आ वर्षमा चोयो भाग प्रकाशित थाय छे.

आ चोयो भाग पण १९८८ मां ज मुद्रित थई गएलो पण प्रस्तावनाने कारणे तेने एक वर्ष मोडो बहार पडवामां आव्यो छे. आचार्य काका कालेलकरश्रीनो आग्रह हतो के प्रस्तावना मारे ज लखवी. प्रस्तावना लखवानो समय आवता मारे राष्ट्रीय डडतने कारणे विसापुरनी यात्रा करवी पडी तेथी त्याथी आव्या वाद प्रस्तावना लखी शकाई. एथी तैयार थएला आ भागने प्रकाशित करता वळी एक वरस विलंब थयो.

હવે તો જૈન સંપ્રદાયનું વાતાવરણ ઘણું વધાર્યું ગઈ છે. આગમના ભાષાંતર માટે પ્યારે શરૂઆત કરેલી ત્યારે જૈન સંપ્રદાયના આગેવાનોએ મારી સામે સખત વિરોધ કરેલો પણ હવે તો રુટ જૈન મંસ્થાઓ પણ આગમનાં ભાષાંતરો તરફ પાંડે છે. મારી અને એમની ટવમાં ફેર છે. પણ આગમોના ભાષાંતર કરવાની પ્રવૃત્તિ સામે હવે વિરોધ તદ્દન ઝમી ગયો છે એ અત્યંત આનંદની વાત છે.

આ કામને અગે આચાર્યશ્રી જિનવિજયજી, સદ્ગત શ્રેષ્ઠ પુજાભાઈ તથા સદ્ગત મંત્રી ગ. મનસુખરાયભાઈ (શ્રીમદ્ રાજચંદ્રના ભાઈ) નો મારા તરફનો સદ્ભાવ હું ભૂલી શકું તેમ નથી.

૧૯૭૦-૭૧ માં સૂત્રના ભાષાંતરની શરૂઆત થઈ અને ૧૯૮૯ માં આ સૂત્રના ભાષાંતરનું કામ પૂરું થયું, જેટલાં ઠાંવા ગાળામાં ગ્રાહકોએ જે વૈધ્ય રાખ્યું છે તેને માટે વન્યવાદ થતો છે.

પ્રસ્તુત પુસ્તકના ચારે ભાગમાં આવેલા ટિપ્પણોનું હાર્દ સમજાય એ માટે ટિપ્પણોમાં વપરાયેલા ગ્રંથોની અને ટિપ્પણીય ગ્રંથોની યાદીનું એક મોટું પરિશિષ્ટ આ ભાગ સાથે જોડ્યું છે.

સદ્ગત શ્રીપુંજાભાઈની યોજનાનુસાર પુંજાભાઈ જૈન ગ્રંથમાળા સંવર્ધનસમભાવને પ્રચારવા જૈન આગમોને પ્રકાશિત કરે અને દીર્ઘજીવી થાય એ જ અંતિમ ઇચ્છા.

કાર્તિક શુ. ૧૫, ૧૦
અમરેલી
(કાઠીયાવાડ)

}

વેચરદાસ

પ્રસ્તાવનાને નવમે પાને વીજોની ઉગવાની શક્તિ વિષે જે ચર્ચા લખેલી છે તેનું આધુનિક દ્રષ્ટિ સ્પષ્ટીકરણ નીચે પ્રમાણે છે:

વીજોની ઉગવાની શક્તિનો ટકાવ

છાળથી કે માટીથી ચાંદેલા કોઠામાં, હાલામાં કે માટીના વીજા કોઈ ઠામમાં સાચવી રાખેલાં વીજોને હવા, મેજ વગેરે લાગવાનો સંભવ છે વા અન્ય કોઈ વિઘાતક શક્તિ તે વીજોને નિર્જીવ—ઉગવાની શક્તિ રહિત—કરી શકે છે તેથી ૫ વીજો વગડે છે, સડે છે અને નષ્ટ થાય છે અને જે સાચી રહે છે તેમની પણ ઉગવાની શક્તિ વધારે વખત ટકી શકતી નથી.

વીજોની ઉગવાની શક્તિના સંબંધમાં ભગવાને જે ઉપર્યુક્ત હકીકત જણાવેલી છે તે તેમના સમયની વીજોની રક્ષા કરવાની વ્યવસ્થાને આશ્રીને સમજવાની છે.

પ્રયોગાત્મક વિજ્ઞાનના આ યુગમાં ગમે તે ઋતુમાં વાયુ, મેજ વગેરે વિઘાતક શક્તિઓ વીજોને લેશ પણ હાનિ ન પહોંચાડે એવી રીતે વીજોને સાચવવાની સગવડો થઈ છે તેથી તે જલદી વગડતાં નથી તેમ તેમની ઉગવાની શક્તિ પણ વધારે વખત સુધી ટકી રહે છે.

ઉપર્યુક્ત કેટલાંક વીજોની ઉગવાની શક્તિનો ટકાવ અને તેના સમયની વાવટ અભ્યાસનું છેતીવાડીનું વિજ્ઞાન નીચેની માહિતી આપે છે:

વીજોની જાત	ઉગવાની શક્તિ ૭૫ ટકાથી વધારે કેટલા વર્ષ સુધી	ઉગવાની શક્તિ ૧૦ ટકાથી ઓછી કેટલા વર્ષ પછી
ચોખા	૪	૬
ઘડું	૬	૧૦
તલ	૬	૮
મગ	૧૧	
અડદ	૯	
કઠથી	૭	૯
તુવેર	૭	૯
ચણા	૧૦	૧૨
અઠસી	૭	૯

વેચરદાસ

સ્પષ્ટીકરણ માટે, વિવેચન માટે, અવતરણનાં સ્થલ માટે, તુલના માટે, મતાન્તર વતાવવા માટે અને અધ્યાહૃત ભાવવાળા પાઠની પૂર્તિ માટે ઉપયોગમાં લીધેલા ગ્રંથો અને ગ્રંથકારોનાં નામ.

પુસ્તકોનાં નામ	પૃષ્ઠ	પુસ્તકોનાં નામ	પૃષ્ઠ
અનુયોગદ્વાર	૪૪. *૨ ૧૮૩, ૪ ૩૨.	તત્ત્વાર્થવિગમસૂત્ર	૪,૩૬,૩૭,૮૦,૧૩૯,૨૧૯. ૨ ૧૫,
અમયદેવ	૧૯.		૩૭,૭૯,૧૪૧,૩૨૯. ૩ ૩૬૦. ૪ ૨૭.
અમરકોપ	૨ ૪૧,૪૨.	તીર્થકલ્પ	૨ ૧૪૩.
અવચૂર્ણિ	૧૭૮, ૨૦૫, ૨૧૯. ૨ ૫૪, ૧૬૨.	તંદુલવૈચારિક	૧૮૫.
આચારાગ	૨ ૧૭૫. ૩ ૩૬૯. ૪ ૧, ૩૦૨.	દેશીનામમાલા	૮૨.
આવશ્યકનિર્યુક્તિ	૪,૫,૬,૧૫,૧૬,૪૮	ધર્મસાગરપદ્યાવલી	૨ ૧૩૮.
આવશ્યકનિર્યુક્તિઅવચૂર્ણિ	૧૩,૧૪. ૨ ૭૩,૧૯૬.	નમસ્કારમંત્ર	૩.
આવશ્યકસૂત્ર	૨ ૧૧,૩૭. ૩ ૧૭૨	નાટ્યશાસ્ત્ર(ભરત)	૪૩.
ઉત્તરાધ્યયન	૨ ૯૨,૯૯ ૩ ૩.	નિરુક્ત(યાસ્ક)	૨ ૪૨,૪૮,૪૯,૧૨૨,૧૩૦,૧૭૧.
ઉપાસકદશાગ	૩૩. ૨ ૧૦૪ ૩ ૯.	નિશીયચૂર્ણિ	૨ ૧૮૨.
ઋગ્વેદભાષ્ય	૨૪૭.	નેમિચંદ્રસૂત્રિ	૨ ૬૧.
ઔપપાતિકસૂત્ર અથવા		નંદીસૂત્ર	૨ ૩૬,૩૭. ૩ ૫૯,૭૩. ૪ ૧૧૭,૨૧૪
ઉવગાદ્યસૂત્ર	૪,૧૯,૨૩,૨૫,૨૬,૨૭,૨૮,૨૯,૩૦,૩૧.	પાતંજલયોગદર્શન	૨ ૩૧૩,૩૩૦.
	૨ ૨. ૩ ૩૦,૧૬૬,૧૬૭,૧૭૩,૧૭૬,	પાલીબ્યાકરણ (કચ્ચાયન)	૨ ૧૫૩.
	૧૭૭,૧૭૮,૧૭૯,૨૨૨,૨૨૩,૨૨૬,	પંચપ્રતિકમણસૂત્ર	૧.
	૨૨૭,૨૩૯,૨૪૫,૨૪૬,૨૫૭,૩૨૭,	પંચસપ્રહ	૨ ૨૭૮,૨૮૬
	૩૬૦,૪૦૧,૪૦૨. ૪ ૨૭૭.	પંચાગક	૬૨,૨૫૫,૨૫૬,૨૫૭.
કર્મગ્રંથ	૩૪,૫૧,૬૪,૬૫,૭૯,૮૨,૯૪ ૨ ૧૯.	પિંડનિર્યુક્તિ	૩ ૬
કર્મપ્રકૃતિ	૨ ૨૭૬.	પ્રવચનસારોદ્ધાર	૩૫,૩૭,૪૦,૨૫૮. ૩ ૧૭૨.
કલ્પસૂત્ર	૬,૧૫,૨૦. ૨ ૪૦,૧૭૫,	પ્રશ્નવ્યાકરણ	૨ ૫૩.
શ્વેતરંગચ્છપદ્યાવલી	૨ ૧૩૯.	પ્રજ્ઞાપના અથવા પત્રવળાસૂત્ર	૪, ૫૩, ૧૩૧, ૧૩૩, ૨૨૬, ૨૬૨,
ગદ્યાચારપયના	૨ ૧૦૦.		૨૬૮,૨૯૧,૨૯૨,૨૯૬. ૨ ૪,૯,
ચૂર્ણિ	૧૭૮,૩૧૨. ૨ ૮૧. ૩ ૩૪૮,૩૮૧,		૧૦,૧૩,૧૫,૧૯,૨૦,૨૨,૨૩, ૨૪,
	૪ ૧૫૨,૨૧૧,૨૫૬		૪૦,૪૯,૫૨,૫૩,૫૪, ૭૩,૯૦,૯૨,
જંબુદ્વીપપ્રજ્ઞતિ	૨ ૩૬,૧૪૫ ૩ ૧૨૫		૯૯,૧૦૪,૧૦૬,૧૦૭,૧૩૩,૧૫૮,
જીવવિચાર	૨ ૪૨		૧૯૧, ૨૬૧, ૨૮૬, ૩૧૪, ૩૩૮.
જીવાભિગમસૂત્ર	૪૮,૨૬૬,૨૯૬,૨૯૫,૩૦૩. ૨ ૧૫,		૩ ૧,૧૦,૪૮,૫૧,૫૨,૫૭,૭૧,૭૪,
	૩૭, ૪૦, ૪૫, ૪૬, ૮૩, ૧૬૩, ૨૦૮,		૭૫,૭૭,૭૮, ૭૯,૯૨, ૧૦૫, ૧૦૮,
	૨૮૬,૩૧૪,૩૨૬,૩૩૫ ૩ ૧૬, ૧૭,		૧૧૧, ૧૧૨, ૧૯૦, ૧૯૧, ૧૯૨,
	૭૪, ૧૦૦, ૧૨૬, ૧૨૭, ૨૦૩, ૨૦૬,		૧૯૫, ૨૦૮, ૨૧૩, ૨૩૬, ૨૮૯,
	૨૨૫, ૨૬૧, ૨૯૩, ૩૦૭, ૩૧૩, ૩૪૬.		૨૯૦, ૨૯૧, ૩૦૪, ૩૦૫, ૩૧૧,
	૪ ૮૯,૨૩૯.		૩૨૪, ૩૩૫, ૩૩૮, ૩૮૨, ૩૮૮,
જ્ઞાતાધર્મકથા	૨ ૫,૧૨,૧૦૪,૧૪૫.		૪૦૦. ૪ ૭,૨૧,૨૭,૩૯,૫૫,૫૬,

पुस्तकोनां नाम

पृष्ठ

पुस्तकोनां नाम

पृष्ठ

७९, ८०, ८१, ८२, ८९, ९०, ९६, ९९,	ललितविस्तर	२ ३९.
१२७, १२९, १३०, १३१, १३२,	वाराहीसंहिता	२ ४०, ११०.
१३३, १३४, १३६, १३७, १३८,	विशेषावश्यक	३, ४, ५, ६, ८, ३९, ४०, ४२, ४३, ५१, ५२, ६२,
१६३, १७८, १८६, १९८, २०१,		२०९, २१९, २२०, २२९. २ ३, ११, २४.
२०३, २१४, २१५, २२०, २३५,	वेदान्तसिद्धान्तादर्श	२ ४२.
३११, ३१२, ३१३, ३१६, ३३१,	शतपथब्राह्मण	२ ४१.
३३२, ३३३, ३४७, ३६०, ३६३.	सन्मतितर्क	५२.
प्राकृतसर्वस्व (मार्कण्डेय) २ १८२.	समवायागसूत्र	९. २ ३, १०, ११, ३७, १९५.
बृहत्कल्पवृत्ति २ १००.	समेतशिखररास	२ ४४, २७६.
बौद्धपर्व २ ५६.	सरस्वती	२ ४१.
भगवतीशतक ४८.	सिद्धसेनदिवाकर	२ ६१.
मञ्जिमनिकाय २ ५५, १०५, १२१, १२२, १२९, २७२,	सूयगडाग अथवा सूत्रकृतांगसूत्र	२ ५३, ३२९. ४ ३०२.
३०६.	सूर्यप्रज्ञप्ति	२ १४५.
मनुस्मृति २ ३१३.	संयारापौरुषी	३.
मेघमाळा २ ७६.	स्थानांगसूत्र अथवा ठाणांगसूत्र	२ ६८, २७५. २ ४, ११, १२, १३,
रत्नाकरावतारिका १ ४०.		१०४.
रायपसेणी अथवा राजप्रश्नीय २ १०, ४३, १०६, ११०. ३ ५९,	स्याद्वादरत्नाकर	४०.
१७३, १७४, १७५, २००, २०५,	हेमचंद्रसूत्रि	२ ६१, १४४, १७५, १८१.
२२१, २४३, २४५, २४६, ३२२,	हैमकोप	१९, २०, ३५. २ २, ३७, १०५, १०६,
३२५, ३६०. ४ १२, १३, ५१, ७८.		१२२.

वेचरदास

જે શ્વાસ શબ્દો ઉપર ટિપ્પણ છે તેનાં સ્થા અને સાક્ષીભૂત ગ્રંથ, ગ્રંથકારનાં નામ

(ભાગ-૧) વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞ- સિતું પૃષ્ઠ	જે શબ્દ ઉપર ટિપ્પણ છે તે શબ્દ	ટિપ્પણ માટે સાક્ષીભૂત ગ્રંથ વગેરે	વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞ- સિતું પૃષ્ઠ	જે શબ્દ ઉપર ટિપ્પણ છે તે શબ્દ	ટિપ્પણ માટે સાક્ષીભૂત ગ્રંથ વગેરે
૬	અદાર લિપિ	કલ્પસૂત્ર, વિશેષાવશ્યક, આવ- શ્યક નિર્યુક્તિ.	૨૭	ઝ્યોતિષ્કોનો વર્ણક	ઔપપાતિકસૂત્ર
૩૨	અન્તપુરનિર્ગમ	ઔપપાતિકસૂત્ર	૩૬	જ્ઞાન	તત્ત્વાર્થમૂત્ર
૫૧	અનુભાગવંધ	કર્મગ્રંથ	૨૭૬	તુંગિયાનગરી,	સમેતશિખરરાસ,
૩૯	અવગ્રહ-ઈહા વગેરે	વિશેષાવશ્યક, રક્તાકરાવતારિકા, સ્વાદ્વાદરક્તાકર.	૮૬	દ્રોણમુખ	અમયદેવટીકા ૨ ૧૦૬
૪૦	અવગ્રહ	પ્રવચનસારોદ્ધાર	૯	દ્વાદશાગી	સમવાયાગસૂત્ર
૧૩૯	અવચિજ્ઞાન	તત્ત્વાર્થસૂત્ર	૩૭	ધર્મવ્યાન	તત્ત્વાર્થસૂત્ર
૧૯	અવસર્પિણી	હૈમકોપ અમિવાનચિન્તામણિ	૨૫૫	ધૂમાગાર	પંચાશક
૨૭	અસુરોનો વર્ણક	ઔપપાતિકસૂત્ર	૮૬	નગર	અમયદેવટીકા ૨ ૧૦૬
૫	આચાર્ય	વિશેષાવશ્યક, આવશ્યકનિર્યુક્તિ.	૮૬	નિગમ	અમયદેવટીકા ૨ ૧૦૬
૪૭	આર્વાચિકમરણ	મગ્ધતીસૂત્ર	૩	નૈપાતિકપદ	વિશેષાવશ્યકસૂત્ર
૮૬	આશ્રમ	અમયદેવટીકા	૮૬	પત્તન	અમયદેવટીકા ૨ ૧૦૬
૯૪	આહાર	કર્મગ્રંથ	૩૫	પૂર્વ	અમિવાનચિન્તામણી કોપ
૨૨૬	આહારપદ	પ્રજ્ઞાપનાસૂત્ર	૫૧	પ્રદેશવંધ	કર્મગ્રંથ
૨૭૫	ઉદકગર્ભ	સ્થાનાંગમૂત્ર	૧૩	પ્રસેનજિતનો પુત્ર	આવશ્યકનિર્યુક્તિ અવચૂર્ણિ
૫	ઉપાધ્યાય	વિશેષાવશ્યક	૪૩	મંતે	વિશેષાવશ્યક
૩૪	ઋપમ	કર્મગ્રંથ	૨૭	મવનવાસીનો વર્ણક	ઔપપાતિકસૂત્ર
૩૭	ઔપગ્રાહિક	પ્રવચનસારોદ્ધાર	૨૯૨	માયા	પ્રજ્ઞાપનાસૂત્ર
૮૬	કર્વટ	અમયદેવટીકા ૨ ૧૦૬	૨૫૬	મિધુપ્રતિમા	પંચાશક
૧	કાલાદિ અષ્ટપ્રકાર	પંચપ્રતિક્રમણમૂત્ર, રક્તાકરાવતા- રિકા.	૮૬	મડંબ	અમયદેવટીકા ૨ ૧૦૬
૨૭૮	કુત્રિકાપણ	અનુવાદક	૨૦	મહાવીર	કલ્પસૂત્ર
૮૬	લાળ	અમયદેવટીકા	૨૯૦	મહાતપમૂતીર	વિશેષાવશ્યકસૂત્ર
૮૬	લેટ	અમયદેવટીકા	૧૩, ૧૭	રાજગૃહ	આવશ્યકનિર્યુક્તિ અવચૂર્ણિ
૧૬	ગણધર	આવશ્યકનિર્યુક્તિ	૧૯	રાજગૃહનો વર્ણક	ઔપપાતિકસૂત્ર
૧૮૫	ગર્ભ	તંદુલત્રૈચારિક	૮૬	રાજધાની	અમયદેવટીકા
૨૧૯	ગંગાઆચાર્ય	વિશેષાવશ્યક	૩૧	રાજનિર્ગમ	ઔપપાતિકસૂત્ર
૨૫૮	ગુણજલંબત્સર	પ્રવચનસારોદ્ધાર	૨૪૪	વિપુલપર્વત	સમેતશિખરરાસ
૮૬	ગ્રામ	અમયદેવ ટીકા ૨ ૧૦૬	૨૭	વૈમાનિકોનો વર્ણક	ઔપપાતિકસૂત્ર
૧૪	ચિહ્નણા	સુલસાચરિત્ર ગુજરાતી	૨૭	વ્યતરોનો વર્ણક	"
૩૦	જનનિર્ગમ	ઔપપાતિકસૂત્ર	૨૫	શરીરનો વર્ણક	"
૧૫	જંબૂસ્વામી	કલ્પસૂત્ર	૨૪૭	શિક્ષા	ઋગ્વેદમાપ્ય
૪૧	જમાલિ	વિશેષાવશ્યક	૩૭	શુદ્ધવ્યાન	તત્ત્વાર્થમૂત્ર
૨૬૬	જીવાર્જીવામિગમ	જીવામિગમસૂત્ર	૫૧	ઝૈલેગી	વિશેષાવશ્યકસૂત્ર
			૪૫	સમય	અનુયોગદ્વારસૂત્ર
			૨૫૨	સમુદ્વાત	પ્રજ્ઞાપનાસૂત્ર
			૫	સાધુ	આવશ્યકનિર્યુક્તિ

व्याख्याप्रज्ञ- सितुं पृष्ठ	जे शब्द उपर टिप्पण छे ते शब्द	टिप्पण माटे साक्षीभूत ग्रंथ वगैरे	व्याख्याप्रज्ञ- सितुं पृष्ठ	जे शब्द उपर टिप्पण छे ते शब्द	टिप्पण माटे साक्षीभूत ग्रंथ वगैरे
२६	साधुओनो वर्णक	औपपातिकसूत्र	१११	दिग्दाह	वाराहीसंहिता
४	सिद्ध	प्रज्ञापना	१७१	दुन्दुभि	यास्कनुं निरुक्त
१५	सुधर्मस्वामी	कल्पसूत्र	१२२	देव	मज्झिमनिकाय, अभिधानचिन्ता- मणिटीका.
८६	संनिवेश	अभयदेवटीका	१२९	देवेन्द्र	मज्झिमनिकाय, यास्कनुं निरुक्त.
३७	संवर	तत्त्वार्थसूत्र	४०	धन	कल्पसूत्र
३४	संस्थान	कर्मग्रंथ	१३	धरणेन्द्र	प्रज्ञापनासूत्र
३४	संहनन	कर्मग्रंथ	३२९	नरकपृथ्वीओ	सूत्रकृतांगसूत्र, तत्त्वार्थसूत्र, पा- तंजलयोगदर्शन.
५१	स्थितिबंध	कर्मग्रंथ	४३	नाटक(वत्रीश प्रकारु)	राजप्रश्नीय, भरतनुं नाट्यशास्त्र, जीवामिगम.
(भाग-२)			४२	निवर्तनिक	अनुवादक
३	अग्निभूति	विशेषावश्यक	२७६	निपेक	कर्मप्रकृति, पंचसंग्रह.
२७२	अभिज्ञिय	मज्झिमनिकाय	१०८	नैरयिक	जीवामिगमसूत्र
१११	अभ्रवृक्ष	वाराहीसंहिता	१०६	पत्तन	अभिधानचिन्तामणि
११२	अमोघ	"	१११	परिवेप	वाराहीसंहिता
१८२	अर्धमागधी	प्राकृतसर्वस्व, निशीथचूर्णि.	१९	पर्याप्ति	कर्मग्रंथ
४८	असुर	यास्कनुं निरुक्त	५५	पूरण	मज्झिमनिकाय, बौद्धपर्व
४९	असुरकुमार	प्रज्ञापना	१५३	पूर्व (सल्या वाचक)	पालीव्याकरण (कच्चायन)
२६१	आहारउद्देशक	प्रज्ञापनासूत्र	१८१	पैशाची भाषा	प्राकृतव्याकरण
३९	इन्द्र	ललितविस्तर	१३५	प्रज्ञापना अने तेनो	प्रज्ञापनासूत्र धर्मसागरनी पद्या- वली, खरतरगच्छनी पद्यावली.
२०	ईशान	प्रज्ञापनासूत्र	१११	कर्ता	वाराहीसंहिता
१९१	उत्करिकाभेद	प्रज्ञापनासूत्र	१८३	प्रतिसूर्य	अनुयोगद्वारसूत्र
११२	उदकमत्स्य	वाराहीसंहिता	४०	प्रमाण	सरस्वती (मासिक)
१११	उल्कापात	"	३१३	प्राणामा	पातंजलयोगदर्शन, मनुस्मृति.
७३	क्रिया	प्रज्ञापनासूत्र	२७२	ब्रह्मलोक	मज्झिमनिकाय
१९५	कुलकर	समवायांगसूत्र, आवश्यकनिर्युक्ति.	७३	मनाम (मणाम)	आवश्यकनिर्युक्ति
३०६	केवलकप्प	मज्झिमनिकाय	९९	मंडितपुत्र	उत्तराध्ययन, प्रज्ञापनासूत्र
१७६	गर्भापहार	परिशिष्टपर्व	१८१	मन्न	प्राकृतव्याकरण
१११	ग्रहयुद्ध	वाराहीसंहिता	२४	मागधीभाषा	विशेषावश्यकसूत्र
"	ग्रहशृंगाटक	"	१२२	मौर्यपुत्र तामलि	निरुक्त (यास्क)
"	ग्रहापसव्य	"	४०	यम	वाराहीसंहिता, जीवामिगम.
"	गान्धर्वनगर	"	१६	रत्न	नन्दीसूत्र
४	चमर	प्रज्ञापनासूत्र	४७	राजप्रश्नीय उपाग ?	शतपथब्राह्मण, वेदान्तसिद्धा- न्तादर्श.
६१	चमरनो उत्पात	सिद्धसेननी वत्रीशी	८३	रुद्र	जीवामिगमसूत्र
२	चैत्य	औपपातिकसूत्र, अभिधान- चिन्तामणि, अमरकोष, शब्द- स्तोममहानिधि, शब्द- चिन्तामणि.	९०	लवण समुद्र	प्रज्ञापनासूत्र
१४५	चैत्यनी व्युत्पत्ति	अनुवादक	१२२	लेख्या	निरुक्त (यास्कनुं)
१४३	चंपानगरी	तीर्थकल्प, परिशिष्टपर्व, महावीरचरित्र.	११	वरुण	आवश्यकमन्त्र, समवायांगसूत्र.
२७२	जल्ल	मज्झिमनिकाय	८७	वायुभूति	अनुवादक
२४	ताम्रलिप्ती	प्रज्ञापनासूत्र		वायुनुं वहन	
	दानामा-प्राणामानो विपर्याप्त	महावीरचरित्र (नेमिचंद्र) महावीरचरित्र (हेमचंद्र)			

व्याख्याप्रज्ञ- सितुं पृष्ठ	जे शब्द उपर टिप्पण छे ते शब्द	टिप्पण माटे साक्षीभूत ग्रंथ वगैरे	व्याख्याप्रज्ञ- सितुं पृष्ठ	जे शब्द उपर टिप्पण छे ते शब्द	टिप्पण माटे साक्षीभूत ग्रंथ वगैरे
१०४,५	वाराणसी	स्थानांगसूत्र, ज्ञातासूत्र, उपासक- दशांगसूत्र, पञ्चवणासूत्र, अ- भिधानचिन्तामणि, समेत- शिखररास, मज्झिमनिकाय.	३ १७२ ३० ४१ ६५ ५९ ३३३ ८ ७० ६६ ३८० ३५६	ब्राह्मणतुं स्वरूप वैतालीश दोप महाशिलाकंटक मिश्रपरिणत लब्धि व्यजनावग्रह वलयमरण सर्वोत्तरगुण प्रत्याख्यान साकारबोध सामायिक चारित्र स्थविर संस्थान (भाग-४)	उत्तराव्ययनसूत्र प्रवचनसारोद्धार टीकाकार " " नन्दीसूत्र अनुवादक टीकाकार " " अनुवादक टीकाकार टीकाकार " अनुवादक " टीकाकार अधिकरण अवग्रहना पांच प्रकार आकर्ष आलोचन इच्छाकार एजना करण कालिकश्रुत कुशील चारण दर्प दश गुण (आलेचना योग्य साधुना) निदा निर्ग्रन्थ पुलाक बकुश मद्रुक श्रेणि समवसरण खम
१० १२ १३ ५२	वैक्रिय समुद्वात वैरोचनेन्द्र शक्रेन्द्र शबर	समवायगसूत्र प्रज्ञापनासूत्र जीवाभिगमसूत्र सूत्रकृतांग, प्रश्नव्याकरण, प्रज्ञा- पना. निरुक्त (यास्कतुं) प्राकृतव्याकरण अनुवादक मज्झिमनिकाय निरुक्त (यास्कतुं) वाराहीसंहिता पञ्चवणासूत्र अमरकोष	३ १७२ ३० ४१ ६५ ५९ ३३३ ८ ७० ६६ ३८० ३५६	ब्राह्मणतुं स्वरूप वैतालीश दोप महाशिलाकंटक मिश्रपरिणत लब्धि व्यजनावग्रह वलयमरण सर्वोत्तरगुण प्रत्याख्यान साकारबोध सामायिक चारित्र स्थविर संस्थान (भाग-४)	उत्तराव्ययनसूत्र प्रवचनसारोद्धार टीकाकार " " नन्दीसूत्र अनुवादक टीकाकार " " अनुवादक टीकाकार टीकाकार " अनुवादक " टीकाकार अधिकरण अवग्रहना पांच प्रकार आकर्ष आलोचन इच्छाकार एजना करण कालिकश्रुत कुशील चारण दर्प दश गुण (आलेचना योग्य साधुना) निदा निर्ग्रन्थ पुलाक बकुश मद्रुक श्रेणि समवसरण खम
४२ १८१ ३४४ ५६ १२२ १११ १०६ ४१	शिव शौरसेनी भाषा सक्किया सुसुमारगिरि सोम संव्या संवाध स्कंद	भगवतीटीका पिंडनिर्युक्ति प्रज्ञापनासूत्र टीकाकार " नन्दीसूत्र टीकाकार टीकाकार प्रज्ञापनासूत्र चूर्णिकार टीकाकार राजप्रश्रीय अनुवादक पञ्चवणासूत्र टीकाकार	२ ५ २५७ २७५ " ३५ ९३ ११७ २४० ११८ २७४ " ८९ २४० " " ३६ २१३ ३०१ १५	अधिकरण अवग्रहना पांच प्रकार आकर्ष आलोचन इच्छाकार एजना करण कालिकश्रुत कुशील चारण दर्प दश गुण (आलेचना योग्य साधुना) निदा निर्ग्रन्थ पुलाक बकुश मद्रुक श्रेणि समवसरण खम	टीकाकार " अनुवादक " " " टीकाकार नन्दीसूत्र अनुवादक " टीकाकार अनुवादक प्रज्ञापना अनुवादक " " " " " सूत्रकृतांगसूत्र, आचारांगसूत्र. अनुवादक
९ ६ १९५ ५६ ३४३ ७३ ३५६ ३९३ ७९ ३८१ ३६७ २४३ ३६७ ९२ १९७	अपश्चिम मारणांतिक- संलेखना आधाकर्म वगैरे दोप आमन्त्रणी आशीविप उन्माद ऋजुमति औदयिकभाव कपोतपक्षी कायिकी गोशालकनो सिद्धांत दिशाचर धात्री निमित्त प्रयोग पासव्या	भगवतीटीका पिंडनिर्युक्ति प्रज्ञापनासूत्र टीकाकार " नन्दीसूत्र टीकाकार टीकाकार प्रज्ञापनासूत्र चूर्णिकार टीकाकार राजप्रश्रीय अनुवादक पञ्चवणासूत्र टीकाकार	२ ५ २५७ २७५ " ३५ ९३ ११७ २४० ११८ २७४ " ८९ २४० " " ३६ २१३ ३०१ १५	अधिकरण अवग्रहना पांच प्रकार आकर्ष आलोचन इच्छाकार एजना करण कालिकश्रुत कुशील चारण दर्प दश गुण (आलेचना योग्य साधुना) निदा निर्ग्रन्थ पुलाक बकुश मद्रुक श्रेणि समवसरण खम	टीकाकार " अनुवादक " " " टीकाकार नन्दीसूत्र अनुवादक " टीकाकार अनुवादक प्रज्ञापना अनुवादक " " " " " सूत्रकृतांगसूत्र, आचारांगसूत्र. अनुवादक

૪

ટીકામાં કે ટિપ્પણમાં સમજૂતી માટે સૂક્ષ્ણ યંત્રો-કોઠાઓ અને આકૃતિઓ

ભા૦ ૧

યંત્રો	વ્યાખ્યાપ્રગ્નસિતું પૃષ્ઠ					
અવગ્રહ યંત્ર	૩૯
ઇન્દ્રિય યંત્ર	૨૬૯
ગણધર યંત્ર	૧૭
દિશાનું યંત્ર	૭૧
પ્રતિમા યંત્ર	૨૫૬
ભાષાના મેદોનું વૃક્ષ	૨૯૪
ભાષાવિચાર કોષ્ટક	૨૯૩

ભા૦ ૨

અપ્રદેશ સપ્રદેશની સ્થાપના	૨૩૬
આહારનો કોઠો	૨૬૮
ઈન્દ્રની ગતિનો કોઠો	૬૯
કર્મનો કોઠો	૨૭૮
કૃષ્ણરાજિની આકૃતિ	૩૧૦
દેવના આહારનો કોઠો	૨૬૪
વાયુની આકૃતિ	૮૮
લેસ્યાનું યંત્ર	૯૧
લોકપાલનું યંત્ર	૧૬

વેચરદાસ

विषयानुक्रम.

शतक १६ उद्देशक १ पृ० १-४.

हृयोडावती एरण उपर घा करता वायुकाय उत्पन्न थाय अने तेनुं बीजा पदार्थना स्पर्शधी मरण थाय ? हा थाय. पृ० १—वायुकायतुं शरीरगहित के शरीररहित भवान्तर गमन थाय ?—सगरीमां अधिकाय केटला काळ सुधी रहे ?—सांडसावती लोड्डं उंचुं नीचुं करनार पुरुषने क्रियाओ.—लोड्डाने तपावी एरण पर मूकनारने क्रियाओ.—अधिकरणी अने अधिकरण—जीवने अधिकरणी अने अधिकरण कहेवातुं कारण. पृ० २—नैरयिकादि दंडकने आश्रयी अधिकरणी अने अधिकरण.—जीव साधिकरणी के निरधिकरणी ?—आत्माधिकरणी, पराधिकरणी के उभयाधिकरणी ?—जीवने अधिकरण आत्मप्रयोग निर्वर्तित, परप्रयोग निर्वर्तित के तदुभयप्रयोग निर्वर्तित होय ?—अविरतिने आश्रयी अधिकरण.—शरीरना प्रकार.—इन्द्रियोना प्रकार.—योगना प्रकार. पृ० ३—ओदारिक शरीरने बाधतो जीव अधिकरणी के अधिकरण होय ?—आहारक शरीरने बाधतो जीव अधिकरणी के अधिकरण होय ?—इन्द्रिय तथा मनोयोगने बाधतो जीव अधिकरणी के अधिकरण होय ? पृ० ४.

शतक १६ उद्देशक २ पृ० ५-७.

जरा अने शोक—प्रयिकायिकने जरा होय के शोक होय ?—शोक नहि होवातुं कारण.—शक्रतुं वर्णन अने तेनुं भगवंत पासे आगतुं—अवप्रद-संबन्धे प्रश्न अने शक्रतु खस्थानगमन पृ० ५—शक्रेन्द्र सत्यवादी के मिथ्यावादी ?—शक्र सावय भापा बोळे के निरवय भापा बोळे ? तेनुं कारण ?—शक्र भवसिद्धिक के अभवसिद्धिक होय वगेरे प्रश्न.—कर्मो चैतन्यकृत छे के अचैतन्यकृत ? पृ० ६—तेना कारणो.

शतक १६ उद्देशक ३ पृ० ७-९.

कर्मप्रकृति—ज्ञानावरणने वेदतो जीव केटली कर्मप्रकृतिओने वेदे ? पृ० ७—उगुक्तीर नगर.—काउस्वगमां रहेला मुनिना अर्श कापनार वेष अने मुनिने क्रिया.

शतक १६ उद्देशक ४ पृ० ९-१०.

नित्यमोजी भ्रमण जेटलं कर्म सपावे तेटलं कर्म नैरयिको सो वरसे सपावे ? ना पृ० ९. चतुर्थ भष्मादि करनार मुनि जेटल कर्म सपावे तेटलं कर्म हजार के लाख वरसे नैरयिक सपावे ? ना—भ्रमणने अधिक कर्म क्षय यवातुं कारण पृ० १०.

शतक १६ उद्देशक ५ पृ० ११-१५.

उगुक्तीर नगर—एक जंबूक चैल—देव वास्य पुद्गलोने ग्रहण कर्या तिवाय अर्हां आवना समर्थ छे ?—वाय्य पुद्गलोने ग्रहण करीने अर्हां आववा समर्थ छे ?—वाय्य पुद्गलोने ग्रहण करीने बोलवा वगेरे क्रिया करवा समर्थ छे ? पृ० ११.—शक्रतु उत्सुन्तापूर्वक बांसीने जवातुं कारण—सम्बन्धे गंगदत्त देवनी उत्पत्ति अने तेनो मिथ्यादृष्टि देवनी साथे सवाद—परिणाम पामता पुद्गलो परिणत कहेवाय ?—गंगदत्त देवतुं भगवंत पासे आगमन. पृ० १२—गंगदत्तनो भगवंतने प्रश्न—गंगदत्त देव भवसिद्धिक छे के अभवसिद्धिक छे इत्यादि प्रश्न.—गंगदत्तनी दिव्य देवर्द्धि कर्या गई ? पृ० १३—हस्तिनापुर—सहस्रामवण.—गंगदत्त गृहपति—मुनिमुनत स्वामीतुं आगमन—मुनिमुनत स्वामीनी देशना अने गंगदत्तने प्रतिबोध यवो—गंगदत्त दीक्षा लेवी. पृ० १४—गंगदत्तनी महाशुक कल्पमां देवतरीके उत्पत्ति—गंगदत्तनी आयुपस्थिति.—गंगदत्त देवलोकधी प्यवी कर्या जरो ? पृ० १५.

शतक १६ उद्देशक ६ पृ० १५-२०.

स्वप्नदर्शन.—स्वप्न क्यारे जुए ? पृ० १५—जीवो सूता, जागता के सूता-जागता होय छे ?—पचेन्द्रिय नियंनो सूता छे इत्यादि प्रश्न—सृष्ट जीव केतुं स्वप्न जुए ? जीवो सृष्ट छे इत्यादि प्रश्न—स्वप्नना प्रकार.—महास्वप्नना प्रकार—सर्व स्वप्नना प्रकार.—वीर्यकरनी माता केटला सगरो जुए ? पृ० १६—चक्रवर्तीनी माता केटला स्वप्न जुए ?—बाहुदेवनी माता केटला स्वप्न जुए ?—छत्रावस्थामां भगवंत महावीरे दश स्त्रोनेने जीवो पृ० १७.—दश महास्त्रोतुं फल पृ० १८.—सामान्य स्वप्नतुं फल पृ० १९.—कोष्ठपुट वगेरे वाय छे ? पृ० २०.

शतक १६ उद्देशक ७ पृ० २१.

उपयोग केटला प्रकारनो कसो छे ? पृ० २१.

शतक १६ उद्देशक ८ पृ० २१-२५.

लोकनो पूर्वचरमात. पृ० २१—दक्षिणादि चरमात—उपरनो चरमात पृ० २२—लोकनी हेतेनो चरमात.—रत्ननामा पूर्वादि चरमात पृ० २३.—परमाणुनो गति—कायिकी आदि क्रिया.—देव लोकनोमां ह्यजानिने पनारवा समर्थ छे ? पृ० २५

શતક ૧૬ ઉદ્દેશક ૧ પૃ. ૨૬.

વલીન્દ્રની સુધર્મા સમા ક્યાં ફટલી છે ? પૃ. ૨૬.

શતક ૧૬ ઉદ્દેશક ૧૦ પૃ. ૨૭.

અવધિજ્ઞાનના પ્રકાર પૃ. ૨૭.

શતક ૧૬ ઉદ્દેશક ૧૧ પૃ. ૨૭.

દ્વીપકુમારો સમાન આહારવાળા છે હ્યાદિ પ્રશ્ન — દ્વીપકુમારોને લેવાઓ. પૃ. ૨૭.

શતક ૧૬ ઉદ્દેશક ૧૨-૧૪ પૃ. ૨૮-૨૯.

ઉદધિકુમારો વધા સમાન આહારવાળા છે હ્યાદિ પ્રશ્ન પૃ. ૨૮.

શતક ૧૭ ઉદ્દેશક ૧ પૃ. ૨૯-૩૨.

ઉદાચી હસ્ટી કઈ ગતિમાંથી આવી ઉત્પન્ન થયો છે ? — ઉદાચી મરીને ક્યાં જશે ? — ત્યાંથી મરણ પામી ક્યાં જશે ? — ભૂતાનંદ દુષ્ટી ક્યાંથી આવ્યો છે અને મરીને ક્યાં જશે ? પૃ. ૨૯ — કાયિકી આદિ ક્રિયાઓ. — શક્તિ મૂલ્ય ચલાવનારને ક્રિયા — દુષ્ટના મૂલ્યને ક્રિયા. પૃ. ૩૦. — દુષ્ટના પાન્દ ચલાવનારને ક્રિયા — કન્દને ક્રિયા. — શરીરો. — દ્વિન્દ્રિયો — યોગ — ઔદારિકાદિ શરીરને વાંધતો લીધ કેટલી ક્રિયા કરે ? — જીવો કેટલી ક્રિયાઓ કરે ? પૃ. ૩૧. — ઔદયિકાદિ ભાષો પૃ. ૩૨.

શતક ૧૭ ઉદ્દેશક ૨ પૃ. ૩૨-૩૫.

સચ્ચાદિ ધર્મ, અધર્મ કે ધર્માધર્મમાં સ્થિત હોય ? — કોરૂં જીવ ધર્મ, અધર્મ કે ધર્માધર્મમાં વેસી શકે ? — ધર્મ, અધર્મ કે ધર્માધર્મમાં મ્યિત હોય પટેલે શું ? પૃ. ૩૨. — દંડકના ક્રમથી નૈરયિકાદિ સવન્ધે પૂર્વોક્ત પ્રશ્ન — અન્યતીર્થિકો — ચાલપડિત અને ચાલસંબંધે અન્યતીર્થિકોનું મન્તવ્ય. — પંડિત, ચાલપંડિત અને ચાલ — તે સવધે નૈરયિકાદિ દંડકના ક્રમથી પ્રશ્ન પૃ. ૩૩ — ‘જીવ અને જીવાત્મા મિત્ર છે’ એવો અન્યતીર્થિકનો મત — યશ-શરીરી દેવમાં અદ્વિપી રૂપ વિદુર્વવાના સામર્થ્યનો અભાવ અને તેનો દેવ પૃ. ૩૪ — શરીરરહિત જીવમાં દ્વિપી આકાર વિદુર્વવાના સામર્થ્યનો અભાવ અને તેનું કારણ. પૃ. ૩૫

શતક ૧૭ ઉદ્દેશક ૩ પૃ. ૩૫-૩૭.

શૈલેશી અવસ્થાને પ્રાપ્ત અનગાર એજનાદિ ક્રિયાનો અનુભવ કરે ? — એજનાના પ્રકાર — દ્રવ્ય એજનાના પ્રકાર પૃ. ૩૫ — નૈરયિક દ્રવ્ય એજના કહેવાનું કારણ — તિર્યંચાદિ દ્રવ્ય એજના કહેવાનું કારણ — ક્ષેત્ર એજનાના પ્રકાર — નૈરયિકાદિ ક્ષેત્ર એજના કહેવાનું કારણ. — ચલનાના પ્રકાર — શરીર — ચલનાના પ્રકાર — દ્વિન્દ્રિયચલનાના પ્રકાર. — યોગચલનાના પ્રકાર — ઔદારિક શરીર ચલના કહેવાનું કારણ પૃ. ૩૬ — વૈશિષ્ઠ્યચલના કહેવાનું કારણ. — શ્રોત્રેન્દિયાદિચલના કહેવાનું કારણ — મનોયોગચલના કહેવાનું કારણ — સવેગાદિનુ કલ. પૃ. ૩૭

શતક ૧૭ ઉદ્દેશક ૪ પૃ. ૩૮-૩૯.

પ્રાણાતિપાત વગેરે દ્વારા થતી ક્રિયા. — સ્પૃષ્ટ કે અસ્પૃષ્ટ કર્મ કરાય ? — મૃપાવાદદ્વારા થતી ક્રિયા — ક્ષેત્રને વાશથી કર્મ. — પ્રદેશને આશ્રયી ક્રિયા પૃ. ૩૮. — દુ રસ આત્મકૃત, પરકૃત કે સમયકૃત છે ? — વેદના આત્મકૃત, પરકૃત કે સમયકૃત છે ? — વેદનાના વેદનસંબંધે પ્રશ્ન પૃ. ૩૯.

શતક ૧૭ ઉદ્દેશક ૫ પૃ. ૩૯.

દેશાનેન્દ્રની સુધર્મા સમા હ્યાદિ સવન્ધે પ્રશ્ન પૃ. ૩૯.

શતક ૧૭ ઉદ્દેશક ૬ પૃ. ૪૦.

પૃથિવીકાયિક જીવો પ્રથમ ઉત્પન્ન થાય અને પછી આહાર કરે કે પ્રથમ આહાર કરે ને પછી ઉત્પન્ન થાય હ્યાદિ પ્રશ્ન. પૃ. ૪૦.

શતક ૧૭ ઉદ્દેશક ૭ પૃ. ૪૧.

જે પૃથિવીકાયિક સૌધર્મકલ્પમાં મરણ પામી પૃથિવીકાયપણે ઉત્પન્ન થવાનો છે તે પ્રથમ ઉત્પન્ન થાય અને પછી આહાર કરે હ્યાદિ પ્રશ્ન. પૃ. ૪૧.

શતક ૧૭ ઉદ્દેશક ૮ પૃ. ૪૧.

‘જે અપ્કાયિક સૌધર્મકલ્પમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે’ હ્યાદિ સવન્ધે પ્રશ્ન પૃ. ૪૧.

શતક ૧૭ ઉદ્દેશક ૯ પૃ. ૪૧.

‘જે અપ્કાયિક ધનોદધિવલયોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે’ હ્યાદિ સવન્ધે પ્રશ્ન પૃ. ૪૧

શતક ૧૭ ઉદ્દેશક ૧૦ પૃ. ૪૨.

‘જે વાયુકાયિક સૌધર્મકલ્પમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે’ હ્યાદિ સવન્ધે પ્રશ્ન પૃ. ૪૨

શતક ૧૭ ઉદ્દેશક ૧૧ પૃ. ૪૨.

‘જે વાયુકાયિક ધનવાતવલયો કે તનુવાતવલયોને વિષે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે’ હ્યાદિ સવન્ધે પ્રશ્ન. પૃ. ૪૨.

શતક ૧૭ ઉદ્દેશક ૧૨ પૃ. ૪૨.

એકેન્દ્રિય જીવો સમાન આહારવાળા છે इत्यादि પ્રશ્ન.—એકેન્દ્રિયોને લેડ્યા. પૃ. ૪૨.—લેડ્યાવાળા એકેન્દ્રિયોનું અલ્પવહુત્વ—લેડ્યાવાળા એકેન્દ્રિયોની ક્રિદિતું અલ્પવહુત્વ પૃ. ૪૩.

શતક ૧૭ ઉદ્દેશક ૧૩ પૃ. ૪૩.

બધા નાગકુમારો સમાન આહારવાળા છે इत्यादि પ્રશ્ન પૃ. ૪૩

શતક ૧૭ ઉદ્દેશક ૧૪ પૃ. ૪૩.

સુવર્ણકુમારો સમાન આહારવાળા છે इत्यादि પ્રશ્ન પૃ. ૪૩

શતક ૧૭ ઉદ્દેશક ૧૫ પૃ. ૪૩.

વિદ્યુત્કુમાર સંબન્ધે પ્રશ્ન. પૃ. ૪૩.

શતક ૧૭ ઉદ્દેશક ૧૬ પૃ. ૪૪.

બધા ધાતુકુમારો સમાન આહારવાળા છે इत्यादि પ્રશ્ન પૃ. ૪૪.

શતક ૧૭ ઉદ્દેશક ૧૭ પૃ. ૪૪.

બધા અમિકુમારો સમાન આહારવાળા છે इत्यादि પ્રશ્ન પૃ. ૪૪.

શતક ૧૮ ઉદ્દેશક ૧ પૃ. ૪૫.

૧ જીવદ્વાર—જીવ જીવભાવ વડે પ્રથમ છે કે અપ્રથમ ? પૃ. ૪૫—૨ આહારકદ્વાર—આહારક આહારભાવ વડે પ્રથમ છે કે અપ્રથમ ?—એમ અનાહારક સંબંધે પ્રશ્ન—એ રીતે ૩ ભવસિદ્ધિકદ્વાર—૪ સંજીદ્વાર પૃ. ૪૬—૫ લેડ્યાદ્વાર—૬ દષ્ટિદ્વાર—૭ સંયતદ્વાર—૮ કપાયદ્વાર—૯ જ્ઞાનદ્વાર—૧૦ યોગદ્વાર—૧૧ ઉપયોગદ્વાર—૧૨ વેદદ્વાર—૧૩ શરીરદ્વાર—અને ૧૪ પર્યાસદ્વાર—ચરમ અને અચરમ—૧ જીવદ્વાર—જીવ જીવભાવ વડે ચરમ છે કે અચરમ ? પૃ. ૪૮—એ રીતે ૨ આહારકદ્વાર, ૩ ભવસિદ્ધિકદ્વાર, ૪ સંજીદ્વાર, ૫ લેડ્યાદ્વાર—૬ દષ્ટિદ્વાર પૃ. ૪૯—૭ સંયતદ્વાર—૮ કપાયદ્વાર—૯ જ્ઞાનદ્વાર—૧૦ યોગદ્વાર—૧૧ ઉપયોગદ્વાર—૧૨ વેદદ્વાર—૧૩ શરીરદ્વાર પૃ. ૫૦—૫૦ અને ૧૪ પર્યાસદ્વાર.

શતક ૧૮ ઉદ્દેશક ૨ પૃ. ૫૧—૫૩.

કાર્તિકશેઠનો વૃત્તાન્ત અને તેનો શક્રપણે ઉત્પાદ પૃ. ૫૧

શતક ૧૮ ઉદ્દેશક ૩ પૃ. ૫૩—૫૮.

માર્કાંદિકપુત્ર અનગારના પ્રશ્નો—પૃથિવીકાયિક મનુષ્ય શરીર પામી તુરત સિદ્ધ થાય ?—એમ અષ્કાયિક અને ઘનસ્પતિકાયિક સંબંધે પ્રશ્ન. પૃ. ૫૪—નિર્જરા પુદ્ગલો સર્વલોકવ્યાપી છે ?—છદ્મસ્થ નિર્જરા પુદ્ગલોનું પરસ્પર ભિન્નગુણ જુએ ? પૃ. ૫૫ વન્ધના વે પ્રકાર—દ્રવ્યવન્ધના વે પ્રકાર પૃ. ૫૬—વિદ્વસાવન્ધ અને પ્રયોગવન્ધ—ભાવવન્ધના વે પ્રકાર—મૂલપ્રકૃતિવન્ધ અને ઉત્તરપ્રકૃતિવન્ધ,—પૂર્વે ઘંધેલા અને હવે પછી ઘંધાવાના કર્મની ભિન્નતા—નૈરયિકાદિના કર્મવન્ધની ભિન્નતા—આહારરૂપે પ્રહૂળ કરેલા પુદ્ગલોનો કેટલો ભાગ પ્રહૂળ થાય અને કેટલો ભાગ છોડાય ?—નિર્જરાના પુદ્ગલો ઉપર વેસવાને, યાવત્ સુવાને કોઈ સમર્થ છે ?

શતક ૧૮ ઉદ્દેશક ૪ પૃ. ૫૮—૬૦.

પ્રાણાતિપાતાદિ જીવના પરિભોગમા આવે છે કે નહિ ? પૃ. ૫૮—કપાયના ચાર પ્રકાર.—કૃતયુગમાદિ ચાર રાશિઓ—નૈરયિકાદિ દહકને આશ્રયી કૃતયુગમાદિ રાશિનું અવતરણ પૃ. ૫૯

શતક ૧૮ ઉદ્દેશક ૫ પૃ. ૬૦.

વે અસુરકુમાર દેવમા એક દર્શનીય અને એક અદર્શનીય હોવાનું કારણ પૃ. ૬૦—એ રીતે નાગકુમારાદિ સંબંધે પ્રશ્ન—વે નૈરયિકોમા એક અશ્વ કર્મવાળો અને એક મહાકર્મવાળો ઉત્પન્ન થવાનો હેતુ—નૈરયિકને મરણસમયે શા ભવના કે પરભવના આયુષનો અનુભવ હોય ? પૃ. ૬૧—વેવોની દૃષ્ટ અને અનિષ્ટ વિકુવેળા.

શતક ૧૮ ઉદ્દેશક ૬ પૃ. ૬૨—૬૩.

ગોઠ વગેરે વાદરસ્કન્ધના વર્ણાદિ. પૃ. ૬૨—ધ્રમરના વર્ણાદિ—પોપટની પાંચના વર્ણાદિ—પરમાણુના વર્ણાદિ.—દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધ—ત્રિપ્રદેશિકાદિ સ્કન્ધો—અનન્તપ્રદેશિક સ્કન્ધ. પૃ. ૬૩.

શતક ૧૮ ઉદ્દેશક ૭ પૃ. ૬૪—૭૦.

યક્ષાવિષ્ટ કેવલી સત્ત્વ કે અસત્ત્વ વોટે તે સંબંધે અન્યતીર્થિકનું મન્તવ્ય—ઉપધિના 'કર્મ શરીર અને વાહ્યોપકરણ' એ ત્રણ પ્રકાર—'સચિત્ત અચિત્ત અને મિથ' એ ઉપધિના વીજા ત્રણ પ્રકાર પૃ. ૬૪—પરિપ્રદાના પ્રકાર—પ્રણિધાનના પ્રકાર—દુષ્પ્રણિધાનના પ્રકાર—સુપ્રણિધાન પૃ. ૬૫—અન્યતીર્થિકો અને મદ્ધક શ્રમણોપાસક—અન્યતીર્થિકોનો અસ્તિકાય સંબંધે મદ્ધક ધાવકને પ્રશ્ન. પૃ. ૬૬—મદ્ધકનો પ્રતિપ્રશ્નદ્વારા ઉત્તર. પૃ. ૬૭—દેવોનું વૈક્રિય રૂપ કરવાનું સામર્થ્ય—વૈક્રિય શરીરનો જીવ સાથે સંબન્ધ.—તેના પરસ્પર અતરનો જીવસાથે સંબન્ધ—તેના પરસ્પર અતરનો શાસ્ત્રાદિથી છેદ થાય કે નહીં ?—દેવાસુરસપ્રામ પૃ. ૬૮—દેવોનું ગમનસામર્થ્ય—દેવોના પુણ્યકર્મના ક્ષયનું તારતમ્ય. પૃ. ૬૯.

शतक १८ उद्देशक ८ पृ० ७०-७२.

ऐसापयिक कर्मन्त्र्य—अन्यतीर्थिको अने भगवंत गांतमनो संवाद. पृ० ७०—उद्देश्यना ज्ञाननो विषय.—परमाणु. पृ० ७१—द्विप्रदेशिक स्कन्ध—अनन्तप्रदेशिक स्कन्ध.—अविज्ञाननो विषय.—ज्ञान अने दर्शनना समयनी भिन्नता पृ० ७२.

शतक १८ उद्देशक ९ पृ० ७२-७३.

भव्यद्रव्य नैरयिक छे ? अने ते क्षायी कहेवाय छे ?—पृ० ७२.—ए रीते भव्य द्रव्य पृथिवीकायिकादि संबंधे प्रश्न.—भव्यद्रव्य नैरयिकादिनी धायुय स्थिति. पृ० ७३.

शतक १८ उद्देशक १० पृ० ७४-७७.

अनगार ध्वनिलक्षितना सामर्थ्यकी तलवार के अल्लानी धार उपर रहे ?—परमाणु वायुभायकी स्पृष्ट होय के वायुकाय परमाणुकी स्पृष्ट होय !—एम् द्विप्रदेशिकस्कन्ध यावत् अनन्तप्रदेशिक स्कन्ध संवन्धे प्रश्न.—वन्ति वायुकायिककी स्पृष्ट होय के वायुकाय वन्तिकी स्पृष्ट होय !—रत्नप्रमादि पृथिवी तथा खीयमादि टेबलोकनी नीचेना द्रव्यो पृ० ७४.—सोमिलना प्रश्नो—यात्रा, यापनीय, अव्यायाच अने प्रासुक विहार छे एवो भगवंतने प्रश्न.—यात्रा केवी रीते छे ?—यापनीय केवी रीते छे ? पृ० ७५.—यापनीयना वे प्रकार.—इन्द्रिययापनीय अने नोइन्द्रिययापनीयनो अर्थ—अव्यायाच केवी रीते छे ?—प्रासुक विहार केवी रीते छे ?—सरिसव भक्ष के अमक्ष ?—माप भक्ष के अमक्ष !—कुलया भक्ष के अमक्ष ! एक छो के अनेक ! इत्यादि प्रश्न पृ० ७७.

शतक १९ उद्देशक १ पृ० ७९.

उद्देश्याना प्रकार अने प्रज्ञापनानो उद्देश्य उद्देशक पृ० ७९.

शतक १९ उद्देशक २ पृ० ८०.

उद्देश्याना प्रकार अने प्रज्ञापनानो गर्भउद्देशक पृ० ८०.

शतक १९ उद्देशक ३ पृ० ८०-८६.

१ स्याद्द्वार—कदाच वे अथवा अनेक पृथिवीकायिको एकठा मळी आधारण शरीर बाधे ? पछी आहार करे अने परिणामावे ?—२ उद्देश्याद्वार, पृथिवीकायिकोने उद्देश्याद्वार.—ए रीते ३ दृष्टिद्वार पृ० ८०—४ ज्ञानद्वार, ५ योगद्वार, ६ उपयोगद्वार, ७ क्रियाद्वार, ८ प्राणानिपातादिना स्थिति पृ० ८१—९ उत्पातद्वार, १० स्थितिद्वार, ११ समुद्रयातद्वार, १२ उद्भवनाद्वार कहेवा—एम् कदाच वे के अनेक अष्कायिक, अमिकायिक अने वनस्पतिकायिक संपन्धे पण वार द्वार कहेवा—पृथिवीकायिकादिनी अवगाहनासु अपवद्रव्य पृ० ८३—पृथिवीकायिकादिनी परस्पर सूक्ष्मता.—पृथिवीकायिकादिनुं परस्पर यादरपण पृ० ८४—पृथिवीकायिकना शरीरनुं प्रमाण—पृथिवीकायिकना शरीरनी अवगाहना—पृथिवीकायिकने केवी पीडा धाय ? पृ० ८५—अष्कायिकने केवी पीडा धाय ? ८६.

शतक १९ उद्देशक ४ पृ० ८६.

कदाच नैरयिको महास्रववाळा, महाक्रियावाळा, महावेदनावाळा अने महानिर्जरावाळा होय ते संबंधी संगो पृ० ८६

शतक १९ उद्देशक ५ पृ० ८८-८९.

नैरयिको चरम—अवस्थापुषवाळा अने परम—अधिक आयुषवाळा होय ? पृ० ८८—‘चरम नैरयिको कर्ता परम नैरयिको महास्रववाळा, महाक्रियावाळा, महावेदनावाळा अने महानिर्जरावाळा होय’ इत्यादि प्रश्न—ए रीते असुरकुमार संवन्धे प्रश्न—वेदनाना ‘निदा अने अनिदा’—ए वे प्रकार—नैरयिकोने क्या प्रकारनी वेदना होय ? पृ० ८८.

शतक १९ उद्देशक ६ पृ० ८९.

द्वीप अने समुद्रो क्यां, केटला अने केवा आकारवाळा छे ? पृ० ८९.

शतक १९ उद्देशक ७ पृ० ८९.

धमुरधुमारना भननामानो केटला अने केवा छे ?—ए रीते वानव्यंतरना नगरो केटला अने केवा छे ?—ज्योतिषिक अने कल्पना विमानावानो केटला अने केवा छे ? पृ० ८९.

शतक १९ उद्देशक ८ पृ० ९०.

जाननिर्गतिना प्रकार पृ० ९०—कर्मनिर्गतिना प्रकार—शरीरनिर्गतिना प्रकार—सर्वेन्द्रियनिर्गतिना प्रकार—पृथिवीकायिकने केटली इन्द्रियनिर्गति होय ?—भाषानिर्गतिना प्रकार—मनोनिर्गतिना प्रकार—क्याचनिर्गतिना प्रकार पृ० ९१—वर्णनिर्गति—संस्थाननिर्गति—सजानिर्गति—उद्देश्यानिर्गति—रश्मिनिर्गति—ज्ञाननिर्गति—अज्ञाननिर्गति पृ० ९२—योगनिर्गति—उपयोगनिर्गति पृ० ९३.

शतक १९ उद्देशक ९ पृ० ९३-९४.

शरीरकरा—इन्द्रियकरण पृ० ९३—प्राणानिपातकरण—पुद्गलकरण.—वर्णकरण.—संस्थानकरण पृ० ९४.

शतक १९ उद्देशक १० पृ० ९४.

‘यथा ज्ञानव्यन्तरो गमान आहारवाळा होय छे’—इत्यादि प्रश्न. पृ० ९४.

शतक २० उद्देशक १ पृ० ९५-९७.

वेद्भिन्द्रियादि जीवोना शरीरयन्धनो क्रम—वेद्भिन्द्रिय साधारण शरीर बांधे के प्रत्येक शरीर बांधे ?—तेओने छेइया पृ० ९५.—तेओमा 'अने इष्ट के अतिरसादिनो अनुभव करीए छीए' एवी सज्ञा अने प्रज्ञादिनो अभाव.—पंचेन्द्रिय साधारण के प्रत्येक शरीर बांधे ? पृ० ९६—वेद्भिन्द्रियादिनु अरपघहुत्व पृ० ९७.

शतक २० उद्देशक २ पृ० ९७-९९.

आकाशना प्रकार.—'लोकाकाश जीवरूप छे, जीवदेशरूप छे' इत्यादि प्रश्न पृ० ९७.—अधोलोक धर्मास्तिकायना केटला भागने अवगाहीने रहेलो छे ?—धर्मास्तिकायना केटलां अभिवचनो छे ?—अधर्मास्तिकायनां अभिवचनो —आकाशास्तिकायना अभिवचनो.—जीवास्तिकायनां अभिवचनो. पृ० ९८.—पुद्गलास्तिकायना अभिवचनो पृ० ९९.

शतक २० उद्देशक ३ पृ० ९९.

प्राणातिपातादि आत्मा सिवाय कीजे परिणमता नथी पृ० ९९.

शतक २० उद्देशक ४ पृ० ९९.

इन्द्रियोपचयना प्रकार पृ० ९९.

शतक २० उद्देशक ५ पृ० १००-११२.

परमाणुमां केटला वर्णादि होय छे ?—द्विप्रदेशिक स्कन्धमां केटला वर्णादि होय ?—द्विप्रदेशिक स्कन्धना ४२ भांगाओ पृ० १०१—त्रिप्रदेशिक स्कन्धमां केटला वर्णादि होय ? पृ० १०१—चतु प्रदेशिक स्कन्धना भांगाओ पृ० १०२—वर्णने आश्रयी ९० भांगाओ —रसने आश्रयी ९० भांगाओ पृ० १०३.—चतुप्रदेशिक स्कन्धना २२२ भांगाओ —पाच प्रदेशिक स्कन्ध पृ० १०४—पंचप्रदेशिक स्कन्धना वर्णादिने आश्रयी ३२४ भांगाओ —छ प्रदेशिक स्कन्धना वर्णादिना भांगाओ पृ० १०५.—छ प्रदेशिक स्कन्धना ४१४ भांगा.—सातप्रदेशिक स्कन्धना वर्णादिना भांगाओ पृ० १०६.—सात प्रदेशिक स्कन्धना वर्णादिने आश्रयी ४७४ भांगा —आठ प्रदेशिक स्कन्धना वर्णादिना भांगा—अष्ट प्रदेशिक स्कन्धना वर्णादिने आश्रयी ६०४ भांगा पृ० १०७.—नव प्रदेशिक स्कन्धना वर्णादिना भगो —नव प्रदेशिक स्कन्धना वर्णादिने आश्रयी ५१४ भंगो —दश प्रदेशिक स्कन्धना वर्णादिना भंगो —दश प्रदेशिक स्कन्धना ५१६ भंगो —अनत प्रदेशिक स्थूल परिणामवाला स्कन्धना वर्णादिना भगो पृ० १०८—पाच स्पर्शना भंग—छ स्पर्शना भंगो पृ० १०९.—सात स्पर्शना भंगो पृ० ११०.—आठ स्पर्शना भंगो —घादर स्कन्धना स्पर्शने आश्रयी १२९६ भंगो.—परमाणुना चार प्रकार —द्रव्यपरमाणुना प्रकार —क्षेत्रपरमाणुना प्रकार पृ० १११.—कालपरमाणुना प्रकार —मात्रपरमाणुना प्रकार पृ० ११२

शतक २० उद्देशक ६ पृ० ११२-११४.

'जे पृथिवीकायिक जीव रत्नप्रभा अने शर्कराप्रभांनी वंचे मरणसमुदात करीने सौधर्मदेवलोकमां पृथिवीकायिकपणे उत्पन्न धवाने योग्य छे ते पूर्व उत्पन्न थाय अने पछी आहार करे' इत्यादि प्रश्न पृ० ११२—ए रीते आकायिक अने वायुकादिक सवन्धे प्रश्न जाणवो पृ० ११४

शतक २० उद्देशक ७ पृ० ११४-११६.

कर्मबन्ध पृ० ११४.—ज्ञानावरणीय कर्मनो बन्ध —ज्ञानावरणीयोदय कर्मनो बन्ध —स्त्रीवेदनो बन्ध —दर्शननोहनीय कर्मनो बन्ध.

शतक २० उद्देशक ८ पृ० ११६-११८.

कर्मभूमिना प्रकार —अकर्मभूमिना प्रकार —अकर्मभूमिमा उत्सर्पिणी अने अवसर्पिणीरूप काल होय ?—भरत अने ऐरवतमा उत्सर्पिणी अने अवसर्पिणीरूप काल होय ?—काल —अरहंतो महाविदेहमां पाच महाव्रतरूप धर्मनो उपदेश करे ?—भारतवर्षमां केटला तीर्थकरो होय ? पृ० ११६—चोवीश जिनना अतरो —कालिक ध्रुतनो विच्छेद अने अविच्छेद —पूर्वगत ध्रुतनी स्थिति —तीर्थनी स्थिति.—भावी छेला तीर्थकरना तीर्थनी स्थिति.—तीर्थ अने तीर्थकर—पृ० ११७—प्रवचन अने प्रवचनी—उग्र वगेरे क्षत्रियोनो धर्ममां प्रवेश.—देवलोकना प्रकार पृ० ११८

शतक २० उद्देशक ९ पृ० ११८-१२०.

चारण मुनिना प्रकार अने तेनु सामर्थ्य —विद्याचारण कहेवायु कारण —विद्याचारणनी क्षीघ्र गति पृ० ११८—विद्या चारणनी तिर्यग्गतिनो विषय —विद्याचारणनी ऊर्ध्वगतिनो विषय.—जघाचारण शाथी कहेवाय छे ?—जघाचारणनी गति—जघाचारणनो तिर्यग्गतिविषय पृ० ११९—जघाचारणनो ऊर्ध्वगतिविषय पृ० १२०.

शतक २० उद्देशक १० पृ० १२०.

सोपक्रम अने निरूपक्रम आयुष.—नैरयिकोनो उत्पाद आत्मोपक्रम, परोपक्रम अने निरूपक्रमथी थाय छे ? पृ० १२०—नैरयिकोनी उद्धर्तना आत्मोपक्रमथी परोपक्रमथी के निरूपक्रमथी थाय छे ?—नैरयिकोनो उत्पाद आत्मशक्तिथी के परनी शक्तिथी ?—नैरयिकोनी उत्पत्ति स्वर्गमयी के अन्यना कर्मथी ? नैरयिकोनी उत्पत्ति आत्मप्रयोगथी के परप्रयोगथी ?—नैरयिको कतिसचित, अकतिसचित के अवकल्पसचित होय छे ?—नैरयिको कतिसचिततादि होय छे तेनु कारण पृ० १२१—पृथिवीकायिकादि अने सिद्धो कतिसचित छे ?—नैरयिकोनो आश्रयी कतिसचिततादिनुं अल्पबहुत्व —सिद्धोनो आश्रयी कतिसचिततादिनुं अल्पबहुत्व —नैरयिकोनो आश्रयी पट्कसमर्जितादि पृ० १२२—पृथिवीकायिकादिने आश्रयी पट्कसमर्जितादि —नैरयिकादिने आश्रयी पट्कसमर्जितादिनुं अल्पबहुत्व.—पृथिवीकायिकादिने आश्रयी अल्पबहुत्व पृ० १२३—सिद्धोनो आश्रयी अल्पबहुत्व—नैरयिकादिने आश्रयी द्वादशसमर्जितादि —पृथिवीकायिकोनो आश्रयी द्वादशसमर्जितादि पृ० १२४—नैरयिकादिने आश्रयी द्वादशसमर्जितादिनुं अल्पबहुत्व—नैरयिकादिने आश्रयी चोराशीसमर्जित.—निद्धने आश्रयी चोराशीसमर्जितादि पृ० १२५—चोराशी समर्जितादिनुं अल्पबहुत्व —पृ० १२६.

શતક ૨૧ પૃ. ૧૨૭-૧૩૧.

પ્રથમવર્ગ—શાલ્યાદિ ધાન્યના મૂળને જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે?—ઉત્પાદ—એક સમયે કેટલા જીવો ઉપજે? પૃ. ૧૨૭—અગાહના—કર્મના ધન્યક—હેડ્યા—શાલ્યાદિના મૂળને જીવોની મ્યિતિ—શાલ્યાદિ અને પૃથિવીકાચિરનો સ્વેધ—શાલ્યાદિના મૂળને સર્વ જીવોનો ઉત્પાદ પૃ. ૧૨૮—દ્વિતીય વર્ગ—ઠાણ વગેરે ધાન્યના કન્દરુપે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે? તૃતીય વર્ગ—અઠ્ઠી વગેરેના મૂળને જીવો ક્યાંથી આવી ઉપજે છે? પૃ. ૧૨૯—ચતુર્થ વર્ગ—વાંસ વગેરે વનસ્પતિના મૂળને જીવો ક્યાંથી આવી ઉપજે છે?—પાંચમો વર્ગ—શુભ્ર વગેરે પર્વવાદી વનસ્પતિના મૂળને જીવો ક્યાંથી આવી ઉપજે છે?—ષષ્ઠ વર્ગ—સેડિય, મંતિય વગેરે વનસ્પતિના જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે? પૃ. ૧૩૦—માતમો વર્ગ—અન્નદશાદિના મૂળને જીવો ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે?—અષ્ટમ વર્ગ—તુલસી વગેરે દરિત વર્ગના મૂળને જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે? પૃ. ૧૩૧.

શતક ૨૨ પૃ. ૧૩૩-૧૩૫.

પ્રથમવર્ગ—તાદ વગેરે વલ્લ્યવર્ગના મૂળને જીવો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે? પૃ. ૧૩૦—દ્વિતીય વર્ગ—હીમરા વગેરે આશ્ચર્યક વર્ગના મૂળને જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે?—તૃતીય વર્ગ—અગત્તિક વગેરે મહુલીજ વર્ગના મૂળને જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે? પૃ. ૧૩૩—ચતુર્થ વર્ગ—નૈંગણ વગેરે મુઠ્ઠવર્ગના મૂળને જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે?—પંચમ વર્ગ—ચિરિયક વગેરે શુભ્રવર્ગના મૂળને જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે?—ષષ્ઠ વર્ગ—પૂસકલી વગેરે વડીવર્ગના મૂળને જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે? પૃ. ૧૩૫.

શતક ૨૩ પૃ. ૧૩૬-૧૩૮.

પ્રથમવર્ગ—આલુ વગેરે સાધારણ વનસ્પતિના મૂળને જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે? પૃ. ૧૩૬—દ્વિતીય વર્ગ—હોહી વગેરે અનન્તસાયિક વનસ્પતિના મૂળને જીવો ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે?—તૃતીયવર્ગ—આમસાયાદિ વર્ગના મૂળને જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે?—ચતુર્થ વર્ગ—પાટા વર્ગના મૂળને જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે? પૃ. ૧૩૭—માપવળી આદિ પદ્ધિવર્ગના મૂળને જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે? પૃ. ૧૩૮.

શતક ૨૪ ઉદ્દેશક ૧ પૃ. ૧૩૯-૧૫૬.

નૈરયિકો ક્યાંથી આવીને ઉપજે!—તિર્યંચોનો નૈરયિકોમા ઉપપાત પૃ. ૧૩૯—પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો નારકોમા ઉપપાત.—અસંહી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો નારકોમા ઉપપાત—૫યાશ અસંહી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો નારકોમા ઉપપાત—અસંહી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચો કેટલી નરકપૃથિવી સુધી ઉત્પન્ન થાય?—કેટલા આયુષવાદી નારકમા અસંહી તિર્યંચો આવીને ઉપજે!—૨ પરિમાણ—અસંહી પં. તિર્યંચો રત્નપ્રમામા એક સમયે કેટલા ઉપજે?—૩ તેઓના સચયન—૪ શરીરની અવગાહના—૫ સંસ્થાન પૃ. ૧૪૦—૬ હેડ્યા—૭ દટ્ટિ—૮ જ્ઞાન અને હજ્ઞાન—૯ યોગ—૧૦ ઉપયોગ—૧૧ સજ્ઞા ૧૨ કપાય—૧૩ હિન્દ્રિય—૧૪ સમુદ્ભાત—૧૫ વેદના પૃ. ૧૪૧—૧૬ વેદ—૧૭ આયુષ—૧૮ અધ્વસાય—૧૯ અનુગ્રંથ—૨૦ કાયસવેધ—૨૧ અસંહી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો જઘન્ય આયુષવાદી રત્નપ્રમા નારકમા ઉપપાત—૨૨ ઈશોના પરિમાણાદિદ્વારો પૃ. ૧૪૨—૨૩ કાયસવેધ—અસંહી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો ઉત્કૃષ્ટમિતિ રત્નપ્રમાનારકમા ઉપપાત—પરિમાણ દિ—કાયસવેધ—૨૪. જઘન્ય સ્થિતિવાદી અસંહી તિર્યંચોનો રત્નપ્રમામા ઉપપાત—પરિમાણાદિ પૃ. ૧૪૩—કાયસવેધ—૨૫ જઘન્ય અસંહી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો જઘન્ય રત્નપ્રમા નૈરયિકમા ઉપપાત—પરિમાણાદિ—કાયસવેધ—૨૬ જઘન્ય અસંહી તિર્યંચોનો ઉત્કૃષ્ટ—રત્નપ્રમા નૈરયિકમા ઉત્પત્તિ—પરિમાણાદિ—કાયસવેધ પૃ. ૧૪૪ ૭ ઉત્કૃષ્ટ—અસંહી તિર્યંચોનો રત્નપ્રમા નારકમા ઉત્પત્તિ—પરિમાણાદિ—કાયસવેધ—૮ ઉત્કૃષ્ટ—અસંહી તિર્યંચોનો જઘન્ય—રત્નપ્રમાનારકમા ઉત્પત્તિ—પરિમાણાદિ—કાયસવેધ—૯ ઉત્કૃષ્ટ—અસંહી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો ઉત્કૃષ્ટ—રત્નપ્રમાનારકમા ઉત્પત્તિ પૃ. ૧૪૫—પરિમાણાદિ—કાયસવેધ—સંહી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો નારકમા ઉપપાત—સંસ્થાતાં સંહી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો નારકમા ઉપપાત—પર્યાપ્ત સંસ્થાતાં સંહી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો નારકમા ઉપપાત—સંસ્થાતાં સંહી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો રત્નપ્રમા નારકમા ઉપપાત—પરિમાણ—સચયન.—સંસ્થાન.—હેડ્યા—દટ્ટિ—જ્ઞાન અને હજ્ઞાન—કાયસવેધ—સંસ્થાતાં સંહી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો જઘન્ય રત્નપ્રમાનારકમા ઉત્પત્તિ—પરિમાણ પૃ. ૧૪૭.—જઘન્ય સંહી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો રત્નપ્રમાનારકમા ઉત્પત્તિ—પરિમાણ—જઘન્ય સંહી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો જઘન્ય—રત્નપ્રમા નારકમા ઉત્પત્તિ—પરિમાણ.—જઘન્ય સંહી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો ઉત્કૃષ્ટ—રત્નપ્રમા નારકમા ઉત્પત્તિ—ઉત્કૃષ્ટ—સંહી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો ઉત્કૃષ્ટ—રત્નપ્રમાનારકમા ઉત્પત્તિ પૃ. ૧૪૮—ઉત્કૃષ્ટ—સંહી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો જઘન્ય—રત્નપ્રમાનારકમા ઉત્પત્તિ—પરિમાણ.—ઉત્કૃષ્ટ—સંહી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો ઉત્કૃષ્ટ—રત્નપ્રમાનારકમા ઉત્પત્તિ—પરિમાણાદિ—સંહી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો રત્નપ્રમાનારકમા ઉત્પત્તિ—પરિમાણાદિ પૃ. ૧૪૯. નસ્થાતાં સંહી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો સત્તમ નરકમા ઉપપાત—સંહી તિર્યંચોનો જઘન્ય—સત્તમ નરકમા ઉત્પત્તિ—જઘન્ય સંહી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો સત્તમ નરકમા ઉત્પત્તિ—જઘન્ય સંહી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો ઉત્કૃષ્ટ—સત્તમ નરકમા ઉપપાત પૃ. ૧૫૦.—જઘન્ય સંહી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો સત્તમ નરકમા ઉત્પત્તિ—જઘન્ય સંહી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો ઉત્કૃષ્ટ—સત્તમ નરકમા ઉપપાત—ઉત્કૃષ્ટ—સંહી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો સત્તમ નરકમા ઉત્પત્તિ—પરિમાણ—ઉત્કૃષ્ટ—સંહી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો જઘન્ય—સત્તમ નરકમા ઉત્પત્તિ—ઉત્કૃષ્ટ—સંહી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો ઉત્કૃષ્ટ—સત્તમ નરકમા ઉત્પત્તિ—પરિમાણ—ઉત્કૃષ્ટ—સંહી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનો નરકમા ઉપપાત—સંસ્થાતાં સંહી મનુષ્યોની નારકપણે ઉત્પત્તિ—પર્યાપ્ત મનુષ્યોની નારકપણે ઉત્પત્તિ—મહ્યતાં સં. ૫૦ મનુષ્ય કેટલી નરકપૃથિવીમા ઉત્પન્ન થાય?—સંસ્થાતાં સંહી મનુષ્યોનો રત્નપ્રમાનારકપણે ઉપપાત—પરિમાણ—એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય? પૃ. ૧૫૦—૨ સંહી મનુષ્યની જઘન્ય—રત્નપ્રમાનારકમા ઉત્પત્તિ—૩ સંહી મનુષ્યની ઉત્કૃષ્ટ—રત્નપ્રમાનારકમા ઉત્પત્તિ—૪ જઘન્ય સંહી મનુષ્યની રત્નપ્રમામા ઉત્પત્તિ—૫ જઘન્ય—મનુષ્યની જઘન્ય—રત્નપ્રમામા ઉત્પત્તિ—૬ જઘન્ય—મનુષ્યની ઉત્કૃષ્ટ—રત્નપ્રમામા ઉત્પત્તિ પૃ. ૧૫૩—૭ ઉત્કૃષ્ટ—મનુષ્યની રત્નપ્રમામા ઉત્પત્તિ—૮ ઉત્કૃષ્ટ મનુષ્યની જઘન્ય—રત્નપ્રમામા ઉત્પત્તિ—મનુષ્યની ઉત્કૃષ્ટ—રત્નપ્રમામા ઉત્પત્તિ—મનુષ્યની શર્કરાપ્રમામા ઉત્પત્તિ—પરિમાણ—એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય?—૨ જઘન્ય—મનુષ્યની શર્કરાપ્રમામા ઉત્પત્તિ પૃ. ૧૫૪—૩ ઉત્કૃષ્ટ—મનુષ્યની શર્કરાપ્રમામા ઉત્પત્તિ—૪ પ્રમાણે છટ્ટી નરકપૃથિવી સુધી જાળવું—૧ સંસ્થાતાં સંહી મનુષ્યની સત્તમ નરકમા ઉત્પત્તિ—પરિમાણ—૨ મનુષ્યની જઘન્ય સત્તમ નરકમા ઉત્પત્તિ—૩ મનુષ્યની ઉત્કૃષ્ટ—સત્તમ નરકમા ઉત્પત્તિ—જઘન્ય—મનુષ્યની સત્તમ નરકમા ઉત્પત્તિ—ઉત્કૃષ્ટ મનુષ્યની સત્તમ નરકમા ઉત્પત્તિ—પૃ. ૧૫૬.

पंचेन्द्रिय तिर्यचनी जघन्य० संज्ञी पचेन्द्रिय तिर्यचमा उत्पत्ति.—उत्कृष्ट० संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचनी उत्कृष्ट संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचमा उत्पत्ति.—मनुष्योनी संज्ञी पचेन्द्रिय तिर्यचमा उत्पत्ति —असंज्ञी मनुष्योनी संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचमा उत्पत्ति १८२.—१ संज्ञी मनुष्योनी संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचमा उत्पत्ति.—परिमाणादि —२ संज्ञी मनुष्यनी जघन्य० संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचमा उत्पत्ति.—३ संज्ञी मनुष्यनी उत्कृष्ट संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचमा उत्पत्ति. पृ० १८३.—४ जघन्य० संज्ञी मनुष्यनी संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचमा उत्पत्ति.—५ जघन्य० सं० मनुष्यनी ज० सं० पंचेन्द्रिय तिर्यचमा उत्पत्ति —८ उत्कृष्ट० संज्ञी मनुष्यनी संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचमा उत्पत्ति.—९ उत्कृष्ट० संज्ञी मनुष्यनी उत्कृष्ट० संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचमा उत्पत्ति.—देवोनी संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचमा उत्पत्ति.—असुर-कुमार भवनवासी देवोनी संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचमा उत्पत्ति पृ०—१८४.—नागकुमारनी संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचमा उत्पत्ति —यानव्यंतरोनी संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचमा उत्पत्ति —ज्योतिषिकोनी संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचमा उत्पत्ति.—वैमानिक देवोनी संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचमा उत्पत्ति.—सौधर्मेशी सहस्रारपयंत देवोनी संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचमा उत्पत्ति पृ० १८५.

शतक २४ उद्देशक २१ पृ० १८६-१९०.

मनुष्यमा उपपात.—रत्नप्रभा नैरयिको मनुष्यमा उपपात.—तिर्यचयोनिरु मनुष्यमा उपपात पृ० १८६.—पृथिवीकायिको मनुष्यमा उपपात.—अपकायिको मनुष्यमा उपपात.—देवोनी मनुष्यमा उपपात.—भवनवासी देवोनी मनुष्यमा उपपात —असुरकुमारादि देवोनी मनुष्यमा उपपात पृ० १८७.—यावत् सहस्रार देवोनी मनुष्यमा उपपात.—आगत देवोनी मनुष्यमा उपपात —परिमाणादि.—कृपातीत देवोनी मनुष्यमा उपपात.—प्रैवे-यद्ध देवोनी मनुष्यमा उपपात पृ० १८८.—अनुत्तरीपपातिक देवोनी मनुष्यमा उपपात —सर्वाथसिद्ध देवोनी मनुष्यमा उपपात पृ० १८९.—गर्वाथसिद्ध देवोनी जघन्य० मनुष्यमा उपपात.—सर्वाथसिद्ध देवोनी उत्कृष्ट० मनुष्यमा उपपात पृ० १९०.

शतक २४ उद्देशक २२ पृ० १९०-१९१.

व्यतर देवोमा उपपात.—असंख्याता० संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचोनी यानव्यन्तरमा उपपात —असंख्याता० संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचनी जघन्य० यानव्यन्तरमा उत्पत्ति पृ० १९०.—असंख्याता० संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचनी उत्कृष्ट यानव्यन्तरमा उत्पत्ति.—असंख्याता० मनुष्योनी यानव्यन्तरमा उपपात पृ० १९१.

शतक २४ उद्देशक २३ पृ० १९१-१९३.

ज्योतिषिकमा उपपात —संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचोनी ज्योतिषिकमा उपपात.—असंख्याता० संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचोनी ज्योतिषिकमा उपपात पृ० १९१.—असंख्याता० संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचोनी ज्योतिषिकमा उपपात.—जघन्य० असंख्याता० संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचोनी ज्योतिषिकमा उपपात.—असंख्याता० संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचोनी उपपातसंख्या —असंख्याता० संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचोनी ज्योतिषिकमा उपपात.—संख्याता० संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचोनी ज्योतिषिकमा उपपात पृ० १९२.—मनुष्योनी ज्योतिषिकमा उपपात.—संख्याता संज्ञी मनुष्योनी ज्योतिषिकमा उपपात पृ० १९३.

शतक २४ उद्देशक २४ पृ० १९३-१९७.

वैमानिकोमा उपपात —असंख्याता० संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचोनी सौधर्म देवलोकमा उपपात —परिमाणादि पृ० १९३.—असंख्याता० संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचोनी जघन्य० सौधर्म देवलोकमा उपपात —असंख्याता० संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचनी उत्कृष्ट० सौधर्म देवलोकमा उत्पत्ति.—जघन्य० असंख्याता० संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचोनी सौधर्म देवलोकमा उपपात —उत्कृष्ट० असंख्याता० संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचोनी सौधर्म देवलोकमा उपपात.—संख्याता संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचोनी सौधर्म देवलोकमा उपपात —मनुष्योनी सौधर्म देवलोकमा उपपात पृ० १९४.—संख्याता० संज्ञी मनुष्योनी सौधर्म देवलोकमा उपपात —ईशान देवोनी उपपात.—संख्याता० संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचो अने मनुष्योनी ईशान देवलोकमा उपपात.—सनत्कुमार देवोनी उपपात —संख्याता० संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचोनी सनत्कुमारमा उपपात पृ० १९५.—मनुष्योनी सनत्कुमारमा उपपात —माहेन्द्र देवोनी उपपात.—आगत देवोनी उपपात —प्रैवेय-कोनी उपपात —विजयादिनी उपपात पृ० १९६ —सर्वाथसिद्ध देवोमा उपपात —जघन्य० संज्ञी मनुष्योनी सर्वाथसिद्ध देवोमा उपपात.—उत्कृष्ट संज्ञी मनुष्योनी सर्वाथसिद्धमा उपपात पृ० १९७.

शतक २५ उद्देशक १ पृ० १९८-२०१.

देश्या —संसारी जीवना चाँद मेद पृ० १९८ —योगसुं अल्पबहुत्व पृ० १९९ —प्रथम समयमा उत्पन्न थयेला वे नैरयिकोने आश्रयी योग —योगना प्रकार.—योगसुं अल्पबहुत्व पृ० २०१

शतक २५ उद्देशक २ पृ० २०१-२०३.

द्रव्यना प्रकार —अजीव द्रव्योना प्रकार —जीवद्रव्योनी संख्या —जीवद्रव्यो अनंत होवालुं कारण ? —अजीव द्रव्योनी परिमोह पृ० २०१ —नैरयिकोने अजीव द्रव्योनी परिमोह —असत्य लोकाकाशमा अनंत द्रव्योनी स्थिति —एक आकाश प्रदेशमा पुद्गलोनी चयापचय —आदारादि शरीररूपे स्थित के अस्थित द्रव्यो ग्रहण कराय ? —द्रव्य, क्षेत्र, काल अने भावधी द्रव्यग्रहण पृ० २०३

शतक २५ उद्देशक ३ पृ० २०४-२१५.

संस्थान —परिमंडली संख्या —वृत्तादिनी संख्या —अल्पबहुत्व —द्रव्याथरूपे संस्थान पृ० २०४.—परिमंडली संख्या —वृत्तनी संख्या —रत्न-प्रमामा परिमंडल संस्थानो —वृत्त संस्थान —शर्कराप्रमामा परिमंडल संस्थान —प्रैवेयक विमानमा परिमंडल संस्थान —यवमध्यक्षेत्रमा बीजा परिमंडल संस्थानो —वृत्त संस्थानो पृ० २०५ —वृत्त संस्थान साधे परिमंडलादिनी सचन्य —रत्नप्रमामा परिमंडलादि संस्थानो —वृत्त संस्थान केटला प्रदेशवाळुं अने केटला प्रदेशमा अवगाढ होय ? पृ० २०६ —व्यससंस्थान केटला प्रदेशवाळुं अने केटला आकाश प्रदेशमा अवगाढ होय ? —चतुरस्र संस्थान केटला प्रदेश-वाळुं अने केटला प्रदेशमा अवगाढ होय ? —आयत संस्थान केटला प्रदेशवाळुं अने केटला आकाश प्रदेशमा अवगाढ होय ? पृ० २०७.—परिमंडल संस्थान केटला प्रदेशवाळुं अने केटला आकाश प्रदेशमा अवगाढ होय ? —परिमंडलादि संस्थाननी कृतयुग्मादिरूपता पृ० २०८.—परिमंडलादि संस्थाननी कृतयु

युग्मा प्रकाश—नैरयिकोमां वेदला युग्मो होय ?—वनस्पतिराशित्वां हृत्तुग्मादि राशितुं आनरण हृ० २१५—द्रव्यमा प्रकाश—धर्मोक्तिप्रकाशित
द्रव्यमां हृत्तुग्मादि राशितुं अवतरण—जीवातिशय द्रव्यरूपे तुं होय ?—पुद्गलातिशयमां हृत्तुग्मादि राशितुं अवतरण—धर्मोक्तिप्रकाशित
शिकायादिनुं अल्पबहुत्व—धर्मोक्तिप्रकाश अवगाढ छे के अनवगाढ ?—लोकाकाशमा अवगाढता हृ० २१६—अर्थस्वात प्रदेशमा अवगाढता—रत्नप्रकाश
अवगाढता—जीवद्रव्यमां हृत्तुग्मादिनी प्ररूपणा—नैरयिकोमां हृत्तुग्मादि राशितुं अवतरण—जीवप्रदेशोमां हृत्तुग्मादि राशितुं—विद्वोमां हृत्तुग्मादि
राशितुं समवतार हृ० २१७—जीवोमां प्रदेशापेक्षाए हृत्तुग्मादि राशितुं—विद्वोमा प्रदेशानी अपेक्षाए हृत्तुग्मादिस्वता—एक जीवातिशय अवगाढप्रदेशमां
हृत्तुग्मादि राशितुं—अनेक जीवातिशय अवगाढप्रदेशमां हृत्तुग्मादि राशितुं—नैरयिकादि दंडनी अने निदाधित पाकाशप्रदेशानी एतेषाम हृत्तुग्मादि
राशितुं—जीवना स्थितिकाळना समयोने आधारी हृत्तुग्मादि राशितुं—नैरयिकादि जीवनी स्थितिवाळना समयोने आधारी हृत्तुग्मादि राशितुं हृ० २१८—
‘नैरयिकादि हृत्तुग्मासमयनी स्थितिवाळा छे’ इत्यादि प्रश्न—जीवना वाळा वर्णना पर्यायो—जीवना आगिनिबोधिकायनी हृत्तुग्मादि राशितुं छे ?—
जीवोना आगिनिबोधिकादि ज्ञानना पर्यायो हृ० २१९—जीवना वेवत्प्रमाणना पर्यायो हृत्तुग्मादि राशितुं छे ?—जीवोना वेवत्प्रमाणना पर्यायो—‘नैरयिका
मतिज्ञानना पर्यायो—शरीरना प्रकाश—जीवो गंभीर होय के निष्कर्ष होय ?—देशादी के सर्वगी गच्छ होय ? हृ० २२०—परमाणु—एक पाकाश
प्रदेशमां रहेला पुद्गलो—एक समयनी स्थितिवाळा पुद्गलो—एकपुण काळा पुद्गलो—परमाणु अने द्विप्रदेशिक रचनानुं अवतरण हृ० २२१—
द्विप्रदेशिक अने त्रिप्रदेशिक रचनानुं अवतरण—दशप्रदेशिक अने सत्त्वातप्रदेशिकनुं अवतरण—सत्त्वातप्रदेशिक अने सत्त्वातप्रदेशिक
रचनानुं अवतरण—असत्त्वातप्रदेशिक अने अनन्तप्रदेशिक रचनानुं अवतरण—परमाणु अने द्विप्रदेशिक रचनानुं प्रदेशार्थरूपे अवतरण—
असत्त्वातप्रदेशिक अने अनन्तप्रदेशिकनुं अवतरण—प्रदेशावगाढ पुद्गलोनुं द्रव्यरूपे अवतरण हृ० २२२—प्रदेशावगाढ पुद्गलोनुं प्रदेशरूपे
अवतरण—समयस्थितिवाळा पुद्गलोनुं अवतरण—वर्ण, गन्ध अने रसविशिष्ट पुद्गलोनुं अवतरण—रसविशिष्ट पुद्गलोनुं अवतरण
हृ० २२३—परमाणुणी आरंभी अनन्तप्रदेशिक स्वन्धीनुं अवतरण—प्रदेशावगाढ पुद्गलोनुं अवतरण—एक समयमां स्थितिवाळा पुद्ग-
लोनुं अवतरण हृ० २२४—पर्णविशिष्ट पुद्गलोनुं अवतरण—परमाणुणी हृत्तुग्मादि राशितुं समवतार—परमाणुणी—परमाणु प्रदेशरूपे
हृत्तुग्मादिस्वता छे ? हृ० २२५—द्विप्रदेशिक रचन—त्रिप्रदेशिक रचन—चतु प्रदेशिकादि रचन—सत्त्वातप्रदेशिक रचन—परमाणुणी
प्रदेशरूपे हृत्तुग्मादि राशितुं, द्विप्रदेशिक रचनो—त्रिप्रदेशिक रचनो—चतुप्रदेशिकादि रचनो—सत्त्वातप्रदेशिकादि रचनो—परमाणुणी
प्रदेशावगाढता—द्विप्रदेशिक—त्रिप्रदेशिक—चतु प्रदेशिक—परमाणुपुद्गलो—द्विप्रदेशिक रचनो—त्रिप्रदेशिक रचनो—चतु प्रदेशिक रचनो—
अनन्तप्रदेशिक परमाणुपुद्गलो हृत्तुग्मादि समयनी स्थिति हृ० २२७—वर्णार पर्यायोनी हृत्तुग्मादिस्वता—परमाणु भाषे के अनर्थ ?—‘द्विप्र-
देशिकादि स्वन्ध मार्ग के अनर्थ ? हृ० २२८—परमाणु सकल होय के निष्कर्ष होय ?—परमाणुणी गंभीरत्वमां काळ—परमाणुणी निर्दोषमां
काळ—सर्व परमाणुनुं अन्तर हृ० २२९—निष्कर्ष परमाणुनुं अन्तर—सकल अने निष्कर्ष द्विप्रदेशिक रचनानुं अन्तर—निष्कर्ष द्विप्र-
देशिक रचनानुं अन्तर—सकल परमाणुनुं अन्तर—सकल अने निष्कर्ष परमाणुनुं अवतरण—असत्त्वातप्रदेशिक रचनो—एक रस अने
निष्कर्ष अनन्तप्रदेशिक रचनोनुं अवतरण—सकल अने निष्कर्ष एका परमाणु, संज्ञातप्रदेशी, सत्त्वातप्रदेशी अने अनन्तप्रदेशी रचनोनुं अन्तर
हृ० २३०—परमाणुनी कन्ध वेनी रीते होय ?—द्विप्रदेशिकादि रचनोनी कन्ध वेनी रीते होय ?—परमाणुणी कन्ध वेनी रीते होय ?—द्विप्रदेशि-
कादि रचनोनी कन्ध वेनी रीते होय ? हृ० २३१—परमाणुना वर्णनी काळ—परमाणुना आरंभनी काळ—द्विप्रदेशिकादि रचनोनी दैवतत्वत्वत्व—
सर्वत्वत्वत्व—निष्त्वत्वत्व—परमाणुनी कपकाल—निष्काल—द्विप्रदेशिकादि रचनोनी दैवतत्वत्वत्व—सर्वत्वत्वत्व—सकल रचन—
सर्वती सर्व परमाणुनुं अन्तर—निष्पर परमाणुनुं अन्तर हृ० २३२—देशादी सर्व द्विप्रदेशिक रचनानुं अन्तर—सर्व रचन द्विप्रदेशिक रचनानुं
अन्तर—निष्पर द्विप्रदेशिकनुं अन्तर—सकल परमाणुनुं अन्तर—सकल परमाणुनुं रचन—अन्तर्गत द्विप्रदेशिक रचनोनुं अन्तर—
सर्वतत्वत्वत्व द्विप्रदेशिक रचनोनुं अन्तर—निष्पर द्विप्रदेशिक रचनानुं अन्तर—सकल परमाणुनुं अवतरण—सकल रचन द्विप्र-
देशिक रचनोनुं अवतरण हृ० २३३—अनन्तप्रदेशिकनुं अवतरण—अनन्तप्रदेशिक परमाणु कोरेनुं अवतरण हृ० २३४—धर्मोक्तिप्रकाशित
प्रदेशो—सामान्यप्रकाशित सामान्यप्रदेशो—आकाशमा सामान्यप्रदेशो—जीवना सामान्यप्रदेशो—नैरयिका सामान्यप्रदेशोनी अवतरण हृ० २३५

[illegible][illegible]

१ प्रश्नपत्रद्वાર—संयतना प्रकार—सामायिकसंयतना प्रकार—हेदोपस्थापनीयसंयतना प्रकार ५० २६१—परिहारविशुद्धिना प्रकार—सूक्ष्मसंप-
रायना प्रकार—यथाख्यातसंयतना प्रकार—सामायिकसंयतनादितुं स्वरूप—२ वेदद्वार—सामायिकसंयतने वेद—३ रागद्वार—सामायिकसंयतने अने
राग—४ कल्पद्वार—सामायिकसंयतने कल्प—हेदोपस्थापनीयने कल्प ५० २६२—सामायिक अने पुलाद्वार—परिहारविशुद्धि अने पुलाद्वार—यथा-
ख्यात अने पुलाद्वार—५ प्रतिसेवाद्वार—सामायिक संयत अने प्रतिसेवा—परिहारविशुद्धि अने प्रतिसेवा—६ ज्ञानद्वार—७ श्रुतद्वार—सामायिक-
संयतने श्रुत ५० २६३—परिहारविशुद्धिने श्रुत—यथाख्यातने श्रुत—८ तीर्थद्वार—९ लिंगद्वार—१० दारीद्वार—११ क्षेत्रद्वार—१२ काळद्वार
५० २६४—१३ गतिद्वार—सामायिकसंयतनी स्थिति—परिहारविशुद्धिनी स्थिति—१४ समयस्थानद्वार—सामायिकसंयतना समयस्थान ५०
२६५ सूक्ष्मसंपरायना समयस्थान—यथाख्यातना समयस्थान—समयस्थानोतुं अल्पबहुत्व—१५ सनिरुपेद्वार—सामायिकसंयतना चारित्र्यपर्ययो—
सामायिकसंयतनुं सजातीय पर्यायनी अपेक्षाए अल्पबहुत्व—सामायिक अने हेदोपस्थापनीयनुं पर्यायापेक्षाए अल्पबहुत्व—सामायिकना सूक्ष्मसंपरायनी
अपेक्षाए पर्यायो—सूक्ष्मसंपरायना सामायिकनी अपेक्षाए पर्यायो ५० २६६—सामायिकसंयतनादितुं अल्पबहुत्व—१६ योगद्वार—१७ उपयोगद्वार—
१८ कथायद्वार—१९ देश्याद्वार—२० परिणामद्वार—परिणामनो काळ—२१ वच्यद्वार—२२ वेदनद्वार—२३ स्वीरणाद्वार—२४ उपसंपद-हान-
द्वार—सामायिकसंयत शु छोटे अने शुं स्वीरारे—हेदोपस्थापनीय शु छोटे अने शु प्राप्त करे? ५० २६९—२५ सजाद्वार—२६ आहारकद्वार—२७
भवद्वार—२८ आकर्षद्वार—परिहारविशुद्धिने आकर्ष ५० २७०—सूक्ष्मसंपराय संयतने आकर्ष—यथाख्यात संयतने आकर्ष—सामायिक संयतने अनेक
भवमा आकर्ष—२९ काळद्वार—सामायिकादिचयतोना काळ ५० २७१—३० अन्तरद्वार—सामायिकादिचयतनुं अन्तर—सामायिकादि संयतोतुं
अन्तर—३१ समुदातद्वार ५० २७२—३२ क्षेत्रद्वार—३३ स्पर्शनाद्वार—३४ भावद्वार—३५ परिमाणद्वार—३६ सामायिकसंयतनादितुं अल्पबहुत्व
५० २७३—प्रतिसेवनाना प्रकार—आलोचनाना दम दोष—आलोचना करवा योग्य माधु ५० २७४—आलोचना आपनारना गुण—सामाचारिना दम-
प्रकार—प्रायश्चित्तना दस प्रकार—तपना प्रकार ५० २७५ अनशानना प्रकार—इत्यरिक अनशानना प्रकार—यावत्कथिक अनशानना प्रकार—पादपोष-
गमनना प्रकार—भक्तप्रत्याख्यानना प्रकार—उन्नोदरिज्ञाना प्रकार—द्रव्यउन्नोदरिज्ञाना प्रकार—उपकरणद्रव्यउन्नोदरिज्ञाना प्रकार ५० २७६—भक्त-
पानद्रव्यउन्नोदरिज्ञाना स्वरूप—भावउन्नोदरिज्ञाना प्रकार—भिक्षाचर्याना प्रकार—रमपरित्यागना प्रकार—वायुह्रयना प्रकार—प्रतिसंजीनताना प्रकार—
इन्द्रियप्रतिसंजीनताना प्रकार ५० २७७—कथाप्रतिसंजीनताना प्रकार—योगसंजीनताना प्रकार—कायसंजीनताना प्रकार—अभ्यन्तर तपना प्रकार—
प्रायश्चित्तना प्रकार—विनयना प्रकार—ज्ञानविनयना प्रकार ५० २७८—दर्शनविनयना प्रकार—शुश्रूषाविनयना प्रकार—चारित्र्यविनयना प्रकार—
मनविनयना प्रकार—प्रशस्त मनविनयना प्रकार—अप्रशस्त विनयना प्रकार—वचनविनयना प्रकार ५० २७९, प्रशस्त वचनविनयना प्रकार—
अप्रशस्त वचनविनयना प्रकार—प्रशस्त कायविनयना प्रकार—अप्रशस्त कायविनयना प्रकार—लोकोपचारविनयना प्रकार—वैयाकरणविनयना प्रकार—
स्वाध्यायना प्रकार ५० २८०—ध्यानना प्रकार—आर्तध्यानना प्रकार—आर्तध्यानना लक्षण—रौद्रध्यानना प्रकार—रौद्रध्यानना लक्षण—चर्मध्यानना

प्रकार.—धर्मध्यानना लक्षण.—धर्मध्यानना आलंबन.—धर्मध्याननी चार भावना.—शुक्रध्यानना प्रकार पृ० २८१.—शुक्रध्यानना चार लक्षण.—शुक्रध्या-
नना चार आलंबन —शुक्रध्याननी चार भावना.—व्युत्सर्गना प्रकार.—द्रव्यव्युत्सर्गना प्रकार —भावव्युत्सर्गना प्रकार.—कपायव्युत्सर्गना प्रकार —संसार-
व्युत्सर्गना प्रकार —कर्मव्युत्सर्गना प्रकार पृ० २८२

शतक २५ उद्देशक ८ पृ० २८२-२८३.

नारकोनी उत्पत्ति पृ० २८२—नारकोनी गति —परभवायुपना बंधुं कारण —ते जीवोनी गतिं कारण —उत्पत्तिं कारण स्वीय कर्म के परकीय
कर्म.—उत्पत्तिं कारण स्वप्रयोग के परप्रयोग ?—अक्षुरकुमारनी उत्पत्ति केम थाय ? पृ० २८३.

शतक २५ उद्देशक ९-१२ पृ० २८४.

भवसिद्धि नैरयिकनी उत्पत्ति —अभवसिद्धि नैरयिकनी उत्पत्ति —सम्यग्दृष्टि नैरयिकनी उत्पत्ति —मिथ्यादृष्टि नैरयिको केम उपजे ? पृ० २८४.

शतक २६ उद्देशक १ पृ० २८५.

१ जीवद्वार—सामान्य जीवने आश्रयी पापकर्मनी बन्धवक्तव्यता —२ ऐश्याद्वार—सलेश्य जीवने आश्रयी बन्ध पृ० २८५ —ऐश्यारहित जीवने
बन्ध.—३ पाक्षिकद्वार—कृष्णपाक्षिकने आश्रयी बन्ध —शुक्रपाक्षिकने आश्रयी बन्ध —४ दृष्टिद्वार —५-६ ज्ञान अने अज्ञान.—७ सज्ञाद्वार पृ०
२८६ —८ वेदद्वार —९ कपायद्वार.—१०-११—योग अने उपयोगद्वार—नैरयिकादि दंडकने आश्रयी पापकर्मनी बन्धवक्तव्यता —पृ० २८७ —ज्ञाना-
वरणीयनो बन्ध.—वेदनीयकर्मबन्ध पृ० २८८ —नैरयिकादिने आश्रयी वेदनीय कर्मनो बन्ध.—मोहनीयकर्मबन्ध.—आयुपकर्मबन्ध पृ० २८९.—
नैरयिकने आश्रयी आयुपकर्मनो बन्ध पृ० २९०

शतक २६ उद्देशक २ पृ० २९०-२९१

अनन्तरोपपन्न नैरयिकने पापकर्मनो बन्ध पृ० २९०.—आयुपनो बन्ध —पृ० २९१.

शतक २६ उद्देशक ३ पृ० २९१.

परंपरोपपन्न नैरयिकने पापकर्मनो बन्ध पृ० २९१

शतक २६ उद्देशक ४ पृ० २९२.

अनन्तरावगाढ नैरयिकने आश्रयी कर्मबन्ध पृ० २९२

शतक २६ उद्देशक ५ पृ० २९२.

परंपरावगाढ नैरयिकने आश्रयी कर्मबन्ध पृ० २९२.

शतक २६ उद्देशक ६ पृ० २९२.

अनन्तराहारक नैरयिकने कर्मबन्ध पृ० २९२

शतक २६ उद्देशक ७ पृ० २९२.

परंपराहारक नैरयिकने कर्मबन्ध पृ० २९२.

शतक २६ उद्देशक ८ पृ० २९३.

अनन्तरपर्याप्त नैरयिकने कर्मबन्ध पृ० २९३

शतक २६ उद्देशक ९ पृ० २९३.

परंपरपर्याप्त नैरयिकने कर्मबन्ध पृ० २९३.

शतक २६ उद्देशक १० पृ० २९३.

चरम नैरयिकने कर्मबन्ध पृ० २९३

शतक २६ उद्देशक ११ पृ० २९३-२९५.

अचरम नैरयिकने कर्मबन्ध पृ० २९३.—अचरम मनुष्यने बन्ध —ऐश्यासहित अचरम मनुष्यने बन्ध —अचरम नैरयिकने ज्ञानावरणीयनो बन्ध.—
अचरम नैरयिकने मोहनीय कर्मबन्ध.—अचरम नैरयिकने आयुपबन्ध पृ० २९४.

शतक २७ पृ० २९६.

जीवे पापकर्म कर्तुं हतुं, करे छे अने करशे—इत्यादि संबंधे प्रश्न पृ० २९६.

शतक २८ उद्देशक १ पृ० २९७.

कई गतिमा पापकर्मनुं समर्जन थाय ?—ऐश्या—नैरयिकने पापकर्मनुं समर्जन पृ० २९७.

शतक २८ उद्देशक २ पृ० २९८.

अनन्तरोपपन्न नैरयिकने पापकर्मनुं समर्जन पृ० २९८.

शतक २८ उद्देशको ३-११ पृ० २९८.

एज क्रममी अहीं पण आठ उद्देशकनुं कथन पृ० २९८.

शतक २९ उद्देशक १ पृ० २९९-३००.

पापकर्मना वेदनो प्रारंभ अने अन्त —तेम कहैवानुं कारण पृ० २९९ —ऐश्याने आश्रयी प्रस्थापन अने निष्ठापन पृ० ३००.

શતક ૨૯ ઉદ્દેશક ૨ પૃ. ૩૦૦.

અનન્તરોપપન્ન નૈરયિકને આશ્રયી સમક પ્રસ્થાપનાદિ —તેનો હેતુ —સલેશ્ય નૈરયિકને આશ્રયી સમક પ્રસ્થાપનાદિ પૃ. ૩૦૦.

શતક ૨૯ ઉદ્દેશક ૩-૧૧ પૃ. ૩૦૧.

બંધિશતકમાં કહેલા ક્રમે અહીં પણ નવ ઉદ્દેશકોનું કથન પૃ. ૩૦૧.

શતક ૩૦ ઉદ્દેશક ૧ પૃ. ૩૦૨-૩૦૮.

સમવસરણ —જીવોને ક્રિયાવાદિત્વાદિ —સલેશ્ય જીવોને ક્રિયાવાદિત્વાદિ પૃ. ૩૦૨ —લેશ્યારહિત જીવોને ક્રિયાવાદિત્વાદિ. —કૃષ્ણપાક્ષિકને ક્રિયાવાદિત્વાદિ. —મિશ્રદૃષ્ટિને ક્રિયાવાદિત્વાદિ —નૈરયિકોને ક્રિયાવાદિત્વાદિ. —પૃથિવીકાયિકોને ક્રિયાવાદિત્વાદિ પૃ. ૩૦૩ —ક્રિયાવાદીને આયુપનો બન્ધ —અક્રિયાવાદીને આયુપનો બન્ધ —સલેશ્ય ક્રિયાવાદીને આયુપનો બન્ધ —કૃષ્ણલેશ્યાવાલા ક્રિયાવાદીને આયુપનો બન્ધ પૃ. ૩૦૪. —તેજોલેશ્યાવાલા ક્રિયાવાદીને આયુપનો બન્ધ. —લેશ્યારહિત ક્રિયાવાદીને આયુપનો બન્ધ. —કૃષ્ણપાક્ષિક અક્રિયાવાદીને આયુપનો બન્ધ —સમ્યગ્દૃષ્ટિ ક્રિયાવાદીને આયુપનો બન્ધ. —સમ્યગ્મિથ્યાદૃષ્ટિ જ્ઞાનવાદીને આયુપનો બન્ધ. —મન પર્યવશાનીને આયુપનો બન્ધ. પૃ. ૩૦૫ —ક્રિયાવાદી નૈરયિકોને આયુપનો બન્ધ. —સલેશ્ય ક્રિયાવાદી નૈરયિકોને આયુપનો બન્ધ —અક્રિયાવાદી પૃથિવીકાયિકોને આયુપનો બન્ધ. પૃ. ૩૦૬. —ક્રિયાવાદી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચને આયુપનો બન્ધ. —કૃષ્ણલેશ્યાવાલા ક્રિયાવાદી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચને આયુપનો બન્ધ. —ક્રિયાવાદી ભવ્ય કે અભવ્ય ? અક્રિયાવાદી ભવ્ય કે અભવ્ય ? પૃ. ૩૦૭ —સલેશ્ય ક્રિયાવાદી ભવ્ય કે અભવ્ય ? —સલેશ્ય અક્રિયાવાદી ભવ્ય કે અભવ્ય ? —લેશ્યારહિત ક્રિયાવાદી ભવ્ય કે અભવ્ય ? પૃ. ૩૦૮.

શતક ૩૦ ઉદ્દેશક ૨ પૃ. ૩૦૯.

અનન્તરોપપન્ન નૈરયિકોને ક્રિયાવાદિત્વાદિ. —ક્રિયાવાદી અનન્તરોપપન્ન નૈરયિકોને આયુપવન્ધ. —અનન્તરોપપન્ન ક્રિયાવાદી નૈરયિકો ભવ્ય કે અભવ્ય ? પૃ. ૩૦૯.

શતક ૩૦ ઉદ્દેશક ૩ પૃ. ૩૧૦.

પરપરોપપન્ન નૈરયિકો શું ક્રિયાવાદી છે ઇત્યાદિ પ્રશ્ન પૃ. ૩૧૦.

શતક ૩૦ ઉદ્દેશક ૪-૧૧ પૃ. ૩૧૦.

બંધિશતકમાં કહેલા ક્રમપ્રમાણે આઠ ઉદ્દેશકોનું કથન પૃ. ૩૧૦.

શતક ૩૧ ઉદ્દેશક ૧ પૃ. ૩૧૧-૩૧૨.

હ્રદયુગ્મ —ચાર હ્રદ યુગ્મો કહેવાનો હેતુ. —નૈરયિકોનો ઉપપાત —ઉપપાતસંખ્યા પૃ. ૩૧૧. —ઉપપાતનો પ્રકાર —રજપ્રમા નૈરયિકોનો ઉપપાત. —હ્રદયુગ્મરાશિપ્રમાણ નૈરયિકોનો ઉપપાત. —ઉપપાતસંખ્યા. —હ્રદદ્વાપરયુગ્મપ્રમાણ નૈરયિકોનો ઉપપાત. —હ્રદકલ્પ્યોજપ્રમાણ નૈરયિકોનો ઉપપાત પૃ. ૩૧૨.

શતક ૩૧ ઉદ્દેશક ૨ પૃ. ૩૧૩.

હ્રદ કૃતયુગ્મપ્રમાણ કૃષ્ણલેશ્યાવાલા નૈરયિકોનો ઉપપાત —કૃષ્ણ. હ્રદકલ્પ્યોજ પ્રમાણ નૈરયિકોનો ઉપપાત —કૃષ્ણ. હ્રદકલ્પ્યોજપ્રમાણ નૈરયિકોનો ઉપપાત પૃ. ૩૧૩.

શતક ૩૧ ઉદ્દેશક ૩ પૃ. ૩૧૩.

નીલ. હ્રદ કૃતયુગ્મ નૈરયિકોનો ઉપપાત પૃ. ૩૧૩

શતક ૩૧ ઉદ્દેશક ૪ પૃ. ૩૧૪.

કાપોત. હ્રદ કૃતયુગ્મ નૈરયિકો કયાંથી આવી ઉપજે ? પૃ. ૩૧૪.

શતક ૩૧ ઉદ્દેશક ૫ પૃ. ૩૧૪.

ભવ્ય હ્રદ કૃતયુગ્મ નૈરયિકોનો ઉપપાત પૃ. ૩૧૪.

શતક ૩૧ ઉદ્દેશક ૬ પૃ. ૩૧૪.

કૃષ્ણ. ભવ્ય કૃતયુગ્મ નૈરયિકોનો ઉપપાત પૃ. ૩૧૪

શતક ૩૧ ઉદ્દેશક ૭-૨૮ પૃ. ૩૧૫.

નીલલેશ્યાવાલા અને કાપોતલેશ્યાવાલા નૈરયિકો સવધે ચારે યુગ્મોને આશ્રયી કથન —અભવસિદ્ધિક સમ્યગ્દૃષ્ટિ, મિથ્યાદૃષ્ટિ, કૃષ્ણપાક્ષિક અને શુદ્ધ પાક્ષિક સંબંધે ચાર ચાર ઉદ્દેશકોનું કથન.

શતક ૩૨ ઉદ્દેશકો ૧-૨૮ પૃ. ૩૧૬.

હ્રદ કૃતયુગ્મ રાશિરૂપ નૈરયિકોની ઉદ્ભવના —એક સમયે કેટલા ઉદ્ભવે અને કેવી રીતે ઉદ્ભવે ? —કૃતયુગ્મરૂપ રજપ્રમા નૈરયિકોની ઉદ્ભવના પૃ. ૩૧૬.

શતક ૩૨ એકેન્દ્રિયશતક ૧ પૃ. ૩૧૭.

એકેન્દ્રિયના પ્રકાર —પૃથિવીકાયના પ્રકાર —સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયના પ્રકાર. —વાદર પૃથિવીકાયિકના પ્રકાર —કર્મપ્રકૃતિઓ —કર્મપ્રકૃતિઓનો બન્ધ —વર્મપ્રકૃતિઓનું વેદન. —અનન્તરોપપન્ન એકેન્દ્રિયના પ્રકાર —અનન્તરોપપન્ન એકેન્દ્રિયને કર્મ પ્રકૃતિઓ પૃ. ૩૧૮. —અનન્તરોપપન્ન એકેન્દ્રિયને વર્મપ્રકૃતિઓનો બન્ધ. —અનન્તરોપપન્ન એકેન્દ્રિયને કર્મપ્રકૃતિઓનું વેદન. —પરપરોપપન્ન એકેન્દ્રિયને વર્મપ્રકૃતિઓ પૃ. ૩૧૯

શતક ૩૨ એકેન્દ્રિયશતક ૨ પૃ. ૩૨૦.

કૃષ્ણલેશ્યાવાલા એકેન્દ્રિયોના પ્રકાર. —પૃથિવીકાયિકોના પ્રકાર —કૃષ્ણલેશ્યાવાલા સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકોના પ્રકાર —અનન્તરોપપન્ન કૃષ્ણલેશ્યાવાલા એકેન્દ્રિયોના પ્રકાર —પરપરોપપન્ન કૃષ્ણલેશ્યાવાલા એકેન્દ્રિયના પ્રકાર પૃ. ૩૨૦.

શતક ૩૩ એકેન્દ્રિયશતક ૩ પૃ. ૩૨૧.

નીલલેશ્યાવાલા એકેન્દ્રિયોના પ્રકાર વગેરે પૃ. ૩૨૧.

શતક ૩૩ એકેન્દ્રિયશતક ૪ પૃ. ૩૨૧.

કાપોતલેશ્યાવાલા એકેન્દ્રિયોના પ્રકાર વગેરે—પૃ. ૩૨૧.

શતક ૩૩ એકેન્દ્રિયશતક ૫ પૃ. ૩૨૧.

ભવસિદ્ધિ એકેન્દ્રિયના પ્રકાર પૃ. ૩૨૧.

શતક ૩૩ એકેન્દ્રિયશતક ૬ પૃ. ૩૨૧.

કૃષ્ણલેશ્યાવાલા ભવસિદ્ધિ એકેન્દ્રિયોના પ્રકાર પૃ. ૩૨૧ —અનન્તરોપપન્ન કૃષ્ણ. ભવસિદ્ધિ એકેન્દ્રિયના પ્રકાર પૃ. ૩૨૨.

શતક ૩૩ એકેન્દ્રિયશતક ૭ પૃ. ૩૨૨.

નીલલેશ્યાવાલા ભવસિદ્ધિ એકેન્દ્રિયોના પ્રકાર વગેરે પૃ. ૩૨૨.

શતક ૩૩ એકેન્દ્રિયશતક ૮ પૃ. ૩૨૩.

કાપોતલેશ્યાવાલા ભવસિદ્ધિ એકેન્દ્રિયોના પ્રકાર વગેરે પૃ. ૩૨૩.

શતક ૩૩ એકેન્દ્રિયશતક ૯ પૃ. ૩૨૩.

અભવસિદ્ધિ એકેન્દ્રિયોના પ્રકાર વગેરે પૃ. ૩૨૩.

શતક ૩૩ એકેન્દ્રિયશતક ૧૦ પૃ. ૩૨૩.

કૃષ્ણલેશ્યાવાલા અભવસિદ્ધિ એકેન્દ્રિયોના પ્રકારાદિ સવધે પ્રશ્ન પૃ. ૩૨૩.

શતક ૩૩ એકેન્દ્રિયશતક ૧૧ પૃ. ૩૨૩.

નીલલેશ્યાવાલા અભવસિદ્ધિ એકેન્દ્રિયોના પ્રકારાદિ સવધે પ્રશ્ન

શતક ૩૩ એકેન્દ્રિયશતક ૧૨ પૃ. ૩૨૩.

કાપોતલેશ્યાવાલા અભવસિદ્ધિ એકેન્દ્રિયના પ્રકારાદિ પૃ. ૩૨૩

શતક ૩૪ એકેન્દ્રિયશતક ૧ ઉદ્દેશક ૧ પૃ. ૩૨૪—૩૨૨.

એકેન્દ્રિયના પ્રકાર.—અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકની ગતિ —તેમા એક, બે અને ત્રણ સમય થવાનું કારણ પૃ. ૩૨૪ —અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવી-કાયિકની પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકપણે વિપ્રહગતિ.—અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકની વાદર તેજસ્કાયિકપણે વિપ્રહગતિ —પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકની વિપ્રહગતિ પૃ. ૩૨૫ —અપર્યાપ્ત વાદર તેજસ્કાયિકનો ઉપપાત —પર્યાપ્ત વાદર વનસ્પતિકાયિકનો ઉત્પાદ.—અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકનો ઉત્પાદ પૃ. ૩૨૬ —અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિયનો શર્કરાપ્રમાના પૂર્વ ચરમાતથી પશ્ચિમ ચરમાતમાં ઉપપાત પૃ. ૩૨૭.—અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકની વિપ્રહ-ગતિ.—ત્રણ સમયનો કે ચાર સમયની વિપ્રહગતિનું કારણ પૃ. ૩૨૭ —અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકની વાદર તેજસ્કાયિકપણે કેટલા સમયની ગતિ હોય ? —અપર્યાપ્ત વાદર તેજસ્કાયિકની વિપ્રહગતિ —અપર્યાપ્ત વાદર તેજસ્કાયિકની પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ તેજસ્કાયિકરૂપે વિપ્રહગતિ પૃ. ૩૨૮.—અપર્યાપ્ત વાદર તેજસ્કાયિકની વિપ્રહગતિ —અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકની ઊર્ધ્વલોકમાંથી અધોલોકમા વિપ્રહગતિ પૃ. ૩૨૯.—લોકના પૂર્વ ચરમાતમાં પૃથિવીકાયિકની વિપ્રહગતિ પૃ. ૩૨૯ —તેનું કારણ.—અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકનો ઉપપાત —તેની લોકના પૂર્વ ચરમાતમાં પશ્ચિમ ચરમાન્તમા વિપ્રહગતિ પૃ. ૩૩૦.—વાદર પૃથિવીકાયિકોના સ્થાન—અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકને કર્મપ્રકૃતિઓ.—અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકને કર્મવન્ધ.—એકેન્દ્રિયને કર્મનું વેદન.—એકેન્દ્રિયોનો ઉપપાત—એકેન્દ્રિયને સમુદ્ભાત —એકેન્દ્રિયો તુલ્ય કે વિશેષાધિક કર્મ કરે ? પૃ. ૩૩૨

શતક ૩૪ એકેન્દ્રિયશતક ૧ ઉદ્દેશક ૨ પૃ. ૩૩૩.

અનન્તરોપપન્ન એકેન્દ્રિયના પ્રકાર —અનન્તરોપપન્ન વાદર પૃથિવીકાયિકના સ્થાનો—અનન્તરોપપન્ન એકેન્દ્રિયને કર્મપ્રકૃતિઓ.—તેઓ કયાથી આવીને ઉપજે છે ? —અનન્તરોપપન્ન એકેન્દ્રિયને સમુદ્ભાતો પૃ. ૩૩૩.—કર્મવધની વિશેષતા પૃ. ૩૩૪

શતક ૩૪ એકેન્દ્રિયશતક ૧ ઉદ્દેશક ૩ પૃ. ૩૩૪.

પરંપરોપપન્ન એકેન્દ્રિયોના પ્રકાર —પરંપરોપપન્ન એકેન્દ્રિયની વિપ્રહગતિ પૃ. ૩૩૪.

શતક ૩૪ એકેન્દ્રિયશતક ૧ ઉદ્દેશક ૪—૧૧ પૃ. ૩૩૫.

૯ રીતે વાકીના ઠાઠ ઉદ્દેશકોનું યાવત્ અચરમ સુધી કથન પૃ. ૩૩૫

શતક ૩૪ એકેન્દ્રિયશતક ૨ પૃ. ૩૩૫.

કૃષ્ણલેશ્યાવાલા એકેન્દ્રિયોના પ્રકાર —કૃષ્ણલેશ્યાવાલા એકેન્દ્રિયોનો વિપ્રહગતિથી ઉપપાત.—કૃષ્ણલેશ્યાવાલા એકેન્દ્રિયના સ્થાનો પૃ. ૩૩૫.

શતક ૩૪ એકેન્દ્રિયશતક ૩—૫ પૃ. ૩૩૬.

નીલલેશ્યાવાલા, કાપોતલેશ્યાવાલા અને ભવસિદ્ધિ એકેન્દ્રિયો સંબંધે અનુક્રમે ત્રીજા, ચોથા અને પાંચમા શતકનું કથન પૃ. ૩૩૬.

શતક ૩૪ એકેન્દ્રિયશતક ૬ પૃ. ૩૩૬.

કૃષ્ણલેશ્યાવાલા ભવસિદ્ધિ એકેન્દ્રિયોના પ્રકાર —અનન્તરોપપન્ન કૃષ્ણ. ભવસિદ્ધિ એકેન્દ્રિયોના પ્રકાર.—પરંપરોપપન્ન કૃષ્ણ. મૃ. એકેન્દ્રિયના પ્રકાર.—તેઓની વિપ્રહગતિ.—પૃથિવીકાયિકના સ્થાનો.

શતક ૩૪ એકેન્દ્રિયશતક ૭-૧૨ પૃ. ૩૩૭.

નીલદેયાવાઢા અને કાપોતદેયાવાઢા મવસિદ્ધિક એકેન્દ્રિયો સવન્ધે સાતમા અને ઢાઢમા શતકનું કથન. ઁ રીતે ઢમવસિદ્ધિકો સંવધે ૫૧ ચાર શતકોનું કથન પૃ. ૩૩૭.

શતક ૩૫ એકેન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક ૧ ઉદ્દેશક ૧ પૃ. ૩૩૮-૩૪૨.

મહાયુગ્મના પ્રકાર.—સોઢ મહાયુગ્મ કહેવાનુ કારણ પૃ. ૩૩૮ —કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મ રાશિરૂપ એકેન્દ્રિયોનો ઉપપાત.—ઁક સમયમાં ઉપપાતસરૂપા —તે જીવો કેટલા કાઢે જાણી ઢાય ? પૃ. ૩૩૯. જ્ઞાનાવરણીયના ઢગ્ધક —વેદક.—સાતાવેદક અને અષાતાવેદક.—તેઓને દેદયા.—તેઓના ઢપીરોના ઢર્ણાદિ —અનુનઢ્વકાઢ પૃ. ૩૪૦—સંઢંઢાદિ.—સઢં જીવોનો કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિરૂપ એકેન્દ્રિયપણે ઉત્પાદ.—કૃતયુગ્મજ્યોજરાશિરૂપ એકેન્દ્રિયોનો ઉત્પાદ—ઉત્પાદસરૂપા.—કૃતયુગ્મદ્વાપરપ્રમાણ એકેન્દ્રિયોનો ઉત્પાત.—ઉપપાત સંદ્ધા.—કૃતયુગ્મકાર્યોજરૂપ એકેન્દ્રિયોનો ઉત્પાદ.—જ્યોજકૃતયુગ્મપ્રમાણ એકેન્દ્રિયોનો ઉત્પાદ પૃ. ૩૪૧.—જ્યોજજ્યોજપ્રમાણ એકેન્દ્રિયોનો ઉપપાત —કાર્યોજકલ્યોજરાશિરૂપ એકેન્દ્રિયોનો ઉત્પાદ પૃ. ૩૪૨.

શતક ૩૫ એકેન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક ૧ ઉદ્દેશક ૨ પૃ. ૩૪૨.

પ્રથમસમયોત્પન્ન કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરૂપ એકેન્દ્રિયોનો ઉત્પાદ પૃ. ૩૪૨.

શતક ૩૫ ૩-૧૧ ઉદ્દેશકો પૃ. ૩૪૩-૩૪૪

અપ્રથમસમયોત્પન્ન કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરૂપ એકેન્દ્રિયોનો ઉત્પાદ —ચરમસમય. કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મ એકેન્દ્રિયોનો ઉત્પાદ.—અચરમપ્રમય કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરૂપ એકેન્દ્રિયોનો ઉત્પાદ —પૃ. ૩૪૩

શતક ૩૫ એકેન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક ૨ પૃ. ૩૪૪-૩૪૫.

કૃષ્ણદેયાવાઢા કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરૂપ એકેન્દ્રિયો કયાંધી ઢાઢી ઉપજે છે ? —કૃષ્ણ. કૃતયુગ્મ ૨ રૂપ એકેન્દ્રિયોની સ્થિતિ.—પ્રથમ સમયોત્પન્ન પૂર્વોક્ એકેન્દ્રિયો કયાંધી ઢાઢી ઉપજે ? પૃ. ૩૪૫

શતક ૩૫ એકેન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક ૩ પૃ. ૩૪૬

નીલદેયાવાઢા પૂર્વોક્ એકેન્દ્રિયો સંઢંધે કથન

શતક ૩૫ એકેન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક ૪ પૃ. ૩૪૬.

કાપોતદેયાવાઢા પૂર્વોક્ એકેન્દ્રિય સંઢંધે કથન.

શતક ૩૫ એકેન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક ૫ પૃ. ૩૪૫-૩૪૬.

મવસિદ્ધિક કૃતયુગ્મ ૨ એકેન્દ્રિયો કયાંધી ઢાઢી ઉપજે ?

શતક ૩૫ એકેન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક ૬ પૃ. ૩૪૬.

કૃષ્ણદેયાવાઢા પૂર્વોક્ એકેન્દ્રિયો કયાંધી ઢાઢી ઉપજે ?

શતક ૩૫ એકેન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક ૭ પૃ. ૩૪૬.

નીલદેયાવાઢા મવસિદ્ધિક એકેન્દ્રિયો સઢંધે કથન.

શતક ૩૫ એકેન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક ૮ પૃ. ૩૪૬.

કાપોતદેયાવાઢા મવસિદ્ધિક એકેન્દ્રિયો સઢંધે કથન.

શતક ૩૬ એકેન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક ૧-૧૨ પૃ ૩૪૬

અમવસિદ્ધિક એકેન્દ્રિયો સઢંધે ચાર શતકો પૃ. ૩૪૬.

શતક ૩૬ વેદેન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક ૧ ઉદ્દેશક ૧ પૃ. ૩૪૭.

કૃતયુગ્મ ૨ રૂપ વેદેન્દ્રિયોનો કયાંધી ઢાઢી ઉત્પાદ ઢાય ?—વેદેન્દ્રિયોનો અનુઢઢ્વકાઢ —પ્રથમ સમયોત્પન્ન કૃતયુગ્મ ૨ વેદેન્દ્રિયોનો કયાંધી ઢાઢી ઉત્પાદ ઢાય ? પૃ. ૩૪૭.

શતક ૩૬ વેદેન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક ૨-૮ પૃ. ૩૪૮.

કૃષ્ણદેયાવાઢા કૃતયુગ્મ ૨ પ્રમાણ વેદેન્દ્રિય જીવો કયાંધી ઢાઢી ઉત્પન્ન ઢાય ? પૃ. ૩૪૮.

શતક ૩૬ વેદેન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક ૩ પૃ. ૩૪૮.

નીલદેયાવાઢા વેદેન્દ્રિય સઢંધે કથન —

શતક ૩૬ વેદેન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક ૪ પૃ. ૩૪૮.

કાપોતદેયાવાઢા વેદેન્દ્રિયસંઢંધે કથન પૃ. ૩૪૮

શતક ૩૬ વેદેન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક ૫-૮ પૃ. ૩૪૯.

મવસિદ્ધિક કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિરૂપ વેદેન્દ્રિયો કયાંધી ઢાઢી ઉત્પન્ન ઢાય—શ્લઢાદિ પ્રશ્ન.

શતક ૩૬ વેદેન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક ૯-૧૨ પૃ. ૩૪૯.

અમવસિદ્ધિક પૂર્વોક્ એકેન્દ્રિયો સંઢંધે ચાર શતકોનુ કથન પૃ. ૩૪૯.

शतक ३७ तेइन्द्रियमहायुग्मशतक पृ० ३५०.

कृतयुग्म कृतयुग्मरूप तेइन्द्रियोनो क्याथी आवी उत्पाद थाय ? पृ० ३५०.

शतक ३८ चउरिन्द्रियमहायुग्मशतक पृ० ३५१.

चउरिन्द्रियो संबन्धे बार शतकोनुं कयन पृ० ३५१.

शतक ३९ असंज्ञी पंचेन्द्रियमहायुग्मशतक पृ० ३५२.

कृतयुग्मकृतयुग्मरूप असंज्ञी पंचेन्द्रियो क्याथी आवी उपजे ? पृ० ३५२.

शतक ४० संज्ञीपंचेन्द्रियमहायुग्मशतक १ पृ० ३५३.

कृतयुग्म कृतयुग्मरूप संज्ञी पंचेन्द्रियो क्याथी आवी उपजे ? तेओ कइ सज्ञाना उपयोगवाळा छे ? प्रथमसमयोत्पन्न कृतयुग्मकृतयुग्मरूप संज्ञी पंचेन्द्रियो कर्मना बन्धक क्याथी आवी उपजे ? पृ० ३५४.

शतक ४० संज्ञीपंचेन्द्रियमहायुग्मशतक २ पृ० ३५५.

कृष्णलेश्यावाळा कृत० २ सं० पंचेन्द्रियो क्याथी आवीने उपजे ?—प्रथमसमयोत्पन्न संज्ञी पंचेन्द्रियो क्याथी आवीने उपजे ? पृ० ३५५.

शतक ४० संज्ञीपंचेन्द्रियमहायुग्मशतक ३ पृ० ३५६.

नीललेश्यावाळा कृतयुग्म २ संज्ञी पंचेन्द्रियो क्याथी आवीने उपजे ? पृ० ३५६.

शतक ४० संज्ञीपंचेन्द्रियमहायुग्मशतक ४ पृ० ३५६.

कापोतलेश्यावाळा कृतयुग्मकृतयुग्म राशिरूप संज्ञी पंचेन्द्रियोनो क्याथी आवी उत्पाद थाय ?

शतक ४० संज्ञीपंचेन्द्रियमहायुग्मशतक ५ पृ० ३५६.

तेजोलेश्यावाळा संज्ञी पंचेन्द्रियोनो क्याथी आवीने उत्पाद थाय ?

शतक ४० संज्ञी पं० महायुग्मशतक ६ पृ० ३५६.

पद्मलेश्यावाळा संज्ञी पंचेन्द्रियोनो क्याथी आवी उत्पाद थाय ? पृ० ३५६.

शतक ४० संज्ञीपंचेन्द्रियमहायुग्मशतक ७ पृ० ३५७.

शुक्ललेश्यावाळा कृतयुग्म २ सं० पंचेन्द्रियोनो क्याथी आवी उत्पाद थाय ?

शतक ४० संज्ञी पं० महायुग्मशतक ८ पृ० ३५७.

कृतयुग्म २ सं० पंचेन्द्रिय भवसिद्धिकोनो क्याथी आवी उत्पाद थाय ?

शतक ४० संज्ञी पं० महायुग्मशतक ९ पृ० ३५७.

कृष्ण० भवसिद्धिक सं० पंचेन्द्रियोनो क्याथी आवी उत्पाद थाय ?

शतक ४० संज्ञी पंचेन्द्रियमहायुग्म शतक १० पृ० ३५७.

नीललेश्यावाळा कृतयुग्म २ भवसिद्धिक संज्ञी पंचेन्द्रियोनो क्याथी आवी उत्पाद थाय ? पृ० ३५७.

शतक ४० संज्ञीपंचेन्द्रियमहायुग्मशतक ११—१४ पृ० ३५८.

संज्ञी पंचेन्द्रियो संबन्धे सात औधिक शतको कहाँ छे ए रीते भवसिद्धिक संज्ञी पंचेन्द्रिय संबन्धे पूर्वोक्त सात शतकोनुं कयन पृ० ३५८.

शतक ४० संज्ञीपंचेन्द्रियमहायुग्मशतक १६ पृ० ३५८.

कृत० २ अभवसिद्धिक सं० पंचेन्द्रियोनो क्याथी आवी उत्पाद थाय ?—प्रथमसमयोत्पन्न कृत० २ अभवसिद्धिक सं० पंचेन्द्रियो क्याथी आवीने उत्पाद थाय ? पृ० ३५८.

शतक ४० संज्ञीपंचेन्द्रियमहायुग्मशतक १६ पृ० ३५९.

कृतयुग्म० २ कृष्णलेश्यावाळा अभवसिद्धिक सं० पंचेन्द्रियो क्याथी आवीने उपजे ? पृ० ३५९.

शतक ४० संज्ञीपंचेन्द्रियमहायुग्मशतक १७—२१ पृ० ३५९.

नीललेश्या संबन्धे छ शतकोनुं कयन पृ० ३५९.

शतक ४१ उद्देशक १ पृ० ३६०—३६२.

राशियुग्मना प्रकार —चार राशियुग्म कहेवातुं कारण —कृतयुग्मरूप नैरयिकोनो क्याथी आवीने उपपात थाय ?—एक समये केटला उत्पन्न थाय ? तेओनो सान्तर के निरन्तर उत्पाद होय ?—तेओ जे समये कृतयुग्मराशिरूप होय ते समये ज्योजराशिरूप होय इत्यादि प्रश्न पृ० ३६०. तेओने आश्रयी कृतयुग्म अने द्वापरयुग्मनो संबन्ध होय ?—कृतयुग्म अने कल्योज राशिनो संबन्ध होय ?—जीवोनो उपपात केवी रीते थाय ?—उपपातनो हेतु आत्मानो असयम.—आत्मसयम के आत्मअसयमनो आश्रय—तेओ सलेश्य होय के अलेश्य होय ?—सलेश्य सक्रिय होय के अक्रिय ?—कृतयुग्म राशिरूप अमुरकुमारनी क्याथी आवी उत्पत्ति थाय ?—मनुष्योना उपपातनु कारण आत्मानो असयम पृ० ३६१.—आत्मसंयमी मनुष्यो सलेश्य छे के अलेश्य ?—लेश्यारहित मनुष्यो सक्रिय के अक्रिय ?—कियारहितनी सिद्धि—लेश्यावाळा मनुष्योनी सक्रियता—सक्रिय ते भवमा सिद्ध थाय के नहि ?—आत्मअसंयमी सलेश्य छे के अलेश्य छे ?—सलेश्य मनुष्यनी सक्रियता—सक्रिय मनुष्य ते भवमा सिद्ध थाय.

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૨ પૃ. ૩૬૨.

ઞ્યોજરાશિપ્રમાણ નૈરયિકોનો ઉત્પાદ પૃ. ૩૬૨—કૃતયુગ્મ અને ઞ્યોજરાશિનો પરસ્પર સંબન્ધ —ઞ્યોજરાશિ અને દ્વાપરયુગ્મનો પરસ્પર સંબન્ધ પૃ. ૩૬૩.

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૩ પૃ. ૩૬૨.

દ્વાપરયુગ્મરાશિપ્રમાણ નૈરયિકોનો ઉત્પાદ —દ્વાપરયુગ્મ અને કૃતયુગ્મનો પરસ્પર સંબન્ધ —પૃ. ૩૬૩

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૪ પૃ. ૩૬૩.

કલ્પોજપ્રમાણ નૈરયિકોનો ઉત્પાદ —કલ્પોજ અને કૃતયુગ્મનો પરસ્પર સંબન્ધ પૃ. ૩૬૩

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૫ પૃ. ૩૬૩.

કૃષ્ણલેદ્યાવાઢા કૃતયુગ્મપ્રમાણ નૈરયિકોનો ઉત્પાદ પૃ. ૩૬૪.

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૬ પૃ. ૩૬૩.

ઞ્યોજરાશિપ્રમાણ કૃષ્ણલેદ્યાવાઢા નૈરયિકોનો ઉત્પાદ

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૭ પૃ. ૩૬૩.

દ્વાપરયુગ્મપ્રમાણ કૃષ્ણલેદ્યાવાઢા (નૈરયિકો) સંબંધે ૫૫ એમજ ઉદ્દેશક પૃ. ૩૬૪

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૮ પૃ. ૩૬૩.

કૃષ્ણલેદ્યાવાઢા કલ્પોજ પ્રમાણ નૈરયિકોનો ઉત્પાદ

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૯-૧૨ પૃ. ૩૬૩.

નીલલેદ્યાવાઢા સંબંધે ચાર ઉદ્દેશકોનું કથન

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૧૩-૧૬ પૃ. ૩૬૩.

કાપોતલેદ્યાવાઢા સંબંધે એજ રીતે ચાર ઉદ્દેશકોનું કથન.

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૧૭-૨૦ પૃ. ૩૬૬.

કૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ તેજોલેદ્યાવાઢા અનુરુમારોનો કયાથી આવી ઉત્પાદ થાય? પૃ. ૩૬૫

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૨૧-૨૪ પૃ. ૩૬૬.

એ રીતે પદ્મલેદ્યા સંબંધે ચાર ઉદ્દેશકોનું કથન.

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૨૫-૨૮ પૃ. ૩૬૬.

શુક્રલેદ્યાસંબંધે ચાર ઉદ્દેશકોનું કથન

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૨૯-૫૬ પૃ. ૩૬૭.

ભવસિદ્ધિક કૃતયુગ્મપ્રમાણ નૈરયિકોનો કયાથી આવી ઉત્પાદ થાય —કૃષ્ણલેદ્યાવાઢા ભવસિદ્ધિક કૃતયુગ્મરૂપ નૈરયિકોનો ઉત્પાદ કયાથી આવીને થાય ?—શુક્ર લેદ્યાવાઢા સંબંધે ઔષ્ધિક સરપા ચાર ઉદ્દેશકોનું કથન.

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૫૭-૮૪ પૃ. ૩૬૭.

અભવસિદ્ધિક કૃતયુગ્મ પ્રમાણ નૈરયિકોનો કયાથી આવી ઉત્પાદ થાય ?

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૮૫-૧૧૨ પૃ. ૩૬૭.

કૃતયુગ્મપ્રમાણ સમ્યગ્દષ્ટિ નૈરયિકોનો કયાથી આવી ઉત્પાદ થાય ? પૃ. ૩૬૭ —કૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ કૃષ્ણલેદ્યાવાઢા સમ્યગ્દષ્ટિ નૈરયિકો કયાથી આવી ઉત્પાદ થાય—ઇત્યાદિ ચાર ઉદ્દેશકોનું કથન.—એ પ્રમાણે સમ્યગ્દષ્ટિઓને આશ્રયી અઢ્યાવીસ ઉદ્દેશકોનું કથન.

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૧૧૩-૧૪૦ પૃ. ૩૬૮.

કૃતયુગ્મપ્રમાણ મિથ્યાદષ્ટિ નૈરયિકોનો કયાથી આવી ઉત્પાદ થાય ?—

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૧૪૧-૧૬૮ પૃ. ૩૬૮.

કૃતયુગ્મપ્રમાણ કૃષ્ણપાક્ષિક નૈરયિકોનો કયાથી આવી ઉત્પાદ થાય ?

શતક ૪૧ ઉદ્દેશક ૧૬૯-૧૯૬ પૃ. ૩૬૯.

કૃતયુગ્મપ્રમાણ શુક્રપાક્ષિક નૈરયિકોનો કયાથી આવી ઉત્પાદ થાય ? પૃ. ૩૬૮ ઉદ્દેશક, શતક, અને પદસંખ્યા.—સંઘની સ્તુતિ.—લેખકકૃત મંગલ.

ભગવત્સુધર્મસ્વામિપ્રણીત ભગવતીસૂત્ર

સોલસમં સયં.

૧ અહિગરણિ ૨ જરા ૩ કમ્મે ૪ જાવતિયં ૫ ગંગદત્ત ૬ સુમિણે ચ ।

૭ ઉવઓગ ૮ લોગ ૯ વલિ ૧૦ ઓહિ ૧૧ દીવ ૧૨ ઉદહી ૧૩ દિસા ૧૪ થણિયા ॥

પઠમો ઉદેસો.

૧. [પ્ર૦] તેણં કાલેણં તેણં સમણં રાયગિદ્દે જાવ-પજ્જવાસમાણે પયં વયાસી-અત્થિ ણં મંતે ! અધિકરણિંસિ યાડ-યાપ વક્કમતિ ? [ઉ૦] હંતા અત્થિ । [પ્ર૦] સે મંતે ! કિં પુટ્ટે ઉદ્દાદ, અપુટ્ટે ઉદ્દાદ ? [ઉ૦] ગોયમા ! પુટ્ટે ઉદ્દાદ, નો

સોઠમું શતક.

[ઉદ્દેશકાર્થસંગ્રહ-] ૧ અધિકરણી-પ્રણ પ્રમુખ સવન્ધે પહેલો ઉદ્દેશક, ૨ જરાદિ અર્થ સવન્ધે બીજો ઉદ્દેશક, ૩ કર્મ વગેરે સંવન્ધે ત્રીજો ઉદ્દેશક, ૪ ઉદ્દેશકના પ્રારંભમા 'જાવતિય' યાવતિક શબ્દ હોવાથી યાવતિક નામે ચોથો ઉદ્દેશક, ૫ ગંગદત્ત યેન સંવન્ધે પાંચમો ઉદ્દેશક, ૬ સ્વપ્ન ત્રિપે છટ્ટો ઉદ્દેશક, ૭ ઉપયોગ સવન્ધે સાતમો ઉદ્દેશક, ૮ લોકાન્તરરૂપ સવન્ધે આઠમો ઉદ્દેશક, ૯ વર્તમાન સવન્ધે નવમો ઉદ્દેશક, ૧૦ અવધિજ્ઞાન સવન્ધે દશમો ઉદ્દેશક, ૧૧ ટીપકુમાર સવન્ધે અગીયારમો ઉદ્દેશક, તથા ૧૨ ઉદપ્રિયકુમાર, ૧૩ દિક્ષુમાર અને ૧૪ સ્તનિતકુમાર સવન્ધે બારમાથી ચૌદમા સુધી વ્રણ ઉદ્દેશકો-૯ પ્રમાણે સોઠમા શતકમા ચૌદ ઉદ્દેશકો કાઠેવાના છે.

પ્રથમ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] તે કાલે તે સમયે રાજગૃહ નગરમાં યાવત્-પરુપામના કરતા [ભગવાન્ મીતમ] ૩ પ્રમાણે યોગ્યા જે-હે ભગવન્ ! અધિકરણી (પ્રણ) ઉપર [ત્યોડો મારતી વલ્લે] *વાયુકાવ ડપ્પલ ધાય ! [ઉ૦] હે મીતમ ! હા, યાવ. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે વાયુકાવનો બીજા કોડ પદાર્થ સાથે સ્પર્શ થાય તોજ તે મરે કો સ્પર્શ થયા મિતમ પણ મરે ! [ઉ૦] હે મીતમ ! તેનો બીજા પદાર્થ સાથે સ્પર્શ થાય તોજ મરે, પણ સ્પર્શ થયા સિવાય ન મરે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! [વ્યત્તે તે વાયુકાવ મળ પામે ત્યારે] તે સર્વગમ્યિ

૧ * જાદી દીકાતાર વાયુકાવની ઉત્પત્તિ સંબન્ધે આ પ્રમાણે શુલ્કનો મરે છે-‘દરમ ઉપર દુષ્કોઝ મળી પા મળતી મળતે દુષ્કોઝ ને દુષ્કોઝ મળે મળતી વાયુ ઉત્પન્ન થાય છે, અને તે અભિષામી હતામ થયેલો હોયને હીંધે પ્રથમ અવેશન થાય છે અને પછીથી સર્વગમ્ય થાય છે ત્યાર બાદ તે’.

† ‘પ્રથિવીકાવ બારિ પાચ સ્થાનર જાણિતી બીજીને વ્યત્તે મિતમીય બીજીને વાવર મિતમીયરવેશવચ્ચ મર્યોની સ્પર્શ થાય છે ત્યારે તે’ ત્રીસીનો પાત થાય છે’-તે વિચારને અનુગમીને આ પ્રકારે વર્ણનામાં આવેલો છે. સ્પર્શસંગ મૂલના ‘મર્યોનીય’ શબ્દના અર્થવચ્ચની ‘મ મિતમ’ ની છે જે મળતીને છે. સુત્રો-શાખાસંગ ૫૦ ૨૮ શ્લો ૮૦.

અપુટ્ટે ઉદાહ. [૪૦] સે મંતે! કિં સસરીરી નિન્નમદ, અસરીરી નિન્નમદ? [૩૦] એવં જહા ગંદણ, જાવ—‘સે તેળેટ્ટેનં નો અસરીરી નિન્નમદ’ ।

૨. [પ્ર૦] ઇંગાલકારિયાણ નં મંતે! અગણિકાણ કેવતિયં કાલં સંચિટ્ટિ? [૩૦] ગોયમા! જહાણેનં અંતોમુદ્દત્તં, ઉક્કોસેણં તિથિ રાંદિયાઈં । અથે ચિ તત્થ વાડયાણ વજ્જમતિ, ન વિણા વાડયાણં અગણિકાણ ઉજ્જલતિ ।

૩. [પ્ર૦] પુરિસે નં મંતે! અયં અયકોટ્ટંસિ અયોમણં સંડાસણં ઉદ્ધિદમાણે વા પદ્ધિદમાણે વા ફનિકિરિય? [૩૦] ગોયમા! જાવં ચ નં સે પુરિસે અયં અયકોટ્ટંસિ અયોમણં સંડાસણં ઉદ્ધિદિતિ વા પદ્ધિદિતિ વા, તાવં ચ નં સે પુરિસે કાતિયાણ જાવ—પાણાહવાયકિરિયાણ પંચાઈં કિરિયાઈં પુટ્ટે, જેસિ પિ નં જીવાણં સરીરેદ્ધિતો અપ નિદ્ધત્તિપ, અયકોટ્ટે નિદ્ધત્તિપ, સંડાસણ નિદ્ધત્તિપ, ઇંગાલા નિદ્ધત્તિયા, ઇંગાલકટ્ટની નિદ્ધત્તિયા, મન્યા નિદ્ધત્તિયા, તે ચિ નં જીવા કાદયાણ જાવ—પંચાઈં કિરિયાઈં પુટ્ટા ।

૪. [પ્ર૦] પુરિસે નં મંતે! અયં અયકોટ્ટાથો અયોમણં સંડાસણં મહાય અદ્ધિકરણંસિ ઉદ્ધિદમાણે વા નિદ્ધિદમાણે વા કતિકિરિય? [૩૦] ગોયમા! જાવં ચ નં સે પુરિસે અયં અયકોટ્ટાથો જાવ—નિદ્ધિગચ્છ વા તાવં ચ નં સે પુરિસે કાદયાણ જાવ—પાણાહવાયકિરિયાણ પંચાઈં કિરિયાઈં પુટ્ટે, જેસિ પિ નં જીવાણં સરીરેદ્ધિતો અયો નિદ્ધત્તિપ, સંડાસણ નિદ્ધત્તિપ, ચમેટ્ટે નિદ્ધત્તિપ, મુદ્ધિપ નિદ્ધત્તિપ, અધિકરણી નિદ્ધત્તિયા, અધિકરણિગોડી નિદ્ધત્તિયા, ઉદ્ગગ્ગોળી નિદ્ધત્તિયા, અધિકરણસાલા નિદ્ધત્તિયા, તે ચિ નં જીવા કાદયાણ જાવ—પંચાઈં કિરિયાઈં પુટ્ટા ।

૫. [પ્ર૦] જીવે નં મંતે! કિં અધિકરણી, અધિકરણં? [૩૦] ગોયમા! જીવે અધિકરણી ચિ અધિકરણં પિ । [પ્ર૦] મે કેળેટ્ટેનં મંતે! એવં વુચ્છ—‘જીવે અધિકરણી ચિ અધિકરણં પિ’? [૩૦] ગોયમા! અવિરતિં પઠ્ઠા, સે તેળેટ્ટેનં જાવ—અધિકરણં પિ ।

ભવાન્તરે જાય કે શરીરરહિત જાય? [૩૦] હે ગૌતમ! આ વાવતમા જેમ ‘સ્કંદકના ઉદ્દેશકમાં કાણું છે, તે પ્રમાણે યાવત્—‘શરીર-રહિત થઈને જતો નથી’ ત્યાં સુધી અહિં જાણવું.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્! સગડીમા અગ્નિકાયા કેટલા કાલ સુધી [મચેતન] રહે? [૩૦] હે ગૌતમ! જન્યધી અતર્મુદ્દત્ત સુધી અને ઉત્કૃષ્ઠી વળ રાત્રિ વિવસ સુધી રહે. વઢી ત્યાં અન્ય વાયુકાયિક જીવો પણ ઉત્પન્ન થાય છે, કારણ કે વાયુકાય વિના અગ્નિકાયા પ્રગ્વલિત થતો નથી.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્! લોદાને તપાવવાની મટ્ટીમા લોદાના સાડસા વડે લોદાને ઝંચું કે નીચું કરનાર પુરુષને કેટલી ક્રિયાઓ લાગે? [૩૦] હે ગૌતમ! ત્યાં સુધી તે પુરુષ લોદાને તપાવવાની મટ્ટીમા લોદાના સાંડસા વડે લોદાને ઝંચું કે નીચું કરે છે ત્યાં સુધી તે પુરુષને કાયિકીથી માંડીને પ્રાણાતિપાત ક્રિયા સુધીની પાંચ ક્રિયાઓ લાગે છે. વઢી જે જીવોના શરીરથી લોહું વચ્ચું છે, લોદાનો મટ્ટી વની છે, સાડસો વચ્ચો છે, અગારા વચ્ચો છે, અંગારાકર્પણી (અંગારા કાઢવાનો સઢીયો) વની છે અને ધમણ વની છે તે વધા જીવોને પણ કાયિકી યાવત્—પાંચ ક્રિયાઓ લાગે છે.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્! લોદાની મટ્ટીમાથી લોદાના સાડસા વડે લોદાને ઢઈ તેને ઇરણ ઉપર લેતા અને મૂકતા પુરુષને કેટલી ક્રિયાઓ લાગે? [૩૦] હે ગૌતમ! તે પુરુષ ત્યાં સુધી લોદાની મટ્ટીમાથી લોદાને ઢઈ યાવત્—ઇરણ ઉપર મૂકે છે, ત્યાં સુધી તે પુરુષને કાયિકી યાવત્—પ્રાણાતિપાત સુધીની પાંચ ક્રિયાઓ લાગે છે. વઢી જે જીવોના શરીરથી લોહું વચ્ચું છે, સાડસો વચ્ચો છે, ચર્મેટ્ટક—વળ વચ્ચો છે, નાનો હથોડો વચ્ચો છે, ઇરણ વની છે, ઇરણ ચોડવાનું લાકડું વચ્ચું છે, ગરમ લોદાને ઢારવાની પાળીની દ્રોળી (કુંડી) વની છે અને અધિકરણગાલા (લોહારનાં કોડ) વની છે તે જીવોને પણ કાયિકી યાવત્—પાંચ ક્રિયાઓ લાગે છે.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્! જીવ અધિકરણી—અધિકરણવાળો છે કે અધિકરણ છે? [૩૦] હે ગૌતમ! જીવ અધિકરણી પણ છે અને અધિકરણ પણ છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્! એ પ્રમાણે શા હેતુથી કહો છો કે ‘જીવ અધિકરણી પણ છે અને અધિકરણ પણ છે’? [૩૦] હે ગૌતમ! અવિરતિને આશ્રયી, અર્થાત્ અવિરતિ રૂપ હેતુથી જીવ અધિકરણી પણ છે અને અધિકરણ પણ છે.

૧ * જીવ તૈજસ અને વાર્દન શરીરની અપેક્ષાએ શરીરરહિત ભવાન્તરે જાય છે અને અન્ય આદારિકાદિ શરીરની અપેક્ષાએ શરીરરહિત થઈને જાય છે. જુઓ—મગ-૦ ૧ ૩૦ ૨ ૩૦ ૧ ૫૦ ૨ ૫૬.

૨ † કાયિકી, અધિકરણિકી, પ્રાદેપિકી, પારિતાપનિકી અને પ્રાણાતિપાતિકી—એ પાંચ ક્રિયાઓ શરીરદ્વારા લાગે છે.

૫ ‡ અધિકરણ ઇટલે હિલાદિ પાપકર્મના હેતુભૂત વસ્તુ, તેના આત્મિક અને બાહ્ય બે મેદ છે, તેમા શરીર અને હિન્દ્રિયો આત્મિક અધિકરણ, અને કુદાહા, કોશ, હલ અને માઢા આદિ પરિપ્રહાત્મક વસ્તુઓ બાહ્ય અધિકરણ રૂપે અહિં વિવક્ષિત છે, તે જેને હોય તે જીવ અધિકરણી કહેવાય છે, અને તે શરીરાદિ અધિકરણથી વર્થવિદ્ અભિજ્ઞ હોવાથી અધિકરણ રૂપ પણ છે, અર્થાત્ જીવ અધિકરણી અને અધિકરણ વસ્તુરૂપે કહેવાય છે—ટીકા.

§ જે જીવ વિરતિવાળો હોય તેને શરીરાદિ આતર ૩.ને બાહ્ય પરિપ્રહાત્મક વસ્તુનો સદ્ભાવ હોવા છતાં પણ મમત્વના અભાવથી તે અધિકરણી કે અધિકરણ કહેવાતો નથી, પરંતુ જે જીવ અવિરતિવાળો હોય છે તેને મમત્વ હોવાથી તે અધિકરણી અને અધિકરણ કહેવાય છે.—ટીકા.

૬. [પ્ર૦] નેરહ્યં ણં મંતે! કિં અધિકરણી અધિકરણં? [ઉ૦] ગોયમા! અધિકરણી વિ અધિકરણં પિ। એવં જહેવ જીવે તહેવ નેરહ્ય વિ। એવં નિરંતરં જાવ-વેમાણિય।

૭. [પ્ર૦] જીવે ણં મંતે! કિં સાહિકરણી, નિરહિકરણી? [ઉ૦] ગોયમા! સાહિકરણી, નો નિરહિકરણી। [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણ-પુચ્છા [ઉ૦] ગોયમા! અવિરતિં પડુચ્ચ, સે તેણટ્ટેણં જાવ-નો નિરહિકરણી। એવં જાવ-વેમાણિય।

૮. [પ્ર૦] જીવે ણં મંતે! કિં આયાહિકરણી, પરાહિકરણી, તદુભયાહિકરણી? [ઉ૦] ગોયમા! આયાહિકરણી વિ, પરાહિકરણી વિ, તદુભયાહિકરણી વિ। [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં મંતે! એવં વુચ્છ-જાવ-‘તદુભયાહિકરણી વિ’? [ઉ૦] ગોયમા! અવિરતિં પડુચ્ચ, સે તેણટ્ટેણં જાવ-તદુભયાહિકરણી વિ। એવં જાવ-વેમાણિય।

૯. [પ્ર૦] જીવાણં મંતે! અધિકરણે કિં આયપ્પયોગનિવ્વત્તિય, પરપ્પયોગનિવ્વત્તિય, તદુભયપ્પયોગનિવ્વત્તિય? [ઉ૦] ગોયમા! આયપ્પયોગનિવ્વત્તિય વિ, પરપ્પયોગનિવ્વત્તિય વિ, તદુભયપ્પયોગનિવ્વત્તિય વિ। [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં મંતે! એવં વુચ્છ-જાવ-‘તદુભયપ્પયોગનિવ્વત્તિય વિ’? [ઉ૦] ગોયમા! અવિરતિં પડુચ્ચ, સે તેણટ્ટેણં જાવ-તદુભયપ્પયોગનિવ્વત્તિય વિ। એવં જાવ-વેમાણિયાણં।

૧૦. [પ્ર૦] કહ્ઠં મંતે! સરીરગા પણ્ણત્તા? [ઉ૦] ગોયમા! પંચ સરીરા પણ્ણત્તા, તંજહા-૧ ઓરાલિય, જાવ-૫ કમ્મય।

૧૧. [પ્ર૦] કતિ ણં મંતે! ઇંદિયા પણ્ણત્તા? [ઉ૦] ગોયમા! પંચ ઇંદિયા પણ્ણત્તા, તંજહા-૧ સોંદિય, જાવ-૫ ફાસિંદિય।

૧૨. [પ્ર૦] કતિવિહે ણં મંતે! જોય પણ્ણત્તે? [ઉ૦] ગોયમા! તિવિહે જોય પણ્ણત્તે, તંજહા-૧ મળજોય, ૨ વહજોય, ૩ કાયજોય।

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્! નૈરયિક અધિકરણી છે કે અધિકરણ છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! નૈરયિક અધિકરણી પણ છે અને અધિકરણ પણ છે, જેમ જીવ સંવંધે કહ્યું તેમ નૈરયિક સંવંધે પણ જાણવું, અને એ પ્રમાણે યાવત્-નિરંતર વૈમાનિક સુધીના જીવ સંવંધે પણ જાણવું.

નૈરયિકાદિ જીવોને આશ્રયી અધિકરણો અને અધિકરણ જીવ સાધિકરણી કે નિરધિકરણી?

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્! શું જીવ સાધિકરણી છે કે નિરધિકરણી છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! જીવ સાધિકરણી છે, પણ નિરધિકરણી નથી. [પ્ર૦] હે ભગવન્! એ પ્રમાણે શા હેતુથી કહો છો કે ‘જીવ સાધિકરણી છે અને નિરધિકરણી નથી’? [ઉ૦] હે ગૌતમ! અવિરતિને આશ્રયી, અર્થાત્ અવિરતિરૂપ હેતુથી જીવો સાધિકરણી છે, પણ નિરધિકરણી નથી. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્! શું જીવ આત્માધિકરણી છે, પરાધિકરણી છે કે તદુભયાધિકરણી છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! જીવ આત્માધિકરણી છે, પરાધિકરણી છે અને તદુભયાધિકરણી છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્! એ પ્રમાણે શા હેતુથી કહો છો કે ‘જીવ આત્માધિકરણી, પરાધિકરણી અને તદુભયાધિકરણી પણ છે’? [ઉ૦] હે ગૌતમ! અવિરતિને આશ્રયી, અર્થાત્ અવિરતિરૂપ હેતુથી જીવ યાવત્-નિરધિકરણી નથી. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું.

જીવ આત્માધિકરણી, પરાધિકરણી કે તદુભયાધિકરણી?

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્! શું જીવોનું અધિકરણ આત્મપ્રયોગથી થાય છે, પરપ્રયોગથી થાય છે કે તદુભયપ્રયોગથી થાય છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! જીવોનું અધિકરણ આત્મપ્રયોગથી, પરપ્રયોગથી અને તદુભયપ્રયોગથી પણ થાય છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્! તે એ પ્રમાણે આપ શા હેતુથી કહો છો કે જીવોનું અધિકરણ આત્મપ્રયોગથી, પરપ્રયોગથી અને તદુભયપ્રયોગથી થાય છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! અવિરતિને આશ્રયી, અર્થાત્ જીવોનું અધિકરણ અવિરતિરૂપ હેતુથી યાવત્-તદુભયપ્રયોગથી થાય છે. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું.

જીવોનું અધિકરણ શાથી થાય છે? અધિકરણનો હેતુ

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્! શરીરો કેટલાં કહ્યાં છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! શરીરો પાંચ કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-૧ ઔદારિક, યાવત્-૫ કાર્મણ.

શરીરના પ્રકાર.

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્! ઇંદ્રિયો કેટલી કહી છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! ઇંદ્રિયો પાંચ કહી છે, તે આ પ્રમાણે-૧ શ્રોત્રેંદ્રિય, યાવત્-૫ સ્પર્શેન્દ્રિય.

ઇન્દ્રિયોના પ્રકાર.

૧૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્! યોગના કેટલા પ્રકાર કહ્યા છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! યોગના ત્રણ પ્રકાર કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-૧ મનયોગ, ૨ વચનયોગ અને ૩ કાયયોગ.

યોગના પ્રકાર

૭ * શરીરાદિ અધિકરણ સહિત જીવ તે સાધિકરણી, (અહિં સમાસાચેં ઇન્ પ્રલય છે,) કેમકે સસારી જીવને શરીર ઇન્દ્રિયાદિક રૂપ અન્તર અધિકરણ તો હમેશા સાધેજ હોય છે. શબ્દાદિક વાહ્ય અધિકરણ નિયતપણે સાધે હોતા નથી, પણ તેનો અવિરતિરૂપ મમત્વભાવ નિયત સદ્ચારી હોવાથી શબ્દાદિ વાહ્ય અધિકરણનો અપેક્ષા પણ જીવ સાધિકરણી કહેવાય છે, અને તેથીજ સયતોને શરીરાદિ છતાં તેની અવિરતિના અભાવથી સાધિકરણીપણું નથી-ટી.રા.

૮ † જે કૃષ્ણાદિ આરંભમા સ્વયં પ્રરૂપિત કરે તે આત્માધિકરણી, અન્યની પાસે કરાવે તે પરાધિકરણી અને સ્વયં કરે અને અન્યની પાસે પણ કરાવે તે ઉભયાધિકરણી.-ટી.કા

૯ ‡ આત્મપ્રયોગનિર્વૃત્તિ એટલે હિંસાદિ પાપ કાર્યમા પ્રરૂપિત મન આદિના વ્યાપારથી ઉત્પન્ન થયેલ અધિકરણ, અન્યને હિંસાદિ પાપ કાર્યમા પ્રવર્તેલવા એ ઉત્પન્ન થયેલ વચનાદિ અધિકરણ તે પરપ્રયોગનિર્વૃત્તિ અને આત્મદ્વારા તથા અન્યને પ્રવર્તેલ કરાવવા દ્વારા ઉત્પન્ન થયેલ તે તદુભયપ્રયોગનિર્વૃત્તિ અધિકરણ કહેવાય છે. સ્વાધ્યાસાદિ જે જીવોને વચનાદિ વ્યાપાર નથી તેમને જે પરપ્રયોગાદિ અધિકરણ કહેલ છે તે અવિરતિભાવને આશ્રયી જાણવું-ટી.કા.

૧૩. [પ્ર૦] જીવે નં મંતે! ઓરાલિયસરીરં નિઘ્નત્તેમાણે કિં અધિકરણી, અધિકરણં? [ઉ૦] ગોયમા! અધિકરણી ત્રિ અધિકરણં પિ । [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં મંતે! एवं वुच्चद्—‘અધિકરણી ચિ અધિકરણં પિ’? [ઉ૦] ગોયમા! અવિરતિં પહુષ્, સે તેણટ્ટેણં જાવ—અધિકરણં પિ ।

૧૪. [પ્ર૦] પુઢવિકાઢ્ણેણ નં મંતે! ઓરાલિયસરીરં નિઘ્નત્તેમાણે કિં અધિકરણી, અધિકરણં? [ઉ૦] एवं चेव, एवं जाव—મણુસે । एवं वेदद्वियसरीरं पि, नवरं जस्स अत्थि ।

૧૫. [પ્ર૦] જીવે નં મંતે! આહારગસરીરં નિઘ્નત્તેમાણે કિં અધિકરણી—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા! અધિકરણી ચિ, અધિકરણં પિ । [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં જાવ—અધિકરણં પિ? [ઉ૦] ગોયમા! પમાયં પડુચ્ચ, સે તેણટ્ટેણં જાવ—અધિકરણં પિ । एवं मणुस्से चि, तेयासरीरं जहा ओरालियं, नवरं सध्वजीवाणं भाणियधं, एवं कम्मगसरीरं पि ।

૧૬. [પ્ર૦] જીવે નં મંતે! સોઢંદિયં નિઘ્નત્તેમાણે કિં અધિકરણી, અધિકરણં? [ઉ૦] एवं जहेव ओरालियसरीरं तहेव सोइंदियं पि भाणियधं, नवरं जस्स अत्थि सोइंदियं, एवं चर्णिपट्टियं-वाणंदियं-जिम्मिदियं-फासंदियाण चि, नवरं जाणियधं जस्स जं अत्थि ।

૧૭. [પ્ર૦] જીવે નં મંતે! મણજોગં નિઘ્નત્તેમાણે કિં અધિકરણી, અધિકરણં? [ઉ૦] एवं जहेव सोइंदियं तहेव निरवसेसं, वइजोगो एवं चेव, नवरं एगिंदियवजाणं । एवं कायजोगो चि, नवरं सध्वजीवाणं, जाव—वेमाणिप । ‘સેવં મંતે! સેવં મંતે’! ત્તિ ।

સોલસમે સપ્તમો ઉદ્દેસો સમાપ્તો ।

૧૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્! ઔદારિક શરીરને વાધતો જીવ અધિકરણી છે કે અધિકરણ છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! તે અધિકરણી પણ છે અને અધિકરણ પણ છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્! એ પ્રમાણે આ હેતુથી કહો છો કે ‘ઔદારિક શરીરને વાધતો જીવ અધિકરણી છે અને અધિકરણ પણ છે’? [ઉ૦] હે ગૌતમ! અવિરતિને આશ્રયી. અર્થાત્ અવિરતિરૂપ હેતુથી પૂર્વ પ્રમાણે યાવત્—અધિકરણ પણ છે.

૧૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્! ઔદારિક શરીરને વાધતો પૃથ્વીકાયિક જીવ અધિકરણી છે કે અધિકરણ છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. અને એ પ્રમાણે યાવત્ મનુષ્યો સુધી જાણવું. એ પ્રમાણે વૈક્રિય શરીર સંબંધે પણ સમજવું, પણ તેમાં! એ વિશેષ છે કે જે જીવોને જે શરીર હોય તેમના વિષે તે શરીર સંબંધે કહેવું.

૧૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્! આહારક શરીરને વાધતો જીવ અધિકરણી છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ! તે અધિકરણી પણ છે અને અધિકરણ પણ છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્! તે એ પ્રમાણે આ હેતુથી કહો છો કે તે યાવત્—‘અધિકરણ પણ છે’? [ઉ૦] હે ગૌતમ! પ્રમાદને આશ્રયી, અર્થાત્ પ્રમાદરૂપ કારણને લડને તે યાવત્—‘અધિકરણ પણ છે.’ એ પ્રમાણે મનુષ્ય સંબંધે પણ જાણવું. ઔદારિક શરીરની પેટે તૈજસ શરીર સંબંધે પણ કહેવું, પણ તેમાં વિશેષ એ છે કે, [તૈજસ શરીર સર્વ જીવોને હોવાથી] સર્વ જીવોને વિષે એ પ્રમાણે સમજવું. એજ પ્રમાણે કાર્મણ શરીર વિષે પણ જાણવું.

૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્! શ્રોત્રેન્દ્રિયને વાધતો જીવ અધિકરણી છે કે અધિકરણ છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! જેમ ઔદારિક શરીરને વિષે કહેછું છે તેમ શ્રોત્રેન્દ્રિયને વિષે પણ કહેવું. વિશેષ એ છે કે જે જીવોને શ્રોત્રેન્દ્રિય હોય તેમના વિષે તે કહેવું. એ પ્રમાણે ચક્ષુરેન્દ્રિય, શ્રણેન્દ્રિય, જિહ્વેન્દ્રિય, અને સ્પર્શેન્દ્રિય સંબંધે પણ જાણવું વિશેષ એ કે જે જીવોને જે ઇન્દ્રિય હોય તેમના વિષે તે ઇન્દ્રિય સંબંધે કહેવું.

૧૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્! મનોયોગને વાધતો જીવ અધિકરણી છે કે અધિકરણ છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! જેમ શ્રોત્રેન્દ્રિયના વિષયમાં કહ્યું છે તેમ આ વિષયમા પણ વડું કહેવું. એ પ્રમાણે વચનયોગ સંબંધે પણ સમજવું. વિશેષ એ કે વચનયોગમા એકેન્દ્રિય જીવો ન લેતા. એ પ્રમાણે કાયયોગ સંબંધે જાણવું. અને તેમાં વિશેષ એ કે કાયયોગ સર્વજીવોને હોવાથી સર્વના વિષે તે સમજવું. એ પ્રમાણે યાવત્—વૈમાનિકો સુધી જાણવું ‘હે ભગવન્! તે એમજ છે, હે ભગવન્! તે એમજ છે.’

સોલસમા શતકમાં પ્રથમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

૧૪ * હવે અહિં દહકના નમયી પ્રશ્ન કરે છે તેમા ઔદારિક શરીર નારક અને દેવોને હોતુ નથી, તેથી નારક અને ધમુરારિ દેવોને છોડી પૃથિવીકાયિકને આશ્રયી પ્રશ્ન કર્યો છે.

† નારક, દેવ, વાયુ, પંચેન્દ્રિય તિર્થક અને મનુષ્યને વૈક્રિયશરીર હોય છે. તેમાં નારક અને દેવને ભવપ્રલય વૈક્રિયશરીર હોય છે એટલે કે તેમને જન્મ-નીજ એ શરીર પ્રાપ્ત હોય છે, અને પંચેન્દ્રિય તિર્થક અને મનુષ્યને લઘિપ્રલય વૈક્રિય શરીર હોય છે એટલે કે વૈક્રિય શરીર કરવાની જેને યાસ શક્તિ પ્રાપ્ત નથી હોય તેને જ હોય છે વાયુકાયને પણ વૈક્રિય શક્તિ પ્રાપ્ત બદેલી હોવાથી તેને વૈક્રિય શરીર હોય છે જુઓ—ભગ૦ ચં૦ ૨ શ૦ ૩ સ૦ ૪ પૃ૦ ૮૭.

૧૫ † આહારક શરીર સયત મનુષ્યને જ હોય છે, તેથી મૂલ પ્રશ્ન મનુષ્યને હૃદયીને કરવો જોઈએ, છતાં પ્રથમ પ્રશ્ન સામાન્ય જીવજાતિને હૃદયીને કરવામા આવ્યો છે, તેનું કારણ માત્ર કમનું અનુસરણ છે. કારણ કે અહિં પ્રથમ દરેક પ્રશ્ન સામાન્ય જીવસમૂહને હૃદયીને કરવામા આવે છે અને પછીના પ્રશ્નો દહકના કમ પ્રમાણે કરવામાં આવે છે. અહિં અવિરતિનો અભાવ હોવાથી અવિરતિ અધિકરણ નથી, પણ પ્રમાદરૂપ અધિકરણ છે.

વીઓ ઉદ્દેસો.

૧. [પ્ર૦] રાયગિહે જાવ-एवं वयासी-जीवाणं भंते ! किं जरा, सोगे ? [उ०] गोयमा ! जीवाणं जरा चि सोगे चि । [प्र०] से केणट्टेणं भंते ! एवं बुच्चइ-जाव-‘सोगे चि’ ? [उ०] गोयमा ! जे णं जीवा सारीरं वेदणं वेदंति, तेसि णं जीवाणं जरा; जे णं जीवा माणसं वेदणं वेदंति तेसि णं जीवाणं सोगे, से तेणट्टेणं जाव-सोगे चि । एवं नेरइयाण चि । एवं जाव-यणियकुमारणं ।

૨. [પ્ર૦] પુઢવિકાઢયાણં ભંતે ! કિં જરા, સોગે ? [ઉ૦] ગોયમા ! પુઢવિકાઢયાણં જરા, નો સોગે । [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં જાવ-‘નો સોગે’ ? [ઉ૦] ગોયમા ! પુઢવિકાઢયા ણં સારીરં વેદણં વેદંતિ, નો માણસં વેદણં વેદંતિ, સે તેણટ્ટેણં જાવ-નો સોગે । એવં જાવ-ચરિરિદિયાણં । સેસાણં જહા જીવાણં, જાવ-વેમાણિયાણં । ‘સેવં ભંતે ! સેવં ભંતે’ ! ત્તિ જાવ-પજ્જુવાસતિ ।

૩. [પ્ર૦] તેણં કાલેણં તેણં સમણં સક્કે દેવિંદે દેવરાયા વજ્જપાણી પુરંદરે જાવ-ભુંજમાણે વિહરइ । इमं च णं केवल-कप्पं जंबुद्दीवं दीवं विपुलेणं ओहिणा आभोएमाणे २ पासति समणं भगवं महावीरं जंबुद्दीवे दीवे । एवं जहा ईसाणे तइय-सए तहेव सक्के चि । नवरं आभिओगे ण सहावेति, पायत्ताणियाहिवई हरी, सुघोसा घंटा, पालओ विमाणकारी, पालगं विमाणं, उत्तरिह्ले निज्जाणमग्गे, दाहिणपुरच्छिमिह्ले रतिकरपव्वण, सेसं तं चेव, जाव-नामगं सावेत्ता पज्जुवासति । धम्मकहा, जाव-परिसा पडिगया । तए णं से सक्के देविंदे देवराया समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतियं धम्मं सोचा निसम्म हट्ठ-तुट्ठ० समणं भगवं महावीरं वंदति नमंसति, वंदित्ता नमंसित्ता एवं वयासी-

૪. [પ્ર૦] કત્તિવિહે ણં ભંતે ! ઉગ્ગહે પવ્વત્તે ? [ઉ૦] સક્કા ! પંચવિહે ઉગ્ગહે પવ્વણત્તે, તંજહા-૧ દેવિંદોગ્ગહે, ૨ રાયો-

દ્વિતીય ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] રાજગૃહમા [ભગવાન્ ગૌતમ] યાવત્-આ પ્રમાણે વોલ્યા કે, હે ભગવન્ ! શું જીવોને જરા-વૃદ્ધાવસ્થા અને શોક હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જીવોને જરા પળ હોય છે અને શોક પળ હોય છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે એ પ્રમાણે જા હેતુથી કહો છો કે, જીવોને જરા અને શોક હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જે જીવોને શારીરિક વેદના હોય છે તે જીવોને જરા હોય છે, અને જે જીવોને માનસિક વેદના હોય છે તે જીવોને શોક હોય છે, માટે તે હેતુથી એમ કહ્યું છે કે જીવોને જરા અને શોક હોય છે, એ પ્રમાણે નૈરયિકો સંવંધે તથા યાવત્-સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પૃથિવીકાયિકોને જરા અને શોક હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પૃથિવીકાયિકને જરા હોય છે, પળ શોક નથી હોતો. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તેણું શું કારણ કે પૃથિવીકાયિકોને જરા હોય અને શોક ન હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પૃથિવીકાયિકો શારીરિક વેદનાને અનુભવે છે, પળ માનસિક વેદનાને અનુભવતા નથી માટે તેઓને જરા હોય છે, પળ શોક નથી હોતો. એ પ્રમાણે યાવત્-ચતુરિંદ્રિય જીવો સુધી જાણવું. વાકીના જીવો માટે સામાન્ય જીવોની પેટે સમજવું. અને એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી કહેવું. ‘હે ભગવન્ ! તે એમ જ છે, હે ભગવન્ ! તે એમ જ છે’-એમ કહી યાવત્-પર્યુપાસના કરે છે.

૩. તે કાલે તે સમયે શક્ર, દેવેન્દ્ર, દેવરાજ, વજ્રપાણિ, પુરંદર યાવત્-સુખને ભોગવતો વિહરે છે, અને પોતાના વિગાલ અવધિજ્ઞાન વંદે આ સમસ્ત જંબુદ્વીપને અવલોકતો અવલોકતો જંબુદ્વીપમા શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને જુએ છે. અહીં તૃતીય જાતકમા કહેલ ‘ઈશાનેન્દ્રની વક્તવ્યતા પ્રમાણે શક્રની વધી વક્તવ્યતા કહેવી. વિશેષ એ છે કે આ શક્ર આભિયોગિક દેવોને વોલાવતો નથી. એનો સેનાધિપતિ હરિનૈગમેપી દેવ છે, ઘંટા સુધોપા છે, પાલક નામે દેવ વિમાનનો વનાવનાર છે, વિમાનનું નામ પાલક છે, એનો નિકલ્લવાનો માર્ગ ઉત્તર દિશાએ છે, દક્ષિણ પૂર્વમા-અગ્નિકોણમાં રતિકર પર્વત છે. વાકી વધું તેજ પ્રમાણે જાણવું. યાવત્-શક્ર પોતાનું નામ સમજાવી ભગવતની પર્યુપાસના કરે છે. શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે ધર્મકથા કહી. યાવત્-સમા પાછી ગઈ. સ્વાસ્થ્ય તે શક્ર, દેવેન્દ્ર, દેવરાજ શ્રમણ ભગવંત મહાવીર પાસેથી ધર્મને સાંભળી, અવવારી હર્ષવાલો અને સતોપવાલો થઈ શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વાદી, નમી આ પ્રમાણે વોન્યો-—

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અવગ્રહ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે ? [ઉ૦] હે શક્ર ! અવગ્રહ પાંચ પ્રકારનો કહ્યો છે. તે આ પ્રમાણે- ૧ દેવેન્દ્રાવગ્રહ, ૨ રાજાવગ્રહ, ૩ ગૃહપતિઅવગ્રહ, ૪ સાગારિકાવગ્રહ અને ૫ સાધર્મિકાવગ્રહ. જે આ શ્રમણ નિર્પ્રત્યો આજકાલ વિચરે

જરા અને શોક.
જગ અને શોક
હોવાનું કારણ.

પૃથ્વીકાયિક જીવોને
જરા અને શોક હોય?
શોક નહિ હોવાનું
કારણ

શક્રેન્દ્રનું વર્ણન અને
તેજ મગન પાસે
યાવતું

અવગ્રહનો પ્રશ્ન અને
શક્રનું સ્વપ્નાન-
ગમન.

૧ * જરા શારીરિક દુ રૂપ છે અને શોક માનસિક દુ રૂપ છે, માટે મનોયોગ વિનાના જીવોને કેવલ જરા અને મનોયોગવાળા જીવોને જરા અને શોક વધે હોય છે.-ટીકા.

૨ † મગ. ૨૦. ૨ શ. ૩ ઉ. ૧ પૃ. ૨૩.

૪ ‡ અવગ્રહ-સ્વામીપણું, તેના પાંચ પ્રકાર છે તેમાં ૧ પ્રથમ દેવેન્દ્રાવગ્રહ. દેવેન્દ્ર એટલે શક્ર અને ઈશાનેન્દ્ર, તેણું સ્વામીપણું ઇન્દુકર્મે દક્ષિણ લોકાર્ધ અને ઉત્તરલોકાર્ધમા છે, માટે તે દેવેન્દ્રાવગ્રહ કહેવાય છે. ૨ ચક્રવર્તિને અધીન ભરતાદિ છ ક્ષેત્રમાં રાજાઢવગ્રહ હોય છે. ૩ માઢલિક રાજાના પોતાના તાવાના દેશમા ગૃહપતિઅવગ્રહ હોય છે. ૪ ઘટસ્થને પોતાની માલિકીના ઘર વગેરેમા સાગારિકાવગ્રહ હોય છે. ૫ સગાન ધર્મવાઢા સાધુઓ પરસ્પર સાધર્મિક કહેવાય છે, તેઓનો વર્ષોક્રતુ સિવાયના કાલમા એક માસ સુધી અને વર્ષોક્રતુમા ચાર માસ સુધી પાંચ કોશપર્યંત ક્ષેત્રમા સાધર્મિકાવગ્રહ હોય છે.-ટીકા.

ગ્ગહે, ૩ ગાદાવરુગ્ગહે. ૪ સાગારિયુગ્ગહે, ૫ સાહમિયુગ્ગહે । જે ટમે મંતે ! યજ્ઞત્તાપ સમળા નિગ્ગંયા વિહરંતિ ઇન્દ્રિયં નં અહં ઉગ્ગહં અણુજાણામીતિ કટ્ટુ સમળં મગ્ગં મહાવીરં વંદંતિ નમંસતિ, વંદિત્તા નમંસિત્તા તમેવ દિયં જાણવિમાણં ટુરુહતિ, ટુરુહિત્તા જામેવ દિસં પાડમ્ભૂપ તામેવ દિસં પડિગપ ।

૫. [પ્ર૦] ‘મંતે’ ! ત્તિ મગ્ગં ગોયમે સમળં મગ્ગં મહાવીરં વંદંતિ નમંસતિ, વંદિત્તા નમંસિત્તા ઇવં વયાસી—‘જં નં મંતે’ ! સક્કે દેવિંદે દેવરાયા તુજ્જે નં ઇવં વદ્ધ, સચ્ચે નં ઇસમદ્ધે ? [ઉ૦] હંતા સચ્ચે ।

૬. [પ્ર૦] સક્કે નં મંતે ! દેવિંદે દેવરાયા કિં સમ્માવાદી, મિચ્છાવાદી ? [ઉ૦] ગોયમા ! સમ્માવાદી, નો મિચ્છાવાદી ।

૭. [પ્ર૦] સક્કે નં મંતે ! દેવિંદે દેવરાયા કિં સચ્ચં માસં માસતિ, મોસં માસં માસતિ, સચ્ચામોસં માસં માસતિ, અસચ્ચામોસં માસં માસતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! સચ્ચં પિ માસં માસતિ, જાવ—અસચ્ચામોસં પિ માસં માસતિ ।

૮. [પ્ર૦] સક્કે નં મંતે ! દેવિંદે દેવરાયા કિં સાવજ્ઞં માસં માસતિ, અણવજ્ઞં માસં માસતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! સાવજ્ઞં પિ માસં માસતિ, અણવજ્ઞં પિ માસં માસતિ । [પ્ર૦] સે કેણદ્ધેણં મંતે ! ઇવં બુદ્ધ—સાવજ્ઞં પિ જાવ—અણવજ્ઞં પિ માસં માસતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જાહે નં સક્કે દેવિંદે દેવરાયા સુહુમકાર્યં અણિજૂહિત્તા નં માસં માસતિ તાહે નં સક્કે દેવિંદે દેવરાયા સાવજ્ઞં માસં માસતિ, જાહે નં સક્કે દેવિંદે દેવરાયા સુહુમકાર્યં નિજૂહિત્તા નં માસં માસતિ તાહે નં સક્કે દેવિંદે દેવરાયા અણવજ્ઞં માસં માસતિ, સે તેણદ્ધેણં જાવ—માસતિ ।

૯. [પ્ર૦] સક્કે નં મંતે ! દેવિંદે દેવરાયા કિં મવસિદ્ધિપ, અમવસિદ્ધિપ, સમ્મદિટ્ઠિપ—ઇવં જહા મોડહેસપ સપંકુ-મારો, જાવ—નો અચરિમે ।

૧૦. [પ્ર૦] જીવાણં મંતે ! કિં ચેયકકા કમ્મા કજંતિ, અચેયકકા કમ્મા કજંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જીવાણં ચેય-કકા કમ્મા કજંતિ, નો અચેયકકા કમ્મા કજંતિ । [પ્ર૦] સે કેણદ્ધેણં મંતે ! ઇવં બુદ્ધ—જાવ—‘કજંતિ’ ? [ઉ૦] ગોયમા !

છે તેઓને હું અવગ્રહનો અનુજા આપું છું. ખમ કહી તે શક્ર શ્રમણ મગ્ગં મહાવીરને વાંદી નમી તેજ દિવ્ય વિમાન ઉપર વેસી જ્યાથી આવ્યો હતો ત્યાં ચાલ્યો ગયો.

૫. [પ્ર૦] ‘મગ્ગન્’ ! એમ કહી મગ્ગં ગૌતમ શ્રમણ મગ્ગં મહાવીરને વાંદી, નમી આ પ્રમાણે બોલ્યા કે—હે મગ્ગન્ ! શક્ર દેવેન્દ્ર દેવરાજે જે આપને પૂર્વ પ્રમાણે [અવગ્રહ સંવંધી] કહ્યું તે અર્થ સત્ય છે ? [ઉ૦] હા ગૌતમ ! એ અર્થ સત્ય છે.

૬. [પ્ર૦] હે મગ્ગન્ ! શક્ર દેવેન્દ્ર દેવરાજ શું સત્યવાદી છે કે મિથ્યાવાદી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે સત્યવાદી છે પણ મિથ્યાવાદી નથી.

૭. [પ્ર૦] હે મગ્ગન્ ! શક્ર દેવેન્દ્ર દેવરાજ સત્યભાષા બોલે છે, મૃપા ભાષા બોલે છે, સત્યમૃપા ભાષા બોલે છે કે અસત્યમૃપા ભાષા બોલે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે સત્ય ભાષા બોલે છે, યત્ત—અસત્યમૃપા ભાષા પણ બોલે છે.

૮. [પ્ર૦] હે મગ્ગન્ ! શક્ર દેવેન્દ્ર દેવરાજ સાવધ (પાપયુક્ત) ભાષા બોલે કે નિરવધ (પાપરહિત) ભાષા બોલે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે સાવધ અને નિરવધ બન્ને ભાષા બોલે. [પ્ર૦] હે મગ્ગન્ ! તેનું શું કારણ કે શક્ર સાવધ અને નિરવધ એ બન્ને ભાષા બોલે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! શક્ર દેવેન્દ્ર દેવરાજ ગ્યારે સૂઝ કાર્ય—હસ્ટા અથવા વલ્લ વડે મુઠ્ઠા લાંબા વિના બોલે લારે તે સાવધ ભાષા બોલે છે અને મુઠ્ઠા લાંબાને બોલે લારે તે નિરવધ ભાષા બોલે છે, માટે તે દેવુથી તે શક્ર સાવધ અને નિરવધ બન્ને ભાષા બોલે છે.

૯. [પ્ર૦] હે મગ્ગન્ ! તે શક્ર દેવેન્દ્ર દેવરાજ મવસિદ્ધિક છે, અમવસિદ્ધિક છે, સમ્યગ્દિટ્ઠિ છે, [કે મિથ્યાદિટ્ઠિ છે ?] [ઉ૦] જેમ ઈશ્રીના શતકના પ્રથમ ઉદ્દેશ્યમાં સનત્કુમાર માટે કહ્યું છે તેમ અહિં પણ જાણવું. અને તે યાવત્,—‘અચરમ નથી’ એ પાઠ સુધી જાહેરું.

૧૦. [પ્ર૦] હે મગ્ગન્ ! જીવોના કર્મો ચૈતન્યદ્વન હોય છે કે અચૈતન્યદ્વન હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જીવોના કર્મો ચૈતન્ય-

૮ * હસ્ટાદિકથી મુઠ્ઠા ટાંકીને બોલનાર નિરવધ ભાષા બોલે છે, કારણ કે તેનો વાયુકલ્પિક જીવને વચાવવાનો પ્રયત્ન હોવાથી તે સાવધાનતાપૂર્વક બોલે છે. દબાવે મુઠ્ઠા બોલનાર સાવધ ભાષા બોલે છે, કેમકે તેનો જીવસરજાનો યત્ન નહિ હોવાથી તે અસાવધાનતાપૂર્વક બોલે છે—દીકા.

જીવાળં આહારોચચિયા પોગ્ગલા, વૅંદિચિયા પોગ્ગલા, કલેવરચિયા પોગ્ગલા તહા તહા ણં તે પોગ્ગલા પરિણમંતિ, નત્થિ અંચેયકઢા કમ્મા સમણાડસો !, દુઢ્ઢાણેસુ, દુસેજ્ઞાસુ, દુન્નિસીદિયાસુ તહા તહા ણં તે પોગ્ગલા પરિણમંતિ, નત્થિ અંચેયકઢા કમ્મા સમણાડસો !, આયંકે સે વહાપ હોતિ, સંકપ્પે સે વહાપ હોતિ, મરણંતે સે વહાપ હોતિ તહા તહા ણં તે પોગ્ગલા પરિણમંતિ, નત્થિ અંચેયકઢા કમ્મા સમણાડસો !, સે તેણ્ઠેણં જાવ—કમ્મા કજ્ઞંતિ, एवं નેરતિયાણ વિ, एवं જાવ—વેમાણિયાણં । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! ત્તિ જાવ—વિહરતિ ।

સોલસમે સળ વીઓ ઉદેસો સમત્તો ।

કૃત હોય છે પણ અચૈતન્યકૃત નથી હોતા. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તેનું શું કારણ છે કે ‘જીવોના કર્મો ચૈતન્યકૃત હોય છે પણ અચૈતન્યકૃત નથી હોતા’ ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! *જીવોએ જ આહારરૂપે, શરીરરૂપે અને કલેવરરૂપે ઉપચિત (સંચિત) કરેલા પુદ્ગલો તે તે રૂપે પરિણમે છે, માટે હે આયુષ્મન્ શ્રમણ ! અચૈતન્યકૃત કર્મો નથી. તથા દુઃસ્થાનરૂપે, દુઃશય્યારૂપે, અને દુર્નિપઘારૂપે તે તે પુદ્ગલો પરિણમે છે માટે હે આયુષ્મન્ શ્રમણ ! અચૈતન્યકૃત કર્મપુદ્ગલો નથી. તથા તે આત્મકરૂપે પરિણમી જીવના વધ માટે થાય છે, સંકલ્પરૂપે પરિણમી જીવના વધ માટે થાય છે અને મરણાતરૂપે પરિણમી જીવના વધ માટે થાય છે માટે હે આયુષ્મન્ શ્રમણ ! કર્મ પુદ્ગલો અચૈતન્યકૃત નથી. તે કારણથી યાવત્—જીવોના કર્મો અચૈતન્યકૃત નથી. એ પ્રમાણે નૈરયિકો સંવધે અને યાવત્—વૈમાનિકો સંવધે પણ જાણવું. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’—એમ કહી યાવત્ વિહરે છે.

કર્મો ચૈતન્યકૃત છે
વૈમાનિકો.

સોલસા શતકમાં દ્વિતીય ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

તર્કીઓ ઉદ્દેસો.

૧. [પ્ર૦] રાયગિહે જાવ—एवं વયાસી—કતિ ણં મંતે ! કમ્મપયડીઓ પળ્લન્તાઓ ? [ઉ૦] ગોયમા ! અદ્ધ કમ્મપયડીઓ પળ્લન્તાઓ, તંજહા—૧ નાણાવરણિજ્ઞં, જાવ—૮ અંતરાદયં, एवं જાવ—વેમાણિયાણં ।

૨. [પ્ર૦] જીવે ણં મંતે ! નાણાવરણિજ્ઞં કમ્મં વેદેમાણે કતિ કમ્મપગડીઓ વેદેતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! અદ્ધ કમ્મપગ-

તૃતીય ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] રાજગૃહમા [ભગવાન્ ગૌતમ] યાવત્—આ પ્રમાણે બોલ્યા કે—હે ભગવન્ ! કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! આઠ કર્મપ્રકૃતિઓ કહી છે. તે આ પ્રમાણે—૧ જ્ઞાનાવરણીય, યાવત્—૮ અતરાય. એ પ્રમાણે યાવત્—વૈમાનિકો સુધી જાણવું.

કર્મપ્રકૃતિ.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જ્ઞાનાવરણીય કર્મને વેદતો જીવ વીજી કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ વેદે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! આઠ કર્મપ્રકૃતિઓને વેદે છે. એ પ્રમાણે અહીં પ્રજ્ઞાપનાસૂત્રમા કહેલ ‘વેદાવેદ’ નામનો સમગ્ર ઉદ્દેશક કહેવો. તથા તેજ પ્રકારે ‘વેદાવંધ’ નામનો

જ્ઞાનાવરણીયને વેદતો
જીવ કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓને વેદે ?

૧૦ * જેમ જીવોએ આહારાદિરૂપે સચિત કરેલા પુદ્ગલો આહારાદિરૂપે પરિણમે છે, તેમ કર્મપુદ્ગલરૂપે સચિત કરેલા પુદ્ગલો જીવોને તે તે રૂપે પરિણમે છે તથા તે (કર્મપુદ્ગલો) ટાઢ, તડકો, ડાસ, મચ્છર વગેરે સુક્ષ્મ સ્થાનમા, દુ સ્પર્શપાદક વસ્તુમા અને દુ સ્પર્શક સ્વાધ્યાયભૂમિમા દુ સ્પર્શપાદકરૂપે પરિણમે છે, જીવોને જ દુ સ્પર્શ સંભવ હોવાથી દુ સ્પર્શ હેતુભૂત કર્મો તેણેજ કર્યા છે. વળી તે (કર્મપુદ્ગલો) આતંક—રોગરૂપે, સંસ્કલ્પ—મયાદિનિસ્કલ્પરૂપે અને મરણાન્ત ઉપપાત્તરૂપે અર્થાત્ રોગાદિજનક અસાતવેદનીયરૂપે પરિણમે છે અને તે વધના હેતુભૂત થાય છે, અને વધ જીવનો જ ઘતો હોવાથી વધના હેતુરૂપ અસાતવેદનીય પુદ્ગલો જીવકૃત છે, માટે ‘ચૈતન્યકૃત કર્મો હોય છે’ એમ કહ્યું છે.

૨ * ‘જ્ઞાનાવરણીયાદિ આઠ કર્મમાની કોઈ પણ એક પ્રકૃતિને વેદતો વીજી કેટલી પ્રકૃતિઓને વેદે’—એ વિચાર વેદાવેદ પદમા છે. જ્ઞાનાવરણીય કર્મને વેદતો આઠ કર્મપ્રકૃતિને વેદે. જ્યારે મોહનીય કર્મનો ક્ષય થાય ત્યારે તે સિવાય સાત કર્મ પ્રકૃતિઓને વેદે. જેમ સામાન્ય જીવને આશ્રયી કલું તેમ મનુષ્ય-વંદકને આશ્રયી જાણવું નારવધી મારી વૈમાનિક સુધી કોઈ પણ કર્મને વેદતો આઠ જ કર્મ પ્રકૃતિઓ વેદે સુઓ પ્રજ્ઞા ૦ પદ ૨૭ પ૦ ૪૧૭.

† વેદાવંધપદમા કોઈ પણ એક કર્મપ્રકૃતિને વેદતો કેટલી પ્રકૃતિઓને વાધે એવું પ્રતિપાદન કરેલું છે. જીવ જ્ઞાનાવરણીય કર્મને વેદતો સાત, આઠ, છ અને એક કર્મપ્રકૃતિ વાધે આયુષ્મનો વન્ધ કરે ત્યારે આઠ પ્રકૃતિઓનો વન્ધ કરે. આયુષ ન વાધે ત્યારે તે સિવાય સાત પ્રકૃતિઓ વાધે. સૂક્ષ્મસપ-રાય ગુણસ્થાનકે આયુષ અને મોહનીય સિવાય છ કર્મ પ્રકૃતિઓ વાધે, અને ઉપશાન્તમોહાદિ ગુણસ્થાનકે એક વેદનીય કર્મને વાધે. સુઓ—પ્રજ્ઞા ૦ પદ ૨૬ પ૦ ૪૧૫.

ડીઓ—પરં જહા પન્નવણાપ વેદાવેડેસઓ સો ચેવ નિરવસેસો માણિયઘો । વેદાયંધો યિ તહેવ, યંધાવેદો યિ તહેવ, યંધાવંધે યિ તહેવ માણિયઘો જાવ—વેમાણિયાણં તિ । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે ! ત્તિ જાવ—ધિહરતિ ।

ઉદ્દેશક પળ કહેવો. તેવી જ રીતે “યંધાવેદ” નામનો તથા “યંધાવંધ” નામનો ઉદ્દેશક પળ કહેવો. એ પ્રમાણે યાવડ—યેમાનિકો મુધી જાળું હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે—એમ કહી યાવડ—વિહરે છે.

* વન્ધાવેદ પદમાં ‘કોદ્ પળ એક વર્મપ્રતિનિ વાંધતો કેટલી પ્રતિબિંબો વેદે’ એવું પ્રતિપાદન કરેલું છે. જીવ જ્ઞાનાવરણીય વર્મ વાંધતો ધન્ય અર્થઃ પ્રતિબિંબો વેદે. જુઓ પ્રા. પદ ૨૫ પં ૪૧૪.

† વન્ધાવન્ધ પદમાં ‘કોદ્ પળ એક પ્રતિનિ વાંધતો જીવ વીગી કેટલી પ્રતિબિંબો વાંધે’ એવું પ્રતિપાદન કરેલું છે. જીવ જ્ઞાનાવરણીય વર્મ વાંધતો સાત, ઘાટ અને છ પ્રતિબિંબો વાંધે. આયુષ ન વાંધે ત્યારે તે વિવાય માત્ર, આયુષપરિત ઘાટ અને મોહનીય અને આયુષ વિના છ પ્રતિબિંબો વાંધે જુઓ પ્રા. પદ ૨૪ પં ૪૧૧.

‘જ્ઞાનાવરણાદિ એક પ્રતિબિંબા ઉદયમા ધન્ય કેટલી પ્રતિબિંબોનો ઉદય હોય’ તે સૂચિત કરનાર ‘વેદાવેદ’ ચન્દ્ર.

એક પ્રતિબિંબો ઉદય.

અન્ય પ્રતિબિંબોનો ઉદય.

	જ્ઞાનાં	દર્શં	વેદં	મોહં	આયુષ	નામ	ગોત્ર	અન્તરાય
જ્ઞાનાવરણ.	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧
દર્શનાવરણ.	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧
વેદનીય.	૧-૦	૧-૦	૧	૧-૦	૧	૧	૧	૧-૦
મોહનીય.	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧
આયુષ.	૧-૦	૧-૦	૧	૧-૦	૧	૧	૧	૧-૦
નામ.	૧-૦	૧-૦	૧	૧-૦	૧	૧	૧	૧-૦
ગોત્ર.	૧-૦	૧-૦	૧	૧-૦	૧	૧	૧	૧-૦
અન્તરાય.	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧

જ્ઞાનાવરણાદિ એક પ્રતિબિંબા ઉદયમા ધન્ય કેટલી પ્રતિબિંબોનો વન્ધ હોય તે સૂચિત કરનાર ‘વેદાવન્ધ’ ચન્દ્ર.

એક પ્રતિબિંબો ઉદય.

અન્ય પ્રતિબિંબોનો વન્ધ.

	જ્ઞાનાં	દર્શં	વેદં	મોહં	આયુષ	નામ	ગોત્ર	અન્તં
જ્ઞાનાવરણ.	૧-૦	૧-૦	૧	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦
દર્શનાવરણ.	૧-૦	૧-૦	૧	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦
વેદનીય.	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦
મોહનીય.	૧	૧	૧	૧	૧-૦	૧	૧	૧
આયુષ.	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦
નામ.	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦
ગોત્ર.	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦
અન્તરાય.	૧-૦	૧-૦	૧	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦

જ્ઞાનાવરણાદિ એક પ્રતિબિંબા વન્ધમા ધન્ય કેટલી પ્રતિબિંબોનો ઉદય હોય તે સૂચિત કરનાર ‘વન્ધાવેદ’ ચન્દ્ર.

એક પ્રતિબિંબો વન્ધ.

અન્ય પ્રતિબિંબોનો ઉદય.

	જ્ઞાનાં	દર્શં	વેદં	મોહં	આયુષ	નામ	ગોત્ર	અન્તં
જ્ઞાનાવરણ	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧
દર્શનાવરણ	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧
વેદનીય	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧	૧	૧-૦
મોહનીય.	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧
આયુષ.	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧
નામ.	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧
ગોત્ર.	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧
અન્તરાય.	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧

જ્ઞાનાવરણાદિ એક પ્રતિબિંબા વન્ધમાં ધન્ય કેટલી પ્રતિબિંબોનો વન્ધ હોય તે સૂચિત કરનાર ‘વન્ધાવન્ધ’ ચન્દ્ર

એક પ્રતિબિંબો વન્ધ.

અન્ય પ્રતિબિંબોનો વન્ધ.

	જ્ઞાનાં	દર્શં	વેદં	મોહં	આયુષ	નામ	ગોત્ર	અન્તં
જ્ઞાનાવરણ	૧	૧	૧	૧	૧-૦	૧	૧	૧
દર્શનાવરણ	૧	૧	૧	૧	૧-૦	૧	૧	૧
વેદનીય.	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦	૧-૦
મોહનીય	૧	૧	૧	૧	૧-૦	૧	૧	૧
આયુષ.	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧
નામ	૧	૧	૧	૧-૦	૧-૦	૧	૧	૧
ગોત્ર.	૧	૧	૧	૧-૦	૧-૦	૧	૧	૧
અન્તરાય	૧	૧	૧	૧	૧-૦	૧	૧	૧

સૂચના—આ ચત્રોમાં જ્યાં જ્યાં એક અક્ષર અને શૂન્ય સાથે આવેલા છે ત્યાં ત્યાં તે તે પ્રતિબિંબા ઉદયાદિક વિકલ્પે મમજવા.

३. तप णं समणे भगवं महावीरे अन्नदा कदायि रायगिहाथो नगराथो गुणसिद्धाथो चेइयाथो पडिनिक्खमति, २-मिन्ता वहिया जणवयविहारं विहरति । तेणं कालेणं तेणं समणं उल्लुयतीरे नामं नगरे होत्था, वन्नथो । तस्स णं उल्लुयतीरस्स नगरस्स वहिया उत्तरपुरच्छिमे दिसिभाए पत्थ णं पगजंवूए नामं चेइए होत्था, वन्नथो । तप णं समणे भगवं महावीरे अन्नदा कदायि पुद्धानुपुद्धि चरमाणे जाव-एगजंवूए समोसदे । जाव-परिसा पडिगया । 'मंते'त्ति भगवं गोयमे समणं भगवं महावीरं वंदइ नमंसइ, वंदित्ता नमंसित्ता एवं वयासी-

४. [प्र०] अणगारस्स णं मंते ! भावियप्पणो छट्ठंछट्ठेणं अणिविस्सत्तेणं जाव-आयावेमाणस्स तस्स णं पुरच्छिमेणं अवहं दिवसं नो कप्पति हत्थं वा पादं वा जाव-ऊरं वा आउट्टवेत्तए वा पसारत्तए वा, पच्चच्छिमेणं से अवहं दिवसं कप्पति हत्थं वा पादं वा जाव-ऊरं वा आउट्टवेत्तए वा पसारत्तए वा । तस्स णं अंसियाओ लंवंति, तं चेव वेजे अदप्पु, ईसिं पाडेति, ईसिं पाडेत्ता अंसियाओ छिदेज्जा, से नूणं मंते ! जे छिदति तस्स किरिया कज्जति, जस्स छिज्जति नो तस्स किरिया कज्जइ णणत्थेणेणं धम्मंतराइएणं ? [उ०] हंता गोयमा ! जे छिदति जाव-धम्मंतराइएणं । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' ति ।

सोलसमे सए तईओ उद्देशो समत्तो ।

३. सारवाद श्रमण भगवंत महावीरे अन्य कोई दिवसे राजगृह नगरना गुणसिद्धक चैत्यथी नीकळी बहारना बीजा देशोमां विहार कर्यो. ते काले ते समये उल्लुक्तीर नामनुं नगर हतुं. वर्णक. ते उल्लुक्तीर नामना नगरनी बहार ईगान कोणमां एकजंवूक नामनुं चैत्य हतुं. वर्णक. सार पछी अनुक्रमे विचरता श्रमण भगवंत महावीर अन्य कोई दिवसे एकजंवूनामक चैत्यमां समोसर्था, यावत्-सभा पाछी गइ. सार पछी 'भगवन्' ! एम कही भगवंत गौतम श्रमण भगवंत महावीरने वादी नमी आ प्रमाणे बोल्या—

छट्ठीर.

४. [प्र०] हे भगवन् ! *छट्ठ छट्ठना तपपूर्वक यावत्-निरंतर आतापना लेता भावितात्मा एवा अनगारने दिवसना पूर्वार्ध भागमां पोताना हाथ, पग, यावत्-उर-साथळने संकोचवा के पढोळा करवा कल्पता नथी, अने दिवसना पश्चिमार्ध भागमां पोताना हाथ, पग, यावत्-उरने संकोचवा अने पोहोळा करवा कल्पे छे. हवे [कायोत्सर्गमा रहेला] एवा ते अनगारने [नासिकामां] अशो छटकता होय अने ते अशोने कोई वैद्य जुए, जोईने ते अशोने कापवाने ते ऋपिने भूमि उपर सूवाडीने तेना अशो कापे तो हे भगवन् ! ते कापनार वैद्यने क्रिया लागे के जेना अशो कापाय छे तेने धर्मांतराय रूप क्रिया सिवाय बीजी पण क्रिया लागे ? [उ०] हे गौतम ! हा, जे कापे छे तेने [शुभ] क्रिया लागे छे, अने जेना अशो कापाय छे तेने धर्मांतराय सिवाय बीजी क्रिया नथी लागती. हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.

काउरत्तगमा रहेला मुनिना अशोने कापनार वैद्य अने मुनिने क्रिया लागेके नहि !

सोलसा शतकमां तृतीय उद्देशक समाप्त.

चउत्थो उद्देशो.

१. [प्र०] रायगिहे जाव-एवं वयासी-जावतियं णं मंते ! अन्नगिहायए समणे निग्गंथे कम्मं निज्जेरेति एवतियं कम्मं नरपप्पु नेरतिया णं वासेण वा वासेहिं वा (वाससएण वा) वाससएहिं वा खवंति ? [उ०] णो तिण्णहे समट्ठे ।

चतुर्थ उद्देशक.

१. [प्र०] राजगृहमां यावत्-आ प्रमाणे बोल्या के-हे भगवन् ! अन्नगिहायक (अन्न बिना ग्लान यएलो-नित्यभोजी) श्रमण निर्ग्रंथ जेटलं कर्म खपावे तेटलं कर्म नैरयिक जीवो नरकमां एक वरसे, अनेक वरसे के सो वरसे खपावे ? [उ०] हे गौतम ! ए अर्थ समर्थ-यथार्थ नथी.

नित्यभोजी श्रमण सो वरसे नैरयिको जेटली कर्मनी निर्ग्रंथ करे ?

* कायोत्सर्गना अभिप्रहवाळा अने निरन्तर छट्ठना तपपूर्वक आतापना लेता भावितात्मा साधुने कायोत्सर्गना रहेला होवाथी दिवसना पूर्व भागमां हस्तादि अवयवो संकोच करवा के पढोळा करवा न कल्पे, अने दिवसना पश्चिम भागमां कायोत्सर्ग नहि होवाथी हस्तादि अवयवो सुदुचित के पढोळा करवा कल्पे. हवे कायोत्सर्गमा रहेला ते साधुने नासिकामां अशो छटकता होय, तेने कोई वैद्य जुए अने ते साधुने सूवाडी अशोने कापे तो ते वैद्यने धर्मगुप्ति होवाथी सारकार्यमा प्रवृत्तिरूप शुभ क्रिया होय, अने साधु निर्व्यापार होवाथी तेने शुभ क्रिया पण न होय, पण शुभप्याप्तना विच्छेदथी के अर्थछेःगु अनुगोदन करवाथी तेने धर्मान्तराय होय-दीका.

१ 'वाससएहिं' इति पाठो न सम्यक् प्रतिभाति ।

१ भ० सू०

૨. [પ્ર૦] જાવતિયં ણં મંતે ! ચડત્યમત્તિય સમણે નિગંથે કમ્મં નિજ્જરેતિ પ્યતિયં કમ્મં નરપ્પસુ નેરદયા વાસસણ્ણં વા વાસસણ્ણં વા વાસસહસ્સેહિં વા સવયંતિ ? [૩૦] ણો તિણ્ણે સમટ્ટે ।

૩. [પ્ર૦] જાવતિયં ણં મંતે ! છટ્ટમત્તિય સમણે નિગંથે કમ્મં નિજ્જરેતિ પ્યતિયં કમ્મં નરપ્પસુ નેરદયા વાસસહસ્સેણ વા વાસસહસ્સેહિં વા વાસસયસહસ્સેણ વા સવયંતિ ? [૩૦] ણો તિણ્ણે સમટ્ટે ।

૪. [પ્ર૦] જાવતિયં ણં મંતે ! અટ્ટમત્તિય સમણે નિગંથે કમ્મં નિજ્જરેતિ પ્યતિયં કમ્મં નરપ્પસુ નેરતિયા વાસસયસહસ્સેણ વા વાસસયસહસ્સેહિં વા વાસકોડીય વા સવયંતિ ? [૩૦] ણો તિણ્ણે સમટ્ટે ।

૫. [પ્ર૦] જાવતિયં ણં મંતે ! દસમમત્તિય સમણે નિગંથે કમ્મં નિજ્જરેતિ પ્યતિયં કમ્મં નરપ્પસુ નેરતિયા વાસકોડીય વા વાસકોડીહિં વા વાસકોડાકોડીય વા સવયંતિ ? [૩૦] ણો તિણ્ણે સમટ્ટે ।

૬. [પ્ર૦] સે કેણ્ણે મંતે ! एवं बुद्ध-‘जावतियं अन्नगिलातप समणे निगंथे कम्मं निज्जरेति प्यतियं कम्मं नरप्पसु नैरतिया वासेण वा वासेहिं वा वाससण्णं वा नो सवयंति, जावतियं चडत्यमत्तिप-एवं तं चैव पुष्पमणियं उच्चारयेयं, जाय-वासकोडाकोडीय वा नो सवयंति’ ? [३०] गोयमा ! से जहानामप केइ पुरिसे जुझे जराजज्जरियदेहे सिद्धितयावलितरंग-संपिण्णगत्ते पविरलपरिसद्वियदंतसेदी उण्णमिहप तण्णमिहप आउरे कुंक्षिप पिवासिप दुब्बले किल्ले एगं मदं कौसंगदियं शुक्कं जडिलं गंठिलं चिकणं वाइदं अपत्तियं मुंढेण परसुणा अन्नकमेज्जा, तप णं सें पुरिसे महंताइं २ सइइं करेइ, नो महं-ताइं २ दइइं अचइइ, एवामेव गोयमा ! नैरइयाणं पावाइं कम्माइं गादीकयाइं चिद्धणीकयाइं-एवं जहा छट्टसप, जाव-नो महापज्जवसाणा भवंति । से जहानामप केइ पुरिसे जहिकरणं आउडेमाणे मइया० जाव-नो महापज्जवसाणा भवंति । से

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ચતુર્થમ્મ (એક ઉપવાસ) કરનાર શ્રમણ નિર્મય જેટલું કર્મ યપાવે તેટલું કર્મ નૈરયિકા જીવો નરકમાં સો વરસે, અનેક સો વરસે કે હજાર વરસે યપાવે ! [૩૦] હે ગૌતમ ! એ અર્થ સમર્થ નથી.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! છટ્ટ મ્મ (બે ઉપવાસ) કરી શ્રમણ નિર્મય જેટલું કર્મ યપાવે તેટલું કર્મ નૈરયિકો નરકમાં એક હજાર વરસે, અનેક હજાર વરસે કે એક લાખ વરસે યપાવે ! [૩૦] હે ગૌતમ ! એ અર્થ સમર્થ નથી.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અટ્ટમ મ્મ (ત્રણ ઉપવાસ) કરી શ્રમણ નિર્મય જેટલું કર્મ યપાવે તેટલું કર્મ નૈરયિકો નરકમાં એક લાખ વરસે, અનેક લાખ વરસે કે એક ક્રોડ વરસે યપાવે ! [૩૦] હે ગૌતમ ! એ અર્થ સમર્થ નથી.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દશમ મ્મ (ચાર ઉપવાસ) કરનાર શ્રમણ નિર્મય જેટલું કર્મ યપાવે તેટલું કર્મ નૈરયિકા જીવો નરકમાં એક ક્રોડ વરસે, અનેક ક્રોડ વરસે કે કોટાકોટી વરસે યપાવે ! [૩૦] હે ગૌતમ ! એ અર્થ સમર્થ નથી.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ પ્રમાણે આપ શા હેતુથી કહો છો કે ‘અન્નગિલાતપ શ્રમણ નિર્મય જેટલું કર્મ યપાવે તેટલું કર્મ નૈરયિકા જીવો નરકમાં એક વરસે, અનેક વરસે કે એક સો વરસે પણ ન યપાવે, અને ચતુર્થમ્મ કરનાર શ્રમણ નિર્મય જેટલું કર્મ યપાવે તેટલું કર્મ નૈરયિકો નરકમાં સો વરસે, અનેક સો વરસે કે લાખ વરસે ન યપાવે-इत्यादि वधुं पूर्व सूत्रनी पेटे कहेहुं, यावत्-कोटाकोटी वरसे न खपावे’ ? [३०] હે ગૌતમ ! જેમ કોઈ એક ઘરડો, ઘડપણથી જર્જરિત શરીરવાળો, ઢીલા પડી ગયેલા અને ચામડીના વઢીયા વડે વ્યાત થયેલા ગાત્રવાળો, થોડા અને પડી ગયેલા દાંતવાળો, ગરમીથી વ્યાકુલ થયેલો, તરસથી પીડાણ, દુઃખી, ભૂલ્યો તરસ્યો, ઘુર્ણ અને માનસિક ક્રેશ-વાળો પુરુષ હોય અને તે એક મોટા કોશંભ નામના વૃક્ષની સૂકી, વાંકી તુંકી ગાંઠવાળી, ચિકણી, વાકી અને નિગધાર ગ્ઠેલી ગંઢિકા-ગંઠેરી ઉપર એક મુંડ (બુઢા) પરચુ વડે પ્રહાર કરે, તો તે પુરુષ મોટા મોટા શબ્દો (હુંકાર) કરે પણ મોટા મોટા ક્રકડા ન કરી શકે. એ પ્રમાણે હે ગૌતમ ! નૈરયિકો પોતાના પાપ કર્મો ગાઢ કર્યા છે, ચિકણા કર્યા છે-इत्यादि वधुं *छट्टा शतकमां कदा प्रमाणे कहेहुं, यावत्-तेही ते नैरयिको [अत्यन्त वेदनाने वेदता छता पण महानिर्जरावाळा अने] निर्वाणरूप फलवाळा यत्ता नथी. वळी जेम कोई एक पुरुष एरण उपर घण मारतो मोटा शब्द करे [परन्तु ते एरणना स्थूल पुद्गलेने तोडवाने समर्थ थतो नथी, ए प्रमाणे नैरयिको गढ कर्मवाळा होय छे, तेही तेओ] यावत्-महापर्यवसानवाळा नथी. तथा जेम कोई एक तरुण, वलवान्, यावत्-मेधावी अने निपुण कारीगर पुरुष एक मोटा शिमळाना वृक्षनी लीली, जटाविनानी, गाढो विनानी, चिकाश विनानी, सीधी अने आधारवाळी गंढिका उपर तीक्ष्ण कुहाडावडे प्रहार करे तो ते पुरुष मोटा मोटा शब्दो करतो नथी पण मोटा मोटा दळने फाडे छे, एज प्रमाणे हे गौतम ! जे श्रमण निर्मयोए पोताना

૧ ‘સહસ્સેણ વા’ હિતિ પાઠો ઉપુસ્થને એવ ઉપલબ્ધતે પર સમીચીન; ‘વાસસહસ્સેહિં’ હિતિ પાઠસ્તુ ન સમ્યગ્ પ્રતીયતે ।

૬ * મગ. સં. ૨. ૫૦. ૬. ૩૦. ૧. ૫૦. ૨. ૫૬.

જહાનામય કેદ પુરિસે તરુને વલવં જાવ—મેહાવી નિઝણસિખોવગણ પગં મહં સામલિંગડિયં ઉહં ંજડિલં અગંઢિલં અચિ-
ક્ષણં અવાદ્ધં સપત્તિયં તિક્ષ્ણેણ પરસુણા અક્ષમેજ્ઞા, તણ નં સે નં પુરિસે નો મહંતાઈં ૨ સહાઈં કરેતિ, મહંતાઈં ૨ દલાઈં-
ધવહાલેતિ, એવામેવ ગોયમા ! સમણાં નિગંથાણં અહાવાદરાઈં કમ્માઈં સિઢિલીકયાઈં ણિઢિયાઈં કયાઈં, જાવ—સિખામેવ
પરિચિદ્ધત્થાઈં ભવંતિ જાવતિયં તાવતિયં જાવ—મહાપજ્જવસાણા ભવંતિ । સે જહા વા કેદ પુરિસે સુક્કતણહત્થગં જાયતેયંસિ
પત્તિવેજ્ઞા—એવં જહા છદ્ધસણ તહા અયોકવલ્લે વિ, જાવ—મહાપજ્જવસાણા ભવંતિ, સે તેણદ્ધેણ ગોયમા ! પવં લુચ્છ—‘જાવતિયં
અન્નહલાયણ સમણે નિગંથે કમ્મં નિજ્જરેતિ—તં ચેવ જાવ—વાસકોડાકોડીય વા નો સ્વયંતિ । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે !’ ત્તિ
જાવ—વિહરહ ।

સોલસમે સણ ચઉત્થો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

કર્મોને યથાચૂલ, શિથિલ યાવત્—નિષ્ઠિત કરેલાં છે, યાવત્—તે કર્મો શીઘ્ર જ નાશ પામે છે અને યાવત્—તેઓ (શ્રમણો) મહાપર્યવસાન-
વાળા થાય છે. વઢી જેમ કોઈ એક પુરુષ સૂકા ઘાસના પૂળને યાવત્—અગ્નિમાં ફેંકે [અને તે શીઘ્ર વઢી જાય એ પ્રમાણે શ્રમણ નિર્ગ્રન્થોના
યથા વાદર કર્મો શીઘ્ર નાશ પામે છે.] તથા પાણીના ટીપાને તપાવેલ લોઢાના કઢાયામાં નાંખે તો તે જલ્દી નાશ પામે એ પ્રમાણે શ્રમણ
નિર્ગ્રન્થના કર્મો શીઘ્ર વિધ્વસ્ત થાય છે—ઇત્યાદિ વધું “છઢ્ઠા શતકની પેઠે કહેલું, યાવત્—તેઓ મહાપર્યવસાનવાળા થાય છે. માટે હે ગૌતમ !
તે હેતુથી એમ કહ્યું છે કે ‘અન્નલાયક શ્રમણ નિર્ગ્રંથ જેટલું કર્મ યાવત્—’ ઇત્યાદિ વધું પૂર્વ પ્રમાણેજ કહેલું—યાવત્ તેટલું કર્મ કોટાકોટી
વરસે પણ નૈરયિક જીવ ન યાવત્. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે—’ એમ કહી યાવત્—વિહરે છે.

સોલસા શતકમાં ચતુર્થ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

પંચમો ઉદ્દેસો.

૧. તેણં કાલેણં તેણં સમણં ઉહુયતીરે નામં નગરે હોત્થા, વજ્ઞઓ । પગજંવૂણ ચેદ્ધણ, વજ્ઞઓ । તેણં કાલેણં તેણં
સમણં સામી સમોસઢે । જાવ—પરિસા પજ્જુવાસતિ । તેણં કાલેણં તેણં સમણં સક્કે દેવિંદે દેવરાયા વજ્ઞપાણી—એવં જહેવ
વિતિયઉદ્દેસણ તહેવ દિષ્ણેણં જાણવિમાણેણં આગઓ, જાવ—જેણેવ સમણે ભગવં મહાવીરે તેણેવ ઉચાગચ્છદ્ધ, ૨ જાવ—નમંસિત્તા
પ્પં યયાસી—[પ્ર] દેવે નં મંતે ! મહદ્ધિણ જાવ—મહેસક્કલે વાહિરણ પોગ્ગલે અપરિયાહિત્તા પમ્મ આગમિત્તણ ? [ઉ] નો તિણદ્ધે
સમદ્ધે । દેવે નં મંતે ! મહદ્ધિણ જાવ—મહેસક્કલે વાહિરણ પોગ્ગલે પરિયાહિત્તા પમ્મ આગમિત્તણ ? [ઉ] હંતા પમ્મ । [પ્ર] દેવે
નં મંતે ! મહદ્ધિણ ૦ એવં એણં અભિલાચેણં ૨ ગમિત્તણ, એવં ૩ ભાસિત્તણ વા, વાગરિત્તણ વા, ૪ ઉમ્મિસાવેત્તણ વા નિમિસાવે-
ત્તણ વા, ૫ આઠ્ઠાવેત્તણ વા પસારેત્તણ વા, ૬ ઠાણં વા સેજ્ઞં વા નિસીહિયં વા ચેદ્ધત્તણ વા, એવં ૭ વિહરિત્તણ વા, એવં ૮
પરિયારાવેત્તણ વા જાવ—હંતા પમ્મ । હમાઈં અદ્ધ ઉક્કિચ્છત્તપસિણવાગરણાઈં પુચ્છદ્ધ, હમાઈં ૦ ૨ પુચ્છિત્તા સંમંતિયવંદણણં વંદતિ,
સંમંતિય ૦ ૨ વંદિત્તા તમેવ દિધં જાણવિમાણં દુરુહતિ, દુરુહિત્તા જામેવ દિસં પાઠ્ઠમ્મ તમેવ દિસં પઢ્ઢિણ ।

પંચમ ઉદ્દેશક.

૧. તે કાલે, તે સમયે ઉહુકતીર નામનું નગર હતું. વર્ણક. એકજંબૂક નામનું ચૈલ હતું. વર્ણક. તે કાલે તે સમયે સામી સમોસર્વા.
યાવત્—સમા પર્યુપાસના કરે છે. તે કાલે તે સમયે શક દેવેન્દ્ર દેવરાજ વજ્રપાણિ—ઇત્યાદિ જેમ વીજા ઉદ્દેશકમાં કહેવામા આવ્યું છે તેમ
દિવ્ય વિમાન વડે અહીં આવ્યો, અને યાવત્—જે તરફ શ્રમણ ભગવંત મહાવીર હતા તે તરફ જઈ યાવત્—નમી આ પ્રમાણે બોલ્યો † [પ્ર] હે
ભગવન્ ! મોટી ઋદ્ધિવાળો યાવત્—મોટા સુખવાળો દેવ વહારના પુદ્ગલોને ગ્રહણ કર્યા સિવાય અહીં આવવા સમર્થ છે ? [ઉ] હે શક !
ના, એ અર્થ સમર્થ નથી. [પ્ર] હે ભગવન્ ! મોટી ઋદ્ધિવાળો યાવત્—મોટા સુખવાળો દેવ વહારના પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરીને અહીં આવવા
સમર્થ છે ? [ઉ] હે શક ! હા સમર્થ છે. હે ભગવન્ ! મોટી ઋદ્ધિવાળો દેવ યાવત્—એ પ્રમાણે વહારના પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરીને
૧ જવાને, ૨ બોલવાને, ૩ ઉત્તર દેવાને, ૪ આઠ યાગવાને કે આઠ મીંચવાને, ૫ શરીરના અવયવોને સકોચવાને કે પહોળા કરવાને,
૬ સ્નાન શય્યા કે નિપથા—સ્નાધ્યાયભૂમિને ભોગવવાને, ૭ વિકુર્વવાને અને ૮ પરિચારણા—વિપયોપભોગ કરવાને સમર્થ છે ? [ઉ] હા
યાવત્—સમર્થ છે. તે દેવેન્દ્ર દેવરાજ પૂર્વોક્ત સંક્ષિપ્ત આઠ પ્રશ્નો પૂછી અને ઉત્તુકતા—ઉતાવળ પૂર્વક ભગવંત મહાવીરને વારી તેજ દિવ્ય
વિમાન ઉપર ચઢી જ્યાથી આવ્યો હતો ત્યાં તે પાછો ચાલ્યો ગયો.

ઉહુકતીર નગર-
વજ્રજંબૂક ચૈલ

દેવ શક પુદ્ગલોને
ગ્રહણ કર્યા સિવાય
અહીં આવવા સમર્થ
છે ?
શક પુદ્ગલોને ગ્રહણ
કરીને અહીં આવવા
સમર્થ છે ?
શક પુદ્ગલોને
ગ્રહણ કરીને બોલવા
વગેરે ક્રિયા કરવા
સમર્થ છે ?

૬ * ભગ. સં. ૨ કા. ૬ ઉ. ૧ પૃ. ૨૫૬-૨૫૭.

૧ † ભગ. સં. ૪ કા. ૧૬ ઉ. ૨ પૃ. ૫

† સર્વ સસારી જીવો શક પુદ્ગલોને ગ્રહણ કર્યા સિવાય કાંઈ પણ ક્રિયા કરી શકતા નથી, પરંતુ ‘મહદ્ધિક દેવ સમર્થ હોવાથી કદાચ શક પુદ્ગલોને
ગ્રહણ કર્યા સિવાય ગમનાદિ ક્રિયા કરે’ એવી સંભાવનાથી શક આ પ્રશ્ન પૂછે છે.

૨. [પ્ર૦] 'મંતે' ત્તિ ભગવં ગોયમે સમણં ભગવં મહાવીરં વંદતિ નમંસતિ, વંદિત્તા નમંસિત્તા ઇયં વયાસી-અપ્રદા પં મંતે! સકે દેવિદે દેવરાયા દેવાણુપ્પિયં વંદતિ, નમંસતિ, સકારેતિ, જાવ-પજ્જવાસતિ, કિણ્ણં મંતે! અજ્ઞ સકે દેવિદે દેવરાયા દેવાણુપ્પિયં અટ્ટ ઉક્ખિત્તપસિણવાગરણાં પુચ્છ, ૨-ચ્છિત્તા સંમંતિયવંદણણં વંદતિ નમંસતિ, ૨ જાવ-પઙ્ગિણ ૧ [૩૦] 'ગોય-મા'દિ સમણે ભગવં મહાવીરે ભગવં ગોયમં ઇયં વયાસી-ઇયં ચલુ ગોયમા! તેણં કાલેણં તેણં સમણં મહામુકે કપ્પે મદ્દાસમાણે વિમાણે દો દેવા મહદિયા જાવ-મદ્દેસરુના ઇગ્ગિમાણંસિ દેવતાપ ઉચવશા, તં જટ્ટા-માયિમિચ્છદિટ્ઠિઉચવણ ય, અમાયિસ-મ્મદિટ્ઠિઉચવણ ય। તપ્પ ણં સે માયિમિચ્છદિટ્ઠિઉચવણ દેવે તં અમાયિસમ્મદિટ્ઠિઉચવણં દેવં ઇયં વયાસી-'પરિણમમાણા પોગ્ગલા નો પરિણયા, અપરિણયા; પરિણમંતીતિ પોગ્ગલા નો પરિણયા, અપરિણયા'। તપ્પ ણં સે અમાયિસમ્મદિટ્ઠિઉચવણ દેવે તં માયિમિચ્છદિટ્ઠિઉચવણં દેવં ઇયં વયાસી-'પરિણમમાણા પોગ્ગલા પરિણયા નો અપરિણયા, પરિણમંતીતિ પોગ્ગલા પરિણયા, નો અપરિણયા'। તં માયિમિચ્છદિટ્ઠિઉચવણં ઇયં પઙ્ગિણ, ઇયં પઙ્ગિણિત્તા ઓહિં પઙ્ગિણ, ઓહિં પઙ્ગિણિત્તા મમં ઓહિણા આમો-પ્પઙ્ગ, મમં આમોપ્પત્તા અયમેયાસ્વે જાવ-સમુપ્પજિત્થા-'ઇયં ચલુ સમણે ભગવં મહાવીરે જંબુદીપે દીપે, જેણેવ મારહે વાસે, જેણેવ ઉહુચતીરે નગરે, જેણેવ ઇગ્ગજંબુપ્પ ચેટ્થ અદ્દાપડિરુચં જાવ-ચિદ્ધરતિ, તં સેયં ચલુ મે સમણં ભગવં મહાવીરં વંદિત્તા જાવ-પજ્જવાસિત્તા ઇમં ઇયાસ્વં વાગરણં પુચ્છિત્તપ્પત્તિ કટ્ટુ ઇયં સંપેદ્દે, ઇયં સંપેદ્દિત્તા ચ્છડિં સામાણિયસાહસ્સીદ્ધિં પરિચારો જહા સૂરિયામસ્સ, જાવ-નિગ્ધોસનાઇચરવેણં જેણેવ જંબુદીપે દીપે જેણેવ મારહે વાસે, જેણેવ ઉહુચતીરે નગરે, જેણેવ ઇગ્ગજંબુપ્પ ચેટ્થ, જેણેવ મમં અંતિયં તેણેવ પહારેત્થ ગમણાપ્પ। તપ્પ ણં સે સકે દેવિદે દેવરાયા તસ્સ દેવસ્સ તં વિદ્ધં દેવિદિં વિદ્ધં દેવહુતિં વિદ્ધં દેવાણુભાગં વિદ્ધં તેવલેસ્સં અસહમાણે મમં અટ્ટ ઉક્ખિત્તપસિણવાગરણાં પુચ્છ, ૨ સંમંતિય-જાવ-પઙ્ગિણ।

૨. [પ્ર૦] 'ભગવન્'! એમ કહી પૂજ્ય ગૌતમ શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વાંદી, નર્મી આ પ્રમાણે બોલ્યા કે—હે ભગવન્! અન્ય ટિવસે

દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક્ર દેવાનુપ્રિય આપને વંદન, નમન, સકાર યાવત્—પર્યુપાસના કરે છે, પણ હે ભગવન્! આજે તો તે શક્ર દેવેન્દ્ર દેવગજ દેવાનુપ્રિય એવા આપને સન્નિત આઠ પ્રશ્નો પૂછી અને ઉત્તુકતાપૂર્વક વાંદી નર્મી યાવત્—કેમ ચાલ્યો ગયો! [૩૦] 'હે ગૌતમ'! એમ કહી, શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે ભગવંત ગૌતમને આ પ્રમાણે કહ્યું—હે ગૌતમ! એ પ્રમાણે રહેસર તે કાલે તે સમયે મદ્દાશુન્ન કપ્પના મહાસાનાન્થ નામના વિમાનના મોટી ષ્ટદ્વિવાળા, યાવત્—મોટા સુરુવાળા વે દેવો એકજ વિમાનનાં દેવપણે ઉત્પન્ન થયા, તેમા એક માર્યા મિથ્યાદિટ્ઠિરૂપે ઉત્પન્ન થયો અને એક અમાર્યા સમ્યગ્દિટ્ઠિરૂપે ઉત્પન્ન થયો. સ્વાર પછી ઉત્પન્ન થયેલા તે માયિમિથ્યાદિટ્ઠિ દેવે ઉત્પન્ન થયેલા અમાયિસમ્યગ્દિટ્ઠિ દેવને આ પ્રમાણે કહ્યું કે—'પરિણામ પામતા પુદ્ગલો 'પરિણત' ન કહેવાય, પણ 'અપરિણત' કહેવાય. કારણ કે [હર્જા] તે પરિણમે છે માટે તે પરિણત નથી, પણ 'અપરિણત' છે. સ્વારનાદ ઉત્પન્ન થયેલા તે અમાર્યા સમ્યગ્દિટ્ઠિ દેવે ઉત્પન્ન થયેલા તે માર્યા મિથ્યાદિટ્ઠિ દેવને કહ્યું કે, પરિણામ પામતા પુદ્ગલો 'પરિણત' કહેવાય, પણ 'અપરિણત' ન કહેવાય, કારણ કે તે પરિણમે છે માટે તે પરિણત કહેવાય, પણ 'અપરિણત' ન કહેવાય. એ પ્રમાણે કહી ઉત્પન્ન થયેલા તે અમાયિસમ્યગ્દિટ્ઠિ દેવે ઉત્પન્ન થયેલા માયિમિથ્યાદિટ્ઠિ દેવનો પ્રભાવ કર્યો. સ્વાર પછી તેણે (સમ્યગ્દિટ્ઠિ દેવે) અવધિજ્ઞાનનો ઉપયોગ કર્યો, અને અવધિદ્વારા મને જોઈને તે સમ્યગ્દિટ્ઠિ દેવને આ પ્રકારનો સંકલ્પ ઉત્પન્ન થયો કે જંબુદીપમાં ભારતવર્ષમાં જ્યાં ઉહુકતીર નામનું નગર છે, અને તે નગરમા જ્યાં એકજંબૂક નામનું ચૈલ છે, ત્યાં શ્રમણ ભગવંત મહાવીર યથાચોગ્ય અવગ્રહ લેઈને વિહરે છે, તો ત્યાં જઈ તે શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વાંદી યાવત્—પર્યુપાસી આ પ્રકારનો પ્રશ્ન પૂછ્યો એ મારે માટે શ્રેયસ્કર છે, એમ વિચારી ચાર હજાર સામાનિક દેવોના પરિવાર સાથે—જેમ [સૂર્યામિ] દેવનો પરિવાર કહ્યો છે તેમ અહિં પણ સમજવું—યાવત્—નિર્ધોષ નાવિત સ્વપૂર્વક જે તરફ જંબુદીપ છે, જે તરફ ભારતવર્ષ છે, જે તરફ ઉહુકતીર નામનું નગર છે, અને જે તરફ એકજંબૂક નામનું ચૈલ છે તથા જ્યાં આગલ હું વિચિત્ત થયું તે તરફ આવવાને તેણે (સમ્યગ્દિટ્ઠિ દેવે) વિચાર કર્યો. સ્વારનાદ તે દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક્ર મારી તરફ આવતા તે દેવની તેવા પ્રકારની દિવ્ય દેવચિત્તિ, દિવ્ય દેવપ્રભાવ અને દિવ્ય તેજોરાશિને ન સહન કરતો આઠ સંક્ષિપ્ત પ્રશ્નો પૂછી અને ઉત્તુકતાપૂર્વક વાંદી યાવત્—ચાલ્યો ગયો.

૨. 'પરિણામ પામતા પુદ્ગલોને પરિણત ન કહેવા જોઈએ, કારણ કે વર્તમાનકાલ અને ભૂતકાલનો પરસ્પર વિરોધ છે, તેથી તે અપરિણત કહેવાય, તેનો પરિણામ ચાલુ છે માટે તે પરિણત ન કહેવાય'—એ મિથ્યાદિટ્ઠિદેવનું કલ્પન છે. સમ્યગ્દિટ્ઠિ દેવ તેને એવો ઉત્તર આપે છે કે પરિણામ પામતા પુદ્ગલો પરિણત કહેવા જોઈએ, પણ તે અપરિણત ન કહેવાય, કેમકે પરિણામ પામે છે એટલે તે અનુક અંશે પરિણત થયા છે, પણ સર્વથા અપરિણત નથી. 'પરિણમે છે' એવું કલ્પન તે પરિણામના સદ્ભાવના જ હોઈ શકે, તે વિચાર ન હોઈ શકે. જો પરિણામનો સદ્ભાવ માનીએ તો અનુક અંશે પરિણતપણુ અદ્વય નાનું જોઈએ જો અનુક અંશે પરિણત છતાં પણ પરિણતપણુ ન માનવામા આવે તો સર્વથા પરિણતપણાનો અભાવ થાય—દીરા.

૩. જાવં ચ ણં સમણે ભગવં મહાવીરે ભગવઓ ગોયમસ્સ પ્યમદ્દં પરિકહેતિ તાવં ચ ણં સે દેવે તં દેસં હણ-
માગણ । તપ ણં સે દેવે સમણં ભગવં મહાવીરં તિક્ખુત્તો વંદનિ નમંસતિ, વંદિત્તા નમંસિત્તા एवं वयासी- [પ્ર૦] एवं खलु
भंते ! महासुक्के कप्पे महासमाणे विमाणे एगे मायिमिच्छदिट्ठिउववन्नप देवे मम एवं वयासी- 'परिणममाणा पोग्गला नो परि-
णया, अपरिणया, परिणमंतीति पोग्गला नो परिणया, अपरिणया' । तप णं अहं तं मायिमिच्छदिट्ठिउववन्नप देवं एवं वयासी-
'परिणममाणा पोग्गला परिणया, नो अपरिणया; परिणमंतीति पोग्गला परिणया, णो अपरिणया, से कहमेयं भंते ! एवं' ?
'गंगदत्ता'दि समणे भगवं महावीरे गंगदत्तं देवं एवं वयासी- 'अहं पि णं गंगदत्ता ! एवमाइक्खामि ४-परिणममाणा पोग्गला
जाव-नो अपरिणया, सच्चमेसे अट्ठे । तप णं सે ગંગદત્તે દેવે સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિયં પ્યમદ્દં સોચ્છા નિસમ્મ
હટ્ઠ-તુટ્ઠ- સમણં ભગવં મહાવીરં વંદતિ, નમંસતિ, વંદિત્તા નમંસિત્તા નચ્ચાસચ્ચે જાવ-પજ્જુવાસતિ ।

૪. તપ ણં સમણે ભગવં મહાવીરે ગંગદત્તસ્સ દેવસ્સ તીસે ય જાવ-ધમ્મં પરિકહેદ્, જાવ-આરાહપ ભવતિ । તપ ણં
સે ગંગદત્તે દેવે સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિય ધમ્મં સોચ્છા નિસમ્મ હટ્ઠતુટ્ઠે ઉટ્ઠાપ ઉટ્ઠેતિ, ૩૦ ૨ ઉટ્ઠેત્તા સમણં
ભગવં મહાવીરં વંદતિ નમંસતિ, વંદિત્તા નમંસિત્તા एवं वयासी- [પ્ર૦] अहं णं भंते ! गंगदत्ते देवे किं भवसिद्धिप, अभव-
सिद्धिप ? [૩૦] एवं जहा सूरियाभो, जाव-वत्तीसतिविहं नट्टविहिं उवदंसेति, उवदंसेत्ता जाव-तामेव दिसं पडिगप ।

૫. [પ્ર૦] 'ભંતે'ત્તિ ભગવં ગોયમે સમણં ભગવં મહાવીરં જાવ-एवं वयासी-गंगदत्तस्स णं भंते ! देवस्स सा दिव्वा
देविह्मी दिव्वा देवज्जुતી જાવ-अणुप्पविट्ठा ? [૩૦] गोयमा ! सरीरं गया, सरीरं अणुप्पविट्ठा, कूडागारसालादिट्ठो, जाव-
सरीरं अणुप्पविट्ठा । અહો ણં ભંતે ! ગંગદત્તે દેવે મહિદ્ધિપ જાવ-મહેસક્કલે ।

૬. [પ્ર૦] ગંગદત્તેણં ભંતે ! દેવેણં સા દિવ્વા દેવિહ્મી દિવ્વા દેવજ્જુતી કિણ્ણા લદ્ધા, જાવ-ગંગદત્તેણં દેવેણં સા દિવ્વા
દેવિહ્મી જાવ-अभिसमन्नागया ? [૩૦] 'ગોયમા'દી સમણે ભગવં મહાવીરે ભગવં ગોયમં एवं वयासी-एवं खलु गोयमा ! तेणं

૩. જે વચ્ચે શ્રમણ ભગવંત મહાવીર પૂર્વ પ્રમાણેની વાત પૂજ્ય ગૌતમને કહી રહ્યા છે તેજ વચ્ચે તે (સમ્યગ્દષ્ટિ દેવ) ત્યાં શીઘ્ર
આવ્યો અને પછી તે દેવે શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને ત્રણ વાર પ્રદક્ષિણા કરી વાદી નમી આ પ્રમાણે કહ્યું કે- [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! મહાશુક કલ્પ-
માં મહાસામાન્ય નામના વિમાનમા ઉત્પન્ન થયેલા માયી મિથ્યાદષ્ટિ દેવે મને આ પ્રમાણે કહ્યું કે પરિણામ પામતાં પુદ્ગલો 'પરિણત' ન કહે-
વાય, પણ 'અપરિણત' કહેવાય. કારણ કે તે પુદ્ગલો હજી પરિણમે છે માટે તે 'પરિણત' ન કહેવાય, પણ 'અપરિણત' કહેવાય. પછી મેં તે
માયી મિથ્યાદષ્ટિ દેવને આ પ્રમાણે કહ્યું કે-પરિણામ પામતા પુદ્ગલો 'પરિણત' કહેવાય, પણ 'અપરિણત' ન કહેવાય. કારણ કે તે પુદ્ગલો પરિણમે
છે, માટે તે 'અપરિણત' ન કહેવાય, પણ 'પરિણત' કહેવાય. તો હે ભગવન્ ! એ મારું કથન કેવું છે ? [૩૦] 'ગંગદત્ત' ! એમ કહી
શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે તે ગંગદત્ત દેવને આ પ્રમાણે કહ્યું કે-હે ગંગદત્ત ! હું પણ એ પ્રમાણે કહું છું ૪, કે પરિણામ પામતા પુદ્ગલો યાવત્-
'અપરિણત' નથી પણ 'પરિણત' છે, અને તે અર્થ સત્ય છે. ત્યાર પછી શ્રમણ ભગવંત મહાવીર પાસેથી એ વાતને સાંભળી અવધારી તે ગંગદત્ત
દેવ હર્ષવાળો અને સતોષવાળો થઈ શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વાદી નમી વહુ દૂર નહિ અને વહુ નજીક નહીં એવી રીતે પાસે વેસી તેઓની
પર્યુપાસના કરે છે.

ગંગદત્તનો ભગ-
વતને પ્રશ્ન.

૪. પછી શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે તે ગંગદત્ત દેવને અને તે મોટામા મોટી સભાને ધર્મકથા કહી, યાવત્-તે આરાધક થયો. પછી તે
ગંગદત્ત દેવ શ્રમણ ભગવંત મહાવીર પાસેથી ધર્મને સાંભળી અવધારી હર્ષ અને સંતોષયુક્ત થઈ ડમો થયો, ડમો થઈને શ્રમણ ભગવંત
મહાવીરને વાદી, નમી આ પ્રમાણે બોલ્યો કે- [પ્ર૦] હે ભગવંત ! હું ગંગદત્ત દેવ ભવસિદ્ધિક છું કે અભવસિદ્ધિક છું ? [૩૦] જેમ 'સૂર્યામ
દેવ સંવન્ધે કહ્યું તેની પેઠે વધું જાણવું; યાવત્ તે ગંગદત્ત દેવ વત્તીસ પ્રકારના નાટક દેખાડી જ્યાંથી આવ્યો હતો ત્યાં પાછો ચાલ્યો ગયો.

ગંગદત્ત દેવ ભવસિ-
દ્ધિક છે કે અભવસિ-
દ્ધિક છે ?

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એમ કહી પૂજ્ય ગૌતમે શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને આ પ્રમાણે કહ્યું કે-હે ભગવન્ ! એ ગંગદત્ત દેવની તે
દિવ્ય દેવર્થિ, દિવ્ય દેવચુતિ યાવત્-ક્યાં ગઈ ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે દિવ્ય દેવર્થિ તે ગંગદત્ત દેવના શરીરમાં ગઈ, અને શરીરમાં અનુપ્રવિષ્ટ
થઈ. આ સ્થળે પૂર્વોક્ત કૂટાગાર શાલાનો દૃષ્ટાત જાણવો. અને તે યાવત્-'શરીરમા અનુપ્રવિષ્ટ થઈ'. હે ભગવન્ ! એ ગંગદત્ત દેવ તો મોટી
ઋદ્ધિવાળો યાવત્-મોટા સુખવાળો છે.

ગંગદત્તની દિવ્ય
દેવર્થિ ક્યાં ગઈ ?

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ગંગદત્ત દેવે તે દિવ્ય દેવર્થિ અને દિવ્ય દેવચુતિ ગ્રાથી મેઝવી, યાવત્-દિવ્ય દેવર્થિ તેને ગ્રાથી અભિસમન્ના-
ગત-પ્રાપ્ત થઈ ? [૩૦] 'મો ગૌતમ' ! એમ કહી શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે પૂજ્ય ગૌતમને આ પ્રમાણે કહ્યું કે-હે ગૌતમ ! તે કાલે તે સમયે આજ

કાલેણં તેણં સમપણં ઇહેવ જંબુદ્વીપે દીપે મારહે વાસે દ્વિતિયાપુરે નામં નગરે હોત્યા, વચ્ચો । સહસંવચ્ચે ઉજ્જાણે, વચ્ચો । તત્થ પં દ્વિતિયાપુરે નગરે ગંગદત્તે નામં ગાહાવતી પરિવસતિ, અદ્દે જાવ-અપરિભૂપ । તેણં કાલેણં તેણં સમપણં મુણિસુવ્વપ્પ ઘરહા આદિગરે જાવ-સદ્ધન્ન સદ્ધરિસી અગાસગણં વચ્ચેણં જાવ-પકહિજ્જમાણેણં ૫૦ ૨ સીસગણસંપરિહુડે પુણ્ણપુણ્ણિ ચરમાણે ગામાણુગામં જાવ-જેણેવ સહસંવચ્ચે ઉજ્જાણે જાવ-વિહરતિ । પરિસા નિગ્ગયા, જાવ-પજ્જુવાસતિ । તપ્પ પં સે ગંગદત્તે ગાહાવતી ઇમીસે વહાપ્પ લહ્હદ્દે સમાણે દ્દટ્ઠુદ્દ- જાવ- કયવલિ- જાવ-સરીરે સાથો ગિહાથો પહિનિન્નમમતિ, પહિનિન્નમમિત્તા પાયવિહારચારેણં દ્વિતિયાગપુરં નગરં મજ્જંમજ્જેણં નિગ્ગચ્છતિ, નિગ્ગચ્છિત્તા જેણેવ સહસંવચ્ચે ઉજ્જાણે જેણેવ મુણિસુવ્વપ્પ ઘરહા તેણેવ ઉવાગચ્છદ્દ, તે ૦ ૨-ગચ્છિત્તા મુણિસુવ્વપ્પ ઘરહં તિન્નુત્તો આયાહિણં જાવ-તિવિહાપ્પ પજ્જુવાસણાપ્પ પજ્જુવાસતિ ।

૭. તપ્પ પં મુણિસુવ્વપ્પ ઘરહા ગંગદત્તસ્સ ગાહાવતિસ્સ તીસે ય મહતિં જાવ-પરિસા પહિગયા । તપ્પ પં સે ગંગદત્તે ગાહાવતી મુણિસુવ્વપ્પ ઘરહો અંતિયં ધમ્મં સોચ્ચા નિસમ્મ દ્દટ્ઠુદ્દ ઉટ્ઠાપ્પ ઉટ્ઠેતિ, ૩ ૦ ૨-ત્તા મુણિસુવ્વપ્પ ઘરહં વંદતિ નમંસતિ, વંદિત્તા નમંસિત્તા ૫વં વયાસી-સદ્ધામિ પં મંતે ! નિગ્ગયં પાવયણં, જાવ-સે જહેવં તુલ્લે વદ્ધ, જં નવરં દેવાણુપ્પિયા ! જેટ્ઠુપ્પત્તં કુડુંચે ટાવેમિ, તપ્પ પં અહં દેવાણુપ્પિયાણં અંતિયં મુંદે જાવ-પધ્ધામિ । અહામુહં દેવાણુપ્પિયા ! મા પહિવંધં ।

૮. તપ્પ પં સે ગંગદત્તે ગાહાવતી મુણિસુવ્વપ્પ ઘરહા ૫વં હુત્તે સમાણે દ્દટ્ઠુદ્દ મુણિસુવ્વપ્પ ઘરહં વંદતિ નમંસતિ, વંદિત્તા નમંસિત્તા મુણિસુવ્વપ્પ ઘરહો અંતિયાથો સહસંવચ્ચણાથો ઉજ્જાણાથો પહિનિન્નમમતિ, ૨-મિત્તા, જેણેવ દ્વિતિયાપુરે નગરે જેણેવ સપ્પ ગિહે તેણેવ ઉવાગચ્છતિ, તે ૦ ૨-ગચ્છિત્તા વિહરં અસણં પાણં જાવ-ઉવન્નવદ્ધાપેતિ, ઉવન્નવદ્ધાપેત્તા મિત્ત-નાતિ-નિયગં જાવ-આમંતેતિ, આમંતેત્તા તથો પચ્છા પ્પહાપ્પ જહા પૂરણે, જાવ-જેટ્ઠુપ્પત્તં કુડુંચે ટાવેતિ । તં મિત્ત-નાતિ-જાવ-જેટ્ઠુપ્પત્તં ચ આપુચ્છતિ, આપુચ્છિત્તા પુરિસસહસ્સવાહાણી સીયં દુરુહતિ, પુરિસ ૦ ૨ દુરુહિત્તા મિત્ત-નાતિ-નિયગં જાવ-

જંબુદ્વીપમાં, ભારતવર્ષમાં હસ્તિનાપુર નામનું નગર હતું. વર્ણન. ત્યાં સહસ્રાબ્રવણ નામનું ઉદ્યાન હતું. વર્ણન. તે હસ્તિનાપુર નગરમાં આવ્ય, યાવત્-અપરિભૂત એવો ગંગદત્ત નામનો ગૃહપતિ રહેતો હતો. તે કાલે, તે સમયે આદિક, યાવત્-સર્વજ, સર્વદર્શી, આકાશગત ચક્ર-સહિત, યાવત્-દેવોવદે લેંચાના ધર્મજ્ઞયુક્ત, શિષ્યગણથી સંપરિવૃત્ત થઈ પૂર્વાનુપૂર્વી વિચરતા અને પ્રામાણ્યપ્રાપ્ત વિહરતા યાવત્-શ્રીમુનિસુવ્રત નામે અરહંત યાવત્-જે તરફ સહસ્રાબ્રવણ નામનું ઉદ્યાન હતું ત્યાં આવ્યા અને યાવત્ વિહરવા લાગ્યા. સભા વાદવા નીકળી અને યાવત્-પર્યુપાસના કરવા લાગી. ત્યારવાદ તે ગંગદત્ત નામે ગૃહપતિ આવી રીતે શ્રીમુનિસુવ્રત સ્વામી આવ્યાનો વાત સાંભળી હર્ષવાલો અને સંતોષવાલો થઈ યાવત્-શ્રલિન્ન કરી શરીરને શણગારી પોતાના ઘરથી નીકળ્યો, નીકળી પગે ચાલીને હસ્તિનાપુર નગરની વચ્ચોવચ્ચ થઈ જે તરફ સહસ્રા-બ્રવણ નામનું ઉદ્યાન હતું અને જ્યાં શ્રીમુનિસુવ્રત અરહંત હતા ત્યાં આવી મુનિસુવ્રત અરહંતને ત્રણ વાર પ્રદક્ષિણા કરી, યાવત્-ત્રણ પ્રકારની પર્યુપાસના વડે પર્યુપાસના કરવા લાગ્યો.

૭. ત્યાર પછી તે શ્રીમુનિસુવ્રત સ્વામીએ તે ગંગદત્ત ગૃહપતિને તથા તે મોટી મહાસભાને ધર્મકથા કહી; યાવત્-સભા પાછી गई. ત્યાર વાદ તે ગંગદત્ત નામે ગૃહપતિ શ્રીમુનિસુવ્રત અરહંત પાસેથી ધર્મને સાંભળી, અવધારી હર્ષ તથા સંતોષયુક્ત થઈ ઊભો થયો, ઊઠીને શ્રીમુનિસુવ્રત સ્વામીને વાર્દા, નમી આ પ્રમાણે વોલ્યો કે હે મગવન્ ! હું નિર્ગ્રંથના પ્રવચનમાં શ્રદ્ધા કરું છું, યાવત્-આપ જે પ્રમાણે કહો છો તે તેમજ માનું છું. વિશેષ ૫ કે હે દેવાનુપ્રિય ! મારા મોટા પુત્રને કુટુંબનો મુલ્યમૂત સ્થાપીને આપ દેવાનુપ્રિયની પાસે મુંદ થઈ યાવત્-પ્રવચ્ચા લેવા ઇચ્છું છું. [શ્રીમુનિસુવ્રત સ્વામીએ કહ્યું કે] હે દેવાનુપ્રિય ! જેમ સુખ થાય તેમ કર, વિલંબ ન કર.

૮. ત્યારે તે મુનિસુવ્રત સ્વામીએ તે ગંગદત્ત નામે ગૃહપતિને ૫ પ્રમાણે કહ્યું ત્યારે તે હર્ષયુક્ત અને સંતોષયુક્ત થઈ મુનિસુવ્રત સ્વામીને વાર્દા, નમી મુનિસુવ્રત સ્વામી પાસેથી સહસ્રાબ્રવણ નામના ઉદ્યાનથી નીકળી જે તરફ હસ્તિનાપુર નગર છે અને જ્યાં પોતાનું ઘર છે ત્યાં આવ્યો. આવ્યાને ધિપુલ અગ્ન, પાન-યાવત્-તૈયાર કરાવી પોતાના મિત્ર, જ્ઞાતિ સ્વજન વગેરેને નોનર્યા. પછી જ્ઞાન કરી *પૂરણ થેઠની પેટે યાવત્-પોતાના મોટા પુત્રને કુટુંબના મુલ્ય તરીકે સ્થાપી પોતાના મિત્ર, જ્ઞાતિ, સ્વજન વગેરેને તથા મોટા પુત્રને પૂછી હજાર પુરુષવડે ઉપાર્દી શકાય તેવી ધિવિકામા વેસી, પોતાના મિત્ર, જ્ઞાતિ, સ્વજન યાવત્ પરિવારવડે તથા મોટા પુત્રવડે અનુસરાતો સર્વ ઋદ્ધિસહિત યાવત્-વાદિત્રના થતા યોગ્યવેક હસ્તિનાપુરની વચ્ચોવચ્ચ નીકળી જે તરફ સહસ્રાબ્રવણ નામે ઉદ્યાન છે, તે તરફ આવી તીર્થકરના છત્રાદિ અતિશય જોઈ યાવત્-‘ઉદ્યાન રાજાની પેટે યાવત્-પોતાની મેલેજ પોતાના ઘરેણા ઉતાર્યા અને પોતાની મેલેજ પંચમુદ્રિકા લોચ કર્યો. ત્યાર વાદ શ્રીમુનિસુવ્રત સ્વામીની પાસે જઈ ઉદ્યાન રાજાની પેટે વીક્ષા લીધી. યાવત્-તેજ પ્રમાણે તે ગંગદત્ત અળગાર ઠગીયાર જગો મળ્યો, યાવત્-એક

હસ્તિનાપુર
મહાસભા
ગંગદત્ત ગૃહપતિ.

મુનિસુવ્રત સ્વામીનું
બાગમન.

શ્રીમુનિસુવ્રત સ્વામીની
દેશના અને ગા-
રુદ્ધને પ્રદક્ષિણા.

મગવતી સંદર્ભ.

परिजणेणं जेहुपुत्तेण य समणुगम्ममाणमग्गे सच्चिद्वीए जाव—णादितरवेणं हत्थिणागपुरं मज्झमज्झेणं निग्गच्छइ, निग्गच्छित्ता जेणेव सहसंववणे उज्जाणे तेणेव उवागच्छइ, ते० २—गच्छित्ता छत्तादिते तित्थगरातिसए पासति । एवं जहा उदायणो, जाव—सय—मेव आभरणे ओसुयइ, स० २ ओसुइत्ता सयमेव पंचमुट्ठियं लोयं करेति, स० २ करेत्ता जेणेव मुणिसुवण अरहा एवं जहेव उदायणे तहेव पवइए, तहेव एक्कारस अंगाइं अहिज्झइ, जाव—मासियाए संलेहणाए सट्ठिं भत्ताइं अणसणाए जाव—छेदेति; सट्ठिं० २ छेदेत्ता आलोइय—पडिकंते समाहिपत्ते कालमासे कालं किच्चा महासुक्के कप्पे महासमाणे विमाणे उवघायसभाए देवसयणिजंसि जाव—गंगदत्तदेवत्ताए उववने । तए णं से गंगदत्ते देवे अहुणोववन्नमेत्तए समाणे पंचविहाए पज्जत्तीए पज्जत्त—भावं गच्छति, तंजहा—आहारपज्जत्तीए, जाव—भासा—मणपज्जत्तीए । एवं खलु गोयमा । गंगदत्तेणं देवेणं सा दिव्वा देविद्वी जाव—अभिसमन्नागया ।

९. [प्र०] गंगदत्तस्स णं भंते ! केवतियं कालं ठिती पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! सत्तरस्स सागरोवमाइं ठिती पन्नत्ता ।

१०. [प्र०] गंगदत्ते णं भंते ! देवे ताओ देवलोगाओ आउक्खपणं० ? [उ०] जाव—महाविदेहे वासे सिज्झिद्विति, जाव—अंतं काद्विति । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! ति ।

सोलसमे सए पंचमो उद्देशो समत्तो ।

मासनी संलेखना वडे साठ भक्त—त्रीश दिवस अनशनपणे वीतावी आलोचन—प्रतिक्रमण करी समाधिपूर्वक मरणसमये मृत्यु प्राप्त करी ते महाशुक्र कल्पमा महासामान्य नामना विमानमा उपपात सभाना देवशयनीयमां यावत्—गंगदत्त देवपणे उत्पन्न ययो. पछी ते तुरतज उत्पन्न थएलो गंगदत्त देव पांच प्रकारनी पर्याप्तिवडे पर्याप्तपणाने पाम्यो. ते पर्याप्तिना पाच प्रकार आ प्रमाणे छे—आहारपर्याप्ति, यावत्—भापा—मनःपर्याप्ति. ए प्रमाणे हे गौतम ! ते गंगदत्त देवे ते दिव्य देवर्षि पूर्वोक्त कारणधी यावत्—प्राप्त करी छे.

गंगदत्तनी महाशुक्र कल्पमा देवतरीके उत्पत्ति.

९. [प्र०] हे भगवन् ! ते गंगदत्त देवनी स्थिति केठला काळनी कही छे ! [उ०] हे गौतम ! तेनी स्थिति सत्तर सागरोपमनी कही छे.

गंगदत्त देवनी स्थिति.

१०. [प्र०] हे भगवन् ! ते गंगदत्त देव तेना आयुपनो क्षय यथा पछी ते देवलोकधी निकळी क्यां जशे ? [उ०] हे गौतम ! ते महाविदेह क्षेत्रमा सिद्ध थशे, यावत्—सर्व दुःखोनो नाश करशे. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.'

गंगदत्त देवलोकधी क्षय यथा जशे ?

सोलसा शतकमां पंचम उद्देशक समाप्त.

छट्टो उद्देशो.

१. [प्र०] कतिविहे णं भंते ! सुविणदंसणे पण्णत्ते ? [उ०] गोयमा ! पंचविहे सुविणदंसणे पण्णत्ते, तंजहा—१ अहा—तत्ते, २ पयाणे, ३ चिंतासुविणे, ४ तद्विवरीए, ५ अवत्तदंसणे ।

२. [प्र०] सुत्ते णं भंते ! सुविणं पासति, जागरे सुविणं पासति, सुत्तजागरे सुविणं पासति ? [उ०] गोयमा ! नो सुत्ते सुविणं पासइ, नो जागरे सुविणं पासइ, सुत्तजागरे सुविणं पासइ ।

षष्ठ उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! खमदर्शन केठला प्रकारुं कहुं छे ? [उ०] हे गौतम ! पाच प्रकारुं खमदर्शन कहुं छे. ते आ प्रमाणे—१ यथातथ्य खमदर्शन, २ प्रतान खमदर्शन, ३ चिंता खमदर्शन, ४ तद्विपरीत खमदर्शन, अने ५ अव्यक्त खमदर्शन.

खमदर्शन.

२. [प्र०] हे भगवन् ! सूतेले प्राणी खम जुए, जागतो प्राणी खम जुए के सूतो जागतो प्राणी खम जुए ? [उ०] हे गौतम ! सूतेले प्राणी खम न जुए, जागतो प्राणी खम न जुए पण सूतो जागतो प्राणी खमने जुए.

खम न्यारे जुए ?

१ * सूती अवस्थामा कोइ पण अर्थना विकल्पनो अनुभव करवो ते खम, तेना पाच प्रकार छे—१ यथातथ्य—सल अथवा तात्त्विक. तेना दृष्टार्थाविस—वादी अने फलाविसवादी एवा वे प्रकार छे खममा जोएला अर्थने अनुमारे जाग्रत अवस्थामां बनाव वने ते दृष्टार्थाविसवादी जेमके कोइ माणस खममां जुए के 'मने कोइए हाथमा फल आयु' अने ते जागीने तेज प्रमाणे जुए, खमना अनुसार जेतुं फल अवश्य मळे ते फलाविसवादी. जेमके कोइ गाय, बच्छ, हाथी बगेरे उपर आरुढ थयेलो पोताने खममा जुए अने जाग्या पछी काळान्तरे सपति पामे. २ प्रतानखम—विस्वारवाहुं खम, ते यथातथ्य पण होय के अन्यथा पण होय. आ बने खमनो परस्पर भेद मात्र विशेषणकृत छे. ३ चिन्ता—जाग्रत अवस्थामा जे अर्थनु चिन्तन करैल होय तेने खममा जुए ते. ४ जेतु खम जोयु होय तेवी विरुद्ध वस्तुनी जाग्रत अवस्थामा प्राप्ति थाय ते तद्विपरीतखम. जेमके खममा अशुचि पदार्थधी विलिप्त पोताने जुए अने जाग्रत अवस्थामा कोइ शुचि पदार्थ प्राप्त थाय. ५ अने खममा अस्वप्न अर्थनो अनुभव करवो ते अव्यक्त दर्शन.

૩. [પ્ર૦] જીવા ણં મંતે! કિં સુત્તા, જાગરા, સુત્તજાગરા? [ઉ૦] ગોયમા! જીવા સુત્તા વિ, જાગરા વિ, સુત્તજાગરા વિ।
 ૪. [પ્ર૦] નેરહયા ણં મંતે! કિં સુત્તા-પુચ્છા। [ઉ૦] ગોયમા! નેરહયા સુત્તા, નો જાગરા, નો સુત્તજાગરા। एवं जाव-चउरिन्दिया।

૫. [પ્ર૦] પંચિન્દ્રિયતિરિવલ્લજોણિયા ણં મંતે! કિં સુત્તા-પુચ્છા। [ઉ૦] ગોયમા! સુત્તા, નો જાગરા, સુત્તજાગરા વિ। મણુસ્સા જહા જીવા। વાણમંતર-જોહસિય-વેમાણિયા જહા નેરહયા।

૬. [પ્ર૦] સંબુડે ણં મંતે! સુવિણં પાસદ, અસંબુડે સુવિણં પાસદ, સંબુડાસંબુડે સુવિણં પાસદ? [ઉ૦] ગોયમા! સંબુડે વિ સુવિણં પાસદ, અસંબુડે વિ સુવિણં પાસદ, સંબુડાસંબુડે વિ સુવિણં પાસદ। સંબુડે સુવિણં પાસતિ અદાતથં પાસતિ। અસંબુડે સુવિણં પાસતિ તદા વા તં હોજા, અદ્રહા વા તં હોજા। સંબુડાસંબુડે સુવિણં પાસતિ एवं चेव।

૭. [પ્ર૦] જીવા ણં મંતે! કિં સંબુડા, અસંબુડા, સંબુડાસંબુડા? [ઉ૦] ગોયમા! જીવા સંબુડા વિ, અસંબુડા વિ, સંબુડાસંબુડા વિ। एवं जहेव सुत्ताणं दंडयो तहेव भाणियद्यो।

૮. [પ્ર૦] કતિ ણં મંતે! સુવિણા પણ્ણત્તા? [ઉ૦] ગોયમા! વાયાલીસં સુવિણા પણ્ણત્તા।

૯. [પ્ર૦] કઠ ણં મંતે! મહાસુવિણા પણ્ણત્તા? [ઉ૦] ગોયમા! તીસં મહાસુવિણા પણ્ણત્તા।

૧૦. [પ્ર૦] કતિ ણં મંતે! સદ્ધસુવિણા પણ્ણત્તા? [ઉ૦] ગોયમા! વાવત્તરિં સદ્ધસુવિણા પણ્ણત્તા।

૧૧. [પ્ર૦] તિત્થગરમાયરો ણં મંતે! તિત્થગરંસિ ગચ્ઠં વક્કમમાણંસિ કતિ મહાસુવિણે પાસિત્તા ણં પડિવુજ્ઞંતિ? [ઉ૦] ગોયમા! તિત્થચરમાયરો ણં તિત્થગરંસિ ગચ્ઠં વક્કમમાણંસિ પપ્પાસિં તીસાપ મહાસુવિણાણં ઇમે ચોદ્દસ મહાસુવિણે પાસિત્તા ણં પડિવુજ્ઞંતિ, તં જહા-ગય-ઉસમ-સીહ-અમિસેય- જાવ-સિહિં ચ।

જીવો સૂતા-જાગતા
કે સૂતા-જાગતા છે?

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્! જીવો સૂતેલા છે, જાગૃત છે કે સૂતા-જાગતા છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! જીવો મૂતેલા પળ છે, જાગૃત પળ છે અને સૂતા-જાગતા પળ છે.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્! નૈરયિકો સૂતેલા છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ! નૈરયિકો સૂતેલા છે, પળ જાગતા કે સૂતા-જાગતા નથી. એ પ્રમાણે યાવત્-ચરિન્દ્રિય સંવન્ધે પળ જાણવું.

પંચેન્દ્રિય નિર્વિત્રો
રૂપા છે-રૂપાદિ
પ્રશ્ન.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્! પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકો સૂતેલા છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ! તેઓ મૂતેલા છે અને મૂતા-જાગતા પળ છે. પળ [તદ્વત્] જાગતા નથી. મનુષ્યના પ્રશ્નમા સામાન્ય જીવોની પેટે જાણવું. વાનસ્પત્ય, વ્યોતિષિક અને વૈમાનિક દેવોના પ્રશ્નમાં નૈરયિકોની પેટે સમજવું.

નદ્યુત જીવ કેટલું
સ્વપ્ન જુએ?

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્! સંવૃત જીવ સ્વપ્ન જુએ, અસંવૃત જીવ સ્વપ્ન જુએ કે સંવૃતાસંવૃત જીવ સ્વપ્ન જુએ? [ઉ૦] હે ગૌતમ! સંવૃત, અસંવૃત અને સંવૃતાસંવૃત એ ત્રણે જીવો સ્વપ્ન જુએ, પળ સંવૃત જીવ સત્ય સ્વપ્ન જુએ, અસંવૃત જીવ જે સ્વપ્ન જુએ તે સત્ય પળ હોય અસત્ય પળ હોય; તથા અસંવૃતની પેટે સંવૃતાસંવૃત જીવ પળ સ્વપ્ન જુએ.

જીવો નવૃત છે-
રૂપાદિ પ્રશ્ન

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્! જીવો સંવૃત છે, અસંવૃત છે કે સંવૃતાસંવૃત છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! જીવો સંવૃત, અસંવૃત અને સંવૃતાસંવૃત એ ત્રણે પ્રકારના છે. જેમ સુષ્ટ જીવોનું વર્ણન કરેલું છે તેમ અહીં પળ સમજવું.

સ્વપ્નના પ્રકાર.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્! સ્વપ્ન કેટલા પ્રકારના કહ્યાં છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! સ્વપ્નો વૈતાલીય પ્રકારના કહ્યાં છે.

મહાસ્વપ્નના પ્રકાર.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્! મહાસ્વપ્ન કેટલા પ્રકારના કહ્યાં છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! મહાસ્વપ્ન ત્રીસ પ્રકારના કહ્યાં છે.

મર્ચ સ્વપ્નના પ્રકાર.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્! વધા મઠીને કેટલાં સ્વપ્નો કહ્યાં છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! વધા મઠીને વહોતેર સ્વપ્નો કહ્યાં છે.

તીર્થકરની માતા કે-
ટ્યા સ્વપ્નો જુએ?

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્! ય્યારે તીર્થકરનો જીવ ગર્ભમાં અવતરે ત્યારે તીર્થકરની માતાઓ કેટલા મહાસ્વપ્ન જોઈને જાગે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! ય્યારે તીર્થકરનો જીવ ગર્ભમાં અવતરે ત્યારે તીર્થકરની માતાઓ ત્રીસ મહાસ્વપ્નોમાથી ચૌદ મહાસ્વપ્નો જોઈને જાગે છે. તે આ પ્રમાણે (૧) હાથી, (૨) વલ્લ, (૩) સિંહ, યાવત્-(૧૪) અગ્નિ.

૩ "સુષ્ટ અને જાગૃત દ્રવ્ય અને ભાવની અપેક્ષાએ વે પ્રકારે હોય છે. તેમાં નિદ્રાગુક દ્રવ્યથી સૂતેલો કહેવાય છે, અને નિરતિરહિત ભાવથી સૂતેલો કહેવાય છે. પૂર્વના મૂત્રોમા સ્વપ્નની દૃષ્ટિવત્ નિદ્રાની અપેક્ષાએ કહી છે, દૃષ્ટિ નિરતિની અપેક્ષાએ જીવાદિ દંડનને આશ્રયી ભાવથી સૂતાપણા અને જાગૃતપણાની પ્રકૃષ્ણા કરે છે તેમા જે જીવો સર્વનિરતિરૂપ નૈશ્વર્યિક જાગૃતિ વિનાના અનિરતિવાદ્ય કહેવાય છે તે મૂતેલા, જેઓ સર્વવિરતિરૂપ જાગૃતિવાદ્ય છે તે જાગૃત કહેવાય છે, અને જેઓ અનિરતિવાદ્ય અને કદરૂ અંગે નિરતિવાદ્ય છે તેઓ મૂતા-જાગતા કહેવાય છે-ટીકા.

૧૨. [પ્ર૦] ચક્રવટ્ટિમાયરો નં મંતે! ચક્રવટ્ટિસિ ગચ્ચં વક્કમમાણંસિ કતિ મહાસુમિણે પાસિત્તા નં પડિબુજ્જંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! ચક્રવટ્ટિમાયરો ચક્રવટ્ટિસિ જાવ-વક્કમમાણંસિ ઇપ્પંસિ તીસાપ મહાસુવિણાણં, એવં જહા તિત્થગરમાયરો જાવ-સિહિં ચ ।

૧૩. [પ્ર૦] વાસુદેવમાયરો નં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! વાસુદેવમાયરો જાવ-વક્કમમાણંસિ ઇપ્પંસિ ચોદસપ્પંહં મહાસુ-વિણાણં અન્નયરે સત્ત મહાસુવિણે પાસિત્તા નં પડિબુજ્જંતિ ।

૧૪. [પ્ર૦] વલ્લભમાયરો-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! વલ્લભમાયરો જાવ-ઇપ્પંસિ ચોદસપ્પંહં મહાસુવિણાણં અન્નયરે ચત્તારિ મહાસુવિણે પાસિત્તા નં પડિબુજ્જંતિ ।

૧૫. [પ્ર૦] મંડલિયમાયરો નં મંતે!-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! મંડલિયમાયરો જાવ-ઇપ્પંસિ ચોદસપ્પંહં મહાસુવિણાણં અન્નયરં એવં મહાસુવિણં જાવ-પડિબુજ્જંતિ ।

૧૬. સમણે ભગવં મહાવીરે છઠમત્થકાલિયાપ અંતિમરાઇયંસિ ઇમે દસ મહાસુવિણે પાસિત્તા નં પડિબુજ્જે, તં જહા- ૧ એવં ચ નં મહં ધોરૂવદિત્તધરં તાલપિસાયં સુવિણે પરાજિયં પાસિત્તા નં પડિબુજ્જે । ૨ એવં ચ નં મહં સુકિલ્લપન્નલગં પુંસકોદ્દલં સુવિણે પાસિત્તા નં પડિબુજ્જે । ૩ એવં ચ નં મહં ચિત્તવિચિત્તપક્કલગં પુંસકોદ્દલં સુવિણે પાસિત્તા નં પડિબુજ્જે । ૪ એવં ચ નં મહં દામદુગં સઘરયણામયં સુવિણે પાસિત્તા નં પડિબુજ્જે । ૫ એવં ચ નં મહં સેયં ગોવગ્ગં સુવિણે પાસિત્તા નં પડિબુજ્જે । ૬ એવં ચ નં મહં પડમસરં સઘઓ સમંતા કુસુમિયં સુવિણે । ૭ એવં ચ નં મહં સાગરં ઉમ્મીવીથીસહસ્સકલિયં ધુયાહિં તિન્નં સુવિણે પાસિત્તા । ૮ એવં ચ નં મહં દિણયરં તેયસા જલંતં સુવિણે પાસિત્તા । ૯ એવં ચ નં મહં હરિવેરુલિ-યવન્નામેણં નિયગેણં અંતેણં માણુસુત્તરં પઘયં સઘઓ સમંતા આવેદિય-પરિવેદિયં સુવિણે પાસિત્તા નં પડિબુજ્જે । ૧૦ એવં ચ નં મહં મંદરે પઘપ મંદરચૂલિયાપ ઉવરિં સીહાસણવરગયં અપ્પાણં સુવિણે પાસિત્તા નં પડિબુજ્જે ।

૧૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જ્યારે ચક્રવર્તીનો જીવ ગર્ભમા અવતરે ત્યારે ચક્રવર્તીની માતાઓ કેટલા મહાસ્વમો જોઈને જાગે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જ્યારે ચક્રવર્તીનો જીવ ગર્ભમાં અવતરે ત્યારે ચક્રવર્તીની માતાઓ એ ત્રીસ મહાસ્વમોમાંથી ચૌદ મહાસ્વમો તીર્થંકરની માતાઓની પેટેજ જુદા છે અને પછી જાગે છે, તે ચૌદ સ્વપ્ન પ્રમાણે જાણવા, યાવત્-અગ્નિ.

ચક્રવર્તીની માતા
કેટલા સ્વપ્ન જુદા ?

૧૩. [પ્ર૦] એજ પ્રમાણે વાસુદેવની માતાની સ્વપ્નસંબંધે પૃચ્છા । [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જ્યારે વાસુદેવનો જીવ ગર્ભમાં અવતરે ત્યારે વાસુદેવની માતાઓ એ ચૌદ મહાસ્વમોમાંથી કોઈ પણ સાત મહાસ્વમો જોઈને જાગે છે.

વાસુદેવની માતા
કેટલા સ્વપ્ન જુદા ?

૧૪. [પ્ર૦] એ પ્રમાણે વલ્લભની માતાઓ સંબંધે સ્વપ્નનો પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! વલ્લભની માતાઓ એ ચૌદ મહાસ્વમોમાંથી કોઈ પણ ચાર મહાસ્વમો જોઈને જાગે છે.

વલ્લભની માતાઓ
કેટલા સ્વપ્ન જુદા ?

૧૫. [પ્ર૦] માંડલિક રાજાની માતાના સ્વપ્નની એજ પ્રમાણે પૃચ્છા કરવી. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! માંડલિક રાજાઓની માતાઓ એ ચૌદ સ્વપ્નમાંથી કોઈ પણ એક મહાસ્વપ્નને જોઈને જાગે છે.

માંડલિકની માતાઓ
કેટલા સ્વપ્ન જુદા ?

૧૬. જ્યારે શ્રમણ ભગવંત મહાવીર છઠ્ઠાસ્થપણામાં હતા ત્યારે તેઓ એક રાત્રિના હેછા પ્રહરમા આ દશ મહાસ્વમો જોઈને જાગ્યા. તે આ પ્રમાણે—

છઠ્ઠાસ્થપણામાં ભગ-
વંત મહાવીર નુ ૮મ
સ્વપ્નને જોયું

(૧) 'એક મોટા ભયંકર અને તેજસ્વી રૂપવાળા તાડ જેવા પિશાચને પરાજિત કર્યો' એવું સ્વપ્ન જોઈને તેઓ જાગ્યા.

(૨) એક મોટા ધોળી પાંખવાળા પુંસ્કોકિલને (નરજાતિના કોયલને) તેઓએ સ્વપ્નમાં જોયો અને જોઈને જાગ્યા.

(૩) એક મોટા ચિત્રવિચિત્ર પાંખવાળા પુંસ્કોકિલને સ્વપ્નમાં જોઈ તેઓ જાગ્યા.

(૪) એક મહાન્ સર્વરક્તમય માલાયુગલને સ્વપ્નમાં જોઈને જાગ્યા.

(૫) એક મોટા અને ધોળા ગાયના ધળને સ્વપ્નમાં જોઈ તેઓ જાગ્યા.

(૬) ચારે વાજુથી કુસુમિત થયેલા એક મોટા પદ્મસરોવરને સ્વપ્નમાં જોઈને જાગ્યા.

(૭) 'હજારો તરંગ અને કણ્ઠોલોથી વ્યાપ્ત એક મહાસાગરને પોતે હાથવડે તર્યો' એવું સ્વપ્ન જોઈ તેઓ જાગ્યા.

(૮) તેજથી જલ્હલતા એક મોટા સૂર્યને સ્વપ્નમાં જોઈને જાગ્યા.

(૯) એક મોટા માતુષોત્તર પર્વતને લીલા વૈદૂર્યના વર્ણ જેવા પોતાના આતરડાવડે સર્વ વાજુણી આવેદિત અને પરિવેદિત થયેલા સ્વપ્નમાં જોઈને જાગ્યા.

(૧૦) અને એક મહાન્ મંદર (મેરુ) પર્વતની મંદર ચૂલિકા ઉપર સિંહાસનમાં બેઠેલ પોતાના આત્માને જોઈ તેઓ જાગ્યા.

૧૭. (૧) જળ્પણં સમણં ભગવં મહાવીરેણં મહં ધોરસ્ત્વદિત્તધરં તાલપિસાયં સુવિણે પરાજિયં જાવ-પડિવુદ્ધે, તણ્ણં સમણેણં ભગવયા મહાવીરેણં મોહણિજે કમ્મે મૂલાઓ ઉગ્ધાયિણં । (૨) જન્નં સમણે ભગવં મહાવીરેણં મહં સુક્કિલ્લ-જાવ-પડિવુદ્ધે, તણ્ણં સમણે ભગવં મહાવીરે સુક્કજ્ઞાણોવગણં વિહરતિ । (૩) જળ્પણં સમણે ભગવં મહાવીરેણં મહં ચિત્તવિચિત્ત-જાવ-પડિવુદ્ધે તણ્ણં સમણે ભગવં મહાવીરે વિચિત્તં સસમયપરસમયં દુવાલસંગં ગણિપિટકં આઘવેતિ, પન્નવેતિ, પરુવેતિ, દંસેતિ, નિદંસેતિ, ઉવદંસેતિ, તંજહા-૧ આયારં, ૨ સૂયગડં, જાવ-૧૨ દિટ્ઠિવાયં । (૪) જળ્પણં સમણે ભગવં મહાવીરેણં મહં દામદુગં સદ્ધરયણામયં સુવિણે પાસિત્તા ણં પડિવુદ્ધે તણ્ણં સમણે ભગવં મહાવીરે દુવિહે ધમ્મે પન્નવેતિ, તં જહા-આગારધમ્મં-વા અનાગારધમ્મં વા । (૫) જળ્પણં સમણે ભગવં મહાવીરેણં મહં સેયં ગોવગ્ગં જાવ-પડિવુદ્ધે, તણ્ણં સમણસ્સ ભગવઓ મહા-વીરસ્સ ચાઉદ્ધણ્ણાદ્ધે સમણસંધે, તં જહા-૧ સમણા, ૨ સમણીઓ, ૩ સાવયા, ૪ સાવિયાઓ । (૬) જળ્પણં સમણે ભગવં મહાવીરેણં મહં પઝમસરં જાવ-પડિવુદ્ધે તણ્ણં સમણે જાવ-વીરે ચઢ્ઠિદ્ધે દેવે પન્નવેતિ, તં જહા-૧ ભવણવાસી, ૨ વાણ-મંતરે, ૩ જોતિસિણ, ૪ વેમાણિણ । (૭) જન્નં સમણે ભગવં મહાવીરેણં મહં સાગરં જાવ-પડિવુદ્ધે તન્નં સમણેણં ભગવયા મહાવીરેણં અણાદીપ અણવદગ્ગે જાવ-સંસારકંતારે તિથ્થે । (૮) જન્નં સમણે ભગવં મહાવીરેણં મહં દિણયરં જાવ-પડિવુદ્ધે તન્નં સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરેણં અણંતે અણુત્તરે જાવ-કેવલવરનાણદંસણે સમુપ્પન્ને । (૯) જળ્પણં સમણે જાવ-વીરેણં મહં હરિવેરુલિય-જાવ-પડિવુદ્ધે તણ્ણં સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ ઓરાલા કિત્તિ-વન્ન-સદ્ધ-સિલોયા સદેવમણુયાસુરે લોપ પરિભમંતિ-ઇતિ ચલુ સમણે ભગવં મહાવીરે, ઇતિ ૦ ૨ । (૧૦) જન્નં સમણે ભગવં મહાવીરે મંદરે પદ્ધપ મંદરચૂલિયાણ જાવ-પડિવુદ્ધે તણ્ણં સમણે ભગવં મહાવીરે સદેવમણુયાસુરાણ પરિસાણ મજ્ઞગણ કેવલી ધમ્મં આઘવેતિ, જાવ-ઉવદંસેતિ ।

દશ મહામ્મોહુ
ફાલ.

૧૭. - (૧) શ્રમણ ભગવંત મહાવીર [પ્રથમ સ્વપ્નમા] જે ભયંકર અને તેજસ્વી રૂપવાળા તથા તાડના જેવા એક પિશાચને પરાજિત કરેલો જોઈને જાગ્યા તેથી [તેના ફલરૂપે] શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે મોહનીય કર્મને મૂલથી નષ્ટ કર્યું.

(૨) શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે [વીજા સ્વપ્નમા] જે એક મોટો ધોળી પાંખવાળો યાવત્-પુંસ્કોકિલ જોયો અને જાગ્યા તેથી તેના ફલરૂપે શ્રમણ ભગવંત મહાવીર શુદ્ધ ધ્યાનને પ્રાપ્ત કરી વિહર્યા.

(૩) શ્રમણ ભગવંત મહાવીર [ત્રીજા સ્વપ્નમા] જે એક મોટો ચિત્ર વિચિત્ર પાંખવાળો યાવત્-પુંસ્કોકિલ જોઈને જાગ્યા તેથી શ્રમણભગવંત મહાવીરે વિચિત્ર સ્વસમય અને પરસમયના [વિવિધ વિચારયુક્ત] દ્વાદશાંગ ગણિપિટક કહ્યું, પ્રજ્ઞાર્યું, દર્શાવ્યું, નિદર્શાવ્યું અને ઉપદર્શાવ્યું. તે દ્વાદશાંગના નામ આ પ્રમાણે છે-(૧) આચાર (૨) સૂત્રકૃત, યાવત્-(૧૨) દૃષ્ટિવાદ.

(૪) શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે [ચોથા સ્વપ્નમા] જે એક મહાન્ સર્વેરત્નમય માલ્યાયુગલ જોયું અને જાગ્યા તેથી શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે તે પ્રકારનો ધર્મ કહ્યો, તે આ પ્રમાણે-સાગાર ધર્મ અને અનગાર ધર્મ.

(૫) શ્રમણ ભગવંત મહાવીર [પાંચમા સ્વપ્નમા] જે એક ધોળી ગાયોનું મહાન્ ધણ જોઈને જાગ્યા તેથી શ્રમણ ભગવંત મહાવીરનો ચાર પ્રકારનો સંધ થયો, તે આ પ્રમાણે-૧ સાધુ, ૨ સાધ્વી, ૩ શ્રાવક અને ૪ શ્રાવિકા.

(૬) શ્રમણ ભગવંત મહાવીર [છઠ્ઠા સ્વપ્નમા] જે એક મોટું યાવત્-પન્ન સરોવર જોઈને જાગ્યા તેથી શ્રમણ ભગવંત મહા-વીરે ભવનવાસી, વાનવ્યંતર, જ્યોતિષિક, અને વૈમાનિક એવા ચાર પ્રકારના દેવોને પ્રતિવોધ કર્યો.

(૭) શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે [સાતમા સ્વપ્નમા] જે એક મોટા યાવત્ મહાસાગરને પોતે હાથ વડે તરેલો જોયો અને જાગ્યા તેથી શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે અનાદિ અને અનન્ત યાવત્-સંસારરૂપ કાતારને પાર કર્યો.

(૮) શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે [આઠમા સ્વપ્નમા] જે તેજથી જલ્હલતો એક મોટો સૂર્ય જોયો અને જાગ્યા તેથી શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને અનંત, અનુત્તર, નિરાવરણ, નિર્વ્યાધાત, સમગ્ર અને પ્રતિપૂર્ણ એવું કેવળ જ્ઞાન અને કેવળ દર્શન ઉત્પન્ન થયું.

(૯) શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે [નવમા સ્વપ્નમા] એક મોટા માનુષોત્તર પર્વતને નીલ વૈદૂર્યના વર્ણ જેવા, પોતાના આંતરહાથી ચારે વાસુણ આવેષ્ટિત અને પરિવેષ્ટિત કરેલો જોયો અને જોઈને જાગ્યા તેથી શ્રમણ ભગવંત મહાવીરની દેવલોક, મનુ-પ્યલોક અને અસુરલોકમાં-“આ શ્રમણ ભગવંત મહાવીર છે” એવી ઉદાર કીર્તિ, સ્તુતિ, સન્માન અને યશ વ્યાપ્ત થયા.

(૧૦) શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે [દશમા સ્વપ્નમા] પોતાના આત્માને મંદરપર્વતની ચૂલિકા પરના સિંહાસનમાં બેઠેલો જોયો અને જોઈને જાગ્યા તેથી શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે કેવલી થઈ દેવ, મનુષ્ય અને અસુર યુક્ત પરિપદમા બેસી ધર્મ કહ્યો, યાવત્-ઉપદર્શાવ્યો.

१८. इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं हथंपंति वा गयपंति वा जाव-वसभंपंति वा पासमाणे पासति, दुरुहमाणे दुरुहति, दुरुढमिति अप्पाणं मन्नति, तक्खणामेव वुज्झति, तेणेव भवग्गहणेणं सिज्झति, जाव-अंतं करेति ।

१९. इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं दामिणिं पाईणपडिणायतं दुहओ समुद्दे पुट्टं पासमाणे पासति, संवेह्लेमाणे संवेह्लेइ, संवेह्लियमिति अप्पाणं मन्नति, तक्खणामेव अप्पाणं वुज्झति, तेणेव भवग्गहणेणं जाव-अंतं करेति ।

२०. इत्थी वा पुरिसे वा एगं महं रज्जुं पाईणपडिणायतं दुहओ लोगेते पुट्टं पासमाणे पासति, छिंदमाणे छिंदति, छिन्नमिति अप्पाणं मन्नति, तक्खणामेव जाव-अंतं करेति ।

२१. इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं किण्हसुत्तगं वा जाव-सुक्खिसुत्तगं वा पासमाणे पासति, उग्गोवेमाणे उग्गोवेइ, उग्गोचितमिति अप्पाणं मन्नति, तक्खणामेव जाव-अंतं करेति ।

२२. इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं अयरारिं वा तंवरारिं तउयरारिं वा सीसगरारिं वा पासमाणे पासति, दुरुहमाणे दुरुहति, दुरुढमिति अप्पाणं मन्नति, तक्खणामेव वुज्झति, दोघे भवग्गहणे सिज्झति, जाव-अंतं करेति ।

२३. इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं हिरन्नरारिं वा सुवन्नरारिं वा रयणरारिं वा वइररारिं वा पासमाणे पासति, दुरुहमाणे दुरुहइ, दुरुढमिति अप्पाणं मन्नति, तक्खणामेव वुज्झति, तेणेव भवग्गहणेणं सिज्झति, जाव-अंतं करेति ।

२४. इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं तणरारिं वा-जहा तेयनिसग्गे, जाव-अवकरारिं वा पासमाणे पासति, विक्खिरमाणे विक्खिरइ, विक्खिण्णमिति अप्पाणं मन्नति, तक्खणामेव वुज्झति, तेणेव जाव-अंतं करेति ।

२५. इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं सरथंभं वा वीरणथंभं वा वंसीमूलथंभं वा वल्लीमूलथंभं वा पासमाणे पासति, उम्मूलेमाणे उम्मूलेइ, उम्मूलितमिति अप्पाणं मन्नइ, तक्खणामेव वुज्झति, तेणेव जाव-अंतं करेति ।

१८. कोई स्त्री अथवा पुरुष स्वप्नने अन्ते एक मोटी अश्वपंक्ति, गजपंक्ति, यावत्-वृषभ(वलद)पंक्तिने जुए अने तेना उपर चढे तथा ते उपर पोते चढ्यो छे एम पोताने माने, अने ए प्रमाणे जोई जो तुरत जागे तो ते तेज भवमा सिद्ध थाय, यावत्-सर्व दुःखोनो नाश करे.

सामान्य स्वप्नं
फल.

१९. कोई स्त्री अथवा पुरुष स्वप्नने अन्ते समुद्रने वने पडखे अङ्केलं तथा पूर्व अने पश्चिम तरफ लांबु एक मोटुं दामण जुए अने तेने वींटाळे अने ते पोते वींटाळ्युं छे एम पोताने माने तथा ते प्रकारे जोई शीघ्र जागे तो तेज भवमा सिद्ध थाय, यावत्-सर्व दुःखोनो नाश करे.

२०. कोई स्त्री अथवा पुरुष (स्वप्नने अन्ते) वने वाजुए लोकान्तने स्पर्शेलं तथा पूर्व अने पश्चिम लांबु एक मोटुं दोरडुं जुए, अने तेने कापी नाखे अने ते पोते कापी नाख्युं छे एम पोताने माने तथा ते प्रकारे जोई शीघ्र जागे तो ते यावत्-सर्व दुःखोनो नाश करे.

२१. कोई स्त्री अथवा पुरुष स्वप्नने अन्ते एक मोटुं काळुं सूतर, यावत्-धोलुं सूतर जुए तथा तेने उकेले अने तेने पोते उकेल्युं छे एम पोताने माने अने एम जोई पछी ते तुरत जागे तो ते यावत्-सर्व दुःखोनो नाश करे.

२२. कोई स्त्री अथवा पुरुष स्वप्नने अन्ते एक मोटा लोढाना ढगलाने, तांत्राना ढगलाने, कथीरना ढगलाने अने सीसाना ढगलाने जुए अने ते उपर चढे अने पोते ते उपर चढ्यो छे एम पोताने माने तथा एम जोई शीघ्र जागे तो ते यावत्-वे भवमा सिद्ध थाय, यावत्-सर्व दुःखोनो नाश करे.

२३. कोई स्त्री अथवा पुरुष स्वप्नने छेडे एक मोटा हिरण्य-रूपाना ढगलाने, सुवर्णना ढगलाने, रत्नना ढगलाने अने वज्रनां ढगलाने जुए अने ते उपर चढे अने पोते ते उपर चढ्यो छे एम पोताने माने तथा तुरत जागे तो ते तेज भवमा सिद्ध थाय, यावत्-सर्व दुःखोनो नाश करे.

२४. कोई स्त्री के पुरुष स्वप्नने अन्ते एक मोटा घासना ढगलाने, *तेजोनिर्ग नामना पंदरमा गतकमा कथा प्रमाणे यावत्-कचराना ढगलाने जुए अने तेने विखेरे अने पोते विखेरीं छे एम पोताने माने अने जो तुरत जागे तो तेज भवमा यावत्-सर्व दुःखोनो नाश करे.

२५. कोई स्त्री के पुरुष स्वप्नने अन्ते एक मोटा गरस्तंभने, वीरणस्तंभने, वंशीमूलस्तंभने वा वल्लिमूलस्तंभने जुए अने तेने उखेडे अने पोते तेने उखेड्यो छे एम पोताने माने अने पछी शीघ्र जागे तो तेज भवमा यावत्-सर्व दुःखोनो नाश करे.

२६. इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं खीरकुंमं वा दधिकुंमं वा धयकुंमं वा मधुकुंमं वा पासमाणे पासति, छप्पाडेमाणे उप्पाडेइ, उप्पाडितमिति अप्पाणं मन्नति, तक्खणामेव बुज्जति, तेणेव जाव-अंतं करेइ ।

२७. इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं सुरावियडकुंमं वा सोवीरवियडकुंमं वा तेहकुंमं वा वंसाकुंमं वा पासमाणे पासति, भिंदमाणे भिंदति, भिन्नमिति अप्पाणं मन्नति, तक्खणामेव बुज्जति, दोच्चेणं भव- जाव- अंतं करेति ।

२८. इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं पउमसरं कुसुमियं पासमाणे पासति, ओगाहमाणे ओगाहति, ओगाहमिति अप्पाणं मन्नति, तक्खणामेव०, तेणेव जाव-अंतं करेति ।

२९. इत्थी वा जाव-सुविणंते एगं महं सागरं उम्मीवीथी-जाव-कलियं पासमाणे पासति, तरमाणे तरति, तिण्णमिति अप्पाणं मन्नति, तक्खणामेव०, तेणेव जाव-अंतं करेति ।

३०. इत्थी वा जाव-सुविणंते एगं महं भवणं सच्चरयणामयं पासमाणे पासति, अणुप्पचिसमाणे अणुप्पचिसति, अणुप्पचिद्धमिति अप्पाणं मन्नति, तक्खणामेव बुज्जति, तेणेव जाव-अंतं करेति ।

३१. इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं विमाणं सच्चरयणामयं पासमाणे पासइ, दुरूहमाणे दुरूहति, दुरूहमिति अप्पाणं मन्नति, तक्खणामेव बुज्जति, तेणेव जाव-अंतं करेति ।

३२. [प्र०] अह भंते ! कोट्टपुडाण वा जाव-केयइपुडाण वा अणुवायंसि उच्चिज्जमाणे वा जाव-टाणाओ वा टाणं संक्रामिज्जमाणे किं कोट्टे वाति, जाव-केयइ वाइ ? [उ०] गोयमा ! नो कोट्टे वाति, जाव-नो केयइ वाति, घाणसहगया पोगला वाति । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! चि ।

सोलसमे सए छट्ठो उद्देशो समत्तो ।

२६. कोई स्त्री वा पुरुष खमने छेडे एक मोटा क्षीरकुंमने, दधिकुंमने, धृतकुंमने अने मधुकुंमने जुए अने तेने उपाडे तथा पोते तेने उपाड्यो छे एम पोताने माने, पछी शीघ्र जागे तो तेज भवमा यावत्-सर्व दु खनो नाश करे.

२७. कोई स्त्री के पुरुष स्वमने अन्ते एक मोटा सुराना विकट (मोटा) कुंमने, सोवीरना मोटा कुंमने, तेहकुंमने के वसा-कुंमने जुए, तेने मेदे अने पोते तेने मेदी नाख्यो छे एम पोताने माने, पछी तुरत जागे तो वे भवमा यावत्-सर्व दु खनो नाश करे.

२८. कोई स्त्री के पुरुष स्वमने अन्ते कुसुमित एवा एक मोटा पत्र सरोवरने जुए, तेमा प्रवेश करे अने पोते तेमां प्रवेश कर्यो छे एम पोताने माने, पछी तुरत जागे तो तेज भवमा यावत्-सर्व दु खनो नाश करे.

२९. कोई स्त्री के पुरुष स्वमने अन्ते तरंगो अने कछोलोथी व्यात एक मोटा सागरने जुए अने तरे, तथा पोते तेने तरी गयो छे एम पोताने माने, पछी शीघ्र जागे तो तेज भवमां यावत्-सर्व दु खनो नाश करे.

३०. कोई स्त्री के पुरुष स्वमने अन्ते सर्व रत्नमय बनेछं एक मोटुं भवन जुए अने तेमा प्रवेशे, पोते तेमां प्रवेश कर्यो छे एम पोताने माने, पछी शीघ्र जागे तो तेज भवमां यावत्-सर्व दु खनो नाश करे.

३१. कोई स्त्री के पुरुष स्वमने अन्ते सर्व रत्नमय एक मोटुं विमान जुए, तेमा उपर चढे अने पोते ते उपर चढ्यो छे एम पोताने माने, ल्यार पछी शीघ्र जागे तो तेज भवमा यावत्-सर्व दु खनो नाश करे.

३२. [प्र०] हे भगवन् ! कोट्टपुटो, यावत्-केतकीपुटो यावत्-एक स्थानथी स्थानान्तरे उई जवाता होय ल्यारे पवनानुसारे जे [तेमनो गंध] वाय छे तो ते कोट्ट वाय छे के यावत्-केतकी वाय छे ? [उ०] हे गौतम ! कोट्टपुटो के केतकीपुटो वाता नथी, पण गंधना जे पुद्गलो छे ते वाय छे. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

सोलसा शतकमां षष्ठ उद्देशक समाप्त.

સત્તમો ઉદ્દેસો.

૧. [પ્ર૦] કતિવિદે નં મંતે ! ઉવચોગે પત્તે ? [ઉ૦] ગોયમા ! ઉવિદે ઉવચોગે પત્તે, एवं जहा उवयोगपदं पञ्चवणाप-
तहेव निरवसेसं भाणियधं, पासण्यापदं च निरवसेसं नेयधं । 'सेवं मंते ! सेवं मंते'त्ति ।

સોલસમે સદ સત્તમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

સત્તમ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કેટલા પ્રકારનો ઉપયોગ કહ્યો છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ઉપયોગ વે પ્રકારનો કહ્યો છે. જેમ પ્રજ્ઞાપના સૂત્ર-
માંના *ઉપયોગ પદમાં કહેવામાં આવ્યું છે તેમ અહીં વધું કહેવું. તેમજ અહીં 'ત્રીસમું 'પશ્યતાપદ' પળ સમપ્રકહેવું. 'હે ભગવન્ ! તે
'એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.'

સોઠમા શતકમાં સત્તમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

અઠ્ઠમો ઉદ્દેસો.

૧. [પ્ર૦] કિંમહાલણ નં મંતે ! લોણ પત્તે ? [ઉ૦] ગોયમા ! મહતિમહાલણ—જહા વારસમસણ તહેવ જાવ—અસંખે-
જ્ઞાઓ જોયણકોડાકોડીઓ પરિક્ષેવેણં ।

૨. [પ્ર૦] લોયસ્સ નં મંતે ! પુરચ્છિમિલ્લે ચરિમંતે કિં જીવા, જીવદેસા, જીવપણ્સા, અજીવા, અજીવદેસા, અજીવપ-
ણ્સા ? [ઉ૦] ગોયમા ! નો જીવા, જીવદેસા ચિ, જીવપણ્સા ચિ, અજીવા ચિ, અજીવદેસા ચિ, અજીવપણ્સા ચિ । જે જીવ-

અષ્ટમ ઉદ્દેશક

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લોક કેટલો મોટો કહ્યો છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! લોક અત્યંત મોટો કહ્યો છે. જેમ 'વારમા શતકમાં કહ્યું
છે તેમ અહીં પણ લોક સંબંધી વધી હકીકત કહેવી, યાવત્—તે લોકનો પરિક્ષેપ—પરિધિ અસંખ્યેય કોટાકોટી યોજન છે.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લોકના પૂર્વ ચરમાંતમાં (પૂર્વ વાજુના છેડાના અંતે) ૧ જીવો છે, ૨ જીવદેશો છે, ૩ જીવપ્રદેશો છે, ૪
અજીવો છે, ૫ અજીવદેશો છે, ૬ કે અજીવપ્રદેશો છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ત્યાં ૬ જીવો નથી, પણ જીવદેશો છે, જીવપ્રદેશો છે, અજીવો

લોકનો પૂર્વ-
ચરમાંત.

૧ * ઉપયોગ—ચેતના શક્તિનો વ્યાપાર, તેના વે મેદ છે— સાકાર ઉપયોગ અને અનાકાર ઉપયોગ. સાકાર ઉપયોગના પાંચ જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાનના
મેદથી આઠ પ્રકાર છે, અનાકાર ઉપયોગના ચતુર્દર્શનાદિના મેદથી ચાર પ્રકાર છે જુઓ—પ્રજ્ઞા૦ પદ ૨૧ પ૦ ૫૨૫-૫૨૭.

† પ્રજ્ઞા૦ પદ ૩૦ પ૦ ૫૨૮-૫૩૨.

‡ પશ્યતા—પ્રકૃષ્ટ બોધનો પરિણામ, તેના સાકાર અને અનાકાર વે મેદ છે સાકારપશ્યતાના મતિજ્ઞાન સિવાય વાકીના ચાર જ્ઞાન અને મતિઅજ્ઞાન સિવાય
વે અજ્ઞાન—એમ છ પ્રકાર છે. અનાકાર પશ્યતાના અચ્છુદર્શન સિવાય વાકીના ત્રણ પ્રકાર છે જો કે પશ્યતા અને ઉપયોગ વચ્ચે સાકાર અને અનાકાર મેદ
વડે તુલ્ય છે, તો પણ જ્યાં ત્રૈકાલિક બોધ હોય તે પશ્યતા અને જ્યાં ત્રૈકાલિક અને વર્તમાન કાલિક બોધ હોય તે ઉપયોગ દૃઢી વિશેષતા છે. અહિં
અનાકાર પશ્યતામા ચ્છુદર્શન પ્રહણ કર્યું અને અચ્છુદર્શન ન પ્રહણ કર્યું તેનું કારણ એવું છે કે પ્રકૃષ્ટ દૃષ્ટાને પશ્યતા કહે છે અને તે ચ્છુદર્શનને વિષેજ
ઘટી શકે છે, અચ્છુદર્શનમા ઘટી શકતું નથી, કેમકે ચ્છુદર્શનના ઉપયોગનો વીજી દિવ્યના ઉપયોગથી અલપ કાઢ છે અને તેથી પ્રકૃષ્ટ દૃષ્ટા ચ્છુતુજ
હોય છે, માટે પશ્યતામા ચ્છુદર્શનને પ્રહણ કર્યું છે, વીજી દિવ્યના દર્શનને પ્રહણ કર્યું નથી.—ટીકા.

૧ † ભગ૦ સ૦ ૩ શ૦ ૧૨ ઉ૦ ૭ પૃ૦ ૨૮૨.

૨ ‡ પૂર્વ દિશાનો ચરમાંત—લોકનો છેલ્લો ભાગ વિષમ એક પ્રદેશના પ્રતરૂપ હોવાથી તેમા અસંખ્ય પ્રદેશાવગાદી જીવનો સદ્ભાવ હોતો નથી, માટે ત્યાં
જીવો નથી, પરંતુ જીવદેશો અને જીવપ્રદેશોનો એક પ્રદેશને વિષે પણ અવગાહ સમજે છે, માટે 'જીવદેશો અને જીવપ્રદેશો હોય છે' એમ કહ્યું છે એ પ્રમાણે
ત્યાં પુદ્ગલસ્કંધો, ધર્માસ્તિકાયાદિના દેશો અને તેના પ્રદેશો હોવાથી અજીવો, અજીવદેશો અને અજીવપ્રદેશો પણ હોય છે હવે જે જીવદેશો છે તેમા પૃથિવ્યાદિ
એકેન્દ્રિય જીવોના દેશો લોકાન્તે અવશ્ય હોય છે. આ પ્રથમ વિકલ્પ થયો હવે દ્વિકલ્પનો વિકલ્પ આ પ્રમાણે છે ૧ અથવા એકેન્દ્રિયોના ઘણા દેશો અને વૈદિન્દ્રિય
કદાચિત્ત હોવાથી તેનો એક દેશ હોય છે જો કે લોકાન્તે વૈદિન્દ્રિય જીવ હોતો નથી, તો પણ એકેન્દ્રિયોમા ઉત્પન્ન થનાર વૈદિન્દ્રિય જીવ મરણસમુદ્ઘાતવડે
ઉત્પત્તિદેશને પ્રાપ્ત થાય તે અપેક્ષા આ વિકલ્પ થાય છે. એ પ્રમાણે દશમા શતકના પ્રથમ ઉદ્દેશકને વિષે આમેથી દિશા સંબંધે જે માંગા કહેલા છે તે અહિં
જાણવા, તે આ પ્રમાણે—૧ એકેન્દ્રિયોના દેશો અને એક વૈદિન્દ્રિયનો દેશ, ૨ અથવા એકેન્દ્રિયોના દેશો અને એક વૈદિન્દ્રિયના દેશો, ૩ અથવા એકેન્દ્રિયોના દેશો
અને વૈદિન્દ્રિયના દેશો, ૪ અથવા એકેન્દ્રિયોના દેશો અને એક વૈદિન્દ્રિયનો દેશ, ૫ અથવા એકેન્દ્રિયોના દેશો અને એક વૈદિન્દ્રિયના દેશો; ૬ અથવા એકેન્દ્રિયોના
દેશો અને વૈદિન્દ્રિયોના દેશો, એ પ્રમાણે ચતુરિન્દ્રિય અને પંચેન્દ્રિયના ત્રણ ત્રણ ભાગા જાણવા. અનિન્દ્રિયના ભાગા પણ એ પ્રમાણે સમજવા, પરંતુ આમેથી દિશાને
વિષે તેના ત્રણ માંગાઓ કહ્યા છે, તેમાનો 'એકેન્દ્રિયોના દેશો અને અનિન્દ્રિયનો દેશ'—એ પ્રથમ ભાગો અહિં ન કહેવો, કેમકે કેવલિચસુહતાવસ્થામા આત્મપ્રદેશો
કપાટાકાર થાય ત્યારે પૂર્વ દિશાના ચરમાંતે પ્રદેશની વૃદ્ધિ—હાનિ વડે વિપમતા થતી હોવાથી લોકના દાતાઓમા અનિન્દ્રિય જીવના—દિવ્યના ઉપયોગ રહિત
કેવલ જ્ઞાનીના ઘણા દેશોનો સમજ છે, પણ એક દેશનો સંભવ નથી. માટે અનિન્દ્રિયને ઉપર કહેલો માંગો લાગુ પડતો નથી.

દેસા તે નિયમં પર્ણિદિયદેસા ય, અહવા પર્ણિદિયદેસા ય વેદિયસ્સ ય દેસે—પવં જહા દસમસપ અગેયી દિસા તદેવ, નવરં દેસેસુ ઈર્ણિદિયાણ આદ્યહિરહિથો । જે અરુચી અજીવા તે છદ્ધિયા, અદ્વાસમયો નરિથ । સેસં તં ચેવ નિરવસેસં ।

૩. [પ્ર૦] લોગસ્સ ણં મંતે ! દાહિણિદ્ધે ચરિમંતે કિં જીવા૦ ? [ઉ૦] પવં ચેવ, પવં પચ્છિમિદ્ધે ચિ, ઉત્તરિદ્ધે ચિ ।

૪. [પ્ર૦] લોગસ્સ ણં મંતે ! ઉવરિદ્ધે ચરિમંતે કિં જીવા૦—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો જીવા, જીવદેસા વિ, જીવપ-દેસા વિ, જાવ—અજીવપપસા વિ । જે જીવદેસા તે નિયમં પર્ણિદિયદેસા ય ઈર્ણિદિયદેસા ય, અહવા પર્ણિદિયદેસા ય ઈર્ણિ-દિયદેસા ય વેદિયસ્સ ય દેસે, અહવા પર્ણિદિયદેસા ય ઈર્ણિદિયદેસા ય વેદિયાણ ય દેસા, પવં મરિદ્ધહિરહિથો જાવ—પંચિ-દિયાણં । જે જીવપપસા તે નિયમં પર્ણિદિયપપસા ય ઈર્ણિદિયપપસા ય, અહવા પર્ણિદિયપપસા ય ઈર્ણિદિયપપસા ય વેદિ-

છે, અજીવદેશો છે અને અજીવ પ્રદેશો પણ છે. જે જીવદેશો છે તે અવશ્ય એકેન્દ્રિય જીવના દેશો છે, અથવા એકેન્દ્રિયના દેશો અને અનિન્દ્રિયનો (એક) દેશ છે—ઇત્યાદિ વધું ૧૦ શતકમાં કહેલ આગેયી દિશાનો વક્તવ્યતા પ્રમાણે કહેવું. વિશેષ એ કે, દેશોના વિપર્યાય અનિન્દ્રિયો માટે પ્રથમ ભાંગો ન કહેવો. ત્યાં જે અરુપી અજીવો રહેલા છે તે ૧૦ પ્રકારના છે અને અદ્વાસમય (કાળ) નથી. વાકી વધું તેજ પ્રમાણે જાણવું.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ઈલોકના દક્ષિણ દિશાના ચરમાંતમા [દક્ષિણ વાજુના છેડાને અંતે] જીવો છે—ઇત્યાદિ સર્વ પૂર્વ પ્રમાણે પૂછવું. [ઉ૦] પૂર્વ પ્રમાણેજ વધું કહેવું, અને એ પ્રમાણે પશ્ચિમ ચરમાંતમા તથા ઉત્તર ચરમાંતમાં પણ સમજવું.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લોકના ઉપરના ચરમાંતમા જીવો છે—ઇત્યાદિ પૂછ્યા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ત્યાં જીવો નથી, પણ જીવદેશો છે, જીવપ્રદેશો છે, યાવત્—અજીવપ્રદેશો પણ છે. જે જીવદેશો છે તે અવશ્ય એકેન્દ્રિયોના દેશો અને અનિન્દ્રિયોના દેશો છે. ૧ અથવા એકેન્દ્રિયોના દેશો, અનિન્દ્રિયોના દેશો અને વેદિયનો એક દેશ છે. ૨ અથવા એકેન્દ્રિયોના દેશો અનિન્દ્રિયોના દેશો અને વેદિયોના દેશો છે, એમ વચ્ચા ભાગા સિવાયના ત્રિકસંયોગી વીજા વ્વા ભાંગા કહેવા. એ પ્રમાણે યાવત્—પંચેન્દ્રિયો સુધી કહેવું. ત્યાં જે જીવપ્રદેશો છે તે અવશ્ય એકેન્દ્રિયોના પ્રદેશો અને અનિન્દ્રિયોના પ્રદેશો છે. ૧ અથવા એકેન્દ્રિયોના પ્રદેશો, અનિન્દ્રિયોના પ્રદેશો અને એક વેદિયના પ્રદેશો છે. ૨ અથવા એકેન્દ્રિયોના પ્રદેશો, અનિન્દ્રિયોના પ્રદેશો અને વેદિયોના પ્રદેશો છે. એ પ્રમાણે ૧ પ્રથમ ભાંગા સિવાયના વીજા વ્વા ભાંગા કહેવા.

૨ * મગ ૦ ચં ૦ ૩ શ ૦ ૧૦ સ ૦ ૧ પુ ૦ ૧૮૧.

† અરુપી અજીવો છ પ્રકારના છે—૧ ધર્માસ્તિકાયદેશ અને ૨ પ્રદેશ, ૨ અધર્માસ્તિકાય દેશ અને ૪ પ્રદેશ, તથા ૫ આકાશાસ્તિકાયદેશ અને ૬ પ્રદેશ. સમયક્ષેત્રના અમાવથી અદ્વાસમય નથી.

‡ ૧ લોકના તથા રત્નપ્રમાણાદિ સાથે નરક અને સૌવર્મથી અનુત્તર સુધીના દેવલોકના પૂર્વાદિ ચારે દિશાઓના ચરમાન્તને આશ્રયી જીવદેશ અને જીવપ્રદેશના ભાગાઓનું ચન્દ્ર—

એક કે અનેક જીવોના એક કે અનેક દેશાદિ.

	એકેન્દ્રિય.	વેદિન્દ્રિય.	વેદિન્દ્રિય.	ચત્તરિન્દ્રિય.	પચ્ચેન્દ્રિય.	અનિન્દ્રિય.	કુલભાંગા.
દેશ.	૨-૨	૧-૧	૧-૧	૧-૧	૧-૧	૧-૨	૧૫
		૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૨-૨	
		૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	
પ્રદેશ.	૨-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧૧
		૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	
		૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	

આ એકેન્દ્રિયાદિ જીવોના દેશ પ્રદેશના ભાંગાઓમાં પ્રથમ આંક જીવોનો સૂચક છે અને વીજો આક તેના દેશ અને પ્રદેશોનો સૂચક છે. જ્યાં ૨-૨ અંક મૂકેલા છે ત્યાં અનેક જીવોના અનેક દેશો યા પ્રદેશો સમજવા. અર્થે દેશભાંગાઓમાં એકેન્દ્રિયને આશ્રયી અસંયોગી એક અને તેની સાથે વેદિન્દ્રિય, વેદિન્દ્રિય, ચત્તરિન્દ્રિય અને પંચેન્દ્રિયના ત્રણ ત્રણ ભાગા અને અનિન્દ્રિયના એક ભાગા જોડના દ્વિકસંયોગી ચૌદ ભાંગા જાણવા, અને એ રીતે પ્રદેશભાગામાં અસંયોગી એક અને દ્વિકસંયોગી દશ જાણના.

૪ ઈ ઉપરના ચરમાન્તના ઝિદો હોનાથી ત્યાં એકેન્દ્રિયોના દેશો અને અનિન્દ્રિયોના દેશો હોય છે, માટે આ દ્વિકસંયોગી એક ભાંગો થાય છે. ત્રિકસંયોગીમાં વચ્ચે ભાગા કરવા, કારણ કે 'એકેન્દ્રિયોના દેશો, અનિન્દ્રિયોના દેશો અને એક વેદિન્દ્રિયના દેશો' આ મધ્યમ ભાગો ઘટતો નથી. કેમકે વોદિ વેદિન્દ્રિય જીવ મરણસુદાતા ઘટે મરી ઉપરના ચરમાન્તને વિષે રહેલા એકેન્દ્રિય જીવના ઉત્પન્ન થાય તો પણ પ્રદેશની હાનિ વૃદ્ધિ થયેલ લોકદન્તક-નિપન ભાગ નહિ હોવાથી પૂર્વ ચરમાન્તની પેઠે ત્યાં વેદિન્દ્રિયના અનેક દેશો સંભવતા નથી. પૂર્વ ચરમાન્તમાં તો પ્રદેશની હાનિ-વૃદ્ધિ થતી હોવાથી અનેક પ્રદગનન લોકદન્તક હોવાને કારણે ત્યાં વેદિન્દ્રિય જીવના અનેક દેશો સંભવે છે. માટે ઉપરના મધ્યમ ભાંગરહિત ત્રિકસંયોગી વચ્ચે ભાગા જાણવા.

૫ પૂર્વ ચરમાન્તના જીવદેશ સ્વભાવે દ્વિકસંયોગી ત્રણ ભાગા થાય છે, તેમાંનો 'એકેન્દ્રિયોના દેશો અને વેદિન્દ્રિયોના દેશ' એ પ્રથમ ભાગો છે, તેને ઉપરના ચરમાન્તના જીવપ્રદેશના ત્રિકસંયોગી ભાગા કરવાના વર્જનો. અર્થાત્—'એકેન્દ્રિયોના પ્રદેશો, અનિન્દ્રિયોના પ્રદેશો, વેદિન્દ્રિયોના પ્રદેશ'—એવો ત્રિકસંયોગી ભાંગ ન કરવો, કારણ કે તેમાં 'વેદિન્દ્રિયોના પ્રદેશ' એ અગત્યનો અસંભવ છે. કેવલિનસુદાતા સમયે લોકન્યાયક અવસ્થા સિવાય જીવોનો જ્યાં એક પ્રદેશ હોય ત્યાં બીજા પ્રદેશો હોય છે, તેની ઉપરના ચરમાન્તના એકેન્દ્રિયો અને અનિન્દ્રિયોના પ્રદેશો સંભવે છે.

પ્રસ્સ પદેસા ય, અહવા ઈર્ગિદિયપ્પેસા ય ઈર્ગિદિયપ્પેસા ય વેઈંદિયાણ ય પપ્સા, एवं आदिह्लविरहिओ जाव-पंचिंदियाणं ।
અજીવા જહા દસમસપ તમાપ તહેવ નિરવસેસં ।

૫. [પ્ર૦] લોગસ્સ ણં મંતે ! હેટ્ટિલે ચરિમંતે કિં જીવા-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો જીવા, જીવદેસા વિ, જીવપ-
દેસા વિ, જાવ-અજીવપ્પપ્સા વિ; જે જીવદેસા તે નિયમં ઈર્ગિદિયદેસા, અહવા ઈર્ગિદિયદેસા ય વેઈંદિયસ્સ દેસે, અહવા ઈર્ગિ-
દિયદેસા ય વેંદિયાણ ય દેસા, एवं मज्झिह्लविरहिओ जाव-अर्णिदियाणं । પદેસા આદિહ્લવિરહિયા સર્વેસિં જહા પુરચ્છિમિલે
ચરિમંતે તહેવ । અજીવા જહેવ ઉવરિલે ચરિમંતે તહેવ ।

૬. [પ્ર૦] ઈમીસે ણં મંતે ! રયણપ્પમાપ પુઢવીપ પુરચ્છિમિલે ચરિમંતે કિં જીવા-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો જીવા,
एवं जहेव लोगस्स तहेव चत्तारि वि चरिमंता जाव-उत्तरिह्ले, ઉવરિલે તહેવ, જહા દસમસપ વિમલા દિસા તહેવ નિરવસેસં ।
હેટ્ટિલે ચરિમંતે જહેવ લોગસ્સ હેટ્ટિલે ચરિમંતે તહેવ, નવરં દેસે પંચિદિપ્પસુ તિયમંગો ત્તિ સેસં તં ચેવ । एवं जहा रयणप्प
भाप चत्तारि चरमंता भणिया एवं सक्करप्पभाप वि, ઉવરિમ-હેટ્ટિલા જહા રયણપ્પમાપ હેટ્ટિલે । एवं जाव-अहेसत्तमाप ।

તથા એ પ્રમાણે યાવત્-પચેંદિય સુધી જાણવું. અને ૧૬શમા શતકમાં કહેલ તમા દિશાની વક્તવ્યતા પ્રમાણે અહીં અજીવોની વક્તવ્યતા કહેવી.†

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લોકના હેઠ્ઠના ચરમાતમાં શું જીવો છે-હ્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ત્યાં જીવો નથી, જીવદેશો
છે, જીવપ્રદેશો છે, યાવત્-[અજીવો, અજીવના દેશો અને] અજીવના પ્રદેશો પળ છે. જે જીવદેશો છે તે અવશ્ય *એકેંદ્રિયના દેશો
છે. ૧ અથવા એકેંદ્રિયોના દેશો અને વેઈંદ્રિયનો દેશ છે. ૨ અથવા એકેંદ્રિયોના દેશો અને વેઈંદ્રિયોના દેશો છે. એ પ્રમાણે વચલા ભાંગા
સિવાય વીજા વધા ભાંગા કહેવા, અને તે યાવત્-અનિંદ્રિયો સુધી જાણવું. સર્વના પ્રદેશોની વાવતમાં પૂર્વ ચરમાંતના પ્રશ્નોત્તર પ્રમાણે
જાણવું, પળ તેમાં પ્રથમ ભાંગો ન કહેવો. અજીવોની વાવતમાં ઉપરના ચરમાંતમાં કહ્યા પ્રમાણે વધું કહેવું.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આ રત્નપ્રમા પૃથ્વીના પૂર્વ ચરમાતમાં જીવો છે-હ્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ત્યાં જીવો નથી. જેમ
લોકના ચાર ચરમાંત કહ્યા તેમ રત્નપ્રમાના પળ ચારે ચરમાંત યાવત્-ઉત્તરના ચરમાંત સુધી જાણવા. ૬શમા શતકમાં કહેલ

૪ § જેમ અજીવોની વક્તવ્યતા ૬શમા શતકના પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં તમા દિશાને આશ્રયી કહેલી છે તે પ્રમાણે ઉપરના ચરમાન્તને આશ્રયી કહેવી. તે આ
પ્રમાણે-રૂપી અજીવના સ્કન્ધ, દેશ, પ્રદેશ અને પરમાણુ-એ ચાર પ્રકાર અને ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય અને આકાયાસ્તિકાયના દેશ અને પ્રદેશો-એ
ત્રીતે અરૂપી અજીવના દશ પ્રકાર છે.

† લોકના ઉપરના ચરમાન્તને આશ્રયી જીવદેશ અને જીવપ્રદેશોના ભાંગાઓનું યત્ન—

एक के अनेक जीवना एक के अनेक देशादि.

	એકેન્દ્રિય.	અનિન્દ્રિય.	વેઈંદ્રિય.	તેઈંદ્રિય.	ચરિન્દ્રિય.	પચેન્દ્રિય.	કુલભાગ.
દેશ. {	૨-૨	૨-૨	૧-૧ ૨-૨	૧-૧ ૨-૨	૧-૧ ૨-૨	૧-૧ ૨-૨	૧
પ્રદેશ. {	૨-૨	૨-૨	૧-૨ ૨-૨	૧-૨ ૨-૨	૧-૨ ૨-૨	૧-૨ ૨-૨	

લોકના ઉપરના ચરમાન્તમાં એકેન્દ્રિય અને અનિન્દ્રિય (સિદ્ધ) જીવો સાથેજ હોવાથી અહિં અસયોગી ભાગો થતો નથી, પળ દ્વિકસયોગીયી શરૂ
માય છે. તેની સાથે વેઈંદ્રિય, તેઈંદ્રિય, ચરિન્દ્રિય અને પચેન્દ્રિયના ચઢે ભાગા જોડતા ત્રિકસંયોગી આઠ ભાગા થાય છે. તેથી અહિં દેશ અને પ્રદેશને
આશ્રયી ભાંગામાં દ્વિકસયોગી એક અને ત્રિકસંયોગી આઠ મઠી નવ નવ ભાગા જાણવા.

૫ * હેટ્ઠના ચરમાન્તમા 'એકેન્દ્રિયોના દેશો' એ અસંયોગી એકજ ભાગો થાય છે. અને દ્વિકસયોગી 'એકેન્દ્રિયોના દેશો અને વેઈંદ્રિયનો દેશ તથા
એકેન્દ્રિયોના દેશો અને વેઈંદ્રિયોના દેશો'-એ વેઈંદ્રિય સાથે વે ભાંગા થાય છે. 'એકેન્દ્રિયોના દેશો અને વેઈંદ્રિયોના દેશો'-એ વચલો ભાગો લોકદન્તકના
અમાવથી થતો નથી. એ પ્રમાણે તેઈંદ્રિય, ચરિન્દ્રિય, પચેન્દ્રિય અને અનિન્દ્રિયની સાથે ચઢે ભાગા જાણવા એ રીતે જીવદેશને આશ્રયી અગીયાર ભાગા
થાય છે. પૂર્વચરમાન્તમાં જીવદેશને આશ્રયી જે ભાગા કહેલા છે તે અહિં જીવપ્રદેશને આશ્રયી કહેવા. જેમકે-એકેન્દ્રિયોના પ્રદેશો અને વેઈંદ્રિયના પ્રદેશો;
એકેન્દ્રિયોના પ્રદેશો અને વેઈંદ્રિયોના પ્રદેશો. એ પ્રમાણે તેઈંદ્રિય, ચરિન્દ્રિય, પચેન્દ્રિય અને અનિન્દ્રિયના પ્રદેશ સવન્ધે ભાગા જાણવા માત્ર 'એકેન્દ્રિયોના
પ્રદેશો અને વેઈંદ્રિયનો પ્રદેશ-એ પ્રથમ ભંગ અસંભવિત હોવાથી ઘટી શકતો નથી, અને 'એકેન્દ્રિયના પ્રદેશો' એ અસંયોગી એક ભાગો મેઢવતાં જીવપ્રદેશને
આશ્રયી અગીયાર ભાગા થાય છે. ઉપરના ચરમાન્તમા કહ્યા પ્રમાણે રૂપી અજીવના ચાર અને અરૂપી અજીવના છ મઠી અજીવોના દશ પ્રકાર જાણવા.

લોકની નીચેના ચરમાન્ત, ઐવેયક અને અનુત્તર વિમાનના ઉપર અને નીચેના ચરમાન્તને આશ્રયી જીવદેશ અને જીવપ્રદેશોના ભાંગાઓનું યત્ન—

एक के अनेक जीवना देशादि.

	એકેન્દ્રિય.	વેઈંદ્રિય.	તેઈંદ્રિય.	ચરિન્દ્રિય.	પચેન્દ્રિય.	અનિન્દ્રિય.	કુલભાગ.
દેશ. {	૨-૨	૧-૧ ૨-૨	૧-૧ ૨-૨	૧-૧ ૨-૨	૧-૧ ૨-૨	૧-૧ ૨-૨	૧૧
પ્રદેશ. {	૨-૨	૧-૨ ૨-૨	૧-૨ ૨-૨	૧-૨ ૨-૨	૧-૨ ૨-૨	૧-૨ ૨-૨	

૧ અહિં દેશ અને પ્રદેશના ભાંગાઓમા અસંયોગી એક, દ્વિકસયોગી દશ એમ અગીયાર ૨ ભાંગા જાણવા.

લોકની હેટ્ઠનો
ચરમાન્ત.

રત્નપ્રમાના પૂર્વાદિ
ચરમાન્ત.

एवं सोहम्मस्स वि जाव-अच्युस्स । गेविज्जविमाणाणं एवं चेव, नवरं उवरिम्-हेट्ठिहेसु चरमंतेसु देसेसु पंचिदियाण रि मज्झिहविरहिथो चेव, सेसं तहेव । एवं जहा गेवेज्जविमाणा तद्वा अणुत्तरविमाणा वि, ईस्सिप्पमारा वि ।

‘વિમલા દિગાની વક્તવ્યતા પ્રમાણે આ રત્નપ્રમાના ઉપરના ચરમાંતની પળ વક્તવ્યતા જાણવી. તથા રત્નપ્રમા પૃથ્વીનો નીચલો ચરમાંત પળ લોકની નીચેના ચરમાતની પેટે જાણવો. પરંતુ વિશેષ એ કે જીવદેશોના સંબંધે પંચેન્દ્રિયોમાં ત્રણ ભાગા કહેવા. વાકીનું વધું તેજ પ્રમાણે કહેવું રત્નપ્રમા પૃથ્વીના ચાર ચરમાંતની પેટે ચર્કરાપ્રમા પૃથિવીના પળ ચાર ચરમાંત કહેવા. અને રત્નપ્રમા પૃથિવીના નીચેના ચરમાંતની પેટે ચર્કરાપ્રમાનો ઉપલો તથા નીચલો ચરમાંત સમજવો. એ પ્રમાણે યાવત્-સાતમી પૃથિવી સુધી જાણવું. તથા સાંવર્ન [વેવલોક] યા અચ્યુત [વેવલોક] સંબંધે પળ એજ પ્રમાણે સમજવું. ઐવેયક વિમાનો સંબંધે પળ તેજ પ્રમાણે જાણવું. પળ તેમા વિશેષ એ છે કે ઉપલો, હેટ્થા ચરમાત વિષે દેશો સંબંધે પંચેન્દ્રિયોમા પળ વચ્ચે ભાગો ન કહેવો. વાકીનું વધું પૂર્વ પ્રમાણે જ કહેવું. તથા ઐવેયક વિમાનની પે અનુત્તર વિમાનની અને ઈપ્પામ્મારા પૃથિવીની પળ વક્તવ્યતા કહેવી.

૬ * દશમા શતકના પ્રથમ ઉદ્દેશકમા જેમ વિમલા દિગા સ્વચ્છે વાળુ છે તેમ રત્નપ્રમાના ઉપરના ચરમાન્ત સ્વચ્છે પળ કહેવું. જેમને-ત્યા ‘જીવો નથી કારણ કે તે એક પ્રદેશના પ્રતરૂપ હોવાથી તેટલામા જીવો સમાઈ શકતા નથી, પણ જીવદેશ અને જીવપ્રદેશ રહી ગયે છે. તેમા જે જીવના દેશો હોય છે તે અવશ્ય એકેન્દ્રિય જીવના દેશો હોય છે. ૧ અથવા એકેન્દ્રિયદેશો અને વેદન્દ્રિયનો દેશ, ૨ અથવા એકેન્દ્રિયદેશો અને વેદન્દ્રિયના દેશો, ૩ અથવા એકેન્દ્રિયદેશો અને વેદન્દ્રિયોના દેશો. ઉપરના ત્રણ ભાગા યાવ છે, કારણ કે રત્નપ્રમામા વેદન્દ્રિયો રહે છે, અને તેઓ એકેન્દ્રિયનો અપેક્ષા છોટા હોય છે, તેથી તેના ઉપરના ચરમાન્તમા વેદન્દ્રિયનો એક દેશ અથવા અનેક દેશો સંમતિ છે. એ પ્રમાણે ત્રીન્દ્રિયથી માઠી અનિન્દ્રિય સુધી પ્રયેક્ષના ત્રણ ત્રણ ભાગા જીવદેશને આશ્રય કહેવા હવે જે જીવના પ્રદેશો છે તે અવશ્ય એકેન્દ્રિયના પ્રદેશો છે. ૧ અથવા એકેન્દ્રિયપ્રદેશો અને વેદન્દ્રિયના પ્રદેશો, ૨ અથવા એકેન્દ્રિય જીવપ્રદેશો અને વેદન્દ્રિયોના પ્રદેશો. એ પ્રમાણે ત્રીન્દ્રિયથી આરંભી અનિન્દ્રિય સુધી વચ્ચે ભાગા જાણવા તથા ત્યાં અજીવના ચાર પ્રકાર અને અરૂપી અજીવના સાત પ્રકાર છે. કારણ કે તે સમયક્ષેત્રની અદર હોવાથી ત્યાં અસ્થાયીય પળ હોય છે.—ટીકા.

રત્નપ્રમાના ઉપરના ચરમાન્તને આશ્રયી જીવદેશ અને જીવપ્રદેશોના ભાગાઓનું ચન્દ્ર.—

એક કે અનેક જીવોના દેશાદિ.

	એકેન્દ્રિય.	વેદન્દ્રિય.	તેદન્દ્રિય.	ચરિન્દ્રિય.	પચેન્દ્રિય.	અનિન્દ્રિય.	હુલભાગા.
દેશ.	{ ૨-૨	૧-૧	૧-૧	૧-૧	૧-૧	૧-૧	{ ૧૬
		૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	
		૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	
પ્રદેશ.	{ ૨-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	{ ૧૧
		૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	

અહિં દેશને આશ્રયી ભાગાઓમા અસંયોગી એક અને ઉપર પ્રમાણે દ્વિકસયોગી પંદર તથા પ્રદેશને આશ્રયી ભાગાઓમા અસંયોગી એક અને દ્વિકસંયોગી દશ ભાગા જાણવા.

† જેમ લોકની નીચેનો ચરમાન્ત વળો તેમ રત્નપ્રમાની નીચેનો ચરમાન્ત પળ વહેવો. માત્ર વિશેષ એ છે કે લોકની નીચેના ચરમાન્તમાં જીવદેશ સ્વચ્છે વેદન્દ્રિયાદિના મધ્યમ ભાગારહિત વચ્ચે ભાગા વળ્યા છે, પણ અહીં પંચેન્દ્રિયના ત્રણ ભાગા કહેવા અને પંચેન્દ્રિય સિવાયના જીવોમા વચ્ચે ભાગા કહેવા. કારણ કે રત્નપ્રમાની નીચેના ચરમાન્તમા વેવરૂપ પંચેન્દ્રિયોના ગમનાગમનદ્વારા પંચેન્દ્રિયનો દેશ અને તેના દેશો સમયે છે, માટે પંચેન્દ્રિયના ત્રણ ભાગા અહિં હેવા. અને વેદન્દ્રિયાદિ તો રત્નપ્રમાની નીચેના ચરમાન્તમા મરણસમુદ્ધાતથી જાય ત્યારેજ તેનો સમય હોવાથી ત્યાં તેમનો દેશજ સમતિ છે, પરંતુ દેશો સમવતા નથી, કેમકે રત્નપ્રમાની નીચેનો ચરમાન્ત એક પ્રતરૂપ હોવાથી અનેક દેશનો હેતુ થતો નથી.—ટીકા.

રત્નપ્રમાના નીચેના ચરમાન્ત તથા ચર્કરાપ્રમા આદિ વાકીની નરકો અને સાંવર્નથી અચ્યુત સુધીના વેવલોકના ઉપર અને નીચેના ચરમાન્તને આશ્રયી જીવદેશ અને જીવપ્રદેશોના ભાગાઓનું ચન્દ્ર—

એક કે અનેક જીવોના એક કે અનેક દેશાદિ.

	એકેન્દ્રિય.	વેદન્દ્રિય.	તેદન્દ્રિય.	ચરિન્દ્રિય.	પચેન્દ્રિય.	અનિન્દ્રિય.	હુલભાગા.
દેશ.	{ ૨-૨	૧-૧	૧-૧	૧-૧	૧-૧	૧-૧	{ ૧૨
		૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	
		૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	
પ્રદેશ.	{ ૨-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	{ ૧૧
		૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	

અહિં દેશને આશ્રયી ભાગામા અસંયોગી એક અને દ્વિકસંયોગી અગીયાર, તથા પ્રદેશને આશ્રયી ભાગામાં અસંયોગી એક અને દ્વિકસંયોગી દશ ભાગા જાણવા.

‡ ચર્કરાપ્રમાની ઉપરનો તથા નીચેનો ચરમાન્ત રત્નપ્રમાની નીચેના ચરમાન્તની પેટે જાણવો ત્યાં વેદન્દ્રિયાદિના જીવદેશને આશ્રયી મધ્યમ ભંગ રહિત વચ્ચે ભાગા અને પચેન્દ્રિયના ત્રણ ભાગા કહેવા. જીવપ્રદેશને આશ્રયી વધા વેદન્દ્રિયાદિને વિષે પ્રથમ ભંગરહિત વાકીના વચ્ચે ભાગા જાણવા અજીવને આશ્રયી રૂપી અજીવના ચાર અને અરૂપી અજીવના છ ભેદ જાણવા. ચર્કરાપ્રમાની પેટે વાકીની નરકપૃથિવીઓ અને સાંવર્નથી આરંભી ઐવેયક સુધીના નિગાનોની વચ્ચે જાણવી. પરંતુ ઉપલો વિશેષ છે કે જીવદેશને આશ્રયી અચ્યુત વેવલોક સુધી દેશોના ગમનાગમનનો સમય હોવાથી પંચેન્દ્રિયના ત્રણ

૭. [પ્ર૦] પરમાણુપોગલે ણં મંતે ! લોગસ્સ પુરચ્છિમિહ્લાઓ ચરિમંતાઓ પચ્છિમિહ્લં ચરિમંતં ઇગસમણં ગચ્છતિ, પચ્છિમિહ્લાઓ ચરિમંતાઓ પુરચ્છિમિહ્લં ચરિમંતં ઇગસમણં ગચ્છતિ, દાહિણિહ્લાઓ ચરિમંતાઓ ઉત્તરિહ્લં જાવ-ગચ્છતિ, ઉત્તરિહ્લાઓ દાહિણિહ્લં જાવ-ગચ્છતિ, ઉવરિહ્લાઓ ચરિમંતાઓ હેટ્ઠિહ્લં ચરિમંતં ઇવં જાવ-ગચ્છતિ, હેટ્ઠિહ્લાઓ ચરિમંતાઓ ઉવરિહ્લં ચરિમંતં ઇગસમણં ગચ્છતિ ? [ઉ૦] હંતા ગોયમા ! પરમાણુપોગલે ણં લોગસ્સ પુરચ્છિમિહ્લં તં ચેવ જાવ-ઉવરિહ્લં ચરિમંતં ગચ્છતિ ।

૮. [પ્ર૦] પુરિસે ણં મંતે ! વાસં વાસતિ, વાસં નો વાસતીતિ હત્થં વા પાયં વા વાહું વા ઉરં વા આડટ્ટાવેમાણે વા પસારેમાણે વા કતિકિરિય ? [ઉ૦] ગોયમા ! જાવં ચ ણં સે પુરિસે વાસં વાસતિ વાસં નો વાસતીતિ, હત્થં વા જાવ-ઉરં વા આડટ્ટાવેતિ વા પસારેતિ વા, તાવં ચ ણં પુરિસે કાહ્યાપ જાવ-પંચાહિં કિરિયાહિં પુટ્ટે ।

૯. [પ્ર૦] દેવે ણં મંતે ! મહિટ્ઠિય જાવ-મહેસપ્પલે લોગંતે ટિચ્છા પમ્મુ અલોગંસિ હત્થં વા જાવ-ઉરં વા આડટ્ટાવેત્તણ વા પસારેત્તણ વા ? [ઉ૦] ણો તિણટ્ટે સમટ્ટે [પ્ર૦] । સે કેણટ્ટે ણં મંતે ! ઇવં બુદ્ધ-‘દેવે ણં મહિટ્ઠિય જાવ-લોગંતે ટિચ્છા ણો પમ્મુ અલોગંસિ હત્થં વા જાવ-પસારેત્તણ વા’ ? [ઉ૦] જીવાણં આહારોવચિયા પોગ્ગલા, વૉદિચિયા પોગ્ગલા, કલેવરચિયા પોગ્ગલા, પોગ્ગલામેવ પપ્પ જીવાણ ય અજીવાણ ય ગતિપરિયાપ આહિજ્જદ, અલોપ ણં નેવત્થિ જીવા, નેવત્થિ પોગ્ગલા; સે તેણટ્ટે ણં જાવ-પસારેત્તણ વા । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! ત્તિ ।

સોલસમે સપ્ત અટ્ટમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરમાણુ પુદ્ગલ એક સમયમાં લોકના પૂર્વ ચરમાંતથી-છેડાથી પશ્ચિમ ચરમાંતમા, પશ્ચિમ ચરમાંતથી પૂર્વ ચરમાંતમા; દક્ષિણ ચરમાંતથી ઉત્તર ચરમાંતમાં, ઉત્તર ચરમાંતથી દક્ષિણ ચરમાંતમા; ઉપરના ચરમાંતથી નીચેના ચરમાંતમા, અને નીચેના ચરમાંતથી ઉપરના ચરમાંતમાં જાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! હા, પરમાણુ પુદ્ગલ એક સમયે લોકના પૂર્વ ચરમાંતથી પશ્ચિમ ચરમાંતમા, યાવત્-નીચેના ચરમાંતથી ઉપરના ચરમાંતમાં જાય.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ‘વરસાદ વરસે છે કે નથી વરસતો’ એ [જાણવાને] માટે કોઈ પુરુષ પોતાનો હાથ, પગ, વાહુ, કે ઉર સંકોચે કે પસારે તો તે પુરુષને કેટલી ક્રિયા લાગે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ‘વરસાદ વરસે છે કે નથી વરસતો’ એ જાણવાને માટે જે પુરુષ પોતાનો હાથ, યાવત્-ઉર સંકોચે કે પસારે તે પુરુષને કાયિકી વગેરે પાંચે ક્રિયાઓ લાગે.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! મોટી ઋદ્ધિવાળો યાવત્-મોટા સુખવાળો દેવ લોકાતમા રહીને અલોકમા પોતાના હાથને, યાવત્-ઉરને સંકોચવા કે પસારવા સમર્થ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે અર્થ સમર્થ નથી. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આપ એ પ્રમાણે જા હેતુથી કહો છો કે ‘મોટી ઋદ્ધિવાળો દેવ લોકાન્તમા રહીને અલોકમા પોતાના હાથને, યાવત્-ઉરને પસારવા સમર્થ નથી’ [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ‘જીવોને [અનુગત ઇવા] આહારોપચિત, શરીરોપચિત અને કલેવરોપચિત પુદ્ગલો હોય છે, તથા પુદ્ગલોને આશ્રયીનેજ જીવોનો અને અજીવોનો [પુદ્ગલોનો] ગતિપર્યાય કહેવાય છે. અલોકમા તો જીવો નથી, તેમ પુદ્ગલો પણ નથી માટે તે હેતુથી પૂર્વોક્ત દેવ યાવત્-પસારવા સમર્થ નથી. હિ ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

સોલ્હામ શતકમાં અષ્ટમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

માગા જાણવા અને દ્વીન્દ્રિયના વચ્ચે માગા જાણવા. પ્રવેચક તથા અનુત્તર વિમાનના દેવોનુ ગમનાગમન નહિ હોવાથી પંચેન્દ્રિયમા પણ વચ્ચે માગા થાય છે. ચયપિ ત્રીજી નરકપૃથિવી સુધી દેવોનુ ગમનાગમન હોવાથી વાલુકાપ્રમાના ઉપરના ચરમાન્ત સુધી દેશને આશ્રયી પંચેન્દ્રિયના ત્રણ ત્રણ ભાગનો સમજ છે, અને સ્વાંયી આગળની નરકપૃથિવીને વિષે દેવોનુ ગમનાગમન નહિ હોવાથી પંચેન્દ્રિયના વચ્ચે માગા થાય છે, પણ અહિં શર્કરાપ્રમાની પેટે સાતે નરકપૃથિવી સુધી પંચેન્દ્રિયના ત્રણ ભાગ કહ્યા છે તે વિચારણીય છે —ટીકા.

ઈપત્રાગમ્મારા (સિદ્ધિશિલા) ના પૂર્વાદિ ચારે દિશાઓના ચરમાન્તને આશ્રયી જીવદેશ અને જીવપ્રદેશોના માગાઓનું ચત્ર.—

એક કે અનેક જીવોના એક કે અનેક દેશાદિ.

	એકેન્દ્રિય.	વેદેન્દ્રિય.	વેદેન્દ્રિય.	ચત્તરિન્દ્રિય.	પંચેન્દ્રિય.	અતિન્દ્રિય.	કુલ ભાગ.
દેશ.	૨-૨	૧-૧	૧-૧	૧-૧	૧-૧	૧-૨	૧૫
		૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૨-૨	
		૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	
પ્રદેશ.	૨-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧-૨	૧૧
		૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	૨-૨	

અહિં પૂર્વેવત્ દેશને આશ્રયી અસયોગી એક અને તેનો સાથે વે ગ્નિયારિનો યોગ કરતા દ્વિચયોગી ચૌદ ભાગ તથા પ્રદેશને આશ્રયી અસયોગી એક અને દ્વિચયોગી દશ ભાગ જાણવા.

૧ * જીવોની સાથે રહેલા પુદ્ગલો આહારરૂપે, શરીરરૂપે, કલેવરરૂપે તથા આનંદપ્રસારરૂપે ઉપચિત થયેલા હોય છે. અર્થાત્-પુદ્ગલો હમેશા જીવોનું સ્થાવરવાચ્ય હોય છે, જે ક્ષેત્રમા જીવો છે ત્યાં પુદ્ગલોનો ગતિ હોય છે, તેમજ પુદ્ગલોને આશ્રયી જીવોનો અને પુદ્ગલોનો ગતિભર્યો હોય છે. તત્ત્વર્થ એ છે કે જે ક્ષેત્રમા પુદ્ગલો છે તેજ ક્ષેત્રમા જીવોનો અને પુદ્ગલોનો ગતિ થાય છે, ધર્માન્દ્રિયક્રમના ધર્માવધી અલોકમાં જીવ અને પુદ્ગલો હોતા નથી માટે ત્યાં જીવ અને પુદ્ગલોનો ગતિ પણ નથી —ટીકા.

નવમો ઉદ્દેસો.

૧. [પ્ર૦] કહિંદ્રં મંતે ! વલિસ્ત વદ્રોયર્ણિદસ્ત વદ્રોયણરત્નો સમા મુહમ્મા પત્તતા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જંબુદ્વીપે દ્વીપે મંદ્રસ્ત પદ્મયસ્ત ઉત્તરેણ તિરિયમસંયેજે જહેવ ચમરસ્ત જાવ—વાયાલીસં જોયણસહસ્તાઈ ઓગાહિત્તા પ્તય ણં વલિસ્ત વદ્રોયર્ણિદસ્ત વદ્રોયણરત્નો ર્યર્ણિદે નામં ઉપ્પાયપદ્મય પત્તતે । સત્તરસ પદ્મવીસે જોયણસય—પદ્મં પમાણં જહેવ તિગિચ્છિક્કૂટસ્ત । પાસાયવડેસગસ્ત વિ તં ચેવ પમાણં, સીહાસણં સપરિવારં વલિસ્ત પરિયારેણં, અટ્ટો તહેવ, નવરં ર્યર્ણિદપ્પમાઈ ૩, સેસં તં ચેવ, જાવ—વલિચંચાપ રાયહાણીપ અર્ણેસિં ચ જાવ—ર્યર્ણિદસ્ત ણં ઉપ્પાયપદ્મયસ્ત ઉત્તરેણં છકોડિસપ તહેવ, જાવ—ચત્તાલીસં જોયણસહસ્તાઈ ઓગાહિત્તા પ્તય ણં વલિસ્ત વદ્રોયર્ણિદસ્ત વદ્રોયણરત્નો વલિચંચા નામં રાયહાણી પત્તતા । ણં જોયણસયસહસ્તં પમાણં, તહેવ જાવ—વલિપેઠસ્ત ઉવવાયો, જાવ—આયરક્ખા સઘં તહેવ નિરવસેસં; નવરં સાતિરેગં સાગરો-વનં ટિટી પત્તતા, સેસં તં ચેવ જાવ—વલી વદ્રોયર્ણિદે વલી૦ ૨ । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે ! જાવ—વિદરતિ ।

સોલસમે સપ નવમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

નવમ ઉદ્દેશક.

૧ [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વૈરોચનેન્દ્ર અને વૈરોચન રાજા એવા વલિનીં સુધર્મા સમા ક્યા કહેલી (આવેલી) છે ? [ઉ૦] હે ગાંતમ ! જંબુદ્વીપ નામે દ્વીપમા મંદ્ર પર્વતની ઉત્તરે તિરહું અસંલેય [દ્વીપ—સમુદ્રો ઓલંગીને]—હ્યાદિ જેમ * ચમરની હકીકતમા કહ્યું છે તેમ અરુણવર દ્વીપની વાહ્યવેદિકાથી અરુણવર સમુદ્રમાં વેંતાલીશ હજાર યોજન અવાગ્યા પછી વૈરોચનેન્દ્ર અને વૈરોચનરાજા એવા વલિનો રુચકેન્દ્ર નામનો ઉત્પાત પર્વત કહ્યો છે. તે ઉત્પાત પર્વત ૧૭૨૧ યોજનન ડંચો છે. વાકીનું વધું તેનું પ્રમાણ તિગિચ્છિક્કૂટ પર્વતનો પંટે જાણવું તેના પ્રાસાદાવતંસકનું પણ પ્રમાણ તેજ પ્રમાણે જાણવું. તથા વલિના પરિવાર સાથે સપરિવાર સિંહાસન પણ તે પ્રમાણે કહેવું. રુચકેન્દ્ર નામનો અર્થ પણ તે પ્રમાણે કહેવો. વિશેષ એ કે અહિં રુચકેન્દ્ર [રત્નવિશેષ] ની પ્રમાવાઢાં ઉત્પલાદિ જાણવા. વાકી વધું તેજ પ્રમાણે યાવત્—તે વલિચંચા રાજવાનીનું તથા અન્યોનું [આધિપત્ય કરતો વિહરે છે.] લા સુધી કહેવું. તે રુચકેન્દ્ર ઉત્પાત પર્વતની ઉત્તરે છ સો [પંચાવન ક્રોડ, પાત્રીશ લાચ, પચાસ હજાર યોજન અરુણોદય સમુદ્રમા તિરહું જડને નીચે રત્નપ્રભા પૃથિવીમા] હ્યાદિ પૂર્વવત્ યાવત્—ચાલીસ હજાર યોજન ગયા પછી લા વૈરોચનેન્દ્ર વૈરોચનરાજા એવા વલિનીં ‘વલિચંચા’ નામની રાજવાની કહી (આવેલી) છે. તે રાજવાનીનો વિસ્તાર—વિસ્તાર એક લાચ યોજન છે. વાકીનું વધું પ્રમાણ પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું, અને તે યાવત્—વલિપીઠ સુધી સમજવું. તથા ઉપપાત, યાવત્—આત્મ રક્ષકો—એ વધું પૂર્વવત્ સમજવું. વિશેષ એ કે વૈરોચનેન્દ્ર વૈરોચન રાજા એવા વલિનીં સ્થિતિ સાગરોપમ કરતાં કંદેક અધિક કહી છે. અને વાકી વધું તે સંવેધે પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. યાવત્—‘વૈરોચનેન્દ્ર વલિ છે, વૈરોચનેન્દ્ર વલિ છે’ લા સુધી કહેવું. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.’

સોઢમા શતકમાં નવમ ઉદ્દેશક સમાત.

૧ * ભગ. સ્વ. ૧ શ. ૨ ડ. ૮ પૃ. ૨૧૭-૨૧૮

† જેમ વીજા શતરના આઠમા ઉદ્દેશનમા ચમરેન્દ્રની સુધર્મા સમાસયધે હકીકત કહી છે તેમ વલિ સંવેધે પણ કહેવી લાં જેમ તિગિચ્છિક્કૂટનામે ઉત્પાત પર્વતનું પ્રમાણ કહ્યું છે તે પ્રમાણે અહિં રુચકેન્દ્ર ઉત્પાત પર્વતનું પ્રમાણ જાણવું તિગિચ્છિક્કૂટના ઉપર રહેલા પ્રાસાદાવતંસકનું જે પ્રમાણ કહ્યું છે તે પ્રમાણે રુચકેન્દ્રનામે ઉત્પાત પર્વત ઉપર રહેલા પ્રામાદનું પ્રમાણ પણ જાણવું હવે તે પ્રામાદાવતંસકના મધ્યમાગે રહેલું વલિનું સિંહાસન તેના પરિવારના સિંહાસનો સહિત ચમરેન્દ્રની પેઠે જાણવું તેમા માત્ર વિશેષ એ છે કે વલિના સામાનિક દેવોના આસનો સાઠ હજાર છે અને આત્મરક્ષક દેવોના આસનો તેથી ચાર ગુણા છે જેમ તિગિચ્છિક્કૂટ નામનો અન્વય કહેલો છે, તેમ અહિં રુચકેન્દ્રનો પણ જાણવો. લા તિગિચ્છિક્કૂટમા તિગિચ્છિરત્નની પ્રમાવાઢાં ઉત્પલાદિ હોય છે માટે તે તિગિચ્છિક્કૂટ રહેનાય છે, તેમ અહિં રુચકેન્દ્રરત્નની પ્રમાવાઢાં ઉત્પલાદિ હોય છે માટે રુચકેન્દ્રકૂટ કહેવાય છે નગરીનું પ્રમાણ કહ્યા પછી પ્રાકાર, તેના દ્વાર, રપનારિકાલયન, દ્વારના ઉપરનું ગૃહ, પ્રાસાદાવતંસક, સુધર્મસમા, ચૈત્યમંચન, ઉપપાતનમા, હદ, અભિષેકનમા, આલવારિકસમા અને વ્યવસાયસમા વગેરેનું સ્વરૂપ અને પ્રમાણ વલિપીઠના વર્ણન સુધી કહેવું.—ટીકા.

દસમો ઉદ્દેસો.

૧. [પ્ર૦] કતિવિદ્ધે, ણં મંતે ! ઓહી પન્નત્તે ? [ઉ૦] ગોયમા ! ડુવિદ્ધા ઓહી પન્નત્તા ! ઓહીપદં નિરવસેસં માણિયદ્વં ।
'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! જાવ-વિહરતિ ।

સોલસમે સદ્ દસમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

દશમ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અવધિજ્ઞાન કેટલા પ્રકારે કહ્યું છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અવધિજ્ઞાન વે પ્રકારે કહ્યું છે. અહિં * 'પ્રજ્ઞાપના' સૂત્રનું તેત્રીસમું અવધિપદ સંપૂર્ણ કહેવું. હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે-એમ કહી યાવદ્-વિહરે છે.

અવધિજ્ઞાન.

સોઝમા શતકમાં દશમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

ઙ્કારસમો ઉદ્દેસો.

૧. [પ્ર૦] દીવકુમારા ણં મંતે ! સઘે સમાહારા, સઘે સમુસ્સાસનિસ્સાસા ? [ઉ૦] ણો તિણદ્દે સમદ્દે । एवं जहा षडमसण वितियउद्देसण दीवकुमारणं वत्तघया तहेव जाव-समाउया, समुस्सासनिस्सासा ।

૨. [પ્ર૦] દીવકુમારાણં મંતે ! કતિ લેસ્સાઓ પન્નત્તાઓ ? [ઉ૦] ગોયમા ! ચત્તારિ લેસ્સાઓ પન્નત્તાઓ, તંજહા-૧ કણ્હલેસ્સા, જાવ-૪ તેડલેસ્સા ।

૩. [પ્ર૦] ણ્ણસિ ણં મંતે ! દીવકુમારાણં કણ્હલેસ્સાણં જાવ-તેડલેસ્સાણં ય કયરે કયરેહિંતો જાવ-વિસેસાઃ હિયા વા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સઘ્વત્થોવા દીવકુમારા તેડલેસ્સા, કાડલેસ્સા અસંખેજ્જગુણા, નીલલેસ્સા વિસેસાહિયા, કણ્હલેસ્સા વિસેસાહિયા ।

૪. [પ્ર૦] ણ્ણસિ ણં મંતે ! દીવકુમારાણં કણ્હલેસાણં જાવ-તેડલેસ્સાણં ય કયરે કયરેહિંતો અપ્પહિયા વા મહહિયા વા ? [ઉ૦] ગોયમા ! કણ્હલેસ્સાહિંતો નીલલેસ્સા મહહિયા, જાવ-સઘમહહીયા તેડલેસ્સા । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે ! જાવ-વિહરતિ ।

સોલસમે સદ્ ઙ્કારસમો ઉદ્દેસો સમત્તો.

અગિયારમો ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દ્વીપકુમારો વધા સમાનઆહારવાળા છે, સમાનઉચ્છ્વાસ-નિઃશ્વાસવાળા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એ અર્થ સમર્થ નથી. અહિં જેમ પ્રથમ શતકના દ્વિતીય ઉદ્દેશકમાં દ્વીપકુમારોની વક્તવ્યતા કહેલી છે તે વધી કહેવી, યાવત્-સમાન આયુષ્યવાળા અને સમાન ઉચ્છ્વાસ-નિઃશ્વાસ વાળા [નથી] ત્યાં સુધી જાણવું.

દ્વીપકુમારો સમાન આહારવાળા છે-શ્વાસાદિ પ્રશ્ન.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દ્વીપકુમારોને કેટલી લેશ્યાઓ કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને ચાર લેશ્યાઓ કહી છે. તે આ પ્રમાણે-૧ કૃષ્ણલેશ્યા, યાવત્-૪ તેજોલેશ્યા.

દ્વીપકુમારોને લેશ્યાઓ.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યાવાળા યાવત્-તેજોલેશ્યાવાળા એ દ્વીપકુમારોમાં કોણ કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સૌથી થોડા દ્વીપકુમારો તેજોલેશ્યાવાળા છે, કાપોતલેશ્યાવાળા અસંખેયગુણા છે, તેથી નીલલેશ્યાવાળા વિશેષાધિક છે, અને તેના કરતા કૃષ્ણલેશ્યાવાળા વિશેષાધિક છે.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યાવાળા, યાવત્ તેજોલેશ્યાવાળા-એ દ્વીપકુમારોમાં કોણ કોનાથી અલ્પધર્મિક છે અને મહર્મિક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કૃષ્ણલેશ્યાવાળા કરતા નીલલેશ્યાવાળા દ્વીપકુમારો મહર્મિક છે; યાવત્-તેજોલેશ્યાવાળા સૌથી મહર્મિક છે. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'-એમ કહી યાવદ્ વિહરે છે.

સોઝમા શતકમાં અગિયારમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

૧ * અવધિજ્ઞાન વે પ્રકારનું છે-ભવપ્રત્યયિક અને ક્ષાયોપશમિક. દેવો અને નૈરયિકોને ભવપ્રત્યયિક અને મનુષ્ય તથા પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકને ક્ષાયોપશમિક-અવધિજ્ઞાનાવરણના ક્ષયોપશમન્ય અવધિજ્ઞાન હોય છે. વિશેષ માટે જુઓ પ્રશ્ન૦ પદ ૩૩ પ૦ ૫૩૬-૫૪૨.

દ્વિવિધોડવધિ । ભવપ્રત્યયો નારકદેવાનામ્ । યયોક્તનિમિત્ત પટ્ટિકલ્પ શોપાણામ્ ॥ તત્ત્વા૦ અ૦ ૧ સૂ૦ ૨૧-૨૨-૨૩ ॥ અર્થ —અવધિજ્ઞાન વે પ્રકારે છે-ભવપ્રત્યય અને ક્ષયોપશમનિમિત્ત. નારક અને દેવોને ભવપ્રત્યય અવધિજ્ઞાન હોય છે અને શોપ મનુષ્ય અને પંચેન્દ્રિય તિર્યચોને ક્ષયોપશમનિમિત્તક હોય છે. તેના છ પ્રકાર છે.

૧૨-૧૪ ઉદ્દેસા.

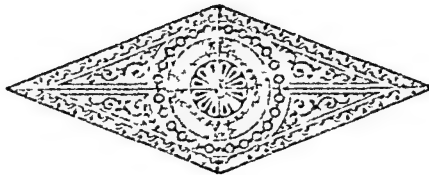
૧. [પ્ર૦] ઉદ્દિકુમારા જં મંતે ! સદ્દે સમાહારાં [ઉ૦] ણ્યં ચેવ 'સેવં મંતે સેવં મંતે' ! ત્તિ । (૧૬-૧૨) ણ્યં
દિસાકુમારા વિ (૧૬-૧૩) ણ્યં થણિયકુમારા વિ । 'સેવં મંતે સેવં મંતે' ! જાવ-વિહર્ય (૧૬-૧૪) ।

સોલસમે સળ ૧૨-૧૪ ઉદ્દેસા સમત્તા
સોલસમં સયં સમત્તં.

૧૨-૧૪ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું ઉદ્દિકુમારો વધા સમાન આહારવાઝા છે—ઇલાદિ પૂર્વ પ્રમાણે પ્રથમ. [ઉ૦] પૂર્વ પ્રમાણેજ વધું જાણવું.
હિ ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'—(૧૬-૧૨) એ પ્રમાણે દિકુમારો વિષે તેરમો ઉદ્દેશક જાણવો અને એ પ્રમાણે સ્તનિત-
કુમારો વિષે ચૌદમો ઉદ્દેશક સમજવો. હિ ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'—એમ કઠી યાવડ-વિહરે છે.

સોઝમા શતકમાં ૧૨-૧૪ ઉદ્દેશકો સમાપ્ત
સોઝમું શતક સમાપ્ત.

સત્તરસમં સયં

કુંજરં સંજયં સેલેસિતૈ કિરિયં ઇંસાળે પુઠ્ઠંવિ દંગે વાંઝે ।
 ઇગિંદિયં નામં સુવર્ણં વિઙ્ગુ વાર્યુ-ગિં સત્તરસે ॥

પઠમો ઉદ્દેસો.

૧. [પ્ર૦] રાયગિહે જાવ-એવં વયાસી-ઉદાયી ણં મંતે ! હત્થિરાયા કઓહિંતો અણંતરં ઉઘટ્ટિત્તા ઉદાયિહત્થિરાયત્તાય ઉવવજ્ઞે ? [ઉ૦] ગોયમા ! અસુરકુમારેહિંતો દેવેહિંતો અણંતરં ઉઘટ્ટિત્તા ઉદાયિહત્થિરાયત્તાય ઉવવજ્ઞે ।

૨. [પ્ર૦] ઉદાયી ણં મંતે ! હત્થિરાયા કાલમાસે કાલં કિચ્છા કહિં ગચ્છિહિતિ, કહિં ઉવવજ્ઞિહિતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! શ્મીસે રયણપ્પમાણ પુઠ્ઠવીણ ઉક્કોસં સાગરોવમટ્ઠિતીયંસિ નિરયાવાસંસિ નેરડયત્તાય ઉવવજ્ઞિહિતિ ।

૩. [પ્ર૦] સે ણં મંતે ! તઓહિંતો અણંતરં ઉઘટ્ટિત્તા કહિં ગચ્છિહિતિ, કહિં ઉવવજ્ઞિહિતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! મહાવિદેહે ઘાસે સિચ્છિહિતિ, જાવ-અંતં કાહિતિ ।

૪. [પ્ર૦] ભૂયાણંદે ણં મંતે ! હત્થિરાયા કઓહિંતો અણંતરં ઉઘટ્ટિત્તા ભૂયાણંદે હત્થિરાયત્તાય૦ ? [ઉ૦] એવં જહેવ ઉદાયી, જાવ-અંતં કાહિતિ ।

સત્તરમું શતક.

[ઉદ્દેશક સંગ્રહ-] ૧ કુંજર-કોણિકના પ્રધાન હસ્તી સંવન્ધે પ્રથમ ઉદ્દેશક, ૨ સંયતાદિ સવન્ધે વીજો ઉદ્દેશક, ૩ શૈલેશી પ્રાપ્ત અનગાર સંવન્ધે ત્રીજો ઉદ્દેશક, ૪ ક્રિયા-કર્મ સંવન્ધે ચોથો ઉદ્દેશક, ૫ ઈશાનેન્દ્રની સુધર્મા સભા સવન્ધે પાંચમો ઉદ્દેશક, ૬-૭ પૃથિવીકાયિક સંવન્ધે છઠ્ઠો અને સાતમો ઉદ્દેશક, ૮-૯ અપ્કાયિક સવન્ધે આઠમો અને નવમો ઉદ્દેશક, ૧૦-૧૧ વાયુકાયિક સંવન્ધે દશમો અને અગીયારમો ઉદ્દેશક, ૧૨ એકેન્દ્રિય જીવ સવન્ધે વારમો ઉદ્દેશક, ૧૩-૧૭ નાગકુમાર, સુવર્ણકુમાર, વિદ્યુત્કુમાર અને અગ્નિકુમાર સંવન્ધે અનુક્રમે તેરથી આરંભી સત્તર ઉદ્દેશકો-૯ પ્રમાણે સત્તરમા શતકમાં સત્તર ઉદ્દેશકો કહેવામા આવશે.

પ્રથમ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] રાજગૃહ નગરમાં ભગવાન્ ગૌતમ યાવત્-આ પ્રમાણે વોલ્યા-હે ભગવન્ ! ઉદાયી નામે પ્રધાન હસ્તી કઈ ગતિમાથી મરણ પામી તુરત અહીં ઉદાયી નામે પ્રધાન હસ્તીપણે ઉત્પન્ન થયો છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે અસુરકુમાર દેવ થકી મરણ પામી તુરત અહીં ઉદાયી નામે પ્રધાન હસ્તીપણે ઉત્પન્ન થયો છે.

ઉદાયી હસ્તી કઈ ગતિમાથી આવી ઉત્પન્ન થયો છે ?

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આ ઉદાયી નામે હસ્તી મરણસમયે મરી ક્યા જશે, ક્યા ઉત્પન્ન થશે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! આ રત્નપ્રમા પૃથિવીને વિષે એક સાગરોપમની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાળા નરકાવાસમા નૈરયિકપણે ઉત્પન્ન થશે.

ઉદાયી મરણે ક્યાં જશે ?

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે (ઉદાયી હસ્તી) લ્યાંથી મરણ પામી તુરત ક્યા જશે, ક્યા ઉત્પન્ન થશે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! મહાવિદેહે ક્ષેત્રમા ઉત્પન્ન થઈ સિદ્ધ થશે, સર્વ દુઃખોનો અન્ત કરશે.

લ્યાંથી મરણ પામી ક્યા જશે ?

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ભૂતાનંદ નામે પ્રધાન હસ્તી કઈ ગતિમાંથી મરણ પામી તુરત અહિં ભૂતાનંદ નામે હસ્તીપણે ઉત્પન્ન થયો છે ? [ઉ૦] જેમ ઉદાયી નામે હસ્તીની વક્તવ્યતા કહી તેમ ભૂતાનંદની પણ વક્તવ્યતા અહિં જાણવી. યાવત્-સર્વ દુઃખોનો અન્ત કરશે.

ભૂતાનંદ ક્યાથી આવ્યો છે અને મરણે ક્યા જશે ?

५. [प्र०] पुरिसे णं भंते ! तालमारुहइ, तालमारुहिता तालाओ तालफलं पचालेमाणे वा पवाडेमाणे वा कतिकिरिप ? [उ०] गोयमा ! जावं च णं से पुरिसे तालमारुहइ, तालमारुहिता तालाओ तालफलं पचालेइ वा पवाडेइ वा तावं च णं से पुरिसे काइयाए जाव-पंचहिं किरियाहिं पुट्टे; जेसिं पि णं सरीरेहिंतो ताले निव्वत्तिप, तालफले निव्वत्तिप ते वि णं जीवा काइयाए जाव-पंचहिं किरियाहिं पुट्टा ।

६. [प्र०] अहे णं भंते ! से तालफले अण्णो गह्यत्ताए, जाव-पचोवयमाणे जाइं तत्थ पाणाइं जाव-जीवियाओ वव-रोवेति तप णं भंते ! से पुरिसे कतिकिरिप ? [उ०] गोयमा ! जावं च णं से पुरिसे तालफले अण्णो गह्यत्ताए जाव-जीवियाओ ववरोवेति तावं च णं से पुरिसे काइयाए जाव-पंचहिं किरियाहिं पुट्टे; जेसिं पि णं जीवाणं सरीरेहिंतो ताले निव्वत्तिप ते वि णं जीवा काइयाए जाव-चउहिं किरियाहिं पुट्टा, जेसिं पि णं जीवाणं सरीरेहिंतो तालफले निव्वत्तिप ते वि णं जीवा काइयाए जाव-पंचहिं किरियाहिं पुट्टा; जे वि य से जीवा अहे वीसत्ताए पचोवयमाणस्स उवग्गहे चट्ठंति ते वि य णं जीवा काइयाए जाव-पंचहिं किरियाहिं पुट्टा ।

७. [प्र०] पुरिसे णं भंते ! रुक्खस्स मूलं पचालेमाणे वा, पवाडेमाणे वा कतिकिरिप ? [उ०] गोयमा ! जावं च णं से पुरिसे रुक्खस्स मूलं पचालेइ वा, पवाडेइ वा तावं च णं से पुरिसे काइयाए जाव-पंचहिं किरियाहिं पुट्टे; जेसिं पि य णं जीवाणं सरीरेहिंतो मूले निव्वत्तिप, जाव-वीए निव्वत्तिप, ते वि य णं जीवा काइयाए जाव-पंचहिं किरियाहिं पुट्टा ।

८. [प्र०] अहे णं भंते ! से मूले अण्णो गह्ययाए जाव-जीवियाओ ववरोवेइ तओ णं भंते ! से पुरिसे कतिकिरिप ? [उ०] गोयमा ! जावं च णं से मूले अण्णो जाव-ववरोवेइ तावं च णं से पुरिसे काइयाए जाव-चउहिं किरियाहिं पुट्टे; जेसिं पि य णं जीवाणं सरीरेहिंतो कंदे निव्वत्तिप, जाव-वीए निव्वत्तिप ते वि णं जीवा काइयाए जाव-चउहिं पुट्टा;

५. [प्र०] हे भगवन् ! कोइ पुरुष ताडना झाड उपर चढे, अने ते ताडना झाड उपर चढी लां रहेला ताडना फळने हलावे के नीचे पाडे तो ते पुरुषने केटली क्रियाओ लागे ? [उ०] हे गौतम ! *जेटलामां पुरुष ताड उपर चढी ताडना फळने हलावे के नीचे पाडे, तेटलामां ते पुरुषने कायिकी वगेरे पाच क्रियाओ लागे. जे जीवोना शरीरद्वारा ताड वृक्ष तथा ताडनुं फळ उत्पन्न थ्युं छे ते जीवोने पण कायिकी वगेरे पाच क्रियाओ लागे.

६. [प्र०] हे भगवन् ! [ते पुरुषे हलाव्या के तोट्या पछी] ते ताडनुं फळ पोताना भारने लीघे यावत्-नीचे पड़े, अने नीचे पडता ते ताडना फळद्वारा जे जीवो हणाय, यावत्-जीवितथी जूदा थाय, तो तेथी ते फळ तोटनार पुरुषने केटली क्रियाओ लागे ? [उ०] हे गौतम ! जेटलामां ते पुरुष ताडना फळने तोडे अने पछी ते फळ पोताना भारने लीघे नीचे पडता जीवोने यावत्-जीवितथी जूदा करे तो तेटलामां (तोडनार) पुरुषने कायिकी वगेरे चार क्रियाओ लागे, जे जीवोना शरीरथी ताडनुं वृक्ष नीपय्नुं छे ते जीवोने यावत् चार क्रियाओ लागे, अने जे जीवोना शरीरथी ताडनुं फळ नीपय्नुं छे ते जीवोने तो कायिकी यावत् पाचे क्रियाओ लागे. तथा जे जीवो स्वाभाविक रीते नीचे पडता ताडना फळना उपकारक थाय छे ते जीवोने पण कायिकी यावत्-पाचे क्रियाओ लागे.

७. [प्र०] हे भगवन् ! कोड पुरुष झाडना मूळने हलावे के नीचे पाडे तो ते पुरुषने केटली क्रिया लागे ? [उ०] हे गौतम ! झाडना मूळने हलावनार के नीचे पाडनार पुरुषने कायिकी वगेरे पाचे क्रियाओ लागे, अने जे जीवोना शरीरथी मूळ यावत् बीज नीपय्नां छे ते जीवोने पण कायिकी वगेरे पाचे क्रियाओ लागे.

८. [प्र०] हे भगवन् ! ल्यार पछी ते मूळ पोताना भारने लीघे नीचे पड़े अने बीजा जीवोनुं घातक थाय तो तेथी मूळने हलावनार के तोडनार ते पुरुषने केटली क्रिया लागे ? [उ०] हे गौतम ! जेटलामां ते मूळ पोताना भारने लीघे नीचे पड़े अने बीजा जीवोनुं घातक थाय तेटलामां ते पुरुषने कायिकी वगेरे चार क्रियाओ लागे. तथा जे जीवोना शरीरथी कंद नीपय्नुं छे, यावत्-बीज

५ * कोइ पुरुष ताडना झाडने हलावे के तेना फळने नीचे पाडे तो ते ताडना फळनी अने ताडना फळने आशयी रहेला जीवोनी हिंसा करे छे, जे हिंसा रूप क्रिया करे छे ते कायिकी आदि चार क्रियाओ पण अवश्य करे छे, नाटे ते पुरुषने कायिकी वगेरे पाच क्रियाओ लागे छे १. जेथो ताड अने फळना जीवो छे तेने पण पूर्वोक्त पाच क्रियाओ लागे छे, केनके ते बीजा जीवोने स्वर्गादि बडे साक्षात् हण्ये छे २. ज्यारे पुरुष ताडना फळने हलावे के तोडे, पछी ते फळ पोताना भारथी नीचे पड़े अने ते द्वारा अन्य जीवोनी हिंसा थाय ल्यारे ते पुरुषने चार क्रियाओ लागे, कारण के अहिं फळना पडवाथी जे हिंसा थाय छे तेना पुरुष नाशान् कारण नथी, पण परपरा नारण छे, नाटे तेने प्राणतिपात सिवाय बीजा चार क्रियाओ लागे ३. ए प्रमाणे ताडना झाडने पण चार क्रिया लागे, अने फळना जीवोने पाच क्रिया लागे, कारण के ते वधनु नाशान् कारण छे ५. नीचे पडता ताडना फळना जे उपकारक जीवो छे तेने पण पूर्वोक्त बुद्धिची पांच क्रियाओ लागे ६. ए प्रमाणे फळद्वारा छ निचा स्थानो कक्षा ए रीते मूळ, कन्द, स्क्थ, त्वचा, शाखा, प्रवाल, पाट्टा, पुष्प, फळ अने बीजने विपे पूर्वोक्त छ क्रियास्थानो समजवा, निम्नेप नाटे थाण फेळनार पुरुष चवन्धे जुओ भग० सं० १ श० ५ उ० ६ पृ० २०६-२०७.

જેસિં પિ ય ણં જીવાણં સરીરોર્હિતો મૂલે નિઘત્તિષ્ણે તે વિ ણં જીવા કાશ્યાપ જાવ-પંચાર્હિં કિરિયાર્હિં પુટ્ટા; જે વિ ય ણં સે જીવા અહે વીસસાણ પચ્ચોવયમાણસ્સ ઉવગ્ગહે વદ્ધંતિ તે વિ ણં જીવા કાશ્યાપ જાવ-પંચાર્હિં કિરિયાર્હિં પુટ્ટા ।

૯. [પ્ર૦] પુરિસે ણં મંતે! રુક્ખસ્સ કંદં પચાલેહ્મં ? [ઉ૦] ગોયમા! તાવં ચ ણં સે પુરિસે જાવ-પંચાર્હિં કિરિયાર્હિં પુટ્ટે, જેસિં પિ ણં જીવાણં સરીરોર્હિતો મૂલે નિઘત્તિષ્ણે, જાવ-વીણ નિઘત્તિષ્ણે તે વિ ણં જીવા પંચાર્હિં કિરિયાર્હિં પુટ્ટા ।

૧૦. [પ્ર૦] અહે ણં મંતે! સે કંદે અપ્પણો ? [ઉ૦] જાવ-ચઙ્ગાર્હિં પુટ્ટે, જેસિં પિ ણં જીવાણં સરીરોર્હિતો મૂલે નિઘત્તિષ્ણે, ચંધે નિઘત્તિષ્ણે, જાવ-ચઙ્ગાર્હિં પુટ્ટા; જેસિં પિ ણં જીવાણં સરીરોર્હિતો કંદે નિઘત્તિષ્ણે તે વિ ય ણં જીવા જાવ-પંચાર્હિં પુટ્ટા; જે વિ ય સે જીવા અહે વીસસાણ પચ્ચોવયમાણસ્સ જાવ-પંચાર્હિં પુટ્ટા, જહા કંદે, एवं જાવ-વીયં ।

૧૧. [પ્ર૦] કતિ ણં મંતે! સરીરગા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા! પંચ સરીરગા પન્નત્તા, તં જહા-૧ ઓરાલિય, જાવ-કમ્મણ ।

૧૨. [પ્ર૦] કતિ ણં મંતે! હંદિયા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા! પંચ હંદિયા પન્નત્તા, તં જહા-૧ સોહંદિય, જાવ-૫ ફાસંદિય ।

૧૩. [પ્ર૦] કતિવિહે ણં મંતે! જોણ પન્નત્તે ? [ઉ૦] ગોયમા ? તિવિહે જોણ પન્નત્તે, તં જહા-મણજોણ, વયજોણ, કાયજોણ ।

૧૪. [પ્ર૦] જીવે ણં મંતે! ઓરાલિયસરીરં નિઘત્તેમાણે કતિકિરિય ? [ઉ૦] ગોયમા! સિય તિકિરિય, સિય ચઙ્કિરિય, સિય પંચકિરિય; एवं પુઢવિકાશ્ણ વિ, एवं જાવ-મણુસ્સે ।

૧૫. [પ્ર૦] જીવા ણં મંતે! ઓરાલિયસરીરં નિઘત્તેમાણા કતિકિરિયા ? [ઉ૦] ગોયમા! તિકિરિયા વિ, ચઙ્કિરિયા વિ, પંચકિરિયા વિ; एवं પુઢવિકાશ્ણા વિ, एवं જાવ-મણુસ્સા । एवं વેઙ્કિયસરીરેણ વિ દો દંડગા, નવરં જસ્સ અત્થિ વેઙ્ક-

નીપજ્યું છે તે જીવોને કાયિકી યાવત્-ચાર ક્રિયાઓ લાગે. વઠી જે જીવોના શરીરથી મૂળ નીપજ્યું છે તે જીવોને કાયિકી યાવત્-પાંચ ક્રિયાઓ લાગે. તથા જે જીવો સ્વાભાવિક રીતે નીચે પડતા મૂળના ઉપગ્રાહક-ઉપકારક છે તે જીવોને પળ કાયિકી વગેરે પાંચ ક્રિયાઓ લાગે છે.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કોઈ પુરુષ વૃક્ષના કંદને હલાવે તો તેને કેટલી ક્રિયા લાગે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કંદને હલાવનાર તે પુરુષને યાવત્-પાંચ ક્રિયાઓ લાગે. તથા જે જીવોના શરીરથી મૂળ યાવત્-વીજ નીપજ્યું છે તે જીવોને પળ પાંચ ક્રિયાઓ લાગે છે.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ત્યાર પછી તે કન્દ પોતાના મારને લીધે નીચે પડે અને યાવત્-જીવોનો ઘાત કરે તો તે પુરુષને કેટલી ક્રિયાઓ લાગે ? [ઉ૦] તે પુરુષને યાવત્-ચાર ક્રિયાઓ લાગે. [સાક્ષાત્ ઘાતક નહિ હોવાથી પ્રાણાતિપાતક્રિયા ન લાગે.] તથા જે જીવોના શરીરોથી મૂળ, સ્કંધ વગેરે નીપજ્યા છે તે જીવોને પરપરાય ઘાતક હોવાથી પ્રાણાતિપાત ક્રિયા સિવાય ચાર ક્રિયાઓ લાગે, અને જે જીવોના શરીરોથી કંદ નીપજ્યો છે તે જીવોને યાવત્ પાંચ ક્રિયાઓ લાગે. વઠી જે જીવો સ્વાભાવિક રીતે નીચે પડતા તે કંદના ઉપકારક હોય તે જીવોને પળ પાંચ ક્રિયાઓ લાગે. જેમ કંદ સંવન્ધે વત્કવ્યતા કહી તેમ યાવત્-વીજ સંવન્ધે પળ જાણવી.

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કેટલા શરીરો કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પાંચ શરીરો કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-૧ ઔદારિક, યાવત્-૫ કાર્મણ.

૧૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કેટલી ઇન્દ્રિયો કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પાંચ ઇન્દ્રિયો કહી છે, તે આ પ્રમાણે-૧ શ્રોત્રેન્દ્રિય, યાવત્-૫ સ્પર્શેન્દ્રિય.

૧૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! યોગ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! યોગ ત્રણ પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે-મન-યોગ, વચનયોગ અને કાયયોગ.

૧૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ઔદારિક શરીરને વાધતો જીવ કેટલી ક્રિયાવાળો હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! * ઔદારિક શરીરને વાધતો જીવ કોઈવાર ત્રણ ક્રિયાવાળો, કોઈવાર ચારક્રિયાવાળો અને કોઈવાર પાંચ ક્રિયાવાળો હોય. એ રીતે પૃથિવીકાયિક સંવન્ધે કહેવું. તથા એ પ્રમાણે દંડકના ક્રમથી યાવત્-મનુષ્ય સુધી જાણવું.

૧૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ઔદારિક શરીરને વાધતા અનેક જીવોને કેટલી ક્રિયાઓ લાગે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને કદાચિત્ ત્રણ ક્રિયાઓ, કદાચિત્ ચાર ક્રિયાઓ અને કદાચિત્ પાંચ ક્રિયાઓ લાગે. એ પ્રમાણે યાવત્ દંડકના ક્રમથી પૃથિવીકાયિકો સુધી

વૃક્ષના કન્દ ચલાવનારને ક્રિયા-

કન્દને ક્રિયા-

શરીરો-

ઇન્દ્રિયો-

યોગ

ઔદારિકાદિ શરીરને વાધતો જીવ કેટલી ક્રિયા કરે ?

અનેક જીવો કેટલી ક્રિયા કરે ?

૧૪ * જ્યારે ઔદારિક શરીરને વાધતો જીવ જ્યાં સુધી વીજા જીવોને પરિતાપાદિ ન ઉત્પન્ન કરે ત્યાં સુધી તેને કાયિકી, અધિકરણિકી અને પ્રાદેયિકી-એ ત્રણ ક્રિયાઓ લાગે, જ્યારે પરને પરિતાપાદિ ઉત્પન્ન કરે ત્યારે તેને પારિતાપનિકી સહિત ચાર ક્રિયાઓ લાગે, અને અન્ય જીવની હિંસા કરે ત્યારે તેને પ્રાણાતિપાત સહિત પાંચ ક્રિયાઓ લાગે.—ટીકા.

દ્વિયં, एवं जाव-कम्मगल्लरीरं; एवं सोइदियं, जाव-फासिदियं; एवं मणयोगं, वयजोगं, कायजोगं, जस्स जं अत्थि तं भाणि-यधं, एए एगत्त-पुहुत्तेणं छवीसं दंडगा ।

૧૬. [પ્ર૦] કતિવિદે નં મંતે ! માવે પળ્લસે ? [ઉ૦] ગોયમા ! છવિદે માવે પન્નત્તે, તં જહા—૧ ઉદ્દપ્પ, ૨ ઉવસમિપ્પ, જાવ—૬ સન્નિવાદપ્પ ।

૧૭. [પ્ર૦] સે કિં તં ઉદ્દપ્પ ? [ઉ૦] ઉદ્દપ્પ માવે હુવિદે પન્નત્તે, તં જહા—ઉદ્દપ્પ, ઉદયનિપ્પન્ને ય; एवं एणं अभि-ल्लावेणं जहा अणुयोगदारे छत्तामं तहेव निरवसेसं भाणियधं, जाव-सेत्तं सन्निवादप मावे । 'सेवं मंते ! सेवं मंते !' चि ।

સત્તરસમસપ્પ પદમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

જાણવું. તથા એ ક્રમથી યાવત્—મનુષ્યો સુધી જાણવું. એ પ્રમાણે વૈક્રિય શરીર સંવન્ધે પણ એક વચન અને વહુવચનને આશ્રયી વે દટકો કહેવા. પરન્તુ જે જીવોને વૈક્રિય શરીર હોય તે જીવોને આશ્રયી કહેવું. એ પ્રમાણે યાવત્—કાર્મણશરીર સુધી સમજવું. શ્રોત્રેન્દ્રિયથી આરમ્ભી યાવત્—સ્પર્શેન્દ્રિય સુધી પણ એજ ક્રમથી જાણવું. વહી મનયોગ, વચનયોગ અને કાયયોગ વિષે પણ એ પ્રમાણે કહેવું, પરન્તુ જેને જે યોગ હોય તેને તે યોગસંવન્ધે કહેવું. એમ વધા મહીને એકવચન અને વહુવચનને આશ્રયી છઠ્ઠીશ દંટકો કહેવા.

ઔદયિકાદિ માવો.

૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! માવ કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! માવ છ પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—૧ ઔદયિક, ૨ ઔપશમિક, યાવત્—૬ સાનિપાતિક.

૧૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ઔદયિક માવ કેટલા પ્રકારે કહ્યો છે. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ઔદયિક માવ વે પ્રકારે કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે—ઔદયિક અને ઉદયનિપ્પન્ન. એ પ્રમાણે આ અભિલાપ વડે 'અનુયોગદ્વારમા જેમ 'હિ નામની વક્તવ્યતા કહી છે તે વધી અહિં, કહેવી. યાવત્—એ પ્રમાણે સાનિપાતિક માવ સુધી કહેવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

સત્તરમા શતકમાં પ્રથમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

વીઓ ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] સે ણૂણં મંતે ! સંયત-વિરત-પહિહય-પચ્ચક્કાયપાપકમ્મે ધમ્મે ટિપ્પ, અસ્સંજય-અવિરય-અપહિહયપચ્ચક્કા-યપાવકમ્મે અધમ્મે ટિત્તે, સંજયાસંજય ધમ્માધમ્મે ટિત્તે ? [ઉ૦] હંતા ગોયમા ! સંજય-વિરય૦ જાવ-ધમ્માધમ્મે ટિપ્પ । [પ્ર૦] એપ્પસિ નં મંતે ! ધમ્મંસિ વા, અહમ્મંસિ વા, ધમ્માધમ્મંસિ વા ચક્કિયા કેહ આસદ્દત્તપ વા, જાવ-તુયદ્દિત્તપ વા ? [ઉ૦] ગોયમા ! નો તિણ્ણે સમટ્ટે । [પ્ર૦] સે કેણં શાતિ અટ્ટેણં મંતે ! एवं बुच्चइ-‘जाव-धम्माधममे टिते’ । [ઉ૦] ગોયમા ! સંજય-

દ્વિતીય ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સંયત, પ્રાણાતિપાતાદિથી વિરતિવાલો અને જેણે પાપકર્મનો પ્રતિઘાત અને પ્રત્યાલ્યાન કર્યું છે એવો જીવ ચારિત્ર ધર્મમા સ્થિત હોય, અસંયત, અવિરત અને જેણે પાપકર્મનો પ્રતિઘાત અને પ્રત્યાલ્યાન કર્યું નથી એવો જીવ અધર્મમા સ્થિત હોય, તથા સયતાસયત જીવ ધર્માધર્મમા સ્થિત હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! હા, સંયત અને વિરત જીવ ધર્મમા સ્થિત હોય, સંયતાસંયત જીવ યાવત્—ધર્માધર્મમા સ્થિત હોય. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ ધર્મમાં, અધર્મમાં અને ધર્માધર્મમા કોઈ જીવ વેસવાને યાવત્—આલોટવાને સમર્થ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એ અર્થ સમર્થ નથી [અર્થાત્—તે જીવનો સમાવ હોવાથી ધર્મમા, અધર્મમા કે ધર્માધર્મમા કોઈ જીવ વેસી શકતો નથી.] [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શા કારણથી આપ એમ કહો છો કે—‘યાવત્—ધર્માધર્મમા સ્થિત હોય’ ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સંયત, વિરત અને જેણે પાપકર્મનું પ્રત્યાલ્યાન કર્યું છે એવો જીવ ધર્મમાં સ્થિત હોય એટલે ધર્મનો આશ્રય કરી—સ્વીકાર કરીને વિહરે. એ પ્રમાણે અસંયત, અવિરત અને જેણે

૧૬ * પાંચ શરીર, પાંચ ટન્દ્રિય અને ત્રણ યોગના એકત્વ અને વહુત્વને આશ્રયી ૨૬ દટકો થાય છે

૧૭ † ઔદયિક માવના ઔદયિક અને ઉદયનિપ્પન્ન—એ વે મેદ છે. આઠ કર્મપ્રકૃતિઓનો ઉદય તે ઔદયિક. ઉદયનિપ્પન્નના વે પ્રકાર છે જીવો-દયનિપ્પન્ન અને અજીવોદયનિપ્પન્ન. કર્મના ઉદયથી જીવમા નિપ્પન્ન થયેલા નારક, તિર્યંચ इत्यादि પર્યાયો જીવોદયનિપ્પન્ન કહેવાય છે. કર્મના ઉદયથી અજીવને નિપે થયેલા પર્યાયો, જેમકે ઔદારિકાદિશરીર તથા ઔદારિકાદિ શરીરને વિષે રહેલા વર્ણાદિ તે ઔદારિકશરીરનામ કર્મના ઉદયથી પુદ્ગલદ્રવ્યરૂપ અજીવને નિપે નિપ્પન્ન હોવાથી અજીવોદયનિપ્પન્ન કહેવાય છે જુઓ—અનુયોગ૦ પ૦ ૨૧૪.

‡ અનુયોગદ્વાર સૂત્રમા એક નામથી માઠી છ નામ વગેરે સવધે વ્યવહાર છે, તેમા છ નામની વક્તવ્યતામા છ ભાવના સ્વરૂપનું વર્ણન છે. જુઓ—પ૦ ૧૧૩-૧૨૦

૧ ‡ અહિં ધર્મ, અધર્મ અને ધર્માધર્મપદો અનુનમે ચારિત્ર ધર્મ, અવિરતિ અને વેશનિરતિ વિવક્ષિત છે.

ચિર્ય૦ જાવ-પાવકમ્મે ધમ્મે ટિણ, ધમ્મં ચેવ ઉવસંપજિત્તા ણં વિહરતિ; અસંજય૦ જાવ-પાવકમ્મે અધમ્મે ટિણ, અધમ્મં ચેવ ઉવસંપજિત્તા ણં વિહરતિ; સંજયાસંજય ધમ્માધમ્મે ટિણ, ધમ્માધમ્મં ઉવસંપજિત્તા ણં વિહરતિ, સે તેણદ્દેણં જાવ-ટિણ ।

૨. [પ્ર૦] જીવા ણં મંતે! કિં ધમ્મે ટિયા, અધમ્મે ટિયા, ધમ્માધમ્મે ટિયા? [ઉ૦] ગોયમા! જીવા ધમ્મે વિ ટિયા, અધમ્મે વિ ટિયા, ધમ્માધમ્મે વિ ટિયા ।

૩. [પ્ર૦] નેરતિયાણં પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા! નેરદ્ધયા નો ધમ્મે ટિતા, અધમ્મે ટિતા, નો ધમ્માધમ્મે ટિતા । एवं जाव-चउरिदियाणं ।

૪. [પ્ર૦] પંચિદિયતિરિક્ખજોણિયાણં પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા! પંચિદિયતિરિક્ખજોણિયા નો ધમ્મે ટિયા, અધમ્મે ટિયા, ધમ્માધમ્મે વિ ટિયા । મણુસ્સા જહા જીવા । વાણમંતર-જોદ્ધસિય-વેમાણિયા જહા નેરતિયા ।

૫. [પ્ર૦] અગ્ગત્થિયા ણં મંતે! एवं આદ્ધક્કંતિ, જાવ-પરુવેતિ-एवं खलु समणा पंडिया, समणोवासया वालपंडिया, जरुस णं एगपाणाए वि दंडे अणिक्खत्ते से णं 'एगंतवाले' ति वत्तधं सिया, से कहमेयं मंते! एवं? [उ०] गौयमा! जण्णं ते अग्तत्थिया एवं आद्वक्कंति, जाव-वत्तधं सिया, जे ते एवं आहंसु मिच्छं ते एवं आहंसु । अहं पुण गौयमा! एवं आद्वक्खामि, जाव-परुवेमि-एवं खलु समणा पंडिया, समणोवासया वालपंडिया, जरुस णं एगपाणाए वि दंडे निम्मित्ते से णं नो 'एगंतवाले' ति वत्तधं सिया ।

૬. [પ્ર૦] જીવા ણં મંતે! કિં વાલા, પંડિયા, વાલપંડિયા? [ઉ૦] ગોયમા! વાલા વિ, પંડિયા વિ, વાલપંડિયા વિ ।

૭. [પ્ર૦] નેરદ્ધયાણં પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા! નેરતિયા વાલા, નો પંડિયા, નો વાલપંડિયા । एवं जाव-चउरिदियाणं ।

પાપકર્મણું પ્રલાહ્યાન કર્યું નથી એવો જીવ અધર્મમાં સ્થિત હોય-एटले अधर्मनो आश्रय करी बिहरे, તયા સંયતાસંયત જીવ ધર્માધર્મમાં સ્થિત હોય-एटले जीव धर्माधर्मनो-देशविरतिनो आश्रय करी बिहरे. તે માટે હે ગૌતમ! યાવત્-‘સ્થિત હોય’.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્! શું જીવો ધર્મમાં સ્થિત હોય, અધર્મમાં સ્થિત હોય કે ધર્માધર્મમાં સ્થિત હોય? [ઉ૦] હે ગૌતમ! જીવો ધર્મમાં પણ સ્થિત હોય, અધર્મમાં પણ સ્થિત હોય અને ધર્માધર્મમાં પણ સ્થિત હોય.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્! એ પ્રમાણે નૈરયિકો સંવન્ધે પૃચ્છા કરવી. [ઉ૦] હે ગૌતમ! નૈરયિકો ધર્મમાં સ્થિત ન હોય, તેમ ધર્માધર્મમાં સ્થિત ન હોય, પણ અધર્મમાં સ્થિત હોય. એ પ્રમાણે યાવત્-चउरिन्द्रिय जीवो सुधी जाणतुं.

उत्पन्ना जगवी
नैरयिकारि संवन्धे
पूर्वोक्त प्रश्न.

૪. [પ્ર૦] પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ જીવો સંવન્ધે પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ! પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ જીવો વર્મમાં સ્થિત નથી, પણ તેઓ અધર્મમાં અને ધર્માધર્મમાં સ્થિત છે. મનુષ્યોને વિષે સામાન્ય જીવોની પેઠે વક્તવ્યતા કહેવી. વાનસ્પતરો, પ્યોતિપિકો અને વેમાનિકો વિષેની વક્તવ્યતા નૈરયિકોની પેઠે કહેવી.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્! અન્યતીર્થિકો એમ કહે છે, યાવત્ એમ પ્રરૂપે છે કે ‘શ્રમણો પંડિત કહેવાય છે અને શ્રમણોપાસકો વાલ-પંડિત કહેવાય છે, પણ *જે જીવને એક પણ જીવના વધની અવિરતિ છે તે જીવ ‘એકાંત વાલ’ કહેવાય, તો હે ભગવન્! આ (અન્યતીર્થિકોનું કથન) સત્ય કેમ હોય? [ઉ૦] હે ગૌતમ! જે અન્યતીર્થિકો આ પ્રમાણે કહે છે કે યાવત્-‘એકાંત વાલ’ કહેવાય, પરંતુ જે-ઓએ એમ કહ્યું છે તેઓએ મિથ્યા-અસત્ય કહ્યું છે, હે ગૌતમ! હું તો આ પ્રમાણે કહું છું-યાવત્ પ્રરૂપું છું કે-એ પ્રમાણે સરેસર શ્રમણો પંડિત છે અને શ્રમણોપાસકો વાલપંડિત છે, પણ જે જીવે એક પણ પ્રાણિના વધની વિરતિ કરી છે તે જીવ ‘એકાંતવાલ’ ન કહેવાય. [પરંતુ ‘વાલપંડિત’ કહેવાય.]

अन्यतीर्थिको.
वाल्पंडित कहे
ताए सत्य के प्रमाण
मन्वन्.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્! શું જીવો વાલ-વિરતિરહિત છે, પંડિત-સર્વેવિરતિવાળા છે કે વાલપંડિત-દેશવિરતિ યુક્ત છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! જીવો વાલ પણ છે, પંડિત પણ છે અને વાલપંડિત પણ છે.

पंडित, वाल्पंडित
अने वाल्.

૭. [પ્ર૦] નૈરયિકો સંવન્ધે એ પ્રમાણે પ્રશ્ન કરવો. [ઉ૦] હે ગૌતમ! નૈરયિકો વાલ છે, પણ પડિત નથી, તેમ વાલપંડિત પણ નથી. એ પ્રમાણે દંડકના ક્રમથી યાવત્-चउरिन्द्रियो सुधी जाणतुं.

नैरयिकरि चउ
रग जगवी प्रश्न.

૫ * અન્યતીર્થિકો ‘શ્રમણો પડિત-સર્વેવિરતિચારિત્રવાળા-છે અને શ્રમણોપાસક વાલપંડિત-દેશવિરતિ યુક્ત છે’-એ સિનયના વે પસને અગ્રાદ પરી તેમાંના દ્વિતીય પસને વૃષ્ટિ રહે છે-તેને જીવોના વધની વિરતિ હતા જેને એક પણ જીવના વધની અવિરતિ છે એના શ્રમણોપાસકને પણ ‘એકાંતવાલ’ કહેવા જોડે તેણે આ મન્યવ્ય વાગોગ્ય છે તેમ ભગવાન્ નહાતીર જણાવે છે-‘જેને એક પણ જીવના વધની વિરતિ છે તેને પણ એકાંતવાલ ન કહેવા, ઓશ્વગલપડિત કહેવાય, કારણ કે તેનામાં દેશવિરતિ છે, અને તેનામાં દેશવિરતિ હોય તેને ‘એકાંતવાલ’ ન કહેવાય.

૮. [પ્ર૦] પંચેન્દ્રિયતિરિક્ષણં પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! પંચેન્દ્રિયતિરિક્ષણજોગિયા વાલા, નો પંડિયા, વાલપંડિયા વિ ! મણુસ્સા જહા જીવા । વાણમંતર-જોહસિય-વેમાણિયા જહા નેરતિયા ।

૯. [પ્ર૦] અન્નડત્થિયા ણં મંતે ! एवं आइक्खंति, जाव-परुवेति-‘एवं खलु पाणातिवाप, मुसावाप, जाव-मिच्छादंस-णसल्ले वट्टमाणस्स अन्ने जीवो, अन्ने जीवाया, पाणाइवायचेरमणे, जाव-परिग्गहचेरमणे, कोहविवेगे, जाव-मिच्छादंसणसल्लवि-वेगे वट्टमाणस्स अन्ने जीवे, अन्ने जीवाया; उप्पत्तियाए, जाव-परिणामियाए वट्टमाणस्स अन्ने जीवे, अन्ने जीवाया; उग्गहे, ईहा-अवाप, धारणाए य वट्टमाणस्स जाव-जीवाया, उट्ठाणे, जाव-परक्कमे वट्टमाणस्स जाव-जीवाया; नेरइयत्ते, तिरिक्ख-मणुस्स-देवत्ते वट्टमाणस्स जाव-जीवाया; नाणावरणिज्जे, जाव-अंतराइए वट्टमाणस्स जाव-जीवाया, एवं कण्हलेस्साए, जाव-मुक्क-लेस्साए; सम्मदिट्ठीए ३, एवं चन्नुदंसणे ४, आभिणिचोहियणाणे ५, मतिअज्जाणे ३, आहारसज्जाए ४, एवं ओरालियसरीरे ५, एवं मणोजोए ३, सागारोवओगे, अणागारोवओगे वट्टमाणस्स अन्ने जीवे, अन्ने जीवाया’; से कहमेयं मंते एवं ? [३०] गौयमा ! जं णं ते अन्नडत्थिયા एवं आइक्खंति, जाव-मिच्छं ते एवं आहंसु । अहं पुण गौयमा ! एवं आइक्खामि, जाव-परुवेमि-‘एवं खलु पाणातिवाप, जाव-मिच्छादंसणसल्ले वट्टमाणस्स सच्चेव जीवे, सच्चेव जीवाया; जाव-अणागारोवओगे वट्टमाणस्स जाव-सेच्चव जीवाया’ ।

૧૦. [પ્ર૦] દેવે ણં મંતે ! મહિદ્ધિપ, જાવ-મહેસક્કપે પુદ્ગલમેવ સ્વી ભવિત્તા પમ્મ અરુવિ વિડઘિત્તા ણં ચિદ્ધિત્તપ ? [૩૦] ણો તિણ્ટે સમટ્ટે । [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં મંતે ! एवं बुद्धि-‘देवे णं जाव-नो पम्म अरुवि विडघित्ता णं चिद्वित्तप ? [३०] गौयमा ! अहमेयं जाणामि, अहमेयं पासामि, अहमेयं वुज्झामि, अहमेयं अमिसमन्नागच्छामि, मए एयं नायं, मए एयं दिट्ठं, मम एयं बुद्धं, मए एयं अमिसमन्नागयं-‘जं णं तहागयस्स जीवस्स सरुविस्स, सकम्मस्स, सरागस्स, सवेदगस्स, समोहस्स, सल्ले-

૮. [પ્ર૦] પંચેન્દ્રિય તિર્યંચો સંવંધે પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! પંચેન્દ્રિય તિર્યંચો વાલ અને વાલપંડિત હોય છે, પણ પંડિત હોતા નથી. મનુષ્યો સંવંધે સામાન્ય જીવોનો વક્તવ્યતા કહેવી. તથા વાનવ્યંતર, જ્યોતિષિક અને વૈમાનિક સંવંધે નૈરયિકની વક્તવ્યતા (સૂ. ૭) કહેવી.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અન્યતીર્થિકો આ પ્રમાણે કહે છે, યાવત્ પ્રરૂપે છે કે પ્રાણાતિપાતમા, મૃવાવાદમા યાવત્-મિધ્યાદર્શનશ-લ્યમા વર્તતા પ્રાણીનો જીવ અન્ય છે અને જીવાત્મા તેથી અન્ય છે; પ્રાણાતિપાતવિરમણમાં, યાવત્-પરિગ્રહવિરમણમાં, ક્રોધના લ્યાગમા-યાવત્-મિધ્યાદર્શનશલ્યના લ્યાગમા વર્તતા પ્રાણીનો જીવ અન્ય છે અને તેથી તેનો જીવાત્મા અન્ય છે. ઔત્પત્તિકી બુદ્ધિમાં, યાવત્-પારિણા-મિકી બુદ્ધિમાં વર્તમાન પ્રાણીનો જીવ અન્ય છે અને તેથી જીવાત્મા અન્ય છે; અવગ્રહ, ઈંહા, અવાપ અને ધારણામા વર્તમાન પ્રાણીનો જીવ અન્ય છે અને જીવાત્મા તેથી અન્ય છે; ઉત્થાનમાં, યાવત્-પુરુષકાર-પરાક્રમમા વર્તમાન પ્રાણીનો જીવ અન્ય છે અને જીવાત્મા તેથી અન્ય છે, નૈરયિકપણામા, પંચેન્દ્રિયતિર્યંચપણામા, મનુષ્યપણામા તથા દેવપણામા વર્તમાન જીવ અન્ય છે અને જીવાત્મા અન્ય છે; જ્ઞાનાવરણીયમા યાવત્-અંતરાયમા વર્તમાન પ્રાણીનો જીવ અન્ય છે અને તેથી જીવાત્મા અન્ય છે; કુળ્લેશ્યામાં, યાવત્-શુદ્ધલેશ્યામા, તથા સમ્યગ્દષ્ટિ મિધ્યાદષ્ટિ અને સમ્યગ્મિધ્યાદષ્ટિમા, ૧ ચક્ષુર્દર્શન ૨ અચક્ષુર્દર્શન, ૩ અવધિદર્શન અને ૪ કેવલ દર્શનમા, ૫ આભિનિવ્રોધિકજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન, મનઃપર્યવજ્ઞાન અને કેવલજ્ઞાનમાં, મતિઅજ્ઞાન, શ્રુતઅજ્ઞાન, અને વિભંગજ્ઞાનમાં, આહારસજ્જા, મયસંજ્જા, નિદ્રાસંજ્જા અને મૈથુનસજ્જામાં, અને એજ પ્રમાણે ઔદારિક શરીર, વૈક્રિય શરીર, આહારક શરીર, તૈજસ શરીર અને કાર્મણ શરીરમા, તથા મનોયોગ, વચનયોગ, અને કાયયોગમા, સાકારોપયોગ અને અનાકારોપયોગમા વર્તમાન પ્રાણીનો જીવ અન્ય છે અને તેનો જીવાત્મા અન્ય છે. તો હે ભગવન્ ! તે કેમ સત્ય હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જે અન્યતીર્થિકો એ પ્રમાણે કહે છે, યાવત્-તેઓ મિધ્યા કહે છે. હે ગૌતમ ! હું તો આ પ્રમાણે કહું છું, યાવત્ પ્રરૂપું છું-“પ્રાણાતિપાત યાવત્-મિધ્યાદર્શનમાં વર્તમાન પ્રાણીનો તેજ જીવ છે અને તેજ જીવાત્મા છે, યાવત્-અનાકારોપયોગમાં વર્તમાન પ્રાણીનો તેજ જીવ છે અને તેજ જીવાત્મા છે.”

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! મોટી ઋદ્ધિવાળો, યાવત્-મોટા સુખવાળો દેવ પહેલાં રૂપી હોઈને-મૂર્ત સ્વરૂપ ધારણ કરી પછી અરૂપી રૂપ (અમૂર્ત રૂપ) વિકુર્ચીને રહેવા સમર્થ છે ? [૩૦] તે અર્થ સમર્થ નથી. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આપ એ પ્રમાણે શા હેતુથી કહો છો કે ‘મોટી ઋદ્ધિવાળો દેવ યાવત્-અરૂપી રૂપ વિકુર્ચીને રહેવા સમર્થ નથી’ ? [૩૦] ગૌતમ ! હું એ જાણું છું, હું એ જોઈું છું, હું એ નિશ્ચિત જાણું છું, હું એ સર્વથા જાણું છું, મેં એ જાણ્યું છે, મેં એ જોયું છે, મેં નિશ્ચિત જાણ્યું છે અને મેં એ સર્વથા જાણ્યું છે કે, તેવા પ્રકારના રૂપવાળા, કર્મવાળા, રાગવાળા, વેદવાળા, મોહવાળા, લેશ્યાવાળા, શરીરવાળા, અને તે શરીરથી નહિ મૂકાયેલા-જૂદા નહીં થયેલા જીવને

૧ * અહિં ‘સર્વત્ર પ્રાણાતિપાતાદિ કિંચના પ્રવર્તમાન જીવ એટલે પ્રજ્ઞતિ અને જીવાત્મા-પુરુષ પરસ્પર મિત્ર છે’-આવો સાચ્યદર્શનનો મત છે. સાચ્યો પ્રતિનિધિ કર્તૃત્વ અને પુરુષને અકર્તા અને ભોક્તા માને છે. ઉપનિષદો પણ જીવ-અન્ત કરણનિશિષ્ટ ચૈતન્ય-નું કર્તૃત્વ અને જીવાત્મા-ગ્રહણું અકર્તૃત્વ માને છે. તેઓને મતે પણ જીવ અને દ્રવ્યનો આપાવિક્ર મેટ છે, માટે તે વસ્તુ દર્શનો અન્યતીર્થિકતરીકે ગ્રહણ કરેલા હોય તેમ સંભવ છે.

‘જીવ અને જીવા
ત્મા મિત્ર છે’ પ્ત્વો
અન્યતીર્થિકનો મત

સશરીરી દેવમા
અરૂપી રૂપ વિકુર્ચવા-
ના સામર્થ્યનો અ-
ભાવ અને તેનો દેવ.

સ્સ્સ, સસરીરસ્સ, તાઓ સરીરાઓ અંવિપ્પમુક્કસ્સ एवं पचायति, तं जहा-कालत्ते वा, जाव-सुक्खित्ते वा, सुब्भिगंधत्ते वा, दुब्भिगंधत्ते वा, तित्ते वा, जाव-महुरत्ते वा, कक्खडत्ते वा, जाव-लुक्खत्ते वा से तेणट्ठेणं गोयमा ! जाव-चिट्ठित्तए ।

૧૧ [પ્ર૦] સચ્ચેવ ણં મંતે ! સે જીવે પુઘ્વામેવ અરૂપી મવિત્તા પમૂ રૂપિં વિઝઘિત્તા ણં ચિટ્ઠિત્તપ્પ ? [ઉ૦] ણો તિણ્ટ્ઠે સમટ્ઠે, જાવ-ચિટ્ઠિત્તપ્પ । ગોયમા ! અહં ઇયં જાણામિ, જાવ-જં ણં તહાગયસ્સ જીવસ્સ અરૂપિસ્સ, અકમ્મસ્સ, અરાગસ્સ, અવેદસ્સ, અમોહસ્સ, અલેસસ્સ, અસરીરસ્સ, તાઓ સરીરાઓ વિપ્પમુક્કસ્સ નો एवं पचायति, तं जहा-कालत्ते वा, जाव-लुक्खत्ते वा से तेणट्ठेणं जाव-चिट्ठित्तए वा । 'सेवं મંતે ! સેવં મંતે !' ત્તિ ।

સત્તરસમે સપ્ વીઓ ઉદ્દેસો સમત્તો ।

વિપે એમ જણાય છે, તે આ પ્રમાણે-તે શરીરયુક્ત જીવમાં-કાઢાપણું, યાવત્-ધોળાપણું, સુગંધિપણું કે દુર્ગંધિપણું, કઢવાપણું કે યાવત્-મધુરપણું, તથા કર્કશપણું કે યાવત્-રુક્ષપણું હોય છે; માટે હે ગૌતમ ! તે હેતુથી તે દેવ પૂર્વ પ્રમાણે યાવત્-અરૂપી રૂપ વિકુર્વવા સમર્થ નથી.

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તેજ દેવરૂપ જીવ પહેલાં અરૂપી થઈને પછી રૂપી આકાર વિકુર્વવા સમર્થ છે ? [ઉ૦] એ અર્થ સમર્થ નથી-ઇલાદિ યાવત્-‘વિકુર્વવા સમર્થ નથી’ ત્યાંસુધી જાણવું. કારણ કે હે ગૌતમ ! હું એ જાણું છું કે, યાવત્-રૂપ વિનાના, કર્મ વિનાના, રાગ વિનાના, વેદ વિનાના, મોહ વિનાના, લેશ્યા વિનાના, શરીર વિનાના અને શરીરથી જૂદા થયેલા તેવા પ્રકારના જીવને વિપે એમ જણાતું નથી કે, તે જીવમાં કાઢાપણું યાવત્-લુખાપણું છે. માટે હે ગૌતમ ! તે હેતુથી યાવત્-તે દેવ પૂર્વ પ્રમાણે વિકુર્વવા સમર્થ નથી. “હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.”

શરીર રહિત જીવ-
મા રૂપી આકાર વિ-
કુર્વવાના સામર્થ્યનો
અભાવ અને તેડ વા-
રણ.

સત્તરમા શતકમાં વીજો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

તર્હીઓ ઉદ્દેસો.

૧. [પ્ર૦] સેલેસિં પઢિવન્નાપ્પ ણં મંતે ! અણગારે સયા સમિયં ઇયતિ, વેયતિ, જાવ-તં તં ભાવં પરિણમતિ ? [ઉ૦] ણો તિણ્ટ્ઠે સમટ્ઠે, ણણતથ્થ ઇયેણં પરપ્પયોગેણં ।

૨. [પ્ર૦] કતિવિહા ણં મંતે ! ઇયણા પ્પણત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! પંચવિહા પ્પણત્તા, તં જહા-૧ દ્વેયણા, ૨ સ્થિત્તે-યણા, ૩ કાલેયણા, ૪ ભાવેયણા, ૫ ભવેયણા ।

૩. [પ્ર૦] દ્વેયણા ણં મંતે ! કતિવિહા પ્પણત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ચઙ્ગિહા પ્પણત્તા । તં જહા-૧ નેરહયદ્વેયણા, ૨ તિરિક્કહ, ૩ મણુસ્સહ, ૪ દેવદ્વેયણા ।

તૃતીય ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શૈલેશી અવસ્થાને પ્રાપ્ત થયેલ અનગાર શું સદા નિરન્તર કંપે, વિજેપ કંપે, અને યાવત્-તે તે ભાવે પરિણમે ? [ઉ૦] એ અર્થ સમર્થ નથી, માત્ર એક પરપ્રયોગ વિના (અર્થાત્-શૈલેશી અવસ્થામા આત્મા અત્યન્ત સ્થિરતાને પ્રાપ્ત થયેલ હોવાથી પરપ્રયોગ સિવાય ન કંપે).

શૈલેશી પ્રાપ્ત અન-
ગાર પ્પણાદિ ક્રિયા
અનુભવે !

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ઇજના (કંપન) કેટલા પ્રકારની કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ઇજના પાંચ પ્રકારની છે, તે આ પ્રમાણે-૧ દ્રવ્યઇજના, ૨ ક્ષેત્રઇજના, ૩ કાલઇજના, ૪ ભાવઇજના અને ૫ ભવઇજના.

ઇજનાના પ્રકાર.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દ્રવ્યઇજના કેટલા પ્રકારની કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે ચાર પ્રકારની કહી છે, તે આ પ્રમાણે-૧ નૈરયિકદ્રવ્યઇજના, ૨ તિર્યચયોનિકદ્રવ્યઇજના, ૩ મનુષ્યદ્રવ્યઇજના અને ૪ દેવદ્રવ્યઇજના.

દ્રવ્યઇજનાના
પ્રકાર.

૨ * ઇજના-યોગદ્વારા આત્મપ્રદેશોનુ અથવા પુદ્ગલદ્રવ્યોનું ચલન કે કંપન તેના દ્રવ્યાદિ પાંચ પ્રકાર છે-મનુષ્યાદિ જીવ દ્રવ્યોનું કે મનુષ્યાદિ જીવ સહિત પુદ્ગલ દ્રવ્યનું કંપન તે દ્રવ્યજના, મનુષ્યાદિક્ષેત્રને વિષે વર્તમાન જીવોનું કંપન તે ક્ષેત્રજના, મનુષ્યાદિ વાઙે વર્તમાન જીવોનું કંપન તે કાલજના, ઔદયિકાદિ ભાવમા વર્તતા જીવોનું કે પુદ્ગલોનું કંપન તે ભાવજના અને મનુષ્યાદિ ભવમા વર્તતા જીવોની ઇજના-કપન તે ભવજના.

૪. [પ્ર૦] સે કેળટ્ટેણં મંતે ! एवं बुद्धि-‘नेरइयदधेयणा’ २ ? [उ०] गोयमा ! जं णं नेरइया नेरइयदधे वट्टिसु वा, वट्टंति वा, वट्टिस्संति वा ते णं तत्थ नेरइया नेरतियदधे वट्टमाणा नेरइयदधेयणं एयंसु वा, एयंति वा, एरस्संति वा, से तेणट्टेणं जाव-दधेयणा ।

૫. [પ્ર૦] સે કેળટ્ટેણં મંતે ! एवं बुद्धि-‘तिरिक्खजोणियदधेयणा’ २ ? [उ०] एवं चेव, नवरं-तिरिक्खजोणियदधे भाणियद्धं, सेसं तं चेव, एवं जाव-देवदधेयणा ।

૬. [પ્ર૦] સેચેયણા ણં મંતે ! કતિવિહા પણ્ણત્તા ? [उ०] गोयमा ! चउद्धिहा पण्णत्ता, तं जहा-१ नेरइयसेચેયणा, जाव-४ देवसेचેયणा ।

૭. [પ્ર૦] સે કેળટ્ટેણં મંતે ! एवं बुद्धि-‘नेरइयसेचેયणा’ २ ? [उ०] एवं चेव, नवरं ‘नेरइयसेचેયणा’ भाणियद्धा; एवं जाव-देवसेचેयणा; एवं कालेयणा वि, एवं मवेयणा वि, एवं भावेयणा वि, एवं जाव-देवभावेयणा ।

૮. [પ્ર૦] કતિવિહા ણં મંતે ! ચલણા પણ્ણત્તા ? [उ०] गोयमा ! तिविहा चलणा पन्नत्ता, तं जहा-सरीरचलणा, इन्द्रियचलणा, जोगचलणा ।

૯. [પ્ર૦] સરીરચલણા ણં મંતે ! કતિવિહા પણ્ણત્તા ? [उ०] गोयमा ! पंचविहा पण्णत्ता, तं जहा-१ ओरालियसरीर-चलणा, जाव-५ कम्मगसरीरचलणा ।

૧૦. [પ્ર૦] ઇન્દ્રિયચલણા ણં મંતે ! કતિવિહા પણ્ણત્તા ? [उ०] गोयमा ! पंचविहा पण्णत्ता, तं जहा-१ सोइन्द्रियच-लणा, जाव-५ फासिन्द्रियचलणा ।

૧૧. [પ્ર૦] જોગચલણા ણં મંતે ! કતિવિહા પણ્ણત્તા ? [उ०] गोयमा ! तिविहा पण्णत्ता, तं जहा-मणजोगचलणा, वइजोगचलणा, कायजोगचलणा ।

૧૨. [પ્ર૦] સે કેળટ્ટેણં મંતે ! एवं बुद्धि-‘ओरालियसरीरचलणा २ ? [उ०] गोयमा ! जं णं जीवा ओरालियसरीरे

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શા કારણથી ‘નૈરયિકદ્રવ્યેજના’ ૨ કહેવામાં આવે છે ? [उ०] हे गौतम ! जे माटे ‘नेरयिको नेरयिकद्र-व्यमां वर्तता हता, वर्ते छे अने वर्तशे, ते नेरयिकोए नेरयिकद्रव्यमां वर्तता नेरयिकद्रव्यनी एजना करी हती, करे छे अने करशे, ते माटे यावत्-नैरयिकद्रव्यएजना कहेवामां आवे छे.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તિર્યચયોનિકદ્રવ્યેજના ૨ કહેવાય છે તેનું શું કારણ ? [उ०] पूर्व प्रमाणेज जाणवुं. विशेष ए के नेर-यिकद्रव्यने बदले तिर्यचयोनिकद्रव्य कहेवुं. बाकी वधुं तेज प्रमाणे जाणवुं. तथा ए प्रमाणे मनुष्यद्रव्यएजना अने देवद्रव्यएजना पण-जाणवी.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ક્ષેત્રેજના કેટલા પ્રકારની કહી છે ? [उ०] हे गौतम ! ते चार प्रकारनी कही छे. ते आ प्रमाणे-१ नैर-यिकक्षेत्रएजना, यावत्-४ देवक्षेत्रएजना.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકક્ષેત્રેજના ૨ કહેવાનું શું કારણ ? [उ०] पूर्व प्रमाणे जाणवुं. विशेष ए के नेरयिकद्रव्यएजनाने बदले नेरयिकक्षेत्रएजना कहेवी. अने एम यावत्-देव क्षेत्रएजना सुधी जाणवुं. तथा कालएजना, भवएजना अने भावएजना विपे पण ए प्रमाणे जाणवुं. यावत्-देवभावएजना सुधी समजवुं.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ચલના કેટલા પ્રકારની કહી છે ? [उ०] हे गौतम ! चलना त्रण प्रकारनी कही छे. ते आ प्रमाणे-शरीर-चलना, इन्द्रियचलना अने योगचलना.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શરીરચલના કેટલા પ્રકારની કહી છે ? [उ०] हे गौतम ! शरीरचलना पांच प्रकारनी कही छे, ते आ प्रमाणे-१ औदारिकशरीरचलना, यावत्-५ कार्मणशरीरचलना.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ઇન્દ્રિયચલના કેટલા પ્રકારની કહી છે ? [उ०] हे गौतम ! पांच प्रकारनी कही छे, ते आ प्रमाणे-१ श्रोत्रेन्द्रियचलना, यावत्-५ स्पर्शेन्द्रियचलना.

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! યોગચલના કેટલા પ્રકારની કહી છે ? [उ०] हे गौतम ! योगचलना त्रण प्रकारनी कही छे, ते आ प्रमाणे-मनोयोगचलना, वचनयोगचलना अने काययोगचलना.

૧૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શા હેતુથી ઔદારિકશરીરચલના ૨ કહેવાય છે ? [उ०] हे गौतम ! जे माटे औदारिक शरीरमां वर्तता

* નૈરયિક જીવો નૈરયિક શરીરમાં રહી તે શરીરદ્વારા જે એજના કરે તે નૈરયિકદ્રવ્યેજના કહેવાય છે. એ પ્રમાણે તિર્યચાદિ દ્રવ્યેજના જાણવી.

નૈરયિકદ્રવ્યેજના કહેવાનું કારણ

તિર્યચાદિદ્રવ્યેજના કહેવાનું કારણ

ક્ષેત્રેજનાના પ્રકાર

નૈરયિકાદિ ક્ષેત્ર-ેજના કહેવાનું કારણ

ચલનાના પ્રકાર.

શરીરચલનાના પ્રકાર.

ઇન્દ્રિયચલનાના પ્રકાર.

યોગચલનાના પ્રકાર

ઔદારિકશરીર-ચલના કહેવાનું કારણ.

વદ્ધમાણા ઓરાલિયસરીરપાયોગાદં દ્વાદં ઓરાલિયસરીરત્તાપ પરિણામેમાણા ઓરાલિયસરીરચલણં ચલિંસુ વા, ચલંતિ વા, ચલિસ્સંતિ વા સે તેણદ્દેણં જાવ—‘ઓરાલિયસરીરચલણા’ ૨ ।

૧૩. [પ્ર૦] સે કેણદ્દેણં મંતે ! एवं बुद्धि-‘वेउच्चियसरीरचलणा’ ૨ ? [ઉ૦] एवं चेव, नवरं-वेउच्चियसरीरे वदुमाणा, एवं जाव-कम्मगसरीरचलणा ।

૧૪. [પ્ર૦] સે કેણદ્દેણં મંતે ! एवं बुद्धि-‘सोइंदियचलणा’ ૨ ? [ઉ૦] गोयमा ! जं णं जीवा सोइंदिये वदुमाणा सो-इंदियपाओग्गादं द्वाइं सोइंदियत्ताप परिणामेमाणा सोइंदियचलणं चलिंसु वा, चलंति वा, चलिस्संति वा, से तेणद्वेणं जाव-सोर्तिंदियचलणा ૨ । एवं जाव-फार्सिंदियचलणा ।

૧૫. [પ્ર૦] સે કેણદ્દેણં મંતે ! एवं बुद्धि-‘मणजोगचलणा’ ૨ ? [ઉ૦] गोयमा ! जं णं जीवा मणजोए वदुमाणा मण-जोगपाओग्गादं द्वाइं मणजोगत्ताप परिणामेमाणा मणजोगचलणं चलिंसु वा, चलंति वा, चलिस्संति वा से तेणद्वेणं जाव-मणजोगचलणा ૨ । एवं वइजोगचलणा वि, एवं कायजोगचलणा वि ।

૧૬. [પ્ર૦] અહ મંતે ! સંવેગે, નિદ્વેષ, ગુરુ-સાહમ્મિયસુસ્સૂસળયા, આલોચળયા, નિંદળયા, ગરહળયા, સમાપળયા, સુયસહાયતા, વિડસમળયા, ભાવે અપ્પડિવદ્ધયા, વિણિવદ્ધળયા, વિવિત્તસયળાસળસેવળયા, સોઈંદિયસંવરે, જાવ-ફાર્સિંદિ-યસંવરે, જોગપચ્ચક્ષાણે, સરીરપચ્ચક્ષાણે, કસાપપચ્ચક્ષાણે, સંભોગપચ્ચક્ષાણે, ઉવહિપચ્ચક્ષાણે, મત્તપચ્ચક્ષાણે, સમા, વિ-રાગયા; ભાવસચ્ચે, જોગસચ્ચે, કરણસચ્ચે, મળસમન્નાહારળયા, વદ્ધસમન્નાહરળયા, કાયસમન્નાહરળયા, કોહવિવેગે, જાવ-મિચ્છા-દંસળસહ્ચવિવેગે, ણાણસંપન્નયા, દંસળસંપન્નયા, ચરિત્તસંપન્નયા, વેદળઅહિયાસળયા, મારણંતિયઅહિયાસળયા-એપ્પ ણં મંતે ! યયા કિંપજ્જવસાળફલા પન્નત્તા સમળાડસો ? [ઉ૦] ગોયમા ! સંવેગે, નિદ્વેષ, જાવ-મારણંતિયઅહિયાસળયા-એપ્પ ણં સિદ્ધિપજ્જવસાળફલા પન્નત્તા સમળાડસો ! । ‘સેવં મંતે !, સેવં મંતે !’ ત્તિ જાવ-વિહરદ્ધ ।

સત્તરસમે સપ્ત તૈઓ ઉદેસો સમત્તો ।

જીવોપ ઔદારિકશરીરયોગ્ય દ્રવ્યોને ઔદારિકશરીરપણે પરિણમાવતા ઔદારિકશરીરની ચલના કરી છે, કરે છે અને કરશે, તે કારણથી હે ગૌતમ ! ઔદારિકશરીરચલના ૨ કહેવામા આવે છે.

૧૩ [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શા કારણથી વૈક્રિયશરીરચલના ૨ કહેવામાં આવે છે ? [ઉ૦] પૂર્વ પ્રમાણે વધું જાણવું. વિશેષ એ કે ‘વૈક્રિયશરીરને વિષે વર્તતા’ ઇત્યાદિ કહેવું. [અર્થાત્-ઔદારિકને વદલે વધે વૈક્રિય કહેવું.] અને એજ પ્રમાણે યાવત્-કાર્મણશરીર-ચલના સુધી જાણવું.

વૈક્રિય ચલના કહેવાનું કારણ.

૧૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શા કારણથી શ્રોત્રેન્દ્રિયચલના ૨ કહેવામાં આવે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! શ્રોત્રેન્દ્રિયને ધારણ કરતા જીવોપ શ્રોત્રેન્દ્રિયયોગ્ય દ્રવ્યોને શ્રોત્રેન્દ્રિયપણે પરિણમાવતા શ્રોત્રેન્દ્રિયની ચલના કરી છે, કરે છે અને કરશે, તે કારણથી શ્રોત્રેન્દ્રિયચ-લના ૨ કહેવામાં આવે છે. એ પ્રમાણે યાવત્-સ્પર્શેન્દ્રિયચલના સુધી જાણવું.

શ્રોત્રેન્દ્રિયાદિચલના કહેવાનું કારણ.

૧૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શા કારણથી મનોયોગચલના ૨ કહેવામાં આવે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જે કારણથી મનયોગને ધારણ કરતા જીવોપ મનોયોગ્ય દ્રવ્યોને મનોયોગપણે પરિણમાવતા મનોયોગની ચલના કરી છે, કરે છે અને કરશે, તે કારણથી મનોયોગચલના ૨ કહે-વામા આવે છે. એ પ્રમાણે વચનયોગચલના તથા કાયયોગચલના પણ જાણવી.

મનોયોગ ચલના કહેવાનું કારણ.

૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સવેગ-મોક્ષનો અભિલાષ, નિવેદ-સંસારથી વિરક્તતા, ગુરુઓની તથા સાધર્મિકોની સેવા, પાપોની આલ્પ-ચના-ગુરુ સમક્ષ કયન, નિંદા-આત્મદ્વારા દોષોની નિંદા, ગર્હા-પરસમક્ષ પોતાના દોષો પ્રગટ કરવા, ક્ષમાપના, ઉપશાતતા, શ્રુતસહાયતા-શ્રુતામ્યાસ, ભાવાપ્રતિવદ્ધતા-હાસ્યાદિ ભાવોને વિષે અપ્રતિવંધ, પાપસ્થાનોથી નિવૃત્ત થવું, વિવિક્તશયનાસતા-હ્યાદિરહિત વસતિ અને આસનનો ઉપયોગ, શ્રોત્રેન્દ્રિયસંવર, યાવત્-સ્પર્શેન્દ્રિયસંવર, યોગપ્રત્યાહ્યાન, † શરીરપ્રત્યાહ્યાન, ‡ કપાયપ્રત્યાહ્યાન, § સંભોગપ્રત્યાહ્યાન, ¶ ઉપધિપ્રત્યાહ્યાન, મત્તપ્રત્યાહ્યાન, ક્ષમા, વિરાગતા, ભાવસત્ત્વ, યોગસત્ત્વ, કરણસત્ત્વ-પ્રતિલેખનાદિ ક્રિયાનું યથાર્થ કરવું, મનઃસમન્વાહરણ-મનનું સંગોપન, વચઃ-સમન્વાહરણ-વચનસંગોપન, કાયસમન્વાહરણ-કાયસંગોપન, ક્રોધનો ત્યાગ, યાવત્-મિત્ત્યાદર્શનશત્યનો ત્યાગ, જ્ઞાનસંપન્નતા, દર્શનસંપ-ન્નતા, ચારિત્રસંપન્નતા, ક્ષુધાદિ વેદનામાં સહનશીલતા અને મારણાન્તિક કષ્ટમા સહનશીલતા-એ વધા પદોનું હે આયુષ્માન્ શ્રમણ ! અન્તિમ ફલ શું કહ્યું છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સવેગ, નિવેદ, યાવત્-મારણાતિક કષ્ટમા સહનશીલતા-એ વધા પદોનું અંતિમ ફલ મોક્ષ કહ્યું છે. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે. હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.’

મવેગાદિનુ ફલ.

સત્તરમા શતકમાં તૃતીય ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

ચતુર્થો ઉદ્દેશો.

૧. [પ્ર૦] તેણં કાલેણં, તેણં સમણં રાયગિદ્દે નગરે જાવ—એવં વયાસી—અત્યિ ણં મંતે ! જીવાણં પાણાદ્યાણં કિરિયા કજ્જહ ? [ઉ૦] હંતા, અત્યિ ।

૨. [પ્ર૦] સા મંતે ! કિં પુટ્ટા કજ્જહ, અપુટ્ટા કજ્જહ ? [ઉ૦] ગોયમા ! પુટ્ટા કજ્જહ, નો અપુટ્ટા કજ્જહ । એવં જહા પદ-મસપ છદ્ધુદેસપ જાવ—ણો 'અણાણુપુલ્લિકકા' તિ વચ્ચં સિયા, એવં જાવ—વેમાણિયાણં, નવરં—જીવાણં પર્ગિદિયાણ ય નિદ્ધાયા-ણં છદ્ધિસિં, વાઘાયં પહુચ્ચ સિય તિદ્ધિસિં, સિય ચડદિસિં, સિય પંચદિસિં; સેસાણં નિયમં છદ્ધિસિં ।

૩. [પ્ર૦] અત્યિ ણં મંતે ! જીવાણં મુસાવાણં કિરિયા કજ્જહ ? [ઉ૦] હંતા, અત્યિ ।

૪. [પ્ર૦] સા મંતે ! કિં પુટ્ટા કજ્જહ, અપુટ્ટા કજ્જતિ ? [ઉ૦] જહા પાણાદ્યાણં દંડઓ એવં મુસાવાણ ચિ; એવં મ-દિદ્ધાદાણેણ ચિ, મેહુણેણ ચિ, પરિગહેણ ચિ । એવં એપ પંચ દંડગા ।

૫. [પ્ર૦] જં સમયં ણં મંતે ! જીવાણં પાણાદ્યાણં કિરિયા કજ્જહ સા મંતે ! કિં પુટ્ટા કજ્જહ, અપુટ્ટા કજ્જહ ? [ઉ૦] એવં તહેવ જાવ—વચ્ચં સિયા, જાવ—વેમાણિયાણં, એવં જાવ—પરિગહેણં, એવં એતે વિ પંચ દંડગા ।

૬. [પ્ર૦] જં દેસેણં મંતે ! જીવાણં પાણાદ્યાણં કિરિયા કજ્જહ ? [ઉ૦] એવં ચેવ, જાવ—પરિગહેણં, એતે વિ પંચ દંડગા ।

૭. [પ્ર૦] જં પણસં ણં મંતે ! જીવાણં પાણાતિવાણં કિરિયા કજ્જહ સા મંતે ! કિં પુટ્ટા કજ્જહ ?—એવં તહેવ દંડઓ । [ઉ૦] એવં જાવ—પરિગહેણં । એવં એપ વીસં દંડગા ।

ચતુર્થ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] તે કાલે તે સમયે રાજગૃહ નગરમાં [મગવાન્ ગૌતમ] યાવત્—આ પ્રમાણે બોલ્યા કે, હે મગવન્ ! જીવો વહે પ્રાણાતિપાત-દ્વારા ક્રિયા—કર્મ કરાય છે ? [ઉ૦] હા, કરાય છે.

૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે ક્રિયા (કર્મ) સ્પૃષ્ટ—આત્માએ સ્પર્શેલી કરાય કે અસ્પૃષ્ટ—આત્માના સ્પર્શ વિના કરાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે સ્પૃષ્ટ કરાય, પણ અસ્પૃષ્ટ ન કરાય—ઇત્યાદિ વધું પ્રથમ ચતકના *છટ્ટા ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે કહેવું; યાવત્—તે ક્રિયા (કર્મ) અનુક્રમે કરાય છે, પણ અનુક્રમ વિના કરાતી નથી. એ પ્રમાણે દંડકના ક્રમથી યાવત્—વૈમાનિકો સુધી જાણવું. પરંતુ વિશેષ એ કે જીવો અને એકેન્દ્રિયો વ્યાઘાત—પ્રતિવંચ સિવાય છ એ દિશામાંથી આવેલાં કર્મ કરે છે, અને જો વ્યાઘાત હોય તો કદાચ ત્રણ દિશામાંથી, કદાચ ચાર દિશા-માંથી અને કદાચ પાંચ દિશામાંથી, આવેલાં કર્મ કરે છે. [જે એકેન્દ્રિયો લોકાન્તે રહેલા છે, તેને ઉપરની અને આસપાસની દિશાથી કર્મ આવવાનો સંભવ નથી, તેથી તેઓ કચિત્ ત્રણ દિશામાંથી કદાચિત્ ચાર દિશામાંથી, અને કદાચિત્ પાંચ દિશામાંથી આવેલું કર્મ કરે છે. અને વાકીના જીવો લોકના મધ્ય ભાગમાં હોવાથી વ્યાઘાતના અભાવે છ એ દિશામાંથી આવેલું કર્મ કરે છે. તે સિવાય વાકીના જીવો તો અવશ્ય છ એ દિશામાંથી આવેલાં કર્મ કરે છે.]

૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જીવો મૃપાવાદદ્વારા કર્મ કરે છે ? [ઉ૦] હા, કરે છે.

૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું તે ક્રિયા—કર્મ સ્પૃષ્ટ કરાય—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] જેમ પ્રાણાતિપાત સંવન્ધે દંડક કહ્યો છે તેમ મૃપાવાદ સંવન્ધે પણ દંડક કહેવો. એમ અદત્તાદાન, મૈથુન અને પરિગ્રહસંવન્ધે પાંચે દંડકો કહેવા.

૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જે સમયે જીવો પ્રાણાતિપાતદ્વારા (કર્મ) કરે છે તે સમયે હે મગવન્ ! તે સ્પૃષ્ટ કર્મ કરે છે કે અસ્પૃષ્ટ કર્મ કરે છે ? [ઉ૦] પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. યાવત્—તે 'અનાનુપૂર્વીકૃત નથી' ત્યાંસુધી કહેવું. એ પ્રમાણે—યાવત્—દંડકના ક્રમથી વૈમાનિકો સુધી યાવત્—પરિગ્રહ સંવન્ધે જાણવું. વધા મઝીને પૂર્વવત્ પાંચે દંડકો મૃપાવાદ સંવન્ધે કહેવા.

૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જે ક્ષેત્રમાં જીવો પ્રાણાતિપાત દ્વારા કર્મ કરે છે તે ક્ષેત્રમાં સ્પૃષ્ટ કે અસ્પૃષ્ટ કર્મ કરે છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] પૂર્વ પ્રમાણે ઉત્તર કહેવો. યાવત્—પરિગ્રહ સુધી જાણવું. એમ પાંચે દંડકો કહેવા.

૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જે પ્રદેશમાં જીવો પ્રાણાતિપાત દ્વારા કર્મ કરે છે તે પ્રદેશમાં શું સ્પૃષ્ટ કર્મ કરે છે કે અસ્પૃષ્ટ કર્મ કરે છે—ઇત્યાદિ પૂર્વ પ્રમાણે દંડક કહેવો. [ઉ૦] એ પ્રમાણે યાવત્—પરિગ્રહ સુધી જાણવું. એમ વધા મઝીને વીસ દંડકો કહેવા.

* ૨ મગ. સં. ૧ શ. ૧ ઉ. ૬ છ. ૧૬૫-૧૬૬.

૭ † પ્રાણાતિપાતથી પરિગ્રહ સુધીના સામાન્ય પાંચ દંડકો, અને એ પ્રમાણે સમય, દેશ અને પ્રદેશ આશ્રયી પણ પાંચ પાંચ દંડકો મઝી વીસ દંડકો જાણવા.

પ્રાણાતિપાત વગેરે દ્વારા થતી ક્રિયા.

સ્પૃષ્ટ કે અસ્પૃષ્ટ કર્મ કરાય ?

મૃપાવાદ દ્વારા થતી ક્રિયા.

ક્ષેત્રને આશ્રયી કર્મ.

પ્રદેશને આશ્રયી કર્મ.

૮. [પ્ર૦] જીવાણં મંતે! કિં અત્તકડે દુક્ખે, પરકડે દુક્ખે, તદુભયકડે દુક્ખે? [ઉ૦] ગોયમા! અત્તકડે દુક્ખે, નો પરકડે દુક્ખે, નો તદુભયકડે દુક્ખે; एवं जाव-वेमाणियाणं ।

૯. [પ્ર૦] જીવા ણં મંતે! કિં અત્તકડં દુક્ખં વેદેતિ, પરકડં દુક્ખં વેદેતિ, તદુભયકડં દુક્ખં વેદેતિ? [ઉ૦] ગોયમા! અત્તકડં દુક્ખં વેદેતિ, નો પરકડં દુક્ખં વેદેતિ, નો તદુભયકડં દુક્ખં વેદેતિ; एवं जाव-वेमाणियाणं ।

૧૦. [પ્ર૦] જીવાણં મંતે! અત્તકડા વેયણા, પરકડા વેયણા-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા! અત્તકડા વેયણા, નો પરકડા વેયણા, નો તદુભયકડા વેયણા । एवं जाव-वेमाणियाणं ।

૧૧. [પ્ર૦] જીવા ણં-મંતે! કિં અત્તકડં વેદણં વેદેતિ, પરકડં વેદણં વેદેતિ, તદુભયકડં વેદણં વેદેતિ? [ઉ૦] ગોયમા! જીવા અત્તકડં વેયણં વેરેતિ, નો પરકડં, નો તદુભયકડં; एवं जाव-वेमाणियाणं । 'सेवं मंते! सेवं मंते'! त्ति ।

સત્તરસમે સણ ચઉત્થો ઉદેસો સમત્તો ।

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્! જીવોને જે દુઃખ છે તે શું આત્મકૃત છે, પરકૃત છે કે ઉભયકૃત છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! જીવોને જે દુઃખ છે તે આત્મકૃત છે, પરકૃત નથી, તેમ ઉભયકૃત પણ નથી, એ પ્રમાણે દંડકના ક્રમથી યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્! જીવો શું આત્મકૃત દુઃખ વેદે છે, પરકૃત દુઃખ વેદે છે કે તદુભયકૃત દુઃખ વેદે છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! જીવો આત્મકૃત દુઃખ વેદે છે, પરકૃત કે ઉભયકૃત દુઃખ વેદતા નથી. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્! જીવોને જે વેદના છે તે શું આત્મકૃત છે, પરકૃત છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ! વેદના આત્મકૃત છે, પરકૃત કે ઉભયકૃત નથી. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું.

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્! જીવો શું આત્મકૃત વેદનાને વેદે છે, પરકૃત વેદનાને વેદે છે કે ઉભયકૃત વેદનાને વેદે છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! જીવો આત્મકૃત વેદનાને વેદે છે, પરકૃત કે ઉભયકૃત વેદનાને વેદતા નથી. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું. 'हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे'.

હું આત્મકૃત, પરકૃત કે ઉભયકૃત છે?

હું હું વેદના-આત્મકૃત, પરકૃત કે ઉભયકૃત છે?

વેદના આત્મકૃત, પરકૃત કે ઉભયકૃત છે?

વેદનાના વેદનાસંબંધે પ્રશ્ન.

સત્તરમા શતકમાં ચતુર્થ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

પંચમો ઉદ્દેસો.

૧. [પ્ર૦] કાહિં ણં મંતે! ઈસાણસ્સ દેવિંદસ્સ દેવરત્તો સમા સુહમ્મા પળ્લપ્પાતા? [ઉ૦] ગોયમા! જંબુદ્વીપે દ્વીપે મંદરસ્સ પલ્લવસ્સ ઉત્તરેણં ઈમીસે રયણપ્પમાણ પુહવીપ વહુસમરમણિજ્ઞાઓ ભૂમિભાગાઓ ઉહં ચંદિમ-સૂરિયં જહા ઠાણપદે જાવ-મજ્ઞે ઈસાણવહેંસણ. સે ણં ઈસાણવહેંસણ મહાવિમાણે અદ્ધતેરસજોયણસયસહસ્સાઈ-एवं जहा दसमसण सकविमाणवत्तद्वया सा इह वि ईसाणस्स निरवसेसा भाणियद्वा, जाव-आयरक्ख त्ति । ठिती सातिरेगाई दो सागरोपमाई, सेसं तं चेव, जाव-ईसाणे देविंदे देवराया २ । 'सेवं मंते!, सेवं मंते'! त्ति ।

સત્તરસમે સણ પંચમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

પંચમ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્! દેવેન્દ્ર દેવરાજ ઈશાનની સુધર્મા સમા ક્યાં કહી છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ! જંબુદ્વીપ નામે દ્વીપમા મંદરપર્વતની ઉત્તરે આ રત્નપ્રમા પૃથિવીના અત્યન્ત સમ અને રમણીય ભૂમિભાગથી ઉપર ચંદ્ર અને સૂર્યને મૂકીને આગળ ગયા પછી-યાવત્-[પ્રજ્ઞાપના-સૂત્રના વીજા] ઈશાનપદમાં કહ્યા પ્રમાણે મધ્યભાગમા ઈશાનાવતંસક વિમાન આવે છે. તે ઈશાનાવતંસક નામે મહાવિમાન સાડા વાર લાંબા યોજન લાંબું અને પહોલું છે-ઇત્યાદિ યાવત્-દશમ શતકમાં શક્તિવિમાનની વક્તવ્યતા કહી છે તે વધી અહીં ઈશાન સંબંધે યાવત્-આત્મરક્ષકની વક્તવ્યતા સુધી કહેવી. તે ઈશાનેન્દ્રશું આયુષ કિંચિત્ અધિક વે સાગરોપમનું છે, વાકી વધું તેજ પ્રમાણે જાણવું. યાવત્-દેવેન્દ્ર દેવરાજ ઈશાન છે ૨. 'हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे'.

ઈશાનેન્દ્રની સુધર્મા સમા

સત્તરમા શતકમાં પંચમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

૧ * અહિં ઉપશબ્દ હું રાનો અથવા હું રાના હેતુભૂત કર્મનો વાચક છે અને વેદનાશબ્દ સુખ-દુઃખ ઉભયનો, અથવા સુખદુઃખના હેતુભૂત કર્મનો વાચક છે.

૧† પ્રજ્ઞાપદ ૨૧ પં ૧૦૨. ‡ ભગ. રા. ૩ શ્લો ૧૦ ઉ. ૬ શ્લો ૨૦૫.

છટ્ટાઓ ઉદ્દેસી.

૧. [પ્ર૦] પુઢવિક્કાઈય ણં મંતે ! ઈમીસે રયણપ્પમાય પુઢવીય સમોહય, સમોહણિત્તા જે ભવિય સોહમ્મે કપ્પે પુઢવિક્કાઈયત્તાય ઉવવજ્જિત્તય સે ણં મંતે ! કિં પુઢિં ઉવવજ્જિત્તા પચ્છા સંપાડણેજ્ઞા, પુઢિં સંપાડણિત્તા પચ્છા ઉવવજ્જેજ્ઞા ? [ઉ૦] ગોયમા ! પુઢિં વા ઉવવજ્જિત્તા પચ્છા સંપાડણેજ્ઞા, પુઢિં વા સંપાડણિત્તા પચ્છા ઉવવજ્જેજ્ઞા । [પ્ર૦] સે કેણદ્દેણં જાવ—પચ્છા ઉવવજ્જેજ્ઞા ? [ઉ૦] ગોયમા ! પુઢવિક્કાઈયાણં તઓ સમુગ્ધાયા પન્નત્તા, તં જહા—વેદનાસમુગ્ધાય, કસાયસમુગ્ધાય, મારણંતિયસમુગ્ધાય । મારણંતિયસમુગ્ધાયણં સમોહણમાણે દેસેણ વા સમોહણતિ, સદ્ધેણ વા સમોહણતિ; દેસેણ વા સમોહણમાણે પુઢિં સંપાડણિત્તા પચ્છા ઉવવજ્જિત્તા, સદ્ધેણં સમોહણમાણે પુઢિં ઉવવજ્જેજ્ઞા પચ્છા સંપાડણેજ્ઞા, સે તેણદ્દેણં જાવ—ઉવવજ્જિત્તા ।

૨. [પ્ર૦] પુઢવિક્કાઈય ણં મંતે ! ઈમીસે રયણપ્પમાય પુઢવીય જાવ—સમોહય, સમોહણિત્તા જે ભવિય ઈસાણે કપ્પે પુઢવિં ? [ઉ૦] एवं चेव ईसाणे वि, एवं जाव—अच्चुय—गेविज्जविमाणे, अणुत्तरविमाणे, ईसिपव्वाराय य एवं चेव ।

૩. [પ્ર૦] પુઢવિક્કાઈય ણં મંતે ! સક્કરપ્પમાય પુઢવીય સમોહય, સમોહણિત્તા જે ભવિય સોહમ્મે કપ્પે પુઢવિં ? [ઉ૦] एवं जहा रयणपपमाय पुढविक्काइओ उववाइओ एवं सक्करपपमाय वि पुढविक्काइओ उववापय्यद्वो, जाव—ईसिपव्वाराय, एवं जहा रयणपपमाय वत्तद्वया भणिया, एवं जाव—अहेसत्तमाय समोहय ईसीपव्वाराय उववापय्यद्वो, सेसं तं चेव । 'सेवं मंते', 'सेवं मंते' ! त्ति ।

સત્તરસમે સળ છટ્ટાઓ ઉદ્દેસી સમત્તો ।

પઠ્ઠ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે પૃથિવીકાયિક જીવ આ રત્નપ્રભા પૃથિવીમા મરણ સમુદ્ધાત કરીને સૌધર્મકલ્પમાં પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે ભગવન્ ! શું પ્રથમ ઉત્પન્ન થાય અને પછી આહાર કરે—પુદ્ગલ ગ્રહણ કરે કે પ્રથમ પુદ્ગલ ગ્રહણ કરે અને પછી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે પ્રથમ ઉત્પન્ન થાય અને પછી પુદ્ગલ ગ્રહણ કરે, અથવા પ્રથમ પુદ્ગલ ગ્રહણ કરે અને પછી ઉત્પન્ન થાય. [પ્ર૦] તે શા કારણથી યાવત્—પછી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પૃથિવીકાયિકોને ત્રણ સમુદ્ધાતો કહ્યા છે; તે આ પ્રમાણે—વેદના સમુદ્ધાત, કપાય સમુદ્ધાત અને મારણાંતિક સમુદ્ધાત. જ્યારે જીવ મારણાંતિક સમુદ્ધાત કરે છે ત્યારે દેશથી પળ સમુદ્ધાત કરે છે અને સર્વથી પળ સમુદ્ધાત કરે છે. જ્યારે દેશથી સમુદ્ધાત કરે છે ત્યારે પ્રથમ પુદ્ગલ ગ્રહણ કરે છે અને પછી ઉત્પન્ન થાય છે, જ્યારે સર્વથી સમુદ્ધાત કરે છે ત્યારે પ્રથમ ઉત્પન્ન થાય છે અને પછી પુદ્ગલ ગ્રહણ કરે છે. તે કારણથી યાવત્—પછીથી ઉત્પન્ન થાય છે.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પૃથિવીકાયિક જીવ આ રત્નપ્રભા પૃથિવીમા યાવત્—મરણસમુદ્ધાત-કરી જે ઈશાનકલ્પમાં પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે—ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] પૂર્વ પ્રમાણે ઈશાનકલ્પસંવન્ધે જાણવું. એમ યાવત્—અચ્યુત, ઐવેયક વિમાન, અનુત્તર વિમાન અને ઈપ્પાગ્મારા પૃથિવી સવન્ધે પળ જાણવું.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે પૃથિવીકાયિક જીવ આ શર્કરાપ્રભા પૃથિવીમા મરણ સમુદ્ધાત કરીને સૌધર્મ કલ્પમા પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] જેમ રત્નપ્રભા પૃથિવીના પૃથિવીકાયિકનો ઉત્પાદ કહ્યો છે તેમ શર્કરાપ્રભાના પૃથિવીકાયિકનો ઉત્પાદ કહેવો. યાવત્—એ પ્રમાણે ઈપ્પાગ્મારા પૃથિવી સુધી જાણવું. તથા જેમ રત્નપ્રભાના પૃથિવીકાયિકની વક્તવ્યતા કહી તેમ યાવત્—સાતમી નરકપૃથિવી સુધીમા મરણસમુદ્ધાતથી સમવહત થયેલા જીવનો ઈપ્પાગ્મારામા ઉપપાત કહેવો. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

સત્તરમા શતકમાં પઠ્ઠ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

૧ * જાન નરણસમુદ્ધાતથી નિવૃત્ત થઈ જ્યારે પૂર્વના શરીરને સર્વથા છોડી દટાની પેટે સર્વ આત્મપ્રદેશો સાથે ઉત્પત્તિસ્થળે જાય ત્યારે પૂર્વે ઉત્પન્ન થાય અને પછી પુદ્ગલગ્રહણ આહાર કરે, પણ જ્યારે મરણ સમુદ્ધાત વરતા જ મરણ પામે અને ઈલિકાની ગતિથી ઉત્પત્તિસ્થાને જાય, ત્યારે પહેલાં આહાર કરે અને પછી ઉત્પન્ન થાય. અર્થાત્—પૂર્વના શરીરમા રહેલા જીવ પ્રદેશોને ઈચ્છની પેટે સહી સમસ્ત જીવપ્રદેશો માથે ઉત્પત્તિસ્થાને જાય ત્યારે પ્રથમ પુદ્ગલગ્રહણ કરે અને પછી ઉત્પન્ન થાય —ટીકા

† મારણાન્નિક સમુદ્ધાત વરતા જ મરણ પામે ત્યારે તે ઈચ્છની ગતિથી ઉત્પત્તિસ્થાને પ્રાપ્ત થાય, તે વરતે જીવનો અંશ પૂર્વના શરીરમા રહેલો હોવાથી અને આત્મ અગ્ર ઉપાનિ મ્થાને પ્રાપ્ત થયેલો હોવાથી 'દેશથી સમુદ્ધાત કરે' એમ કહેવાય છે પણ જ્યારે મરણસમુદ્ધાતથી નિવૃત્ત થઈને પછી મરણ પામે તે ત્યારે તે પ્રદેશને સહી દટાની પેટે ઉત્પત્તિસ્થળે પ્રાપ્ત થાય છે, માટે 'સર્વથી સમુદ્ધાત કરે છે' એમ કહેવાય છે.—ટીકા.

સત્તમો ઉદ્દેસો.

૧. [પ્ર૦] પુઢવિકાદિષ્ણં ણં મંતે ! સોહમ્મે કપ્પે સમોહણ, સમોહણિત્તા જે મવિષ્ણ ઇમીસે રચણપ્પમાણ પુઢવીણ પુઢવિકાદિષ્ણાણ ઉવવજ્જિત્તણ સે ણં મંતે ! કિં પુવિં—સેસં તં ચેવ । [ઉ૦] જહા રચણપ્પમાણ પુઢવિકાદિષ્ણ સઘકપ્પેસુ જાવ—ઈસિપ્પમાણ તાવ ઉવવાદિષ્ણો, ઇવં સોહમ્મપુઢવિકાદિષ્ણો વિ સત્તસુ વિ પુઢવીસુ ઉવવાણ્યદ્ધો જાવ—અહેસત્તમાણ, ઇવં જહા સોહમ્મપુઢવિકાદિષ્ણો સઘપુઢવીસુ ઉવવાદિષ્ણો, ઇવં જાવ—ઈસિપ્પમાણપુઢવિકાદિષ્ણો સઘપુઢવીસુ ઉવવાણ્યદ્ધો જાવ—અહેસત્તમાણ । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! ત્તિ ।

સત્તરસમે સણ સત્તમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

સત્તમ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે પૃથિવીકાયિક જીવ સૌધર્મકલ્પમાં મરણસમુદ્ધાત કરી આ રત્નપ્રભા પૃથિવીમાં પૃથિવીકાયિકાપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે ભગવન્ ! પ્રથમ ઉત્પન્ન થાય અને પછી આહાર કરે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] જેમ રત્નપ્રભાપૃથિવીના પૃથિવીકાયિકા જીવનો વધા કલ્પોમાં, યાવત્—ઈપત્ત્રાગ્મારા પૃથિવીમાં ઉપપાત કહેવામાં આવ્યો છે તેમ સૌધર્મકલ્પના પૃથિવીકાયિક જીવનો પણ સાતે નરક-પૃથિવીમાં યાવત્—સત્તમ નરક સુધી ઉપપાત કહેવો. તથા જેમ સૌધર્મકલ્પના પૃથિવીકાયિક જીવનો સર્વ પૃથિવીઓમાં ઉપપાત કહ્યો છે તેમ વધા સ્વર્ગો, યાવત્—ઈપત્ત્રાગ્મારા પૃથિવીના પૃથિવીકાયિક જીવનો પણ સર્વ પૃથિવીઓમાં યાવત્—સાતમી નરકપૃથિવી સુધી ઉપપાત કહેવો. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.’

પૃથિવીકાયિકાદિષ્ણ-
પ્રશ્ન.

સત્તરમા શતકમાં સત્તમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

અઢમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] આહકાદિષ્ણં ણં મંતે ! ઇમીસે રચણપ્પમાણ પુઢવીણ સમોહણ, સમોહણિત્તા જે મવિષ્ણ સોહમ્મે કપ્પે આહકાદિષ્ણાણ ઉવવજ્જિત્તણ ? [ઉ૦] ઇવં જહા પુઢવિકાદિષ્ણો તહા આહકાદિષ્ણો વિ સઘકપ્પેસુ, જાવ—ઈસિપ્પમાણ તહેવ ઉવવાણ્યદ્ધો, ઇવં જહા—રચણપ્પમાણઆહકાદિષ્ણો ઉવવાદિષ્ણો તહા જાવ—અહેસત્તમપુઢવિકાદિષ્ણો ઉવવાણ્યદ્ધો, ઇવં જાવ—ઈસિપ્પમાણ । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! ત્તિ ।

સત્તરસમે સણ અઢમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

અઢમ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે અપ્પાયિક જીવ આ રત્નપ્રભા પૃથિવીમાં મરણસમુદ્ધાત કરીને સૌધર્મકલ્પમાં અપ્પાયિકાપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] જેમ પૃથિવીકાયિકસંવન્ધે કહ્યું છે તેમ અપ્પાયિકસંવન્ધે પણ વધા કલ્પોમાં કહેવું, યાવત્—ઈપત્ત્રાગ્મારા પૃથિવીમાં પણ તે પ્રમાણે ઉપપાત કહેવો. તથા જેમ રત્નપ્રભાના અપ્પાયિક જીવનો ઉપપાત કહ્યો છે તેમ યાવત્—સાતમી પૃથિવીના અપ્પાયિક જીવનો પણ યાવત્—ઈપત્ત્રાગ્મારા પૃથિવી સુધી ઉપપાત કહેવો. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.’

અપ્પાયિક.

સત્તરમા શતકમાં અઢમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

નવમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] આહકાદિષ્ણં ણં મંતે ! સોહમ્મે કપ્પે સમોહણ, સમોહણિત્તા જે મવિષ્ણ ઇમીસે રચણપ્પમાણ પુઢવીણ ઘણોદહિ-વલ્લણસુ આહકાદિષ્ણાણ ઉવવજ્જિત્તણ સે ણં મંતે ? [ઉ૦] સેસં તં ચેવ, ઇવં જાવ—અહેસત્તમાણ । જહા સોહમ્મઆહકાદિષ્ણો ઇવં જાવ—ઈસિપ્પમાણઆહકાદિષ્ણો જાવ—અહેસત્તમાણ ઉવવાણ્યદ્ધો ! ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! ત્તિ ।

સત્તરસમે સણ નવમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

નવમ ઉદ્દેશક.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે અપ્પાયિક જીવ સૌધર્મકલ્પમાં મરણસમુદ્ધાતને પ્રાપ્ત થઈને આ રત્નપ્રભાના ઘણોદહિવલ્લણોના અપ્પાયિકાપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે હે ભગવન્ !—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] વાકી વધું પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. એમ યાવત્—અતઃ સત્તમ પૃથિવી સુધી જાણવું. જેમ સૌધર્મકલ્પના અપ્પાયિકાનો [નરક પૃથિવીમાં] ઉપપાત વળ્યો તેમ યાવત્—ઈપત્ત્રાગ્મારાપૃથિવીના અપ્પાયિક જીવનો યાવત્—અતઃ સત્તમ પૃથિવી સુધી ઉપપાત કહેવો. હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.

અપ્પાયિક.

સત્તરમા શતકમાં નવમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

દસમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] વાઙકાદય ણં મંતે ! દ્વીસે રચણપ્પમાય જાવ—જે ભવિષ્ય સોહમ્મે કપ્પે વાઙકાદયત્તાપ્પ ઉવવજ્જિત્તપ્પં સે ણં ? [૩૦] જહા પુઢવિકાદયો તહા વાઙકાદયો વિ, નવરં વાઙકાદયાણં ચત્તારિ સમુગ્ધાયા પ્પણ્ણત્તા, તંજહા—વેદનાસમુગ્ધાપ્પ, જાવ—વેદધ્વિયસમુગ્ધાપ્પ । મારણંતિયસમુગ્ધાપ્પ ણં સમોહણમાણે દેસેણ વા સમોહણદ્ધં, સેસં તં ચેવ, જાવ—અહેસત્તમાપ્પ સમોહઓ રૂસિપ્પમારાપ્પ ઉવવાપ્પય્ધો । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે !’ ત્તિ ।

સત્તરસમે સપ્પ દસમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

દશમ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે વાયુકાયિક જીવ આ રત્નપ્રમા મરણસમુદ્ધાતને પ્રાપ્ત થઈને સૌધર્મકલ્પમાં વાયુકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે ભગવન્ !—ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] જેમ પૃથિવીકાયિકસંવન્ધે કહેવામા આવ્યું છે તેમ વાયુકાયિકસંવન્ધે પણ જાણવું. વિશેષ એ કે વાયુકાયિકને ચાર સમુદ્ધાત હોય છે; અને તે આ પ્રમાણે—વેદનાસમુદ્ધાત, યાવત્—ત્રૈકલિયસમુદ્ધાત. તે વાયુકાયિક મારણાતિક સમુદ્ધાતવડે સમવહત યદ્દેશથી સમુદ્ધાત કરે છે—ઈત્યાદિ વાકી વધું તેજ પ્રમાણે જાણવું; યાવત્—સાતમી નરકપૃથિવીમાં સમુદ્ધાતને પ્રાપ્ત થયેલ વાયુકાયિકનો રૂપભ્રાગ્મારામાં ઉપપાત કહેવો. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.’

સત્તરમા શતકમાં દશમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

દ્વિતીય ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] વાઙકાદય ણં મંતે ! સોહમ્મે કપ્પે સમોહણ, સમોહણિત્તા જે ભવિષ્ય દ્વીસે રચણપ્પમાય પુઢવીપ્પ ઘણવાપ્પ, તણુવાપ્પ, ઘણવાયવલ્લપ્પ, તણુવાયવલ્લપ્પ—વાઙકાદયત્તાપ્પ ઉવવજ્જિત્તપ્પ સે ણં મંતે ! ૦ ? [૩૦] સેસં તં ચેવ, એવં જહા સોહમ્મે—વાઙકાદયો સત્તરુ વિ પુઢવીસુ ઉવવાદયો એવં જાવ—રૂસિપ્પમારાપ્પ વાઙકાદયો અહેસત્તમાપ્પ જાવ—ઉવવાપ્પય્ધો । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે !’ ત્તિ ।

સત્તરસમે સપ્પ દ્વિતીય ઉદ્દેસો સમત્તો ।

અગીયારમો ઉદ્દેશક.

વાયુકાયિક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે વાયુકાયિક જીવ સૌધર્મકલ્પમા સમુદ્ધાત કરી આ રત્નપ્રમા પૃથિવીના ઘનવાત, તનુવાત, ઘનવાતવલ્લયો કે તનુવાતવલ્લયોમાં વાયુકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે ભગવન્ !—ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] વાકી વધું પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. અને જેમ સૌધર્મકલ્પના વાયુકાયિકનો સાતે પૃથિવીમા ઉપપાત કહ્યો છે તે પ્રમાણે યાવત્—રૂપભ્રાગ્મારા પૃથિવીના વાયુકાયિકનો યાવત્—અવઃસત્તમ પૃથિવીપર્યંત ઉપપાત કહેવો. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.’

સત્તરમા શતકમાં અગીયારમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

વારસમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] ઈર્મિદિયા ણં મંતે ! સધ્ધે સમાહારા ? [૩૦] એવં જહા પદમસપ્પ વિતિયઉદ્દેસપ્પ પુઢવિકાદયાણં વત્તધ્ધયા મણિયા સા ચેવ ઈર્મિદિયાણં રૂપ મણિયધ્ધા, જાવ—સમાહારા, સમોવવત્તયા ।

૨. [પ્ર૦] ઈર્મિદિયાણં મંતે ! કતિ લેસ્સાઓ પન્નત્તાઓ ? [૩૦] ગોયમા ! ચત્તારિ લેસ્સાઓ પન્નત્તાઓ, તં જહા—કણ્ઠલેસ્સા, જાવ—તેડલેસ્સા ।

વારમો ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વધા એકેન્દ્રિય જીવો સમાન આહારવાળા છે, સમાન શરીરવાળા છે—ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] જેમ પ્રથમ શતકના દ્વિતીય ઉદ્દેશકમા પૃથિવીકાયિકનો વત્તધ્ધતા કહી છે તેમ અહીં એકેન્દ્રિયો સંવન્ધે પણ કહેવો. યાવત્—સમાન આયુષ્યવાળા નથી, તેમ સાથે ઉત્પન્ન થતા પણ નથી.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એકેન્દ્રિયોને કેટલી લેદ્યાઓ કહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓને ચાર લેદ્યાઓ કહી છે. તે આ પ્રમાણે—૧ કુળ્લલેદ્યા, યાવત્—૪ તેજોલેદ્યા.

એકેન્દ્રિય જીવો
સમાન આહારવાળા
છે—રૂપાદિ પ્રશ્ન

એકેન્દ્રિયોને લેદ્યા.

૩. [પ્ર૦] એસિ ણં મંતે ! ઈર્ગિદિયાણં કણ્હલેસ્સાણં જાવ-વિસેસાહિયા યા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સદ્ધત્યોવા ઈર્ગિદિયા ણં તેડલેસ્સા, કાડલેસ્સા અણંતગુણા, ણીલલેસ્સા વિસેસાહિયા, કણ્હલેસ્સા વિસેસાહિયા ।

૪. [પ્ર૦] એસિ ણં મંતે ! ઈર્ગિદિયાણં કણ્હલેસ્સાણં રહી૦ ? [ઉ૦] જહેવ દીવકુમારાણં । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ ।
સત્તરસમે સણ વારસમો ઉદેસો સમત્તો ।

લેડ્યાવાળા એકેન્દ્રિ-
યોનું અલ્પવદુલ્લ.

લેડ્યાવાળા એકેન્દ્રિ-
યોની કદિનુ અલ્પ-
વદુલ્લ.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કૃષ્ણલેડ્યાવાળા, યાવત્-તેજોલેડ્યાવાળા એકેન્દ્રિયોમાં કોણ કોનાથી યાવત્ વિશેષાધિક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સૌથી થોડા તેજોલેડ્યાવાળા એકેન્દ્રિયો છે, તેથી અનંતગુણ અધિક કાપોતલેડ્યાવાળા છે, તેથી વિશેષાધિક નીલલેડ્યાવાળા છે, અને તેથી વિશેષાધિક કૃષ્ણલેડ્યાવાળા છે.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ કૃષ્ણલેડ્યાવાળા, યાવત્-તેજોલેડ્યાવાળા એકેન્દ્રિયોની ઋદ્ધિ-સામર્થ્ય સંવન્ધે પ્રશ્ન.-એટલે કૃષ્ણલેડ્યાવાળા યાવત્-તેજોલેડ્યાવાળા એકેન્દ્રિયોમાં કોણ અલ્પઋદ્ધિવાળો અને કોણ મહર્દિક છે ? [ઉ૦] જેમ દ્વીપકુમારોની ઋદ્ધિ કહી છે તેમ એકેન્દ્રિ-યોની કહેવી. હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.

સત્તરમા શતકમાં વારમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

તેરસમો ઉદેસો ।

૧. [પ્ર૦] નાગકુમારા ણં મંતે ! સઘે સમાહારા૦ ? [ઉ૦] જહા સોલસમસણ દીવકુમારહેસે તહેવ નિરવસેસં માણિ-યઘં જાવ-રહી । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! જાવ-વિહરતિ ।

સત્તરસમે સણ તેરસમો ઉદેસો સમત્તો ।

તેરમો ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વધા નાગકુમારો સમાન આહારવાળા છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] જેમ સોઝમા શતકના દ્વીપકુમાર ઉદ્દેશકમાં કહેવામાં આવ્યું છે તેમ યાવત્-ઋદ્ધિ સુધી કહેવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'-એમ કહી યાવત્-વિહરે છે.

વધા નાગકુમારો
સમાન આહારવાળા
છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન.

સત્તરમા શતકમાં તેરમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

ચોદસમો ઉદેસો ।

૧. [પ્ર૦] સુવર્ણકુમારા ણં મંતે ! સઘે સમાહારા૦ ? [ઉ૦] એવં ચેવ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ ।

સત્તરસમે સણ ચોદસમો ઉદેસો સમત્તો ।

ચૌદમો ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વધા સુવર્ણકુમારો સમાન આહારવાળા છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] પૂર્વ પ્રમાણે વધું જાણવું. હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.

સુવર્ણકુમારો સમાન
આહારવાળા છે-
ઇત્યાદિ પ્રશ્ન.

સત્તરમા શતકમાં ચૌદમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

પન્નરસમો ઉદેસો ।

૧. [પ્ર૦] વિજ્ઞકુમારા ણં મંતે ! સઘે સમાહારા ? [ઉ૦] એવં ચેવ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ ।

સત્તરસમે સણ પન્નરસમો ઉદેસો સમત્તો ।

પંદરમો ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વધા વિદ્યુકુમારો સમાન આહારવાળા છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] પૂર્વ પ્રમાણે વધું જાણવું. હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.

વિદ્યુકુમાર મંત્રને
પ્રશ્ન.

સત્તરમા શતકમાં પંદરમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

सोलसमो उद्देशो ।

१. [प्र०] वायुकुमारा णं भंते ! सद्ये समाहारा० ? [उ०] एवं चेव । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! चि ।
सत्तरसमे सए सोलसमो उद्देशो समत्तो ।

सौळमो उद्देशक.

- वाउळमार- १. [प्र०] हे भगवन् ! वधा वायुकुमारो समान आहारवाळा छे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] पूर्व प्रमाणे वधुं जाणवुं. हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.

सत्तरमा शतकमां सौळमो उद्देशक समाप्त.

सत्तरसमो उद्देशो ।

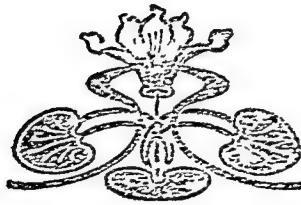
१. [प्र०] अग्निकुमारा णं भंते ! सद्ये समाहारा० ? [उ०] एवं चेव । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! चि ।
सत्तरसमे सए सत्तरसमो उद्देशो समत्तो.
सत्तरसमं सयं समत्तं.

सत्तरमो उद्देशक.

- वधा अग्निकुमारो समान आहारवाळा छे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] पूर्व प्रमाणे वधुं जाणवुं. हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.

सत्तरमा शतकमां सत्तरमो उद्देशक समाप्त.

सत्तरमुं शतक समाप्त.

अट्टारसमं सयं ।

१ पढमे २ विसाह ३ मायंदिण य ४ पाणाइवाच ५ असुरे य ६ ।
गुल ७ केवल्लि ८ अणगारे ९ भविण तह १० सोमिलट्टारसे ॥

१. [प्र०] तेणं कालेणं तेणं समणं रायगिहे जाव-एवं वयासी-जीवे णं भंते ! जीवभावेणं किं पढमे अपढमे ? [उ०] गोयमा ! नो पढमे, अपढमे । एवं नेरइण जाव-वेमाणिण ।
२. [प्र०] सिद्धे णं भंते ! सिद्धभावेणं किं पढमे अपढमे ? [उ०] गोयमा ! पढमे, नो अपढमे ।
३. [प्र०] जीवा णं भंते ! जीवभावेणं किं पढमा अपढमा ? [उ०] गोयमा ! नो पढमा, अपढमा । एवं जाव-वेमा-
णिया १ ।

अट्टारसुं शतक

[उद्देशकसंग्रह—] १ जीवादि अर्थ संबंधे प्रथम-अप्रयमादिभावानो प्रतिपादक प्रथम उद्देशक, २ विशाखा नगरीमां भगवान् गल-
वीर समोसर्पा-इत्यादि संबंधे बीजो उद्देशक, ३ माकंदीपुत्र अनगारना प्रश्न संबंधे त्रीजो उद्देशक, ४ प्राणातिपातादि संबंधे चोयो उद्देशक,
५ असुरकुमारनी वक्तव्यता संबंधे पांचमो उद्देशक, ६ गोल वगेरेना वर्णादि संबंधे छट्टो उद्देशक, ७ 'केवल्लान्नी यक्षना आवेशयी सत्त्व
अने असत्त्व बोले'-एवा अन्यतीर्थिकना मन्तव्य वाचत सातमो उद्देशक, ८ अनगारने ऐर्यापयिकी क्रिया होय के सापरायिक क्रिया होय
वगेरे संबंधे आठमो उद्देशक, भविक द्रव्यनैरयिकादि संबंधे नवमो उद्देशक अने सोमिल ब्राह्मणना प्रश्न वगेरे संबंधे दशमो उद्देशक-ए
प्रमाणे आ अट्टारमा शतकमा दश उद्देशको कहेवामां आवशे.

*प्रथम उद्देशक.

१. [प्र०] ते काले, ते समये राजगृह नगरमां [भगवान् गौतम] यावत्-आ प्रमाणे बोल्या-हे भगवन् ! जीव जीवभाववडे (जीवत्वनी अपेक्षाए) *प्रथम छे के अप्रयम छे ? [उ०] हे गौतम ! ते प्रथम नयी, पण अप्रयम छे. ए प्रमाणे [टंडकना क्रमणी] नैरयिको यावत्-वैमानिको जाणवा.

२. [प्र०] हे भगवन् ! सिद्ध सिद्धभाववडे (सिद्धत्वनी अपेक्षाए) प्रथम छे के अप्रयम छे ? [उ०] हे गौतम ! ते प्रथम छे, पण अप्रथम नयी.

३. [प्र०] हे भगवन् ! जीवो जीवभाववडे प्रथम छे के अप्रयम छे ? [उ०] हे गौतम ! प्रथम नयी पण अप्रयम छे. ए प्रमाणे यावत्-वैमानिको सुधी जाणवुं.

+ आ उद्देशकनां जीवदि बीज दारोमां प्रथम-अप्रथमादि भावना विनार बोधक दूज्ज अने विज्जने आधारी वयो छे. ते बीज दार ०१ प्राणी-१ बीज, २ आहारक, ३ भयनिश्चिक, ४ चरती, ५ रेरता, ६ दृष्टि, ७ सवत्त, ८ कपाल, ९ ज्ञान, १० नीम, ११ उपयोग, १२ वेद, १३ मरीर, १४ पाली.

* जे जीव जे भाग पुर्व प्राप्त करेले छे तेनी अपेक्षाए ते अप्रथम कहेवाय छे, जेनके जीवत्व अन्तारि दारणी जीवने प्राप्त भयेले छे ताटे जीवत्व अपेक्षाए जीव अप्रथम कहेवाय छे. जे जीव पुर्व प्राप्त एवा जे भावने प्राप्त करे छे अपेक्षाए ते अप्रथम कहेवाय छे, जेनके सिद्धत्वनी अपेक्षाए सिद्ध प्रथम छे, कारण के सिद्धता पुर्व जीवने प्राप्त भयेले नयी.

૪. [પ્ર૦] સિદ્ધા ણં પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! પદમા, નો અપદમા ।

૫. [પ્ર૦] આહારણ ણં મંતે ! જીવે આહારમાવેણં કિં પદમે અપદમે ? [ઉ૦] ગોયમા ! નો પદમે, અપદમે । एवं जाव-वेमाणिए, पोहटिए एवं चेव ।

૬. [પ્ર૦] અણાહારણ ણં મંતે ! જીવે અણાહારમાવેણં પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સિય પદમે, સિય અપદમે । [પ્ર૦] નેરદ્દણ ણં મંતે ! [ઉ૦] एवं नेरटिए, जाव-वेमाणिए नो पदमे, अपदमे । सिडे पदमे, नो अपदमे ।

૭. [પ્ર૦] અણાહારણા ણં મંતે ! જીવા અણાહારમાવેણં પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! પદમા વિ, અપદમા વિ । નેરદ્દયા જાવ-વેમાણિયા ણો પદમા, અપદમા । સિદ્ધા પદમા, નો અપદમા એકેકે પુચ્છા માણિયદ્ધા ૨ ।

૮. ભવસિદ્ધીય ઇગત્તપુહુત્તેણં જહા આહારણ, एवं अमवसिद्धीय वि । [પ્ર૦] નોમવસિદ્ધીયનોઅમવસિદ્ધીય. ણં મંતે ! જીવે નોમવ૦-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! પદમે, નો અપદમે । [પ્ર૦] નોમવસિદ્ધી-નોઅમવસિદ્ધીય ણં મંતે ! સિદ્ધે નોમવ૦ । [ઉ૦] एवं पुहुत्तेण वि दोण्ह वि ।

૯. [પ્ર૦] સન્ની ણં મંતે ! જીવે સન્નીમાવેણં કિં પદમે-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો પદમે, અપદમે । एवं विगालिदिय-वजं जाव-वेमाणिए । एवं पुहुत्तेण वि ३ । असन्नी एवं चेव इगत्तपुहुत्तेणं, नवरं जाव-घाणमंतरा । नोसन्नी-नोअसन्नी जीवे मणुस्से सिडे पदमे, नो अपदमे । एवं पुहुत्तेण वि ४ ।

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સિદ્ધો સિદ્ધભાવવડે પ્રથમ છે કે અપ્રથમ છે-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે પ્રથમ છે, પણ અપ્રથમ નથી.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આહારક જીવ આહારકભાવ વડે પ્રથમ છે કે અપ્રથમ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે પ્રથમ નથી, પણ અપ્રથમ છે. એ પ્રમાણે યાવત્-ઐમાનિકો સુધી જાણવું. વહુવચનમાં પણ તેજ પ્રમાણે સમજવું.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અનાહારક જીવ અનાહારકભાવવડે પ્રથમ છે-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કદાચ *પ્રથમ હોય અને કદાચ અપ્રથમ પણ હોય. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિક અનાહારકભાવવડે પ્રથમ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] એ પ્રમાણે નૈરયિક યાવત્-ઐમાનિક અનાહારકભાવવડે પ્રથમ નથી, પણ અપ્રથમ છે. સિદ્ધ અનાહારકભાવવડે પ્રથમ છે, પણ અપ્રથમ નથી.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અનાહારક જીવો અનાહારકભાવવડે પ્રથમ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પ્રથમ પણ છે અને અપ્રથમ પણ છે. નૈરયિકો યાવત્-ઐમાનિકો અનાહારકભાવવડે પ્રથમ નથી પણ અપ્રથમ છે. અને સિદ્ધો અનાહારકભાવવડે પ્રથમ છે પણ અપ્રથમ નથી. એમ એક એક દંડકે પ્રશ્ન કરવો.

૮. આહારકજીવની પેટે ભવસિદ્ધિકજીવો ભવસિદ્ધિકપણે પ્રથમ નથી, પણ અપ્રથમ છે-ઇત્યાદિ વક્તવ્યતા એકવચન અને વહુવચનને આશ્રયી જાણવી. એજ પ્રમાણે અમવસિદ્ધિક પણ કહેવા. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નોમવસિદ્ધિક-નોઅમવસિદ્ધિક (સિદ્ધ) જીવ નોમવસિદ્ધિક-નોઅમવસિદ્ધિકભાવવડે (સિદ્ધત્વની અપેક્ષા) પ્રથમ છે-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે પ્રથમ છે પણ અપ્રથમ નથી. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નોમવસિદ્ધિક-નોઅમવસિદ્ધિક સિદ્ધ નોમવસિદ્ધિક-નોઅમવસિદ્ધિકભાવવડે પ્રથમ છે કે અપ્રથમ છે-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. એ પ્રમાણે જીવ અને સિદ્ધ વચ્ચેના વહુવચનને આશ્રયી પ્રશ્નોત્તરો સમજવા.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સંજી જીવ સંજીભાવવડે પ્રથમ છે-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પ્રથમ નથી પણ અપ્રથમ છે. એ પ્રમાણે વિકલેન્દ્રિય (એકેન્દ્રિય, વેદેન્દ્રિય, ત્રીન્દ્રિય અને ચરિન્દ્રિય) સિવાય યાવત્-ઐમાનિકો સુધી જાણવું. એમ વહુવચનવડે પણ વક્તવ્યતા કહેવી. અસંજી જીવોને પણ એકવચન અને વહુવચનવડે એજ વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે, યાવત્-ઈવાનવ્યંતરો સુધી સમજવું. નોસંજી-નોઅસંજી જીવ, મનુષ્ય અને સિદ્ધ નોસંજી-નોઅસંજીભાવવડે પ્રથમ છે પણ અપ્રથમ નથી. એ પ્રમાણે વહુવચનને આશ્રયી પણ આ પ્રશ્નોત્તર સમજવો.

૬ * સિદ્ધ અને ત્રિપ્રહગતિને પ્રાપ્ત થયેલ સંસારી જીવ અનાહારક હોય છે. સિદ્ધ અનાહારકપણાવડે પ્રથમ છે, કારણ કે તેને અનાહારકપણું પૂર્વે પ્રાપ્ત કર્યું નથી. સંસારી જીવ અપ્રથમ છે, કેમકે તેણે ત્રિપ્રહગતિમાં પૂર્વે અનાહારકપણું અનત વર પ્રાપ્ત કર્યું છે. એમ દંડકના ક્રમથી નૈરયિકથી માલી ઐમાનિક સુધીના જીવો પણ પૂર્વોક હેતુથી અનાહારકભાવે વડે અપ્રથમ જાણવા.

૯ † અસંજીહારમા જીવ અને નૈરયિકથી માલી દંડકના ક્રમથી વ્યન્તર સુધીના સંજી જીવો પણ અસંજીભાવવડે અપ્રથમ છે-એમ જે કહેવામાં આવ્યું છે, તેમાં અસંજીપણુ મૂલપૂર્વગ્યાયથી સમજવું, કેમકે અસંજી જીવોનો હરણાદ વ્યન્તર સુધીના સંજી જીવોમાં પણ યાય છે. પૃથિવ્યાદિ અસંજી જીવો તો અસંજીભાવ વડે અપ્રથમ છે.

૧૦. [પ્ર૦] સલેસે ણં મંતે !-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જહા આહારપ, ઇવં પુહુત્તેણ વિ । કણ્હલેસ્સા જાવ-સુખાલે-સ્સા ઇવં ચેવ, નવરં જસ્સ જા લેસા અત્થિ । અલેસે ણં જીવ-મણુસ્સ-સિદ્ધે જહા નોસન્નીનોઅસન્ની ૫ ।

૧૧. [પ્ર૦] સમ્મદિટ્ઠીપ ણં મંતે ! જીવે સમ્મદિટ્ઠિભાવેણં કિં પદમે-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સિય પદમે, સિય અપદમે । ઇવં ઇન્દિયવજ્જં જાવ-વેમાણિય । સિદ્ધે પદમે, નો અપદમે । પુહુત્તિયા જીવા પદમા વિ, અપદમા વિ, ઇવં જાવ-વેમાણિયા । સિદ્ધા પદમા, નો અપદમા । મિચ્છાદિટ્ઠીપ ઇગત્તપુહુત્તેણં જહા આહારગા । સમ્મામિચ્છાદિટ્ઠી ઇગત્તપુહુત્તેણં જહા સમ્મદિટ્ઠી, નવરં જસ્સ અત્થિ સમ્મામિચ્છત્તં ૬ ।

૧૨. સંજપ જીવે મણુસ્સે ય ઇગત્તપુહુત્તેણ જહા સમ્મદિટ્ઠી, અસંજપ જહા આહારપ, સંજયાસંજપ જીવે પાંચિંદિયતિ-રિપ્પજોણિય-મણુસ્સા ઇગત્તપુહુત્તેણં જહા સમ્મદિટ્ઠી । નોસંજપ નોઅસ્સંજપ નોસંજયાસંજપ જીવે સિદ્ધે ય ઇગત્તપુહુત્તેણં પદમે, નો અપદમે ૭ ।

૧૩. સકસાયાી કોહકસાયાી જાવ-લોભકસાયાી ઇપ ઇગત્તપુહુત્તેણં જહા આહારપ, અકસાયાી જીવે સિય પદમે સિય અપદમે, ઇવં મણુસ્સે વિ । સિદ્ધે પદમે નો અપદમે, પુહુત્તેણં જીવા મણુસ્સા વિ પદમા વિ અપદમા વિ । સિદ્ધા પદમા, નો અપદમા ૮ ।

૧૪. ણાળી ઇગત્તપુહુત્તેણં જહા સમ્મદિટ્ઠી, આમિણિવોહિયનાળી જાવ-મણપ્પજવનાળી ઇગત્તપુહુત્તેણં ઇવં ચેવ, નવરં

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સલેસ્ય જીવ સલેસ્યભાવવડે પ્રથમ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! આહારક જીવની પેટે (સૂ. ૫) અપ્રથમ જાણવો. વહુવચનવડે પણ એ પ્રમાણે જાણવું. વઢી કુણ્ણલેસ્યા યાવત્-શુક્કલેસ્યા સંવંધે પણ એમજ જાણવું. વિશેષ એ કે, જે લેસ્યા જેને હોય તે લેસ્યા તેને કહેવી. લેસ્યારહિત જીવ, મનુષ્ય અને સિદ્ધપદમાં અલેસ્યભાવવડે નોસન્ની-નોઅસન્ની પેટે (સૂ. ૯) પ્રથમપણું જાણવું.

૫ લેસ્યાદ્યાર.

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સમ્યગ્દિટ્ઠી જીવ સમ્યગ્દિટ્ઠિભાવવડે પ્રથમ હોય-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે કદાચ પ્રથમ પણ હોય અને અપ્રથમ પણ હોય. એ પ્રમાણે એકેન્દ્રિય સિવાય વીજા વધા દંડકે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું. સમ્યગ્દિટ્ઠિભાવે સિદ્ધ પ્રથમ છે, પણ અપ્રથમ નથી. વહુવચનવડે સમ્યગ્દિટ્ઠિભાવે જીવો પ્રથમ પણ છે અને અપ્રથમ પણ છે. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું. સમ્યગ્દિટ્ઠિભાવ વડે સિદ્ધો પ્રથમ છે, પણ અપ્રથમ નથી. મિથ્યાદિટ્ઠિભાવવડે એકવચન અને વહુવચનને આશ્રયી આહારકભાવની વક્તવ્યતા પ્રમાણે (સૂ. ૫) જીવને વધી વક્તવ્યતા કહેવી. મિશ્રદિટ્ઠિભાવવડે એકવચન અને વહુવચનને આશ્રયી સમ્યગ્દિટ્ઠિભાવની વક્તવ્યતા પ્રમાણે (સૂ. ૧૧) જીવને વધી વક્તવ્યતા કહેવી. વિશેષ એ કે, જે જીવને મિશ્રદિટ્ઠિ હોય તેને તે કહેવી.

૬ દિટ્ઠિદ્યાર.

૧૨. [પ્ર૦] સંયત જીવ અને મનુષ્યના સંવંધમાં એક વચન અને વહુવચનવડે સમ્યગ્દિટ્ઠી જીવની વક્તવ્યતા પેટે (સૂ. ૧૧) બધું કહેવું. અસંયત આહારક જીવની પેટે (અપ્રથમ) સમજવો. અને સયતાસંયત જીવ, પાંચેન્દ્રિયતિર્યંક તથા મનુષ્ય એ ત્રણ પડે એકવચન અને વહુવચનવડે સમ્યગ્દિટ્ઠીની પેટે કદાચ પ્રથમ અને કદાચ અપ્રથમ જાણવા. વઢી નોસંયત (સયત નહિ) નોઅસયત (અસંયત નહીં) તેમ નોસંયતાસંયત (સંયતાસંયત પણ નહિ) એવા જીવ અને સિદ્ધ એકવચન અને વહુવચનવડે પ્રથમ છે પણ અપ્રથમ નથી.

૭ સંયતદ્યાર.

૧૩. સકપાયાી, ક્રોધકપાયાી યાવત્-લોભકપાયાી એ વધા એકવચન અને વહુવચનવડે આહારક જીવની પેટે અપ્રથમ સમજવા. તથા અકપાયાી જીવ કદાચ પ્રથમ પણ હોય અને કદાચ અપ્રથમ પણ હોય, એ પ્રમાણે અકપાયાી મનુષ્ય સંવંધે પણ જાણવું. પણ અકપાયાી સિદ્ધ પ્રથમ છે પણ અપ્રથમ નથી. વહુવચનવડે અકપાયાી જીવો અને મનુષ્યો પ્રથમ પણ હોય છે અને અપ્રથમ પણ હોય છે. સિદ્ધો તો વહુવચનવડે અકપાયાી પ્રથમ છે પણ અપ્રથમ નથી.

૮ અકપાયાદ્યાર.

૧૪. જ્ઞાની જીવો એકવચન અને વહુવચનવડે સમ્યગ્દિટ્ઠી જીવની પેટે (સૂ. ૧૧) કદાચ પ્રથમ અને કદાચ અપ્રથમ જાણવા.

૯ જ્ઞાનદ્યાર.

૧૧ * કોઈ સમ્યગ્દિટ્ઠી પ્રથમ સમ્યગ્દર્શન પ્રાપ્ત કરે તે અપેક્ષા એ પ્રથમ જાણવો અને કોઈ સમ્યગ્દર્શનથી પરી કરી સમ્યગ્દર્શન પ્રાપ્ત કરે તે અપેક્ષા તે અપ્રથમ જાણવો એકેન્દ્રિય જીવોને સમ્યગ્દર્શન પ્રાપ્ત થવું નથી, તેથી એકેન્દ્રિય સિવાય ચાકીના નારકાદિ દંડકે સમ્યગ્દર્શનની પ્રથમ પ્રાપ્તિની અપેક્ષા પ્રથમપણું અને ફરીવાર સમ્યગ્દર્શનપ્રાપ્તિની અપેક્ષા અપ્રથમપણું જાણવું.

† મિદ્ધ સમ્યગ્દિટ્ઠિભાવ વડે પ્રથમ જાણવા. કારણ કે ચિદ્ધત્વગ્રહચરિત સમ્યગ્દર્શન નોઅગમનનમયે પ્રથમ પ્રાપ્ત થાય છે.

‡ મિથ્યાદિટ્ઠિ આહારકની પેટે એકવચન અને વહુવચનને આશ્રયી અપ્રથમ છે, કારણ કે મિથ્યાદર્શન અનાદિ છે.

૧૨ * સયતદ્યારમા માત્ર જીવપદ અને મનુષ્યપદ એ બે પદ હોય છે અને તેના સંયત સમ્યગ્દર્શિની પેટે પ્રથમ અને અપ્રથમ જાણવા.

૧૩ ‡ અકપાયાી જીવ ચતુર્યાત ચારિત્રની પ્રથમ પ્રાપ્તિમા પ્રથમ, અને ફરીવાર પ્રાપ્તિમા અપ્રથમ હોય છે એ પ્રમાણે મનુષ્યપદ આશ્રયીને જાણવું અને આશ્રયી સિદ્ધ પ્રથમ જાણવા, કારણ કે ચિદ્ધ ડિદ્ધત્વરહિત અરુપાવગમની અપેક્ષા પ્રથમ છે

૧૪ ‡ જ્ઞાનદ્યારમા જ્ઞાની સમ્યગ્દર્શિની પેટે પ્રથમ અને અપ્રથમ જાણવા. તેના કેવલદર્શની કેવલદાનની અપેક્ષા પ્રથમ, અને અર્થદર્શની કેવલદાનની અપેક્ષા પ્રથમ અને ફરીવાર પ્રાપ્તિમા અપ્રથમ કરવાનું છે.

જસ્ત જં અતિથિ, કેવલનાળી જીવે મણુરસે સિદ્ધે ચ એગત્તપુહુત્તેણં પદમા નો અપદમા । અચ્ચાળી, મદ્દઅચ્ચાળી, સુચઅચ્ચાળી, વિસંગનાળી એગત્તપુહુત્તેણં જહા આહારપ ૧ ।

૧૫. સજોગી, મણજોગી, વચજોગી, કાયજોગી એગત્તપુહુત્તેણં જહા આહારપ, નવરં જસ્ત જો જોગો અતિથિ । અજોગી જીવ—મણુસ્ત—સિદ્ધા એગત્તપુહુત્તેણં પદમા, નો અપદમા ૧૦ ।

૧૬. સાગારોવહત્તા અણાગારોવહત્તા એગત્તપુહુત્તેણં જહા અણાહારપ ૧૧ ।

૧૭. સવેદગો જાવ—નપુંસગવેદગો એગત્તપુહુત્તેણં જહા આહારપ, નવરં જસ્ત જો વેદો અતિથિ । અવેદઓ એગત્તપુહુત્તેણં તિસુ વિ પદેસુ જહા અકસાયી ૧૨ ।

૧૮. સસરીરી જહા આહારપ, પવં જાવ—કમ્મગસરીરી, જસ્ત જં અતિથિ સરીરં, નવરં આહારગસરીરી એગત્તપુહુત્તેણં જહા સમ્મદિટ્ઠી । અસરીરી જીવો સિદ્ધો એગત્તપુહુત્તેણં પદમો નો અપદમો ૧૩ ।

૧૯. પંચહિં પજ્જત્તીહિં પંચહિં અપજ્જત્તીહિં એગત્તપુહુત્તેણં જહા આહારપ, નવરં જસ્ત જા અતિથિ, જાવ—વેમાણિયા નોપ-દમા, અપદમા ૧૪ । ઇમા લખ્ખણગાહા—

“જો જેણ પત્તપુદ્ધો ભાવો સો તેણ અપદમઓ હોઈ । સેસેસુ હોઈ પદમો અપત્તપુદ્ધેસુ માવેસુ” ॥

૨૦. [પ્ર૦] જીવે ણં મંતે ! જીવમાવેણં કિં ચરિમે અચરિમે ? [ઉ૦] ગોયમા ! નો ચરિમે, અચરિમે ।

આભિનિવોધિકજ્ઞાની યાવત્—મનઃપર્યવજ્ઞાની એકવચન અને વહુવચનવડે એ પ્રમાણે સમજવા. વિશેષ એકે જે જીવને જે જ્ઞાન હોય તે તેને કહેવું. કેવલજ્ઞાની જીવ, મનુષ્ય અને સિદ્ધ એ વધા એકવચન તથા વહુવચનવડે પ્રથમ છે, પણ અપ્રથમ નથી. અજ્ઞાની, મતિઅજ્ઞાની શ્રુતઅજ્ઞાની અને વિભંગજ્ઞાની એ વધા એકવચન તથા વહુવચનવડે આહારક જીવોની પેઠે (સૂ. ૫) જાણવા.

૧૦ ઝોગદાર

૧૫ સયોગી, મનયોગી, વચનયોગી અને કાયયોગી એ વધા એકવચન તથા વહુવચન આશ્રયી આહારક જીવોની પેઠે (સૂ. ૫) અપ્રથમ જાણવા. વિશેષ એ કે, જે જીવોને જે યોગ હોય તેને તે યોગ કહેવો. અયોગી જીવ, મનુષ્ય અને સિદ્ધ એ વધા એકવચન અને વહુવચનવડે પ્રથમ છે પણ અપ્રથમ નથી.

૧૧ ઉપયોગદાર.

૧૬. સાકારોપયોગવાલ્યા અને અનાકારોપયોગવાલ્યા આરકેભાવવડે પ્રથમ છે, પછી નવવડે અનાહારક જીવોની પેઠે (સૂ. ૬) જાણવા.

૧૨ વેદદાર

૧૭. સવેદક—વેદવાલ્યા—યાવત્ નપુંસકવેદવાલ્યા એ વધા એકવચન તથા વહુવચન આશ્રયી આહારક જીવોની પેઠે (સૂ. ૫) અપ્રથમ જાણવા. વિશેષ એ કે, જે જીવને જે વેદ હોય તેને તે કહેવો. એકવચન અને વહુવચનવડે અવેદક—વેદરહિત જીવ, મનુષ્ય અને સિદ્ધ (એ ત્રણે પદમાં) અકપાયી જીવોની પેઠે (સૂ. ૧૩) જાણવા.

૧૩ શરીરદાર.

૧૮. સજરીર જીવો આહારક જીવોની પેઠે (સૂ. ૬) સમજવા, અને એ પ્રમાણે યાવત્—કાર્મણશરીરવાલ્યા સંવંધે પણ જાણવું. જે જીવને જે શરીર હોય તે તેને કહેવું. વિશેષ એ કે, આહારકશરીરવાલ્યા એકવચન અને વહુવચનવડે સમ્યાદૃષ્ટિ જીવોની પેઠે (સૂ. ૧૧) કદાચ પ્રથમ અને કદાચ અપ્રથમ સમજવા, અશરીરી—શરીરરહિત જીવ અને સિદ્ધ એ વળે એકવચન અને વહુવચનવડે પ્રથમ છે પણ અપ્રથમ નથી.

૧૪ પર્યાપ્તદાર.

૧૯. પાંચ પર્યાપ્તિવડે પર્યાપ્તા અને પાંચ અપર્યાપ્તિવડે અપર્યાપ્તા એકવચન તથા વહુવચનની અપેક્ષા આહારક જીવોની પેઠે (સૂ. ૬) અપ્રથમ સમજવા. વિશેષ એ કે, જેને જે પર્યાપ્તિ હોય તે તેને કહેવો. એ પ્રમાણે યાવત્—વૈમાનિકો સુધી સમજવું. [અર્થાત્ તે વધા પ્રથમ નથી પણ અપ્રથમ છે.] પ્રથમ અને અપ્રથમના સ્વરૂપને જણાવનારી આ ગાથા કહે છે—“જે જીવે જે ભાવ—અવસ્થા પૂર્વે પ્રાપ્ત કરેલ છે તે ભાવની અપેક્ષા તે જીવ અપ્રથમ કહેવાય છે, અને તે સિવાય પૂર્વે નહિ પ્રાપ્ત થયેલ પણ પ્રથમ વાર પ્રાપ્ત થયેલ ભાવોની અપેક્ષા તે જીવો પ્રથમ કહેવાય છે.”

ચરમ અને અચરમ
૧ જીવદાર

૨૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જીવ જીવત્વભાવવડે ચરમ છે કે અચરમ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ચરમ નથી પણ અચરમ છે.

૧૬ † માત્ર ઉપયોગવાલ્યા અને અનાકાર ઉપયોગવાલ્યા અનાહારકની પેઠે જાણવા તેઓ જીવપદે સિદ્ધની અપેક્ષા પ્રથમ અને સસારીની અપેક્ષા અપ્રથમ જાણવા નૈરદિદ્યથી મારી વૈમાનિક સુધીના વટકોમા પ્રથમ નથી, પણ અપ્રથમ છે સિદ્ધપદને વિષે પ્રથમ છે પણ અપ્રથમ નથી, કારણ કે સાકારોપયોગ અને અનાકારોપયોગનિશ્ચિત સિદ્ધત્વની પ્રથમજ પ્રાપ્તિ થયેલી છે

૨૦ † જેનો મર્ત્ય અન્ત યાગ છે તે ચરમ અને જેનો કદિ અન્ત થતો નથી તે અચરમ કહેવાય છે જીવનો જીવત્વભાવથી કદિ અન્ત થતો નથી, માટે તે ચરમ નથી પણ અચરમ છે.

૨૧. [પ્ર૦] નેરદ્ય ણં મંતે ! નેરદ્યમાવેણં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સિય ચરિમે, સિય અચરિમે । एवं जाव-वेमा-णि । सिद्धे जहा जीवे ।

૨૨. [પ્ર૦] જીવા ણં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો ચરિમા, અચરિમા । નેરદ્યા ચરિમા વિ અચરિમા વિ, एवं जाव-वेमाणिया । सिद्धा जहा जीवा १ ।

૨૩. આહારણ સદ્વત્થ ઇગત્તેણં સિય ચરિમે, સિય અચરિમે, પુહુત્તેણં ચરિમા વિ અચરિમા વિ । અણાહારણો જીવો સિદ્ધો ય ઇગત્તેણ વિ પુહુત્તેણ વિ નો ચરિમે, અચરિમે । સેસદ્ધાણેસુ ઇગત્તપુહુત્તેણં જહા આહારણો ૨ ।

૨૪. ભવસિદ્ધીઓ જીવપદે ઇગત્તપુહુત્તેણં ચરિમે, નો અચરિમે, સેસદ્ધાણેસુ જહા આહારણો । અમવસિદ્ધીઓ સદ્વત્થ ઇગત્તપુહુત્તેણં નો ચરિમે, અચરિમે । નોભવસિદ્ધીય-નોઅમવસિદ્ધીય જીવા સિદ્ધા ય ઇગત્તપુહુત્તેણં જહા અમવસિદ્ધીઓ ૩ ।

૨૫. સન્ની જહા આહારણો, एवं असन्नी वि । नोसन्नी-नोअसन्नी जीवपदे सिद्धपदे य अचरिमे, मणुस्सपदे चरिमे ઇગત્તપુહુત્તેણં ૪ ।

૨૬. સલેસ્સો જાવ-સુક્કલેસ્સો જહા આહારણો, नवरं जस्स जा अत्थि । अलेस्सो जहा नोसन्नी-नोअसन्नी ५ ।

૨૭. સમ્મવિટ્ઠી જહા અણાહારણો, मिच्छादिट्ठी जहा आहारणो, सम्मामिच्छादिट्ठी एगिदिय-विगलिदियवज्जं સિય ચરિમે, સિય અચરિમે, પુહુત્તેણં ચરિમા વિ અચરિમા વિ ૬ ।

૨૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિક નૈરયિકભાવવડે ચરમ છે કે અચરમ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે કદાચ ચરમ પળ છે અને કદાચ અચરમ પળ છે. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું. સિદ્ધને જીવનો પેટે (સૂ૦ ૨૦) જાણવું.

૨૨. [પ્ર૦] જીવો સંવધે પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જીવો ચરમ નથી પળ અચરમ છે. નૈરયિકો નૈરયિકભાવવડે ચરમ પળ છે અને અચરમ પળ છે, એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું. સિદ્ધો જીવોનો પેટે અચરમ જાણવા.

૨૩. આહારક સર્વત્ર એકવચનવડે કદાચ ચરમ પળ હોય અને કદાચ અચરમ પળ હોય, તથા વહુવચન વડે આહારક ચરમ પળ હોય અને અચરમ પળ હોય. અનાહારક જીવ અને સિદ્ધ વચ્ચે સ્થાને એકવચન અને વહુવચન વડે ચરમ ન હોય પળ અચરમ હોય. વાકીના નૈરયિકાદિ સ્થાનોમાં અનાહારક આહારક જીવોનો પેટે એકવચન અને વહુવચનવડે કદાચ ચરમ હોય અને કદાચ અચરમ હોય ૨.

૨ આહારક દ્વાર.

૨૪. ભવસિદ્ધિક જીવપદમા એકવચન અને વહુવચનવડે ચરમ છે પળ અચરમ નથી. અને વાકીના સ્થાનોમાં આહારકની પેટે કદાચ ચરમ હોય અને કદાચ અચરમ હોય. અમવસિદ્ધિક જીવ સર્વત્ર એકવચન અને વહુવચનવડે ચરમ નથી પળ અચરમ છે, તથા નોભવસિદ્ધિક-નોઅમવસિદ્ધિક જીવ અને સિદ્ધ એ વચ્ચે પદે એકવચન તથા વહુવચન વડે અમવસિદ્ધિકની પેટે અચરમ જાણવા. ૩

૩ ભવસિદ્ધિદ્વાર.

૨૫. સંઙ્ગી અને અસંઙ્ગી વચ્ચે આહારકની પેટે (સૂ૦ ૨૩) કદાચિત્ ચરમ અને કદાચિત્ અચરમ સમજવા. તથા નોસંઙ્ગીનોઅસંઙ્ગી જીવ અને સિદ્ધ એ વચ્ચે અચરમ છે, અને મનુષ્ય પદે [કેવલીની અપેક્ષા] એકવચન તથા વહુવચનવડે ચરમ છે. ૪

૪ મંદાગર.

૨૬. લેદ્યાસહિત યાવત્-શુક્લેદ્યાવાલો આહારકની પેટે (સૂ૦ ૨૩) જાણવો. વિશેષ એ કે, જેને જે લેદ્યા હોય તે તેને કહેવી. લેદ્યારહિત જીવ નોસંઙ્ગીનોઅસંઙ્ગીની પેટે જાણવો. ૫.

૫ લેદ્યાદ્વાર.

૨૭. સમ્યગ્દષ્ટિ અનાહારક પેટે અને મિથ્યાદષ્ટિ આહારકની પેટે (સૂ૦ ૨૩) જાણવો. વળી એકેન્દ્રિય તથા વિકલેન્દ્રિય સિવાયનો

૬ દૃષ્ટિદ્વાર.

૨૧ * જે નૈરયિક નરકગતિમાથી નીકળી કરી નરકમા ન જતા મોક્ષ અંશે તે નૈરયિકભાવનો સર્વદા અન્ત કરે છે માટે ચરમ કહેવાય છે અને તેથી ભિન્ન અચરમ કહેવાય છે એ પ્રમાણે યાવત્ વૈમાનિક સુધી જાણવું સિદ્ધત્વનો સર્વદા અન્ત થતો નથી માટે તે અચરમ જાણવા—ટીકા.

૨૩ † આહારક વધા જીવાદિ પદમા ચરમ કે અચરમ જાણવા જે પછીના સમયે નિર્વાણ પામશે તે ચરમ અને તેથી ભિન્ન તે અચરમ આહારક જાણવા.

૨૪ ‡ સિદ્ધિગમન વડે ભવ્યત્વનો અન્ત થતો હોવાથી ભવસિદ્ધિક ચરમ હોય છે અમવસિદ્ધિકનો અન્ત નહિ થતો હોવાથી તે અચરમ હોય છે. નોભવ-સિદ્ધિક-નોઅમવસિદ્ધિક સિદ્ધો હોય છે અને તે અમવસિદ્ધિકની પેટે અચરમ જાણવા.

૨૭ § સમ્યગ્દષ્ટિ અનાહારકની પેટે ચરમ તથા અચરમ જાણવા અનાહારક જીવ અને સિદ્ધ એ વચ્ચે સ્થાને હોય છે, તેના જીવ અચરમ છે, કારણ કે તે સમ્યગ્દર્શનથી પથી અવધ્ય તેને પ્રાપ્ત કરે છે, અને સિદ્ધ ચરમ છે, કારણ કે તે સમ્યગ્દર્શનથી પટતાજ નથી સમ્યગ્દર્શન કરીથી પામશે નહિ તે ચરમ અને તે સિવાયના યીજા અચરમ કહેવાય છે મિથ્યાદષ્ટિ જીવ આહારકની પેટે કદાચિત્ ચરમ અને કદાચિત્ અચરમ જાણવા. જે નિર્વાણ પામશે તે મિથ્યાદષ્ટિપણે ચરમ અને તે સિવાયના યીજા અચરમ મિથ્યાદષ્ટિ નારકાદિ જે મિથ્યાત્વસહિત નારકાદિપણ કરીવાર પામશે નહિ તે ચરમ અને તેથી ભિન્ન અચરમ કહેવાય છે મિથ્રદષ્ટિ એકેન્દ્રિય અને વિકલેન્દ્રિયને હોતી નથી માટે મિથ્રદષ્ટિ સ્વચ્છે નારકાદિ વડરમા એકેન્દ્રિય અને વિકલેન્દ્રિય ન કહેવા. તથા સમ્યગ્દષ્ટિ સ્વચ્છે એકેન્દ્રિય પળ ન કહેવા, કારણ તેઓને સિદ્ધાન્તને મતે માહ્યાદન સમ્યગ્દર્શન હોતુ નથી.

૨૮. સંજયો જીવો મણુસ્સો ય જહા આહારઓ, અસ્સંજયો વિ તહેવ, સંજયાસંજય વિ તહેવ, નવરં જસ્સ જં અત્થિ ।
નોસંજય-નોઅસંજય-નોસંજયાસંજયા જહા નોમવસિદ્ધીય-નોઅમવસિદ્ધીયો ૭ ।

૨૯. સકસાર્દ જાવ-લોમકસારી સઘટ્ટાણેસુ જહા આહારઓ, અકસારી જીવપદે સિદ્ધે ય નો ચરિમો, અચરિમો,
મણુસ્સપદે સિય ચરિમો, સિય અચરિમો ૮ ।

૩૦. ણાળી જહા સમ્મહિટ્ટી સઘટ્થ, આભિણિયોહિયનાળી, જાવ-મણપજ્જવનાળી જહા આહારઓ, નવરં જસ્સ જં અ-
ત્થિ । કેવલનાળી જહા નોસન્ની-નોઅસન્ની, અન્નાળી જાવ-વિમંગનાળી જહા આહારઓ ૯ ।

૩૧. સજોગી જાવ-કાયજોગી જહા આહારઓ, જસ્સ જો જોગો અત્થિ । અજોગી જહા નોસન્ની-નોઅસન્ની ૧૦ ।

૩૨. સાગારોવડત્તો અણાગારોવડત્તો ય જહા અણાહારઓ ૧૧ ।

૩૩. સવેદઓ જાવ-નપુંસકવેદઓ જહા આહારઓ, અવેદઓ જહા અકસાર્દ ૧૨ ।

૩૪. સસરીરી જાવ-કમ્મગસરીરી જહા આહારઓ, નવરં જસ્સ જં અત્થિ । અસરીરી જહા નોમવસિદ્ધીય-નોઅમવ-
સિદ્ધીય ૧૩ ।

મિશ્રદૃષ્ટિ જીવ કદાચ ચરમ પળ હોય છે અને કદાચ અચરમ પળ હોય છે. એ પ્રમાણે વહુવચનવડે ચરમ અને અચરમ બંને
જાણવા. ૬

૭ સંયતગ્રંથ.

૨૮. *સંયત જીવ તથા મનુષ્ય એ બંને પદે આહારકની પેટે (સૂ. ૨૩) જાણવા. વહી અસંયત અને સંયતાસંયત પળ તેજ
પ્રમાણે સમજવા. વિશેષ એ કે, જે જેને હોય તેને તે કહેવું. તથા નોસંયત-નોઅસંયત-નોસંયતાસંયત નોમવસિદ્ધિક-નોઅમવસિદ્ધિકની પેટે
(સૂ. ૨૪) અચરમ સમજવા. ૭

૮ કપાપગ્રંથ.

૨૯. †સકપારી યાવત્-લોમકપારી સર્વસ્થાનોમા આહારકની પેટે સમજવા. અકપારી-જીવ અને સિદ્ધ એ બંને ચરમ નથી પળ
અચરમ છે. અને અકપારી મનુષ્ય કદાચ ચરમ પળ હોય છે અને કદાચ અચરમ પળ હોય છે ૮.

૯ જ્ઞાનગ્રંથ.

૩૦. ‡જ્ઞાની સર્વત્ર સમ્યદૃષ્ટિની પેટે બંને પ્રકારના જાણવા. મતિજ્ઞાની યાવત્-મન પર્યવજ્ઞાની આહારકની પેટે સમજવા. વિશેષ એ
કે, જેને જે જ્ઞાન હોય તેને તે કહેવું. કેવલજ્ઞાની, નોસંજી-નોઅસંજીની પેટે અચરમ જાણવા. તથા અજ્ઞાની યાવત્-વિમંગજ્ઞાની આહારકની
પેટે બંને પ્રકારના સમજવા. ૯

૧૦ યોગગ્રંથ.

૩૧. સયોગી યાવત્-કાયયોગી આહારકની પેટે સમજવા. વિશેષ એ કે, જેને જે યોગ હોય તે તેને કહેવો અને. અયોગી નોસંજી-
નોઅસંજીની પેટે જાણવા. ૧૦

૧૧ સાકારોપયોગ-
ગ્રંથ.

૩૨. સાકારોપયોગવાળા અને અનાકારોપયોગવાળા અનાહારકની પેટે ચરમ અને અચરમ જાણવા. ૧૧

૧૨ વેદગ્રંથ.

૩૩. સવેદક યાવત્-નપુંસકવેદવાળા આહારકની પેટે જાણવા. અવેદક અકપારીની પેટે સમજવા. ૧૨

૧૩ શરીરગ્રંથ.

૩૪. સગરીગી યાવત્-કાર્મણશરીરવાળા આહારકની પેટે જાણવા. વિશેષ એ કે, જેને જે શરીર હોય તેને તે કહેવું. અશરીરી,
નોમવસિદ્ધિક-નોઅમવસિદ્ધિક સિદ્ધની પેટે સમજવા. ૧૩

૭૮ * સંયત જીવ ચરમ અને અચરમ બંને પ્રકારે હોય છે જેને ફરીથી સંયતપણુ પ્રાપ્ત થવાનું નથી તે ચરમ અને તેથી ઇતર અચરમ કહેવાય છે એ
પ્રમાણે મનુષ્ય સંયતે પળ જાણતું અસંયત પળ આહારકની પેટે ચરમ અને અચરમ બંને પ્રકારના હોય છે. સંયતાસંયત-દેશનિરત પળ એ પ્રમાણે જાણવા,
પરંતુ દેશનિરતપણુ જીવ, પચેન્દ્રિય તિર્યંચ અને મનુષ્ય એ ત્રણે સ્થાનકે હોય છે. નોસંયતાસંયત-સિદ્ધ અચરમ જાણવા કારણ કે સિદ્ધત્વ નિલ્લ હોવાથી તેનો
નરમ કળા હોતો નથી.

૨૯ † મરુપારી જીવાદિ કદાચિત્ ચરમ હોય અને કદાચિત્ અચરમ પળ હોય. જે નિર્વાણ પામશે તે ચરમ અને અન્ય અચરમ.

૩૦ ‡ મન્યદૃષ્ટિની પેટે જ્ઞાની જીવ અને સિદ્ધ અચરમ જાણવા કારણ કે જાંવ જ્ઞાનાવસ્થાથી પડે તો પળ તેને તે અવગ્રહ ફરીથી પ્રાપ્ત થાય છે માટે
અચરમ અને સિદ્ધ અવગ્રહ જ્ઞાનાવસ્થામાં રહે છે માટે અચરમ વાકીના જેઓને જ્ઞાનમહિત નારકત્વાદિની પ્રાપ્તિનો ફરીથી અસંભવ છે તે ચરમ, તેથી અન્ય
થીના અચરમ આભિનિયોધિક જ્ઞાની આહારકની પેટે ચરમ અચરમ એમ બંને પ્રકારના જાણવા તેમા જે આભિનિયોધિકાદિ જ્ઞાનને કેવલજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થવાથી
ફરી નહિ પામે તે ચરમ અને તે વિવાય પીજા તે અચરમ. કેવલજ્ઞાની અચરમ હોય છે.

૩૫. પંચહિં પજ્જત્તીહિં પંચહિં અપજ્જત્તીહિં જહા આહારઓ, સઘ્ધથ્થ ઇગ્ગત્તપુહુત્તેણં દંડગા ભાણિયઘા ૧૪ ॥ હમા
ચક્ષણગાહા—

“જો જં પાવિહિતિ પુણો ભાવં સો તેણ અચરિમો હોઈ । અચંતવિઓગો જસ્સ જેણ માવેણ સો ચરિમો” ॥

“સેવં મંતે ! સેવં મંતે” ! ત્તિ જાવ-વિહરતિ । સમત્તો ।

અઠરસમે સણ પઢમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

૩૫. પાંચ પર્યાસિવઢે પર્યાસા અને પાંચ અપર્યાસિવઢે અપર્યાસા સંબંધે એકવચન તથા વહુવચનવઢે સર્વત્ર આહારકતી પેટે દંડક કહેવો. ૧૪ ચરમ અને અચરમના સ્વરૂપને જણાવનારી આ ગાથા છે—“જે જીવ જે ભાવને ફરીવાર પામશે, તે ભાવની અપેક્ષા તે જીવ અચરમ કહેવાય છે, અને જે જીવને જે ભાવનો તદ્દન વિયોગ હોય છે, તે ભાવની અપેક્ષા તે જીવ ચરમ કહેવાય છે.” હિ ભગવન્ ! તે ઇમજ છે હે ભગવન્ ! તે ઇમજ છે’ એમ કહી યાવત્-વિહરે છે.

૧૪ પર્યાસદ્વાર.

અઠારમા શતકમાં પ્રથમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

વીઓ ઉદ્દેસો.

૧. તેણં કાલેણં તેણં સમણં વિસાહા નામં નગરી હોત્થા । વઘ્ઘઓ । વહુપુત્તિય ચેઈય । વઘ્ઘઓ । સામી સમોસઢે, જાવ-પજ્જવાસઢ । તેણં કાલેણં તેણં સમણ સઢ્ઢે દેવિંદે દેવરાયા વજ્જપાણી પુરંદરે-એવં જહા સોલસમસણ વિતિયઉદ્દેસણ તહેવ દિઘ્ઘેણં જાણવિમાણેણં આગઓ । નવરં ઇત્થ આભિયોગા વિ અત્થિ, જાવ-વત્તીસતિવિહં નટ્ટવિહિં ઉવદંસેતિ, ઉવદંસેત્તા જાવ-પઙ્ગિય ।

૨. ‘મંતે’ત્તિ ભગવં ગોયમે સમણં ભગવં મહાવીરં જાવ-એવં વયાસી-જહા તર્હયસણ ઈસાણસ્સ તહેવ કૂઢાગા-રદિટ્ટંતો, તહેવ પુઘ્ઘભવપુચ્છા, જાવ-અભિસમન્નાગયા ? [ઉ૦] ‘ગોયમા’દિ સમણે ભગવં મહાવીરે ભગવં ગોયમં એવં વયાસી-‘એવં ધલુ ગોયમા ! તેણં કાલેણં તેણં સમણં હહેવ જંબુદ્ધીવે દીવે મારહે વાસે હત્થિયાપુરે નામં નગરે હોત્થા । વઘ્ઘઓ । સહસ્સંવવણે ઉજ્જાણે । વઘ્ઘઓ । તત્થ ણં હત્થિયાપુરે નગરે કત્તિય નામં સેટ્ટી પરિવસતિ, અહે, જાવ-અપરિભૂય, ણેગમપઢ-માસણિય, ણેગમટ્ટસહસ્સસ્સ વહુસુ કલ્લેસુ ય કારણેસુ ય કોહુંવેસુ ય-એવં જહા રાયપ્પસેણજ્જે ચિત્તે જાવ-ચક્કલુભૂય, ણેગમટ્ટસહસ્સસ્સ સયસ્સ ય કુંહુંવસ્સ આહેવચ્ચં જાવ-કારેમાણે પાલેમાણે, સમણોવાસણ, અહિગયજીવાજીવે જાવ-વિહરતિ ।

દ્વિતીય ઉદ્દેશક.

૧. તે કાલે, તે સમયે વિશાખા નામે નગરી હતી. વર્ણક. અને ત્યા વહુપુત્રિક નામે ચૈલ્ય હતું. વર્ણક. મહાવીર ત્યામી સમવસર્યા. યાવત્-પરિપદ્ પર્યુપાસના કરે છે. તે કાલે, તે સમયે શક્ર દેવેન્દ્ર, દેવરાજ, વજ્રપાણિ, પુરંદર-ઇત્યાદિ સોલસા શતકના વીજા ઉદ્દેશકમા શક્તી વક્તવ્યતા કહી છે તે પ્રમાણે યાવત્-તે દિવ્યવિમાનમાં વેસીને આવ્યો. વિશેષ એ કે, આ સ્થલે આભિયોગિક દેવો પણ હોય છે. યાવત્-તેણે આવી ધત્રીશ પ્રકારનો નાટ્યવિધિ દેખાડ્યો, અને તે જ્યાંથી આવ્યો હતો ત્યા પાછો ચાલ્યો ગયો.

ચારિત્રકથેટ.

૨. ‘હે ભગવન્ !’ એમ કહી પૂજ્ય ગૌતમે શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને યાવત્-આ પ્રમાણે કહ્યું કે—જેમ ‘તૃતીયશતકમા ઈશાનેદ્ર સવધે કૂટાગાર શાલાનો દૃષ્ટાંત અને પૂર્વભવનો પ્રશ્ન કર્યો છે તેમ આ સ્થલે યાવત્-તેને ‘ઋદ્ધિ અભિમુલ્લ યર્હ’ ત્યા સુધી વધું કહેવું. ‘હે ગૌતમ !’ એમ કહી શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે પૂજ્ય ગૌતમને આ પ્રમાણે કહ્યું કે—હે ગૌતમ ! આ જંબુદ્વીપના ભારતવર્ષમા હસ્તિનાપુર નામે નગર હતું. વર્ણક. સહસ્રાભ્રવન નામે ઉદ્યાન હતું. વર્ણક. તે હસ્તિનાગપુર નગરમા ધનિક યાવત્-કોઈથી પરામવ ન પામે એવો, વણિકો મા પહેલું આસન પ્રાપ્ત કરનાર, એક હજાર અને આઠ વણિકોના ઘણા કાર્યોમાં, કારણોમા અને કુટુમ્બોમા યાવત્-ચક્ષુરૂપ એવો કાર્તિક નામે શેઠ રહેતો હતો. જેમ રાજપ્રશ્નીયસૂત્રમા ચિત્રસારથિનું વર્ણન કર્યું છે તેમ અહિ વધું વર્ણન કરવું.—વઘી તે કાર્તિકશેઠ એક હજાર આઠ વણિકોનું અને પોતાના કુટુમ્બનું અધિપતિપણું કરતો યાવત્-પાલન કરતો રહેતો હતો. તે શ્રમણોપાસક તથા જીવાજીવ તત્વોનો જાણકાર હતો.

૩. તેણં કાલેણં તેણં સંમણં મુણિસુઘ્વણં અરહા આદિગરે—જહા સોલસમસણ તદેવ જાવ—સમોસદે, જાવ—પરિસા પજુ-વાસતિ । તણં જે કત્તિણ સેટ્ટી ઇમીસે કહાણ લહદ્ટે સમાણે હટ્ટુટ્ટુ ૦ પયં જહા પજ્ઞારસમસણ મુદંસણે તદેવ નિગ્ગથો, જાવ—પજ્જુવાસતિ । તણં મુણિસુઘ્વણં અરહા કત્તિયસ્સ સેટ્ટિસ્સ ધમ્મકહા જાવ—પરિસા પડિગયા ।

૪. તણં જે કત્તિણ સેટ્ટી મુણિસુઘ્વણં જાવ—નિસમ્મ હટ્ટુટ્ટુ ૦ ઉટ્ટાપ ઉટ્ટેતિ, ૩ ૦ ૨ ઉટ્ટેતા મુણિસુઘ્વણં જાવ—પયં વયાસી—‘પવમેયં મંતે ! જાવ—સે જહેયં તુજ્જે વદહ જં, નવરં દેવાણુપ્પિયા ! નેગમટ્ટસહસ્સં આપુચ્છામિ, જેટ્ટપુત્તં ચ કુડુંથે ટાવેમિ, તણં જે અહં દેવાણુપ્પિયાણં અંતિયં પઘ્યામિ । અહાસુહં જાવ—મા પડિયંથં । તણં જે કત્તિણ સેટ્ટી જાવ—પડિનિસ્સ-મતિ, ૨—મિત્તા જેણેવ હરિથિનાગપુરે નગરે જેણેવ સપ મેહે તેણેવ ઉવાગચ્છદ, ૨—ચ્છિત્તા જેગમટ્ટસહસ્સં સહાવેતિ, ૨—વેત્તા પયં વયાસી—‘પયં સલુ દેવાણુપ્પિયા ! મણ મુણિસુઘ્વણસ્સ અરહથો અંતિયં ધમ્મે નિસન્તે, સે વિ ય મે ધમ્મે ઇચ્છિણ, પડિચ્છિણ, અભિચ્છિણ । તણં જે અહં દેવાણુપ્પિયા ! સંસારમયુધ્ધિગ્ગે, જાવ—પઘ્યામિ, તં તુજ્જે જે દેવાણુપ્પિયા ! કિં કરેહ, કિં વવસહ, કિં મે હિયઈચ્છિણ, કિં મે સામત્યે’ ? તણં જે તં જેગમટ્ટસહસ્સં પિ તં કત્તિયં સેટ્ટિ પયં વયાસી—‘જદ્દ જે દેવાણુપ્પિયા ! સંસારમયુધ્ધિગ્ગા જાવ પઘ્દસંસંતિ, અમ્હં દેવાણુપ્પિયા ! કિં અન્ને આલંબણે વા, આહારે વા, પડિવંધે વા ? અમ્હે વિ જે દેવાણુ-પ્પિયા ! સંસારમયુધ્ધિગ્ગા મીયા જમ્મણમરણાણં દેવાણુપ્પિણં સંદિ મુણિસુઘ્વણસ્સ અરહથો અંતિયં મુંડા મવિત્તા આગા-રાથો જાવ—પઘ્યામો’ ।

૫. તણં જે કત્તિણ સેટ્ટી તં નેગમટ્ટસહસ્સં પયં વયાસી—‘જદ્દ જે દેવાણુપ્પિયા ! સંસારમયુધ્ધિગ્ગા મીયા જમ્મણમર-ણાણં મણ સંદિ મુણિસુઘ્વણં જાવ—પઘ્યામ, તં ગચ્છહ જે તુજ્જે દેવાણુપ્પિયા ! સપ્પુ ગિહેસુ, વિપુલં યસણં જાવ—ઉવક્ખ-ડાવેહ, મિત્તનાદ ૦ જાવ—જેટ્ટપુત્તં કુડુંથે ટાવેહ, જેટ્ટ ૦ ૨ ટાવેત્તા તં મિત્તનાદ ૦ જાવ—જેટ્ટપુત્તે આપુચ્છહ, આપુચ્છેત્તા પુરિસસહસ્સવાહિણીથો સીયાથો દુરુહહ, દુરુહિત્તા મિત્તનાદ ૦ જાવ—પરિજ્ઞેણં જેટ્ટપુત્તેહિ ય સમણુગમ્મમાણમગ્ગા સઘ્ધીપ જાવ—સ્વેણં અકાલપરિહીણં ચેવ મમ અંતિયં પાઠમ્મવહ’ । તણં જે નેગમટ્ટસહસ્સં પિ કત્તિયસ્સ સેટ્ટિસ્સ ઇયમટ્ટં વિણપ્પં પડિસુણેતિ, પડિસુણેત્તા જેણેવ સાઈ સાઈ ગિહાઈ તેણેવ ઉવાગચ્છંતિ, ઉવાગચ્છિત્તા વિપુલં યસણ ૦ જાવ—ઉવક્ખડાવેતિ, ઉવ-

૩. તે કાલે, તે સમયે ધર્મના આદિકર—ઇત્યાદિ વર્ણન જેમ ‘સોત્તમા શતકમા કરવામા આવ્યું છે તેવા મુનિસુવ્રત-તીર્થકરે સમોસર્યા અને યાવત્—પર્યપાસના કરી. સ્વારવાદ કાર્તિકશેઠ ભગવંતે આવ્યાની વાત સામઝી હર્ષવાઝો અને સતુટ યયો—ઇત્યાદિ જેમ અગીયારમા શતકમા કહેવામા આવ્યું છે એવા ‘સુદર્શન શેઠની પેટે વાદવા નીકળ્યો અને યાવત્—તેણે ભગવંતની પર્યપાસના કરી—વગેરે ઘણું કહેલું. પછી મુનિસુવ્રત અહંતે કાર્તિક શેઠને ધર્મકથા કહી, યાવત્—પરિપદ પાછી ગઈ.

૪. સ્વારવાદ કાર્તિકશેઠ, મુનિસુવ્રત અહંતે પાસેથી યાવત્—ધર્મને સામઝી, અવધારી પ્રસન્ન અને સંતુષ્ટ થઈ ઉમો ધયો; ઝઊંને મુનિસુવ્રત અહંતને યાવત્—આ પ્રમાણે કહ્યું કે—‘હે ભગવન્ ! તે એક પ્રમાણે છે કે યાવત્—આપ જે પ્રમાણે કહો છો. પરન્તુ હે દેવાનુ-પ્રિય ! એક હજાર આઠ વણિકોને પૂછી મોટા પુત્રને કુટુમ્બનો ભાર સોંપી દેવાનુપ્રિય એવા આપની પાસે પ્રત્રયા લેવા ઇચ્છું છું. શ્રીમુનિસુ-વ્રત ભગવંતે કહ્યું કે, ‘જેમ સુખ પાય તેમ કરો, યાવત્—પ્રતિવંધ ન કરો.’ સ્વારવાદ કાર્તિક શેઠ યાવત્—સાથી નીકળી ગયા હસ્તિનાગ-પુર નગર છે, અને ગયા પોતાનું ઘર છે ત્યાં આવ્યો. પછી તેણે એક હજાર આઠ વણિકોને બોલાવી આ પ્રમાણે કહ્યું—‘હે દેવાનુપ્રિયો ! મેં મુનિસુવ્રત અહંત પાસેથી ધર્મ સાંભળ્યો છે, અને તે ધર્મ મને ઇષ્ટ, વિશેષ ઇષ્ટ અને પ્રિય છે. તથા હે દેવાનુપ્રિયો ! તે ધર્મ સામઝી હું સંસારમયથી ઉદ્ધિગ્ન થયો છું, યાવત્—પ્રત્રયા લેવા ઇચ્છું છું. માટે હે દેવાનુપ્રિયો ! તમે શું કરવા ઇચ્છો છો, શી પ્રવૃત્તિ કરવા ધારો છો, તમારા હૃદયને શું ઇષ્ટ છે, અને તમારું સામર્થ્ય શું છે’ ? સ્વારવાદ તે એક હજાર આઠ વણિકોએ તે કાર્તિકશેઠને આ પ્રમાણે કહ્યું—‘હે દેવાનુપ્રિય ! જો તમે સંસારમયથી ઉદ્ધિગ્ન થઈ યાવત્—પ્રત્રયા ગ્રહણ કરશો તો અમને વીંચુ શુ આલંબન છે, વીંજો શો આધાર છે, અને વીંજો શો પ્રતિવંધ છે’ ? હે દેવાનુપ્રિય ! અમે પણ સંસારમયથી ઉદ્ધિગ્ન થયા છીએ, જન્મ અને મરણથી મય પામ્યા છીએ, તો આપની સાથે મુનિસુવ્રત અહંતની પાસે મુંડ થઈને ગૃહત્યાગ કરી અનગરપણું યાવત્—ગ્રહણ કરીશું.

૫. સ્વારવાદ તે કાર્તિકશેઠે તે એક હજાર આઠ વણિકોને આ પ્રમાણે કહ્યું કે, હે દેવાનુપ્રિયો ! જો તમે પણ સંસાર મયથી ઉદ્ધિગ્ન થયા હો, જન્મ અને મરણથી મય પામ્યા હો, તથા મારી સાથેજ મુનિસુવ્રત અહંત પાસે યાવત્—પ્રત્રયા લેવા ઇચ્છના હો તો તમે તમારે ઘેર જાઓ, અને પુષ્કળ અગ્નિનાદિ યાવત્—તૈયાર કરાવી, મિત્ર જ્ઞાતિ વગેરેને બોલાવી યાવત્—જ્યેષ્ઠ પુત્રને કુટુમ્બનો ભાર સોંપી અને મિત્રાદિક તથા જ્યેષ્ઠ પુત્રને પૂછી હજાર પુરુષો વડે ઉચ્ચની શકાય તેવી શિવિકામાં બેસી, અને માર્ગમા તમારી પાછલ ચાલતા મિત્ર જ્ઞાતિ યાવત્—પરિવાર વડે અને જ્યેષ્ઠ પુત્ર વડે અનુસરાયેલા, સર્વકલ્પિથી યુક્ત યાવત્—વાઘોના ઘોષપૂર્વક વિલંબ કર્યા સિવાય મારી પાસે આવો. સ્વાર પછી કાર્તિક શેઠના એ કથનને વિનયપૂર્વક સ્વીકારી તે વધા વણિકો પોતપોતાને ઘેર ગયા અને તેઓ પુષ્કળ અગ્નિ, પાન, યાવત્—

વચ્ચડાવેત્તા મિત્તનાઇ૦ જાવ-તસ્સેવ મિત્તનાઇ૦ જાવ-પુરઓ જેટ્ટપુત્તે કુડુંવે ઠાવેતિ, જેટ્ટ૦ ૨ ટાવેત્તા તં મિત્તનાઇ૦ જાવ-જેટ્ટપુત્તે ય આપુચ્છંતિ, જેટ્ટ૦ ૨ આપુચ્છેત્તા પુરિસસહસ્સવાહિણીઓ સીયાઓ દુરુહંતિ, દુરુહિત્તા મિત્તનાતિ૦ જાવ-પરિજ-
ળેણં જેટ્ટપુત્તેહિ ય સમણુગમ્મમાણમગ્ગા સદ્ધટ્ઠીણ જાવ-રવેણં અકાલપરિહીણં ચેવ કત્તિયસ્સ સેટ્ઠિસ્સ અંતિયં પાઠ્ઠમ્ભવંતિ ।

૬. તપ્પ ણં સે કત્તિય સેટ્ઠી વિપુલં અસણં ૪ જહા ગંગદત્તો જાવ-મિત્ત-નાતિ૦ જાવ-પરિજળેણં જેટ્ટપુત્તેણં ણેગમટ્ટસહ-
સ્સેણ ય સમણુગમ્મમાણમગ્ગે સદ્ધટ્ઠિણ જાવ-રવેણં હત્થિણાપુરં નગરં મજ્ઞાંમજ્ઞેણં જહા ગંગદત્તો જાવ-આલિત્તે ણં મંતે !
લોપ, પલિત્તે ણં મંતે ! લોપ, આલિત્તપલિત્તે ણં મંતે ! લોપ, જાવ-અણુગામિયત્તાપ ભવિસ્સતિ, તં ઇચ્છામિ ણં મંતે ! ણેગમ-
ટ્ટસહસ્સેણ સદ્ધિ સયમેવ પદ્ધાવિયં, જાવ-ધમ્મમાઙ્ગલ્લયં । તપ્પ ણં મુણિસુવ્વપ્પ અરહા કત્તિયં સેટ્ઠિ ણેગમટ્ટસહસ્સેણં સદ્ધિ
સયમેવ પદ્ધાવેતિ, જાવ-ધમ્મમાઙ્ગલ્લય-‘પવં દેવાણુપ્પિયા ! ગંતવં, एवं ચિદ્ધિયવં, જાવ-સંજમિયવં ।

૭. તપ્પ ણં સે કત્તિય સેટ્ઠી નેગમટ્ટસહસ્સેણં સદ્ધિ મુણિસુવ્વપ્પ અરહા ઇમં પયારુલં ધમ્મિયં ઉવદેસં સમ્મં પઢિ-
વજ્ઞદ, તમાણાપ તહા ગચ્છતિ, જાવ-સંજમેતિ । તપ્પ ણં સે કત્તિય સેટ્ઠી ણેગમટ્ટસહસ્સેણં સદ્ધિ અણગારે જાપ, ઈરિયાસ-
મિય જાવ-ગુત્તવંમયાયાસી । તપ્પ ણં સે કત્તિય અણગારે મુણિસુવ્વપ્પ અરહા તહારુવાણં થેરાણં અંતિયં સામાઙ્ગિયમાઙ્ગિયાઈ
ચોદ્ધસ પુદ્ધાઈ અહિજ્ઞાઈ, સા૦ ૨ અહિજ્ઞિત્તા વહ્નિં ચડત્થ છટ્ટ-ટ્ટમ૦ જાવ-અપ્પાણં ભાવેમાણે વહુપઢિપુદ્ધાઈ દુવાલસ વા-
સાઈ સામન્નપરિયાણં પાઠ્ઠણ, પાઠ્ઠણિત્તા માસિયાપ સંલેહણાપ અત્તાણં જ્ઞોસેઈ, મા૦ ૨ જ્ઞોસિત્તા સદ્ધિ મત્તાઈ અણસણાપ
છેદેતિ, સ૦ ૨ છેદેત્તા આલોઙ્ગિય૦ જાવ-કાલં કિચ્છા સોહમ્મે કપ્પે સોહમ્મવડેસપ વિમાણે ઉવવાયસમાપ દેવસયણિજ્ઞંસિ
જાવ-સક્કે દેવિંદત્તાપ ઉવવન્ને । તપ્પ ણં સે સક્કે દેવિંદે દેવરાયા અહુણોવવણે૦ સેસં જહા ગંગદત્તસ્સ જાવ-અંતં કાહિતિ,
નવરં ઠિત્તી દો સાગરોવમાઈ, સેસં તં ચેવ । ‘સેવં મંતે ! સેવ મંતે’ત્તિ ।

અઢારસમે સપ વીઓ ઉદ્દેસો સમત્તો ।

તૈયાર કરાવી પોતાના મિત્ર, જ્ઞાતિ યાવત્-સ્વજનને બોલાવી અને તેઓની સમક્ષ યાવત્-મોટા પુત્રને કુટુંબનો ભાર સોંપી તે મિત્ર, જ્ઞાતિ
વગેરે અને પુત્રને ધૂછી હજાર પુરુષોથી ઉપાડી શકાય એવી શિવિકામા વેસી, માર્ગમાં મિત્ર, જ્ઞાતિ યાવત્-પરિજન વડે તથા જ્યેષ્ઠ પુત્ર વડે
અનુસરાતા, યાવત્-સર્વશ્રદ્ધિયુક્ત વાઘના ઘોષપૂર્વક તેઓ તુરત કાર્તિક શેઠની પાસે હાજર થયા.

૬. ત્યાર વાદ તે કાર્તિક શેઠે *ગંગદત્તની પેઠે પુષ્કલ અશન-યાવત્-તૈયાર કરાવ્યા. યાવત્-મિત્ર, જ્ઞાતિ, યાવત્-પરિવાર,
જ્યેષ્ઠ પુત્ર અને એક હજારને આઠ વણિકો વડે અનુસરાતો સર્વ શ્રદ્ધિથી યુક્ત એવો કાર્તિક શેઠ યાવત્-વાઘના ઘોષપૂર્વક હસ્તિનાપુર
નગરની વચ્ચોવચ્ચ થઈ ગંગદત્તની પેઠે નીકળ્યો, અને શ્રી મુનિસુવ્રત અહંત પાસે જઈ આ પ્રમાણે બોલ્યો—‘હે ભગવન્ ! આ સંસાર ચો
તરફ સઙ્ગી રહેલો છે, હે ભગવન્ ! આ સંસાર અલ્યંત પ્રવ્વલિત થઈ રહેલો છે, હે ભગવન્ ! આ સંસાર ચો તરફ અલ્યંત પ્રવ્વલિત થઈ
રહેલો છે. માટે આપની પાસે પ્રવ્રજ્યા પ્રહણ કરવી એ મને શ્રેયોરૂપ થશે તેથી હે ભગવન્ ! આ એક હજાર આઠ વણિકો સાથે હું આપની
પાસે સ્વયમેવ પ્રવ્રજ્યા લેવાને અને આપે કહેલ ધર્મ સામઘવાને ઇચ્છું છું.’ ત્યાર પછી શ્રીમુનિસુવ્રત અહંતે તે કાર્તિક શેઠને એક હજાર આઠ
વણિકો સાથે પ્રવ્રજ્યા આપી અને યાવત્-ધર્મોપદેશ કર્યો—‘હે દેવાનુપ્રિયો ! આ પ્રમાણે ચાલવું, આ પ્રમાણે રહેવું—ઇત્યાદિ યાવત્-આ
પ્રમાણે સંયમનું પાલન કરવું.’

૭. ત્યાર વાદ તે કાર્તિક શેઠે એક હજાર આઠ વણિકો સાથે મુનિસુવ્રત અહંતે કહેલા આવા પ્રકારના ધાર્મિક ઉપદેશનો સારી
રીતે સ્વીકાર કર્યો, અને તેણે તેમની આજ્ઞા પ્રમાણે તેવીજ રીતે આચરણ કર્યું, યાવત્-સંયમનું પાલન કર્યું. ત્યાર વાદ તે કાર્તિક શેઠ એક
હજાર આઠ વણિકો સાથે અનગાર થયા, ઈર્યાસમિતિયુક્ત અને યાવત્-ગુપ્ત દ્વલચારી-ત્રલચર્યની ગુપ્તિને ધારણ કરનારા થયા. પછી તે
કાર્તિક અનગારે મુનિસુવ્રત અહંતના તેવા પ્રકારના સ્થિતિરોની પાસે સામાયિકથી આરમ્ભી ચૌદ પૂર્વ પર્યંત અધ્યયન કર્યું, અને ઘણા ઉપવાસ,
છટ્ટ તથા અટ્ટમોથી યાવત્-આત્માને ભાવિત કરતા સમ્પૂર્ણ વાર વરસ શ્રમણપર્યાય પાઠ્યો. ત્યાર વાદ તે કાર્તિક શેઠ એક માસની સલેખના
તપ વડે શરીરને શોષવી સાઠ મક્ત (ત્રીશ દિવસ) અનગનપણે વીતાવી, આલોચના કરી યાવત્-કાઠ કરી સૌધર્મ કલ્પમા સૌધર્માવતંસક
નામના વિમાનમા આવેલી ઉપપાતસમામા દેવગ્રયનીય વિપે યાવત્-શક્ત-દેવેદ્રપણે ઉત્પન્ન થયા. ત્યાર પછી હમણા ઉત્પન્ન થયેલ શક્ત
દેવેન્દ્ર દેવરાજ ઇત્યાદિ—‘વધી વક્તવ્યતા ‘ગંગદત્તની જેમ કહેવી, યાવત્-તે સર્વ દુઃખોનો અંત કરશે.’ પણ વિશેષ એ કે, (શક્તની)
સ્થિતિ વે સાગરોપમની છે. વાકી વધું તેજ પ્રમાણે જાણવું. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

અઢારમા શતકમાં દ્વિતીય ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

તર્કો ઉદ્દેશો.

૧. તેણં કાલેણં તેણં સમણં રાયગિદ્દે નગરે દ્વોત્થા । વગ્નથો । ગુણસિલપ્પ ચેદ્દપ્પ । વગ્નથો । જાવ-પરિસા પડિગયા । તેણં કાલેણં તેણં સમણં સમણસ્સ મગ્ગવથો મહાવીરસ્સ જાવ-અંતેવાસી માગંદિયપુત્તે નામં ધનગારે પગ્ગમ્મદ્દપ્પ-અહા મંદિ-યપુત્તે જાવ-પજ્જવાસમાણે एवं વયાસી—

[પ્ર૦] સે નૂણં મંતે ! કાઠલેસ્સે પુઠ્ઠવિકાદ્દપ્પ કાઠલેસ્સેહિતો પુઠ્ઠવિકાદ્દપ્પહિતો ધનંતરં ઉદ્ધટ્ઠિત્તા માણુસં વિગ્ગહં લમતિ, મા૦ ૨ લમિત્તા કેવલં ચોદ્ધિં વુજ્જતિ, કે૦ ૨ વુજ્જિત્તા તથો પચ્છા સિજ્જતિ, જાવ-અંતં કરેતિ ? [ઉ૦] હંતા માગંદિયપુત્તા ! કાઠલેસ્સે પુઠ્ઠવિકાદ્દપ્પ જાવ-અંતં કરેતિ ।

૨. [પ્ર૦] સે નૂણં મંતે ! કાઠલેસ્સે આઠકાદ્દપ્પ કાઠલેસ્સેહિતો આઠકાદ્દપ્પહિતો ધનંતરં ઉદ્ધટ્ઠિત્તા માણુસં વિગ્ગહં લમતિ, મા૦ ૨ લમિત્તા કેવલં ચોદ્ધિં વુજ્જતિ, જાવ અંતં કરેતિ ? [ઉ૦] હંતા માગંદિયપુત્તા ! જાવ-અંતં કરેતિ ।

૩. [પ્ર૦] સે નૂણં મંતે ! કાઠલેસ્સે વણસ્સદ્દકાદ્દપ્પ-एवं चैव जाव-अंतं करेति । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' । त्ति मागं-दियपुत्ते धनगारे समणं भगवं महावीरं जाव-नमंसित्ता जेणेव समणे निग्गंथે तेणेव उवागच्छति, उवागच्छित्ता समणे निग्गंથે एवं वयासी-एवं खलु अज्जो ! काठलेस्से पुठ्ठविकादप्प तहेव जाव-अंतं करेति, एवं खलु अज्जो ! काठलेस्से आठकादप्प जाव-अंतं करेति, एवं खलु अज्जो ! काठलेस्से वणस्सदकादप्प जाव-अंतं करेति । त ए णं ते समणा निग्गंथा मागंदिपुत्तस्स धनगारस्स एवमाद्वस्वमाणस्स जाव-एवं परूवेमाणस्स एयमट्ठं नो सहहंति ३, एयमट्ठं असहहमाणा ३ जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छंति, उवागच्छित्ता समणं भगवं महावीरं वंदंति नमंसंति, वंदित्ता नमंसित्ता एवं वयासी—[प्रा०] एवं खलु मंते ! मागंदिपुत्ते धनगारे अट्ठं एवमाद्वसति, जाव-परूवेति-एवं खलु अज्जो ! काठलेस्से पुठ्ठविकादप्प जाव-अंतं करेति, एवं खलु अज्जो ! काठलेस्से आठकादप्प जाव-अंतं करेति, एवं वणस्सदकादप्प वि जाव-अंतं करेति' से कहमेयं मंते ! एवं ? [उ०] 'अज्जो त्ति समणे भगवं महावीरे ते समणे निग्गंथे आमंतित्ता एवं वयासी-अणं

તૃતીય ઉદ્દેશક.

૧. તે કાલે, તે સમયે રાજગૃહ નામે નગર હતું. વર્ણક. ગુણસિલક ચૈલ હતું. વર્ણક. યાવત્-પરંપરા વાદીને પાછી ગઈ. તે કાલે, તે સમયે શ્રમણ ભગવંત મહાવીરના અંતેવાસી યાવત્-ભદ્રપ્રકૃતિવાળા માર્કંદિકપુત્ર અનગારે, "મંદિતપુત્ર અનગારની જેમ પર્યુપાસના કરતાં શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને આ પ્રમાણે પ્રશ્ન કર્યો—[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કાપોતલેશ્યાવાલો પૃથિવીકાયિક જીવ, કાપોતલેશ્યાવાલો પૃથિ-વીકાયિકોમાયી મરણ પામી તુરતજ મનુષ્યના શરીરને પ્રાપ્ત કરી, કેવલજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરે અને ત્યાર બાદ સિદ્ધ થાય, યાવત્-સર્વદુઃખોનો નાશ કરે ? [ઉ૦] હે માર્કંદિકપુત્ર ! હા, કાપોતલેશ્યાવાલો પૃથિવીકાયિક, યાવત્-સર્વ દુઃખોનો નાશ કરે.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કાપોતલેશ્યાવાલો અપ્કાયિક, કાપોતલેશ્યાવાલો અપ્કાયિકોમાંથી મરણ પામી તુરતજ મનુષ્યશરીર પ્રાપ્ત કરી કેવલજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરે અને ત્યાર બાદ સિદ્ધ થાય, યાવત્-સર્વદુઃખોનો નાશ કરે ? [ઉ૦] હે માર્કંદિકપુત્ર ! હા, તે યાવત્-સર્વ દુઃખોનો નાશ કરે.

૩. હે ભગવન્ ! કાપોતલેશ્યાવાલો વનસ્પતિકાયિક જીવ, વનસ્પતિકાયિકમાંથી નીકળી-હ્યાદિ પ્રશ્ન, અને ઉત્તર પૂર્વ પ્રમાણે જાણવા. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે હે ભગવન્ ! તે એમજ છે' એમ કહી માર્કંદિકપુત્ર અનગાર શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વાદી, નમી પ્યા શ્રમણ નિર્પ્રત્યો છે ત્યા આવી તે શ્રમણ નિર્પ્રત્યોને તેણે આ પ્રમાણે કહ્યું—'હે આર્યો ! કાપોતલેશ્યાવાલો પૃથિવીકાયિક યાવત્-સર્વદુઃખોનો નાશ કરે, તેજ પ્રકારે હે આર્યો ! કાપોતલેશ્યાવાલો અપ્કાયિક અને વનસ્પતિકાયિક જીવ પણ યાવત્-સર્વ દુઃખોનો નાશ કરે.'—એ પ્રમાણે કથન કરતા યાવત્-પ્રરૂપણા કરતા માર્કંદિકપુત્ર અનગારનો આ વાતને તે શ્રમણ નિર્પ્રત્યોએ માન્ય ન કરી અને તેઓ વ્યાં શ્રમણ ભગવંત મહાવીર વિરાજમાન હતા ત્યાં આવ્યા; ત્યાં આવીને શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વાદી નમી યાવત્-તેઓ આ પ્રમાણે બોલ્યા—[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! માર્કંદિકપુત્ર અનગારે અમને આ પ્રમાણે કહ્યું છે, યાવત્-પ્રરૂપ્યું છે કે હે આર્યો ! કાપોતલેશ્યાવાલો પૃથિવી-કાયિક, કાપોતલેશ્યાવાલો અપ્કાયિક અને કાપોતલેશ્યાવાલો વનસ્પતિકાયિક યાવત્-સર્વદુઃખોનો નાશ કરે છે. તો હે ભગવન્ ! તે એમ કેવી રીતે હોય ? [ઉ૦] 'હે આર્યો !' એમ સંતોષી તે શ્રમણ નિર્પ્રત્યોને શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે આ પ્રમાણે કહ્યું—'હે આર્યો ! માર્કંદિક-પુત્ર અનગારે તમને જે કહ્યું છે, યાવત્-જે પ્રરૂપ્યું છે કે કાપોતલેશ્યાવાલો પૃથિવીકાયિક, કાપોતલેશ્યાવાલો અપ્કાયિક અને કાપો-તલેશ્યાવાલો વનસ્પતિકાયિક પણ યાવત્-સર્વ દુઃખોનો નાશ કરે છે.' તે વાત સત્ય છે; હે આર્યો ! હું પણ એજ પ્રમાણે કહું છું કે,

અજ્ઞો ! માગંદિયપુત્તે અળગારે તુજ્ઞે एवं आइवखति, जाव परूवेति-एवं खलु अज्ज्ञो ! काउलेस्से पुढविकाइए जाव-अंतं करेति, एवं खलु अज्ज्ञो ! काउलेस्से आउकाइए जाव-अंतं करेति, एवं खलु अज्ज्ञो ! काउलेस्से वणस्सइकाइए वि जाव-अंतं करेति, सच्चं णं एसमट्ठे, अहं पि णं अज्ज्ञो ! एवमाइक्खामि ४-एवं खलु अज्ज्ञो ! कण्हलेस्से पुढविकाइए कण्हलेस्सेहिंतो पुढविकाइएहिंतो जाव-अंतं करेति, एवं खलु अज्ज्ञो ! नीललेस्से पुढविकाइए जाव-अंतं करेति, एवं काउलेस्से वि, जहा पुढविकाइए एवं आउकाइए वि, एवं वणस्सइकाइए वि, सच्चं णं एसमट्ठे । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति समणा निग्गंथा समणं भगवं महावीरं वंदंति नमंसंति, वंदित्ता नमंसित्ता जेणेव मागंदि यपुत्ते अणगारे तेणेव उवागच्छंति, उवागच्छित्ता मागंदि यपुत्तं अणगारं वंदंति नमंसंति, वंदित्ता नमंसित्ता एसमट्ठं सम्मं विणपणं भुज्ज्ञो २ खामेंति ।

૪. તપ ણં સે માગંદિયપુત્તે અળગારે ઉટ્ટાપ ઉટ્ટેતિ, જેણેવ સમણે ભગવં મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છતિ, તે ૨ ઉવાગચ્છિત્તા સમણં ભગવં મહાવીરં વંદંતિ નમંસંતિ, વંદિત્તા નમંસિત્તા एवं वयासी—[પ્ર૦] અળગારસ્સ ણં મંતે ! ભાવિય-પ્પણો સઘં કમ્મં વેદેમાણસ્સ, સઘં કમ્મં નિજ્જરેમાણસ્સ સઘં મારં મરમાણસ્સ, સઘં સરીરં વિપ્પજહમાણસ્સ, ચરિમં કમ્મં વેદેમાણસ્સ, ચરિમં કમ્મં નિજ્જરેમાણસ્સ, ચરિમં સરીરં વિપ્પજહમાણસ્સ, ચરિમં મારં મરમાણસ્સ મારણંતિયં કમ્મં વેદેમાણસ્સ, મારણંતિયં કમ્મં નિજ્જરેમાણસ્સ, મારણંતિયં મારં મરમાણસ્સ, મારણંતિયં સરીરં વિપ્પજહમાણસ્સ જે ચરિમા નિજ્જરાપોગ્ગલા સુહુમા ણં તે પોગ્ગલા પન્નત્તા સમણાસો ! સઘં લોગં પિ ણં તે ઓગાહિત્તા ણં ચિટ્ઠંતિ ? [ઉ૦] માગંદિય-પુત્તા ! અળગારસ્સ ણં મંતે ! ભાવિયપ્પણો જાવ-ઓગાહિત્તા ણં ચિટ્ઠંતિ ।

૫. [પ્ર૦] છઝમત્થે ણં મંતે ! મણુસ્સે તેસિં નિજ્જરાપોગ્ગલાણં કિંચિ આણત્તં વા ણાણત્તં વા ૦ ? [ઉ૦] एवं जहा इंदिय-उद्देसए पढमे जाव-वेमाणिया, जाव-तत्थ णं जे ते उवउत्ता ते जाणंति, पासंति, आहारंति, से तेणट्ठेणं निक्खेवो भाणि-यघो त्ति न पासंति, आहारंति ।

૬. [પ્ર૦] નેરહ્યા ણં મંતે ! નિજ્જરાપુગ્ગલા ન જાણંતિ ન પાસંતિ, આહારંતિ, एवं जाव-पांचिंदियतिरिखजोणियाणं ।

કૃષ્ણલેશ્યાવાલો પૃથિવીકાયિક કૃષ્ણલેશ્યાવાલો પૃથિવીકાયિકોથી નીકળી તુરત યાવત્-સર્વ દુઃખોનો નાશ કરે; એ પ્રમાણે હે આર્યો ! નીલલેશ્યાવાલો તથા કાપોતલેશ્યાવાલો પૃથિવીકાયિક પણ યાવત્-સર્વ દુઃખોનો નાશ કરે.' એ પ્રમાણે પૃથિવીકાયિકની પેઠે અધ્યાયિક તથા વનસ્પતિકાયિક પણ યાવત્-સર્વ દુઃખોનો નાશ કરે. એ વાત સત્ય છે. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'—એમ કહી તે શ્રમણ નિર્ગયો શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વાંદી નમી, જ્યાં માર્કંદિકપુત્ર અનગાર છે ત્યા આવ્યા, ત્યા આવીને તેઓએ માર્કંદિકપુત્ર અનગારને વાંદી નમી એ વાવત સમ્યગ્ રીતે વિનયપૂર્વક વારંવાર યમાવ્યા.

૪. ત્યાર પછી માર્કંદિકપુત્ર અનગાર ઉઠીને જ્યા શ્રમણ ભગવંત મહાવીર વિરાજમાન છે ત્યા આવ્યા. આવીને ભગવંતને વાંદી નમી આ પ્રમાણે કહ્યું—[પ્ર૦]—હે ભગવન્ ! વધા કર્મને વેદતા, વધા કર્મને નિર્જરતા, સર્વ મરણે મરતા અને સર્વ શરીરને છોડતા, તથા ચરમ—છેલ્લા કર્મને વેદતા, ચરમ કર્મને નિર્જરતા, ચરમ શરીરને છોડતા, ચરમ મરણે મરતા તથા મારણાન્તિક કર્મને વેદતા, મારણાન્તિક કર્મને નિર્જરતા, મારણાન્તિક મરણે મરતા અને મારણાન્તિક શરીરને છોડતા ભાવિતાત્મા અનગારના જે ચરમ—છેલ્લા નિર્જરાના પુદ્ગલો છે હે આયુષ્મન્ શ્રમણ ! તે પુદ્ગલોને સૂક્ષ્મ કહેવામા આવ્યા છે, અને હે આયુષ્મન્ શ્રમણ ! તે પુદ્ગલો સમગ્ર લોકને અવગાહીને રહે છે ? [ઉ૦] હા, માર્કંદિકપુત્ર ! ભાવિતાત્મા અનગારના તે ચરમ નિર્જરાપુદ્ગલો યાવત્-સમગ્ર લોકને વ્યાપીને રહે છે.

નિર્જરા પુદ્ગલો સર્વ-લોક વ્યાપી છે ?

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! છઝસ્થ મનુષ્ય તે નિર્જરા પુદ્ગલોનું પરસ્પર જુદાપણું યાવત્-નાનાપણું જાણે અને જુએ ? [ઉ૦] 'જેમ પ્રથમ *ઈન્દ્રિયોદ્દેશકમા કહેવામા આવ્યું છે તે પ્રમાણે યાવત્-[કેટલાક દેવો પણ જાણતા નથી અને જોતા નથી] એમ વૈમાનિકો સુધી કહેવું. તેમા જેઓ ઉપયોગયુક્ત છે તેઓ તે પુદ્ગલોને જાણે છે, જુએ છે અને ગ્રહણ કરે છે. તે કારણ માટે એ સમગ્ર નિર્લેપ-પાઠ કહેવો. યાવત્-જેઓ ઉપયોગરહિત છે તેઓ જાણતા નથી, અને દેખતા નથી, પણ તે પુદ્ગલોનો આહાર-ગ્રહણ કરે છે.

છઝાન્ય નિર્જરાપુદ્ગલોનું મિત્રપણ જુએ ?

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકો સંવંધે પ્રશ્ન. [ઉ૦] તેઓ નિર્જરાપુદ્ગલોને જાણતા નથી, જોતા નથી, પણ તેનો આહાર કરે છે. એમ યાવત્-પંચેન્દ્રિયતિર્યચ્યોનિક સુધી જાણવું.

૫ * પ્રજ્ઞા ૦ પદ ૧૫ ઉ૦ ૧ પ૦ ૨૧૨.

† જેઓ વિશિષ્ટ અવધિજ્ઞાનાદિના ઉપયોગયુક્ત હોય છે તે સૂક્ષ્મ કાર્મણ પુદ્ગલોને જાણે છે અને જુએ છે પણ જેઓ વિશિષ્ટ અવધિજ્ઞાનાદિના ઉપયોગરહિત છે તે સૂક્ષ્મ કાર્મણ પુદ્ગલોને કાંઈ પણ જાણતા કે જોતા નથી

‡ ઓજ આહાર, લોમાહાર અને પ્રક્ષેપાહાર—એ ત્રિવિધ આહારમાથી અહિં ઓજ આહાર લેવો, કારણ કે કાર્મણ શરીરદ્વારા પુદ્ગલોનું ગ્રહણ કરવું તે ઓજ આહાર કહેવાય છે અને તે આહાર અહિં સમવે છે.

૭. [પ્ર૦] મણુસ્તા ણં મંતે ! નિજરાપોગલે કિં જાણંતિ પાસંતિ આહારંતિ, ઉદાદુ ન જાણંતિ ન પાસંતિ નાહારંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! અત્યેગદ્યા જાણંતિ ૩, અત્યેગદ્યા ન જાણંતિ ન પાસંતિ, આહારંતિ । [પ્ર૦] સે કેણદ્દેણં મંતે ! એવં બુદ્ધ-અત્યેગદ્યા જાણંતિ પાસંતિ આહારંતિ, અત્યેગદ્યા ન જાણંતિ ન પાસંતિ, આહારંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! મણુસ્તા દુવિદ્ધા પન્નત્તા, તંજહા-સન્નીભૂયા ય અસન્નીભૂયા ય । તત્થ ણં જે તે અસન્નીભૂયા તે ન જાણંતિ ન પાસંતિ, આહારંતિ । તત્થ ણં જે તે સન્નીભૂયા તે દુવિદ્ધા પન્નત્તા તંજહા-ઉવડત્તા અણુવડત્તા ય । તત્થ ણં જે તે અણુવડત્તા તે ન યાણંતિ ન પાસંતિ, આહારંતિ । તત્થ ણં જે તે ઉવડત્તા તે જાણંતિ ૩, સે તેણદ્દેણં ગોયમા ! એવં બુદ્ધ-અત્યેગદ્યા ન જાણંતિ, ન પાસંતિ, આહારંતિ, અત્યેગદ્યા જાણંતિ ૩ । વાણમંતરજોદ્ધસિયા જહા નેરદ્યા ।

૮. [પ્ર૦] વેમાણિયા ણં મંતે ! તે નિજરાપોગલે કિં જાણંતિ ૬ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જંદા, મણુસ્તા, નવરં વેમાણિયા દુવિદ્ધા પન્નત્તા, તં જહા-માદ્ધિમિચ્છદિટ્ઠીઉવવન્નગા ય અમાદ્ધિસમ્મદિટ્ઠીઉવવન્નગા ય । તત્થ ણં જે તે માદ્ધિમિચ્છદિટ્ઠીઉવવન્નગા તે ણં ન જાણંતિ ન પાસંતિ આહારંતિ । તત્થ ણં જે તે અમાદ્ધિસમ્મદિટ્ઠીઉવવન્નગા તે દુવિદ્ધા પન્નત્તા, તં જહા-અણંતરોવવન્નગા ય પરંપરોવવન્નગા ય । તત્થ ણં જે તે અણંતરોવવન્નગા તે ણં ન યાણંતિ ન પાસંતિ આહારંતિ । તત્થ ણં જે તે પરંપરોવવન્નગા તે દુવિદ્ધા પન્નત્તા, તં જહા-પજ્જત્તગા ય અપજ્જત્તગા ય । તત્થ ણં જે તે અપજ્જત્તગા તે ણં ન જાણંતિ, ન પાસંતિ, આહારંતિ । તત્થ ણં જે તે પજ્જત્તગા તે દુવિદ્ધા પન્નત્તા, તંજહા-ઉવડત્તા ય અણુવડત્તા ય, તત્થ ણં જે તે અણુવડત્તા તે ણ યાણંતિ ન પાસંતિ આહારંતિ ।

૯. [પ્ર૦] કતિવિદ્ધે ણં મંતે ! વંધે પન્નત્તે ? [ઉ૦] માગંદિયપુત્તા ! દુવિદ્ધે પન્નત્તે, તં જહા-દ્વંધવંધે ય માવંધે ય ।

૧૦. [પ્ર૦] દ્વંધવંધે ણં મંતે ! કતિવિદ્ધે પન્નત્તે ? [ઉ૦] માગંદિયપુત્તા ! દુવિદ્ધે પન્નત્તે તં જહા-પલોગવંધે ય વીસ-સાવંધે ય ।

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! મનુષ્યો શું નિર્જરા પુદ્ગલોને જાણે છે, જુદા છે અને આહારે છે—પ્રહણ કરે છે, કે જાણતા નથી, જોતા નથી અને પ્રહણ કરતા નથી ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કેટલાક જાણે છે, જુદા છે અને આહારે છે, અને કેટલાક જાણતા નથી, જોતા નથી પણ તેઓનો આહાર કરે છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આ માટે એમ કહેવામાં આવ્યું કે, કેટલાક જાણે છે, જુદા છે અને આહારે છે અને કેટલાક નથી જાણતા, નથી જોતા, પણ આહારે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! મનુષ્ય બે પ્રકારના કહ્યા છે, સંઝીરૂપ—મનસહિત અને અસંઝીરૂપ—મનરહિત. તેમાં જે અસંઝીરૂપ છે તે જાણતા નથી, જોતા નથી, પણ તે નિર્જરા પુદ્ગલોનો આહાર કરે છે, અને જે સંઝીરૂપ છે તે પણ બે પ્રકારના છે, ઉપયુક્ત અને અનુપયુક્ત. તેમાં જે વિશિષ્ટ જ્ઞાનના ઉપયોગ રહિત છે તે જાણતા નથી, જોતા નથી, પણ આહાર કરે છે, જે વિશિષ્ટ જ્ઞાનના ઉપયોગવાળા છે તેઓ તેને જાણે છે, જુદા છે અને તેનો આહાર કરે છે, તે કારણથી હે ગૌતમ ! એમ કહેવાય છે કે કેટલાક જાણતા નથી, જોતા નથી પણ તેનો આહાર કરે છે અને કેટલાક જાણે છે, જુદા છે અને તેનો આહાર પણ કરે છે. વાણવ્યંતર અને યોતિષ્કોની વક્તવ્યતા નૈરયિકો પ્રમાણે સમજવી.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ધેમાનિકો શું તે નિર્જરા પુદ્ગલોને જાણે છે, જુદા છે અને આહારે છે કે નથી જાણતા, નથી જોતા અને આહારતા પણ નથી ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ મનુષ્યોની વક્તવ્યતા કહી છે (સૂ. ૭) તેમ ધેમાનિકોની વક્તવ્યતા જાણવી. પરંતુ વિશેષ એ છે કે, ધેમાનિક બે પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—માયી મિથ્યાદૃષ્ટિ અને અમાયી સમ્યગ્દૃષ્ટિ. તેમાં જે માયી મિથ્યાદૃષ્ટિ દેવ છે તેઓ નિર્જરાપુદ્ગલોને જાણતા નથી, જોતા નથી પણ આહારે છે. તથા જે અમાયી સમ્યગ્દૃષ્ટિ છે, તે બે પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—અનંતરોપપન્નક અને પરપરોપપન્નક. તેમાં જે અનંતરોપપન્નક—પ્રથમ સમયોત્પન્ન છે તે જાણતા નથી, જોતા નથી, પણ આહારે છે, અને જે પરપરોપપન્નક (જેને ઉત્પન્ન થયાને દ્વિતીયાદિ સમયો થયેલા છે.) છે તે બે પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—પર્યાપ્તક અને અપર્યાપ્તક. તેમાં જે અપર્યાપ્તક છે તે જાણતા નથી, જોતા નથી, પણ આહારે છે. જે પર્યાપ્તક છે તે બે પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—ઉપયુક્ત અને અનુપયુક્ત. તેમાં જે અનુપયુક્ત છે તે જાણતા નથી, જોતા નથી પણ આહારે છે.

વંધ

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વંધ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે ? [ઉ૦] હે માકંદિકપુત્ર ! વંધ બે પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે—દ્રવ્ય-વંધ અને માત્રવંધ.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દ્રવ્યવંધ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે ? [ઉ૦] હે માકંદિકપુત્ર ! બે પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે—પ્રયોગવંધ અને વિલસાવંધ (સ્થાવાવિકવંધ).

૭. * અહિં ભગવતને પ્રશ્ન પૂછનાર તો માકંદિકપુત્ર છે, છતાં ભગવાને ગૌતમને સ્વેચ્છી ઉત્તર આપ્યો તેનું કારણ એ છે કે, આ પાઠ પ્રજાપના સૂત્ર-માથી ઉદ્ભવ કરેલો છે અને પ્રજાપનાસૂત્રની રચનાશૈલી પ્રાયઃ ગૌતમપ્રશ્ન અને ભગવતના ઉત્તર રૂપ હોવાથી અહિં પણ તે સ્વયં પાઠ પ્રહણ કરેલો છે.

૧૧. [પ્ર૦] વીસસાવંધે ણં મંતે ! કતિવિદે પન્નત્તે ? [ઉ૦] માગંદિયપુત્તા ! દુવિદે પન્નત્તે, તં જહા-સાદ્યવીસસાવંધે ય અણાદીયવીસસાવંધે ય ।

૧૨. [પ્ર૦] પયોગવંધે ણં મંતે ! કતિવિદે પન્નત્તે ? [ઉ૦] માગંદિયપુત્તા ! દુવિદે પન્નત્તે, તં જહા-સિદ્ધિલવંધણવન્ધે ય ધણિયવંધણવન્ધે ય ।

૧૩. [પ્ર૦] ભાવવંધે ણં મંતે ! કતિવિદે પન્નત્તે ? [ઉ૦] માગંદિયપુત્તા ! દુવિદે પન્નત્તે, તં જહા-મૂલપગડિવંધે ય ઉત્તરપગડિવંધે ય ।

૧૪. [પ્ર૦] નેરહયાણં મંતે ! કતિવિદે ભાવવંધે પન્નત્તે ? [ઉ૦] માગંદિયપુત્તા ! દુવિદે ભાવવંધે પન્નત્તે, તં જહા-મૂલ-પગડિવંધે ય ઉત્તરપગડિવંધે ય । एवं जाव-वेमाणियाणं ।

૧૫. [પ્ર૦] નાણાવરણિજ્ઞસ્સ ણં મંતે ! કમ્મસ્સ કતિવિદે ભાવવંધે પન્નત્તે ? [ઉ૦] માગંદિયપુત્તા ! દુવિદે ભાવવંધે પન્નત્તે, તં જહા-મૂલપગડિવંધે ય ઉત્તરપગડિવંધે ય ।

૧૬. [પ્ર૦] નેરતિયાણં મંતે ! નાણાવરણિજ્ઞસ્સ કમ્મસ્સ કતિવિદે ભાવવંધે પન્નત્તે ? [ઉ૦] માગંદિયપુત્તા ! દુવિદે ભાવવંધે પન્નત્તે, તં જહા-મૂલપગડિવંધે ય ઉત્તરપગડિવંધે, एवं जाव-वेमाणियाणं, जहा नाणावरणिजेणं दंडओ मणिओ एवं जाव-अंतराहणं भाणियघो ।

૧૭. [પ્ર૦] જીવાણં મંતે ! પાવે કમ્મે જે ય કહે, જાવ-જે ય કજિસ્સહ, અત્થિ યાહ તસ્સ કેહ ણાણત્તે ? [ઉ૦] હંતા અત્થિ । [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં મંતે ! एवं बुच्चइ-‘जीवाणं पावे कस्मे जे य कहे, जाव-जे य कजिस्सति, अत्थि याह तस्स णाणत्ते’ ? [ઉ૦] માગંદિયપુત્તા ! સે જહાનામણ-કેહ પુરિસે ધણું પરામુસહ, ધણું પરામુસિત્તા ઉસું પરામુસહ, ઉસું પરામુસિત્તા ઠાણં ઠાહ, ઠાણં ઠાપ્પત્તા આયયકન્નાયયં ઉસું કરેતિ, આ૦ ૨ કરેત્તા ઉહં વેહાસં ઉચ્ચિહહ, સે નૂણં માગંદિયપુત્તા ! તસ્સ ઉસુસ્સ ઉહં

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! *વિસસાવંધ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે ? [ઉ૦] હે માર્કંદિકપુત્ર ! તે વે પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે—*સાદિ વિસસાવન્ધ અને અનાદિ વિસસાવન્ધ.

વિસસાવન્ધ.

૧૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પ્રયોગવન્ધ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે ? [ઉ૦] હે માર્કંદિકપુત્ર ! તે વે પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે—શિથિલવન્ધનવાલો વન્ધ અને ગાઢવન્ધનવાલો વન્ધ.

પ્રયોગવન્ધ.

૧૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ભાવવન્ધ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે ? [ઉ૦] હે માર્કંદિકપુત્ર ! વે પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે—મૂલપ્રકૃતિવન્ધ અને ઉત્તરપ્રકૃતિવન્ધ.

ભાવવન્ધ.

૧૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકોને કેટલા પ્રકારનો ભાવવન્ધ કહ્યો છે ? [ઉ૦] હે માર્કંદિકપુત્ર ! તેઓને વે પ્રકારનો ભાવવન્ધ કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે—મૂલપ્રકૃતિવન્ધ અને ઉત્તરપ્રકૃતિવન્ધ. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું.

૧૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો ભાવવન્ધ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે ? [ઉ૦] હે માર્કંદિકપુત્ર ! તે વે પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે—મૂલપ્રકૃતિવન્ધ અને ઉત્તરપ્રકૃતિવન્ધ.

૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકોને જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો ભાવવન્ધ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે ? [ઉ૦] હે માર્કંદિકપુત્ર ! તે વે પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે—મૂલપ્રકૃતિવન્ધ અને ઉત્તરપ્રકૃતિવન્ધ. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું. જેમ જ્ઞાનાવરણીય સ્વંધે દંડક કહ્યો તેમ યાવત્-અતરાયકર્મ સુધી દંડક કહેવો.

૧૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જીવે જે પાપ કર્મ કર્યું છે અને યાવત્-હવે પછી કરશે, તેમાં પરસ્પર કાફ મેદ છે ? [ઉ૦] હે માર્કંદિકપુત્ર ! હા, તેમાં પરસ્પર મેદ* છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શા હેતુથી એમ કહ્યો છો કે, ‘જીવે જે પાપ કર્મ કર્યું છે અને યાવત્-જે પાપ કર્મ કરશે, તેમાં પરસ્પર મેદ છે ? [ઉ૦] હે માર્કંદિકપુત્ર ! જેમ કોઈ એક પુરુષ ધનુષને ગ્રહણ કરી, વાળ લેડ અમુક આકારે ડમો રહી ધનુષને કાન સુધી રેંચી છેવટે તે વાળને આકાશમાં ડંચે ફેંકે, તો હે માર્કંદિકપુત્ર ! આકાશમાં ડંચે ફેંકેલા તે વાળના કંપનમાં

કર્મવંધની વિગત.

૧૧ * વિસસાવન્ધ-વાદલા વગેરેનો સ્વાભાવિકવન્ધ, તેના સાદિ વિસસાવન્ધ અને અનાદિ વિસસાવન્ધ એ બે મેદ છે. તેમાં વાદલા વગેરેનો સાદિ વિસસાવન્ધ, અને ચર્માસ્ત્રિકાયાદિનો પરસ્પર અનાદિ વિસસાવન્ધ.

૧૭ † પુરુષે કરેલા ભૂત, વર્તમાન અને ભવિષ્યકાલના કર્મમાં તીવ્ર મન્દાદિ પરિણામના મેદથી ભિન્નતા હોય છે જેમ કોઈ પુરુષે આકાશમાં ડંચે ફેંકેલા વાળના કંપનમાં તેના પ્રયત્નની વિશેષતાથી મેદ હોય છે, તેવી રીતે કર્મમાં પણ તીવ્ર મન્દ શ્યાદિ પરિણામની વિશેષતાથી વિશેષતા હોય છે.

વેહાસં ઉઘીઢસ્સ સમાણસ્સ પ્યતિ વિ ણાણત્તં, જાવ—તં તં માવં પરિણમતિ વિ ણાણત્તં ? [૩૦] હંના મગ્ગં ! પ્યતિ વિ ણાણત્તં, જાવ—પરિણમતિ વિ ણાણત્તં, સે તેણદ્દેણં માગંદિયપુત્તા ! एवं बुद्ध-जाव-तं तं मावं परिणमति वि णाणत्तं ।

૧૮. [પ્ર૦] નેરદ્યાણં મંતે ! પાવે કમ્મે જે ય કહેં ? [૩૦] एवं चेव, नवरं जाव-वेमाणियाणं ।

૧૯. [પ્ર૦] નેરદ્યા ણં મંતે ! જે પોગ્ગલે આદારત્તાપ ગેણંતિ, તેસિ ણં મંતે ! પોગ્ગલાણં સેવકાલંસિ કતિમાગં આહરંતિ, કતિમાગં નિજરંતિ ? [૩૦] मागंदियपुत्ता ! असंखेज्जइमागं आहारंति, अणंतमागं निजरंति ।

૨૦. [પ્ર૦] ચક્કિયા ણં મંતે ! કેદ તેસુ નિજરાપોગ્ગલેસુ આસરત્તપ વા જાવ—તુયટ્ઠિત્તપ વા ? [૩૦] णो तिण्णे समद्वे, अणाहरणमेयं बुद्धयं समणाउत्तो ! एवं जाव वेमाणियाणं । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે'ત્તિ ।

અદ્વારસમે સપ તર્કો ઉદેસો સમત્તો ।

મેદ છે ? યાવત્—તે તે માવે પરિણમે છે તેમા મેદ છે ? [૩૦] हे भगवन् ! हा, तेना कंपनमां अने यावत्—तेना ते ते स्वरूपना परिणाममा पण मेद છે. तो हे मार्कंदिकपुत्र ! ते कारणधी एम कही शकाय છે કે, 'યાવત્—તે કર્મના તે તે રૂપાદિ પરિણામમાં પણ મેદ છે'.

નૈરયિકાદિના ક-
નૈન્યમા નિશના.

૧૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! નૈરયિકો જે પાપ કર્મ કર્યું છે અને યાવત્—જે કરશે, તે પાપ કર્મમાં કાંઈ મેદ છે ? [૩૦] हे मार्कंदिकपुत्र ! हा मेद છે. ए प्रमाणे यावत्—वैमानिको सुची जाणवुं.

આદારરૂપે ગ્રહણ ક-
રેના પુદ્ગલોનો કેટ-
લામો માગ ગૃહીત
થાય અને કેટલામો
માગ ત્યાજ્ય થાય છે ?

૧૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! નૈરયિકો જે પુદ્ગલોને આદારપણે ગ્રહણ કરે છે, મનિય કાઝમા તે પુદ્ગલોનો કેટલામો માગ આદાર રૂપે ગૃહીત થાય છે અને કેટલામો માગ નિર્જર છે—ત્યજે છે ? [૩૦] हे मार्कंदिकपुत्र ! आहार ग्रहण करेला पुद्गलोનો असंख्यातमो भाग आहाररूपे गृहीत थाय છે, અને અનંતમો માગ નિર્જર છે.

નિર્જરાના પુદ્ગલો
ઉપર શયનાદિ
શરૂ થાય ?

૨૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! એ નિર્જરાના પુદ્ગલો ઉપર વેસવાને યાવત્—સુવાને કોડ પુરુષ સમર્થ છે ? [૩૦] हे मार्कंदिकपुत्र ! ए अर्थ समर्थ नहीं. हे आयुष्मन् ! श्रमण ! ए निर्जराना पुद्गलो अनाधार रूप कहेला છે. तेओ कौं पण धारण करवाने समर्थ नहीं, एम कहवुं છે. 'हे भगवन् ! ते एमज છે, हे भगवन् ! ते एमज છે'—एम कही यावत्—विहरे છે.

અદ્વારમા ચત્તકમાં તૃતીય ઉદેશક સમાપ્ત.

ચતુર્થો ઉદેસો.

૧. [પ્ર૦] તેણં કાલેણં તેણં સમણં રાયગિદ્દે જાવ—મગ્ગં ગોયમે एवं चयासी—अहं मंते ! पाणाइचाप, मुत्ताचाप, जाव—मिच्छादंसणसल्ले, पाणाइचायवेरमणे, मुत्ताचाय० जाव—मिच्छादंसणसल्लवेरमणे, पुढचिकाइप, जाव—घणस्स-इकाइप, धम्मत्थिकाप, अधम्मत्थिकाप, आगासत्थिकाप, जीवे असरीरपडिचद्धे, परमाणुपोग्गले, सेल्लेसि पडिच्चप अणगारे, सव्वे य वायरव्वोद्विधरा कलेवर पण णं दुविहा जीवदद्धा य अजीवदद्धा य जीवाणं परिमोगत्ताप हृद्यमागच्छंति ? [३०] ગોયમા ! पाणाइचाप जाव—एण णं दुविहा जीवदद्धा य अजीवदद्धा य अत्येगतिया जीवाणं परिमोगत्ताप हृद्यमागच्छंति, अत्येगतिया जीवाणं जाव—नो हृद्यमागच्छंति । [प्र०] से केणद्वेणं मंते ! एवं बुद्ध-पाणाइचाप जाव—नो हृद्यमागच्छंति ?

ચતુર્થ ઉદેશક.

પ્રાણાતિપાતિ
જીવના પરિમોગમા
આવે છે કે નહિ ?

૧. [પ્ર૦] તે કાલે, તે સમયે રાજગૃહમા યાવત્—મગવાન્ ગૌતમે આ પ્રમાણે કહ્યું કે હે મગવન્ ! *પ્રાણાતિપાત, મૃપાવાદ, યાવત્—મિથ્યાદર્શનશલ્ય, પ્રાણાતિપાતવિરમણ, મૃપાવાદવિરમણ યાવત્—મિથ્યાદર્શનશલ્યવિવેક, પૃથિવીકાયિક, યાવત્—વનસ્પતિકાયિક, ધર્માસ્તિકાય, અવર્માસ્તિકાય, આકાશાસ્તિકાય, શરીરરહિત જીવ, પરમાણુપુદ્ગલ, શૈલેશીને પ્રાપ્ત થયેલો અનગાર, અને સ્થૂલાકારવાળા વધા કલેવરો—વેદંદ્રિયાદિ જીવો એવા મઢીને વે પ્રકારના છે, તેમાંના કેટલાક જીવદ્રવ્યરૂપ છે અને કેટલાક અજીવદ્રવ્યરૂપ છે. તો હે મગવન્ ! શું એ વધા જીવના પરિમોગમા આવે છે ? [૩૦] हे गौतम ! प्राणातिपात वगैरे जीवद्रव्यरूप अने अजीवद्रव्यरूप છે, તેમાંના કેટલાક, જીવના પરિમોગમાં આવે

૧ * પ્રાણાતિપાત વગેરે વધા સામાન્યરૂપે વે પ્રકારના છે, પણ તેમાંના પ્રત્યેકના વે પ્રકાર નથી. તેમા પૃથિવીકાયિકાદિ જીવ દ્રવ્યરૂપ છે, અને ધર્માસ્તિકાવાદિ અજીવદ્રવ્યરૂપ છે. પ્રાણાતિપાતાદિ અશુદ્ધ સ્વભાવરૂપ અને પ્રાણાતિપાતવિરમણાદિ શુદ્ધ સ્વભાવરૂપ જીવના ધર્મો છે, તેથી તે જીવરૂપ કહી શકાય. અગર જીવ પ્રાણાતિપાતાદિ સેવે છે તારે ચારિત્રમોહનીય કર્મ ઉદયમા આવે છે, તેથી પ્રાણાતિપાતાદિ તે દ્વારા જીવના પરિમોગમા આવે છે. પૃથિવીકાયિકાદિનો પરિમોગ ગમન ઔચાદિ દ્વારા સ્પષ્ટ છે. પ્રાણાતિપાતવિરમણાદિ જીવના શુદ્ધ સ્વભાવરૂપ હોવાથી ચારિત્ર મોહનીયકર્મોદયના હેતુરૂપ થતા નથી, માટે તે જીવના પરિમોગમા આવતા નથી. ધર્માસ્તિકાવાદિ ચાર દ્રવ્યો અમૃત હોવાથી, પરમાણુ સૂક્ષ્મ હોવાથી અને શૈલેશીને પ્રાપ્ત થયેલ સાધુ વપદેશ વગેરે દ્વારા પ્રેરણાદિ ન કરતા હોવાથી અનુપયોગી છે, તેથી તે જીવના પરિમોગમા આવતા નથી.

† મોઢ ગમન સમયે મેરુપર્વતના લેવી યોગની અત્યંત સ્થિરતાસ્થ આત્માની અવસ્થાને શૈલેશી કહે છે.

[૩૦] ગોયમા ! પાણાઈવાય, જાવ-મિચ્છાદંસણસલ્હે, પુઠવિકાઈય, જાવ-વણસ્સઈકાઈય, સઘે ય વાયરવોંદિધરા કલેવરા ઇય ણં ટુવિહા જીવદઘા ય અજીવદઘા ય જીવાણં પરિભોગતાય હઘમાગચ્છંતિ । પાણાઈવાયવેરમણે, જાવ-મિચ્છાદંસણસલ્હિવેગે, ધમ્મત્થિકાય. અધમ્મત્થિકાય, જાવ-પરમાણુપોગલે, સેલેસીં(સિં) પઙ્કિવન્નય અણગારે ઇય ણં ટુવિહા જીવદઘા ય અજીવદઘા ય જીવાણં પરિભોગતાય નો હઘમાગચ્છંતિ, સે તેણટ્ટેણં જાવ-નો હઘમાગચ્છંતિ ।

૨. [પ્ર૦] કતિ ણં મંતે ! કસાયા પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! ચત્તારિ કસાયા પન્નત્તા, તં જહા-કસાયપદં નિરવસેસં માણિયઘં જાવ-‘નિજ્જસ્સિંતિ લોભેણં’ ।

૩. [પ્ર૦] કતિ ણં મંતે ! જુમ્મા પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! ચત્તારિ જુમ્મા પન્નત્તા, તં જહા-૧ કઙ્કજુમ્મે, ૨ં તેયોગે, ૩ દાવરજુમ્મે, ૪ કલિઓગે । [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં મંતે ! ઇયં વુચ્છઈ-જાવ-કલિયોય ? [૩૦] ગોયમા ! જે ણં રાસી ચઙ્કણં અવહારેણં અવહીરમાણે ચઙ્કણવસિય સેત્તં કઙ્કજુમ્મે । જે ણં રાસી ચઙ્કણં અવહારેણં અવહીરમાણે તિપ્પજ્જવસિય સેત્તં તેયોય । જે ણં રાસી ચઙ્કણં અવહારેણં અવહીરમાણે ટુપ્પજ્જવસિય સેત્તં દાવરજુમ્મે । જે ણં રાસી ચઙ્કણં અવહારેણં અવહીરમાણે ઇપ્પજ્જવસિય સેત્તં કલિઓગે । સે તેણટ્ટેણં ગોયમા ! ઇયં વુચ્છઈ-જાવ-કલિઓય ।

૪. [પ્ર૦] નેરહ્યા ણં મંતે ! કિં કઙ્કજુમ્મા, તેયોગા, દાવરજુમ્મા, કલિયોગા ૪ ? [૩૦] ગોયમા ! જહન્નપદે કઙ્કજુમ્મા, ઉક્કોસપદે તેયોગા, અજહન્નુક્કોસપદે સિય કઙ્કજુમ્મા, જાવ-સિય કલિયોગા । ઇયં જાવ-થણિયકુમારા ।

૫. [પ્ર૦] વણસ્સઈકાઈયાણં પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! જહન્નપદે અપદા, ઉક્કોસપદે ય અપદા, અજહન્નુક્કોસપદે સિય કઙ્કજુમ્મા, જાવ-સિય કલિયોગા ।

છે અને કેટલાક પરિભોગમા નથી આવતા. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એમ શા હેતુથી કહો છો કે, ‘પ્રાણાતિપાત વગેરે યાવત્-કેટલાક જીવના પરિભોગમાં આવે છે અને કેટલાક જીવના પરિભોગમા નથી આવતા’ ? [૩૦] હે ગૌતમ ! પ્રાણાતિપાત, યાવત્-મિથ્યાદર્શનશલ્ય, પૃથિવી-કાયિક, યાવત્-વનસ્પતિકાયિક અને વધા સ્થૂળકારવાલા કલેવરધારી વેદંદ્રિયાદિજીવો—એ વધા મલીને જીવદ્રવ્યરૂપ અને અજીવ-દ્રવ્યરૂપ વે પ્રકારના છે, અને તે વધા જીવના પરિભોગમા આવે છે. વલી પ્રાણાતિપાતવિરમણ, યાવત્-મિથ્યાદર્શનશલ્ય ત્યાગ, ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, યાવત્-પરમાણુપુદ્ગલ, તથા શૈલેશી પ્રાપ્ત અનગાર, એ વધા મલીને જીવદ્રવ્યરૂપ અને અજીવદ્રવ્યરૂપ વે પ્રકારના છે, તે જીવના પરિભોગમાં આવતા નથી. તે કારણથી એમ કહું છે કે, ‘કોઈ દ્રવ્યો પરિભોગમાં આવે છે અને કોઈ દ્રવ્યો પરિભોગમાં આવતા નથી’.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કપાય કેટલા કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ચાર કપાયો કહ્યા છે. અહિં સમગ્ર ‘કપાયપદ યાવત્-’ કપાય. ‘લોભના વેદન વડે (આટકર્મપ્રકૃતિઓની) નિર્જરા કરશે’—ત્યા સુધી કહેવું.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કેટલા યુગ્મો-રાશિઓ કહ્યા છે, [૩૦] હે ગૌતમ ! ચાર યુગ્મો કહ્યાં છે, તે આ પ્રમાણે—૧ કૃતયુગ્મ, ૨ ત્ર્યોજ, ૩ દ્વાપરયુગ્મ ૪ અને કલ્યોજ. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કૃતયુગ્મ યાવત્-કલ્યોજ, એમ ચાર રાશિઓ કહેવાનું શું કારણ છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જે રાશિમાથી ચાર ચાર કાઢતા છેવટે ચાર વાકી રહે તે રાશિ કૃતયુગ્મ. જે રાશિમાથી ચાર ચાર કાઢતા છેવટે ત્રણ વાકી રહે તે રાશિ ત્ર્યોજ. જેમાથી ચાર ચાર કાઢતાં છેવટે વે વાકી રહે તે રાશિને દ્વાપરયુગ્મ કહે છે, અને જે રાશિમાથી ચાર ચાર કાઢતાં એક વાકી રહે તે રાશિને કલ્યોજ કહે છે. તે માટે હે ગૌતમ ! યાવત્-કલ્યોજ રાશિ કહેવામા આવે છે.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું નૈરયિકો કૃતયુગ્મરાશિરૂપ છે, ત્ર્યોજ છે, દ્વાપરયુગ્મ છે કે કલ્યોજરૂપ છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! નૈરયિકાદિ દંતવ્રતે આશ્રયી કૃતયુગ્મ-રૂપ અવતરણ

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વનસ્પતિકાયિકો સંવંધે પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ જઘન્યપદ અને ઉત્કૃષ્ટપદનો અપેક્ષા અપદ છે. અર્થાત્ તેમા જઘન્ય પદ અને ઉત્કૃષ્ટ પદનો સમ્બંધ નથી. પણ મધ્યમ પદનો અપેક્ષા કદાચ કૃતયુગ્મ અને યાવત્-કદાચ કલ્યોજરૂપ હોય છે.

૬. [પ્ર૦] વેદંદ્રિયા ણં પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જહપ્રપદે કહજુમ્મા, ઉક્કોસપદે દાવરજુમ્મા, અજહમણુક્કોસપદે સિયં કહજુમ્મા, જાવ-સિય કલિયોગા । एवं जाव-चतुरिन्द्रिया । सेसा पर्णिगदिया जहा वेदिया । पंचिन्द्रियतिरिक्खजोणिया जाव-वेमाणिया जहा नेरइया । सिद्धा जहा वणस्तइकादया ।

૭. [પ્ર૦] इत्थीओ णं भंते ! किं कडजुममा० [उ०] गोयमा ! जहपप्रपदे कडजुममाओ, उक्कोसपदे कडजुममाओ, अज-हमणुक्कोसपदे सिय कडजुममाओ, जाव-सिय कलियोगाओ, एवं असुरकुमारिन्थीओ पि जाव-थणियकुमारइन्थीओ । एवं तिरिक्खजोणियइत्थीओ, एवं मणुसिन्थीओ, एवं जाव-चाणमंतर-जोइसिय-वेमाणियदेविन्थीओ ।

૮. [પ્ર૦] जावतिया णं भंते ! वरा अंधगवण्हणो जीवा तावतिया परा अंधगवण्हणो जीवा ? [उ०] हंता गोयमा ! जावतिया वरा अंधगवण्हणो जीवा तावतिया परा अंधगवण्हणो जीवा । 'सेवं भंते ! सेवं भंते !' चि ।

અટારસમે સપ ચડરથો ઉદેસો સમત્તો ।

૬. [પ્ર૦] हे भगवन् ! वेदंद्रियो सर्वदे ग्रन्थ. [उ०] हे गौतम ! तेओ जवन्यपठनी अपेक्षाए कृत्युग्म अने उत्कृष्टपदे द्वार-युग्म, मध्यमपदे कदाच कृत्युग्म अने उत्कृष्टपदे द्वारयुग्म तथा मध्यमपदे कदाच कृत्युग्म अने यावत्-कदाच कल्योजरूप होय. ए प्रमाणे यावत्-चर्चरिन्द्रिय जीवो सुवां जाणवुं. वाक्कीना एकेंद्रियो, वेदंद्रियोनां पेटे जाणवा. पंचेन्द्रियनिर्यंचो अने यावत्-वैमानिको नैरयिकोनी पेटे समजवा. अने 'सिद्धो वनस्पतिकायिकोनी पेटे जाणवा.

૭. [પ્ર૦] हे भगवन् ! शुं स्त्रीओ कृत्युग्म राशिरूप छे-ट्यादि ग्रन्थ. [उ०] हे गौतम ! तेओ जवन्यपदे कृत्युग्म छे, उत्कृष्ट-पदे पण कृत्युग्म छे, अने मध्यम पदे कदाच कृत्युग्म अने कदाच कल्योजरूप होय छे. ए प्रमाणे असुरकुमारनी यावत्-स्सनितकुमारनी स्त्रीओ होय छे. तिर्यंचयोनिक्खीओ, मनुष्यस्त्रीओ यावत्-वानध्वंतर, ज्योतिषिक अने वैमानिकदेवनां स्त्रीओ पण एमज जाणवी.

૮. [પ્ર૦] हे भगवन् ! जेटला अल्प आयुपवाळा 'अंधक वहिजीवો છે તેટલા ઉત્કૃષ્ટ આયુપવાळा અંધક વહિ જીવો છે' [ઉ૦] हे गौतम ! हा, जेटला अल्प आयुपवाळा अंधक वहि जीवो छे तेटला उत्कृष्ट आयुपवाळा अंधक वहि जीवो छे. हे 'भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

અટારમા શતકમાં ચતુર્થ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

પંચમો ઉદ્દેસો.

૧. [પ્ર૦] दो भंते ! असुरकुमारा एगंसि असुरकुमारावासंसि असुरकुमारदेवत्ताए उववत्ता, तत्थ णं एगे असुरकुमारे देवे पासादीए, दरिसणिजे, अमिरूवे, पडिरूवे; एगे असुरकुमारे देवे से णं नो पासादीए-नो दरिसणिजे, नो अमिरूवे, नो पडिरूवे, से कहमेयं भंते ! एवं ? [उ०] गोयमा ! असुरकुमारा देवा दुविहा पन्नत्ता, तं जहा-वेउच्चियसरीरा य अवेउ-च्चियसरीरा य; तत्थ णं जे से वेउच्चियसरीरे असुरकुमारे देवे से णं पासादीए, नाव-पडिरूवे; तत्थ णं जे से अवेउच्चियसरीरे असुरकुमारे देवे से णं नो पासादीए जाव-नो पडिरूवे [प्र०] से केणट्टेणं भंते ! एवं बुच्चइ-तत्थ णं जे से वेउच्चियसरीरे तं चेव जाव-पडिरूवे ? [उ०] गोयमा ! से जहानामए-इह मणुयलोगंसि डुवे पुरिस्ता भवंति-एगे पुरिस्ते अलंकिय-विभू-

પંચમ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] हे भगवन् ! एक असुरकुमारावासमा वे असुरकुमारो असुरकुमारदेवपणे उत्पन्न थया. तेमानो एक असुरकुमार देव प्रस-न्नता उत्पन्न करनार, दर्शनीय, सुंदर अने मनोहर छे, अने बीजो असुरकुमार देव प्रसन्नता उत्पन्न करनार, दर्शनीय, सुंदर अने मनोहर नहीं, तो हे भगवन् ! एम होवानुं शुं कारण ? [उ०] हे गौतम ! असुरकुमार देवो वे प्रकारना क्ख्या छे, ते आ प्रमाणे-वैज्जिय-विभूषित शरीरवाळा अने अवैज्जिय-अविभूषितशरीरवाळा. तेमा जे असुरकुमार देव विभूषित शरीरवाळो छे ते प्रसन्नता उत्पन्न करनार अने मनोहर छे, अने जे असुरकुमार देव अविभूषित शरीरवाळो छे ते प्रसन्नता उत्पन्न करनार अने मनोहर नहीं. [प्र०] हे भगवन् ! शा

વિભૂષિત અસુરકુ-
માર વગેરે દેવો.

૯ * વિદ્વાનો વનસ્પતિકાયિકોની પેટે જવન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પદ નથી, કારણ કે તેઓની સહ્યા વધતી જતી હોવાથી તેઓ અનિયત પરિમાણ રૂપે હોય છે.

૮ † ટીકાકાર 'અંધક-અહિપ, વૃક્ષ; તેને આશ્રયી રહેલો વહિ-વાદર અમ્નિકાયિક જીવો' આવો અર્થ કરે છે, વીજા સાચાથી 'અંધક-સૂક્ષ્મનામ-કર્મના ઉદયથી અપ્રકાશક-પ્રકાશ નહિ કરનાર અમ્નિ, અર્થાત્ સૂક્ષ્મઅમ્નિકાયિક જીવો' આવો અર્થ કરે છે.

૧ ‡ વેદંદ્રિયામા પ્રથમ, દેવ સામાનિક-અટકાર વગેરે વિભૂષા રહિત રહે છે, ત્યાર પછી અસુરને અલંકાર પહેરી વિભૂષિત થાય છે.

સિપ, એ પુરિસે અળંકિયવિભૂસિપ, અપ્પસિ ણં ગોયમા ! દોણ્ઠં પુરિસાણં કયરે પુરિસે પાસાદીપ, જાવ-પડિરૂવે, કયરે પુરિસે નોં પાસાદીપ, જાવ-નો પડિરૂવે, જે વા સે પુરિસે અળંકિયવિભૂસિપ, જે વા સે પુરિસે અળંકિયવિભૂસિપ ? ભગવં ! તત્થ જે સે પુરિસે અળંકિયવિભૂસિપ સે ણં પુરિસે પાસાદીપ, જાવ-પડિરૂવે, તત્થ ણં જે સે પુરિસે અળંકિયવિભૂસિપ સે ણં પુરિસે નો પાસાદીપ, જાવ-નો પડિરૂવે, સે તેણદ્દેણં જાવ-નો પડિરૂવે !

૨. [પ્ર૦] દો મંતે ! નાગકુમારા દેવા અંગંસિ નાગકુમારાવાસંસિં ? [ઉ૦] એવં ચેવ જાવ-થણિયકુમારા ! વાળમંતર-જોતિસિય-વેમાણિયા એવં ચેવ !

૩. [પ્ર૦] દો મંતે ! નેરતિયા અંગંસિ નેરતિયાવાસંસિ નેરતિયત્તાપ ઉવવન્ના, તત્થ ણં એગે નેરદ્દપ મહાકમ્મતરાપ ચેવ જાવ-મહાવેયણતરાપ ચેવ; એગે નેરદ્દપ અપ્પકમ્મતરાપ ચેવ, જાવ-અપ્પવેયણતરાપ ચેવ; સે કહમેયં મંતે ! એવં ? [ઉ૦] ગોયમા ! નેરદ્દયા ડુવિહા પન્નત્તા તં જહા-માયિમિચ્છદિટ્ઠિઉવવન્નગા ય અમાયિસમ્મદિટ્ઠિઉવવન્નગા ય । તત્થ ણં જે સે માયિમિચ્છદિટ્ઠિઉવવન્નપ નેરદ્દપ સે ણં મહાકમ્મતરાપ ચેવ જાવ-મહાવેયણતરાપ ચેવ; તત્થ ણં જે સે અમાયિસમ્મદિટ્ઠિઉવવન્નપ નેરદ્દપ સે ણં અપ્પકમ્મતરાપ ચેવ જાવ-અપ્પવેયણતરાપ ચેવ ।

૪. [પ્ર૦] દો મંતે ! અસુરકુમારાં [ઉ૦] એવં ચેવ, એવં અર્ગિદિય-વિર્ગલિદિયવજં જાવ-વેમાણિયા ।

૫. [પ્ર૦] નેરદ્દપ ણં મંતે ! અણંતરં ઉચ્છટ્ઠિત્તા જે ભવિપ પંચિંદિયતિરિક્ખજોણિપ્પસુ ઉવવજ્જિત્તપ સે ણં મંતે ! કયરં આડયં પડિસંવેદેતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! નેરદ્દયાડયં પડિસંવેદેતિ, પંચિંદિયતિરિક્ખજોણિયાડપ સે પુરઓ કડે ચિટ્ઠતિ, એવં મણુસ્સેસુ વિ, નવરં મણુસ્સાડપ સે પુરઓ કડે ચિટ્ઠદ્દ ।

૬. [પ્ર૦] અસુરકુમારા ણં મંતે ! અણંતરં ઉચ્છટ્ઠિત્તા જે ભવિપ પુઠવિકાદ્દપ્પસુ ઉવવજ્જિત્તપ-પુચ્છા । [ઉ૦] અસુરકુમારાડયં પડિસંવેદેતિ, પુઠવિકાદ્દયાડપ સે પુરઓ કડે ચિટ્ઠદ્દ, એવં જો જહિં ભવિઓ ઉવવજ્જિત્તપ તસ્સ તં પુરઓ કડં

કારણથી એમ કહો છો કે અલંકૃત-વિભૂષિત શરીરવાળો અસુરકુમાર દેવ યાવત્-મનોહર છે અને વીજો અસુરકુમાર દેવ મનોહર નથી ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ‘આ મનુષ્યલોકમા જેમ કોઈ વે પુરુષો હોય, તેમાં એક પુરુષ આભૂષણોથી અલંકૃત અને વિભૂષિત હોય અને એક પુરુષ અલંકૃત અને વિભૂષિત ન હોય. હે ગૌતમ ! એ વસ્ત્રે પુરુષોમા કયો પુરુષ પ્રસન્નતા ઉત્પન્ન કરનાર અને મનોહર હોય અને કયો પુરુષ અપ્રસન્નતા કરનાર યાવત્-અમનોહર હોય, જે પુરુષ અલંકૃત વિભૂષિત હોય તે કે જે પુરુષ અલંકૃત વિભૂષિત હોતો નથી તે ?’ હે ભગવન્ ! તેમાં જે પુરુષ અલંકૃત વિભૂષિત હોય છે તે પુરુષ પ્રાસાદીય યાવત્-મનોહર છે અને જે પુરુષ અલંકૃત વિભૂષિત નથી હોતો તે પુરુષ પ્રાસાદીય યાવત્-મનોહર નથી. તે માટે હે ગૌતમ ! તે અસુરકુમાર યાવત્-મનોહર નથી.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વે નાગકુમારદેવો એક નાગકુમારાવાસમા નાગકુમાર દેવપણે ઉત્પન્ન થયા-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] પૂર્વ પ્રમાણે સમજવું. એ પ્રમાણે યાવત્-સ્થાનિતકુમારો સુધી જાણવું. વ્યાનવ્યંતર, જ્યોતિષિક અને વૈમાનિક સંબંધે પણ એક પ્રમાણે જાણવું.

નાગકુમાર.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એક નરકાવાસમાં વે નૈરયિકો નૈરયિકપણે ઉત્પન્ન થાય, તેમાનો એક નૈરયિક મહાકર્મવાળો યાવત્-મહાવેદનાવાળો હોય, અને એક નૈરયિક અલ્પ કર્મવાળો યાવત્-અલ્પવેદનાવાળો હોય તો હે ભગવન્ ! એમ કેવી રીતે હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! નૈરયિકો વે પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-માયી મિથ્યાદૃષ્ટિ ઉત્પન્ન થયેલા અને અમાયિસમ્યગ્દૃષ્ટિ ઉત્પન્ન થયેલા. તેમા જે માયિમિથ્યાદૃષ્ટિ ઉત્પન્ન થયેલા નૈરયિકો છે, તેઓ મહાકર્મવાળા, યાવત્-મહાવેદનાવાળા હોય છે અને જે અમાયી સમ્યગ્દૃષ્ટિ ઉત્પન્ન થયેલા નૈરયિકો છે તેઓ અલ્પકર્મવાળા, યાવત્-અલ્પવેદનાવાળા હોય છે.

અલ્પકર્મવાળા અને મહાકર્મવાળા નૈરયિકો.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વે અસુરકુમારો સંવંધે પ્રશ્ન. [ઉ૦] એ પ્રમાણે સમજવું. એમ ‘એકેન્દ્રિય અને વિકલેન્દ્રિય સિવાય યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે નૈરયિક મરીને તુરત જ પછીના સમયે પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકમા ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કયા આયુપનો અનુભવ કરે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે નૈરયિક આયુપનો અનુભવ કરે છે, અને પંચેન્દ્રિયતિર્યંચયોનિકનું આયુપ આગલ કરે છે-ઉદયામિમુલ કરે છે. એ પ્રમાણે મનુષ્ય વિષે પણ સમજવું. વિશેષ એ કે, તે મનુષ્યનું આયુપ ઉદયામિમુલ કરે છે.

નૈરયિકને મરણ-મયે આ ભવના ફે પરમવના આયુપનો અનુભવ હોય ?

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે અસુરકુમાર મરીને પછીના સમયે તુરત જ પૃથિવીકાયિક જીવોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે અસુરકુમારના આયુપનો અનુભવ કરે છે અને પૃથિવીકાયિકનું આયુપ ઉદયામિમુલ કરે છે. એમ જે જીવ

૪ * એકેન્દ્રિય અને વિકલેન્દ્રિય માયી મિથ્યાદૃષ્ટિ હોય છે, પણ અમાયી સમ્યગ્દૃષ્ટિ હોતા નથી માટે તેઓમાના એકમા સમ્યગ્દર્શન સાક્ષેપ અલ્પ-કર્મતા અને એકમા મિથ્યાદર્શન સાક્ષેપ મહાકર્મતા ઘટતી નથી પણ કથામા મહાકર્મતાજ હોય છે. તેથી ‘એકેન્દ્રિયાદિ સિવાય’ કહ્યું છે.

ચિદ્વૃત્તિ, જત્ય ટિથો તં પડિસંવેદેતિ, જાવ-વેમાણિણ, નવરં પુઢવિકાઈપ્સુ પુઢવિકાઈપ્સુ ઉવવજ્જતિ, પુઢવિકાઈયાડયં પડિ-સંવેવતિ, અન્ને ય સે પુઢવિકાઈયાડય પુરથો કડે ચિદ્વૃત્તિ, एवं જાવ-મણસ્સો સદ્ધાણે ઉવવાપ્પલ્લો, પગ્ગદાણે તહેવ ।

૭. [પ્ર૦] દો મંતે ! અસુરકુમારા ઇગંસિ અસુરકુમારાવાસંસિ અસુરકુમારદેવત્તાપ ઉવવન્ના, તત્થ ણં ઇમે અસુરકુમારે દેવે ઉજ્જયં વિઠ્ઠિસ્સામીતિ ઉજ્જયં વિઠ્ઠિદ્ધ, વંકં વિઠ્ઠિસ્સામીતિ વંકં વિઠ્ઠિદ્ધ, જં જહા ઇચ્છદ્ધ તં તહા વિઠ્ઠિદ્ધ, ઇમે અસુરકુમારે દેવે ઉજ્જયં વિઠ્ઠિસ્સામીતિ વંકં વિઠ્ઠિદ્ધ, વંકં વિઠ્ઠિસ્સામીતિ ઉજ્જયં વિઠ્ઠિદ્ધ, જં જહા ઇચ્છતિ ણો તં તહા વિઠ્ઠિદ્ધ, સે કહમેયં મંતે ! एवं ? [ઉ૦] ગોયમા ! અસુરકુમારા દેવા ડુવિહા પન્નત્તા, તં જહા-માયિમિચ્છદિદ્ધિઉવવન્નગા ય અમાયિસમ્મદિદ્ધિઉવવન્નગા ય । તત્થ ણં જે સે માયિમિચ્છદિદ્ધિઉવવન્નપ્પ અસુરકુમારે દેવે સે ણં ઉજ્જયં વિઠ્ઠિસ્સામીતિ વંકં વિઠ્ઠિદ્ધતિ, જાવ-ણો તં તહા વિઠ્ઠિદ્ધ, તત્થ ણં જે સે અમાયિસમ્મદિદ્ધિઉવવન્નપ્પ અસુરકુમારે દેવે સે ઉજ્જયં વિઠ્ઠિસ્સામીતિ જાવ-તં તહા વિઠ્ઠિદ્ધ ।

૮. [પ્ર૦] દો મંતે ! નાગકુમારા૦ ? [ઉ૦] एवं ચેવ । एवं જાવ-થણિયકુમારા । વાણમંતર-જોડસિય-વેમાણિયા एवं ચેવ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે !' ત્તિ ।

અદારસમે સપ્ત પંચમો ઉદેસો સમત્તો ।

જ્યાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તેનું આયુષ્ય ઉદયાભિમુખ કરે છે અને જ્યાં રહેલો છે તેનું આયુષ્ય અનુભવે છે. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું. વિશેષ એ કે, જે પૃથિવીકાયિક જીવ પૃથિવીકાયિકમાં જ ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે પૃથિવીકાયિકનું આયુષ્ય અનુભવે છે અને વીજું પૃથિવીકાયિકનું આયુષ્ય ઉદયાભિમુખ કરે છે. એમ યાવત્-મનુષ્યો સુધી સ્થાનનાં ઉત્પાદ સંભવે કહેવું. પરસ્થાનનાં ઉત્પાદ સંભવે પણ પૂર્વ પ્રકારે કહેવું.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એક અસુરકુમારાવાસમા વે અસુરકુમારો અસુરકુમારદેવપણે ઉત્પન્ન થાય, તેમાંથી એક અસુરકુમારદેવ ઋજુ-સરલ રૂપ વિકુર્વવા ધારે તો તે ઋજુ વિકુર્વ શકે છે અને વાંકું રૂપ વિકુર્વવા ધારે તો તે વાંકું વિકુર્વ શકે છે; જેવા પ્રકારનું અને જેવું રૂપ વિકુર્વવા ઇચ્છે તેવા પ્રકારનું તેવું રૂપ વિકુર્વે છે. અને એક અસુરકુમારદેવ ઋજુ વિકુર્વવા ધારે તો તે વાંકું રૂપ વિકુર્વ શકે છે અને જો વાંકું રૂપ વિકુર્વવા ધારે તો તે ઋજુરૂપ વિકુર્વ શકે છે. જે પ્રકારે અને જેવા રૂપને વિકુર્વવા ઇચ્છે તેવા પ્રકારે અને તેવું રૂપ વિકુર્વ શકતો નથી; તો હે ભગવન્ ! તેનું શું કારણ ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અસુરકુમારદેવો વે પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-માયી મિથ્યાદૃષ્ટિ ઉત્પન્ન થયેલા અને અમાયી સમ્યગ્દૃષ્ટિ ઉત્પન્ન થયેલા. તેમાં જે માયી મિથ્યાદૃષ્ટિ ઉત્પન્ન થયેલો અસુરકુમાર દેવ છે તે ઋજુરૂપ વિકુર્વવા ધારે તો વાંકું કરે છે, યાવત્-જેવું રૂપ વિકુર્વવા ધારે છે તેવું રૂપ વિકુર્વ શકતો નથી. અને જે અમાયી સમ્યગ્દૃષ્ટિ અસુરકુમાર છે તે ઋજુરૂપ વિકુર્વવા ધારે તો તે તેવું રૂપ યાવત્-વિકુર્વ શકે છે.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વે નાગકુમારો-ઈત્યાદિ પ્રશ્ન અને ઉત્તર પૂર્વ પ્રમાણે જાણવા. એ પ્રમાણે યાવત્-સ્થાનિકકુમારો સુધી જાણવું. વાનવ્યંતરો, જ્યોતિષિકો અને વૈમાનિકો સંભવે પણ એમ જ જાણવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમ જ છે, હે ભગવન્ ! તે એમ જ છે'.

અદારમા શતકમાં પંચમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

છઠ્ઠો ઉદેસો.

૧. [પ્ર૦] ફાણિયગુલે ણં મંતે ! કતિવન્ને, કતિગંધે, કતિરસે, કતિફાસે પ્પણ્ણત્તે ? [ઉ૦] ગોયમા ! ઇત્થ ણં દો નયા મંથંતિ, તં જહા-નિચ્છંદિયનપ્પ ય વાવહારિયનપ્પ ય । વાવહારિયનયસ્સ ગોદ્ધે ફાણિયગુલે, નેચ્છંદિયનયસ્સ પંચવન્ને ડુગંધે પંચરસે અટ્ટફાસે પન્નત્તે ।

પષ્ટ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ફાણિત-પ્રવાહી ગોળ કેટલાક વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શવાળો હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અહિં નૈશ્વ-યિક અને વ્યાવહારિક એ વે નયો વિવક્ષિત છે, વ્યાવહારિક નયની અપેક્ષા ફાણિત ગોળ મધુર રસવાળો (ગલ્બો) કહ્યો છે, અને નૈશ્વ-યિક નયની અપેક્ષા પાંચ વર્ણ, વે ગંધ, પાંચ રસ અને આઠ સ્પર્શવાળો છે.

૭ * કેટલાક દેવો પોતાની ઇચ્છા પ્રમાણે ઋજુ કે વક રૂપો વિકુર્વ શકે છે અને કેટલાક દેવો પોતાની ઇચ્છા મુજબ રૂપો વિકુર્વ શકતા નથી, તેનું કારણ ક્રમશઃ આર્જવતા અને સમ્યગ્દર્શનનિમિત્તક બાધેલ તીવ્ર રસવાળું વૈક્રિયનામ કર્મ અને માયામિથ્યાદર્શનનિમિત્તક બાધેલું મન્દરસવાળું વૈક્રિય-નામ કર્મ છે. તેથી એન કહ્યું છે કે અમાયી સમ્યગ્દૃષ્ટિ દેવો ઇચ્છા મુજબ રૂપો વિકુર્વ શકે છે, અને માયી મિથ્યાદૃષ્ટિ દેવ ઇચ્છા મુજબ વિકુર્વ શકતો નથી, પણ ઇચ્છાવિરુદ્ધ રૂપો વિકુર્વે છે'.

૨. [પ્ર૦] ભમરે નં મંતે ! કતિવન્ને૦—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! 'પત્ય નં દો નયા ભવંતિ, તં જહા—નિચ્છદ્યનય ય વાવહારિયનય ય । વાવહારિયનયસ્સ કાલપ ભમરે, નેચ્છદ્યનયસ્સ પંચવન્ને, જાવ—અટ્ટુફાસે પન્નત્તે ।

૩. [પ્ર૦] સુયપિચ્છે નં મંતે ! કતિવન્ને૦ ? [ઉ૦] એવં ચેવ, નવરં વાવહારિયનયસ્સ 'નીલપ સુયપિચ્છે, નેચ્છદ્યન-યસ્સ પંચવન્ને, સેસં તં ચેવ । એવં એપ્પણં અભિલાવેણં લોહિયા મંજિટ્ટિયા, પૌતિયા હાલિદ્દા, સુક્કિલ્લપ સંસે, સુભિગંધે કોટ્ટે, દુર્ભિગંધે મયગસરીરે, તિત્તે નિંવે, કહુયા સુંઠી, કસાપ કવિટ્ટે, અંવા અંવિલિયા, મહુરે ચંડે, કક્કલ્લે વરે, મડપ નવળીપ, ગરુપ અપ, લહુપ ઉલ્લુપપત્તે, સીપ હિમે, ઉસિણે અગણિકાપ, ણિદ્ધે તેલ્લે ।

૪. [પ્ર૦] છારિયા નં મંતે !—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! 'પત્ય દો નયા ભવંતિ, તં જહા—નિચ્છદ્યનય ય વાવહારિયનય ય, વાવહારિયનયસ્સ લુક્કા છારિયા, નેચ્છદ્યનયસ્સ પંચવન્ના, જાવ—અટ્ટુફાસા પન્નત્તા ।

૫. [પ્ર૦] પરમાણુપોગ્ગલે નં મંતે ! કતિવન્ને, જાવ—કતિફાસે પન્નત્તે ? [ઉ૦] ગોયમા ! એગવન્ને, એગગંધે, એગરસે, ટુફાસે પન્નત્તે ।

૬. [પ્ર૦] ટુપપસિપ નં મંતે ! ચંધે કતિવન્ને—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સિય એગવન્ને, સિય ટુવન્ને, સિય એગગંધે, સિય ટુગંધે, સિય એગરસે, સિય ટુરસે, સિય ટુફાસે, સિય તિફાસે, સિય ચડફાસે પન્નત્તે । એવં તિપપસિપ વિ, નવરં સિય એગવન્ને, સિય ટુવન્ને, સિય તિવન્ને । એવં રસેસુ વિ, સેસં જહા ટુપપસિયસ્સ । એવં ચડપપસિપ વિ, નવરં સિય એગ-વન્ને, જાવ—સિય ચડવન્ને । એવં રસેસુ વિ, સેસં તં ચેવ । એવં પંચપપસિપ વિ, નવરં સિય એગવન્ને, જાવ—સિય પંચવન્ને, એવં રસેસુ વિ, ગંધાસા તહેવ । જહા પંચપપસિયો એવં જાવ—અસંલેક્ષપપસિયો ।

૭. [પ્ર૦] સુહુમપરિણપ નં મંતે ! અણંતપપસિપ ચંધે કતિવન્ને ? [ઉ૦] જહા પંચપપસિપ તહેવ નિરવસેસં ।

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ભ્રમર કેટલા વર્ણવાળો છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અહિં વ્યાવહારિક અને નૈશ્વયિક એ વે નયો છે, વ્યાવહારિકનયની દૃષ્ટિથી ભ્રમર કાલો છે, અને નૈશ્વયિકનયની દૃષ્ટિથી ભ્રમર પાંચ વર્ણ, વે ગંધ, પાંચ રસ અને આઠ સ્પર્શવાળો છે.

ભ્રમરના વર્ણાદિ.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પોપટની પાંચ કેટલા વર્ણવાળી છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન અને ઉત્તર પૂર્વે પ્રમાણે જાણવો. પરન્તુ વ્યાવહારિક નયની અપેક્ષાએ પોપટની પાંચ લીલી છે અને નૈશ્વયિક નયની અપેક્ષાએ પાંચ વર્ણવાળી—ઇત્યાદિ પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવી. એમ એ પાઠ વહે રાત્રી મજીઠ, પિલ્લી હલ્લદર, ધોલો શંખ, સુગંધી કુષ્ઠ—પટવાસ, દુર્ગંધી મહદું, તિક્ત—કડવો લીમડો, કટુક—તીંચી સુંઠ, તૂરં કોટું, ચાટી આમલો, મધુર—ગાલી ચાંડ, કર્કશ વજ્ર, મૃદુ—સુંવાલું માલખ, ભારે લોટું, હલ્લું ઉલ્લુકપત્ર—વોરડીનું પાંદડું, ઠંડો હિમ, ઉષ્ણ અગ્નિકાય, અને ક્ષિપ્ત તેલ વિષે પણ જાણવું.

પોપટની પાસના વર્ણાદિ.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! રાક્ષ કેટલા વર્ણવાળી હોય—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અહિં નૈશ્વયિક અને વ્યાવહારિક એ વે નયો છે, તેમા વ્યાવહારિક નયની અપેક્ષાએ રાક્ષ લુલી—રુક્ષસ્પર્શવાળી છે, અને નિશ્વયનયની અપેક્ષાએ રાક્ષ પાંચ વર્ણવાળી, યાવત્—આઠ સ્પર્શવાળી છે.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરમાણુપુદ્ગલ કેટલા વર્ણવાળો, યાવત્—કેટલા સ્પર્શવાળો હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એકવર્ણવાળો, એકગંધવાળો, એકરસવાળો અને વે સ્પર્શવાળો હોય છે.

પરમાણુના વર્ણાદિ.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ કેટલા વર્ણવાળો—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કદાચ એક વર્ણવાળો, કદાચ વે વર્ણવાળો, કદાચ એક ગંધવાળો કદાચ વે ગંધવાળો, કદાચ એક રસવાળો કદાચ વે રસવાળો, અને કદાચ વે સ્પર્શવાળો, કદાચ ત્રણ સ્પર્શવાળો, અને કદાચ ચાર સ્પર્શવાળો પણ હોય છે. એ પ્રમાણે ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ પણ જાણવો, વિશેષ એ કે તે કદાચ એક વર્ણવાળો, કદાચ વે વર્ણવાળો અને કદાચ ત્રણ વર્ણવાળો હોય, એમ રસસંબંધે પણ એ પ્રમાણે યાવત્—ત્રણ રસવાળો હોય. વાકી વધું દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધની પેઠે જાણવું. એમ ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ વિષે પણ જાણવું. વિશેષ એ કે, તે કદાચ એક વર્ણવાળો, યાવત્—કદાચ ચાર વર્ણવાળો પણ હોય. રસ સંબંધે પણ એમ જ જાણવું. અને વાકી વધું પૂર્વોક્ત રીતે સમજવું. એ રીતે પંચપ્રદેશિક સ્કંધને વિષે પણ સમજવું. વિશેષ એ કે, તે કદાચ એક વર્ણવાળો, યાવત્—કદાચ પાંચ વર્ણવાળો પણ હોય, એ પ્રમાણે રસને વિષે પણ જાણવું. ગંધ અને સ્પર્શ પૂર્વવત્ જાણવા. જેમ પંચપ્રદેશિક સ્કંધ સંબંધે કહ્યું, તેમ યાવત્—અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધ સંબંધે પણ કહેવું.

દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ.

ત્રિપ્રદેશિકાદિ સ્કંધો

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સૂક્ષ્મપરિણામવાળો અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ કેટલા વર્ણવાળો હોય—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] પંચપ્રદેશિક સ્કં-ધની પેઠે વધું કહેવું.

અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ.

૮. [પ્ર૦] વાદરપરિણે પં મંતે ! અર્ણતપણસિયે રાંધે કતિવન્ને-પુછા । [૩૦] ગોયમા ! સિયે યગવન્ને, જાવ-સિયે પંચવન્ને, સિયે યગગંધે, સિયે ડુગંધે, સિયે યગરસે, જાવ-સિયે પંચરસે, સિયે ચડફાસે, જાવ-સિયે અટ્ટફાસે પન્નચે ! 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ ।

અદ્વારસમે સણ છટ્ટઓ ઉદ્દેસો સમત્તો ।

૮. [પ્ર૦]-હે ભગવન્ ! વાદર-સ્થૂલપરિણામવાળો અનંતપ્રદેશિકસ્કંધ, કેટલા વર્ણવાળો હોય-શ્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! તે કદાચ એક વર્ણવાળો, યાવત્-કદાચ પાંચ વર્ણવાળો, કદાચ એક ગંધવાળો, કદાચ બે ગંધવાળો, કદાચ એક રસવાળો, યાવત્-કદાચ પાંચ રસવાળો અને કદાચ ચાર સ્પર્શવાળો, કદાચ પાંચ સ્પર્શવાળો, યાવત્-કદાચ આઠ સ્પર્શવાળો પણ હોય. હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

અદ્વારમા શતકમાં પદ્ય ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

સત્તમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] રાયગિહે જાવ-પવં વયાસી-અન્નઉત્થિયા પં મંતે ! યવમાદ્ધપ્યંતિ, જાવ-પરુવેતિ-‘પવં ચલુ કેવલી જન્મપ્રાપ્તેણ આતિદ્વે સમાણે આહ્ય દો ભાસાઓ ભાસતિ, તં જદ્દા-મોસં વા, સચ્ચામોસં વા, સે કદ્દમેયં મંતે ! પવં ? [૩૦] ગોયમા ! જણં તે અન્નઉત્થિયા જાવ-જે તે યવમાદ્ધસુ મિચ્છં તે યવમાદ્ધસુ; અહં પુણ ગોયમા ! યવમાદ્ધપ્રાપ્તિમિ ૪-નો ચલુ કેવલી જન્મપ્રાપ્તેણ આદ્ધસતિ, નો ચલુ કેવલી જન્મપ્રાપ્તેણ આતિદ્વે સમાણે આહ્ય દો ભાસાઓ ભાસતિ, તં જદ્દા-મોસં વા સચ્ચામોસં વા, કેવલી પં અસાવજ્ઞાઓ અપરોચધાદ્યાઓ આહ્ય દો ભાસાઓ ભાસતિ, તં જદ્દા-સર્ધ વા અસચ્ચામોસં વા ।

૨. [પ્ર૦] કતિવિદે પં મંતે ! ઉવહી પન્નચે ? [૩૦] ગોયમા ! તિવિદે ઉવહી પન્નચે, તં જદ્દા-કમ્મોવહી, સરીરોવહી, વાહિરમંડમત્તોવગરણોવહી ।

૩. [પ્ર૦] નેરહયાણં મંતે !-પુછા । [૩૦] ગોયમા ! ડુવિદે ઉવહી પન્નચે, તં જદ્દા-કમ્મોવહી ય સરીરોવહી ય, 'સેસાણં તિવિદે ઉવહી યગિંદિયવજ્ઞાણં જાવ-વેમાણિયાણં । યગિંદિયાણં ડુવિદે ઉવહી પન્નચે, તં જદ્દા-કમ્મોવહી ય સરીરોવહી ય ।

૪. [પ્ર૦] કતિવિદે પં મંતે ! ઉવહી પન્નચે ? [૩૦] ગોયમા ! તિવિદે ઉવહી પન્નચે, તં જદ્દા-સચ્ચિત્તે, અચ્ચિત્તે, મીસપ, પવં નેરહયાણં ચિ, પવં નિરવસેસં જાવ-વેમાણિયાણં ।

સત્તમ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] રાજગૃહ નગરમા ભગવાન્ ગૌતમ યાવત્-આ પ્રમાણે વોલ્યા કે હે ભગવન્ ! અન્યતીર્થિકો આ પ્રમાણે વ્રહે છે, યાવત્-પ્રસ્તુપે છે કે, એ પ્રમાણે ચરેચર કેવલી યક્ષના આવેશથી આવિદ યદ્દેને કદાચ વે માપા વોલે છે, તે આ પ્રમાણે-‘મૃષામાપા અને સત્ત-મૃષા-મિશ્ર માપા.’ તો હે ભગવન્ ! એ પ્રમાણે કેમ હોઈ શકે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જે અન્યતીર્થિકોએ યાવત્-એમ જે કહું છે, તેઓએ તે અસત્ય કહું છે. હે ગૌતમ ! હું એમ કહું છું, યાવત્-પ્રસ્તુપું છું કે, એ પ્રમાણે ચરેચર કેવલજ્ઞાની યક્ષના આવેશથી આનિદ થતા નથી, અને યક્ષના આવેશથી આવિદ યદ્દેને કેવલી વે માપા-અસત્ય અને સત્યાસત્ય-મિશ્રમાપા વોલતા પણ નથી. કેવલી તો પાપવ્યાપાર વિનાની અને વીજાનો ઉપવાત ન કરે તેવી વે માપા કદાચ વોલે છે. તે વે માપાઓ આ પ્રમાણે, સત્ય અને અસત્યામૃષા-સત્ય પણ નહિ અને અસત્ય પણ નહિ એવી માપા.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ઉપધિ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ‘ઉપધિ ત્રણ પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે-૧ કર્મોપધિ, ૨ શરીરોપધિ, ૩ વાહ્યમાંડમાત્રોપકરણોપધિ.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરથિકોને કેટલા પ્રકારનો ઉપધિ કહ્યો છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓને વે પ્રકારનો ઉપધિ કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે-કર્મરૂપ ઉપધિ અને શરીરરૂપ ઉપધિ. એકંદ્રિય જીવો સિવાય વધા જીવોને યાવત્-ધૈમાનિકો સુધી ત્રણે પ્રકારનો ઉપધિ હોય છે. એકંદ્રિય જીવોને કર્મરૂપ અને શરીરરૂપ એમ વે પ્રકારનો ઉપધિ હોય છે.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ઉપધિ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ઉપધિ ત્રણ પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે-૧ સચ્ચિત્ત, ૨ અચ્ચિત્ત અને ૩ મિશ્ર-સચ્ચિત્તચ્ચિત્ત. એ પ્રમાણે નૈરથિકોથી માઠી યાવત્-ધૈમાનિકો સુધી (ચોવીસ દંડકને આશ્રયી) ત્રણે પ્રકારનો ઉપધિ જાણવો.

૨ * જીવનનિર્વાહના ઉપયોગી શરીર વસ્તુદિને ઉપધિ કહે છે, તેના વે પ્રકાર છે-આન્તર અને વાહ્ય. કર્મ અને શરીર આન્તર ઉપધિ છે અને વસ્ત્રપાત્રાદિ વસ્તુઓ વાહ્ય ઉપધિ છે.

૪ † નૈરથિકોથી માઠી ધૈમાનિક સુધી ચોવીસ દંડકને ત્રણે પ્રકારનો ઉપધિ જાણવો. તેમા નારકોને સચ્ચિત્ત ઉપધિ શરીર, અચ્ચિત્ત ઉપધિ ઉત્પત્તિ-સ્થાન અને શ્વાસોચ્છ્વાસાદિ ચુક્ત સચેતનાચેતનરૂપ મિશ્ર ઉપધિ કહેવાય છે-ટીકા.

યક્ષાનિદ કેવલી મ-
ત્ત્ય કે અમત્ય વોલે તે
સવન્ને અન્યતીર્થિકત્ત
મન્યવ્ય.

ઉપધિના ત્રણ
પ્રકાર

ઉપધિના ત્રણ
પ્રકાર

૫. [પ્ર૦] કતિવિદે નં મંતે ! પરિગ્ગહે પન્નત્તે ? [ઉ૦] ગોયમા ! તિવિદે પરિગ્ગહે પન્નત્તે, તં જહા—૧ કામપરિગ્ગહે, ૨ સરીરપરિગ્ગહે, ૩ વાહિરગમંડમત્તોવગરણપરિગ્ગહે ।

૬. [પ્ર૦] નેરદ્યાણં મંતે ! ૦ [ઉ૦] एवं जहा उवहिणा दो दंडगा भणिया तद्वा परिगगहेण वि दो दंडगा भाणियघ्वा ।

૭. [પ્ર૦] કદ્ધવિદે નં મંતે ! પળિહાણે પન્નત્તે ? [ઉ૦] ગોયમા ! તિવિદે પળિહાણે પન્નત્તે, તં જહા—મળપળિહાણે, વદ્ધ-પળિહાણે, કાયપળિહાણે ।

૮. [પ્ર૦] નેરદ્યાણં મંતે ! કદ્ધવિદે પળિહાણે પન્નત્તે ? [ઉ૦] एवं चेव, एवं जाव—थणियकुमाराणं ।

૯. [પ્ર૦] પુઢચિકાદ્યાણં પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! એ કાયપળિહાણે પન્નત્તે । एवं जाव—वणस्सइकादयाणं ।

૧૦. [પ્ર૦] વેદ્ધિયાણં પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ડુવિદે પળિહાણે પન્નત્તે, તં જહા—વદ્ધપળિહાણે ય કાયપળિહાણે ય, एवं जाव—चउरिदियाणं, सेसाणं तिविदहे वि जाव—वेमाणियाणं ।

૧૧. [પ્ર૦] કતિવિદે નં મંતે ! દુપ્પળિહાણે પન્નત્તે ? [ઉ૦] ગોયમા ! તિવિદે દુપ્પળિહાણે પન્નત્તે, તંજહા—મળદુપ્પળિ-હાણે, જહેવ પળિહાણેણં દંડગો ભણિઓ તહેવ દુપ્પળિહાણેણ વિ ભણિયઘ્વો ।

૧૨. [પ્ર૦] કતિવિદે નં મંતે ! સુપ્પળિહાણે પન્નત્તે ? [ઉ૦] ગોયમા ! તિવિદે સુપ્પળિહાણે પન્નત્તે, તંજહા—મળસુપ્પ-ળિહાણે, વદ્ધસુપ્પળિહાણે, કાયસુપ્પળિહાણે ।

૧૩. [પ્ર૦] મણુસ્સાણં મંતે ! કદ્ધવિદે સુપ્પળિહાણે પન્નત્તે ? [ઉ૦] एवं चेव । 'सेवं मंते ! सेवं मंते !' त्ति जाव—विहरति । तए णं समणे मगवं महावीरे जाव—वहिया जणवयविहारं विहरइ ।

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરિગ્રહ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પરિગ્રહ ત્રણ પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે— ૧ કર્મપરિગ્રહ, ૨ શરીરપરિગ્રહ અને ૩ વાહ્ય વસ્ત્રપાત્રાદિ ઉપકરણરૂપ પરિગ્રહ.

પરિગ્રહના પ્રકાર.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકોને કેટલા પ્રકારનો પરિગ્રહ હોય છે ? [ઉ૦] જેમ ઉપધિસંવંધે વે દંડક કહ્યા તેમ પરિગ્રહ-વિષે પણ વે દંડક કહેવા.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પ્રણિધાન કેટલા પ્રકારનું કહ્યું છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પ્રણિધાન ત્રણ પ્રકારનું કહ્યું છે, તે આ પ્રમાણે— ૧ મનપ્રણિધાન, ૨ વચનપ્રણિધાન અને ૩ કાયપ્રણિધાન.

પ્રણિધાનના પ્રકાર.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકોને કેટલા પ્રકારનું પ્રણિધાન હોય છે ? [ઉ૦] ઉપર કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. એ યાવત્—સ્તનિન-કુમારો સુધી સમજવું.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પૃથિવીકાયિક સંવંધે પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને એક કાયપ્રણિધાન હોય છે, એ પ્રમાણે યાવત્—વનસ્પતિકાયિક જીવો સુધી જાણવું.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વેદ્ધિય જીવ સંવંધે પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને વે પ્રકારનું પ્રણિધાન હોય છે. તે આ પ્રમાણે—વચ-નપ્રણિધાન અને કાયપ્રણિધાન. એ પ્રમાણે યાવત્—ચરિરિદિય જીવો સુધી જાણવું. વાકી વધા જીવોને યાવત્—ઐમાનિકો સુધી ત્રણે પ્રકાર-નું પ્રણિધાન હોય છે.

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દુપ્પ્રણિધાન કેટલા પ્રકારનું કહ્યું છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! દુપ્પ્રણિધાન ત્રણ પ્રકારનું કહ્યું છે, તે આ પ્રમાણે—મનદુપ્પ્રણિધાન, વચનદુપ્પ્રણિધાન અને કાયદુપ્પ્રણિધાન, જેમ પ્રણિધાન વિષે દંડક કહ્યો, તેમ દુપ્પ્રણિધાન વિષે પણ કહેવો.

દુપ્રણિધાનના પ્રકાર.

૧૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સુપ્રણિધાન કેટલા પ્રકારનું છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સુપ્રણિધાન ત્રણ પ્રકારનું છે, તે આ પ્રમાણે—મન-સુપ્રણિધાન, વચનસુપ્રણિધાન અને કાયસુપ્રણિધાન.

સુપ્રણિધાન.

૧૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! મનુષ્યોને કેટલા પ્રકારનું સુપ્રણિધાન હોય છે ? [ઉ૦] ત્રણે પ્રકારનું સુપ્રણિધાન હોય છે. અને એ પ્રમાણે યાવત્—ઐમાનિકો સુધી જાણવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે' એમ કરી પૂજ્ય ગૌતમ ન્યાની યાવત્—ગિરે છે. ત્યાર પછી શ્રમણ મળનંત મહાવીર યાવત્—વહારના વેશોમાં વિહરે છે.

૫ * ઉપધિ અને પરિગ્રહના મેદ દટલો છે કે જીવનનિર્વાહમાં ઉપકારક કર્મ, શરીર અને વસ્ત્રદિ ઉપધિ કહેવાય છે અને મેદ મનુષ્યદિની સહીત ધ્યાન ત્યારે તે પરિગ્રહ કહેવાય છે —ટીકા.

૭ † વેદ્ધિય પ્રકારના નિધિત આત્મનમા મન, વચન અને કાયયોગને સ્થિર કરવા તે પ્રણિધાન.

૧ મં સુ.

૧૪. તેણં કાલેણં તેણં સમણં રાયગિદ્દે નામં નગરે । ગુણસિલપ ચેદ્દપ । યગ્ગઝો । જાવ-પુદ્ધવિસિલાપટ્ઠઝો । તસ્સ
ખં ગુણસિલસ્સ ચેદ્દયસ્સ અદૂરસામંતે વહ્ધવે અગ્ગરુત્થિયા પરિવસંતિ, તં જદ્ધા-કાલોદાયી, સેલોદાયી, પવં જદ્ધા સત્તમ-
સપ અગ્ગરુત્થિયદ્દેસપ જાવ-સે કહમેયં મગ્ગે एवं ? તત્થ ણં રાયગિદ્દે નગરે મહુપ નામં સમણોવાસપ પરિવસતિ, અદ્દે, જાવ-
અપરિમૂપ, અભિગયં જાવ-વિહરતિ । તપ ણં સમણે મગ્ગં મહાવીરે અગ્ગયા કદ્ધાપિ પુદ્ધાણુપુદ્ધિં ચરમાણે જાવ-સમોસદ્દે,
પરિસા જાવ-પણ્ણુવાસતિ । તપ ણં મહુપ સમણોવાસપ ઈમંસે કદ્ધાપ લલ્લદ્દે સમાણે દ્દટ્ઠુદ્દટ્ઠં જાવ-દ્ધિયપ પ્ધાપ જાવ-
સરીરે સયાઘો ગિદ્ધાઘો પડિનિન્નમમતિ, સં ૨ પડિનિન્નમમિત્તા પાદ્ધિહારપ્પારેણં રાયગિદ્દં નગરં જાવ-નિગ્ગચ્છતિ, નિગ્ગ-
ચ્છિત્તા તેસિં અગ્ગરુત્થિયાણં અદૂરસામંતેણં વીયીવયતિ । તપ ણં તે અગ્ગરુત્થિયા મહુયં સમણોવાસયં અદૂરસામંતેણં વીયી-
વયમાણં પાસંતિ, પાસિત્તા અગ્ગમગ્ગં સદ્ધાવેંતિ, અગ્ગમગ્ગં સદ્ધાવેંત્તા एवं વયાસી-‘एवं खलु देवाणुप्पिया ! अहं इमा कदा
अविउप्पकडा, इमं च णं महुप सण्णोवासप अहं अदूरसामंतें वीइवयद, तं सेयं खलु देवाणुप्पिया ! अहं महुयं सण-
णोवासयं एयमट्ठं पुच्छित्तप’त्ति कट्ठ अग्नमग्नस्स अंतियं एयमट्ठं पडिमुणेंति, अग्नमग्नस्स २ पडिमुणेत्ता जेणेव महुप सण-
णोवासप तेणेव उचागच्छन्ति, उचागच्छित्ता महुयं सण्णोवासयं एवं वदासी-

૧૫. एवं खलु महुया ! तव धम्मायरिप धम्मोवदेसप सण्णे णायपुत्ते पंच अन्थिक्काये पन्नवेइ-जद्दा सत्तमे सप
अग्नरुत्थियद्वेसप, जाव-से कहमेयं महुया ! एवं ? तप णं से महुप सण्णोवासप ते अग्नरुत्थिय एवं वयासी-‘जति कज्जं
कज्जति जाणामो पासामो, अहे कज्जं न कज्जति न जाणामो न पासामो’ । तप णं ते अग्नरुत्थिया महुयं सण्णोवासयं एवं
वयासी-‘केस णं तुमं महुया ! सण्णोवासगाणं भवसि, जे णं तुमं एयमट्ठं न जाणसि न पाससि’ ?

૧૬. તે કાલે તે સમયે *રાજગૃહ નામે નગર હતું. ગુણસિલક નામે ચૈલ હતું. વર્ણક. યાવત્-પૃથિવીશિલાપટ્ઠ હતો, તે ગુણસિલક
ચૈલની આસપાસ ઘણા અન્યતીર્થિકો રહેતા હતા. તે આ પ્રમાણે-‘કાલોદાયી, સેલોદાયી-’ઇલાદિ સત્તમ શતકના અન્યતીર્થિક ઉદ્દેશકનાં
કહ્યા પ્રમાણે યાવત્-‘ए वात एम कैम मानी शक्राय ? त्यां सुधी कहेंवुं. हवे ते राजगृह नगरमां आद्य-धनिक यावत्-कोइयी परामव
न पामे तेवो अने जीवादि तत्त्वो नो जाणकार, महुक नामे श्रमणोपासक-श्रावक रहेंतो हनो. त्वार पछी अहिं अन्य कोइ एक दिवसे
अनुक्रमे विहार करता, यावत्-श्रमण भगवंत महावीर समोसर्या. पर्यदा यावत्-पर्युपासना करे छे. त्वार बाद श्रमण भगवंत महावीर
आच्यानी आ वात सांभळी, हट्ट अने संतुष्ट हृदयवाळो थपेलो महुक श्रमणोपासक, खान करी यावत्-शरीरने अलंકृत करी पोताना घरथी
बहार नीकळी पगे चाली राजगृह नगरनी वचोवच थईने ते अन्यतીर्थिकोनी बहू दूर नहि तेम बहु पासे नहि एवी रीते जाय छे. त्वारे
ते अन्यतીर्थिकोए ते महुक श्रमणोपासकने पोताना पासे थईने जतो जोई, परस्पर एक वीजाने बोलावी आ प्रमाणे कह्युं-‘हे देवानुप्रियो !
ए प्रमाणे खरेखर आपणने आ वात इअलंत विदित छे, अने आ महुक श्रमणोपासक आपणी पासे थईने जाय छे, तो हे देवानुप्रियो !
आपणे ते वात महुक श्रमणोपासकने पूछवी योग्य छे.’ एम विचारी परस्पर ते वात कतूल करी ज्यां महुक श्रमणोपासक छे, त्यां जईने
ते अन्यतીर्थिकोए ते महुक श्रमणोपासकने आ प्रमाणे कह्युं—

૧૭. हे महुक ! ए प्रमाणे खरेखर तारा धर्माचार्य अने धर्मोपदेशक श्रमण ज्ञातपुत्र पांच अस्तिक्काय प्ररूपे छे-इलादि सातमा
शतकना ‘अन्यतીર્થિક ઉદ્દેશકનાં કહ્યા પ્રમાણે વચું કહેવું. યાવત્-હે મહુક ! એ કેવી રીતે માની શકાય ? ત્વાર પછી તે મહુક શ્રમણો-

૧૪ * રાજગૃહ નગરમા જીવાનીવાદિ તત્ત્વો જાતા મહુક નામે શ્રમણોપાસક રહેતો હતો મગવાત્ મહાવીર અનુક્રમે વિહાર કરતા અહિં આવી ગુણસિલ
ચૈલમા સમોસર્યા. મગવત આચ્યાનો વૃત્તાત નામઠી મહુક શ્રાવક પ્રસન્ન અને સંતુષ્ટ થયો અને મગવતને વદન કરવા ધેરથી નીત્કયો. તે ગુણસિલ ચૈલની
આસપાસ કાલોદાયી વગેરે ઘણા અન્યતીર્થિકો રહેતા હતા તેઓએ મહુક શ્રાવકને મગવતને વદન કરવા પાસે થઈને જતો જોયો અને તેઓએ તેને ડમો રાહી
પૂછ્યું કે તમારા ધર્મોપદેશક શ્રમણ જ્ઞાતપુત્ર ધર્માસ્તિકાયાદિ પાંચ અસ્તિકાયાદિ પ્રરૂપણા કરે છે, તે કેવી રીતે માની શકાય ? તું શું ધર્માસ્તિકાયાદિને જાણે છે ?
મહુકે ઉત્તર આપ્યો કે જો મેં કંઈ વસ્તુ કાંઈ કાર્ય કરે તો આપણે તેને કાર્યદ્વારા જાણી શકીએ, પણ તે કાંઈ પણ કાર્ય ન કરે, નિષ્ક્રિય હોય તો આપણે તેને જાણી
શકતા નથી, તેમ જોઈ શકના પણ નથી. તે સામઠી અન્યતીર્થિકોએ ઉપાલમપૂર્વક કહ્યું કે તુ શ્રમણોપાસક છે અને તને ધર્માસ્તિકાયાદિની પણ સ્વર નથી ?
ત્વાર પછી મહુકે તે અન્યતીર્થિકોને નીચે પ્રમાણે ઉત્તર આપ્યો-‘વાસુ વાય છે એ વરોવર છે ? તેવું તપ તમે જાણી કે જોઈ શકો છો ? ગન્ધવાઝા પુદ્ગલો છે
એ મલ છે ? તેને તમે હચો છો ? મસુડને પાર અને ટેવલોરુમા રપો સરેસર છે ? તેને તમે જાણો છો ? તે અન્યતીર્થિકોએ ના કહી એટલે મહુકે તેઓને કહ્યું
કે હપ્પસ્ય મનુષ્ય જે ન જાણે કે ન ડેસે તે વસ્તુ ન હોય તો આ દુનીયામા ઘણી વસ્તુઓનો અભાવ થઈ જાય. માટે હપ્પસ્યથી ધર્માસ્તિકાયાદિ જાણી શકાતા
નથી તેવી તેનો અભાવ વિદ્ય ન થાય. એમ કહી મહુક શ્રાવકે તેઓને નિરુત્તર કર્યા. ત્વાર પછી મહુક શ્રાવક મગવત મહાવીરની પાસે ગયો અને વદન
નમસ્કાર કરી પર્યુપાસના કરવા લાગ્યો. ત્વાર બાદ મગવાત્ મહાવીરે તેને સ્વયંથીને કહ્યું કે હે મહુક ! તું અન્યતીર્થિકોને ઠીક ઉત્તર આપ્યો. જે માગમ
ઘીઠા કે સાંમઝ્યા વિચાય અટ્ટ, અજ્ઞાત અર્થ, હેતુ, પ્રશ્ન કે ઉત્તરને કહે છે તે અર્હતની અને અર્હતે કહેલા ધર્મની આચારના કરે છે. તે સામઠી મહુક
પ્રસન્ન અને સંતુષ્ટ થઈ પોતાને ધેર ગયો.

† મગ. ૪૦. ૩ શ. ૭ પૃ. ૩૬,

‡ અહિં મૂળ પાઠમા ‘અવિઉપ્પકડા’ ગ્રન્થનો અર્થ ‘અભિદ્વાનો’ કહેલો છે’ એવો વીજો અર્થ ટીકાનાર કરે છે.

૧૫ † મગ. ૪૦. ૩ શ. ૭ પૃ. ૧૦ પૃ. ૩૬.

तए णं से महुए समणोवासए ते अन्नउत्थिए एवं वयासी—‘अत्थि णं आउसो ! वाउयाए वाति’ ? हंता अत्थि, तुज्जे णं आउसो ! ‘वाउयायस्स वायमाणस्स रुवं पासह’ ? णो तिण्ठे समट्ठे । अत्थि णं आउसो ! ‘घाणसहगया पोग्गला’ ? हंता अत्थि, ‘तुज्जे णं आउसो ! घाणसहगयाणं पोग्गलाणं रुवं पासह’ ? णो तिण्ठे समट्ठे । अत्थि णं आउसो ! अरणिंसहगए अगणिकाये’ ? ‘हंता अत्थि’ । ‘तुज्जे णं आउसो ! अरणिंसहगयस्स अगणिकायस्स रुवं पासह’ ? णो तिण्ठे समट्ठे । ‘अत्थि णं आउसो ! समुदस्स पारगयाइं रुवाईं’ ? ‘हंता अत्थि’ ‘तुज्जे णं आउसो ! समुदस्स पारगयाइं रुवाईं पासह’ ? णो तिण्ठे समट्ठे । ‘अत्थि णं आउसो ! देवलोगगयाइं रुवाईं’ ? ‘हंता अत्थि’ । ‘तुज्जे णं आउसो ! देवलोगगयाइं रुवाईं पासह’ ? णो तिण्ठे समट्ठे । ‘एवामेव आउसो ! अहं वा तुज्जे वा अन्नो वा छउमत्थो जइ जो जं न जाणइ न पासइ तं सव्वं न भवति, एवं भे सुचहुए लोए ण भविस्सती’ति कट्ठु ते णं अन्नउत्थिए एवं पडिहणइ, एवं पडिहणित्ता जेणेव गुणसिलए चेइए जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता समणं भगवं महावीरं पंचविहेणं अभिगमेणं जाव—पज्जुवासति ।

१६. ‘महुया’ ! दी समणे भगवं महावीरे महुयं समणोवासणं एवं वयासी—‘सुट्ठु णं महुया ! तुमं ते अन्नउत्थिए एवं वयासी, साहू णं महुया ! तुमं ते अन्नउत्थिए एवं वयासी, जे णं महुया ! अट्ठं वा हेउं वा पसिणं वा वागरणं वा अन्नायं अदिट्ठं अस्सुतं अमयं अविण्णायं बहुजणमज्जे आघवेति पन्नवेति, जाव—उवदंसेति, से णं अरिहंताणं आसाअणाए वट्ठति, अरिहंतपन्नत्तस्स धम्मस्स आसायणाए वट्ठति, केवलीणं आसायणाए वट्ठति, केवलपन्नत्तस्स धम्मस्स आसायणाए वट्ठति, तं सुट्ठु णं तुमं महुया ! ते अन्नउत्थिए एवं वयासी, साहू णं तुमं महुया ! जाव—एवं वयासी’ । तए णं महुए समणोवासए समणेणं भगवया महावीरेणं एवं वुत्ते समणे हट्ठ—तुट्ठे समणं भगवं महावीरं वंदति नमंसति, वंदित्ता नमंसिता णच्चासन्ने जाव—पज्जुवासइ । तए णं समणे भगवं महावीरे महुयस्स समणोवासणस्स तीसे य जाव—परिसा पडिगया । तए णं

पासके ते अन्यतीर्थिकोने आ प्रमाणे कहुं—‘जो कोई (वस्तु) कार्य करे तो आपणे तेने कार्यद्वारा जाणी शकीए के जोई शकीए. पण जो ते पोतानुं कार्य न करे तो आपणे तेने जाणी शकता नयी, तेम जोई शकता पण नयी.’ ल्यार पछी ते अन्यतीर्थिकोए ते महुक श्रमणोपासकने आ प्रमाणे कहुं—‘हे महुक ! तुं आ केवो श्रमणोपासक छो के जे तुं आ (पंचास्तिकायनी) वात जाणतो नयी अने जोतो नयी’ ?

ल्यार पछी ते महुक श्रमणोपासके ते अन्यतीर्थिकोने आ प्रमाणे कहुं—‘हे आयुप्पन् ! पवन वाय छे ए वरोवर छे ? हा, वरोवर छे, हे आयुप्पन् ! तमे वाता एवा पवननुं रूप जुओ छे ? ना, ए वात यथार्थ नयी. अर्थात् अमे पवननुं रूप जोई शकता नयी. हे आयुप्पन् ! गंधगुणवाळा पुद्रलो छे ? हा, छे. हे आयुप्पन् ! ते गंधगुणवाळा पुद्रलोनुं रूप तमे जुओ छे ? ए अर्थ समर्थ नयी—अमे तेनुं रूप जोई शकता नयी. हे आयुप्पन् ! अरणिना काष्ठ साथे अग्नि छे ? हा, छे. हे आयुप्पन् ! ते अरणिना काष्ठमां रहेला अग्निनुं रूप तमे जुओ छे ? ना, ए वात यथार्थ नयी. हे आयुप्पन् ! समुद्रना पेल पार रहेला रूपो (पदार्थो) छे ? हा, छे. हे आयुप्पन् ! समुद्रने पेल पार रहेला रूपोने तमे जुओ छे ? ना, ए वात यथार्थ नयी. हे आयुप्पन् ! देवलोकमां रहेला रूपो (पदार्थो) छे ? हा, छे. हे आयुप्पन् ! देवलोकमां रहेला पदार्थोने तमे जुओ छे ? ना, ए वात समर्थ नयी. हे आयुप्पन् ! ए प्रमाणे हुं, तमे के वीजो कोई छन्नस्य, जेने न जाणे के न देखे ते वधुं न होय तो (तमारा मानवा प्रमाणे) घणा लोकनो—घणी वस्तुओनो अभाव थशे’—एम कहिने ते महुके ते अन्यतीर्थिकोनों पराभव कर्यो—तेओने निरुत्तर कर्यो, एम निरुत्तर करीने ते महुक श्रमणोपासके ज्यां गुणसिलक चैल छे अने ज्यां श्रमण भगवंत महावीर छे त्या आधीने पाच प्रकारना अभिगम वडे श्रमण भगवंत महावीरनी पासे जइने यावत्—पर्युपासना करी.

महुकनो प्रतिप्रश्न-
द्वारा उत्तर

१६. ल्यार वाद ‘हे महुक ! एम संबोधी श्रमण भगवंत महावीरे महुक श्रमणोपासकने एम कहुं के, हे महुक ! तें ते अन्यतीर्थिकोने वरोवर कहुं, हे महुक ! ते ते अन्यतीर्थिकोने ए प्रमाणे ठीक उत्तर आय्यो, हे महुक ! जे कोई जाण्पा, देख्या के सामब्ब्या सिवाय, जे कोई अट्ठ, अश्रुत, असमत के अविज्ञात अर्थने, हेतुने, प्रश्न के उत्तरने घणा भाणसोनी वच्चे कहे छे, जणावे छे, यावत्—दर्शने छे, ते अहंतोनी, अहंते कहेला धर्मनी, केवलज्ञानीनी अने केवलीए कहेला धर्मनी आग्रातना करे छे, माटे हे महुक ! ते ते अन्यतीर्थिकोने ए प्रमाणे ठीक कहुं छे, तें यावत्—ते अन्यतीर्थिकोने ए प्रमाणे सारुं कहुं छे.’ ज्यारे श्रमण भगवंत महावीरे ते महुक श्रमणोपासकने एम कहुं ल्यारे ते हट्ठ अने संतुष्ट थई श्रमण भगवंत महावीरने वंदन अने नमस्कार करी बहु दूर नहि तेम बहु नजीक नहि एवी रीते उभा रहीने यावत्—तेओनी पर्युपासना करी. ल्यार पछी श्रमण भगवंत महावीरे ते महुक श्रमणोपासक अने ते पर्युपासने धर्मकथा कही,

મદુષ સમણોવાસણ સમણસ્ત ભગવથો મહાવીરસ્ત જાવ-નિસમ્મ દટ્ટ-તુટ્ટે પસિણાં પુચ્છન્તિ, પ૦ ૨ પુચ્છિત્તા અટ્ટાં પરિયાતિદ્ધ, અ૦ ૨ પરિયાદિત્તા ઉટ્ટાણ ઉટ્ટેદ્ધ, ઉ૦ ૨ ઉટ્ટેત્તા સમણં મગ્ગં મહાવીરં વંદતિ નમંસતિ, વદિત્તા નમંસિત્તા જાવ-પઙ્ગિણ ।

૧૭. [પ્ર૦] 'મંતે'ત્તિ મગ્ગં ગોયમે સમણે મગ્ગં મહાવીરં વંદતિ નમંસતિ, વંદિત્તા નમંસિત્તા एवं વયાસી-પમ્મ જે મંતે ! મદુષ સમણોવાસણ દેવાણુપ્પિયાણં અંતિયં જાવ-પવ્વદ્ધત્તણ ? [ઉ૦] ણો તિણ્ટ્ઠે સમટ્ઠે, एवं જહેવ સંગે તહેવ યરણામે જાવ-અંતં કાહિતિ ।

૧૮. [પ્ર૦] દેવે જે મંતે ! મહટ્ઠિણ જાવ-મહેસન્ને સ્વસહસ્સં વિડધિત્તા પમ્મ અન્નમન્નેણં સદ્ધિ સંગામં સંગામિત્તણ ? [ઉ૦] હંતા પમ્મ ।

૧૯. [પ્ર૦] તાથો જે મંતે ! વોંદીઓ કિં ઇગ્ગીવકુડાઓ અણેગજીવકુડાઓ ? [ઉ૦] ગોયમા ! ઇગ્ગીવકુડાઓ, જે અણેગજીવકુડાઓ ।

૨૦. [પ્ર૦] તે જે મંતે ! તાસિ જે વોંદીણં અંતરા કિં ઇગ્ગીવકુડા અણેગજીવકુડા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ઇગ્ગીવકુડા, નો અણેગજીવકુડા ।

૨૧. [પ્ર૦] પુરિસે જે મંતે ! અંતરે જે હત્થેણ વા૦ एवं જહા અટ્ટમસણ તટણ ઉદ્દેસણ જાવ-નો ચલુ તત્થ સત્થં કમતિ ।

૨૨. [પ્ર૦] અત્થિ જે મંતે ! દેવાનુરાણં સંગામે દે૦ ૨ ? [ઉ૦] હંતા અત્થિ ।

૨૩. [પ્ર૦] દેવાનુરેસુ જે મંતે ! સંગામેસુ વટ્ટમાણેસુ કિંત્રં તેસિં દેવાણં પહરણરયણત્તાણ પરિણમતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જન્નં તે દેવા તણં વા કટ્ટં વા પત્તં વા સક્કરં વા પરામુસંતિ તં જે તેસિં દેવાણં પહરણરયણત્તાણ પરિણમતિ ।

૨૪. [પ્ર૦] જહેવ દેવાણં તહેવ અસુરકુમારાણં ? [ઉ૦] ણો તિણ્ટ્ઠે સમટ્ઠે, અસુરકુમારાણં દેવાણં નિચ્ચં વિડધિયા પહરણરયણા પન્નત્તા ।

યાવત્-તે પર્યંતા પાછી ગઈ. પછી તે મદુક શ્રમણોપાસકે શ્રમણ મગ્ગંત મહાવીર પાસેથી યાવત્-ધર્મોપદેશ સાંભળી દટ્ટ અને સંતુષ્ટ થઈ પ્રશ્નો પૂછ્યા, અર્થો જાણ્યા, અને સ્વાર વાદ રૂમા થઈ શ્રમણ મગ્ગંત મહાવીરને વાદી નમી યાવત્-તે પાછો ગયો.

૧૭. [પ્ર૦] 'હે મગવન્ !' એમ કહી મગવાન્ ગૌતમે શ્રમણ મગ્ગંત મહાવીરને વાદી નમી આ પ્રમાણે કહ્યું કે હે મગવન્ ! મદુક શ્રમ-ણોપાસક આપ દેવાનુપ્રિયની પાસે યાવત્-પ્રવ્રજ્યા લેવા સમર્થ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એ અર્થ સમર્થ નથી-इत्यादि जेम *शंख श्रमणोपासक संबन्धे कहुं हतुं तेम यावत्-अरुणाभविमानमा देव तरीके उत्पन्न थई यावत्-सर्व दु.खोनो अन्त करशे.

૧૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! મહર્લિક યાવત્-મોટા સુખવાળો દેવ હજાર રૂપો વિકુર્વા, પરસ્પર સંગ્રામ કરવા સમર્થ છે ? [ઉ૦] હા ગૌતમ ! સમર્થ છે.

૧૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે વિકુર્વેલા શરીરો એક જીવની સાથે સંવંધવાળાં હોય છે કે અનેક જીવ સાથે સંવંધવાળાં હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે વધા શરીરો એક જીવ સાથે સંવંધવાળાં હોય છે, પણ અનેક જીવ સાથે સંવંધવાળાં હોતા નથી.

૨૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે શરીરોના પરસ્પર અંતરો-વચ્ચેના ભાગો એક જીવ વડે સંવદ્ધ છે કે અનેક જીવ વડે સંવદ્ધ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે શરીરો વચ્ચેના અંતરો એક જીવ વડે સંવદ્ધ છે પણ અનેક જીવ વડે સંવદ્ધ નથી.

૨૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! કોઈ પુરુષ તે શરીરો વચ્ચેના આંતરાઓને પોતાના હાથવડે, પગવડે સ્પર્શ કરતો યાવત્-તીક્ષ્ણ શસ્ત્ર વડે છેદતો કાઢી પણ પીડા ઉત્પન્ન કરી શકે ?-इत्यादि *आठमा शतकना ग्रीका उद्देशकमा कक्षा प्रमाणे यावत्-त्या शस्त्र असर करी शके नहि' त्यां सुधी कहहुं.

૨૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! દેવ અને અસુરોનો સંગ્રામ થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! હા, થાય છે.

૨૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જ્યારે દેવ અને અસુરોનો સંગ્રામ થતો હોય ત્યારે તે દેવોને કાંઈ વસ્તુ શસ્ત્રરૂપે પરિણત થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તળાઈ, લાકડું, પાદરું કે કાંકરો વગેરે જે કોઈ વસ્તુનો સ્પર્શ કરે તે વસ્તુ તે દેવોને શસ્ત્રરૂપે પરિણત થાય છે.

૨૪. [પ્ર૦] જેમ દેવોને કોઈ પણ વસ્તુ સ્પર્શમાત્રથી શસ્ત્રરૂપે પરિણત થાય છે તેમ અસુરોને પણ થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એ અર્થ સમર્થ નથી, પણ અસુરકુમાર દેવોને તો હમેશા વિકુર્વેલા શસ્ત્રરત્નો હોય છે.

૨૫. [પ્ર૦] દેવે નં મંતે ! મહદ્દિપ જાવ-મહેસકલે પમ્મુ લવણસમુદ્ધં અણુપરિયટ્ટિત્તા નં હવ્વમાગચ્છિત્તપ્પ ? [૩૦] હંતા પમ્મુ ।

૨૬. [પ્ર૦] દેવે નં મંતે ! મહદ્દિપ એવં ધાયઇસંડં દીવં જાવ-હંતા પમ્મુ, એવં જાવ-રુયગવરં દીવં જાવ-હંતા પમ્મુ, તે નં પરં વીતીવપ્પજ્ઞા, નો ચેવ નં અણુપરિયટ્ટેજ્ઞા ।

૨૭. [પ્ર૦] અત્થિ નં મંતે ! દેવા જે અણંતે કમ્મસે જહન્નેણં પક્કેણ વા દોહિં વા તીહિં વા, ઉક્કોસેણં પંચહિં વાસસ-પહિં યવયંતિ ? [૩૦] હંતા અત્થિ ।

૨૮. [પ્ર૦] અત્થિ નં મંતે ! દેવા જે અણંતે કમ્મસે જહન્નેણં પક્કેણ વા દોહિં વા તીહિં વા, ઉક્કોસેણં પંચહિં વાસસ-હસ્સેહિં યવયંતિ ? [૩૦] હંતા અત્થિ ।

૨૯. [પ્ર૦] અત્થિ નં મંતે ! તે દેવા જે અણંતે કમ્મસે જહન્નેણં પક્કેણ વા દોહિં વા તીહિં વા, ઉક્કોસેણં પંચહિં વાસ-સયસહસ્સેહિં યવયંતિ ? [૩૦] હંતા અત્થિ ।

૩૦. [પ્ર૦] કયરે નં મંતે ! તે દેવા જે અણંતે કમ્મસે જહન્નેણં પક્કેણ વા જાવ-પંચહિં વાસસપહિં યવયંતિ ? કયરે નં મંતે ! તે દેવા જાવ-પંચહિં વાસસહસ્સેહિં યવયંતિ ? કયરે નં મંતે ! તે દેવા જાવ-પંચહિં વાસસયસહસ્સેહિં યવયંતિ ? [૩૦] ગોયમા ! વાણમંતરા દેવા અણંતે કમ્મસે એણં વાસસપણં યવયંતિ, અસુરિંદવજ્ઞિયા ભવણવાસી દેવા અણંતે કમ્મસે દોહિં વાસસપહિં યવયંતિ, અસુરકુમારા નં દેવા અણંતે કમ્મસે તીહિં વાસસપહિં યવયંતિ, ગદ્ધ-નક્ષત્ત-તારારૂપા જોદ્ધ-સિયા દેવા અણંતે કમ્મસે ચડહિં વાસ- જાવ-યવયંતિ, ચંદ્રિમ-સૂરિયા જોદ્ધસિંદા જોતિસરાયાણો અણંતે કમ્મસે પંચહિં વાસસપહિં યવયંતિ, સોહમ્મી-સાણગા દેવા અણંતે કમ્મસે એણં વાસસહસ્સેણં જાવ-યવયંતિ, સણંકુમાર-માહિંદગા દેવા અણંતે કમ્મસે દોહિં વાસસહસ્સેહિં યવયંતિ, એવં એણં અમિલાવેણં વંમલોગ-લંતગા દેવા અણંતે કમ્મસે તીહિં વાસસહસ્સેહિં યવયંતિ, મહાસુક્ક-સહસ્સારગા દેવા અણંતે ચડહિં વાસસહસ્સેહિં, આણય-પાણય-આરણ-અચ્ચુયગા દેવા અણંતે પંચહિં વાસ-સહસ્સેહિં યવયંતિ, હિટ્ઠિમગેવિજ્ઞા દેવા અણંતે કમ્મસે એણં વાસસયસહસ્સેણં યવયંતિ, મજ્ઞિમગેવેજ્ઞા દેવા અણંતે દોહિં વાસસયસહસ્સેહિં જાવ-યવયંતિ, ઉવરિમગેવેજ્ઞા દેવા અણંતે કમ્મસે તિહિં વાસ- જાવ-યવયંતિ, વિજય-વેજયંત-જયંત-

૨૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! મોટી ઋદ્ધિવાલો યાવત્-મોટા સુખવાલો દેવ, લવણસમુદ્રની ચોતરફ ફરી શીઘ્ર આવવા સમર્થ છે ? [૩૦] હા, સમર્થ છે. દેવોતુ ગમનમામર્થ.

૨૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! મોટી ઋદ્ધિવાલો યાવત્-દેવ ધાતકિલ્લંદ દ્વીપની ચારે તરફ ફરી શીઘ્ર આવવા સમર્થ છે ? [૩૦] હા, સમર્થ છે. [પ્ર૦] એ પ્રમાણે યાવત્-રુચકવર દ્વીપ સુધી ચોતરફ આટો મારી શીઘ્ર આવવા સમર્થ છે ? [૩૦] હા, સમર્થ છે. ત્યાર પછી આગલના દ્વીપ-સમુદ્ર સુધી જાય, પણ તેની *ચારે બાજુ ફરે નહિ.

૨૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું એવા દેવો છે કે, જેઓ અનંત (શુભપ્રકૃતિરૂપ) કર્માંશોને જઘન્યથી એકસો, વસો કે ત્રણસો વર્ષે અને ઉત્કૃષ્ઠથી પાંચસો વર્ષે યવયંતે ? [૩૦] હા, એવા દેવો છે. દેવોના પુણ્યકર્મના ક્ષયતુ તારતમ્ય.

૨૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એવા દેવો છે કે, જેઓ અનંત કર્માંશોને જઘન્યથી એક હજાર, બે હજાર કે ત્રણ હજાર વર્ષે અને ઉત્કૃષ્ઠથી પાંચ હજાર વર્ષે યવયંતે ? [૩૦] હા, છે.

૨૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એવા દેવો છે, કે જેઓ અનંત કર્માંશોને જઘન્યથી એક લાખ, બે લાખ કે ત્રણ લાખ વરસે અને ઉત્કૃષ્ઠથી પાંચ લાખ વરસે યવયંતે ? [૩૦] હા, છે.

૩૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એવા કયા દેવો છે કે જેઓ અનંત કર્માંશોને જઘન્યથી એક સો વર્ષે યાવત્-પાંચસો વરસે યવયંતે ? હે ભગવન્ ! એવા કયા દેવો છે કે યાવત્-પાંચ હજાર વર્ષે યવયંતે ? હે ભગવન્ ! એવા કયા દેવો છે કે યાવત્-પાંચ લાખ વરસે યવયંતે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! વાનવ્યંતર દેવો એકસો વર્ષે અનંત કર્માંશોને યવયંતે, અસુરેન્દ્ર સિવાયના ભવનવાસી દેવો અનંત કર્માંશોને વસો વરસે યવયંતે, અસુરકુમાર દેવો અનંત કર્માંશોને ત્રણસો વર્ષે યવયંતે, પ્રહ-નક્ષત્ર અને તારારૂપ જ્યોતિષિક દેવો અનંત કર્માંશોને ચારસો વરસે યવયંતે, તથા જ્યોતિષિકના રાજા અને જ્યોતિષિકના હિન્દ્ર, ચન્દ્ર અને સૂર્ય અનંત કર્માંશોને પાંચસો વરસે યવયંતે. સૌધર્મ અને ઈશાન કાન્પના દેવો અનંત કર્માંશોને એક હજાર વર્ષે યવયંતે, સનત્કુમાર અને માહેન્દ્રના દેવો અનંત કર્માંશોને બે હજાર વર્ષે યવયંતે, એમ એ સૂત્રના પાઠ વડે બ્રહ્મલોક અને લોકના દેવો ત્રણ હજાર વર્ષે, મહાશુક્ર અને સહસ્ત્રારના દેવો ચાર હજાર વર્ષે, આનત-પ્રાણત અને આરણ-અચ્યુતના દેવો

અપરાજિયગા દેવા અણંતે ચડહિં વાસ૦ જાવ—ઘવયંતિ, સદ્ગુણસિદ્ધગા દેવા અણંતે કર્મસે પંચહિં વાસસયસહસ્તેહિં યવયંતિ, ઇષ્ણુદેવં ગોયમા ! તે દેવા જે અણંતે કર્મસે જહ્ન્યેણ ઇષ્ણુ વા દોહિં વા તીહિં વા, ઉદ્ધોસેણ પંચહિં વાસસણહિં યવયંતિ, ઇષ્ણુ ગોયમા ! તે દેવા જાવ—પંચહિં વાસસહસ્તેહિં યવયંતિ, ઇષ્ણુદેવં ગોયમા ! તે દેવા જાવ—પંચહિં વાસસયસહસ્તેહિં યવયંતિ । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! ત્તિ ।

અદ્વારસમસપ સત્તમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

પાંચ હજાર વર્ષે, હેટલા પ્રવેયકના દેવો એક લાખ વર્ષે, વચલા પ્રવેયકના દેવો બે લાખ વર્ષે, ઉપરના પ્રવેયકના દેવો ત્રણ લાખ વર્ષે, વિજય, વૈજયંત, જયંત અને અપરાજિતના દેવો ચાર લાખ વર્ષે, અને સર્વાર્થસિદ્ધના દેવો પાંચ લાખ વર્ષે અનંત કર્માંશોને યજ્ઞેણ છે. તે માટે હે ગૌતમ ! એવા દેવો છે કે, જેઓ અનંત કર્માંશોને જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ સો વર્ષે અને ઉત્કૃષ્ટથી પાંચસો વર્ષે યજ્ઞેણ છે. એવા પૂણ દેવો છે કે જેઓ જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ હજાર વર્ષે અને ઉત્કૃષ્ટથી પાંચ હજાર વર્ષે યજ્ઞેણ છે. તથા એવા દેવો છે કે, જેઓ જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ લાખ વર્ષે અને ઉત્કૃષ્ટથી પાંચ લાખ વર્ષે અનંત કર્માંશોને યજ્ઞેણ છે. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.’

અદ્વારમા શતકમાં સત્તમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

અદ્વત્તમો ઉદ્દેસો.

૧ [પ્ર૦] રાયગિહે જાવ—પદં વયાસી—અનગારસ્સ ણં મંતે ! ભાવિયપ્પણો પુરથો દુદ્ધો લુગમાયાપ પેદાપ રીયં રીય-માણસ્સ પાયસ્સ અહે કુકુડપોતે વા વટ્ટાપોતે વા કુલિંગચ્છાપ વા પરિયાવજ્જેજ્ઞા, તસ્સ ણં મંતે ! કિં રીયાવહિયા કિરિયા કજ્ઞહ, સંપરાદયા કિરિયા કજ્ઞહ ? [ઉ૦] ગોયમા ! અનગારસ્સ ણં ભાવિયપ્પણો જાવ—તસ્સ ણં રીયાવહિયા કિરિયા કજ્ઞહ, નો સંપરાદયા કિરિયા કજ્ઞહ । [પ્ર૦] સે કેણદેવેણં મંતે ! પદં વુચ્છહ—જહ્ન્યા સત્તમસપ સંવુદ્ધેસપ જાવ—અદ્વો નિન્નિવત્તો । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! જાવ—વિહરતિ । તપ ણં સમણે ભગવં મહાવીરે વહિયા જાવ—વિહરતિ ।

૨. તેણં કાલેણં તેણં સમણં રાયગિહે જાવ—પુદ્ગલિસિલાપટ્ટપ, તસ્સ ણં ગુણસિલસ્સ ચેદ્યસ્સ અદ્વરસામંતે વહવે અન્નઉત્થિયા પરિવસંતિ । તપ ણં સમણે ભગવં મહાવીરે જાવ—સમોસદ્ધે, જાવ—પરિસા પડિગયા । તેણં કાલેણં તેણં સમણં સમણસ્સ ભગવો મહાવીરસ્સ જેદ્ધે અંતેવાસી રૂદ્ધભૂતી નામં અનગારે જાવ—ઉદ્ધજાપૂ જાવ—વિહરહ । તપ ણં તે અન્નઉત્થિયા જેણેવ ભગવં ગોયમે તેણેવ ઉવાગચ્છન્તિ, ઉવાગચ્છિત્તા ભગવં ગોયમં પદં વયાસી—‘તુલ્લે ણં અજ્ઞો ! તિવિહં તિવિદ્ધેણં અસ્સંજયા જાવ—પગંતવાલા યાવિ ભવહ’ ।

૩. તપ ણં ભગવં ગોયમે અન્નઉત્થિય પદં વયાસી—‘સે કેણં કારણેણં અજ્ઞો ! અદ્ધે તિવિહં તિવિદ્ધેણં અસ્સંજયા જાવ—

અદ્વત્તમ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] રાજગૃહ નગરમા ભગવાન્ ગૌતમ યાવત્—આ પ્રમાણે બોલ્યા કે, હે ભગવન્ ! આગલ અને વાણુપ યુગ(ધૂસરા)પ્રમાણ ભૂમિને જોઈને ગમન કરતા ભાવિતાત્મા અનગારના પગ નીચે કુકડીનું વચ્ચું, વતકનું વચ્ચું કે કુલિંગચ્છાપ (કીડી જેવો સૂક્ષ્મ જંતુ) આવીને મરણ પામે તો હે ભગવન્ ! તે અનગારને શું ઇર્ષ્યાપયિકી ક્રિયા લાગે કે સાપરાયિકી ક્રિયા લાગે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે ભાવિતાત્મા અનગારને યાવત્—ઈર્ષ્યાપયિકી ક્રિયા લાગે, પણ સાપરાયિકી ક્રિયા ન લાગે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એમ શા હેતુથી કહો છો—ઈત્યાદિ પ્રશ્ન અને ઉત્તર સાતમા ‘શતકના સંવૃત્ત ઉદ્દેશકમાં’ કહ્યા પ્રમાણે જાણવો. યાવત્—અર્થનો નિષ્કેપ—નિગમન કરવો. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’—એમ કહી યાવત્—વિહરે છે. ત્યાર પછી શ્રમણ ભગવંત મહાવીર વહારનાં વેશોમા વિહાર કરે છે.

૨. તે કાલે, તે સમયે રાજગૃહ નામે નગર હતું. યાવત્—પૃથિવીશિલાપટ્ટ હતો. તે ગુણસિલક ચૈલની આસપાસ ઘણા અન્યતીર્થિકો રહેતા હતા. ત્યાં શ્રમણ ભગવંત મહાવીર સમોસર્થા. યાવત્—પર્વદા વાદીને પાછી ગઈ. તે કાલે, તે સમયે શ્રમણ ભગવંત મહાવીરના મોટા શિષ્ય રૂદ્ધભૂતી નામે અનગાર યાવત્—ટીંચણ ડંચા રાખી સંયમથી આત્માને ભાવિત કરતા વિહરે છે. ત્યારે તે અન્યતીર્થિકો ત્યાં ભગવંત ગૌતમ છે ત્યાં આવ્યા, આવીને ભગવંત ગૌતમને આ પ્રમાણે કહ્યું—‘હે આર્યો ! તમે ત્રિવિધ ત્રિવિધે અસંયત—સંયમરહિત અને યાવત્—એવાત વાલ—વિરતિરહિત છો.’

૩. ત્યાર પછી ભગવંત ગૌતમે તે અન્યતીર્થિકોને આ પ્રમાણે કહ્યું—‘હે આર્યો ! કયા કારણથી અમે ત્રિવિધ ત્રિવિધે અસંયત યાવત્—એવાત વાલ છીએ ? ત્યારે તે અન્યતીર્થિકોએ ભગવંત ગૌતમને આ પ્રમાણે કહ્યું—‘હે આર્યો ! તમે ગમન કરતા જીવોને આક્રાન્ત કરો છો—

પ્રગંતવાલા યાચિ ભવામો' । તથા નં તે અન્નઉત્થિયા ભગવં ગોયમં એવં વયાસી—'તુજ્ઞે નં અજ્ઞો ! રીયં રીયમાણા પાણે પેચ્છેહ, અભિહ્વણહ, જાવ—ઉચ્છેદ્વેહ, તથા નં તુજ્ઞે પાણે પેચ્છેમાણા જાવ—ઉચ્છેદ્વેમાણા તિવિહંતિવિહેનં જાવ—પ્રગંતવાલા યાચિ ભવહ' ।

૪. તથા નં ભગવં ગોયમે તે અન્નઉત્થિયા એવં વયાસી—'નો ક્ષત્તુ અજ્ઞો ! અસ્મે રીયં રીયમાણા પાણે પેચ્છેમો, જાવ—ઉચ્છેદ્વેમો, અસ્મે નં અજ્ઞો ! રીયં રીયમાણા કાર્યં ચ જોયં ચ રીયં ચ પઙ્કુચ દિસ્સા ૨ પદિસ્સા ૨ વયામો, તથા નં અસ્મે દિસ્સા દિસ્સા વયમાણા પદિસ્સા પદિસ્સા વયમાણા નો પાણે પેચ્છેમો, જાવ નો ઉચ્છેદ્વેમો, તથા નં અસ્મે પાણે અપેચ્છેમાણા જાવ—અપેચ્છેમાણા તિવિહં તિવિહેનં જાવ—પ્રગંતપંડિયા યાચિ ભવામો, તુજ્ઞે નં અજ્ઞો ! અપ્પણા ચેવ તિવિહં તિવિહેનં જાવ—પ્રગંતવાલા યાચિ ભવહ' ।

૫. તથા નં તે અન્નઉત્થિયા ભગવં ગોયમં એવં વયાસી—'કેણં કારણેણં અજ્ઞો ! અસ્મે તિવિહં તિવિહેનં જાવ—ભવામો' । તથા નં ભગવં ગોયમે તે અન્નઉત્થિયા એવં વયાસી—તુજ્ઞે નં અજ્ઞો ! રીયં રીયમાણા પાણે પેચ્છેહ, જાવ—ઉચ્છેદ્વેહ, તથા નં તુજ્ઞે પાણે પેચ્છેમાણા જાવ—ઉચ્છેદ્વેમાણા તિવિહં જાવ—પ્રગંતવાલા યાચિ ભવહ' । તથા નં ભગવં ગોયમે તે અન્નઉત્થિયા એવં પઙ્કુચ-પઙ્કુચ, પઙ્કુચિત્તા જેણેવ સમણે ભગવં મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છિહ, ઉવાગચ્છિત્તા સમણં ભગવં મહાવીરં વંદતિ નમંસતિ, વંદિત્તા નમંસિત્તા ણચ્છાસચ્ચે જાવ—પજ્જુવાસતિ ।

૬. 'ગોયમા'દી સમણે ભગવં મહાવીરે ભગવં ગોયમં એવં વયાસી—'સુદ્ધુ નં તુમં ગોયમા ! તે અન્નઉત્થિયા એવં વયાસી, સાહુ નં તુમં ગોયમા ! તે અન્નઉત્થિયા એવં વયાસી, અત્થિ નં ગોયમા ! મમં વહવે અંતેવાસી સમણા નિગ્ગંથા છુડમત્થા, જે નં નો પથૂં એવં વાગરણં વાગરેત્થપ, જહા નં તુમં, તં સુદ્ધુ નં તુમં ગોયમા ! તે અન્નઉત્થિયા એવં વયાસી, સાહુ નં તુમં ગોયમા ! તે અન્નઉત્થિયા એવં વયાસી । તથા નં ભગવં ગોયમે સમણેણં ભગવયા મહાવીરેણ એવં વુત્તે સમણે હટ્ઠ—તુટ્ઠે સમણં ભગવં મહાવીરં વંદતિ નમંસતિ, વંદિત્તા નમંસિત્તા એવં વયાસી—

૭. [પ્ર૦] છુડમત્થે નં મંતે ! મણૂસે પરમાણુપોગ્ગલં કિં જાણતિ પાસતિ, ઉદાહુ ન જાણતિ ન પાસતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! અત્થેગતિયા જાણતિ ન પાસતિ, અત્થેગતિયા ન જાણતિ ન પાસતિ ।

દવાવો છો, મારો છો, યાવત્—ઉપદ્રવ કરો છો, માટે પ્રાણોને આક્રાંત કરતા યાવત્—ઉપદ્રવ કરતા તમે ત્રિવિધ ત્રિવિધે સંયમરહિત અને એકાંત વાલ છો.'

અન્યતીર્થિકો.

૪. ત્યારે ભગવંત ગૌતમે તે અન્યતીર્થિકોને આ પ્રમાણે કહ્યું—'હે આર્યો ! અમે ગમન કરતા પ્રાણોને કચરતા નથી, યાવત્—તેને પીડા કરતા નથી. પણ અમે ગમન કરતા *કાય, સંયમયોગ અને [ત્વરાદિ સિવાય] ગમનને આશ્રયી જોઈ જોઈને, વારીકીયી જોઈ જોઈને ચાલીએ છીએ, તેથી તેવી રીતે ચાલતા અમે પ્રાણોને કચરતા નથી, યાવત્—ઉપદ્રવ કરતા નથી. તે માટે પ્રાણોને નહિ કચરતા તેમ યાવત્—નહિ પીડા કરતા અમે ત્રિવિધ ત્રિવિધે યાવત્—એકાંત પંડિત—વિરતિસહિત છીએ. હે આર્યો ! તમે પોતેજ ત્રિવિધ ત્રિવિધે યાવત્—એકાંત વાલ—વિરતિરહિત છો.'

ગૌતમ.

૫. ત્યાર વાદ તે અન્યતીર્થિકોએ ભગવંત ગૌતમને આ પ્રમાણે કહ્યું કે, હે આર્યો ! અમે શા હેતુથી ત્રિવિધ ત્રિવિધે અસયત યાવત્—એકાંત વાલ—વિરતિરહિત છીએ ? ત્યારે ભગવંત ગૌતમે તે અન્યતીર્થિકોને આ પ્રમાણે કહ્યું કે, હે આર્યો ! તમે હાલતા ચાલતાં જીવોને કચરો છો, યાવત્—તેને ઉપદ્રવ કરો છો અને તેથી જીવોને કચરતા યાવત્—ઉપદ્રવ કરતા તમે ત્રિવિધ ત્રિવિધે અસયત યાવત્—એકાંત વાલ છો.' એ પ્રમાણે ભગવંત ગૌતમે તે અન્યતીર્થિકોને નિરુત્તર કર્યા. ત્યાર પછી તેમણે ય્યાં શ્રમણ ભગવંત મહાવીર વિરાજમાન હતા ત્યાં આવી શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વાંદી નમી અને વહુ દૂર નહિ તેમ વહુ નજીક નહિ એવી રીતે તેમની પાસે વેસી યાવત્—પર્યુપાસના કરી.

અન્યતીર્થિક

ગૌતમ

૬. 'હે ગૌતમ !' એમ સંવોધી શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે ભગવંત ગૌતમને આ પ્રમાણે કહ્યું કે, હે ગૌતમ ! તેં તે અન્યતીર્થિકોને ઠીક કહ્યું, હે ગૌતમ ! તે તે અન્યતીર્થિકોને એ પ્રમાણે સારું કહ્યું, હે ગૌતમ ! મારા ઘણા શિષ્યો શ્રમણ નિર્પ્રયો છદ્મસ્થ છે, જેઓ તારી પેટે એ પ્રમાણે ઉત્તર દેવાને સમર્થ નથી, માટે હે ગૌતમ ! તે તે અન્યતીર્થિકોને એ પ્રમાણે ઠીક કહ્યું, હે ગૌતમ ! તે તે અન્યતીર્થિકોને સારું કહ્યું.' ત્યારે શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે ભગવંત ગૌતમને એ પ્રમાણે કહ્યું ત્યારે પ્રસન્ન અને સતુષ્ટ થઈ પૂજ્ય ગૌતમે શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વાંદી નમી આ પ્રમાણે કહ્યું.—

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું છદ્મસ્થ મનુષ્ય પરમાણુપુદ્ગલને જાણે અને જુએ કે ન જાણે અને ન જુએ ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કોઈ જાણે, પણ જુએ નહિ, અને કોઈ જાણે નહિ અને જુએ પણ નહિ.

છદ્મસ્થના જ્ઞાનનો નિયમ.
પરમાણુ.

८. [प्र०] छडमत्ये णं भंते ! मणूस्से दुपणसियं खंधं किं जाणति पासनि ? [उ०] एवं चेव । एवं जाव-असंख-जपदेसियं ।

९. [प्र०] छडमत्ये णं भंते ! मणूस्से अणंतपणसियं खंधं किं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! अत्येगतिण जाणति पासति १, अत्येगतिण जाणति न पासति २, अत्येगतिण न जाणति पासति ३, अन्येगतिण न जाणति न पासति ४ ।

१०. [प्र०] आहोहिण णं भंते ! मणूस्से परमाणुपोग्गलं ? [उ०] जहा छडमत्ये एवं आहोहिण वि, जाव-अणंतप-देसियं ।

११. [प्र०] परमाहोहिण णं भंते ! मणूस्से परमाणुपोग्गलं जं समयं जाणति तं समयं पासति, जं समयं पासति तं समयं जाणति ? [उ०] णो तिणट्ठे समट्ठे । [प्र०] से केणट्ठेणं भंते ! एवं पुनइ-‘परमाहोहिण णं मणूस्से परमाणुपोग्गलं जं समयं जाणति नो तं समयं पासति, जं समयं पासति नो तं समयं जाणति’ ? [उ०] गोयमा ! सागारे से नाणे भवइ, अणागारे से दंसणे भवइ, से तेणट्ठेणं जाव-नो तं समयं जाणति, एवं जाव-अणंतपदेसियं ।

१२. [प्र०] केवली णं भंते ! मणूस्से परमाणुपोग्गलं ? [उ०] जहा परमाहोहिण तहा केवली वि, जाव-अणंतप-सियं । ‘सेवं भंते ! सेवं भंते !’ त्ति ।

अट्टारसमे सए अट्टमो उद्देशो समत्तो ।

द्विप्रदेशिक रत्नम्

८. [प्र०] हे भगवन् ! शुं छन्नस्य मनुष्य द्विप्रदेशिक स्कंधने जाणे अने जुए के न जाणे अने न जुए ? [उ०] पूर्व प्रमाणे जाणवुं अने एम यावत्-असंख्यानप्रदेशिक स्कंधं सुधीं कहेवुं.

अनन्त प्रदेशिक स्कंधः

९. [प्र०] हे भगवन् ! शुं छन्नस्य मनुष्य अनंतप्रदेशिक स्कंधने जाणे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! १ कोई जाणे अने जुए, २ कोई जाणे पण जुए नहि, ३ कोई जाणे नहि पण जुए अने ४ कोई जाणे नहि तेम जुए पण नहि.

अवधिज्ञाननो विषयः

१०. [प्र०] आधोऽवधिक-अवधिज्ञानी मनुष्य परमाणुपुट्टने जाणे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] जेम छन्नसने कलुं तेम अवधिज्ञानीने पण कहेवुं. ए प्रमाणे यावत्-अनंतप्रदेशिक स्कंधं सुधीं आणवुं.

ज्ञान अने दर्शनना समनती भिन्ना.

११. [प्र०] हे भगवन् ! परमावधि ज्ञानी मनुष्य परमाणुपुट्टने जे समये जाणे ते समये जुए, अने जे समये जुए ते समये जाणे ? [उ०] ए अर्थ ययार्थ नथी. [प्र०] हे भगवन् ! एम जा हेतुथी कहो छो के, परमावधि ज्ञानी मनुष्य परमाणु पुट्टने जे समये जाणे ते समये न जुए अने जे समये जुए ते समये न जाणे ? [उ०] हे गौतम ! ते परमावधिज्ञानीसुं ज्ञान साकार (विशेषप्राहक) होय छे, अने दर्शन अनाकार (सामान्यप्राहक) होय छे, माटे ते हेतुथी एम कलुं छे के-‘यावत्-जे समये जुए छे ते समये जाणतो नथी.’ ए प्रमाणे यावत्-अनंतप्रदेशिक स्कंधं सुधीं समजवुं.

१२. [प्र०] हे भगवन् ! केवलज्ञानी परमाणुपुट्टने जे समये जाणे ते समये जुए—इत्यादि प्रश्न. [उ०] जेम परमावधिज्ञानीने कलुं तेम केवलज्ञानीने पण कहेवुं. ए प्रमाणे यावत्-अनंतप्रदेशिक स्कंधं सुधीं जाणवुं. ‘हे भगवन् ! ते एमज छे. हे भगवन् ! ते एमज छे’.

अट्टारमां गतकमां अट्टम उद्देशक समाप्त.

नवमो उद्देशो ।

१. [प्र०] रायगिहे जाव-एवं वयासी-अत्थि णं भंते ! भवियदधनेरइया भवि० २ ? [उ०] हंता अत्थि । [प्र०] से केणट्ठेणं भंते ! एवं पुनइ-‘भवियदधनेरइया भ० २ ? [उ०] गोयमा ! जे भविण पंचिदिण निरिखजोणिण वा मणूस्से वा नेरइपसु उववज्जित्तए से तेणट्ठेणं० । एवं जाव-अणियकुमारणं ।

नवम उद्देशक.

मन्त्रद्रव्यनैरयिक-वादि.

१. [प्र०] राजगृहनगरमां भगवान् गौतम यावत्-आ प्रमाणे बोल्या के, हे भगवन् ! भव्यद्रव्यनैरयिको २ छे ? [उ०] हे गौतम ! हा छे. [प्र०] हे भगवन् ! आप ‘भव्यद्रव्यनैरयिको’ २ शा कारणथी कहो छो ? [उ०] हे गौतम ! जे कोई पंचेन्द्रिय तिर्यच के मनुष्य नैरयिकोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे, ते ‘भव्यद्रव्यनैरयिक’ २ कहेवाय छे. ए प्रमाणे यावत्-‘स्तनितकुमारो’ सुधीं जाणवुं.

१ ^२ भूत अथवा भावी पर्यायसुं कारण इत्यं कहेवाय छे भावी नारकपर्यायसुं कारण पंचेन्द्रिय तिर्यच के मनुष्य भव्यद्रव्यनैरयिक कहेवाय छे, तेन त्रय प्रकार छे-१ एतमविक, २ यद्वायुक्क अने ३ अभिसुरज्जानगोत्र.

૨. [પ્ર૦] અતિથિ ણં મંતે ! ભવિયદ્વપુઢવિકાઈયા મં ૨ ? [ઉ૦] હંતા અતિથિ । [પ્ર૦] સે કેળદ્દેણં ? [ઉ૦] ગોયમા ! જે ભવિષ્ તિરિક્કજોણિય વા મણુસ્સે વા દેવે વા પુઢવિકાઈયસુ ઉવવ્વજિત્તપ્પ સે તેળદ્દેણં । આઠકાઈય—વળસ્સકાઈયાણં એવં ચેવ । તેડ—વાઝ—વેઈદિય—તેઈદિય—ચડરિંદિયાણ ય જે ભવિષ્ તિરિક્કજોણિય વા મણુસ્સે વા, પંચિંદિયતિરિક્કજો-
ણિયાણં જે ભવિષ્ નેરહય વા તિરિક્કજોણિય વા મણુસ્સે વા દેવે વા પંચિંદિયતિરિક્કજોણિય વા, એવં મણુસ્સા વિ ।
વાળમંતર—જોઈસિય—વેમાણિયાણં જહા નેરહયા ।

૩. [પ્ર૦] ભવિયદ્વનેરહયસ્સ ણં મંતે ! કેવતિયં કાલં ઠિતી પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેણં અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણં પુષ્કોડી ।

૪. [પ્ર૦] ભવિયદ્વઅસુરકુમારસ્સ ણં મંતે ! કેવતિયં કાલં ઠિતી પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેણં અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણં તિચ્છિ પલિઓવમાઈ । એવં જાવ—થણિયકુમારસ્સ ।

૫. ભવિયદ્વપુઢવિકાઈયસ્સ ણં પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેણં અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણં સાતિરેગાઈં દો સાગરોવમાઈ । એવં આઠકાઈયસ્સ વિ । તેડ—વાઝ જહા નેરહયસ્સ । વળસ્સકાઈયસ્સ જહા પુઢવિકાઈયસ્સ । વેઈદિયસ્સ તેઈદિયસ્સ ચડ-
રિંદિયસ્સ જહા નેરહયસ્સ । પંચિંદિયતિરિક્કજોણિયસ્સ જહન્નેણં અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણં તેત્તીસં સાગરોવમાઈ । એવં મણુસ્સા
વિ । વાળમંતર—જોઈસિય—વેમાણિયસ્સ જહા અસુરકુમારસ્સ । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! ત્તિ ।

અઢારસમે સણ નવમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ‘ભવ્યદ્રવ્યપૃથિવીકાયિકો’ ૨ શા હેતુથી કહેવાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જે કોઈ તિર્યંચ, મનુષ્ય કે દેવ પૃથિવીકાયિકોમા ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય હોય છે તે ‘ભવ્યદ્રવ્યપૃથિવીકાયિક’ ૨ કહેવાય છે. એ પ્રમાણે ‘અપ્કાયિક’ અને ‘વનસ્પતિકા-
યિક’ પણ જાણવા. અગ્નિકાય, વાયુકાય, દ્વીન્દ્રિય, ત્રીન્દ્રિય અને ચડરિંદ્રિય વિષે જે કોઈ તિર્યંચ કે મનુષ્ય ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય હોય તે ‘ભવ્યદ્રવ્યઅગ્નિકાયાદિ’ કહેવાય છે. જે કોઈ નૈરયિક, તિર્યંચયોનિક, મનુષ્ય, દેવ કે પંચેન્દ્રિયતિર્યંચયોનિક પંચેન્દ્રિયતિર્યંચયોનિકમા ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય હોય તે ‘ભવ્ય દ્રવ્યપંચેન્દ્રિયતિર્યંચયોનિક’ કહેવાય છે. એ પ્રમાણે મનુષ્યો સંબંધે પણ જાણવું. વાનવ્યંતર, જ્યોતિષિકો અને વૈમા-
નિકો નૈરયિકોની પેઠે જાણવા.

ભવ્યદ્રવ્ય પૃથિવી-
કાયિકાદિ-

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ભવ્ય દ્રવ્યનૈરયિકની કેટલા કાલની સ્થિતિ કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેની સ્થિતિ જઘન્યથી *અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ઠથી પૂર્વકોટિ વર્ષની કહી છે.

ભવ્યદ્રવ્યનૈરયિકા-
દિની આયુષ સિદ્ધિ-

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ભવ્ય દ્રવ્ય અસુરકુમારની સ્થિતિ કેટલા કાલની કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેની સ્થિતિ જઘન્યથી †અંતર્મુહૂર્તની અને ઉત્કૃષ્ઠથી ત્રણ પલ્યોપમની કહી છે. એ પ્રમાણે યાવત્—સ્થાનિતકુમારો સુધી જાણવું.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ભવ્યદ્રવ્યપૃથિવીકાયિકની સ્થિતિ કેટલા કાલની કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેની સ્થિતિ જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તની અને ઉત્કૃષ્ઠથી ‡કાંઈક અધિક વે સાગરોપમની કહી છે. એ પ્રમાણે અપ્કાયિક સર્વથે પણ જાણવું. ભવ્યદ્રવ્યઅગ્નિકાયિક અને ભવ્યદ્રવ્યવાયુકાયિક સંબંધે નૈરયિકની પેઠે સમજવું. વનસ્પતિકાયિકજે પૃથિવીકાયિક સમાન જાણવું ભવ્ય દ્રવ્ય વેઈન્દ્રિય, તેઈન્દ્રિય અને ચડરિન્દ્રિયની સ્થિતિ નૈરયિકની પેઠે જાણવી. વઢી ભવ્યદ્રવ્યપંચેન્દ્રિયતિર્યંચયોનિકની સ્થિતિ જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તની અને ઉત્કૃષ્ઠથી તેત્રીશ સાગરોપમની જાણવી. એજ પ્રમાણે મનુષ્યજે વિષે પણ જાણવું. વાનવ્યંતર, જ્યોતિષિક તથા વૈમાનિકો અસુરકુમારની પેઠે સમજવા. ‘હે ભગ-
વન્ ! તે એમજ છે હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.’

અઢારમા શતકમાં નવમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

૩ * જે સજી કે અસજી અંતર્મુહૂર્તના આયુષવાઝા મરીને નરકગતિમા જવાના છે તે અપેક્ષાએ ભવ્યદ્રવ્યનૈરયિકની અંતર્મુહૂર્તની જઘન્ય સ્થિતિ કહી છે, અને ઉત્કૃષ્ઠ પૂર્વકોટિ આયુષવાઝો સજી નરકગતિમા જાય તે અપેક્ષાએ ઉત્કૃષ્ઠ સ્થિતિ કહેવામા આવી છે—ટીકા

૪ † જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તના આયુષવાઝા મનુષ્ય કે પંચેન્દ્રિય તિર્યંચને આશ્રયી ભવ્ય દ્રવ્ય અસુરકુમારાદિની જઘન્ય સ્થિતિ જાણવી અને દેવકુર્વાદિ યુગલિક મનુષ્યને આશ્રયી ત્રણ પલ્યોપમની ઉત્કૃષ્ઠ સ્થિતિ જાણવી

૫ ‡ ભવ્ય દ્રવ્ય પૃથિવીકાયિકની ઉત્કૃષ્ઠ સ્થિતિ ઈશાનદેવલોકને આશ્રયી સાધિક વે સાગરોપમની જાણવી ભવ્ય દ્રવ્ય અગ્નિકાયિક અને વાયુકાયિકની જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ઠ પૂર્વકોટિ સ્થિતિ જાણવી, વારણ કે દેવાદિ તથા યુગલિક મનુષ્યો ત્યાં ડરડજ થતા નથી. ભવ્ય દ્રવ્ય પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની તેત્રીશ સાગરોપમની સ્થિતિ સાતમી નરક પૃથિવીના નારકોની અપેક્ષાએ જાણવી.—ટીકા.

દસમો ઉદેસો ।

૧. [પ્ર૦] રાયગિદ્દે જાવ-પવં વયાસી-અળગારે જં મંતે ! માવિયપ્પા અસિધારં વા યુરધારં વા ઓગાદેજા ? [૩૦] હંતા ઓગાદેજા । [પ્ર૦] સે જં તત્થ છિજેજા વા મિજેજા વા ? [૩૦] જો તિણ્ટે સમટ્ટે, જો યલુ તત્થ સત્થં કમર । પવં જહા પંચમસપ પરમાણુપોગ્ગલવત્તઘયા, જાવ-અળગારે જં મંતે ! માવિયપ્પા ઉદાવત્તં વા જાવ-નો સલુ તત્થ સત્થં કમર ।

૨. [પ્ર૦] પરમાણુપોગ્ગલે જં મંતે ! વાડયાપણં ફુડે, વાડયાપ વા પરમાણુપોગ્ગલેણં ફુડે ? [૩૦] ગોયમા ! પરમાણુ-પોગ્ગલે વાડયાપણં ફુડે, નો વાડયાપ પરમાણુપોગ્ગલેણં ફુડે ।

૩. [પ્ર૦] દુપ્પપસિપ જં મંતે ! સંધે વાડયાપણં ? [૩૦] પવં ચંચ, પવં જાવ-અસંપેજ્જપપસિપ ।

૪. [પ્ર૦] અણંતપપસિપ જં મંતે ! સંધે વાડ-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! અણંતપપસિપ સંધે વાડયાપણં ફુડે, વાડયાપ અણંતપપસિપણં સંધેણં સિય ફુડે, સિય નો ફુડે ।

૫. [પ્ર૦] વત્થી મંતે ! વાડયાપણં ફુડે, વાડયાપ વત્થિણા ફુડે ? [૩૦] ગોયમા ! વત્થી વાડયાપણં ફુડે, નો વાડ-યાપ વત્થિણા ફુડે ।

૬. [પ્ર૦] અત્થિ જં મંતે ! ઇમીસે રયણપ્પમાપ પુદ્ધવીપ અદ્દે દ્વદ્દાઈ વદ્ધઓ કાલ-નીલ-લોહિય-હાલિદ્-સુમ્મિદ્દાઈ, ગંધઓ સુત્થિમંઘાઈ, દુત્થિમંઘાઈ, રસઓ તિત્ત-કડુય-કસાય-અંચિલ-મહુરાઈ, ફાસઓ કપ્પસડ-મડય-ગદ્ધય-લહુય-સીય-ઉસિણ-નિદ્ધ-લુપ્પાઈ, અન્નમન્નવદ્દાઈ, અન્નમન્નપુદ્દાઈ, જાવ-અન્નમન્નવડત્તાપ ચિદ્દંતિ ? [૩૦] હંતા અત્થિ । પવં જાવ-અહેસત્તમાપ । [પ્ર૦] અત્થિ જં મંતે ! સોહમ્મસ્સ કપ્પસ્સ અદ્દે ? [૩૦] પવં ચેવ, પવં જાવ-ઈસિપ્પમારાપ પુદ્ધવીપ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! જાવ-વિહરદ્ । તપ જં સમણે મગ્ગં મહાવીરે જાવ-વહિયા જળવયવિહારં વિહરતિ ।

દશમ ઉદેશક.

૧. [પ્ર૦] રાજગૃહ નગરમાં મગ્ગવાન્ ગૌતમ યાવત્-આ પ્રમાણે બોલ્યા કે, હે મગ્ગવાન્ ! માવિતામા અનગાર [વેંકિય લ્હિના સામર્થ્યથી] તરવારની ધાર ઉપર કે અછાની ધાર ઉપર રહે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! હા રહે. [પ્ર૦] હે મગ્ગવાન્ ! ત્યાં તે હેરાય કે મેદાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! એ અર્થ સમર્થ-યથાર્થ નથી. કારણ કે ત્યાં શસ્ત્ર સંક્રમતું નથી-ઇત્યાદિ વધી પાંચમા શતકમાં કહેલી *પરમાણુપુદ્ગલની વક્તવ્યતા યાવત્-હે મગ્ગવાન્ !-માવિતામા અનગાર ઉદકાવર્તમાં યાવત્-પ્રવેશ કરે ?-ઇત્યાદિ યાવત્ કહેવી, પણ ત્યાં શસ્ત્ર સંક્રમતું નથી.

૨. [પ્ર૦] હે મગ્ગવાન્ ! પરમાણુપુદ્ગલ વાયુકાયવડે સ્પૃષ્ટ-વ્યાપ્ત છે કે વાયુકાય પરમાણુપુદ્ગલ વડે સ્પૃષ્ટ-વ્યાપ્ત છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! પરમાણુપુદ્ગલ વાયુકાય વડે વ્યાપ્ત છે, પણ વાયુકાય પરમાણુપુદ્ગલ વડે વ્યાપ્ત નથી.

૩. [પ્ર૦] હે મગ્ગવાન્ ! દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ વાયુકાય વડે સ્પૃષ્ટ-વ્યાપ્ત છે કે વાયુકાય દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ વડે સ્પૃષ્ટ-વ્યાપ્ત છે ? [૩૦] પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્-અસંસ્થાતપ્રદેશિક સ્કંધ સુધી સમજવું.

૪. [પ્ર૦] હે મગ્ગવાન્ ! અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ વાયુકાયવડે સ્પૃષ્ટ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ વાયુકાયવડે સ્પૃષ્ટ છે, પણ વાયુકાય અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ વડે કદાચ સ્પૃષ્ટ હોય અને કદાચ સ્પૃષ્ટ ન હોય.

૫. [પ્ર૦] હે મગ્ગવાન્ ! વસ્તિ-મસક વાયુકાયવડે સ્પૃષ્ટ છે કે વાયુકાય મસક વડે સ્પૃષ્ટ છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! વસ્તિ વાયુ-કાયવડે સ્પૃષ્ટ-વ્યાપ્ત છે પણ વાયુકાય વસ્તિ વડે સ્પૃષ્ટ-વ્યાપ્ત નથી.

૬. [પ્ર૦] હે મગ્ગવાન્ ! આ રત્નપ્રમા પૃથિવીની નીચે વર્ણથી કાઢાં, લીલા, પીઢાં, લાલ અને ઘોઢા, ગંધથી સુગંધી અને દુર્ગંધી, રસથી કઢવા, તીલા, તરા, ખાટાં અને મીઠા, સ્પર્શથી કર્કશ, કોમલ, મારે, હલ્લા, થંટા, ડનાં, ચીકણાં અને છુલાં દ્રવ્યો અન્યોન્ય વદ્ધ, અન્યોન્ય સ્પૃષ્ટ, યાવત્-અન્યોન્ય સંદર્શ થયેલાં છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! છે. એ પ્રમાણે યાવત્-અધ.સત્તમ પૃથિવી સુધી જાણવું. [પ્ર૦] હે મગ્ગવાન્ ! સૌવર્મ કલ્પની નીચે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્-ઈપત્તમામારા સુધી જાણવું. હે મગ્ગવાન્ ! તે એમજ છે, હે મગ્ગવાન્ ! તે એમજ છે' એમ કહી યાવત્-વિહરે છે. ત્યાર પછી શ્રમણ મગ્ગંત મહાવીર યાવત્-વહારના દેશો માં વિહરે છે.

૭. તેણં કાલેણં તેણં સમણં વાણિયગામે નામં નગરે હોત્થા । વન્નઓ । દૂતિપલાસપ્પં ચેતિપ્પ । વન્નઓ । તત્થ ણં વાણિ-
યગામે નગરે સોમિલે નામં માહણે પરિવસતિ, અદ્દે, જાવ-અપરિભૂપ્પ, રિડધેદં જાવ-સુપરિનિટ્ઠિપ્પ, પંચણં સંઙ્કિયસયાણં,
સયસ્સ કુટુંવસ્સ આહેવચ્ચં જાવ-વિહરતિ । તપ્પ ણં સમણે ભગવં મહાવીરે જાવ-સમોસદ્દે । જાવ-પરિસા પજ્જુવાસતિ । તપ્પ
ણં તસ્સ સોમિલસ્સ માહણસ્સ ઇમીસે કહાપ્પ લદ્દદ્દુસ્સ સમાણસ્સ અયમેયારૂવે જાવ-સમુપ્પજ્જિત્થા—‘एवं खलु समणे णाय-
पुत्ते पुष्पाणुपुष्पिं चरमाणे गामाणुगामं दूइज्जमाणे सुहंसुहेणं ज्ञाव-इहमागए, ज्ञाव-दूतिपलासए चेइए अहापडिरुवं ज्ञाव-
विहरइ । तं गच्छामि णं समणस्स नायपुत्तस्स अंतियं पाउच्चमामि, इमाइं च णं एयारूवाइं अट्ठाइं ज्ञाव-वागरणाइं पुच्छि-
स्सामि; तं जइ मे से इमाइं एयारूवाइं अट्ठाइं ज्ञाव-वागरणाइं वागरेहिति ततो णं वंदीहामि नमंसीहामि, ज्ञाव-पज्जुवासी-
हामि । अह मे से इमाइं अट्ठाइं ज्ञाव-वागरणाइं नो वागरेहिति तो णं एएहिं चैव अट्ठेहि य ज्ञाव-वागरणेहि य निप्पट्ठप-
सिणवागरणं करेस्सामी’ ति कट्ठ एवં संपेहेइ । संपेहेत्ता ण्हाए ज्ञाव-सरीरे साओ गिहाओ पडिनिक्खमति, पडिनिक्खमिक्का
पायविहारचारेणं एणेणं સંઙ્કિયસણં સદ્ધિં સંપરિવુડે વાણિયગામં નગરં મજ્જમજ્જેણં નિગ્ગચ્છइ, નિગ્ગચ્છિત્તા જેણેવ દૂતિપ-
લાસપ્પ ચેइए જેણેવ સમણે ભગવં મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છइ, ઉવાગચ્છિત્તા સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અદૂરસામંતે
ટિચ્છા સમણં ભગવં મહાવીરં એવં વયાસી—

૮. [પ્ર૦] ‘જત્તા તે મંતે ! જવણિજ્ઞં, અદ્વાવાહં, ફાસુયવિહારં’ ? [ઉ૦] સોમિલા ! ‘જત્તા વિ મે, જવણિજ્ઞં પિ મે,
અદ્વાવાહં પિ મે, ફાસુયવિહારં પિ મે’ ।

૯. [પ્ર૦] કિં તે મંતે ! જત્તા ? [ઉ૦] સોમિલા ! જં મે તવ-નિયમ-સંજમ-સજ્ઞાય-જ્ઞાણા-વસ્સયમાદીપ્પસુ જોગેસુ
જયણા સેત્તં જત્તા ।

૧૦. [પ્ર૦] કિં તે મંતે ! જવણિજ્ઞં ? [ઉ૦] સોમિલા ! જવણિજ્ઞે દુવિદ્દે પન્નત્તે, તંજહા-ઇંદિયજવણિજ્ઞે ય નોઇંદિય-
જવણિજ્ઞે ય ।

૧૧. [પ્ર૦] સે કિં તં ઇંદિયજવણિજ્ઞે ? [ઉ૦] ઇંદિયં ૨ જં મે સોઇંદિય-ચર્ચિસદિય-ધાર્ણિય-જિર્મિદિય-ફાર્સિ-
દિયાઇં નિરુવહયાઇં વસે વટ્ટંતિ । સેત્તં ઇંદિયજવણિજ્ઞે ।

૭. તે કાલે તે સમયે વાણિયગ્રામ નામે નગર હતું. વર્ણક. દૂતિપલાશ ચૈત્ત્ય હતું. વર્ણક. તે વાણિયગ્રામ નામે નગરમાં સોમિલ
નામે બ્રાહ્મણ રહેતો હતો, જે આદ્ય-ધનિક યાવત્—અપરિભૂત-સમર્થ હતો, તથા ઋગ્વેદ યાવત્—વીજા બ્રાહ્મણના શાસ્ત્રોમાં કુશલ
હતો, તે પાંચસો શિષ્યો તથા પોતાના કુટુંબનું અધિપતિપણું કરતો યાવત્—રહેતો હતો. સાર વાદ કોઈ દિવસે શ્રમણ ભગવંત મહાવીર
ત્યા સમોસર્વા. યાવત્—પર્વદા પર્યુપાસના કરે છે. સાર પછી શ્રમણ ભગવંત મહાવીર આવ્યાની આ વાત સામઝી તે સોમિલ બ્રાહ્મણને આવા
પ્રકારનો યાવત્—સંકલ્પ થયો કે, “ए प्रमाणे खरेखर अनुक्रमे विहरता अने एक गामधी वीजे गाम जता श्रमण ज्ञातपुत्र सुखपूर्वक अहिं
आव्या छे, अने यावत्—दूतिपलाश चैत्यમાં यथा योग्य अवग्रहने ग्रहण करी यावत्—विहरे छे, तो हुं ते श्रमण ज्ञातपुत्रनी पासे जाउं,
अने तेनी पासे प्रगट थाउं तथा तेने आ आवा प्रकारना अर्थों, यावत् व्याकरणो—उत्तरो पूछूं. जो ते मने आवा प्रकारना आ अर्थ
अने यावत्—प्रश्नना उत्तरो कहेशे तो तेमने वादीश नमीश, यावत्—तेमनी पर्युपासना करीश, जो मने आ अर्थों अने प्रश्नोत्तरो नहि कहे
तो आ अर्थ अने उत्तरो वडे निरुत्तर करीश.” एम विचारी खान करी यावत्—शरीरने अलंकृत करी पोटाना घरधी नौकळी एकसो
शिष्योनी परिवार साथे पगे चाली वानिज्यग्रामनी वचोवच्च नीकळी ज्यां दूतिपलाश चैत्य छे अने ज्या श्रमण भगवंत महावीर छे त्यां ते
आव्यो अने आवी श्रमण भगवंत महावीरनी थोडे दूर पासे वेसी तेणे तेमने आ प्रमाणे कथुं—

સોમિલના પ્રશ્નો.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તમને યાત્રા, યાપનીય, અવ્યાવાધ અને પ્રાસુક વિહાર છે ? [ઉ૦] હે સોમિલ ! મને યાત્રા પળ છે,
યાપનીય પળ છે, અવ્યાવાધ પળ છે અને પ્રાસુક વિહાર પળ છે.

યાત્રા, યાપનીય
અવ્યાવાધ અને
પ્રાસુક વિહાર

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તમને યાત્રા શું છે ? [ઉ૦] હે સોમિલ ! તપ, નિયમ, સયમ, સ્વાધ્યાય, ધ્યાન અને આવશ્યકાદિક યોગોર્મા
જે મારી યતના—પ્રવૃત્તિ છે તે મારી યાત્રા છે.

સયમયાયા.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તમને યાપનીય શું છે ? [ઉ૦] હે સોમિલ ! યાપનીય બે પ્રકારનું છે, તે આ પ્રમાણે—ઇન્દ્રિયયાપનીય
અને નોઇન્દ્રિયયાપનીય.

યાપનીય.

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ઇન્દ્રિયયાપનીય ઇટલે શું ? [ઉ૦] હે સોમિલ ! શ્રોત્રેન્દ્રિય, ચક્ષુરિન્દ્રિય, શ્રોત્રેન્દ્રિય, ચક્ષુરિન્દ્રિય, શ્રોત્રેન્દ્રિય અને સ્પર્શને-
ન્દ્રિય—એ પાંચે ઇન્દ્રિયો ઉપઘાત રહિત મારે અધીન વર્તે છે તે મારે ઇન્દ્રિયયાપનીય છે.

ઇન્દ્રિયયાપનીય.

૧૨. [પ્ર૦] સે કિં તં નોઈન્દિયજવણિજે ? [ઉ૦] નોઈન્દિયજવણિજે જં મે કોહ-માણ-માયા-લોમા વોચ્છિત્રા નો ઉદીરેતિ, સેચં નોઈન્દિયજવણિજે, સેચં જવણિજે ।

૧૩. [પ્ર૦] કિં તે મંતે ! અઘાવાહં ? [ઉ૦] સોમિલા ! જં મે વાતિય-પિત્તિય-સિંમિય-સત્તિવાદયા વિવિદા રોગા-યંકા સરીરગયા દોસા ઉવસંતા નો ઉદીરેતિ । સેચં અઘાવાહં ।

૧૪. [પ્ર૦] કિં તે મંતે ! ફાસુયવિહારં ? [ઉ૦] સોમિલા ! જઘં આરામેસુ ઉજાણેસુ દેવકુલેસુ સમાસુ પવાસુ શ્ચી-પસુ-પંડગવિવજિયાસુ વસહીસુ ફાસુ-પસણિજં પીઠ-ફલગ-સેજા-સંથારગં ઉવસંપણિજા ણં વિહરામિ, સેચં ફાસુયવિહારં ।

૧૫. [પ્ર૦] સરિસવા તે મંતે ! કિં મન્ત્વેયા, અમન્ત્વેયા ? [ઉ૦] સોમિલા ! સરિસવા [મે] મન્ત્વેયા વિ અમન્ત્વેયા વિ । [પ્ર૦] સે કેણદ્વેણં મંતે एवं બુદ્ધ-‘સરિસવા મે મન્ત્વેયા વિ અમન્ત્વેયા વિ ? [ઉ૦] સે નૂણં તે સોમિલા ! વંમન્ત્વેયા નપ્પસુ દુવિદા સરિસવા પન્નત્તા, તંજહા-મિત્તસરિસવા ય ઘન્નસરિસવા ય । તત્થ ણં જે તે મિત્તસરિસવા તે તિવિદા પન્નત્તા, તંજહા-સહજાયયા, સહવદ્ધિયા, સહપંસુકીલિયા, તે ણં સમણાણં નિગ્ગંથાણં અમન્ત્વેયા । તત્થ ણં જે તે ઘન્નસરિસવા તે દુવિદા પન્નત્તા, તંજહા-સત્થપરિણયા ય અસત્થપરિણયા ય, તત્થ ણં જે તે અસત્થપરિણયા તે ણં સમણાણં નિગ્ગંથાણં અમન્ત્વેયા । તત્થ ણં જે તે સત્થપરિણયા તે દુવિદા પન્નત્તા, તંજહા-પસણિજા ય અણેસણિજા ય । તત્થ ણં જે તે અણેસણિજા તે સમણાણં નિગ્ગંથાણં અમન્ત્વેયા । તત્થ ણં જે તે પસણિજા તે દુવિદા પન્નત્તા, તંજહા-જાદયા ય અજાદયા ય । તત્થ ણં જે તે અજાદયા તે ણં સમણાણં નિગ્ગંથાણં અમન્ત્વેયા । તત્થ ણં જે તે જાતિયા તે દુવિદા પન્નત્તા, તંજહા-લદ્ધા ય અલદ્ધા ય । તત્થ ણં જે તે અલદ્ધા તે ણં સમણાણં નિગ્ગંથાણં અમન્ત્વેયા । તત્થ ણં જે તે લદ્ધા તે ણં સમણાણં નિગ્ગંથાણં મન્ત્વેયા, સે તેણદ્વેણં સોમિલા ! एवं બુદ્ધ-જાવ-‘અમન્ત્વેયા વિ’ ।

૧૬. [પ્ર૦] માસા તે મંતે ! કિં મન્ત્વેયા, અમન્ત્વેયા ? [ઉ૦] સોમિલા ! માસા મે મન્ત્વેયા વિ અમન્ત્વેયા વિ ।

નોઈન્દિયયાપનીય.

૧૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નોઈન્દિયયાપનીય એ શું ? [ઉ૦] હે સોમિલ ! જે મારા ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ એ ચારે કપાયો વ્યુચ્છિન્ન થયેલા છે અને ઉદયમા આવતા નથી તે નોઈન્દિયયાપનીય છે. એ પ્રમાણે યાપનીય કાર્યું.

અન્યાવાધ.

૧૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તમને અન્યાવાધ એ શું છે ? [ઉ૦] હે સોમિલ ! જે મારા વાત, પિત્ત, કફ અને સંતિપાતજન્ય અનેક પ્રકારના શરીરસંબંધી દોષો-રોગાતંકો ઉપજાત થયા છે અને ઉદયમાં આવતા નથી તે અન્યાવાધ છે.

પ્રાસુકવિહાર.

૧૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તમારે પ્રાસુકવિહાર એ શું છે ? [ઉ૦] હે સોમિલ ! આરામો, ઉદ્યાનો, દેવકુલો, સમાઓ, પરવો તથા હી, પશુ અને નપુંસકરહિત વસતિઓમાં નિર્દોષ અને એપનીય પીઠ, ફલક, શય્યા અને સથારાને પ્રાપ્ત કરીને હું વિહરું છું તે પ્રાસુક વિહાર છે.

સરિસવ મદ્ય કે અમદ્ય

૧૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સરિસવો આપને મદ્ય છે કે અમદ્ય છે ? [ઉ૦] હે સોમિલ ! *સરિસવ મારે મદ્ય પળ છે અને અમદ્ય પળ છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એમ શા હેતુથી કહો છો કે ‘સરિસવ મદ્ય પળ છે અને અમદ્ય પળ છે ?’ [ઉ૦] હે સોમિલ ! તારા બ્રાહ્મણના નયોમાં—શાલોમા વે પ્રકારના સરિસવ કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—નિવ્ર સરિસવ—સમાનવયસ્ક અને ધાન્યસરિસવ. તેમાં જે નિવ્ર-સરિસવ છે તે ત્રણ પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—સહજાત-સાથે જન્મેલા, સાથે ઉછરેલા અને સાથે ધૂલ્લમાં રમેલા. તે ત્રણે પ્રકારના સરિસવા સમાનવયસ્ક—મિત્રો શ્રમણ નિર્ગ્રંથોને અમદ્ય છે. અને જે ધાન્યસરિસવ છે તે વે પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—શલ્પરિણત અને અશલ્પરિણત. તેમાં જે અશલ્પરિણત—અગ્ર્યાદિ શલ્પથી નિર્જીવ થયેલા નથી તે શ્રમણ નિર્ગ્રંથોને અમદ્ય છે. અને શલ્પરિણત (અગ્નિ આદિથી નિર્જીવ થયેલા) છે તે વે પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—એપનીય-ઈચ્છા લાવક, નિર્દોષ અને અનેપનીય—નહિ ઈચ્છા લાવક સદોષ. તેમાં જે અનેપનીય છે તે શ્રમણ નિર્ગ્રંથોને અમદ્ય છે. વળી જે એપનીય સરિસવો છે તે વે પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—યાચિત—માગેલા અને અયાચિત—નહિ માગેલા. તેમાં જે અયાચિત સરિસવ છે, તે શ્રમણ નિર્ગ્રંથોને અમદ્ય છે, અને જે યાચિત સરિસવ છે, તે વે પ્રકારના છે, તે આ પ્રમાણે—મહેલા અને નહિ મહેલા. તેમાં જે નહિ મહેલા છે તે શ્રમણ નિર્ગ્રંથોને અમદ્ય છે, અને જે મહેલા છે તે શ્રમણ નિર્ગ્રંથોને મદ્ય છે. માટે હે સોમિલ ! તે કારણથી મેં કહ્યું છે કે ‘સરિસવ મારે મદ્ય પળ છે અને અમદ્ય પળ છે.’

માસ મદ્ય કે અમદ્ય?

૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! †માસ તમારે મદ્ય છે કે અમદ્ય છે ? [ઉ૦] હે સોમિલ ! માસ મારે મદ્ય પળ છે અને અમદ્ય પળ

૧ ‘સહજાયપ્પ સહવદ્ધિયપ્પ સહપંસુકીલિતપ્પ’ इति क पुस्तके पाठः ।

૧૫ * અર્થે ‘સરિસવ’ ણિદ્ધ પ્રાહ્ન શબ્દ છે, તેનો એક અર્થ સર્પણ એટલે સરસવ થાય છે અને બીજો અર્થ સદશવયા—મિત્ર થાય છે.

૧૬ † અર્થે માસ શબ્દ ણિદ્ધ છે અને એનો એક અર્થ માપ-અરદ થાય છે અને બીજો અર્થ માસ-મહિનો થાય છે.

[પ્ર૦] સે કેળટ્ટેણં જાવ-અમક્ષેયા વિ ? [ઉ૦] સે નૂળં તે સોમિલા ! વંમન્નપ્પસુ નપ્પસુ દુવિહા માસા પન્નત્તા, તંજહા-દ્વ-માસા ય કાલમાસા ય । તત્થ ણં જે તે કાલમાસા તે ણં સાવણાદીયા આસાદપંજ્જવસાણા દુવાલસં પન્નત્તા, તંજહા-સાવણે, મહવપ્પ, આસોપ્પ, કત્તિપ્પ, મગ્ગસિરે, પોસે, માહે, ફાગુણે, ચિત્તે, વહસાહે, જેટ્ટામૂલે, આસાદે, તે ણં સમણાણં નિગ્ગંથાણં અમક્ષેયા । તત્થ ણં જે તે દ્વમાસા તે દુવિહા પન્નત્તા, તંજહા-અત્થમાસા ય ધણ્ણમાસા ય । તત્થ ણં જે તે અત્થમાસા તે દુવિહા પન્નત્તા, તંજહા-સુવન્નમાસા ય રૂપમાસા ય, તે ણં સમણાણં નિગ્ગંથાણં અમક્ષેયા । તત્થ ણં જે તે ધન્નમાસા તે દુવિહા પન્નત્તા, તંજહા-સત્થપરિણયા ય અસત્થપરિણયા ય-એવં જહા ધન્નસરિસવા જાવ-સે તેણટ્ટેણં જાવ-અમક્ષેયા વિ ।

૧૭. [પ્ર૦] કુલત્થા તે મંતે ! કિં મક્ષેયા અમક્ષેયા ? [ઉ૦] સોમિલા ! કુલત્થા મક્ષેયા વિ અમક્ષેયા વિ । [પ્ર૦] સે કેળટ્ટેણં જાવ-અમક્ષેયા વિ ? [ઉ૦] સે નૂળં સોમિલા ! તે વંમન્નપ્પસુ નયેસુ દુવિહા કુલત્થા પન્નત્તા, તંજહા-ઈત્થિકુલત્થા ય ધન્નકુલત્થા ય । તત્થ ણં જે તે ઈત્થિકુલત્થા તે તિવિહા પન્નત્તા, તંજહા-કુલકન્નયા ઇ વા કુલવહુયા તિ વા કુલમાડયા ઇ.વા, તે ણં સમણાણં નિગ્ગંથાણં અમક્ષેયા । તત્થ ણં જે તે ધન્નકુલત્થા એવં જહા ધન્નસરિસવા, સે તેણટ્ટેણં જાવ-અમક્ષેયા વિ ।

૧૮. [પ્ર૦] ઇમે મવં, દુવે મવં, અક્ષપ્પ મવં, અઘ્પ મવં, અવટ્ઠિપ્પ મવં, અણેગભૂયભાવમવિપ્પ મવં ? [ઉ૦] સોમિલા ! ઇમે વિ અહં, જાવ-અણેગભૂયભાવમવિપ્પ વિ અહં । [પ્ર૦] સે કેળટ્ટેણં મંતે ! એવં બુચ્છ-જાવ-‘મવિપ્પ વિ અહં’ ? [ઉ૦] સોમિલા ! દઘ્ઠટ્ટયાપ્પ ઇમે અહં, નાણદંસણટ્ટયાપ્પ દુવિહે અહં, પપ્પસટ્ટયાપ્પ અક્ષપ્પ વિ અહં, અઘ્પ વિ અહં, અવટ્ઠિપ્પ વિ અહં, ઉચ્ચયોગટ્ટયાપ્પ અણેગભૂયભાવમવિપ્પ વિ અહં, સે તેણટ્ટેણં જાવ-મવિપ્પ વિ અહં’ ।

૧૯. પત્થ ણં સે સોમિલે માહણે સંબુદ્ધે, સમણં ભગવં મહાવીરં જહા ચંદબો, જાવ-સે જહેયં તુજ્જે વદ્ધ, જહા ણં દેવાણુપ્પિયાણં અંતિપ્પ વહવે રાઈસરં એવં ‘જહા રાયપ્પસેણજ્જે ચિત્તો, જાવ’-દુવાલસવિહં સાવગધમ્મં પડિવજ્જતિ,

છે [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એમ શા કારણથી કહો છો કે ‘માસ મારે મક્ક્ય પળ છે અને અમક્ક્ય પળ છે’ ? [ઉ૦] હે સોમિલ ! તારા બ્રાહ્મણના નયો-શાસ્ત્રોમાં માસ વે પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-દ્રવ્યમાસ અને કાલમાસ. તેમા જે કાલમાસ છે તે શ્રાવણથી માંડી આપાદ માસ સુધી વાર પ્રકારના છે, તે આ પ્રમાણે-૧ શ્રાવણ, ૨ માદરવો, ૩ આસો, ૪ કાર્તિક, ૫ માર્ગશીર્ષ, ૬ પોષ, ૭ માઘ, ૮ ફાલ્ગુન, ૯ ચૈત્ર, ૧૦ વૈશાખ, ૧૧ જેઠ અને ૧૨ આપાદ. તે શ્રમણ નિર્ધન્યોને અમક્ક્ય છે. તેમા જે દ્રવ્યમાસ છે તે વે પ્રકારે છે, તે આ પ્રમાણે-અર્થમાસ અને ધાન્ય માસ. તેમાં જે અર્થમાસ છે તે વે પ્રકારના છે, તે આ પ્રમાણે-^{*}સુવર્ણ માપ અને રૌપ્યમાપ. અને તે શ્રમણ નિર્ધન્યને અમક્ક્ય છે. વઠી જે ધાન્યમાપ છે તે વે પ્રકારના છે-શસ્ત્રપરિણત (અગ્ન્યાદિથી અવિત્ત થયેલા) અને અશસ્ત્રપરિણત (અગ્ન્યાદિથી અવિત્ત નહિ થયેલા, સજીવ) છે-ઇત્યાદિ જેમ ધાન્યસરસવ સવન્ને કહું તેમ ધાન્યમાસ સંવન્ને પળ જાણહું. યાવત્-તે હેતુથી યાવત્-‘અમક્ક્ય પળ છે.’

૧૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આપને કુલત્થા મક્ક્ય છે કે અમક્ક્ય છે ? [ઉ૦] હે સોમિલ ! કુલત્થા મક્ક્ય છે અને અમક્ક્ય પળ છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શા હેતુથી યાવત્-અમક્ક્ય છે ? [ઉ૦] હે સોમિલ ! તારા બ્રાહ્મણ શાસ્ત્રમાં કુલત્થા વે પ્રકારે છે-સ્ત્રીકુલત્થા (કુલિન સ્ત્રી) અને ધાન્યકુલત્થા (કઠ્ઠી). તેમા જે સ્ત્રી કુલત્થા છે તે ત્રણ પ્રકારે છે, તે આ પ્રમાણે-કુલકન્નયા, કુલવધૂ અને કુલમાતા. તે શ્રમણ નિર્ધન્યોને અમક્ક્ય છે. તેમાં જે ધાન્યકુલત્થા છે-ઇત્યાદિ-વક્તવ્યતા ધાન્યસરિસવ પ્રમાણે જાણવી. તે માટે યાવત્-‘અમક્ક્ય પળ છે’.

૧૮. [પ્ર૦] આપ એક છો કે વે છો, અક્ષય છો, અવ્યય છો, અવસ્થિત છો કે અનેક ભૂત, વર્તમાન અને ભાવી પરિણામને યોગ્ય છો ? [ઉ૦] હે સોમિલ ! હું એક પળ છું, યાવત્-અનેક ભૂત, વર્તમાન અને ભાવી પરિણામોને યોગ્ય છું. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શા કારણથી આપ કહો છો કે હું એક યાવત્-અનેક ભૂત, વર્તમાન અને ભાવી પરિણામને યોગ્ય છું ? [ઉ૦] હે સોમિલ ! હું દ્રવ્યરૂપે એક છું અને જ્ઞાનરૂપે અને દર્શનરૂપે વે પ્રકારે પળ છું. પ્રદેશ (આત્મપ્રદેશ) રૂપે હું અક્ષય છું, અવ્યય છું અને અવસ્થિત પળ છું, ઉપયોગની દૃષ્ટિ હું અનેક ભૂત વર્તમાન અને ભાવી પરિણામને યોગ્ય છું. તે કારણથી હું યાવત્-અનેક ભૂત, વર્તમાન અને ભાવી પરિણામને યોગ્ય પળ છું.

૧૯. અહિં સોમિલ બ્રાહ્મણ પ્રતિવોધ પામ્યો, અને તે શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વંદન-નમસ્કાર કરે છે-ઇત્યાદિ ‘સ્કંદકની પેઠે યાવત્-‘જેમ આપ કહો છો તેમજ છે’ ત્યાં સુધી કહેવું । હે દેવાનુપ્રિય ! આપની પાસે જેમ ઘણા રાજેશ્વર-ઘરે [હિરણ્યાદિનો લ્યાગ કરી મુંડ થઈ

કુલત્થા મક્ક્ય કે
અમક્ક્ય ?

એક, અનેક
ઇત્યાદિ

પહિવજ્જિત્તાં સમણં ભગવં મહાવીરં વંદતિ, જાવ-પહિંગે. । તપ્પ ણં સે સોમિલે માહણે સમણોવાસપ્પ જાપ્પ, અમિગયજીવાં જાવ-વિહરહ્ । ‘મંતે’ત્તિ ભગવં ગોયમે સમણં ભગવં મહાવીરં વંદતિ નમંસતિ, વંદિત્તા નમંસિત્તા એવં વયાસી—[પ્ર૦] પમ્મ ણં મંતે ! સોમિલે માહણે દેવાણુપ્પિયાણં અંતિપ્પ મુંડે ભવિત્તાં જહેવ સંખે તહેવ નિરવસેસં જાવ-અંતં કાહિતિ । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! ત્તિ જાવ-વિહરતિ ।

અઢારસમે સપ્પ દસમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

અનગારપણું સ્ત્રીકારે છે તેમ હું કરી શકતો નથી]—ઇત્યાદિ રાજપ્રશ્નીય સૂત્રમાં ‘‘ચિત્રકલ્પું વર્ણન છે તેમ યાવત્-વાર પ્રકારનો શ્રાવક ધર્મ અંગીકાર કરે છે’’ ત્યાં સુધી કહેવું. શ્રાવક ધર્મનો સ્ત્રીકાર કરી શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વાદીને યાવત્-તે પોતાના ઘેર ગયો. ત્યાર પછી તે સોમિલ બ્રાહ્મણ શ્રમણોપાસક થઈ જીવાજીવાદિક તત્ત્વોને જાણતો યાવત્-વિહરે છે.

૨૦. [પ્ર૦] ‘હે ભગવન્ ! એમ કહી ભગવંત ગૌતમ શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વાંદી નમી આ પ્રમાણે બોલ્યા—હે ભગવન્ ! સોમિલ બ્રાહ્મણ આપ દેવાનુપ્રિયની પાસે મુંડ થઈ અનગારપણું લેવા સમર્થ છે—ઇત્યાદિ જેમ ‘શંખ શ્રાવકની વક્તવ્યતા કહી છે તે પ્રમાણે યાવત્-‘સર્વ દુઃખોનો અંત કરજે’ ત્યાં સુધી વધી વક્તવ્યતા કહેવી. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’—એમ કહી યાવત્—વિહરે છે.

અઢારમા શતકમાં દશમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

અઢારમું શતક સમાપ્ત.

एगूणवीसइमं सयं ।

१ लेस्ता य २ गव्भ ३ पुढवी ४ महासवा ५ चरम ६ दीव ७ भवणा य ।

८ निवत्ति ९ करण १० वणचरसुरा य एगूणवीसइमे ॥

पढमो उदेसो ।

१. [प्र०] रायगिहे जाव-एवं वयासी-कति णं भंते ! लेस्ताओ पन्नत्ताओ ? [उ०] गोयमा ! छहेसाओ पन्नत्ताओ, तं जहा-एवं जहा पन्नवणाए चउत्थो लेसुदेसओ भाणियघो निरवसेसो । 'सेवं भंते ! सेवं भंते !' त्ति ।

एगूणवीसइमे सए पढमो उदेसो समत्तो ।

ओगणीशमुं शतक.

[उदेशक संग्रह-] लेस्या विषयक प्रथम उदेशक, गर्भसंबंधे वीजो उदेशक, पृथिवीकायिकादिनी वक्तव्यता संबंधे तृतीय उदेशक, 'नारको महास्रववाळा अने महाक्रियावाळा होय'-इत्यादि अर्थ संबंधे चौथो उदेशक, 'चरम-अल्पस्थितिवाळा नारको करतां परम-अधिक-स्थितिवाळा नारको महाकर्मवाळा होय' इत्यादि वक्तव्यता संबंधे पांचमो उदेशक, द्वीपादिक संबंधे छठो उदेशक, भवनादि विषे सातमो उदेशक, निर्वृत्ति-एकेन्द्रियादि जीव वगैरेनी उत्पत्ति संबंधे आठमो उदेशक, द्रव्यादि करण संबंधे नवमो उदेशक, अने वनचरसुर-वान-व्यन्तर देव संबंधे दशमो उदेशक. ए प्रमाणे आ ओगणीशमा शतकमा दश उदेशको कहेवाना छे.

प्रथम उदेशक.

१. [प्र०] राजगृह नगरमां यावत्-भगवान् ! गौतम आ प्रमाणे वोल्या के हे भगवन् ! लेस्याओ केटली कही छे ? [उ०] हे गौतम ! छ *लेस्याओ कही छे, ते आ प्रमाणे-इत्यादि प्रज्ञापना सूत्रनो चौथो 'लेस्या उदेशक अहि समग्र कहेवो. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

लेस्या.

ओगणीशमा शतकमां प्रथम उदेशक समाप्त.

१ * कृष्णादि द्रव्यना सवन्धथी आत्माना परिणामविशेष ते लेस्या ज्या सुधी योग होय छे त्या सुधी लेस्या होय छे अने योगना अभाव लेस्या होती नथी माटे योग साथे लेस्यानो नियत सवन्ध होवाथी योगनिमित्तक लेस्या छे एम जाणी शकाय छे. हवे ते लेस्या योगान्तर्गत द्रव्यरूप छे के योगनिमित्तक कर्म द्रव्यरूप छे ते विचारणीय छे. जो योगनिमित्तक कर्मद्रव्यरूप मानीए तो ते घातीकर्म द्रव्यरूप छे के अघाती कर्मद्रव्यरूप छे ए वे प्रश्न उत्पन्न थाय छे. लेस्या घाती कर्मद्रव्यरूप तो नथी, कारण के सयोगी केवलीने घाती कर्म नहि होवा छता लेस्या होय छे. ते अघाती कर्मरूप छे एम पण नहि कही शकाय, केमके अयोगी केवलीने अघाती कर्म होवा छता पण लेस्या नथी. माटे लेस्या योगान्तर्गत द्रव्यरूप छे एम मानवुं जोईए अर्थात् मन, वचन अने शरीरना अन्तर्गत शुभाशुभ परिणामना कारणरूप कृष्णादि वर्णना पुद्गलो ते लेस्या ते लेस्या ज्या सुधी कपायो छे त्या सुधी तेना उदयने वधारे छे कारण के योगान्तर्गत पुद्गलोतुं कपायोदयने वधारवानु सामर्थ्य छे जेम के पित्तना प्रकोपथी क्रोधनी वृद्धि थाय छे. ते सिवाय थीजा बाह्य द्रव्यो पण कर्मना उदय अने क्षयोपशमादिना कारणभूत थाय छे, जेमके ब्राह्मी ज्ञानावरणक्षयोपशममुं अने मद्यपान ज्ञानावरणोदयनु निमित्त थाय छे, तो पछी योगद्रव्योतुं तेनुं सामर्थ्य होय तेमा कशो विरोध नथी. ते लेस्याना छ प्रकार छे. जुओ प्रज्ञापना टीका पद १७ पृ० ३३०.

† कृष्णलेस्यादि द्रव्यो ज्यारे नीललेस्यादि द्रव्योने मळे छे ल्यारे ते नीललेस्यादिना स्वभावरूपे तया तेना वर्णादि रूपे परिणत थाय छे जेम दूधमा छाश नाखवाथी के वस्त्रने रंगवाथी दूध अने वस्त्रनो वर्णादि परिणाम थाय छे. आवो लेस्यापरिणाम मात्र तिर्यंच अने मनुष्यनी लेस्याने आश्रयी जाणवो. देव अने नारकोने स्वस्वभवपर्यन्त लेस्या द्रव्य अवस्थित होवाथी अन्य लेस्या द्रव्योनी सवन्ध यता सर्वथा तेवो परिणाम यतो नथी, अर्थात् ते लेस्या सर्वथा अन्य लेस्यारूपे यती नथी पण पोताना मूळ वर्णादि स्वभावने छोज्या सिवाय अन्य लेस्यानी छाया मात्र धारण करे छे जेम वैदुर्य मणिने लाल सूत्रथी परोववामा आव्यो होय तो ते पोताना नील वर्णने नहि छोटता लाल छाया धारण करे छे, तेम कृष्णादि द्रव्यो अन्य लेस्या द्रव्यना सवन्धमा आवे छे ल्यारे पोतानो मूळ स्वभाव के वर्णादि नहि छोटतां तेनी छाया-आकार मात्र धारण करे छे. जुओ प्रज्ञा० पद १७ पृ० ३५८-३६८.

વીઓ ઉદ્દેસો.

૧. [પ્ર૦] કતિ ણં મંતે ! લેસ્તાઓ પન્નત્તાઓ ? [ઉ૦] एवं जहा पन्नयणाण गच्छुद्देसो सो चेव निरवसेसो भाणियव्वो । 'सेवं મંતે ! સેવં મંતે' ! તિ ।

एगूणवीसइमे सए वीओ उद्देसो समत्तो ।

દ્વિતીય ઉદ્દેશક.

ગર્ભ

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લેડ્યાઓ કેટલી કહી છે ? [ઉ૦] ए प्रमाणे प्रज्ञापना मूत्रना सत्तरमा पदनो छटो *गर्भोद्देशक सम्पूर्ण कह्यो. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

ओगणीशमा अतकमां द्वितीय उद्देशक समाप्त.

તર્જીઓ ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] રાયગિદે જાવ-एवं वयासी-सिय मंते ! जाव-चत्तारि पंच पुढविकाइया एगयओ साधारणसरीरं वंधंति, एग० २ वंधित्ता तथो पच्छा आहारंति वा परिणामेति वा सरीरं वा वंधंति ? [उ०] नो इणट्ठे समट्ठे । पुढविकाइयाणं पत्तेयाहारा पत्तेयपरिणामा पत्तेयं सरीरं वंधंति, प० २ वंधित्ता ततो पच्छा आहारंति वा परिणामेति वा सरीरं वा वंधंति १ ।

૨. [પ્ર૦] તેસિ ણં મંતે ! જીવાણં કતિ લેસ્તાઓ પન્નત્તાઓ ? [ઉ૦] गोयमा ! चत्तारि लेस्ताओ पन्नत्ताओ, तं जहा-कण्ठलेस्सा, नीललेस्सा, काउलेस्सा तेउलेस्सा ।

૩. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા કિં સમ્મદિટ્ઠી, મિચ્છાદિટ્ઠી, સમ્મામિચ્છાદિટ્ઠી ? [ઉ૦] गोयमा ! नो सम्मदिट्ठी, मिच्छादिट्ठी, नो सम्मामिच्छदिट्ठी ३ ।

ત્રીતીય ઉદ્દેશક.

૧ સ્વાદ દ્વાર.

૧. [પ્ર૦] રાજગૃહ નગરમાં યાવત્-भगवान् गौतम आ प्रमाणे वोल्या के, हे भगवन् ! कदाच वे यावत्-चार पांच पृथिवीकायिको एकठा थईने एक साधारण शरीरं वावे, वाच्या पट्टी आहार करे पट्टी ते आहारने परिणामावे, अने लार वाद शरीरनो वंध करे ? [उ०] ए अर्थ समर्थ-यथार्थ नथी. कारण के पृथिवीकायिको प्रत्येक-जुदो जुदो आहार करवावाळा अने ते आहारनो जुदो जुदो परिणाम करवावाळा होय छे, तेथी तेओ भिन्न भिन्न शरीर वावे छे. अने लार पट्टी तेओ आहार करे छे, तेने परिणामावे छे अने पोतातुं शरीर वावे छे.

૨ લેડ્યાઓ

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે પૃથિવીકાયિક જીવોને કેટલી લેડ્યાઓ કહી છે ? [ઉ૦] हे गौतम ! तेओने चार लेड्याओ कही छे, ते आ प्रमाणे-१ कृष्णलेड्या, २ नीललेड्या, ३ कापोतलेड्या, ४ तेजोलेड्या.

૩ દૃષ્ટિદાર

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો સમ્યગ્દષ્ટિ છે, મિથ્યાદષ્ટિ છે કે સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ-મિથ્રદષ્ટિ છે ? [ઉ૦] हे गौतम ! तेओ सम्यग्दष्टि नथी, मिथ्रदष्टि नथी, पण तेओ मिथ्यादष्टि छे.

૧ * કૃષ્ણલેડ્યાવાલો મનુષ્ય કૃષ્ણલેડ્યાવાલો ગર્ભને ઉત્પન્ન કરે ? હા, ઉત્પન્ન કરે એવી રીતે કૃષ્ણલેડ્યાવાલો મનુષ્ય નીલલેડ્યાવાલો, યાવત્ શુદ્ધ લેડ્યાવાલો ગર્ભને પણ ઉત્પન્ન કરે. એમ નીલલેડ્યાવાલો મનુષ્ય કૃષ્ણાદિલેડ્યાવાલો ગર્ભને ઉત્પન્ન કરે. એ પ્રમાણે કાપોત, તેજો, પદ્મ અને શુક્લેડ્યા સંબંધે પણ જાણતું તેવીજ રીતે કૃષ્ણલેડ્યાવાલો મનુષ્ય કૃષ્ણલેડ્યાવાલો હાથી થકી કૃષ્ણલેડ્યાવાલો ગર્ભને ઉત્પન્ન કરે. એમ થકી કર્મભૂમિ તથા અકર્મભૂમિના મનુષ્ય સવન્ધે જાણતું નાત્ર એટલો વિશેષ કે અકર્મભૂમિના મનુષ્યને પ્રથમની ચાર લેડ્યાઓ હોવાથી તેને આશ્રયી જાણતું જુઓ પ્રજા ૦ પદ ૧૭ ઉ ૫ પૃ ૦ ૩૭૨.

† આ ઉદ્દેશકમાં ૧ સ્વાદ, ૨ લેડ્યા, ૩ દષ્ટિ, ૪ જ્ઞાન, ૫ યોગ ૬ ઉપયોગ, ૭ ક્રિમાહાર-વેવા પ્રકારનો આહાર, ૮ પ્રાણાતિપાત, ૯ ઉત્પાદ, ૧૦ ક્ષિતિ, ૧૧ મસુદાત અને ૧૨ ઉદ્દત્તના-એ ચાર દ્વારો પૃથિર્વાકાયિકની આરમી વનસ્પતિકાયિક જીવ પર્યંત કહેવાના છે. તેના પ્રથમ સ્વાદ દ્વારને આશ્રયી પ્રશ્ન થયો છે.

‡ કદાચ અનેક પૃથિર્વાકાયિકો મઠી નાધારણ શરીર વાધે, લાર પટ્ટી વિશેષ આહાર તથા તેનો પરિણામ કરે અને પટ્ટી શરીરનો વિશેષ વન્ધ કરે ? એ પ્રશ્ન છે અહિં સામાન્ય રીતે સર્વ સમારી જીવોને પ્રતિ સમય નિરંતર આહારગ્રહણ-પુરૂલગ્રહણ હોય છે. તેથી પ્રથમ સામાન્ય શરીરવન્ધસમયે પણ આહાર તો ચાલુજ હોય છે છતા પ્રથમ શરીર વાધે પટ્ટી આહાર કરે એન પ્રશ્ન થયો તે વિશેષાહારની અપેક્ષા જાણવો એટલે જીવ ઉત્પત્તિમયે પ્રથમ ઓજાહાર કરે, અને લાર પટ્ટી શરીરવન્ધદ્વારા લેમાહાર કરે અને તેને પરિણામે અને લાર વાદ વિશેષ વિશેષ શરીર વન્ધ કરે-આ પ્રશ્ન છે તેના ઉત્તરમા જણાવ્યું કે પૃથિર્વાકાયિકો પ્રત્યેક-ભિન્ન ભિન્ન આહાર કરે છે અને તેનો પરિણામ પણ ભિન્ન ભિન્ન કરે છે, માટે તેઓ પ્રત્યેક-ભિન્ન ભિન્ન શરીર વાધે છે, નાધારણ શરીર વાધતા નથી લાર પટ્ટી તેઓ વિશેષાહાર, વિશેષ પરિણામ અને વિશેષ શરીરવન્ધ કરે છે.

૪. [પ્ર૦] તે નં મંતે ! જીવા કિં નાળી અન્નાળી ? [ઉ૦] ગોચમા ! નો નાળી, અન્નાળી. નિયમા દુઃખાળી, તં જદા-મદ્અન્નાળી ય સુચઅન્નાળી ય ૪ ।

૫. [પ્ર૦] તે નં મંતે ! જીવા કિં મળજોગી, વચજોગી, કાયજોગી ? [ઉ૦] ગોચમા ! નો મળજોગી, નો વચજોગી, કાયજોગી ૫ ।

૬. [પ્ર૦] તે નં મંતે ! જીવા કિં સાગારોવડતા, અળાગારોવડતા ? [ઉ૦] ગોચમા ! સાગારોવડતા વિ અળાગારોવડતા વિ ૬ ।

૭. [પ્ર૦] તે નં મંતે ! જીવા કિમાહારમાહારંતિ ? [ઉ૦] ગોચમા ! દ્વધ્વો નં અપંતપદેસ્તિયાદં દ્વાદાઈ—પવં જદા પત્રવ-ળાપ પદમે આહારુદેસય જાવ—સદ્વપ્પણયાપ આહારમાહારંતિ ૭ ।

૮. [પ્ર૦] તે નં મંતે ! જીવા જમાહારંતિ તં ચિજંતિ, જં નો આહારંતિ તં નો ચિજંતિ, ચિત્રે વા સે ઉદ્વાદ પલિસ-પ્પતિ વા ? [ઉ૦] હંતા ગોચમા ! તે નં જીવા જમાહારંતિ તં ચિજંતિ, જં નો જાવ—પલિસપ્પતિ વા ।

૯. [પ્ર૦] તેસિ નં મંતે ! જીવાળં પવં સન્નાતિ વા પન્નાતિ વા મળોતિ વા વઈઈ વા 'અમ્હે નં આહારમાહારેમો' ? [ઉ૦] નો તિણ્ઠે સમઠ્ઠે, આહારંતિ પુણ તે ।

૧૦. [પ્ર૦] તેસિ નં મંતે ! જીવાળં પવં સન્નાદ વા જાવ—વઈતિ વા 'અમ્હે નં ઇટ્ટાણિટ્ટે ફાસે ય પડિસંવેદેમો' ? [ઉ૦] નો તિણ્ઠે સમઠ્ઠે, પડિસંવેદેતિ પુણ તે ।

૧૧. [પ્ર૦] તે નં મંતે ! જીવા કિ પાળાદ્યાપ ઉચક્કાદિજંતિ, મુસાવાપ, અદિન્નાં, જત્ત—મિચ્છાદંસણસલ્હે ઉચક્કા-

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શુ તે (પૃથિવીકાયિક) જીવો જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ જ્ઞાની નથી, પણ અજ્ઞાની છે, અને તેઓને અવશ્ય વે અજ્ઞાન હોય છે. તે આ પ્રમાણે—મતિઅજ્ઞાન અને શ્રુતઅજ્ઞાન. ૪ જ્ઞાનગત-

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું તે પૃથિવીકાયિક જીવો મનોયોગી, વચનયોગી કે કાયયોગી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ મનયોગી નથી, વચનયોગી નથી, પણ કાયયોગવાળા છે. ૫ મોગત-

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું તે જીવોને સાકાર-જ્ઞાનોપયોગ હોય છે કે નિરાકાર-દર્શનોપયોગ ઉપયોગ હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને સાકાર ઉપયોગ પણ હોય છે અને નિરાકાર પણ હોય છે. ૬ ઉપતોત-

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે (પૃથિવીકાયિક) જીવો કેવો આહાર કરે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ દ્રવ્યથી અનંત પ્રદેશનાં પુદ્ગલોનો આહાર કરે છે—હ્યાદિ વધું પ્રજાપનાસૂત્રના પ્રથમ આહારોદ્દેશકમા કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. યાવત્—'નર્વ આત્મપ્રવેશ વડે આહાર ગ્રહણ કરે છે. ૭ જિનાત-

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો જે આહાર કરે છે તેનો ચય થાય છે અને જેનો આહાર નથી કરતા તેનો ચય નથી પનો, તથા જે આહારનો ચય થયેલો હોય છે તે આહાર [અમાર ભાગરૂપે] વહાર નીકળે છે અને [સારરૂપે] શરીર—ઇન્દ્રિયપણે પરિણમે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જીવો જેનો આહાર કરે છે તેનો તેને ચય—સમગ્ર થાય છે અને જેનો આહાર નથી કરતા તેનો ચય થતો નથી. યાવત્—તે આહાર શરીર—ઇન્દ્રિયપણે પરિણત થાય છે. ૮ જિનાત-

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવોને 'અમે આહાર કરીએ છીએ' એવી સજ્ઞા, પ્રજ્ઞા, મન અને વચન છે ? [ઉ૦] એ અર્થ યથાર્થ નથી. અર્થાત્ તે જીવોને 'અમે આહાર કરીએ છીએ' એવી સજ્ઞા વગેરે હોતા નથી, તો પણ તેઓ આહાર તો કરે છે. ૯ જિનાત-

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવોને 'અમે ઇષ્ટ કે અનિષ્ટ સ્વર્ગને અનુભવીએ છીએ' એવી સજ્ઞા, પ્રજ્ઞા, મન અને વચન છે ? [ઉ૦] એ અર્થ સમર્થ—યથાર્થ નથી, તો પણ એઓ તેનો અનુભવ તો કરે છે. ૧૦ જિનાત-

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે પૃથિવીકાયિક જીવો પ્રાણાતિપાત (રિસા), ઇશ્વરપાદ, અવસ્થાદાન, યાવત્—નિશ્ચાદર્શન ગ્રન્થમા રહેલા એમ કહેવાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ પ્રાણાતિપાતમા રહેલા છે, યાવત્—નિશ્ચાદર્શનગ્રન્થમા પણ રહેલા છે એમ કહેવાય છે, તે ૧૧ જિનાત-

૭ † જોતથી અસંખ્યાત પ્રદેશના રહેલા, પદ્ધતી કપન્ય નાથમ કે વરુદ જલની સ્થિતિવાદ અને નાતની તો, ગય, મમ અને સ્વર્ગના પુત્રના-ધોનો આહાર કરે છે. જુઓ પ્રગ. પદ ૨૮ ઉ. ૧ પ. ૪૧૮-૫૧૧

૧૧ ‡ પૃથિવીકાયિકાર જીવોને ચચનારિતો અનાય છતા તેઓ સ્વપ્નાગતિમા રહેલા કહેવાય છે, તે સ્વપ્નાગતિને અધિષ્ઠિતે આશ્રયી જણાવે—હીન.

દ્વજંતિ ? [૩૦] ગોયમા ! પાણાદવાપ વિ ઉચન્વાદ્વજંતિ, જાવ-મિચ્છાદંસણસહ્યે વિ ઉચન્વાદ્વજંતિ । જેસિં પિ ણં જીવાણં તે જીવા એવમાદ્વજંતિ તેસિં પિ ણં જીવાણં નો વિનાપ નાણત્તે ૮ ।

૧૨. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા કચોદ્દિતો ઉચવજંતિ, કિં નેરદ્દિતો ઉચવજંતિ ? [૩૦] એવં જહા વક્કંતીપ પુદ્ધિ-કાદ્યાણં ઉચવાઓ તહા માણિયધો ૯ ।

૧૩. [પ્ર૦] તેસિં ણં મંતે ! જીવાણં કેવતિયં કાલં ઠિતી પત્તચ્ચા ? [૩૦] ગોયમા ! જહન્નેણં અંતોમુદ્ધુત્તં, ઉક્કોસેણં વાઘીસં વાસસહસ્સાદં ૧૦ ।

૧૪. [પ્ર૦] તેસિં ણં મંતે ! જીવાણં કતિ સમુગ્ધાયા પત્તચ્ચા ?, [૩૦] ગોયમા ! તઓ સમુગ્ધાયા પત્તચ્ચા, તં જહા-વેયણાસમુગ્ધાપ, કસાયસમુગ્ધાપ, મારણંતિયસમુગ્ધાપ ।

૧૫. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા મારણંતિયસમુગ્ધાણં કિં સમોદ્ધયા મરંતિ, અસમોદ્ધયા મરંતિ ? [૩૦] ગોયમા ! સમો-દ્ધયા વિ મરંતિ, અસમોદ્ધયા વિ મરંતિ ૧૧ ।

૧૬. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા અણંતરં ઉદ્ધટ્ઠિત્તા કહિં ગચ્છંતિ, કહિં ઉચવજંતિ ? [૩૦] એવં ઉદ્ધટ્ઠણા જહા વક્કંતીપ ૧૨ ।

૧૭. [પ્ર૦] સિય મંતે ! જાવ-ચત્તારિ પંચ આડકાદ્યા એગયઓ સાહારણસરીરં વંધંતિ, એગ ૨ વંધિત્તા તઓ પચ્છા આહારેંતિ ? [૩૦] એવં જો પુદ્ધિકાદ્યાણં ગમો સો ચેવ માણિયધો જાવ-ઉદ્ધટ્ઠંતિ, નવરં ઠિતી સત્ત વાસસહસ્સાદં ઉક્કોસેણં, સેસં તં ચેવ ।

૧૮. [પ્ર૦] સિય મંતે ! જાવ-ચત્તારિ પંચ તેડકાદ્યા ૦ એવં ચેવ, નવરં ઉચવાઓ ઠિતી ઉદ્ધટ્ઠણા ય જહા પત્તવણાપ, સેસં તં ચેવ । વાડકાદ્યાણં એવં ચેવ, નાણત્તં નવરં ચત્તારિ સમુગ્ધાયા ।

જીવો જે વાંજા પૃથિવીકાયિકાદિ જીવોની હિસાદિ કરે છે એમ કહેવાય છે તે જીવોને પણ ('આ જીવો અમારી હિસા કરનાર છે') એવો મેદ જ્ઞાત નથી. ૯.

૯ ઉત્પાદકાર.

૧૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો ક્યાથી આવીને ઉત્પન્ન થાય-શું નૈરયિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય-?—ઇત્યાદિ. [૩૦] જેમ *વ્યુત્કા-ન્તિપદમા પૃથિવીકાયિકોનો ઉત્પાદ કહેલ છે તેમ અહિં કહેવો.

૧૦ સ્થિતિદાર.

૧૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે પૃથિવીકાયિક જીવોની કેટલા કાલની સ્થિતિ (આયુષ) કહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જવન્યથી અન્તર્મુદ્ધૂત અને ઉત્કૃષ્ઠથી વાઘીશ હજાર વર્ષની સ્થિતિ કહી છે.

૧૨ સમુદ્ધાત.

૧૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવોને કેટલા સમુદ્ધાતો કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ત્રણ સમુદ્ધાતો કર્યા છે, તે આ પ્રમાણે-૧ વેદના સમુદ્ધાત, ૨ કપાય સમુદ્ધાત અને ૩ મારણાન્તિક સમુદ્ધાત.

૧૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું તે જીવો મારણાન્તિક સમુદ્ધાત કરીને મરે કે મારણાન્તિક સમુદ્ધાત કર્યા સિવાય મરે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ મારણાન્તિક સમુદ્ધાત કરીને પણ મરે અને તે કર્યા સિવાય પણ મરે.

૨૦ ઉદ્ધટ્ઠનાદાર.

૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તેઓ મરીને તુરત ક્યાં જાય, ક્યા ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] *વ્યુત્કાન્તિ પદમાં કહ્યા પ્રમાણે તેઓની ઉદ્ધટ્ઠના કહેવી. ૧૨

અવ્કાયિક.

૧૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કદાચ વે, ત્રણ ચાર કે પાંચ અવ્કાયિકો મેળા થઈને એક સાધારણ શરીર વાધે અને પછી આહાર કરે ? [૩૦] પૃથિવીકાયિકોને આશ્રયી જે પાટ કહેવામાં આવેલ છે તે અહિં ઉદ્ધટ્ઠના દ્વારા સુધી કહેવો. પરન્તુ અવ્કાયિકોની સ્થિતિ ઉત્કૃષ્ઠથી સાત હજાર વર્ષની જાણવી. વાકી વધું પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું.

૧૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કદાચ યાવત્-ચાર કે પાંચ અમ્નિકાયિક જીવો મેળા થઈને એક સાધારણ શરીર વાધે-ઇત્યાદિ પૂર્વવત્ (સૂ. ૧) પ્રશ્ન અને ઉત્તર કહેવો. પરન્તુ વિશેષ એ છે કે તેઓનો ઉપપાત, સ્થિતિ અને ઉદ્ધટ્ઠના પ્રજ્ઞાપનાસૂત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવા, અને વાકી વધું પૂર્વવત્ જાણવું. વાયુકાયિકોને પણ એ પ્રમાણે જાણવું; પરન્તુ એટલો વિશેષ કે તેઓને ચાર સમુદ્ધાત હોય છે.

૧૨ † પૃથિવીકાયિકો નૈરયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થતા નથી, પણ તિર્યચયોનિક, મનુષ્ય અને દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે-જુઓ પ્રજ્ઞા ૦ પદ ૦ ૬. ૫૦ ૨૧૨-૧.

૧૬ † જુઓ પ્રજ્ઞા ૦ પદ ૩ ૫૦ ૨૧૧.

૧૮ † તેજસ્કાયિક જીવો તિર્યચ અને મનુષ્યમાથી આવી ઉપજે છે તેઓની સ્થિતિ ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ અહોરાત્રની હોય છે. ત્યાંથી નીકળીને તેઓ તિર્યચમાં જ ઉત્પન્ન થાય છે વળી તેમાં દેહ્યાનો પણ વિશેષતા છે જ્યારે પૃથિવીકાયિકને ચાર દેહ્યાઓ હોય છે, ત્યારે અમ્નિકાયિકને ત્રણ દેહ્યાઓ હોય છે વાયુકાયિકને અમ્નિકાયિકની પેઠે જાણવું, પરન્તુ તત્કાલ એટલો છે કે વાયુકાયિકને વૈશ્વિક સમુદ્ધાત અધિક હોવાથી ચાર સમુદ્ધાત હોય છે. જુઓ-પ્રજ્ઞા ૦ પદ ૬ ૫૦ ૨૧૨.

१९. [प्र०] सिय भंते ! जाव-चत्तारि पंच वणस्सइकाइया०-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! णो तिण्हे समहे । अणंता वणस्सइकाइया एगयओ साहारणसरीरं वंधंति, एग० २ वंधित्ता तओ पच्छा आहारंति वा परि० २ । सेसं जहा तेउकाइ-याणं जाव-उधट्ठंति, नवरं आहारो नियमं छुद्दिंसि, ठिती जहघेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेण वि अंतोमुहुत्तं, सेसं तं चेव ।

२०. [प्र०] एपसि णं भंते ! पुढविकाइयाणं आउ-तेउ-वाउ-वणस्सइकाइयाणं सुहुमाणं वादराणं पज्जत्तगाणं अप-ज्जत्तगाणं जाव-जहनुक्कोसियाए ओगाहणाए कयरे २ जाव-विसेसाहिया वा ? [उ०] गोयमा ! सवत्थोवा सुहुमनियोयस्स अपज्जत्तस्स जहन्निया ओगाहणा १, सुहुमवाउकाइयस्स अपज्जत्तगस्स जहन्निया ओगाहणा असंखेज्जगुणा २, सुहुमतेउकाइयस्स अपज्जत्तस्स जहन्निया ओगाहणा असंखेज्जगुणा ३, सुहुमआउकाइयस्स अपज्जत्तस्स जहन्निया ओगाहणा असंखेज्जगुणा ४, सुहुमपुढविकाइयस्स अपज्जत्तस्स जहन्निया ओगाहणा असंखेज्जगुणा ५, वादरवाउकाइयस्स अपज्जत्तगस्स जहन्निया ओगाहणा असंखेज्जगुणा ६, वादरतेउकाइयस्स अपज्जत्तस्स जहन्निया ओगाहणा असंखेज्जगुणा ७, वादरआउकाइयस्स अपज्जत्तस्स जहन्निया ओगाहणा असंखेज्जगुणा ८, वादरपुढविकाइयस्स अपज्जत्तस्स जहन्निया ओगाहणा असंखेज्जगुणा ९, पत्तयसरीरवादरवणस्स-इकाइयस्स वादरनियोयस्स एपसि णं पज्जत्तगाणं एपसि णं अपज्जत्तगाणं जहन्निया ओगाहणा दोण्ह वि तुल्ला असंखेज्जगुणा १०-११, सुहुमनियोयस्स पज्जत्तगस्स जहन्निया ओगाहणा असंखेज्जगुणा १२, तस्सेव अपज्जत्तगस्स उक्कोसिया ओगाहणा विसेसाहिया १३, तस्स चेव पज्जत्तगस्स उक्कोसिया ओगाहणा विसेसाहिया १४, सुहुमवाउकाइयस्स पज्जत्तगस्स जहन्निया ओगाहणा असंखेज्जगुणा १५, तस्स चेव अपज्जत्तगस्स उक्कोसिया ओगाहणा विसेसाहिया १६, तस्स चेव पज्जत्तगस्स उक्को-सिया ओगाहणा विसेसाहिया १७, एवं सुहुमतेउकाइयस्स वि १८-१९-२०, एवं सुहुमआउकाइयस्स वि २१-२२-२३, एवं सुहुमपुढविकाइयस्स वि २४-२५-२६, एवं वादरवाउकाइयस्स वि २७-२८-२९, एवं वायरतेउकाइयस्स वि ३०-३१-३२, एवं वादरआउकाइयस्स वि ३३-३४-३५, एवं वादरपुढविकाइयस्स वि ३६-३७-३८, सव्वेसिं तिविहेणं गमेणं माणियध्वं, वादरनियोयस्स पज्जत्तगस्स जहन्निया ओगाहणा असंखेज्जगुणा ३९, तस्स चेव अपज्जत्तगस्स उक्कोसिया

१९. [प्र०] हे भगवन् ! कदाच यावत्-चार के पांच वनस्पतिकायिको मेगा यईने एक साधारण शरीर वाघे ?-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ए अर्थ समर्थ नयी. पण अनंतवनस्पतिकायिक जीवो मेगा यईने एक साधारण शरीर वाघे छे, पछी आहार करे छे अने परिणामवे छे-इत्यादि वधुं अग्निकायिकोनी पेठे यावत्-‘उद्धतं छे त्यासुधी’ कहेवुं. विशेष ए के तेओने आहार अवश्य *छ दिशानो होय छे, वळी तेओनी जघन्य अने उत्कृष्ट स्थिति अन्तर्मुहूर्तनी होय छे. वाकीनुं वधुं पूर्वनी पेठे ज जाणवुं.

वनस्पतिकायिक-

२०. [प्र०] हे भगवन् ! सूक्ष्म, वादर, पर्याप्त अने अपर्याप्त एवा पृथिवीकायिको, अष्कायिको, अग्निकायिको, वायुकायिको अने वनस्पतिकायिकोनी जे जघन्य अने उत्कृष्ट अवगाहनामा कोनी अवगाहना कोनाथी यावद्-विशेषाधिक छे ? [उ०] हे गौतम ! अपर्याप्त सूक्ष्म-निगोदनी जघन्य अवगाहना सौथी थोडी छे १, अपर्याप्त सूक्ष्म वायुकायिकनी जघन्य अवगाहना तेथी असंख्यगुण छे २, अपर्याप्त सूक्ष्म अग्निकायनी जघन्य अवगाहना तेथी असंख्यगुण छे ३, अपर्याप्त सूक्ष्म अष्कायनी जघन्य अवगाहना तेथी असंख्यगुण छे ४, अपर्याप्त सूक्ष्म पृथिवीकायिकनी जघन्य अवगाहना तेथी असंख्यगुण छे ५, अपर्याप्त वादर वायुकायिकनी जघन्य अवगाहना तेथी असंख्यगुण छे ६, तेथी अपर्याप्त वादर अग्निकायिकनी जघन्य अवगाहना असंख्यगुण छे ७, तेथी अपर्याप्त वादर अष्कायिकनी जघन्य अवगाहना असंख्यगुण छे ८, तेथी अपर्याप्त वादर पृथिवीकायिकनी जघन्य अवगाहना असंख्यगुण छे ९, तेथी पर्याप्त अने अपर्याप्त प्रत्येक शरीर-वाळा वादर वनस्पतिकायिकनी अने वादर निगोदनी जघन्य अवगाहना असंख्यातगुण अने परस्पर सरखी छे १०-११, तेथी पर्याप्त सूक्ष्म निगोदनी जघन्य अवगाहना असंख्यातगुण छे १२, तेथी अपर्याप्त सूक्ष्म निगोदनी उत्कृष्ट अवगाहना विशेषाधिक छे १३, तेनाथी पर्याप्त सूक्ष्म निगोदनी उत्कृष्ट अवगाहना विशेषाधिक छे १४, तेथी पर्याप्त सूक्ष्मवायुकायनी जघन्य अवगाहना असंख्यातगुण छे १५, तेथी अपर्याप्त सूक्ष्म वायुकायनी उत्कृष्ट अवगाहना विशेषाधिक छे १६, तेनाथी पर्याप्त सूक्ष्म वायुकायनी उत्कृष्ट अवगाहना विशेषाधिक छे १७, ए प्रमाणे वायुकायनी पेठे सूक्ष्म अग्निकाय पर्याप्तनी जघन्य अवगाहना असंख्यातगुण, अने तेथी अपर्याप्त सूक्ष्म अग्निकायनी उत्कृष्ट अवगाहना अने पर्याप्तनी उत्कृष्ट अवगाहना उत्तरोत्तर विशेषाधिक जाणवी. १८-१९-२०, एम सूक्ष्म अष्काय २१, २२, २३, अने सूक्ष्म पृथिवीकाय संबंधे पण जाणवुं. २४-२५-२६. ए प्रमाणे वादर वायुकायिक २७-२८-२९, वादर अग्निकायिक ३०-३१-३२, वादर अष्कायिक ३३-३४-३५, अने वादर पृथिवीकायिक संबंधे पण समजवुं. ३६-३७-३८, ए वधाने एम त्रिविधपाठवडे कहेवुं. तेथी पर्याप्त वादर निगोदनी जघन्य अवगाहना असंख्यातगुण छे ३९, तेथी अपर्याप्त वादर निगोदनी उत्कृष्ट अवगाहना विशेषाधिक छे ४०,

पृथिवीकायिकादिनी अवगाहनां अस्त्वहत्.

१९. * वनस्पतिकायिकोने अवश्य छ दिशाओनो आहार होय छे एम जे कहेवामा आव्युं छे तेनुं शु तात्पर्य छे ते समजावुं नयी, कारणके लोकान्त निष्कृष्टमा रहेला सूक्ष्म वनस्पतिकायिकोने त्रण चार के पांच दिशाओना पण आहारनो सम्व छे पण जो वादर निगोद-साधारण वनस्पतिकायिक-ने आश्रयी आ सूत्र होय तो तेने अवश्य छ दिशानोज आहार घटी शके छे, कारण के ते लोकना मध्य भागमा रहेला होवाथी तेने अवश्य छ दिशानो आहार होय छे. टीका.

ઓગાહના વિસેસાદિયા ૪૦, તસ્ત ચેવ પજ્જત્તગસ્સ ઉક્કોસિયા ઓગાહના વિસેસાદિયા ૪૧, પત્તેયસરીયાદરવણમ્સદ્ધકાદ-
યસ્સ પજ્જત્તગસ્સ જહદિયા ઓગાહના અસંમેજ્જગુણા ૪૨, તન્ત ચેવ અપજ્જત્તગસ્સ ઉક્કોસિયા ઓગાહના અસંમેજ્જગુણા ૪૩,
તસ્ત ચેવ પજ્જત્તગસ્સ ઉક્કોસિયા ઓગાહના અસંમેજ્જગુણા ૪૪ ।

૨૧. [પ્ર૦] એવસ્સ ણં મંતે ! પુઢવિકાદયસ્સ આઠકાદયસ્સ તેઢકાદયસ્સ વાઠકાદયસ્સ વણસ્સદ્ધકાદયસ્સ કયરે કાયે સઘસુહુમે, કયરે કાપ સઘસુહુમતરાપ ? [ઉ૦] ગોયમા ! વણસ્સદ્ધકાપ સઘસુહુમે, વણસ્સદ્ધકાપ સઘસુહુમતરાપ ? ૧ ।

૨૨. [પ્ર૦] એવસ્સ ણં મંતે ! પુઢવિકાદયસ્સ આઠકાદયસ્સ તેઢકાદયસ્સ વાઠકાદયસ્સ કયરે કાયે સઘસુહુમે, કયરે કાયે સઘસુહુમતરાપ ? [ઉ૦] ગોયમા ! વાઠકાપ સઘસુહુમે, વાઠકાપ સઘસુહુમતરાપ ૨ ।

૨૩. [પ્ર૦] એવસ્સ ણં મંતે ! પુઢવિકાદયસ્સ આઠકાદયસ્સ તેઢકાદયસ્સ કયરે કાયે સઘસુહુમે, કયરે કાપ સઘસુહુ-
મતરાપ ? [ઉ૦] ગોયમા ! તેઢકાપ સઘસુહુમે, તેઢકાપ સઘસુહુમતરાપ ૩ ।

૨૪. [પ્ર૦] એવસ્સ ણં મંતે ! પુઢવિકાદયસ્સ આઠકાદયસ્સ કયરે કાયે સઘસુહુમે, કયરે કાપ સઘસુહુમતરાપ ? [ઉ૦]
ગોયમા ! આઠકાપ સઘસુહુમે, આઠકાપ સઘસુહુમતરાપ ૪ ।

૨૫. [પ્ર૦] એવસ્સ ણં મંતે ! પુઢવિકાદયસ્સ આઠકાદયસ્સ તેઢકાદયસ્સ વાઠકાદયસ્સ વણસ્સદ્ધકાદયસ્સ કયરે કાયે
સઘવાદરે, કયરે કાયે સઘવાદરતરાપ ? [ઉ૦] ગોયમા ! વણસ્સદ્ધકાયે સઘવાદરે, વણસ્સદ્ધકાયે સઘવાદરતરાપ ૧ ।

૨૬. [પ્ર૦] એવસ્સ ણં મંતે ! પુઢવિકાદયસ્સ આઠકાદયસ્સ તેઢકાદયસ્સ વાઠકાદયસ્સ કયરે કાપ સઘવાદરે, કયરે
કાપ સઘવાદરતરાપ ? [ઉ૦] ગોયમા ! પુઢવિકાપ સઘવાદરે, પુઢવિકાપ સઘવાદરતરાપ ૨ ।

૨૭. [પ્ર૦] એવસ્સ ણં મંતે ! આઠકાદયસ્સ તેઢકાદયસ્સ વાઠકાદયસ્સ કયરે કાપ સઘવાદરે, કયરે કાપ સઘવાદર-
તરાપ ? [ઉ૦] ગોયમા ! આઠકાપ સઘવાદરે, આઠકાપ સઘવાદરતરાપ ૩ ।

૨૮. [પ્ર૦] એવસ્સ ણં મંતે ! તેઢકાદયસ્સ વાઠકાદયસ્સ કયરે કાપ સઘવાદરે, કયરે કાપ સઘવાદરતરાપ ? [ઉ૦]
ગોયમા ! તેઢકાપ સઘવાદરે, તેઢકાપ સઘવાદરતરાપ ૪ ।

તેથી પર્યાંસ વાદર ગિગોટની ઉત્કૃષ્ટ અવગાહના વિશેષાધિક છે ૪૧, તેથી પ્રત્યેક શરીરગ્રાહ્ય પર્યાંસ વાદર વનસ્પતિકાધિકની જવન્ય અવ-
ગાહના અસંખ્યાતગુણ છે ૪૨, તેથી પ્રત્યેક શરીરગ્રાહ્ય અપર્યાંસ વાદર વનસ્પતિકાધિકની ઉત્કૃષ્ટ અવગાહના અસંખ્યાતગુણ છે ૪૩, અને
તેથી પ્રત્યેક શરીરગ્રાહ્ય વાદર વનસ્પતિકાધિકની ઉત્કૃષ્ટ અવગાહના અસંખ્યાતગુણ છે ૪૪.

૨૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પૃથિવીકાયિક, અપ્પાયિક, અગ્નિકાયિક, વાયુકાયિક અને વનસ્પતિકાયિક એ વામા કાઠ કાય સૌથી
સૂક્ષ્મ અને સૂક્ષ્મતર છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! વનસ્પતિકાયિક સૌથી *સૂક્ષ્મ અને સૂક્ષ્મતર છે.

૨૨. હે ભગવન્ ! એ પૃથિવીકાય, અપ્પાય, અગ્નિકાય અને વાયુકાયમાં કઈ કાય સર્વથી સૂક્ષ્મ અને સૂક્ષ્મતર છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ !
વાયુકાય સૌથી સૂક્ષ્મ અને સૂક્ષ્મતર છે.

૨૩. હે ભગવન્ ! એ પૃથિવીકાય, અપ્પાય અને તેજસ્કાયમાં કઈ કાય સર્વ સૂક્ષ્મ અને સર્વ સૂક્ષ્મતર છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અગ્નિ-
કાય સૌથી સૂક્ષ્મ અને સૂક્ષ્મતર છે.

૨૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ પૃથિવીકાય અને અપ્પાયમાં કઈ કાય સર્વ સૂક્ષ્મ અને સર્વ સૂક્ષ્મતર છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અપ્પાય
સૌથી સૂક્ષ્મ અને સૂક્ષ્મતર છે.

૨૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ પૃથિવીકાય, અપ્પાય, અગ્નિકાય, વાયુકાય અને વનસ્પતિ કાયમાં કઈ કાય સૌથી વાદર અને વાદરતર
છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! વનસ્પતિકાય સૌથી વાદર અને વાદરતર છે.

૨૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ પૃથિવીકાય, અપ્પાય, અગ્નિકાય અને વાયુકાયમાં કઈ કાય વાદર અને વાદરતર છે ? [ઉ૦] હે
ગૌતમ ! પૃથિવીકાય સૌથી વાદર અને વાદરતર છે.

૨૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ અપ્પાય, અગ્નિકાય અને વાયુકાયમાં કઈ કાય સૌથી વાદર અને વાદરતર છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ !
અપ્પાય સૌથી વાદર અને વાદરતર છે.

૨૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ અગ્નિકાય અને વાયુકાયમાં કઈ કાય સર્વથી વાદર અને સર્વથી વાદરતર છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ !
અગ્નિકાય સૌથી વાદર અને વાદરતર છે.

૨૧ * વનસ્પતિકાય સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાયની અપેક્ષાએ સર્વ કરતા અધિક સૂક્ષ્મ છે અને પ્રત્યેક વનસ્પતિકાયની અપેક્ષાએ સર્વ કરતા અધિક વાદર છે.

૨૯. [પ્ર૦] કેમહાલે નં મંતે ! પુઢવિસરીરે પન્નતે ? [ઉ૦] ગોયમા ! અણતાણં સુહુમવાસસીકાઈયાણં જાવહ્યા સરીરા સે યો સુહુમવાસસરીરે, અસંલેજાણં સુહુમવાસસરીરાણં જાવતિયા સરીરા સે યો સુહુમતેસરીરે, અસંલેજાણં સુહુમતેસરીરા-ઈયસરીરાણં જાવતિયા સરીરા સે યો સુહુમે આસરીરે, અસંલેજાણં સુહુમઆસરીરાઈયસરીરાણં જાવહ્યા સરીરા સે યો સુહુમે પુઢવિસરીરે, અસંલેજાણં સુહુમપુઢવિકાઈયસરીરાણં જાવહ્યા સરીરા સે યો વાદરવાસરીરે, અસંલેજાણં વાદરવાસરીરાઈયાણં જાવહ્યા સરીરા સે યો વાદરતેસરીરે, અસંલેજાણં વાદરતેસરીરાઈયાણં જાવતિયા સરીરા સે યો વાદરવાસરીરે, અસંલેજાણં વાદરવાસરીરાઈયાણં જાવતિયા સરીરા સે યો વાદરપુઢવિસરીરે ! એમહાલે નં ગોયમા ! પુઢવિસરીરે પન્નતે !

૩૦. [પ્ર૦] પુઢવિકાઈયસસ નં મંતે ! કેમહાલિયા સરીરોગાહણા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સે જહાનામય રજો ચાડરં-તત્ત્વકવદ્દિસ વન્નગપેસિયા તરુણી વલવં જુગવં જુવાળી અપ્પાયંકા વન્નઓ જાવ-નિડણસિપ્પોવગયા, નવરં ચમ્મેટ્ટુ-દુહણ-મુદ્દિયસમાહયણિચિયગત્તકાયા ન મળ્લણિ, સેસં તં ચેવ જાવ-નિડણસિપ્પોવગયા તિલ્લપ વયરામઈય સપ્પહરુણીય તિલ્લપેવં વદ્દિયમણં વદ્દાવરણં ઇયં મહં પુઢવિકાઈયં જતુગોલાસમાણં ગહાય પડિસાહરિય પં ૨ પડિસંલિવિય પડિ ૨ જાવ-‘ઈનામેવ’-ત્તિ કટ્ટુ તિસત્ત્વસુત્તો ઉપ્પીસેજા, તત્ત્વ નં ગોયમા ! અત્થેગતિયા પુઢવિકાઈયા આલિદ્ધા અત્થેગઈયા પુઢવિકાઈયા નો આ-લિદ્ધા, અત્થેગઈયા સંવદ્ધિ(દ્વિ)યા અત્થેગઈયા નો સંવદ્ધિ(દ્વિ)યા, અત્થેગઈયા પરિયાવિયા અત્થેગઈયા નો પરિયાવિયા, અત્થેગઈયા ઉદ્ધિયા અત્થેગઈયા નો ઉદ્ધિયા, અત્થેગઈયા પિદ્ધા અત્થેગતિયા નો પિદ્ધા, પુઢવિકાઈયસસ નં ગોયમા ! એમહાલિયા સરીરો-ગાહણા પન્નત્તા !

૩૧. [પ્ર૦] પુઢવિકાઈય નં મંતે ! અક્કંતે સમાણે કેરિસિયં વેદણં પચ્છણુબ્બમાણે વિહરતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! સે જહા-નામય-કેદ પુરિસે તરુણે વલવં જાવ-નિડણસિપ્પોવગય ઇયં પુરિસં જુવં જરાજજરિયદેહં જાવ-દુવ્વલં કિલંતં જમલપાણિયા મુદ્દાણંસિ અમિદ્ધણિજા, સે નં ગોયમા ! પુરિસે તેણં પુરિસેણં જમલપાણિયા મુદ્દાણંસિ અમિદ્ધણ સમાણે કેરિસિયં વેદણં પચ્છણુબ્બમાણે વિહરતિ ? અણિદ્ધં સમણાઉત્તો ! તસસ નં ગોયમા ! પુરિસસ વેદનાહિતો પુઢવિકાઈય અક્કંતે સમાણે પત્તો અણિદ્ધતરિયં ચેવ અક્કંતતરિયં જાવ-અમણામતરિયં ચેવ વેદણં પચ્છણુબ્બમાણે વિહરતિ !

૨૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પૃથિવીકાયિકોનું કેટલું મોટું શરીર કહ્યું છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અનંત સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાયિકોના જેટલાં શરીરો થાય તેટલું એક સૂક્ષ્મ વાયુકાયનું શરીર છે. અસંલ્પ્ય સૂક્ષ્મ વાયુકાયનાં જેટલા શરીરો થાય તેટલું એક સૂક્ષ્મ અગ્નિકાયનું શરીર છે. અસંલ્પ્ય સૂક્ષ્મ અગ્નિકાયના જેટલા શરીરો થાય છે, તેટલું એક સૂક્ષ્મ અપ્કાયનું શરીર છે, અસંલ્પ્ય સૂક્ષ્મ અપ્કાયનાં જેટલા શરીરો થાય તેટલું એક સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયનું શરીર છે, અસંલ્પ્ય સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયના જેટલા શરીરો થાય તેટલું એક વાદર વાયુકાયનું શરીર છે, અસંલ્પ્ય વાદર વાયુકાયના જેટલાં શરીરો થાય તેટલું એક વાદર અગ્નિકાયનું શરીર છે, અસંલ્પ્ય વાદર અગ્નિકાયના જેટલા શરીરો થાય, તેટલું એક વાદર અપ્કાયનું શરીર છે અને અસંલ્પ્ય વાદર અપ્કાયના જેટલા શરીરો થાય તેટલું એક વાદર પૃથિવીકાયનું શરીર છે. હે ગૌતમ ! [વીજી ક્રાંતીની અપેક્ષા] એટલું મોટું પૃથિવીકાયનું શરીર કહ્યું છે.

પૃથિવીકાયિકોના
શરીરનું પ્રમાણ.

૩૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પૃથિવીકાયના શરીરની કેટલી મોટી અવગાહના કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમકે કોઈ એક ચાર દિશાના સ્વામી ચક્રવર્તી રાજાની ચંદન ઘસનારી દાસી હોય, તે દાસી યુવાન, વલ્લવાન્, યુગવાન્-સુપનાદિ વિશિષ્ટ કાઠનાં ઉત્પન્ન થયેલી, ઉમર લાયક, નીરોગી-સ્વાદિ વર્ણન જાણવું, યાવત્-અલંત કલ્લકુશલ હોય, પરંતુ ‘ચમેટ્ટ,* દુષ્ણ, અને મૌટિકાદિ વ્યાયામના માધનોથી મજબૂત થયેલા શરીરવાળી’ એ વિશેષણ ન કહેવું. પૂર્વોક્ત એથી તે દાસી ચૂર્ણ વાટવાનો વજ્રની કઠળ શિલા ઉપર વજ્રમય કઠળ પાપાણવહે લાલના દડા જેટલા એક મોટા પૃથિવીકાયના પિંડને લઈને તેને વારંવાર ફેંકી કરી કરીને, તેનો સંક્ષેપ કરી કરીને વાટે, યાવત્-‘આ તુરતમાં વાટી નાહું છું’ એમ ધારી એવીસ વાર પીસે, તો પણ હે ગૌતમ ! તેમા કેટલાએક પૃથિવીકાયિકોને તે શિલા અને વાટવાના પાપાણનો માત્ર સ્પર્શ થાય છે અને કેટલાએકને સ્પર્શ પણ થતો નથી, કેટલાએકને સ્વર્પ થાય છે અને કેટલા એકને સ્વર્પ પણ થતો નથી, કેટલાએકને પીડા થાય છે અને કેટલાએકને પીડા પણ થતી નથી, કેટલાએક મરે છે અને કેટલાએક મરતા પણ નથી; તથા કેટલાએક પીસાય છે અને કેટલા એક પીસાતા પણ નથી. હે ગૌતમ ! પૃથિવીકાયના શરીરની એટલી [સૂક્ષ્મ] અવગાહના કહી છે.

પૃથિવીકાયના
શરીરની અવગાહના.

૩૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જ્યારે પૃથિવીકાય દ્વાય સ્વારે તે કેવી પીડાનો અનુભવ કરે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ કોઈ એક પુરુષ યુવાન, વલ્લવાન્, યાવત્-અલંતકલ્લ કુશલ હોય, તે વાંજા કોઈ ઘડપણથી લીધે થયેલા શરીરવાળા યાવત્-દુષ્ણ ગ્લન પુરુષના માથામા પોતાના વજ્રે હાથે મારે તો હે ગૌતમ ! તે પુરુષના વજ્રે હાથના મારથી ઘવાયેલો તે વૃદ્ધ પુરુષ કેવી પીડા અનુભવે ? હે આયુષ્મન્ શ્રમણ ! તે વૃદ્ધ ઘણીજ અનિષ્ઠ પીડાને અનુભવે. હે ગૌતમ ! તે પૃથિવીકાય જ્યારે દ્વાય સ્વારે તે પુરુષની વેદના કરતાં પણ અનિષ્ટતર, અત્રિય અને અણગમતી એવી ઘણી વેદના અનુભવે.

પૃથિવીકાયિકોને નેવ
પીડા થાય !

૧ ‘સુહુમવાસકાઈયાણ’-ટીકા.

૨૦ * દાસીને સાધનો દ્વારા વ્યાયામની પ્રવૃત્તિનો અનુભવ હોનાથી આ વિશેષણ ન કરેલું.-ટીકા.

૩૨. [પ્ર૦] આડ્યાણ ણં મંતે ! સંઘટ્ટિણ સમાણે કેરિસિયં વેદણં પચ્છણુમ્મવમાણે વિહરતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જદ્દા પુદ-
વિકાઈણ પંચં ચેવ, પંચં તેજ્યાણ વિ, પંચં વાઙ્યાણવિ, પંચં વણસ્સટ્ઠકાણ વિ, જાવ-વિહરતિ । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે !’ ત્તિ ।

અગૂણવીસદ્દમે સણ તદ્દંઓ ઉદ્દેસો સમત્તો ।

અપ્કાવિકને કેરી
પીટા થાય ?

૩૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ય્યારે અપ્કાવિક જીવનો સ્પર્શ થાય ત્યારે તે કેરી વેદના અનુભવે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ પૃથિવીનાય સંવંધે કહું તેમ અપ્કાય સંવંધે પણ કહેવું. ૧. પ્રમાણે અગ્નિકાય, વાયુકાય અને વનસ્પતિકાય મંવંધે પણ જાણવું. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.’

ઓગણીગમા ગ્રંથકમાં તૃતીય ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

ચતુથો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરહ્યા મહાસવા મહાકિરિયા મહાવેયણા મહાનિજ્જરા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ણો તિણ્ટ્ટે સમટ્ટે ૧ ।
૨. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરહ્યા મહાસવા મહાકિરિયા મહાવેયણા અપ્પનિજ્જરા ? [ઉ૦] હંતા સિયા ૨ ।
૩. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરહ્યા મહાસવા મહાકિરિયા અપ્પવેયણા મહાનિજ્જરા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ણો તિણ્ટ્ટે સમટ્ટે ૩ ।
૪. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરહ્યા મહાસવા મહાકિરિયા અપ્પવેદ્દના અપ્પનિજ્જરા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ણો તિણ્ટ્ટે સમટ્ટે ૪ ।
૫. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરહ્યા મહાસવા અપ્પકિરિયા મહાવેદ્દના મહાનિજ્જરા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ણો તિણ્ટ્ટે સમટ્ટે ૫ ।

ચતુર્થ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકો મહાસવ-‘મોટા આસવવાઝા, મોટી ક્રિયાવાઝા, મોટી વેદનાવાઝા અને મોટી નિર્જરાવાઝા હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ૧ અર્થ સમર્થ નથી.
૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકો મોટા આસવવાઝા, મોટી ક્રિયાવાઝા, મોટી વેદનાવાઝા અને ચોડી નિર્જરાવાઝા ? હોય [ઉ૦] હે ગૌતમ ! હા હોય.
૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકો મોટા આસવવાઝા, મોટી ક્રિયાવાઝા, અલ્પ વેદનાવાઝા અને મોટી નિર્જરાવાઝા હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ૧ અર્થ સમર્થ નથી.
૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકો મોટા આસવવાઝા, મોટી ક્રિયાવાઝા, અલ્પ વેદનાવાઝા અને અલ્પ નિર્જરાવાઝા હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ૧ અર્થ સમર્થ નથી.
૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકો મહાઆસવવાઝા, અલ્પ ક્રિયાવાઝા, મોટી વેદનાવાઝા અને મોટી નિર્જરાવાઝા હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ૧ અર્થ સમર્થ નથી.

૧ એવ આટકાણ વિ હ.

૧ * નૈરયિકોને ઘળા કર્મોનો વન્ધ થતો હોવાથી તે મહાસવવાઝા, કાચિકો વગેરે ઘળી ક્રિયાવાઝા, અમાતાનો સીમ ઉદય હોવાથી ઘળી વેદનાવાઝા અને ઘળા કર્મનો ક્ષય થતો હોવાથી મહાનિર્જરાવાઝા હોય ?—૧ પ્રશ્ન છે. તેમા ઉપરના ચાર પદના નીચે પ્રમાણે સોઢ માગા થાય છે —

	આસવ	ક્રિયા	વેદના	નિર્જરા		આસવ	ક્રિયા	વેદના	નિર્જરા
૧	મહા—	મહા—	મહા—	મહા—	૧	અલ્પ	મહા	મહા	મહા
૨	”	”	”	અલ્પ	૧૦	”	”	”	અલ્પ
૩	”	”	અલ્પ	મહા	૧૧	”	”	અલ્પ	મહા
૪	”	”	”	અલ્પ	૧૨	”	”	”	અલ્પ
૫	”	અલ્પ	મહા	મહા	૧૩	”	અલ્પ	મહા	મહા
૬	”	”	”	અલ્પ	૧૪	”	”	”	અલ્પ
૭	”	”	અલ્પ	મહા	૧૫	”	”	અલ્પ	મહા
૮	”	”	”	અલ્પ	૧૬	”	”	”	અલ્પ

તેમા નૈરયિકોને ‘મહાસવવાઝા, મહાક્રિયાવાઝા, મહાવેદનાવાઝા અને અલ્પનિર્જરાવાઝા’—આ વીજો ભાગો લાગુ પડે છે. કેમકે તેને મહાસવાદિ વ્રણે હોય છે, પરન્તુ અવિરતિ હોવાથી અલ્પ નિર્જરા હોય છે. વાનીના ભાગાઓ નૈરયિકોને લાગુ પડતા નથી. અસુરુક્મારાદિ ટેવોના ‘મહાસવ, મહાક્રિયા, અલ્પ વેદના અને અલ્પ નિર્જરા’—૧ ચોથો ભાગો હોય છે. કેમકે તેઓમા અવિરતિ હોવાથી મહાસવ, મહાક્રિયા અને અલ્પ નિર્જરા હોય છે, પણ અસાતાનો ઉદય પ્રાયઃ નહિ હોવાથી અલ્પ વેદના હોય છે વાનીના ભાગાઓ તેઓમા હોતા નથી. પૃથિવીકાચિકાદિમા વધા સોઢે ભાગાઓ હોય છે.—ટીકા.

૬. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરદ્યા મહાસવા અપ્પકિરિયા મહાવેયણા અપ્પનિજ્જરા ? [ઉ૦] ગોયમા ! નો તિણદ્દે સમદ્દે ૬ ।

૭. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરતિયા મહાસવા અપ્પકિરિયા અપ્પવેદણા મહાનિજ્જરા ? [ઉ૦] નો તિણદ્દે સમદ્દે ૭ ।

૮. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરતિયા મહાસવા અપ્પકિરિયા અપ્પવેદણા અપ્પનિજ્જરા ? [ઉ૦] નો તિણદ્દે સમદ્દે ૮ ।

૯. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરદ્યા અપ્પાસવા મહાકિરિયા મહાવેદણા મહાનિજ્જરા ? [ઉ૦] નો તિણદ્દે સમદ્દે ૯ ।

૧૦. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરદ્યા અપ્પાસવા મહાકિરિયા મહાવેદણા અપ્પનિજ્જરા ? [ઉ૦] નો તિણદ્દે સમદ્દે ૧૦ ।

૧૧. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરદ્યા અપ્પાસવા મહાકિરિયા અપ્પવેયણા મહાનિજ્જરા ? [ઉ૦] નો તિણદ્દે સમદ્દે ૧૧ ।

૧૨. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરદ્યા અપ્પાસવા મહાકિરિયા અપ્પવેદણા અપ્પનિજ્જરા ? [ઉ૦] નો તિણદ્દે સમદ્દે ૧૨ ।

૧૩. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરદ્યા અપ્પાસવા અપ્પકિરિયા મહાવેયણા મહાનિજ્જરા ? [ઉ૦] નો તિણદ્દે સમદ્દે ૧૩ ।

૧૪. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરતિયા અપ્પાસવા અપ્પકિરિયા મહાવેદણા અપ્પનિજ્જરા ? [ઉ૦] નો તિણદ્દે સમદ્દે ૧૪ ।

૧૫. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરદ્યા અપ્પાસવા અપ્પકિરિયા અપ્પવેયણા મહાનિજ્જરા ? [ઉ૦] નો તિણદ્દે સમદ્દે ૧૫ ।

૧૬. [પ્ર૦] સિય મંતે ! નેરદ્યા અપ્પાસવા અપ્પકિરિયા અપ્પવેયણા અપ્પનિજ્જરા ? [ઉ૦] નો તિણદ્દે સમદ્દે ૧૬ ।

સોલસ મંગા ।

૧૭. [પ્ર૦] સિય મંતે ! અસુરકુમારા મહાસવા મહાકિરિયા મહાવેદણા મહાનિજ્જરા ? [ઉ૦] નો તિણદ્દે સમદ્દે ।

ચઉત્થો મંગો ભાણિયદ્ધો, સેસા પદ્મરસ મંગા ચોડેયદ્ધા, એવં જાવ-થણિયકુમારા ।

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકો મોટા આશ્રવવાળા, અલ્પ ક્રિયાવાળા, મોટી વેદનાવાળા અને અલ્પ નિર્જરાવાળા હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એ અર્થ સમર્થ નથી.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકો મોટા આશ્રવવાળા, અલ્પ ક્રિયાવાળા, અલ્પ વેદનાવાળા અને મહાનિર્જરાવાળા હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એ અર્થ સમર્થ નથી.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકો મોટા આશ્રવવાળા, અલ્પ ક્રિયાવાળા, અલ્પ વેદનાવાળા અને અલ્પ નિર્જરાવાળા હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એ અર્થ સમર્થ નથી.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકો અલ્પ આશ્રવવાળા, મોટી ક્રિયાવાળા, મોટી વેદનાવાળા અને મોટી નિર્જરાવાળા હોય ? [ઉ૦] એ અર્થ સમર્થ નથી.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકો અલ્પ આશ્રવવાળા, મોટી ક્રિયાવાળા, મોટી વેદનાવાળા અને અલ્પ નિર્જરાવાળા હોય ? [ઉ૦] એ અર્થ સમર્થ નથી.

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકો અલ્પ આશ્રવવાળા, મોટી ક્રિયાવાળા, અલ્પ વેદનાવાળા અને મોટી નિર્જરાવાળા હોય ? [ઉ૦] એ અર્થ સમર્થ નથી.

૧૨. હે ભગવન્ ! નૈરયિકો અલ્પ આશ્રવવાળા, મોટી ક્રિયાવાળા, અલ્પ વેદનાવાળા અને અલ્પ નિર્જરાવાળા હોય ? [ઉ૦] એ અર્થ સમર્થ નથી.

૧૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકો અલ્પ આશ્રવવાળા, અલ્પ ક્રિયાવાળા, મોટી વેદનાવાળા અને મોટી નિર્જરાવાળા હોય ? [ઉ૦] એ અર્થ સમર્થ નથી.

૧૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકો અલ્પ આશ્રવવાળા, અલ્પ ક્રિયાવાળા, મોટી વેદનાવાળા અને અલ્પ નિર્જરાવાળા હોય ? [ઉ૦] એ અર્થ સમર્થ નથી.

૧૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકો થોડા આશ્રવવાળા, થોડી ક્રિયાવાળા, થોડી વેદનાવાળા અને મોટી નિર્જરાવાળા હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એ અર્થ સમર્થ નથી.

૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકો અલ્પ આશ્રવવાળા, અલ્પ ક્રિયાવાળા અલ્પ વેદનાવાળા અને અલ્પ નિર્જરાવાળા હોય ? [ઉ૦] એ અર્થ સમર્થ નથી. એ પ્રમાણે સોલ મંગા જાણવા.

૧૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અસુરકુમારો મોટા આશ્રવવાળા, મોટી ક્રિયાવાળા, મોટી વેદનાવાળા અને મોટી નિર્જરાવાળા હોય ? [ઉ૦] એ અર્થ સમર્થ નથી. એ પ્રમાણે અહિં ચોયો મારો કહેવો, અને વાકીના પંદર મારાઓનો પ્રતિવેશ કરવો. એમ યાવત્-સુનિતકુમારો સુધી જાણવું.

૧૮. [પ્ર૦] સિય મંતે ! પુઢવિકાઈયા મહાસવા મહાકિરિયા મહાવેયણા મહાનિજરા ? [૩૦] હંતા સિયા । [પ્ર૦] પયં જાવ-સિય મંતે ! પુઢવિકાઈયા અપ્પાસવા અપ્પકિરિયા અપ્પવેયણા અપ્પનિજરા ? [૩૦] હંતા સિયા, પયં જાવ-મણુસ્તા, વાળમંતર-જોહસિય-વેનાણિયા જહા અસુરકુમારા । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે !' ત્તિ ।

અનૂણવીસદ્દમે સપ્ત ચરુત્યો ઉદ્દેશો સમાપ્તો ।

૧૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પૃથિવીકાઈયો મોટા આશ્રવવાળા, મોટી ત્રિયાવાળા, મોટી વેદનાવાળા અને મોટી નિર્જરાનાવાળા હોય ? [૩૦] હા હોય.—પ્રમાણે યાવત્—[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પૃથિવીકાઈયો અલ્પ આશ્રવવાળા, અલ્પ ત્રિયાવાળા, અલ્પ વેદનાવાળા અને અલ્પ નિર્જરાવાળા હોય ? [૩૦] ગૌતમ ! હા, હોય. પ્રમાણે યાવત્—મનુષ્યો સુધી જાણવું. વાનવ્યંતરો, ઓનિપિકો તથા વૈમાનિકો અસુરકુમારોની પેઠે કહેવા. હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.

ઓગાળીશમા શ્લોકમાં ચતુર્થ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

પંચમો ઉદ્દેશો.

૧. [પ્ર૦] અત્થિ જં મંતે ! ચરમા ચિ નેરતિયા પરમા ચિ નેરતિયા ? [૩૦] હંતા અત્થિ ।

૨. [પ્ર૦] સે નૂણં મંતે ! ચરમેહિતો નેરહ્પહિતો પરમા નેરહ્પા મહાકમ્મતરા પ્પ ચેવ, મહાકિરિયતરા પ્પ ચેવ, મહસ્સવ-તરા પ્પ ચેવ, મહાવેયણતરા પ્પ ચેવ; પરમેહિતો વા નેરહ્પહિતો ચરમા નેરહ્પા અન્નકમ્મતરા પ્પ ચેવ, અપ્પકિરિયતરા પ્પ ચેવ, અપ્પાસવતરા ચેવ, અપ્પવેયણતરા ચેવ ? [૩૦] હંતા ગોયમા ! ચરમેહિતો નેરહ્પહિતો પરમા જાવ-મહાવેયણતરા પ્પ ચેવ, પરમેહિતો વા નેરહ્પહિતો ચરમા નેરહ્પા જાવ-અપ્પવેયણતરા ચેવ । [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં મંતે ! પયં હુચ્છદ-જાવ-‘અપ્પવેય-ણતરા ચેવ’ ? [૩૦] ગોયમા ! ઈતિ પહુચ્છ, સે તેણટ્ટેણં ગોયમા ! પયં હુચ્છદ-જાવ-‘અપ્પવેયણતરા ચેવ’ ।

૩. [પ્ર૦] અત્થિ જં મંતે ! ચરમા ચિ અસુરકુમારા પરમા ચિ અસુરકુમારા ? [૩૦] પયં ચેવ, નવરં ચિવરીયં માણિ-યદ્ધં, પરમા અપ્પકમ્મા, ચરમા મહાકમ્મા । સેસં તં ચેવ, જાવ-યણિયકુમારા તાવ પ્પમેવ । પુઢવિકાઈયા જાવ-મણુસ્તા પ્પતે જહા નેરહ્પા । વાળમંતર-જોહસિય-વેનાણિયા જહા અસુરકુમારા ।

૪. [પ્ર૦] કહિહા જં મંતે ! વેદના પત્તતા ? [૩૦] ગોયમા ! હુચ્છિહા વેદના પત્તતા । તં જહા-નિદ્ધા ચ અનિદ્ધા ચ ।

પંચમ ઉદ્દેશક.

૧ [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકો ચરમ-અલ્પ આયુપવાળા અને પરમ-અધિક આયુપવાળા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! છે.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ચરમ નૈરયિકો કરતા પરમ નૈરયિકો મહાકર્મવાળા, મહાક્રિયાવાળા, મહાઆસ્રવવાળા અને મહાવેદનાવાળા હોય છે ? તથા પરમ-અધિક સ્થિતિવાળા નૈરયિકો કરતા ચરમ-અલ્પસ્થિતિવાળા નૈરયિકો અલ્પકર્મવાળા, અલ્પક્રિયાવાળા, અલ્પઆસ્ર-વાળા અને અલ્પવેદનાવાળા હોય છે ? [૩૦] હા ગૌતમ ! અલ્પ આયુપવાળા નૈરયિકો કરતા અધિક આયુપવાળા નૈરયિકો યાવત્—મહાવેદના-વાળા હોય છે, અને અધિક આયુપવાળા નૈરયિકો કરતા અલ્પ આયુપવાળા નૈરયિકો યાવત્—અલ્પ વેદનાવાળા હોય છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આ હેતુથી એમ કહો છો કે યાવત્—અધિક આયુપવાળા નૈરયિકો કરતા અલ્પ આયુપવાળા નૈરયિકો યાવત્—અલ્પ વેદનાવાળા હોય છે ? [૩૦] હે ગૌતમ આયુપની સ્થિતિને આશ્રયી યાવત્—અલ્પ વેદનાવાળા હોય છે.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અસુરકુમારો અલ્પઆયુપવાળા અને અધિક આયુપવાળા પણ હોય છે ? [૩૦] પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. પણ વિગેષ એ કે અહીં પૂર્વ કરતા વિપરીત કહેવું. અધિકઆયુપવાળા અસુરકુમારો [અશુભ કર્મની અપેક્ષાએ] અલ્પ કર્મવાળા, અને અલ્પ-આયુપવાળા અસુરકુમારો મહાકર્મવાળા હોય છે. વાકી વધું તેજ પ્રમાણે કહેવું, યાવત્—સાનિતકુમારો સુધી જાણવું. જેમ નૈરયિકો કહ્યા તેમ પૃથિવીકાઈયાકાઈ યાવત્—મનુષ્યો સુધી કહેવા, અસુરકુમારોની પેઠે વાનવ્યંતરો, ઓનિપિકો અને વૈમાનિકો કહેવા.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વેદના કેટલા પ્રકારની વ્હી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! વેદના બે પ્રકારની વ્હી છે, તે આ પ્રમાણે—નિદ્ધા-જ્ઞાનપૂર્વક વેદના અને અનિદ્ધા-અજ્ઞાનપૂર્વક વેદના.

૦ * જે નૈરયિકોની મોટી સ્થિતિ હોય છે, તેને ધીજા નૈરયિકો કરતા ઘણા અશુભ કર્મ હોવાથી તે અપેક્ષા મહાકર્મવાળા કહ્યા છે, અને જેઓની અલ્પ સ્થિતિ છે તેને ધીજા કરતા અશુભ કર્મ હોવાથી અલ્પ કર્મવાળા કહ્યા છે—દીઠા.

५. [प्र०] नेरह्या णं भंते ! किं निदायं वेदणं वेयंति, अनिदायं० जहा-पन्नवणाण जाय-‘वेमाणिय’ त्ति । ‘सेयं भंते ! सेयं भंते’ ! त्ति ।

एगूणवीसइमे सए पंचमो उद्देसो समज्जो ।

५. [प्र०] हे भगवन् ! शुं नैरयिको ज्ञानपूर्वक वेदनाने वेदे—अनुभवे छे के अज्ञानपूर्वक वेदनाने वेदे छे ? [उ०] हे गीतम !
 *प्रज्ञापनासूत्रमां कक्षा प्रमाणे अहिं कहेवुं. ए प्रमाणे यावत्—वैमानिको सुधी जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.'

ओगणीशमा शतक्रमां पंचम उद्देशक समाप्त.

छट्ठओ उद्देसो.

१. [प्र०] कद्दि णं भंते ! दीवसमुद्दा ? केवदया णं भंते ! दीवसमुद्दा ? किंसंठिया णं भंते ! दीवसमुद्दा ? [उ०] ण्यं जह्वा जीवाभिगमे दीवसमुद्दुद्देसो सो चेव इह वि जोइसियमंडिउद्देसगवज्जो भाणियधो जाव-परिणामो, जीवउच्चवायो, जाव-अणंतखुत्तो । ‘सेवं भंते ! सेवं भंते’ ! त्ति ।

एगूणवीसहमे सए छट्टओ उद्देसो समज्जो ।

पष्ठ उद्देशक.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દ્વીપ અને સમુદ્રો ક્યાં કલા છે, હે ભગવન્ ! દ્વીપ સમુદ્રો કેટલા કલા છે અને હે ભગવન્ ! દ્વીપ સમુદ્રો કેવા આકારે કલા છે ? [૩૦] †જીવાભિગમસૂત્રમાં કહેલ જ્યોતિષિકમંડિત ઉદ્દેશક સિવાય દ્વીપસમુદ્રોદ્દેશક યાવત્-‘પરિણામ, જીવનો ઉપપાત અને યાવત્-અનંતવાર’ ઘટિત વાક્ય સુધી કહેલો. ‘હે ભગવન્ ! તે એમ છે, હે ભગવન્ ! તે એમ છે’.

ओगणीशमा शतकमां छट्टो उद्देशक समाप्त.

सत्तमो उद्देशो.

१. [प्र०] केवतिया णं भंते ! असुरकुमारभवणावाससयसहस्सा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! अउसट्ठि असुरकुमारमय-
णावाससयसहस्सा पन्नत्ता ।

२. [प्र०] ते णं भंते ! किमया पत्तता ? [उ०] गोयमा ! सधरयणामया, अच्चा, सण्हा, जाय-पडिम्मा । तत्थ णं बह्वे जीवा य पोगला य वक्कमंति, विउक्कमंति, चयंति, उववज्जंति । सासया णं ते भवणा द्दघट्टयाप, वप्पपल्लवेहि, जाय-फासपज्जवेहि असासया, एवं जाव-थणियकुमारावासा ।

सप्तम उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! असुरकुमारोना भवनावासो केटला लाय कला छे ? [उ०] हे गौतम ! असुरकुमारोना भवनावासो चोमट लाय कला छे.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે ભવનાવાસો કેવા છે ? [ઉ૦] હે ગાંતમ ! તે ભવનાવાસો સરસ્વતમય, સ્વચ્છ, સુંદર, યાતૃ-પ્રતિગ્મ્ય-મુન્દર છે. અને ત્યા ઘણા જીવો અને પુદ્ગલો ઉપજે છે અને નિનાય પામે છે, તથા પ્યવે છે અને ઉપજે છે. તે મનનો પ્રત્યર્પિતપણે ગ્રાહ્ય છે અને વર્ણપર્યાયોવહે યાતૃ-સ્પર્શપર્યાયોવહે અગ્રાહ્ય છે. ૧ પ્રમાણે યાતૃ-સ્થાનિતકુમારે સુદી નાશયું.

[illegible]

૧ † પરિણામસ્વરૂપે 'દે ભગવત્ ! યથા શ્રીપદ્મસુત્રે શું પ્રધર્ષિતા પાળિતમ્ભ ઠે' ?-સીતા ત્વચ્ચત્તુરુ દે ભગવત્ ! કૃતિપદ્મસુત્રો ભવં યંત્રે પ્રધર્ષિતકાવિપ્રદિપ્તિપે પૂર્વે ઉત્ત્વજ યથા ઠે' ?-એ સ્વે વાચ્યો ગૌતમ ન્યાગીના પ્રશ્નરૂપે છે, અને અત્તનવર મુદ્ધરે 'દા ગૌતમ ! ભગવત્ ત્વચ્ચત્તુરુ 'ઉત્ત્વજ યથા ઠે' ?-એ વાચ્ય ભગવાન્ મહાર્ષિના ઉત્તરરૂપે છે. હુણો-જ્ઞાનિન્ન પ્રતિ ૩ ૧૦ ૩૫૩.

૩. [પ્ર૦] કેવલિયા ણં મંતે ! વાણમંતરભોમેજનગરાવાસસયસહસ્તા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! અસંસેજા વાણમંતર-ભોમેજનગરાવાસસયસહસ્તા પન્નત્તા ।

૪. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! કિંમયા પન્નત્તા ? [ઉ૦] સેસં તં ચેવ ।

૫. [પ્ર૦] કેવલિયા ણં મંતે ! જોહસિયવિમાણાવાસસયસહસ્તા-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! અસંસેજા જોહસિય૦ ।

૬. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! કિંમયા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સઘ્વફાલિહામયા, અચ્છા, સેસં તં ચેવ ।

૭. [પ્ર૦] સોહમ્મે ણં મંતે ! કપ્પે કેવલિયા વિમાણાવાસસયસહસ્તા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! વત્તીસં વિમાણાવાસ-સયસહસ્તા પન્નત્તા ।

૮. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! કિંમયા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સઘ્વરયણામયા, અચ્છા, સેસં તં ચેવ જાવ-અણુત્તરવિમાણા, નવરં જાણેયદ્ધા જરથ જત્તિયા ભવણા વિમાણા વા । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે !' ત્તિ ।

एगूणवीसइमे सए सत्तमो उद्देशो समत्तो ।

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વાનવ્યન્તરોના ભૂમિની અન્તર્ગત કેટલા લાખ નગરો કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! વાનવ્યન્તરોના ભૂમિની અન્તર્ગત અસંસ્યાતા નગરો કહ્યા છે.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે વાનવ્યન્તરના નગરો કેવાં છે ? [ઉ૦] પૂર્વ પ્રમાણે વાકીલું વધું છે.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જ્યોતિષિકના કેટલા લાખ વિમાનાવાસો કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જ્યોતિષિકના અસંસ્ય લાખ વિમા-નાવાસો કહ્યા છે.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે વિમાનાવાસો કેવા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે વિમાનાવાસો વધા સ્ફટિકમય અને સ્વચ્છ છે. વાકી વધું પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સૌવર્મ કલ્પમા કેટલા લાખ વિમાનાવાસો કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ત્યા વત્તીશ લાખ વિમાનાવાસો કહ્યા છે.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે વધા વિમાનાવાસો કેવા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે વધા સર્વ રત્નમય અને સ્વચ્છ છે. વાકી વધું પૂર્વ પ્રમાણે યાવત્-અનુત્તરવિમાન સુધી જાણવું, વિશેષ એ કે ત્યા જેટલા ભવનો કે વિમાનો હોય ત્યા તેટલાં કહેવા. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

ओगणीशमा शतकमां सप्तम उद्देशक समाप्त.

अष्टमो उद्देशो ।

૧. [પ્ર૦] કતિવિદ્ધા ણં મંતે ! જીવનિદ્ધત્તી પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! પંચવિદ્ધા જીવનિદ્ધત્તી પન્નત્તા, તં જહા-પર્ગિદ્ધિય-જીવનિદ્ધત્તી, જાવ-પંચિદ્ધિયજીવનિદ્ધત્તી ।

૨. [પ્ર૦] પર્ગિદ્ધિયજીવનિદ્ધત્તી ણં મંતે ! કતિવિદ્ધા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! પંચવિદ્ધા પન્નત્તા, તં જહા-પુઢવિક્કાઇય-પર્ગિદ્ધિયજીવનિદ્ધત્તી, જાવ-વણસ્સહકાઇયપર્ગિદ્ધિયજીવનિદ્ધત્તી ।

૩. [પ્ર૦] પુઢવિક્કાઇયપર્ગિદ્ધિયજીવનિદ્ધત્તી ણં મંતે ! કતિવિદ્ધા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ડુવિદ્ધા પન્નત્તા, તં જહા-સુહુમપુઢવિક્કાઇયપર્ગિદ્ધિયજીવનિદ્ધત્તી ય વાદરપુઢવિ૦, एवं पण्णं अभिलावेणं भेदो जहा वडुगवधो तेयगसरीरस्स, जाव-

अष्टम उद्देशक.

जीवनिर्द्वृत्ति.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જીવનિર્દ્વૃત્તિ કેટલા પ્રકારની કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જીવનિર્દ્વૃત્તિ પાચ પ્રકારની કહી છે, તે આ પ્રમાણે-એકેન્દ્રિયજીવનિર્દ્વૃત્તિ, યાવત્-પંચેન્દ્રિયજીવનિર્દ્વૃત્તિ.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એકેન્દ્રિયજીવનિર્દ્વૃત્તિ કેટલા પ્રકારની કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પાચ પ્રકારની કહી છે, તે આ પ્રમાણે-પૃથિવીકાયિક એકેન્દ્રિય જીવનિર્દ્વૃત્તિ, યાવત્-ચનસ્પતિકાયિક એકેન્દ્રિય જીવનિર્દ્વૃત્તિ.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પૃથિવીકાયિક એકેન્દ્રિય જીવનિર્દ્વૃત્તિ કેટલા પ્રકારની કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! વે પ્રકારની કહી છે, તે આ પ્રમાણે-સૂક્ષ્મપૃથિવીકાયિક-એકેન્દ્રિય જીવનિર્દ્વૃત્તિ અને વાદર પૃથિવીકાયિક-એકેન્દ્રિયજીવનિર્દ્વૃત્તિ. એ પ્રમાણે એ પાઠ વડે મહદ્ વંધના અધિકારમાં જેમ તૈજસશરીરનો મેદ કહ્યો છે તેમ અહિં કહેવો. યાવત્-[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સર્વાર્થસિદ્ધ અનુચરૌપપાતિક વૈમાનિક

[પ્ર૦] 'સદ્વૃત્તિસિદ્ધઅણુત્તરોવવાતિયકપ્પાતીતવેમાણિયદેવપંચિન્દિયજીવનિઘ્તી ણં મંતે ! કતિવિહા પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! ટુવિહા પન્નત્તા, તં તહા—પજ્જત્તગસદ્વૃત્તિસિદ્ધઅણુત્તરોવવાતિય—જાવ—દેવપંચિન્દિયજીવનિઘ્તી ય અપજ્જત્તસદ્વૃત્તિસિદ્ધાણુત્તરોવવા-
ઇય—જાવ—દેવપંચિન્દિયજીવનિઘ્તી ય' ।

૪. [પ્ર૦] કતિવિહા ણં મંતે ! કમ્મનિઘ્તી પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! અટ્ટવિહા કમ્મનિઘ્તી પન્નત્તા, તં જહા—નાણા-
વરણિજ્જકમ્મનિઘ્તી, જાવ—અંતરાઇયકમ્મનિઘ્તી ।

૫. [પ્ર૦] નેરહયાણં મંતે ! કતિવિહા કમ્મનિઘ્તી પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! અટ્ટવિહા કમ્મનિઘ્તી પન્નત્તા, તં જહા—
નાણાવરણિજ્જકમ્મનિઘ્તી, જાવ—અંતરાઇયકમ્મનિઘ્તી, एवं જાવ—વેમાણિયાણં ।

૬. [પ્ર૦] કતિવિહા ણં મંતે ! સરીરનિઘ્તી પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! પંચવિહા સરીરનિઘ્તી પન્નત્તા, તં જહા—ઓરા-
લિયસરીરનિઘ્તી, જાવ—કમ્મગસરીરનિઘ્તી ।

૭. [પ્ર૦] નેરહયાણં મંતે ! ૦ ? [૩૦] एवं चेव, एवं जाव—वेमाणियाणं । नवरं नायद्यं जस्स जइ सरीराणि ।

૮. [પ્ર૦] કઢવિહા ણં મંતે ! સર્વિન્દિયનિઘ્તી પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! પંચવિહા સર્વિન્દિયનિઘ્તી પન્નત્તા, તં જહા—
સોદિન્દિયનિઘ્તી, જાવ—ફાસિન્દિયનિઘ્તી, एवं જાવ—નેરહયા(ણં), જાવ—થણિયકુમારાણં ।

૯. [પ્ર૦] પુઢવિકાઢયાણં પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! ઇમા ફાસિન્દિયનિઘ્તી પન્નત્તા, एवं જસ્સ जइ इंदियाणि, जाव—
वेमाणियाणं ।

૧૦. [પ્ર૦] કઢવિહા ણં મંતે ! માસાનિઘ્તી પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! ચઢઢિહા માસાનિઘ્તી પન્નત્તા, તં જહા—સચ્ચા-
માસાનિઘ્તી, મોસામાસાનિઘ્તી, સચ્ચામોસમાસાનિઘ્તી, અસચ્ચામોસમાસાનિઘ્તી । एवं एगिंदियवज्जं जस्स जा मासा
जाव—वेमाणियाणं ।

૧૧. [પ્ર૦] કઢવિહા ણં મંતે ! મણનિઘ્તી પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! ચઢઢિહા મણનિઘ્તી પન્નત્તા, તં જહા—૧ સચ્ચ-
મણનિઘ્તી, જાવ—અસચ્ચામોસમણનિઘ્તી । एवं एगिंदियविगल्लिंदियवज्जं जाव—वेमाणियाणं ।

૧૨. [પ્ર૦] કઢવિહા ણં મંતે ! કસાયનિઘ્તી પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! ચઢઢિહા કસાયનિઘ્તી પન્નત્તા, તં જહા—
કોહકસાયનિઘ્તી, જાવ—લોમકસાયનિઘ્તી, एवं જાવ—वेमाणियाणं ।

દેવપંચેન્દ્રિય જીવનિર્વૃત્તિ કેટલા પ્રકારે કહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! વે પ્રકારે કહી છે, તે આ પ્રમાણે—પર્યાપ્ત સર્વાર્થસિદ્ધ અનુત્તરૌપ-
પાતિક યાવત્—દેવપંચેન્દ્રિયજીવનિર્વૃત્તિ અને અપર્યાપ્ત સર્વાર્થસિદ્ધ અનુત્તરૌપપાતિક યાવત્—દેવપંચેન્દ્રિય જીવનિર્વૃત્તિ.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કર્મનિર્વૃત્તિ કેટલા પ્રકારની કહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! કર્મનિર્વૃત્તિ આઠ પ્રકારની કહી છે, તે આ
પ્રમાણે—૧ જ્ઞાનાવરણીય કર્મનિર્વૃત્તિ, યાવત્—અતરાય કર્મનિર્વૃત્તિ.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકોને કેટલા પ્રકારની કર્મનિર્વૃત્તિ કહી છે, [૩૦] હે ગૌતમ ! આઠ પ્રકારની કર્મનિર્વૃત્તિ કહી છે,
તે આ પ્રમાણે—૧ જ્ઞાનાવરણીય કર્મનિર્વૃત્તિ, યાવત્—૮ અન્તરાય કર્મનિર્વૃત્તિ. એ પ્રમાણે યાવત્—વૈમાનિક સુધી જાણવું.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શરીરનિર્વૃત્તિ કેટલા પ્રકારની કહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! શરીરનિર્વૃત્તિ પાંચ પ્રકારની કહી છે, તે આ
પ્રમાણે—૧ ઔદારિકશરીરનિર્વૃત્તિ યાવત્—૫ કાર્મણશરીરનિર્વૃત્તિ.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકોને શરીરનિર્વૃત્તિ કેટલા પ્રકારની છે ? [૩૦] પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. તથા એ પ્રમાણે યાવત્—વૈમાનિકોને
જાણવું વિશેષ એ કે, જેને જેટલા શરીરો હોય તેને તેટલા કહેવા.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સર્વેન્દ્રિયનિર્વૃત્તિ કેટલા પ્રકારની કહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! સર્વેન્દ્રિયનિર્વૃત્તિ પાંચ પ્રકારની કહી છે, તે
આ પ્રમાણે—શ્રોત્રેન્દ્રિયનિર્વૃત્તિ યાવત્—સ્પર્શેન્દ્રિયનિર્વૃત્તિ. એ પ્રમાણે નૈરયિકો યાવત્—સ્તનિતકુમારો સવન્ધે જાણવું.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પૃથિવીકાયાિકોને કેટલી ઇન્દ્રિયનિર્વૃત્તિ કહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓને એક સ્પર્શેન્દ્રિયનિર્વૃત્તિ કહી
છે. એ પ્રમાણે જેને જેટલી ઇન્દ્રિયો હોય તેને તેટલી ઇન્દ્રિયનિર્વૃત્તિ કહેવી. એ પ્રમાણે યાવત્—વૈમાનિકો સુધી જાણવું.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! માપાનિર્વૃત્તિ કેટલા પ્રકારની કહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! માપાનિર્વૃત્તિ ચાર પ્રકારની કહી છે, તે આ
પ્રમાણે—૧ સત્યમાપાનિર્વૃત્તિ, ૨ મૃપામાપાનિર્વૃત્તિ, ૩ સત્યમૃપામાપાનિર્વૃત્તિ અને ૪ અસત્યમૃપામાપાનિર્વૃત્તિ. એ પ્રમાણે એકેન્દ્રિય સિવાય
યાવત્—વૈમાનિકો સુધી જેને જે માપા હોય તેને તેટલી માપાનિર્વૃત્તિ કહેવી.

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! મનોનિર્વૃત્તિ કેટલા પ્રકારની કહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! મનોનિર્વૃત્તિ ચાર પ્રકારની કહી છે. તે આ પ્રમાણે—
સત્યમનોનિર્વૃત્તિ યાવત્—અસત્યમનોનિર્વૃત્તિ. એ પ્રમાણે એકેન્દ્રિય અને વિકલેન્દ્રિય સિવાય વાકી ત્રધા માટે યાવત્—વૈમાનિકો સુધી જાણવું.

૧૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કપાયનિર્વૃત્તિ કેટલા પ્રકારની કહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! કપાયનિર્વૃત્તિ ચાર પ્રકારની કહી છે, તે
આ પ્રમાણે—ક્રોધકપાયનિર્વૃત્તિ, યાવત્—લોભકપાયનિર્વૃત્તિ. એ પ્રમાણે—યાવત્—વૈમાનિકો સુધી જાણવું.

૧૩. [પ્ર૦] કશ્વિદ્યા ણં મંતે ! વદ્ધનિઘ્વત્તી પદ્ધત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! પંચવિદ્યા વદ્ધનિઘ્વત્તી પદ્ધત્તા, તં જદ્ધા-કાલવદ્ધ-નિઘ્વત્તી, જાવ-સુફિલ્લવદ્ધનિઘ્વત્તી, પદ્ધં નિરવસેસં જાવ-વેમાણિયાણં । પદ્ધં ગંધનિઘ્વત્તી, દુવિદ્યા જાવ-વેમાણિયાણં । રસનિઘ્વત્તી પંચવિદ્યા જાવ-વેમાણિયાણં । ફાસનિઘ્વત્તી અદ્ધવિદ્યા જાવ-વેમાણિયાણં ।

૧૪. [પ્ર૦] કતિવિદ્યા ણં મંતે ! સંટાણનિઘ્વત્તી પદ્ધત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! હૃદિદ્યા સંટાણનિઘ્વત્તી પદ્ધત્તા, તં જદ્ધા-સમ-ચડરંસસંટાણનિઘ્વત્તી, જાવ-હુંડસંટાણનિઘ્વત્તી ।

૧૫. [પ્ર૦] નેરદ્યાણં પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ણ્ગા હુંડસંટાણનિઘ્વત્તી પદ્ધત્તા ।

૧૬. [પ્ર૦] અસુરકુમારાણં પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ણ્ગા સમચડરંસસંટાણનિઘ્વત્તી પદ્ધત્તા, પદ્ધં જાવ-યણિય-કુમારાણં ।

૧૭. [પ્ર૦] પુઢવિકાશ્યાણં પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ણ્ગા મસૂરચંદ્રસંટાણનિઘ્વત્તી પદ્ધત્તા, પદ્ધં જસસ જં સંટાણં જાવ-વેમાણિયાણં ।

૧૮. [પ્ર૦] કશ્વિદ્યા ણં મંતે ! સન્નાનિઘ્વત્તી પદ્ધત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ચડવિદ્યા સન્ના નિઘ્વત્તી પદ્ધત્તા, તં જદ્ધા-આદા-રસન્નાનિઘ્વત્તી, જાવ-પરિગદ્ધસન્નાનિઘ્વત્તી, પદ્ધં જાવ-વેમાણિયાણં ।

૧૯. [પ્ર૦] કશ્વિદ્યા ણં મંતે ! લેસ્તાનિઘ્વત્તી પદ્ધત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! હૃદિદ્યા લેસ્તાનિઘ્વત્તી પદ્ધત્તા, તં જદ્ધા-કળહલેસ્તાનિઘ્વત્તી, જાવ-સુકલેસ્તાનિઘ્વત્તી, પદ્ધં જાવ-વેમાણિયાણં જસસ જદ્ધ લેસ્તાઓ ।

૨૦. [પ્ર૦] કશ્વિદ્યા ણં મંતે ! દિટ્ટીનિઘ્વત્તી પદ્ધત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! તિવિદ્યા દિટ્ટીનિઘ્વત્તી પદ્ધત્તા, તં જદ્ધા-સમ્મા-દિટ્ટીનિઘ્વત્તી, મિચ્છાદિટ્ટીનિઘ્વત્તી, સમ્મામિચ્છદિટ્ટીનિઘ્વત્તી । પદ્ધં જાવ-વેમાણિયાણં જસસ જદ્ધવિદ્યા દિટ્ટી ।

૨૧. [પ્ર૦] કતિવિદ્યા ણં મંતે ! ણાણનિઘ્વત્તી પદ્ધત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! પંચવિદ્યા ણાણનિઘ્વત્તી પદ્ધત્તા, તં જદ્ધા-આભિ-ણિવોહિયણાણનિઘ્વત્તી, જાવ-કેવલનાણનિઘ્વત્તી । પદ્ધં પંમિદિયવજ્ઞં જાવ-વેમાણિયાણં જસસ જદ્ધ ણાણા ।

૨૨. [પ્ર૦] કતિવિદ્યા ણં મંતે ! અન્નાણનિઘ્વત્તી પદ્ધત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! તિવિદ્યા અન્નાણનિઘ્વત્તી પદ્ધત્તા, તં જદ્ધા-મદ્ધ-અન્નાણનિઘ્વત્તી, સુયઅન્નાણનિઘ્વત્તી, વિમંગનાણનિઘ્વત્તી । પદ્ધં જસસ જદ્ધ અન્નાણા જાવ-વેમાણિયાણં ।

વર્ણનિર્વૃત્તિ.

૧૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વર્ણનિર્વૃત્તિ કેટલા પ્રકારની કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! વર્ણનિર્વૃત્તિ પાંચ પ્રકારની કહી છે, તે આ પ્રમાણે-કાળાવર્ણની નિર્વૃત્તિ, યાવત્-શ્વેતવર્ણની નિર્વૃત્તિ. એ પ્રમાણે સર્વલ્લં યાવત્-ધૈમાનિકો સુધી જાણવું. એમ વે પ્રકારની ગંધનિર્વૃત્તિ, પાંચ પ્રકારની રસનિર્વૃત્તિ અને આઠ પ્રકારની સ્પર્શનિર્વૃત્તિ યાવત્-ધૈમાનિક સુધી કહેવી.

સંસ્થાનનિર્વૃત્તિ.

૧૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સંસ્થાનનિર્વૃત્તિ કેટલા પ્રકારે કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સંસ્થાનનિર્વૃત્તિ છ પ્રકારની કહી છે, તે આ પ્રમાણે-સમચતુરસ્રસંસ્થાનનિર્વૃત્તિ, યાવત્-હુંડસંસ્થાનનિર્વૃત્તિ.

૧૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરવિક્રોને કેટલી સંસ્થાનનિર્વૃત્તિ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને એક હુંડસંસ્થાનનિર્વૃત્તિ કહી છે.

૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અસુરકુમારો સંવચે પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને એક સમચતુરસ્રસંસ્થાનનિર્વૃત્તિ છે. એ પ્રમાણે યાવત્-સંનિનકુમારો સુધી જાણવું.

૧૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પૃથ્વીકાધિકોને આશ્રયી પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને એક મસૂર અને ચંદ્રાકારસંસ્થાનનિર્વૃત્તિ છે. એમ જેને જે સંસ્થાન હોય તેને તે યાવત્-ધૈમાનિકો સુધી જાણવું.

સંજ્ઞાનિર્વૃત્તિ.

૧૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સંજ્ઞાનિર્વૃત્તિ કેટલા પ્રકારે કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સંજ્ઞાનિર્વૃત્તિ ચાર પ્રકારે કહી છે, તે આ પ્રમાણે-૧ આહારસંજ્ઞાનિર્વૃત્તિ, યાવત્-૪ પરિગ્રહસંજ્ઞાનિર્વૃત્તિ. એ રીતે યાવત્-ધૈમાનિકો સુધી જાણવું.

લેઢ્યાનિર્વૃત્તિ.

૧૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લેઢ્યાનિર્વૃત્તિ કેટલા પ્રકારે કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! લેઢ્યાનિર્વૃત્તિ છ પ્રકારે કહી છે, તે આ પ્રમાણે-૧ કૃણ્યલેઢ્યાનિર્વૃત્તિ, યાવત્-૬ શુદ્ધલેઢ્યાનિર્વૃત્તિ. એ પ્રમાણે યાવત્-ધૈમાનિકો સુધી જેને જે લેઢ્યા હોય તે તેને લેઢ્યાનિર્વૃત્તિ કહેવી.

દૃષ્ટિનિર્વૃત્તિ

૨૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દૃષ્ટિનિર્વૃત્તિ કેટલા પ્રકારે કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! દૃષ્ટિનિર્વૃત્તિ ત્રણ પ્રકારની કહી છે, તે આ પ્રમાણે-૧ સમ્યગ્દૃષ્ટિનિર્વૃત્તિ, ૨ મિથ્યાદૃષ્ટિનિર્વૃત્તિ અને ૩ સમ્યગ્મિથ્યાદૃષ્ટિનિર્વૃત્તિ. એ પ્રમાણે યાવત્-ધૈમાનિકો સુધી જેને જે દૃષ્ટિ હોય તેને તે દૃષ્ટિનિર્વૃત્તિ કહેવી.

જ્ઞાનનિર્વૃત્તિ.

૨૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જ્ઞાનનિર્વૃત્તિ કેટલા પ્રકારે કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જ્ઞાનનિર્વૃત્તિ પાંચ પ્રકારની કહી છે, તે આ પ્રમાણે-૧ આભિનિવોધિકજ્ઞાનનિર્વૃત્તિ, યાવત્-૫ કેવલજ્ઞાનનિર્વૃત્તિ. એ પ્રમાણે એકેન્દ્રિય સિવાય યાવત્-ધૈમાનિકો સુધી જેને જેટલા જ્ઞાન હોય તેને તેટલી નિર્વૃત્તિ કહેવી.

અજ્ઞાનનિર્વૃત્તિ

૨૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અજ્ઞાનનિર્વૃત્તિ કેટલા પ્રકારની કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અજ્ઞાનનિર્વૃત્તિ ત્રણ પ્રકારે કહી છે, તે આ પ્રમાણે-૧ મતિઅજ્ઞાનનિર્વૃત્તિ, ૨ શ્રુતઅજ્ઞાનનિર્વૃત્તિ અને ૩ વિમંગજ્ઞાનનિર્વૃત્તિ. એ પ્રમાણે યાવત્-ધૈમાનિકો સુધી જેને જેટલા અજ્ઞાનો હોય તેને તેટલી અજ્ઞાનનિર્વૃત્તિ કહેવી.

२३. [प्र०] कश्चिद्वा णं भंते ! जोगनिधत्ती पघत्ता ? [उ०] गोयमा ! त्रिविद्वा जोगनिधत्ती पघत्ता, तं जद्वा-मणजोग-निधत्ती, वयजोगनिधत्ती, कायजोगनिधत्ती । एवं जाव-घेमाणियाणं जस्स जद्विद्दो जोगो ।

२४. [प्र०] कश्चिद्वा णं मंते ! उद्योगनिधत्सी पञ्चत्ता ? [उ०] गोयमा ! दुविद्वा उद्योगनिधत्सी पञ्चत्ता, तं जहा-
सागारोद्योगनिधत्सी, अणागारोद्योगनिधत्सी । एवं जाय-धेमाणियाणं । [अत्र सद्ब्रह्मणीयाये वाचनान्तरे-]

“जीवाणं निवृत्ती कम्मप्पगडी सरीरनिवृत्ती । सच्चिदियनिवृत्ती भासा य मणे कस्ताया य ॥

वन्ने गंधे रसे फासे संटाणविही य होइ वोद्धवो । लेसा दिट्ठी णाणे उचओगे चव जोगे य” ॥

‘सेवं भन्ते ! ‘सेवं भन्ते’ ! त्ति ।

एगूणवीसहमे सए अट्टमो उदेसो समत्तो ।

૨૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! યોગનિર્વૃત્તિ કેટલા પ્રકારે કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! યોગનિર્વૃત્તિ ત્રણ પ્રકારે કહી છે, તે આ પ્રમાણે—
૧ મનોયોગનિર્વૃત્તિ, ૨ વચનયોગનિર્વૃત્તિ અને ૩ કાયયોગનિર્વૃત્તિ. ૯ રીતે વાવટ્-ઘૈમાનિકો સુધી જેને જેટલા યોગો હોય તેને તેટલી યોગનિર્વૃત્તિ કહેવી.

૨૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ઉપયોગનિર્વૃત્તિ કેટલા પ્રકારે કહી છે ? [૮૦] હે ગૌતમ ! ઉપયોગનિર્વૃત્તિ વે પ્રકારની કરી છે, તે જા પ્રમાણે—સાકારોપયોગનિર્વૃત્તિ અને નિરાકારોપયોગનિર્વૃત્તિ. ૧ પ્રમાણે યાવત્—ચૈમાનિકો સુધી જાણવું. અદિ વીંજી વાચનામાં વે મન્નદ્દગ્ધાઓ છે.—“૧ જીવ, ૨ કર્મપ્રકૃતિ, ૩ શરીર, ૪ સર્વેન્દ્રિય, ૫ માપા, ૬ મન, ૭ કપાય, ૮ વર્ણ, ૯ મંથ, ૧૦ રસ, ૧૧ સ્પર્શ, ૧૨ સંસ્થાન, ૧૩ લેદ્યા, ૧૪ દૃષ્ટિ, ૧૫ જ્ઞાન, ૧૬ ઉપયોગ અને યોગ ૧ વધાની નિર્વૃત્તિ આ ઉદ્દેશકમાં કહી છે.” હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, તે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

ओगणीशमा शतकमां अष्टम उद्देशक समाप्त.

नवमो उद्देशो ।

१. [प्र०] कश्चिहे णं भंते ! करणे पण्णत्ते ? [उ०] गोयमा ! पंचविहे करणे पण्णत्ते, तं जहा-१ द्धकरणे, २ रोच्चकरणे, ३ कालकरणे ४ भवकरणे, ५ भावकरणे ।

२. [प्र०] नेरइयाणं भंते ! कतिविहे करणे पघत्ते ? [उ०] गोयमा ! पंचविहे करणे पघत्ते, तं जहा-दइकरणे, जाय-भावकरणे । एवं जाव-वेमाणियाणं । .

३. [प्र०] कतिविहे णं भंते ! सरीरकरणे पन्नत्ते ? [उ०] गोयमा ! पंचविहे सरीरकरणे पन्नत्ते, तं जहा-१ ओराळिय-सरीरकरणे, जाव-कम्मगसरीरकरणे । एवं जाव-वेमाणियाणं जस्स जइ सरीराणि ।

४. [प्र०] कश्चिदे णं भंते ! इन्दियकरणे पन्नत्ते ? [उ०] गोयमा ! पंचविदे इन्दियकरणे पन्नत्ते, तंजहा—सोइन्दियम-

नवम उद्देशक.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! *કરણ કેટલા પ્રકારે કાણું છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કરણ પાંચ પ્રકારે કાણું છે, તે આ પ્રમાણે-૧ દ્રવ્ય-કરણ, ૨ ક્ષેત્રકરણ, ૩ કાલકરણ, ૪ ભવકરણ અને ૫ ભાવકરણ.

२. [प्र०] हे भगवन् ! नैरयिकोने केटला प्रकारुं करण काणुं छे ! [उ०] हे गौतम ! तेओने पाचे प्रकारुं कण कणुं छे, ते आ प्रमाणे—१ द्रव्यकरण, यावत्-भावकरण. ए प्रमाणे यावत्-वैमानिको सुधी जाणवुं.

३. [प्र०] हे भगवन् ! शरीरकरण केटला प्रकारुं कातुं छे ? [उ०] हे गौतम ! शरीरकरण पाच प्रकारुं कातुं छे, ते आ प्रमाणे-
 १ औदारिकशरीरकरण, यावत् ५ कर्मणशरीरकरण. ए प्रमाणे यावत्-यैमानिओ सुखी जाणवुं. जेने केटला शरीरो तोय नेने केटला
 शरीरकरणो कहेवा.

४. [प्र०] हे भगवन् ! इन्द्रियकरण केटला प्रकारसुं काणुं छे ? [उ०] हे गौतम ! इन्द्रियकरण पान प्रकारसुं कणुं छे, ते आ

૧ * જે વેળે કરાય તે કરણ—કિનાસુ માનન, અથવા કરવું તે કરણ, આ પીઠી યુલ્પતિ પ્રમાણે કરણ અને શિપતિ દ્વારા જ મર જોઈ જાય ન જાય. કારણ કે કરણ એ આરંભિકામ્ય છે અને નિર્ણીત કાર્યની મંગાલિતિ છે. તેના પાત્ર પ્રકાર છે—૧ પ્રવચન કારણ, ૨ વૈરે કરણ તે પ્રવચન, અથવા શાલાસારી રમ્યવર્ણે કટારી રમ્યસુ કરવું તે પ્રવચન, ૩ દેવરૂપ કરણ, અથવા વાણીજ્ઞેદાનિય કરણ, અથવા ક્ષેત્રજ્ઞ સ્થાનાત્મક કરવું તે ક્ષેત્રકર્ણ, ૪ વચન કરણ, અથવા શાલ્કું, શાલ્કને અથવા શાલ્કા કરવું તે શાલ્કરણ. ૫ નારકારી ભવત્ત્વ કરણ તે ભવરણ. ૬ પ્રમાણ ૭ ભાવરણ કષ્ટને વળ જાય. —દીર્ઘ.

“ શ્રી ૯ પુત્રકર્તા કરણમુખે એ સમ્રાટની ગાથા આપેલી છે, તેનો અર્થ — ૧ ક્ષત્ર, ૨ ક્ષેત્ર, ૩ વાત, ૪ મત, ૫ મત, ૬ મર્ગ, ૭ દર્શન, ૮ ભાષા, ૯ મન, ૧૦ સ્વામ્ય, ૧૧ સુસહાય, ૧૨ યજ્ઞ, ૧૩ દેવતા, ૧૪ દરિ, ૧૫ પેદ, ૧૬ પ્રજાતિ, ૧૭ પુત્ર, ૧૮ વર્ત, ૧૯ મંત્ર, ૨૦ રત્ન, ૨૧ મંત્ર અને ૨૨ સુધાન-૯ વાવીસ કરણ છે

રણે, જાવ-પાંચિન્દ્રિયકરણે । एवं जाव वेमाणियाणं जस्स जइ इंदियाइं । एवं पणं कमेणं भासाकरणे चउच्चिहे, मणकरणे चउच्चिहे, कसायकरणे चउच्चिहे, समुग्घायकरणे सत्तविहे, सन्नाकरणे चउच्चिहे, लेसाकरणे छविहे, दिट्ठीकरणे तिविहे, वेद-करणे तिविहे पन्नत्ते, तं जहा—१ इत्थिवेदकरणे, २ पुरिसवेदकरणे, ३ नपुंसगवेदकरणे । एए सध्वे नेरइयादी दंडगा जाव-वेमाणियाणं जस्स जं अत्थि तं तस्स सध्वं भाणियध्वं ।

૫. [પ્ર૦] કતિવિદે પં મંતે ! પાણાદવાયકરણે પન્નત્તે ? [૩૦] ગોયમા ! પંચવિદે પાણાદવાયકરણે પન્નત્તે, તં જહા—પાંચિન્દ્રિયપાણાદવાયકરણે, જાવ-પંચિન્દ્રિયપાણાદવાયકરણે । एवं निरवसेसं जाव-वेमाणियाणं ।

૬. [પ્ર૦] કદ્ધવિદે પં મંતે ! પોગ્ગલકરણે પન્નત્તે ? [૩૦] ગોયમા ! પંચવિદે પોગ્ગલકરણે પન્નત્તે, તં જહા—૧ ઘનકરણે, ૨ ગંધકરણે, ૩ રસકરણે, ૪ ફાસકરણે, ૫ સંઠાણકરણે ।

૭. [પ્ર૦] વન્નકરણે પં મંતે ! કતિવિદે પન્નત્તે ? [૩૦] ગોયમા ! પંચવિદે પન્નત્તે, તં જહા—કાલવન્નકરણે, જાવ-સુક્કિ-હવન્નકરણે, एवं भेदो, गंधकरणे दुच्चिहे, रसकरणे पंचविहे, फासकरणे अट्ठविहे ।

૮. [પ્ર૦] સંઠાણકરણે પં મંતે ! કતિવિદે પન્નત્તે ? [૩૦] ગોયમા ! પંચવિદે પન્નત્તે, તં જહા—પરિમંડલસંઠાણકરણે, જાવ-આયતસંઠાણકરણે । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ જાવ-વિહરતિ ।

एगूणवीसइमे सए नवमो उद्देशो समत्तो ।

પ્રમાણે—૧ શ્રોત્રેન્દ્રિયકરણ, યાવત્—૫ સ્પર્શેન્દ્રિયકરણ. એ પ્રમાણે યાવત્—ઐમાનિકો સુધી જેને જેટલી ઇન્દ્રિયો હોય તેને તેટલાં ઇન્દ્રિયકરણો કહેવા. એમ એ ક્રમવદે ચાર પ્રકારે ભાષાકરણ, ચાર પ્રકારે મનકરણ, ચાર પ્રકારે કાયાકરણ, સાત પ્રકારે સમુદ્ધાતકરણ, ચાર પ્રકારે સંજ્ઞાકરણ, છ પ્રકારે લેસ્યાકરણ, અને ત્રણ પ્રકારે દષ્ટિકરણ કહેવું. વેદકરણ પણ ત્રણ પ્રકારનું છે, તે આ પ્રમાણે—૧ સ્ત્રીવેદકરણ, ૨ પુરુષવેદકરણ, અને ૩ નપુંસકવેદકરણ. એ સઘળું નૈરવિકોશી માઢી યાવત્—ઐમાનિકો સુધી જેને જે હોય તેને તે વર્ણ કહેવું.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પ્રાણાતિપાતકરણ કેટલા પ્રકારે કહ્યું છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! પ્રાણાતિપાતકરણ પાંચ પ્રકારે કહ્યું છે, તે આ પ્રમાણે—૧ એકેન્દ્રિયપ્રાણાતિપાતકરણ, યાવત્—પંચેન્દ્રિયપ્રાણાતિપાતકરણ. એ પ્રમાણે સઘળું યાવત્—ઐમાનિકો સુધી જાણવું.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પુદ્ગલકરણ કેટલા પ્રકારે કહ્યું છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! પુદ્ગલકરણ પાંચ પ્રકારે કહ્યું છે, તે આ પ્રમાણે—૧ વર્ણકરણ, ૨ ગંધકરણ, ૩ રસકરણ, ૪ સ્પર્શકરણ અને ૫ સંસ્થાનકરણ.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વર્ણકરણ કેટલા પ્રકારનું કહ્યું છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! વર્ણકરણ પાંચ પ્રકારનું કહ્યું છે, તે આ પ્રમાણે—૧ કૃષ્ણવર્ણકરણ, યાવત્—૫ ચૈતવર્ણકરણ. એ પ્રમાણે પુદ્ગલકરણના વર્ણાદિ મેદો કહેવા. એમ વે પ્રકારે ગંધકરણ, પાંચ પ્રકારે રસકરણ અને આઠ પ્રકારે સ્પર્શકરણ છે.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સંસ્થાનકરણ કેટલા પ્રકારે કહ્યું છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! સંસ્થાનકરણ પાંચ પ્રકારે કહ્યું છે, તે આ પ્રમાણે—૧ પરિમંડલસંસ્થાનકરણ, યાવત્—૨ આયતસંસ્થાનકરણ. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે—એમ કહી યાવત્—વિહરે છે.

ओगणीशमा शतकमां नवम उद्देशक समाप्त.

दसमो उद्देशो.

૧. [પ્ર૦] વાણમંતરા પં મંતે ! સધ્ધે સમાહારા—एवं जहा सोलसमसए दीवकुमारुहेसओ जाव—'अप्पिहिय'त्ति । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ ।

एगूणवीसइमे सए दसमो उद्देशो समत्तो ।

एगूणवीसतिमं सयं समत्तं ।

दशम उद्देशक.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વધા વાનવ્યન્તરો સમાનઆહારવાલા હોય છે—इत्यादि प्र०. [૩૦] હે ગૌતમ ! *સોઝમા ઘતકના દ્વીપકુ-મારેદેશકમા કહ્યા પ્રમાણે યાવત્—'અલ્પધિક સુધી જાણવું. હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.'

ओगणीशमा शतकमां दशम उद्देशक समाप्त.

ओगणीशमुं शतक समाप्त.

* ૧ અલ્પધિક સંવન્ધે આ પ્રમાણે હલેસ છે—હે ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યાવાલા યાવત્—તેજોલેશ્યાવાલા વાનવ્યન્તરોમા કોણ કોનાથી અલ્પધિક છે કે મહદિક છે ? હે ગૌતમ ! કૃષ્ણલેશ્યાવાલા કરતા નીલલેશ્યાવાલા વાનવ્યન્તર મહદિક છે, યાવત્—સર્વથી મહદિક તેજોલેશ્યાવાલા વાનવ્યન્તર છે. સુઓ—મગ ૦ ચં ૪ ઘ ૦ ૧૬ હ ૦ ૧૧ પૂ ૦ ૨૭ સૂ ૦ ૩

वीसइमं सयं ।

१ वेइंदिय २ मागासे ३ पाणवहे ४ उवचए य ५ परमाणू ।
६ अंतर ७ वंधे ८ भूमी ९ चारण १० सोवक्कमा जीवा ॥

पढमो उद्देशो.

१. [प्र०] रायगिहे जाव-एवं वयासी-सिय भंते ! जाव-चत्तारि पंच वेदिया एगयओ साहारणसरीरं वंधंति, ए गयओ ० २ वंधित्ता तओ पच्छा आहारेंति वा परिणामेंति वा सरीरं वा वंधंति ? [उ०] णो तिणट्ठे समट्ठे । वेदिया णं पत्ते-याहारा पत्तेयपरिणामा पत्तेयसरीरं वंधंति, प० २ वंधित्ता तओ पच्छा आहारेंति वा परिणामेंति वा सरीरं वा वंधंति ।

२. [प्र०] तेसि णं भंते ! जीवाणं कति लेस्साओ पन्नत्ताओ ? [उ०] गोयमा ! तओ लेस्साओ पन्नत्ताओ, तंजहा-कण्ह-लेस्सा, नीललेस्सा, काउलेस्सा । एवं जहा एगूणवीसतिमे सए तेउक्काइयाणं जाव-‘उच्चट्ठंति’ । नवरं सम्मदिट्ठी वि मिच्छदिट्ठी वि, नो सम्मामिच्छदिट्ठी, दो नाणा दो अन्नाणा नियमं, नो मणजोगी, वयजोगी वि कायजोगी वि, आहारो नियमं छहिंसि ।

वीशमुं शतक.

[उद्देशक संग्रह-] वेइन्द्रियादिनी वक्तव्यता संवंधे प्रथम उद्देशक, आकाशादि अर्थ विपे वीजो उद्देशक, प्राणातिपातादि अर्थ परत्वे त्रीजो उद्देशक, इन्द्रियोपचय संवंधे चोयो उद्देशक, परमाणुथी आरभी अनन्तप्रदेशिकस्त्वंध विपे पांचमो उद्देशक, रत्नप्रभादि नरक पृथिवीना अन्तराल संवंधे छट्ठो उद्देशक, जीवप्रयोगादि बन्ध विपे सातमो उद्देशक, कर्मभूमि अने अकर्मभूमि सवंधे आठमो उद्देशक, विद्याचारणादि विपे नवमो उद्देशक अने सोपक्रम तथा निरुपक्रम आयुपवाळा जीव संवंधे दशमो उद्देशक-एम आ वीशमा शतकमां दश उद्देशको कहेवामा आवशे.

प्रथम उद्देशक.

१. [प्र०] राजगृहनगरमां यावत्-भगवान् गौतम आ प्रमाणे बोल्या के, हे भगवन् ! कदाचित्-वे यावत्-चार के पांच वेइन्द्रिय जीवो एकठा थईने एक साधारण शरीर बाधे, ल्यार पछी आहार करे, तेने परिणामावे अने पछी विशिष्ट शरीर बाधे ? [उ०] हे गौतम ! ए अर्थ समर्थ नथी. कारण के वेइन्द्रिय जीवो जुदा जुदा आहार करनारा अने तेनो भिन्न भिन्न परिणाम करनारा होय छे, तेथी तेओ प्रत्येक-जुदा जुदा शरीरने बाधे छे, अने प्रत्येक शरीर बाधी आहार करे छे, तेनो परिणाम करे छे अने पछी विशिष्ट शरीर बाधे छे.

वेइन्द्रियादि जीवोना शरीरबन्धनो कम-वेइन्द्रिय साधारण शरीर बांधिके प्रत्येक शरीर बाधे ?

२. [प्र०] हे भगवन् ! वेइन्द्रिय जीवोने केटली लेइयाओ कही छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओने त्रण लेइयाओ कही छे, ते आ प्रमाणे-१ कृण्णलेइया, २ नीललेइया अने ३ कापोतलेइया. ए प्रमाणे जेम *ओगणीशमा शतकमां तेजस्कायिक जीवो विपे कहुं छे, तेम अहि पण यावत्-‘उद्धर्ते छे’ त्या सुधी कहेवुं. विशेष ए के, वेइन्द्रिय जीवो सम्यग्दृष्टि पण होय छे अने मिथ्यादृष्टि पण होय छे, पण सम्यग्मिथ्या (मिश्रदृष्टि) दृष्टि होता नथी. तेओने अवश्य वे ज्ञान के वे अज्ञान होय छे, तेओने मनोयोग नथी, पण वचनयोग अने काय-योग होय छे. तेओने अवश्य छ दिशानो आहार होय छे.

लेइया.

૩. [પ્ર૦] તેસિ ણં મંતે ! જીવીણં एवं सन्ना ति वा पन्ना ति वा मणे ति वा वर्द्ध ति वा—‘अम्हे णं इट्ठाणिट्ठे रसे इट्ठाणिट्ठे फासे पडिसंवेदेमो’ ? [उ०] णो तिणट्ठे समट्ठे, पडिसंवेदेंति पुण ते । टिती जह्मणेणं अंतोसुगुत्तं, उद्धोसेणं वारस संवच्छराइं, सेसं तं चेव, एवं तेइंदिया(ण)वि, एवं चउरिंदिया(ण)वि, नाणत्तं इंदिएसु टितीए य, सेसं तं चेव, टिती जह्मा पन्नवणाप ।

૪. [પ્ર૦] સિય મંતે ! જાવ-ચત્તારિ પંચ પાંચદિયા ઇગયથો સાહારણં [ઉ૦] પ્વં જહા વેંદિયાણં, નવરં છલ્લેસાઓ, વિટ્ઠી તિવિહા વિ, ચત્તારિ નાણા તિન્નિ અન્નાણા મયણાપ, નિવિહો જોગો ।

૫. [પ્ર૦] તેસિ ણં મંતે ! જીવાણં एवं सन्ना ति वा पन्ना ति वा जाव-वती ति वा—‘अम्हे णं आहारमाहारेमो’ ? [उ०] गोयमा ! अत्येगदयाणं एवं सन्ना इ वा पन्ना इ वा मणे इ वा वती ति वा—‘अम्हे णं आहारमाहारेमो’ । अत्येगदयाणं नो एवं सन्ना ति वा जाव-वती ति वा—‘अम्हे णं आहारमाहारेमो’, आहारेंति पुण ते ।

૬. [પ્ર૦] તેસિ ણં મંતે ! જીવાણં एवं सन्ना ति वा जाव-वद् ति वा—‘अम्हे णं इट्ठाणिट्ठे सदे इट्ठाणिट्ठे रुचे, इट्ठाणिट्ठे गंधे, इट्ठाणिट्ठे रसे, इट्ठाणिट्ठे फासे पडिसंवेदेमो’ ? [उ०] गोयमा ! अत्येगतियाणं एवं सन्ना ति वा जाव-वयी ति वा—‘अम्हे णं इट्ठाणिट्ठे सदे, जाव-इट्ठाणिट्ठे फासे पडिसंवेदेमो’; अत्येगतियाणं नो एवं सन्ना इ वा जाव-वयी इ वा—‘अम्हे णं इट्ठाणिट्ठे सदे, जाव-इट्ठाणिट्ठे फासे पडिसंवेदेमो’; पडिसंवेदेंति पुण ते ।

૭. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા કિં पाणाइवाए उवस्पाइज्जंति ? [उ०] गोयमा ! अत्येगतिया पाणातिवाए वि उवस्पाइज्जंति, जाव-मिच्छादंसणसहे वि उवस्पाइज्जंति; अत्येगतिया नो पाणाइवाए उवस्पातिज्जंति, नो मुसा० जाव-नो मिच्छादंसणसहे उवस्पातिज्जंति । जेसि पि णं जीवाणं ते जीवा एवमाहिज्जंति तेसि पि णं जीवाणं अत्येगतियाणं विन्नाए

સંગા અને પ્રથા
દિનો જમાવ.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવોને ‘અમે ઇષ્ટ અને અનિષ્ટ રસને તથા ઇષ્ટ અને અનિષ્ટ સ્પર્શને અનુભવીએ છીએ’ એવી સંજ્ઞા, પ્રજ્ઞા, મન કે વચન હોય છે ? [ઉ૦] એ અર્થ સમર્થ નથી, પરંતુ તેઓ તે રસદિકનો અનુભવ કરે છે. તેઓની જવન્ય સ્થિતિ—આયુષ અન્તર્મુદ્ગર્ત અને ઉલ્કૃષ્ઠ સ્થિતિ વાર વરસની છે. વાકી વધું પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. એ પ્રમાણે તેન્દ્રિય અને ચરિન્દ્રિય જીવો સંબંધે પણ કહેવું. માત્ર સ્થિતિમા અને ઇન્દ્રિયોમા વિશેષ છે, વાકી વધું પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. સ્થિતિ *પ્રજ્ઞાપનામૂત્રમા કહ્યા પ્રમાણે જાણવી.

પંચેન્દ્રિય સાધારણ
કે પ્રત્યેક શરીર વાથે

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કદાચિત્ યાવત્—ચાર પાચ પંચેન્દ્રિયો મેગા મળીને એક સાધારણ શરીર વાથે ? [ઉ૦] વધું વેન્દ્રિયોની પેઠે કહેવું. વિશેષ એ કે તેઓને છ એ લેડ્યાઓ હોય છે, સમ્યગ્, મિથ્યાત્વ અને મિશ્ર એ ત્રણે દષ્ટિ હોય છે, †ચાર જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન મજનાએ—વિકલ્પે હોય છે અને યોગ ત્રણે હોય છે.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવોને ‘અમે આહાર કરીએ છીએ’—એવી સંજ્ઞા, પ્રજ્ઞા, મન કે વચન હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કેટલાક જીવોને (સજ્ઞી જીવોને) ‘અમે આહાર ગ્રહણ કરીએ છીએ’ એવી સંજ્ઞા, પ્રજ્ઞા, મન કે વચન હોય છે, અને કેટલાક જીવોને (અસજ્ઞી જીવોને) ‘અમે આહાર ગ્રહણ કરીએ છીએ’—એવી સંજ્ઞા, યાવત્—વચન હોતું નથી, પણ તેઓ આહાર તો કરે છે.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવોને ‘અમે ઇષ્ટ કે અનિષ્ટ રૂપ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શને અનુભવીએ છીએ’—એવી સંજ્ઞા, યાવત્—વચન હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ‘અમે ઇષ્ટ કે અનિષ્ટ શબ્દ યાવત્—સ્પર્શને અનુભવીએ છીએ’—એવી સંજ્ઞા, યાવત્—વચન કેટલાએક જીવોને (સજ્ઞી જીવોને) હોય છે અને ‘અમે ઇષ્ટ કે અનિષ્ટ શબ્દને યાવત્—સ્પર્શને અનુભવીએ છીએ’ એવી સંજ્ઞા, યાવત્—વચન કેટલાએક જીવોને (અસજ્ઞી જીવોને) નથી હોતું. પણ તેઓ તે શબ્દ વગેરેનો અનુભવ તો કરે છે.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો ‘પ્રાણાતિપાતમા રહેલા છે’—ઇત્યાદિ કહેવાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જીવોમાના કેટલાએક ‘પ્રાણાતિપ્રતમા યાવત્—મિથ્યાદર્શનશલ્યમા પણ રહેલા છે’—એમ કહેવાય છે અને કેટલાએક જીવો ‘પ્રાણાતિપાતમા, મૃપાવાદમા યાવત્—મિથ્યાદર્શનશલ્યમા રહેલા છે’—એમ કહેવાતું નથી. જે જીવોના પ્રાણાતિપાત—હિસા વગેરે તેઓ કરે છે, તે જીવોમાના પણ કેટલાએક જીવોને ‘અમે હણાઈએ છીએ અને આ અમારા ઘાતક છે’ એવું મેદજ્ઞાન હોય છે અને કેટલાએક જીવોને એવું મેદજ્ઞાન હોતું નથી. તેમા ઉપપાત સર્વજીવોથી યાવત્—સર્વાર્થસિદ્ધથી પણ હોય છે. સ્થિતિ (આયુષ) જવન્યથી અન્તર્મુદ્ગર્ત અને ઉલ્કૃષ્ઠથી તેત્રીગ સાગરોપમ હોય છે.

૩ * તેન્દ્રિય જીવની ઉલ્કૃષ્ઠ સ્થિતિ ઓગણપચાસ દિવસની અને ચરિન્દ્રિયની છ માસ હોય છે, અને જવન્ય સ્થિતિ વધેની અન્તર્મુદ્ગર્ત જાણવી. હુઓ—પ્રજ્ઞા પદ ૬. ૫૦ ૩૧૧.

૪ † પંચેન્દ્રિય જીવને મલાદિ ચાર જ્ઞાન હોય છે અને કેવલજ્ઞાન અનિન્દ્રિયને જ હોય છે—ટીકા

નાણસે, અત્યેગતિયાણં નો વિણ્ણાણં નાણસે, ઉવચાઓ સઘઓ જાવ-સઘટ્ટસિદ્ધાઓ, ઠિતી જહ્ણેણં ધંતોમુદુત્તં, ઉપોસેણં તેત્તીસં સાગરોવમાદં, છસ્સમુગ્ધાયા કેવલિવજ્જા, ઉધટ્ટણા સઘત્થ ગચ્છંતિ જાવ-સઘટ્ટસિદ્ધં તિ, સેસં જહ્ણા વેદિયાણં ।

૮. [પ્ર૦] ઇપ્પસિ ણં મંતે ! વેદંદિયાણં જાવ-પંચિદિયાણં ય કયરે કયરેદિત્તો જાવ-વિસેસાદિયા વા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સઘત્થોવા પંચિદિયા, ચરિદિયા વિસેસાદિયા, તેદંદિયા વિસેસાદિયા, વેદંદિયા વિસેસાદિયા । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે !' સિ જાવ-વિહરતિ ।

વીસદમે સળ પદમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

તેઓને (પંચેન્દ્રિયોને) કેવલિસમુદ્ધાત સિવાય વાકીના છ સમુદ્ધાતો જાણવા. ઉદ્વર્તના-મરીને તેઓ યાવત્-સર્વાર્થસિદ્ધ સુધી વધે જાય છે, વાકી વધું વેદિન્દ્રિયોની પેઠે જાણવું.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પૂર્વોક્ત વેદિન્દ્રિય યાવત્-પંચેન્દ્રિય જીવોમાં કયા જીવો કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સૌથી યોડા પંચેન્દ્રિય જીવો છે, તેથી ચરિન્દ્રિય જીવો વિશેષાધિક છે, તેથી તેદિન્દ્રિય જીવો વિશેષાધિક છે અને તેથી વેદિન્દ્રિય જીવો વિશેષાધિક છે. 'હે ભગવન્ ! તે એમ જ છે, હે ભગવન્ ! તે એમ જ છે'—એમ કહી (ભગવાન્ ગૌતમ) યાવત્-વિહરે છે.

વેદિન્દ્રિયાદિય
જાવ વધુત્ત.

વીસમા શતકમાં પ્રથમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

વીઓ ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] કહ્વિદ્ધે ણં મંતે ! આગાસે પન્નસે ? [ઉ૦] ગોયમા ! હુવિદ્ધે આગાસે પન્નસે, તંજહ્ણા-લોયાગાસે ય અલો-યાગાસે ય ।

૨. [પ્ર૦] લોયાગાસે ણં મંતે ! કિં જીવા, જીવદેસા ?—એવં જહ્ણા વિતિયસળ અત્થિઉદ્દેસે તદ્દ ચેવ ઇદ્દ વિ ભાણિયધં, નવરં અમિલાવો જાવ—'ધમ્મત્થિકાળ ણં મંતે ! કેમહાલળ પન્નસે ? ગોયમા ! લોળ લોયમેત્તે લોયપ્પમાણે લોયફુડે લોયં ચેવ ઓગાહિત્તા ણં ચિટ્ઠતિ; એવં જાવ-પોગલત્થિકાળ ।

૩. [પ્ર૦] અહેલોળ ણં મંતે ! ધમ્મત્થિકાલસ્સ કેવતિયં ઓગાદે ? [ઉ૦] ગોયમા ! સાતિરેગં અહં ઓગાદે, એવં ઇપ્પણં અમિલાવેણં જહ્ણા વિતિયસળ જાવ—'ઈસિપ્પમારા ણં મંતે ! પુદ્ધવી લોયાગાસસ્સ કિં સંઘેજ્જહ્ણાગં ઓગાદા-પુચ્છા ! ગોયમા ! નો સંઘેજ્જહ્ણાગં ઓગાદા, અસંઘેજ્જહ્ણાગં ઓગાદા, નો સંઘેજ્જે ભાગે ઓગાદા, નો અસંઘેજ્જે ભાગે, નો સઘલોયં ઓગાદા' । સેસં તં ચેવ ।

દ્વિતીય ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આકાશ કેટલા પ્રકારનું કહ્યું છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! આકાશ વે પ્રકારનું કહ્યું છે, તે આ પ્રમાણે—

આકાશ વગેરે પ્રપ્ત

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લોકાકાશ એ શું જીવરૂપ છે, જીવદેશરૂપ છે—ઇત્યાદિ *વીજા શતકના અસ્તિ ઉદ્દેશકમા કહ્યા પ્રમાણે અહિં કહેવું. વિશેષ એ કે, આ અમિલા (પાઠ) અહિં કહેવો—'હે ભગવન્ ! ધર્માસ્તિકાલ કેવડો મોટો છે ? હે ગૌતમ ! ધર્માસ્તિકાલ લોકરૂપ, લોકમાત્ર, લોકપ્રમાણ અને લોક વડે સ્પર્શાયલો છે અને લોકને અવગાહીને રહ્યો છે.' એ પ્રમાણે યાવત્-પુદ્ગલસ્તિકાલ સુધી જાણવું.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અધોલોક ધર્માસ્તિકાલના કેટલા ભાગને અવગાહીને રહ્યો છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કંઠક અધિક અર્ધ ભાગને અવગાહીને રહ્યો છે. એ પ્રમાણે એ અમિલાપથી જેમ *વીજા શતકમાં કહ્યું છે તેમ અહિં કહેવું. યાવત્—[પ્ર૦] 'હે ભગવન્ ! ધ્વપ્પમારા પૃથિવી લોકાકાશનો શું સંખ્યાતમો ભાગ (કે અસંખ્યાતમો ભાગ) વગેરે અવગાહ્યો છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! લોકાકાશનો સંખ્યાતમો ભાગ અવગાહ્યો નથી, પણ અસંખ્યાતમો ભાગ અવગાહ્યો છે, સંખ્યાતમા ભાગો અવગાહ્યા નથી, અસંખ્યાતમા ભાગો અવગાહ્યા નથી, તેમ સર્વ-લોકને પણ અવગાહ્યો નથી.' વાકી વધું પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું.

૪. [પ્ર૦] ધર્મસ્થિતિકાયસ્ત્ત ણં મંતે ! કેવદયા અમિવચના પત્રતા ? [ઉ૦] ગોયમા ! અણેગા અમિવચના પત્રતા, તંજહા—ધર્મો દ્વા ધર્મસ્થિતિકાયે તિ વા પાણાદવાયવેરમણે દ્વા મુસાવાયવેરમણે તિ વા—અવં જાવ—પરિગ્ગદ્ધવેરમણે તિ વા, કોહવિવેગે તિ વા જાવ—મિચ્છાદંસણસહુવિવેગે તિ વા, રિયાસમિતી તિ વા માસાસમિતી તિ વા, પસણાસમિતી તિ વા આયા-ળમંડમત્તનિક્કેવણસમિતી તિ વા, ઉચ્ચારપાસવણપેલજહ્ણસંચાણપારિદ્ધાવણિયાસમિતી તિ વા, મણગુત્તી તિ વા, વઘગુત્તી તિ વા, કાયગુત્તી તિ વા, જે યાવન્ને તહપ્પગારા સઘે તે ધર્મસ્થિતિકાયસ્ત્ત અમિવચના ।

૫. [પ્ર૦] અધર્મસ્થિતિકાયસ્ત્ત ણં મંતે ! કેવતિયા અમિવચના પત્રતા ? [ઉ૦] ગોયમા ! અણેગા અમિવચના પત્રતા, તંજહા—અધર્મો તિ વા, અધર્મસ્થિતિકાય તિ વા, પાણાદવાય તિ વા, જાવ—મિચ્છાદંસણસહુતિ વા, રિયાસમિતી તિ વા, જાવ—ઉચ્ચારપાસવણ—જાવ—પારિદ્ધાવણિયાસમિતી તિ વા, મણગુત્તી તિ વા વઘગુત્તી તિ વા, કાયગુત્તી તિ વા, જે યાવન્ને તહપ્પગારા સઘે તે અધર્મસ્થિતિકાયસ્ત્ત અમિવચના ।

૬. [પ્ર૦] આગાસથિતિકાયસ્ત્ત ણં—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! અણેગા અમિવચના પત્રતા, તંજહા—આગાસે તિ વા, આગા-સથિતિકાયે તિ વા, ગગણે તિ વા, નમે તિ વા, સમે તિ વા, વિસમે તિ વા, ગ્રહે તિ વા, વિદે તિ વા, વીયા તિ વા, વિવેરે તિ વા, અંવરે તિ વા, અંવરસે તિ વા, હિદ્ધે તિ વા, ટુસિરે તિ વા, મળે તિ વા, વિમુદ્ધે તિ વા, અદ્ધે તિ વા, (અદ્ધે તિ વા) વિયદ્ધે તિ વા, આધારે તિ વા, વોમે તિ વા, માયણે તિ વા, અંતરિક્કસે તિ વા, સામે તિ વા, ઉવાસંતરે દ્વા, અગમિ દ્વા વા, ફલિદ્ધે દ્વા, અણંતે તિ વા, જે યાવન્ને તહપ્પગારા સઘે તે આગાસથિતિકાયસ્ત્ત અમિવચના ।

૭. [પ્ર૦] જીવસ્થિતિકાયસ્ત્ત ણં મંતે ! કેવતિયા અમિવચના પત્રતા ? [ઉ૦] ગોયમા ! અણેગા અમિવચના પત્રતા, તંજહા—જીવે તિ વા, જીવસ્થિતિકાયે તિ વા, પાણે તિ વા, ભૂપ તિ વા, સત્તે તિ વા, વિત્તુ તિ વા, ચેયા તિ વા, જેયા તિ વા, આયા તિ વા, રંગણા તિ વા, હિંદુપ તિ વા, પોગ્ગલે તિ વા, માણવે તિ વા, કત્તા તિ વા, વિકત્તા તિ વા, જપ્પ તિ વા, જંતુ તિ વા—જોળી તિ વા, સયંભૂ તિ વા, સસરીરી તિ વા, નાયપ્પ તિ વા, અંતરપ્પા તિ વા, જે યાવન્ને તહપ્પગારા સઘે તે જાવ—અમિવચના ।

ધર્મસ્થિતિકાયના
અમિવચનો.

૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! *ધર્માસ્થિતિકાયના અમિવચનો—અમિધાયક શબ્દો કેટલા કહ્યાં છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેના અનેક અમિ-વચનો કહ્યાં છે, તે આ પ્રમાણે—ધર્મ, ધર્માસ્થિતિકાય, પ્રાણાતિપાતવિરમણ, મૃપાવાદવિરમણ, એ પ્રમાણે યાવત્—પરિગ્ગદ્ધવિરમણ, ક્રોધવિવેક—ક્રોધનો ત્યાગ, યાવત્—મિથ્યાદર્શનશલ્યનો ત્યાગ, રિયાસમિતિ, માપાસમિતિ, એપણાસમિતિ, †આદાનમાદમાત્રનિક્કેપણાસમિતિ, ઉચ્ચારપ્રસવણપેલ-જહ્ણસિવાનકપારિદ્ધાવણિકાસમિતિ, મનગુત્તિ, વચનગુત્તિ અને કાયગુત્તિ—એ વધા અને તેના જેવા વીજા શબ્દો તે સર્વે ધર્માસ્થિતિકાયના અમિવચનો છે.

અધર્મસ્થિતિકાયના
અમિવચનો.

૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અધર્મસ્થિતિકાયના કેટલા અમિવચનો કહ્યાં છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેના અનેક અમિવચનો કહ્યાં છે, તે આ પ્રમાણે—અધર્મ, અધર્મસ્થિતિકાય, પ્રાણાતિપાત, યાવત્—મિથ્યાદર્શનશલ્ય, રિયાસમિતિ, યાવત્—ઉચ્ચારપ્રસવણ—યાવત્—પારિદ્ધાવણિકા સંવન્ને અસમિતિ, મનની અગુત્તિ, વચનની અગુત્તિ, કાયની અગુત્તિ—એ વધા અને તેના જેવાં વીજાં અનેક વચનો છે તે સર્વે અધર્મસ્થિતિકાયનાં અમિવચનો છે.

આકાશસ્થિતિકાયના
અમિવચનો.

૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! આકાશસ્થિતિકાય સંવન્ને પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેના અનેક અમિવચનો કહ્યાં છે, તે આ પ્રમાણે—આકાશ, આકાશસ્થિતિકાય, ગગન, નમ, સમ, વિપમ, ખહ, વિદાય, વીચિ, વિવર, અંવર, અંવરસ (અંવ—જટરૂપ રસ જેનાથી પ્રાપ્ત થાય છે તે) હિદ્ધ, ટુપિર, માર્ગ, વિમુખ (મુખ—આદિરહિત), અર્દ [અદ્ધ] (જેદ્ધારા ગમન કરાય તે), વ્યર્દ, આધાર, વ્યોમ, માજન, અંતરિક્ષ, શ્યામ, અવકાશાતર, અગમ, (ગમન ક્રિયારહિત) સ્ફટિક—સ્વચ્છ અને અનંત—એ વધાં અને તેના જેવા વીજાં અનેક શબ્દો તે ત્રવા આકાશસ્થિતિકાયનાં અમિવચનો છે.

જીવાસ્થિતિકાયના
અમિવચનો.

૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જીવાસ્થિતિકાયનાં કેટલાં અમિવચનો કહ્યાં છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જીવાસ્થિતિકાયનાં અનેક અમિવચનો કહ્યાં છે, તે આ પ્રમાણે—જીવ, જીવાસ્થિતિકાય, પ્રાણ, ભૂત, સત્ત્વ, વિજ્ઞ, ચેતા (પુદ્ગલોનો ચય કરનાર), જેતા—કર્મરૂપી શત્રુને જીતનાર, આત્મા, રંગણ (રાગયુક્ત), હિંદુક—ગમન કરનાર, પુદ્ગલ, માનવ (નવીન નહિ પણ પ્રાચીન) કર્તા, વિકર્તા (વિવિધરૂપે કર્મનો કર્તા) જગત્—(ગમનશીલ), જંતુ, યોનિ (ઉત્પાદક), સયંભૂતિ, શરીરી, નાયક—કર્મનો નેતા અને અન્તરાત્મા. એ વધા અને તેના જેવા વીજા અનેક શબ્દો જીવાસ્થિતિકાયના અમિવચનો છે.

૪ * અર્હિ યર્માન્થિકાયશબ્દ પ્રતિપાદ્ય અર્થના વાચક શબ્દો કેટલા છે એ પ્રશ્ન છે તેમા મુખ્યત્વે ધર્માન્થિકાયશબ્દના પ્રતિપાદ્ય વે અર્થ છે—ધર્માન્થિકાય દ્રવ્ય તથા સામાન્યધર્મ અને વિશેષ ધર્મ સામાન્યધર્મ પ્રતિપાદક અને ધર્માન્થિકાય દ્રવ્ય પ્રતિપાદક ધર્મ શબ્દ છે અને વિશેષ ધર્મપ્રતિપાદક પ્રાણાતિ-પાતવિરમણાદિ શબ્દો છે તે સિવાય વીજા સામાન્યરૂપે કે વિશેષરૂપે ચારિત્રધર્મના પ્રતિપાદક જે શબ્દો છે તે વધા ધર્માન્થિકાયના અમિવચનો કહ્યા છે. એ પ્રમાણે અધર્માન્થિકાયાદિ સવન્ને પણ જાણવું

† વજ્રપાત્રાદિ વસ્તુને પ્રથમ કરવા અને મૂઢવાનાં સમ્યક્ પ્રવૃત્તિ તે આદાનમાદમાત્રનિક્કેપણા સમિતિ, ઉચ્ચાર—વિદ્યા, પ્રસવણ—મૂઝ, સેલ—કર્મ, જઙ્ઙ—કાનનો મેલ, મિધાનક—નાકનો મેલ વગેરે ત્યાજ્ય વસ્તુને ત્યાગ કરવા સમ્યક્ પ્રવૃત્તિ કરવી, અર્થાત્ નિર્જાવ ભૂમિ ઉપર ચતનાપૂર્વક તેનો ત્યાગ કરવો તે ઉચ્ચારપ્રસવણસેલજઙ્ઙસિધાનકપારિદ્ધાવણિકાસમિતિ.

૮. પોગ્ગલત્થિકાયસ્સ ણં મંતે ! પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! અણેગા અભિવચ્ચણા પન્નસા, તંજહા—પોગ્ગલે તિ વા, પોગ્ગલ-ત્થિકાયે તિ વા, પરમાણુપોગ્ગલે તિ વા, દુપ્પસિણ તિ વા, તિપ્પસિણ તિ વા જાવ—અસંલેક્ખપ્પસિણ તિ વા, અણંતપ્પસિણ તિ વા, જે યાવન્ને તહ્પગારા સઘ્ધે તે પોગ્ગલત્થિકાયસ્સ અભિવચ્ચણા । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! ત્તિ ।

વીસહમે સળ વીઓ ઉદ્દેસો સમત્તો ।

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પુદ્ગલસ્થિકાય સંવંધે પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! તેનાં અનેક અભિવચનો કહ્યાં છે, તે આ પ્રમાણે—પુદ્ગલ, પુદ્ગલસ્થિકાય, પરમાણુપુદ્ગલ, દ્વિપ્રદેશિક, ત્રિપ્રદેશિક, યાવત્—અસંલેખાતપ્રદેશિક અને અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ. ૧ વધાં અને તેના જેવાં વીજાં અનેક પુદ્ગલસ્થિકાયનાં અભિવચનો છે. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.’

પુદ્ગલસ્થિકાય
અભિવચનો.

વીશમા શતકમાં દ્વિતીય ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

તર્હીઓ ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] અહ મંતે ! પાણાદ્વાપ, મુસાવાણ જાવ—મિચ્છાદંસણસહ્ધે, પાણાતિવાયવેરમણે, જાવ—મિચ્છાદંસણસહ્ધવિવેગે, ઉપ્પત્તિયા, જાવ—પારિણામિયા, ઉગ્ગહે, જાવ—ધારણા, ઉદ્ધાણે, કમ્મે, વલે, વીરિણ, પુરિસક્કારપરક્કમે, નેરયિયત્તે, અસુરકુમારત્તે, જાવ—વેમાણિયત્તે, નાણાવરણિજ્જે, જાવ—અંતરાદ્ધ, કણ્ઠલેસ્સા, જાવ—સુક્કલેસ્સા, સમ્મદિટ્ઠી ૩, ચક્ખુદંસણે ૪, આમિણિવો-દ્ધિયણાણે, જાવ—વિભંગનાણે, આહારસંજ્ઞા ૪, ઓરાલિયસરીરે ૫, મળજોગે ૩, સાગારોવઓગે, અણાગારોવઓગે, જે યાવન્ને તહ્પગારા સઘ્ધે તે ણણત્થ આયાપ પરિણમંતિ ? [૩૦] હંતા ગોયમા ! પાણાદ્વાપ, જાવ—સઘ્ધે તે ણણત્થ આયાપ પરિણમંતિ ।

૨. [પ્ર૦] જીવે ણં મંતે ! ગમ્મં વક્કમમાણે કતિવન્ને, કતિગન્ધે ? [૩૦] એવં જહા વારસમસળ પંચમુદ્દેસે જાવ—‘કમ્મઓ ણં જણ, ણો અકમ્મઓ વિમત્તિભાવં પરિણમતિ’ । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! ત્તિ જાવ—વિહરતિ ।

વીસહમે સળ તર્હીઓ ઉદ્દેસો સમત્તો ।

તૃતીય ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પ્રાણાતિપાત, મૃપાવાદ, યાવત્—મિધ્યાદર્શનશલ્ય, પ્રાણાતિપાતવિરમણ, યાવત્—મિધ્યાદર્શનશલ્યવિવેક, ઔત્પત્તિકી, યાવત્—પારિણામિકી, અવગ્રહ, યાવત્—ધારણા, ઉત્થાન, કર્મ, વલ, વીર્ય, પુરુષકારપરાક્રમ, નૈરયિકપણું, અસુરકુમારપણું, યાવત્—ત્રૈમાનિકપણું, જ્ઞાનાવરણીય, યાવત્—અંતરાય, ક્ષુલ્લેશ્યા, યાવત્—શુક્લેશ્યા, સમ્યગ્દષ્ટિ, મિધ્યાદષ્ટિ, મિશ્રદષ્ટિ, ચક્ષુર્દર્શન, અચક્ષુર્દર્શન, અવધિદર્શન, કેવલદર્શન, આમિણિવોધિકજ્ઞાન, યાવત્—વિભંગજ્ઞાન, આહારસંજ્ઞા, મયસંજ્ઞા, પરિગ્રહસંજ્ઞા, મૈથુનસંજ્ઞા, ઔદારિકશરીર, યાવત્—કાર્મણશરીર, મનોયોગ, વચ્ચનયોગ, કાયયોગ, સાકાર ઉપયોગ અને નિરાકાર ઉપયોગ; ૧ વધાં અને વીજા તેના જેવા ધર્મો આત્મા સિવાય અન્યત્ર પરિણમતા નથી ? [૩૦] હે ગૌતમ ! પ્રાણાતિપાત, યાવત્—અનાકાર ઉપયોગ ૧ વધા આત્મા સિવાય વીજે પરિણમતા નથી.

પ્રાણાતિપાત
આત્મા સિવાય
વર્ત
પરિણમતા નથી.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ગર્ભમા ઉત્પન્ન થતો જીવ કેટલા વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શવાળા પરિણામ વહે પરિણમે છે ? [૩૦] ‘વારમા શતકના પાંચમા ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે અહિ કહેવું. યાવત્—‘કર્મથી જગત્ છે, કર્મ સિવાય તેનો વિવિધરૂપે પરિણામ થતો નથી. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે—’ એમ કહી [ભગવાન્ ગૌતમ] યાવત્—વિહરે છે.

વીશમા શતકમાં તૃતીય ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

ચતુર્થો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] કહિવિહે ણં મંતે ! ઇંદિયવચ્ચણ પન્નત્તે ? [૩૦] ગોયમા ! પંચવિહે ઇંદિયોવચ્ચણ પન્નત્તે, તંજહા—સોંદિયવચ્ચણ—એવં ચિત્તિઓ ઇંદિયવચ્ચણો નિરવસેસો માણિયવ્ધો જહા પન્નવણાણ । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! ત્તિ ભગવં ગોયમે જાવ—વિહરતિ ।

વીસહમે સળ ચતુર્થો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

ચતુર્થ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ઇન્દ્રિયોપચય કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ઇન્દ્રિયોપચય પાંચ પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે—શ્રોત્રેન્દ્રિયોપચય—ઈન્દ્રિયો વધું પ્રજ્ઞાપનાના વીજા ઇન્દ્રિયઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે કહેવું. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે—’ એમ કહી યાવત્—વિહરે છે.

ઇન્દ્રિયોપચય.

વીશમા શતકમાં ચતુર્થ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

પંચમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] પરમાણુપોગલે જં મંતે ! કતિવન્ને, કતિગંધે, કતિરસે, કતિફાસે પન્નત્તે ? [ઉ૦] ગોયમા ! ઇગવન્ને, ઇગગંધે, ઇગરસે, ટુફાસે પન્નત્તે, તંજહા—જહ ઇગવન્ને સિય કાલપ, સિય નીલપ, સિય લોહિપ, સિય હાલિહપ, સિય સુક્કિહપ, જહ ઇગગંધે સિય સુધ્મિગંધે, સિય દુધ્મિગંધે, જહ ઇગરસે સિય તિત્તે, સિય કહુપ, સિય કસાપ, સિય અંધિલે, સિય મહુરે, જહ ટુફાસે સિય સીપ ય નિદ્ધે ય ૧, સિય સીપ ય લુક્કે ય ૨, સિય ઉસિણે ય નિદ્ધે ય ૩, સિય ઉસિણે ય લુક્કે ય ૪ ।

૨. [પ્ર૦] ટુપ્પપસિપ જં મંતે ! સંધે કતિવન્ને૦ ? [ઉ૦] एवं जहा अट्टारसमसप छट्टुद्देसप जाव—‘सिय चउफासे पन्नत्ते’ । जह एगवन्ने सिय कालप जाव—सिय सुक्किल्लप, जह दुवन्ने सिय कालप य नीलप य १, सिय कालप य लोहितप य २, सिय कालप य हालिहप य ३, सिय कालप य सुक्किल्लप य ४, सिय नीलप य लोहियप य ५, सिय नीलप य हालिहप य ६, सिय नीलप य सुक्किल्लप य ७, सिय लोहियप य हालिहप य ८, सिय लोहियप य सुक्किल्लप य ९, सिय हालिहप य सुक्किल्लप य १० । एवं एप दुयासंजोगे दस भंगा । जह एगगंधे सिय सुध्मिगंधे १, सिय दुध्मिगंधे य २, जह दुगंधे सुध्मिगंधे य दुध्मिगंधे य । रसेसु जहा वन्नेसु । जह टुफासे सिय सीप य निद्वे य, एवं जहेव परमाणुपोगले ४ । जह तिफासे सध्वे सीप देसे निद्वे देसे लुक्खे १, सध्वे उसिणे देसे निद्वे देसे लुक्खे २, सध्वे निद्वे देसे सीप देसे उसिणे ३, सध्वे लुक्खे देसे सीप देसे उसिणे ४ । जह चउफासे देसे सीप देसे उसिणे देसे निद्वे देसे लुक्खे १, एप नव भंगा फासेसु ।

પંચમ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરમાણુપુદ્ગલ કેટલા વર્ણવાલો, કેટલા ગંધવાલો, કેટલા રસવાલો અને કેટલા સ્પર્શવાલો છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે એક વર્ણવાલો, એક ગંધવાલો, એક રસવાલો અને એ સ્પર્શવાલો છે. તે આ પ્રમાણે—જો તે એક વર્ણવાલો હોય તો, કદાચ કાલો, કદાચ લીલો, કદાચ રાતો, કદાચ પીલો અને કદાચ ધોલો હોય (૫). જો તે એક ગંધવાલો હોય તો કદાચ સુગંધી અને કદાચ દુર્ગંધી હોય (૨). જો તે એક રસવાલો હોય તો કદાચ કઢવો, કદાચ તીવ્રો, કદાચ તૂરો, કદાચ ટાટો અને કદાચ મધુર (મીઠો) હોય (૫). જો તે સ્પર્શવાલો હોય તો કદાચ શીત અને ક્ષિગ્ધ ૧, કદાચ શીત અને રુક્ષ—લુહો ૨, કદાચ ઉષ્ણ અને ક્ષિગ્ધ ૩, કદાચ ઉષ્ણ અને રુક્ષ હોય ૪. [૧ પ્રમાણે પરમાણુમા વર્ણના ૫, ગંધના ૨, રસના ૫, અને સ્પર્શના ૪ મળીને ૧૬ ભાંગા થાય છે].

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ કેટલા વર્ણવાલો હોય—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] †અહારમા શતકના છટ્ટા ઉદ્દેશકમા કહ્યા પ્રમાણે કહેવું, યાવત્—‘તે કદાચ ચાર સ્પર્શવાલો હોય.’ જો તે †એક વર્ણવાલો હોય તો કદાચ કાલો હોય અને યાવત્—કદાચ ધોલો હોય ૫. જો તે એક વર્ણવાલો હોય તો ૧ કદાચ કાલો અને લીલો, ૨ કદાચ કાલો અને રાતો, ૩ કદાચ કાલો અને પીલો, ૪ કદાચ કાલો અને ધોલો, ૫ કદાચ લીલો અને રાતો, ૬ કદાચ લીલો અને પીલો, ૭ કદાચ લીલો અને ધોલો, ૮ કદાચ રાતો અને પીલો, ૯ કદાચ રાતો અને ધોલો અને ૧૦ કદાચ પીલો અને ધોલો હોય. ૧ પ્રમાણે દ્વિકસયોગી દશ ભાગા જાણવા. જો તે એક ગંધવાલો હોય તો કદાચ સુગંધી હોય અને કદાચ દુર્ગંધી હોય ૨. જો તે એક ગંધવાલો હોય તો સુગંધી અને દુર્ગંધી વન્ને ગંધવાલો હોય ૩. જેમ વર્ણોમા ભાંગા કહ્યા, તેમ †રસોમા પણ ૧૫ ભાગાઓ જાણવા. હવે જો તે એક સ્પર્શવાલો હોય તો કદાચ શીત અને ક્ષિગ્ધ હોય—ઇત્યાદિ ચાર ભાગા પરમાણુપુદ્ગલની પેઠે સમજવા. જો તે (દ્વિપ્રદેશિકસ્કંધ) ત્રણ સ્પર્શવાલો હોય તો તે કદાચ સર્વગીત હોય અને તેનો એક દેશ—ભાગ ક્ષિગ્ધ અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૧; કદાચ સર્વ ઉષ્ણ હોય અને તેનો એક દેશ ક્ષિગ્ધ અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૨, અથવા કદાચ સર્વ ક્ષિગ્ધ હોય અને એક દેશ શીત અને એક દેશ ઉષ્ણ હોય ૩, અથવા કદાચ સર્વ રુક્ષ હોય અને એક દેશ શીત અને એક દેશ ઉષ્ણ હોય ૪. હવે જો તે ચાર સ્પર્શવાલો હોય તો તેનો એક દેશ શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિગ્ધ અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૧. ૧ પ્રમાણે સ્પર્શના નવ ભાંગા જાણવા. [૧ રીતે દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધમાં વર્ણના ૧૫, ગંધના ૩, રસના ૧૫, અને સ્પર્શના ૯ સર્વ મળીને ૪૨ ભાગા થાય છે].

૧ * પરમાણુમા શીત, ઉષ્ણ, ક્ષિગ્ધ અને રુક્ષ—૧ ચાર સ્પર્શમાના અભિરોધી એ સ્પર્શ હોય છે.

૨ † ભગ૦ સં૦ ૪ શ૦ ૧૮ ઉ૦ ૬ પૃ૦ ૬૩ સુ૦ ૬.

‡ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધમા જ્યારે બન્ને પ્રદેશોનો એકગુણરૂપે પરિણામ થાય છે ત્યારે તેના કાલો વગેરે પાંચ વિકલ્પ થાય છે, અને જ્યારે બન્ને પ્રદેશોનો ભિન્ન ભિન્ન ગુણરૂપે પરિણામ થાય છે ત્યારે તેના દ્વિકસયોગી દશ વિકલ્પ થાય છે. ગન્ધમાં †એકગુણરૂપે પરિણામ થાય ત્યારે એક ભાગા અને બન્ને ગન્ધરૂપે પરિણામ થાય ત્યારે એક ભાગો, રસના એક રસરૂપે પરિણામ થાય ત્યારે પાંચ ભાગા અને એક રસરૂપે પરિણામ થાય ત્યારે દશ અને સ્પર્શના પૂર્વે કહેલા ચાર ભાગા મળીને ૪૨ ભાંગાઓ થાય છે. તેમાં રસના અસયોગી ૧ તીવ્રો, ૨ કઢવો, ૩ તૂરો, ૪ ટાટો, ૫ મીઠો—૧ પાંચ ભાગાઓ અને દ્વિકસયોગી દશ ભાગા છે—૧ તીવ્રો અને કઢવો, ૨ તીવ્રો અને તૂરો, ૩ તીવ્રો અને ટાટો, ૪ તીવ્રો અને મીઠો, ૫ કઢવો અને તૂરો, ૬ કઢવો અને ટાટો, ૭ કઢવો અને મીઠો, ૮ તૂરો અને ટાટો, ૯ તૂરો અને મીઠો, અને ૧૦ ટાટો અને મીઠો. બન્ને મળી રસના પદર ભાગા થાય છે.

૩. [પ્ર૦] તિપ્પસિય ણં મંતે ! સંધે કલ્પિત્વે ૦ [ઉ૦] જહા અદ્ધારસમસપ છદ્ધુદેસે જાવ—ચડફાસે પત્તે । જહ પગ-વજ્રે સિય કાલપ જાવ—સુક્કિલ્પ ૫ । જહ દુવજે સિય કાલપ ય સિય નીલપ ય ૧, સિય કાલપ ય નીલગા ય ૨, સિય કાલગા ય નીલપ ય ૩, સિય કાલપ ય લોહિયપ ય ૧, સિય કાલપ ય લોહીયગા ય ૨, સિય કાલગા ય લોહિયપ ય ૩, एवं हालिह्ण वि समं भंगा ३, एवं सुक्किल्लेण वि समं ३, सिय नीलप य लोहियप य पत्थ वि भंगा ३, एवं हालिह्ण वि समं भंगा ३, एवं सुक्किल्लेण वि समं भंगा ३, सिय लोहियप य हालिह्ण य भङ्गा ३, एवं सुक्किल्लेण वि समं ३,

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ કેટલા વર્ણવાલો હોય—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] જેમ *અદ્ધારમા શતકના છદ્ધા ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમ યાવત્—‘તે કદાચ ચાર સ્પર્શવાલો હોય’ ત્યાં સુધી કહેવું. જો તે એક વર્ણવાલો હોય તો કદાચ કાલો હોય અને યાવત્—કદાચ ધોલો પળ હોય ૫. જો તે વે વર્ણવાલો હોય તો તેનો એક અંશ કદાચ કાલો અને એક અંશ લીલો હોય ૧; કદાચ તેનો એક અંશ કાલો અને વીજા વે અંશો લીલા હોય ૨; કદાચ વે દેશો કાલો અને એક દેશ લીલો હોય ૩. કદાચ એક અંશ કાલો અને એક અંશ રાતો હોય ૧. અથવા કદાચ તેનો એક દેશ કાલો અને અનેક દેશો રાતા હોય ૨. કદાચ અનેક દેશો કાલો અને એક દેશ રાતો હોય ૩. એ પ્રમાણે કાલવર્ણના પીઝાની સાથે પળ ત્રણ ભાગા કરવા ૩. તથા એ રીતે જ કાલો વર્ણના ધોલો વર્ણની સાથે પળ ત્રણ ભાગા જાણવા ૩. અથવા કદાચ લીલો અને રાતો હોય. અહિં પળ પૂર્વે પ્રમાણે ત્રણ ભાગા જાણવા ૩. એમ લીલા વર્ણના પીઝાની સાથે ૩ અને ધોલોની સાથે ત્રણ ત્રણ ભાગા કરવા ૩. કદાચ રાતો અને પીલો હોય ૩. એ પ્રમાણે રાતા વર્ણના ધોલોની સાથે પળ ત્રણ ભાગા કરવા ૩. કદાચ પીલો અને ધોલો હોય ૩. એ વધા મલીને દસ દ્વિક સંયોગના ત્રીશ ભાગા થાય છે. હવે જો તે ત્રિપ્રદેશિકસ્કંધ ત્રણ વર્ણવાલો હોય તો કદાચ ૧ કાલો, લીલો અને રાતો, ૨ કદાચ કાલો, લીલો અને પીલો, ૩ કદાચ કાલો, લીલો અને ધોલો, કદાચ ૪ કાલો, રાતો અને પીલો, કદાચ ૫ કાલો, રાતો અને ધોલો, કદાચ ૬ કાલો, પીલો અને ધોલો હોય. અથવા કદાચ ૭ લીલો, રાતો અને પીલો, કદાચ ૮ લીલો, રાતો અને ધોલો હોય, અથવા કદાચ ૯ લીલો, પીલો અને ધોલો હોય, કદાચ ૧૦ રાતો, પીલો અને ધોલો હોય. એ પ્રમાણે એ દસ ત્રિકસંયોગી ભાગાઓ જાણવા. હવે જો તે એક ગંધવાલો હોય તો કદાચ ૧ સુગંધી હોય અને કદાચ ૨ દુર્ગંધી હોય. જો વે ગંધવાલો હોય તો કદાચ સુગંધી અને દુર્ગંધી હોય. અહિં એક વચન અને વહુ વચનને આશ્રયી ત્રણ ભાગા જાણવા. (ચોથો ભાગો થતો નથી.) જેમ વર્ણને આશ્રયી ૪૫ ભાગા કહ્યા; તેમ ઈસ્તોને આશ્રયીને પળ ૪૫ ભાગા જાણવા. જો તે વે સ્પર્શવાલો હોય તો કદાચ શીત અને સ્નિગ્ધ હોય—ઇત્યાદિ ચાર ભાગા દ્વિપ્રદેશિકસ્કંધની પેઠે અહિં કહેવા ૪. જો (ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ) ત્રણ સ્પર્શવાલો હોય તો સર્વે

ત્રિપ્રદેશિકસ્કંધ.

૩ * જુઓ. ભગ. ૪ સ. ૪ શ. ૧૮ ઉ. ૬ પૂ. ૬૩ સૂ. ૬.

† ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધમાં ત્રણ પરમાણુઓ હોવા છતાં તથાવિધ પરિણામને લીધે તે એક પ્રદેશાવગાહી, દ્વિપ્રદેશાવગાહી અને ત્રિપ્રદેશાવગાહી હોય છે જ્યારે એક પ્રદેશાવગાહી હોય છે ત્યારે તેમાં અશની કલ્પના થઈ શકતી નથી જ્યારે દ્વિપ્રદેશાવગાહી હોય છે ત્યારે તેમાં વે અશની અને ત્રિપ્રદેશાવગાહી હોય ત્યારે ત્રણ અશની કલ્પના થઈ શકે છે જ્યારે ત્રણે પ્રદેશોનો કાલો વગેરે એકવર્ણરૂપે પરિણામ થાય છે ત્યારે તેના પાંચ વિકલ્પ થાય છે. જ્યારે વે વર્ણરૂપે પરિણામ થાય છે ત્યારે એક પ્રદેશ કાલો અને વે પ્રદેશો એક આકાશપ્રદેશાવગાહી હોવાથી એક અશ લીલો હોય—એમ દ્વિકસંયોગી પહેલો ભાગો થાય છે. અથવા એક પ્રદેશ કાલો હોય અને વે પ્રદેશો ભિન્ન ભિન્ન વે આકાશ પ્રદેશાવગાહી હોવાથી વે અશ લીલા હોય એમ વિવક્ષા થઈ શકે છે એ રીતે ત્રીજો ભાગો જાણવો એ પ્રમાણે વે અશ કાલો હોય અને એક અશ લીલો હોય એમ એક દ્વિકસંયોગના ત્રણ ત્રણ ભાગા થતા હોવાથી દસ દ્વિક સંયોગના ત્રીશ ભાગા થાય છે. ગન્ધના એકગન્ધરૂપે પરિણામ થાય ત્યારે વે ભાગા અને વે ગન્ધરૂપે પરિણામ થાય ત્યારે એક અશ અને અનેક અશની કલ્પનાથી પૂર્વેની પેઠે ત્રણ ભાગા થાય છે જ્યારે ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધના વે સ્પર્શ હોય છે ત્યારે તેના દ્વિપ્રદેશિકની પેઠે ચાર ભાગા થાય છે જ્યારે તેના ત્રણ સ્પર્શ હોય છે ત્યારે તેના ત્રણે પ્રદેશો શીત હોવાથી સર્વે શીત, એક પ્રદેશાત્મક એક દેશ સ્નિગ્ધ અને દ્વિપ્રદેશાત્મક એક દેશ રુક્ષ હોય—એ પ્રથમ મંગ, એવી રીતે સર્વે શીત એક દેશ સ્નિગ્ધ અને અનેક દેશો રુક્ષ—એ ત્રીજો મંગ, સર્વે શીત અનેક દેશ સ્નિગ્ધ અને એક દેશ રુક્ષ—એ ત્રીજો મંગ—એમ ત્રણ ભાગા થાય. એ પ્રમાણે સર્વોર્ણ, સર્વે સ્નિગ્ધ અને સર્વે રુક્ષની સાથે પળ ત્રણ ત્રણ ભાગા જાણવા

‡ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધના રસના દ્વિકસંયોગી ૧૦ ભાગા પૂ. ૧૬ માના ટિપ્પનમાં કહ્યા છે, તે દરેક ભાગના નીચેના ત્રણ ત્રણ ભાગાઓ કરવાથી ૩૦ ભાગા થાય છે. ત્રિમંગી—૧—૧, ૧—૨, ૨—૧ તેનો અર્થ આ પ્રમાણે છે—૧ એક અશ ત્રીજો અને એક અશ કડવો, ૨ એક અશ ત્રીજો અને વે અશ કડવા, ૩ વે અશ ત્રીજા અને એક અશ કડવો ત્રિકસંયોગી દસ ભાગાઓ નીચે પ્રમાણે—

૧ તીરો,	૨ કડવો,	૩ તુરો.
૧ તીરો,	૨ કડવો,	૪ ચાટો.
૧ તીરો,	૨ કડવો,	૫ મીઠો.
૧ તીરો,	૩ તુરો,	૪ ચાટો.
૧ તીરો,	૩ તુરો,	૫ મીઠો.
૨ તીરો,	૪ ચાટો,	૫ મીઠો.
૨ કડવો,	૩ તુરો,	૪ ચાટો.
૨ કડવો,	૩ તુરો,	૫ મીઠો.
૨ કડવો,	૪ ચાટો,	૫ મીઠો.
૩ તુરો,	૪ ચાટો,	૫ મીઠો.

આ પ્રમાણે ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધના દ્વિકસંયોગી ૩૦ ભાગા, ત્રિકસંયોગી ૧૦ ભાગા અને અસંયોગી ૫ ભાગા મેલ્લતાં કુલ ૪૫ ભાગા રસને આશ્રયી જાણના.

સિય હાલિદ્દય ય મુકિલ્લય ય મંગા ૩, एवं सद्ये ते दस दुयासंजोगा मंगा तीसं भवंति । जइ तिवन्ने सिय कालप य नीलप य लोहियप य १, सि य कालप य नीलप य हालिद्वय य २, सि य कालप य नीलप य मुकिल्लय य ३, सि य कालप य लोहियप य हालिद्वय य ४, सि य कालप य लोहियप य मुकिल्लय य ५, सि य कालप य हालिद्वय य मुकिल्लय य ६, सि य नीलप य लोहियप य हालिद्वय य ७, सि य नीलप य लोहियप य मुकिल्लय य ८, सि य नीलप य हालिद्वय य मुकिल्लय य ९, सि य लोहियप य हालिद्वय य मुकिल्लय य १०. एवं एष दस तियासंजोगा । जइ एगगंधे सि य मुच्चिगंधे १, सि य दुच्चिगंधे २ । जइ दुगंधे सि य मुच्चिगंधे य दुच्चिगंधे य ३ मंगा । रसा जइ । चन्ना । जइ दुफासे सि य सीप य निद्धे य, एवं जहेव दुपपसियस्स तहेव चत्तारि मंगा ४ । जइ तिफासे सद्ये सीप देसा निद्धे देसे लुक्खे १, सद्ये सीप देसे निद्धे देसा लुक्खा २, सद्ये सीप देसा निद्धा देसे लुक्खे ३, सद्ये उस्सिणे देसे निद्धे देसे लुक्खे ३ एत्थ वि मंगा तिप्पि, सद्ये निद्धे देसे सीप देसे उस्सिणे मंगा तिप्पि ९, सद्ये लुक्खे देसे सीप देसे उस्सिणे मंगा तिप्पि एवं १२ । जइ चउफासे देसे सीप देसे उस्सिणे देसे निद्धे देसे लुक्खे १, देसे सीप देसे उस्सिणे देसे निद्धे देसा लुक्खा २, देसे सीप देसे उस्सिणे देसा निद्धा देसे लुक्खे ३, देसे सीप देसा उस्सिणा देसे निद्धे देसे लुक्खे ४, देसे सीप देसा उस्सिणा देसे निद्धे देसा लुक्खा ५, देसे सीप देसा उस्सिणा देसा निद्धा देसे लुक्खे ६, देसा सीया देसे उस्सिणे देसे निद्धे देसे लुक्खे ७, देसा सीया देसे उस्सिणे देसे निद्धे देसा लुक्खा ८, देसा सीया देसे उस्सिणे देसा निद्धा देसे लुक्खे ९. एवं एष तिपपसिय फासेसु पणवीसं मंगा ।

૪. [પ્ર૦] ચઉપ્પપસિય પં મંતે ! ચંધે કતિવન્ને૦ ? [ઉ૦] જહા અટ્ટારસમસય જાવ-‘સિય ચઉફાસે પન્નસે’ । જહ એગવન્ને સિય કાલપ ય જાવ-મુકિલ્લય ૫ । જહ દુવન્ને સિય કાલપ ય નીલપ ય ૧, સિય કાલપ ય નીલગા ય ૨, સિય કાલગા ય નીલપ ય ૩, સિય કાલગા ય નીલગા ય ૪ । સિય કાલપ ય લોહિયપ ય । એત્થ વિ ચત્તારિ મંગા ૪ । સિય

शीत अने तेनो एक देश क्षिग्ध अने एक देश रुक्ष होय १. अथवा सर्व शीत, एक देश क्षिग्ध अने अनेक देशो रुक्ष होय २. अथवा सर्व शीत, अनेक देशो क्षिग्ध अने एक देश रुक्ष होय ३. कदाच सर्व उष्ण, एक देश क्षिग्ध अने एक देश रुक्ष होय. अहिं पण पूर्व प्रमाणे त्रण भांगा जाणवा ३. अथवा कदाच सर्व क्षिग्ध, एक देश शीत अने एक देश उष्ण होय. अहिं पण पूर्व प्रमाणे त्रण भागा जाणवा ३. अथवा कदाच सर्व रुक्ष, एक देश शीत अने एक देश उष्ण होय. अहिं पण पूर्व प्रमाणे त्रण भागा जाणवा ३. [वधा मळीने त्रिकसयोगी वार भागा जाणवा.] जो ते *चार स्पर्शवाळो होय तो तेनो एक देश शीत, एक देश उष्ण, एक देश क्षिग्ध अने एक देश रुक्ष होय १. अथवा एक देश शीत, एक देश उष्ण, एक देश क्षिग्ध अने अनेक देशो रुक्ष होय २. अथवा एक देश शीत, एक देश उष्ण, अनेक देशो क्षिग्ध अने एक देश रुक्ष होय ३. अथवा एक देश शीत, अनेक देशो उष्ण, एक देश क्षिग्ध अने एक देश रुक्ष ४. अथवा एक देश शीत, अनेक देशो उष्ण, एक देश क्षिग्ध अने अनेक देशो रुक्ष होय ५. अथवा एक देश शीत, अनेक देशो उष्ण, अनेक देशो क्षिग्ध अने एक देश रुक्ष ६. अथवा अनेक देशो शीत, एक देश उष्ण, एक देश क्षिग्ध अने एक देश रुक्ष ७. अथवा अनेक देशो शीत, एक देश उष्ण, एक देश क्षिग्ध अने अनेक देशो रुक्ष ८. अथवा अनेक देशो शीत, एक देश उष्ण, अनेक देशो क्षिग्ध अने एक देश रुक्ष पण होय ९. ए प्रमाणे आ त्रिप्रदेशिक स्कंधने विपे स्पर्शाना वधा मळीने पचीश भांगा थाय छे. [एम त्रिप्रदेशिक स्कंधने विपे वर्णना ४५, गंधना ५, रसना ४५, अने स्पर्शना २५ सर्व मळीने १२० भागाओ थाय छे.]

૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ કેટલા વર્ણવાલો હોય-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] જેમ અઢારમા શતકમા કહ્યું છે, તે પ્રમાણે અહિ યાવત્-‘તે કદાચ ચાર સ્પર્શવાલો હોય’ ત્યાં સુધી કહેવું. જો તે એક વર્ણવાલો હોય તો તે કદાચ કાલો હોય અને યાવત્-ધોલો હોય ૫. જો તે બે વર્ણવાલો હોય તો (૧) કદાચ તેનો એક અશ કાલો અને એક અશ લીલો હોય, કદાચ તેનો એક દેશ કાલો અને અनेक देशो लीला होय २. कदाच अनेक देशो काळा अने एक देश लीलो होय ३. अथवा अनेक देशो काळा अने

૩ * ત્રિપ્રદેશિક સ્કન્ધના ચાર સ્પર્શના વધા અશ એકવચનમા હોય ત્યારે પ્રથમ મંગ થાય. જેમ, ૧ એકદેશ શીત, ૨ એકદેશ ઉષ્ણ, ૩ એકદેશ ક્ષિગ્ધ અને ૪ એકદેશ રુક્ષ તેમા છેલ્લ રુક્ષ પદને અનેકવચનમા મૂકી એ ત્યારે બીજો મંગ થાય એટલે પરમાણુરૂપ એકદેશ શીત અને પરમાણુ રૂપ એકદેશ ઉષ્ણ પુનઃ બે શીત પરમાણુમા એક પરમાણુ ક્ષિગ્ધ અને બીજો શીત પરમાણુમાનો એક પરમાણુ તથા ઉષ્ણ પરમાણુરૂપ એકદેશ એ બે અશ રુક્ષ, ત્રીજા પદને અનેક વચનમાં મૂકતા ત્રીજો ભાગો થાય તે આ પ્રમાણે-એક પરમાણુરૂપ દેશ શીત, બે પરમાણુરૂપ દેશ ઉષ્ણ, જે શીત છે તે અને જે બે ઉષ્ણ પરમાણુમાનો એક છે તે બંને ક્ષિગ્ધ અને જે એક ઉષ્ણ છે તે રુક્ષ છે ત્રીજા પદને અનેક વચનમા મૂકતા ચોથો ભાગો થાય ક્ષિગ્ધ બે પરમાણુરૂપ એકદેશ શીત અને એક પરમાણુરૂપ બીજો અશ રુક્ષ, ક્ષિગ્ધ બે પરમાણુમાનો બાકીનો અશ તથા રુક્ષ અશ બંને ઉષ્ણ પાંચમો મંગ-એક અશ શીત અને ક્ષિગ્ધ તથા ત્રીજા બે અશ ઉષ્ણ અને રુક્ષ છટ્ટો મંગ-એક અશ શીત અને રુક્ષ તથા ત્રીજા બે અશો ઉષ્ણ અને ક્ષિગ્ધ. સાતમા મંગમા ક્ષિગ્ધરૂપ બે પરમાણુમાનો એક અને બીજો એક એમ બે અશ શીત જાણવા, બાકીના એક એક અશ ઉષ્ણ, ક્ષિગ્ધ અને રુક્ષ જાણવા આઠમા મંગમા બે અશો શીત અને રુક્ષ તથા એક અશ ઉષ્ણ અને ક્ષિગ્ધ જાણવો. નવમા મંગમા ત્રિજ દેશ વર્તી બે પરમાણુઓ શીત અને ક્ષિગ્ધ હોય અને એક અશ ઉષ્ણ અને રુક્ષ હોય. એ પ્રમાણે ત્રિપ્રદેશિક સ્કન્ધના સ્પર્શને આશ્રયી પચીશ ભાગા થાય છે,—ટીકા.

૪ † મગ૦ લ૦ ૪ શ૦ ૧૮ ઉ૦ ૬ સ૦ ૬.

કાલપ ય હાલિદ્વ ય ૪ । સિય કાલપ ય સુક્લિપ ય ૪ । સિય નીલપ ય લોહિયપ ય ૪ । સિય નીલપ ય હાલિદ્વ ય ૪ । સિય નીલપ ય સુક્લિપ ય ૪ । સિય લોહિયપ ય હાલિદ્વ ય ૪ । સિય લોહિયપ ય સુક્લિપ ય ૪ । સિય હાલિદ્વ ય સુક્લિપ ય ૪ । એવં એવં દસ દુયાસંજોગા મંગા પુણ ચત્તાલીસં ૪૦ । જહ તિવન્ને સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય ૧, સિય કાલપ નીલપ લોહિયપ ય ૨, સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય ૩, સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય ૪ । એવં કાલનીલહાલિદ્વપિંદ મંગા ૪, કાલનીલસુક્લિપ ૪, કાલલોહિયહાલિદ્વ ૪, કાલલોહિયસુક્લિપ ૪, કાલહાલિદ્વસુક્લિપ ૪ । નીલલોહિયહાલિદ્વગાણં ૪ મંગા, નીલલોહિયસુક્લિપ ૪, નીલહાલિદ્વસુક્લિપ ૪, લોહિયહાલિદ્વસુક્લિપગાણં ૪ મંગા । એવં એવં દસતિયાસંજોગા, એકેકે સંજોપચત્તારિ મંગા, સઘે તે ચત્તાલીસં મંગા ૪૦ । જહ ચડવન્ને સિય કાલપ નીલપ લોહિયપ હાલિદ્વ ય ૧, સિય કાલપ નીલપ લોહિયપ સુક્લિપ ૨, સિય કાલપ નીલપ હાલિદ્વ સુક્લિપ ૩, સિય કાલપ લોહિયપ હાલિદ્વ સુક્લિપ ૪, સિય નીલપ લોહિયપ હાલિદ્વ સુક્લિપ ય ૫ । એવમેતે ચડકગસંજોપ પંચ મંગા । એવ સઘે નડહ મંગા ।

જહ યગગંધે સિય સુભિગંધે ૧ સિય દુભિગંધે ય ૨, જહ દુગંધે સિય સુભિગંધે ય સિય દુભિગંધે ય ૪ । રસા જહા વન્ના । જહ દુપાસે જહેવ પરમાણુપોગાલે ૪ । જહ તિપાસે સઘે સીપ દેસે નિદ્ધે દેસે લુક્ષે ૧, સઘે સીપ દેસે નિદ્ધે દેસા લુક્ષા ૨, સઘે સીપ દેસા નિદ્ધા દેસે લુક્ષે ૩, સઘે સીપ દેસા નિદ્ધા દેસા લુક્ષા ૪, સઘે ઉસિણે દેસે નિદ્ધે દેસે લુક્ષે । એવં મંગા ૪, સઘે નિદ્ધે દેસે સીપ દેસે ઉસિણે ૪, સઘે લુક્ષે દેસે સીપ દેસે ઉસિણે ૪ । એવ તિપાસે સોલસ મંગા ।

અનેક દેશો લીલા હોય ૪. (૨) અથવા કદાચ એક અંશ કાઢો અને એક અંશ રાતો હોય. અહિં પણ પૂર્વની પેઠે ચાર ભાગા કરવા ૪. (૩) કદાચ એક અંશ કાઢો અને એક અંશ પીઢો હોય ૪. (૪) કદાચ એક અંશ કાઢો અને એક અંશ ધોઢો હોય ૪ (૫) કદાચ એક અંશ લીલો અને એક અંશ રાતો હોય ૪. (૬) કદાચ લીલો અને પીઢો હોય ૪. (૭) કદાચ લીલો અને ધોઢો હોય ૪. (૮) કદાચ રાતો અને પીઢો હોય ૪. (૯) કદાચ રાતો અને ધોઢો હોય ૪. (૧૦) કદાચ પીઢો અને ધોઢો હોય ૪. એ પ્રમાણે આ દશ દ્વિકસંયોગના ચાલીશ માંગા થાય છે. જો તે ત્રણ વર્ણવાલો હોય તો કદાચ (૧) કાઢો, લીલો અને રાતો હોય ૧. અથવા એક દેશ કાઢો, એક દેશ લીલો અને અનેક દેશો રાતા હોય ૨. અથવા એક દેશ કાઢો, અનેક દેશો લીલા અને એક દેશ રાતો હોય ૩. અથવા અનેક દેશો કાઢા, એક દેશ લીલો અને એક દેશ રાતો હોય ૪. એ પ્રમાણે એક ત્રિકસંયોગની ચતુર્મંગી જાણવી. એ પ્રમાણે (૨) કાઢા, લીલા અને પીઢા વર્ણના ૪, (૩) કાઢા, લીલા અને ધોઢા વર્ણના ૪, (૪) કાઢા, રાતા અને પીઢા વર્ણના ૪, (૫) કાઢા, રાતા અને ધોઢા વર્ણના ૪, (૬) કાઢા, પીઢા અને ધોઢા વર્ણના ૪. (૭) અથવા લીલા, રાતા અને પીઢા વર્ણના ૪, (૮) અથવા લીલા, રાતા અને ધોઢા વર્ણના ૪, (૯) અથવા લીલા, પીઢા અને ધોઢા વર્ણના ૪, (૧૦) અથવા કદાચ રાતા, પીઢા અને ધોઢા વર્ણના ૪. એ પ્રમાણે દશ ત્રિકસંયોગ થાય છે અને એક એક ત્રિકસંયોગમાં ચાર ચાર ભાગા થાય છે. એ વધા મઢીને ચાલીશ માંગા થાય છે. જો તે ચાર વર્ણવાલો હોય તો કદાચ કાઢો, લીલો, રાતો અને પીઢો હોય ૧. કદાચ કાઢો, લીલો રાતો અને ધોઢો હોય ૨. અથવા કદાચ કાઢો, લીલો, પીઢો અને ધોઢો હોય ૩. અથવા કદાચ કાઢો, રાતો, પીઢો અને ધોઢો હોય ૪. અથવા કદાચ લીલો, રાતો, પીઢો અને ધોઢો હોય ૫. એ પ્રમાણે એ વધા મઢીને ચતુષ્કસંયોગના પાંચ ભાગા થાય છે અને વધા મઢીને વર્ણને આશ્રયી નેહું ભાગા થાય છે.

જો તે ચતુઃપ્રદેશિક સ્કન્ધ એક ગંધવાલો હોય તો કદાચ સુગંધી હોય અને કદાચ દુર્ગંધી હોય ૨. જો વે ગંધવાલો હોય તો તે કદાચ સુગંધી અને દુર્ગંધી હોય ૪. (કુલ છ માંગા થાય.) જેમ વર્ણોના માંગાઓ કહ્યા તેમ *રસોના ૯૦ માંગાઓ જાણવા. જો વે સ્પર્શવાલો હોય તો તેના પરમાણુપુદ્ગલની પેઠે (ચાર) ભાગા કહેવા. જો તે ત્રણ સ્પર્શવાલો હોય તો સર્વ શીત હોય અને તેનો એક દેશ સ્નિગ્ધ અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૧. અથવા સર્વ શીત હોય અને તેનો એક દેશ સ્નિગ્ધ અને અનેક દેશો રુક્ષ હોય ૨. અથવા સર્વ શીત હોય અને અનેક દેશો સ્નિગ્ધ અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૩. અથવા સર્વ શીત હોય અને અનેક દેશો સ્નિગ્ધ અને અનેક દેશો રુક્ષ હોય ૪. (૨) કદાચ સર્વ ઉષ્ણ હોય અને એક દેશ સ્નિગ્ધ અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૪. (૩) અથવા સર્વ સ્નિગ્ધ હોય અને એક

વર્ણને આશ્રયી ૯૦
માંગાઓ.

રસને આશ્રયી ૯૦
માંગાઓ.

* ૪ રસના દ્વિકસંયોગી અને ત્રિકસંયોગી દશ દશ માંગાઓ થાય છે, અને એક એક સંયોગમાં એકવચન અને અનેકવચન વધે ચતુર્મંગી થવાથી તેને ચાર ગુણા કરતા તેના કુલ ૮૦ માંગા થાય છે.

ચતુ સંયોગી માંગાઓ—

- ૧ તીપ્તો-૨ કઢવો-૩ તૂરો-૪ પાટો.
- ૧ તીપ્તો-૨ કઢવો-૩ તૂરો-૫ મીઠો
- ૧ તીપ્તો-૨ કઢવો-૪ પાટો-૫ મીઠો
- ૧ તીપ્તો-૩ તૂરો-૪ પાટો-૫ મીઠો
- ૨ કઢવો-૩ તૂરો-૪ પાટો ૫ મીઠો

એ પ્રમાણે ચતુ સંયોગી પાંચ માંગાઓ અને અસંયોગી પાંચ માંગાઓ મેલવતા રસના કુલ ૯૦ માંગાઓ જાણવા.

જદ્ ચડફાસેં દેસે સીપ દેસે ઉસિણે દેસે નિદ્દે દેસે લુક્ખે ૧, દેસે સીપ દેસે ઉસિણે દેસે નિદ્દે દેસા લુક્ખા ૨, દેસે સીપ દેસે ઉસિણે દેસા નિદ્દા દેસે લુક્ખે ૩, દેસે સીપ દેસે ઉસિણે દેસા નિદ્દા દેસા લુક્ખા ૪, દેસે સીપ દેસા ઉસિણા દેસે નિદ્દે દેસે લુક્ખે ૫, દેસે સીપ દેસા ઉસિણા દેસે નિદ્દે દેસા લુક્ખા ૬, દેસે સીપ દેસા ઉસિણા દેસા નિદ્દા દેસે લુક્ખે ૭, દેસે સીપ દેસા ઉસિણા દેસા નિદ્દા દેસા લુક્ખા ૮, દેસા સીયા દેસે ઉસિણે દેસે નિદ્દે દેસે લુક્ખે ૯, एवं एए चडफासे सोलस भंगा भाणियद्या जाव-देसा सीया देसा उसिणा देसा निद्धा देसा लुक्खा । सधे एते फासेसु छत्तीसं भंगा ।

૫. [પ્ર૦] પંચપપસિપ ણં મંતે ! સંધે કતિવત્તે ? [ઉ૦] જહા અટ્ટરસમસપ જાવ-સિય ચડફાસે પદ્ધત્તે । જદ્ ઇગ-વત્તે ઇગવત્તદુવત્તા જહેવ ચડપ્પપસિપ । જદ્ તિવત્તે સિય કાલપ નીલપ લોહિયપ ય ૧, સિય કાલપ નીલપ લોહિયગા ય ૨, સિય કાલપ નીલગા ય લોહિય ય ૩, સિય કાલપ નીલગા ય લોહિયગા ય ૪, સિય કાલગા ય નીલપ ય લોહિયપ ય ૫, સિય કાલગા ય નીલપ ય લોહિયગા ય ૬, સિય કાલગા ય નીલગા ય લોહિયપ ય ૭ । સિય કાલપ નીલપ હાલિ-દ્દપ ય । एत्य चि सत्त भंगा ७ । एवं कालगनीलगसुक्खिएसु सत्त भंगा, कालगलोहियहालिहेसु ७, कालगलोहियसुक्खिएसु ७,

દેશ શીત અને એક દેશ ઉષ્ણ હોય ૪. (૪) અથવા સર્વ રુક્ષ હોય અને એક દેશ શીત અને એક દેશ ઉષ્ણ હોય ૪. ૧ પ્રમાણે વધા મઠ્ઠીને ત્રણ સ્પર્શના સોઠ માંગા થાય છે ૧૬. કદાચ ચાર સ્પર્શવાળો હોય તો તેનો એક દેશ શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિપ્ત અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૧. અથવા એક દેશ શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિપ્ત અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૨. અથવા એક દેશ શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, અનેક દેશો ક્ષિપ્ત અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૩. અથવા એક દેશ શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, અનેક દેશો ક્ષિપ્ત અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૪. અથવા એક દેશ શીત, અનેક દેશો ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિપ્ત અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૫. અથવા એક દેશ શીત અનેક દેશો ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિપ્ત અને અનેક દેશો રુક્ષ હોય ૬. અથવા એક દેશ શીત, અનેક દેશો ઉષ્ણ, અનેક દેશો ક્ષિપ્ત અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૭. અથવા એક દેશ શીત, અનેક દેશો ઉષ્ણ, અનેક દેશો ક્ષિપ્ત અને અનેક દેશો રુક્ષ હોય ૮. અથવા અનેક દેશો શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિપ્ત અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૯. ૧ પ્રમાણે ચાર સ્પર્શના સોઠ માંગા કહેવા. યાવત્-તેના અનેક દેશો શીત, અનેક દેશો ઉષ્ણ, અનેક દેશો ક્ષિપ્ત અને અનેક દેશો રુક્ષ હોય ૧૬. ૧ વધા મઠ્ઠીને [દ્વિક સંયોગી ૪, ત્રિકસંયોગી ૧૬, અને ચતુઃસંયોગી ૧૬] સ્પર્શ સંવંધે છત્રીશ માંગા થાય છે. [ચતુષ્પ્રદેશી સ્કંધને આશ્રયી વર્ણના ૯૦, ગંધના ૬, રસના ૯૦, અને સ્પર્શના ૩૬ મઠ્ઠી ૨૨૨ માંગાઓ થાય છે.]

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પાંચ પ્રદેશવાળો સ્કંધ કેટલા વર્ણવાળો હોય-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! †અઢારમાં શતકમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવત્-‘તે કદાચ ચાર સ્પર્શવાળો કહ્યો છે’ ત્યાં સુધી જાણવું. જો તે એક વર્ણવાળો કે વે વર્ણવાળો હોય તો ચાર પ્રદેશવાળા સ્કંધની પેઠે તેના (૫, ૪૦) માંગા જાણવા. જો તે ત્રણ વર્ણવાળો હોય તો (૧) કદાચ તેનો એક દેશ કાઠો, એક દેશ લીલો અને એક દેશ રાતો હોય ૧. કદાચ એક દેશ કાઠો, એક દેશ લીલો અને અનેક દેશો રાતા હોય ૨. કદાચ એક દેશ કાઠો, અનેક દેશો લીલા અને એક દેશ રાતો હોય ૩. કદાચ એક દેશ કાઠો, અનેક દેશો લીલા અને અનેક દેશો રાતા હોય ૪. અથવા તેના અનેક દેશો કાઠા, એક દેશ લીલો અને એક દેશ રાતો હોય ૫. અથવા અનેક દેશો કાઠા, એક દેશ લીલો અને અનેક દેશો રાતા હોય ૬. અથવા અનેક દેશો કાઠા, અનેક દેશો લીલા અને એક દેશ રાતો હોય ૭. અથવા કદાચ (૨) તેનો એક દેશ કાઠો, એક દેશ લીલો અને એક દેશ પીઠો હોય. આ ત્રિકસંયોગમાં પણ સાત માંગા કહેવા ૭. ૨મ (૩) કાઠો, લીલો અને ધોઠો. અહિં પણ સાત માંગા સમજવા ૭. (૪) અથવા કાઠો, રાતો અને પીઠો હોય ૭. (૫) અથવા કાઠો, રાતો અને ધોઠો હોય ૭. (૬) અથવા કાઠો, પીઠો અને ધોઠો હોય ૭. (૭) લીલો, રાતો અને પીઠો ૭. (૮) અથવા લીલો, રાતો અને ધોઠો ૭. (૯) અથવા લીલો, પીઠો અને ધોઠો ૭. (૧૦) અથવા રાતો, પીઠો અને ધોઠો હોય ૭. ૧ પ્રમાણે દશ ત્રિકસંયોગના સીતર માંગા થાય છે. હવે જો તે ચાર સ્પર્શવાળો હોય તો (૧) કદાચ એક દેશ કાઠો, એક દેશ લીલો, એક દેશ રાતો અને એક દેશ પીઠો હોય ૧. અથવા એક દેશ કાઠો, લીલો, રાતો અને અનેક દેશ પીઠા હોય ૨, અથવા એક દેશ કાઠો, લીલો, અનેક દેશો રાતા અને એક દેશ પીઠો હોય ૩, અથવા એક દેશ કાઠો, અનેક દેશો લીલા, એક દેશ રાતો અને એક દેશ પીઠો હોય ૪. અથવા તેના અનેક દેશો કાઠા, એક દેશ લીલો, એક દેશ રાતો અને એક દેશ પીઠો હોય ૫. ૧ પ્રમાણે એક ચતુઃસંયોગમાં પાંચ માંગા જાણવા. વઠ્ઠી ૧ રીતે (૨) કદાચ એક દેશ કાઠો, લીલો, રાતો અને ધોઠો ૫. (૩) એક દેશ કાઠો, લીલો, પીઠો અને ધોઠો ૫. (૪) અથવા કાઠો, રાતો, પીઠો અને ધોઠો હોય ૫. (૫) અથવા કદાચ લીલો, રાતો, પીઠો અને ધોઠો હોય ૫. ૧ પ્રમાણે પાંચ ચતુઃસંયોગના પચીશ માંગા થાય છે. વઠ્ઠી જો તે પાંચ વર્ણવાળો હોય તો કાઠો, લીલો,

† અનેક દેશો શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિપ્ત અને અનેક દેશો રુક્ષ હોય ૧૦ અનેક દેશો શીત, એક દેશ ઉષ્ણ અનેક દેશો ક્ષિપ્ત અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૧૧ અથવા અનેક દેશો શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, અનેક દેશો ક્ષિપ્ત અને અનેક દેશો રુક્ષ હોય ૧૨ અથવા અનેક દેશો શીત, અનેક દેશો ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિપ્ત અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૧૩ અથવા અનેક દેશો શીત, અનેક દેશો ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિપ્ત અને અનેક દેશો રુક્ષ હોય ૧૪. અથવા અનેક દેશો શીત, અનેક દેશો ઉષ્ણ, અનેક દેશો ક્ષિપ્ત અને એક દેશ રુક્ષ ૧૫. અને છેલ્લે માંગો મૂલમાં કહેલો છે.

કાલગદ્દાલિદ્સુક્ષિદ્દેસુ ૭, નીલગલોદિયદ્દાલિદ્દેસુ ૭, નીલગલોદિયસુક્ષિદ્દેસુ સત્ત મંગા ૭, નીલગદ્દાલિદ્સુક્ષિદ્દેસુ ૭, લોદિ-
યદ્દાલિદ્સુક્ષિદ્દેસુ વિ સત્ત મંગા ૭ । એવમેતે તિયાસંજોણ સત્તરિ મંગા । જદ્દ ચડવત્રે સિય કાલણ ય નીલણ લોદિયપ
દ્દાલિદ્દેસુ ય ૧, સિય કાલણ ય નીલણ ય લોદિયપ ય દ્દાલિદ્દેસુ ય ૨, સિય કાલણ ય નીલણ ય લોદિયગા ય દ્દાલિદ્દેસુ ય
૩, સિય કાલણ નીલગા ય લોદિયગે ય દ્દાલિદ્દેસુ ય ૪, સિય કાલગા ય નીલણ ય લોદિયપ ય દ્દાલિદ્દેસુ ય ૫ । એ પંચ
મંગા । સિય કાલણ ય નીલણ ય લોદિયપ ય સુક્ષિદ્દેસુ ય પત્થ વિ પંચ મંગા ૫, એવં કાલગનીલગદ્દાલિદ્દેસુ વિ પંચ
મંગા ૫, કાલગલોદિયદ્દાલિદ્દેસુ વિ પંચ મંગા ૫, નીલગલોદિયદ્દાલિદ્દેસુ વિ પંચ મંગા ૫, એવમેતે ચડવત્રસંજો-
ણં પળવીસં મંગા । જદ્દ પંચવત્રે કાલણ ય નીલણ ય લોદિયપ ય દ્દાલિદ્દેસુ ય સુક્ષિદ્દેસુ ય । સવમેતે પક્કાગ-દુયગ-તિયગ-
ચડવત્ર-પંચગસંજોણં દ્વિયાલં મંગસયં ભવતિ । ગંધા જદ્દા ચડવત્રસિયસ્સ । રસા જદ્દા વત્રા । ફાસા જદ્દા ચડવત્રસિયસ્સ ।

૬. [પ્ર૦] છપ્પપસિણ ણં મંતે ! ધંધે કતિવત્રે ? [ઉ૦] એવં જદ્દા પંચપપસિણ, જાવ-‘સિય ચડવત્રે પપ્પસે’ । જદ્દ
પગવત્રે પગવત્ર-દુવત્રા જદ્દા પંચપપસિયસ્સ । જદ્દ તિવત્રે સિય કાલણ ય નીલણ ય લોદિયપ ય, એવં જદ્દેવ પંચપપસિયસ્સ
સત્ત મંગા જાવ-સિય કાલગા ય નીલગા ય લોદિયપ ય ૭, સિય કાલગા ય નીલગા ય લોદિયગા ય ૮ । એ અટ્ટ મદ્દા ।
એવમેતે દસ તિયાસંજોગા, એકેકપ સંજોગે અટ્ટ મંગા, એવં સદ્ધે વિ તિયગસંજોગે અસીતિ મંગા । જદ્દ ચડવત્રે સિય કાલણ ય
નીલણ ય લોદિયપ ય દ્દાલિદ્દેસુ ય ૧, સિય કાલણ ય નીલણ ય લોદિયપ ય દ્દાલિદ્દેસુ ય ૨, સિય કાલણ ય નીલણ ય
લોદિયગા ય દ્દાલિદ્દેસુ ય ૩, સિય કાલણ ય નીલણ ય લોદિયગા ય દ્દાલિદ્દેસુ ય ૪, સિય કાલણ ય નીલગા ય લોદિયપ
ય દ્દાલિદ્દેસુ ય ૫, સિય કાલણ ય નીલગા ય લોદિયપ ય દ્દાલિદ્દેસુ ય ૬, સિય કાલણ ય નીલગા ય લોદિયગા ય દ્દાલિદ્દેસુ
ય ૭, સિય કાલણ ય નીલણ ય લોદિયપ ય દ્દાલિદ્દેસુ ય ૮, સિય કાલગા ય નીલણ ય લોદિયપ ય દ્દાલિદ્દેસુ ય ૯, સિય
કાલગા ય નીલણ ય લોદિયગા ય દ્દાલિદ્દેસુ ય ૧૦, સિય કાલગા ય નીલગા ય લોદિયપ ય દ્દાલિદ્દેસુ ય ૧૧ । એ પક્કારસ
મંગા, એવમેતે પંચચડવત્રસંજોગા કાયદ્દા, એકેકસંજોણ પક્કારસ મંગા, સદ્ધે તે ચડવત્રસંજોણં પળવત્રં મંગા । જદ્દ પંચવત્રે
સિય કાલણ ય નીલણ ય લોદિયપ ય દ્દાલિદ્દેસુ ય સુક્ષિદ્દેસુ ય ૧, સિય કાલણ ય નીલણ ય લોદિયપ ય દ્દાલિદ્દેસુ ય

રાતો, પીઝો અને ધોઝો હોય ૧. એ પ્રમાણે અસંયોગી ૫, દ્વિકસયોગી ૪૦, ત્રિકસંયોગી ૭૦, ચતુઃસંયોગી ૨૫, અને પંચસંયોગી ૧-એમ
વધા મઠ્ઠીને વર્ણના ૧૪૧ માગા થાય છે. ગંધ સંવધે ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધની પેઠે ૪ માગા જાણવા. અને વર્ણોની પેઠે રસના પળ ૧૪૧
માંગા જાણવા. તેમજ સ્પર્શના ૩૬ માગા પળ ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધની પેઠે જાણવા. [પંચ પ્રદેશિક સ્કંધને આશ્રયી વર્ણના ૧૪૧,
ગંધના ૬, રસના ૧૪૧ અને સ્પર્શના ૩૬ મઠ્ઠીને કુલ ૩૨૪ માંગાઓ થાય છે.]

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! છ પ્રદેશવાઝો સ્કંધ કેટલા વર્ણવાઝો હોય?—ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] જેમ પંચપ્રદેશિક સ્કંધ માટે કહું
છે તેમ તે યાવત્-‘કદાચ ચાર સ્પર્શવાઝો હોય’ ત્યાં સુધી વધું કહેવું. જો તે એક કે વે વર્ણવાઝો હોય તો એક વર્ણ અને વે વર્ણના માગા
પંચપ્રદેશિકની પેઠે (૫ અને ૪૫) જાણવા. જો ત્રણ વર્ણવાઝો હોય તો (૧) કદાચ કાઝો, લીઝો અને રાતો હોય ૧, એ પ્રમાણે પંચ
પ્રદેશિક સ્કંધના સાત માંગા કહ્યા છે તેમ અહિં કહેવા. યાવત્-૭ ‘કદાચ તેના અનેક દેશો કાઝા, લીઝા અને એક દેશ રાતો હોય.’ ૮
કદાચ અનેક દેશો કાઝા, લીઝા અને રાતા હોય. એ પ્રમાણે એક ત્રિકસંયોગના આઠ માંગા જાણવા. એવા દશ ત્રિક સંયોગના ઇંચી
માંગા થાય. જો તે ચાર વર્ણવાઝો હોય તો કદાચ એક દેશ કાઝો, લીઝો, રાતો અને પીઝો હોય ૧, કદાચ એક દેશ કાઝો,
એક દેશ લીઝો, એક દેશ રાતો અને અનેક દેશો પીઝા હોય ૨, અથવા એક દેશ કાઝો, એક દેશ લીઝો, અનેક દેશો રાતા
અને એક દેશ પીઝો હોય ૩, કદાચ એક દેશ કાઝો, એક દેશ લીઝો, અનેક દેશો રાતા અને અનેક દેશો પીઝા હોય ૪, કદાચ એક
દેશ કાઝો, અનેક દેશો લીઝા, એક દેશ રાતો અને એક દેશ પીઝો હોય ૫, અથવા એક દેશ કાઝો, અનેક દેશો લીઝા, એક દેશ
રાતો અને અનેક દેશો પીઝા હોય ૬, અથવા એક દેશ કાઝો, અનેક દેશો લીઝા, અનેક દેશો રાતા અને એક દેશ પીઝો હોય ૭,
અથવા એક દેશ કાઝો, એક દેશ લીઝો, એક દેશ રાતો અને એક દેશ પીઝો હોય ૮, કદાચ તેના અનેક દેશો કાઝા, એક દેશ
લીઝો, એક દેશ રાતો અને અનેક દેશો પીઝા હોય ૯, કદાચ તેના અનેક દેશો કાઝા, એક દેશ લીઝો, અનેક દેશો રાતા અને એક
દેશ પીઝો હોય ૧૦, અથવા અનેક દેશો કાઝા, અનેક દેશો લીઝા, એક દેશ રાતો અને એક દેશ પીઝો હોય ૧૧. એ પ્રમાણે એ
ચતુઃસંયોગી અગીયાર માગા થયા. એવા પાંચ ચતુઃસંયોગ કરવા. પ્રલેખ ચતુઃસંયોગનાં અગિયાર અગિયાર માગા ગણના કર્યા મઠ્ઠીને
ચતુઃસંયોગી પંચાવન માંગા થાય છે. હવે જો તે પાંચવર્ણવાઝો હોય તો (૧) કદાચ એક દેશ કાઝો, લીઝો, રાતો, પીઝો અને ધોઝો
હોય ૧, કદાચ એક દેશ કાઝો, એક દેશ લીઝો, એક દેશ રાતો, એક દેશ પીઝો અને અનેક દેશો ધોઝા હોય ૨, અથવા એક દેશ
કાઝો, લીઝો, રાતો, અનેક દેશો પીઝા અને એક દેશ ધોઝો હોય ૩, કદાચ એક દેશ કાઝો, એક દેશ લીઝો, અનેક દેશો રાતા, એક
દેશ પીઝો અને એક દેશ ધોઝો હોય ૪, અથવા એક દેશ કાઝો, અનેક દેશો લીઝા, એક દેશ રાતો, પીઝો અને ધોઝો હોય ૫, અથવા

પંચપ્રદેશિક સ્કંધ-
ના વર્ણોને આશ્રયી
૩૨૪ માંગાઓ.

છ પ્રદેશિક સ્કંધ-
ના વર્ણોને આશ્રયી
૩૨૪ માંગાઓ.

ય હાલિદ્વય ય સુક્લિદ્વય ય ૧૫, સિય કાલગા ય નીલગા ય લોહિયય ય હાલિદ્વય ય સુક્લિદ્વય ય ૧૬ । એપ સોલસ મંગા, એવં સધમેતે એકગ-દુયગ-તિયગ-ચઠકગ-પંચગસંજોગેણં દો સોલા મંગસયા ભવંતિ । ગંધા જહા ચઠપ્પપસિયસ્સ । રસા જહા પ્યસ્સ ચેવ વઘ્ઘા । ફાસા જહા ચઠપ્પપસિયસ્સ ।

૮. [પ્ર૦] અટ્ટપપસિયસ્સ પં મંતે ! સંધે૦—પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! સિય એગવન્ને૦ જહા સત્તપપસિયસ્સ જાવ—સિય ચઠપાસે પન્નત્તે જહ એગવન્ને૦ એવં એગવન્નદુવન્નતિવન્ના જહેવ સત્તપપસિય । જહ ચઠવન્ને સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિદ્વય ય ૧, સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિદ્વગા ય, એવં જહેવ સત્તપપસિય જાવ—‘સિય કાલગા ય નીલગા ય લોહિયગા ય હાલિદ્વગે ય ૧૫, સિય કાલગા ય નીલગા ય લોહિયગા ય હાલિદ્વગા ય ૧૬’ । એપ સોલસ મંગા, એવમેતે પંચ ચઠકસંજોગા, એવમેતે અસીતિ મંગા ૮૦ । જહ પંચવન્ને સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિદ્વય ય સુક્લિદ્વય ય ૧, સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયગે ય હાલિદ્વગે ય સુક્લિદ્વગા ય ૨, એવં એપણં કમેણં મંગા ચારેયદ્વા જાવ—સિય કાલપ ય નીલગા ય લોહિયગા ય હાલિદ્વગા ય સુક્લિદ્વગે ય ૧૫, એસો પન્નરસમો મંગો, સિય કાલગા ય નીલગે ય લોહિયગે ય હાલિદ્વય ય સુક્લિદ્વય ય ૧૬, સિય કાલગા ય નીલગે ય લોહિયગે ય હાલિદ્વગે ય સુક્લિદ્વગા ય ૧૭, સિય કાલગા ય નીલગે ય લોહિયગે ય હાલિદ્વગા ય સુક્લિદ્વય ય ૧૮, સિય કાલગા ય નીલગે ય લોહિયગે ય હાલિદ્વગા ય સુક્લિદ્વગા ય ૧૯, સિય કાલગા ય નીલગે ય લોહિયગા ય હાલિદ્વય ય સુક્લિદ્વય ય ૨૦, સિય કાલગા ય નીલગે ય લોહિયગા ય હાલિદ્વય ય સુક્લિદ્વગા ય ૨૧, સિય કાલગા ય નીલપ ય લોહિયગા ય હાલિદ્વગા ય સુક્લિદ્વય ય ૨૨, સિય કાલગા ય નીલગા ય લોહિયગે ય હાલિદ્વય ય સુક્લિદ્વય ય ૨૩, સિય કાલગા ય નીલગા ય લોહિયગે ય હાલિદ્વય ય સુક્લિદ્વગા ય ૨૪, સિય કાલગા ય નીલગા ય લોહિયગે ય હાલિદ્વગા ય સુક્લિદ્વય ય ૨૫, સિય કાલગા ય નીલગા ય લોહિયગા ય હાલિદ્વય ય સુક્લિદ્વય ય ૨૬, એપ પંચસંજોગેણં છઠ્ઠીસં મંગા ભવંતિ, એવમેવ સપુત્ત્રાવરેણં એકગ-દુયગ-તિયગ-ચઠકગ-પંચગસંજોગેહિં દો એકતીસં મંગસયા ભવંતિ । ગંધા જહા સત્તપપસિયસ્સ, રસા જહા પ્યસ્સ ચેવ વઘ્ઘા, ફાસા જહા ચઠપ્પપસિયસ્સ ।

પેટે જાણવું. અહિ જેમ વર્ણના કહ્યા તેમ રસના ભાગા જાણવા અને સ્પર્શના ભાગા ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધની પેટે જાણવા. [એ પ્રમાણે સત્ત-પ્રદેશિક સ્કંધને આશ્રયી વર્ણના ૨૧૬, ગંધના ૬, રસના ૨૧૬ અને સ્પર્શના ૩૬. મઠ્ઠીને કુલ ૪૭૪ ભાગાઓ થાય છે.]

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આઠ પ્રદેશવાલો સ્કંધ કેટલા વર્ણવાલો હોય ?—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! તે કદાચ એક વર્ણવાલો હોય—ઇત્યાદિ સત્તપ્રદેશિક સ્કંધની પેટે યાવત્—કદાચ ‘ચાર સ્પર્શવાલો હોય વગેરે કહેવું.’ હવે જો તે એક વર્ણવાલો—ઇત્યાદિ હોય તો તેના એક વર્ણ, એ વર્ણ અને ત્રણ વર્ણના ભાગાઓ સત્તપ્રદેશિક સ્કંધની પેટે સમજવા. જો તે ચારવર્ણવાલો હોય તો, કદાચ તેનો એક દેશ કાઠો, લીલો, રાતો અને પીઠો હોય ૧. કદાચ તેનો એક દેશ કાઠો, લીલો, રાતો અને અનેક દેશો પીઠા હોય ૨. એ પ્રમાણે સત્તપ્રદેશિક સ્કંધની પેટે પંદર ભાગા જાણવા, યાવત્—‘અનેક દેશો કાઠા, લીલા, રાતા અને એક દેશ પીઠો હોય’ ૧૫. સોઠ્ઠમો મંગ—કદાચ અનેક દેશો કાઠા, લીલા, રાતા અને પીઠા હોય ૧૬. એક ચતુષ્કસયોગમા સોઠ્ઠ ભાગાઓ થાય છે. વધા મઠ્ઠીને પાંચ ચતુષ્કસયોગના સોઠ્ઠ સોઠ્ઠ ભાંગા કરતા એંશી ભાગા થાય છે. હવે જો તે પાંચ વર્ણવાલો હોય તો કદાચ એક દેશ કાઠો, લીલો, રાતો, પીઠો અને ધોળો હોય ૧, કદાચ એક દેશ કાઠો, લીલો, રાતો, પીઠો અને અનેક દેશો ધોળા હોય. એ પ્રમાણે અનુક્રમે ભાગાઓ કહેવા, યાવત્ એક દેશ કાઠો, અનેક દેશો લીલા, રાતા, પીઠા અને એક દેશ ધોળો હોય ૧૫. એ પંદરમો ભાગો જાણવો. કદાચ અનેક દેશો કાઠા, એક દેશ લીલો, રાતો, પીઠો અને ધોળો હોય ૧૬, કદાચ અનેક દેશો કાઠા, એક દેશ લીલો, રાતો, પીઠો અને અનેક દેશો ધોળા હોય ૧૭, કદાચ અનેક દેશો કાઠા, એક દેશ લીલો, રાતો, અનેક દેશો પીઠા અને એક દેશ ધોળો હોય ૧૮, કદાચ અનેક દેશો કાઠા, એક દેશ લીલો, રાતો અને અનેક દેશો પીઠા અને ધોળા હોય ૧૯, કદાચ અનેક દેશો કાઠા, એક દેશ લીલો, અનેક દેશો રાતા, પીઠા અને એક દેશ ધોળો હોય ૨૦, કદાચ અનેક દેશો કાઠા, એક દેશ લીલો, અનેક દેશો રાતા, એક દેશ પીઠો, અને અનેક દેશો ધોળા હોય ૨૧, કદાચ અનેક દેશો કાઠા, એક દેશ લીલો, અનેક દેશો રાતા, પીઠા અને એક દેશ ધોળો હોય ૨૨, કદાચ અનેક દેશો કાઠા, લીલા, એક દેશ રાતો, પીઠો અને ધોળો હોય ૨૩, કદાચ અનેક દેશો કાઠા, લીલા, એક દેશ રાતો, પીઠો અને અનેક દેશો ધોળા હોય ૨૪, કદાચ અનેક દેશો કાઠા, લીલા, એક દેશ રાતો, અનેક દેશો પીઠા અને એક દેશ ધોળો હોય ૨૫, કદાચ અનેક દેશો કાઠા, લીલા, રાતા, એક દેશ પીઠો અને ધોળો હોય ૨૬. એ પ્રમાણે એ પંચ સંયોગના પૂર્વોક્ત છઠ્ઠીશ ભાગાઓ થાય છે. અને પૂર્વોપર વધા મઠ્ઠીને અસયોગી ૫, દ્વિકસયોગી ૪૦, ત્રિકસયોગી ૧૮૦, ચતુઃસયોગી ૮૦ અને પંચસયોગી ૨૬—એમ વર્ણના વસો ને એકત્રીશ ભાગાઓ થાય છે. ગંધ સર્વથે સત્તપ્રદેશિકની પેટે ભાગાઓ સમજવા. વર્ણોની પેટે રસો કહેવા, અને સ્પર્શના ભાગા ચતુષ્પ્રદેશિકની પેટે કહેવા. [એ પ્રમાણે અષ્ટપ્રદેશિક સ્કંધને આશ્રયી વર્ણના ૨૩૧, ગંધના ૬, રસના ૨૩૧, અને સ્પર્શના ૩૬ સર્વ મઠ્ઠીને ૫૦૪ ભાગાઓ થાય છે.]

સાત પ્રદેશિક સ્કંધના વર્ણોદિને આશ્રયી ૪૭૪ ભાગા. આઠ પ્રદેશિક સ્કંધના વર્ણોદિના મંગો

અષ્ટ પ્રદેશિક સ્કંધના વર્ણોદિને આશ્રયી ૫૦૪ ભાગા

૯. [પ્ર૦] નવપણસિયસ્ત પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! સિય પગવત્રે, જહા અટ્ટપણસિય જાય—‘સિય ચડફાસે પવત્તે । જહા પગવત્રે પગવત્ર-દુવત્ર-તિવત્ર-ચડવત્રા જહેવ અટ્ટપણસિયસ્ત । જહા પંચવત્રે સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિ-
હપ ય સુફિલપ ય ૧, સિય કાલપ ય નીલપ ય લોહિયપ ય હાલિહપ ય સુફિલપ ય ૨, એવં પરિવાટીપ પક્કતીનં મંગા
માણિયવા જાય—સિય કાલપા ય નીલપા ય લોહિયપા ય હાલિહપા ય સુફિલપ ય । ગપ્પ એકત્તીસં મંગા । એવં પક્કગ-દુયગ-
તિયગ-ચડકગ-પંચગસંજોપહિં દો છત્તીસા મંગસયા મવંતિ । ગંધા જહા અટ્ટપણસિયસ્ત । રસા જહા ઇયસ્ત ચેવ વત્રા,
ફાસા જહા ચડપણસિયસ્ત ।

૧૦. [પ્ર૦] દસપણસિય પં મંતે ! સંધે-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! સિય પગવત્રે જહા નવપણસિય જાય—‘સિય ચડ-
ફાસે પવત્તે’ । જહા પગવત્રે પગવત્ર-દુવત્ર-તિવત્ર-ચડવત્રા જહેવ નવપણસિયસ્ત । પંચવત્રે વિ તહેવ, નવરં વત્તીસત્તિમો મંગો
મવત્તિ । એવમેતે પક્કગ-દુયગ-તિયગ-ચડકગ-પંચગસંજોપસુ દોપ્પિ સત્તત્તીસા મંગસયા મવંતિ । ગંધા જહા નવપણસિયસ્ત ।
રસા જહા ઇયસ્ત ચેવ વત્રા । ફાસા જાય—ચડપણસિયસ્ત । જહા દસપણસિયો ગવં સંધેજપણસિયો વિ, એવં અસંગેજપણ-
સિયો વિ, સુહમપરિણયો અણંતપણસિયો વિ એવં ચેવ ।

૧૧. [પ્ર૦] વાયરપરિણપ પં મંતે ! અણંતપણસિય સંધે કતિવત્રે ? [૩૦] એવં જહા અટ્ટારસમસપ જાય—‘સિય અટ્ટ-
ફાસે પવત્તે’ । વત્ર-ગંધ-રસા જહા દસપણસિયસ્ત । જહા ચડફાસે સધે કમ્પડે સધે ગરુપ સધે સીપ સધે નિઢે ૧, સધે
કમ્પડે સધે ગરુપ સધે સીપ સધે લુન્પે ૨, સધે કમ્પડે સધે ગરુપ સધે ઉત્તિપે સધે નિઢે ૩, સધે કમ્પડે સધે ગરુપ
સધે ઉત્તિપે સધે લુન્પે ૪, સધે કમ્પડે સધે લહુપ સધે સીપ સધે નિઢે ૫, સધે કમ્પડે સધે લહુપ સધે સીપ સધે લુન્પે
૬, સધે કમ્પડે સધે લહુપ સધે ઉત્તિપે સધે નિઢે ૭, સધે કમ્પડે સધે લહુપ સધે ઉત્તિપે સધે લુન્પે ૮, સધે મડપ સધે
ગરુપ સધે સીપ સધે નિઢે ૯, સધે મડપ સધે ગરુપ સધે સીપ સધે લુન્પે ૧૦, સધે મડપ સધે ગરુપ સધે ઉત્તિપે સધે

નવ પ્રદેશિક સ્ક-
ન્ધના વર્ણાદિના
મંગો.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નવ પ્રદેશિક સ્કંધ કેટલા વર્ણવાલો હોય ?—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! અષ્ટપ્રદેશિક સ્કંધનાં પેઠે કદાચ
એક વર્ણવાલો યાવત્—‘કદાચ ચાર સ્પર્શવાલો હોય છે.’ જો તે એક વર્ણવાલો ઇત્યાદિ હોય તો એક, બે, ત્રણ અને ચાર વર્ણના માંગાઓ
અષ્ટપ્રદેશિક સ્કંધની પેઠે જાણવા. હવે જો તે પાંચવર્ણવાલો હોય તો કદાચ એક દેશ કાલો, લીલો, રાતો, પીલો અને ધોલો હોય ૧,
કદાચ એક દેશ કાલો, લીલો, રાતો, પીલો અને અનેક દેશો ધોલો હોય ૨, એ પ્રમાણે ક્રમ પૂર્વક એકત્રીશ માંગાઓ કહેવા. યાવત્—
કદાચ તેના અનેક દેશો કાલો, લીલો, રાતો, પીલો અને એક દેશ ધોલો હોય ૩૧. એ પ્રમાણે એકત્રીશ માંગા જાણવા. એમ વર્ણને
આશ્રયી અસંયોગી ૫, દ્વિકસંયોગી ૪૦, ત્રિકસંયોગી ૮૦, ચતુઃસંયોગી ૮૦ અને પંચસંયોગી ૩૧—વધા મઝીને વસો ને છત્રીશ માંગા
થાય છે. ગંધસંધે અષ્ટપ્રદેશિકની જેમ કહેવું. રસ સંધે પોતાના વર્ણની જેમ જાણવું અને સ્પર્શ સંધે ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધની પેઠે કહેવું.
[એ પ્રમાણે નવપ્રદેશિક સ્કંધને આશ્રયી વર્ણના ૨૩૬, ગંધના ૬, રસના ૨૩૬ અને સ્પર્શના ૩૬, સર્વ મઝીને ૫૧૪ માંગાઓ યાવ છે.]

નવ પ્રદેશિક સ્ક-
ન્ધના વર્ણાદિને આ-
શ્રયી ૫૧૪ મંગો.

દશ પ્રદેશિક સ્ક-
ન્ધના વર્ણાદિના
મંગો.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દશપ્રદેશિક સ્કંધ સંધે પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! નવપ્રદેશિક સ્કંધની પેઠે કદાચ એક વર્ણવાલો
હોય, યાવત્—કદાચ ચાર સ્પર્શવાલો હોય. જો તે એક વર્ણવાલો ઇત્યાદિ હોય તો, એક, બે, ત્રણ અને ચાર વર્ણ સંધે નવપ્રદેશિક સ્કંધની
જેમ કહેવું. જો તે પાંચ વર્ણવાલો હોય તો પણ નવપ્રદેશિકની પેઠે જ જાણવું. પણ વિશેષ એ કે, અહિં ^૧વત્રીશમો માંગો અધિક કહેવો.
એ પ્રમાણે અનંયોગી ૫, દ્વિકસંયોગી ૪૦, ત્રિકસંયોગી ૮૦, ચતુઃસંયોગી ૮૦ અને પંચસંયોગી ૩૨—વધા મઝીને વસોને સાડત્રીશ
માંગા થાય છે. ગંધ સંધે નવપ્રદેશિક સ્કંધની પેઠે માંગા કહેવા. રસના માંગા પોતાના વર્ણની પેઠે જાણવા. અને સ્પર્શ સંધે માંગા
ચતુષ્પ્રદેશિકની પેઠે જાણવા. [એ પ્રમાણે દશપ્રદેશિક સ્કંધને આશ્રયી વર્ણના ૨૩૭, ગંધના ૬, રસના ૨૩૭, અને સ્પર્શના ૩૬. વધા
મઝીને ૫૧૬ માંગાઓ યાવ છે.] જેમ દશપ્રદેશિક સ્કંધ કહ્યો તેમ સત્યાતપ્રદેશિક, અસંહ્યાતપ્રદેશિક અને સૂક્ષ્મપરિણામવાલો અનંતપ્ર-
દેશિક સ્કંધ પણ જાણવો.

દશ પ્રદેશિક સ્ક-
ન્ધના ૫૧૬ મંગો

અનંત પ્રદેશિક
સ્કંધ પરિણામવાળા
સ્કંધના વર્ણાદિના
મંગો.

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વાદરપરિણામવાલો (સ્થૂલ) અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ કેટલા વર્ણવાલો હોય ?—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ !
^૧અઢાસા શતકમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવત્—‘તે કદાચ આઠ સ્પર્શવાલો પણ કહ્યો છે’ ત્યાં સુધી જાણવું. તેના વર્ણ, ગંધ અને રસના માંગાઓ
દશપ્રદેશિક સ્કંધનાં પેઠે જાણવા. હવે જો તે ચારસ્પર્શવાલો હોય તો, કદાચ સર્વ કર્કશ, સર્વ ગુરુ, સર્વ શીત અને સર્વ જિગ્ધ હોય ૧,
કદાચ સર્વ કર્કશ, સર્વ ગુરુ, સર્વ શીત અને સર્વ રુદ્ધ હોય ૨, કદાચ સર્વ કર્કશ, સર્વ ગુરુ, સર્વ ઉષ્ણ અને સર્વ જિગ્ધ હોય ૩, કદાચ સર્વ
કર્કશ, સર્વ ગુરુ, સર્વ ઉષ્ણ અને સર્વ રુદ્ધ હોય ૪, કદાચ સર્વ કર્કશ, સર્વ લઘુ, સર્વ શીત અને સર્વ જિગ્ધ હોય ૫, કદાચ સર્વ
કર્કશ, સર્વ લઘુ, સર્વ શીત અને સર્વ રુદ્ધ હોય ૬, કદાચ સર્વ કર્કશ, સર્વ લઘુ, સર્વ ઉષ્ણ અને સર્વ જિગ્ધ હોય ૭, કદાચ સર્વ
કર્કશ, સર્વ લઘુ, સર્વ ઉષ્ણ અને સર્વ રુદ્ધ હોય ૮, કદાચ સર્વ મૃદુ—કોમઝ, સર્વ ગુરુ, સર્વ શીત અને સર્વ જિગ્ધ હોય ૯, કદાચ

૧૦ * અનેક દેશો કાલો, લીલો, રાતો, પીલો અને ધોલો હોય છે ૩૨.

૧૧ † મંગ. સં. ૪ શ. ૧૮ સ. ૬ પુ. ૬૪.

નિદ્દે ૧૧, સઘે મડપ સઘે ગરુપ સઘે ઉસિણે સઘે લુખ્વે ૧૨, સઘે મડપ સઘે લહુપ સઘે સીપ સઘે નિદ્દે ૧૩, સઘે મડપ સઘે લહુપ સઘે સીપ સઘે લુખ્વે ૧૪, સઘે મડપ સઘે લહુપ સઘે ઉસિણે સઘે નિદ્દે ૧૫, સઘે મડપ સઘે લહુપ સઘે ઉસિણે સઘે લુખ્વે ૧૬ । ૫૫ સોલસ મંગા ।

જહ પંચફાસે સઘે કક્ખડે સઘે ગરુપ સઘે સીપ દેસે નિદ્દે દેસે લુખ્વે ૧, સઘે કક્ખડે સઘે ગરુપ સઘે સીપ દેસે નિદ્દે દેસા લુખ્વા ૨, સઘે કક્ખડે સઘે ગરુપ સઘે સીપ દેસા નિદ્દા દેસે લુખ્વે ૩, સઘે કક્ખડે સઘે ગરુપ સઘે સીપ દેસા નિદ્દા દેસા લુખ્વા ૪, સઘે કક્ખડે સઘે ગરુપ સઘે ઉસિણે દેસે નિદ્દે દેસે લુખ્વે ૫, સઘે કક્ખડે સઘે લહુપ સઘે સીપ દેસે નિદ્દે દેસે લુખ્વે ૬, સઘે કક્ખડે સઘે લહુપ સઘે ઉસિણે દેસે નિદ્દે દેસે લુખ્વે ૭, ૫૫ કક્ખડેણં સોલસ મંગા । સઘે મડપ સઘે ગરુપ સઘે સીપ દેસે નિદ્દે દેસે લુખ્વે ૮, ૫૫ મડપ્પણ વિ સોલસ મંગા, ૫૫ વત્તીસં મંગા । સઘે કક્ખડે સઘે ગરુપ સઘે નિદ્દે દેસે સીપ દેસે ઉસિણે ૯, સઘે કક્ખડે સઘે ગરુપ સઘે લુખ્વે દેસે સીપ દેસે ઉસિણે ૯, ૫૫ વત્તીસં મંગા । સઘે કક્ખડે સઘે સીપ સઘે નિદ્દે દેસે ગરુપ દેસે લહુપ, ૫૫ વિ વત્તીસં મંગા, સઘે ગરુપ સઘે સીપ સઘે નિદ્દે દેસે કક્ખડે દેસે મડપ, ૫૫ વિ વત્તીસં મંગા, ૫૫ સઘે તે પંચફાસે અઢ્ઢાવીસં મંગસયં ભવતિ ।

જહ છફાસે સઘે કક્ખડે સઘે ગરુપ દેસે સીપ દેસે ઉસિણે દેસે નિદ્દે દેસે લુખ્વે ૧, સઘે કક્ખડે સઘે ગરુપ દેસે સીપ દેસે ઉસિણે દેસે નિદ્દે દેસા લુખ્વા ૨, ૫૫ જાવ—સઘે કક્ખડે સઘે ગરુપ દેસા સીયા દેસા ઉસિણા દેસા નિદ્દા દેસા લુખ્વા ૧૬, ૫૫ સોલસ મંગા । સઘે કક્ખડે સઘે લહુપ દેસે સીપ દેસે ઉસિણે દેસે નિદ્દે દેસે લુખ્વે, ૫૫ વિ સોલસ મંગા । સઘે મડપ સઘે ગરુપ દેસે સીપ દેસે ઉસિણે દેસે નિદ્દે દેસે લુખ્વે, ૫૫ વિ । સઘે મડપ સઘે લહુપ દેસે સીપ દેસે ઉસિણે દેસે નિદ્દે દેસે લુખ્વે, ૫૫ વિ સોલસ મંગા, ૫૫ ચડસાઠિં મંગા । સઘે કક્ખડે સઘે સીપ દેસે ગરુપ દેસે લહુપ દેસે નિદ્દે દેસે લુખ્વે, ૫૫ જાવ—સઘે મડપ સઘે ઉસિણે દેસા ગરુયા દેસા લહુયા દેસા ણિદ્દા દેસા લુખ્વા,

સર્વ મૃદુ, સર્વ ગુરુ, સર્વ શીત અને સર્વ રુક્ષ હોય ૧૦, કદાચ સર્વ મૃદુ, સર્વ ગુરુ, સર્વ ઉષ્ણ અને સર્વ ક્ષિપ્ત હોય ૧૧, કદાચ સર્વ મૃદુ, સર્વ ગુરુ, સર્વ ઉષ્ણ અને સર્વ રુક્ષ હોય ૧૨, કદાચ સર્વ મૃદુ, સર્વ લઘુ, સર્વ શીત અને સર્વ ક્ષિપ્ત હોય ૧૩, કદાચ સર્વ મૃદુ, સર્વ લઘુ, સર્વ શીત અને સર્વ રુક્ષ હોય ૧૪, કદાચ સર્વ મૃદુ, સર્વ લઘુ, સર્વ ઉષ્ણ અને સર્વ ક્ષિપ્ત હોય ૧૫, કદાચ સર્વ મૃદુ, સર્વ લઘુ, સર્વ ઉષ્ણ અને સર્વ રુક્ષ હોય ૧૬. ૫ સોલ મંગાઓ જાણવા.

હવે જો તે પાંચસ્પર્શવાલો હોય તો (૧) સર્વ કર્કશ, સર્વ ગુરુ, સર્વ શીત, એક દેશ ક્ષિપ્ત અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૧, અથવા સર્વ કર્કશ, સર્વ ગુરુ, સર્વ શીત, એક દેશ ક્ષિપ્ત અને અનેક દેશો રુક્ષ હોય ૨, અથવા સર્વ કર્કશ, સર્વ ગુરુ, સર્વ શીત, અનેક દેશો ક્ષિપ્ત અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૩, અથવા સર્વ કર્કશ, સર્વ ગુરુ, સર્વ શીત, અનેક દેશો ક્ષિપ્ત અને અનેક દેશો રુક્ષ હોય ૪, અથવા (૨) કદાચ સર્વ કર્કશ, સર્વ ગુરુ, સર્વ ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિપ્ત અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૫, [અહિં ઉપર પ્રમાણે ચાર ભાગા જાણવા.] (૩) સર્વ કર્કશ, સર્વ લઘુ, સર્વ શીત, એક દેશ ક્ષિપ્ત અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૬, (૪) કદાચ સર્વ કર્કશ, સર્વ લઘુ, સર્વ ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિપ્ત અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૭. ૫ પ્રમાણે કર્કશની સાથે સોલ મંગા થયા. અથવા સર્વ મૃદુ, સર્વ ગુરુ, સર્વ શીત, એક દેશ ક્ષિપ્ત અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૧૬. અહિં મૃદુની સાથે પળ કર્કશની પેઠે સોલ મંગા કરવા. ૫ રીતે વધા મલીને વત્રીશ ભાગા થાય છે. અથવા સર્વ કર્કશ, સર્વ ગુરુ, સર્વ ક્ષિપ્ત એક દેશ શીત અને એક દેશ ઉષ્ણ ૧૬, અથવા સર્વ કર્કશ, સર્વ ગુરુ, સર્વ રુક્ષ, એક દેશ શીત અને એક દેશ ઉષ્ણ ૧૬, ૫ વધા મલીને વત્રીશ મંગા જાણવા. કદાચ સર્વ કર્કશ, સર્વ શીત, સર્વ ક્ષિપ્ત, એક દેશ ગુરુ અને એક દેશ લઘુ. અહિં પળ વત્રીશ ભાગા કરવા. અથવા કદાચ સર્વ ગુરુ, સર્વ શીત, સર્વ ક્ષિપ્ત, એક દેશ કર્કશ અને એક દેશ મૃદુ ૩૨. અહિં પળ વત્રીશ મંગા કરવા. ૫ પ્રમાણે વધા મલીને પાંચ સ્પર્શના એકસોને અઢ્યાવીશ મંગા થાય છે.

પાંચ સ્પર્શના મનો.

હવે જો તે છ સ્પર્શવાલો હોય તો (૧) સર્વ કર્કશ, સર્વ ગુરુ, એક દેશ શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિપ્ત અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૧, કદાચ સર્વ કર્કશ, સર્વ ગુરુ, એક દેશ શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિપ્ત અને અનેક દેશો રુક્ષ હોય ૨, ૫ પ્રમાણે યાવત્—સર્વ કર્કશ, સર્વ ગુરુ, અનેક દેશો શીત, અનેક દેશો ઉષ્ણ, અનેક દેશો ક્ષિપ્ત અને અનેક દેશો રુક્ષ હોય ૧૬. ૫ પ્રમાણે સોલ મંગા કરવા. (૨) કદાચ સર્વ કર્કશ, સર્વ લઘુ, એક દેશ શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિપ્ત અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૧૬. અહિં પળ સોલ મંગા કહેવા. (૩) કદાચ સર્વ મૃદુ, સર્વ ગુરુ, એક દેશ શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિપ્ત અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૧૬. અહિં પળ સોલ મંગા કહેવા. (૪) કદાચ સર્વ મૃદુ, સર્વ લઘુ, એક દેશ શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિપ્ત અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૧૬. અહિં પળ સોલ મંગા કહેવા. ૫ વધા મલીને ચોસઠ મંગા થાય છે. અથવા કદાચ સર્વ કર્કશ, સર્વ શીત, એક દેશ ગુરુ, એક દેશ લઘુ, એક દેશ ક્ષિપ્ત અને એક દેશ રુક્ષ હોય. ૫ પ્રમાણે યાવત્—સર્વ મૃદુ, સર્વ ઉષ્ણ, અનેક દેશો ગુરુ, અનેક દેશો લઘુ, અનેક દેશો ક્ષિપ્ત અને અનેક દેશો રુક્ષ હોય. અહિં ચોસઠ મંગા જાણવા. કદાચ સર્વ કર્કશ, સર્વ ક્ષિપ્ત, એક દેશ ગુરુ, એક

છ સ્પર્શના મનો.

પ્રત્ય વિ ચડસાઠિ મંગા । સઘે કમ્પડે સઘે નિદ્દે દેસે ગરુપ દેસે લહુપ દેસે સીપ દેસે ઉસિણે ૧, જાવ-સઘે મડપ સઘે લુન્પે દેસા ગરુયા દેસા લહુયા દેસા સીયા દેસા ઉસિણા, એવ ચડસાઠિ મંગા । સઘે ગરુપ સઘે સીપ દેસે કમ્પડે દેસે મડપ દેસે નિદ્દે દેસે લુન્પે, એવ જાવ-સઘે લહુપ સઘે ઉસિણે દેસા કમ્પડા દેસા મડયા દેસા નિદ્દા દેસા લુન્પા, એવ ચડસાઠિ મંગા । સઘે ગરુપ સઘે નિદ્દે દેસે કમ્પડે દેસે મડપ દેસે સીપ દેસે ઉસિણે, જાવ-સઘે લહુપ સઘે લુન્પે દેસા કમ્પડા દેસા મડયા દેસા સીયા દેસા ઉસિણા, એવ ચડસાઠિ મંગા । સઘે સીપ સઘે નિદ્દે દેસે કમ્પડે દેસે મડપ દેસે ગરુપ દેસે લહુપ, જાવ-સઘે ઉસિણે સઘે લુન્પે દેસા કમ્પડા દેસા મડયા દેસા ગરુયા દેસા લહુયા, એવ ચડસાઠિ મંગા । સઘે તે છપાસે તિથિ ચડસાસીયા મંગસયા મવંતિ ૩૮૪ ।

જહ સત્તપાસે સઘે કમ્પડે દેસે ગરુપ દેસે લહુપ દેસે સીપ દેસે ઉસિણે દેસે નિદ્દે દેસે લુન્પે ૧, સઘે કમ્પડે દેસે ગરુપ દેસે લહુપ દેસે સીપ દેસે ઉસિણે દેસા નિદ્દા દેસા લુન્પા ૪, સઘે કમ્પડે દેસે ગરુપ દેસે લહુપ દેસે સીપ દેસા ઉસિણા દેસે નિદ્દે દેસે લુન્પે ૪, સઘે કમ્પડે દેસે ગરુપ દેસે લહુપ દેસા સીયા દેસા ઉસિણા દેસે નિદ્દે દેસે લુન્પે । સઘે તે સોલસ મંગા માણિયદા । સઘે કમ્પડે દેસે ગરુપ દેસા લહુયા દેસે સીપ દેસે ઉસિણે દેસે નિદ્દે દેસે લુન્પે, એવ ગરુપણં ણગ્ગેણં લહુપણં પુહુત્તેણં પતે વિ સોલસ મંગા । સઘે કમ્પડે દેસા ગરુયા દેસે લહુપ દેસે સીપ દેસે ઉસિણે દેસે નિદ્દે દેસે લુન્પે, એવ વિ સોલસ મંગા માણિયદા । સઘે કમ્પડે દેસા ગરુયા દેસા લહુયા દેસે સીપ દેસે ઉસિણે દેસે નિદ્દે દેસે લુન્પે, એવ વિ સોલસ મંગા માણિયદા । એવમેતે ચડસાઠિ મંગા કમ્પડેણં સમં । સઘે મડપ દેસે ગરુપ દેસે લહુપ દેસે સીપ દેસે ઉસિણે દેસે નિદ્દે દેસે લુન્પે । એવ મડપણ વિ સમં ચડસાઠિ મંગા માણિયદા । સઘે ગરુપ દેસે કમ્પડે દેસે મડપ દેસે સીપ દેસે ઉસિણે દેસે નિદ્દે દેસે લુન્પે । એવ ગરુપણ વિ સમં ચડસાઠિ મંગા કાયદા । સઘે લહુપ દેસે કમ્પડે દેસે મડપ દેસે સીપ દેસે ઉસિણે દેસે નિદ્દે દેસે લુન્પે । એવ લહુપણ વિ સમં ચડસાઠિ મંગા કાયદા । સઘે સીપ દેસે કમ્પડે દેસે મડપ દેસે ગરુપ દેસે લહુપ દેસે નિદ્દે દેસે લુન્પે । એવ સીતેણ વિ સમં ચડસાઠિ મંગા કાયદા । સઘે ઉસિણે દેસે કમ્પડે દેસે મડપ દેસે ગરુપ દેસે લહુપ દેસે નિદ્દે દેસે

દેશ લઘુ, એક દેશ શીત અને એક દેશ ઉષ્ણ હોય, યાવત્-કદાચ સર્વ મૃદુ, સર્વ રુક્ષ, અનેક દેશો ગુરુ, અનેક દેશો લઘુ, અનેક દેશો શીત અને અનેક દેશો ઉષ્ણ હોય. એ પ્રમાણે અહિં પળ ચોસઠ માંગા કરવા. કદાચ સર્વ ગુરુ, સર્વ શીત, એક દેશ કર્કશ, એક દેશ મૃદુ, એક દેશ ક્ષિગ્ધ અને એક દેશ રુક્ષ હોય, એ પ્રમાણે યાવત્-સર્વ લઘુ, સર્વ ઉષ્ણ, અનેક દેશો કર્કશ, અનેક દેશો મૃદુ, અનેક દેશો ક્ષિગ્ધ અને અનેક દેશો રુક્ષ હોય. એ પ્રમાણે ચોસઠ માંગા સમજવા. કદાચ સર્વ ગુરુ, સર્વ ક્ષિગ્ધ, એક દેશ કર્કશ, એક દેશ મૃદુ, એક દેશ શીત અને એક દેશ ઉષ્ણ હોય, યાવત્-કદાચ સર્વ લઘુ, સર્વ રુક્ષ, અનેક દેશો કર્કશ, અનેક દેશો મૃદુ, અનેક દેશો શીત અને અનેક દેશો ઉષ્ણ હોય. એ પ્રમાણે અહિં પળ ચોસઠ માંગા જાણવા. કદાચ સર્વ શીત, સર્વ ક્ષિગ્ધ, એક દેશ કર્કશ, એક દેશ મૃદુ, એક દેશ ગુરુ અને એક દેશ લઘુ હોય, યાવત્-કદાચ સર્વ ઉષ્ણ, સર્વ રુક્ષ, અનેક દેશો કર્કશ, અનેક દેશો મૃદુ, અનેક દેશો ગુરુ અને અનેક દેશો લઘુ હોય. એ પ્રમાણે અહિં પળ ચોસઠ માંગા જાણવા. તે વધા મઠીને છ સ્પર્શ સંવધે ૩૮૪ માંગા થાય છે.

માત સ્પર્શના મળો.

હવે જો તે સાત સ્પર્શવાળો હોય તો (૧) સર્વ કર્કશ, એક દેશ ગુરુ, એક દેશ લઘુ, એક દેશ શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિગ્ધ અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૧, કદાચ સર્વ કર્કશ, એક દેશ ગુરુ, એક દેશ લઘુ, એક દેશ શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, અનેક દેશો ક્ષિગ્ધ અને અનેક દેશો રુક્ષ હોય ૪. [એ પ્રમાણે ચાર માંગા કરવા]. (૨) કદાચ સર્વ કર્કશ, એક દેશ ગુરુ, એક દેશ લઘુ, એક દેશ શીત, અનેક દેશો ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિગ્ધ અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૪. [અહિં પળ ચાર માંગા કરવા]. (૩) કદાચ સર્વ કર્કશ, એક દેશ ગુરુ, એક દેશ લઘુ, અનેક દેશો શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિગ્ધ અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૪. (૪) કદાચ સર્વ કર્કશ, એક દેશ ગુરુ, એક દેશ લઘુ, અનેક દેશો શીત, અનેક દેશો ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિગ્ધ અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૪. એ વધા મઠીને સોઠ માંગા કહેવા. (૨) કદાચ સર્વ કર્કશ, એક દેશ ગુરુ, અનેક દેશો લઘુ, એક દેશ શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિગ્ધ અને એક દેશ રુક્ષ હોય. એ પ્રમાણે 'ગુરુ' પદ એક વચનમા અને 'લઘુ' પદને અનેક વચનમા રાખી ઉપરના જ સોઠ માંગા અહિં પળ કહેવા ૧૬. (૩) કદાચ સર્વ કર્કશ, અનેક દેશો ગુરુ, એક દેશ લઘુ, એક દેશ શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિગ્ધ અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૧૬. અહિં પળ સોઠ માંગા કહેવા. (૪) કદાચ સર્વ કર્કશ, અનેક દેશો ગુરુ, અનેક દેશો લઘુ, એક દેશ શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિગ્ધ અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૧૬. એ પળ સોઠ માંગા કહેવા. (૧) એ પ્રમાણે એ ચોસઠ માંગા 'કર્કશ' સાથે કહ્યા ૬૪. (૨) કદાચ સર્વ મૃદુ, એક દેશ ગુરુ, એક દેશ લઘુ, એક દેશ શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિગ્ધ અને એક દેશ રુક્ષ હોય. એ પ્રમાણે 'મૃદુ'ની સાથે પળ ચોસઠ માંગા કરવા. (૩) કદાચ સર્વ ગુરુ, એક દેશ કર્કશ, એક દેશ મૃદુ, એક દેશ શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિગ્ધ અને એક દેશ રુક્ષ. એ પ્રમાણે 'ગુરુ'ની સાથે પળ ચોસઠ માંગા કહેવા. (૪) કદાચ સર્વ લઘુ, એક દેશ કર્કશ, એક દેશ મૃદુ, એક દેશ

લુપ્તે । एवं उस्तिणेण वि समं चउसट्ठिं भंगा कायद्या । सधे निद्धे देसे कक्खडे देसे मउए देसे गरुए देसे लहुए देसे सीए देसे उस्तिणे । एवं निद्धेण वि चउसट्ठिं भंगा कायद्या । सधे लुक्खे देसे कक्खडे देसे मउए देसे गरुए देसे लहुए देसे सीए देसे उस्तिणे । एवं लुक्खेण वि समं चउसट्ठिं भंगा कायद्या जाव-सधे लुक्खे देसा कक्खडा देसा मउया देसा गरुया देसा लहुया देसा सीया देसा उस्तिणा । एवं सत्तफासे पंच वारसुत्तरा भंगसया भवन्ति । १५

જડ અટ્ટફાસે દેસે કક્ખડે દેસે મઝા દેસે ગરુ દેસે લહુ દેસે સીપ દેસે ઉસિણે દેસે નિદ્ધે દેસે લુક્ખે ૪, દેસે કક્ખડે દેસે મઝા દેસે ગરુ દેસે લહુ દેસે સીપ દેસા ઉસિણા દેસે નિદ્ધે દેસે લુક્ખે ૪, દેસે કક્ખડે દેસે મઝા દેસે ગરુ દેસે લહુ દેસા સીયા દેસે ઉસિણે દેસે નિદ્ધે દેસે લુક્ખે ૪, દેસે કક્ખડે દેસે મઝા દેસે ગરુ દેસે લહુ દેસા સીયા દેસા ઉસિણા દેસે નિદ્ધે દેસે લુક્ખે ૪, એ ચત્તારિ ચઠ્ઠા સોલસ મંગા । દેસે કક્ખડે દેસે મઝા દેસે ગરુ દેસા લહુયા દેસે સીપ દેસે ઉસિણે દેસે નિદ્ધે દેસે લુક્ખે, एवं एते गरुएणं एगत्तएणं लहुएणं पुहत्तएणं सोलस भंगा कायद्या । दैसे कक्खडे देसे मउए देसा गरुया देसे लहुए देसे सीए देसे उस्तिणे देसे निद्धे देसे लुक्खे ४ । एए वि सोलस भंगा कायद्या । दैसे कक्खडे देसे मउए देसा गरुया देसा लहुया देसे सीए देसे उस्तिणे देसे निद्धे देसे लुक्खे । एते वि सोलस भंगा कायद्या । सधे वि ते चउसट्ठिं भंगा कक्खड-मउएहिं एगत्तएहिं । ताहे कक्खडेणं एगत्तएणं मउएणं पुहत्तेणं एते चउसट्ठिं भंगा कायद्या । ताहे कक्खडेणं पुहत्तएणं मउएणं एगत्तएणं चउसट्ठिं भंगा कायद्या । ताहे एतेहिं चेव दोहि वि पुहुत्तेहिं चउसट्ठिं भंगा कायद्या जाव-‘देसा कक्खडा देसा मउया देसा गरुया देसा लहुया देसा सीया देसा उस्तिणा देसा निद्धा देसा लुक्खा’ एसो अपच्छिमो भंगो । सधे ते अट्टफासे दो छप्पसा भंगसया भवन्ति । एवं एते वादरपरिणए अणंतपपरिणए खंधे सधेसु संजोएसु वारस छन्नउया भंगसया भवन्ति ।

શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિપ્ત અને એક દેશ રુક્ષ હોય. એ પ્રમાણે ‘લઘુ’ની સાથે પણ ચોસઠ માંગા કહેવા. (૫) કદાચ સર્વ શીત, એક દેશ કર્કશ, એક દેશ મૃદુ, એક દેશ ગુરુ, એક દેશ લઘુ, એક દેશ ક્ષિપ્ત અને એક દેશ રુક્ષ હોય. એ પ્રમાણે ‘ગીત’ની સાથે પણ ચોસઠ માંગા કહેવા. (૬) કદાચ સર્વ ઉષ્ણ, એક દેશ કર્કશ, એક દેશ મૃદુ, એક દેશ ગુરુ, એક દેશ લઘુ, એક દેશ ક્ષિપ્ત અને એક દેશ રુક્ષ હોય. એ પ્રમાણે ‘ઉષ્ણ’ની સાથે પણ ચોસઠ માંગા કહેવા. (૭) કદાચ સર્વ ક્ષિપ્ત, એક દેશ કર્કશ, એક દેશ મૃદુ, એક દેશ ગુરુ, એક દેશ લઘુ, એક દેશ શીત, અને એક દેશ ઉષ્ણ હોય. એ પ્રમાણે ‘ક્ષિપ્ત’ની સાથે પણ ચોસઠ માંગા કહેવા. (૮) કદાચ સર્વ રુક્ષ, એક દેશ કર્કશ, એક દેશ મૃદુ, એક દેશ ગુરુ, એક દેશ લઘુ, એક દેશ શીત અને એક દેશ ઉષ્ણ હોય. એ પ્રમાણે ‘રુક્ષ’ સાથે પણ ચોસઠ માંગા કરવા. યાવત્-સર્વ રુક્ષ, અનેક દેશો મૃદુ, અનેક દેશો ગુરુ, અનેક દેશો લઘુ, અનેક દેશો શીત અને અનેક દેશો ઉષ્ણ હોય ૬૪. એ રીતે વધા મઝીને સાત સ્પર્શના પાચસોને વાર માંગા થાય છે.

જો તે આઠ સ્પર્શવાળો હોય તો (૧) કદાચ એક દેશ કર્કશ, એક દેશ મૃદુ, એક દેશ ગુરુ, એક દેશ લઘુ, એક દેશ શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિપ્ત અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૪. [અહિં ચાર માંગા કરવા.] (૨) કદાચ એક દેશ કર્કશ, એક દેશ મૃદુ, એક દેશ ગુરુ, એક દેશ લઘુ, એક દેશ શીત, અનેક દેશો ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિપ્ત અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૪, (૩) કદાચ એક દેશ કર્કશ, એક દેશ મૃદુ, એક દેશ ગુરુ, એક દેશ લઘુ, અનેક દેશો શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિપ્ત અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૪. [અહિં પણ ચાર માંગા કરવા.] (૪) કદાચ એક દેશ કર્કશ, એક દેશ મૃદુ, એક દેશ ગુરુ, એક દેશ લઘુ, અનેક દેશો શીત, અનેક દેશો ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિપ્ત અને એક દેશ રુક્ષ હોય ૪. એ પ્રમાણે ચાર ચતુષ્કના સોઠ માંગા કરવા. (૨) કદાચ એક દેશ કર્કશ, એક દેશ મૃદુ, એક દેશ ગુરુ, અનેક દેશો લઘુ, એક દેશ શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિપ્ત અને એક દેશ રુક્ષ હોય. એ પ્રમાણે ‘ગુરુ’ ને એક વચનમા અને ‘લઘુ’ને વહુવચનમા રાખી (ઉપરના જ) સોઠ માંગા કરવા ૧૬. (૩) કદાચ એક દેશ કર્કશ, એક દેશ મૃદુ, અનેક દેશો ગુરુ, એક દેશ લઘુ, એક દેશ શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિપ્ત અને એક દેશ રુક્ષ હોય. એ પ્રમાણે અહિં પણ મોઢ માંગા કરવા. (૪) કદાચ એક દેશ કર્કશ, એક દેશ મૃદુ, અનેક દેશો ગુરુ, અનેક દેશો લઘુ, એક દેશ શીત, એક દેશ ઉષ્ણ, એક દેશ ક્ષિપ્ત અને એક દેશ રુક્ષ હોય. અહિં પણ સોઠ માંગા કરવા. એ વધા મઝીને ચોસઠ માંગા ‘કર્કશ અને મૃદુ’ ને એક વચનમા રાખવાથી યાવ. (૨) તેમા કર્કશને એક વચનમા અને મૃદુને અનેક વચનમા રાખી એ પ્રમાણે વીજા ચોસઠ માંગા કરવા. વઝી તેમાં (૩) કર્કશને વહુવચનમા અને મૃદુને એક વચનમાં રાખી પુનઃ ચોસઠ માંગા કરવા. વઝી પણ (૪) કર્કશ અને મૃદુ વચ્ચેને વહુવચનમા રાખી વીજા ચોસઠ માંગા કરવા. યાવત્-અનેક દેશો કર્કશ, અનેક દેશો મૃદુ, અનેક દેશો ગુરુ, અનેક દેશો લઘુ, અનેક દેશો શીત, અનેક દેશો ઉષ્ણ, અનેક દેશો ક્ષિપ્ત અને અનેક દેશો રુક્ષ હોય ૬૪. એ છેલ્લો માંગો છે. એ વધા મઝીને આઠ સ્પર્શના વસો ને હમ્યત માંગા થાય છે. એ પ્રમાણે વાદર-પરિણામવાળા અનંતપ્રદેશિક સ્કંધમાં સ્પર્શના સર્વ સંયોગોને આશ્રયી [ચતુઃસંયોગી ૧૬, પંચસંયોગી ૧૨૮, હસંયોગી ૩૮૪, સમન્સંયોગી ૫૧૨ અને અણસંયોગી ૨૫૬-] વધા મઝીને ૧૨૯૬ માંગા થાય છે.

જાઠ સર્વમા ભંગો.

૧૨. [પ્ર૦] કદ્દરિદે મંતે ! પરમાણુ પદ્મત્તે ? [ઉ૦] ગોયમા ! ચડવિદે પરમાણુ પદ્મત્તે તંજા-૧ દ્વપરમાણુ, ૨ પરમાણુ, ૩ કાલપરમાણુ, ૪ ભાવપરમાણુ ।

૧૩. [પ્ર૦] દ્વપરમાણુ નં મંતે ! કદ્દરિદે પદ્મત્તે ? [ઉ૦] ગોયમા ! ચડવિદે પદ્મત્તે તંજા-૧ અચ્છેદે, ૨ અમ્મં, ૩ અડ્ઝે, ૪ અગેઝે ।

૧૪. [પ્ર૦] નેત્તપરમાણુ નં મંતે ! કદ્દરિદે પદ્મત્તે ? [ઉ૦] ગોયમા ! ચડવિદે પદ્મત્તે તંજા-૧ અણ્ણે, ૨ અમ્મં, ૩ અપ્પેસે, ૪ અવિમારમે ।

૧૫. [પ્ર૦] કાલપરમાણુ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ચડવિદે પદ્મત્તે, તંજા-૧ અણ્ણે, ૨ અગંધે, ૩ અમ્મં, ૪ અત્તમં ।

૧૬. [પ્ર૦] ભાવપરમાણુ નં મંતે ! કદ્દરિદે પદ્મત્તે ? [ઉ૦] ગોયમા ! ચડવિદે પદ્મત્તે તંજા-૧ વદ્ધમંતે, ૨ મંપમંતે, ૩ રસમંતે, ૪ પાસમંતે । 'સેરં મંતે ! સેરં મંતે !' નિ જાય-વિદરતિ ।

વીસદ્ધમે સપ્ત પંચમો ઉદ્દેસો નમત્તો ।

પરમાણુના ચાર પ્રકાર.

૧૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરમાણુ કેટલા પ્રકારનો કાળો છે ! [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પરમાણુ ચાર પ્રકારનો કાળો છે, તે આ પ્રમાણે—૧ દ્રવ્યપરમાણુ, ૨ ક્ષેત્રપરમાણુ, ૩ કાલપરમાણુ અને ૪ ભાવપરમાણુ.

દ્રવ્યપરમાણુના પ્રકાર

૧૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દ્રવ્યપરમાણુ કેટલા પ્રકારનો કાળો છે ! [ઉ૦] હે ગૌતમ ! દ્રવ્યપરમાણુ ચાર પ્રકારનો કાળો છે, તે આ પ્રમાણે—૧ અણ્ણ, ૨ અમ્મં, ૩ અડ્ઝા અને ૪ અગ્ગા.

ક્ષેત્રપરમાણુના પ્રકાર.

૧૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ક્ષેત્રપરમાણુ કેટલા પ્રકારનો કાળો છે ! [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ક્ષેત્રપરમાણુ ચાર પ્રકારનો કાળો છે, તે આ પ્રમાણે—૧ અનર્થ, ૨ અમચ્ચ, ૩ અપ્રતેજ અને ૪ અભિમાગ.

કાલપરમાણુના પ્રકાર.

૧૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કાલપરમાણુ કેટલા પ્રકારનો કાળો છે ! [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ચાર પ્રકારનો કાળો છે, તે આ પ્રમાણે—૧ અવર્ણ, ૨ અગંધ, ૩ અરસ અને ૪ અસ્પર્શ.

ભાવપરમાણુના પ્રકાર.

૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ભાવપરમાણુ કેટલા પ્રકારનો કાળો છે ! [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ચાર પ્રકારનો કાળો છે, તે આ પ્રમાણે—૧ વર્ણાલો, ૨ ગંધાલો, ૩ રસાલો અને ૪ સ્પર્શાલો. 'હે ભગવન્ ! તે ઇમ્મ છે, હે ભગવન્ ! તે ઇમ્મ છે.' ઇમ્મ કાળી [ભગવન્ ગૌતમ] યાવત્-વિદરે છે.

વીશમા શતકમાં પંચમ ઉદ્દેશક મમાસ.

છટ્ટાઓ ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] પુદ્ગલિકાદિય નં મંતે ! ઈમ્મિસે રચણપ્પમાય ય સપ્પરપ્પમાય ય પુદ્ગલીય અંતરા સમોદ્દય, સમોદ્દયિત્તા જે મવિય સોહમ્મે કપ્પે પુદ્ગલિકાદિયત્તાય ઉચ્ચવજ્જિત્તય સે નં મંતે ! કિં પુર્વિય ઉચ્ચવજ્જિત્તા પચ્છા આદારેજા પુર્વિ આદારિત્તા

પથ ઉદ્દેશક.

પૃથિવીકાયિકનુ આદાર અને ઉચ્ચ ચિત્તુ પીર્વાપર્થ.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે પૃથિવીકાયિક જીવ, આ રૂપપ્રમા પૃથિવી અને શર્કરાપ્રમા પૃથિવીની વચ્ચે મરણસમુદ્ધાત કરીને સૌધર્મક-રૂપમાં પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે શું પહેલા ઉત્પન્ન થઈને પછી આહાર કરે કે પહેલા આહાર કરીને પછી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે પહેલા ઉત્પન્ન થઈને પછી આહાર કરે, અથવા પહેલા આહાર કરીને પછી ઉત્પન્ન થાય—આદિ એકીકત 'સત્તરમા

૧૨ * વર્ણાદિ ધર્મની વિવેચના વિચાર્યો એક પરમાણુ દ્રવ્ય પરમાણુ કહેવાય છે, કારણ કે અર્થ કેવલ દ્રવ્યની જ વિવેચના છે, એક આરાદા પ્રદેશ ક્ષેત્ર પરમાણુ, સમય કાલ પરમાણુ અને વર્ણાદિ ધર્મના પ્રાધાન્યની વિવેચના થી માત્ર પરમાણુ કહેવાય છે.

૧૪ † પરમાણુના સમસંસ્થાવાદા અવયવ નથી માટે તે અનર્થ, વિષમ સંસ્થાવાદા અવયવો નથી માટે અમચ્ચ, અવયવો નથી માટે અપ્રતેજ અને તેનો વિભાગ થઈ શકતો નથી માટે અભિમાગ કહેવાય છે.

૧ ‡ અન્તર્મુહૂર્તેત્તં આયુષ કાલી હોય ત્યારે મરણાન્ત દુ સધી પીડિત થયેલ જીવ પોતાના આત્મપ્રવેશો વડે મુક્તાદિ છિન્ને પૂરીને તથા શરીર પ્રમાણ પહોળાઈ અને જાડાઈ રાહી તથા લંગાઈમા ઉત્પત્તિ સ્થાનપર્યંત ક્ષેત્ર વ્યાપીને અન્તર્મુહૂર્તમા મરણ પામે અને આયુષ કર્મના પળા પુટ્તલોનો ધય કરે તે મરણમસુદ્ધાત કહેવાય છે. કોઈ એક જીવ સમુદ્ધાત કરીને ભવાન્તરમા ઉત્પન્ન થાય છે અને ત્યાં આહાર કરે છે અને શરીર વાપે છે, કોઈ જીવ સમુદ્ધાતથી નિરૂત થઈ પોતાના શરીરમા આવીને ફરી સમુદ્ધાત કરી ભવાન્તરમા ઉત્પન્ન થાય છે. જુઓ મગ. ૦ રં. ૨ શ. ૬ ઉ. ૬ પૃ. ૩૧૬.

§ જીવો દેશથી અને સર્વથી એમ બે પ્રકારે મરણમસુદ્ધાત કરે છે, જ્યારે દેશથી મરણમસુદ્ધાત કરે છે ત્યારે તે મરણમસુદ્ધાતથી નિરૂત થઈ પૂર્વના શરીરને સર્વેયા છોટી દહાની ગતિથી જાય છે અને તે પ્રથમ ઉત્પન્ન થાય છે અને પછી આહાર કરે છે. પણ જે સર્વ સમુદ્ધાત કરે છે તે રૂઢિના ગતિથી ત્યાં જઈ પછી શરીરનો લાગ કરે છે તે થી પ્રથમ આહાર કરે છે અને પછી ઉત્પન્ન થાય છે—જુઓ મગ. ૦ રં. ૪ શ. ૧૭ ઉ. ૬ પૃ. ૪૦.

પચ્છા ઉવવજ્જેજ્ઞા ? [૩૦] ગોયમા ! પુર્વિં વા ઉવવજ્જિત્તાં ૦ ૫વં જહા સત્તરસમસપ્પ છદ્ધુદેસે જાવ-સે તેણદ્દેણં ગોયમા ! ૫વં બુચ્છઈ-‘પુર્વિં વા જાવ-ઉવવજ્જેજ્ઞા’ । નવરં તેહિં સંપાડણના, ઇમેહિં આહારો ભન્નતિ, સેસં તં ચેવ ।

૨. [પ્ર૦] પુઢવિક્કાઈપ્પ ણં મંતે ! ઇમીસે રયણપ્પમાપ્પ સક્કરપ્પમાપ્પ ય પુઢવીપ્પ અંતરા સમોહપ્પ, સમોહણિત્તા જે ભવિપ્પ ઈસાણે કપ્પે પુઢવિક્કાઈયત્તાપ્પ ઉવવજ્જિત્તપ્પ ૦ ? [૩૦] ૫વં ચેવ, ૫વં જાવ-ઈસીપ્પમાપ્પાપ્પ ઉવવાપ્પયદ્ધો ।

૩. [પ્ર૦] પુઢવિક્કાઈપ્પ ણં મંતે ! સક્કરપ્પમાપ્પ વાલુયપ્પમાપ્પ ય પુઢવીપ્પ અંતરા સમોહત્તે, સમોહણિત્તા જે ભવિપ્પ સોહમ્મે જાવ-ઈસીપ્પમાપ્પાપ્પ, ૫વં ૫ત્તેણ કમેણં જાવ-તમાપ્પ અહેસત્તમાપ્પ ય પુઢવીપ્પ અંતરા સમોહપ્પ સમાણે જે ભવિપ્પ સોહમ્મે જાવ-ઈસિપ્પમાપ્પાપ્પ ઉવવાપ્પયદ્ધો ।

૪. [પ્ર૦] પુઢવિક્કાઈપ્પ ણં મંતે ! સોહમ્મી-સાણાણં સળંકુમાર-માહિંદાણ ય કપ્પાણં અંતરા સમોહપ્પ, સમોહણિત્તા જે ભવિપ્પ ઇમીસે રયણપ્પમાપ્પ પુઢવીપ્પ પુઢવિક્કાઈયત્તાપ્પ ઉવવજ્જિત્તપ્પ સે ણં મંતે ! પુર્વિં ઉવવજ્જિત્તા પચ્છા આહારેજ્ઞા, સેસં તં ચેવ જાવ-સે તેણદ્દેણં જાવ-ણિન્નવેવથો ।

૫. [પ્ર૦] પુઢવિક્કાઈપ્પ ણં મંતે ! સોહમ્મી-સાણાણં સળંકુમાર-માહિંદાણ ય કપ્પાણં અંતરા સમોહપ્પ, સમોહણિત્તા જે ભવિપ્પ સક્કરપ્પમાપ્પ પુઢવીપ્પ પુઢવિક્કાઈયત્તાપ્પ ઉવવજ્જિત્તપ્પ ૦ ? [૩૦] ૫વં ચેવ, ૫વં જાવ-અહેસત્તમાપ્પ ઉવવાપ્પયદ્ધો । ૫વં સળંકુમાર-માહિંદાણં વંમલોગસ્સ ય કપ્પસ્સ અંતરા સમોહપ્પ, સમોહણિત્તા પુણરવિ જાવ-અહેસત્તમાપ્પ ઉવવાપ્પયદ્ધો, ૫વં વંમલોગસ્સ લંત-ગસ્સ ય કપ્પસ્સ અંતરા સમોહપ્પ, પુણરવિ જાવ-અહેસત્તમાપ્પ, ૫વં લંતગસ્સ મહાસુક્કસ્સ કપ્પસ્સ ય અંતરા સમોહપ્પ, પુણરવિ જાવ-અહેસત્તમાપ્પ, ૫વં મહાસુક્કસ્સ સહસ્સારસ્સ ય કપ્પસ્સ અંતરા પુણરવિ જાવ-અહેસત્તમાપ્પ, ૫વં સહસ્સારસ્સ આણય-પાણયકપ્પાણ ય અંતરા પુણરવિ જાવ-અહેસત્તમાપ્પ, ૫વં આણય-પાણયાણં આરણ-અચ્ચુયાણ ય કપ્પાણં અંતરા પુણરવિ જાવ-અહેસત્તમાપ્પ, ૫વં આરણ-ચ્ચુયાણં ગેવેજ્જવિમાણાણ ય અંતરા જાવ-અહેસત્તમાપ્પ, ૫વં ગેવેજ્જવિમાણાણં અણુત્તરવિમાણાણ ય અંતરા પુણરવિ જાવ-અહેસત્તમાપ્પ, ૫વં અણુત્તરવિમાણાણં ઈસીપ્પમાપ્પાપ્પ ય પુણરવિ જાવ-અહેસત્તમાપ્પ ઉવવાપ્પયદ્ધો ૧ ।

૬. [પ્ર૦] આડકાઈપ્પ ણં મંતે ! ઇમીસે રયણપ્પમાપ્પ સક્કરપ્પમાપ્પ ય પુઢવીપ્પ અંતરા સમોહપ્પ, સમોહણિત્તા જે ભવિપ્પ સોહમ્મે કપ્પે આડકાઈયત્તાપ્પ ઉવવજ્જિત્તપ્પ ૦ સેસં જહા પુઢવિક્કાઈયસ્સ, જાવ-સે તેણદ્દેણં ૦ । ૫વં પઢમ-દોચાણં અંતરા સમોહપ્પ

શતકના છઠ્ઠા ઉદ્દેશકમા કહ્યા પ્રમાણે કહેવી. યાવત્-તે હેતુથી હે ગૌતમ ! એમ કહેવાય છે કે-‘તે પહેલા ઉત્પન્ન થઈને પછી આહાર કરે, અથવા પહેલા આહાર કરીને પછી ઉત્પન્ન થાય.’ પણ વિશેષ એ કે, ત્યાં પૃથિવીકાયિકો ‘સંપ્રાપ્ત કરે-પુદ્ગલપ્રહણ કરે’ એ કયન છે અને અહિં ‘આહાર કરે’ એમ કહેવાનું છે. વાકી વધું પૂર્વવત્ જાણવું.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે પૃથિવીકાયિક આ રત્નપ્રમા અને શર્કરાપ્રમાપૃથિવીની વચ્ચે મરણસમુદ્ઘાત કરીને ઈશાનકલ્પમાં પૃથિવી-કાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે શું પહેલાં ઉત્પન્ન થાય અને પછી આહાર કરે-ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્-ઈપત્ત્યાગમારા પૃથિવી સુધી ઉપપાત કહેવો.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે પૃથિવીકાયિક શર્કરાપ્રમા અને વાલુકાપ્રમા પૃથિવીની વચ્ચે મરણસમુદ્ઘાત કરીને સૌધર્મકલ્પમા યાવત્-ઈપત્ત્યાગમારા પૃથિવીમા ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય હોય-ઈત્યાદિ પ્રશ્ન અને ઉત્તર પૂર્વવત્ જાણવો. એ પ્રમાણે એ ક્રમવડે યાવત્-તમા અને અધઃસત્તમ (તમતમા) પૃથિવીની વચ્ચે મરણસમુદ્ઘાતપૂર્વક પૃથિવીકાયિકનો સૌધર્મકલ્પમા યાવત્-ઈપત્ત્યાગમારા પૃથિવીમા ઉપપાત કહેવો.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે પૃથિવીકાયિક સૌધર્મ-ઈશાન અને સનત્કુમાર-માહેન્દ્રકલ્પની વચ્ચે મરણસમુદ્ઘાત કરીને આ રત્નપ્રમા-પૃથિવીમાં પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય હોય તે શું પહેલાં ઉત્પન્ન થઈને પછી આહાર કરે કે પહેલાં આહાર કરીને પછી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] વધું પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. યાવત્-તે હેતુથી યાવત્-એમ કહેવાય છે-ઈત્યાદિ ઉપમહાર કહેવો.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે પૃથિવીકાયિક સૌધર્મ-ઈશાન અને સનત્કુમાર-માહેન્દ્ર કલ્પની વચ્ચે મરણસમુદ્ઘાત કરીને શર્કરાપ્રમા પૃથિવીમાં પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય હોય-ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. તે પ્રમાણે યાવત્-અધઃસત્તમ પૃથિવી સુધી ઉપપાત કહેવો. એમ સનત્કુમાર-માહેન્દ્ર અને બ્રહ્મલોક કલ્પની વચ્ચે મરણસમુદ્ઘાત પૂર્વક ફરીથી રત્નપ્રમાથી માંડી યાવત્-અધઃસત્તમ પૃથિવી સુધી ઉપપાત કહેવો. એ રીતે બ્રહ્મલોક અને લાતકકલ્પની વચ્ચે મરણસમુદ્ઘાત કરી પુનઃ યાવત્-અધઃસત્તમ નરક સુધી, એમ લાતક અને મહાશુક્ર કલ્પની વચ્ચે, મહાશુક્ર અને સહસ્રાર કલ્પની વચ્ચે, સહસ્રાર અને આનત-પ્રાણતકલ્પની વચ્ચે, આનત-પ્રાણત અને આરણ-અચ્યુતકલ્પની વચ્ચે, આરણ-અચ્યુત અને ઐવેયકવિમાનની વચ્ચે, ઐવેયકવિમાન અને અનુત્તરવિમાનની વચ્ચે તથા અનુત્તરવિમાન અને ઈપત્ત્યાગમારા પૃથિવીની વચ્ચે મરણસમુદ્ઘાત કરવા પૂર્વક રત્નપ્રમાથી આરંભી અધઃસત્તમ પૃથિવી સુધી પૃથિવીકાયિકનો ઉપપાત કહેવો.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે અષ્કાયિક આ રત્નપ્રમા અને શર્કરાપ્રમા પૃથિવીની વચ્ચે મરણસમુદ્ઘાત કરીને સૌધર્મકલ્પમાં અષ્કાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે-ઈત્યાદિ વધું પૃથિવીકાયિકની પેઠે યાવત્-તે હેતુથી યાવત્-પૂર્વ આહાર કરે અને] પછી પળ ઉપજે’ ત્યાં સુધી કહેવું. એ

જાવ-ઈસીપન્મારાય ઉવવાપ્યઘો, एवं एषणं कमेणं जाव-तमाय अहेसत्तमाय य पुढवीय अंतरा समोदण, समोदणित्ता जाव-ईसीपन्माराय उववाप्यघो आउकाइयत्ताय ।

૭. [પ્ર૦] આડયાણ ણં મંતે ! સોહમ્મી-સાણાણં સણંકુમાર-માદિદાણ ય કપ્પાણં અંતરા સમોદણ, સમોદણિત્તા જે મવિણ્ણમીસે રચણપ્પમાય પુઢવીય ઘણોદદિ-ઘણોદદિવલપ્પસુ આડકાઈયત્તાય ઉવવજ્જિત્તપ્પ. સેસં તં ચેવ, एवं एषणं चैव अंतरा समोदणो जाव-अहेसत्तमाय पुढवीय घणोददि-घणोददिवलपसु आउकाइयत्ताय उववाप्यघो, एवं जाव-अणुत्तरविमाणणं ईसिपन्माराय य पुढवीय अंतरा समोदण जाव-अहेसत्तमाय घणोददि-घणोददिवलपसु उववाप्यघो २ ।

૮. [પ્ર૦] વાડકાઈય ણં મંતે ! ઈમીસે રચણપ્પમાય પુઢવીય સફરપ્પમાય ય પુઢવીય અંતરા સમોદણ, સમોદણિત્તા જે મવિણ્ણ સોહમ્મે કપ્પે વાડકાઈયત્તાય ઉવવજ્જિત્તપ્પ. एवं जहा सत्तरसमसण वाउकाइयउहेसण तहा इह चि, नवरं अंतरेसु समोदणो नेयत्ता, सैसं तं चैव, जाव-अणुत्तरविमाणणं ईसीपन्माराय य पुढवीय अंतरा समोदण, समोदणित्ता જે મવિણ્ણ ઘણવાય-તણુવાય ઘણવાય-તણુવાયવલપ્પસુ વાડકાઈયત્તાય ઉવવજ્જિત્તપ્પ, સેસં તં ચેવ, જાવ-સે તેણટ્ટેણં જાવ-ઉવવ-જેજ્ઞા । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે !' ત્તિ ।

વીસહમે સણ છટ્ઠો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

પ્રમાણે પહેલી અને વીજી પૃથિવીની વચ્ચે મરણસમુદ્ધાતને પ્રાપ્ત થયેલ અપ્કાયિકનો યાવત્-ઈપ્પાગ્મારા પૃથિવી સુધી ઉપપાત કહેવો. એ પ્રમાણે એ ક્રમ વહે યાવત્-તમા અને અધઃસત્તમ પૃથિવીની વચ્ચે મરણસમુદ્ધાતને પ્રાપ્ત થયેલ અપ્કાયિકનો યાવત્-ઈપ્પાગ્મારા પૃથિવી સુધી અપ્કાયિકપણે ઉપપાત કહેવો.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે અપ્કાયિક સૌધર્મ-ઈગ્ઞાન અને સન્તુકમાર-માહેન્દ્રકલ્પની વચ્ચે મરણસમુદ્ધાત કરીને આ રક્ષપ્રમાપૃથિ-વીમા ઘનોદધિ અને ઘનોદધિવલયોમા અપ્કાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે-ઈત્યાદિ વધું પૂર્વવત્ કહેવું. એ પ્રમાણે પૂર્વે કહેલ આંતરાઓમાં મરણસમુદ્ધાતને પ્રાપ્ત થયેલ અપ્કાયિકનો અધઃસત્તમ પૃથિવી સુધીના ઘનોદધિ અને ઘનોદધિવલયોમા અપ્કાયિકપણે ઉપપાત કહેવો યાવત્-અનુત્તર વિમાન અને ઈપ્પાગ્મારા પૃથિવીની વચ્ચે મરણસમુદ્ધાતને પ્રાપ્ત થયેલ અપ્કાયિકનો યાવત્-સાતમી પૃથિવી સુધી ઘનોદધિ અને ઘનોદધિવલયોમા અપ્કાયિકપણે ઉપપાત કહેવો.

વાયુકાયિક.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે વાયુકાયિક આ રક્ષપ્રમા અને શર્કરાપ્રમા પૃથિવીની વચ્ચે મરણસમુદ્ધાત કરીને સૌધર્મકલ્પમા વાયુકાયિક-કપ્પણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે-ઈત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] જેમ *સત્તરમા શતકના વાયુકાયિક ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તે પ્રમાણે અહિં પણ કહેવું વિશેષ એ કે, રક્ષપ્રમાદિ પૃથિવીઓના આતરામાં મરણ સમુદ્ધાતસંવન્ધે કહેવું. વાકી વધું પૂર્વવત્ જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્-અનુત્તર વિમાન અને ઈપ્પાગ્મારા પૃથિવીની વચ્ચે મરણસમુદ્ધાત કરીને જે વાયુકાયિક ઘનવાત અને તનુવાતમા તથા ઘનવાત અને તનુવાતના વલયોમ વાયુકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય હોય-ઈત્યાદિ વાકીનું વધું પૂર્વવત્ કહેવું. યાવત્-તે હેતુથી યાવત્-‘ઉત્પન્ન થાય.’ હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’-એમ કહી યાવત્-વિહરે છે.

વીશમા શતકમાં છટ્ટો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

સત્તમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] કહિવિહે ણં મંતે ! વંધે પજ્જત્તે ? [૩૦] ગોયમા ! તિવિહે વંધે પજ્જત્તે, તં જહા-૧ જીવપ્પયોગવંધે, ૨ અણં-તરવંધે, ૩ પરંપરવંધે ।

૨. [પ્ર૦] નેરહયાણં મંતે ! કહિવિહે વંધે પજ્જત્તે ? [૩૦] एवं चैव, एवं जाव-वेमाणियाणं ।

સત્તમ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વંધ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! વંધ ત્રણ પ્રકારનો કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે-૧ જીવ-પ્રયોગવંધ, અનંતરવંધ અને પરંપરવંધ.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકોને કેટલા પ્રકારનો વંધ કહ્યો છે ? [૩૦] પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. એમ યાવત્-વૈમાનિકો સુધી કહેવું.

૮ * મગ. સં. ૪ શ. ૧૭ ૩૦ ૧૦-૧૧ પૃ. ૪૨

૧ † જીવના પ્રયોગ-મન, વચન અને કાયના વ્યાપાર-વહે કર્મપુદ્ગલોનો આત્માની સાથે સવન્ધ યવો તે જીવપ્રયોગ વન્ધ કર્મપુદ્ગલોનો વન્ધ થયા પછીના સમયે જે વન્ધ તે અનંતર વન્ધ કહેવાય છે અને તાર પછી દ્વિતીયાદિ સમયે જે વન્ધ તે પરંપર વન્ધ કહેવાય છે

३. [प्र०] नाणावरणिज्जस्स णं भंते ! कम्मस्स कइविहे वंधे पन्नत्ते ? [उ०] गोयमा ! तिविहे वंधे पन्नत्ते, तंजहा-जीवप्पयोगवंधे, अणंतरवंधे, परंपरवंधे ।

४. [प्र०] नेरइयाणं भंते ! नाणावरणिज्जस्स कम्मस्स कइविहे वंधे पन्नत्ते ? [उ०] एवं चेव, एवं जाव-वेमाणियाणं, एवं जाव-अंतराइयस्स ।

५. [प्र०] नाणावरणिज्जोदयस्स णं भंते ! कम्मस्स कइविहे वंधे पन्नत्ते ? [उ०] गोयमा ! तिविहे वंधे पन्नत्ते एवं चेव, एवं नेरइयाणं वि, एवं जाव-वेमाणियाणं, एवं जाव-अंतराइउदयस्स ।

६. [प्र०] इत्थीवेदस्स णं भंते ! कइविहे वंधे पन्नत्ते ? [उ०] गोयमा ! तिविहे वंधे पन्नत्ते एवं चेव ।

७. [प्र०] असुरकुमारणं भंते ! इत्थीवेदस्स कतिविहे वंधे पन्नत्ते ? [उ०] एवं चेव, एवं जाव-वेमाणियाणं, नवरं जस्स इत्थिवेदो अत्थि, एवं पुरिसवेदस्स वि, एवं नपुंसगवेदस्स वि, जाव-वेमाणियाणं, नवरं जस्स जो अत्थि वेदो ।

८. [प्र०] दंसणमोहणिज्जस्स णं भंते ! कम्मस्स कइविहे वंधे पन्नत्ते ? [उ०] एवं चेव, निरंतरं जाव-वेमाणियाणं । एवं चरित्तमोहणिज्जस्स वि जाव-वेमाणियाणं । एवं एएणं कमेणं ओरालियसरीरस्स जाव-कम्मगसरीरस्स, आहारसन्नाए जाव-परिगहसन्नाए, कण्हेलेसाए जाव-सुकलेसाए, सम्मदिट्ठीए मिच्छादिट्ठीए सम्मामिच्छादिट्ठीए, आभिणिवोहियणाणस्स जाव-केवलनाणस्स, मइअन्नाणस्स, सुयअन्नाणस्स, विभंगनाणस्स, एवं आभिणिवोहियणाणविसयस्स भंते ! कइविहे वंधे पन्नत्ते, जाव-केवलनाणविसयस्स मइअन्नाणविसयस्स सुयअन्नाणविसयस्स विभंगणाणविसयस्स एएसिं सव्वेसिं पदाणं तिविहे वंधे पन्नत्ते । सव्वे एते चउट्ठीसं दंडगा भाणियद्धा, नवरं जाणियधं जस्स जं अत्थि । जाव-[प्र०] वेमाणियाणं भंते ! विभंगणाण-

३. [प्र०] हे भगवन् ! ज्ञानावरणीय कर्मनो वंध केटला प्रकारनो कह्यो छे ? [उ०] हे गौतम ! त्रण प्रकारनो कह्यो छे, ते आ प्रमाणे-१जीवप्रयोगवंध, २ अनंतरवंध अने ३ परंपरवंध.

ज्ञानावरणीय कर्मनो वन्ध.

४. [प्र०] हे भगवन् ! नैरयिकोने ज्ञानावरणीय कर्मनो वंध केटला प्रकारनो कह्यो छे ? [उ०] पूर्व प्रमाणे जाणवुं. ए प्रमाणे यावत्-वैमानिको सुधी ज्ञानावरणीयनो वंध कहेवो. ए रीते यावत्-अतराय कर्मनो वंध पण जाणवो.

५. [प्र०] हे भगवन् ! *ज्ञानावरणीयोदय (उदयप्राप्त ज्ञानावरणीय) कर्मनो वंध केटला प्रकारनो कह्यो छे ? [उ०] हे गौतम ! पूर्वनी पेठे त्रण प्रकारनो कह्यो छे. ए प्रमाणे नैरयिको अने यावत्-वैमानिकोने पण वंध कहेवो. एम यावत्-अंतरायोदय कर्मनो वंध पण जाणवो.

ज्ञानावरणीयोदय कर्मनो वन्ध.

६. [प्र०] हे भगवन् ! (उदय प्राप्त) स्त्रीवेदनो वंध केटला प्रकारनो कह्यो छे ? [उ०] हे गौतम ! पूर्व प्रमाणे त्रण प्रकारनो कह्यो छे.

स्त्रीवेदनो वन्ध.

७. [प्र०] हे भगवन् ! असुरकुमारोने (उदय प्राप्त) स्त्रीवेदनो वंध केटला प्रकारनो कह्यो छे ? [उ०] हे गौतम ! पूर्वनी पेठे त्रण प्रकारनो कह्यो छे, ए प्रमाणे यावत्-वैमानिको सुधी जाणवुं. विशेष ए के, जेने स्त्रीवेद होय तेने ते कहेवो. एम पुरुषवेद अने नपुंसकवेद संबंधे पण ए प्रमाणे यावत्-वैमानिको सुधी कहेवुं. विशेष ए के जेने जे वेद होय तेने ते कहेवो.

८. [प्र०] हे भगवन् ! दर्शनमोहनीयकर्मनो वंध केटला प्रकारनो कह्यो छे ? [उ०] हे गौतम ! पूर्व प्रमाणे त्रण प्रकारनो कह्यो छे. ए प्रमाणे निरंतर यावत्-वैमानिको सुधी कहेवुं. तथा ए रीते चारित्रमोहनीय संबंधे पण यावत्-वैमानिको सुधी कहेवुं. ए क्रम वडे औदारिकशरीर, यावत्-कर्मणशरीरनो, आहार, संज्ञा, यावत्-परिग्रह संज्ञानो, कृष्णलेस्या, यावत्-शुक्ललेस्यानो, सम्यग्दृष्टि, मिथ्यादृष्टि अने सम्यग्मिथ्यादृष्टिनो, मतिज्ञाननो, यावत्-केवलज्ञाननो, मतिअज्ञाननो, श्रुतअज्ञाननो अने विभंगज्ञाननो, तथा ए प्रमाणे मतिज्ञानना विषयनो, यावत्-केवलज्ञानना विषयनो, मतिअज्ञानना विषयनो, श्रुतअज्ञानना विषयनो, अने विभंगज्ञानना विषयनो, ए वधानो वंध हे भगवन् ! केटला प्रकारनो कह्यो छे ? [उ०] ए वधानो वंध त्रण प्रकारनो कह्यो छे, अने ते वधा संबंधे चोवीश चोवीश दंडको कहेवा. विशेष ए के, जेने जे होय ते तेने कहेवुं. यावत्-[प्र०] हे भगवन् ! वैमानिकोने विभंगज्ञानना विषयनो वंध केटला प्रकारनो कह्यो छे ? [उ०] हे

दर्शनमोहनीय-कर्मनो वन्ध.

* १ उदय प्राप्त. ज्ञानावरणीय कर्मनो वन्ध पूर्वकाळनी अपेक्षाए जाणवो, २ अथवा ज्ञानावरणीयपणे जेनो उदय छे एवा कर्मनो वन्ध समजवो, केमके कर्म विपाक अने प्रदेश ए वन्ध रूपे वेदाय छे, माटे अहिं विपाकोदयरूपे वेदवा लायक कर्मनो वन्ध ग्रहण करवो, ३ अथवा ज्ञानावरण कर्मना उदयमा जे कर्म बंधाय अथवा वेदाय ते कर्मनो वन्ध जाणवो-आ त्रण विकल्पो टीकाकारे जणाव्या छे.

† पूर्वे कर्मनो आत्मानी साथे सवन्ध ते वन्ध एम कहेलुं छे, पण अहिं कर्मपुद्गल के इतर पुद्गलोनो आत्मानी साथे संवन्ध ते वन्ध एम ल्हए तो औदारिकादि शरीर, आहारादिसंज्ञानक कर्म अने कृष्णादि लेस्यानो वन्ध होइ शके, पण दृष्टि, ज्ञान, अज्ञान अने तेना विषयनो वन्ध केम होइ शके ? कारण के ते यथा अपौद्गलिक छे, परन्तु अहिं वन्धनो अर्थ सवन्ध मात्र विवक्षित छे, तेथी सम्यग्दृष्टि इत्यादिनो जीवप्रयोगादि वन्ध घटी शके छे.

વિસયસ્સ કદ્ધિદે વંધે પન્નત્તે ? [૩૦] ગોયમા ! તિવિદે વંધે પન્નત્તે, તં જહા—જીવપ્પયોગવંધે, અણંતરયંધે, પરંપરયંધે । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! [ત્તિ] જાવ—વિહરતિ ।

વીસદ્દમે સપ્પ સત્તમો ઉદ્દેમો સમત્તો ।

ગૌતમ ! પ્રણ પ્રકારનો કાસો છે, તે આ પ્રમાણે—જીવપ્રયોગવંધ, અનંતરવંધ અને પરંપરવંધ. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, તે એમજ ! તે એમજ છે.’ એમ કહી યાવત્—વિહરે છે.

વીશમા શતકમાં સપ્તમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

અટ્ટમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] કદ્ધ નં મંતે ! કમ્મભૂમીઓ પન્નત્તાઓ ? [૩૦] ગોયમા ! પન્નરસ કમ્મભૂમીઓ પન્નત્તાઓ, તં તહા—પંચ મર-હાદં, પંચ પરચયાદં, પંચ મહાવિદેહાદં ।

૨. [પ્ર૦] કત્તિ નં મંતે ! અકમ્મભૂમીઓ પન્નત્તાઓ ? [૩૦] ગોયમા ! તીસં અકમ્મભૂમીઓ પન્નત્તાઓ, તં જહા—પંચ દેમવયાદં, પંચ દેરપ્પવયાદં, પંચ હરિવાસાદં, પંચ રમ્મગવાસાદં, પંચ દેવકુરાદં, પંચ ઉત્તરકુરાદં ।

૩. [પ્ર૦] પ્પયાસુ નં મંતે ! તીસાસુ અકમ્મભૂમીસુ અનિય ઉસ્સપ્પિણીતિ વા ઓસપ્પિણીતિ વા ? [૩૦] નો તિણ્ટે સમટ્ટે ।

૪. [પ્ર૦] પ્પસુ નં મંતે ! પંચસુ મરહેસુ પંચસુ પરચપ્પસુ અનિય ઉસ્સપ્પિણીતિ વા ઓસપ્પિણીતિ વા ? [૩૦] હંતા અનિય । પ્પસુ નં પંચસુ મહાવિદેહેસુ નેવતિય ઉસ્સપ્પિણી, નેવતિય ઓસપ્પિણી, અવટ્ટિપ્પ નં તત્થ કાલે પન્નત્તે સમ્પણાસો ! ।

૫. [પ્ર૦] પ્પસુ નં મંતે ! પંચસુ મહાવિદેહેસુ અરહંતા મગવંતો પંચમહદ્ધદ્ધયં સપડિકમ્પનં ધમ્મં પન્નવયંતિ ? [૩૦] નો તિણ્ટે સમટ્ટે । પ્પસુ નં મંતે ! પંચસુ મરહેસુ, પંચસુ પરચપ્પસુ, પુરિમ—પચ્ચિમગા ડુવે અરહંતા મગવંતો પંચમહદ્ધદ્ધયં (પંચા-ણ્ણદ્ધયં) સપડિકમ્પનં ધમ્મં પન્નવયંતિ, અવસેસા નં અરહંતા મગવંતો ચાહજ્ઞામં ધમ્મં પન્નવયંતિ । પ્પસુ નં પંચસુ મહાવિ-દેહેસુ અરહંતા મગવંતો ચાહજ્ઞામં ધમ્મં પન્નવયંતિ ।

૬. [પ્ર૦] જંબુદ્વીપે નં મંતે ! દ્વીપે મારટે વાસે ઇમીસે ઓસપ્પિણીપ કતિ તિન્થગરા પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! ચહર્યાસં તિન્થગરા પન્નત્તા, તંજહા—ઉસમ—અજિય—સંમવ—અમિનંદન—સુમતિ—સુપ્પમ—સુપાસ—સસિ—પુપ્ફદંત—સીયલ—સેઝંસ—વાસુ-

અષ્ટમ ઉદ્દેશક.

વર્તનમૂમિ. ૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કર્મમૂમિઓ કેટલી કહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! પંદર કર્મમૂમિઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે—પાંચ મરત, પાંચ દેવવત અને પાંચ મહાવિદેહ.

અવર્તનમૂમિ. ૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અકર્મમૂમિઓ કેટલી કહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ત્રીણ અકર્મમૂમિઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે—પાંચ દેમવત, પાંચ દેરપ્પવત, પાંચ હરિવર્ષ, પાંચ રમ્યકવર્ષ, પાંચ દેવકુરુ અને પાંચ ઉત્તરકુરુ.

અવર્તનમૂમિમા ઉત્ત-
ર્પિણી અને અવસર્પિ-
ણીના કાળ હોય ?

મરત અને દેવવતમા
કાળ

મહાવિદેહમા વર્તનનો
ઉપદેશ

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ ત્રીણ અકર્મમૂમિઓમાં ઉત્તર્પિણી અને અવસર્પિણીરૂપ કાળ છે ? [૩૦] એ અર્થ સમર્થ નથી.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ પાંચ મરતોમા અને પાંચ દેવવતોમાં ઉત્તર્પિણી અને અવસર્પિણીરૂપ કાળ છે ? [૩૦] હા છે. [પ્ર૦] એ પાંચ મહાવિદેહમા ઉત્તર્પિણી અને અવસર્પિણી કાળ છે ? [૩૦] નથી. હે આયુષ્માન્ શ્રમણ ! ત્યાં એકરૂપે અવસ્થિત કાળ કાસો છે.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ પાંચ મહાવિદેહોમા અરહંત મગવંતો પાંચ મહાવ્રતવાળા અને પ્રતિક્રમણ સહિત વર્તનનો ઉપદેશ કરે છે ? [૩૦] એ અર્થ સમર્થ નથી. પરંતુ એ પાંચ મરતોમા અને પાંચ દેવવતોમા પહેલા અને છેલ્લા એ વે અરહંત મગવંતો પાંચમહાવ્રતવાળા (અને પાંચ અણુવ્રતવાળા) તથા પ્રતિક્રમણસહિત વર્તનનો ઉપદેશ કરે છે, વાકીના અરહંત મગવંતો ચારમહાવ્રતવાળા વર્તનનો ઉપદેશ કરે છે. વળી એ પાંચ મહાવિદેહોમા પણ અરહંત મગવંતો ચારમહાવ્રતવાળા વર્તનનો ઉપદેશ કરે છે.

ભાગવતમાં
લીધેલો

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જંબુદ્વીપ નામે દ્વીપના ભારતવર્ષમાં આ અવસર્પિણીમાં કેટલા તીર્થકરો યયા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ત્રીણ તીર્થકરો યયા છે, તે આ પ્રમાણે—૧ ઋષભ, ૨ અજિત, ૩ સંમવ, ૪ અમિનંદન, ૫ સુમતિ, ૬ સુપ્પમ, ૭ સુપાર્થ, ૮ શક્તી-

પુજા-વિમલ-અનંત-ધમ્મ-સંતિ-કુંથુ-અર-મહિ-મુણિસુદ્ધય-નમિ-નેમિ-પાસ-ચન્દ્રમાણા ૨૪ ।

૭. [પ્ર૦] ઇપ્સિ ણં મંતે ! ચડવીસાપ તિત્થગરાણં કતિ જિણંતરા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! તેવીસં જિણંતરા પન્નત્તા ।

૮. [પ્ર૦] ઇપ્સિ ણં મંતે ! તેવીસાપ જિણંતરેસુ કરસ કહિં કાલિયસુયસ્સ વોચ્છેદે પન્નત્તે ? [ઉ૦] ગોયમા ! ઇપ્સુ ણં તેવીસાપ જિણંતરેસુ પુરિમપચ્છિમપ્પસુ અટ્ટસુ ૨ જિણંતરેસુ ઇત્થ ણં કાલિયસુયસ્સ અવોચ્છેદે પન્નત્તે, મચ્છિમપ્પસુ સત્તસુ જિણંતરેસુ ઇત્થ ણં કાલિયસુયસ્સ વોચ્છેદે પન્નત્તે, સઘત્થ વિ ણં વોચ્છિન્ને દિટ્ઠિવાપ ।

૯. [પ્ર૦] જંબુદ્વીપે ણં મંતે ! દ્વીપે ભારહે વાસે ઇમીસે ઓસપ્પિનીપ દેવાણુપ્પિયાણં કેવતિયં કાલં પુદ્ધગપ અણુસજ્જિસ્સતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જંબુદ્વીપે ણં દ્વીપે ભારહે વાસે ઇમીસે ઓસપ્પિનીપ મમં ઇમં વાસસહસ્સં પુદ્ધગપ અણુસજ્જિસ્સતિ ।

૧૦. [પ્ર૦] જહા ણં મંતે ! જંબુદ્વીપે દ્વીપે ભારહે વાસે ઇમીસે ઓસપ્પિનીપ દેવાણુપ્પિયાણં ઇમં વાસસહસ્સં પુદ્ધગપ અણુસજ્જિસ્સતિ, તહા ણં મંતે ! જંબુદ્વીપે દ્વીપે ભારહે વાસે ઇમીસે ઓસપ્પિનીપ અવસેસાણં તિત્થગરાણં કેવતિયં કાલં પુદ્ધગપ અણુસજ્જિત્થા ? [ઉ૦] ગોયમા ! અત્થેગતિયાણં સંખેજ્ઞં કાલં, અત્થેગદયાણં અસંખેજ્ઞં કાલં ।

૧૧. [પ્ર૦] જંબુદ્વીપે ણં મંતે ! દ્વીપે ભારહે વાસે ઇમીસે ઓસપ્પિનીપ દેવાણુપ્પિયાણં કેવતિયં કાલં તિત્થે અણુસજ્જિસ્સતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જંબુદ્વીપે દ્વીપે ભારહે વાસે ઇમીસે ઓસપ્પિનીપ મમં ઇમવીસં વાસસહસ્સાઈ તિત્થે અણુસજ્જિસ્સતિ ।

૧૨. [પ્ર૦] જહા ણં મંતે ! જંબુદ્વીપે દ્વીપે ભારહે વાસે ઇમીસે ઓસપ્પિનીપ દેવાણુપ્પિયાણં ઇક્કવીસં વાસસહસ્સાઈ તિત્થં અણુસજ્જિસ્સતિ તહા ણં મંતે જંબુદ્વીપે દ્વીપે ભારહે વાસે આગમેસ્સાણં ચરિમતિત્થગરસ્સ કેવતિયં કાલં તિત્થે અણુસજ્જિસ્સતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જાવતિપ્પ ણં ઉસમસ્સ અરહ્ઓ કોસલિયસ્સ જિણપરિયાપ્પ ઇવદયાઈ સંખેજ્ઞાઈ આગમેસ્સાણં ચરિમતિત્થગરસ્સ તિત્થે અણુસજ્જિસ્સતિ ।

૧૩. [પ્ર૦] તિત્થં મંતે ! તિત્થં તિત્થગરે તિત્થં ? [ઉ૦] ગોયમા ! અરહા તાવ નિયમં તિત્થકરે, તિત્થં પુણ ચાડવન્ના-ઇન્ને સમણસંધો, તં જહા-સમણા, સમણીઓ, સાવયા, સાવિયાઓ ।

ચન્દ્રપ્રભ, ૯ પુષ્પદંત—સુવિધિ, ૧૦ શીતલ, ૧૧ શ્રેયાંસ, ૧૨ વાસુપૂજ્ય, ૧૩ વિમલ, ૧૪ અનંત, ૧૫ ધર્મ, ૧૬ શાંતિ, ૧૭ કુંથુ, ૧૮ અર, ૧૯ મહિ, ૨૦ મુનિસુવ્રત, ૨૧ નમિ, ૨૨ નેમિ, ૨૩ પાર્શ્વ અને ૨૪ વર્ધમાન.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ ચોવીશ તીર્થકરોના કેટલા અંતરો કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ત્રેવીશ અંતરો કહ્યા છે.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ જિનોના ત્રેવીશ અંતરોમાં કયા જિનના અંતરમાં *કાલિકશ્રુતનો વિચ્છેદ કહ્યો છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એ ત્રેવીશ જિનાતરોમાં પહેલા અને છેલ્લા આઠ આઠ જિનાતરોમાં કાલિકશ્રુતનો અવિચ્છેદ કહ્યો છે, અને વચલા સાત જિનાતરોમાં કાલિકશ્રુતનો વિચ્છેદ કહ્યો છે. દષ્ટિવાદનો વિચ્છેદ તો વધાય જિનાતરોમાં કહ્યો છે.

ચોવીશ જિનના
અંતરો
માં
કાલિક શ્રુતનો
વિચ્છેદ અને
અવિચ્છેદ.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જંબુદ્વીપ નામે દ્વીપના ભારતવર્ષમાં આ અવસર્પિણીમાં આપ દેવાનુપ્રિયનું પૂર્વગત શ્રુત કેટલા કાલ સુધી રહેશે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જંબુદ્વીપ નામે દ્વીપના ભારતવર્ષમાં આ અવસર્પિણી કાલમાં મારું પૂર્વગત શ્રુત એક હજાર વર્ષ સુધી રહેશે.

પૂર્વગત શ્રુતની સ્થિતિ

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જેમ જંબુદ્વીપ નામે દ્વીપના ભારતવર્ષમાં આ અવસર્પિણી કાલમાં આપ દેવાનુપ્રિયનું પૂર્વગત શ્રુત એક હજારવર્ષ સુધી રહેશે તેમ વાકી વધા તીર્થકરોનું પૂર્વગત શ્રુત કેટલા કાલ સુધી રહ્યું હતું ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કેટલાક તીર્થકરોનું સંખ્યાતા કાલ સુધી અને કેટલાક તીર્થકરોનું અસંખ્યાતા કાલ સુધી પૂર્વગત શ્રુત રહ્યું હતું.

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જંબુદ્વીપ નામે દ્વીપના ભારતવર્ષમાં આ અવસર્પિણીકાલમાં આપ દેવાનુપ્રિયનું તીર્થ કેટલા કાલ સુધી રહેશે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જંબુદ્વીપ નામે દ્વીપના ભારત વર્ષમાં આ અવસર્પિણી કાલમાં મારું તીર્થ એકવીશ હજાર વર્ષ સુધી રહેશે.

તીર્થની સ્થિતિ.

૧૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જેમ જંબુદ્વીપ નામે દ્વીપના ભારતવર્ષમાં આ અવસર્પિણીકાલમાં આપ દેવાનુપ્રિયનું તીર્થ એકવીશ હજાર વર્ષ સુધી રહેશે તેમ હે ભગવન્ ! જંબુદ્વીપના ભારતવર્ષમાં ભાવી તીર્થકરોમાંના છેલ્લા તીર્થકરનું તીર્થ કેટલા કાલ સુધી રહેશે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કોશલદેશના ઋષભ દેવ અહંતનો જેટલો જિનપર્યાય કહ્યો છે, તેટલા (હજાર વર્ષન્યૂન લાખ પૂર્વ) વર્ષ સુધી ભાવી તીર્થકરોમાંના છેલ્લા તીર્થકરનું તીર્થ રહેશે.

ભાવી છેલ્લા તીર્થકર-
ના તીર્થની સ્થિતિ.

૧૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તીર્થ એ તીર્થ છે કે તીર્થકર તીર્થ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અહંત તો અવશ્ય તીર્થકર છે, (પણ તીર્થ નથી.) પરંતુ ચાર પ્રકારનો શ્રમણ પ્રધાન સંઘ-૧ સાધુ, ૨ સાધ્વી, ૩ શ્રાવક અને ૪ શ્રાવિકા તે તીર્થ રૂપ છે.

તીર્થ અને તીર્થકર

૧૪. [પ્ર૦] પવચનં મંતે ! પવચનં, પાવચની પવચનં ? [ઉ૦] ગોયમા ! અરહા તાવ નિયમં પાવચની, પવચનં પુન દુષ્કા-લસંગે ગણિપિટગે, તં જહા-આચારો, જાવ-દિટ્ઠિચાસો ।

૧૫. [પ્ર૦] જે ઇમે મંતે ! ડગ્ગા, મોગા, રાહના, રક્ષાગા, નાયા, કોરદ્વા પપ્ પં અસ્સિ ધમ્મે યોગાહંતિ, અસ્સિ ૦ ૨ યોગાદિત્તા અટ્ઠવિદં કમ્મરયમલં પવાહંતિ, અટ્ઠ ૦ ૨ પવાહિત્તા તથો પચ્છા સિજ્ઞંતિ, જાવ-અંતં કરંતિ ? [ઉ૦] હંતા ગોયમા ! જે ઇમે ડગ્ગા મોગા તં ચેવ જાવ-અંતં કરંતિ, અત્યેગદ્વયા અન્નયરેસુ દેવલોપસુ દેવચાપ ઉવચત્તારો મવંતિ ।

૧૬. [પ્ર૦] કદ્ધવિહા પં મંતે ! દેવલોયા પદ્ધત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ચડધિદ્ધા દેવલોયા પદ્ધત્તા, તંજહા-મવણવાસી, વાણમંતરા, જોતિસિયા વેમાણિયા । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ ।

વીસદ્દમે સપ્ અટ્ઠમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

પ્રવચન અને પ્રવચની

૧૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પ્રવચન એ પ્રવચન છે, કે પ્રવચનો એ પ્રવચન છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અહંત તો અવશ્ય પ્રવચનો (પ્રવચનના ઉપદેશક) છે, (પણ પ્રવચન નથી.) અને દ્વાદશાંગગણિપિટક (આચારાદિ) પ્રવચન છે, તે આ પ્રમાણે-૧ આચારાંગ યાવત્-૧૨ દૃષ્ટિવાદ.

વગરે ક્ષત્રિયોનો
ધર્મના પ્રવેશ.

૧૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જે આ ઉગ્રકુલના, મોગકુલના, રાજન્યકુલના, રક્ષાકુલના, જાતકુલના અને કૌરવ્યકુલના ક્ષત્રીયો, એ વગર આ ધર્મમાં પ્રવેશ કરે છે અને પ્રવેશ કરીને આઠ પ્રકારના કર્મરૂપ રજોમલને ધુણે છે, ત્યાર પછી તેઓ સિદ્ધ થાય છે, યાવત્-સર્વે દુઃખોનો અંત કરે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! હા, જે આ ઉગ્રકુલ વગરેના ક્ષત્રિયો છે તે યાવત્-સર્વ દુઃખોનો અંત કરે છે, અને કેટલાક કોઈપણ દેવલોકોમાં દેવપણે ઉત્પન્ન થાય છે.

દેવલોચના પ્રકાર.

૧૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! દેવલોકો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! દેવલોકો ચાર પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-૧ મવનવાસી, ૨ વાનવ્યંતર, ૩ જ્યોતિષિક અને ૪ વૈમાનિક. હિ મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે.'

વીશમા શતકમાં અષ્ટમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

નવમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] કદ્ધવિહા પં મંતે ! ચારણા પદ્ધત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ડુવિહા ચારણા પદ્ધત્તા, તં જહા-વિજ્ઞાચારણા ય જંઘાચારણા ય ।

૨. [પ્ર૦] સે કેણદ્દેણં મંતે ! एवं बुद्धि-‘વિજ્ઞાચારણા’ ૨ ? [ઉ૦] ગોયમા ! તસ્સ પં હદ્ધંહદ્ધેણં અનિન્નિચ્છેણં તવોકમ્મેણં વિજ્ઞાપ ઉત્તરગુણલહિં સમમાણસ્સ વિજ્ઞાચારણલહી નામં લહી સમુપ્પજ્ઞદ્ધ, સે તેણદ્દેણં જાવ-વિજ્ઞાચારણા ૨ ।

૩. [પ્ર૦] વિજ્ઞાચારણસ્સ પં મંતે ! કદ્ધં સીદ્ધા ગતી, કદ્ધં સીદ્ધિ ગતિવિસપ્ પદ્ધત્તે ? [ઉ૦] ગોયમા ! અયન્નં જંબુદ્વીપે દ્વીપે જાવ-કિંચિવિસેસાદિપ્ પરિક્ષેવેણં । દેવે પં મહદ્દીપ જાવ-મદ્દેસક્ષે જાવ-‘દ્વિનામેવ’ત્તિકદ્ધુ કેવલકપ્પં જંબુદ્વીપં દ્વીપં તિદ્ધિ અચ્છરાનિવાપદિં તિન્નવુત્તો અણુપરિયદિત્તા પં હદ્ધમાગચ્છેજ્ઞા, વિજ્ઞાચારણસ્સ પં ગોયમા ! તદ્ધા સીદ્ધા ગતી, તદ્ધા સીદ્ધિ ગતિવિસપ્ પદ્ધત્તે ।

નવમ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ચારણો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ચારણો વે પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-
*વિદ્યાચારણ અને જંઘાચારણ.

૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! વિદ્યાચારણ મુનિને ‘વિદ્યાચારણ’ એમ શા હેતુથી કહેવાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! નિરંતર હદ્ધ હદ્ધના તપ-કર્મવદ્ધે અને પૂર્વગતશ્રુતરૂપ વિદ્યાવદ્ધે ઉત્તરગુણલધ્વિ-તપોલધ્વિને પ્રાપ્ત થયેલા મુનિને વિદ્યાચારણ નામે લધ્વિ ઉત્પન્ન થાય છે, માટે તે કારણથી તે યાવત્-વિદ્યાચારણ મુનિને ‘વિદ્યાચારણ’ કહેવાય છે.

૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! વિદ્યાચારણની કેવી શીઘ્ર ગતિ હોય, અથવા તેનો ગતિવિષય કેટલો શીઘ્ર હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! આ જંબુદ્વીપ નામે દ્વીપની યાવત્-ક્રાંતક વિશેષાધિક [ત્રણ લાખ, સોઠ હજાર બસો સત્તાવીશ યોજન] પરિધિ છે, તે સંપૂર્ણ જંબુદ્વીપને કોઈપણ મહદ્ધિક યાવત્-મોટા મુખવાળો દેવ યાવત્-‘આ ફરં છું’ એમ કહી ત્રણ ચપટી વગાડે તેટલી વારમાં ત્રણવાર ફરીને પાછો શીઘ્ર આવે, હે ગૌતમ ! વિદ્યાચારણની તેવી શીઘ્ર ગતિ અને તેવા પ્રકારનો શીઘ્ર ગતિનો વિષય કહ્યો છે.

૧ * ચરણ-આકાશમાં લઘ્વિયથી અતિશય ગમન કરવાના શક્તિ-શાક્તિ મુનિને ચારણ કહે છે, તેના વે પ્રકાર છે-વિદ્યા-પૂર્વગત શ્રુતશ્રાવ ગમન કરવાની લઘ્વિને પ્રાપ્ત થયેલે વિદ્યાચારણ અને જંઘાના વ્યાપારથી ગમન કરવાની લઘ્વિવાળા જંઘાચારણ કહેવાય છે.

ચારણ મુનિના
પ્રકાર અને તેનું
માનવ્ય.

વિદ્યાચારણ કહેવાય
ચારણ

વિદ્યાચારણની શીઘ્ર
ગતિ.

૪. [પ્ર૦] વિજ્ઞાચારણસ્સ ણં મંતે ! તિરિયં કેવતિયં ગતિવિસય પન્નત્તે ? [ઉ૦] ગોયમા ! સે ણં ઇથો ઇમેણં ઉપ્પાવણં માણુસુત્તરે પઘ્વણ સમોસરણં કરેતિ, માણુ ૨ કરેત્તા તર્હિં ચેદ્ધયાઈ વંદતિ, તર્હિં ૨ વંદિત્તા વિતિયણં ઉપ્પાવણં નંદીસરવરે દીવે સમોસરણં કરેતિ, નંદીસ ૨ કરેત્તા તર્હિં ચેદ્ધયાઈ વંદતિ, તર્હિં ૨ વંદિત્તા તથો પડિનિયત્તિ, તથો પડિનિયત્તિત્તા ઇહમાગચ્છહ, આગચ્છિત્તા ઇહ ચેદ્ધયાઈ વંદતિ । વિજ્ઞાચારણસ્સ ણં ગોયમા ! તિરિયં ઇવતિય ગતિવિસય પન્નત્તે ।

૫. [પ્ર૦] વિજ્ઞાચારણસ્સ ણં મંતે ! ઉહં કેવતિય ગતિવિસય પન્નત્તે ? [ઉ૦] ગોયમા ! સે ણં ઇથો ઇમેણં ઉપ્પાવણં નંદણવણે સમોસરણં કરેહ, નંદ ૨ કરેત્તા તર્હિં ચેદ્ધયાઈ વંદતિ, તર્હિં ૨ વંદિત્તા વિતિયણં ઉપ્પાવણં પંડગવણે સમોસરણં કરેહ, પંડગ ૨ કરેત્તા તર્હિં ચેદ્ધયાઈ વંદહ, તર્હિં ૨ વંદિત્તા તથો પડિનિયત્તિ, તથો પડિનિયત્તિત્તા ઇહમાગચ્છહ, ઇહ-માગચ્છિત્તા ઇહં ચેદ્ધયાઈ વંદતિ । વિજ્ઞાચારણસ્સ ણં ગોયમા ! ઉહં ઇવતિય ગતિવિસય પન્નત્તે । સે ણં તસ્સ ઠાણસ્સ અણાલો-હય-પડિકંતે કાલં કરેતિ, તત્થિ તસ્સ આરાહણા, સે ણં તસ્સ ઠાણસ્સ આલોહયપડિકંતે કાલં કરેતિ અત્થિ તસ્સ આરાહણા ।

૬. [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં મંતે ! એવં વુચ્છહ-‘જંઘાચારણા’ ૨ ? [ઉ૦] ગોયમા ! તસ્સ ણં અટ્ટમંઅટ્ટમેણં અનિચ્છિત્તેણં તવો-કમ્મેણં અપ્પાણં ભાવેમાણસ્સ જંઘાચારણલહ્હી નામ લહ્હી સમુપ્પજ્જતિ, સે તેણટ્ટેણં જાવ-જંઘાચારણા ૨ ।

૭. [પ્ર૦] જંઘાચારણસ્સ ણં મંતે ! કહં સીહા ગતી, કહં સીહે ગતિવિસય પન્નત્તે ? [ઉ૦] ગોયમા ! અયન્નં જંબુદીવે દીવે૦ એવં જહેવ વિજ્ઞાચારણસ્સ, નવરં તિસચ્છુત્તો અણુપરિયટ્ઠિત્તા ણં હઘ્મમાગચ્છેજ્ઞા, જંઘાચારણસ્સ ણં ગોયમા ! તહા સીહા ગતી, તહા સીહે ગતિવિસય પન્નત્તે, સેસં તં ચેવ ।

૮. [પ્ર૦] જંઘાચારણસ્સ ણં મંતે ! તિરિયં કેવતિય ગતિવિસય પન્નત્તે ? [ઉ૦] ગોયમા ! સે ણં ઇથો ઇમેણં ઉપ્પાવણં રુચગવરે દીવે સમોસરણં કરેતિ, રુચગ ૨ કરેત્તા તર્હિં ચેદ્ધયાઈ વંદહ, તર્હિં ૨ વંદિત્તા તથો પડિનિયત્તમાણે વિતિયણં ઉપ્પાવણં નંદીસરવરદીવે સમોસરણં કરેતિ, નંદી ૨ કરેત્તા તર્હિં ચેદ્ધયાઈ વંદહ, તર્હિં ૨ વંદિત્તા ઇહમાગચ્છહ, આગચ્છિત્તા ઇહં ચેદ્ધયાઈ વંદહ, જંઘાચારણસ્સ ણં ગોયમા ! તિરિયં ઇવતિય ગતિવિસય પન્નત્તે ।

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વિદ્યાચારણની તિર્યગ્ગતિનો વિષય કેટલો કહ્યો છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે વિદ્યાચારણ એક ઉત્પાત-પગલાવડે માનુષોત્તર પર્વત ઉપર સમવસરણ (સ્થિતિ) કરે-ત્યાં જાય ૧, ત્યાં જઈને ત્યાં રહેલા ચૈત્યોને વાદે, વાદીને ત્યાંથી વીજા ઉત્પાતવડે નંદીશ્વરદ્વીપમાં સમવસરણ-સ્થિતિ કરે ૨, ત્યાં રહેલા ચૈત્યોને વાદી પછી ત્યાંથી પાછો વળી અહિં આવે ૩, અને અંહિના ચૈત્યો વાદે. હે ગૌતમ ! વિદ્યાચારણની તિર્યગ્ ગતિનો વિષય એટલો કહ્યો છે.

વિદ્યાચારણની તિર્યગ્ગતિનો વિષય.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વિદ્યાચારણનો ઊર્ધ્વ ગતિનો વિષય કેટલો કહ્યો છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે વિદ્યાચારણ એક ઉત્પાતવડે નંદન-વનમા સમવસરણ કરે ૧, ત્યાં રહેલા ચૈત્યોને વાંદે, પછી વીજા ઉત્પાતવડે પાંડુકવનમાં સમવસરણ કરે ૨, ત્યાં રહેલાં ચૈત્યોને વાંદે, પછી ત્યાંથી પાછો આવી અહિં રહેલા ચૈત્યોને વાંદે ૩. હે ગૌતમ ! વિદ્યાચારણનો ઊર્ધ્વ ગતિનો વિષય એટલો કહ્યો છે. વળી હે ગૌતમ ! જો તે વિદ્યાચારણ, ગમનાગમન સંવંધી પાપસ્થાનકને આલેખ્યા કે પ્રતિક્રમ્યા સિવાય કાઠ કરે તો તે આરાધક થતો નથી*, અને જો તે સ્થાનને આલેખી તથા પ્રતિક્રમી કાઠ કરે તો તે આરાધક થાય છે.

વિદ્યાચારણનો ઊર્ધ્વગતિનો વિષય.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જંઘાચારણને ‘જંઘાચારણ’ શા હેતુથી કહેવાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! નિરંતર અટ્ટમ અટ્ટમના તપકર્મવડે આત્માને ભાવતા મુનિને જંઘાચારણ નામે લઘ્વિ ઉત્પન્ન થાય છે. માટે તે હેતુથી જંઘાચારણને ‘જંઘાચારણ’ એમ કહેવાય છે.

જંઘાચારણ શાથી કહેવાય છે ?

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જંઘાચારણની કેવી શીઘ્ર ગતિ હોય છે, યા તો તેનો ગતિવિષય કેટલો શીઘ્ર હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! આ જંબુદ્વીપ નામે દ્વીપની પરિધિ-ઇત્યાદિ જેમ વિદ્યાચારણ સંવંધે કહ્યું છે તેમ અહિં કહેલું, પણ વિશેષ એ કે, [કોઈ મહર્ષિક દેવ] આ જંબુદ્વીપને યાવત્-ત્રણ ચપટી વગાડે એટલી વારમા એકવીસ વાર ફરીને શીઘ્ર આવે, હે ગૌતમ ! તેવી જંઘાચારણની શીઘ્ર ગતિ છે, યા તો તેનો ગતિવિષય એવો શીઘ્ર હોય છે, વાકી વધું તે પ્રમાણે જાણડું.

જંઘાચારણની ગતિ.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જંઘાચારણની તિર્યગ્ ગતિનો વિષય કેટલો કહ્યો છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જંઘાચારણ એક ઉત્પાતવડે રુચકવરદ્વીપમા સમવસરણ કરે ૧, પછી ત્યાં રહેલા ચૈત્યોને વાદે, વાંદી ત્યાંથી પાછા વળતા વીજા ઉત્પાતવડે નંદીશ્વરદ્વીપમાં સમવસરણ કરે ૨, પછી ત્યાંનાં ચૈત્યોને વાંદી, અહિં શીઘ્ર આવી અંહિના ચૈત્યોને વાદે ૩. હે ગૌતમ ! જંઘાચારણની તિર્યગ્ ગતિ યા તેનો તિર્યગ્ ગતિવિષય એટલો શીઘ્ર કહ્યો છે.

જંઘાચારણનો તિર્યગ્ ગતિવિષય.

૯. [પ્ર૦] જંઘાચારણસ્સ ણં મંતે ! ઉઠું કેવતિપ્પ ગતિવિસપ્પ પત્તસ્સે ? [ઉ૦] ગોયમા ! સે ણં દ્વથો ઇમેણં ઉપ્પાપ્પણં પંદ-ગવણે સમોસરણં કરેતિ, સં ૨ કરેત્તા તર્હિં ચેદ્ધયાદં વંદતિ, તર્હિં ૦ ૨ વંદિત્તા તત્તો પડિનિયત્તમાણે ચિત્તિપ્પણં ઉપ્પાપ્પણં નંદ-ગવણે સમોસરણં કરેતિ, નંદણ ૦ ૨ કરેત્તા તર્હિં ચેદ્ધયાદં વંદતિ, તર્હિં ૦ ૨ વંદિત્તા ઇદ્ધ આગચ્છદ્ધ, ઇદ્ધ ચેદ્ધયાદં વંદતિ, જંઘા-ચારણસ્સ ણં ગોયમા ! ઉઠું પવતિપ્પ ગતિવિસપ્પ પત્તસ્સે । સે ણં તસ્સ ટાણસ્સ અણાલોદ્ધયપડિકંતે કાલં કરેદ્ધ નત્થિ તસ્સ આરાહણા, સે ણં તસ્સ ટાણસ્સ આલોદ્ધયપડિકંતે કાલં કરેતિ અત્થિ તસ્સ આરાહણા । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! ત્તિ । જાવ—વિહરેદ્ધ ।

વીસદ્ધમે સપ્ત નવમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

જંઘાચારણનો ઉધ્વ
ગતિવિસપ્પ

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જંઘાચારણનો ગતિ અને ગતિવિસપ્પ ડુંચે કેટલો કણો છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જંઘાચારણ એક “ઉત્પાત-વડે પાડુક્કવનમા સમવસરણ કરે ૧, પછી લાના ચૈલો વાંદી, લાથી પાછા વળના વાંજા ઉત્પાતવડે નંદનવનમાં સમવસરણ કરે ૨, પછી લાના ચૈલો વાંદી લાથી અહિં આવી, અહિંના ચૈલોને વાડે ૩, હે ગૌતમ ! જંઘાચારણનો ગતિ યા ગતિવિસપ્પ ડુંચે એટલો કણો છે. વઘી જો તે જંઘાચારણ તે સ્થાનને આલોચ્યા કે પ્રતિક્રમ્યા સિવાય કાલ કરે તો તે આરાધક યતો નથી અને તે સ્થાનકને આલોચી કે પ્રતિક્રમી કાલ કરે તો તે આરાધક થાય છે. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.’ એમ કહી યાવત્—વિહરે છે.

વીસમા શતકમા નવમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

દસમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] જીવા ણં મંતે ! કિં સોવક્કમાડયા, નિરુવક્કમાડયા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જીવા સોવક્કમાડયા વિ નિરુવક્ક-માડયા વિ ।

૨. [પ્ર૦] નેરહ્યાણં—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નેરહ્યા નો સોવક્કમાડયા, નિરુવક્કમાડયા । एवं जाव—थणियकुमारा । पुढविकाइया जहा जीवा, एवं जाव—मणुस्सा । वाणमंतर—जोइसिय—वेमाणिया जहा नेरह्या ।

૩. [પ્ર૦] નેરહ્યા ણં મંતે ! કિં આતોવક્કમેણં ડવવજ્ઞંતિ, પરોવક્કમેણં ડવવજ્ઞંતિ, નિરુવક્કમેણં ડવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! આતોવક્કમેણં વિ ડવવજ્ઞંતિ, પરોવક્કમેણં વિ ડવવજ્ઞંતિ, નિરુવક્કમેણં વિ ડવવજ્ઞંતિ, एवं जाव—वेमाणियाणं ।

દશમ ઉદ્દેશક.

સોપક્રમ અને
નિરુપક્રમ આયુપ

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું જીવો સોપક્રમ આયુપવાળા હોય છે કે નિરુપક્રમ આયુપવાળા હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જીવો ‘સો-પક્રમ આયુપવાળા અને નિરુપક્રમ આયુપવાળા હોય છે.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું નૈરયિકો સોપક્રમ આયુપવાળા હોય છે કે નિરુપક્રમ આયુપવાળા હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! નૈર-યિકો સોપક્રમ આયુપવાળા હોતા નથી પણ નિરુપક્રમ આયુપવાળા હોય છે. એ પ્રમાણે યાવત્—સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું. પૃથિવીકાવિકો જીવોની પેઠે વસ્ત્ર પ્રકારના જાણવા. એ પ્રમાણે યાવત્—મનુષ્યો સુધી સમજવું. તેમજ વાનસ્પત્ય, જ્યોતિષિક અને વૈમાનિકોને નૈરયિકોની પેઠે (નિરુપક્રમ આયુપવાળા) જાણવા.

નૈરયિકોનો ઉત્પાદ
આત્મોપક્રમ, પરો
પક્રમ અને નિરુ-
પક્રમથી થાય છે ?

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું નૈરયિકો આત્મોપક્રમવડે—પોતે પોતાના વડે [પૂર્વભવના આયુપને] ઉપક્રમી—ઘટાડી ઉત્પન્ન થાય છે, પરોપક્રમવડે—અન્યવડે પૂર્વભવના આયુપને ઘટાડી ઉત્પન્ન થાય છે, કે નિરુપક્રમવડે—કોઈ પણ રીતે આયુપને ઘટાડ્યા સિવાય પૂરેપૂરું આયુપ ભોગવીને ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ આત્મોપક્રમવડે, પરોપક્રમવડે અને નિરુપક્રમવડે ઉત્પન્ન થાય છે. એ પ્રમાણે યાવત્—વૈમાનિકો સુધી જાણવું.

* વિદ્યાચારણનુ ગમન વે ઉત્પાતથી અને આગમન એક ઉત્પાતથી થાય છે અને જંઘાચારણનુ ગમન એક ઉત્પાતથી અને આગમન વે ઉત્પાતથી થાય છે તે લલ્લિધના સ્વભાવથી જાણવું અન્ય આચાર્યો આ સ્વચ્છે ઇચ્છું કહે છે કે વિદ્યાચારણની વિદ્યા આવવાના સમયે વધારે અભ્યાસવાળી થાય છે અને ગમનસમયે ટેવી હોતી નથી, તેથી એક ઉત્પાતથી અહિં આગમન થાય છે અને વે ઉત્પાતે ગમન થાય છે, પણ જંઘાચારણની લલ્લિધનો જેમ જેમ ઉપયોગ થાય છે તેમ તેમ તે અત્પમામર્થવાળી થાય છે માટે તે એક ઉત્પાતે ગમન કરે છે અને વે ઉત્પાતે અહિં આવે છે—ટીકા.

૧ † જેઓ અપ્રાપ્ત કાલે આયુપનો ક્ષય કરે છે તે સોપક્રમાયુપવાળા અને તે સિવાયના વાંજા નિરુપક્રમ આયુપવાળા કહેવાય છે. દેવો, નૈરયિકો, અસહ્યાત વર્ષના આયુપવાળા તિર્યક અને મનુષ્યો, ઉત્તમ પુરુષો તથા ચરમશરીરી નિરુપક્રમ આયુપવાળા હોય છે, અને વાંજીના સર્વ સંસારી જીવો સોપક્રમ આયુપવાળા અને નિરુપક્રમ આયુપવાળા હોય છે—ટીકા.

૪. [પ્ર૦] નેરહયા ણં મંતે ! કિં આશ્વક્રમેણં ઉઘટંતિ, પરોવક્રમેણં ઉઘટંતિ, નિરુવક્રમેણં ઉઘટંતિ ? [ઉ૦] ૧ ૩ । જે નો આશ્વક્રમેણં ઉઘટંતિ, નો પરોવક્રમેણં ઉઘટંતિ, નિરુવક્રમેણં ઉઘટંતિ, एवं जाव-थणियकुमार । पुढविकादया णणेण मणुस्सा तिसु उघटंति, सेसा जहा नेरहया, नवरं जोइसिय-वेमाणिया चयंति ।

નમ-

૫. [પ્ર૦] નેરહયા ણં મંતે ! કિં આહટ્ટીપ ઉવવજંતિ, પરિહટ્ટીપ ઉવવજંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! આહટ્ટીપ ઉવવજંતિ, ના પરિહટ્ટીપ ઉવવજંતિ, एवं जाव-वेमाणिया ।

૬. [પ્ર૦] નેરહયા ણં મંતે ! કિં આહટ્ટીપ ઉઘટંતિ, પરિહટ્ટીપ ઉઘટંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! આહટ્ટીપ ઉઘટંતિ, નો પરિહટ્ટીપ ઉઘટંતિ, एवं जाव-वेमाणिया, नवरं जोइसिया वेमाणिया य चयंतीति अभिलावो ।

૭. [પ્ર૦] નેરહયા ણં મંતે ! કિં આયકમ્મુણા ઉવવજંતિ, પરકમ્મુણા ઉવવજંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! આયકમ્મુણા ઉવવજંતિ, નો પરકમ્મુણા ઉવવજંતિ । एवं जाव-वेमाणिया । एवं उघट्टणादंडओ वि ।

૮. [પ્ર૦] નેરહયા ણં મંતે ! કિં આયપ્પઓગેણં ઉવવજંતિ, પરપ્પઓગેણં ઉવવજંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! આયપ્પઓગેણં ઉવવજંતિ, નો પરપ્પઓગેણં ઉવવજંતિ, एवं जाव-वेमाणिया, एवं उघट्टणादंडओ वि ।

૯. [પ્ર૦] નેરહયા ણં મંતે ! કિં કતિસંચિયા, અકતિસંચિયા, અવત્તઘગસંચિયા ? [ઉ૦] ગોયમા ! નેરહયા કતિસંચિયા વિ, અકતિસંચિયા વિ, અવત્તઘગસંચિયા વિ । [પ્ર૦] સે કેણેટ્ટુણં જાવ-અવત્તઘગસંચિયા વિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જે ણં નેરહયા સંઘેજ્જણં પવેસણણં પવિસંતિ તે ણં નેરહયા કતિસંચિયા, જે ણં નેરહયા અસંઘેજ્જણં પવેસણણં પવિસંતિ તે ણં નેરહયા

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું નૈરયિકો આત્મોપક્રમવડે ઉદ્ધર્તે-મરે છે, પરોપક્રમવડે ઉદ્ધર્તે છે કે નિરુપક્રમવડે ઉદ્ધર્તે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ આત્મોપક્રમવડે કે પરોપક્રમવડે ઉદ્ધર્તતા નથી, પણ નિરુપક્રમવડે ઉદ્ધર્તે છે. એ પ્રમાણે યાવત્-સ્થાનિતકુમારો સુધી જાણું. પૃથિવીકાયાકો અને યાવત્-મનુષ્યો ત્રણે-આત્મોપક્રમ, પરોપક્રમ અને નિરુપક્રમ-વડે ઉદ્ધર્તે છે. વાકી વધા નૈરયિકોની પેટે જાણવા. વિશેષ એ કે જ્યોતિષિકો અને વૈમાનિકો 'ચ્યવે છે' એમ કહેવું.

નૈરયિકોની ઉદ્ધર્તના આત્મોપક્રમથી પરોપક્રમથી કે નિરુપક્રમથી થાય છે ?

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકો આત્મદ્ધિ-પોતાના સામર્થ્ય-વડે ઉપજે છે કે પરદ્ધિ-વીજાના સામર્થ્ય-વડે ઉપજે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ પોતાના સામર્થ્યવડે ઉપજે છે, પણ વીજાના સામર્થ્યવડે ઉપજતા નથી. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી કહેવું.

નૈરયિકોનો ઉપાર આત્મશક્તિથી કે, પરની શક્તિથી ?

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું નૈરયિકો આત્મદ્ધિ પોતાના સામર્થ્ય-વડે ઉદ્ધર્તે છે કે અન્યના સામર્થ્યવડે ઉદ્ધર્તે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ આત્મશક્તિવડે ઉદ્ધર્તે છે પણ પરની શક્તિવડે ઉદ્ધર્તતા નથી. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણું. વિશેષ એ કે જ્યોતિષિક અને વૈમાનિકો 'ચ્યવે છે' એવો અભિલાપ-પાઠ કહેવો.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું નૈરયિકો પોતાના કર્મ વડે ઉત્પન્ન થાય છે કે વીજાના કર્મવડે ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ પોતાના કર્મવડે ઉત્પન્ન થાય છે, પણ વીજાના કર્મવડે ઉત્પન્ન થતા નથી. એ રીતે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણું. અને એ પ્રમાણે ઉદ્ધર્તનાનો દંડક પણ કહેવો.

નૈરયિકોના ઉત્પત્તિ સ્વરૂપથી કે અન્યના કર્મથી ?

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકો આત્મપ્રયોગ-આત્મપ્રયજ-વડે ઉત્પન્ન થાય છે, કે પરપ્રયોગવડે ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ આત્મપ્રયોગવડે ઉત્પન્ન થાય છે પણ પરપ્રયોગવડે ઉત્પન્ન થતા નથી. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણું. તથા ઉદ્ધર્તના દંડક પણ એ પ્રમાણે કહેવો.

નૈરયિકોના આત્મપ્રયોગથી કે પરપ્રયોગથી ?

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું નૈરયિકો કતિસંચિત-એકસમયે સંસ્થાતા ઉત્પન્ન થયેલા, અકતિસંચિત-એક સમયે અન્યથાતા ઉત્પન્ન થયેલા કે અવત્તઘગસંચિત-એકસમયે એક જ ઉત્પન્ન થયેલા હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! નૈરયિકો કતિસંચિત પણ છે, અકતિસંચિત પણ છે અને અવત્તઘગસંચિત પણ છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આ હેતુથી તેઓ યાવત્-અવત્તઘગસંચિત પણ હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જે નૈરયિકો નરકગતિમા એક સાથે સંસ્થાતા પ્રવેશ કરે છે તે કતિસંચિત છે, વળી જે નૈરયિકો અન્યથા

નૈરયિકોના કતિસંચિત, અકતિસંચિત કે અવત્તઘગસંચિત હોય છે ? નૈરયિકોના કતિસંચિત, અકતિસંચિત કે અવત્તઘગસંચિત હોય છે ?

૧-૧૦-૧૧ † જેઓ નીચી જાતિનાથી આવી એક સાથે સંસ્થાતા ઉત્પન્ન થાય છે તે કતિસંચિત, અસંસ્થાતા ઉત્પન્ન થાય છે તે અકતિસંચિત અને એક સાથે ઉત્પન્ન થાય છે તે અવત્તઘગસંચિત કહેવાય છે તેનાં વેધી મારી શીષ્યપ્રદેશિકા સુધી સમગ્રા વ્યવહાર થાય છે અને ત્યાર પછી અન્યથા વ્યવહાર થાય છે. તેનાં નારવો ત્રણ પ્રકારના છે, કારણ કે એક સમયે એકથી મારી અસંસ્થાતા સુધી ઉત્પન્ન થાય છે. પુથિવીશક્તિવાદી વાને ઘટ્ટોને અકતિસંચિત છે, જેને એક સમયે અસંસ્થાતા ઉત્પન્ન થાય છે સ્થિતિ વાદયોગીશક્તિનો અનન્તા ઉત્પન્ન થાય છે, પરંતુ મિશ્રતાથી જીવોથી વાદયોને ઉત્પન્ન થાય છે એની જ અતિ વિચાર હોવાથી તેઓ પણ અસંસ્થાતા જ ઉપજે છે. ઘટ્ટો અકતિસંચિત નથી, કારણ કે એક સાથે એકથી મારી સંસ્થાતા જ ઉત્પન્ન થાય છે.

૯. [પ્ર

ગવણે સમોસ્ત્રયા, જે નં નેરહ્યા એકપણં પવેસણણં પવિસંતિ તે નં નેરહ્યા અવત્તઘગસંચિયા, સે તેણટ્ટેણં ગોયમા ! જાવ-અવત્ત-ગવણે સન્ધેયા વિ । એવં જાવ-થણિયકુમારા વિ ।

ચારણસ્ ૧૦. [પ્ર૦] પુઢવિક્કાહયાણં પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! પુઢવિકાહ્યા નો કહસંચિયા, અકહસંચિયા, નો અવત્તઘગસં-ચારણતા । [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં એવં બુચ્છહ-જાવ-‘નો અવત્તઘગસંચિયા’ ? [ઉ૦] ગોયમા ! પુઢવિકાહ્યા અસંખેજ્જણં પવેસણણં જા પવિસંતિ સે તેણટ્ટેણં જાવ-નો અવત્તઘગસંચિયા, એવં જાવ-વણસ્સહકાહ્યા, વેદિયા જાવ-વેમાણિયા જહા નેરહ્યા ।

૧૧. [પ્ર૦] સિદ્ધાણં પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સિદ્ધા કતિસંચિયા, નો અકતિસંચિયા, અવત્તઘગસંચિયા વિ । [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં જાવ-‘અવત્તઘગસંચિયા વિ’ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જે નં સિદ્ધા સંખેજ્જણં પવેસણણં પવિસંતિ તે નં સિદ્ધા કતિસં-ચિયા, જે નં સિદ્ધા એકપણં પવેસણણં પવિસંતિ તે નં સિદ્ધા અવત્તઘગસંચિયા, સે તેણટ્ટેણં જાવ-અવત્તઘગસંચિયા વિ ।

૧૨. [પ્ર૦] એસિ નં મંતે ! નેરહ્યાણં કતિસંચિયાણં અકતિસંચિયાણં અવત્તઘગસંચિયાણં ય કયરે ૨ જાવ-વિસે-સાહિયા વા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સઘ્વત્થોવા નેરહ્યા અવત્તઘગસંચિયા, કતિસંચિયા સંખેજ્જણુના, અકતિસંચિયા અસંખેજ્જણુના, એવં ઇન્દ્રિયવજ્જાણં જાવ-વેમાણિયાણં અપ્પાવહુગં, ઇન્દ્રિયાણં નત્થિ અપ્પાવહુગં ।

૧૩. [પ્ર૦] એસિ નં મંતે ! સિદ્ધાણં કતિસંચિયાણં અવત્તઘગસંચિયાણં ય કયરે ૨ જાવ-વિસેસાહિયા વા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સઘ્વત્થોવા સિદ્ધા કતિસંચિયા, અવત્તઘગસંચિયા સંખેજ્જણુના ।

૧૪. [પ્ર૦] નેરહ્યાણં મંતે ! કિં છક્કસમજ્જિયા ૧, નોછક્કસમજ્જિયા ૨, છક્કેણ ય નોછક્કેણ ય સમજ્જિયા ૩, છક્કેહિ ય સમજ્જિયા ૪, છક્કેહિ ય નોછક્કેણ ય સમજ્જિયા ૫ ? [ઉ૦] ગોયમા ! નેરહ્યા છક્કસમજ્જિયા વિ ૧, નોછક્કસમજ્જિયા વિ ૨, છક્કેણ ય નોછક્કેણ ય સમજ્જિયા વિ ૩, છક્કેહિ ય સમજ્જિયા વિ ૪, છક્કેહિ ય નોછક્કેણ ય સમજ્જિયા વિ ૫ । [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં મંતે ! એવં બુચ્છહ-‘નેરહ્યા છક્કસમજ્જિયા વિ જાવ-છક્કેહિ ય નોછક્કેણ ય સમજ્જિયા વિ’ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જે નં નેરહ્યા છક્કેણં પવેસણણં પવિસંતિ તે નં નેરહ્યા છક્કસમજ્જિયા ૧ । જે નં નેરહ્યા જહન્નેણં એકેણ વા દોહિં વા તીહિં વા ઉક્કોસેણં પંચણં પવેસણણં પવિસંતિ તે નં નેરહ્યા નોછક્કસમજ્જિયા ૨ । જે નં નેરહ્યા એણં છક્કેણં અન્નેણ ય જહન્નેણં

તા પ્રવેશ કરે છે તે નૈરયિકો અકનિસચિત છે, અને જે નૈરયિકો એક એક પ્રવેશ કરે છે તે નૈરયિકો યાવત્-અવત્તઘગસંચિત છે. એ પ્રમાણે યાવત્-સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું.

પૃથિવીકાયાદિ.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પૃથિવીકાયાકો કતિસચિત છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ કતિસચિત નથી, અવત્તઘગસંચિત નથી પણ અકતિસચિત છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ‘તેઓ યાવત્-અવત્તઘગસંચિત નથી’ તેનું શું કારણ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પૃથિવીકાયાકો એક સાથે અસંખ્ય પ્રવેશ કરે છે માટે તેઓ અકતિસચિત છે, પણ યાવત્-અવત્તઘગસંચિત નથી. એ પ્રમાણે યાવત્-વનસ્પતિકાયાકો જીવો સુધી જાણવું. વેદિન્દ્રિયથી યાવત્-વૈમાનિકો સુધી નૈરયિકોની પેઠે જાણવા.

ન્દિદ્ધો

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું સિદ્ધો કતિસચિત છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સિદ્ધો કતિસચિત અને અવત્તઘગસંચિત છે, પણ અકતિસચિત નથી. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સિદ્ધો યાવત્-શા હેતુથી અવત્તઘગસંચિત છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જે સિદ્ધો સંખ્યાતા પ્રવેશ કરે છે તેઓ કતિસચિત છે, અને જે સિદ્ધો એક એક પ્રવેશનકવડે પ્રવેશ કરે છે તે અવત્તઘગસંચિત છે, માટે સિદ્ધો યાવત્-અવત્તઘગસંચિત છે.

નૈરયિકોને આશ્રયી
કતિસચિનાદિનું
અપવહુત્વ

૧૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કતિસચિત, અકતિસચિત અને અવત્તઘગસંચિત નૈરયિકોમા કોણ કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અવત્તઘગસંચિત નૈરયિકો સૌથી યોડા છે, કતિસચિત નૈરયિકો સંખ્યાતગુણ છે અને અકતિસચિત નૈરયિકો અસંખ્યાત-ગુણ છે. એ પ્રમાણે એકેન્દ્રિય સિવાય યાવત્-વૈમાનિકો સુધી અલ્પવહુત્વ કહેવું. એકેન્દ્રિયોનું અલ્પવહુત્વ નથી.

મિદ્ધને આશ્રયી
વનિન્દ્રિયાદિનું
અપવહુત્વ

૧૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કતિસચિત અને અવત્તઘગસંચિત સિદ્ધોમા કોણ કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કતિસચિત સિદ્ધો સૌથી યોડા છે, અને અવત્તઘગસંચિત સિદ્ધો સંખ્યાતગુણ છે.

નૈરયિકાદિને આશ્રયી
પરક સમજિતાદિ

૧૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું નૈરયિકો પટ્ટસમર્જિત-એક સાથે છ ઉત્પન્ન થયેલા હોય છે ૧ ? નોપટ્ટસમર્જિત-એકથી આરંભી પાંચ સુધી ઉત્પન્ન થયેલા હોય છે ૨ ? એક પટ્ટ અને એક નોપટ્ટરૂપે ઉત્પન્ન થયા હોય છે ? અથવા એક પટ્ટ અને એક નોપટ્ટની સંખ્યામા ઉત્પન્ન થયેલા હોય છે ૩ ? અનેક પટ્ટની સંખ્યાવડે ૪, કે અનેક પટ્ટ અને એક નોપટ્ટની સંખ્યાવડે ઉત્પન્ન થયેલા હોય છે ૫ ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! નૈરયિકો એક સાથે એક પટ્ટની સંખ્યાથી ઉત્પન્ન થયેલા હોય છે ૧, નોપટ્ટની સંખ્યાથી ઉત્પન્ન થયા હોય છે ૨, એક પટ્ટ અને નોપ-ટ્ટવડે ઉત્પન્ન થયા હોય છે ૩, અનેક પટ્ટની સંખ્યાવડે ઉત્પન્ન થયા હોય છે ૪, અને અનેક પટ્ટ તથા એક નોપટ્ટની સંખ્યાવડે પણ ઉત્પન્ન થયેલા હોય છે ૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આપ શા હેતુથી એમ કહો છો કે, નૈરયિકો પટ્ટસંખ્યાવડે ઉત્પન્ન થયા હોય છે, યાવત્-અનેક પટ્ટ તથા

एकेण वा दोहिं वा तीहिं वा उक्कोसेणं पंचणं पवेसणणं पविसंति ते णं नेरइया छकेण य नोछकेण य समज्जिया ३ । जे णं नेरइया णेगेहिं छकेहिं पवेसणणं पविसंति ते णं नेरइया छकेहिं य समज्जिया ४ । जे णं नेरइया णेगेहिं छकेहिं अण्णेण य जहन्नेणं एकेण वा दोहिं वा तीहिं वा उक्कोसेणं पंचणं पवेसणणं पविसंति ते णं नेरइया छकेहिं य नोछकेण य समज्जिया ५ । से तेण्णं तं चेव जाव—समज्जिया वि । एवं जाव—थणियकुमारा ।

१५. [प्र०] पुढविकाइयाणं—पुच्छ । [उ०] गोयमा ! पुढविकाइया नो छकसमज्जिया १, नो नोछकसमज्जिया २, नो छकेण य नोछकेण य समज्जिया ३, छकेहिं समज्जिया ४, छकेहिं य नोछकेण य समज्जिया वि ५ । [प्र०] से केण्णं जाव—‘समज्जिया वि’ ? [उ०] गोयमा ! जे णं पुढविकाइया णेगेहिं छकएहिं पवेसणं पविसंति ते णं पुढविकाइया छकेहिं समज्जिया । जे णं पुढविकाइया णेगेहिं छकएहिं य अन्नेण य जहन्नेणं एकेण वा दोहिं वा तीहिं वा उक्कोसेणं पंचणं पवेसणणं पविसंति ते णं पुढविकाइया छकेहिं य नोछकेण य समज्जिया, से तेण्णं जाव—‘समज्जियावि’ । एवं जाव—वणस्सइकाइया । वेइदिया जाव—वेमाणिया, सिद्धा जहा नेरइया ।

१६. [प्र०] एएसि णं भंते ! नेरइयाणं छकसमज्जियाणं, नोछकसमज्जियाणं, छकेण य नोछकेण य समज्जियाणं, छकेहिं य समज्जियाणं, छकेहिं य नोछकेण य समज्जियाणं कयरे २ जाव—विसेसाहिया वा ? [उ०] गोयमा ! सवत्थोवा नेरइया छकसमज्जिया, नोछकसमज्जिया संखेज्जगुणा, छकेण य नोछकेण य समज्जिया संखेज्जगुणा, छकेहिं य समज्जिया असंखेज्जगुणा, छकेहिं य नोछकेण य समज्जिया संखेज्जगुणा । एवं जाव—थणियकुमारा ।

१७. [प्र०] एएसि णं भंते ! पुढविकाइयाणं छकेहिं समज्जियाणं, छकेहिं य नोछकेण य समज्जियाणं कयरे २ जाव—विसेसाहिया वा ? [उ०] गोयमा ! सवत्थोवा पुढविकाइया छकेहिं समज्जिया, छकेहिं य नोछकेण य समज्जिया संखेज्जगुणा । एवं जाव—वणस्सइकाइयाणं । वेइदियाणं जाव—वेमाणियाणं जहा नेरइयाणं ।

एक नोपट्ठ सख्यावडे पण उत्पन्न थयेला होय छे ? [उ०] हे गौतम ! जे नैरयिको एक समये छनी सख्याथी प्रवेश करे छे ते नैरयिको षट्ठसमर्जित कहेवाय छे, जे नैरयिको जघन्य एक, वे के त्रण अने उत्कृष्ट पांच सख्यावडे प्रवेश करे छे ते नैरयिको नोपट्ठसमर्जित कहेवाय छे, जे नैरयिको एक पट्ठसख्याथी अने बीजा जघन्य एक, वे के त्रण तथा उत्कृष्ट पांचनी सख्यावडे प्रवेश करे छे ते नैरयिको एक पट्ठ अने नोपट्ठवडे समर्जित कहेवाय छे, जे नैरयिको अनेक पट्ठनी संख्यामा प्रवेश करे छे ते नैरयिको अनेक पट्ठसमर्जित कहेवाय छे, जे नैरयिको अनेक पट्ठ तथा जघन्यथी एक, वे के त्रण अने उत्कृष्ट पांच संख्यावडे प्रवेश करे छे ते नैरयिको अनेक पट्ठ तथा नोपट्ठ समर्जित कहेवाय छे. ते हेतुथी हे गौतम ! ए प्रमाणे कह्युं छे के यावत्—अनेक पट्ठवडे अने नोपट्ठवडे समर्जित पण होय छे. ए प्रमाणे यावत्—स्तनितकुमारो सुधी जाणहुं.

१५. [प्र०] हे भगवन् ! शुं पृथिवीकायिको षट्ठसमर्जित छे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! पृथिवीकायिको षट्ठसमर्जित नथी, नोपट्ठसमर्जित नथी, एक पट्ठ अने नोपट्ठवडे समर्जित नथी, पण अनेक पट्ठवडे समर्जित छे, अने अनेक पट्ठ तथा नोपट्ठवडे पण समर्जित छे. [प्र०] हे भगवन् ! आप शा हेतुथी एम कहो छो के, तेओ यावत्—[अनेक पट्ठ तथा नोपट्ठ] समर्जित छे ? [उ०] हे गौतम ! जे पृथिवीकायिको अनेक पट्ठवडे प्रवेश करे छे ते पृथिवीकायिको अनेक पट्ठ समर्जित छे, अने जे पृथिवीकायिको अनेक पट्ठ तथा जघन्यथी एक, वे के त्रण अने उत्कृष्ट पांचनी सख्या वडे प्रवेश करे छे ते पृथिवीकायिको अनेक पट्ठ तथा नोपट्ठवडे पण समर्जित कहेवाय छे, माटे ते हेतुथी तेओ यावत्—‘समर्जित छे.’ ए प्रमाणे यावत्—वनस्पतिकायिको सुधी जाणहुं. अने वेइन्द्रियथी आरंभी यावत्—वैमानिको अने सिद्धो नैरयिकोनी पेटे जाणवा.

पृथिवीकायिकादिने आश्रयी पट्ठकमम-जितदि.

१६. [प्र०] हे भगवन् ! १ पट्ठसमर्जित, २ नोपट्ठसमर्जित, ३ एक पट्ठ अने नोपट्ठवडे समर्जित, ४ अनेक पट्ठ समर्जित, ५ अनेक पट्ठ तथा नोपट्ठसमर्जित नैरयिकोमा कोण कोनाथी यावत्—विशेषाधिक छे ? [उ०] हे गौतम ! १ एक पट्ठसमर्जित नैरयिको सौथी थोडा छे, २ नोपट्ठसमर्जित नैरयिको सख्यातगुण छे, ३ तेथी एक पट्ठ अने नोपट्ठवडे समर्जित नैरयिको सख्यातगुणा छे, ४ तेथी अनेक पट्ठ समर्जित नैरयिको असख्यातगुणा छे, ५ अने तेथी अनेक पट्ठ तथा नोपट्ठसमर्जित नैरयिको सख्यातगुणा छे. ए प्रमाणे यावत्—स्तनितकुमारो सुधी जाणहुं.

नैरयिकादिने आश्रयी पट्ठकममर्जितानु उत्पन्नवत्त्व

१७. [प्र०] हे भगवन् ! अनेकपट्ठसमर्जित तथा अनेक पट्ठो अने नोपट्ठसमर्जित पृथिवीकायिकोमां कोण कोनाथी यावत्—विशेषाधिक छे ? [उ०] हे गौतम ! अनेकपट्ठवडे समर्जित पृथिवीकायिको सौथी थोडा छे. अने तेथी अनेक पट्ठो तथा नोपट्ठसमर्जित पृथिवीकायिको संख्यातगुण छे. ए प्रमाणे यावत्—वनस्पतिकायिको सुधी जाणहुं. वेइन्द्रियो यावत्—वैमानिको नैरयिकोनी पेटे जाणवा.

पृथिवीकायिकादिने आश्रयी उत्पन्नवत्त्व

१८. [प्र०] एषसि णं भंते ! सिद्धाणं छद्मसमज्जियाणं नोच्छ्रसमज्जियाणं जाव-छेहेहि य नोच्छ्रेण य समज्जियाणं य कयरे २ जाव-विसेसाहिया वा ? [उ०] गोयमा ! सद्यथोवा सिद्धा छेहेहि य नोच्छ्रेण य समज्जिया, छेहेहि समज्जिया संखेज्जगुणा, छेहेण य नोच्छ्रेण य समज्जिया संखेज्जगुणा, छद्मसमज्जिया संखेज्जगुणा, नोच्छ्रसमज्जिया संखेज्जगुणा ।

१९. [प्र०] नेरइया णं भंते ! किं वारससमज्जिया १, नोवारससमज्जिया २, वारसण य नोवारसण य समज्जिया ३, वारसणहिं समज्जिया ४, वारसणहिं य नोवारसण य समज्जिया ५ ? [उ०] गोयमा ! नेरतिया वारससमज्जिया वि, जाव-वारसणहिं य नोवारसण य समज्जिया वि । [प्र०] से केणट्ठेणं जाव-‘समज्जिया वि’ ? [उ०] गोयमा ! जे णं नेरइया वारसणं पवेसणणं पविसंति ते णं नेरइया वारससमज्जिया १ । जे णं नेरइया जट्ठेणं पवेण वा दोहिं वा तीहिं वा उक्कोसेणं, एक्कारसणं पवेसणणं पविसंति ते णं नेरइया नोवारससमज्जिया २ । जे णं नेरइया वारसणं अणेण य जट्ठेणं पवेण वा दोहिं वा तीहिं वा उक्कोसेणं एक्कारसणं पवेसणणं पविसंति ते णं नेरइया वारसण य नोवारसण य समज्जिया ३ । जे णं नेरइया नेगेहिं वारसणहिं पवेसणं पविसंति ते णं नेरतिया वारसणहिं समज्जिया ४ । जे णं नेरइया नेगेहिं वारसणहिं अणेण य जट्ठेणं पवेण वा दोहिं वा तीहिं वा उक्कोसेणं एक्कारसणं पवेसणणं पविसंति ते णं नेरइया वारसणहिं य नोवारसण य समज्जिया ५ । से तेणट्ठेणं जाव-समज्जिया वि । पवं जाव-थणियकुमारा ।

२०. [प्र०] पुढविकाइयाणं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! पुढविकाइया नोवारससमज्जिया १, नो नोवारससमज्जिया २ नो वारसण य नोवारसण य समज्जिया ३, वारसणहिं समज्जिया ४, वारसेहिं य नोवारसेण य समज्जिया वि ५ । [प्र०] से केणट्ठेणं जाव-‘समज्जिया वि’ ? [उ०] गोयमा ! जे णं पुढविकाइया नेगेहिं वारसणहिं पवेसणं पविसंति ते णं पुढविकाइया वारसणहिं समज्जिया । जे णं पुढविकाइया नेगेहिं वारसणहिं अणेण य जट्ठेणं पवेण वा दोहिं वा तीहिं वा उक्कोसेणं

सिद्धोने आशयी
अपरह्व

१८. हे भगवन् ! पट्ठसमज्जित, नोपट्ठसमज्जित, यावत्-अनेक पट्ठ अने नोपट्ठ समज्जित सिद्धोमा कोण कोनाथी यावत्-विशेषाधिकरुं छे ? [उ०] हे गौतम ! अनेक पट्ठो तथा नोपट्ठसमज्जित सिद्धो सौथी थोटा छे. तेथी अनेक पट्ठसमज्जित सिद्धो संख्यातगुण छे, तेथी एक पट्ठ तथा नोपट्ठसमज्जित सिद्धो संख्यातगुण छे, तेथी पट्ठसमज्जित सिद्धो संख्यातगुण छे, अने तेथी नोपट्ठसमज्जित सिद्धो संख्यातगुण छे.

नैरयिकोने आश-
यी द्वादशमज्जि
दादि

१९. [प्र०] हे भगवन् ! शुं नैरयिको १ द्वादशसमज्जित (एक समये वारनी संख्यावडे उत्पन्न थएल) छे, २ नोद्वादशसमज्जित (एक समये एकथी आरमी अगियार सुधी उत्पन्न थएल) छे, ३ द्वादश अने नोद्वादशसमज्जित (एकथी आरमी अगियार सुधी उत्पन्न थएल) छे, ४ अनेक द्वादश समज्जित (एकसमये अनेक वारनी संख्यामा उत्पन्न थयेल) छे, के ५ अनेक द्वादश तथा नोद्वादशसमज्जित (एक समये एकथी अगियार सुधी उत्पन्न थएल) छे ? [उ०] हे गौतम ! नैरयिको १ द्वादशसमज्जित पण छे, यावत्-५ अनेक द्वादश तथा नोद्वादशसमज्जित पण छे. [प्र०] हे भगवन् ! आ हेतुथी आप एम कहो छो के तेओ यावत्-अनेक द्वादश तथा नोद्वादश समज्जित पण छे ? [उ०] हे गौतम ! जे नैरयिको एक समये वारनी संख्यामा प्रवेश करे छे तेओ १ द्वादशसमज्जित छे, जे नैरयिको जवन्यथी एक, वे के त्रण अने उत्कृष्टथी अगियार प्रवेश करे छे तेओ २ नोद्वादशसमज्जित छे, जे नैरयिको एक समये वार अने जवन्यथी एक, वे के त्रण तथा उत्कृष्टथी अगियार प्रवेश करे छे तेओ ३ द्वादश तथा नोद्वादशसमज्जित छे, जे नैरयिको एक समये अनेक वारनी संख्यामा प्रवेश करे छे तेओ ४ अनेक द्वादशसमज्जित छे, वळी जे नारको एक समये अनेक वार तथा जवन्यथी एक, वे के त्रण तथा उत्कृष्टथी अगियार प्रवेश करे छे तेओ ५ अनेक द्वादश अने नोद्वादश समज्जित छे. ते हेतुथी हे गौतम ! यावत्-तेओ अनेक द्वादश अने नोद्वादश समज्जित कहेवाय छे ए प्रमाणे यावत्-स्तनितकुमारो सुधी जानवुं.

पृथिवीकायिकोने
आशयी द्वादशमज्जि
दादि

२०. [प्र०] हे भगवन् ! शुं पृथिवीकायिको द्वादशसमज्जित छे-इत्यादि पञ्च. [उ०] हे गौतम ! पृथिवीकायिको १ द्वादशसमज्जित नथी, २ नोद्वादशसमज्जित नथी, ३ द्वादश तथा नोद्वादश समज्जित नथी, पण ४ अनेक द्वादशसमज्जित छे, ५ तेम ज अनेक द्वादश तथा नोद्वादश समज्जित छे. [प्र०] हे भगवन् ! आप आ हेतुथी एम कहो छो के तेओ यावत्-‘अनेक द्वादश तथा नोद्वादश समज्जित छे’ ? [उ०] हे गौतम ! पृथिवीकायिको १ द्वादशसमज्जित-एक समये वारनी संख्यामा उत्पन्न थता-नथी, २ नोद्वादशसमज्जित-एकथी माडीने अगियार सुधी पण उत्पन्न थता-नथी, ३ द्वादश तथा नोद्वादशसमज्जित पण नथी, पण ४ अनेक द्वादशसमज्जित छे, तेमज ५ अनेक द्वादशो अने नोद्वादशसमज्जित छे. [प्र०] हे भगवन् ! आप आ हेतुथी एम कहो छो के तेओ यावत्-अनेक द्वादशो अने नोद्वादशसमज्जित छे ? [उ०] हे गौतम ! जे पृथिवीकायिको एक समये [असंख्य उपजता होवाथी] अनेक वारनी संख्यामा प्रवेश करे छे ते अनेक द्वादशसमज्जित कहेवाय छे, अने जे पृथिवीकायिको एक समये अनेक द्वादश तथा नोद्वादश-एकथी अगियार सुधी-प्रवेश करे छे तेओ

પ્રકારસર્પણં પવેસણપણં પવિસંતિ તેં ણં પુઢવિક્કાદયા વારસપ્પહિં ય નોવારસણ ય સમજિયા, સે તેણટ્ટેણં જાવ—‘સમજિયા વિ’ । एवं जाव—वणस्सइकाइया । वेइंदिया जाव—सिद्धा जहा नेरइया ।

૨૧. [પ્ર૦] એસિં ણં મંતે ! નેરતિયાણં વારસસમજિયાણં સઘેસિં અપ્પાવહુગં જહા છક્કસમજિયાણં, નવરં વારસા-મિલાવો, સેસં તં ચેવ ।

૨૨. [પ્ર૦] નેરતિયા ણં મંતે ! કિં ચુલસીતિસમજિયા ૧, નોચુલસીતિસમજિયા ૨, ચુલસીતીપ ય નોચુલસીતીપ ય સમજિયા ૩, ચુલસીતીહિં સમજિયા ૪, ચુલસીતીહિ ય નોચુલસીતીપ ય સમજિયા ૫ ? [૩૦] ગોયમા ! નેરતિયા ચુલસી-તિસમજિયા વિ, જાવ—ચુલસીતીહિ ય નોચુલસીતીપ ય સમજિયા વિ । [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં મંતે ! एवं बुच्चइ—जाव—‘समजिયા वि’ ? [૩૦] ગોયમા ! જે ણં નેરइया ચુલસીતીપણં પવેસણપણં પવિસંતિ તે ણં નેરइया ચુલસીતિસમજિયા ૧ । જે ણં નેરइया જહચ્છેણં એકેણ વા દોહિં વા તીહિં વા ઉક્કોસેણં તેસીતિપવેસણપણં પવિસંતિ તે ણં નેરइया નોચુલસીતિસમજિયા ૨ । જે ણં નેરइया ચુલસીતીપ ણં અચ્છેણ ય જહચ્છેણં એકેણ વા દોહિં વા તીહિં વા જાવ—ઉક્કોસેણં તેસીતીપણં પવેસણપણં પવિસંતિ તે ણં નેરતિયા ચુલસીતીપ ય નોચુલસીતીપ ય સમજિયા ૩ । જે ણં નેરइया ણેગોહિં ચુલસીતીપહિં પવેસણગં પવિસંતિ તે ણં નેર-તિયા ચુલસીતીપહિં સમજિયા ૪ । જે ણં નેરइया ણેગોહિં ચુલસીતીપહિ ય અચ્છેણ ય જહચ્છેણં એકેણ વા જાવ—ઉક્કોસેણં તેસી-ઈણં જાવ—પવિસંતિ તે ણં નેરતિયા ચુલસીતીહિ ય નોચુલસીતીપ ય સમજિયા ૫, સે તેણટ્ટેણં જાવ—‘સમજિયા વિ’ । एवं जाव—यणियकुमारा । पुढविक्काइया तहेव पच्छिलपहिं दोहिं, नवरं अभिलावो चुलसीतीथो, एवं जाव—वणस्सइकाइया । वेइंदिया जाव—वेमाणिया जहा नेरतिया ।

૨૩. [પ્ર૦] સિદ્ધાણં—પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! સિદ્ધા ચુલસીતિસમજિયા વિ ૧, નોચુલસીતિસમજિયા વિ ૨, ચુલ-સીતીપ ય નોચુલસીતીપ ય સમજિયા વિ ૩, નો ચુલસીતીહિં સમજિયા ૪, નોચુલસીતીહિ ય નોચુલસીતીપ ય સમજિયા ૫ । [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં જાવ—‘સમજિયા’ ? [૩૦] ગોયમા ! જે ણં સિદ્ધા ચુલસીતીપણં પવેસણપણં પવિસંતિ તે ણં સિદ્ધા ચુલસી-તિસમજિયા । જે ણં સિદ્ધા જહચ્છેણં એકેણ વા દોહિં તીહિં વા ઉક્કોસેણં તેસીતીપણં પવેસણપણં પવિસંતિ તે ણં સિદ્ધા નોચુલ-

અનેક દ્વાદશ તથા નોદ્વાદશસમર્જિત કહેવાય છે તે હેતુથી હે ગૌતમ ! તેઓ યાવત્—‘સમર્જિત’ છે. એ પ્રમાણે યાવત્—વનસ્પતિકાયિકો સુધી જાણવું. તથા વેઈન્દ્રિયથી માંડી વૈમાનિકો સુધીના જીવો અને સિદ્ધો નૈરયિકોની પેટે જાણવા.

૨૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ૧ દ્વાદશસમર્જિત, ૨ નોદ્વાદશસમર્જિત, ૩ દ્વાદશ તથા નોદ્વાદશસમર્જિત, ૪ અનેક દ્વાદશસમર્જિત અને ૫ અનેક દ્વાદશ તથા નોદ્વાદશસમર્જિત એવા નૈરયિકાદિક સર્વેનું અલ્પવદ્વત્ત્વ જેમ પટ્ટસમર્જિતોનું અલ્પવદ્વત્ત્વ કહ્યું તેમ કહેવું. વિશેષ એ કે, પટ્ટને સ્થાને દ્વાદશનો પાઠ કહેવો. બાકી બધું પૂર્વવત્ જાણવું.

નૈરયિકાદિને આશ્રય થી દ્વાદશાન્તમર્જિતા-દિનુ અપવદ્વત્ત્વ.

૨૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જું નૈરયિકો એક સમયે ૧ ચોરાસી સમર્જિત—એક સમયે ચોરાસીની સંખ્યામાં ઉત્પન્ન થયેલા છે, ૨ નોચો-રાસીસમર્જિત—એક સમયે એકથી માંડી ત્ર્યાસી સુધી ઉત્પન્ન થયેલા છે, ૩ ચોરાસી અને નોચોરાસી સમર્જિત—એકથી આરંભી ત્ર્યાસી સુધી ઉત્પન્ન થયેલા છે, ૪ અનેક ચોરાસી સમર્જિત છે, કે અનેક ચોરાસી અને નોચોરાસી સમર્જિત છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! નૈરયિકો ૧ ચોરાસી-સમર્જિત છે, અને યાવત્—૫ અનેક ચોરાસી તથા નોચોરાસીસમર્જિત પળ છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આપ યા હેતુથી એમ કહો છો કે તેઓ યાવત્—‘અનેક ચોરાસી તથા નોચોરાસી સમર્જિત છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ૧ જે નૈરયિકો એક સમયે ચોરાસીની સંખ્યામાં પ્રવેશ કરે છે તેઓ ચોરાસીસમર્જિત છે, ૨ જે નૈરયિકો જઘન્યથી એક, વે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્ર્યાસીની સંખ્યાવડે પ્રવેશ કરે છે તેઓ નોચોરાસીસમર્જિત છે, ૩ જે નૈરયિકો એક ચોરાસી અને નોચોરાસી—એકથી ત્ર્યાસી સુધી પ્રવેશ કરે છે તેઓ ચોરાસી તથા નોચોરાસીસમર્જિત છે, ૪ જે નૈરયિકો અનેક ચોરાસીની સંખ્યા વડે પ્રવેશ કરે છે તેઓ અનેક ચોરાસીસમર્જિત છે, ૫ અને જેઓ અનેક ચોરાસી તથા નોચોરાસી સંખ્યાવડે પ્રવેશ કરે છે તેઓ અનેક ચોરાસી તથા નોચોરાસીસમર્જિત છે માટે હે ગૌતમ ! તે હેતુથી તેઓ યાવત્—‘સમર્જિત છે.’ એ પ્રમાણે યાવત્—સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું. પૃથિવીકાયિકો સંવંધે એ પ્રમાણે ૪ અનેક ચોરાસી સમર્જિત અને ૫ અનેક ચોરાસી તથા નોચોરાસીસમર્જિત એ વે મંગો કહેવા. એમ યાવત્—વનસ્પતિકાયિકો સુધી જાણવું. વેઈન્દ્રિયો અને યાવત્—વૈમાનિકો પણ નૈરયિકોની પેટે કહેવા.

નૈરયિકાદિને આશ્રય ચોરાસીસમર્જિત.

૨૩. [પ્ર૦] સિદ્ધો સંવંધે પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! સિદ્ધો ચોરાસીસમર્જિત છે ૧, નોચોરાસીસમર્જિત છે ૨, ચોરાસી તથા નોચો-રાસીસમર્જિત છે ૩, પણ અનેક ચોરાસીસમર્જિત નથી અને ૫ અનેક ચોરાસી તથા નોચોરાસીસમર્જિત પણ નથી. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આપ યા હેતુથી એમ કહો છો કે સિદ્ધો યાવત્—‘સમર્જિત છે’ ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જે સિદ્ધો એક સમયે ચોરાસીની સંખ્યામાં પ્રવેશ કરે છે તેઓ ચોરાસીસમર્જિત છે ૧, જે સિદ્ધો જઘન્યથી એક, વે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્ર્યાસીની સંખ્યામાં પ્રવેશ કરે છે તેઓ નોચોરાસી

સિદ્ધને આશ્રયી નોચોરાસીસમર્જિત.

સીતિસમજિયા । જે નં સિદ્ધા ચુલસીતણં અન્નેણ ય જહ્નેણં પક્કેણ વા દોહિં વા તીહિં વા ઉક્કોસેણં તેસીતણં પવેસણં પવિસંતિ તે નં સિદ્ધા ચુલસીતીપ ય નોચુલસીતીપ ય સમજિયા । સે તેણદ્દેણં જાવ—‘સમજિયા’ ।

૨૩. [પ્ર૦] ઇયસિ નં મંતે ! નેરતિયાણં ચુલસીતિસમજિયાણં નોચુલસીતિસમજિયાણં ૦ સધ્ધેસિ અપ્પાવહુગં જહા હક્ક-સમજિયાણં જાવ—વેમાણિયાણં, નચરં અમિલાલો ચુલસીતીપો ।

૨૪. [પ્ર૦] ઇયસિ નં મંતે ! સિદ્ધાણં ચુલસીતિસમજિયાણં, નોચુલસીતિસમજિયાણં, ચુલસીતીપ ય નોચુલસીતીપ ય સમજિયાણં કયરે ૨ જાવ—વિસેસાહિયા વા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સઘટ્થોવા સિદ્ધા ચુલસીતીપ ય નોચુલસીતીપ ય સમજિયા, ચુલસીતીસમજિયા અણંતગુણા, નોચુલસીતિસમજિયા અણંતગુણા । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! ત્તિ જાવ—વિદ્ધરહ ।

વીસદમે સદ્ દસમો ઉદ્દેશો સમત્તો ।

વીસતિમં સચં સમત્તં ।

સમર્જિત છે ૨, જે સિદ્ધો એક સમયે એક ચોરાસી અને જવન્યથી એક, વે કે ત્રણ અને ઉલ્કટ ત્ર્યાસી સુધી પ્રવેશ કરે છે તેઓ ચોરાસી તથા નોચોરાસીસમર્જિત છે ૩. માટે તે હેતુથી યાવત્—તેઓ ‘સમર્જિત છે.’

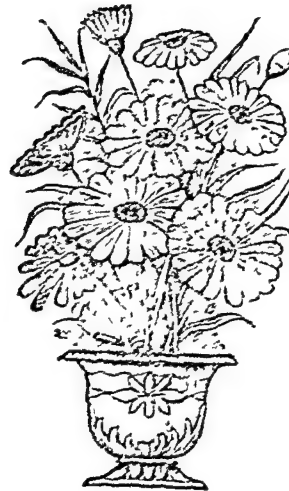
ચોરાસીસમર્જિત-
વિદુ અપવહુત્વ

૨૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ચોરાસીસમર્જિત, નોચોરાસીસમર્જિત—હ્યાદિ યાવત્—તથા નૈરયિકોતું અલ્પવહુત્વ પદ્મસમર્જિતોનાં પેઠે કહેવું. ૫ પ્રમાણે યાવત્—વેમાનિકો સુધી જાણવું. વિશેષ ૫ કે, અહિં પદ્મને વદલે ચોરાસીનો પાઠ કહેવો.

૨૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ૧ ચોરાસીસમર્જિત, ૨ નોચોરાસીસમર્જિત અને ૩ ચોરાસીનોચોરાસીસમર્જિત સિદ્ધોમાં કોણ કોનાથી યાવત્—વિશેષાધિક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ચોરાસી તથા નોચોરાસીસમર્જિત સિદ્ધો સૌથી થોડા છે, તેથી ચોરાસીસમર્જિત સિદ્ધો અનંત ગુણ છે અને નોચોરાસીસમર્જિત સિદ્ધો અનંતગુણ છે. હે ભગવન્ ! તે એમ જ છે, હે ભગવન્ ! તે એમ જ છે.—એમ કહી યાવત્—વિદ્ધરે છે.

વીશમા શતકમાં દશમો ઉદ્દેશક સમ્પૂર્ણ.

વીશમું શતક સમાપ્ત.

एगवीसइमं सयं ।

सालि कैल अयसि वंसे ईक्खू दँव्मे य अँव्म तुलसी य ।
अट्टेए दस वग्गा अँसीतिं पुण होंति उदेसा ॥

पढमो वग्गो

पढमो उदेसो ।

१. [प्र०] रायगिहे जाव—एवं वयासी—अह भंते ! साली—वीही—गोधूम० जाव—जवजवाणं, एयसि णं भंते ! जीवा मूल-
त्ताए चक्रमंति ? ते णं भंते ! जीवा कओहिंतो उववज्जंति—किं नेरइएहिंतो० जाव—उववज्जंति ? तिरि०, मणु०, देवे—जहा
चकंतीए तहेव उववाओ, नवरं देववज्जं ।

२. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा एगसमएणं केवतिया उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! जहजेणं एको वा दो वा तित्ति वा,
उकोसेणं संखेज्जा वा असंखेज्जा वा उववज्जंति । अवहारो जहा उप्पलुहेसे ।

एकवीशमुं शतक.

१ शालि वगरे धान्य संबंधे दश उद्देशात्मक प्रथम वर्ग, २ कलाय—वटाणा वगरे धान्य विपे बीजो वर्ग, ३ अळसीप्रमुख धान्य
संबंधे व्रीजो वर्ग, ४ वास वगरे पर्ववाली वनस्पतिसंबंधे चतुर्थ वर्ग, ५ इक्षु वगरे पर्ववाली वनस्पति विपे पाचमो वर्ग, ६ दर्भ वगरे
तृण संबंधे छठो वर्ग, ७ अन्न वगरे वनस्पति संबंधे सातमो वर्ग, ८ तुलसी प्रमुख वनस्पति विपे आठमो वर्ग. ए प्रमाणे एकवीशमा
शतकमा *दश दश उद्देशकना समूहरूप आठ वर्ग अने एंशी उद्देशको कहेवाना छे.

प्रथम वर्ग

प्रथम उद्देशक.

१. [प्र०] राजगृह नगरमां [भगवान् गौतम] यावत्—आ प्रमाणे वोल्या के, हे भगवन् ! शालि, व्रीहि, घटं, यावत्—जवजव—
ए वधाना मूलतरीके जे जीवो उत्पन्न थाय छे, हे भगवन् ! ते जीवो क्याथी आवीने उपजे छे ?—हुं नेरयिकोथी आवीने उपजे छे के
तिर्यचो, मनुष्यो अने देवोथी पण आवीने उपजे छे ? [उ०] †व्युत्क्रान्तिपदमा कहा प्रमाणे तेओनो उपपात जाणवो. विशेष ए के, तेओ
देवगतिथी आवीने मूलपणे उपजता नथी.

२. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो एक समये केटला उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्यथी एक, वे के त्रण अने उत्कृष्टथी
सख्याता के असंख्याता उत्पन्न थाय छे. तेओनो अपहार ‡उत्पल्लेदेशकमा कहा प्रमाणे जाणवो.

शाखादि वर्ग.

उत्पाद-प्रण समये
केटला उपजे ?

१ उक्खू क । २ असीती क-ग-ड ।

१ * मूल, कन्द, स्कध, त्वचा, शाखा, प्रवाल, (कोमल पादटा) पादडा, पुष्प, फल अने बीज—ए दश उद्देशको एक एक वर्गमा जाणवा—टीका.

† प्रज्ञा० पद ६ प० २१२

‡ व्युत्क्रान्तिपदमा देवोनी वनस्पतिमा उत्पत्ति कही छे, देवो वनस्पतिमा पुष्पादि शुभ अंगमा उत्पन्न थाय छे, परन्तु मूलादि अशुभ अंगमा उत्पन्न
थता नथी, माटे एम कह्यु छे के 'तेओ देवगतिथी आवीने मूलपणे उत्पन्न थता नथी'—टीका

२ ‡ अपहार—ते उत्पल्लना जीवो असंख्य उत्सर्पिणी अने अवसर्पिणी सुधी प्रतिमसय अचंख्याता काटवाना आवे तो पूरा काटो नशाय नहि.
जुओ—भग. खं० ३ श० ११ उ० १ पृ० २०८.

૩. [પ્ર૦] તેસિ ણં મંતે ! જીવાણં કેમહાલિયા સરીરોગાદ્દના પપ્પચ્ચા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્મ્મેણં અંગુલસ્સ અસંલેજ્જ-
દ્ધમાગં, ઉક્કોસેણં ધણુદ્ધપુદ્ધત્તં ।

૪. [પ્ર૦] તે ણં મંતે જીવા ! નાણાવરણિજ્જસ્સ કમ્મસ્સ કિં વંધગા, અવંધગા ? [ઉ૦] જહા ઉપ્પલુદ્ધેસે, પવં વેદે વિ,
ઉદ્દપ્પ વિ, ઉદીરણાપ્પ વિ ।

૫. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા કિં કણ્ઠલેસ્સા, નીલં કાઠં છઘ્ઘીસં મંગા, વિટ્ઠી જાવ-ઈંદિયા જહા ઉપ્પલુદ્ધેસે ।

૬. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! સાલી-વીહી-ગોધૂમં જાવ-જવજવગમૂલગજીવે કાલઝો કેવચિરં હોતિ ? [ઉ૦] ગોયમા !
જહ્મ્મેણં અંતોમુદ્ધત્તં, ઉક્કોસેણં અસંલેજ્જં કાલં ।

૭. [પ્ર૦] સે ણં મંતે ! સાલી-વીહી-ગોધૂમં જાવ-જવજવગમૂલગજીવે પુઢવીર્જીવે, પુણરપ્પિ સાલી-વીહી-જાવ-જવ-
જવગમૂલગજીવે કેવતિયં કાલં સેવેજ્ઞા, કેવતિયં કાલં ગતિરાગર્તિ કરિજ્ઞા ? [ઉ૦] પવં જહા ઉપ્પલુદ્ધેસે । ઇણં અમિલાવેણં
જાવ-મણુસ્સજીવે, આહારો જહા ઉપ્પલુદ્ધેસે, ટિટ્ઠી જહ્મ્મેણં અંતોમુદ્ધત્તં, ઉક્કોસેણં વાસપુદ્ધત્તં, સમુગ્ગાય(યા), સમોદ્ધયા, ઉદ્ધટ્ઠા
ય જહા ઉપ્પલુદ્ધેસે ।

૮. [પ્ર૦] અહ મંતે ! સઘપાણા, જાવ-સઘસત્તા સાલી-વીહી-જાવ-જવજવગમૂલગજીવત્તાપ્પ ઉવવન્નપુદ્ધા ? [ઉ૦]
હંતા ગોયમા ! અસત્તિ અદુવા અણંતપુદ્ધો । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે !' ત્તિ ।

એકવીસદ્દમે સપ્ત પદમવર્ગસ્સ પદમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

અવગાહના ૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવોના શરીરની કેટલી મોટી અવગાહના કરી છે ? [ઉ૦] જવન્યથી અંગુલનો અસંલ્યાતમો ભાગ
અને ઉત્કૃષ્ટથી ધનુષપૃથક્ત્વ-વેથી નવ ધનુષ સુધીની-કહી છે.

કર્મના વન્ધક ૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું તે જીવો જ્ઞાનાવરણીયકર્મના વંધક છે કે અવંધક છે ? [ઉ૦] જેમ ઉત્પલોદ્દેશકમાં કહ્યું છે તે
પ્રમાણે અહિં કહેવું. એ પ્રમાણે કર્મના વેદક (વેદનાર) સંવંધે જાણવું. ઉદય અને ઉદીરણા વિષે પણ એ પ્રમાણે સમજવું.

લેદ્યા. ૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું તે જીવો કૃષ્ણલેદ્યાવાળા, નીલલેદ્યાવાળા કે કાપોતલેદ્યાવાળા હોય ? [ઉ૦] અહિં લેદ્યાસંવંધે
છઘ્ઘીશ ભાગા કહેવા. દૃષ્ટિ અને યાવત્-ઈન્દ્રિયો નવંધે ઉત્પલોદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે કહેવું.

શાલ્યાદિના મૂળપને ૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શાલિ, ત્રીહિ, ગોધૂમ, યાવત્-જવજવ-એ વધાના મૂળનો જીવ કાળથી કાળ સુધી રહે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ !
જવન્યથી અંતર્મુદ્ધર્ત, અને ઉત્કૃષ્ટથી અસંલ્યાતા કાળ સુધી રહે.

શાલ્યાદિ અને પૃથિ- ૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શાલિ, ત્રીહિ, ગોધૂમ, યાવત્-જવજવ-એ વધાના મૂળનો જીવ પૃથિવીકાર્યિકમાં ઉત્પન્ન થાય, પાછો ફરીને
જીવની સ્થિતિ શાલિ, ત્રીહિ અને યાવત્-જવજવના મૂળપને ઉપજે-એ પ્રમાણે કેટલા કાળ સુધી સેવે-કેટલા કાળ સુધી ગમનાગમન કરે ? [ઉ૦]
જેમ ઉત્પલ ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તે પ્રમાણે અહિં કહેવું. અને એ અમિલાપ વડે યાવત્-મનુષ્ય સુધી સમજવું. વઢી તેઓનો આહાર પણ
ઉત્પલોદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવો. સ્થિતિ જવન્યથી અતર્મુદ્ધર્ત અને ઉત્કૃષ્ટથી વર્ષપૃથક્ત્વ (વે વર્ષથી નવ વર્ષ સુધી) સમજવી. વઢી
સમુદ્ધાત, સમવહત-સમુદ્ધાતની પ્રાપ્તિ અને ઉદ્ધર્તના ઉત્પલોદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવી.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સર્વપ્રાણો, યાવત્-સર્વે સત્ત્વો શાલિ, ત્રીહિ, યાવત્-જવજવના મૂળના જીવપણે પૂર્વે ઉત્પન્ન થયા છે ?
[ઉ૦] હા ગૌતમ ! અનેક વાર અથવા અનંતવાર ઉત્પન્ન થયા છે. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.'

એકવીસમા શતકમાં પ્રથમવર્ગનો પ્રથમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

૪ * (શાલ્યાદિના જીવો) અવંધક નથી, તેમનો એક જીવ જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો વધક છે, ઘણા જીવો પણ વન્ધક છે એ પ્રમાણે વેદક-ઉદયવાળા
અને ઉદીરક જાણવા. જુઓ ભગ. સં. ૩ શ. ૧૧ ઉ. ૧ પૃ. ૨૦૮

૫ † કૃષ્ણ, નીલ અને કાપોત-એ ત્રણ લેદ્યાના એકવચન અને વહુવચનના અસંયોગી ત્રણ ત્રણ ભાગા ગણતા છ ભાગા થાય છે તથા તેના દ્વિકસયોગી
'કૃષ્ણ નીલ, કૃષ્ણ કાપોત અને નીલ કાપોત' એ ત્રણ ત્રિકલ્પ થાય, અને પ્રત્યેકના એક અને અનેકના ચાર ચાર ભાગા ગણતા વાર ભાગા થાય તેમજ ત્રિકસયોગી
એક અને અનેકના આઠ નિકલ્પ થાય-એ પ્રમાણે વધા મઢીને છઘ્ઘીશ ભાગા જાણવા-ટીકા

‡ ભગ. સં. ૩ શ. ૧૧ ઉ. ૧ પૃ. ૨૧૦

૭ † જવન્યથી વે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટથી અસંલ્યાત ભવ સુધી ગમનાગમનની સ્થિતિ જાણવી-શ્લાઠિ જુઓ ભગ. સં. ૩ શ. ૧૧ ઉ. ૧ પૃ. ૨૧૨

૬ 'તેઓને (શાલ્યાદિ જીવોને) વેદના, કપાય અને મરણ-એ ત્રણ સમુદ્ધાતો કહેલા છે, 'તેઓ સમુદ્ધાતને પ્રાપ્ત થઈને મરે અને પ્રાપ્ત થયા
જિવાય પણ મરે,' તેઓ મરીને મનુષ્ય અને તિર્થંચગતિમા જાત છે-શ્લાઠિ માટે જુઓ-ભગ. સં. ૩ શ. ૧૧ ઉ. ૧ પૃ. ૨૧૨

પઠમવર્ગસ્સ વીઆઈઆ ઉદેસા ।

૧. [પ્ર૦] અહ મંતે ! સાલી-વીહી-જાવ-જવજવાળં ઇપ્પસિ ણં જે જીવા કંદત્તાપ વક્કમંતિ તે ણં મંતે ! જીવા કઓ-
 હિંતો ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] एवं कंदाहिगारेण सञ्चैव मूलुदेसो अपरिसेसो भाणियद्यो, जाव-असति अदुवा अणंतखुत्तो ।
 'सेवं मंते ! सेवं मंते' ! ति । २१-२ । एवं खंधे वि उद्देसओ नेयद्यो । २१-३ । एवं तथाप वि उद्देसो भाणियद्यो । २१-४ ।
 साले वि उद्देसो भाणियद्यो । २१-५ । पवाले वि उद्देसो भाणियद्यो । २१-६ । पत्ते वि उद्देसो भाणियद्यो । एप सत्त वि
 उद्देसगा अपरिसेसं जहा मूले तथा नेयद्या । २१-७ । एवं पुप्फे वि उद्देसओ, नवरं देवा उववज्झंति जहा उप्पलुद्देस ।
 चत्तारि लेस्साओ, असीति भंगा । ओगाहणा जहणेणं अंगुलस्स असंखेज्झमागं, उक्कोसेणं अंगुलपुहुत्तं, सेसं तं चेव । 'सेवं
 मंते ! सेवं मंते' ! ति । २१-८ । जहा पुप्फे एवं फले वि उद्देसओ अपरिसेसो भाणियद्यो । २१-९ । एवं वीप वि उद्देसओ
 । २१-१० । एप दस उद्देसगा ॥

एगवीसइमे सए पढमो वर्गो समत्तो ।

प्रथमवर्गना २-१० उद्देशको.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શાલિ, વ્રીહિ, યાવત્-જવજવ-એ વધાના કંદરૂપે જે જીવો ઉત્પન્ન થાય છે તેઓ હે ભગવન્ ! કયાંથી
 આવીને ઉપજે છે ? [ઉ૦] આ કંદના અધિકારમાં તેજ સમગ્ર મૂલનો ઉદ્દેશક યાવત્-‘અનેક વાર અથવા અનંતવાર ઉત્પન્ન થયેલા છે’ ત્યાં
 સુધી કહેવો. વિશેષ એ કે મૂલને વદલે કંદનો પાઠ કહેવો. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.’ (૨૧-૨.) એ પ્રમાણે
 સ્કંધ સંબંધે તથા ત્વચા, શાખા, પ્રવાહ-કુંપલો અને પાદજાં સંબંધે પણ એક એક ઉદ્દેશક કહેવો. એ સાતે ઉદ્દેશકો જેમ મૂલ સંબંધે વધું
 કહ્યું છે તેમ કહેવા. (૨૧-૭.) વઢી પુષ્પસંબંધે પણ પૂર્વની પેઠે ઉદ્દેશક કહેવો. પણ તેમાં વિશેષ એ કે ‘પુષ્પમાં દેવો પણ
 ઉત્પન્ન થાય છે’ એમ કહેવું. જેમ ઉત્પલોદ્દેશકમાં ચાર લેશ્યા અને તેના ‘એંશી ભાગા કહ્યા છે તેમ અહિં કહેવા. અવગાહના જઘન્ય અંગુલનો
 અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્ક્રાઢ અંગુલપૃથક્ત્વ-વૈથી નવ અંગુલ જાળવી. વાકી વધું તે પ્રમાણે જાળવું. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગ-
 વન્ ! તે એમજ છે.’ (૨૧-૮.) જેમ પુષ્પ સંબંધે કહ્યું તેમ ફલ અને વીજ સંબંધે પણ સમગ્ર ઉદ્દેશક કહેવો (૨૧-૧૦.) એ પ્રમાણે એ
 દશ ઉદ્દેશકો જાણવા.

एकवीशमा शतकमां प्रथम वर्ग समाप्त.

વીઓ વર્ગો ।

૧. [પ્ર૦] અહ મંતે ! ‘કલાય-મસૂર-તિલ-મુગ્ગ-માસ-નિપ્પાવ-કુલત્થ-આલિસંદગ-સડિણ-પલિમંયગાણં ઇપ્પસિ
 ણં જે જીવા મૂલત્તાપ વક્કમંતિ તે ણં મંતે ! જીવા કઓહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] एवं मूलादीया दस उद्देसगा भाणियद्या
 जहेव सालीणं निरवसेसं तद्देव ।

एगवीसइमे सए वितिओ वर्गो समत्तो ।

द्वितीय वर्ग.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કલાય-વટાણા, મસૂર, તલ, મગ, અડદ, વાલ, કલયી, આલિસંદક, સડિન અને પલિમંયક-ચણા-એ
 વધાના મૂલપણે જે જીવો ઉત્પન્ન થાય છે તે કયાથી આવીને ઉપજે છે ? [ઉ૦] પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે મૂલાદિક દશ ઉદ્દેશકો અહિં કહેવા
 અને જેમ શાલિસંબંધે કહ્યું તેમ વધું અહિં કહેવું.

एकवीशमा शतकमां द्वितीय वर्ग समाप्त.

તર્હીઓ વર્ગો ।

૧. [પ્ર૦] અહ મંતે ! ‘અયસિ-કુસુંમ-કોદ્રવ-કંચુ-રાલગ-તુવરી-કોદૂસા-સળ-સરિસવ-મૂલગવીયાણં ઇપ્પસિ ણં
 તૃતીય વર્ગ.

૧. [પ્ર૦]—હે ભગવન્ ! અલ્હસી, કુસુંવ, કોદ્રવ, કાંગ, રાલ, તુવેર, કોદૂસા, સળ, સરસવ અને મૂલકવીજ—એ વનસ્પતિના

૧ * પ્રથમની ચાર લેશ્યાના એકત્વ અને વહુત્વને આશ્રયી અસયોગી ચાર ચાર ભાગા ગણતા આઠ ભાગા, દ્વિકસયોગી છ વિકલ્પ, અને પ્રત્યેકના
 એકત્વ અને વહુત્વને આશ્રયી ચાર ચાર ભંગ ગણતા ચોવીશ ભાગાઓ, ત્રિકસયોગી આઠ વિકલ્પ અને તેના પૂર્વોક્ત રીતે ચાર ચાર ભંગ ગણતા વચ્ચીગ
 વિકલ્પો તથા ચતુ સયોગી સોઠ વિકલ્પો—એ વધા મઢીને એંશી વિકલ્પો થાય છે—ટીકા

૧ † × × કલ-મસૂર-તિલ-મુગ્ગ-માસ-નિપ્પાવ-કુલત્થ-આલિસંદ-સત્તીણ-પલિમયા । ×× જુઓ પ્રજ્ઞા૦ પદ ૧ પ૦ ૩૩.

૧ ‡ અયસી-કુસુંમ-કોદ્રવ-કંચુ-રાલગ-માસ-કોદૂસા । સળ-સરિસવ-મૂલગવીયા જે યાવજે તદ્દપ્પગારા । સેત્ત ઓસહીઓ । જુઓ પ્રજ્ઞા૦ પદ ૧ પ૦ ૩૩.

જે જીવા મૂલત્તાપ વક્ષમંતિ તે નં મંતે ! જીવા કબોદિતો ઉવવજંતિ ? [૩૦] પવં પત્ય વિ મૂલાદીયા દસ ઉદેસગા જહેવ સાલીનં નિરવસેસં તહેવ માણિયધં ।

एगवीसहमे सए तहओ वग्गो समत्तो ।

મૂલપણે જે જીવો ઉત્પન્ન થાય છે તે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? [૩૦] અહિં પણ શાલિઉદેશકની પેટે મૂલાદિક દશ ઉદેશકો સમપ્ર કહેવા.

एकवीशमा शतकमां तृतीय वर्ग समाप्त.

चउत्थो वग्गो ।

૧. [પ્ર૦] અહ મંતે ! *વંસ-વેણુ-કણક-કર્કાવંસ-ચારુવંસ-દંડા-કુડા-વિમા-ચંડા-વેણુયા-ફહ્ણાણીનં એપસિ નં જે જીવા મૂલત્તાપ વક્ષમંતિ ? [૩૦] પવં પત્ય વિ મૂલાદીયા દસ ઉદેસગા જહેવ સાલીનં, નવરં દેવો સઘત્ય વિ ન ઉવવજંતિ, તિન્નિ લેસાઓ, સઘત્ય વિ છઘીસં મંગા, સેસં તં ચેવ ।

एगवीसहमे सए चउत्थो वग्गो समत्तो ।

चतुर्थ वर्ग.

વાંસ વગેરે પર્વવાલી
વનસ્પતિ.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વાંસ, વેણુ, કનક, કર્કાવંશ, ચારુવંશ, દડા, કુડા, વિમા, ચંડા, વેણુકા અને કલ્યાણી-એ વધી વનસ્પ-તિના મૂલપણે જે જીવો ઉત્પન્ન થાય છે તે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? [૩૦] પૂર્વ પ્રમાણે શાલિવર્ગની પેટે અહિં પણ મૂલાદિક દશ ઉદેશકો કહેવા. વિશેષ એ કે અહિં કોઈ પણ ઠેકાણે દેવો ઉત્પન્ન થતા નથી. ત્રણ લેસ્યાઓ તથા તે સંવંધે છઞ્વીશ ભાગા કહેવા. વાકી વધું પૂર્વની પેટે જાણવું.

एकवीशमा शतकमां चतुर्थ वर्ग समाप्त.

पंचमो वग्गो ।

૧. [પ્ર૦] અહ મંતે ! †ઉક્ષુ-ઇષ્ણુવાડિયા-વીરણા-ઇક્કડ-ભમાસ-સુંઠિ-સરં-વેત્ત-તિમિર-સતપોરગ-નલાણં એપસિ નં જે જીવા મૂલત્તાપ વક્ષમંતિ ? [૩૦] પવં જહેવ વંસવગ્ગો તહેવ પત્ય વિ મૂલાદીયા દસ ઉદેસગા, નવરં ઇંધુદેસે દેવો ઉવવજંતિ, ચચારિ લેસ્યાઓ, સેસં તં ચેવ ।

एगवीसहमे सए पंचमो वग्गो समत्तो ।

पंचम वर्ग.

ઇષ્ણુવગેરે પર્વવાલી
વનસ્પતિ.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ઇક્ષુ-શેલડી, ઇક્ષુવાટિકા, વીરણ, ઇક્કડ, ભમાસ, સુંઠ, શર, વેત (નેતર), તિમિર, સતપોરગ અને નહ-એ વધી વનસ્પતિના મૂલપણે જે જીવો ઉપજે છે તેઓ ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? [૩૦] જેમ વંશવર્ગસંવંધે કહ્યું છે તેમ અહિં પણ મૂલાદિક દશ ઉદેશકો કહેવા. વિશેષ એ કે સ્કંધોદેશકમાં 'દેવો પણ ઉત્પન્ન થાય છે અને તેઓને ચાર લેસ્યાઓ હોય છે'—એમ કહેવું. વાકી વધું પૂર્વની પેટે જાણવું.

एकवीशमा शतकमां पंचम वर्ग समाप्त.

छट्ठओ वग्गो ।

૧. [પ્ર૦] અહ મંતે ! ‡સેહિયં-મંતિય-વન્મ-કોંતિય-દમ્મકુસ-પવ્વગ-પોદેહલ-ઐહ્ણુણ-આસાદગ-રોહિય-સમુ-અવ-પષ્ઠ વર્ગ.

સેહિય વગેરે વન-
સ્પતિ.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સેહિય, મંતિય (મંહિય), દર્મ, કોંતિય, દર્મકુશ, પર્વક, પોદેહલ (પોદ્દહલ), અર્જુન (અજન), આપાઢક,

૧ કંડા-વે-હા । ૨ સત્તવત્ત-ગા । ૩ મહિય-ગા । ૪ પોદ્દહલ-ગા । ૫ અર્જન-ગા ।

૧ * વંસે વેચ્છ(પૂ) કણપ કંકાવંસે ય ચાવવસે ય ।

ઉદપે કુદપે વિસપે કહા વેત્તે ય કલાણે ॥ ૩૨ ॥ જુઓ પ્રજા ૦ પદ ૧ પ૦ ૩૨

૧ † ઇક્ષુ ય ઇક્ષુવાલી વીરણી તહ ઇક્કડે ય માસે ય ।

સુંઠે સરે ય વેત્તે તિમિરે સતપોરગ નહે ય ॥ જુઓ પ્રજા ૦ પદ ૧ પ૦ ૩૨.

૧ ‡ સંહિય મંતિય હો(કો)તિય દમ્મકુસે પવ્વપે ય પોદ્દહલા ।

અજ્ઞુણ અસાદપે હોહિયસે મુયવેય સીરમુસે ॥

પરંદે કુલવિંદે કરજર સુટે તહા વિમગ્ગ ય ।

મહુરતણ છુરય સિખિય બોદવ્વે સુકલિતણે ય ॥ ૩૪ ॥ જુઓ પ્રજા ૦ પદ ૧ પ૦ ૩૨.

ચીર-મુસ-પરંડ-કુરુકુંદ-કરકર-હુંઠ-વિમંગુ-મંદુરયણ-થુરગ-સિપ્પિય-સુંકલિતણાં એસિ નં જે જીવા મૂલતાપ વક્-મંતિં ? [૩૦] एवं एत्य वि दस उद्देशगा निरवसेसं जहेव वंसवग्गो ।

एगवीसइमे सए छट्ठो वग्गो समत्तो ।

રોહિતક, સમુ, અ(ત)ચીર, મુસ, પરંડ, કુરુકુંદ, કરકર, હુંઠ, વિમંગ, મધુરયણ (મધુવયણ), થુરગ, શિલ્પિક અને સુંકલિતણ-એ વધાના મૂલ તરીકે જે જીવો ઉપજે છે, તેઓ કયાથી આવીને ઉપજે છે ? [૩૦] એ પ્રમાણે સમગ્ર વંશવર્ગની પેઠે મૂળાદિક દશ ઉદ્દેશકો કહેવા.

एकवीशमा शतकमां पष्ठ वर्ग समाप्त.

सत्तमो वग्गो

૧. [પ્ર૦] અહ મંતે ! *અમ્મરુહ-વાયણ-હરિતગ-તંદુલેજગ-તળ-વત્થુલ-પોરંગ-મજ્ઞારયાઈ-વિહ્ણિ-પાલક-દગપિપ્પિય-દલ્લિ-સોત્થિય-સાયમંદુક્કિ-મૂલગ-સરિસવ-અવિલસાગ-જિયંતગાણં એસિ નં જે જીવા મૂલં ? [૩૦] एवं एत्य वि दस उद्देशगा जहेव वंसवग्गो ।

एगवीसइमे सए सत्तमो वग्गो समत्तो ।

सप्तम वर्ग.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! †અમ્મરુહ, વાયણ, હરિતક, તાંદુલજો, તળ, વત્થુલ, પોરક, માર્જારક, વિહ્ણિ (વિહ્ણિ), પાલક, દગ-પિપ્પલી, દલ્લિ-દર્વી, સસ્તિક, શાકમંદુકી, મૂલક, સરસવ, અવિલશાક, જિયંતગ, એ વધાના મૂલપણે જે જીવો ઉપજે છે તે જીવો કયાથી આવીને ઉપજે છે ? [૩૦] પૂર્વોક્ત વંશવર્ગની પેઠે અહિં પણ મૂળાદિક દશ ઉદ્દેશકો કહેવા.

અમ્મરુહાદિ.

एकवीशमा शतकमां सप्तम वर्ग समाप्त.

अट्ठमो वग्गो

૧. [પ્ર૦] અહ મંતે ! તુલસી-કણ્ઠ-દરાલ-ફળેજા-અજ્ઞા-ચૂતણા-ચોરા-જીરા-દમણા-મરુયા-ઈંદીવર-સયપુષ્પાણં એસિ નં જે જીવા મૂલતાપ વક્કમંતિં ? [૩૦] एत्य वि दस उद्देशगा निरवसेसं जहा वंसाणं । एवं एप्पसु अट्ठसु वग्गेषु असीति उद्देशगा भवेति ।

एगवीसइमे सए अट्ठमो वग्गो समत्तो ।

एकवीसतिमं सयं समत्तं.

अष्टम वर्ग.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તુલસી, કણ્ઠ, દરાલ, ફળેજા, અજ્ઞા, ચૂતણા, ચોરા, જીરા, દમણા, મરુયા, ઈંદીવર અને શતપુષ્પ-એ વધાના મૂલપણે જે જીવો ઉપજે છે તે જીવો કયાથી આવીને ઉપજે છે ? [૩૦] વંશવર્ગની પેઠે અહિં પણ મૂળાદિક દશ ઉદ્દેશકો કહેવા. એ પ્રમાણે એ વધા મઢીને આઠ વર્ગના એકી ઉદ્દેશકો જાણવા. (૨૧-૮)

તુલસી વગેરે હરિત વર્ગ.

एकवीशमा शतकमां अष्टम वर्ग समाप्त.

एकवीशमुं शतक समाप्त.

૧ કુન-ક. ૨ મધુવયણ-ગ. ૩ વાયણ-ક. ૪ ચોરગ-ગ-ઘ. ૫ વહ્ણિપાઈ-ક, વિહ્ણિયાલ-ગ. ૬ મૂળા-ક, મૂયણા-હ.

૧ *

અજો(બ્ધ)રુહ વોઢાણે હરિતગ તહ તદુલેજ તળે ય

વત્થલ પોરગ મજ્ઞારયાઈ વિહ્ણી ય પાલકા ॥ ૩૭ ॥

દગપિપ્પલી ય દલ્લી સોત્થિય સાએ તહેવ મંદુક્કી.

મૂલગ સરિસવ અવિલસાએ ય જિયંતએ ચેવ ॥ ૩૮ ॥ હુઓ પ્રજ્ઞાં પદ ૧ પં ૩૩.

૧ † દસ ઉપર અમુક પ્રકારની વનસ્પતિ થાય છે તેને અમ્મરુહ કહે છે.

૧ ‡

તુલસ કણ્ઠ ડરાલે ફળેજાએ અજ્ઞા ય મૂયણાએ.

વારગ દમણગ મરુચયગ સતપુષ્પીંદીવરે ય તહા ॥ ૩૯ ॥ જે યાવચે તહાપગારા । સેત્તં હરિયા । હુઓ પ્રજ્ઞાં પદ ૧ પં ૩૩.

વાવીસતિમં સયં ।

તાલે-ગઢિય-વહુવીયગા ય ગુચ્છા ય ગુમ્મ વહી ય ।
છદ્સ વગ્ગા એ સદ્દિં પુણ હોંતિ ઉદેસા ॥

પદમો વગ્ગો ।

૧. [પ્ર૦] રાયગિહે જાવ-એવં વયાસી-અદ મંતે ! *તાલ-તમાલ-તક્કલિ-તેતલિ-સાલ-સરલા-સારગહ્યાણં જાવ-કેયતિ-કદલિ-કંદલિ-ચમ્મરુક્ષ-ગુંદરુક્ષ-હિંગુરુક્ષ-લવંગરુક્ષ-પૂયફલ-સજ્જૂરિ-નાલપરીણં એપસિ ણં જે જીવા મૂલત્તાપ વક્કમંતિ તે ણં મંતે ! જીવા કઓહિતો ઉવવજ્જતિ ? [ઉ૦] એવં પત્ય વિ મૂલાદીયા દસ ઉદેસગા કાયદ્વા જહેવ સાલીણં, નવરં દ્વમં નાણત્તં-મૂલે કંદે સંધે તયાપ સાલે ય એપસુ પંચસુ ઉદેસગેસુ દેવો ન ઉવવજ્જતિ । તિન્નિ લેસાઓ । ઠિતી જહ્થેણં અંતોમુદ્દત્તં, ઉક્કોસેણં દસવાસસહસ્સાદં । ઉવરિદ્ધેસુ પંચસુ ઉદેસપસુ દેવો ઉવવજ્જતિ । ચત્તારિ લેસાઓ । ઠિતી જહ્થેણં અંતોમુદ્દત્તં, ઉક્કોસેણં વાસપુદ્ધત્તં । ઓગાદ્ધણા મૂલે કંદે ધણુદ્ધપુદ્ધત્તં, સંધે તયાપ સાલે ય ગાડયપુદ્ધત્તં, પવાલે પત્તે ધણુદ્ધપુદ્ધત્તં, પુળ્લે હત્થપુદ્ધત્તં, ફલે વીપ ય અંગુલપુદ્ધત્તં । સઘોસિં જહ્થેણં અંગુલસ્સ અસંઘેજ્જમાગં । સેસં જહા સાલીણં । એવં એપ દસ ઉદેસગા ।

વાવીસતિમે સદ્દિ પદમો વગ્ગો સમત્તો ।

વાવીશમું શતક.

૧ તાલ-તમાલપ્રમુખ વૃક્ષ સર્વંધે દશ ઉદેશકના સમુદાયરૂપ પ્રથમ વર્ગ, ૨ એકવીજવાળા વૃક્ષ સર્વંધે વીજો વર્ગ, ૩ જેના ફળોમાં ઘળા વીજ છે તેવા વહુવીજ વૃક્ષો સર્વંધે વીજો વર્ગ, ૪ રીંગળી વગેરે ગુચ્છ વનસ્પતિ વિષે ચોથો વર્ગ, ૫ સિરિય, નવમાલિકા વગેરે ગુલ્મ વનસ્પતિ વિષે પાંચમો વર્ગ અને ૬ વહ્નિ-પુંકલી વગેરે વેલ સર્વંધે છદ્ધો વર્ગ-એ પ્રમાણે દશ દશ ઉદેશકના છ વર્ગ અને તેના વધા મળીને સાઠ ઉદેશકો આ શતકમા કહેવામાં આવશે.

પ્રથમ વર્ગ.

તાલ વગેરે વલયવર્ગ.

૧. [પ્ર૦] રાજગૃહનગરમા યાવત્-[ભગવાન્ ગીતમ] આ પ્રમાણે ચોલ્યા કે, હે ભગવન્ ! તાલ, તમાલ, તક્કલિ, તેતલિ, સાલ, સરલ-દેવદાર, સારગહ, યાવત્-કેતકી (કેવડો), કેલ, કંદલી, ચર્મવૃક્ષ, ગુંદવૃક્ષ, હિંગુવૃક્ષ, લવંગવૃક્ષ, સોપારીનું વૃક્ષ, સજ્જૂરી અને નાલીપરી-એ વધાના મૂલપણે જે જીવો ઉપજે છે તે જીવો કયાથી આવીને ઉપજે છે ? [ઉ૦] શાલિવર્ગની પેઠે અહિં પણ મૂલાદિક દશ ઉદેશકો કહેવા. પરંતુ તેમા વિશેષ એ છે કે, આ વૃક્ષના મૂલ, કંદ, સ્કંધ, છાલ, અને શાખા-એ પાંચે ઉદેશકમાં દેવો આવી ઉપજતા નથી, તેથી ત્યાં તેઓને ત્રણ લેડ્યાઓ હોય છે. તેઓની સ્થિતિ જઘન્ય અંતર્મુદ્ધર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ દશ હજાર વર્ષ છે. અને વાકીના પાંચ ઉદેશકમાં દેવો ઉત્પન્ન થાય છે, માટે ત્યાં તેઓને ચાર લેડ્યાઓ હોય છે. તેઓની સ્થિતિ જઘન્ય અંતર્મુદ્ધર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ વર્ષપૃથક્ત્વ-વે વરસથી નવ વરસ સુધીની હોય છે. અવગાહના-શરીર પ્રમાણ મૂલ અને કંદની ધનુપૃથક્ત્વ, તથા શાખાની ગાડપૃથક્ત્વ હોય છે, પ્રવાલ અને પાંદડાની અવગાહના ધનુપૃથક્ત્વ, પુષ્પની હસ્તપૃથક્ત્વ અને વીજની અંગુલપૃથક્ત્વ ઉત્કૃષ્ટ અવગાહના હોય છે. એ વધાની જઘન્ય અવગાહના અંગુલના અસંઘ્યાતમા ભાગની જાણવી. વાકી વધું શાલિવર્ગની પેઠે કહેવું. એ પ્રમાણે એ દસ ઉદેશકો કહેવા.

વાવીશમા શતકમાં પ્રથમ વર્ગ સમાપ્ત.

૧ ગુંદર ગ-હ ।

૧ *

તાલ તમાલે તક્કલિ તો(તે)વલી સાલી (છે) ય સારકત્તાણે ।

સરલે જાવતિ કેતદ્ કદલી તદ્ધ(ચ)મ્મરુક્ષે ય ॥ ૩૬ ॥

મુયરુક્ષ હિંગુરુક્ષે લવંગુરુક્ષે ય હોદ્ધ બોદ્ધવ્વે ॥ ૩૬ ॥

પૂયફલી સજ્જૂરી બોદ્ધવ્વા ણાલિપરી ય ॥ ૩૭ ॥ જેવાવજ્જે તદ્ધપ્પગારા । સેત્તં વલયા । જુઓ પ્રશ્નો ૫૬ ૧ ૫૦ ૩૩-૧.

વીઓ વર્ગો ।

૧. [પ્ર૦] અહ મંતે ! *નિંવં-ચ-જંબુ-કોસંચ-તાલ-અંકોલ-પીલુ-સેલુ-સલ્હ-મોયદ-માલુય-ઘડલ-પલાસ-કરંજ-પુત્તંજીવગ-રિટ્ટ-વિહેલગ-હરિતગ-મહાય-અંબ(વે)મરિય-સીરણિ-ધાયર્દ-પિયાલ-પૂતિયર્ણિચૈયગ-(કરંજ)-સેળ્હય-પાસિય-સીસવ-અયસિ-પુન્નાગ-નાગરુક્ષ-સીવન્ન-અસોગાણં ઇયસિ ણં જે જીવા મૂલત્તાપ વક્કમંતિ ૦ ? [૩૦] एवं मूलादीया दस उद्देशगा कायङ्गा निरवसेसं जहा तौलवर्गो ।

વાવિસતિમે સદ્ વિતિઓ વર્ગો સમત્તો ।

દ્વિતીય વર્ગ.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લીમહો, આંવો, જાંવુ, કોશંવ, તા(સા)લ, અંકોલ, પીલુ, સેલુ, સલ્હની, મોચકી, માલુક, વકુલ, પલાશ, કરંજ, પુત્તંજીવક, અરિટ્ટ-અરિઠા, વહેડા, હરદે, મિલામા, અંબેમરિકા, ક્ષીરિણી, ધાવડી, પ્રિયાલ-ચારોલી, પૂતિનિંવ, [કરંજ], સેળ્હય, પાસિય, સીસમ, અતસી (અસન), નાગકેસર, નાગવૃક્ષ, શ્રીપર્ણી(સેવન) અને અશોક-૯ વધા વૃક્ષોના મૂલપણે જે જીવો ઉપજે છે તે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? [૩૦] ए प्रमाणे अहिं पण मूलादिक दश उद्देशको समग्र ताडवर्गनी पेठे कहेवा.

લીમહા વગેરે પ્કા-
સિક વર્ગ.

વાવીશમા શતકમાં દ્વિતીય વર્ગ સમાપ્ત.

તડઓ વર્ગો ।

૧. [પ્ર૦] અહ મંતે ! †અંતિય-તિંદુય-વોર-કવિટ્ટ-અંવાડગ-માડલિંગ-વિલ્હ-આમલગ-ફળસ-દાડિમ-આસત્ય-અં-વર-વડ-ળગ્ગોહ-નંદિરુક્ષ-પિપ્પલિ-સતર-પિલક્ષુરુક્ષ-કાંડવરિય-કુચ્છુંમરિય-દેવદાલિ-તિલગ-લડય-છત્તોહ-સિ-રીસ-સત્તવન્ન-દહિવન્ન-લોદ્ધ-ધવ-ચંદન-અજુણ-ળીચ-કુડ(ડ)ગ-કલંવાણં ઇયસિ ણં જે જીવા મૂલત્તાપ વક્કમંતિ તે ણં મંતે ! ૦ ? [૩૦] एवं एत्य वि मूलादीया दस उद्देशगा तालवग्गसरिसा नेयङ्गा जाव-वीयं ।

વાવિસતિમે સદ્ તડઓ વર્ગો સમત્તો ।

તૃતીય વર્ગ.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અગસ્તિક, તિંદુક, વોર, કોઠી, અવાડગ, વીજોરં, વિલ્વ, આમલક, ફળસ, દાડિમ, અશ્વત્થ-પીપ્પલો, અંબરો, વડ, ન્યમ્રોધ, નંદિરુક્ષ, પીપર, સતર, પૃક્ષવૃક્ષ (યાચરો), કાકોદુંબરી, કુસ્તુંમરિ, દેવદાલિ, તિલક, લકુચ, છત્રૌધ, શિરિપ, સત્તપર્ણ-સાદલ, દધિપર્ણ, લોદ્ધક, ધવ, ચંદન, અર્જુન, નીપ, કુટજ અને કદંબ-૯ વધા વૃક્ષોના મૂલપણે જે જીવો ઉપજે છે તે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? [૩૦] ए वधुं ताडवर्गनी पेठे कहेवुं. अहिं पण मूळथी मांडी बीज सुधी दश उद्देशको जाणवा.

અગસ્તિક વગેરે
વૃદ્ધીજ વર્ગ.

વાવીશમા શતકમાં તૃતીય વર્ગ સમાપ્ત.

૧ વહેડગ-ગ, વહેલગ હ । ૨ અંબમરિય ક । ૩-ળિવારગ-ક । ૪-વર્ગે ક । ૫ અંતિયા-ગ-હ ।

૧ *

નિંવં-ચ-જંબુ-કોસંચ-સાલ-અકુલ-પિલુ સેલ્હ ય ।

સલ્હ-મોયદ-માલુય-ઘડલ-પલાસે કરજે ય ॥ ૧૨ ॥

પુત્તંજીવય-રિટ્ટે વિહેલ્હ હરિટ્હ ય મિહાલ્હ ।

અંબેમરિયા સીરિણી યોદ્ધવ્હે ધાયર્દ પિયાલે ॥ ૧૩ ॥

પૂત્તિનિંવ-કરજે સુળ્હા તહ સીસવા ય અસણે ય ।

પુન્નાગ-નાગરુક્ષે સીવળિ તહ અસોગે ય ॥ ૧૪ ॥

વિઓ પ્રજ્ઞા ૦ પદ ૧ પ૦ ૩૧-૧.

૧ †

અંતિય તંદુ કવિટ્ટે અવાડગ-માડલિંગ-વિલ્હે ય ।

આમલગ ફળસ દાલિમ આસોદે(ત્યે)અંવર વહે ય ॥ ૧૫ ॥

ળગ્ગોહ ણદિરુક્ષે પિપ્પરી સયરી પિલક્ષુરુક્ષે ય ।

કાંડવરિ કુચ્છુંમરિ યોદ્ધવા દેવદાલી ય ॥ ૧૬ ॥

તિલ્હ લડય છત્તોહ સિરીસ સત્તવન્ન દહિવન્ને ।

લોદ્ધવ-ચંદન-અજુણ-ળીય પુટ્હ કયંવે ય ॥ ૧૭ ॥

ચતુર્થો વર્ગો ।

૧. [પ્ર૦] અહ મંતે ! *વાઈગણિ-અહ્દ-પોંદ્દ૦ એવં જહા પદ્મવળાપ ગાદાણુસારેણં પેયધં, જાય- ગંજ-પાટલા-વાસિ-અંકોહ્યાણં ઘણસિ ણં જે જીવા મૂલત્તાપ વક્કમંતિં ? [૩૦] એવં ઘણ વિ મૂલાદીયા દસ ઉદેસગા નેયઘા જાવ-ચીયં તિ નિરવસેસં જહા વંસવર્ગો ।

વાવીસતિમે સણ ચતુર્થો વર્ગો સમત્તો ।

ચતુર્થ વર્ગ.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વૈંગણ, અહ્દ, પોંદ્દ-ઈત્યાદિ વૃક્ષોના નામો પ્રજ્ઞાપનાસૂત્રની ગાયાને અનુસારે યાવત્-ગંજ, પાટલા, વાસી અને અંકોહ્ય સુધી જાણવાં. એ વધા વૃક્ષોના મૂલપણે જે જીવો ઉપજે છે તે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? [૩૦] અહિં પણ મૂલપણે યાવત્-ચીજપર્યંત દશ ઉદેશકો વંશવર્ગની પેઠે કહેવા.

વાવીશમા શતકમાં ચતુર્થ વર્ગ સમાપ્ત.

પંચમો વર્ગો ।

૧. [પ્ર૦] અહ મંતે ! †સિરિયકા-ણેવમાલિય-ફોરંટગ-વંધુજીવગ-મળોજ્ઞા૦ જહા પદ્મવળાપ પદમપદે ગાદાણુસારેણં જાવ- નલનીય-કુંદ-મહાજાઈણં ઘણસિ ણં જે જીવા મૂલત્તાપ વક્કમંતિં ? [૩૦] એવં ઘણ વિ મૂલાદીયા દસ ઉદેસગા નિરવસેસં જહા સાલીણં ।

વાવીસતિમે સણ પંચમો વર્ગો સમત્તો ।

પંચમ વર્ગ.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સિરિયક, નવમાલિકા, કોરંટક, વંધુજીવક, મળોજ્ઞા-ઈત્યાદિ વધાં નામો પ્રજ્ઞાપનાસૂત્રમાં કહેલ પ્રથમપદની ગાયાને અનુસારે યાવત્-નલિની, કુંદ અને મહાજાતિ સુધી જાણવાં. એ વધા વૃક્ષોના મૂલપણે જે જીવો ઉપજે છે તે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? [૩૦] અહિં પણ શાલિવર્ગની પેઠે મૂલપણે દશ ઉદેશકો સમપ્ર કહેવા.

વાવીશમા શતકમાં પંચમ વર્ગ સમાપ્ત.

છઠ્ઠો વર્ગો ।

૧. [પ્ર૦] અહ મંતે ! ‡પૂસફલિ-કાર્લિંગી-તુંવી-તડસી-પ્લાવાલુંકી૦ એવં પદાણિ હિંદિયઘાણિ પદ્મવળાગાદાણુસારેણં જહા તાલવર્ગો જાવ-દધિફોહ્દ-કાકલિ-સોકલિ-અક્કવોંદીણં ઘણસિ ણં જે જીવા મૂલત્તાપ વક્કમંતિં ? [૩૦]

પદ્મ વર્ગ.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પૂસફલિકા, કાર્લિંગી, તુંવડી, ત્રપુડી-ચીમડી, પ્લાવાલુંકી-ઈત્યાદિ નામો પ્રજ્ઞાપનાસૂત્રની ગાયાને અનુસારે તાલવર્ગમાં કદા પ્રમાણે સમજવાં, યાવત્-દધિફોહ્દ, કાકલિ, સોકલિ અને અર્કવોંદી, એ વધા વૃક્ષોના મૂલપણે જે જીવો ઉપજે છે તે

૧ ઉદેસગા તાલવર્ગસરિસા ને-ગ-ઘ । ૨-નાલિય-ગ-હ ।

૧ * વાઈગણિ-સહ-ધુંદે ય તહ કલુરી ય જીમુમળા ।

રુવી આઢે ણીલી તુલસી તહ માહલિંગી ય ॥ ૧૮ ॥ ઇત્યાદિ યાવત્—

જીવડ કેયડ તહ ગજ પાટલા દા(વા)નિ અકોલે ॥ ૨૨ ॥ જુઓ પ્રજા૦ પદ ૧ પ૦ ૩૨-૨

૧ † સેણ(સિરિ)યણ ણોમાઝિય કોરંટય વધુજીવગ-મળોજે ।

પિંદય પાળ કળયર કુજય તહ સિંદુવારે ય ॥ ૨૩ ॥

જાડે મોગ્ગર તહ જહિયા ય તહ મહિયા ય વાસતી ।

વત્થુલ કથુલ સેવાલ ગઠી મગદતિયા ચેવ ॥ ૨૪ ॥

ચપકજી(જા)ડ ણીંદ્યા હુંદો તહા મહાજાડે । ×× જુઓ પ્રજા૦ પદ ૧ પ૦ ૩૨-૨

૧ ‡ પૂસફલી કાર્લિંગી તુંવી તડસી ય પ્લાવાલુંકી ।

ધોનાડ પડોલા પચગુલી આયળીલી ય ॥ ૨૬ ॥ યાવત્—

દધિફોહ્દે કાગલી મોગલી ય તહ અક્કવોંદી ય ॥ ૩૦ ॥ જુઓ પ્રજા૦ પદ ૧ પ૦ ૩૩-૧

વૈંગણ
વગેરે
ગુચ્છ
વર્ગ.

સિરિયક
વગેરે
ગુચ્છ
વર્ગ.

પૂસફલી
વગેરે
વહી
વર્ગ

एवं मूलादीया दस उद्देशगा कायद्या जहा तालवग्गो । नवरं फलउद्देशे ओगाहणाए जह्मेणं अंगुलस्स असंखेत्तमागं,
उक्कोसेणं धणुहपुट्टं । तिती सवत्थ जह्मेणं अंतोमुट्टं, उक्कोसेणं वासपुट्टं, सेसं तं चेव । छट्ठो वग्गो समत्तो । एवं
छत्तु वि वग्गेसु सट्ठि उद्देशगा भवंति ।

वावीसतिमे सए छट्ठो वग्गो समत्तो ।

वावीसतिमं सयं समत्तं ।

जीवो क्याथी आवीने उपजे छे ? [उ०] अहिं पण ताडवर्गनी पेठे मूलादिक दश उद्देशको संपूर्ण कहेवा. विशेष ए के फलेद्देशकमां
फलनी जघन्य अवगाहना अंगुलना असंख्यातमा भागनी अने उत्कृष्ट धनुपपृथक्त्व—वेथी नव धनुषनी होय छे. वधे स्थले स्थिति जघन्य
अंतर्मुहूर्तनी अने उत्कृष्ट वेथी नव वरसनी जाणवी. वाकी वधुं पूर्व प्रमाणे जाणवुं. ए प्रमाणे छ वर्गना मळीने साठ उद्देशको थाय छे.

वावीशमा शतकमां पट्ट वर्ग समाप्त.

वावीशमुं शतक समाप्त.

તેવીસતિમં સયં ।

આલુય લોહી અર્વણ પાઢા તહ માસવન્નિ વહી ય ।
પંચેતે દસવગ્ગા પન્નાસં હોંતિ ઉદેસા ॥

પઢમો વગ્ગો ।

૧. [પ્ર૦] રાયગિહે જાવ-પવં વયાસી-અહ મંતે ! *આલુય-મૂલગ-સિંગવેર-હલિદ્-રુ-ફંડરિય-જીરું-ચ્છીરવિરાલિ-કિટ્ટિ-કુંદુક-કણ્ઠ-કંડુસુ-મધુ-પયલદ્-મધુસિંગિ-નિરુહા-સંપ્પસુગંધા-છિન્નરુહા-વીયરુહાણં પ્પસિ પં જે જીવા મૂલત્તાપ વક્કમંતિ૦? [૩૦] પવં મૂલાદીયા દસ ઉદેસગા કાયદ્ધા ધંસવગ્ગસરિસા, નવરં પરિમાણં જહ્ણેણં ઇક્કો વા દો વા તિન્નિ વા, ઉક્કોસેણં સંઘેજ્ઞા અસંઘેજ્ઞા વા અણંતા વા ઉવવજ્ઞંતિ । અવહારો-ગોયમા ! તે પં અણંતા સમયે ૨ અવહીરમાણા ૨ અણંતાદિં ઓસપ્પિણીદિં ઉસ્સપ્પિણીદિં ઇવતિકાલેણં અવહીરંતિ, નો ચેવ પં અવહરિયા સિયા । ઠિત્તી જહ્ણેણ વિ ઉક્કોસેણ વિ અંતોમુહુચં, સેસં તં ચેવ ।

તેવીસતિમે સપ્ત પઢમો વગ્ગો સમત્તો ।

ત્રેવીશમું શતક.

[ઉદ્દેશકાર્યસંગ્રહ-] ૧ આલુક વગેરે સાધારણ વનસ્પતિના મેઢ સંવન્ધે દશ ઉદ્દેશાન્મક પ્રથમ વર્ગ, ૨ લોહી પ્રમુખ અનંતકા-યિક વનસ્પતિ સંવન્ધે વીજો વર્ગ, ૩ અલક વગેરે વનસ્પતિ વિષે ત્રીજો વર્ગ, ૪ પાઠા, મૃગવાલુંકી વગેરે વનસ્પતિ સંવન્ધે ચતુર્થ વર્ગ અને ૫ માપપર્ણી વગેરે વનસ્પતિ વિષે પંચમ વર્ગ. ૬ પ્રમાણે પાંચ વર્ગના દસ દસ ઉદ્દેશકો મઝીને પચાસ ઉદ્દેશકો આ ત્રેવીશમા શતકમા કહેવાના છે.

પ્રથમ વર્ગ.

આલુ વગેરે સાધારણ
વનસ્પતિ.

૧. [પ્ર૦] રાજગૃહનગરમા મગવાન્ ગૌતમ યાવત્-આ પ્રમાણે બોલ્યા કે-હે મગવન્ ! આલુક, મૂલા, આલુ, હલ્લર, રુ, કંડરિક, જીરું, ક્ષીરવિરાલી (ક્ષીરવિદારીકાન્ઠ), કિટ્ટિ, કુંદુ, કૃષ્ણ, કંડુસુ, મધુ, પયલદ, મધુસિંગી, નિરુહા, સર્પસુગંધા, છિન્નરુહા અને વીજરુહા-૬ વા વૃક્ષોના મૂળપણે જે જીવો ઉપજે છે તે જીવો ક્યાંથી આવીને ઉપજે છે ? [૩૦] અહિં વંશવર્ગની પેઠે મૂલ્યલિક દશ ઉદ્દેશકો કહેવા. વિશેષ ૬ કે તેઓતું પરિમાણ જવન્યયી એક સમયે એક, વે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ સહ્યાતા, અસહ્યાતા અને અનંતા આવીને ઉપજે છે. વઝી હે ગૌતમ ! તેઓનો અપહાર આ પ્રમાણે છે-જો તે અનંત જીવો, સમયે સમયે અપહરીએ તો અનંત ઉત્તરપિણી અને અવસર્પિણી કાલે અપહરાય, પણ ૬ પ્રમાણે અપહરાતા નથી. વઝી તેઓની જવન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ અંતર્મુદ્વર્તની છે. વાકી વધું તેજ પ્રમાણે જાણવું.

ત્રેવીશમા શતકમાં પ્રથમ વર્ગ સમાપ્ત.

૧ અલક-ગ । ૨ પન્નાસા-ગ । ૩ જાર-ક । ૪ કંદુકણ-ટ । ૫ કંડુસુ-ગ । ૬ મધુમયલદ્-ક । ૭ સંપ્પસુગંધા ટ ।

૧ *

અવ ૬ પળ ૬ સેવાલે નિહુરુ હુત્તિમાગા ય ।

અસ્સકન્નિ સિંહકન્નિ સિંટિ તત્તો સુમંડી ય ॥ ૪૩ ॥

રુ કુંડરિયા જીરું છીરવિરાલી તહેવ કિટ્ટિયા ।

હાઝિદ્ધા સિંગવેરે ય આલુગા મૂલ ૬ ય ॥ ૪૪ ॥ જુઓ પ્રજા ૦ પદ ૧ પ૦ ૩૪-૨

વીઓ વગ્ગો ।

૧. [પ્ર૦] અહ મંતે ! લોહી-ળીહ-થીહ-થિમગા-અસ્સકચી-સિંહકચી-સીડંદી-મુસંદીળં એપસિ ણં જીવા મૂલ૦ ?

[૩૦] एवं पत्थ वि दस उद्देशगा जहेव आलुवग्गे । नवरं ओगाहणा तालवगसरिसा, सेसं तं चेव । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' ! चि ।

તેવીસતિમે સ઼વ વિતિઓ વગ્ગો સમત્તો ।

द्वितीय वर्ग.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! *લોહી, નીહ, થીહ, થિમગા, અશ્વકર્ણી, સિંહકર્ણી, સીડંદી અને મુસુંદી—એ વધા વૃક્ષોના મૂલપણે જે

लोही वगेरे अनन्त
वायिक वनस्पति-

जीवो उपजे छे तेओ क्याथी आवीने उपजे छे ? [३०] आलुवर्गनी पेटे अहि पण मूलादिक दस उद्देशको कहेवा. परंतु विशेष ए के, अवगाहना ताडवर्गनी पेटे जाणवी. वाकी वधुं तेज प्रमाणे समजवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.'

ત્રેવીશમા શતકમાં દ્વિતીય વર્ગ સમાપ્ત.

तइओ वग्गो ।

૧. [પ્ર૦] અહ મંતે ! આય-કાય-કુહુણ-કુંદુરુક્ક-ઉબ્બેહલિય-સપ્પા-સજ્જા-છત્તા-વંસાણિય-કુમારાણં એતેસિ ણં જે

जीवा मूलत्ताए० ? [३०] एवं पत्थ वि मूलादीया दस उद्देशगा निरवसेसं जहा आलुवग्गो, नवरं ओगाहणा तालवग-सरिसा, सेसं तं चेव । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' ! चि ।

તેવીસતિમે સ઼વ તહઓ વગ્ગો સમત્તો ।

तृतीय वर्ग.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! †આય, કાય, કુહુણા, કુંદુરુક્ક, ઉબ્બેહલિય, સપ્પા, સેજ્જા, છત્તા, વંશાનિકા અને કુમારી—એ વધા વૃક્ષોના

आयादि कुहुणावर्ग-

मूल तरीके जे जीवो उपजे छे ते जीवो क्याथी आवीने उपजे छे ? [३०] हे गौतम ! वधुं आलुवर्गनी पेटे कहेवुं. अने ए प्रमाणे दशे उद्देशको कहेवा. विशेष ए के, अवगाहना ताडवर्गनी पेटे कहेवी. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.'

ત્રેવીશમા શતકમાં તૃતીય વર્ગ સમાપ્ત.

चउत्थो वग्गो ।

૧. [પ્ર૦] અહ મંતે ! પાઢા-મિયવાલુંકિ-મધુરરસા-રાયવહ્ણિ-પડમા-મોઢરિ-દંતિ-ચંડીણં એતેસિ ણં જે જીવા

मूल० ? [३०] एवं पत्थ वि मूलादीया दस उद्देशगा आलुवगसरिसा, नवरं ओगाहणा जहा वल्लीणं, सेसं तं चेव । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' ! चि ।

તેવીસતિમે સ઼વ ચઉત્થો વગ્ગો સમત્તો ।

चतुर्थ वर्ग.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ‡પાઢા, મૃગવાલુંકી, મધુરરસા, રાજવહ્ણી, પદ્મા, મોઢરી, દંતી અને ચંડી—એ વધાના મૂલપણે જે જીવો

पाठावर्ग-

उपजे छे ते जीवो क्याथी आवीने उपजे छे ? [३०] आलुवर्गनी पेटे अहि पण मूलादिक दस उद्देशको कहेवा. विशेष ए के शरीरुं प्रमाण वल्लीनी पेटे जाणवुं. वाकी वधुं तेज प्रमाणे कहेवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.'

ત્રેવીશમા શતકમાં ચતુર્થ વર્ગ સમાપ્ત.

૧ * જુઓ પ્રશ્ન૦ પદ ૧ પ૦ ૩૪—૨

૧ 'નવર ઓગાહણા' તાલવગસરિસા' ઇતિ પાઠો ક-ગ પુસ્તકે નોપલભ્યતે । ૨ મોઢરિ ગ-ય ।

૧ † કુહુણા અળેગવિહા પત્તા, તંજહા-આપ, કાપ, કુહુણે, કુળકે, દવ્વહલિયા, સકાપ, સજ્જાપ, છત્તોપ, વંસીણ, હિતાકરણ । જુઓ—પ્રશ્ન૦

પદ ૧ પ૦ ૩૩—૨

૧ ‡

પાઢા-મિયવાલુંકી મધુરરસા ચેવ રાયવત્તી(છી)ય ।

પડમા માઢરિ દંતીતિ ચઘી કિટ્ટીતિ યાવરા ॥ જુઓ—પ્રશ્ન૦ પદ ૧ પ૦ ૩૪—૨

પંચમો વર્ગો ।

૧ [પ્ર૦] અહ મંતે ! *માસપત્રી-મુગ્ગપત્રી-જીવગ-સરિસવ-કરેણુય-કાઓલિ-ક્ષીરકાકોલિ-મંગી-ળહિ-કિમિરાસિ-મદ્મુચ્છ-ળંગલદ્-પયોય-કિંણા (કિણ્ઠા ય) પડલ-પા(હ)દે-હરેણુયા-લોહીણં પ્પસિ ણં જે જીવા મૂલં ? [૩૦] एवं पत्य वि दस उद्देशगा निरवसेसं आलुयवगसरिसा । एवं पत्य पंचसु वि वग्गेसु पचासं उद्देशगा भाणियद्वा । सद्यत्थ देवा ण उचवज्जंति, तिन्नि लेसाओ । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' ! त्ति ।

તેવીસતિમે સપ્ત પંચમો વર્ગો સમત્તો ।

તેવીસઙ્ગસં સયં સમત્તં ।

પંચમ વર્ગ.

માપપર્ણા આદિ
વટિવર્ગ.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! માપપર્ણી, મુદ્રપર્ણી, જીવક, સરસવ (?), કરેણુક, કાકોલી, ક્ષીરકાકોલી, મંગી, ણહી, કુમિરાસિ, મદ્-મુક્તા, લાગલી, પડય (પયોદ), કિણ્ણાપડલય, પાદ (હટ), હરેણુકા અને લોહી—એ વધા વૃક્ષોના મૂલપણે જે જીવો ઉપજે છે તે કયાથી આવેને ઉપજે છે ? [૩૦] આલુવર્ગની પેઠે અહિં પણ મૂલ્યાદિક દશ ઉદ્દેશકો કહેવા. એ પ્રમાણે અહિં આ પાંચ વર્ગોમાં વધા મળીને પચાસ ઉદ્દેશકો કહેવા. વધે ઠેકાણે દેવો ઉપજતા નથી, તેથી દરેક ઠેકાણે પ્રથમની ત્રણજ લેણ્યાઓ હોય છે. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.'

ત્રેવીશમા શતકમાં પંચમ વર્ગ સમાપ્ત.

ત્રેવીશમું શતક સમાપ્ત.

ચડવીસઠમં સયં ।

૧ ઉવવાય ૨ પરીમાણં ૩ સંઘયણુ-૪ ચત્તમેવ ૫ સંઠાણં ।
 ૬ લેસ્સા ૭ દિટ્ઠી ૮ ણાણે અન્નાણે ૯ જોગ ૧૦ ઉવઓમે ॥
 ૧૧ સન્ના ૧૨ કસાય ૧૩ ઇંદિય ૧૪ સમુઘાયા ૧૫ વેદના ય ૧૬ વેદે ય ।
 ૧૭ આહં ૧૮ અજ્ઞવસાણા ૧૯ અણુવંધો ૨૦ કાયસંવેહો ॥
 જીવપદે જીવપદે જીવાણં દંડગંમિ ઉદેસો ।
 ચડવીસતિમંમિ સપ્પ ચડવીસં હોંતિ ઉદેસા ॥

પદમો ઉદેસો ।

૧. [પ્ર૦] રાયગિહે જાવ-एवं वयासी-णेइया णं भंते ! कओहिंतो उववज्जंति, किं नेरइपहिंतो उववज्जंति, तिरिक्खजोणिपहिंतो उववज्जंति, मणुस्सेहिंतो उववज्जंति, देवेहिंतो उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! णो नेरइपहिंतो उववज्जंति, तिरिक्खजोणिपहिंतो उववज्जंति, मणुस्सेहिंतो वि उववज्जंति, णो देवेहिंतो उववज्जंति ।

૨. [પ્ર૦] જદ્દ તિરિક્ખજોણિપહિંતો ઉવવજ્જંતિ કિં ઇંદિયતિરિક્ખજોણિપહિંતો ઉવવજ્જંતિ, વેઈંદિયતિરિં, તેઈંદિય-તિરિં. ચડરિંદિયતિરિં. પંચિંદિયતિરિક્ખજોણિપહિંતો ઉવવજ્જંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! નો ઇંદિયતિરિક્ખજોણિપહિંતો ઉવવજ્જંતિ, નો વેંદિયં, નો તેઈંદિયં, નો ચડરિંદિયં, પંચિંદિયતિરિક્ખજોણિપહિંતો ઉવવજ્જંતિ ।

ચોવીશમું શતક.

[ઉદ્દેશકસંગ્રહ-] ૧ *ઉપપાત, ૨ પરિમાણ, ૩ સહનન-સઘયણ, ૪ ડંડકાઈ, ૫ સંસ્થાન-આકાર, ૬ લેદ્યા, ૭ દૃષ્ટિ, ૮ જ્ઞાન-અજ્ઞાન, ૯ યોગ, ૧૦ ઉપયોગ, ૧૧ સજ્ઞા, ૧૨ કપાય, ૧૩ ઇન્દ્રિય, ૧૪ સમુદ્ઘાત, ૧૫ વેદના, ૧૬ વેદ, ૧૭ આયુષ, ૧૮ અચ્ચ-વસાય, ૧૯ અનુવંધ, અને ૨૦ કાયસંવેધ-આ વધા વિષયો ચોવીશ દંડકોને આશ્રયી પ્રત્યેક જીવપદે કહેવાના છે. અર્થાત્-એક એક દંડકે આ વીશ દ્વારો કહેવાના છે. ૯ રીતે ચોવીશમા શતકમા ચોવીશ દંડકને આશ્રયી ચોવીશ ઉદ્દેશકો કહેવામા આવશે.

પ્રથમ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] રાજગૃહ નગરમા [ભગવાન્ ગૌતમ] યાવત્-આ પ્રમાણે વોલ્યા કે, હે ભગવન્ ! નૈરયિકો ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે, શું નૈરયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે, તિર્યંચયોનિકોથી, મનુષ્યોથી કે દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! નૈરયિકો નૈરયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થતા નથી, તેમ દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થતા નથી, પણ તિર્યંચયોનિકોથી અને મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે.

નૈરયિકોનો ઉપપાત.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું એકેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે કે વેઈન્દ્રિય, તેઈન્દ્રિય, ચડરિન્દ્રિય અને પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એકેન્દ્રિય, વેઈન્દ્રિય, તેઈન્દ્રિય કે ચડરિન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થતા નથી, પણ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે.

તિર્યંચોનો નૈરયિકોમા ઉપપાત.

* ૧ ઉપપાતદ્વારમા ચોવીશ દંડકને આશ્રયી નારકાદિ જીવો ક્યાંથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે ? પરિમાણદ્વારમા જે જીવો નારકાદિમા ઉત્પન્ન થવાના છે તેઓ પોતાની કાયમા કેટલા ઉત્પન્ન થાય છે ? સહનનદ્વારમા નારકાદિમા ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય જીવોને કયું સંઘયણ હોય ? ઉચ્ચત્વદ્વારમા નારકાદિ ગતિમા જનારા જીવોની ડંડકાઈ કેટલી હોય ? ૯ પ્રમાણે વીજા સંસ્થાનાદિ દ્વારો જાણવા, અનુવંધ-વિવક્ષિત પર્યાયનું સાતત્ય, અનુક કાયથી અન્ય કાયમાં અથવા તેની સમાન કાયમા જઈ પુનઃ ત્યા આવવું તે કાયસંવેધ આ વધા દ્વારો પ્રત્યેક ઉદ્દેશકમા કહેવાના છે.

૩. [પ્ર૦] જહ પંચિદિયતિરિક્ષજોણિપહિંતો ઉવવજંતિ કિં સન્નિપંચિદિયતિરિક્ષજોણિપહિંતો ઉવવજંતિ, અસન્નિપંચિદિયતિરિક્ષજોણિપહિંતો ઉવવજંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! સન્નિપંચિદિયતિરિક્ષજોણિપહિંતો ઉવવજંતિ, અસન્નિપંચિદિયતિરિક્ષજોણિપહિંતો વિ ઉવવજંતિ ।

૪. [પ્ર૦] જહ અસન્નિપંચિદિયતિરિક્ષજોણિપહિંતો ઉવવજંતિ કિં જલચરોહિંતો ઉવવજંતિ, થલચરોહિંતો ઉવવજંતિ, સ્વહચરોહિંતો ઉવવજંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જલચરોહિંતો ઉવવજંતિ, થલચરોહિંતો વિ ઉવવજંતિ, સ્વહચરોહિંતો વિ ઉવવજંતિ ।

૫. [પ્ર૦] જહ જલચર-થલચર-સ્વહચરોહિંતો ઉવવજંતિ કિં પજ્જત્તપહિંતો ઉવવજંતિ અપજ્જત્તપહિંતો ઉવવજંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! પજ્જત્તપહિંતો ઉવવજંતિ, પો અપજ્જત્તપહિંતો ઉવવજંતિ ।

૬. [પ્ર૦] પજ્જત્તાઅસન્નિપંચિદિયતિરિક્ષજોણિ પં મંતે ! જે મધિપ નેરદપ્પસુ ઉવવજ્જિત્તપ સે પં મંતે ! કતિસુ પુઢવીસુ ઉવવજ્જેજ્ઞા ? [ઉ૦] ગોયમા ! પગાપ ર્યણપ્પમાપ પુઢવીપ ઉવવજ્જેજ્ઞા ।

૭. [પ્ર૦] પજ્જત્તાઅસન્નિપંચિદિયતિરિક્ષજોણિ પં મંતે ! જે મધિપ ર્યણપ્પમાપ પુઢવીપ નેરદપ્પસુ ઉવવજ્જિત્તપ સે પં મંતે ! કેવતિકાલઢ્ઢિતીપસુ ઉવવજ્જેજ્ઞા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેણં દસવાસસંઢ્ઢસ્સઢ્ઢિતીપસુ, ઉક્કોસેણં પલિઓવમસ્સ અસં-સેજ્ઞામાગઢ્ઢિતીપસુ ઉવવજ્જેજ્ઞા ૧ ।

૮. [પ્ર૦] તે પં મંતે ! જીવા પગસમપ્પણં કેવતિયા ઉવવજંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેણં પક્કો વા દોવા વા તિન્નિ વા, ઉક્કોસેણં સંયેજ્ઞા વા અસંયેજ્ઞા વા ઉવવજંતિ ૨ ।

૯. [પ્ર૦] તેસિ પં મંતે ! જીવાણં સરીરગા કિંસંઘયણી પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! છેવઢ્ઢસંઘયણી પન્નત્તા ૩ ।

૧૦. [પ્ર૦] તેસિ પં મંતે ! જીવાણં કેમહાલિયા સરીરોગાહણા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેણં અંગુલસ્સ અસંયે-જ્ઞામાગં, ઉક્કોસેણં જોયણસહસ્સં ૪.

૧૧. [પ્ર૦] તેસિ પં મંતે ! જીવાણં સરીરગા કિંસંઢિતા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! હુંડસંઢાણસંઢિયા પન્નત્તા ૫ ।

૧૦ તિર્ય્ચોનો નાર-
કોમા ઉપપાત

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો નૈરયિકો પંચેન્દ્રિય તિર્ય્ચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે તો શું પંચેન્દ્રિય તિર્ય્ચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે કે અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્ય્ચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્ય્ચયોનિક અને અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્ય્ચયોનિકથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે.

અસંજી પં૦ તિર્ય્ચનો
નારકોમા ઉપપાત

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો (નારકો) અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્ય્ચયોનિકથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે તો શું જલચરોથી, સ્થલચરોથી કે સેચરોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ જલચરોથી, સ્થલચરોથી અને સેચરોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.

પર્યાપ્તા અસંજી પં૦
તિર્ય્ચનો નારકોમા
ઉપપાત.

૫. [પ્ર૦] જો તેઓ જલચરોથી, સ્થલચરોથી અને સેચરોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે તો શું તે પર્યાપ્તા કે અપર્યાપ્તા જલચરો, સ્થલ-ચરો કે સેચરોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પર્યાપ્તા જલચરો, સ્થલચરો અને સેચરોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે, પણ અપર્યાપ્તાથી આવી ઉત્પન્ન થતા નથી.

અસંજી પં૦ તિર્ય્ચો
કેટલી નરકપૃથિવી
સુધી ઉત્પન્ન થાય ?

૬. [પ્ર૦] પર્યાપ્તા અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્ય્ચયોનિક જીવ, જે નૈરયિકોમા ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલી નરકપૃથિવીમા ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે પ્રથમ રત્નપ્રમા નરકપૃથિવીમા ઉત્પન્ન થાય.

કેટલા આયુપવાઝા
નારકમા અસંજી
તિર્ય્ચો ઉપજે ?

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પર્યાપ્તા અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્ય્ચયોનિક જીવ, જે રત્નપ્રમાપૃથિવીના નૈરયિકોમા ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાલના આયુપવાઝા નૈરયિકોમા ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્લોપમના અસંખ્યાતમા માગની સ્થિતિવાઝા નૈરયિકોમા ઉત્પન્ન થાય.

૨ પરિમાણ

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તેઓ (રત્નપ્રમાપૃથિવીમા ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય અસંજી તિર્ય્ચો) એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ જઘન્યથી એક, વે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતા કે અસંખ્યાતા ઉત્પન્ન થાય.

૩ સમય.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્ય્ચોના શરીરો કયા સઘયણવાઝા હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! છેવઢ્ઢ-સેવાર્તસઘ-યણવાઝા હોય.

૪ શરીરની અગા-
દના.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવોની કેટલી મોટી શરીરાવગાહના-અંચાઈ હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓની શરીરાવગાહના જઘન્ય અંગુલના અસંખ્યાતમા માગની અને ઉત્કૃષ્ટ એક હજાર યોજનની હોય છે.

૫ સમ્યાન.

૧૧. [પ્ર૦] તેઓના શરીરોનું કયું સંસ્થાન હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓના શરીરનું હુંડકસંસ્થાન હોય છે.

૧૨. [પ્ર૦] તેસિ જં મંતે ! જીવાણં કતિ લેસ્સાઓ પન્નત્તાઓ ? [ઉ૦] ગોયમા ! તિન્નિ લેસ્સાઓ પન્નત્તાઓ । તં જહા—કણ્હલેસ્સા, નીલલેસ્સા, કાડલેસ્સા ૬ ।

૧૩. [પ્ર૦] તે જં મંતે ! જીવા કિં સમ્મદિટ્ઠી, મિચ્છાદિટ્ઠી, સમ્મામિચ્છાદિટ્ઠી ? [ઉ૦] ગોયમા ! જો સમ્મદિટ્ઠી, મિચ્છાદિટ્ઠી, જો સમ્મામિચ્છાદિટ્ઠી ૭ ।

૧૪. [પ્ર૦] તે જં મંતે ! જીવા કિં જાણી, અજ્ઞાણી ? [ઉ૦] ગોયમા ! જો જાણી, અજ્ઞાણી, નિયમા ડુઅજ્ઞાણી, તં જહા—મદ્અજ્ઞાણી ય સુયઅજ્ઞાણી ય ૮ ।

૧૫. [પ્ર૦] તે જં મંતે ! જીવા કિં મજ્જોગી, વયજોગી, કાયજોગી ? [ઉ૦] ગોયમા ! જો મજ્જોગી, વયજોગી વિ, કાયજોગી વિ ૯ ।

૧૬. [પ્ર૦] તે જં મંતે ! જીવા કિં સાગારોવડત્તા અણાગારોવડત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સાગારોવડત્તા વિ અણાગારોવડત્તા વિ ૧૦ ।

૧૭. [પ્ર૦] તેસિ જં મંતે ! જીવાણં કતિ સન્નાઓ પન્નત્તાઓ ? [ઉ૦] ગોયમા ! ચત્તારિ સન્ના પન્નત્તા, તં જહા—આહારસન્ના, ભયસન્ના, મેહુણસન્ના, પરિગ્ગહસન્ના ૧૧ ।

૧૮. [પ્ર૦] તેસિ જં મંતે ! જીવાણં કતિ કસાયા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ચત્તારિ કસાયા પન્નત્તા, તં જહા—કોહકસાણ, માણકસાણ, માયાકસાણ, લોભકસાણ ૧૨ ।

૧૯. [પ્ર૦] તેસિ જં મંતે ! જીવાણં કતિ ઇંદિયા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! પંચિંદિયા પન્નત્તા, તં જહા—સોંદિય, ચર્ક્કિંવદિય, જાવ—ફાર્લિંદિય ૧૩ ।

૨૦. [પ્ર૦] તેસિ જં મંતે ! જીવાણં કતિ સમુઘાયા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! તથો સમુઘાયા પન્નત્તા, તં જહા—વેયણાસમુઘાણ, કસાયસમુઘાણ, મારણંતિયસમુઘાણ, ૧૪ ।

૨૧. [પ્ર૦] તે જં મંતે ! જીવા કિં સાયાવેયગા અસાયાવેયગા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સાયાવેયગા વિ, અસાયાવેયગા વિ ૧૫ ।

૧૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તેઓને (અસજ્ઞી પંચેન્દ્રિયતિર્યંચોને) કેટલી લેડ્યાઓ કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ત્રણ લેડ્યાઓ કહી છે. તે આ પ્રમાણે—ઠૂણલેડ્યા, નીલલેડ્યા અને કાપોતલેડ્યા. ૬ લેડ્યા

૧૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું તે જીવો સમ્યદ્દષ્ટિ છે, મિથ્યાદ્દષ્ટિ છે કે સમ્યગ્મિથ્યાદ્દષ્ટિ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ સમ્યદ્દષ્ટિ કે સમ્યગ્મિથ્યાદ્દષ્ટિ નથી, પણ મિથ્યાદ્દષ્ટિ છે. ૭ દૃષ્ટિ.

૧૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ જ્ઞાની નથી, પણ અજ્ઞાની છે અને તેઓને ૮ જ્ઞાન અને અજ્ઞાન.

૧૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે અસજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચો મનયોગવાળા, વચનયોગવાળા કે કાયયોગવાળા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ મનયોગવાળા નથી પણ વચનયોગ અને કાયયોગવાળા છે. ૯ યોગ

૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો સાકાર ઉપયોગવાળા છે કે અનાકાર ઉપયોગવાળા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ સાકાર અને અનાકાર બન્ને ઉપયોગવાળા છે. ૧૦ ઉપયોગ

૧૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવોને કેટલી સંજ્ઞાઓ હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને ચાર સંજ્ઞાઓ હોય છે, તે આ પ્રમાણે—૧ આહારસંજ્ઞા, ૨ ભયસંજ્ઞા, ૩ મૈથુનસંજ્ઞા અને ૪ પરિગ્રહસંજ્ઞા. ૧૧ સંજ્ઞા

૧૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવોને કેટલા કપાયો હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને ચાર કપાયો હોય છે, તે આ પ્રમાણે—૧ ક્રોધકપાય, ૨ માનકપાય, ૩ માયાકપાય અને ૪ લોભકપાય. ૧૨ કપાય.

૧૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવોને કેટલી ઇન્દ્રિયો હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને પાંચ ઇન્દ્રિયો હોય છે, તે આ પ્રમાણે—૧ શ્રોત્રેન્દ્રિય, ૨ ચક્ષુઃસ્પર્શેન્દ્રિય, ૫ સ્પર્શેન્દ્રિય. ૧૩ ઇન્દ્રિય.

૨૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવોને કેટલા સમુદ્ઘાતો કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને ત્રણ સમુદ્ઘાતો કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—૧ વેદનાસમુદ્ઘાત, ૨ કપાયસમુદ્ઘાત અને ૩ મારણાન્તિક સમુદ્ઘાત. ૧૪ સમુદ્ઘાત.

૨૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું તે જીવો સાતા—સુખ અનુભવે છે કે અસાતા—દુઃખ અનુભવે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ સુખ અનુભવે છે અને દુઃખ પણ અનુભવે છે. ૧૫ વેદના.

૨૨. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા કિં હત્યીવેયગા, પુરિસવેયગા, નપુંસગવેયગા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જો હત્યીવેયગા, જો પુરિસવેયગા, નપુંસગવેયગા ૧૬ ।

૨૩. [પ્ર૦] તેસિ ણં મંતે ! જીવાણં કેવતિયં કાલં ઠિતી પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેણં અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણં પુલ્લકોડી ૧૭ ।

૨૪. [પ્ર૦] તેસિ ણં મંતે ! જીવાણં કેવતિયા અજ્ઞવસાણા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! અસંખેજ્ઞા અજ્ઞવસાણા પન્નત્તા ।

૨૫. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! કિં પસત્થા અપ્પસત્થા ? [ઉ૦] ગોયમા ! પસત્થા વિ અપ્પસત્થા વિ ૧૮ ।

૨૬. [પ્ર૦] સે ણં મંતે ! પજ્જત્તાઅસન્નિપિંચિદિયતિરિક્ખજોણિયત્તિ કાલો કેવચિરં હોદ્દ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેણં અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણં પુલ્લકોડી ૧૯ ।

૨૭. [પ્ર૦] સે ણં મંતે ! પજ્જત્તાઅસન્નિપિંચિદિયતિરિક્ખજોણિય રયણપ્પમાપ પુલ્લકોડી ગેરહપ્પ, પુણરવિ પજ્જત્તાઅસન્નિપિંચિદિયતિરિક્ખજોણિયત્તિ કેવતિયં કાલં સેવેજ્ઞા—કેવતિયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્ઞા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ભવાદેસેણં દો ભવગ્ગહણાઈ, કાલાદેસેણં જહન્નેણં દસ વાસસહસ્સાઈ અંતોમુહુત્તમ્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણં પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્ઞામાગં પુલ્લકોડિમ્મહિયં, પવતિયં કાલં સેવેજ્ઞા—પવતિયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્ઞા ૨૦ ।

૨૮. [પ્ર૦] પજ્જત્તાઅસન્નિપિંચિદિયતિરિક્ખજોણિય ણં મંતે ! જે મવિપ્પ જહન્નકાલઢિતીપ્પસુ રયણપ્પમાપુલ્લકોડીગેરહપ્પસુ ઉવવજ્જિત્તપ્પ સે ણં મંતે ! કેવદ્ધકાલઢિતીપ્પસુ ઉવવજ્જેજ્ઞા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેણં દસવાસસહસ્સઢિતીપ્પસુ, ઉક્કોસેણ વિ દસવાસસહસ્સઢિતીપ્પસુ ઉવવજ્જેજ્ઞા ।

૨૯. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા ઇગ્ગસમ્પણં કેવતિયા ઉવવજ્જંતિ ? [ઉ૦] એવં સચ્ચેવ વત્તધયા નિરવસેસા માણિયધ્વા, જાવ—અણુવંધો ત્તિ ।

૧૬ વેદ. ૨૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જીવો સ્ત્રીવેદવાળા, પુરુષવેદવાળા કે નપુંસકવેદવાળા હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ સ્ત્રીવેદવાળા કે પુરુષવેદવાળા નથી, પણ નપુંસકવેદવાળા છે.

૧૭ આયુષ ૨૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તેઓની કેટલા કાળની સ્થિતિ—આયુષ કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્યથી અંતર્મુદ્ધર્તની અને ઉત્કૃષ્ટથી પૂર્વકોટીની સ્થિતિ કહી છે.

૧૮ અવ્યવસાય ૨૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તેઓના અવ્યવસાયસ્થાનો કેટલાં કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓના અસંખ્યાતા અવ્યવસાયસ્થાનો કયાં છે.

૨૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે અવ્યવસાયસ્થાનો પ્રશસ્ત છે કે અપ્રશસ્ત છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે પ્રશસ્ત પણ છે અને અપ્રશસ્ત પણ છે.

૧૯ જ્ઞાન ૨૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જીવ પર્યાપ્ત અસંખી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકારૂપે કેટલા કાળ સુધી રહે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્યથી અંતર્મુદ્ધર્ત સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી સુધી રહે.

૨૦ કાયમવેદ ૨૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે પર્યાપ્ત અસંખી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક થાય, પછી રત્નપ્રમા પૃથિવીમા નૈરયિકપણે ઉપજે અને ફરીવાર પર્યાપ્ત અસંખી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક થાય—એ કેટલો કાળ સેવે, કેટલો કાળ ગમનાગમન કરે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ભવાદેશ—ભવની અપેક્ષાએ “વે ભવ અને કાળની અપેક્ષાએ જઘન્ય અંતર્મુદ્ધર્ત અધિક દસહજાર વર્ષ તથા ઉત્કૃષ્ટથી પૂર્વકોટી અધિક પલ્લોપમનો અસંખ્યાતમો માગ—એટલો કાળ સેવે, એટલો કાળ ગમનાગમન કરે (૧).

૨૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પર્યાપ્ત અસંખી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક જીવ, જે રત્નપ્રમા પૃથિવીમા જઘન્ય કાળની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમા ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા વર્ષની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમા ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ દસ હજાર વર્ષની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

૨૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે (અસંખી પંચેન્દ્રિયતિર્યચો) એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પૂર્વે કહેલી વધી વજ્રવ્યત્તા યાવત્—‘અનુવધ’ (સુ. ૭—૨૬) સુધી અહિ કહેવી.

૧૭^૧ પ્રથમ ભવમા અસંખી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક થાય અને સીંચા મરમા નારક થાય, ત્યારી નીકળી તે પુનઃ અસંખી પ૦ તિર્યચ્યોનિક ન થાય, પણ આપ્ત મનોરુપ પ્રાપ્ત કરે, માટે ભવની અપેક્ષાએ વે ભવનો કાયસચ્ચેવ જાણવો અને કાળની અપેક્ષાએ જઘન્ય કાયસચ્ચેવ અસંખી જઘન્ય અંતર્મુદ્ધર્ત અનુવધના નારકની જઘન્ય દસ હજાર વર્ષની સ્થિતિ અને ઉત્કૃષ્ટ કાયસચ્ચેવ અસંખીના પૂર્વકોટિવર્ષ પ્રમાણ ઉત્કૃષ્ટ આયુષ સહિત રત્નપ્રમામા ઉત્કૃષ્ટ આયુષ પન્નોપમના અસંખ્યાતમા માગ પ્રમાણ જાણવો—દીક્ષા

૩૦. [પ્ર૦] સે નં મંતે ! પજ્જત્તાઅસન્નિપંચિદિયતિરિક્ખજોણિય જહનકાલઢિત્તીયરયણપ્પમાપુદવિનેરદ્દપ્પ, પુનરવિ પજ્જત્તાઅસન્નિ. જાવ-ગતિરાગતિ કરેજ્ઞા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ભવાદેસેણં દો ભવગ્ગહણાઈ, કાલાદેસેણં જહન્ટેણં દસવાસસહ-સ્સાઈ અંતોમુહુત્તમ્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણં પુદ્ધકોડી દસહિં વાસસહસ્સેહિં અન્નહિયાઈ, એવતિયં કાલં સેવેજ્ઞા-એવતિયં કાલં ગતિરાગતિ કરેજ્ઞા ૨ ।

૩૧. [પ્ર૦] પજ્જત્તાઅસન્નિપંચિદિયતિરિક્ખજોણિય નં જે ભવિય ઉક્કોસકાલઢિત્તીયસુ રયણપ્પમાપુદવિનેરદ્દપ્પસુ, ઉવવ-જ્ઞિત્તપ્પ સે નં મંતે ! કેવતિયકાલઢિત્તીયસુ ઉવવજ્ઞેજ્ઞા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્ટેણં પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્ઞામાગઢિત્તીયસુ ઉવવ-જ્ઞેજ્ઞા, ઉક્કોસેણ વિ પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્ઞામાગઢિત્તીયસુ ઉવવજ્ઞેજ્ઞા ।

૩૨. [પ્ર૦] તે નં મંતે ! જીવા૦ [ઉ૦] અવસેસં તં ચેવ, જાવ-અણુવંધો ।

૩૩. [પ્ર૦] સે નં મંતે ! પજ્જત્તાઅસન્નિપંચિદિયતિરિક્ખજોણિય ઉક્કોસકાલઢિત્તીયરયણપ્પમાપુદવિનેરદ્દપ્પ, પુનરવિ પજ્જત્તા. જાવ-કરેજ્ઞા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ભવાદેસેણં દો ભવગ્ગહણાઈ, કાલાદેસેણં જહન્ટેણં પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્ઞામાગં અંતોમુહુત્તમ્મહિયં, ઉક્કોસેણં પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્ઞામાગં પુદ્ધકોડિઅન્નહિયં, એવતિયં કાલં સેવેજ્ઞા-એવદ્યં કાલં ગતિ-રાગતિ કરેજ્ઞા ૩ ।

૩૪. [પ્ર૦] જહનકાલઢિત્તીયપજ્જત્તાઅસન્નિપંચિદિયતિરિક્ખજોણિય નં મંતે ! જે ભવિય રયણપ્પમાપુદવિનેરદ્દપ્પસુ ઉવ-વજ્ઞિત્તપ્પ સે નં મંતે ! કેવતિયકાલઢિત્તીયસુ ઉવવજ્ઞેજ્ઞા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્ટેણં દસવાસસહસ્સઢિત્તીયસુ, ઉક્કોસેણં પલિ-ઓવમસ્સ અસંખેજ્ઞામાગઢિત્તીયસુ ઉવવજ્ઞેજ્ઞા ।

૩૫. [પ્ર૦] તે નં મંતે ! જીવા એગસમણં કેવતિઆ૦ ? [ઉ૦] સેસં તં ચેવ, જવરં દમાઈ તિન્નિ ણાણત્તાઈ-આરં, અજ્ઞવસાણા, અણુવંધો ય । જહન્ટેણં ઢિત્તી અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણ વિ અંતોમુહુત્તં । ૨ તેસિ નં મંતે ! જીવાણં કેવતિયા અજ્ઞવસાણા પન્નત્તા ? ગોયમા ! અસંખેજ્ઞા અજ્ઞવસાણા પન્નત્તા । તે નં મંતે ! કિં પસત્થા અપ્પસત્થા ? ગોયમા ! ણો પસત્થા, અપ્પસત્થા । ૩ અણુવંધો અંતોમુહુત્તં, સેસં તં ચેવ ।

૩૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક થઈ જઘન્યસ્થિતિવાળા રત્નપ્રભા પૃથિવીના નૈરયિકોપને ઉત્પન્ન થાય, અને પુનઃ પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક થાય-એમ યાવત્ કેટલા કાલ સુધી ગતિ આગતિ કરે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ભવની અપેક્ષા એ ભવ અને કાલની અપેક્ષા એ જઘન્ય અન્તર્મુદ્ધૂર્ત અધિક દસ હજાર વર્ષ, તથા ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી અધિક દસ હજાર વર્ષ-એટલો કાલ સેવે, એટલો કાલ ગતિ આગતિ કરે (૨).

૩૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક, જે ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવાળા રત્નપ્રભાનૈરયિકોમા ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા વર્ષની સ્થિતિવાળા નારકને વિષે ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમા ઉત્પન્ન થાય.

૩૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય-હ્યાદિ વાકીની વધી હકીકત યાવત્-અનુવંધ સુધી (સૂ. ૭-૨૬) પૂર્વની પેઠે કહેવી.

૩૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક થાય, પછી ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાળા રત્નપ્રભામા નૈરયિકોપને ઉત્પન્ન થાય, વઢી પાછો પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્ય યોનિક થાય-એમ કેટલા કાલ સુધી યાવત્-ગમનાગમન કરે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ભવની અપેક્ષા એ ભવો અને કાલની અપેક્ષા એ જઘન્ય અન્તર્મુદ્ધૂર્ત અધિક પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ તથા ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી અધિક પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ-એટલો કાલ યાવત્-ગમનાગમન કરે (૩).

૩૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જઘન્યસ્થિતિવાળો પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક જીવ, જે રત્નપ્રભા પૃથિવીના નૈરયિકોમા ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા વર્ષની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમા ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય દસ હજારવર્ષની સ્થિતિવાળા અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમા ઉત્પન્ન થાય.

૩૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જઘન્યઆયુપવાળા અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય-હ્યાદિ વધી વક્ત-વ્યતા પૂર્વની પેઠે કહેવી. પણ તેમા આયુષ, અધ્યવસાય અને અનુવંધ સત્ત્વે *વિશેષતા આ પ્રમાણે છે-૧|આયુષ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુદ્ધૂર્ત છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તેઓને કેટલાં અધ્યવસાયો હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને અસંખ્યાતા અધ્યવસાયો હોય છે ૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે અધ્યવસાયો પ્રશસ્ત છે કે અપ્રશસ્ત છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે પ્રશસ્ત નથી પણ અપ્રશસ્ત છે. ૩ અનુવંધ અન્તર્મુદ્ધૂર્તનો છે. વાકી વધું પૂર્વોક્ત જાણવું.

કાયમવેધ.

૨ અસંજ્ઞી ૫૦ વિદ-
વનો ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિ
રત્નપ્રભાનારકમા
ઉત્પન્ન

પરિમાનારિ

શાદમ ૧૫.

૪ જઘન્ય તિરિ-
યાગ અસંજ્ઞી ૧૫
વનો રત્નપ્રભામા
ઉત્પન્ન

પરિમા ૧૬.

૩૫ * અસંજ્ઞીનું જઘન્ય આયુષ અન્તર્મુદ્ધૂર્ત હોય છે, તેથી તેને અધ્યવસાયસ્થાનો અપ્રશસ્ત હોય છે, આયુષની ઈર્ષ નિધિ હોય તો શ્રદ્ધે પ્રકારના પ્રશસ્ત અને અપ્રશસ્ત અધ્યવસાયનો સમય છે. અનુવંધ અર્થે આયુષના સમાન જાણનો-ટીકા.

૩૬. [પ્ર૦] સે ણં મંતે ! જહ્નકાલઢિત્તીયપજ્જત્તઅસન્નિપંચિદિયં રયણપ્પમાં જાવ-કરેજ્ઞા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ભવાદેસેણં દો ભવગ્ગહણાદં, કાલાદેસેણં જહ્નકેણં દસવાસસહસ્સાદં અંતોમુહુત્તમમ્મહિયાદં, ઉક્કોસેણં પલિઓવમસ્સ અસંસેજ્ઞાભાગં અંતોમુહુત્તમમ્મહિયં, એવતિયં કાલં સેવેજ્ઞા, જાવ-ગતિરાગતિં કરેજ્ઞા ૪ ।

૩૭. [પ્ર૦] જહ્નકાલઢિત્તીયપજ્જત્તઅસન્નિપંચિદિયતિરિક્કજોણિયં ણં મંતે ! જે ભવિયં જહ્નકાલઢિદ્દેસુ રયણપ્પમા-પુઢવિનેરદ્દેસુ ઉવવજ્જિત્તપે, સે ણં મંતે ! કેવતિયકાલઢિત્તીયસુ ઉવવજેજ્ઞા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્નકેણં દસવાસસહસ્સઢિત્તીયસુ, ઉક્કોસેણ વિ દસવાસસહસ્સઢિત્તીયસુ ઉવવજેજ્ઞા ૩ ।

૩૮. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવાં ? [ઉ૦] સેસં તં ચેવ, તાદં ચેવ તિન્નિ ણાણત્તાદં, જાવ—

૩૯. [પ્ર૦] સે ણં મંતે ! જહ્નકાલઢિત્તીયપજ્જત્તં જાવ-જોણિયં જહ્નકાલઢિત્તીયરયણપ્પમાં પુણરવિ જાવ- ? [ઉ૦] ગોયમા ! ભવાદેસેણં દો ભવગ્ગહણાદં, કાલાદેસેણં જહ્નકેણં દસવાસસહસ્સાદં અંતોમુહુત્તમમ્મહિયાદં, ઉક્કોસેણ વિ દસવાસસહસ્સાદં અંતોમુહુત્તમમ્મહિયાદં, એવદ્દયં કાલં સેવેજ્ઞા-જાવ-કરેજ્ઞા ૫ ।

૪૦. [પ્ર૦] જહ્નકાલઢિત્તીયપજ્જત્તં જાવ-તિરિક્કજોણિયં ણં મંતે ! જે ભવિયં ઉક્કોસકાલઢિત્તીયસુ રયણપ્પમાપુઢ-વિનેરદ્દેસુ ઉવવજ્જિત્તપે સે ણં મંતે ! કેવતિયકાલઢિત્તીયસુ ઉવવજેજ્ઞા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્નકેણં પલિઓવમસ્સ અસંસેજ્ઞા-ભાગઢિત્તીયસુ ઉવવજેજ્ઞા, ઉક્કોસેણ વિ પલિઓવમસ્સ અસંસેજ્ઞાભાગઢિત્તીયસુ ઉવવજેજ્ઞા ।

૪૧. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવાં ? [ઉ૦] અવસેસં તં ચેવ । તાદં ચેવ તિન્નિ ણાણત્તાદં-જાવ—

૪૨. [પ્ર૦] સે ણં મંતે ! જહ્નકાલઢિત્તીયપજ્જત્તં જાવ-તિરિક્કજોણિયં ઉક્કોસકાલઢિત્તીયરયણં જાવ-કરેજ્ઞા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ભવાદેસેણં દો ભવગ્ગહણાદં, કાલાદેસેણં જહ્નકેણં પલિઓવમસ્સ અસંસેજ્ઞાભાગં, અંતોમુહુત્તમમ્મહિયં, ઉક્કોસેણ વિ પલિઓવમસ્સ અસંસેજ્ઞાભાગં અંતોમુહુત્તમમ્મહિયં, એવતિયં કાલં જાવ-કરેજ્ઞા ૬ ।

કાયસવેધ

૩૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જઘ્ન્યસ્થિતિવાલો પર્યાપ્ત અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક જીવ થાય, પછી રત્નપ્રમામાં નૈરયિકપણે ઉત્પન્ન થાય અને પાછો જઘ્ન્યસ્થિતિવાલો પર્યાપ્ત અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક થાય—એમ કેટલા કાલ સુધી સેવે, ક્યાં સુધી ગમનાગમન કરે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ભવની અપેક્ષા એ ભવ સુધી અને કાલની અપેક્ષા જઘ્ન્ય અન્તર્મુહૂર્ત્ત અધિક દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્ત્ત અધિક પલ્યોપમનો અસંલ્યાતમો ભાગ—એટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૪).

૩૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જઘ્ન્ય આયુપવાલો પર્યાપ્ત અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક જીવ, જે જઘ્ન્ય આયુપવાલો રત્નપ્રમાપૃથિવીના નૈરયિકોમા ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા આયુપવાલો નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘ્ન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ દસ હજાર વર્ષના આયુપવાલો નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

પરિમાણાદિ

૩૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જઘ્ન્ય આયુપવાલો અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય—ઇત્યાદિ વધી વક્તવ્યતા પૂર્વવત્ જાણવી. તથા આયુષ, અધ્યવસાય અને અનુવંધ—એ વધી વિશેષતાઓ પણ પૂર્વવત્ જાણવી. યાવત્—

કાયસવેધ

૩૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જઘ્ન્ય આયુપવાલો પર્યાપ્ત અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક થાય, ત્યાર પછી તે જઘ્ન્ય આયુપવાલો રત્નપ્રમા પૃથિવીના નૈરયિકપણે ઉત્પન્ન થાય, વળી પુનઃ અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક થાય—એમ કેટલા કાલ સુધી યાવત્—ગમનાગમન કરે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ભવાદેશથી વે ભવ સુધી અને કાલાદેશથી જઘ્ન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્ત્ત અધિક દસ હજાર વર્ષ—એટલો કાલ સેવે, એટલો કાલ ગતિ આગતિ કરે (૫).

૬ જઘ્ન્ય અસંજી તિર્યચની ઉત્કૃષ્ટ રત્નપ્રમાનૈરયિકમા ઉત્પત્તિ

૪૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જઘ્ન્યસ્થિતિવાલો પર્યાપ્ત અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક જીવ જે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાલો રત્નપ્રમા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા વર્ષની સ્થિતિવાલો નૈરયિકોમા ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જઘ્ન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમના અસંલ્યાતમા ભાગની સ્થિતિવાલો નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

પરિમાણાદિ

૪૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે (પર્યાપ્ત અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચો) એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય—ઇત્યાદિ વધી વક્તવ્યતા પૂર્વની પેઠે જાણવી. આયુષ, અધ્યવસાય તથા અનુવંધસંવંધે ત્રણ વિશેષતા છે તે પૂર્વવત્ જાણવી.

કાયસવેધ

૪૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જઘ્ન્યસ્થિતિવાલો પર્યાપ્ત અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક થઈ ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાલો રત્નપ્રમા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય અને પાછો પર્યાપ્ત અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક થાય—એમ કેટલા કાલ સુધી યાવત્—ગમનાગમન કરે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ભવની અપેક્ષા એ ભવ અને કાલની અપેક્ષા જઘ્ન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્ત્ત અધિક પલ્યોપમનો અસંલ્યાતમો ભાગ—એટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૬).

૪૩. [પ્ર૦] ઉક્કોસકાલદ્વિતીયપજ્જતઅસન્નિર્પાંચિંદિયતિરિક્ખજોણિય ણં મંતે ! જે ભવિય રયણપ્પમાપુઢવિનેરહપ્પસુ ઉવવજ્જિત્તપ્પ સે ણં મંતે ! કેવતિયકાલ૦ જાવ-ઉવવજ્જેજ્ઞા ? [૩૦] ગોયમા ! જહન્નેણં દસવાસસહસ્સટ્ઠિપ્પસુ, ઉક્કોસેણં પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્ઞાં જાવ-ઉવવજ્જેજ્ઞા ।

૪૪. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા ઇગ્ગસમ્પણં ? [૩૦] અવસેસં જહેવ ઓહિયગમ્પણં તહેવ અણુગંતઘં । નવરં ઇમાઈં દોધિ નાણત્તાઈં-ઠિતી જહન્નેણં પુઘ્ઘકોડી, ઉક્કોસેણ વિ પુઘ્ઘકોડી, એવં અણુવંધો વિ, અવસેસં તં ચેવ ।

૪૫. [પ્ર૦] સે ણં મંતે ! ઉક્કોસકાલદ્વિતીયપજ્જતઅસન્નિર્ જાવ-તિરિક્ખજોણિય રયણપ્પમા૦ જાવ-? [૩૦] ગોયમા ! મવાદેસેણં દો મવગ્ગહણાઈં, કાલાદેસેણં જહન્નેણં પુઘ્ઘકોડી દસાઈં વાસસહસ્સેઈં અબ્બહિયા, ઉક્કોસેણં પલિઓવમસ્સ અસંખે-જ્ઞામાગં પુઘ્ઘકોડીપ અબ્બહિયં, ઇવતિયં જાવ-કરેજ્ઞા ૭ ।

૪૬. [પ્ર૦] ઉક્કોસકાલદ્વિતીયપજ્જત૦ તિરિક્ખજોણિય ણં મંતે ! જે ભવિય જહન્નકાલદ્વિતીયપ્પસુ રયણ૦ જાવ-ઉવવ-જ્જિત્તપ્પ સે ણં મંતે ! કેવતિ૦ જાવ-ઉવવજ્જેજ્ઞા ? [૩૦] ગોયમા ! જહન્નેણ દસવાસસહસ્સટ્ઠિતીપ્પસુ, ઉક્કોસેણ વિ દસવાસ-સહસ્સટ્ઠિતીપ્પસુ ઉવવજ્જેજ્ઞા ।

૪૭. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! ૦? [૩૦] સેસં તં ચેવ, જહા સત્તમગમ્પ । જાવ-

૪૮. [પ્ર૦] સે ણં મંતે ! ઉક્કોસકાલદ્વિતીય-જાવ-તિરિક્ખજોણિય જહન્નકાલદ્વિતીયરયણપ્પમા૦ જાવ-કરેજ્ઞા ? [૩૦] ગોયમા ! મવાદેસેણં દો મવગ્ગહણાઈં, કાલાદેસેણં જહન્નેણં પુઘ્ઘકોડી દસાઈં વાસસહસ્સેઈં અબ્બહિયા, ઉક્કોસેણ વિ પુઘ્ઘકોડી દસવાસસહસ્સેઈં અબ્બહિયા, ઇવતિયં જાવ-કરેજ્ઞા ૮ ।

૪૯. [પ્ર૦] ઉક્કોસકાલદ્વિતીયપજ્જત- જાવ-તિરિક્ખજોણિય ણં મંતે ! જે ભવિય ઉક્કોસકાલદ્વિતીયપ્પસુ રયણ૦ જાવ-ઉવવજ્જિત્તપ્પ સે ણં મંતે ! કેવતિયકાલ૦ જાવ-ઉવવજ્જેજ્ઞા ? [૩૦] ગોયમા ! જહન્નેણં પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્ઞામાગદ્વિતીયપ્પસુ, ઉક્કોસેણ વિ પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્ઞામાગદ્વિતીયપ્પસુ ઉવવજ્જેજ્ઞા ।

૪૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ઉત્ક્રુષ્ટ આયુપવાલો પર્યાપ્ત અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવ, જે રત્નપ્રમા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા વર્ષની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમા ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જઘન્યથી દસ હજારવર્ષની અને ઉત્ક્રુષ્ટથી પલ્યોપ-મના અસંખ્યાતમા ભાગની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમા ઉત્પન્ન થાય.

૭ ઉત્ક્રુષ્ટ૦ અસંજી તિર્યંચની રત્નપ્રમા નારકમા ઉત્પત્તિ.

૪૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય-ઇત્યાદિ વધી વક્તવ્યતા સામાન્ય પાઠમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવી. પરંતુ સ્થિતિ અને અનુવંધ એ વે વાવત વિશેષતા છે. સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્ક્રુષ્ટ પૂર્વકોટી વર્ષની છે અને અનુવંધ પણ એ પ્રમાણે જ જાણવો. બાકી વધું પૂર્વવત્ જાણવું.

પરિમાણાદિ.

૪૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે ઉત્ક્રુષ્ટસ્થિતિવાલો પર્યાપ્ત અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક થઈ રત્નપ્રમામા નૈરયિકપણે ઉપજે અને પુનઃ ઉત્ક્રુષ્ટ સ્થિતિવાલો અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક થાય-એમ કેટલા કાલ સુધી યાવત્-ગમનાગમન કરે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ભવની અપે-ક્ષાએ વે મવસુધી અને કાલની અપેક્ષાએ જઘન્ય દસ હજારવર્ષ અધિક પૂર્વકોટી, અને ઉત્ક્રુષ્ટ પૂર્વકોટી અધિક પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ-એટલા કાલ સુધી યાવત્-ગમનાગમન કરે (૭).

કાયસવેધ.

૪૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ઉત્ક્રુષ્ટ સ્થિતિવાલો પર્યાપ્ત અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવ જે જઘન્યસ્થિતિવાળા રત્નપ્રમાનૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાલની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમા ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જઘન્યથી અને ઉત્ક્રુષ્ટથી દસ હજારવ-ર્ષની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમા ઉત્પન્ન થાય.

૮ ઉત્ક્રુષ્ટ૦ અસંજી તિર્યંચની જઘન્ય૦ રત્નપ્રમાનારકમા ઉત્પત્તિ

૪૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] બાકી વધું યાવત્-અનુવંધ સુધી સાતમા ગમકમા કહ્યા પ્રમાણે જાણવું.

પરિમાણાદિ.

૪૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે ઉત્ક્રુષ્ટ સ્થિતિવાલો પર્યાપ્ત અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક થઈ જઘન્ય સ્થિતિવાળા રત્નપ્રમાનૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય અને પુનઃ ઉત્ક્રુષ્ટસ્થિતિવાલો પર્યાપ્ત અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક થાય-એમ કેટલો કાલ યાવત્-ગમનાગમન કરે ? [૩૦] ગૌતમ ! ભવની અપેક્ષાએ વે મવ સુધી અને કાલની અપેક્ષાએ જઘન્ય અને ઉત્ક્રુષ્ટ પૂર્વકોટી અધિક દસ હજાર વર્ષ-એટલો કાલ યાવત્-ગમનાગમન કરે (૮).

કાયસવેધ.

૪૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ઉત્ક્રુષ્ટ સ્થિતિવાલો પર્યાપ્ત અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક, જે ઉત્ક્રુષ્ટ સ્થિતિવાળા રત્નપ્રમા નૈરયિકોમાં ઉપજવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાલની સ્થિતિવાળા રત્નપ્રમાનારકને વિષે ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્યથી અને ઉત્ક્રુષ્ટથી પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

૯ ઉત્ક્રુષ્ટ૦ યમવી ૫૦ તિર્યંચની ઉત્ક્રુ- ૬૦ રત્નપ્રમાનારકના ઉત્પત્તિ

५०. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा एगसमएणं ? [उ०] सेसं जहा सत्तमगमए । जाव—

५१. [प्र०] से णं भंते ! उक्कोसकालट्टितीयपज्जत्तं जाव—तिरिक्खजोणिए उक्कोसकालट्टितीयरणप्पमा० जाव—करेज्जा ? [उ०] गोयमा ! भवादेसेणं दो भवग्गहणादं, कालादेसेणं जहन्नेणं पलिओवमस्स असंयेज्जइभागं पुट्ठकोडीए अम्महियं, उक्कोसेण चि पलिओवमस्स असंयेज्जइभागं पुट्ठकोडीए अम्महियं, एवतियं कालं सेवेज्जा, जाव—गतिरागतिं करेज्जा ९ । एवं एते ओहिया तिन्नि गमगा ३, जहन्नकालट्टितीयसु तिन्नि गमगा ६, उक्कोसकालट्टितीयसु तिन्नि गमगा ९, सवे ते णव गमा भवन्ति ।

५२. [प्र०] जइ सन्निपंचिदियतिरिक्खजोणिएहिंतो उववज्जंति किं संयेज्जवासाउयसन्निपंचिदियतिरिक्खजोणिएहिंतो उववज्जंति, असंयेज्जवासाउयसन्निपंचिदियतिरिक्ख० जाव—उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! संयेज्जवासाउयसन्निपंचिदियतिरिक्खजोणिएहिंतो उववज्जंति, णो असंयेज्जवासाउय० जाव—उववज्जंति ।

५३. [प्र०] जइ संयेज्जवासाउयसन्निपंचिदिय० जाव—उववज्जंति किं जलचरोहिंतो उववज्जंति—पुच्छा [उ०] गोयमा ! जलचरोहिंतो उववज्जंति, जहा असन्नी, जाव—पज्जत्तएहिंतो उववज्जंति, णो अपज्जत्तएहिंतो उववज्जंति ।

५४. [प्र०] पज्जत्तसंयेज्जवासाउयसन्निपंचिदियतिरिक्खजोणिए णं भंते ! जे भविए णेरइएसु उववज्जित्तए से णं भंते ! कतिसु पुढवीसु उववजेज्जा ? [उ०] गोयमा ! सत्तसु पुढवीसु उववजेज्जा, तंजहा—रणप्पमाए, जाव—अहेसत्तमाए ।

५५. [प्र०] पज्जत्तसंयेज्जवासाउयसन्निपंचिदियतिरिक्खजोणिए णं भंते ! जे भविए रणप्पमपुढविनेरइएसु उववज्जित्तए से णं भंते ! केवतियकालट्टितीयसु उववजेज्जा ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं दसवाससहस्सट्ठितीयसु, उक्कोसेणं सागरोवमट्ठितीयसु उववजेज्जा ।

५६. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा एगसमएणं केवतिया उववज्जंति ? [उ०] जहेव असन्नी ।

परिमाणादि.

५०. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो एक समये केटला उत्पन्न थाय—इत्यादि सातमा गमकमां (सू० ४३) कक्षा प्रमाणे जाणवुं.

कायसवेध

५१. [प्र०] हे भगवन् ! ते उत्कृष्ट स्थितिवाळो पर्याप्त असंजी पंचेन्द्रिय तिर्यच्योनिक थई उत्कृष्टस्थितिवाळा रत्नप्रभा नैरयिकोमां यावत्—उत्पन्न थाय अने पाछो असंजी पंचेन्द्रिय तिर्यच्योनिक थाय—ए प्रमाणे केटला काळ सुधी यावत्—गमनागमन करे ? [उ०] हे गौतम ! भवनी अपेक्षाए वे भव अने काळनी अपेक्षाए जघन्य अने उत्कृष्ट पूर्वकोटी अधिक पत्योपमनो असंख्यातमो भाग—एटलो काळ सेवे, यावत्—गतिआगति करे (९). ए प्रमाणे औधिक—सामान्य त्रण गम, जघन्यकाळनी स्थितिवाळा संवंधे त्रण गम अने उत्कृष्ट काळनी स्थितिवाळा संवंधे त्रण गम—ए वधा मळीने नव गमो थाय छे.

संजी पंचेन्द्रिय
तिर्यच्योनो नारकमा
उपपात

५२. [प्र०] हे भगवन् ! जो [नैरयिको] संजी पंचेन्द्रिय तिर्यच्योनिकोथी आवी उत्पन्न थाय तो शुं संख्याता वर्पना आयुपवाळा संजी पंचेन्द्रिय तिर्यच्योनिकोथी आवी उत्पन्न थाय के असंख्याता वर्पना आयुपवाळा संजी पंचेन्द्रिय तिर्यच्योनिकोथी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! ते संख्याता वर्पना आयुपवाळा संजी पंचेन्द्रिय तिर्यच्योनिकोथी आवी उत्पन्न थाय, पण असंख्याता वर्पना आयुपवाळा संजी पंचेन्द्रिय तिर्यच्योनिकोथी आवी उत्पन्न न थाय.

संख्याता० स० ५०
तिर्यच्योनो नारकमा
उपपात

५३. [प्र०] हे भगवन् ! जो [नैरयिको] संख्याता वर्पना आयुपवाळा संजी पंचेन्द्रिय तिर्यच्योनिकोथी आवी उत्पन्न थाय तो जलचरोथी, स्थलचरोथी के खेचरोथी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! ते जलचरोथी आवी उत्पन्न थाय—इत्यादि वधुं असंजीनी पेठे जाणवुं. यावत्—पर्याताथी आवी उत्पन्न थाय, पण अपर्याताथी आवी न उत्पन्न थाय.

पर्याप्त संख्याता०
स० ५० तिर्यच्योनो
नारकमा उपपात

५४. [प्र०] हे भगवन् ! पर्याप्त संख्याता वर्पना आयुपवाळा संजी पंचेन्द्रिय तिर्यच्योनिको जे नैरयिकोमा उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटली नरक पृथिवीओमा उत्पन्न थाय ? [उ०] ते साते नरक पृथिवीओमा उत्पन्न थाय. ते आ प्रमाणे—रत्नप्रभा, यावत्—अधः सप्तम पृथिवी.

संख्याता० स० ५०
तिर्यच्योनो रत्नप्रभा-
नारकमा उपपात

५५. [प्र०] हे भगवन् ! पर्याप्त संख्याता वर्पना आयुपवाळा संजी पंचेन्द्रिय तिर्यच्योनिक जीवो, जे रत्नप्रभा पृथिवीना नैरयिकोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे, ते केटला वर्पनी स्थितिवाळा नैरयिकोमा उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य दस हजार वर्पनी स्थितिवाळा अने उत्कृष्ट सागरोपमनी स्थितिवाळा नैरयिकोमां उत्पन्न थाय.

परिमाण

५६. [प्र०] हे भगवन् ! ते [संजी पंचेन्द्रिय तिर्यच्योनिक जीवो] एक समये केटला उपजे—इत्यादि वधुं असंजीनी पेठे जाणवुं.

૫૭. [પ્ર૦] તેસિ નં મંતે ! જીવાણં સરીરગા કિંસંઘયણી પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! છદ્વિહસંઘયણી પન્નત્તા, તં જહા-
વદ્દરોસમનારાયસંઘયણી, ઉસમનારાયસંઘયણી, જાવ-છેવદ્દસંઘયણી । સરીરોગાહણા જહેવ અસન્નીણં જહન્નેણં અંગુલસ્સ
અસંખેજ્જહમાગં ઉક્કોસેણં જોયણસહસ્સં ।

૫૮. [પ્ર૦] તેસિ નં મંતે ! જીવાણં સરીરગા કિંસંઠિયા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! છદ્વિહસંઠિયા પન્નત્તા, તંજહા-
સમચડરંસા, નિગ્ગોહા, જાવ-હુંડા ।

૫૯. [પ્ર૦] તેસિ નં મંતે ! જીવાણં કતિ લેસ્સાઓ પન્નત્તાઓ ? [ઉ૦] ગોયમા ! છલ્લેસાઓ પન્નત્તાઓ । તંજહા-કપ્પહ-
લેસ્સા, જાવ-સુક્કલેસ્સા । દિટ્ઠી તિવિહા વિ । તિન્નિ નાણા તિન્નિ અન્નાણા ભયણાણ । જોગો તિવિહો વિ । સેસં જહા અસન્નીણં
જાવ-અણુવંધો । નવરં પંચ સમુગ્ગાયા આદિલ્લગા । વેદો તિવિહો વિ, અવસેસં તં ચેવ । જાવ-

૬૦. [પ્ર૦] સે નં મંતે ! પજ્જત્તસંખેજ્જવાસાડયં જાવ-તિરિક્કિલ્લજોણિય સ્યણપ્પમાં જાવ-કરેજ્ઞા ? [ઉ૦] ગોયમા !
ભવાદેસેણં જહન્નેણં દો ભવગ્ગહણાઈ, ઉક્કોસેણં અદ્દુ ભવગ્ગહણાઈ । કાલાદેસેણં જહન્નેણં દસવાસસહસ્સાઈ અંતોમુહુ-
ત્તમ્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ સાગરોવમાઈ ચડાઈ પુલ્લકોડીઈ અમ્મહિયાઈ, ઇવતિયં કાલં સેવેજ્ઞા, જાવ-કરેજ્ઞા ૧ ।

૬૧. [પ્ર૦] પજ્જત્તસંખેજ્ઞાં જાવ-જે મવિણ જહન્નકાલં જાવ-સે નં મંતે ! કેવતિયકાલટ્ટિતીપ્પસુ ઉવવજ્ઞેજ્ઞા ? [ઉ૦]
ગોયમા ! જહન્નેણં દસવાસસહસ્સટ્ટિતીપ્પસુ, ઉક્કોસેણ વિ દસવાસસહસ્સટ્ટિતીપ્પસુ જાવ-ઉવવજ્ઞેજ્ઞા ।

૬૨. [પ્ર૦] તે નં મંતે જીવાં ? [ઉ૦] ઇવં સો ચેવ પદમો ગમ્મો નિરવસેસો ભાણિયદ્ધો, જાવ-કાલાદેસેણં જહન્નેણં
દસવાસસહસ્સાઈ અંતોમુહુત્તમ્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ પુલ્લકોડીઓ ચત્તાલીસાપ વાસસહસ્સેઈ અમ્મહિયાઓ, ઇવતિયં
કાલં સેવેજ્ઞા, ઇવતિયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્ઞા ૨ ।

૬૩. સો ચેવ ઉક્કોસકાલટ્ટિતીપ્પસુ ઉવવજ્ઞો જહન્નેણં સાગરોવમટ્ટિતીપ્પસુ, ઉક્કોસેણ વિ સાગરોવમટ્ટિતીપ્પસુ
ઉવવજ્ઞેજ્ઞા । અવસેસો પરિમાણાદીઓ ભવાદેસપજ્જવસાણો સો ચેવ પદમગમો ણેયદ્ધો જાવ-કાલાદેસેણં જહન્નેણં સાગરો-

૫૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવોના શરીરો કેટલો સંઘયણવાળા હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓના શરીરો છપ સંઘયણ-
વાળાં હોય છે, તે આ પ્રમાણે-૧ વજ્રરૂપભનારાચ સંઘયણવાળાં, ૨ ઋપભનારાચ સંઘયણવાળાં, યાવત્-૬ છેવદ્દ સંઘયણવાળાં. શરીરની
ઉંચાઈ અસંજીની પેટે જઘન્ય અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ એક હજાર યોજન હોય છે.

સંઘયણ.

૫૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તેઓનાં શરીરો કયા સંસ્થાનવાળાં હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓના શરીરો છપ સંસ્થાનવાળાં
હોય છે, તે આ પ્રમાણે-૧ સમચતુરસસંસ્થાનવાળાં, ૨ ન્યપ્રોધપરિમંડલસંસ્થાનવાળાં અને યાવત્-૬ હુંડકસંસ્થાનવાળાં.

સંસ્થાન.

૫૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોને કેટલી લેહ્યાઓ હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને છપ લેહ્યાઓ હોય
છે. તે આ પ્રમાણે -૧ કૃષ્ણલેહ્યા, યાવત્-શુક્લલેહ્યા. તેઓને દૃષ્ટિ ત્રણે હોય છે, તથા ત્રણ જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન મજનાણ-વિકલ્પે હોય
છે. યોગ ત્રણે હોય છે. વાકી વધું અસંજીની પેટે યાવત્-અનુવંધ સુધી જાણવું. પણ વિશેષ એ છે કે તેઓને પ્રયમના પાંચ સમુદ્ધાતો
હોય છે. વેદ ત્રણે હોય છે. વાકી વધું પૂર્વવત્ જાણવું. યાવત્-

લેહ્યા.

દૃષ્ટિ જ્ઞાન
અને અજ્ઞાન.

૬૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે પર્યાપ્ત સંખ્યાતા વર્પના આયુપવાલો સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ ઋઈ રત્નપ્રમામા નૈરયિકપણે ઉત્પન્ન થાય,
પુનઃ સંખ્યાતા વર્પના આયુપવાલો સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ થાય-એમ કેટલા કાલ સુધી યાવત્-ગમનાગમન કરે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ !
ભવની અપેક્ષા જઘન્યથી વે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટથી આઠ ભવ સુધી, તથા કાલની અપેક્ષા જઘન્યથી અન્તર્મુહૂર્ત અધિક દસ હજાર વર્ષ
અને ઉત્કૃષ્ટથી ચાર પૂર્વકોટી અધિક ચાર સાગરોપમ-એટલો કાલ સેવે, યાવત્-ગમનાગમન કરે (૧).

કાયસંવેષ

૬૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પર્યાપ્ત સંખ્યાતા વર્પના આયુપવાલો સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવ, જે જઘન્ય આયુપવાલો રત્નપ્રમામા
નૈરયિકોમા ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા વર્ષની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્યથી અને ઉત્કૃષ્ટથી
પણ દસ હજાર વર્ષની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમા યાવત્-ઉત્પન્ન થાય.

મર્યાનાં સગી
પંચ તિર્યંચની જપ
સ્વપ્રમાનારકમા
ઉત્પત્તિ

૬૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] પૂર્વોક્ત (સૂ. ૫૬-૫૮) પ્રથમ ગમક
સમ્પૂર્ણ કહેવો, યાવત્-કાલાદેશ વડે જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટથી ચાલીશ હજાર વર્ષ અધિક ચાર પૂર્વકો-
ટી-એટલો કાલ સેવે, યાવત્-ગમનાગમન કરે (૨).

પરિમાણ.

૬૩. તે (સંખ્યાતા વર્પના-આયુપવાલો સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ) ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાળા રત્નપ્રમાનૈરયિકોમા ઉત્પન્ન થાય તો
જઘન્ય સાગરોપમસ્થિતિવાળા અને ઉત્કૃષ્ટ પણ સાગરોપમ સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય. વાકી પરિમાણથી માઢી ભવાદેશ સુધીનો

વમં અંતોમુહુત્તમમ્મહિયં, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ સાગરોવમાદં ચડહિં પુદ્ધકોડીહિં અમ્મહિયાદં, પવતિયં કાલં સેવેજા, જાવ-કરેજા ૩ ।

૬૪. [પ્ર૦] જહ્નકાલદ્વિતીયપજ્જત્તસંસેજવાસાડયસન્નિપંચિદિયતિરિત્તજોણિયં નં મંતે ! તે મહિયં રયણપ્પમાપુદ્ધવિં જાવ-ઉવવજ્જિત્તપ્પ સે નં મંતે ! કેવતિકાલદ્વિતીયસુ ઉવવજેજા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્નકેણં દસવાસસહસ્સદ્વિતીયસુ, ઉક્કોસેણં સાગરોવમદ્વિતીયસુ ઉવવજેજા ।

૬૫. [પ્ર૦] તે નં મંતે ! જીવાં ? [ઉ૦] અવસેસો સો ચેવ ગમથો । નવરં દ્માદં અદ્ધ ણાણચાદં-૧ સરીરોગાહણા જહ્નકેણં અંગુલસ્સ અસંસેજદ્માગં, ઉક્કોસેણં ધણુદ્ધપુદ્ધત્તં, ૨ લેસ્સાથો તિમ્મિ આદિહ્માથો, ૩ ખો સમ્મદિટ્ઠી, મિચ્છાદિટ્ઠી, ખો સમ્મામિચ્છાદિટ્ઠી, ૪ ખો ણાણી, દો અન્નાણા ણિયમં, ૫ સમુગ્વાયા આદિહ્મા તિમ્મિ, ૬ આડં, ૭ અજ્જવસાણા, ૮ ધનુવંધો ય જહેવ અસત્તીપં । અવસેસં જટા પદ્મગમણ જાવ-કાલાદેસેણં જહ્નકેણં દસવાસસહસ્સાદં અંતોમુહુત્તમમ્મહિયાદં, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ સાગરોવમાદં ચડહિં અંતોમુહુત્તમમ્મહિયાદં, પવતિયં કાલં-જાવ કરેજા ૪ ।

૬૬. સો ચેવ જહ્નકાલદ્વિતીયસુ ઉવવજો જહ્નકેણં દસવાસસહસ્સદ્વિતીયસુ, ઉક્કોસેણં વિ દસવાસસહસ્સદ્વિતીયસુ ઉવવજેજા । તે નં મંતે ! ૦ એવં સો ચેવ ચડત્થો ગમથો નિરવસેસો માણિયવો, જાવ-કાલાદેસેણં જહ્નકેણં દસવાસસહસ્સાદં અંતોમુહુત્તમમ્મહિયાદં, ઉક્કોસેણં ચત્તારીસં વાસસહસ્સાદં ચડહિં અંતોમુહુત્તમમ્મહિયાદં, પવતિયં જાવ-કરેજા ૫ ।

૬૭. સો ચેવ ઉક્કોસકાલદ્વિતીયસુ ઉવવજો જહ્નકેણં સાગરોવમદ્વિતીયસુ ઉવવજેજા, ઉક્કોસેણં વિ સાગરોવમદ્વિતીયસુ ઉવવજેજા । તે નં મંતે ! ૦ એવં સો ચેવ ચડત્થો ગમથો નિરવસેસો માણિયવો, જાવ-કાલાદેસેણં જહ્નકેણં સાગરોવમં અંતોમુહુત્તમમ્મહિયં, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ સાગરોવમાદં ચડહિં અંતોમુહુત્તમમ્મહિયાદં, પવતિયં જાવ-કરેજા ૬ ।

૬૮. [પ્ર૦] ઉક્કોસકાલદ્વિતીયપજ્જત્તસંસેજવાસાડયં જાવ-તિરિત્તજોણિયં નં મંતે ! તે મહિયં રયણપ્પમાપુદ્ધવિને-રૂપસુ ઉવવજ્જિત્તપ્પ સે નં મંતે ! કેવતિકાલદ્વિતીયસુ ઉવવજેજા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્નકેણં દસવાસસહસ્સદ્વિતીયસુ, ઉક્કોસેણં સાગરોવમદ્વિતીયસુ ઉવવજેજા ।

પૂર્વોક્ત પ્રથમ ગમક અહિં જાણવો. યાવત્-કાલની અપેક્ષા જવન્યથી અન્તર્મુદ્ધૂર્ત અધિક સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ઠથી ચાર પૂર્વકોટી અધિક ચાર સાગરોપમ-પટલો કાલ સેવે, યાવત્-ગમનાગમન કરે (૩).

જવં સંજી ૫૦
નિર્યચની રત્નપ્રમા-
નારકમા ઉત્પત્તિ.

૬૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જવન્ય સ્થિતિવાલો પર્યાપ્ત સહ્યાતા વર્પના આયુપવાલો સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક જીવ, જે રત્નપ્રમા પૃથિવીમાં નૈરયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા વર્પના આયુપવાલો નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જવન્યથી દસ હજાર વર્પ અને ઉત્કૃષ્ઠથી સાગરોપમની સ્થિતિવાલો નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

પરિમાણ.

૬૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય-હ્યાદિ વધી વક્તવ્યતા માટે પ્રથમ ગમક કહેવો. પણ આ આઠ વાવત સંવંધે વિગેપતા છે-૧ તેઓના શરીરની ડંચાઈ જવન્યથી અંગુલનો અસહ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ઠથી ધનુપપૃથક્ત્વ-વેયી નવ ધનુપ સુધીની જાણવી. ૨ તેઓને પ્રથમની ત્રણ લેડ્યાઓ હોય છે, ૩ તેઓ સમ્યગ્દષ્ટિ કે મિથ્રદષ્ટિ નથી, પણ નિધ્યાદષ્ટિ હોય છે. ૪ તેઓ જ્ઞાની નથી પણ વે અજ્ઞાનવાલો હોય છે. ૫ તેઓને પ્રથમના ત્રણ સમુદ્ધાતો હોય છે. ૬ આયુષ. ૭ અવ્યવસાય અને ૮ અનુવંધ અસંજીની પેટે જાણવા. વાકી વધું પ્રથમ ગમકની પેટે જાણવું, યાવત્-કાલની અપેક્ષા અન્તર્મુદ્ધૂર્ત અધિક દસ હજાર વર્પ અને ઉત્કૃષ્ઠ ચાર અન્તર્મુદ્ધૂર્ત અધિક ચાર સાગરોપમ-પટલો કાલ યાવત્-ગમનાગમન કરે (૪).

જવં સંજી ૫૦ તિર્ય-
ચની જવં રત્નપ્રમા-
નારકમા ઉત્પત્તિ
પરિમાણ

૬૬. તે (જવન્ય સ્થિતિવાલો સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ) જવન્ય કાલની સ્થિતિવાલો રત્નપ્રમા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો જવન્ય અને ઉત્કૃષ્ઠ દસ હજાર વર્પની સ્થિતિવાલો નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય. હે મગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય-હ્યાદિ સંવંધે સંપૂર્ણ ચોથો ગમ કહેવો. યાવત્-કાલની અપેક્ષા જવન્ય અન્તર્મુદ્ધૂર્ત અધિક દસ હજાર વર્પ અને ઉત્કૃષ્ઠ ચાર અન્તર્મુદ્ધૂર્ત અધિક ચાલીસ હજાર વર્પ-પટલો કાલ સેવે, યાવત્-ગમનાગમન કરે (૫).

જવં સંજી ૫૦
નિર્યચની ઉત્કૃષ્ઠ-
રત્નપ્રમા નાર-
કમા ઉત્પત્તિ

૬૭. તે (જવન્ય આયુપવાલો સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ) ઉત્કૃષ્ઠ સ્થિતિવાલો રત્નપ્રમા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો જવન્ય અને ઉત્કૃષ્ઠ સાગરોપમ સ્થિતિવાલો નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય. હે મગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉપજે-હ્યાદિ ચોથો ગમ સમ્પૂર્ણ કહેવો. યાવત્-કાલની અપેક્ષા જવન્ય અન્તર્મુદ્ધૂર્ત અધિક સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ઠ ચાર અન્તર્મુદ્ધૂર્ત અધિક ચાર સાગરોપમ-પટલો કાલ યાવત્-ગમનાગમન કરે (૬).

ઉત્કૃષ્ઠ સંજી ૫૦
નિર્યચની ઉત્કૃષ્ઠ-
રત્નપ્રમાનારકમા
ઉત્પત્તિ.

૬૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ઉત્કૃષ્ઠ સ્થિતિવાલો સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક જીવ, જે રત્નપ્રમા પૃથિવીમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા વર્પની સ્થિતિવાલો નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જવન્યથી દસ હજાર વર્પની અને ઉત્કૃષ્ઠથી એક સાગરોપમની સ્થિતિવાલો નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

૬૯. તે ણં મંતે ! જીવાં અવસેસો પરિમાણાદીથો ભવાપ્સપજવસાણો પ્પસિં ચેવ પદમગમથો ણેયથો, નવરં ઠિતી જહન્નેણં પુઘકોડી, ઉક્કોસેણ ચિ પુઘકોડી । एवं अणुबंधो चि, सेसं तं चैव । कालादेसेणं जहन्नेणं पुघकोडी दसहिं वाससहस्सेहिं अब्भहिया, उक्कोसेणं चत्तारि सागरोवमाइं चउहिं पुघकोडीहिं अब्भहियाइं, पवतियं कालं जाव-करेज्जा ७ ।

૭૦. સો ચેવ જહન્નકાલદ્વિતીયસુ ઉવવજ્જો જહન્નેણં દસવાસસહસ્સદ્વિતીયસુ, ઉક્કોસેણ ચિ દસવાસસહસ્સદ્વિતીયસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

૭૧. તે ણં મંતે ! જીવાં સો ચેવ સત્તમો ગમથો નિરવસેસો. માણિયથો, જાવ—‘ભવાદેસો’ત્તિ । કાલાદેસેણં જહન્નેણં પુઘકોડી દસહિં વાસસહસ્સેહિં અબ્ભહિયા, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ પુઘકોડીથો ચત્તારીસાપ વાસસહસ્સેહિં અબ્ભહિયાથો, પવતિયં જાવ—કરેજ્જા ૮ ।

૭૨. [પ્ર૦] ઉક્કોસકાલદ્વિતીયપજ્જત્તં જાવ—તિરિક્ખજોણિયં ણં મંતે ! જે ભવિય ઉક્કોસકાલદ્વિતીયં જાવ—ઉવવજ્જિત્તપ્પ સે ણં મંતે ! કેવદ્ધિકાલદ્વિતીયસુ ઉવવજ્જેજ્જા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેણં સાગરોવમદ્વિતીયસુ, ઉક્કોસેણ ચિ સાગરોવમદ્વિતીયસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

૭૩. તે ણં મંતે ! જીવાં સો ચેવ સત્તમગમથો નિરવસેસો માણિયથો, જાવ—‘ભવાદેસો’ત્તિ । કાલાદેસેણં જહન્નેણં સાગરોવમં પુઘકોડીય અબ્ભહિયં, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ સાગરોવમાઈં ચઉહિં પુઘકોડીહિં અબ્ભહિયાઈં, પવદ્ધિયં જાવ—કરેજ્જા ૯ । एवं एते णव गमका उपखेचनिकखेचथो नवसु चि जहेव असन्नीणं ।

૭૪. [પ્ર૦] પજ્જત્તસંઘેજ્જવાસાડયસન્નિપંચિદિયતિરિક્ખજોણિયં ણં મંતે ! જે ભવિય સદ્ધરુપ્પમાપ્પ પુઠ્ઠવીય ણેરદ્ધપ્પસુ ઉવવજ્જિત્તપ્પ સે ણં મંતે ! કેવદ્ધિકાલદ્વિતીયસુ ઉવવજ્જેજ્જા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેણં સાગરોવમદ્વિતીયસુ, ઉક્કોસેણં તિસાગરોવમદ્વિતીયસુ ઉવવજ્જેજ્જા ।

૭૫. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવાં ઇગસમપ્પણં [ઉ૦] एवं जहेव रयणप्पभाए उववज्जंतगस्स लद्धी सखेव निरवसेसा माणियद्धा जाव-‘भवादेसो’त्ति । कालादेसेणं जहन्नेणं सागरोवमं अंतोमुहुत्तमव्भहियं, उक्कोसेणं वारस सागरोवमाइं

૬૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય—ઇત્યાદિ—પરિમાણથી માંડી ભવાદેશ સુધીની વક્તવ્યતા કહેવા માટે એઓનો (સંજી પંચેન્દ્રિયોનો) પ્રથમ ગમ કહેવો. પરન્તુ વિશેષ એ કે સ્થિતિ જઘ્ન્ય અને ઉત્ક્રુષ્ટ પૂર્વકોટી વર્પની છે. એ પ્રમાણે અનુવંધ પણ જાણવો. વાકી વધું પૂર્વવત્ સમજવું. તથા કાલની અપેક્ષાએ જઘ્ન્યથી દસ હજાર વર્ષ અધિક પૂર્વકોટી વર્ષ અને ઉત્ક્રુષ્ટથી ચાર પૂર્વકોટી અધિક ચાર સાગરોપમ—એટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૭).

૭૦. જો તે (ઉત્ક્રુષ્ટં સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ) જઘ્ન્ય સ્થિતિવાળા રત્નપ્રભા પૃથિવીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે જઘ્ન્ય અને ઉત્ક્રુષ્ટ દસ હજાર વર્ષની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

૭૧. હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય—ઇત્યાદિ યાવત્—ભવાદેશ સુધી સાતમો ગમ કહેવો. કાલની અપેક્ષાએ જઘ્ન્યથી દસ હજાર અધિક પૂર્વકોટી વર્ષ અને ઉત્ક્રુષ્ટથી ચાલીશ હજાર અધિક ચાર પૂર્વકોટી વર્ષ—એટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૮).

૭૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ઉત્ક્રુષ્ટ સ્થિતિવાળો પર્યાપ્ત યાવત્—તિર્યંચયોનિક, જે ઉત્ક્રુષ્ટ સ્થિતિવાળા રત્નપ્રભા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાલની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘ્ન્યથી અને ઉત્ક્રુષ્ટથી એક સાગરોપમની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

૭૩. હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય—ઇત્યાદિ યાવત્—ભવાદેશ સુધી પૂર્વે કહેડ સાતમો ગમ સંપૂર્ણ કહેવો. યાવત્—કાલની અપેક્ષાએ જઘ્ન્યથી પૂર્વકોટી અધિક સાગરોપમ અને ઉત્ક્રુષ્ટથી ચાર પૂર્વકોટી અધિક ચાર સાગરોપમ—એટલા કાલ સુધી યાવત્—ગમનાગમન કરે, (૯). એ પ્રમાણે એ નવ ગમો જાણવા. અને નવે ગમોમાં પ્રારંભ અને ઉપસંહાર અસંજીનાં પેટે કહેવો.

૭૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પર્યાપ્ત સંત્યાતા વર્પના આયુષવાળા સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવ, જે શર્કરાપ્રભા પૃથિવીના નૈરયિકાપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે કેટલા વર્ષની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જઘ્ન્યથી એક સાગરોપમની સ્થિતિવાળા અને ઉત્ક્રુષ્ટથી ત્રણ સાગરોપમની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

૭૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] રત્નપ્રભા નરકમાં ઉત્પન્ન પનાર પર્યાપ્ત સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકની સમગ્ર વક્તવ્યતા અહિં ભવાદેશ સુધી કહેવી. તથા કાલની અપેક્ષાએ અન્તર્મુક્ત અધિક સાગરોપમ અને ઉત્ક્રુષ્ટથી ચાર

ઉત્ક્રુષ્ટં સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની વક્તવ્યતા રત્નપ્રભાનારકમાં ઉપસંહાર પરિમાણ.

ઉત્ક્રુષ્ટં સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની વક્તવ્યતા રત્નપ્રભાનારકમાં ઉપસંહાર.

પરિમાણ.

સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની વક્તવ્યતા રત્નપ્રભાનારકમાં ઉપસંહાર.

પરિમાણ.

ચઠ્ઠિ પુલ્લકોડીઈ અમ્મહિયાઈ, ઇવતિયં જાવ-કરેજા ૧ । एवं रयणप्पमपुढविगमसरिखा णव वि गमगा माणियद्या । नवरं सद्यगमपसु वि नेरइयट्ठितीसंवेहेसु सागरोवमा भाणियद्या, एवं जाव-‘छट्टपुढवि’त्ति० । णवरं नेरइयट्ठि जा जत्य पुढवीप जहल्लोसिया सा तेणं चेव कमेण चउगुणा कायद्या । वालुयप्पमाए पुढवीप अट्ठावीसं सागरोवमाइं चउगुणिया मवंति, पंकप्पमाए चत्तालीसं, धूमप्पमाए अट्ठसट्ठि, तमाए अट्ठासीइं । संघयणाइं-वालुयप्पमाए पंचविहसंघयणी, तं जहा-वयरो-सहनारायसंघयणी, जाव-‘सीलियासंघयणी’, पंकप्पमाए चउद्विहसंघयणी, धूमप्पमाए तिचिहसंघयणी, तमाए दुविह-संघयणी, तं जहा-वयरोसमनारायसंघयणी य १ उसमनारायणसंघयणी य २, सेसं तं चेव ।

૭૬. [પ્ર૦] પજ્જતસંઘેજ્જવાસાડય૦ જાવ-તિરિમ્મલ્લોણિયં ણં મંતે ! જે મવિય અહેસત્તમાય પુલ્લકોડી નેરઇયપ્પસુ ઉવવ-જિત્તપ્પ સે ણં મંતે ! કેવતિકાલદ્વિતીપસુ ઉવવજેજા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહલ્લેણં વાવીસંસાગરોવમટ્ઠિતીપસુ, ઉલ્લોસેણં તેત્તીસંસાગરોવમટ્ઠિતીપસુ ઉવવજેજા ।

૭૭. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા૦ [ઉ૦] एवं जहेव रयणप्पमाए णव गमगा लद्धी वि सच्चेव । णवरं वयरोसमणा-रायसंघयणी । इत्थिवेयगा न उववजंति, सेसं तं चेव, जाव-‘अणुवंधो’त्ति । संवेहो भवादेसेणं जहल्लेणं तिप्पि मवग्गह-णाइं, उल्लोसेणं सत्त भवग्गहणाइं । कालादेसेणं जहल्लेणं वावीसं सागरोवमाइं दोहि अंतोमुल्लोत्तेहि अम्महियाइं, उल्लोसेणं छावट्ठि सागरोवमाइं चઠ્ઠિ પુલ્લકોડીઈ અમ્મહિયાઈ, ઇવતિયં જાવ-કરેજા ૧ ।

૭૮. સો ચેવ જહલ્લકાલદ્વિતીપસુ ઉવવજ્જો૦ સચ્ચેવ વત્તધયા જાવ-‘મવાદેસો’ત્તિ । કાલાદેસેણં જહલ્લેણં૦ કાલાદેસો વિ તહેવ, જાવ-ચઠ્ઠિ પુલ્લકોડીઈ અમ્મહિયાઈ, ઇવતિયં જાવ-કરેજા ૨ ।

૭૯. [પ્ર૦] સો ચેવ ઉલ્લોસકાલદ્વિતીપસુ ઉવવજ્જો૦ સચ્ચેવ લદ્ધી જાવ-‘અણુવંધો’ત્તિ । મવાદેસેણં જહલ્લેણં તિપ્પિ પૂર્વકોટી અધિક વાર સાગરોપમ-પટલો કાઢ યાવત્-ગમનાગમન કરે ૧. ए प्रमाणे रत्नप्रभा पृथिवीना गमकनी समान नवे गमक जाणवा. पण विगेष ए छे के ववा गमकोमां नैरयिकनी स्थिति अने संवेधने विपे *‘सागरोपमो’ कहेवा. अने एम यावत्-छट्टी नरक पृथिवी सुधी जाणवुं. परन्तु जे नरक पृथिवीमां जवन्य अने उत्कृष्ट स्थिति जेटला काळनी होय ते स्थितिने तेज क्रमयी चारुणी करवी. जेमके वालुकाप्रभा नरकपृथिवीमां सात सागरोपमनी स्थितिने चारगणी करता अट्ठावीस सागरोपम थाय. ते प्रमाणे पंजप्रभामां चाळीस सागरोपम, धूमप्रभामा अडसठ, अने तमःप्रभामां अट्ठावीस सागरोपम थाय छे. हवे संघयणने आश्रयी वालुकाप्रभामा वज्ररूप-भनाराच, यावत्-कीलिका ए पांच संघयणवाळा, पंकप्रभामा प्रयमना चार संघयणवाळा, धूमप्रभामां प्रयमना त्रण संघयणवाळा अने तम प्रभामां प्रयमना वे संघयणवाळा नारको उत्पन्न थाय छे. वाकी वधुं पूर्ववत् जाणवुं.

૭૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પર્વાત સંલ્યાતા વર્પના આયુપવાळा સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક, જે સત્તમ નરક પૃથિવીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા વર્ષની સ્થિતિવાळा નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જવન્ય વાવીસ સાગરોપમની અને ઉત્કૃષ્ટ તેત્રીસ સાગરોપમની સ્થિતિવાळा નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

૭૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય-હ્યાલિ રત્નપ્રમાના નવ ગમકોની અને વીંજી વધી વક્તવ્યતા કહેવી. પળ વિગેષ એ કે ત્યા વજ્રરૂપભનારાચ સંઘયણવાळा (પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ) ઉપજે છે, *સ્ત્રીવેદવાळा જીવો ત્યાં ઉત્પન્ન થતા નથી. વાકી વધું યાવત્-અનુવંધ સુધી પૂર્વોક્ત કહેવું. સંવેધ-જવન્યયી મવની અપેક્ષા ત્રણ મવ અને ઉત્કૃષ્ટ સાત મવ, તથા કાઢની અપેક્ષા જવન્ય વે અન્તર્મુદ્ગર્ત અધિક વાવીસ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પૂર્વકોટી અધિક છાસઠ સાગરોપમ-પટલો કાઢ યાવત્-ગમના-ગમન કરે (૧).

૭૮. તે (સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ) જવન્ય સ્થિતિવાळा સત્તમ નરક પૃથિવીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય-હ્યાલિ વક્તવ્યતા યાવત્-મવાદેશ સુધી પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે કહેવી. જવન્યયી કાઢાદેશ પળ તેજ પ્રકારે કહેવો, યાવત્-ચાર પૂર્વકોટી અધિક (છાસઠ સાગરોપમ)-પટલો કાઢ યાવત્-ગમનાગમન કરે (૨).

૭૯. તે જીવ ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવાळा નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય-હ્યાલિ વક્તવ્યતા યાવત્-અનુવંધ સુધી પૂર્વે પ્રમાણે કહેવી.

૧ છટ્ટીપુલ્લ-ગ-ધ । ૨ કીલિયા-ગ-હ ।

૭૫. * રત્નપ્રમાના નૈરયિકની જવન્ય સ્થિતિ ઘન હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ એક સાગરોપમની છે અને ચર્કપ્રમાદિ નરકપૃથિવીને વિષે ત્રણ, ચાન, ઘસ, સત્તર, વાર્વાચ, અને તેત્રીસ સાગરોપમની કમચ. ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ છે. પૂર્વે પૂર્વેની નરકપૃથિવીમાં જે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ હોય તે પછી પછીની નરક-પૃથિવીમાં કનિષ્ઠ સ્થિતિ જાણવી, નાટે સ્થિતિ અને સંવેધના સાગરોપમો કહેવા-એમ કર્યું છે

* ૭૭ સ્ત્રીઓ છટ્ટી નરક પૃથિવી સુધી જ ઉપજે છે.—ટીકા.

† વે મત્તવના મવ અને એક નારકમવ-એમ જવન્ય ત્રણ મવ, અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર મત્તવમવ અને ત્રણ નારકમવ-એમ સાત મવ જાણવા —ટીકા.

‡ સાતમી નરકપૃથિવીના જવન્ય સ્થિતિવાळा નારકમા ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ વારજ ઉપજે છે, જો એમ ન હોય તો ઉપર કહેલો કાઢ ઘટી શકે નહિ —ટીકા.

સંલ્યાતા૦ સ૦
૫૦ તિર્યંચનો સત્તમ
નરકમા ઉપપાત.

સંજી તિર્યંચની જવ૦
સત્તમ નરક પૃથિવી-
ના નારકમા ઉત્પન્ન

સંજી ૫૦ તિર્યંચનો
ઉત્કૃષ્ટ૦ સત્તમ નાર-
કમા ઉપપાત.

ભવગ્ગણાઈ, ઉક્કોસેણં પંચ ભવગ્ગહણાઈ । કાલાદેસેણં જહન્નેણં તેત્તીસં સાગરોવમાઈ દોહિં અંતોમુહુત્તેહિં અન્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણં છાવટ્ઠિં સાગરોવમાઈ તિહિં પુઘ્વકોડીહિં અન્મહિયાઈ, એવતિયં જાવ—કરેજ્ઞા ૩ ।

૮૦. સો ચેવ અપ્પણા જહન્નકાલટ્ટિતીઓ જાઓં સચ્ચેવ રયણપ્પમપુઢવિજહન્નકાલટ્ટિતીયવત્તદ્વયા ભાણિયદ્વા, જાવ—‘ભવાદેસો’ત્તિ, નવરં પઢમસંઘયણં, ણો હતિયવેયગા । ભવાદેસેણં જહન્નેણં તિન્નિ ભવગ્ગહણાઈ, ઉક્કોસેણં સત્ત ભવગ્ગહણાઈ । કાલાદેસેણં જહન્નેણં વાવીસં સાગરોવમાઈ દોહિં અંતોમુહુત્તેહિં અન્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણં છાવટ્ઠિં સાગરોવમાઈ ચડહિં અંતોમુહુત્તેહિં અન્મહિયાઈ, એવતિયં જાવ—કરેજ્ઞા ૪ ।

૮૧. સો ચેવ જહન્નકાલટ્ટિતીપ્પસુ ઉવવન્નોં એવં સો ચેવ ચડત્થો ગમ્મો નિરવસેસો ભાણિયદ્વો, જાવ—‘કાલાદેસો’ત્તિ ૫ ।

૮૨. સો ચેવ ઉક્કોસકાલટ્ટિતીપ્પસુ ઉવવન્નોં સચ્ચેવ લઢ્ઢી જાવ—‘અણુવંધો’ત્તિ । ભવાદેસેણં જહન્નેણં તિન્નિ ભવગ્ગહણાઈ, ઉક્કોસેણં પંચ ભવગ્ગહણાઈ । કાલાદેસેણં જહન્નેણં તેત્તીસં સાગરોવમાઈ દોહિં અંતોમુહુત્તેહિં અન્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણં છાવટ્ઠિં સાગરોવમાઈ તિહિં અંતોમુહુત્તેહિં અન્મહિયાઈ, એવદ્વયં કાલં જાવ—કરેજ્ઞા ૬ ।

૮૩. સો ચેવ અપ્પણા ઉક્કોસકાલટ્ટિતીઓ જહન્નેણં વાવીસસાગરોવમટ્ટિપ્પસુ, ઉક્કોસેણં તેત્તીસસાગરોવમટ્ટિતીપ્પસુ ઉવવજ્ઞેજ્ઞા ।

૮૪. તે ણં મંતે ! અવસેસા સચ્ચેવ સત્તમપુઢવિપઢમગમવત્તદ્વયા ભાણિયદ્વા, જાવ—‘ભવાદેસો’ત્તિ । નવરં ટિતી અણુવંધો ય જહન્નેણં પુઘ્વકોડી ઉક્કોસેણ વિ પુઘ્વકોડી, સેસં તં ચેવ । કાલાદેસેણં જહન્નેણં વાવીસં સાગરોવમાઈ દોહિં પુઘ્વકોડીહિં અન્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણં છાવટ્ઠિં સાગરોવમાઈ ચડહિં પુઘ્વકોડીહિં અન્મહિયાઈ, એવદ્વયં જાવ—કરેજ્ઞા ૭ ।

૮૫. સો ચેવ જહન્નકાલટ્ટિતીપ્પસુ ઉવવન્નોં સચ્ચેવ લઢ્ઢી સંવેહો વિ તહેવ સત્તમગમગસરિસો ૮ ।

૮૬. સો ચેવ ઉક્કોસકાલટ્ટિતીપ્પસુ ઉવવન્નોં એસ ચેવ લઢ્ઢી જાવ—‘અણુવંધો’ત્તિ । ભવાદેસેણં જહન્નેણં તિન્નિ

ભવનીં અપેક્ષાએ જઘન્યથી ત્રણ ભવ અને ઉત્કૃષ્ટથી પાંચ ભવ, તથા કાઢ્ઢી અપેક્ષાએ જઘન્ય વે અન્તર્મુહૂર્ત અધિક તેત્રીશ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટથી ત્રણ પૂર્વકોટી અધિક છાસઠ સાગરોપમ—એટલો કાઢ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૩).

૮૦. જો તે (સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ) જીવ પોતે જઘન્ય સ્થિતિવાળો હોય અને તે સત્તમ નરક પૃથિવીના નૈરયિકોમા ઉત્પન્ન થાય—તે સંવેધે વધી વક્તવ્યતા રત્નપ્રભામા ઉત્પન્ન થનાર જઘન્યસ્થિતિવાળા સંજી પંચેન્દ્રિયની વક્તવ્યતા પ્રમાણે યાવત્—ભવાદેશ સુધી કહેવી. પરન્તુ વિશેષ એ કે તે (સત્તમ નરક પૃથિવીમા ઉત્પન્ન થનાર) પ્રથમ સંઘયણવાળો હોય છે, અને સ્ત્રીવેદી હોતો નથી. ભવની અપેક્ષાએ જઘન્ય ત્રણ ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ સાત ભવ, તથા કાઢ્ઢી અપેક્ષાએ જઘન્ય વે અન્તર્મુહૂર્ત અધિક વાવીશ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક છાસઠ સાગરોપમ—એટલો કાઢ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૪).

૮૧. તે (જઘન્યસ્થિતિવાળો સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવ) જઘન્યસ્થિતિવાળા સત્તમ નરક પૃથિવીમા નૈરયિકપણે ઉત્પન્ન થાય તો તે સંવેધે ચોથો ગમ યાવત્—કાલાદેશ સુધી સમગ્ર કહેવો (૫).

૮૨. તે (જઘં સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ) ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવાળા સત્તમ નરક પૃથિવીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે સંવેધે યાવત્—અણુવંધ સુધી પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. ભવની અપેક્ષાએ જઘન્ય ત્રણ ભવ, ઉત્કૃષ્ટ પાંચ ભવ, તથા કાઢ્ઢી અપેક્ષાએ જઘન્ય વે અન્તર્મુહૂર્ત અધિક તેત્રીશ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ અન્તર્મુહૂર્ત અધિક છાસઠ સાગરોપમ—એટલો કાઢ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૬).

૮૩. તે પોતે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાળો (સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ) હોય અને સત્તમ નરક પૃથિવીમા ઉત્પન્ન થાય તો તે જઘન્ય વાવીશ સાગરોપમની અને ઉત્કૃષ્ટ તેત્રીશ સાગરોપમની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

૮૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય—હ્યાદિ વધી વક્તવ્યતા સત્તમ નરક પૃથિવીના પ્રથમ ગમકની પેટે યાવત્—ભવાદેશ સુધી કહેવી. પરન્તુ વિશેષ એ કે સ્થિતિ અને અણુવંધ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી જાણવો. વાકી વધું પૂર્વવત્ જાણવું. સંવેધ કાઢ્ઢી અપેક્ષાએ જઘન્ય વે પૂર્વકોટી અધિક વાવીશ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પૂર્વકોટી અધિક છાસઠ સાગરોપમ—એટલો કાઢ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૭).

૮૫. જો તે (ઉત્કૃષ્ટં સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ) જઘન્યસ્થિતિવાળા સત્તમ નરકપૃથિવીના નૈરયિકોમા ઉત્પન્ન થાય તો તે સંવેધે તે જ વક્તવ્યતા અને સવેધ સાતમા ગમકની પેટે કહેવો (૮).

૮૬. [પ્ર૦] જો તે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાળો સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવાળા સત્તમ નરકપૃથિવીના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો એ જ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા યાવત્—અણુવંધ સુધી કહેવી. સવેધ—ભવની અપેક્ષાએ જઘન્ય ત્રણ ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ પાંચ ભવ

જઘં સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની સત્તમ નરકમા ઉત્પત્તિ

જઘં સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચનો જઘં સત્તમ નરકમા ઉત્પાત. જઘં સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચનો ઉત્કૃષ્ટં સત્તમ નરકમા ઉત્પાત.

ઉત્કૃષ્ટં સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની સત્તમ નરકમા ઉત્પત્તિ પરિમાણ.

ઉત્કૃષ્ટં સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની જઘં સત્તમ નરકમા ઉત્પત્તિ.

ઉત્કૃષ્ટં સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની સત્તમ નરકમા ઉત્પત્તિ.

મવગ્ગહુણાઈ, ઉક્કોસેણં પંચ મવગ્ગહુણાઈ । કાલોદેસેણં જહ્વેણં તેત્તીસં સાગરોવમાઈ દોહિં પુદ્ધકોડીહિં અધ્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણં છાવઠ્ઠિં સાગરોવમાઈ તિહિં પુદ્ધકોડીહિં અધ્મહિયાઈ, પવતિયં કાલં સેવેજા, જાવ-કરેજા ।

૮૭. [પ્ર૦] જહ્ મણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્જંતિ કિં સન્નિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્જંતિ, અસન્નિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ? [૩૦] ગોયમા ! સન્નિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્જંતિ, ણો અસન્નીમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ।

૮૮. [પ્ર૦] જહ્ સન્નિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્જંતિ કિં સંખેજ્જવાસાડયસન્નિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્જંતિ, અસંખેજ્જ૦ જાવ-ઉવવજ્જંતિ ? [૩૦] ગોયમા ! સંખેજ્જવાસાડયસન્નિમણુસ્સેહિંતો ઉવવજ્જંતિ, ણો અસંખેજ્જવાસાડય૦ જાવ-ઉવવજ્જંતિ ।

૮૯. [પ્ર૦] જહ્ સંખેજ્જવાસાડય૦ જાવ-ઉવવજ્જંતિ કિં પજ્જતસંખેજ્જવાસાડય૦, અપજ્જતસંખેજ્જવાસાડય૦ ? [૩૦] ગોયમા ! પજ્જતસંખેજ્જવાસાડય૦, નો અપજ્જતસંખેજ્જવાસાડય૦ જાવ-ઉવવજ્જંતિ ।

૯૦. [પ્ર૦] પજ્જતસંખેજ્જવાસાડયસન્નિમણુસ્સે ણં મંતે ! જે મવિણે નેરહ્મણુ ઉવવજ્જિત્તણ સે ણં મંતે ! કતિ પુદ્ધવીસુ ઉવવજ્જેજા ? [૩૦] ગોયમા ! સત્તસુ પુદ્ધવીસુ ઉવવજ્જેજા, તં જહા-રયણપ્પમાણ, જાવ-અહેસત્તમાણ ।

૯૧. [પ્ર૦] પજ્જતસંખેજ્જવાસાડયસન્નિમણુસ્સે ણં મંતે ! જે મવિણે રયણપ્પમાણ પુદ્ધવીણે નેરહ્મણુ ઉવવજ્જિત્તણ સે ણં મંતે ! કેવતિકાલદ્વિહ્મણુ ઉવવજ્જેજા ? [૩૦] ગોયમા ! જહ્વેણં દસવાસસહસ્સટ્ઠિતીણુ, ઉક્કોસેણં સાગરોવમટ્ઠિતીણુ ઉવવજ્જેજા ।

૯૨. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા યગ્ગસમણં કેવહ્મયા ઉવવજ્જંતિ ? [૩૦] ગોયમા ! જહ્વેણં ઇક્કો વા દો વા તિન્નિ વા, ઉક્કોસેણં સંખેજ્જા ઉવવજ્જંતિ । સંઘચણા છ, સરીરોગાહુણા જહ્વેણં અંગુલપુદ્ધત્તં, ઉક્કોસેણં પંચચણુસયાઈ । एवं સેસં જહા સન્નિપંચિદિયતિરિચ્છજોણિયાણં જાવ-‘મવાદેસો’ત્તિ । નવરં ચત્તારિ ણાણા તિન્નિ અન્નાણા મયણાણ । છ સમુદ્ધાયા કેવલિ-

તથા કાઠની અપેક્ષા જઘન્યથી વે પૂર્વકોટી અધિક તેત્રીશ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પૂર્વકોટી અધિક છાસઠ સાગરોપમ-૧૮૯૦ કાઠ યાવત્-ગમનાગમન કરે (૯).

સહી મનુષ્યોનો
નરકમા ઉપપાત

૮૭. [પ્ર૦] જો તે (નારક) મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય કે અસંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે સંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, પણ અસંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન ન થાય.

મંર્યાતા સહી મ-
નુષ્યોની નારકપણે
ઉત્પત્તિ.

૮૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો તે સંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સંખ્યાતા વર્પના આયુપવાળા સંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય કે અસંખ્યાતા વર્પના આયુપવાળા સંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે સંખ્યાતા વર્પના આયુપવાળા સંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, પણ અસંખ્યાતા વર્પના આયુપવાળા સંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન ન થાય.

પર્યાપ્તા મનુષ્યોની
નારકપણે ઉત્પત્તિ

૮૯. [પ્ર૦] જો તે સંખ્યાતા વર્પના આયુપવાળા સંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું પર્યાપ્તા સંખ્યાતા વર્પના આયુપવાળા સંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય કે અપર્યાપ્તા સંખ્યાતા વર્પના આયુપવાળા સંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે પર્યાપ્તા સંખ્યાતા વર્પના આયુપવાળા સંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, પણ અપર્યાપ્તા સંખ્યાતા વર્પના આયુપવાળા સંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન ન થાય.

ઉપપાત

૯૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સંખ્યાતા વર્પના આયુપવાળો પર્યાપ્ત સંજી મનુષ્ય જે નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે હે ભગવન્ ! કેટલી નરકપૃથિવીઓમા ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે સાતે નરક પૃથિવીઓમા ઉત્પન્ન થાય. તે આ પ્રમાણે—૧ રત્નપ્રમા, યાવત્—૭ અધઃસપ્તમ નરકપૃથિવીમા.

૧ સંખ્યાતા સહી
મનુષ્યનો રત્નપ્રમાનારક-
પણે ઉપપાત

૯૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સંખ્યાતા વર્પના આયુપવાળો પર્યાપ્ત સંજી મનુષ્ય, જે રત્નપ્રમાના નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે હે ભગવન્ ! કેટલા કાઠની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમા ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્યથી દસ હજાર વર્પના આયુપવાળા અને ઉત્કૃષ્ટથી એક સાગરોપમના આયુપવાળા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

પરિમાણ

૯૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તેઓ (સંખ્યાતા વર્પના આયુપવાળા મનુષ્યો) એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જઘન્યથી એક વે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટથી સંખ્યાતા ઉત્પન્ન થાય છે. તેઓને છૂદ્ડ સઘચણ હોય છે. શરીરની ડુંગાઈ જઘન્ય વેથી નવ આગલ પ્રમાણ અને ઉત્કૃષ્ટ પાચસો ધનુષ પ્રમાણ હોય છે. વાકી વધું સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્ચોનિકોની પેટે યાવત્-મવાદેશ સુધી કહેવું. પણ વિશેષ એકે મનુષ્યોને ચાર જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન મજનાણ હોય છે. કેવલિસમુદ્ધાત સિવાય છ સમુદ્ધાત હોય છે. સ્થિતિ અને

૧૨* અહિં ચૂર્ણિકાર કહે છે કે, જે મનુષ્ય અવધિ, મન પર્યવ અને આહારક શરીર પ્રાપ્ત કરી લાથી પત્ની નરકમા ઉપજે છે તે મનુષ્યને ચાર જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન વિકલ્પે હોય છે

વજ્ઞા । ઠિતી અણુવંધો ય જહન્નેણ માસપુહુત્તં, ઉક્કોસેણં પુઘ્વકોડી. સેસં તં ચેવ । કાલાદેસેણં જહન્નેણં દસવાસસહસ્સાઈ માસપુહુત્તમમ્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ સાગરોવમાઈં ચડહિં પુઘ્વકોડીહિં અમ્મહિયાઈ—એવતિયં જાવ—કરેજ્ઞા ૧ ।

૯૩. સો ચેવ જહન્નકાલઢિતીણસુ ઉવવન્નો—એસ ચેવ વત્તઘયા । નવરં કાલાદેસેણં જહન્નેણં દસવાસસહસ્સાઈ માસપુહુત્તમમ્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ પુઘ્વકોડીઓ ચત્તારીસાણ વાસસહસ્સેહિં અમ્મહિયાઓ—એવતિયં ૦ ૨ ।

૯૪. સો ચેવ ઉક્કોસકાલઢિતીણસુ ઉવવન્નો—એસ ચેવ વત્તઘયા । નવરં કાલાદેસેણં જહન્નેણં સાગરોવમં માસપુહુત્તમમ્મહિયં, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ સાગરોવમાઈં ચડહિં પુઘ્વકોડીહિં અમ્મહિયાઈ—એવતિયં જાવ—કરેજ્ઞા ૩ ।

૯૫. સો ચેવ અપ્પણા જહન્નકાલઢિતીઓ જાઓ—એસ ચેવ વત્તઘયા । નવરં ઇમાઈં પંચ નાણત્તાઈ—૧ સરીરોગાહણા જહન્નેણં અંગુલપુહુત્તં, ઉક્કોસેણ વિ અંગુલપુહુત્તં, ૨ તિન્નિ નાણા તિન્નિ અન્નાણાઈં મયણાણ, ૩ પંચ સમુગ્ગયાયા આદિહ્મા, ૪ ઠિતી ૫ અણુવંધો ય જહન્નેણં માસપુહુત્તં, ઉક્કોસેણ વિ માસપુહુત્તં, સેસં તં ચેવ, જાવ—‘ભવાદેસો’ત્તિ । કાલાદેસેણં જહન્નેણં દસવાસસહસ્સાઈ માસપુહુત્તમમ્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ સાગરોવમાઈં ચડહિં માસપુહુત્તેહિં અમ્મહિયાઈ—એવતિયં જાવ—કરેજ્ઞા ૪ ।

૯૬. સો ચેવ જહન્નકાલઢિતીણસુ ઉવવન્નો—એસ ચેવ વત્તઘયા ચડત્થગમ્મગસરિસા ણેયઘા । નવરં કાલાદેસેણં જહન્નેણં દસવાસસહસ્સાઈ માસપુહુત્તમમ્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણં ચત્તારીસં વાસસહસ્સાઈં ચડહિં માસપુહુત્તેહિં અમ્મહિયાઈ—એવતિયં જાવ—કરેજ્ઞા ૫ ।

૯૭. સો ચેવ ઉક્કોસકાલઢિતીણસુ ઉવવન્નો—એસ ચેવ ગમ્મગો । નવરં કાલાદેસેણં જહન્નેણં સાગરોવમં માસપુહુત્તમમ્મહિયં, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ સાગરોવમાઈં ચડહિં માસપુહુત્તેહિં અમ્મહિયાઈ—એવિયં જાવ—કરેજ્ઞા ૬ ।

અનુવંધ જઘન્યથી *માસપૃથક્ત્વ—વે માસથી નવમાસ સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીનો હોય છે. વાકી વધું પૂર્વવત્ જાણવું. સંવેધ—કાઠની અપેક્ષા જઘન્યથી †માસપૃથક્ત્વ અધિક દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પૂર્વકોટી અધિક ચાર સાગરોપમ—એટલો કાઠ યાવત્—ગમનાગમન કરે, (૧).

૯૩. જો તે મનુષ્ય જઘન્ય કાઠની સ્થિતિવાળા રત્નપ્રમા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને ઉપર કહેલી સર્વ વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ છે કે કાઠની અપેક્ષા જઘન્ય માસપૃથક્ત્વ અધિક દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પૂર્વકોટી અધિક ચાલીશ હજાર વર્ષ—એટલો કાઠ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૨).

૨ સં ૦ મનુષ્યની જઘ ૦ રત્નપ્રમાનાર ક્રમાં ઉત્પત્તિ

૯૪. જો તે મનુષ્ય ઉત્કૃષ્ટ - સ્થિતિવાળા રત્નપ્રમા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને એ જ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે કાઠાદેશથી માસપૃથક્ત્વ અધિક એક સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પૂર્વકોટી અધિક ચાર સાગરોપમ—એટલો કાઠ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૩).

૩ સં ૦ મનુષ્યની ઉત્કૃષ્ટ ૦ રત્નપ્રમા નૈરયિકમાં ઉત્પત્તિ

૯૫. જો તે મનુષ્ય પોતે જઘન્ય કાઠની સ્થિતિવાળો હોય અને રત્નપ્રમા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને પણ એ જ વક્તવ્યતા કહેવી. તેમાં આ પાંચ વાવતની વિશેષતા છે—૧ તેઓના શરીરનો અવગાહના જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અંગુલપૃથક્ત્વ હોય છે, ૨ તેઓને વ્રણ જ્ઞાન અને વ્રણ અજ્ઞાન મજનાણ હોય છે, ૩ પ્રથમના પાંચ સમુદ્ધાતો હોય છે, ૪—૫ સ્થિતિ અને અનુવંધ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ માસપૃથક્ત્વ હોય છે. વાકી વધું યાવત્—ભવાદેશ સુધી પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. કાઠની અપેક્ષા જઘન્યથી માસપૃથક્ત્વ અધિક દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર માસપૃથક્ત્વ અધિક ચાર સાગરોપમ—એટલો કાઠ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૪).

૪ જઘ ૦ સં ૦ ૫૦ મનુષ્યની રત્નપ્રમાનાર ઉત્પત્તિ

૯૬. જો તે (જઘન્ય સ્થિતિવાળો) મનુષ્ય જઘન્ય કાઠની સ્થિતિવાળા રત્નપ્રમા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને પૂર્વોક્ત ચોથા ગમકના સમાન વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે કાઠની અપેક્ષા જઘન્ય માસપૃથક્ત્વ અધિક દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર માસપૃથક્ત્વ અધિક ચાલીશ હજાર વર્ષ—એટલો કાઠ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૫).

૫ જઘ ૦ મનુષ્યની જઘ ૦ રત્નપ્રમાનાર ઉત્પત્તિ

૯૭. હવે તેજ (જઘન્ય સ્થિતિવાળો) મનુષ્ય ઉત્કૃષ્ટ કાઠની સ્થિતિવાળા રત્નપ્રમા નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને એજ (પૂર્વોક્ત) ગમક કહેવો. પણ વિશેષ એ કે કાઠાદેશ વડે જઘન્ય માસપૃથક્ત્વ અધિક સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર માસપૃથક્ત્વ અધિક ચાર સાગરોપમ—એટલો કાઠ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૬).

૬ જઘ ૦ મનુષ્યની ઉત્કૃષ્ટ ૦ રત્નપ્રમાનાર ઉત્પત્તિ

* ૯૨ વે માસની અદરના આયુષવાળો મનુષ્ય નરકગતિમાં જતો નથી, તેથી નરકગતિમાં જનાર મનુષ્યનું જઘન્ય આયુષ માસપૃથક્ત્વ હોય છે. —ટીકા.

† મનુષ્ય થઈને નરકગતિમાં જાય તો એક નરકપૃથિવીમાં ચાર જ વાર નારકપણે ઉપજે છે અને પછીથી અવંશ્ય તિર્યંચ થાય છે, માટે મનુષ્યમવ સંબંધી ચાર પૂર્વકોટી અધિક ચાર સાગરોપમ સંવેધ જાણવો. —ટીકા.

૧૮. સો ચેવ અપ્પણા ઉક્કોસકાલટ્ટિતીઓ જાઓ, સો ચેવ પદ્મમગમઓ જેયઘો । નવરં સરીરોગાહના જહ્નુએણં પંચધણુસયાઈ, ઉક્કોસેણ વિ પંચધણુસયાઈ, ટિતી જહ્નુએણં પુદ્ધકોડી, ઉક્કોસેણ વિ પુદ્ધકોડી, एवं અણુવંધો વિ । કાલાદેસેણં જહ્નુએણં પુદ્ધકોડી દસહિં વાસસહસ્સેહિં અમ્મહિયા, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ સાગરોવમાઈં ચડહિં પુદ્ધકોડીહિં અમ્મહિયાઈં—પવ-તિયં કાલં જાવ—કરેજા ૭ ।

૧૯. સો ચેવ જહ્નુકાલટ્ટિતીપ્પણુ ઉવવઘો, સ ઘેવ સત્તમગમગવત્તધયા । નવરં કાલાદેસેણં જહ્નુએણં પુદ્ધકોડી દસહિં વાસસહસ્સેહિં અમ્મહિયા, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ પુદ્ધકોડીઓ ચત્તારીસાપ વાસસહસ્સેહિં અમ્મહિયાઓ—પવતિયં કાલં જાવ—કરેજા ૮ ।

૧૦૦. સો ચેવ ઉક્કોસકાલટ્ટિતીપ્પણુ ઉવવઘો, સ ઘેવ સત્તમગમગવત્તધયા । નવરં કાલાદેસેણં જહ્નુએણં સાગરોવમં પુદ્ધકોડીપ અમ્મહિયં, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ સાગરોવમાઈં ચડહિં પુદ્ધકોડીહિં અમ્મહિયાઈં—પવતિયં કાલં જાવ—કરેજા ૯ ।

૧૦૧. [પ્ર૦] પજ્જત્તસંલેજાવાસાડયસન્નિમણુસ્સે ણં મંતે ! જે મવિપ્પ સક્કરપ્પમાપ્પ પુદ્ધયાપ્પ નેરયપ્પણુ જાવ—ઉવવજ્જિ-ત્તપ્પ સે ણં મંતે ! કેવતિં જાવ—ઉવવજ્જેજા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્નુએણં સાગરોવમટ્ટિતીપ્પણુ, ઉક્કોસેણં તિસાગરોવમટ્ટિતી-પ્પણુ ઉવવજ્જેજા ।

૧૦૨. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! [ઉ૦] સો ચેવ ચયણપ્પમપુદ્ધવિગમઓ જેયઘો । નવરં સરીરોગાહના જહ્નુએણં ચયણિપુદ્ધં, ઉક્કોસેણં પંચધણુસયાઈ । ટિતી જહ્નુએણં વાસપુદ્ધં, ઉક્કોસેણં પુદ્ધકોડી । एवं અણુવંધો વિ । સેસં તં ચેવ, જાવ—‘મવાદે-સો’ત્તિ । કાલાદેસેણં જહ્નુએણં સાગરોવમં, વાસપુદ્ધત્તમમ્મહિયં, ઉક્કોસેણં વારસ સાગરોવમાઈં ચડહિં પુદ્ધકોડીહિં અમ્મહિયાઈં—પવતિયં જાવ—કરેજા । एवं एसा धोहिपप्पु तिसु गमप्पु मणूसस्स लद्धी । नाणत्तं—नेरयपिट्ठिती कालादेसेणं संवेहं च जाणेज्जा १-२-३ ।

૧૦૩. સો ચેવ અપ્પણા જહ્નુકાલટ્ટિતીઓ જાઓ, તસ્સ વિ તિસુ વિ ગમપ્પણુ એસ ચેવ લઢ્ઢી । નવરં સરીરોગાહના

૭ ઉત્કૃષ્ટ૦ મનુષ્યની
રત્નપ્રમામા ઉત્પત્તિ.

૧૮. જો તે મનુષ્ય પોતે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાળો હોય અને રત્નપ્રમા નૈરયિકોનાં ઉત્પન્ન થાય તો તે સંવંધે પ્રયત્ન ગમક કહેવો. પણ વિશેષ એ કે શરીરની અવગાહના જવન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પાચસો ધનુપની હોય છે. સ્થિતિ જવન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી વર્ષની અને અનુવંધ પણ તે પ્રમાણે જાણવો. કાલની અપેક્ષા જવન્ય પૂર્વકોટી અધિક દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પૂર્વકોટી અધિક ચાર સાગરોપમ—એટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૭).

૮ ઉત્કૃષ્ટ૦ મનુષ્યની
વચ્ચ૦ રત્નપ્રમામા
ઉત્પત્તિ

૧૯. જો તે જ મનુષ્ય જવન્યકાલની સ્થિતિવાળા રત્નપ્રમા નૈરયિકોમા ઉત્પન્ન થાય તો તે સંવંધે એ જ સાતમા ગમકની વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે કાલની અપેક્ષા જવન્ય દસ હજાર વર્ષ અધિક પૂર્વકોટી અને ઉત્કૃષ્ટ ચાલોગ હજાર વર્ષ અધિક ચાર પૂર્વકોટી—એટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૮).

ઉત્કૃષ્ટ૦ મનુષ્યની
ઉત્કૃષ્ટ૦ રત્નપ્રમામા
ઉત્પત્તિ

૧૦૦. જો તે ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિવાળો મનુષ્ય ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાળા રત્નપ્રમા નૈરયિકોમા ઉત્પન્ન થાય તો તેને સાતમા ગમકની વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ છે કે કાલની અપેક્ષા જવન્ય પૂર્વકોટી અધિક સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પૂર્વકોટી અધિક ચાર સાગરો-પમ—એટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૯).

મનુષ્યની શર્કરાપ્ર-
મામા ઉત્પત્તિ.

૧૦૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સહ્યાતા વર્ષના આયુષવાળો પર્યાપ્ત સજ્ઞી મનુષ્ય જે શર્કરાપ્રમામા ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે ભગવન્ ! કેટલા વર્ષના આયુષવાળા નૈરયિકોમા ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જવન્યથી એક સાગરોપમની સ્થિતિવાળા અને ઉત્કૃષ્ટથી ત્રણ સાગરોપમની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમા ઉત્પન્ન થાય.

પરિમાપ

૧૦૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] અહિં રત્નપ્રમા નૈરયિકોનો ગમક કહેવો. પરન્તુ વિશેષ એ કે શરીરની અવગાહના જવન્યથી રત્નપૃથક્ત્વ—વેધી નવ હાય અને ઉત્કૃષ્ટ પાચસો ધનુપ હોય છે. સ્થિતિ જવન્યથી વર્ષપૃથક્ત્વ અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી વર્ષની હોય છે. એવી રીતે અનુવંધ પણ જાણવો. વાકી વધું તે જ પૂર્વોક્ત યાવત્—મવાદેજ સુધી કહેવું. કાલની અપેક્ષા જવન્ય વર્ષપૃથક્ત્વ અધિક એક સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પૂર્વકોટી અધિક વાર સાગરોપમ—એટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે. એ પ્રમાણે ‘ઔધિક ત્રણે ગમકમા મનુષ્યોની વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ છે કે નૈરયિકની સ્થિતિ અને કાલાદેશ વડે તેનો સંવેધ જાણવો ૧-૨-૩.

૨ જવન્ય૦ મનુષ્યની
શર્કરાપ્રમામા
ઉત્પત્તિ.

૧૦૩. [પ્ર૦] તે સજ્ઞી પંચેન્દ્રિય પર્યાપ્ત મનુષ્ય પોતે જવન્ય કાલની સ્થિતિવાળો હોય અને તે શર્કરાપ્રમામા ઉત્પન્ન થાય તો તે સંવંધે

જહન્નેણ રયણિપુહુત્તં, ઉક્કોસેણ વિ રયણિપુહુત્તં, ઠિતી જહન્નેણ વાસપુહુત્તં, ઉક્કોસેણ વિ વાસપુહુત્તં, एवं અણુવંધો વિ । સેસં જહ્ઠા ઓહિયાણં । સંવેહો સંવો ઉવહુંજિઝુણ ભાણિયધ્વો ૪-૫-૬ ।

૧૦૪. સો ચેવ અપ્પણા ઉક્કોસકાલઢિતીઓ જાઓ । તસ્સ ચિ તિસુ વિ ગમ્મણ્ણુ સ્મિં ણાણત્તં-સરીરોગાહ્ણા જહન્નેણ પંચધણુસયાદં, ઉક્કોસેણ વિ પંચધણુસયાદં, ઠિતી જહન્નેણ પુઘ્ઘકોડી, ઉક્કોસેણ વિ પુઘ્ઘકોડી, एवं અણુવંધો વિ । સેસં જહ્ઠા પદમગમપ । નવરં નેરહ્યટિઈં ય કાયસેવેહં ચ જાણેજ્ઞા ૭-૮-૯ । एवं જાવ-છટ્ટપુહવી । નવરં તથાપ આઢવેત્તા પ્પેક્કં સંઘયણં પરિહાયતિ જહેવ તિરિષ્ણજોણિયાણં । કાલાદેસો વિ તહેવ, નવરં મણુસ્સઢિતી ભાણિયધ્વા ।

૧૦૫. [પ્ર૦] પજ્જત્તસંઘેજ્ઞવાસાડયસન્નિમણુસ્સે ણં મંતે ! જે ભવિપ અહેસત્તમાપ પુહવિ (વીપ) નેરહ્યપ્પુ ઉવવજ્જિત્તપ્પ સે ણં મંતે ! કેવતિકાલઢિતીપ્પુ ઉવવજ્જેજ્ઞા ! [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેણ વાવીસંસાગરોવમઠિતીપ્પુ, ઉક્કોસેણં તેત્તીસંસાગરો-વમઢિતીપ્પુ ઉવવજ્જેજ્ઞા ।

૧૦૬. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા યગસમણં ? [ઉ૦] અવસેસો સો ચેવ સક્કરપ્પમાપુહવિગમઓ ણેયધ્વો । નવરં પદમં સંઘયણં, ઇત્થિવેયગા ન ઉવવજ્જંતિ, સેસં તં ચેવ, જાવ-‘અણુવંધો’ત્તિ । ભવાદેસેણં દોભવગ્ગહ્ણાદં । કાલાદેસેણં જહન્નેણં વાવીસં સાગરોવમાદં વાસપુહુત્તમ્મહિયાદં, ઉક્કોસેણં તેત્તીસં સાગરોવમાદં પુઘ્ઘકોડીપ અન્નહિયાદં-પ્પવતિયં જાવ-કરેજ્ઞા ૧ ।

૧૦૭. સો ચેવ જહ્ઠકાલઢિતીપ્પુ ઉવવધ્વો-પ્પસ ચેવ વત્તધ્વયા । નવરં નેરહ્યટિઈં સંવેહં ચ જાણેજ્ઞા ૨ ।

૧૦૮. સો ચેવ ઉક્કોસકાલઢિતીપ્પુ ઉવવધ્વો-પ્પસ ચેવ વત્તધ્વયા । નવરં સંવેહં ચ જાણેજ્ઞા ૩ ।

૧૦૯. સો ચેવ અપ્પણા જહ્ઠકાલઢિતીઓ જાઓ, તસ્સ ચિ તિસુ વિ ગમ્મણ્ણુ પ્પસ ચેવ વત્તધ્વયા । નવરં સરી-

ત્રણે ગમકમાં ૧ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. પળ વિશેષ ૧ કે શરીરની ઉંચાઈ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ *વેથી નવ હાથ સુધીની હોય છે, અને આયુષ જઘન્ય તથા ઉત્કૃષ્ટ વર્ષપૃથક્ત્વ હોય છે. અનુવંધ પળ ૧ જ પ્રમાણે જાણવો. વાકી વધુ સામાન્ય ગમકની પેઠે કહેવું. અને સર્વ સંવેધ પળ વિચારીને કહેવો. (૪-૫-૬.)

૧૦૪. [પ્ર૦] જો તે મનુષ્ય પોતે ઉત્કૃષ્ટકાલની સ્થિતિવાળો હોય અને તે શર્કરાપ્રમામાં નૈરયિક થાય તો તે સંવેધે ત્રણે ગમકોમાં આ પ્રમાણે વિશેષતા છે-૧ શરીરની અવગાહના જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પાચસો ધનુપની હોય છે, ૨ સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીની હોય છે, ૩ અનુવંધ પળ ૧ જ પ્રમાણે જાણવો. વાકી વધુ પ્રથમ ગમકની પેઠે સમજવું. પળ વિશેષ ૧ કે નૈરયિકની સ્થિતિ અને કાયસંવેધ વિચારીને કહેવો (૭-૮-૯). ૧ પ્રમાણે યાવત્-છટ્ટી નરક પૃથિવી સુધી જાણવું. પળ વિશેષ ૧ છે કે ત્રીજી નરકથી માઢી તિર્યચયોનિકની પેઠે એક એક સઘયણ ઘટાડવું, અને કાલાદેશ પળ તેમજ કહેવો. પળ વિશેષ ૧ છે કે અહિં મનુષ્યોની સ્થિતિ કહેવી.

૨ ઉત્કૃષ્ટ મનુષ્યની શર્કરાપ્રમામાં ઉત્પત્તિ.

૧૦૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સહ્યાતા વર્ષના આયુષવાળો પર્યાપ્ત સજ્ઞી પંચેન્દ્રિય મનુષ્ય જે સત્તમ નરક પૃથિવીના નૈરયિકોમા ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે ભગવન્ ! કેટલા કાલની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમા ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્યથી વાવીશ સાગરોપમની સ્થિતિવાળા અને ઉત્કૃષ્ટથી તેત્રીશ સાગરોપમની સ્થિતિવાળા નૈરયિકોમા ઉત્પન્ન થાય.

૧ સર્યાતા ૦ સ ૦ મનુષ્યની સત્તમ નરકમા ઉત્પત્તિ

૧૦૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] વાકીની વધી વક્તવ્યતા શર્કરાપ્રમા પૃથિવીના ગમકની પેઠે જાણવી. પરન્તુ વિશેષ ૧ છે કે સત્તમ નરકમા પ્રથમ સઘયણવાળા ઉપજે છે, અને સ્ત્રીવેદવાળા નથી ઉપજતા, વાકી વધુ યાવત્-અનુવંધ સુધી પૂર્વવત્ જાણવું. ભવાદેશથી વે ભવ, અને કાલાદેશથી જઘન્ય વર્ષપૃથક્ત્વ અધિક વાવીશ સાગરોપમ તથા ઉત્કૃષ્ટથી પૂર્વકોટી અધિક તેત્રીશ સાગરોપમ-પટલો કાલ યાવત્ ગમનાગમન કરે (૧).

પરિમાણ

૧૦૭. જો તે જ મનુષ્ય જઘન્યકાલની સ્થિતિવાળા સત્તમ નરકપૃથિવીના નૈરયિકોમા ઉત્પન્ન થાય તો તેને પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. પળ વિશેષ ૧ છે કે અહિં નૈરયિકની સ્થિતિ તથા સંવેધ વિચારીને કહેવો (૨).

૦ મનુષ્યની જઘન્ય સત્તમ નરકમા ઉત્પત્તિ

૧૦૮. જો તે મનુષ્ય ઉત્કૃષ્ટ કાલની સ્થિતિવાળા સત્તમ નરકમા નૈરયિકપણે ઉત્પન્ન થાય તો તેને પળ ૧ જ વક્તવ્યતા કહેવી. પળ વિશેષ ૧ છે કે સંવેધ વિચારીને કહેવો (૩).

૩ મનુષ્યની ઉત્કૃષ્ટ સત્તમ નરકમા ઉત્પત્તિ

૧૦૯. જો તે સજ્ઞી મનુષ્ય પોતે જઘન્યકાલની સ્થિતિવાળો હોય અને સત્તમ પૃથિવીના નૈરયિકોમા ઉત્પન્ન થાય તો તેને ત્રણે

જઘન્ય ૦ મનુષ્યની સત્તમ નરકમા ઉત્પત્તિ

૧ ‘સંવો’ ક-ગ-હ્ ઇત્યેત્પુલ્લકત્રયે નાસ્તિ ।

૧૦૩ * આ કથનથી એમ જણાય છે કે વે હાયથી ઓછી શરીરની ઉચાઈવાળા અને વે વરમથી ઓછા આયુષવાળા મનુષ્યો ત્રીજી નરકપૃથિવીમાં ઉત્પન્ન થતા નથી—ટીકા

रोगाहणा जहन्नेणं रयणिपुद्गलं, उक्कोसेण वि रयणिपुद्गलं । ठिती जहन्नेणं वासपुद्गलं, उक्कोसेण वि वासपुद्गलं, एवं अणुबंधो वि । संवेदो उवजुंजिऊण भाणियघो ४-५-६ ।

११०. सो चैव अप्पणा उक्कोसकालट्टिनीओ जाओ, तस्म वि तिगु वि गमएसु एस चैव यत्तवया । नवरं सरी-रोगाहणा जहन्नेणं पंचधणुसयाइ, उक्कोसेण वि पंचधणुसयाइ । ठिती जहन्नेणं पुद्गकोटी, उक्कोसेण वि पुद्गकोटी, एवं अणुबंधो वि । णवसु वि एतेसु गमएसु नेरयट्टिनी (तिं) संवेहं च जाणेजा । सवत्थ मयग्गहणाइं दोधि, जाय-णयमगमए । कालादेसेणं जहन्नेणं तेत्तीसं सागरोयमाइं पुद्गकोटीए अम्महियाइं, उक्कोसेण वि तेत्तीसं सागरोयमाइं पुद्गकोटीए अम्महियाइं—एवतियं कालं सेवेजा, एवतियं कालं गतिरागतिं करेजा ७-८-९ । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' ! ति जाय-विहरनि ।

चउवीसतिमे सए पढमो उद्देशो समत्तो ।

गमकोमा ए ज वक्कयना कह्यी. पण निशेप ए के शरीरनी अगगाहना जवन्थ अने उल्लट्ट वेधी नव हाय सुधी तथा स्थिति जवन्थ अने उल्लट्ट वर्णयुक्त्वं होय छे. ए प्रमाणे अनुबंध पण जाणयो. तथा नवेध प्यान रागोने कह्यो. (४-५-६).

उल्लट्ट० मनुष्यनी
सत्तम नरकमा
उत्पत्ति.

११०. जो ते सरी मनुष्य पोते उल्लट्ट काळनी स्थितिवाळो होय अने समम नरक पृथिवीमां उत्पन्न थाय तो तेने त्रणे गमकमा ए ज पूर्वोक्त वक्कयना कह्यी. परन्तु निशेप ए छे के शरीरनी उंचाई जवन्थ अने उल्लट्ट पाचमो अनुपनी होय छे, स्थिति जवन्थ अने उल्लट्ट पूर्वकोटी वर्णनी होय छे. ए प्रमाणे अनुबंध पण जाणयो. तथा उपर कह्यो नवे गमोमा नैरयिकनी स्थिति अने संवेध विचारोने कह्यो. सर्वत्र वे भव जाणवा. यावत्-नवना गमकमां काळनी अपेक्षाए जवन्थ अने उल्लट्ट पूर्वकोटी अधिक नेत्रीय सागरोयम-एल्लो काळ मेवे, यावत्-गमनागमन करे (७-८-९). 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एम ज छे.'—एम कही यावत्-निहरे छे.

चोवीशमा शतकमां प्रथम उद्देशक समाप्त.

वीओ उद्देशो ।

१. [प्र०] रायगिहे जाय-एवं वयासी-असुरकुमार पणं मंते ! कवोहिंतो उववज्जंति—किं नेरयणहिंतो उववज्जंति, तिरि०, मणु०, देवेहिंतो उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! णो णेरयणहिंतो उववज्जंति, तिरिक्कयजोणिणहिंतो उववज्जंति, मणु-स्सेहिंतो उववज्जंति, नो देवेहिंतो उववज्जंति । एवं जहेय नेरयउद्देशए । जाय—

२. [प्र०] पजत्तन्नसन्निपांचिदियतिरिक्कयजोणिण पणं मंते ! जे भविण असुरकुमारोसु उववज्जित्तए से पणं मंते ! केवत्तिका-लट्टिनीएसु उववज्जेजा ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं दसयाससहस्सट्टिनीएसु, उक्कोसेणं पल्लिओवमस्स असंखेज्जमागट्टिनीएसु उववज्जेजा ।

३. [प्र०] ते पणं मंते ! जीवा० ? [उ०] एवं रयणयमागमगसरिसा णव वि गमा भाणियघा । नवरं जाहे अप्पणा जहन्नकालट्टिनीओ भवति ताहे अज्झवसाणा पसत्था, णो अप्पसत्था निसु वि गमएसु । अवसेसं तं चैव ९ ।

द्वितीय उद्देशक.

असुरकुमारना
उपमा

१. [प्र०] राजगृह नगरमा यावत्—[भगवान् गौतम] आ प्रमाणे बोल्या के—हे भगवन् ! असुरकुमारो क्याथी आवी उत्पन्न थाय छे—हुं तेओ नैरयिकोथी आवी उत्पन्न थाय छे, तिर्यचोथी, मनुष्योथी के देवोथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ नैरयिकोथी के देवोथी आवी उत्पन्न यता नथी, परन्तु तिर्यचोथी अने मनुष्योथी आवी उत्पन्न थाय छे. ए प्रमाणे वहुं यावत्-नैरयिको-देशकनी पेटे जाणहुं. यावत्—

असुरी ५० तिर्यचनी
असुरकुमारमा
उत्पत्ति.

२. [प्र०] हे भगवन् ! पर्याप्त असंखी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिक जीव जे असुरकुमारोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे, ते केटला काळनी स्थितिवाळ असुरकुमारोमा उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! जवन्थ दस हजार वर्णनी अने उल्लट्ट पल्लोपमना असंख्यातना भागनी स्थितिवाळ असुरकुमारोमां उत्पन्न थाय.

पतिना.

३. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो एक समये केटला उत्पन्न थाय ? [उ०] ए प्रमाणे रत्तप्रमाना गमकनी पेटे नव गमको अहिं कह्यो. पण निशेप ए के प्यारे ते पोते जवन्थकाळनी स्थितिवाळो होय ल्यारे तेना (वचला) त्रणे गमकोमां अप्पवसायो प्रशस्त होय छे, पण अप्रशस्त होता नथी. वाकी वहुं ते प्रमाणे जाणहुं ९.

२ * अहिं पल्लोपमनो असंख्यातनो भाग पूर्वकोटीरूप छेओ, कारण के समुच्छिन्न तिर्यचहुं उल्लट्ट आनुप पूर्वकोटिप्रमाण होय छे, अने ते पीताना आनुपना समान देवाणुप थाये छे, अधिक बांधतो नथी.—टीका.

૪. [પ્ર૦] જહ સન્નિપંચિદિયતિરિચ્છજોણિપંહિતો ઉવવજ્ઞંતિ કિં સંલેજ્જવાસાડયસન્નિ—જાવ ઉવવજ્ઞંતિ, અસં-
લેજ્જવાસાડય૦ જાવ—ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! સંલેજ્જવાસાડય૦ જાવ—ઉવવજ્ઞંતિ, અસંલેજ્જવાસાડય૦ જાવ—
ઉવવજ્ઞંતિ ।

૫. [પ્ર૦] અસંલેજ્જવાસાડયસન્નિપંચિદિયતિરિચ્છજોણિ પં મંતે ! જે ભવિષ્ અસુરકુમારેસુ ઉવવજ્ઞંતિપ્પ સે જં
મંતે ! કેવદ્ધકાલદ્વિતીપ્પસુ ઉવવજ્ઞેજ્ઞા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેણં દસવાસસહસ્સદ્વિતીપ્પસુ, ઉક્કોસેણં તિપ્પલિઓવમદ્વિતીપ્પસુ
ઉવવજ્ઞેજ્ઞા ।

૬. [પ્ર૦] તે જં મંતે ! જીવા ઇગસમણં—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેણં પક્કો વા દો વા તિચ્છિ વા ઉક્કોસેણં
સંલેજ્જા ઉવવજ્ઞંતિ । વયરોસમનારાયસંઘયણી । ઓગાહણા જહન્નેણં ધણુપુહુત્તં, ઉક્કોસેણં છ ગાડયાઈં । સમચડરંસસંઠા-
ળસંઠિયા પન્નત્તા । ચત્તારિ લેસ્સાઓ આદિલ્લાઓ । પો સમ્મદિટ્ઠી, મિચ્છાદિટ્ઠી, પો સમ્મામિચ્છાદિટ્ઠી । પો ણાણી, અન્નાણી,
નિયમં દુઅન્નાણી—મતિઅન્નાણી સુયઅન્નાણી ય । જોગો તિવિહો વિ । ઉવઓગો દુવિહો વિ । ચત્તારિ સન્નાઓ । ચત્તારિ
કસાયા । પંચ ઈંદિયા । તિચ્છિ સમુગ્ધાયા આદિલ્લાગા । સમોહયા વિ મરંતિ, અસમોહયા વિ મરંતિ । વેદના દુવિહા વિ—
સાયાવેયગા અસાયાવેયગા । વેદો દુવિહો વિ—ઈત્થિવેયગા વિ પુરિસવેયગા વિ, પો નપુંસગવેદગા । ઠિતી જહન્નેણં સાદરેગા
પુઘકોડી, ઉક્કોસેણં તિચ્છિ પ્પલિઓવમાઈં । અજ્ઞવસાણા પસત્થા વિ અપ્પસત્થા વિ । અણુવંધો જહેવ ઠિતી । કાયસંવેદો ભવાદે-
સેણં દો ભવગ્ગહણાઈં, કાલાદેસેણં જહન્નેણં સાતિરેગા પુઘકોડી દસહિં વાસસહસ્સેહિં અવ્મહિયા, ઉક્કોસેણં છપ્પલિઓવમાઈં—
પવતિયં જાવ—કરેજ્ઞા ૧ ।

૭. સો ચેવ જહન્નકાલદ્વિતીપ્પસુ ઉવવજ્ઞો—પ્પસ ચેવ વત્તધયા । નવરં અસુરકુમારદ્વિતી (તિ) સંવેહં ચ જાણેજ્ઞા ૨ ।

૮. સો ચેવ ઉક્કોસકાલદ્વિતીપ્પસુ ઉવવજ્ઞો જહન્નેણં તિપ્પલિઓવમદ્વિતીપ્પસુ, ઉક્કોસેણ વિ તિપ્પલિઓવમદ્વિતીપ્પસુ ઉવવ-
જ્ઞેજ્ઞા—પ્પસ ચેવ વત્તધયા । નવરં ઠિતી સે જહન્નેણં તિચ્છિ પ્પલિઓવમાઈં, ઉક્કોસેણ વિ તિચ્છિ પ્પલિઓવમાઈં । एवं અણુવંધો
વિ । કાલાદેસેણં જહન્નેણં છપ્પલિઓવમાઈં, ઉક્કોસેણ વિ છપ્પલિઓવમાઈં—પવતિયં સેસં તં ચેવ ૩ ।

૯. [પ્ર૦] જો સજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો જું સહ્યાત વર્પના આયુપવાળા સજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયો-
નિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય કે અસહ્યાત વર્પના આયુપવાળા સજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ !
સહ્યાતવર્પના આયુપવાળા અને અસહ્યાત વર્પના આયુપવાળા વચ્ચે પ્રકારના તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય.

સજ્ઞી પ૦ પંચેન્દ્રિય
અસુરકુમારમાં
ઉત્પત્તિ

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અસહ્યાત વર્પના આયુપવાળા સજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક, જે અસુરકુમારોમા ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે
કેટલા કાલની સ્થિતિવાળા અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય દસ હજારવર્પની સ્થિતિવાળા અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્લો-
પમની સ્થિતિવાળા અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થાય.

અસં સજ્ઞી પ૦
તિર્યંચની અધ્યુ-
રમા ઉત્પત્તિ.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે (અસહ્યાત૦ સજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચો) એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય—૧ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘ-
ન્યથી એક, વે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ સહ્યાતા ઉત્પન્ન થાય. તેઓ (અસં પંચેન્દ્રિય તિર્યંચો) વજ્રરૂપમનારાચસઘયણવાળા હોય છે. તેઓના
શરીરની ડુંગરો જઘન્ય વનુપપૃથક્કવ અને ઉત્કૃષ્ટ છ ગાડની હોય છે. તેઓ સમચતુરસ્ત સંસ્થાનવાળા હોય છે, સ્પર્શદૃષ્ટિ કે મિશ્રદૃષ્ટિ
હોતા નથી, પળ મિથ્યાદૃષ્ટિ હોય છે. જ્ઞાની નથી પણ અજ્ઞાની છે અને તેને અવશ્ય મતિઅજ્ઞાન અને શ્રુત અજ્ઞાન એ વે અજ્ઞાન હોય છે. યોગ
ત્રણે હોય છે. ઉપયોગ સાકાર અને અનાકાર વચ્ચે પ્રકારનો હોય છે. ચાર સજ્ઞાઓ, ચાર કપાયો અને પાંચ ઈન્દ્રિયો હોય છે. સમુદ્ધાત
પ્રથમના ત્રણે હોય છે. સમુદ્ધાત કરીને પળ મરે છે અને કર્યા વિના પળ મરે છે. વેદના સુખરૂપ અને દુઃખરૂપ—એમ વચ્ચે પ્રકારની
હોય છે. પુરુષવેદ અને સ્ત્રીવેદ—એમ વે વેદ હોય છે, પળ નપુંસક વેદ હોતો નથી. સ્થિતિ જઘન્યથી કાંઈક અધિક પૂર્વકોટી અને
ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્લોપમની હોય છે. અધ્યવસાયો પ્રશસ્ત અને અપ્રશસ્ત વચ્ચે પ્રકારના હોય છે. સ્થિતિની પેઠે અનુવંધ પળ જાણવો. કાયસં-
વેદ—ભવની અપેક્ષા એ ભવ અને કાલની અપેક્ષા એ જઘન્યથી કાંઈક અધિક પૂર્વકોટી સહિત દસ હજાર વર્ષ તથા ઉત્કૃષ્ટ છ પલ્લોપમ—
પટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૧).

પરિમાણ.

૭. જો તે (અસહ્યાત વર્પના આયુપવાળો સજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ) જઘન્યકાલની સ્થિતિવાળા અસુરકુમારમા ઉત્પન્ન થાય તો તેને
એજ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. પળ અહિં અસુરકુમારની સ્થિતિ અને સવેધ વિચારીને કહેવો (૨).

૨ અસહ્યાત૦ પ૦
તિર્યંચની અધ્યુ-
રમા ઉત્પત્તિ.
૩ અસંસ્યા૦ પ૦
તિર્યંચની અધ્યુ-
રમા ઉત્પત્તિ.
અસુરકુમારમાં
ઉત્પત્તિ.

૮. જો તે ઉત્કૃષ્ટકાલની સ્થિતિવાળા અસુરકુમારમા ઉત્પન્ન થાય તો તે જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્લોપમની સ્થિતિવાળા અસુરકુ-
મારોમાં ઉત્પન્ન થાય—આદિ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. પળ વિશેષ એ છે કે તેની સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્લોપમની હોય
છે. એ પ્રમાણે અનુવંધ પળ જાણવો. કાલની અપેક્ષા એ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ છ પલ્લોપમ—પટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે, વાકી વધું
પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું (૩).

૧. સો ચેવ અપ્પણા જહ્નકાલઢિત્તીથો જાથો, જહ્નકેણં દસવાસસહસ્સઢિત્તીપ્પસુ, ઉક્કોસેણં સાતિરેગપુદ્ધકોટીઆપ્પસુ ઉવવજ્જેજ્ઞા ।

૧૦. તે ણં મંતે !૦ અવસેસં તં ચેવ જાવ—‘ભવાદેસો’ત્તિ । નવરં યોગાદ્દણા જહ્નકેણં ધણુહપુદ્ધત્તં, ઉક્કોસેણં સાતિરેગં ધણુસહસ્સં । ઢિત્તી જહ્નકેણં સાતિરેગા પુદ્ધકોટી, ઉક્કોસેણ વિ સાતિરેગા પુદ્ધકોટી । एवं અણુવંધો વિ । કાલાદેસેણં જહ્નકેણં સાતિરેગા પુદ્ધકોટી દસહિં વાસસહસ્સેહિં અધ્મહિયા, ઉક્કોસેણં સાતિરેગાથો દો પુદ્ધકોટીથો—एवतियं ૪ ।

૧૧. સો ચેવ જહ્નકાલઢિત્તીપ્પસુ ઉવવગ્ગો, एस चैव वत्तघया । नवरं असुरकुमारद्विट्ठं संवेहं च जाणेज्जा ५ ।

૧૨. સો ચેવ ઉક્કોસકાલઢિત્તીપ્પસુ ઉવવગ્ગો, જહ્નકેણં સાતિરેગપુદ્ધકોટીઆપ્પસુ, ઉક્કોસેણ વિ સાતિરેગપુદ્ધકોટીઆપ્પસુ ઉવવજ્જેજ્ઞા, સેસં તં ચેવ । નવરં કાલાદેસેણં જહ્નકેણં સાતિરેગાથો દો પુદ્ધકોટીથો, ઉક્કોસેણ વિ સાતિરેગાથો દો પુદ્ધકોટીથો—एवतियं कालं सेवेज्जा ૬ ।

૧૩. સો ચેવ અપ્પણા ઉક્કોસકાલઢિત્તીથો જાથો, સો ચેવ પદમગમગો માણિયગ્ગો । નવરં ઢિત્તી જહ્નકેણં તિન્નિ પલિથો-ઘમાઈ, ઉક્કોસેણ વિ તિન્નિ પલિથોઘમાઈ । एवं અણુવંધો વિ । કાલાદેસેણં જહ્નકેણં તિન્નિ પલિથોઘમાઈ દસહિં વાસસહસ્સેહિં અધ્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણં છ પલિથોઘમાઈ—एवतियं ૭ ।

૧૪. સો ચેવ જહ્નકાલઢિત્તીપ્પસુ ઉવવગ્ગો, एस चैव वत्तघया । नवरं असुरकुमारद्विट्ठि संवेहं च जाणिज्जा ૮ ।

૧૫. સો ચેવ ઉક્કોસકાલઢિત્તીપ્પસુ ઉવવગ્ગો, જહ્નકેણં તિપ્પલિથોઘમ, ઉક્કોસેણ તિપ્પલિથોઘમ, एस चैव वत्तघया । नवरं कालादेसेणं जह्नेणं छप्पलिओघमाई, उक्कोसेण वि छप्पलिओघमाई—एवतियं ૯ ।

૧૬. [પ્ર૦] જહ સંલેજ્ઞવાસાડયસન્નિપંચિંદિય ૦ જાવ—ઉવવજ્ઞંતિ ફિં જલચર ૦, एवं जाव—पञ्चसंगेज्ज्ञवासाडयस-

जव० असंख्यात०
संज्ञी प० तिर्यचनी
असुरकुमारमा
उत्पत्ति.
परिमाणान्दि

૧. જો તે (અસંખ્યાત વર્ષના આયુષવાલો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક) પોતે જઘન્યકાલની સ્થિતિવાલો હોય અને અસુરકુમારમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે જઘન્ય દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ કાલક અધિક પૂર્વકોટી વર્ષના આયુષવાલો અસુરકુમારમાં ઉત્પન્ન થાય.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] શાકી વધું યાવત્—ભવાદેશ સુધી તેજ પ્રમાણે જાણવું. વિશેષ એ છે કે શરીરની ડંચાઈ જઘન્યથી વેથી * નવ ધનુષ સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ કાલક અધિક એક હજાર ધનુષ હોય છે. સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ કાલક અધિક પૂર્વકોટી વર્ષની હોય છે. એ પ્રમાણે અનુવંધ પળ જાણવો. કાલની અપેક્ષા જઘન્યથી કાલક અધિક પૂર્વકોટી સહિત દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ કાલક અધિક વે પૂર્વકોટી વર્ષ—एटलो काल यावत्—गमनागमन करे (૪).

असंख्यात० प०
तिर्यचनी जघ०
असुरकुमारमा
उत्पत्ति
असंख्यात० प०
तिर्यचनी उत्कृष्ट०
असुरकुमारमा
उत्पत्ति

૧૧. જો તે જઘન્યકાલની સ્થિતિવાલો અસુરકુમારમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને એજ વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે અહિં અસુરકુમારની સ્થિતિ અને સવેધ વિચારીને કહેવો (૫).

૧૨. હવે જો તેજ જીવ ઉત્કૃષ્ટકાલની સ્થિતિવાલો અસુરકુમારમાં ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ કાલક અધિક પૂર્વકોટી વર્ષની સ્થિતિવાલો અસુરકુમારમાં ઉત્પન્ન થાય. શાકી વધું પૂર્વે કલ્પા પ્રમાણે જાણવું. પણ વિશેષ એ કે કાલકાદેશથી જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ કાલક અધિક વે પૂર્વકોટી વર્ષ—एटलो काल यावत्—गमनागमन करे (૬).

उत्कृष्ट० असंख्यात०
तिर्यचनी असुरकुमा-
रमा उत्पत्ति

૧૩. હવે તેજ પોતે ઉત્કૃષ્ટકાલની સ્થિતિવાલો હોય અને અસુરકુમારમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને પ્રથમ ગમક કહેવો. પણ વિશેષ એ કે સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની હોય છે, તથા અનુવંધ પણ એજ પ્રમાણે જાણવો. કાલકાદેશથી જઘન્ય દસ હજાર વર્ષ અધિક ત્રણ પલ્યોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ છ પલ્યોપમ एटलो काल यावत्—गमनागमन करे (૭).

उत्कृष्ट० असंख्यात०
प० तिर्यचनी जघ०
असुरकुमारमा
उत्पत्ति
उत्कृष्ट असंख्यात०
तिर्यचनी उत्कृष्ट०
असुरकुमारमा
उत्पत्ति

૧૪. જો તે (ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાલો પંચેન્દ્રિય તિર્યચ) જઘન્ય કાલની સ્થિતિવાલો અસુરકુમારમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને એજ વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે અહિં અસુરકુમારની સ્થિતિ અને સવેધ વિચારીને કહેવો (૮).

૧૫. જો તે (ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાલો પંચેન્દ્રિય તિર્યચ) ઉત્કૃષ્ટકાલની સ્થિતિવાલો અસુરકુમારમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિવાલો અસુરકુમારમાં ઉત્પન્ન થાય—इत्यादि पूर्वोक्त वक्तव्यता कहेवी पण विशेष ए के कालकी अपेक्षाए जघन्य અને ઉત્કૃષ્ટ છ પલ્યોપમ—एटलो काल यावत्—गमनागमन करे ૯.

संख्यात० संज्ञी तिर्य-
चनी असुरकुमारमा
उत्पत्ति

૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો તે અસુરકુમારો સંખ્યાતા વર્ષના આયુષવાલો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યચોથી આવીને ઉત્પન્ન થાય તો શું જલચરોથી આવી ઉત્પન્ન થાય—इत्यादि यावत्—हे भगवन् ! पर्याप्त संख्याता वर्षना आयुषवाला संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिक, जे

त्रिपंचिन्द्रियतिरिक्खजोणिय णं भंते ! जे भविण असुरकुमारेसु उववज्जित्तप, से णं भंते ! केवदयकालद्वितीयसु उववज्जेजा ! [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं दसवाससहस्सद्वितीयसु, उक्कोसेणं सातिरेगसागरोवमद्वितीयसु उववज्जेजा ।

१७. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा एगसमएणं० ? [उ०] एवं एतेसि रयणप्पमपुढविगमगसरिस्ता नव गमगा णेयत्ता । नवरं जाहे अप्पणा जहन्नकालद्विओ भवइ, ताहे तिसु चि गमपसु इमं णाणत्तं-चत्तारि केस्साओ, अज्जवसाणा पसत्था, नो अप्पसत्था, सेसं तं चेव । संवेहो सातिरेगेण सागरोवमेण कायघो ९ ।

१८. [प्र०] जइ मणुस्सेहिंतो उववज्जंति किं सन्निमणुस्सेहिंतो० असन्निमणुस्सेहिंतो० ? [उ०] गोयमा ! सन्निमणुस्सेहिंतो०, नो असन्निमणुस्सेहिंतो उववज्जंति ।

१९. [प्र०] जइ सन्निमणुस्सेहिंतो उववज्जंति किं संखेज्जवासाउयसन्निमणुस्सेहिंतो उववज्जंति, असंखेज्जवासाउयसन्निमणुस्सेहिंतो उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! संखेज्जवासाउय० जाव-उववज्जंति, असंखेज्जवासाउय० जाव-उववज्जंति ।

२०. [प्र०] असंखेज्जवासाउयसन्निमणुस्से णं भंते ! जे भविण असुरकुमारेसु उववज्जित्तप से णं भंते ! केवतिकालद्वितीयसु उववज्जेजा ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं दसवाससहस्सद्वितीयसु, उक्कोस्सेणं तिपल्लिओवमद्वितीयसु उववज्जेजा । एवं असंखेज्जवासाउयतिरिक्खजोणियसरिस्ता आदिह्ता तिन्नि गमगा नेयत्ता । नवरं सरीरोगाहणा पढमवित्तिपसु गमपसु जहन्नेणं सातिरेगाइं पंचधणुसयाइं, उक्कोसेणं तिन्नि गाउयाइं, सेसं तं चेव । तईयगमे ओगाहणा जहन्नेणं तिन्नि गाउयाइं, उक्कोसेणं चि तिन्नि गाउयाइं, सेसं जहेच तिक्खजोणियाणं ३ ।

२१. सो चेव अप्पणा जहन्नकालद्वितीओ जाओ, तस्स चि जहन्नकालद्वितियतिरिक्खजोणियसरिस्ता तिन्नि गमगा भाणियत्ता । नवरं सरीरोगाहणा तिसु चि गमपसु जहन्नेणं साहरेगाइं पंचधणुसयाइं, उक्कोसेणं चि सातिरेगाइं पंचधणुसयाइं, सेसं तं चेव ६ ।

असुरकुमारोमा उत्पन्न यवाने योग्य छे ते हे भगवन् ! केटळा काळनी स्थितिवाळा असुरकुमारोमा उत्पन्न थाय ! [उ०] हे गौतम ! ते जघन्य दस हजार वर्षनी अने उत्कृष्ट काइक अधिक एक सागरोपमनी स्थितिवाळा असुरकुमारोमा उत्पन्न थाय'.

१७. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो (संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचो) एक समये केटळा उत्पन्न थाय ! [उ०] पूर्वे कदा प्रमाणे रताप्रमा-
पृथिवीना समान नवे गमको अहिं जाणवा. पण विशेष ए के प्यारे पोते जघन्यकाळनी स्थितिवाळो होय ल्यारे वधेना त्रणे गमोमां आ मेद
जाणवो—तेने चार लेखयो होय छे, अप्पवसापो प्रशस्त होय छे, पण अप्रशस्त होता नहीं. बाकी वधुं पूर्वे कदा प्रमाणे जाणवुं.
*संवेध काइक अधिक सागरोपमयी करवो.

द्वितीय.

१८. [प्र०] जो ते असुरकुमारो मनुष्योयी आवी उत्पन्न थाय तो शुं सज्ञी मनुष्योयी आवी उत्पन्न थाय के अनरी मनुष्योयी आवी उत्पन्न थाय ! [उ०] हे गौतम ! तेओ सज्ञी मनुष्योयी आवी उत्पन्न थाय, पण असज्ञी मनुष्योयी आवी उत्पन्न न थाय.

मनुष्योयी ५
सागरोमा उत्प

१९. [प्र०] हे भगवन् ! जो तेओ सज्ञी मनुष्योयी आवी उत्पन्न थाय तो शुं नख्याता वर्षना आयुपवाळा सज्ञी मनुष्योयी आवी उत्पन्न थाय के असख्याता वर्षना आयुपवाळा सज्ञी मनुष्योयी आवी उत्पन्न थाय ! [उ०] हे गौतम ! तेओ वने प्रकारना आयुपवाळा मनुष्योयी आवी उत्पन्न थाय छे.

मरी ५-६
असुरकुमारोमा
उत्प

२०. [प्र०] हे भगवन् ! असख्याता वर्षना आयुपवाळो सज्ञी मनुष्य, जे असुरकुमारोमा उत्पन्न यवाने योग्य छे ते केटळा काळनी स्थितिवाळा असुरकुमारोमा उत्पन्न थाय ! [उ०] हे गौतम ! ते जघन्य दस हजार वर्षनी अने उत्कृष्ट त्रण पन्थोपमनी स्थितिवाळा असुरकुमारोमा उत्पन्न थाय. ए प्रमाणे असख्यात वर्षना आयुपवाळा तिर्यचोनिक्कोनी पेटे प्रथमना त्रण गमको जाणवा. पण विशेष ए के शरीरनी उंचाई प्रथम अने द्वितीय गमकामां काइक अधिक पाचसो धनुष अने उत्कृष्टयी त्रण गाउनी होय छे. बाकी वधुं पूर्वे कदा प्रमाणे जाणवुं. शरीर गमकामां शरीरनी उंचाई जघन्य अने उत्कृष्ट पण त्रण गाउनी जाणवी. बाकी वधुं तिर्यचोनिक्कोनी पेटे समजवुं. १-२-३.

मनुष्योयी ५
सागरोमा उत्प

२१. जो ते पोते जघन्यकाळनी स्थितिवाळो होय तो तेने जघन्यकाळनी स्थितिवाळा तिर्यचोनिक्कोनी पेटे त्रणे गमको करेवा. पण विशेष ए के अहिं त्रणे गममा शरीरनी उंचाई जघन्य अने उत्कृष्ट काइक अधिक पाचसो धनुष जाणवी. बाकी वधुं पूर्वे कदा प्रमाणे जाणवुं (४-५-६).

मनुष्योयी ५
सागरोमा उत्प

२२. सो चेव अप्पणा उक्कोसकालट्टितीओ जाओ, तस्स वि ते चेव पच्छिह्मगा तिन्नि गमगा भाणियद्धा । नवरं सरीरो-
गाहणा तिसु वि गमपसु जहन्नेणं तिन्नि गाउयाइं, उक्कोसेण वि तिन्नि गाउयाइं, अचसेसं तं चेव ९ ।

२३. [प्र०] जइ संखेजवासाउयसन्निमणुस्सेहिंतो उववज्जंति किं पज्जत्तसंखेजवासाउय०, अपज्जत्तसंखेजवासाउय० ?
[उ०] गोयमा ! पज्जत्तसंखेज०, णो अपज्जत्तसंखेज० ।

२४. [प्र०] पज्जत्तसंखेजवासाउयसन्निमणुस्से णं भंते ! जे भविण अमुरकुमारसु उववज्जित्तए से णं भंते ! केव-
तिकालट्टितीएसु उववज्जेजा ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं दसवाससहस्सट्टितीएसु, उक्कोसेणं सादरेगसागरोवमट्टितीएसु
उववज्जेजा ।

२५. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा० ? [उ०] एवं जहेव एतेसिं रयणप्पमाणं उववज्जमाणं णव गमगा तहेव इह वि णव
गमगा भाणि यद्धा । णवरं संवेहो सातिरेगेण सागरोवमेण कायधो, सेसं तं चेव ९ । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! ति ।

चडवीसतिमे सए वीओ उद्देशो समत्तो ।

उक्कट्ट० सयी मनु
प्यनी अमुरकुमारमा
उत्पत्ति.

२२. जो ते पोते उक्कट्टकाळनी स्थितिवाळो होय तो ते संवेधे पण पूर्वोक्त छेळा त्रण गमो कहेवा. पण विशेष ए के त्रणे गमो
शरीरुं प्रमाण जवन्त्य अने उक्कट्ट त्रण गाउनुं होय छे. बाकी वधुं ते प्रमाणे जाणवुं (७-८-९).

संख्यात० सयी मनु
प्यनी अमुरकुमारमा
उत्पत्ति

२३. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते अमुरकुमारो संख्याता वर्पना आयुपवाळा संझी मनुष्योयी आवी उत्पन्न थाय तो शुं पर्याप्त संख्या-
ता वर्पना आयुपवाळा के अपर्याप्त संख्याता वर्पना आयुपवाळा संझी मनुष्योयी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! पर्याप्त संख्याता
वर्पना आयुपवाळा संझी मनुष्योयी आवी उत्पन्न थाय, पण अपर्याप्ता संझी मनुष्योयी आवी उत्पन्न न थाय.

२४. [प्र०] हे भगवन् ! पर्याप्त संख्याता वर्पना आयुपवाळो संझी मनुष्य, जे अमुरकुमारोमा उत्पन्न यवाने योग्य छे ते केटला
काळनी स्थितिवाळा अमुरकुमारोमां उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! ते जवन्त्य दस हजार वर्ष अने उक्कट्ट कांडक अधिक सागरोपमनी
स्थितिवाळा अमुरकुमारोमां उत्पन्न थाय.

परिमाणादि

२५. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो एक समये केटला उत्पन्न थाय ? [उ०] ए प्रमाणे जेम रत्तप्रमामा उत्पन्न बनार मनुष्योना नव
गमो कहेवा तेम अहि पण नव गमो कहेवा. पण विशेष ए के अहीं संवेध पूर्वोक्ती सहित सागरोपमनो कहेवो. बाकी वधुं पूर्वोक्त जाणवुं.
'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

चौवीशमा शतकमां द्वितीय उद्देशक समाप्त.

तईआइआ उद्देशा ।

१. [प्र०] रायगिहे जाव-एवं वयासी-नागकुमार णं भंते ! कज्जोहिंतो उववज्जंति, किं नेरइयाहिंतो उववज्जंति,
तिरि० मणु०, देवेहिंतो उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! णो णेरइयाहिंतो उववज्जंति, तिरिक्खजोणि०, मणुस्सेहिंतो उववज्जंति,
नो देवेहिंतो उववज्जंति ।

२. [प्र०] जइ तिरिक्ख० ? [उ०] एवं जहा अमुरकुमारणं वत्तधया तहा एतेसिं पि जाव-‘असन्निचि’ ।

३-११ उद्देशको.

नागकुमारमां वप
पाठ

१. [प्र०] राजगृहमां [भगवान् गौतम !] यावत्-आ प्रमाणे वोल्या के—हे भगवन् ! नागकुमारो क्यायी आवीने उत्पन्न थाय
छे—शुं नैरयिकोयी, तिर्यचोयी, मनुष्योयी के देवोयी आवीने उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ नैरयिकोयी के देवोयी आवी
उत्पन्न यता नयी, पण तिर्यचोयी अने मनुष्योयी आवी उत्पन्न थाय छे.

२. जो तेओ तिर्यचोयी आवी उत्पन्न थाय छे—इत्यादि जेम अमुरकुमारोनी वक्तव्यता कही तेम एओनी पण वक्तव्यता यावत्-
असंझी सुधी कहेवी.

३. [प्र०] जइ सन्निपंचिदियतिरिक्खजोणिपहिंतो० किं संखेज्जवासाउय०, असंखेज्जवासाउय० ? [उ०] गोयमा ! संखेज्जवासाउय०, असंखेज्जवासाउय० जाव—उववज्जंति ।

४. [प्र०] असंखेज्जवासाउयसन्निपंचिदियतिरिक्खजोणिप णं भंते ! जे भविण नागकुमारेसु उववज्जित्तए से णं भंते ! केवतिकालट्ठित्ति० ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं दसवाससहस्सट्ठित्तिपसु, उक्कोसेणं देसूणदुपल्लिओवमट्ठित्तिपसु उववज्जेज्जा ।

५. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा० [उ०] अवसेसो सो चेव असुरकुमारेसु उववज्जमाणस्स गमगो भाणियव्वो जाव—‘भवादेसो’त्ति । कालादेसेणं जहन्नेणं सातिरेगा पुव्वकोडी दसहिं वाससहस्सेहिं अव्वहिंया, उक्कोसेणं देसूणाइं पंच पल्लिओवमाइं—एवतियं जाव—करेज्जा १ ।

६. सो चेव जहन्नकालट्ठित्तिपसु उववज्जो, एस चेव वत्तघया । नवरं णागकुमारट्ठित्ति संवेहं च जाणेज्जा २ ।

७. सो चेव उक्कोसकालट्ठित्तिपसु उववज्जो, तस्स वि एस चेव वत्तघया । नवरं ठिती जहन्नेणं देसूणाइं दो पल्लिओवमाइं, उक्कोसेणं तिन्नि पल्लिओवमाइं, सेसं तं चेव जाव—‘भवादेसो’त्ति । कालादेसेणं जहन्नेणं देसूणाइं चत्तारि पल्लिओवमाइं, उक्कोसेणं देसूणाइं पंच पल्लिओवमाइं—एवतियं कालं० ३ ।

८. सो चेव अप्पणा जहन्नकालट्ठित्तिओ जाओ, तस्स वि तिसु वि गमएसु जहेव असुरकुमारेसु उववज्जमाणस्स जहन्नकालट्ठित्तियस्स तहेव निरवसेसं ६ ।

९. सो चेव अप्पणा उक्कोसकालट्ठित्तिओ जातो, तस्स वि तहेव तिन्नि गमगा जहा असुरकुमारेसु उववज्जमाणस्स । नवरं नागकुमारट्ठित्ति संवेहं च जाणेज्जा सेसं तं चेव ७-८-९ ।

१०. [प्र०] जइ संखेज्जवासाउयसन्निपंचिदिय० जाव—किं पज्जत्तसंखेज्जवासाउय०, अपज्जत्तसंखेज्ज० ? [उ०] गोयमा ! पज्जत्तसंखेज्जवासाउय०, णो अपज्जत्तसंखेज्जवासाउय० ।

३. [प्र०] जो सङ्गी पंचेन्द्रिय तिर्यच्योनिकोथी आवी उत्पन्न थाय तो शुं संख्याता वर्पना आयुपवाळा सङ्गी पंचेन्द्रिय तिर्यच्योनिकोथी आवी उत्पन्न थाय के असख्याता वर्पना आयुपवाळा सङ्गी पंचेन्द्रिय तिर्यच्योनिकोथी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेओ वने प्रकारना तिर्यच्योनिकोथी आवी उत्पन्न थाय.

सङ्गी तिर्यच्यो-
निकोथी

४. [प्र०] हे भगवन् ! असख्यात वर्पना आयुपवाळा सङ्गी पंचेन्द्रिय तिर्यच्योनिक, जे नागकुमारोमा उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटळा काळनी स्थितिवाळा नागकुमारोमा उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! ते जघन्यथी दश हजार वर्पनी स्थितिवाळा अने उत्कृष्टथी काइक न्यून वे पल्लोपमनी स्थितिवाळा नागकुमार देवोमा उत्पन्न थाय.

५. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो एक समये केटळा उत्पन्न थाय—इत्यादि असुरकुमारमां उत्पन्न थनार असंख्याता वर्पना आयुपवाळा तिर्यच्योने यावत्—भवादेश सुधी समग्र पाठ कहेवो. काळनी अपेक्षाए जघन्य काइक अधिक पूर्वकोटी सहित दस हजार वर्ष अने उत्कृष्ट काइक न्यून पाच पल्लोपम—एटलो काळ यावत्—गमनागमन करे (१).

६. जो ते जीव जघन्यकाळनी स्थितिवाळा नागकुमारोमा उत्पन्न थाय तो तेने एज वक्तव्यता कहेवी. पण विशेष ए के अहिं नागकुमारोनी स्थिति अने सवेध जाणवो (२).

असख्यात०
तिर्यच्योनी जघ-
न्यकुमारमा ७८५

७. जो ते जीव उत्कृष्ट काळनी स्थितिवाळा नागकुमारमां उत्पन्न थाय तो तेने पण एज वक्तव्यता कहेवी. पण विशेष ए के जघन्य स्थिति काइक न्यून वे पल्लोपमनी अने उत्कृष्ट त्रण पल्लोपमनी होय छे. वाकी वधुं पूर्वे कख्या प्रमाणे यावत्—भवादेश सुधी जाणवुं. काळादेशथी जघन्य काइक न्यून चार पल्लोपम अने उत्कृष्ट काइक न्यून पाच पल्लोपम—एटलो काळ यावत्—गमनागमन करे (३).

असख्यात० सं-
ख्यात० सं-
ख्यात० सं-
ख्यात० सं-
ख्यात० सं-

८. जो ते जीव पोते जघन्य काळनी स्थितिवाळो होय तो तेने पण त्रणे गमकोमा असुरकुमारोमां उत्पन्न थनार जघन्य काळनी स्थितिवाळा (असख्यातवर्पना आयुपवाळा तिर्यच्योनी) पेठे वधुं कहेवुं (४-५-६).

जघन्य० अस-
सङ्गी ५० ति-
र्यच्योनी ७८५

९. जो ते पोते उत्कृष्ट काळनी स्थितिवाळो होय तो तेने पण त्रणे गमको असुरकुमारोमा उत्पन्न थता तिर्यच्योनिकनी पेठे कहेवा. पण विशेष ए के अहिं नागकुमारोनी स्थिति अने सवेध कहेवो. वाकी वधुं तेज प्रमाणे कहेवुं (७-८-९).

उत्कृष्ट० ५०
तिर्यच्योनी ७८५

१०. [प्र०] जो ते नागकुमारो संख्याता वर्पना आयुपवाळा सङ्गी पंचेन्द्रिय तिर्यच्योनिकोथी आवी उत्पन्न थाय तो शुं तेओ पर्याप्ता के अपर्याप्ता संख्याता वर्पना आयुपवाळा सङ्गी पंचेन्द्रिय तिर्यच्योनिकोथी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेओ पर्याप्ता संख्याता वर्पना आयुपवाळा सङ्गी तिर्यच्योनिकोथी आवी उत्पन्न थाय, पण अपर्याप्ताथी आवी न उत्पन्न थाय.

५० पर्याप्त०
५० तिर्यच्योनी
कुमारमा ७८५

૧૧. [પ્ર૦] પજ્જત્તસંઘેજ્જવાસાડયં જાવ— જે ભવિષ્ય પાગકુમારેસુ ઉચ્ચવજ્જિત્તપ્પ સે પં મંતે ! કેવતિકાલદ્વિતીયેસુ ઉચ્ચવજ્જેજ્જા ? [ઉ૦] જહ્વેણં દસ વાસસહસ્સાઈ, ઉક્કોસેણં દેસૂણાઈં દો પલિઓવમાઈં । પવં જહેવ અસુરકુમારેસુ ઉચ્ચવજ્જમાણસ્સ વત્તધયા તહેવ ઇહ વિ પવસુ વિ ગમપ્પસુ । પવરં પાગકુમારદ્વિતિ સંવેહં ચ જાણેજ્જા, સેસં તં ચેવ ૧ ।

૧૨. [પ્ર૦] જહ મણુસ્સેહિંતો ઉચ્ચવજ્જંતિ કિં સન્નિમણુ, અસન્નિમણુ ? [ઉ૦] ગોયમા ! સન્નિમણુ, પો અસન્નિમણુ-સ્સેહિંતો, જહા અસુરકુમારેસુ ઉચ્ચવજ્જમાણસ્સ જાવ—

૧૩. [પ્ર૦] અસંપેજ્જવાસાડયસન્નિમણુસ્સે પં મંતે ! જે ભવિષ્ય પાગકુમારેસુ ઉચ્ચવજ્જિત્તપ્પ સે પં મંતે ! કેવતિકાલ-દ્વિતીયેસુ ઉચ્ચવજ્જ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્વેણં દસવાસસહસ્સાઈં ઉક્કોસેણં દેસૂણાઈં દો પલિઓવમાઈં, પવં જહેવ અસંપેજ્જ-વાસાડયાણં તિરિન્નજોણિયાણં નાગકુમારેસુ આદિહ્મા તિન્નિ ગમગા તહેવ ઇમસ્સ વિ । નવરં પદમવિતિપ્પસુ ગમપ્પસુ સરીરો-ગાહણા જહ્વેણં સાતિરેગાઈં પંચધણુસયાઈં, ઉક્કોસેણં તિન્નિ ગાડયાઈં, તદ્દયગમે ઓગાહણા જહ્વેણં દેસૂણાઈં દો ગાડયાઈં, ઉક્કોસેણં તિન્નિ ગાડયાઈં, સેસં તં ચેવ ૩ ।

૧૪. સો ચેવ અપ્પણા જહ્વકાલદ્વિતીયો જાઓ, તસ્સ તિસુ વિ ગમપ્પસુ જહા તસ્સ ચેવ અસુરકુમારેસુ ઉચ્ચવજ્જ-માણસ્સ તહેવ નિરવસેસં ૬ ।

૧૫. સો ચેવ અપ્પણા ઉક્કોસકાલદ્વિતીયો જાઓ, તસ્સ તિસુ વિ ગમપ્પસુ જહા તસ્સ ચેવ ઉક્કોસકાલદ્વિતિયસ્સ અસુરકુમારેસુ ઉચ્ચવજ્જમાણસ્સ, નવરં પાગકુમારદ્વિતિ સંવેહં ચ જાણેજ્જા, સેસં તં ચેવ ૧ ।

૧૬. [પ્ર૦] જહ સંઘેજ્જવાસાડયસન્નિમણુ કિં પજ્જત્તસંઘેજ્જ, અપજ્જત્તસંઘેજ્જ ? [ઉ૦] ગોયમા ! પજ્જત્તસંઘેજ્જ, પો અપજ્જત્તસંઘેજ્જ ।

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પર્યાપ્ત સંહ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક, જે નાગકુમારમા ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે કેટલા કાલની સ્થિતિવાળા નાગકુમારમા ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જવન્ય ટમ હજાર વર્ષની અને ઉત્કૃષ્ટ કાઢક ન્યૂન વે પલ્યોપમની સ્થિતિવાળા નાગકુમારોમાં ઉત્પન્ન થાય—ઇત્યાદિ જેમ અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થતા સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની વક્તવ્યતા કહી છે તેમ અહિં નવે ગમકોમા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે અહીં નાગકુમારની સ્થિતિ અને સંવેદ જાણવો. વાકી વધું તેજ પ્રમાણે સમજવું.

૧૨. [પ્ર૦] જો તેઓ મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય કે અસંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, પણ અસંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન ન થાય—ઇત્યાદિ જેમ અસુરકુમારોમા ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય મનુષ્યોની વક્તવ્યતા કહી છે તેમ કહેવી. યાવત્—

૧૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અસંહ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજી મનુષ્ય જે નાગકુમારોમા ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે કેટલા કાલની સ્થિતિવાળા નાગકુમારોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જવન્ય દસ હજાર વર્ષની અને ઉત્કૃષ્ટ કાઢક ન્યૂન વે પલ્યોપમની સ્થિતિ-વાળા નાગકુમારોમાં ઉત્પન્ન થાય. એ પ્રમાણે વધું અસંહ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા તિર્યંચયોનિકોના નાગકુમારોમા ઉત્પન્ન થવા સંવેદે આદિના ત્રણ ગમકો કહ્યા છે તે અહિં પણ કહેવા. પણ વિશેષ એ કે પ્રથમ અને વીજા ગમકમા શરીરનું પ્રમાણ જવન્ય કાઢક અધિક પાચસો ઘનુપ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ગાડનું છે. ત્રીજા ગમકમા શરીરની ડંચાઈ જવન્ય કાઢક ન્યૂન વે ગાડ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ગાડની છે. વાકી વધું તે પ્રમાણે જાણવું (૩).

૧૪. જો તે પોતે જવન્ય કાલની સ્થિતિવાળો હોય તો તેને પણ ત્રણે ગમકોમા અસુરકુમારમા ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય અસંહ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજી મનુષ્યની પેઠે વધી હકીકત કહેવી (૬).

૧૫. જો તે પોતે ઉત્કૃષ્ટ કાલની સ્થિતિવાળો હોય તો તે સંવેદે પણ ત્રણે ગમકોમા અસુરકુમારોમા ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય ઉત્કૃષ્ટ કાલની સ્થિતિવાળા સંજી અસંહ્યાતાવર્ષીય મનુષ્યની પેઠે જાણવું. પણ વિશેષ એ કે અહીં નાગકુમારોની સ્થિતિ અને સંવેદ જાણવો, વાકી વધું તેજ પ્રમાણે સમજવું (૯).

૧૬. [પ્ર૦] જો તેઓ સંહ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું પર્યાપ્ત સંહ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજી મનુષ્યોથી કે અપર્યાપ્ત સંહ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ પર્યાપ્ત સંહ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, પણ અપર્યાપ્ત સંહ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજી મનુષ્યોથી આવી ન ઉત્પન્ન થાય.

૧૭. [પ્ર૦] પજ્જત્તસંઘેજ્જવાસાડયસન્નિમણુસ્સે ણં મંતે ! જે મઘિણ ણાગકુમારેસુ ઉવવજ્જિત્તણ સે ણં મંતે ! કેવતિં ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્વેણં દસવાસસહસ્સટ્ઠિતિણસુ, ઉક્કોસેણં દેસૂણદોપલિઓવમટ્ઠિતિણસુ ઉવવજ્જંતિ, एवं જહેવ અસુરકુમારેસુ ઉવવજ્જમાણસ્સ સચ્ચેવ લઙ્કી નિરવસેસા નવસુ ગમ્મણસુ, ણવરં ણાગકુમારટ્ઠિતિં સંવેહં ચ જાણેજ્જા । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે !’ ત્તિ ।

ચઠ્ઠીસતિમે સણ તતિઓ ઉદેસો સમત્તો ।

૧૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પર્યાપ્ત સંખ્યાતા વર્પના આયુપવાળા સંઙ્ગી મનુષ્ય જે નાગકુમારોમા ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાલની સ્થિતિવાળા નાગકુમારોમા ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે કનિષ્ઠ દસ હજાર વર્પની સ્થિતિવાળા અને ઉત્કૃષ્ટ કાઢક ન્યૂન વે પલ્લોપમની સ્થિતિવાળા નાગકુમારોમા ઉત્પન્ન થાય—ઇત્યાદિ જેમ અસુરકુમારોમા ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય મનુષ્યની વક્તવ્યતા કહી છે તેમ અહીં પણ નવે ગમકોમા વધી કહેવી. પણ વિશેષ એ કે અહીંઆ નાગકુમારની સ્થિતિ અને સંવેધ જાણવો. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.’

ચોવીશમાં શતકમાં તૃતીય ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

ચઠ્ઠથયાઈ ઉદ્દેસા ।

અવસેસા સુવન્નકુમારાઈં જાવ—થણિયકુમારા એણ અટ્ટ વિ ઉદ્દેસગા જહેવ નાગકુમારા તહેવ નિરવસેસા માણિયદ્ધા । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે !’ ત્તિ ।

ચઠ્ઠીસતિમે સતે ચઠ્ઠથયાઈ ઉદ્દેસા સમત્તા ।

૪—૧૧ ઉદ્દેશકો.

સુવર્ણકુમારથી માડી સ્તનિતકુમાર સુધીના વાકીના આઠે ઉદ્દેશકો નાગકુમારોની પેઠે કહેવા. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

ચોવીશમા શતકમાં ૪—૧૧ ઉદ્દેશકો સમાપ્ત.

દુવાલસમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] પુઢવિક્કાદિયા ણં મંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ, કિં નેરહ્મણિંતો ઉવવજ્જંતિ, તિરિહ્મણિં, મણુસ્સે, દેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! ણો નેરહ્મણિંતો ઉવવજ્જંતિ, તિરિં, મણુ, દેવેહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ ।

૨. [પ્ર૦] જહ્ તિરિહ્મણજોણિણહિંતો. કિં ઇર્મિદિયતિરિહ્મણજોણિણ. एवं જહ્ વક્કંતીણ ઉવવાઓ, જાવ—[પ્ર૦] જહ્ વાયરપુઢવિક્કાદિયર્મિદિયતિરિહ્મણજોણિણહિંતો ઉવવજ્જંતિ કિં પજ્જત્તવાદર. જાવ—ઉવવજ્જંતિ, અપજ્જત્તવાદરપુઢવિં ? [ઉ૦] ગોયમા ! પજ્જત્તવાદરપુઢવિં, અપજ્જત્તવાદરપુઢવિં જાવ—ઉવવજ્જંતિ ।

વારમો ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પૃથિવીકાયિકો કયાથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે—શું નૈરયિકોથી, તિર્યંચોથી, મનુષ્યોથી કે દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ નૈરયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થતા નથી, પણ તિર્યંચ, મનુષ્ય અને દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો તેઓ [પૃથિવીકાયિકો] તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, તો શું એકેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ વ્યુત્ક્રાન્તિપદમા કહ્યું છે તે પ્રમાણે અહિં ઉપપાત કહેવો, યાવત્—‘હે ભગવન્ ! જો તેઓ વાદર પૃથિવીકાયિક એકેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું પર્યાપ્ત વાદર પૃથિવીકાયિકથી કે અપર્યાપ્ત વાદર પૃથિવીકાયિકથી આવી યાવત્—ઉત્પન્ન થાય છે ? હે ગૌતમ ! તેઓ પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્ત વન્ને પ્રકારના વાદર પૃથિવીકાયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે’.

૮-૧૧
૭૫૫

તિર્યંચોની
વાદરના

૩. [પ્ર૦] પુઢવિક્કાદ્દણ્ણં નં મંતે ! જે ભવિષ્ પુઢવિક્કાદ્દણ્ણસુ ઉચ્ચવજ્જિત્તણ્ણ સે નં મંતે ! કેવત્તિકાલદ્વિતીણ્ણસુ ઉચ્ચવજ્જેજ્જા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્ણેણં અંતોમુહુત્તદ્વિતીણ્ણસુ, ઉક્કોસેણં વાઘીસવાસસહસ્સદ્વિતીણ્ણસુ ઉચ્ચવજ્જેજ્જા ।

૪. [પ્ર૦] તે નં મંતે ! જીવા ષ્ણસમ્પણ્ણં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! અણુસમયં અવિરહિયા અસંવેજ્જા ઉચ્ચવજ્જંતિ । છેવદ્દસંઘયણી । સરીરોગાહણા જહ્ણેણં અંગુલસ્સ અસંવેજ્જદ્દમાગં, ઉક્કોસેણ વિ અંગુલસ્સ અસંવેજ્જદ્દમાગં । મમ્મરચ્ચંદસંઠિયા । ચત્તારિ લેસ્સાથો । ણો સમ્મદિટ્ઠી, મિચ્છાદિટ્ઠી, ણો સમ્મામિચ્છાદિટ્ઠી । ણો ણાણી, અન્નાણી, દો અન્નાણા નિયમં । ણો મળ-જોગી, ણો વહ્ણજોગી, કાયજોગી । ઉચ્ચોગો દુવિહો વિ । ચત્તારિ સન્નાથો । ચત્તારિ કસાયા । ષ્ણે કાસિદ્દિય પન્નત્તે । તિન્નિ સમુઘાયા । વેદના દુવિહા । ણો ઇત્થિવેદગા, ણો પુરિસવેદગા, નપુંસગવેદગા । ટિતીપ જહ્ણેણં અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણં વાઘીસં વાસસહસ્સારં । અજ્જવસાણા પસત્થા વિ, અપસત્થા વિ । અણુવંધો જહ્ણા ટિતી ? ।

૫. [પ્ર૦] સે નં મંતે ! પુઢવિક્કાદ્દણ્ણ પુનરવિ 'પુઢવિક્કાદ્દણ્ણ'ત્તિ કેવતિયં કાલં સંવેજ્જા, કેવતિયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્જા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ભવાદેસેણં જહ્ણેણં દો ભવગ્ગહ્ણાદ્દં, ઉક્કોસેણં અસંવેજ્જાદ્દં ભવગ્ગહ્ણાદ્દં । કાલાદેસેણં જહ્ણેણં દો અંતોમુહુત્તા, ઉક્કોસેણં અસંવેજ્જં કાલં-એવતિયં જાવ-કરેજ્જા ? ।

૬. સો ચેવ જહ્ણકાલદ્વિતીણ્ણસુ ઉચ્ચવજ્જો જહ્ણેણં અંતોમુહુત્તદ્વિતીણ્ણસુ, ઉક્કોસેણ વિ અંતોમુહુત્તદ્વિતીણ્ણસુ-એવં ચેવ વત્ત-વ્વા નિરવસેસા ૨ ।

૭. સો ચેવ ઉક્કોસકાલદ્વિતીણ્ણસુ ઉચ્ચવજ્જો, જહ્ણેણં વાઘીસવાસસહસ્સદ્વિતીણ્ણસુ, ઉક્કોસેણ વિ વાઘીસવાસસ-હસ્સદ્વિતીણ્ણસુ, સેસં તં ચેવ, જાવ-'અણુવંધો'ત્તિ । ણવરં જહ્ણેણં ઇકો વા દો વા તિન્નિ વા, ઉક્કોસેણં સંવેજ્જા વા અસં-વેજ્જા વા ઉચ્ચવજ્જિજ્જા । ભવાદેસેણં જહ્ણેણં દો ભવગ્ગહ્ણાદ્દં, ઉક્કોસેણં અદ્દ મવગ્ગહ્ણાદ્દં, કાલાદેસેણં જહ્ણેણં વાઘીસં વાસસ-હસ્સાદ્દં અંતોમુહુત્તમ્મદ્વિયાદ્દં, ઉક્કોસેણં છાવત્તારિવાસસહસ્સુત્તરં સયસહસ્સં-એવતિયં કાલં-જાવ-કરેજ્જા ૩ ।

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે પૃથિવીકાયિક પૃથિવીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાલની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] ગૌતમ ! તે જલ્પ અન્તર્મુદ્દર્તની સ્થિતિવાળા અને ઉત્કૃષ્ટ વાઘીશ હજાર વર્ષની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય.

પરિમાણાદિ.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ સમયે સમયે નિરતર અસંખ્યાતા ઉત્પન્ન થાય. તેઓ છેવદ્દ સંઘયણવાળા હોય છે. તેઓનું શરીર જલ્પ અને ઉત્કૃષ્ટ પણ અંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગ પ્રમાણ હોય છે. તેઓનું સંસ્થાન-આકાર મસુરની ઢાલ જેવું છે. તેઓને ચાર લેડ્યાઓ હોય છે. તે સમ્યદ્દષ્ટિ કે મિથ્યદ્દષ્ટિ નથી હોતા, પણ મિથ્યાદ્દષ્ટિ હોય છે. જ્ઞાની નથી હોતા પણ અજ્ઞાની હોય છે, તેઓને અવ્યય મતિઅજ્ઞાન અને શ્રુતઅજ્ઞાન એ વે અજ્ઞાન હોય છે. તેઓ મનોયોગી કે વચન-યોગી નથી, પણ કાયયોગી છે. ઉપયોગ સાકાર અને નિરાકાર વન્ને પ્રકારનો છે, ચાર સંજ્ઞાઓ અને ચારે કપાયો હોય છે. ઇન્દ્રિયોનાં એક સ્પર્શેન્દ્રિય હોય છે. આગ્નિના ત્રણ સમુદ્ધાતો અને વેદના વન્ને પ્રકારની હોય છે. તેઓને સ્ત્રીવેદ કે પુરુષવેદ હોતો નથી, પણ નપુંસક-વેદ હોય છે. સ્થિતિ જલ્પ અન્તર્મુદ્દર્તની અને ઉત્કૃષ્ટ વાઘીશ હજાર વર્ષની હોય છે. અધ્વવસાયો પ્રશસ્ત અને અપ્રશસ્ત વન્ને પ્રકારનાં હોય છે. અનુવંધ સ્થિતિ પ્રમાણે જાણવો.

કાયસંવેષ

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે પૃથિવીકાયિક મરીને પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થાય, પુન પૃથિવીકાયિક થાય-એમ કેટલા કાલ સુધી સેવે-કેટલા કાલ સુધી ગમનાગમન કરે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ભવની અપેક્ષાએ જલ્પ વે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતા ભવો, કાલની અપેક્ષાએ જલ્પ વે અન્તર્મુદ્દર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાતા વર્ષ-પટલો કાલ યાવત્-ગમનાગમન કરે (૧).

પૃથિવીકાયિકની
ઉત્પન્ન પૃથિવીકા-
યિકમાં ઉત્પત્તિ

૬. જો તે પૃથિવીકાયિક જલ્પકાલની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે જલ્પ અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુદ્દર્તની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય. એ પ્રમાણે વધી વક્તવ્યના કહેલી (૨).

પૃથિવીકાયિકની
ઉત્કૃષ્ટ પૃથિવીકા-
યિકમાં ઉત્પત્તિ

૭. જો તે પૃથિવીકાયિક ઉત્કૃષ્ટ કાલની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય તો તે જલ્પ અને ઉત્કૃષ્ટ વાઘીશ હજાર વર્ષની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય. વાકી વધું અનુવંધ સુધી પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. પણ વિશેષ એ કે જલ્પ એક, વે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતા કે અસંખ્યાતા ઉત્પન્ન થાય છે. ભવની અપેક્ષાએ જલ્પ વે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ આઠ ભવ તથા કાલની અપેક્ષાએ જલ્પ અન્તર્મુદ્દર્ત એક વાઘીશ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ એક લાખને છોતેર હજાર (૧૭૬૦૦૦) વર્ષ-પટલો કાલ યાવત્-ગમનાગમન કરે (૩).

* ૭ જે સંવેષમાં વે પદમાના કોટ્ટ પણ પદમા ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ હોય ત્યાં વધારેમા વધારે આઠ ભવની કાયસ્થિતિ હોય છે અને તે સિવાય બીજે અસંખ્યાત ભવો જાણવા તેથી વાઘીશ હજારને આઠે ગુણતા એક લાખ અને છોતેર હજાર વર્ષ થાય છે

૮. સો ચેવ અપ્પણા જહ્નકાલઢિત્તિઓ જાઓ, સો ચેવ પઢમિલ્લઓ ગમઓ માણિયઘો । નવરં લેસ્સાઓ તિચ્છિ । ઢિતી જહ્નકાલઢિત્તિઓ અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણ વિ અંતોમુહુત્તં । અપ્પસત્થા અજ્જવસાણા । અણુવંધો જહ્ન ઢિતી । સેસં તં ચેવ ૪ ।

૯. સો ચેવ જહ્નકાલઢિત્તિપ્પણુ ઉવવન્નો સ ચેવ ચઉત્થગમગવત્તઘયા માણિયઘા ૫ ।

૧૦. સો ચેવ ઉક્કોસકાલઢિત્તિપ્પણુ ઉવવન્નો, એસ ચેવ વત્તઘયા । નવરં જહ્નકાલઢિત્તિઓ પઢ્ધો વા દો વા તિચ્છિ વા, ઉક્કોસેણ સંખેજ્ઞા વા, અસંખેજ્ઞા વા, જાવ—ભવાદેસેણ જહ્નકાલઢિત્તિઓ દો ભવગ્ગહણાઈં, ઉક્કોસેણ અટ્ઠ ભવગ્ગહણાઈં, કાલાદેસેણ જહ્નકાલઢિત્તિઓ વાવીસં વાસસહસ્સાઈં અંતોમુહુત્તમઘ્મહિયાઈં, ઉક્કોસેણ અટ્ઠાસીઈં વાસસહસ્સાઈં ચઉર્હિં અંતોમુહુત્તેર્હિં અઘ્મહિયાઈં—એવતિયં ૬ ।

૧૧. સો ચેવ અપ્પણા ઉક્કોસકાલઢિત્તિઓ જાઓ, એવં તદ્દયગમગસરિસો નિરવસેસો માણિયઘો । નવરં અપ્પણા સે ઢિઈં જહ્નકાલઢિત્તિઓ વાવીસં વાસસહસ્સાઈં, ઉક્કોસેણ વિ વાવીસં વાસસહસ્સાઈં ૭ ।

૧૨. સો ચેવ જહ્નકાલઢિત્તિપ્પણુ ઉવવન્નો જહ્નકાલઢિત્તિઓ અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણ વિ અંતોમુહુત્તં । એવં જહ્ન સત્તમગમગો જાવ—‘ભવાદેસો’ । કાલાદેસેણ જહ્નકાલઢિત્તિઓ વાવીસં વાસસહસ્સાઈં અંતોમુહુત્તમઘ્મહિયાઈં, ઉક્કોસેણ અટ્ઠાસીઈં વાસસહસ્સાઈં ચઉર્હિં અંતોમુહુત્તેર્હિં અઘ્મહિયાઈં—એવતિયં ૮ ।

૧૩. સો ચેવ ઉક્કોસકાલઢિત્તિપ્પણુ ઉવવન્નો જહ્નકાલઢિત્તિઓ વાવીસંવાસસહસ્સકાલઢિત્તિપ્પણુ, ઉક્કોસેણ વિ વાવીસવાસસહસ્સકાલઢિત્તિપ્પણુ, એસ ચેવ સત્તમગમગવત્તઘયા માણિયઘા જાવ—‘ભવાદેસો’ત્તિ । કાલાદેસેણ જહ્નકાલઢિત્તિઓ ચોયાલીસં વાસસહસ્સાઈં, ઉક્કોસેણ ઢાવત્તરિવાસસહસ્સુત્તરં સયસહસ્સં—એવતિયં ૯ ।

૧૪. [પ્ર૦] જહ્ન આઠકાઈયપિંદિયતિરિવજ્જોણિપિંદિતો ઉવવજ્જંતિ કિં સુહુમઆઠ, વાદરઆઠ । [ઉ૦] એવં ચઉક્કઓ મેદો માણિયઘો જહ્ન પુઢવિક્કાઈયાણં ।

૧૫. [પ્ર૦] આઠકાઈય ણં મંતે ! જે મવિપ્પ પુઢવિક્કાઈયપ્પણુ ઉવવજ્જિત્તં સે ણં મંતે ! કેવઢકાલઢિત્તિપ્પણુ ઉવવજ્જેજ્ઞા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્નકાલઢિત્તિઓ અંતોમુહુત્તકાલઢિત્તિપ્પણુ, ઉક્કોસેણ વાવીસંવાસસહસ્સકાલઢિત્તિપ્પણુ ઉવવજ્જેજ્ઞા । એવં પુઢવિક્કાઈયગ-

૮. જો તે પૃથિવીકાયિક પોતે જઘન્ય કાલની સ્થિતિવાલો હોય અને પૃથિવીકાયિકમા ઉત્પન્ન થાય તો તે સંવંધે પૂર્વોક્ત પ્રથમ ગમક કહેવો. વિશેષ એ કે અહીં ત્રણ લેક્કયાઓ હોય છે. સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્તની હોય છે. અધ્યવસાયો અપ્રશસ્ત હોય છે. અનુવંધ સ્થિતિ સમાન જાણવો. વાકી વર્ણ પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે કહેવું (૪).

૯. જો તે પૃથિવીકાયિક જઘન્ય કાલની સ્થિતિવાલો પૃથિવીકાયિકમા ઉત્પન્ન થાય તો તેને પૂર્વોક્ત ચોથા ગમકમાં કહેલી વક્તવ્ય કહેવી (૫).

૧૦. જો તે (જઘન્ય સ્થિતિવાલો) પૃથિવીકાયિક ઉત્કૃષ્ટ કાલની સ્થિતિવાલો પૃથિવીકાયિકમા ઉત્પન્ન થાય તો તે સંવંધે એ જ વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે જઘન્ય એક, બે અને ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતા કે અસંખ્યાતા ઉત્પન્ન થાય. યાવત્—ભવાદેશથી જઘન્ય બે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટથી આઠ ભવ તથા કાલની અપેક્ષાએ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક વાવીશ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટથી ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક અઠ્યાશી હજાર વર્ષ—એટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૬).

૧૧. જો તે પોતે ઉત્કૃષ્ટ કાલની સ્થિતિવાલો હોય તો તેને એ પ્રમાણે ત્રીજા ગમકના સમાન આશ્વો ગમક કહેવો. પણ વિશેષ એ કે તેની પોતાની સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ વાવીશ હજાર વર્ષની હોય છે (૭).

૧૨. જો તે જીવ જઘન્યકાલની સ્થિતિવાલો પૃથિવીકાયિકમા ઉત્પન્ન થાય, તો તે જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુહૂર્તની સ્થિતિવાલોમા ઉત્પન્ન થાય—એ પ્રમાણે અહીં સાતમા ગમકની વક્તવ્યતા યાવત્—ભવાદેશ સુધી કહેવી. કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક વાવીશ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક અઠ્યાશી હજાર વર્ષ—એટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૮).

૧૩. જો તે જીવ ઉત્કૃષ્ટ કાલની સ્થિતિવાલો પૃથિવીકાયિકમા ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ વાવીશ હજાર વર્ષની સ્થિતિવાલો પૃથિવીકાયિકમા ઉત્પન્ન થાય. અહીં વધી સત્તમ ગમકની વક્તવ્યતા યાવત્—ભવાદેશ સુધી કહેવી. કાલાદેશથી જઘન્ય ચુમ્માલીશ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ એક લાખને છેતેર હજાર વર્ષ—એટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૯).

૧૪. [પ્ર૦] જો તે (પૃથિવીકાયિક) અપ્કાયિક એકેન્દ્રિય તિર્યચ્ચોનિકથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સૂક્ષ્મ અપ્કાયિકથી કે વાદર અપ્કાયિકથી આવી ઉત્પન્ન થાય—ઇત્યાદિ પૃથિવીકાયિકની પેઠે સૂક્ષ્મ, વાદર, પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા—એ ચાર મેદ કહેવા.

૧૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે અપ્કાયિક પૃથિવીકાયિકોમા ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાલની સ્થિતિવાલો પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ વાવીશ હજાર વર્ષની સ્થિતિવાલો પૃથિવીકાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય.

મગસરિસા નવ ગમગા માણિયદ્વા ૯ । નવરં ચિત્તુર્ગવિદુર્નંદિય । ઠિતી જહ્નુષેણં અંતોમુદ્ધુત્તં, ઉક્કોસેણં સત્ત વાસસહસ્તાઈ ।
 પ્વં અણુવંધો વિ । પ્વં તિસુ વિ ગમપ્સુ । ઠિતી સંવેહો તદ્યચ્છદ્ધસત્તમદ્ધમણચમગમેસુ-મવાદેસેણં જહ્નુષેણં વો મયગ્ગહણાઈ,
 ઉક્કોસેણં થદ્ધ મયગ્ગહણાઈ, સેસેસુ ચડસુ ગમપ્સુ જહ્નુષેણં વો મયગ્ગહણાઈ, ઉક્કોસેણં અસંગેજ્ઞાઈ મયગ્ગહણાઈ ।
 તતિયગમપ કાલાદેસેણં જહ્નુષેણં વાવીસં વાસસહસ્તાઈ અંતોમુદ્ધુત્તમમ્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણં સોલમુત્તરં વાસસયસહસ્તં-
 પ્વતિયં ૦ । છદ્ધે ગમપ કાલાદેસેણં જહ્નુષેણં વાવીસં વાસસહસ્તાઈ અંતોમુદ્ધુત્તમમ્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણં અદ્ધાસીતિ
 વાસસહસ્તાઈ ચડહિ અંતોમુદ્ધુત્તેઈ અમ્મહિયાઈ-પ્વતિયં ૦ । સત્તમે ગમપ કાલાદેસેણં જહ્નુષેણં સત્ત વાસસહસ્તાઈ અંતોમુ-
 હુત્તમમ્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણં સોલમુત્તરં વાસસયસહસ્તં-પ્વતિયં ૦ । અદ્ધમે ગમપ કાલાદેસેણં જહ્નુષેણં સત્ત વાસસહસ્તાઈ અંતો-
 મુદ્ધુત્તમમ્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણં અદ્ધાવીસં વાસમ્મહસ્તાઈ ચડહિ અંતોમુદ્ધુત્તેઈ અમ્મહિયાઈ-પ્વતિયં ૦ । પ્વત્તમે ગમપ મવાદેસેણં
 જહ્નુષેણં વો મયગ્ગહણાઈ, ઉક્કોસેણં થદ્ધ મયગ્ગહણાઈ, કાલાદેસેણં જહ્નુષેણં પ્વકૂળતાસં વાસમ્મહસ્તાઈ, ઉક્કોસેણં સોલમુત્તરં
 વાસસયસહસ્તં-પ્વતિયં ૦ । મ્વં પવસુ વિ ગમપ્સુ આડકાદ્યદિઈ જાણિયદ્વા ૯ ।

૧૬. [પ્ર૦] જહ્ તેડકાદ્યપ્પહિતો ઉવવજ્ઞંતિ ૦ ? [ઉ૦] તેડકાદ્યાણ વિ પ્સ ચેવ વચ્ચયા । નવરં નવસુ વિ
 ગમપ્સુ તિત્તિ હેસ્તાઓ । તેડકાદ્યા ણં સુદ્ધકલાવસંઠિયા । ઠિઈ જાણિયદ્વા । તદ્યગમપ કાલાદેસેણં જહ્નુષેણં વાવીસં
 વાસસહસ્તાઈ અંતોમુદ્ધુત્તમમ્મહિયાઈ ઉક્કોસેણં અદ્ધાસીતિ વાસસહસ્તાઈ વારસહિ રાઈંદિયઈ અમ્મહિયાઈ-પ્વતિયં ૦ । પ્વં
 સંવેહો ઉવજ્ઞંજિરુણ માણિયદ્વો ।

૧૭. [પ્ર૦] જહ્ વાડકાદ્યપ્પહિતો ૦ ? [ઉ૦] વાડકાદ્યાણ વિ પ્વં ચેવ પવ ગમગા જહેવ તેડકાદ્યાણં । પ્વરં
 પડાગાસંઠિયા પવ્ત્તા । સંવેહો વાસસહસ્તેઈ કાયવો । તદ્યગમપ કાલાદેસેણં જહ્નુષેણં વાવીસં વાસસહસ્તાઈ અંતોમુદ્ધુ-
 ત્તમમ્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણં પ્વં વાસસયસહસ્તં । પ્વં સંવેહો ઉવજ્ઞંજિરુણ માણિયદ્વો ।

૧૮. [પ્ર૦] જહ્ વણસ્સકાદ્યપ્પહિતો ઉવવજ્ઞંતિ ૦ ? [ઉ૦] વણસ્સકાદ્યાણં આડકાદ્યગમગસરિસા પ્વ ગમગા
 માણિયદ્વા । નવરં પાણાસંઠિયા । સરીરોગાહણા-પદમપ્સુ પચ્છિહ્વપ્સુ ય તિસુ ગમપ્સુ જહ્નુષેણં અંગુલસ્સ અસંલેજ્ઞમાગં,

૯ પ્રમાણે પૃથ્વીકાયિકનો પેટે અહિ અષ્ઠાવ સંવેધે પણ નવે ગમકો કહેવા. પણ વિશેષ ૯ કે અષ્ઠાવિકના શરીરનું સંસ્થાન સ્તિબુક-
 પાળીના પરપોટાના આકારે છે. સ્થિતિ જવન્યથી અન્તર્મુદ્ધર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ સાત હજાર વર્ષનો હોય છે. અનુવંધ પણ ૯ પ્રમાણે જાણવો.
 ૯ રીતે ત્રણે ગમમાં જાણવું. ત્રીજા, છદ્ધા, સાતમા, આઠમા અને નવમા ગમમાં સંવેધ મવાદેશથી જવન્ય વે મવ અને ઉત્કૃષ્ટ આઠ મવ
 હોય છે, તથા વાકીના ચારે ગમમાં જવન્ય વે મવ અને ઉત્કૃષ્ટ અસંલ્યાતા મવો હોય છે. ત્રીજા ગમમાં કાલ્પદેશથી જવન્ય અન્તર્મુદ્ધર્ત
 અધિક વાવીશ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટથી એક લાખ અને સોલ હજાર વર્ષ-૯૮૯૦ કાલ યાવત્-ગમનાગમન કરે. છદ્ધા ગમમાં કાલ્પદેશથી
 જવન્ય અન્તર્મુદ્ધર્ત અધિક વાવીશ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુદ્ધર્ત અધિક અઠ્યાશી હજાર વર્ષ-૯૮૯૦ કાલ યાવત્-ગમનાગમન
 કરે. સાતમા ગમમાં કાલ્પદેશથી જવન્ય અન્તર્મુદ્ધર્ત અધિક સાત હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ એક લાખને સોલ હજાર વર્ષ-૯૮૯૦ કાલ
 યાવત્-ગમનાગમન કરે. આઠમા ગમમાં કાલ્પદેશથી જવન્ય અન્તર્મુદ્ધર્ત અધિક સાત હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ અઠ્યાશી હજાર વર્ષ-૯૮૯૦
 કાલ યાવત્-ગમનાગમન કરે. તથા નવમા ગમમાં મવાદેશથી જવન્ય વે મવ અને ઉત્કૃષ્ટ આઠ મવો, તથા કાલ્પદેશથી જવન્ય ઓગળત્રીશ
 હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ એક લાખ સોલ હજાર વર્ષ-૯૮૯૦ કાલ યાવત્-ગમનાગમન કરે. ૯ પ્રમાણે નવે ગમોના અષ્ઠાવિકની સ્થિતિ
 જાણવી (૯).

વેજ-કાયિકનો
 પૃથ્વીકાયિકનો
 વચ્ચે

૧૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જો તે તેડકાદ્યથી (અમ્મિકાયિકથી) આવી ઉપજે તો તેડકાયિકને પણ ૯ વચ્ચતા કહેવી. પણ વિશેષ
 ૯ કે નવે ગમમાં ત્રણ લેખ્યાઓ કહેવી. તેડકાદ્યનું સંસ્થાન સોયના સમૂહના આકારે હોય છે. અને સ્થિતિ (ત્રણ અહોરાત્રી) જાણવી.
 ત્રીજા ગમમાં કાલ્પદેશથી જવન્ય અન્તર્મુદ્ધર્ત અધિક વાવીશ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અહોરાત્ર (રાત્રિદિવસ) અધિક અઠ્યાશી હજાર
 વર્ષ ૯૮૯૦ કાલ-યાવત્-ગમનાગમન કરે. ૯ પ્રમાણે સંવેધ વ્યાન રાખીને કહેવો (૯).

વાયુકાયિકનો પૃથ્વી-
 વીચ્છાવિકનો
 વચ્ચે

૧૭. જો તેઓ વાયુકાયિકથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો તેને તેજસ્કાયિકોની પેટે નવે ગમકો કહેવા. પણ વિશેષ ૯ કે વાયુકા-
 વિકોના શરીરોનો આકાર (સંસ્થાન) વ્યજાના આકારે હોય છે. સંવેધ હજારો વર્ષવડે કરવો. ત્રીજા ગમમાં કાલ્પદેશથી જવન્ય અન્ત-
 મુદ્ધર્ત અધિક વાવીશ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ એક લાખ વર્ષ-૯ પ્રમાણે સંવેધ વિચારીને કહેવો.

વનસ્પતિકાયિકોની
 પૃથ્વીકાયિકના
 વચ્ચે.

૧૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જો તેઓ વનસ્પતિકાયિકથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો-આદિ વનસ્પતિકાયિકના નવે ગમકો અષ્ઠા-
 વિકનો પેટે કહેવા. પણ વિશેષ ૯ કે વનસ્પતિના શરીરો અનેક પ્રકારના સંસ્થાન-આકૃતિવાળા હોય છે. પહેલા અને છેલ્લા ત્રણે
 ગમકોના શરીરનું પ્રમાણ જવન્ય અંગુલના અસંલ્યાતમા ભાગ જેટલું અને ઉત્કૃષ્ટ એક હજાર વોજન કરતા અધિક હોય છે. મધ્યમના ત્રણે

ઉક્કોસેણં સાતિરેગં જોયણસહસ્સં, મજ્જિલ્લપસુ તિસુ તહેવ જહા પુઢવિકાઇયાણં । સંવેહો ઠિતી ય જાણિયદ્ધા । તદ્દયગમે કાલા-
દેસેણં જહન્નેણં વાવીસં વાસસહસ્સાઇં અંતોમુહુત્તમન્મહિયાઇં, ઉક્કોસેણં અટ્ટાવીસુત્તરં વાસસયસહસ્સં—પવતિયં ૦ । एवं
સંવેહો ઉવજુંજિરુણ ભાણિયદ્ધો ૯ ।

૧૯. [પ્ર૦] જદ્દ વેઇંદિપહિંતો ઉવવજ્જંતિ કિં પજ્જત્તવેઇંદિપહિંતો ઉવવજ્જંતિ, અપજ્જત્તવેઇંદિપહિંતો ૦ ? [ઉ૦] ગોયમા !
પજ્જત્તવેઇંદિપહિંતો ઉવવજ્જંતિ, અપજ્જત્તવેઇંદિપહિંતો વિ ઉવવજ્જંતિ ।

૨૦. [પ્ર૦] વેઇંદિપ ણં મંતે ! જે ભવિપ્પ પુઢવિકાઇપ્પસુ ઉવવજ્જિત્તપ્પ સે ણં મંતે ! કેવતિકાલ ૦ ? [ઉ૦] ગોયમા !
જહન્નેણં અંતોમુહુત્તટ્ટિતીપ્પસુ, ઉક્કોસેણં વાવીસંવાસસહસ્સટ્ટિતીપ્પસુ ।

૨૧. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા ઇગ્ગસમ્પણં ૦ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેણં પક્કો વા દો વા તિન્નિ વા, ઉક્કોસેણં સંવેજ્જા
વા અસંવેજ્જા વા ઉવવજ્જંતિ । હેવટ્ટસંઘયણી । ઓગાહણા જહન્નેણં અંગુલસ્સ અસંવેજ્જાઇમાગં, ઉક્કોસેણં વારસ જોયણાઇં ।
હુંડસંઠિયા । તિન્નિ લેસાઓ । સમ્મદિટ્ઠી વિ, મિચ્છાદિટ્ઠી વિ, નો સમ્મામિચ્છાદિટ્ઠી । દો ણાણા, દો અન્નાણા નિયમં । ણો
મણ્ણોગી, વય્ણોગી વિ કાય્ણોગી વિ । ઉવઓગો દુવિહો વિ । ચત્તારિ સન્નાઓ । ચત્તારિ કસાયા । દો ઇંદિયા પવ્વત્તા, તં
જહ્મા—જિંઘ્મિદિપ્પ ય ફાસંદિપ્પ ય । તિન્નિ સમુગ્ધાયા । સેસં જહ્મા પુઢવિકાઇયાણં । ણવરં ઠિતી જહન્નેણં અંતોમુહુત્તં, ઉક્કો-
સેણં વારસ સંવચ્છરાઇં । एवं અણુવંધો વિ, સેસં તં ચેવ । ભવાદેસેણં જહન્નેણં દો ભવગ્ગહણાઇં, ઉક્કોસેણં સંવેજ્જાઇં ભવ-
ગ્ગહણાઇં, કાલાદેસેણં જહન્નેણં દો અંતોમુહુત્તાઇં ઉક્કોસેણં સંવેજ્જં કાલં—પવતિયં ૦ ૧ ।

૨૨. સો ચેવ જહન્નકાલટ્ટિતીપ્પસુ ઉવવન્નો ઇસ ચેવ વત્તઘયા સદ્ધા ૨ ।

૨૩. સો ચેવ ઉક્કોસકાલટ્ટિતિપ્પસુ ઉવવન્નો ઇસ ચેવ વેંદિયસ્સ લહ્હી । નવરં ભવાદેસેણં જહન્નેણં દો ભવગ્ગહણાઇં,
ઉક્કોસેણં અટ્ટ ભવગ્ગહણાઇં । કાલાદેસેણં જહન્નેણં વાવીસં વાસસહસ્સાઇં અંતોમુહુત્તમન્મહિયાઇં, ઉક્કોસેણં અટ્ટાસીતિ વાસસ-
હસ્સાઇં અઢ્યાલીસાપ્પ સંવચ્છરેહિં અન્મહિયાઇં—પવતિયં ૦ ૩ ।

ગમમા પૃથિવીકાયિકોની પેઠે જાણવું. સવેધ અને સ્થિતિ (મિત્ર) જાણવી. ત્રીજા ગમમાં કાલની અપેક્ષા જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક
વાવીશ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ એક લાખને અઠ્યાશી હજાર વર્ષ—ઇટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે. ૯ પ્રમાણે સવેધ ઉપયોગ પૂર્વક
કહેવો (૯).

૧૯. [પ્ર૦] જો તેઓ વેઇન્દ્રિયથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું પર્યાપ્તા વેઇન્દ્રિયથી કે અપર્યાપ્તા વેઇન્દ્રિયથી આવી ઉત્પન્ન થાય ?
[ઉ૦] હે ગૌતમ ! પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્ત વન્ને પ્રકારના વેઇન્દ્રિયોથી આવી ઉત્પન્ન થાય.

વેર ૨૫
કાયિકમાં

૨૦ [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે વેઇન્દ્રિય, પૃથિવીકાયિકોમા ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે કેટલા કાલની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકાયિ-
કમા ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તની સ્થિતિવાળા અને ઉત્કૃષ્ટ વાવીશ હજાર વર્ષની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકાયિકમાં
ઉત્પન્ન થાય.

૨૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય એક, વે કે ત્રણ, અને ઉત્કૃષ્ટ
સહ્યાતા કે અસહ્યાતા ઉત્પન્ન થાય. તેઓ હેવટ્ટ સઘયણવાળા હોય છે. તેઓના શરીરનું પ્રમાણ જઘન્ય અગુલના અસહ્યાતમા ભાગ
પ્રમાણ અને ઉત્કૃષ્ટ વાર યોજન હોય છે, તેઓના શરીર હુંડકસસ્થાનવાળા હોય છે. તેઓને ત્રણ લેડ્યાઓ હોય છે તેઓ સમ્યગ્દષ્ટિ અને
મિથ્યાદષ્ટિ હોય છે, પણ મિશ્રદષ્ટિ હોતા નથી. તેઓને વે જ્ઞાન અને વે અજ્ઞાન અવશ્ય હોય છે. તેઓ મનોયોગી નથી, પણ વચનયોગી
અને કાયયોગી હોય છે. ઉપયોગ વન્ને પ્રકારનો હોય છે. ચાર સંજ્ઞાઓ, ચાર કપાયો, વે ઇન્દ્રિયો—જીહ્વેન્દ્રિય અને સ્પર્શેન્દ્રિય અને ત્રણ
સમુદયાતો હોય છે. વાકી વધું પૃથિવીકાયિકોની પેઠે કહેવું. પણ વિશેષ ૯ કે સ્થિતિ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્તની અને ઉત્કૃષ્ટ વાર વર્ષની
હોય છે. ૯ પ્રમાણે અણુવંધ પણ જાણવો. વાકી વધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. ભવાદેશથી જઘન્ય વે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ સહ્યાતા ભવો
તથા કાલાદેશથી જઘન્ય વે અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ સહ્યાતો કાલ—ઇટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે.

પરિમા

૨૨. જો તે વેઇન્દ્રિય જઘન્ય કાલની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકાયિકમા ઉત્પન્ન થાય તો તેને વધી ૯ જ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી (૨).

વેઇન્દ્રિયની
શ્રીત્રીક
ઉત્પન્ન
વેઇન્દ્રિયની
પૃથિવીક
ઉત્પન્ન

૨૩. જો તે વેઇન્દ્રિય, ઉત્કૃષ્ટકાલની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકાયિકમા ઉત્પન્ન થાય તો તેને પણ આ જ વક્તવ્યતા કહેવી. વિશેષ
એકે ભવાદેશથી જઘન્ય વે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ આઠ ભવ, તથા કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક વાવીશ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ અઢ-
તાલીશ વર્ષ અધિક અઠ્યાશી હજાર વર્ષ—ઇટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૩).

૨૪. સો ચેવ અપ્પણા જહ્નકાલઢિત્તીયો જાઓ, તસ્સ વિ एस ચેવ વત્તધયા તિસુ વિ ગમપસુ । નવરં ઇસાઈ સત્ત ણાણત્તાઈ—૧ સરીરોગાહણા જહા પુઢવિકાદિયાણં । ૨ ણો સમ્મદિટ્ઠી, મિચ્છદિટ્ઠી, ણો સમ્મામિચ્છાદિટ્ઠી । ૩ દો અન્નાણા ણિયમં । ૪ ણો મણજોગી, ણો વયજોગી, કાયજોગી । ૫ ઢિત્તી જહ્નકેણં અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણ વિ અંતોમુહુત્તં । ૬ અજ્જવસાણા અપ-સત્થા । ૭ અણુવંધો જહા ઢિત્તી । સંવેહો તદ્દેવ આદિદ્દેસુ દોસુ ગમપસુ, તદ્દયગમપ ભવાદેસો તદ્દેવ અદ્દુ ભવગ્ગહણાઈ । કાલાદેસેણં જહ્નકેણં વાવીસં વાસસહસ્સાઈ અંતોમુહુત્તમમ્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણં અદ્દાસીતિ વાસસહસ્સાઈ ચડાઈ અંતોમુહુત્તેહિ અમ્મહિયાઈ ૬ ।

૨૫. સો ચેવ અપ્પણા ઉક્કોસકાલઢિત્તીયો જાઓ, एसस्स वि ओहियगमगसरिस्सा तिन्नि गमगा भाणियद्धा । નવરં તિસુ વિ ગમપસુ ઢિત્તી જહ્નકેણં વારસ સંવચ્છરાઈ, ઉક્કોસેણ વિ વારસ સંવચ્છરાઈ । એવં અણુવંધો વિ । ભવાદેસેણં જહ્નકેણં દો ભવગ્ગહણાઈ, ઉક્કોસેણં અદ્દુ ભવગ્ગહણાઈ । કાલાદેસેણં ઉવજ્ઞંજિઊણ ભાણિયદ્ધં, જાવ-જવમે ગમપ જહ્નકેણં વાવીસં વાસ-સહસ્સાઈ વારસાઈ સંવચ્છરેહિ અમ્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણં અદ્દાસીતિ વાસસહસ્સાઈ અડયાલીસાપ સંવચ્છરેહિ અમ્મહિયાઈ—એવતિયં ૯ ।

૨૬. [પ્ર૦] જહ તેઈદિપાઈતો ઉવવજ્ઞંતિ? [ઉ૦] એવં ચેવ નવ ગમગા ભાણિયદ્ધા, નવરં આદિદ્દેસુ તિસુ વિ ગમપસુ સરીરોગાહણા જહ્નકેણં અંગુલસ્સ અસંસેજ્ઞમાગં, ઉક્કોસેણં તિન્નિ ગાડયાઈ । તિન્નિ ઇંદિયાઈ । ઢિત્તી જહ્નકેણં અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણં પગૂણપન્નં રાઈંદિયાઈ । તદ્દયગમપ કાલાદેસેણં જહ્નકેણં વાવીસં વાસસહસ્સાઈ અંતોમુહુત્તમમ્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણં અદ્દા-સીતિ વાસસહસ્સાઈ છત્તરૂં રાઈંદિયસયમમ્મહિયાઈ—એવતિયં ૦ । મલ્લિમા તિન્નિ ગમગા તદ્દેવ, પલ્લિમા વિ તિન્નિ ગમગા તદ્દેવ । નવરં ઢિત્તી જહ્નકેણં પગૂણપન્નં રાઈંદિયાઈ, ઉક્કોસેણ વિ પગૂણપન્નં રાઈંદિયાઈ । સંવેહો ઉવજ્ઞંજિઊણ ભાણિયદ્ધો ૯ ।

૨૭. [પ્ર૦] જહ ચડરિંદિપાઈતો ઉવવજ્ઞંતિ? [ઉ૦] એવં ચેવ ચડરિંદિયાણ વિ નવ ગમગા ભાણિયદ્ધા । નવરં એતેસુ

૨૪. જો તે વેદિન્દ્રિય જઘન્યકાલની સ્થિતિવાલો હોય અને તે પૃથિવીકાયિકમા ઉત્પન્ન થાય તો તેને પળ ત્રણે ગમકોમાં પૂર્વોક્ત વક્તૃયતા કહેવી. પળ અહિં આ સાત વિશેષતા છે—૧ "શરીરનું પ્રમાણ પૃથિવીકાયિકોની પેટે (અગુલના અનંત્યાતમા ભાગનું) જાણવું, ૨ સમ્યગ્દષ્ટિ અને મિશ્રદષ્ટિ નથી પણ મિધ્યાદષ્ટિ છે, ૩ તેને અવસ્ય વે અજ્ઞાન હોય છે, ૪ મનયોગ કે વચનયોગ નથી, પણ કાયયોગ છે, ૫ સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્ક્રુષ્ટ અન્તર્મુદ્ધર્તની હોય છે, ૬ અવ્યવસાયો અપ્રગત્ત હોય છે. ૭ અનુવંધ સ્થિતિની પેટે જાણવો. તથા વીજા ત્રિકના પ્રયમના વે ગમકોમા સંવેધ પળ તે જ પ્રમાણે જાણવો. ત્રીજા ગમકમા ભવાદેશ તે જ પ્રમાણે આઠ ભવ સુધીનો જાણવો. અને કાલદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુદ્ધર્ત અધિક વાવીશ હજાર વર્ષ અને ઉત્ક્રુષ્ટ ચાર અન્તર્મુદ્ધર્ત અધિક અઠ્યાશી હજાર વર્ષ—એટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૪-૫-૬).

૨૫. જો તે વેદિન્દ્રિય પોતે ઉત્ક્રુષ્ટકાલની સ્થિતિવાલો હોય અને પૃથિવીકાયિકમા ઉત્પન્ન થાય તેને ઔધિક ગમક સમાન ત્રણ ગમક કહેવા. પળ વિશેષ એ કે એ ત્રણ ગમોમા સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્ક્રુષ્ટ વાર વર્ષની હોય છે, અનુવંધ પળ એ જ પ્રમાણે છે. ભવાદેશથી જઘન્ય વે ભવ અને ઉત્ક્રુષ્ટ આઠ ભવ તથા કાલદેશથી વિચારીને સંવેધ કહેવો. યાવત્—નવમા ગમમાં જઘન્ય વાર વર્ષ અધિક વાવીશ હજાર વર્ષ, અને ઉત્ક્રુષ્ટ અડતાલીશ વર્ષ અધિક અઠ્યાશી હજાર વર્ષ—એટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૯).

૨૬. જો તે પૃથિવીકાયિકો તેદિન્દ્રિયોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો તેને પળ એ પ્રમાણે નવ ગમકો કહેવા. પળ વિશેષ એ કે પ્રથ-મના ત્રણે ગમકમા શરીરનું પ્રમાણ જઘન્ય અગુલના અસંત્યાતમા ભાગનું અને ઉત્ક્રુષ્ટ ત્રણ ગાડનું હોય છે. ત્રણ ઇન્દ્રિયો હોય છે. સ્થિતિ જઘન્ય અન્તર્મુદ્ધર્ત અને ઉત્ક્રુષ્ટ ઓગળપચાસ રાત્રિદિવસની છે. ત્રીજા ગમકમા કાલની અપેક્ષા જઘન્ય અન્તર્મુદ્ધર્ત અધિક વાવીશ હજાર વર્ષ અને ઉત્ક્રુષ્ટ એકસો છત્તરૂં રાત્રિદિવસ અધિક અઠ્યાશી હજાર વર્ષ—એટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે. વચ્ચેના ત્રણ ગમકો પળ તે જ પ્રમાણે જાણવા. છેલ્લા ત્રણ ગમ પળ એ જ જાણવા. પળ વિશેષ એ કે સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્ક્રુષ્ટ ઓગળપચાસ રાત્રિદિવસની છે અને સંવેધ વિચારીને કહેવો (૯).

૨૭. જો તે પૃથિવીકાયિકો ચડરિન્દ્રિયથી આવી ઉપજે તો તેને પળ એ જ પ્રમાણે નવે ગમો કહેવા. પરન્તુ આ નોંચેની વિશેષતા

૨૪ " અહિં વેદિન્દ્રિય ત્રિણ સ્થિતિવાલો હોવાથી તેનું શરીર અગુલના અસંત્યાતમા ભાગનું જાણવું વલો તેઓની જઘન્ય સ્થિતિ હોવાથી તેમા માત્રા-વન સમ્યગ્દષ્ટિ ઉત્પન્ન થતો નથી, તેથી તમા સમ્યગ્દષ્ટિ નથી. તેમ મિશ્રદષ્ટિ પણ નથી કેમકે માત્રાવન સમ્યગ્દષ્ટિ અજઘન્ય સ્થિતિવાલો વેદિન્દ્રિયોમા ઉત્પન્ન થાય છે

† અહિં વે અજ્ઞાન વળા છે અને પૂર્વે જ્ઞાન અને અજ્ઞાન વચ્ચે કહેલા છે યોગદ્વારમા જઘન્ય સ્થિતિવાલો હોવાથી તેઓને વચન યોગ હોતો નથી, અને પૂર્વેના ગમગ્ગમા વચન યોગ પણ કહેલો છે સ્થિતિ અન્તર્મુદ્ધર્તની જાણવી, અને પૂર્વેના ગમમા વાર વરસની કહી છે. પૂર્વે પ્રગત્ત અને અપ્રગત્ત—એમ વચ્ચે પ્રગત્તના અધ્યવસાયો હોય છે, પણ અહિં અપ્રગત્ત અધ્યવસાયો હોય છે. અનુગ્રન્થ તો સ્થિતિ પ્રમાણે જાણવો.

જઘન્ય૦ વેદિન્દ્રિયની
પૃથિવીકાયિકમા
ઉત્પન્નિ

ઉત્ક્રુષ્ટ૦ વેદિન્દ્રિયની
પૃથિવીકાયિકમા
ઉત્પન્નિ

તેદિન્દ્રિયની પૃથિવી-
કાયિકમા ઉત્પન્નિ

ચડરિન્દ્રિયની પૃથિ-
વી કાયિકમા
ઉત્પન્નિ

चेव ठाणसु नाणत्ता भाणियद्धा । सरीरोगाहणा जहन्नेण अंगुलस्स असंखेज्जभागं, उक्कोसेणं चत्तारि गाउयाइं । ठिती जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं य छम्मासा । एवं अणुवंधो वि । चत्तारि इंदियाइं, सेसं तं चेव जाव-नवमगमए 'कालादेसेणं जहन्नेणं वा-बीसं वाससहस्साइं छहिं मासेहिं अब्भहियाइं, उक्कोसेणं अट्टासीति वाससहस्साइं चउवीसाए मासेहिं अब्भहियाइं'-एवतियं० ९ ।

२८. [प्र०] जइ पंचिंदियतिरिक्खजोणिण्हितो उववज्जंति किं सन्निपंचिंदियतिरिक्खजोणिण्हितो उववज्जंति, अस-न्निपंचिंदियतिरिक्खजोणिणं ? [उ०] गोयमा ! सन्निपंचिंदिय०, असन्निपंचिंदिय० ।

२९. [प्र०] जइ असन्निपंचिंदिय० किं जलचरोहिं तो उववज्जंति जाव-किं पज्जत्तएहिं तो उववज्जंति, अपज्जत्तएहिं तो उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! जाव-पज्जत्तएहिं तो वि उववज्जंति, अपज्जत्तएहिं तो वि उववज्जंति ।

३०. [प्र०] असन्निपंचिंदियतिरिक्खजोणिणं णं भंते ! जे भविण पुढविक्काइएसु उववज्जित्तए से णं भंते ! केवति० ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं वावीसं वाससहस्साइं ।

३१. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा० [उ०] एवं जहेव वेइंदियस्स ओहियगमए लद्धी तहेव । नवरं सरीरोगाहणा जहन्नेणं अंगुलस्स असंखेज्जभागं, उक्कोसेणं जोयणसहस्सं । पंचिंदिया । ठिती अणुवंधो (य) जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं पुघकोडी । सेसं तं चेव । भवादेसेणं जहन्नेणं दो भवग्गहणाइं, उक्कोसेणं अट्ट भवग्गहणाइं । कालादेसेणं जहन्नेणं दो अंतोमुहुत्ता, उक्कोसेणं चत्तारि पुघकोडीओ अट्टासीतीए वाससहस्सेहिं अब्भहियाओ-एवतियं० । णवसु वि गमएसु कायसंवेहो-भवादेसेणं जहन्नेणं दो भवग्गहणाइं, उक्कोसेणं अट्ट भवग्गहणाइं । कालादेसेणं उवज्जुजिऊण भाणियद्धं । नवरं मज्झिमएसु तिसु गमएसु जहेव वेइंदियस्स, पच्छिलएसु तिसु गमएसु जहा एतस्स चेव पढमगमएसु । नवरं ठिती अणुवंधो (य) जहन्नेणं पुघकोडी, उक्कोसेणं वि पुघकोडी, सेसं तं चेव जाव-नवमगमएसु-जहन्नेणं पुघकोडी वावीसाए वाससहस्सेहिं अब्भहिया, उक्कोसेणं चत्तारि पुघकोडीओ अट्टासीतीए वाससहस्सेहिं अब्भहियाओ-एवतियं कालं सेवेज्जा ९ ।

३२. [प्र०] जइ सन्निपंचिंदियतिरिक्खजोणिण्हितो उववज्जंति किं संखेज्जवासाउय०, असंखेज्जवासाउय० ? [उ०] गोयमा ! संखेज्जवासाउय०, णो असंखेज्जवासाउय० ।

जाणवी-शरीरनी अवगाहना जघन्य अंगुलनो असंख्यातमो भाग अने उत्कृष्ट चार गाउनी होय छे. स्थिति जघन्य अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट छ मासनी होय छे. अनुवंध पण एमज जाणवो. इन्द्रियो चार होय छे. वाकी वधुं तेज प्रमाणे जाणवुं, यावत्-नवमा गमकमा काळादेशयी जघन्य छ मास अधिक वावीश हजार वर्ष अने उत्कृष्ट चौवीश मास अधिक अठ्ठाशी हजार वर्ष-एटलो काल सेवे-यावत्-गमनागमन करे (९).

२८. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते पृथिवीकायिक पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय, तो शुं सज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयो-निकोथी आवी उत्पन्न थाय के असंज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! संज्ञी अने असंज्ञी वने प्रकारना पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय.

पंचेन्द्रिय तिर्यचनी पृथिवीकायिकमा उत्पत्ति.

२९. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते असंज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय तो शुं जलचरोथी आवी उत्पन्न थाय के यावत्-पर्याप्ता के अपर्याप्ताथी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! पर्याप्ता अने यावत्-अपर्याप्ताथी पण आवी उत्पन्न थाय.

असंज्ञी तिर्यचनी पृथिवीकायिकमा उत्पत्ति.

३०. [प्र०] हे भगवन् ! असंज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिक, जे पृथिवीकायिकमा उत्पन्न थवाने योग्य छे, ते केटला काळनी स्थिति-वाळा पृथिवीकायिकोमां उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! ते जघन्य अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट वावीश हजार वर्षनी स्थितिवाळा पृथिवीका-यिकोमा उत्पन्न थाय.

३१. [प्र०] हे भगवन् ! ते असंज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचो एक समये केटला उत्पन्न थाय-इत्यादि जेम वेइन्द्रियना औषिक-सामान्य गमकमा जे वक्तव्यता कही छे ते वक्तव्यता अहिं कहेवी. पण विशेष ए के अहिं शरीरनी जघन्य अवगाहना अंगुलनो असंख्यातमो भाग अने उत्कृष्ट एक हजार योजन जेटली छे. तेओने पांच इन्द्रियो छे. स्थिति अने अनुवंध जघन्य अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट पूर्वकोटीनो छे. वाकी वधुं पूर्वे कह्या प्रमाणे जाणवुं. भवनी अपेक्षाए जघन्य वे भव अने उत्कृष्ट आठ भव तथा काळनी अपेक्षाए जघन्य वे अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट अठ्ठाशी हजार वर्ष अधिक चार पूर्वकोटी-एटलो काल यावत्-गतिआगति करे. नवे गमकोमा भवनी अपेक्षाए जघन्य वे भव अने उत्कृष्ट आठ भव होय छे. अने काळनी अपेक्षाए उपयोगपूर्वक कायसंवेध कहेवो. पण विशेष एके वच्चेना त्रणे गमकोमा वेइन्द्रियना वच्चेना गमको पेठे जाणवुं अने छेला त्रणे गमकोमां आना प्रथमना त्रण गमकोनी पेठे समजवुं. पण विशेष ए के स्थिति अने अनुवंध जघन्य तथा उत्कृष्ट पूर्वकोटी होय छे. वाकी वधुं पूर्वे प्रमाणे जाणवुं. यावत्-नवमा गमकमा जघन्य पूर्वकोटी अधिक वावीश हजार वर्ष अने उत्कृष्ट चार पूर्वकोटी अधिक अठ्ठाशी हजार वर्ष-एटलो काल यावत्-गतिआगति करे (९).

परिमाणादि-

३२. [प्र०] जो ते पृथिवीकायिक सज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय तो शुं संख्याता वर्पना आयुपवाळा के असं-ख्याता वर्पना आयुपवाळा सज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! ते संख्याता वर्पना आयुपवाळा तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय पण असंख्याता वर्पना आयुपवाळा तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न न थाय.

मज्ञी तिर्यचनी पृथि-वीकायिकमा उत्पत्ति.

૨૪. સો ચેવ અપ્પણા જહ્નકાલટ્ટિતીઓ જાઓ, તસ્સ વિ एस चैव वत्तघ्या तिसु वि गमएसु । नवरं इसाईं सत्त णाणत्ताईं—१ सरीरोगाहणा जहा पुढविकाइयाणं । २ णो सम्मदिट्ठी, मिच्छदिट्ठी, णो सम्मामिच्छादिट्ठी । ३ दो अन्नाणा णियमं । ४ णो मणजोगी, णो वयजोगी, कायजोगी । ५ टिती जहन्नेण अंतोमुहत्तं, उक्कोसेण वि अंतोमुहत्तं । ६ अज्जवसाणा अप-सत्था । ७ अनुबंधो जहा टिती । संवेहो तहेव आदिहेसु दोसु गमएसु, तइयगमए भवादेसो तहेव अट्ट भवग्गहणाईं । कालादेसेणं जहन्नेणं वाचीसं वाससहस्साईं अंतोमुहत्तमम्महियाईं, उक्कोसेणं अट्टासीति वाससहस्साईं चडाईं अंतोमुहत्तेहिं अम्महियाईं ६ ।

૨૫. સો ચેવ અપ્પણા ઉક્કોસકાલટ્ટિતીઓ જાઓ, एसस्स वि ओहियगमगसरिखा तिच्चि गमगा भाणियघा । नवरं तिसु वि गमएसु टिती जहन्नेणं वारस संवच्छराईं, उक्कोसेण वि वारस संवच्छराईं । एवं अनुबंधो वि । भवादेसेणं जहन्नेणं दो भवग्गहणाईं, उक्कोसेणं अट्ट भवग्गहणाईं । कालादेसेणं उवजुंजिऊण भाणियघं, जाव-णयमे गमए जहन्नेणं वाचीसं वास-सहस्साईं वारसहिं संवच्छरेहिं अम्महियाईं, उक्कोसेणं अट्टासीति वाससहस्साईं अडयालीसाए संवच्छरेहिं अम्महियाईं—एवतियं ० ९ ।

૨૬. [પ્ર૦] જહ તેઈંદિપાઈંતો ઉવવજંતિં ? [ઉ૦] एवं चैव नव गमगा भाणियघा, नवरं आदिहेसु तिसु वि गमएसु सरीरोगाहणा जहन्नेणं अंगुलस्स असंखेज्जमागं, उक्कोसेणं तिच्चि गाउयाईं । तिच्चि इंदियाईं । टिती जहन्नेणं अंतोमुहत्तं, उक्कोसेणं एगूणपन्नं राईंदियाईं । तइयगमए कालादेसेणं जहन्नेणं वाचीसं वाससहस्साईं अंतोमुहत्तमम्महियाईं, उक्कोसेणं अट्टा-सीति वाससहस्साईं छचउडं राईंदियसयमम्महियाईं—एवतियं ० । मज्झिमा तिच्चि गमगा तहेव, पच्छिमा वि तिच्चि गमगा तहेव । नवरं टिती जहन्नेणं एगूणपन्नं राईंदियाईं, उक्कोसेण वि एगूणपन्नं राईंदियाईं । संवेहो उवजुंजिऊण भाणियघो ९ ।

૨૭. [પ્ર૦] જહ ચડરિંદિપાઈંતો ઉવવજંતિં ? [ઉ૦] एवं चैव चउरिंदियाण वि नव गमगा भाणियघा । नवरं एतेसु

जपन्य० वेइन्द्रियनी
पृथिवीकायिकमा
उत्पत्ति

૨૪. જો તે વેઇન્દ્રિય જઘન્યકાલની સ્થિતિવાલો હોય અને તે પૃથિવીકાયિકમા ઉત્પન્ન થાય તો તેને પળ ત્રણે ગમકોમાં પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. પળ અહિં આ સાત વિશેષતા છે—૧ *શરીરનું પ્રમાણ પૃથિવીકાયિકોની પેટે (અંગુલના અનંત્યાતમા ભાગનું) જાણવું, ૨ સમ્યગ્દષ્ટિ અને મિશ્રદષ્ટિ નથી પણ મિધ્યાદષ્ટિ છે, ૩ તેને અવશ્ય વે અજ્ઞાન હોય છે, ૪ મનયોગ કે વચનયોગ નથી, પણ કાયયોગ છે, ૫ સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર્મુદ્ધર્તની હોય છે, ૬ અવ્યવસાયો અપ્રગત્ત હોય છે. ૭ અનુબંધ સ્થિતિની પેટે જાણવો. તથા વીજા ત્રિકના પ્રથમના વે ગમકોમાં સંવેધ પળ તે જ પ્રમાણે જાણવો. ત્રીજા ગમકમા ભવાદેશ તે જ પ્રમાણે આઠ ભવ સુવીનો જાણવો. અને કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુદ્ધર્ત અધિક વાવીશ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુદ્ધર્ત અધિક અઠ્યાશી હજાર વર્ષ—૯ટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૪-૫-૬).

વટ્ટુટ્ઠ૦ વેઇન્દ્રિયની
પૃથિવીકાયિકમા
ઉત્પત્તિ

૨૫. જો તે વેઇન્દ્રિય પોતે ઉત્કૃષ્ટકાલની સ્થિતિવાલો હોય અને પૃથિવીકાયિકમા ઉત્પન્ન થાય તેને ઔવિક ગમક સમાન ત્રણ ગમક કહેવા. પળ વિશેષ એ કે એ ત્રણ ગમોમાં સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ વાર વર્ષની હોય છે, અનુબંધ પળ એ જ પ્રમાણે છે. ભવાદેશથી જઘન્ય વે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ આઠ ભવ તથા કાલાદેશથી વિચારીને સંવેધ કહેવો. યાવત્—નવમા ગમમા જઘન્ય વાર વર્ષ અધિક વાવીશ હજાર વર્ષ, અને ઉત્કૃષ્ટ અડતાલીશ વર્ષ અધિક અઠ્યાશી હજાર વર્ષ—૯ટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૯).

તેઇન્દ્રિયની પૃથિવી-
કાયિકમા ઉત્પત્તિ

૨૬. જો તે પૃથિવીકાયિકો તેઇન્દ્રિયોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો તેને પળ એ પ્રમાણે નવ ગમકો કહેવા. પળ વિશેષ એ કે પ્રથ-મના ત્રણે ગમકમા શરીરનું પ્રમાણ જઘન્ય અંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગનું અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ગાડનું હોય છે. ત્રણ ઇન્દ્રિયો હોય છે. સ્થિતિ જઘન્ય અન્તર્મુદ્ધર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ ઓગળપચાસ રાત્રિદિવસની છે. ત્રીજા ગમકમા કાલની અપેક્ષા જઘન્ય અન્તર્મુદ્ધર્ત અધિક વાવીશ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ એકસો ટુનુ રાત્રિદિવસ અધિક અઠ્યાશી હજાર વર્ષ—૯ટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે. વચેના ત્રણ ગમકો પળ તે જ પ્રમાણે જાણવા. છેલ્લા ત્રણ ગમ પળ એ જ જાણવા. પળ વિશેષ એ કે સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ઓગળપચાસ રાત્રિદિવસની છે અને સંવેધ વિચારીને કહેવો (૯).

ચત્તરિન્દ્રિયની પૃથિ-
વી કાયિકમા
ઉત્પત્તિ

૨૭. જો તે પૃથિવીકાયિકો ચત્તરિન્દ્રિયથી આવી ઉપજે તો તેને પળ એ જ પ્રમાણે નવે ગમો કહેવા. પરન્તુ આ નોંચેની વિશેષતા

૨૪ * અહિં વેઇન્દ્રિય કનિષ્ઠ સ્થિતિવાલો હોવાથી તેનું શરીર અંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગનું જાણવું વડી તેઓની જઘન્ય સ્થિતિ હોવાથી તેમા નાના-વન સમ્યગ્દષ્ટિ ઉત્પન્ન થતો નથી, તેથી ત્યા સમ્યગ્દષ્ટિ નથી તેમ મિશ્રદષ્ટિ પણ નથી કેમકે સાસ્તાવન સમ્યગ્દષ્ટિ અજઘન્ય સ્થિતિવાલો વેઇન્દ્રિયોમા ઉત્પન્ન થાય છે

† અહિં વે અજ્ઞાન વટ્ટા છે અને પૂર્વે જ્ઞાન અને અજ્ઞાન વચે નહેલ્યા છે યોગદ્વારમા જઘન્ય સ્થિતિવાલો હોવાથી તેઓને વચન યોગ હોતો નથી, અને પૂર્વના ગમકમા વચન યોગ પણ કહેલો છે સ્થિતિ અન્તર્મુદ્ધર્તની જાણવી, અને પૂર્વના ગમમા વાર વરનની કહી છે. પૂર્વે પ્રગત્ત અને અપ્રગત્ત—એમ વચે પ્રચારના અવ્યવસાયો હોય છે, પણ અહિં અપ્રગત્ત અવ્યવસાયો હોય છે. અનુબંધ તો સ્થિતિ પ્રમાણે જાણવો.

ચેવ ઠાણેસુ નાણત્તા માણિયદ્વા । સરીરોગાહણા જહન્નેણં અંગુલસ્સ અસંખેજ્જાભાગં, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ ગાડયાઈં । ઠિતી જહન્નેણં અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણં ય હમ્માસા । एवं અણુવંધો વિ । ચત્તારિ ઇંદિયાઈં, સેસં તં ચેવ જાવ—નવમગમપ ‘કાલાદેસેણં જહન્નેણં વા—વીસં વાસસહસ્સાઈં છંહિં માસેહિં અબ્બહિયાઈં, ઉક્કોસેણં અટ્ટાસીતિં વાસસહસ્સાઈં ચઠ્ઠવીસાપ માસેહિં અબ્બહિયાઈં’—एवतियं ० ९ ।

૨૮. [પ્ર૦] જહ પંચિંદિયતિરિક્ખજોણિર્ણિતો ઉવવજ્ઞંતિ કિં સન્નિપંચિંદિયતિરિક્ખજોણિર્ણિતો ઉવવજ્ઞંતિ, અસન્નિપંચિંદિયતિરિક્ખજોણિર્ણિતો ? [૩૦] ગોયમા ! સન્નિપંચિંદિયં, અસન્નિપંચિંદિયં ।

૨૯. [પ્ર૦] જહ અસન્નિપંચિંદિયં કિં જલચરેહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ જાવ—કિં પજ્જત્તર્ણિતો ઉવવજ્ઞંતિ, અપજ્જત્તર્ણિતો ઉવવજ્ઞંતિ ? [૩૦] ગોયમા ! જાવ—પજ્જત્તર્ણિતો વિ ઉવવજ્ઞંતિ, અપજ્જત્તર્ણિતો વિ ઉવવજ્ઞંતિ ।

૩૦. [પ્ર૦] અસન્નિપંચિંદિયતિરિક્ખજોણિર્ણિતો મંતે ! જે ભવિપ્પુઢવિક્કાઈપ્પસુ ઉવવજ્ઞિત્તર્ણિતો મંતે ! કેવતિં ? [૩૦] ગોયમા ! જહન્નેણં અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણં વાવીસં વાસસહસ્સાઈં ।

૩૧. [પ્ર૦] તે મંતે ! જીવાં [૩૦] एवं जहेव वेइंदियस्स ओहियगमप लद्धी तहेव । नवरं सरीरोगाहणा जहन्नेणं अंगुलस्स असंखेज्जभागं, उक्कोसेणं जोयणसहस्सं । पंचिंदिया । ठिती अणुवंधो (य) जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं पुघकोडी । सेसं तं चैव । भवादेसेणं जहन्नेणं दो भवग्गहणाईं, उक्कोसेणं अट्ट भवग्गहणाईं । कालादेसेणं जहन्नेणं दो अंतोमुहुत्ता, उक्कोसेणं चत्तारि पुघकोडीओ अट्टासीतीए वाससहस्सेहं अब्बहियाओ—एवतियं ० । णवसु वि गमएसु कायसंवहेओ—भवादेसेणं जहन्नेणं दो भवग्गहणाईं, उक्कोसेणं अट्ट भवग्गहणाईं । कालादेसेणं उवजुंजिऊण भाणियद्वं । नवरं मल्लिम्मएसु तिसु गमएसु जहेव वेइंदियस्स, पच्छिह्णएसु तिसु गमएसु जहा एतस्स चैव पढमगमएसु । नवरं ठिती अणुवंधो (य) जहन्नेणं पुघकोडी, उक्कोसेणं वि पुघकोडी, सेसं तं चैव जाव—नवमगमएसु—‘जहन्नेणं पुघकोडी वावीसाए वाससहस्सेहं अब्बहिया, उक्कोसेणं चत्तारि पुघकोडीओ अट्टासीतीए वाससहस्सेहं अब्बहियाओ’—एवतियं कालं सेवेज्जा ९ ।

૩૨. [પ્ર૦] જહ સન્નિપંચિંદિયતિરિક્ખજોણિર્ણિતો ઉવવજ્ઞંતિ કિં સંખેજ્જવાસાડયં, અસંખેજ્જવાસાડયં ? [૩૦] ગોયમા ! સંખેજ્જવાસાડયં, ણો અસંખેજ્જવાસાડયં ।

જાણવી—‘શરીરની અવગાહના જઘન્ય અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર ગાડની હોય છે. સ્થિતિ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ છ માસની હોય છે. અનુવંધ પળ એમ જાણવો. ઇન્દ્રિયો ચાર હોય છે.’ વાકી વધું તેજ પ્રમાણે જાણવું, યાવત્—નવમા ગમકમાં કાઠાદેશી જઘન્ય છ માસ અધિક વાવીશ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચોવીશ માસ અધિક અઠ્યાશી હજાર વર્ષ—एटलो काळ सेवे—यावत्—गमनागमन करे (९).

૨૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો તે પૃથિવીકાયિક પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, તો શું સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયો-નિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય કે અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! સંજ્ઞી અને અસંજ્ઞી વચ્ચે પ્રકારના પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય.

૨૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો તે અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું જલચરોથી આવી ઉત્પન્ન થાય કે યાવત્—पर्याप्ता के अपर्याप्तायी आवी उत्पन्न थाय ? [૩૦] હે ગૌતમ ! પર્યાપ્તા અને યાવત્—अपर्याप्तायी पण आवी उत्पन्न थाय.

૩૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક, જે પૃથિવીકાયિકમા ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે કેટલા કાઠની સ્થિતિ-વાળા પૃથિવીકાયિકોમા ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ વાવીશ હજાર વર્ષની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકાયિકોમા ઉત્પન્ન થાય.

૩૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય—इत्यादि जेम वेइन्द्रियना औघिक—सामान्य गमकमा जे वक्तव्यता कही छे ते वक्तव्यता अहिं कहेवी. पण विशेष ए के अहिं शरीरनी जघन्य अवगाहना अंगुलनो असंख्यातमो भाग अने उत्कृष्ट एक हजार योजन जेटली छे. तेओने पाच इन्द्रियो छे. स्थिति अने अनुबंध जघन्य अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट पूर्वकोटीनो छे. वाकी वधुं पूर्वे कक्षा प्रमाणे जाणवुं. भवनी अपेक्षाए जघन्य वे भव अने उत्कृष्ट आठ भव तथा काळनी अपेक्षाए जघन्य वे अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट अठ्याशी हजार वर्ष अधिक चार पूर्वकोटी—एटलो काळ यावत्—गतिआगति करे. नवे गमकोमा भवनी अपेक्षाए जघन्य वे भव अने उत्कृष्ट आठ भव होय छे. अने काळनी अपेक्षाए उपयोगपूर्वक कायसवेध कहेवो पण विशेष एके वच्चेना त्रणे गमकोमा वेइन्द्रियना वच्चेना गमको पेठे जाणवुं. अने छेह्छा त्रणे गमकोमा आना प्रथमना त्रण गमकोनी पेठे समजवुं. पण विशेष ए के स्थिति अने अनुबंध जघन्य तथा उत्कृष्ट पूर्वकोटी होय छे. वाकी वधुं पूर्वं प्रमाणे जाणवुं. यावत्—नवमा गमकमा जघन्य पूर्वकोटी अधिक वावीश हजार वर्ष अने उत्कृष्ट चार पूर्वकोटी अधिक अठ्याशी हजार वर्ष—एटलो काळ यावत्—गतिआगति करे (९).

૩૨. [પ્ર૦] જો તે પૃથિવીકાયિક સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સંખ્યાતા વર્ણના આયુપવાળા કે અસંખ્યાતા વર્ણના આયુપવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે સંખ્યાતા વર્ણના આયુપવાળા તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય પણ અસંખ્યાતા વર્ણના આયુપવાળા તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન ન થાય.

૩૩. [પ્ર૦] જહ સંલેજવાસાડય૦ કિં જલયરોહિતો ? [ઉ૦] સેસં જહા અસન્નીળં, જાવ—

૩૪. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા યગસમણં કેવતિયા ઉવવજંતિ ? [ઉ૦] एवं जहा रयणपभाए उववजमाणस्स सन्निस्स तहेव इह वि । नवरं ओगाहणा जहनेणं अंगुलस्स असंयोजजिभागं, उक्कोसेणं जोयणसहस्सं; सेसं तहेव जाव—काला-
देसेणं जहनेणं दो अंतोमुहुत्ता, उक्कोसेणं चत्तारि पुद्दकोडीओ अट्टासीतीए वाससहस्सेहिं अम्महिंयाओ—एवतियं० । एवं संवेहो णवसु वि गमएसु जहा अस्सीणीं तहेव निरवसेसं । लद्धी से आदिहएसु तिसु वि गमएसु एस चेव मज्झिहएसु तिसु वि गमएसु एस चेव । नवरं इमाइं नव णाणत्ताइं—१ ओगाहणा जहनेणं अंगुलस्स असंयोजजिभागं, उक्कोसेणं अंगु-
लस्स असंलેજતિમાગं । तिन्नि लेस्साओ । मिच्छादिट्ठी । दो अघाणा । कायजोगी । तिन्नि समुग्घाया । ठिती जहनेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं अंतोमुहुत्तं । अप्पसत्था अज्जवसाणा । अणुवंधो जहां ठिती, सेसं तं चेव । पच्छिहएसु तिसु वि गमएसु जहेव पढमगमए । णवरं ठिती अणुवंधो जहनेणं पुद्दकोडी, उक्कोसेण वि पुद्दकोडी, सेसं तं चेव ९ ।

૩૫. [પ્ર૦] જહ મણુસ્સેહિતો ઉવવજંતિ કિં સન્નિમણુસ્સેહિતો ઉવવજંતિ, અસન્નિમણુસ્સેહિતો ? [ઉ૦] ગોયમા ! સન્નિમણુસ્સેહિતો, અસન્નિમણુસ્સેહિતો વિ ઉવવજંતિ ।

૩૬. [પ્ર૦] અસન્નિમણુસ્સે ણં મંતે ! જે મવિણ પુદ્ધિકાહસુ સે ણં મંતે ! કેવતિકાલ૦ ? [ઉ૦] एवं जहा असन्नि-
पंचिदियतिरिक्खजोणियस्स जहन्नकालट्ठितीयस्स तिन्नि गमगा तहा एयस्स वि ओहिंया तिन्नि गमगा भाणियद्धा तहेव निरवसेसं, सेसा छ न भण्णंति १ ।

૩૭. [પ્ર૦] જહ સન્નિમણુસ્સેહિતો ઉવવજંતિ કિં સંલેજવાસાડય૦, અસંલેજવાસાડય૦ ? [ઉ૦] ગોયમા ! સંલેજ-
વાસાડય૦, ણો અસંલેજવાસાડય૦ ।

૩૮. [પ્ર૦] જહ સંલેજવાસાડય૦ કિં પજ્જત૦, અપજ્જત૦ ? [ઉ૦] ગોયમા ! પજ્જતસંલેજ૦, અપજ્જતસંલેજવાસા-
ડય૦ જાવ—ઉવવજંતિ ।

૩૯. [પ્ર૦] જો સંલ્યાતા વર્પના આયુપવાલ્લા સં૦ પં૦ નિર્યચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું જલચરોથી આવી ઉત્પન્ન થાય—ઇલાદિ વાકીની વધી વક્ક્યતા અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચની પેટે જાણવી. યાવત્—

૪૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે (પૃથિવીકાયિકમા ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય સંલ્યાતા વર્પના આયુપવાલ્લા સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચો) એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ રત્નપ્રમામા ઉપજવાને યોગ્ય સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચની વક્ક્યતા કહી છે તેમ અહિં પણ કહેવી. પણ વિશેષ એ કે શરીરની અવગાહના જવન્ય અંગુલનો અસંલ્યાતમો ભાગ અને ઉત્ક્રુષ્ટ એક હજાર યોજન હોય છે. વાકી વધું તે પ્રમાણે જાણવું. યાવત્—કાલ્લીને અપેક્ષાએ જવન્ય વે અન્તર્મૂર્ત અને ઉત્ક્રુષ્ટ ચાર પૂર્વકોટી અધિક અઢ્યાશી હજાર વર્ષ—પટલો કાલ યાવત્—ગતિઆગતિ કરે. એ પ્રમાણે નવે ગમકોમાં વધો સંવેધ અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચની પેટે કહેવો. પ્રયમના ત્રણે અને વધેના ત્રણે ગમકોમાં પણ એ જ લવ્ધિ—વક્ક્યતા કહેવી. પણ વધેના ત્રણે ગમકોમાં આ નવ વિશેષતાઓ છે—૧ ‘શરીરની અવગાહના જવન્ય અને ઉત્ક્રુષ્ટ અંગુલનો અસંલ્યાતમો ભાગ હોય છે, ૨ તેઓને ત્રણ લેશ્યાઓ હોય છે, ૩ તેઓ મિથ્યાદ્રષ્ટિ હોય છે, ૪ તેને વે અજ્ઞાન છે, ૫ તેઓ કાયયોગવાલ્લા છે, ૬ તેઓને ત્રણ સમુદ્વાતો હોય છે, ૭ સ્થિતિ જવન્ય અને ઉત્ક્રુષ્ટ અન્તર્મૂર્ત હોય છે, ૮ અવ્યવસાયો અપ્રગસ્ટ છે અને ૯ અનુવંધ સ્થિતિની પ્રમાણે જાણવો.’ વાકી વધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે કહેવું. તથા છેલ્લા ત્રણે આલપકમા પ્રયમ ગમકની પેટે વક્ક્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે સ્થિતિ અને અનુવંધ જવન્ય અને ઉત્ક્રુષ્ટ પૂર્વકોટીનો હોય છે. વાકી વધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું (૯).

૪૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો તે પૃથિવીકાયિકો મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય કે અસંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સંજી અને અસંજી વન્ને પ્રકારના મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય.

૪૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અસંજી મનુષ્ય, જે પૃથિવીકાયિકોમા ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાલ્લીની સ્થિતિવાલ્લા પૃથિવીકા-
યિકમાં ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] જેમ જવન્યકાલ્લીની સ્થિતિવાલ્લા અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિક સંવન્ધે ત્રણ ગમો કહ્યા છે તેમ આ સંવંધે પણ સામાન્ય ત્રણ ગમકો સમ્પૂર્ણ કહેવા અને વાકીના છ ગમકો ન કહેવા.

૪૩. [પ્ર૦] જો તેઓ સંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સંલ્યાતા વર્પના આયુપવાલ્લા કે અસંલ્યાતા વર્પના આયુપવાલ્લા સંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ સંલ્યાતા વર્પના આયુપવાલ્લા સંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, પણ અસંલ્યાતા વર્પના આયુપવાલ્લા સંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન ન થાય.

૪૪. [પ્ર૦] જો તેઓ સંલ્યાતા વર્પના આયુપવાલ્લા મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું પર્યાતા કે અપર્યાતા મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પર્યાતા અને અપર્યાતા વન્ને પ્રકારના સંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે.

३९. [प्र०] सन्निमणुस्ते णं भंते ! जे भविण पुढविकाइएसु उववज्जित्तए से णं भंते ! केवतिकाल० ? [उ०] गोयमा ! जह्मेणं अंतोमुहुत्तं०, उक्कोसेणं वावीसंवाससहस्सट्ठितीएसु ।

४०. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा० ? [उ०] एवं जहेव रयणप्पभाए उववज्जमाणस्स तहेव तिसु वि गमएसु लद्धी । नवरं ओगाहणा जह्मेणं अंगुलस्स असंखेज्जइभागं, उक्कोस्सेणं पंचधणुसयाइं । टिती जह्मेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं पुष-कोडी । एवं अणुवंधो । संवेहो नवसु गमएसु जहेव सन्निपंचिदियस्स । मज्झिहएसु तिसु गमएसु लद्धी जहेव सन्निपंचि-दियस्स, सेसं तं चेव निरवसेसं, पच्छिह्हा तिन्नि गमगा जहा एयस्स चेव ओहिया गमगा । नवरं ओगाहणा जह्मेणं पंच धणुसयाइं, उक्कोसेणं पंच धणुसयाइं । टिती अणुवंधो जह्मेणं पुषकोडी, उक्कोसेणं वि पुषकोडी, सेसं तहेव ।*

४१. [प्र०] जइ देवेहिंतो उववज्जंति किं भवणवासिदेवेहिंतो उववज्जंति, वाणमंतरं०, जोइसियदेवेहिंतो०, वेमाणि-यदेवेहिंतो उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! भवणवासिदेवेहिंतो वि उववज्जंति, जाव-वेमाणियदेवेहिंतो वि उववज्जंति ।

४२. [प्र०] जइ भवणवासिदेवेहिंतो उववज्जंति किं असुरकुमारभवणवासिदेवेहिंतो उववज्जंति, जाव-यणियकुमार-भवणवासिदेवेहिंतो० ? [उ०] गोयमा ! असुरकुमारभवणवासिदेवेहिंतो उववज्जंति, जाव-यणियकुमारभवणवासिदेवेहिंतो उववज्जंति ।

४३. [प्र०] असुरकुमारेणं भंते ! जे भविण पुढविकाइएसु उववज्जित्तए से णं भंते ! केवति० ? [उ०] गोयमा ! जह्मेणं अंतोमुहुत्तं०, उक्कोसेणं वावीसंवाससहस्सट्ठिती० ।

४४. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा० पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जह्मेणं एक्को वा दो वा तिन्नि वा, उक्कोसेणं संखेज्जा वा असंखेज्जा वा उववज्जंति ।

४५. [प्र०] तेसि णं भंते ! जीवाणं सरीरगा किंसंघयणी पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! छण्हं संघयणाणं असंघयणी, जाव-परिणमंति ।

३९. [प्र०] हे भगवन् ! संख्याता वर्षना आयुपवाळा पर्याप्त संज्ञी मनुष्य, जे पृथिवीकायिकोमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला काळनी स्थितिवाळा पृथिवीकायिकोमां उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य अन्तर्मुहूर्तनी अने उत्कृष्ट वावीश हजार वर्षनी स्थितिवाळा पृथिवीकायिकोमां उत्पन्न थाय.

४०. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो एक समये केटला उत्पन्न थाय ? [उ०] रत्तप्रभामां उत्पन्न थवाने योग्य मनुष्यनी जे वक्तव्यता कही छे ते अहिं त्रणे आलापकमां कहेवी. पण विशेष ए के शरीरनी अवगाहना जघन्य अंगुलनो असंख्यातमो भाग अने उत्कृष्ट पांचसो धनुष होय छे. स्थिति जघन्य अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट पूर्वकोटीनी छे. ए प्रमाणे अनुबंध पण जाणवो. संवेध जेम सज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यंचनो कळो छे तेम नवे गमोमा कहेवो. वचेना त्रण गमोमा संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यंचनी वक्तव्यता कहेवी. बाकी वधुं पूर्वे कला प्रमाणे जाणवुं. तथा छेह्हा त्रण गमको आ औधिक-सामान्य गमनी पेटे कहेवा. विशेष ए के शरीरनी अवगाहना जघन्य अने उत्कृष्ट पांचसो धनुषनी होय छे. स्थिति अने अनुबंध जघन्य अने उत्कृष्ट पूर्वकोटीनो होय छे. बाकी वधुं ते प्रमाणे जाणवुं.

४१. [प्र०] जो ते पृथिवीकायिको देवोयी आवी उत्पन्न थाय तो शुं भवनपति देवोयी, वानव्यन्तर देवोयी, ज्योतिषिक देवोयी के वैमानिक देवोयी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! भवनवासी देवोयी यावत्-वैमानिकोयी पण आवीने उत्पन्न थाय.

४२. [प्र०] जो ते भवनपति देवोयी आवी उत्पन्न थाय तो शुं असुरकुमारोयी आवी उत्पन्न थाय के यावत्-स्तानितकुमारोयी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! ते असुरकुमार भवनवासी देवोयी यावत्-स्तानितकुमार भवनवासी देवोयी पण आवी उत्पन्न थाय.

४३. [प्र०] हे भगवन् ! असुरकुमार जे पृथिवीकायिकमा उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला काळनी स्थितिवाळा पृथिवीकायिकमां उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! ते जघन्य अन्तर्मुहूर्तनी अने उत्कृष्ट वावीश हजार वर्षनी स्थितिवाळा पृथिवीकायिकोमां उत्पन्न थाय.

४४. [प्र०] हे भगवन् ! ते असुरकुमारो एक समये केटला उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेओ जघन्य एक, वे के त्रण अने उत्कृष्ट संख्याता के असंख्याता उत्पन्न थाय.

४५. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवोना शरीरो केटला संघयणवाळां होय छे. ? [उ०] हे गौतम ! तेओना शरीरो छ प्रक्रान्ता संघयण रहित होय छे [किमके तेने अस्थि, शिरा, क्वायु-इत्यादि नथी. परन्तु जे पुद्गलो इष्ट, कान्त अने मनोन छे ते शरीरमांनरूपे] यावत्-परिणमे छे.

परिणामादि.

देवोनी इति ५.
दितोमां उत्पत्ति

भवनपति देवोयी
पृथिवीकायिकमां
उत्पत्ति.

असुरकुमारोयी
पृथिवीकायिकमां
उत्पत्ति.

परिणाम.

प्रक्रान्ता.

* 'नवरं परिहएसु गमएसु संखेज्जा उववज्जंति, नो धसंखेज्जा उववज्जंति'-इति पाठो य-पुत्रे एव दृश्यते, एव य-न-उ-पुत्रेणु नास्ति, नय संभाव्यते ।

૪૬. [પ્ર૦] તેસિ નં મંતે ! જીવાણં કેમહાલિયા સરીરોગાહના ? [ઉ૦] ગોયમા ! ડુવિદ્યા પન્નત્તા, તં જહ્મા-ભવધાર-
ણિજ્ઞા ય ઉત્તરવેડઢિયા ય । તત્થ નં જા સા મવધારણિજ્ઞા સા જહ્મેણં અંગુલસ્સ અસંખેજ્ઞમાગં, ઉક્કોસેણં સત્ત રયણીયો ।
તત્થ નં જા સા ઉત્તરવેડઢિયા સા જહ્મેણં અંગુલસ્સ સંખેજ્ઞમાગં, ઉક્કોસેણં જોયણસયસહસ્સં ।

૪૭. [પ્ર૦] તેસિ નં મંતે ! જીવાણં સરીરગા ફિંસંઠિયા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ડુવિદ્યા પન્નત્તા, તં જહ્મા-ભવધારણિજ્ઞા
ય ઉત્તરવેડઢિયા ય । તત્થ નં જે તે ભવધારણિજ્ઞા તે સમચરંસસંઠિયા પન્નત્તા । તત્થ નં જે સે ઉત્તરવેડઢિયા તે ણાણાસં-
ઠાણસંઠિયા પન્નત્તા । લેસ્સાઓ ચત્તારિ । દિટ્ઠી તિવિદ્યા વિ । તિવિ ણાણા નિયમં, તિવિ અન્નાણા મયણાપ । જોગો તિવિદ્ધો
વિ । ઉચ્ચોગો ડુવિદ્ધો વિ । ચત્તારિ સન્નાઓ । ચત્તારિ કસાયા । પંચ ઇંદિયા । પંચ સમુન્ધાયા । વેયણા ડુવિદ્યા વિ ।
ઈત્થિવેદગા વિ પુરિસવેયગા વિ, ણો નપુંસગવેયગા । ઠિત્તી જહ્મેણં દસવાસસહસ્સાઈ, ઉક્કોસેણં સાતિરેગં સાગરોવમં । અજ્ઞ-
વસાણા અસંખેજ્ઞા પસત્યા વિ અપ્પસત્યા વિ । અણુવંધો જહ્મા ઠિત્તી । મવાદેસેણં દો મવગ્ગહણાઈ, કાલાદેસેણં જહ્મેણં દસ-
વાસસહસ્સાઈ અંતોમુહુત્તમ્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણં સાતિરેગં સાગરોવમં વાધીસાપ વાસસહસ્સેઈ અમ્મહિયં-પવતિયં ૦ । एवं
णव वि गमा णेयद्वा । नवरं मल्लिहपसु पच्छिहपसु तिसु गमएसु असुरकुमाराणं तिइविससो जाणियद्वो, सेसा ओहिया
चेव लद्धी कायसंवेहं च जाणेज्जा । सद्यत्थ दो भवग्गहणाई, जाव-णवमगमए कालादेसेणं जहमेणं सातिरेगं सागरोवमं
वावीसाप वाससहस्सेई अम्महियं । उक्कोसेण वि सातिरेगं सागरोवमं वावीसाप वाससहस्सेई-अम्महियं-पवतियं. ९ ।

૪૮. [પ્ર૦] ણાગકુમારે નં મંતે ! જે મવિપ્પ પુઢવિક્કાણ્ણસુ ૦ ? [ઉ૦] એસ ચેવ વત્તદ્વયા જાવ-‘મવાદેસો’ત્તિ ! નવરં
ઠિત્તી જહ્મેણં દસવાસસહસ્સાઈ, ઉક્કોસેણં દેસૂણાઈ દો પલિઓવમાઈ । एवं अणुवंधो वि । कालादेसेणं जहमेणं दसवाससह-
स्साई अंतोमुहुत्तमम्महियाई, उक्कोसेणं देसूणाई दो पलिओवमाई वावीसाप वाससहस्सेई अम्महियाई । एवं णव वि गमगा
असुरकुमारगमगरिसा, नवरं ठित्ति कालादेसं च जाणेज्जा, एवं जाव-थणियकुमाराणं ।

શરીરની ડચાઈ

૪૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જીવોના શરીરોની કેટલી મોટી અવગાહના કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને મવધારણીય અને
ઉત્તરવૈક્રિય એમ બે જાતની અવગાહના હોય છે. તેમાં જે મવધારણીય અવગાહના છે તે જવન્ય અંગુલનો અસલ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ
સાત હાયની છે, અને જે ઉત્તરવૈક્રિય અવગાહના છે તે જવન્ય અંગુલનો સલ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ એક ટાણ યોજન હોય છે.

સસ્યાન.

૪૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જીવોના શરીરો કેટલા સંસ્યાનવાળા કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓના શરીરો મવધારણીય અને
ઉત્તરવૈક્રિય એમ બે જાતના કહ્યા છે. તેમાં જે મવધારણીય શરીર છે તેને સમચતુરસ્ત્ર સસ્યાન હોય છે, અને જે ઉત્તરવૈક્રિય છે તેને અનેક
પ્રકારનું સંસ્યાન હોય છે. લેસ્યાઓ ચાર છે. દૃષ્ટિ ત્રણે પ્રકારની હોય છે. તેઓને ત્રણ જ્ઞાન અવશ્ય હોય છે અને અજ્ઞાન ત્રણ મજનાપ
હોય છે. તેઓને ત્રણ યોગ, વન્ને ઉપયોગ, ચાર સજ્ઞાઓ, ચાર કપાયો, પાંચ ઇન્દ્રિયો અને પાંચ સમુદ્ધાત હોય છે. વેદના વન્ને પ્રકારની હોય
છે. સ્ત્રીવેદ અને પુરુષવેદ હોય છે પણ નપુંસકવેદ નથી હોતો. સ્થિતિ જવન્ય દસ હજાર વર્ષની અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક અધિક સાગરોપમ
હોય છે. અવ્યવસાયો પ્રશસ્ત અને અપ્રશસ્ત એમ વન્ને પ્રકારના હોય છે. અનુવંધ સ્થિતિની પેઠે જાણવો. (સવેધ-) મવની અપેક્ષા વે મવ
અને કાલ્હની અપેક્ષા જવન્ય અન્તર્મુદ્ધૂર્ત અધિક દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ વાધીશ હજાર વર્ષ અધિક સાધિક સાગરોપમ-પટલો કાઢ
યાવત્-ગતિ આગતિ કરે. એ પ્રમાણે નવે ગમો જાણવા. પણ વિશેષ એ કે મથ્યના ત્રણ અને છેલ્લા ત્રણ ગમોમા અસુરકુમારોની સ્થિતિસંવન્ધે
વિશેષતા હોય છે, વાકી વધી ઔધિક વત્તચ્યતા અને કાયસવેધ જાણવો. સવેધમા વધે ઠેકાણે વે મવ જાણવા. એ પ્રમાણે યાવત્-
નવમા ગમમાં કાલાદેશથી જવન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ સાધિક સાગરોપમ સહિત વાધીશ હજાર વર્ષ-પટલો કાઢ યાવત્-ગતિઆગતિ કરે (૯).

નાગકુમારની પૃથિ-
વીકાયિકમા
ઉત્પત્તિ.

૪૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જે નાગકુમાર દેવ પૃથિવીકાયિકમા ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાલ્હની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકાયિ-
કમા ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] અહિં પૂર્વોક્તિ વધી અસુરકુમારની વત્તચ્યતા યાવત્-મવાદેશ સુધી કહેવી. પણ વિશેષ એ કે સ્થિતિ જવન્ય દસ
હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક ન્યૂન વે પલ્યોપમની હોય છે. એ પ્રમાણે અનુવંધ પણ જાણવો. કાલ્હની અપેક્ષા જવન્ય અન્તર્મુદ્ધૂર્ત અધિક
દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક ન્યૂન વે પલ્યોપમ સહિત વાધીશ હજાર વર્ષ-પટલો કાઢ યાવત્-ગમનાગમન કરે. એ પ્રમાણે નવે
આલપકો અસુરકુમારના આલપકની પેઠે જાણવા. પણ વિશેષ એ કે અહિં સ્થિતિ અને કાલાદેશ (મિન) જાણવો. એ પ્રમાણે યાવત્-
સ્થિતિનાગમો સુધી જાણવું.

૪૭ * જેઓ સમ્યગ્દષ્ટિ છે તેઓને ત્રણ જ્ઞાન અવશ્ય હોય છે અને મિથ્યાદષ્ટિને ત્રણ અજ્ઞાન હોય છે પણ જેઓ અસત્તીથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે
તેઓને અપર્યાપ્તાનસ્યાના વિમંગ હોયું નથી, વાકીના જીવોને વિમંગ હોય છે તેથી મિથ્યાદષ્ટિને ત્રણ અજ્ઞાન મજનાપ હોય છે—એમ કહ્યું છે.

૪૯. [પ્ર૦] જહ વાળમંતરેહિંતો ઉવવજંતિ કિં પિસાયવાળમંતર૦ જાવ-ગંધદ્વવાળમંતર૦ ? [ઉ૦] ગોયમા ! પિસાય-વાળમંતર૦, જાવ-ગંધદ્વવાળમંતર૦ ।

૫૦. [પ્ર૦] વાળમંતરદેવે નં મંતે ! જે ભવિષ્ય પુઢવિક્કાઇપ્પસુ૦ ? [ઉ૦] પ્તેસિં પિ અસુરકુમારગમગસરિસા નવ ગમગા માણિયદ્વા । નવરં ઠિતિં કાલાદેસં ચ જાળેજ્ઞા । ઠિતી જહજ્ઞેણં દસવાસસહસ્સાઈ, ઉક્કોસેણં પલિઓવમં, સેસં તહેવ ।

૫૧. [પ્ર૦] જહ જોહસિયદેવેહિંતો ઉવવજંતિ કિં ચંદવિમાણજોતિસિયદેવેહિંતો ઉવવજંતિ, જાવ-તારાવિમાણજોહસિય૦ ? [ઉ૦] ગોયમા ! ચંદવિમાણ૦, જાવ-તારાવિમાણ૦ ।

૫૨. [પ્ર૦] જોહસિયદેવે નં મંતે ! જે ભવિષ્ય પુઢવિક્કાઇપ્પસુ૦ ? [ઉ૦] લહ્હી જહા અસુરકુમારાણં । નવરં પ્ગા તેડ-લેસ્સા પત્તતા । તિન્નિ ણાણા, તિન્નિ અન્નાણા ણિયમં । ઠિતી જહજ્ઞેણં અટ્ટમાગપલિઓવમં, ઉક્કોસેણ પલિઓવમં વાસસયસહ-સ્સઅન્મહિયં । एवं અણુવંધો વિ । કાલાદેસેણં જહજ્ઞેણં અટ્ટમાગપલિઓવમં અંતોમુહુત્તમઅન્મહિયં, ઉક્કોસેણં પલિઓવમં વાસ-સયસહસ્સેણં વાવીસાપ વાસસહસ્સેહિં અન્મહિયં, પ્વતિયં । एवं સેસા વિ અટ્ટ ગમગા માણિયદ્વા । નવરં ઠિતિં કાલાદે-સં ચ જાળેજ્ઞા ।

૫૩. [પ્ર૦] જહ વેમાણિયદેવેહિંતો ઉવવજંતિ કિં કપ્પોવગવેમાણિય૦, કપ્પાતીયવેમાણિય૦ ? [ઉ૦] ગોયમા ! કપ્પો-વગવેમાણિય૦, ણો કપ્પાતીયવેમાણિય૦ ।

૫૪. [પ્ર૦] જહ કપ્પોવગવેમાણિય૦ કિં સોહમ્મકપ્પોવગવેમાણિય૦, જાવ-અચ્ચુકપ્પોવગવેમા૦ ? [ઉ૦] ગોયમા ! સોહમ્મકપ્પોવગવેમાણિય૦, ઈસાણકપ્પોવગવેમાણિય૦, ણો સણંકુમાર૦, જાવ-ણો અચ્ચુકપ્પોવગવેમાણિય૦ ।

૫૫. [પ્ર૦] સોહમ્મદેવે નં મંતે ! જે ભવિષ્ય પુઢવિક્કાઇપ્પસુ ઉવવજિત્તપ્, સે નં મંતે ! કેવતિય૦ ? [ઉ૦] एवं જહા જોહસિયસ્સ ગમગો । નવરં ઠિતી અણુવંધો ચ જહજ્ઞેણં પલિઓવમં, ઉક્કોસેણં દો સાગરોવમાઈ । કાલાદેસેણં જહજ્ઞેણં પલિ-

૪૯. [પ્ર૦] જો તેઓ વાનવ્યન્તરોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું પિશાચ વાનવ્યન્તરોથી, કે યાવત્-ગાંધર્વવ્યાનવ્યન્તરોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ પિશાચ વ્યાનવ્યન્તરોથી યાવત્-ગાંધર્વવ્યાનવ્યન્તરોથી આવી ઉત્પન્ન થાય.

વાનવ્યન્તરોની
વીકાયાિકમાં
ઉત્પત્તિ.

૫૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વાનવ્યન્તરદેવ જે પૃથિવીકાયિકોમા ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાલની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકા-યિકોમા આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] અહિં પણ અસુરકુમારોની પેઠે નવે ગમકો કહેવા. પણ વિશેષ એ કે અહિં સ્થિતિ તથા કાલદેશ (મિત્ર) જાણવો. સ્થિતિ જઘન્ય દસ હજાર વર્ષની અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્લોપમની હોય છે. વાકી વધું તેજ પ્રમાણે જાણવું.

૫૧. [પ્ર૦] જો તેઓ જ્યોતિષ્ક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું ચન્દ્ર વિમાન જ્યોતિષ્ક દેવોથી કે યાવત્-તારાવિમાન જ્યોતિષ્ક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ ચન્દ્રવિમાન જ્યોતિષ્ક દેવોથી, અને યાવત્-તારાવિમાન જ્યોતિષ્ક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય.

જ્યોતિષ્ક દેવોની
પૃથિવીકાયાિકમાં
ઉત્પત્તિ.

૫૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે જ્યોતિષ્કદેવ પૃથિવીકાયિકોમા ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે કેટલા કાલની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકા-યિકોમા ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] અહિં અસુરકુમારોની લબ્ધિ-વક્તવ્યતાની પેઠે સઘળી વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે તેઓને એક તેજો-લેક્ષ્યા હોય છે. ત્રણ જ્ઞાન અથવા ત્રણ અજ્ઞાન અવસ્થા હોય છે. સ્થિતિ જઘન્ય પલ્લોપમનો આઠમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ એક લાખ વર્ષ અધિક એક પલ્લોપમ હોય છે. એ પ્રમાણે અનુબંધ પણ જાણવો. (સવેધ-) કાલની અપેક્ષા એ જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક પલ્લોપમનો આઠમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ એક લાખ વાવીશ હજાર વર્ષ અધિક એક પલ્લોપમ-પટલો કાલ યાવત્-ગમનાગમન કરે. એ પ્રમાણે વાકીના આઠ ગમો પણ જાણવા. પણ વિશેષ એ કે અહિં સ્થિતિ અને કાલદેશ (પૂર્વ કરતાં મિત્ર) જાણવો.

૫૩. [પ્ર૦] જો તેઓ (પૃથિવીકાયિકો) વૈમાનિક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, તો શું કલ્પોપપન્નક વૈમાનિક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, કે કલ્પાતીત વૈમાનિક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ કલ્પોપપન્નક વૈમાનિક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, પણ કલ્પાતીત વૈમાનિક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન ન થાય.

વૈમાનિક દેવોની
પૃથિવીકાયાિકમાં
ઉત્પત્તિ.

૫૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો તેઓ કલ્પોપપન્ન વૈમાનિક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સૌધર્મકલ્પોપપન્ન વૈમાનિક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય કે યાવત્-અચ્યુત કલ્પોપપન્ન વૈમાનિક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સૌધર્મ અને ઈશાન કલ્પોપપન્ન દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, પણ સનત્કુમાર, યાવત્-અચ્યુતકલ્પોપપન્ન વૈમાનિક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન ન થાય.

૫૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે સૌધર્મકલ્પોપપન્ન વૈમાનિક દેવ પૃથિવીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે કેટલા કાલની સ્થિતિવાળા પૃથિવીકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] અહિં જ્યોતિષિકના ગમકની પેઠે કહેવું. પણ વિશેષ એ કે સ્થિતિ અને અનુબંધ જઘન્ય પલ્લોપમ

ઓવમં અંતોમુત્તમન્મહિયં, ઉક્તોસેનં દો સાગરોવમાદં વાધીસાળ વાસસદસ્તેદિ અન્મહિયાદં—પ્વતિયં ફાલં૦ । एवं सेसा वि अद्गु गमगा भाणियघा । नवरं ठितिं फालादेसं च जाणेज्जा ।

૫૬. [પ્ર૦] હંસાણદેવે નં મંતે ! જે ભવિષ્ય૦ ? [ઉ૦] પવં દંસાણદેવેણ વિ નય ગમગા ભાણિયઘા । નવરં ટિતી અણુવંધો જહ્નુષેનં સાતિરેનં પલિઓવમં, ઉક્તોસેનં સાતિરેગાદં દો સાગરોવમાદં; સેસં તં ચેવ । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે !’ ત્તિ જાપ—વિહરતિ ।

ચઊવીસતિમે સણ દુવાલસમો ઉદેસો સમત્તો ।

અને ઉત્કૃષ્ટ વે સાગરોપન હોય છે. (સંવેધ—) કાલની અપેક્ષા જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક પત્ત્યોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ વાધીય દુઝાર વર્ષ અધિક વે સાગરોપમ—પટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે. એ પ્રમાણે વાક્તીના આટે ગમો જાણાય. પરન્તુ વિશેષ એ કે અહીં સ્થિતિ અને કાળાદેશ (પૂર્વ કરતા મિત્ર) જાણવો.

૫૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે દંસાણદેવ, પૃથિવીકાવિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે—શ્વ્યાદિ સંવંધે પણ નવે ગમો કરેયા. પણ વિશેષ એ કે સ્થિતિ, અનુવંધ જઘન્ય સાધિક પત્ત્યોપમ, અને ઉત્કૃષ્ટ સાધિક વે સાગરોપમ. અને વાકી વધું તેજ પ્રમાણે જાણવું. હિ ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’—એમ કહી યાવત્—વિહરે છે.

ચોવીશમા શતકમાં વારમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

તેરસમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] આડકાદયા નં મંતે ! કઓહિંતો ઉચવજ્ઞંતિ [ઉ૦] પવં જહેવ પુઢવિકાદયઉદ્દેસણ, જાવ—[પ્ર૦] પુઢવિકારણ નં મંતે ! જે ભવિષ્ય આડકાદપસુ ઉચવજ્ઞંતિણ સે નં મંતે ! કેવતિ૦ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્નુષેનં અંતોમુત્તમ૦, ઉક્તોસેનં સત્તવાસસદસ્તદ્વિદ્રપસુ ઉચવજ્ઞેજ્જા—પવં પુઢવિકાદયઉદ્દેસગસરિસો ભાણિયઘો । નવરં ટિતી(તિ) સંવેદં ચ જાણેજ્જા, સેસં તહેવ । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે !’ ત્તિ ।

ચઊવીસતિમે સણ તેરસમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

તેરમો ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અપ્કાયિકો વ્યાધી આવીને ઉત્પન્ન થાય—શ્વ્યાદિ જેમ પૃથિવીકાવિકના ઉદ્દેશકમા કારું છે તેમ જાણવું. યાવત્—[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે પૃથિવીકાવિકો અપ્કાયિકોમા ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાલની સ્થિતિવાલ્યા અપ્કાયિકમાં ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ સાત હજાર વર્ષની સ્થિતિવાલ્યા અપ્કાયિકમા ઉત્પન્ન થાય. એ પ્રમાણે પૃથિવીકાવિકના ઉદ્દેશકની પેઠે આ ઉદ્દેશક કહેવો. પરન્તુ વિશેષ એ કે અહીં સ્થિતિ અને સંવેધ જુદો જાણવો. વાકી વધું પૂર્વપ્રમાણે કહેવું. ‘હિ ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

ચોવીશમા શતકમાં તેરમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

ચોદસમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] તેડકાદયા નં મંતે ! કઓહિંતો ઉચવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] પવં જહેવ પુઢવિકાદયઉદ્દેસગસરિસો ઉદ્દેસો ભાણિયઘો । નવરં ટિતિ સંવેદં ચ જાણેજ્જા, દેવોહિંતો ન ઉચવજ્ઞંતિ, સેસં તં ચેવ । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે !’ ત્તિ જાવ—વિહરતિ ।

ચઊવીસતિમે સણ ચોદસમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

ચઊદમો ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તેજસ્કાયિકો વ્યાધી આવીને ઉત્પન્ન થાય—શ્વ્યાદિ પૃથિવીકાવિક ઉદ્દેશકની પેઠે આ ઉદ્દેશક પણ કહેવો. પણ વિશેષ એ કે અહીં સ્થિતિ અને સંવેધ (મિત્ર) જાણવો—તયા તેજસ્કાયિકો દેવોધી આવી ઉત્પન્ન થતા નથી. વાકી વધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. ‘હિ ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’ એમ કહી યાવત્—વિહરે છે.

ચોવીશમા શતકમાં ચઊદમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

પન્નરસમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] વાઝકાઢયા ણં મંતે ! કઑહિંતો ડવવજ્ઞંતિ ? [ડ૦] ંવં જઢેવ તેઝકાઢયડદેસઑ તઢેવ । નવરં ઢિતી(તિં) સંવેહં ચ જાણેજ્ઞા । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે ! ત્તિ ।

ચડવીસતિમે સં પન્નરસમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

પંદરમો ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વાયુકાયિકો ક્યાંથી ંવી ઉત્પન્ન થાય છે—ઇત્યાદિ જેમ તેજસ્કાયિક ઉદ્દેશકમા કહ્યું છે તેમ કહેવું. પળ વિશેષ ં કે ંહી સ્થિતિ ંને સંવેધ (મિન્ન) જાણવો. ‘હે ભગવન્ ! તે ંમજ છે, હે ભગવન્ ! તે ંમજ છે.’

વાયુકાયિકનો
ઉપશત.

ચોવીશમા શતકમાં પંદરમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

સોલસમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] વળસ્સઢકાઢયા ણં મંતે ! કઑહિંતો ડવવજ્ઞંતિ ? [ડ૦] ંવં પુઢવિકાઢયસરિસો ડદેસો । નવરં જાહે વળસ્સઢકાઢઑ વળસ્સઢકાઢયસુ ડવવજ્ઞંતિ તાહે પઢમ—વિતિય—ચડત્થ—પંચમેસુ ગમ્મણસુ પરિમાણં ંણુસમયં ંવિરહિયં ંણંતા ડવવજ્ઞંતિ । મવાદેસેણં જહન્નેણં ઢો મવગ્ગહણાં, ડકોસેણં ંણંતાં મવગ્ગહણાં । કાલાદેસેણં જહન્નેણં ઢો ંંતો—સુહુત્તા, ડકોસેણં ંણંતં કાલં—ંવતિયં । સેસા પંચ ગમા ંઢુમવગ્ગહણિયા તઢેવ । નવરં ઢિતિં સંવેહં ચ જાણેજ્ઞા । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે ! ત્તિ ।

ચડવીસતિમે સં સોલસમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

સોઢમો ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વનસ્પતિકાયિકો ક્યાંથી ંવી ઉત્પન્ન થાય—ઇત્યાદિ પૃથિવીકાયિકના ડદેશકની પેઢે ં ડદેશક કહેવો. પળ વિશેષ ં કે ંયારે વનસ્પતિકાયિક વનસ્પતિકાયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ત્યારે પહેલા, વીજા, ચોયા ંને પાચમા ંલાપકમાં ‘પ્રતિસમય નિરન્તર ંનંતં જીવો ઉત્પન્ન થાય છે’—ંમ કહેવું. મવની ંપેક્ષાં જઘન્ય વે મવ ંને ઉત્કૃષ્ટ ંનંતં મવ તથા કાઢની ંપેક્ષાં જઘન્ય વે ંન્તર્મુહૂર્ત ંને ઉત્કૃષ્ટ ંનંતં કાઢ—ંટલો કાઢ ંવવત્—ગમનાગમન કરે. વાકીના પાચ ંલાપકોમાં તેજ રીતે ંઠ મવ જાણવા. પળ વિશેષ ં કે ંહી *સ્થિતિ ંને સંવેધ ં મિન્ન મિન્ન જાણવા. ‘હે ભગવન્ ! તે ંમજ છે, હે ભગવન્ ! તે ંમજ છે.’

વનસ્પતિકાયિક

ચોવીશમા શતકમાં સોઢમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

સત્તરસમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] વેંદિયા ણં મંતે ! કઑહિંતો ડવવજ્ઞંતિ ? જાવ—પુઢવિકાઢય ણં મંતે ! જે મવિણ વેંદિણસુ ડવવજ્ઞિત્તણ સે ણં મંતે ! કેવતિં ? [ડ૦] સ ંવેવ પુઢવિકાઢયસ્સ લઢ્ઢી, જાવ—કાલાદેસેણં જહન્નેણં ઢો ંંતોસુહુત્તા, ડકોસેણં સંંજ્ઞાં મવગ્ગહણાં—ંવતિયં । ંવં તેસુ ંવેવ ચડસુ ગમ્મણસુ સંવેહો, સેસેસુ પંચસુ તઢેવ ંઢુ મવા । ંવં જાવ—ચડરિંદિણં સમં

સત્તરમો ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વેંદિન્દ્રિય જીવો ક્યાંથી ંવી ઉત્પન્ન થાય છે—ઇત્યાદિ ંવવત્—[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે પૃથિવીકાયિક જીવ વેંદિન્દ્રિયમા ઉત્પન્ન થવાને ંયોગ્ય છે તે કેટલા કાઢની સ્થિતિવાઢા વેંદિન્દ્રિયમા ઉત્પન્ન થાય ? [ડ૦] ંહિં પૂર્વોક્ત [પૃથિવીકાયિકમા ઉત્પન્ન થવાને ંયોગ્ય] પૃથિવીકાયિકની વત્તવ્યતા કહેવી, ંવવત્—કાઢની ંપેક્ષાં જઘન્ય વે ંન્તર્મુહૂર્ત ંને ઉત્કૃષ્ટ સંંયાતા મવો—ંટલો કાઢ ંવવત્—ગતિ ંગતિ કરે. જેમ (પૃથિવીકાયિકની સાથે વેંદિન્દ્રિયનો સંવેધ કહ્યો છે) તે પ્રમાણે પહેલા, વીજા, ચોયા ંને પાચમા—ં ચાર

વેંદિન્દ્રિય.

૧ * સર્વે ગમોમા જઘન્ય ંને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ પ્રતિઢ્ઢ છે સંવેધ—ઢીજા ંને સાતમા ગમમા જઘન્યથી ંન્તર્મુહૂર્તે ંધિક ઢગ હજાર વર્ષ ંને ઉત્કૃષ્ટ ંઠ મવને ંશ્રયી ંશી હજાર વર્ષે ંઢ્ઢા ંને ંઠમા ગમમા જઘન્ય ંન્તર્મુહૂર્તે ંધિક ઢશ હજાર વર્ષે ંને ઉત્કૃષ્ટ ચાર ંન્તર્મુહૂર્તે ંધિક ચાઢીશ હજાર વર્ષે, નવમા ગમમા જઘન્ય વીશ હજાર વર્ષે ંને ઉત્કૃષ્ટ ંશી હજાર વર્ષે હોય છે—ટીકા.

ચરુસુ સંવેજા મવા, પંચસુ અટ્ટ મવા । પંચિન્દ્રિયતિરિક્તગ્જોણિયમણુસ્મેસુ સમં તદેવ અટ્ટ મવા । દેવેસુ ન ધેવ ડચચજંતિ, ટિર્તી (તિ) સંવેહં ચ જાણેજા । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે !’ ત્તિ ।

ચરુવીસતિમે સપ સચરસમો ઉદેસો સમત્તો ।

આલપકમાં સંવેધ કહેવો અને વાકીના પાંચ આલપકમાં પૂર્વોક્ત આટ મવો જાણવા. એ પ્રમાણે અપ્કાધિકારી માંડી યાવત્—ચરુચિન્દ્રિયો સાથે ચાર આલપકમા સદ્યાતા મવો અને વાકીના પાંચ આલપકમા આટ મવો જાણવા. પંચેન્દ્રિય તિર્યંચો અને મનુષ્યોની માથે પૂર્વોક્ત આટ મવો જાણવા. તયા દેવોમાધી આવી ઉત્પન્ન થતા નથી. અહિં સ્થિતિ અને સંવેધ મિત્ર જાણવો. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.’

ચોવીશમા શતકમાં સત્તરમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

અટ્ટારસમો ઉદેસો ।

૧. [પ્ર૦] તેદંદિયા ણં મંતે ! કયોહિંતો ડચચજંતિ ? [ઉ૦] ણ્યં તેદંદિયાણં જદેવ વેદંદિયાણં ઉદેસો । નવરં ટિર્તિ સંવેહં ચ જાણેજા । તેડક્કાદ્દપ્પસુ સમં તતિયગમે ડગોસેણં અટ્ટુત્તરાદં વેરાદંદિયસયાદં, વેદંદિપ્પદિં સમં તતિયગમે ડગોસેણં અડયાલીસં સંવચ્છરાદં છત્તડયરાદંદિયસતમમ્મદિયાદં, તેદંદિપ્પદિં સમં તતિયગમે ડક્કોમેણં વાણડયાદં તિણ્ણિ રાદંદિયસયાદં । एवं सद्यत्थ ज्ञाणेज्जा जाव—‘सन्निमणुस्स’त्ति । ‘सेवं मंते ! सेवं मंते !’ त्ति ।

ચરુવીસતિમે સપ અટ્ટારસમો ઉદેસો સમત્તો ।

અષ્ટાદશ ઉદ્દેશક.

વેરન્દ્રિયની ઉત્પત્તિ

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તેદંદિયો કયાથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે—ટ્યાદિ વેરન્દ્રિયના ઉદ્દેશકની પેટે ત્રીન્દ્રિયો સંવેધે પળ કહેવું. વિશેષ એ કે અહીં સ્થિતિ અને સંવેધ (મિત્ર મિત્ર) જાણવો. તેજસ્કાધિકારી સાથે [તેદંદિયોનો સંવેધ] ત્રીજા ગમમાં ઉત્કૃષ્ટ વસોને આટ રાત્રિદિવસોનો હોય છે અને વેદંદિયોની સાથે ત્રીજા ગમમાં ઉત્કૃષ્ટ એકસો છત્તું રાત્રિદિવસ અધિક અટતાડીય વર્ષ હોય છે. તેદંદિયોની સાથે ત્રીજા ગમમાં ઉત્કૃષ્ટ ત્રણસોને વાણું રાત્રિદિવસ જાણવો. એ પ્રમાણે યાવત્—સંઘી મનુષ્ય સુધી ‘સર્વત્ર જાણવું. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.’

ચોવીશમા શતકમાં અટ્ટારસમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

એગૂણવીસદ્દસો ઉદેસો ।

૧. [પ્ર૦] ચરુચિન્દિયા ણં મંતે ! કયોહિંતો ડચચજંતિ ? [ઉ૦] જદ્દા તેદંદિયાણં ઉદેસઓ તદેવ ચરુચિન્દિયાણ વિ । નવરં ટિર્તિ સંવેહં ચ જાણેજા । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે !’ ત્તિ ।

ચરુવીસતિમે સપ એગૂણવીસતિમો ઉદેસો સમત્તો ।

ઓગણીશમો ઉદ્દેશક.

ચરુચિન્દ્રિયની
ઉત્પત્તિ

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ચરુચિન્દ્રિય જીવો કયાથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] જેમ તેદંદિયોનો ઉદ્દેશક કલ્પો તેમ ચરુચિન્દ્રિયો સંવેધે પળ કહેવો. પરન્તુ વિશેષ એ કે સ્થિતિ અને સંવેધ મિત્ર જાણવો. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.’

ચોવીશમા શતકમાં ઓગણીશમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

૧ * તેજસ્કાધિકારી ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ ત્રણ રાત્રિ-દિવસની છે તેને ચાર મવની સ્થિતિ માથે ગુણતા ચાર રાત્રિ-દિવસ થાય તેદંદિયની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ ઓગણ પચાસ દિવસની છે, તે ચાર મવને આશ્રયી ૧૯૬ રાત્રિ-દિવસ થાય વધે રાશિ મેલવતા ૨૦૮ રાત્રિ-દિવસ થાય છે—ટીકા

† એ પ્રમાણે ચરુચિન્દ્રિય, અચંજી, સઙ્ગી તિર્યંચ અને મનુષ્ય માથે ત્રીજા ગમનો સંવેધ જાણવો. ત્રીજા ગમનો સંવેધ યતાવવા વટે છટ્ટા વગેરે ગમનો સંવેધ સૂચિત થયેલો જાણવો. કેમકે તેમા પળ આટ મવો હોય છે પ્રથમ વગેરે ચાર ગમનો સંવેધ મવની અપેક્ષાએ સર્યાતા ભરપૂર અને ફાલની અપેક્ષાએ સર્યાતા કાઠ રૂપ જાણવો

વીસડમો ઉદ્દેશો ।

૧. [પ્ર૦] પંચિદિયતિરિક્ષજોણિયા ણં મંતે ! કઓહિંતો ઉવવજંતિ ? [ઉ૦] કિં નેરરૂપહિંતો, તિરિક્ષ, મણુસ્સેહિંતો દેવેહિંતો ઉવવજંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! નેરરૂપહિંતો ઉવવજંતિ, તિરિક્ષ, મણુસ્સેહિંતો ચિ, દેવેહિંતો ચિ ઉવવજંતિ ।

૨. [પ્ર૦] જડ નેરરૂપહિંતો ઉવવજંતિ, કિં રયણપ્પમપુઢવિનેરરૂપહિંતો ઉવવજંતિ, જાવ-અહેસત્તમપુઢવિનેરરૂપહિંતો ઉવવજંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! રયણપ્પમપુઢવિનેરરૂપહિંતો ઉવવજંતિ, જાવ-અહેસત્તમપુઢવિનેરરૂપહિંતો ।

૩. [પ્ર૦] રયણપ્પમપુઢવિનેરરૂપ ણં મંતે ! જે મવિણ પંચિદિયતિરિક્ષજોણિયસુ ઉવવજિત્તપ્પ સે ણં મંતે ! કેવરૂકાલ-ટ્ટિતિપ્પસુ ઉવવજ્જેજા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહરૂણેણં અંતોમુહુત્તટ્ટિતિપ્પસુ, ઉક્કોસેણં પુઢ્ધકોડિઆપ્પસુ ઉવવજ્જેજા ।

૪. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા ણ્ણસમણં કેવરૂયા ઉવવજંતિ ? [ઉ૦] એવં જહા અસુરકુમારાણં વત્તઘયા । નવરં સંઘયણે પોગ્ગલા અણિટ્ટા અકંતા જાવ-પરિણમંતિ । ઓગાહણા ઢુવિહા પન્નત્તા, તં જહા-મવધારણિજ્ઞા ઉત્તરવેડઘિયા ય । તત્થ ણં જા સા મવધારણિજ્ઞા સા જહરૂણેણં અંગુલસ્સ અસંઘેજ્ઞામાણં, ઉક્કોસેણં સત્ત ધણૂંં તિન્નિ રયણીઓ છંચંગુલાઈં । તત્થ ણં જા સા ઉત્તરવેડઘિયા સા જહરૂણેણં અંગુલસ્સ સંઘેજ્ઞામાણં, ઉક્કોસેણં ણ્ણરસ ધણૂંં અઢ્ઢાજ્ઞાઓ રયણીઓ ।

૫. [પ્ર૦] તેસિ ણં મંતે ! જીવાણં સરીરગા કિંસંઠિયા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ઢુવિહા પન્નત્તા, તં જહા-મવધારણિજ્ઞા ય ઉત્તરવેડઘિયા ય । તત્થ ણં જે તે મવધારણિજ્ઞા તે હુંડસંઠિયા પન્નત્તા । તત્થ ણં જે તે ઉત્તરવેડઘિયા તે વિ હુંડસંઠિયા પન્નત્તા । ણ્ણા કાડલેસ્સા પન્નત્તા । સમુગ્ધાયા ચત્તારિ । ણો રૂપિયવેદગા, ણો પુરિસવેદગા, ણપુંસગવેદગા । ઠિતી જહરૂણેણં દસવાસસહસ્સાઈં, ઉક્કોસેણં સાગરોપમં । એવં અણુવંધો વિ, સેસં તહેવ । મવાદેસેણં જહરૂણેણં દો મવગ્ગહણાઈં, ઉક્કોસેણં અઢ્ઢ મવગ્ગહણાઈં । કાલાદેસેણં જહરૂણેણં દસવાસસહસ્સાઈં અંતોમુહુત્તમમ્મહિયાઈં, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ સાગરોવમાઈં ચઠહિં પુઢ્ધકોડીહિં અમ્મહિયાઈં-એવતિયં ।

૬. સો ચેવ જહરૂકાલટ્ટિતિપ્પસુ ઉવવજ્જો, જહરૂણેણં અંતોમુહુત્તટ્ટિતિપ્પસુ, ઉક્કોસેણ વિ અંતોમુહુત્તટ્ટિતિપ્પસુ, અવ-સેસં તહેવ । નવરં કાલાદેસેણં જહરૂણેણં તહેવ, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ સાગરોવમાઈં ચઠહિં અંતોમુહુત્તોહિં અમ્મહિયાઈં-એવ-

વીસમો ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકો કયાધી આવી ઉત્પન્ન થાય ? શું નૈરયિકોથી, તિર્યચ્યોનિકોથી, મનુષ્યોથી કે દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ નૈરયિકોથી, તિર્યચ્યોથી, મનુષ્યોથી અને દેવોથી પણ આવી ઉત્પન્ન થાય છે.

૨. [પ્ર૦] જો તેઓ નૈરયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું રત્તપ્રમાપૃથિવીના નૈરયિકોથી કે યાવત્-અધઃસત્તમ પૃથિવીના નૈરયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ રત્તપ્રમાપૃથિવીના નૈરયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, યાવત્-અધઃસત્તમપૃથિવીના નૈરયિકોથી પણ આવી ઉત્પન્ન થાય.

૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! રત્તપ્રમા પૃથિવીનો નૈરયિક જે પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોમા ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાલની સ્થિતિ-વાળા તિર્યચોમા ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્ક્રુષ્ટ પૂર્વકોટીની સ્થિતિવાળા પંચેન્દ્રિય તિર્યચોમા ઉત્પન્ન થાય.

૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] જેમ અસુરકુમારની વક્તવ્યતા કહી છે તેમ અહિં કહેવી. પણ વિશેષ એ કે [રત્તપ્રમાના નારકોને] સઘયણમા અણિટ અને અમનોજ્ઞ પુઢ્ધલો યાવત્-પરિણમે છે. અવગાહના મવધારણીય અને ઉત્તર-વૈક્રિય-એમ બે પ્રકારની છે. તેમા જે મવધારણીય શરીરની અવગાહના છે તે [ઉત્પત્તિસમયની અપેક્ષા] જઘન્ય અંગુલના અસહ્યાતમા ભાગની અને ઉત્ક્રુષ્ટ સાત ધનુષ, ત્રણ હાથ અને છ અંગુલની છે. તથા જે ઉત્તરવૈક્રિય શરીરની અવગાહના છે તે જઘન્ય અંગુલનો સહ્યા-તમો ભાગ અને ઉત્ક્રુષ્ટ પંદર ધનુષ અને અઢી હાથની હોય છે.

૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે જીવોના શરીરો કેટલા સસ્યાનવાળા કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેનાં શરીરો બે પ્રકારના કહ્યા છે, મવધારણીય અને ઉત્તરવૈક્રિય. તેમા જે મવધારણીય શરીર છે, તે હુંડકાસંસ્થાનવાળું હોય છે, અને જે ઉત્તરવૈક્રિય છે તે પણ હુંડકાસસ્યા-નવાળું છે. તેને એક કાપોતલેદ્યા છે. સમુદ્ધાત ચાર છે. સ્ત્રીવેદ અને પુરુષ વેદ નથી, પણ એક નપુંસક વેદ છે. સ્થિતિ જઘન્ય દસ હજાર વર્ષની અને ઉત્ક્રુષ્ટ સાગરોપમ પ્રમાણ છે. એ પ્રમાણે અનુવંધ પણ જાણવો. વાકી વધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. મવની અપેક્ષા જઘન્ય બે મવ અને ઉત્ક્રુષ્ટ આઠ મવ, તથા કાલની અપેક્ષા જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્ક્રુષ્ટ ચાર પૂર્વકોટી અધિક ચાર સાગરોપમ-એટલો કાલ યાવત્-ગતિઆગતિ કરે. (૧).

૬. જો તે [રત્તપ્રમા નૈરયિક] જઘન્ય કાલની સ્થિતિવાળા પંચેન્દ્રિય તિર્યચમાં ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય અને ઉત્ક્રુષ્ટ પણ અન્તર્મુ-હૂર્તની સ્થિતિવાળા પંચેન્દ્રિય તિર્યચમા ઉત્પન્ન થાય. વાકી વધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે કહેવું. પણ વિશેષ એ કે કાલની અપેક્ષા જઘન્ય ઉપર

પંચેન્દ્રિય નૈ-
નિકતી ૫૬

નૈરયિકોની ૫૭
ય તિર્યચમા ૫૮

રત્તપ્રમાનૈરયિક
પંચેન્દ્રિય ૫૯

પરિમાણ.

શરીર.

૧. નમાનૈરયિક
જયં પંચેન્દ્રિય નિ-
ચમા ઉત્પત્તિ.

તિયં કાલં ૨ । एवं सेसा च सत्त गमगा भाणियद्वा जहेव नेरयउद्देसण सजिपंचिदिणहिं नमं । पेग्ग्याणं मज्झिमणसु य तिसु वि गमणसु पच्छिमणसु तिसु वि गमणसु टित्तिणाणत्तं भवति, सेसं तं चेव । नवत्थं टितिं संवेदं च जाणेजा ९ ।

૭. [પ્ર૦] સક્કરપ્પમાપુઢવિનેરહ્ણ પં મંતે ! જે મવિપ૦ ? [૭૦] પવં જડા રચણપ્પમાણ પવ ગમગા તદેવ નમ્મરપ્પમાણ વિ । નવરં સરીરોગાહણા જડા ઓગાહણાસંઢાણે । તિઢિ ણાણા તિઢિ અઢાણા નિયમં । ઢિત્તી અણુવંધા પુઢ્વમણિયા । પવં પવ વિ ગમગા ઉવઙ્ગુજિરુણ ભાણિયદ્વા, પવં જાવ-છટ્ટપુઢવી । નવરં ઓગાહણા લેસ્સા ઢિતિ અણુવંધો સંવેદો ય જાણિયદ્વા ।

૮. [પ્ર૦] અદેસત્તમપુઢવીનેરહ્ણ પં મંતે ! જે મવિપ૦ ? [૭૦] પવં ચેવ પવ ગમગા । પવરં ઓગાહણા-લેસ્સા-ઢિતિ-અણુવંધા જાણિયદ્વા । સંવેદો ભવાદેસેણં જહ્ણેણં દો ભવગ્ગહણાદં, ઉદ્ધોસેણં છન્મવગ્ગહણાદં । કાલાદેસેણં જહ્ણેણં વાવીસં સાગરોવમાદં અંતોમુહુત્તમમ્મહિયાદં, ઉદ્ધોસેણં છાવઢિં સાગરોવમાદં તિહિં પુઢ્વકોડીહિં અન્મહિયાદં-પ્વતિયં ૦ । આદિહ્ણપ્પસુ છસુ વિ ગમણસુ જહ્ણેણં દો ભવગ્ગહણાદં, ઉદ્ધોસેણં છ ભવગ્ગહણાદં, પચ્છિહ્ણપ્પસુ તિસુ ગમણસુ જહ્ણેણં દો ભવગ્ગહણાદં, ઉદ્ધોસેણં ચત્તારિ ભવગ્ગહણાદં । લઢ્ઢી નવસુ વિ ગમણસુ જહ્ણ પઢમગમણ । નવરં ઢિર્તાવિસેસો કાલાદેસો ય વિનિયગમણસુ જહ્ણેણં વાવીસં સાગરોવમાદં અંતોમુહુત્તમમ્મહિયાદં, ઉદ્ધોસેણં છાવઢિં સાગરોવમાદં તિહિં અંતોમુહુત્તમમ્મહિયાદં-પ્વતિયં કાલં ૦ । તદ્યગમણ જહ્ણેણં વાવીસં સાગરોવમાદં પુઢ્વકોડીણ અન્મહિયાદં, ઉદ્ધોસેણં છાવઢિં સાગરોવમાદં તિહિં પુઢ્વકોડીહિં અન્મહિયાદં । ચડન્યગમે જહ્ણેણં વાવીસં સાગરોવમાદં અંતોમુહુત્તમમ્મહિયાદં, ઉદ્ધોસેણં છાવઢિં સાગરોવમાદં તિહિં પુઢ્વકોડીહિં અન્મહિયાદં । પંચમગમણ જહ્ણેણં વાવીસં સાગરોવમાદં અંતોમુહુત્તમમ્મહિયાદં, ઉદ્ધોસેણં છાવઢિં સાગરોવમાદં તિહિં પુઢ્વકોડીહિં અન્મહિયાદં । સત્તમગમણ જહ્ણેણં તેત્તીસં સાગરોવમાદં અંતોમુહુત્તમમ્મહિયાદં, ઉદ્ધોસેણં છાવઢિં સાગરોવમાદં દોહિં પુઢ્વકોડીહિં અન્મહિયાદં । અટ્ટમગમણ જહ્ણેણં તેત્તીસં સાગરોવમાદં અંતોમુહુત્તમમ્મહિયાદં, ઉદ્ધોસેણં છાવઢિં સાગરોવમાદં દોહિં અંતોમુહુત્તમમ્મહિયાદં । પવમગમણ જહ્ણેણં તેત્તીસં સાગરોવમાદં પુઢ્વકોડીહિં અન્મહિયાદં, ઉદ્ધોસેણં છાવઢિં સાગરોવમાદં દોહિં પુઢ્વકોડીહિં અન્મહિયાદં-પ્વતિયં ૦ ૯ ।

પ્રમાણે અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ચાર સાગરોપમ-પટલો કાઢ યાવત્-ગતિઆગતિ કરે (૨). એ પ્રમાણે વાકીના નાન ગમો જેમ નૈરયિકુડેદ્યકમા સ્ત્રી પચેન્દ્રિયો સાથે કહ્યા છે તેમ અહિં પણ જાણવા. વચેના ત્રણ ગમકો અને છેલ્લા ત્રણ ગમકોમા સ્થિતિની વિશેષતા છે વાકી વડું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. વધે ટેકાણે સ્થિતિ અને સ્વેધ મિત્ર મિત્ર વિચારીને કહેવો ૯.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ચર્કરાપ્રમાનો નૈરયિક જે પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોમા ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે-ટલ્યાદિ જેમ રત્નપ્રમા સંવેદે નવ ગમકો કહ્યા છે તેમ ચર્કરાપ્રમા સંવેદે પણ નવ ગમકો કહેવા. પરન્તુ વિશેષ એ કે ચરીરની અવગાહના "અવગાહના-સત્તાનપદમા કપા પ્રમાણે જાણવી તેને ત્રણ જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન અવડ્ય હોય છે. સ્થિતિ અને અનુવંધ પૂર્વે કહેલ છે. એ પ્રમાણે નવે ગમો વિચારપૂર્વક કહેવા. એમ યાવત્-છટ્ટી નરકપૃથિવી સુધી જાણવું પણ વિશેષ એ કે અહીં અવગાહના, લેડ્યા, સ્થિતિ, અનુવંધ અને સ્વેધ મિત્ર મિત્ર જાણવા

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અધ-સત્તમ નરક પૃથિવીનો નૈરયિક જે પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોનિકોમા ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાઢની સ્થિતિવાળા પચેન્દ્રિય તિર્યંચમા ઉત્પન્ન થાય ? [૭૦] પૂર્વ પ્રમાણે નવે ગમકો કહેવા. વિશેષ એ કે અહીં અવગાહના, લેડ્યા, સ્થિતિ અને અનુવંધ મિત્ર મિત્ર જાણવા. સ્વેધ-ભવની અપેક્ષા જવન્ય વે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ છ ભવ, તથા કાઢની અપેક્ષા જવન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક વાવીશ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પૂર્વકોટી અધિક છાસઠ સાગરોપમ-પટલો કાઢ યાવત્-ગમનાગમન કરે. પહેલા છ એ ગમકોમા જવન્ય વે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ છ ભવ, તથા પાટલના ત્રણે ગમકોમા જવન્ય વે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર ભવ જાણવા નવે ગમકોમા પ્રથમ ગમકની પેટે વ્રક્ત્યતા કહેવી. પણ વાંજા ગમમાં સ્થિતિની વિશેષતા છે. તથા કાઢની અપેક્ષા જવન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક વાવીશ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ અન્તર્મુહૂર્ત અધિક છાસઠ સાગરોપમ-પટલો કાઢ યાવત્-ગમનાગમન કરે. ત્રીજા ગમમા જવન્ય પૂર્વકોટી અધિક વાવીશ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પૂર્વકોટી અધિક છાસઠ સાગરોપમ, ચોથા ગમમા જવન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક વાવીશ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પૂર્વકોટી અધિક છાસઠ સાગરોપમ, પાંચમા ગમમા જવન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક વાવીશ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ અન્તર્મુહૂર્ત અધિક છાસઠ સાગરોપમ, છઠ્ઠા ગમમા જવન્ય પૂર્વકોટી અધિક વાવીશ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ અન્તર્મુહૂર્ત અધિક છાસઠ સાગરોપમ, સાતમા ગમમા જવન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક તેત્રીશ સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ વે પૂર્વકોટી અધિક છાસઠ સાગરોપમ, આઠમા ગમમા જવન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક તેત્રીશ સાગરોપમ, અને ઉત્કૃષ્ટ વે અન્તર્મુહૂર્ત અધિક છાસઠ સાગરોપમ, તથા નવમા ગમમા જવન્ય પૂર્વકોટી અધિક તેત્રીશ સાગરોપમ, અને ઉત્કૃષ્ટ વે પૂર્વકોટી અધિક છાસઠ સાગરોપમ-પટલો કાઢ યાવત્-ગમનાગમન કરે.

९. [प्र०] जइ तिरिखजोणिणहिंतो उववज्जन्ति किं एगिंदियतिरिखजोणिणहिंतो ? [उ०] एवं उववाओ जहा पुढविकाइयउद्देसए, जाव-

१०. [प्र०] पुढविकाइए णं भंते ! जे भविण पंचिंदियतिरिखजोणिणसु उववज्जित्तए से णं भंते ! केवति० ? [उ०] गोयमा ! जहनेणं अंतोमुहुत्तट्टितिएसु, उक्कोसेणं पुढकोडीआउएसु उववज्जन्ति ।

११. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा० ? [उ०] एवं परिमाणादीया अणुबंधपज्जवसाणा जञ्चेव अप्पणो सट्टाणे वत्तव्या सञ्चेव पंचिंदियतिरिखजोणिणसु वि उववज्जमाणस्स भाणियद्या । णवरं णवसु वि गमएसु परिमाणे जहनेणं एक्को वा दो वा तिञ्चि वा, उक्कोसेणं संखेज्जा वा असंखेज्जा वा उववज्जन्ति । भवादेसेण वि णवसु वि गमएसु जहनेणं दो भवग्गहणाइं, उक्कोसेणं अट्ठ भवग्गहणाइं, सेसं तं चेव । कालादेसेणं उभओ ट्टितीए करेज्जा ।

१२. [प्र०] जइ आउक्काइएहिंतो उववज्जन्ति० ? [उ०] एवं आउक्काइयाण वि । एवं जाव-चउरिंदिया उववाएयद्या । नवरं सव्वत्थ अप्पणो लद्धी भाणियद्या । णवसु वि गमएसु भवादेसेणं जहनेणं दो भवग्गहणाइं, उक्कोसेणं अट्ठ भवग्गहणाइं । कालादेसेणं उभओ ट्ठित्ति करेज्जा सव्वेसि सव्वगमएसु । जहेव पुढविकाइएसु उववज्जमाणानं लद्धी तहेव सव्वत्थ ट्ठित्ति संवेहं च जाणेज्जा ।

१३. [प्र०] जइ पंचिंदियतिरिखजोणिणहिंतो उववज्जन्ति किं सन्निपंचिंदियतिरिखजोणिणहिंतो उववज्जन्ति, असन्निपंचिंदियतिरिखजोणिणहिंतो उववज्जन्ति ? [उ०] गोयमा ! सन्निपंचिंदिय०, असन्निपंचिंदिय०, भेओ जहेव पुढविकाइएसु उववज्जमाणस्स, जाव-

१४. [प्र०] असन्निपंचिंदियतिरिखजोणिण णं भंते ! जे भविण पंचिंदियतिरिखजोणिणसु उववज्जित्तए से णं भंते ! केवतिकाल० ? [उ०] गोयमा ! जहनेणं अंतोमुहुत्त०, उक्कोसेणं पलिओवमस्स असंखेज्जइभागट्टितीएसु उववज्जन्ति ।

१५. [प्र०] ते णं भंते !० ? [उ०] अवसेसं जहेव पुढविकाइएसु उववज्जमाणस्स असन्निस्स तहेव निरवसेसं, जाव- 'भवादेसो'त्ति । कालादेसेणं जहनेणं दो अंतोमुहुत्ता, उक्कोसेणं पलिओवमस्स असंखेज्जइभागं पुढकोडिपुहुत्तमव्वहियं-

९. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते (सञ्जी पंचेन्द्रिय तिर्यच) तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय तो शुं एकेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय-इत्यादि पृथिवीकायिक उद्देशकमा कल्या प्रमाणे अहीं उपपात कहेवो. यावत्-

१०. [प्र०] हे भगवन् ! जे पृथिवीकायिक, पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोमा उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला काळनी स्थितिवाळा पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोमा उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट पूर्वकोटीनी स्थितिवाळामा उत्पन्न थाय.

११. [प्र०] हे भगवन् ! ते (पृथिवीकायिको) एक समये केटला उत्पन्न थाय-इत्यादि परिमाणथी माडी अनुबंध सुधी जे पोताना स्वस्थानमा वक्तव्यता कही छे तेज प्रमाणे अहिं पण कहेवी. परन्तु विशेष ए के नवे गमकोमा परिमाण जघन्य एक, वे के त्रण अने उत्कृष्ट सख्याता के असंख्याता उत्पन्न थाय छे. सवेध-भवनी अपेक्षाए नवे गमोमा जघन्य वे भव अने उत्कृष्ट आठ भव जाणवा. वाकी वधुं पूर्वे कल्या प्रमाणे जाणवुं. काळनी अपेक्षाए वनेनी स्थिति एकठी करवावडे सवेध करवो.

१२. जो ते (पं० तिर्यचो) अप्कायिकोथी आवी उत्पन्न थाय तो-इत्यादि पूर्व प्रमाणे अप्काय सवंधे पण कहेवुं. अने ए प्रमाणे यावत्-चउरिन्द्रिय सुधीनो उपपात कहेवो. परन्तु सर्व ठेकाणे पोतपोतानी वक्तव्यता कहेवी. नवे गमकोमा भवादेश जघन्य वे भव अने उत्कृष्ट आठ भव, तथा काळादेश वनेनी स्थिति जोडीने करवो. जे प्रमाणे पृथिवीकायिकोमा उत्पन्न थनारनी वक्तव्यता कही छे तेज प्रमाणे वधा गमोमा वधा जीवो सवंधे कहेवी, अने वधे ठेकाणे स्थिति अने सवेध भिन्न जाणवो.

१३. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते (पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिको) पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय तो शुं सञ्जी पंचेन्द्रिय-तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय के असञ्जी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोथी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेओ वने प्रकारना तिर्यचोमाथी आवी उत्पन्न थाय-इत्यादि पृथिवीकायिकोमा उत्पन्न थनार तिर्यचोना भेदो कल्या छे तेम अहीं पण कहेवा. यावत्-

१४. [प्र०] हे भगवन् ! असञ्जी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिक, जे पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोमा उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटला काळनी स्थितिवाळा स० पंचेन्द्रिय तिर्यचमा उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट पत्योपमना असख्यातामा भागनी स्थितिवाळा पंचेन्द्रिय तिर्यचमा उत्पन्न थाय.

१५. [प्र०] हे भगवन् ! ते (असञ्जी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिको) एक समये केटला उत्पन्न थाय-इत्यादि सवंधे पृथिवीकायिकमा उत्पन्न थनार असञ्जी पंचेन्द्रिय तिर्यचोनी वक्तव्यता कही छे ते प्रमाणे यावत्-भवादेश सुधी कहेवी. काळनी अपेक्षाए जघन्य वे

पृथिवीकायिक
पंचेन्द्रिय तिर्यच
उत्पत्ति
परिमाण.

अप्कायिकोनी प
तिर्यचमा उत्पत्ति

प० तिर्यचोनी प
तिर्यचोमा उत्पत्ति

असञ्जी प० तिर्यच
स० प० तिर्यचमा
उत्पत्ति.

उत्पात परिमाण.

પ્રવૃત્તિયં ૧ । વિતિયગમપ્ત એસ ચેવ લક્ષી । નવરં કાલાદેસેણં જહન્નેણં દો અંતોમુહુત્તા, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ પુવ્વકોડિઓ ચરહિં અંતોમુહુત્તેહિં અન્નમહિયાઓ—પ્રવૃત્તિયં ૨ ।

૧૬. સો ચેવ ઉક્કોસકાલદ્વિતીયસુ ઉવવન્નો જહન્નેણં પલિઓવમસ્સ અસંનેજાતિમાગદ્વિષ્ણુ, ઉક્કોસેણં વિ પલિઓવમસ્સ અસંનેજાદ્વિમાગદ્વિતીયસુ ઉવવજ્ઞંતિ । [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવાં ? [૩૦] એવં જહા રયણપ્પમાણ ઉવવજ્ઞમાણસ્સ અસન્નિસ્સ તદેવ નિરવસેસં જાવ—‘કાલાદેસો’ત્તિ । નવરં પરિમાણે જહન્નેણં ઇકો વા દો વા તિમ્મિ વા, ઉક્કોસેણં સંનેજા ઉવવજ્ઞંતિ, સેસં તં ચેવ ૩ ।

૧૭. સો ચેવ અપ્પણા જહન્નકાલદ્વિતીયો જાઓ જહન્નેણં અંતોમુહુત્તદ્વિતીયસુ, ઉક્કોસેણં પુવ્વકોડિઆપ્પસુ ઉવવજ્ઞંતિ । તે ણં મંતે !—અવસેસં જહા ઇયસ્સ પુદ્ધવિક્કાઙ્ગસુ ઉવવજ્ઞમાણસ્સ મજ્જિમેસુ તિસુ ગમપ્પસુ તદ્દા ઇદ્દ વિ મજ્જિમેસુ તિસુ ગમપ્પસુ જાવ—અણુવંધો’ત્તિ । ભવાદેસેણં જહન્નેણં દો ભવગ્ગહણાદં, ઉક્કોસેણં અદ્દ ભવગ્ગહણાદં । કાલાદેસેણં જહન્નેણં દો અંતોમુહુત્તા, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ પુવ્વકોડિઓ ચરહિં અંતોમુહુત્તેહિં અન્નમહિયાઓ ૪ ।

૧૮. સો ચેવ જહન્નકાલદ્વિતીયસુ ઉવવન્નો એસ ચેવ વત્તધયા । નવરં કાલાદેસેણં જહન્નેણં દો અંતોમુહુત્તા, ઉક્કોસેણં અદ્દ અંતોમુહુત્તા—પ્રવૃત્તિયં ૫ ।

૧૯. સો ચેવ ઉક્કોસકાલદ્વિતીયસુ ઉવવન્નો જહન્નેણં પુવ્વકોડિઆપ્પસુ, ઉક્કોસેણં વિ પુવ્વકોડિઆપ્પસુ ઉવવજ્ઞ—એસ ચેવ વત્તધયા । નવરં કાલાદેસેણં જાણેજા ૬ ।

૨૦. સો ચેવ અપ્પણા ઉક્કોસકાલદ્વિતીયો જાઓ સધેવ પદમગમગચ્છધયા । નવરં ટિતી જહન્નેણં પુવ્વકોડી, ઉક્કોસેણં વિ પુવ્વકોડી, સેસં તં ચેવ । કાલાદેસેણં જહન્નેણં પુવ્વકોડી અંતોમુહુત્તમન્નમહિયા, ઉક્કોસેણં પલિઓવમસ્સ અસંનેજાદ્વિમાગં પુવ્વકોડિપુહુત્તમન્નમહિયં—પ્રવૃત્તિયં ૭ ।

૨૧. સો ચેવ જહન્નકાલદ્વિતીયસુ ઉવવન્નો, એસ ચેવ વત્તધયા જહા સત્તમગમે । નવરં કાલાદેસેણં જહન્નેણં પુવ્વકોડી અંતોમુહુત્તમન્નમહિયા, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ પુવ્વકોડિઓ ચરહિં અંતોમુહુત્તેહિં અન્નમહિયાઓ—પ્રવૃત્તિયં ૮ ।

અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્ક્રુષ્ટ પૂર્વકોટીપૃથક્ત્વ અધિક પલ્લોપમનો અસંલ્યાતમો ભાગ—ઇટલો કાઠ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૧). વીજા ગમમા પળ એજ વક્તવ્યતા કહેવી. પળ વિશેષ એ કે કાઠાદેશથી જવન્ય વે અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્ક્રુષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ચાર પૂર્વકોટી—ઇટલો કાઠ યાવત્—ગતિઆગતિ કરે (૨).

૧૬. જો તે (અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક) ઉત્ક્રુષ્ટ કાઠની સ્થિતિવાળા સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ યોનિકોમા ઉત્પન્ન થાય તો જવન્ય અને ઉત્ક્રુષ્ટ પલ્લોપમના અસંલ્યાતમા ભાગની સ્થિતિવાળા સંજી પં૦ તિર્યચમા ઉત્પન્ન થાય. હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય—ઇલાદિ જેમ રત્નપ્રમા પૃથિવીમા ઉત્પન્ન થનાર અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચનો વક્તવ્યતા કરી છે તેમ યાવત્—કાઠાદેશ સુધી વધી વક્તવ્યતા કહેવી. પળ વિશેષ એ કે પરિમાણ—જવન્ય એક, વે, કે ત્રણ અને ઉત્ક્રુષ્ટ સંલ્યાતા ઉત્પન્ન થાય છે. વાકી વધું તે પ્રમાણે જાણવું (૩).

૧૭. જો તે પોતે જવન્યકાઠની સ્થિતિવાળો હોય તો જવન્ય અન્તર્મુહૂર્તની સ્થિતિવાળા અને ઉત્ક્રુષ્ટ પૂર્વકોટી વર્પની સ્થિતિવાળા સંજી પં૦ તિર્યચમા ઉત્પન્ન થાય. હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય—ઇલાદિ પૃથિવીકાનિકોમાં ઉત્પન્ન થતા જવન્ય આયુષવાળા અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચને વચ્ચેના ત્રણ ગમમા જેમ કહ્યું છે તેમ અહિં પળ ત્રણે ગમકોમા યાવત્—અનુવંધ સુધી વધું કહેવું. ભવાદેશથી જવન્ય વે ભવ અને ઉત્ક્રુષ્ટ આઠ ભવ તથા કાઠાદેશ વડે જવન્ય વે અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્ક્રુષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ચાર પૂર્વકોટી વર્પ—ઇટલો કાઠ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૪).

૧૮. જો તે (અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ) જવન્ય કાઠની સ્થિતિવાળા સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચોમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને પળ એજ વક્તવ્યતા કહેવી. પળ વિશેષ એ કે કાઠાદેશથી જવન્ય વે અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્ક્રુષ્ટ આઠ અન્તર્મુહૂર્ત—ઇટલો કાઠ યાવત્—ગતિઆગતિ કરે (૫).

૧૯. જો તે જ ઉત્ક્રુષ્ટ કાઠની સ્થિતિવાળા સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકોમા ઉત્પન્ન થાય તો જવન્ય અને ઉત્ક્રુષ્ટ પૂર્વકોટી વર્પની સ્થિતિવાળા સંજી પં૦ તિર્યચમા ઉત્પન્ન થાય. અહીં એજ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. પળ વિશેષ એ કે અહીં કાઠાદેશ મિત્ર જાણવો (૬).

૨૦. જો તે જ જીવ પોતે ઉત્ક્રુષ્ટકાઠની સ્થિતિવાળો હોય તો તેને પ્રથમ ગમકની વક્તવ્યતા કહેવી. પળ વિશેષ એ કે સ્થિતિ જવન્ય અને ઉત્ક્રુષ્ટ પૂર્વકોટીની હોય છે. વાકી વધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. કાઠાદેશથી જવન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક પૂર્વકોટી અને ઉત્ક્રુષ્ટ પૂર્વકોટીપૃથક્ત્વ અધિક પલ્લોપમનો અસંલ્યાતમો ભાગ—ઇટલો કાઠ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૭).

૨૧. જો તે જીવ જવન્યકાઠની સ્થિતિવાળા તિર્યચમા ઉત્પન્ન થાય તો તેને પળ એજ (સાતમા ગમકની) વક્તવ્યતા કહેવી. પળ વિશેષ એ કે કાઠાદેશથી જવન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક પૂર્વકોટી અને ઉત્ક્રુષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ચાર પૂર્વકોટી—ઇટલો કાઠ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૮).

અસંજી પં૦ તિર્યચની
૩૦ સંજી પં૦ તિર્ય-
ચમા વત્તપ્તિ

જવ૦ અસંજી પં૦
તિર્યચની સંજી પં૦
તિર્યચના ઉત્પત્તિ

અસંજી પં૦ તિર્યચની
જવ૦ સંજી પં૦ તિર્ય-
ચમા વત્તપ્તિ.

અસંજી પં૦ તિર્યચની
૩૦ સંજી પં૦ તિર્ય-
ચમા વત્તપ્તિ.

૩૦ અસંજી પં૦ તિર્ય-
ચની સંજી પં૦ તિર્ય-
ચમા વત્તપ્તિ.

૩૦ અસંજી પં૦ તિર્ય-
ચની જવ૦ સંજી પં૦
તિર્યચમાં વત્તપ્તિ.

૨૨. સો ચેવ ઉક્કોસકાલટ્ટિટ્ટિપ્પુ ઉવવન્નો, જહ્નેણં પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્જાભાગં, ઉક્કોસેણ વિ પલિઓવમસ્સ અસંખેજ્જાભાગં, एवं जहा रयणप्पभाए उववज्जमाणस्स असन्निस्स नवमगमए तहेव निरवसेसं जाव—‘कालादेसो’त्ति । नवरं परिमाणं जहा एयस्सेव ततियगमे, सेसं तं चेव ९ ।

૨૩. [પ્ર૦] જહ સન્નિપંચિદિયતિરિક્ખજોણિપહિંતો ઉવવજ્જંતિ કિં સંખેજ્જાવાસાડય૦, અસંખેજ્જાવાસાડય૦ ? [૩૦] ગોયમા ! સંખેજ્જ૦, ણો અસંખેજ્જ૦ ।

૨૪. [પ્ર૦] જહ સંખેજ્જ૦ જાવ—કિં પજ્જત્તસંખેજ્જ૦, અપજ્જત્તસંખેજ્જ૦ ? [૩૦] દોસુ વિ ।

૨૫. [પ્ર૦] સંખેજ્જાવાસાડયસન્નિપંચિદિયતિરિક્ખજોણિપ જે મધિપ પંચિદિયતિરિક્ખજોણિપ્પુ ઉવવજ્જિત્તપ્પ સે ણં મંતે ! કેવતિં ? [૩૦] ગોયમા ! જહન્નેણં અંતોમુહુત્ત૦, ઉક્કોસેણં તિપલિઓવમટ્ટિતિપ્પુ ઉવવજ્જેજ્ઞા ।

૨૬. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! અવસેસં જહા એયસ્સ ચેવ સન્નિસ્સ રયણપ્પમાપ્પ ઉવવજ્જમાણસ્સ પદમગમપ્પ । નવરં ઓગા-હ્ણા જહન્નેણં અંગુલસ્સ અસંખેજ્જાભાગં, ઉક્કોસેણં જોયણસહસ્સં, સેસં તં ચેવ જાવ—‘ભવાદેસો’ત્તિ । કાલાદેસેણં જહન્નેણં દો અંતોમુહુત્તા, ઉક્કોસેણં તિન્નિ પલિઓવમાઈં પુવ્વકોડીપુહુત્તમબ્બહિયાઈં—પવતિયં ૧ ।

૨૭. સો ચેવ જહન્નકાલટ્ટિતિપ્પુ ઉવવન્નો એસ ચેવ વત્તઘયા । નવરં કાલાદેસેણં જહન્નેણં દો અંતોમુહુત્તા, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ પુવ્વકોડીઓ ચહિ અંતોમુહુત્તેહિં અબ્બહિયાઓ ૨ ।

૨૮. સો ચેવ ઉક્કોસકાલટ્ટિતિપ્પુ ઉવવન્નો જહન્નેણં તિપલિઓવમટ્ટિતિપ્પુ, ઉક્કોસેણ વિ તિપલિઓવમટ્ટિતિપ્પુ ઉવવજ્જતિ—એસ ચેવ વત્તઘયા । નવરં પરિમાણં જહન્નેણં પક્કો ઘા દો વા તિન્નિ વા, ઉક્કોસેણં સંખેજ્જા ઉવવજ્જંતિ । ઓગાહ્ણા જહન્નેણં અંગુલસ્સ અસંખેજ્જાભાગં, ઉક્કોસેણં જોયણસહસ્સં, સેસં તં ચેવ જાવ—‘અણુવંધો’ત્તિ । ભવાદેસેણં દો ભવગ્ગહ્ણાઈં । કાલાદેસેણં જહન્નેણં તિન્નિ પલિઓવમાઈં અંતોમુહુત્તમબ્બહિયાઈં, ઉક્કોસેણં તિન્નિ પલિઓવમાઈં પુવ્વકોડીપ્પ અબ્બહિયાઈં ૩ ।

૨૨. જો તે ઉત્કૃષ્ટકાલની સ્થિતિવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમા ઉત્પન્ન થાય તો તે જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમના અસંખ્યા-તમા ભાગની સ્થિતિવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાં, ઉત્પન્ન થાય—ઇત્યાદિ જેમ રત્નપ્રમામા ઉત્પન્ન થનાર અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયની વત્તવ્યતા કહી છે તેમ યાવત્—કાલાદેશ સુધી વધી વત્તવ્યતા કહેવી. પરન્તુ આના ત્રીજા ગમમા કહ્યા પ્રમાણે પરિમાણ કહેવું. વાકી વધું પૂરું કહ્યા પ્રમાણે જાણવું (૯).

૩૦ અસંજ્ઞી ૫૦ તિર્યંચની ૩૦ સંજ્ઞી ૫ તિર્યંચમા ઉત્પત્તિ

૨૩. [પ્ર૦] જો તે (સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ) સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સંખ્યાતા વર્પના આયુ-પવાળા કે અસંખ્યાતા વર્પના આયુપવાળામાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ સંખ્યાતા વર્પના આયુપવાળા તિર્યંચોમાથી આવી ઉત્પન્ન થાય, પણ અસંખ્યાતા વર્પના આયુપવાળા તિર્યંચોમાથી આવી ન ઉત્પન્ન થાય.

૧ સંજ્ઞી ૫૦ તિર્યંચ સં ૫૦ તિર્યંચમા ઉત્પત્તિ

૨૪. [પ્ર૦] જો તેઓ સંખ્યાતા વર્પના આયુપવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું પર્યાપ્ત સંખ્યાતા વર્પના આયુપવાળા કે અપર્યાપ્ત સંખ્યાતા વર્પના આયુપવાળા સંજ્ઞી પં ૦ તિર્યંચમાથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] તેઓ વજ્જેમાથી આવી ઉત્પન્ન થાય.

૨૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સંખ્યાતા વર્પના આયુપવાળો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક, જે સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાલની સ્થિતિવાળા સંજ્ઞી પં ૦ તિર્યંચમા ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમા ઉત્પન્ન થાય.

૨૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય—ઇત્યાદિ રત્નપ્રમામાં ઉત્પન્ન થનાર આ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચના પ્રથમ ગમકની પેટે વધું જાણવું. પરન્તુ શરીરપ્રમાણ જઘન્ય અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ એક હજાર યોજન હોય છે. વાકી વધું તે જ પ્રમાણે યાવત્—ભવાદેશ સુધી જાણવું. કાલાદેશથી જઘન્ય વે અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી પૃથક્કવ અધિક ત્રણ પલ્યોપમ—એટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૧).

પરિમાણાદિ.

૨૭. જો તે જ જીવ જઘન્યકાલની સ્થિતિવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને ૯ જ પૂર્વોક્ત વત્તવ્યતા કહેવી. પરન્તુ કાલાદેશથી જઘન્ય વે અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ચાર પૂર્વકોટી—એટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે. (૨)

૨ સંજ્ઞી ૫૦ તિર્યંચ જઘન્ય ૦ સંજ્ઞી ૫ તિર્યંચમા ઉત્પત્તિ

૨૮. જો તે જ ઉત્કૃષ્ટ કાલની સ્થિતિવાળા સંજ્ઞી પં ૦ તિર્યંચમા ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિવાળા સંજ્ઞી પં ૦ તિર્યંચમા ઉત્પન્ન થાય—ઇત્યાદિ પૂર્વોક્ત વત્તવ્યતા કહેવી. પણ પરિમાણ—જઘન્ય એક, વે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ *સંખ્યાતા જીવો ઉત્પન્ન થાય. તેનું શરીર જઘન્ય અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ એક હજાર યોજન હોય છે. વાકી વધું પૂરું કહ્યા પ્રમાણે યાવત્—અનુવંધ સુધી જાણવું. ભવાદેશથી વે ભવ અને કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક ત્રણ પલ્યોપમ તથા ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી અધિક ત્રણ પલ્યોપમ—એટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૩).

૩ સંજ્ઞી ૫૦ તિર્યંચ ઉત્કૃષ્ટ ૦ સંજ્ઞી ૫૦ તિર્યંચમા ઉત્પત્તિ.

૨૮ * ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચો અસંખ્યાત વર્પના આયુપવાળા જ હોય છે, અને તે સંખ્યાતા હોવાથી ઉત્કૃષ્ટપણે પણ સંખ્યાતા જ રખે છે.

२९. सो चेव अप्पणा जह्मकालद्वितीयो जातो, जह्मणेण अंतोमुहुत्त०, उक्कोसेण पुव्वकोडीयाउपसु उव्वज्जति । लङ्की से जहा एयस्स चेव सन्निर्पंचिदियस्स पुव्वविकारापसु उव्वज्जमाणस्स मज्झिहपसु तिसु गमपसु सचेव इह वि मज्झिमेसु तिसु गमपसु कायद्या । संवेदो जह्व एय चेव असन्निस्स मज्झिमेसु तिसु गमपसु ६ ।

३०. सो चेव अप्पणा उक्कोसकालद्वितीयो जातो जहा पढमगमयो । णवरं द्विती अणुवंधो जह्मणेण पुव्वकोडी, उक्कोसेण वि पुव्वकोडी । कालादेसेण जह्मणेण पुव्वकोडी अंतोमुहुत्तमम्महिया, उक्कोसेण तिन्नि पल्लिओवमाइं पुव्वकोडीपुहुत्तमम्महियाइं ७ ।

३१. सो चेव जह्मकालद्वितीपसु उव्वज्जो एस चेव वत्तव्या । नवरं कालादेसेण जह्मणेण पुव्वकोडी अंतोमुहुत्तमम्महिया, उक्कोसेण चत्तारि पुव्वकोडीयो चउहि अंतोमुहुत्तेहि अम्महियायो ८ ।

३२. सो चेव उक्कोसकालद्वितीपसु उव्वज्जो जह्मणेण तिपल्लिओवमद्वितीपसु, उक्कोसेण वि तिपल्लिओवमद्वितीपसु, उव्वसेसं तं चेव । नवरं परिमाणं ओगाहणा य जहा एयस्सेव तटयगमप । मवादेसेण दो भवग्गाहणाइं, कालादेसेण जह्मणेण तिन्नि पल्लिओवमाइं पुव्वकोडीप अम्महियाइं, उक्कोसेण तिन्नि पल्लिओवमाइं पुव्वकोडीप अम्महियाइं—एवतियं ९ ।

३३. [प्र०] जट मणुस्सेहिंतो उव्वज्जति किं सन्निमणु०, असन्निमणु० ? [उ०] गोयमा ! सन्निमणुस्सेहिंतो वि, असन्निमणुस्सेहिंतो वि उव्वज्जति ।

३४. [प्र०] असन्निमणुस्से णं भंते ! जे मविए पंचिदियतिरिक्खजोणिपसु उव्वज्जित्तए से णं भंते ! केवतिकाल० ? [उ०] गोयमा ! जह्मणेण अंतोमुहुत्त०, उक्कोसेण पुव्वकोडीयाउपसु उव्वज्जति । लङ्की से तिसु वि गमपसु जहेव पुव्वविकारापसु उव्वज्जमाणस्स । संवेदो जहा एय चेव सन्निर्पंचिदियस्स मज्झिमेसु तिसु गमपसु तहेव निरवसेसो भाणियवो ।

२९. जो ते (मंत्री पंचेन्द्रिय निर्वच) पोते ज जवन्य स्थितिवायो होय [अने ते संज्ञी पं० निर्वचमा उत्पन्न थाय] तो ते जवन्य अन्तर्मुहूर्त आनुषण्णा अने उच्छ्रष्ट पूर्वकोटीनी स्थितिवाया संज्ञी पंचेन्द्रिय निर्वचयोनिकमां उत्पन्न थाय तेने पृथिवीकायिकमां उत्पन्न यता आज मंत्री पंचेन्द्रियनी जे वक्तव्यता कह्यो छे ते आ उद्देशकमा मय्यना चोया, पाचमा अने लङ्का ए त्रण गमकमां कह्यो. अने [संज्ञी पंचेन्द्रिय निर्वचमा उत्पन्न यता] असंज्ञी पंचेन्द्रियने मय्यना त्रण गमकमां जे संवेव कह्यो छे ते प्रमाणे अहिं कह्यो (६).

३०. जो ते पोते उच्छ्रष्ट काळनी स्थितिवायो होय तो तेने प्रथम गमकनी पेटे कह्यो. परन्तु स्थिति अने अनुबंध जवन्य तथा उच्छ्रष्ट पूर्वकोटी होय छे. काळादेशयी जवन्य अन्तर्मुहूर्त अधिक पूर्वकोटी अने उच्छ्रष्ट पूर्वकोटी पृथक्क्व अधिक त्रण पल्लोपम—पटलो काळ यावत्—गमनागमन करे (७).

३१. जो ते ज जीव (उ० संज्ञी पंचेन्द्रिय निर्वच) जवन्य स्थितिवाया संज्ञी पंचेन्द्रिय निर्वचयोनिकमां उत्पन्न थाय तो तेने ए ज पूर्वोक्त वक्तव्यता कह्यो. पण विशेष ए के काळादेशयी जवन्य अन्तर्मुहूर्त अधिक पूर्वकोटी अने उच्छ्रष्ट चार अन्तर्मुहूर्त अधिक चार पूर्वकोटी—पटलो काळ यावत्—गमनागमन करे (८).

३२. जो ते उच्छ्रष्टकाळनी स्थितिवाया संज्ञी पंचेन्द्रिय निर्वचयोनिकमां उत्पन्न थाय तो ते जवन्य अने उच्छ्रष्ट त्रण पल्लोपमनी स्थितिवाया सं० पं० निर्वचमा उत्पन्न थाय. काकी वधु पूर्वे कया प्रमाणे जाणवुं. पण विशेष ए के परिमाण अने अवगाहना आना आज गमकमा वया प्रमाणे जाणव. नवादेशयी वे मव अने काळादेशयी जवन्य अने उच्छ्रष्ट पूर्वकोटी अधिक त्रण पल्लोपम—पटलो काळ यावत्—गतिआगति करे (९).

३३. [प्र०] जो (सं० पं० निर्वचो) मनुष्योयी आवी उत्पन्न थाय तो शुं संज्ञी मनुष्योयी आवी उत्पन्न थाय के असंज्ञी मनुष्योयी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेजो संज्ञी अने असंज्ञी ए वने प्रचारना मनुष्योयी आवी उत्पन्न थाय.

३४. [प्र०] हे मगध ! असंज्ञी मनुष्य, जे पंचेन्द्रिय निर्वचयोनिकोमा उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटवा काळनी स्थितिवाया संज्ञी पं० निर्वचमा उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! जवन्य अन्तर्मुहूर्त अने उच्छ्रष्ट पूर्वकोटीनी स्थितिवाया संज्ञी पं० निर्वचमा उत्पन्न थाय. पृथिवीकायिकोमा उत्पन्न यता असंज्ञी मनुष्यनी प्रथमता त्रण गमकमां जे वक्तव्यता कह्यो छे ते अही प्रथमता त्रणे गमकमां कह्यो. अने संवेव असंज्ञी पंचेन्द्रियना मय्यना त्रण गमकमां कह्यो छे ते प्रमाणे अहिं कह्यो.

૩૫. [પ્ર૦] જહ સન્નિમણુસ્સેહિતોં કિં સંખેજ્જવાસાડયસન્નિમણુસ્સેહિતોં, અસંખેજ્જવાસાડયસન્નિમણુસ્સેહિતોં ? [ઉ૦] ગોયમા ! સંખેજ્જવાસાડય૦, નો અસંખેજ્જવાસાડય૦ ।

૩૬. [પ્ર૦] જહ સંખેજ્જવાસાડય૦ કિં પજ્જત૦, અપજ્જત૦ ? [ઉ૦] ગોયમા ! પજ્જતસંખેજ્જવાસાડય૦, અપજ્જતસંખેજ્જવાસાડય૦ ।

૩૭. [પ્ર૦] સન્નિમણુસ્સે ણં મંતે ! જે ભવિપ પંચિદિયતિરિક્કજોણિપસુ ઉવવજ્જિત્તપ્પ સે ણં મંતે ! કેવતિં ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહજ્ઞેણં અંતોમુહુત્ત૦, ઉક્કોસેણં તિપલિઓવમદ્વિતિપસુ ઉવવજ્જિત્ત ।

૩૮. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! [ઉ૦] લક્કી સે જહા ઇયસ્સેવ સન્નિમણુસ્સસ્સ પુદ્ધિક્કાઇપસુ ઉવવજ્જમાણસ્સ પદમગમપ્પ જાવ—‘ભવાદેસો’ત્તિ । કાલાદેસેણં જહજ્ઞેણં દો અંતોમુહુત્તા, ઉક્કોસેણં તિન્નિ પલિઓવમાઇં પુદ્ધકોહિપુદ્ધત્તમ્મહિયાઇં ૧ ।

૩૯. સો ચેવ જહજ્ઞકાલદ્વિતિપસુ ઉવવજ્ઞો ઇસ ચેવ વત્તધ્ધયા । ણવરં કાલાદેસેણં જહજ્ઞેણં દો અંતોમુહુત્તા, ઉક્કોસેણં તિન્નિ પુદ્ધકોહીથો ચરુહિં અંતોમુહુત્તેહિં અમ્મહિયાઓ ૨ ।

૪૦. સો ચેવ ઉક્કોસકાલદ્વિતિપસુ ઉવવજ્ઞો જહજ્ઞેણં તિપલિઓવમદ્વિતિપસુ, ઉક્કોસેણં વિ તિપલિઓવમદ્વિતિપસુ—સચ્ચેવ વત્તધ્ધયા । નવરં ઓગાહણા જહજ્ઞેણં અંગુલપુહત્તં, ઉક્કોસેણં પંચ ધનુલયાઇં । ઠિતી જહજ્ઞેણં માસપુહત્તં, ઉક્કોસેણં પુદ્ધકોહી । एवं અણુવંધો વિ । ભવાદેસેણં દો ભવગ્ગાહણાઇં, કાલાદેસેણં જહજ્ઞેણં તિન્નિ પલિઓવમાઇં માસપુહત્તમ્મહિયાઇં, ઉક્કોસેણં તિન્નિ પલિઓવમાઇં પુદ્ધકોહીપ અમ્મહિયાઇં—એવતિયં ૩ ।

૩૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો (સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ) સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સંસ્થાતા વર્પના આયુપવાળા સંજ્ઞી મનુષ્યોથી કે અસંસ્થાતા વર્પના આયુપવાળા સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ સંસ્થાતા વર્પના આયુપવાળા સંજ્ઞી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, પણ અસંસ્થાતા વર્પના આયુપવાળા મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન ન થાય.

સંજ્ઞી મનુષ્યોની સંજ્ઞા
પં૦ તિર્યંચમા
ઉત્પત્તિ

૩૬. [પ્ર૦] જો તેઓ (સંજ્ઞી પં૦ તિર્યંચો) સંસ્થાતા વર્પના આયુપવાળા મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું પર્યાપ્તા મનુષ્યોથી કે અપર્યાપ્તા મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા બન્ને પ્રકારના મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય.

૩૭. [પ્ર૦] સંસ્થાતા વર્પના આયુપવાળો સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય મનુષ્ય, જે સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમા ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે કેટલા કાલની સ્થિતિવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમા ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય અન્તર્મુદ્ધૂર્ત અને ઉત્ક્રુષ્ટ ત્રણ પલ્લોપમની સ્થિતિવાળા સ૦ પં૦ તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય.

૩૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે સંજ્ઞી મનુષ્યો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય—હ્યાદિ પૃથિવીકાયિકોમા ઉત્પન્ન થતા એ જ સંજ્ઞી મનુષ્યની પ્રથમ ગમકમા કહેલી વક્તવ્યતા યાવત્—ભવાદેશ સુધી અહીં કહેવી. કાલાદેશથી જઘન્ય વે અન્તર્મુદ્ધૂર્ત અને ઉત્ક્રુષ્ટ પૂર્વકોટી પૃથક્ત્વ અધિક ત્રણ પલ્લોપમ—એટલો કાલ યાવત્—ગતિઆગતિ કરે (૧).

પરિમાણાદિ.

૩૯. જો તે સંજ્ઞી મનુષ્ય જઘન્ય કાલની સ્થિતિવાળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકમા ઉત્પન્ન થાય તો તેને એ જ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. પરન્તુ કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુદ્ધૂર્ત અને ઉત્ક્રુષ્ટ ચાર અન્તર્મુદ્ધૂર્ત અધિક ચાર પૂર્વકોટી વર્પ—એટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૨).

સંજ્ઞી મનુષ્યની જઘન્ય
સ૦ પં૦ તિર્યંચમા
ઉત્પત્તિ.

૪૦. જો તે જ મનુષ્ય ઉત્ક્રુષ્ટ કાલની સ્થિતિવાળા તિર્યંચમા ઉત્પન્ન થાય તો તે જઘન્ય અને ઉત્ક્રુષ્ટ ત્રણ પલ્લોપમની સ્થિતિવાળા સંજ્ઞી પં૦ તિર્યંચમા ઉત્પન્ન થાય. (અહીં પણ) એ જ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે શરીરપ્રમાણ જઘન્ય અંગુલપૃથક્ત્વ અને ઉત્ક્રુષ્ટ પાચસો ધનુપ હોય છે. આયુષ જઘન્ય માસપૃથક્ત્વ અને ઉત્ક્રુષ્ટ પૂર્વકોટી હોય છે. એ પ્રમાણે અણુવંધ પણ જાણવો. ભવાદેશથી વે ભવ તથા કાલાદેશથી જઘન્ય માસપૃથક્ત્વ અધિક ત્રણ પલ્લોપમ અને ઉત્ક્રુષ્ટ પૂર્વકોટી અધિક ત્રણ પલ્લોપમ—એટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૩).

સંજ્ઞી મનુષ્યની સ૦
સ૦ પં૦ તિર્યંચમા
ઉત્પત્તિ.

૩૮-૩૯ * પૃથિવીકાયિકમા ઉત્પન્ન થતા સંજ્ઞી મનુષ્યની પ્રથમ ગમકમા કહેલી વક્તવ્યતા આ પ્રમાણે છે. પરિમાણ—એક સમયે જઘન્ય એક, વે અને ઉત્ક્રુષ્ટ સંસ્થાતા ઉત્પન્ન થાય છે કારણ કે સંજ્ઞી મનુષ્યો હમેશા સંસ્થાતા જ હોય છે તેને છ સ્વયં હોય છે. ઉત્ક્રુષ્ટ પાચસો ધનુપની અવગાહના, છ સંસ્થાન, ત્રણ દૃષ્ટિ, વિકરપે ચાર જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન, ત્રણ યોગ, વે પ્રકારનો ઉપયોગ, ચાર સ્વપ્ના, ચાર રૂપાય, પાચ ઇન્દ્રિય, છ મસુદ્ધાત, માતા અને અસાતા, ત્રણ વેદ, જ૦ અન્તર્મુદ્ધૂર્તનુ આયુષ, ૩૦ પૂર્વકોટિનુ આયુષ, પ્રસન્ન અને અપ્રસન્ન અધ્યવસાય, સ્થિતિના ગમન ધનુવન્ધ અને સવેધ. જઘન્ય વે ભવ અને ઉત્ક્રુષ્ટ આઠ ભવ હોય છે ધીજા ગમમા પ્રથમ ગમમા કહેલી વક્તવ્યતા કહેવી. પરન્તુ કાલની અપેક્ષાએ જ૦ વે અન્તર્મુદ્ધૂર્ત અને ૩૦ ચાર અન્તર્મુદ્ધૂર્ત અધિક ચાર પૂર્વકોટિ સવેધ જાણવો.—ટીકા.

૪૦ † ત્રીજા ગમમા પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું પરન્તુ અવગાહના અંગુલપૃથક્ત્વ—વે અંગુલથી નવ અંગુલ પ્રમાણ અને આયુષ માસપૃથક્ત્વ જાણવું આ કથનથી એટલું જાણી શકાય છે કે અંગુલપૃથક્ત્વથી ન્યૂન શરીરવાળો તથા માસપૃથક્ત્વથી હીન આયુષવાળો મનુષ્ય ઉત્ક્રુષ્ટ આયુષવાળા તિર્યંચમા ઉત્પન્ન થતો નથી.—ટીકા.

૪૧. સો ચેવ અપ્પણા જહનકાલદ્વિત્થો જાઓ, જહા સન્નિપંચિદિયતિરિપ્પજોણિયસ્સ પંચિદિયતિરિપ્પજોણિયસુ ઉવવજ્જમાણસ્સ મજ્જિમેસુ તિસુ ગમપ્પસુ વત્તધયા મળિયા પ્સ ચેવ પ્પયસ્સ વિ મજ્જિમેસુ તિસુ ગમપ્પસુ નિરવસેસા માળિ-યથા । નવરં પરિમાણં ઉક્કોસેણં સંપેજ્ઞા ઉવવજ્જંતિ, સેસં તં ચેવ ૬ ।

૪૨. સો ચેવ અપ્પણા ઉક્કોસકાલદ્વિત્થો જાતો સચ્ચેવ પઢમગમગવત્તધયા । નવરં ઓગાહણા જહન્ટેણં પંચ ધણુસયાઈ । ઉક્કોસેણં પંચ ધણુસયાઈ । ઠિત્તિ અણુવંધો જહન્ટેણં પુદ્ધકોડી, ઉક્કોસેણ વિ પુદ્ધકોડી, સેસં તદ્દેવ જાવ—‘ભવાદેસો’ત્તિ, કાલાદેસેણં જહન્ટેણં પુદ્ધકોડી અંતોમુહુત્તમમ્મહિયા, ઉક્કોસેણં તિન્નિ પલિઓવમાઈ પુદ્ધકોડિપુદ્ધત્તમમ્મહિયાઈ—પ્વતિયં ૭ ।

૪૩. સો ચેવ જહનકાલદ્વિત્થિપ્પસુ ઉવવજ્જો પ્સ ચેવ વત્તધયા । નવરં કાલાદેસેણં જહન્ટેણં પુદ્ધકોડી અંતોમુહુત્તમમ્મ-હિયા, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ પુદ્ધકોડીથો ચડ્દિ અંતોમુહુત્તેઈ અમ્મહિયાથો ૮ ।

૪૪. સો ચેવ ઉક્કોસકાલદ્વિત્થિપ્પસુ ઉવવજ્જો, જહન્ટેણં તિન્નિ પલિઓવમાઈ, ઉક્કોસેણ વિ તિન્નિ પલિઓવમાઈ, પ્સ ચેવ લક્કી જહેવ સત્તમગમે । ભવાદેસેણં દો ભવગ્ગહણાઈ । કાલાદેસેણં જહન્ટેણં તિન્નિ પલિઓવમાઈ પુદ્ધકોડીપ અમ્મહિયાઈ, ઉક્કો-સેણ વિ તિન્નિ પલિઓવમાઈ પુદ્ધકોડીપ અમ્મહિયાઈ—પ્વતિયં ૯ ।

૪૫. [પ્ર૦] જહ દેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ કિં ભવણવાસિદેવેહિંતો ઉવવજ્જંતિ, વાળમંતરં, જોહસિયં, વેમાણિયદેવેહિંતો ? [ઉ૦] ગોયમા ! ભવણવાસિદેવેહિંતો વિં, જાવ—વેમાણિયદેવેહિંતો વિં ।

૪૬. [પ્ર૦] જહ ભવણવાસિં કિં અસુરકુમારભવણં, જાવ—થણિયકુમારભવણં ? [ઉ૦] ગોયમા ! અસુરકુમારં, જાવ—થણિયકુમારભવણં ।

૪૭. [પ્ર૦] અસુરકુમારે ણં મંતે ! જે ભવિણ પંચિદિયતિરિપ્પજોણિયસુ ઉવવજ્જિત્તપ્પ સે ણં મંતે ! કેવતિં ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્ટેણં અંતોમુહુત્તદ્વિત્થિપ્પસુ, ઉક્કોસેણં પુદ્ધકોડિઆપ્પસુ ઉવવજ્જતિ । અસુરકુમારાણં લક્કી ણવસુ વિ ગમપ્પસુ જહા પુદ્ધવિક્કાઈપ્પસુ ઉવવજ્જમાણસ્સ, એવં જાવ—ઈસાણદેવસ્સ તદ્દેવ લક્કી । ભવાદેસેણં સદ્ધત્થ અદ્ધ ભવગ્ગહણાઈ, ઉક્કોસેણં જહન્ટેણં દોન્નિ ભવગ્ગહણાઈ । ઠિત્તિ સંવેહં ચ સદ્ધત્થ જાણેજ્ઞા ૯ ।

જવં સંઘી મનુપ્પની
સં ૫૦ તિર્યંચમા
વત્તપ્પિ

૪૧. જો તે સંઘી મનુપ્પ પોતે જઘન્યસ્થિતિવાલો હોય તો તેને જેમ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમા ઉત્પન્ન થતા પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની મધ્યમ ત્રણ ગમકોની વત્તવ્યતા કહેવી છે તેમ આની પણ મધ્યમ ત્રણ ગમકોની વધી વત્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે પરિમાણ ‘ઉત્ક્રુષ્ટ સહ્યાતા ઉપજે’ એમ કહેવું, અને વાકી વધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. (૬)

ઉત્ક્રુષ્ટં સંઘી મનુ-
પ્પની સં ૫૦ તિર્ય-
ંચમા ઉત્તપ્પિ.

૪૨. જો તે (સંઘી મનુપ્પ) પોતે ઉત્ક્રુષ્ટ કાલની સ્થિતિવાલો હોય તો તેને પ્રથમ ગમકની વત્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે શરીરની અવગાહના જઘન્ય અને ઉત્ક્રુષ્ટ પાચસો ધનુપની હોય છે. સ્થિતિ અને અનુવંધ જઘન્ય અને ઉત્ક્રુષ્ટ પૂર્વકોટી હોય છે. વાકી વધું યાવત્—ભવાદેશ સુધી તે જ પ્રમાણે જાણવું. કાલ્પદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુદ્ધૂર્ત અધિક પૂર્વકોટી અને ઉત્ક્રુષ્ટ પૂર્વકોટી પૃથક્ત્વ અધિક ત્રણ પલ્યોપમ—પટલો કાલ યાવત્—ગતિઆગતિ કરે (૭).

ઉ ૦ સંઘી મનુપ્પની
જવં સં ૫૦ તિર્ય-
ંચમા ઉત્તપ્પિ.

૪૩. જો તે જ મનુપ્પ જઘન્ય સ્થિતિવાલો તિર્યંચમા ઉત્પન્ન થાય તો તેને એ જ વત્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે કાલ્પદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુદ્ધૂર્ત અધિક પૂર્વકોટી અને ઉત્ક્રુષ્ટ ચાર અન્તર્મુદ્ધૂર્ત અધિક ચાર પૂર્વકોટી—પટલો કાલ યાવત્—ગતિઆગતિ કરે (૮).

ઉ ૦ સંઘી મનુપ્પની
ઉ ૦ સંઘી ૫૦ તિર્ય-
ંચમા ઉત્તપ્પિ

૪૪. જો તે જ મનુપ્પ ઉત્ક્રુષ્ટકાલની સ્થિતિવાલો સંઘી પં ૦ તિર્યંચયોનિકમા ઉત્પન્ન થાય તો તે જઘન્ય અને ઉત્ક્રુષ્ટ ત્રણ પલ્યો-પમની સ્થિતિવાલો સંઘી ૦ પં ૦ તિર્યંચમા ઉત્પન્ન થાય. અહિ પૂર્વોક્ત સાતમા ગમકની વત્તવ્યતા કહેવી. ભવાદેશથી વે ભવ અને કાલ્પદે-શથી જઘન્ય અને ઉત્ક્રુષ્ટ પૂર્વકોટી અધિક ત્રણ પલ્યોપમ—પટલો કાલ યાવત્—ગતિઆગતિ કરે (૯).

દેવોની સં ૫૦
તિર્યંચોમા ઉત્તપ્પિ.

૪૫. જો તે (સં ૦ પં ૦ તિર્યંચો) દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું ભવનવાસી દેવોથી, વાનવ્યન્તર દેવોથી, જ્યોતિષિક દેવોથી કે વૈમાનિક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ ભવનવાસી દેવોથી, અને યાવત્—વૈમાનિક દેવોથી પણ આવી ઉત્પન્ન થાય.

અસુરકુમાર-
મનવાસી દેવોનો
સં ૫૦ તિર્યંચોમા
ઉત્તપ્પાત

૪૬. [પ્ર૦] જો તે ભવનવાસી દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું અસુરકુમાર ભવનવાસીથી કે યાવત્—સ્થાનિકકુમાર ભવનવાસી દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ અસુરકુમારોથી, યાવત્—સ્થાનિકકુમાર ભવનવાસી દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે.

૪૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે અસુરકુમાર ભવનવાસી દેવ સં ૦ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોમા ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાલની સ્થિતિવાલો સંઘી પં ૦ તિર્યંચમા ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય અન્તર્મુદ્ધૂર્ત અને ઉત્ક્રુષ્ટ પૂર્વકોટીની સ્થિતિવાલો સંઘી પં ૦ તિર્યંચમા ઉત્પન્ન થાય. તેને નવે ગમકમા જે વત્તવ્યતા પૃથિવીકાર્થિકોમા ઉત્પન્ન થતા અસુરકુમારોની કહી છે તેમ કહેવી. એ પ્રમાણે યાવત્—ઈશાનદેવ લોક સુધી પણ તે પ્રમાણે વત્તવ્યતા કહેવી. ભવાદેશ વધે ઠેકાણે ઉત્ક્રુષ્ટ આઠ ભવ અને જઘન્ય વે ભવ હોય છે. અહીં સર્વ ઠેકાણે સ્થિતિ અને સવેધ મિત્ર જાણવો (૯).

૪૮. [પ્ર૦] નાગકુમારે નં મંતે ! જે મવિષ્ ? [૩૦] એસ ચેવ વત્તધયા । નવરં ઠિતિં સંવેહં ચ જાણેજ્ઞા । एवं जाव-यणियकुमारे ९ ।

૪૯. [પ્ર૦] જહ વાણમંતરેહિંતોં કિં પિસાયં ? [૩૦] તહેવ । જાવ-

૫૦. [પ્ર૦] વાણમંતરે નં મંતે ! જે મવિષ્ પંચિંદિયતિરિક્સં ? [૩૦] એવં ચેવ । નવરં ઠિતિં સંવેહં ચ જાણેજ્ઞા ૯ ।

૫૧. [પ્ર૦] જહ જોતિસિયં ? [૩૦] ઉવવાઓ તહેવ । જાવ-

૫૨. [પ્ર૦] જોતિસિયં નં મંતે ! જે મવિષ્ પંચિંદિયતિરિક્સં ? [૩૦] એસ ચેવ વત્તધયા । જહા પુઢવિક્કાઇયઉદે-
સણ મવગ્ગહણાં નવસુ વિ ગમપસુ અદ્ધ, જાવ-કાલાદેસેણં જહન્નેણં અદ્ધમાગપલિઓવમં અંતોમુહુત્તમમ્મહિયં, ઉક્કોસેણં
ચત્તારિ પલિઓવમાઇં ચડહિં પુઢ્ધકોડીહિં ચડહિ ય વાસસયસહસ્સોહિં અન્મહિયાઇં-પવતિયં । एवं नवसु वि गमपसु,
नवरं ठितिं संवेहं च जाणेज्ज्ञा ९ ।

૫૩. [પ્ર૦] જહ વેમાણિયદેવેહિંતોં કિં કપ્પોવગવેમાણિયં, કપ્પાતીતવેમાણિયં ? [૩૦] ગોયમા ! કપ્પોવગવેમા-
ણિયં, નો કપ્પાતીતવેમાણિયં । જહ કપ્પોવગં જાવ-સહસ્સારકપ્પોવગવેમાણિયદેવેહિંતોં વિ ઉવવજ્ઞંતિ, નો આણયં,
જાવ-ળો અશ્ચયકપ્પોવગવેમાણિયં ।

૫૪. [પ્ર૦] સોહમ્મદેવે નં મંતે ! જે મવિષ્ પંચિંદિયતિરિક્સજોણિયસુ ઉવવજ્ઞિત્તપ્પ સે નં મંતે ! કેવતિં ? [૩૦]
ગોયમા ! જહન્નેણં અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણં પુઢ્ધકોડીઆડપસુ, સેસં જહેવ પુઢવિક્કાઇયઉદેસણં નવસુ વિ ગમપસુ । નવરં નવસુ
વિ ગમપસુ જહન્નેણં દો મવગ્ગહણાં, ઉક્કોસેણં અદ્ધ મવગ્ગહણાં । ઠિતિં કાલાદેસં ચ જાણિજ્ઞા, એવં ઈસાણદેવે વિ । एवं
एएणं कमेणं अवसेसा वि जाव-सहस्सारदेवेषु उववापयद्वा । नवरं ओगाहणा जहा ओगाहणासंठाणे, लेस्सा-सणकुमार-

૪૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જે નાગકુમાર, પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોમા ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાલની સ્થિતિવાળા સં૦
પં૦ તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! અહીં વધી પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. પળ વિશેષ એ કે સ્થિતિ અને સંવેધ (મિત્ર)
જાણવો. એ પ્રમાણે યાવત્-સ્થાનિતકુમારો સુધી જાણવું.

નાગકુમારની સં૦
પં૦ તિર્યંચમાં
ઉત્પત્તિ.

૪૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જો તે (સંજ્ઞી પં૦ તિર્યંચો) વાનવ્યન્તરોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું પિશાચ વાનવ્યન્તરોથી આવી
ઉત્પન્ન થાય-ઇત્યાદિ વધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. યાવત્-

વાનવ્યન્તરોથી સં૦
પં૦ તિર્યંચમાં
ઉત્પત્તિ.

૫૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જે વાનવ્યન્તર, પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાલની સ્થિતિવાળા
સંજ્ઞી પં૦ તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. પળ વિશેષ એ કે અહીં સ્થિતિ અને સંવેધ મિત્ર જાણવો.

૫૧. [પ્ર૦] જો તે (સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ) જ્યોતિષિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો તેને પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે-પૃથિવીકાયિકમાં,
ઉત્પન્ન થતા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચને કહ્યા પ્રમાણે ઉપપાત કહેવો. યાવત્-

જ્યોતિષિકોની સં૦
પં૦ તિર્યંચમાં
ઉત્પત્તિ.

૫૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જે જ્યોતિષિક, પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાલની સ્થિતિવાળા સં૦
પં૦ તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] એ જ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા જેમ પૃથિવીકાયિક ઉદ્દેશકમાં કહેલી છે તેમ કહેવી. નવે ગમકમાં આઠ
મવો જાણવા. યાવત્-કાલાદેશથી જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અધિક પલ્યોપમનો આઠમો ભાગ અને ઉત્ક્રુષ્ટ ચાર પૂર્વકોટી અધિક પલ્યોપમ-
પટલો કાલ યાવત્-ગતિઆગતિ કરે. એ પ્રમાણે નવે ગમકોમા જાણવું. પળ વિશેષ એ કે અહીં સ્થિતિ અને સંવેધ મિત્ર જાણવો. (૯)

૫૩. [પ્ર૦] જો તેઓ વૈમાનિક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું કલ્પોપપન્ન વૈમાનિક દેવોથી કે કલ્પાતીત વૈમાનિક દેવોથી આવી
ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ કલ્પોપપન્નક વૈમાનિક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, પળ કલ્પાતીત વૈમાનિક દેવોથી આવી ન ઉત્પન્ન
થાય. જો કલ્પોપપન્ન વૈમાનિક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો યાવત્-સહસ્રાર કલ્પોપપન્નક વૈમાનિક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, પળ આનત
કલ્પોપપન્નક, યાવત્-અચ્યુતકલ્પોપપન્નકથી આવી ઉત્પન્ન ન થાય.

વૈમાનિક દેવોની સં૦
પં૦ તિર્યંચમાં
ઉત્પત્તિ.

૫૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જે સૌધર્મ દેવ, પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાલની સ્થિતિવાળા પંચે-
ન્દ્રિય તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય અન્તર્મુહૂર્ત અને ઉત્ક્રુષ્ટ પૂર્વકોટી આયુષવાળા પંચેન્દ્રિય તિર્યંચમાં ઉત્પન્ન થાય.
વાકી વધું નવે ગમકોને આશ્રયી પૃથિવીકાયિક ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે કહેવું. પળ વિશેષ એ કે નવે ગમકોમાં સંવેધ-મવની અપેક્ષા
જઘન્ય વે મવ અને ઉત્ક્રુષ્ટ આઠ મવનો હોય છે. સ્થિતિ અને કાલાદેશ (મિત્ર મિત્ર) જાણવા. એ પ્રમાણે ઈશાન દેવ સંવેધે પળ જાણવું.

સૌધર્મી સહસ્રાર-
પર્યંત દેવોની સં૦ પં૦
તિર્યંચમાં ઉત્પત્તિ.

માર્હિદ—વંમલોપ્સુ ય્ગા પમ્હલેસ્તા, સેસાણં ય્ગા સુફલેસ્તા । વેદે નો ઇત્યિવેદગા, પુરિસવેદગા, જો નપુંસગવેદગા । આઝ—
અંણુવંધા જહા ટિતિપદે, સેસં જહેવ ઈસાણગાણં કાયસંવેહં ચ જાણેજ્ઞા । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! ત્તિ ।

ચઝવીસતિમે સૃણ વીસતિમો ઉદ્દેમો સમત્તો ।

તયા ઇ જ ક્રમવઢે વાકી વધા દેવોનો યાવત્—સહસ્રાર દેવ મુઘી ઉપપાત કહેવો. પરન્તુ અવગાહના, *અવગાહનાસંસ્થાનપદમાં કાગા પ્રમાણે જાણવી. લેઝ્યા—સનત્કુમાર, માર્દેન્દ્ર અને વ્રલ્લોરુમાં એક પમ્હલેઝ્યા અને વાકી વધાને એક શુદ્ધલેઝ્યા જાણવી. વેદમાં સ્ત્રીવેદવાચ્ય અને નપુંસકવેદવાચ્ય નથી, પણ પુરુષવેદવાચ્ય હોય છે. †સ્થિતિપદમાં કહ્યા પ્રમાણે આયુષ અને અનુવંધ જાણવો. વાકી વધું ઈશાન દેવોની પેઠે જાણવું, તેમજ અહિ કાયસવેવ જુદો કહેવો ‘હિ મગવન્ ! તે ઇમજ છે, હે મગવન્ ! તે ઇમજ છે’.

ચોવીશમા શતકમાં વીશમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

ઇગવીસતિમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] મણુસ્તા જં મંતે ! કઓર્હિતો ઉવવજંતિ ? કિ નેરરપર્હિતો ઉવવજંતિ ? જાવ—દેવેર્હિતો ઉવવજંતિ ? [૩૦] ગોયમા ! જેરરપર્હિતો વિ ઉવવજંતિ, જાવ—દેવેર્હિતો વિ ઉવવજંતિ—પવં ઉવવાથો જહા પંચિદિયતિરિસ્વજોણિઉદ્દેસપ જાવ—
‘તમાપુદવિનેરરપર્હિતો વિ ઉવવજંતિ, જો અહેસત્તમપુદવિનેરરપર્હિતો ઉવવજંતિ ।

૨. [પ્ર૦] ર્યણપ્પમપુદવિનેરરપર્હિતો જં મંતે ! જે મવિપ મણુસ્તેસુ ઉવવજિત્તપ સે જં મંતે ! કેવતિકાલ૦ ? [૩૦] ગોયમા ! જહન્નેણં માસપુદ્ધત્તિપ્પસુ, ઉક્કોસેણં પુદ્ધકોડિઆડગ્ગુ, અવસેસા વત્તધયા જહા પંચિદિયતિરિસ્વજોણિપ્પન્તુ ઉવવજંતસ્સ તહેવ । નવરં પરિમાણે જહન્નેણં પ્પકો વા દો વા તિન્નિ વા, ઉક્કોસેણં સંલેજ્ઞા ઉવવજંતિ । જહા તર્હિ અંતોમુહત્તેર્હિ તહા ઇદં માસપુદ્ધત્તેર્હિ સંવેહં કરેજ્ઞા, સેસં તં ચેવ ૧ । જહા ર્યણપ્પમાપ વત્તધયા તહા સઙ્કરપ્પમાપ વિ । નવરં જહન્નેણં વાસપુદ્ધત્તિપ્પસુ, ઉક્કોસેણં પુદ્ધકોડી૦ । ઓગાહના—લેસ્તા—જાણ—ટિતિ—અણુવંધ—સંવેહં જાણસં ચ જાણેજ્ઞા જહેવ તિરિસ્વજોણિય—ઉદ્દેસપ । પવં—જાવ—તમાપુદ્ધવિનેરરપર્હિતો ૧ ।

૩. [પ્ર૦] જદ તિરિસ્વજોણિપર્હિતો ઉવવજંતિ કિ પંચિદિયતિરિસ્વજોણિપર્હિતો ઉવવજંતિ ? જાવ—પંચિદિયતિરિસ્વજોણિપર્હિતો ઉવવજંતિ ? [૩૦] ગોયમા ! પંચિદિયતિરિસ્વજોણિપ૦ મેદો જહા પંચિદિયતિરિસ્વજોણિઉદ્દેસપ । નવરં તેહ—વાઙ પઢિસેહેયઘા, સેસં તં ચેવ । જાવ—

ઇકવીશમો ઉદ્દેશક.

મનુષ્યોનો ઉપપાત

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! મનુષ્યો કયાયી આવી ઉત્પન્ન થાય ? શું નૈરયિકોયી, કે યાવત્—દેવોયી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ નૈરયિકોયી આવી ઉત્પન્ન થાય, યાવત્—દેવોયી પણ આવી ઉત્પન્ન થાય. ઇ પ્રમાણે અહીં પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકા ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે ઉપપાત કહેવો. યાવત્—છટ્ટી તમા પૃથિવીના નૈરયિકોયી આવી ઉત્પન્ન થાય, પણ સાતમી તમતમા પૃથિવીના નૈરયિકોયી આવી ન ઉત્પન્ન થાય.

૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! રત્તપ્રમાપૃથિવીનો નૈરયિક જે મનુષ્યોમા ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાલની સ્થિતિવાચ્ય મનુષ્યમાં ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય વે માસયી આરમી નવ માસ સુધીની અને ઉત્ક્રુષ્ટ પૂર્વકોટીની સ્થિતિવાચ્ય મનુષ્યમા ઉત્પન્ન થાય. વાકી વધી વક્ક્યતા પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકામા ઉત્પન્ન થતા રત્તપ્રમાનૈરયિકનો પેઠે કહેવી. પરન્તુ પરિમાણ—જઘન્ય એક, વે કે ત્રણ અને ઉત્ક્રુષ્ટ સંલ્યાતા ઉત્પન્ન થાય છે. જેમ ત્યા અન્તર્મુદ્ધૂર્તવઢે સવેધ કર્યો છે તેમ અહીં માસપૃથક્કવઢે સવેધ કરવો. વાકી વધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું, રત્તપ્રમાની વક્ક્યતાનો પેઠે શર્કરાપ્રમાની પણ વક્ક્યતા કહેવી. પણ વિશેષ ઇ કે જઘન્ય વર્ષપૃથક્કવની સ્થિતિ—વાચ્ય અને ઉત્ક્રુષ્ટ પૂર્વકોટીની સ્થિતિવાચ્ય મનુષ્યમા ઉત્પન્ન થાય. તયા અવગાહના, લેઝ્યા, જ્ઞાન, સ્થિતિ, અનુવંધ અને સવેધ અને તેની વિશેષતા તિર્યચયોનિકાના ઉદ્દેશકમા કહ્યા પ્રમાણે જાણવી. ઇ પ્રમાણે યાવત્—તમા પૃથિવીના નૈરયિક સુધી જાણવું.

૩. [પ્ર૦] જો તેઓ તિર્યચયોનિકોયી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું એકેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોયી કે યાવત્—પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોયી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! એકેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોયી આવી ઉત્પન્ન થાય—ઇલાદિ વક્ક્યતા પંચેન્દ્રિયતિર્યચયોનિકા ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવી. પણ વિશેષ ઇ કે, તેજસ્કાય અને વાયુકાયનો નિપેધ કરવો. [ત્યાયી આવી મનુષ્યમાં ઉત્પન્ન ન થાય.] વાકી વધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. યાવત્—

રત્તપ્રમાનૈરયિકનો
મનુષ્યમા ઉપપાત

તિર્યચયોનિકો
મનુષ્યમા ઉપપાત

४. [प्र०] पुढविकाइए णं भंते ! जे भविण मणुस्सेसु उववज्जित्तए से णं भंते ! केवति० ? [उ०] गोयमा ! जहद्वेणं अंतोमुहुत्तट्टितिएसु, उक्कोसेणं पुधकोडीआउएसु उववज्जिजा ।

५. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा० ? [उ०] एवं जहेव पंचिंदियतिरिक्खजोणिएसु उववज्जमाणस्स पुढविकाइयस्स वत्त-
व्या सा चेव इह वि उववज्जमाणस्स भाणियद्या णवसु वि गमएसु । नवरं ततिय-छट्ठ-णवमेसु गमएसु परिमाणं जहद्वेणं
एक्को वा दो वा तिन्नि वा, उक्कोसेणं संखेज्जा उववज्जंति । जाहे अप्पणा जहन्नकालट्टितियो भवति ताहे पढमगमए अज्झ-
वसाणा पसत्था चि अप्पसत्था चि, वितियगमए अप्पसत्था, ततियगमए पसत्था भवंति, सेसं तं चेव निरवसेसं ९ ।

६. [प्र०] जइ आउक्काइए० ? [उ०] एवं आउक्काइयाण वि । एवं वणस्सइकाइयाण वि । एवं जाव-चउरिंदियाण
वि । असन्निपंचिंदियतिरिक्खजोणिय-सन्निपंचिंदियतिरिक्खजोणिय-असन्निमणुस्स-सन्निमणुस्सा य एते सध्वे चि जहा
पंचिंदियतिरिक्खजोणियउद्देशए तहेव भाणियद्या । नवरं एयाणि चेव परिमाण-अज्झवसाण-णाणत्ताणि जाणिज्जा पुढविका-
इयस्स पत्थ चेव उद्देशए भणियाणि । सेसं तहेव निरवसेसं ।

७. [प्र०] जइ देवेहिंतो उववज्जंति किं भवणवासिदेवेहिंतो उववज्जंति, वाणमंतर०, जोइसिय०, वेमाणियदेवेहिंतो
उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! भवणवासिदेवेहिंतो वि०, जाव-वेमाणियदेवेहिंतो चि उववज्जंति ।

८. [प्र०] जइ भवणवासि० किं असुर०, जाव-थणिय० ? [उ०] गोयमा ! असुरकुमार०, जाव-थणिय० ।

९. [प्र०] असुरकुमारे णं भंते ! जे भविण मणुस्सेसु उववज्जित्तए से णं भंते ! केवति० ? [उ०] गोयमा ! जहद्वेणं
मासपुहत्तट्टितिएसु, उक्कोसेणं पुधकोडिआउएसु उववज्जेजा । एवं जहेव पंचिंदियतिरिक्खजोणिउद्देशए वत्तव्या सध्वे पत्थ
वि भाणियद्या । नवरं जहा तहिं जहन्नगं अंतोमुहुत्तट्टितिएसु तहा इहं मासपुहत्तट्टिएसु । परिमाणं जहद्वेणं एक्को वा दो वा

४. [प्र०] हे भगवन् ! जे पृथिवीकायिक, मनुष्योमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटळा काळनी स्थितिवाळा मनुष्यमां उत्पन्न
थाय ? [उ०] हे गौतम ! ते जघन्य अन्तर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट पूर्वकोटीनी स्थितिवाळा मनुष्यमा उत्पन्न थाय.

पृथिवीकायिको नो
मनुष्यमां उपपात.

५. [प्र०] हे भगवन् ! ते (पृथिवीकायिको) एक समये केटळा उत्पन्न थाय—इत्यादि पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकमां उत्पन्न यथा
पृथिवीकायिकनी पेठे अहीं मनुष्यमां उत्पन्न थनार पृथिवीकायिकनी वक्तव्यता नवे गमकोमा कहेवी. विशेष एके व्रीजा, छट्ठा, अने नवमा
गमकमां परिमाण जघन्य एक, वे के त्रण अने उत्कृष्ट सख्याता उत्पन्न थाय छे. ज्यारे (पृथिवीकायिक) पोते जघन्यकाळनी स्थितिवाळो
होय ल्यारे [मध्यमना त्रण गमकमां] *प्रथम गमकमां अध्यवसायो प्रशस्त अने अप्रशस्त वन्ने प्रकारना होय छे. वीजा गमकमां अप्रशस्त
अने व्रीजा गमकमां प्रशस्त होय छे. वाकी वधुं पूर्वे कह्या प्रमाणे जाणवुं.

६. [प्र०] हे भगवन् ! जो तेओ (मनुष्यो) अप्कायिकोथी आवी उत्पन्न थाय तो अप्कायिकोने तथा वनस्पतिकायिकोने पूर्वोक्त
वक्तव्यता कहेवी. ए प्रमाणे यावत्-चउरिन्दियो सुधी जाणवुं. असंज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिक, संज्ञी पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिक, असंज्ञी मनुष्य
अने संज्ञी मनुष्य ए वधाने पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकउद्देशकमां कह्या प्रमाणे कहेवुं. परन्तु विशेष ए के वधाने परिमाण अने अध्यवसायोनी
भिन्नता पृथिवीकायिकने आज उद्देशकमा कह्या प्रमाणे जाणवी. वाकी वधुं पूर्वोक्त जाणवुं.

अप्कायिको नो मनु-
ष्यमां उपपात.

७. [प्र०] हे भगवन् ! जो तेओ (मनुष्यो) देवोथी आवी उत्पन्न थाय तो शुं भवनवासी, व्यानव्यन्तर, ज्योतिषिक के वैमानिक
देवोथी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेओ भवनवासी देवोथी, यावत्-वैमानिक देवोथी पण आवी उत्पन्न थाय.

देवो नो मनुष्योमां
उपपात

८. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते भवनवासी देवोथी आवी उत्पन्न थाय तो शुं असुरकुमारोथी आवी उत्पन्न थाय के यावत्-स्तनित-
कुमारोथी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेओ असुरकुमारोथी, यावत्-स्तनितकुमारोथी पण आवी उत्पन्न थाय.

भवनवासी देवो नो
मनुष्यमा उपपात.

९. [प्र०] हे भगवन् ! असुरकुमारदेव, जे मनुष्यमा उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटळा काळनी स्थितिवाळा मनुष्यमा उत्पन्न थाय ?
[उ०] हे गौतम ! ते जघन्य मासपृथक्त्व अने उत्कृष्ट पूर्वकोटीनी स्थितिवाळा मनुष्यमां उत्पन्न थाय. ए प्रमाणे पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकना
उद्देशकमा जे वक्तव्यता कही छे ते वक्तव्यता अहि पण कहेवी. पण विशेष ए के जेम त्या जघन्य अन्तर्मुहूर्तनी स्थितिवाळा तिर्यचमां
उत्पन्न थवानुं कहुं छे तेम अहीं मासपृथक्त्वनी स्थितिवाळामा उत्पन्न थवानुं कहेवुं. परिमाण-जघन्य एक, वे के त्रण अने उत्कृष्ट
सख्याता उत्पन्न थाय छे. वाकी वधुं पूर्वे कह्या प्रमाणे जाणवुं. ए प्रमाणे यावत्-ईशानदेवो सुधी वक्तव्यता कहेवी. ए ज-उपर कह्या

असुरकुमारदि
देवो नो मनुष्यमां
उपपात

५ * मध्यमत्रिकना प्रथम गमकमा जघन्य० पृथिवीकायिको नो मनुष्यमा औषिक उपपात थाय छे ज्यारे पृथिवीकायिक उ० मनुष्यमा उत्पन्न
थवानो होय ल्यारे तेना अध्यवसायो प्रशस्त होय छे, जघन्य० मनुष्यमा उपजत थवानो होय ल्यारे अप्रशस्त अध्यवसायो होय छे मध्यत्रिकना व्रीजा गमकमा
जघन्य० पृथिवीकायिक जघन्य० मनुष्यमा उपजवानो होवाथी तेना अध्यवसायो अप्रशस्त होय छे, कारण के प्रशस्त अध्यवसायोथी जघन्य स्थितिपणे उप-
पात थतो नथी. व्रीजा गमकमा जघन्य० पृथिवीकायिक उ० मनुष्यमा उपजतो होवाथी तेना प्रशस्त अध्यवसायो होय छे.—टीका.

તિત્તિ યા, ઉક્તોસેણં સંશેજ્ઞા ઉચ્ચજંતિ, સેસં તં ચેવ । एवं जाव—‘ईसाणदेवो’त्ति । पयाणि चैव पाणत्ताणि । सणंकुमार-
दीया जाव—‘सहस्सारे’त्ति जहेव पंचिदियतिरिक्खाजोणित्थेसए । नवरं परिमाणं जह्मेणं एको या दो या तित्ति या, उक्कोसेणं
संશેज्ઞા ઉચ્ચજંતિ । ઉચ્ચાથો જહ્મેણં વાસપુહ્ત્તિત્તિપ્પસુ, ઉક્કોસેણં પુવ્વકોટીઆપ્પસુ ઉચ્ચજંતિ, સેસં તં ચેવ । સંવેહં
વાસપુહ્ત્તિ પુવ્વકોટીસુ કરેજા । સળંકુમારે ટિત્તિ ચડગુણિયા અટ્ટાવીસં સાગરોવમા મવંતિ, માદિંદે તાણિ ચેવ સાતિરેગામિ,
વમ્હલોપ ચ્ચાલીસં, હંતપ છપ્પત્તં, મદ્દાસુદ્ધે અટ્ટસાદ્ધિ, સહસ્સારે વાવત્તરિ સાગરોવમાદં । एसा उक्कोसा ठित्ती मणिया । जह-
मद्वित्ति पि चउ गुणेज्जा ९ ।

૧૦. [પ્ર૦] આણયદેવે નં મંતે ! જે મવિપ મણુસેસુ ઉચ્ચજિત્તપ્પ સે નં મંતે ! કેવતિ ૦ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્મેણં
વાસપુહ્ત્તિત્તિપ્પસુ, ઉક્કોસેણં પુવ્વકોટીટિત્તિપ્પસુ ૦ ।

૧૧. [પ્ર૦] તે નં મંતે ! ૦ [ઉ૦] एवं जहेव सहस्सारदेवाणं वत्तवया । नवरं ओगाहणा—ठित्ति—अणुबंधे य जाणेज्जा,
सेसं तं चैव । भवादेसेणं जह्मेणं दो भवग्गहणाई, उक्कोसेणं छ भवग्गहणाई । फालादेसेणं जह्मेणं अट्टारस सागरोवमादं
वासपुह्त्तमम्महियाई, उक्कोसेणं सत्तावन्नं सागरोवमादं तिद्वि पुव्वकोटीद्वि अम्महियाई—एववित्तियं फालं ० । एवं पय पि गमा,
नवरं ठित्ति अणुबंधं संवेहं च जाणेज्जा, एवं जाव—अच्युयदेवो, नवरं ठित्ति अणुबंधं संवेहं च जाणेज्जा । पाणयदेवस्स ठित्ती
विगुणिया सद्धि सागरोवमादं, आरणस्स वेवद्धि सागरोवमादं, अच्युयदेवस्स छावद्धि सागरोवमादं ।

૧૨. [પ્ર૦] જહ કપ્પાતીતવેમાણિયદેવેદિતો ઉચ્ચજંતિ કિં ગેવેજ્ઞકપ્પાતીત ૦, અણુત્તરોવવાતિયકપ્પાતીત ૦ ? [ઉ૦]
ગોયમા ! ગેવેજ્ઞકપ્પાતીત ૦, અણુત્તરોવવાતિય ૦ ।

૧૩. [પ્ર૦] જહ ગેવેજ્ઞ ૦ કિં હેટ્ઠિમ ૨ ગેવિજ્ઞકપ્પાતીત ૦ જાવ—ઉવરિમ ૨ ગંવેજ્ઞ ૦ ? [ઉ૦] ગોયમા ! હેટ્ઠિમ ૨
ગેવેજ્ઞ ૦, જાવ—ઉવરિમ ૨ ૦ ।

૧૪. [પ્ર૦] ગેવેજ્ઞદેવે નં મંતે ! જે મવિપ મણુસેસુ ઉચ્ચજિત્તપ્પ સે નં મંતે ! કેવતિકાલ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્મેણં

વાવડ સહસ્રાર
દેવોનો મનુષ્યના
ઉપનાવ.

પ્રમાણે વિશેષતા પણ જાણવી. જેમ પંચેન્દ્રિયતિયંચયોનિકઉદ્દેશકનાં કર્મું છે તેમ સનત્કુમારથી માઝી વાવડ—સહસ્રારમુવાના દેવો સંવે
કહેવું. પણ વિશેષ એ કે પરિમાણ જવન્ય એક, વે કે ત્રણ અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાના ઉત્પન્ન થાય છે. તેઓ જવન્ય વર્ષપૃથક્ક સ્થિતિવાઝ
અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીની સ્થિતિવાઝ મનુષ્યમા ઉત્પન્ન થાય છે. વાકી વધું પૂર્વે કાલા પ્રમાણે કહેવું. સંવેધ જવન્ય વર્ષપૃથક્ક અને ઉત્કૃષ્ટ
પૂર્વકોટી વડે કરવો. સનત્કુમારમાં પોતાના આયુષની સ્થિતિથી ચારગુણી કરતાં અટ્ટાવીસ સાગરોપમ થાય છે. માહેન્દ્રનાં કાંઈક અધિક
અટ્ટાવીસ સાગરોપમ, ત્રણલોકમાં ચાલીસ, હાંતકમા છપ્પત્ત, મહાશુક્રમાં અડસઠ અને સહસ્રારમાં વહોતેર સાગરોપમ થાય છે. એ પ્રમાણે
ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ કહેવી. અને જવન્ય સ્થિતિને પણ ચારગુણી કરવી. [એમ કાવસંવેધ કહેવો.] (૯.)

આનંદ દેવોનો
મનુષ્યના ઉપનાવ.

૧૦. [પ્ર૦] हे भगवन् ! जे आनतदेव, मनुष्योमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटल काळनी स्थितिवाळा मनुष्योमा उत्पन्न थाय
[उ०] हे गौतम ! जवन्त्य वर्षपृथक्कनी અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટીની સ્થિતિવાઝ મનુષ્યમાં ઉત્પન્ન થાય.

પરિમાણદિ.

૧૧. [પ્ર૦] हे भगवन् ! ते (मनुष्यो) एक समये केटल उत्पन्न थाय—इत्यादि जेम सहस्रार देवनी वक्तव्यना कही छे तेम
કહેવી. પણ અવગાહના, સ્થિતિ અને અનુબંધની વિશેષતા જાણવી. વાકી વધું પૂર્વે કાલા પ્રમાણે જાણવું. ભવાદેશથી જવન્ય વે ભવ અને
ઉત્કૃષ્ટ છ ભવ તથા કાલ્યાદેશથી જવન્ય વર્ષપૃથક્ક અધિક અટાર સાગરોપમ, અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પૂર્વકોટી અધિક સત્તાવન સાગરોપમ—
એટલો કાલ વાવડ—ગમનાગમન કરે. એ પ્રમાણે નવે ગમકોમા જાણવું. પરન્તુ વિશેષ એ કે સ્થિતિ, અનુબંધ અને સંવેધ મેદપૂર્વક જાણવો.
એ પ્રમાણે વાવડ—અચ્યુત દેવ સુધી સમજવું. વિશેષ એ કે સ્થિતિ, અનુબંધ અને સંવેધ ભિન્ન ભિન્ન જાણવા. પ્રાણત દેવનો સ્થિતિ ત્રણગુણી
કરતાં સાઠ સાગરોપમ, આરણની ત્રેસઠ સાગરોપમ, અને અચ્યુતદેવની છાસઠ સાગરોપમ સ્થિતિ થાય છે.

કલ્પાતીત દેવોનો
મનુષ્યના ઉપનાવ.

૧૨. [પ્ર૦] हे भगवन् ! जो ते (मनुष्यो) कल्पातीत वैमानिक देवोयी आवा उत्पन्न थाय तो शुं प्रैवेयक कल्पातीत वैमानिक
દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય કે અનુત્તરોપપાતિક કલ્પાતીત દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] हे गौतम ! तेओ प्रैवेयक અને અનુત્તરોપપા-
તિક એ ત્રણે પ્રકારના કલ્પાતીત દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય.

પ્રેવેયક દેવોનો
મનુષ્યના ઉપનાવ.

૧૩. [પ્ર૦] जो (मनुष्यो) प्रैवेयककल्पातीत देवोयी आवा उत्पन्न थाय तो शुं सौथी नीचेना के सौथी उपरना प्रैवेयक-
કલ્પાતીત દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] हे गौतम ! तेओ सौथी नीचेना वावड—सौथी उपरना प्रैवेयककल्पातीत देवोयी पण
ઉત્પન્ન થાય.

૧૪. [પ્ર૦] हे भगवन् ! प्रैवेयक देव, जे मनुष्यमां उत्पन्न थवाने योग्य छे ते केटल काळनी स्थितिवाळा मनुष्यमा उत्पन्न थाय ?

વાસપુહુચ્ચિત્તીપ્સુ, ઉક્કોસેણં પુષ્પકોડીં, અવસેસં જહા આણયદેવસ્સ વચ્ચદ્વયા । નવરં ઓગાહણા—ગોતમા ! એને મવધારણિજ્ઞે સરીરણ, સે જહન્નેણં અંગુલસ્સ અસંખેજ્ઞદ્વિમાગં ઉક્કોસેણં દો રયણીઓ । સંટાણં—એને મવધારણિજ્ઞે સરીરે, સે સમચંડરંસસં-ટિપ્પ પન્નસે । પંચ સમુગ્ધાયા પન્નત્તા, તં જહા—વેદણાસમુગ્ધાપ, જાવ—તેયગસમુગ્ધાપ, ણો ચેવ ણં વેડદ્વિયતેયગસમુગ્ધાપહિં સમોહણિંસુ વા, સમોહણંતિ વા, સમોહણિંસસંતિ વા । ઠિત્તી અણુવંધો જહન્નેણં વાવીસં સાગરોવમાઈ, ઉક્કોસેણં એકત્તીસં સાગરોવમાઈ, સેસં તં ચેવ । કાલાદેસેણં જહન્નેણં વાવીસં સાગરોવમાઈ વાસપુહુત્તમ્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણં તેણડતિં સાગરોવમાઈ તિહિં પુષ્પકોડીહિં અન્મહિયાઈ—એવતિયં । એવં સેસેસુ વિ અટ્ટગમપ્સુ । નવરં ઠિત્તિં સંવેહં ચ જાણેજ્ઞા ૯ ।

૧૫. [પ્ર૦] જદ્ અણુત્તરોવવાઈયકપ્પાતીતવેમાણિયં કિં વિજયઅણુત્તરોવવાઈયં, વેજયંતઅણુત્તરોવવાતિયં, જાવ—સઘટ્ટસિદ્ધં ? [ઉ૦] ગોયમા ! વિજયઅણુત્તરોવવાતિયં જાવ—સઘટ્ટસિદ્ધઅણુત્તરોવવાતિયં ।

૧૬. [પ્ર૦] વિજય—વેજયંત—જયંત—અપરાજિયદેવે ણં મંતે ! જે ભવિષ્ય મણુસ્સેસુ ઉવવજ્જિત્તપ્પ સે ણં મંતે ! કેવતિં [ઉ૦] એવં જહેવ ગેવેજ્ઞદેવાણં । નવરં ઓગાહણા જહન્નેણં અંગુલસ્સ અસંખેજ્ઞદ્વિ માગં, ઉક્કોસેણં એગા રયણી । સમ્મદિટ્ઠી, ણો મિચ્છદિટ્ઠી, ણો સમ્મામિચ્છદિટ્ઠી । ણાણી, ણો અન્નાણી, નિયમં તિન્નાણી, તં જહા—આભિણિવોહિયનાણી, સુયનાણી, ઓહિ. ણાણી । ઠિત્તી જહન્નેણં એકત્તીસં સાગરોવમાઈ, ઉક્કોસેણં તેત્તીસં સાગરોવમાઈ, સેસં તં ચેવ । ભવાદેસેણં જહન્નેણં દો ભવગ્ગ-હણાઈ, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ ભવગ્ગહણાઈ । કાલાદેસેણં જહન્નેણં એકત્તીસં સાગરોવમાઈ વાસપુહુત્તમ્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણં છાવટ્ઠિં સાગરોવમાઈ દોહિં પુષ્પકોડીહિં અન્મહિયાઈ—એવતિયં । એવં સેસા વિ અટ્ટ ગમ્મગા માણિયદ્વા । નવરં ઠિત્તિં અણુવંધં સંવેધં ચ જાણેજ્ઞા, સેસં એવં ચેવ ।

૧૭. [પ્ર૦] સઘટ્ટસિદ્ધગદેવે ણં મંતે ! જે ભવિષ્ય મણુસ્સેસુ ઉવવજ્જિત્તપ્પ ? [ઉ૦] સા ચેવ વિજયાદિદેવવચ્ચદ્વયા માણિયદ્વા । ણવરં ઠિત્તી અનહન્નમણુક્કોસેણં તેત્તીસં સાગરોવમાઈ । એવં અણુવંધો વિ, સેસં તં ચેવ । ભવાદેસેણં દો ભવગ્ગ-હણાઈ, કાલાદેસેણં જહન્નેણં તેત્તીસં સાગરોવમાઈ વાસપુહુત્તમ્મહિયાઈ, ઉક્કોસેણં તેત્તીસં સાગરોવમાઈ પુષ્પકોડીય અન્મહિ-યાઈ—એવતિયં ૧ ।

[ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય વર્ષપૃથક્કવ અને ઉત્ક્રુષ્ટ પૂર્વકોટીની સ્થિતિવાળા મનુષ્યમાં ઉત્પન્ન થાય. વાકી વધી વક્તવ્યતા આનત દેવની પેટે કહેવી. પરન્તુ હે ગૌતમ ! તેને એક ભવધારણીય શરીર હોય છે અને તેની અવગાહના જઘન્ય અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્ક્રુષ્ટ વે હાયની હોય છે. તેને એક ભવધારણીય શરીર સમચતુરસ્ર સંસ્થાનવાલું હોય છે. પાંચ સમુદ્ધાતો હોય છે, તે આ પ્રમાણે—૧ વેદના સમુદ્ધાત અને યાવત્—તૈજસ સમુદ્ધાત. પળ તેઓએ વૈક્રિય કે તૈજસ સમુદ્ધાત કરી નથી, કરતા નથી અને કરશે પણ નહિ. સ્થિતિ અને અણુવંધ જઘન્ય વાવીશ સાગરોપમ તથા ઉત્ક્રુષ્ટ એકત્રીશ સાગરોપમ હોય છે. વાકી વધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. કાલાદેશથી જઘન્ય વર્ષપૃથક્કવ અધિક ત્રણ સાગરોપમ અને ઉત્ક્રુષ્ટ ત્રણ પૂર્વકોટી અધિક ત્રણ સાગરોપમ—એટલો કાળ—યાવત્—ગમનાગમન કરે. વાકીના આઠે ગમકોમા પણ એ પ્રમાણે જાણવું. વિશેષ એ કે સ્થિતિ અને સંવેધ (મિત્ર) જાણવો.

૧૫. જો તેઓ (મનુષ્યો) અણુત્તરોપપાતિક કલ્પાતીત વૈમાનિક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું વિજય, વેજયંત કે યાવત્—સર્વાર્થસિદ્ધ અણુત્તરોપપાતિક દેવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ વિજય અણુત્તરોપપાતિકથી યાવત્—સર્વાર્થસિદ્ધ અણુત્તરોપપાતિકથી આવીને ઉત્પન્ન થાય છે.

અણુત્તરોપપાતિક દેવોનો ઉપપાત

૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અણુત્તરોપપાતિક વિજય, વેજયંત, જયંત અને અપરાજિત દેવ, જે મનુષ્યમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા મનુષ્યમા ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] ઇત્યાદિ જેમ પ્રેવેયક દેવો સંવંધે કહ્યું તેમ અહીં કહેવું. વિશેષ એ કે અવગાહના જઘન્ય અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્ક્રુષ્ટ એક હાયની હોય છે. તે સમ્યગ્દષ્ટિ હોય છે પણ મિથ્યાદષ્ટિ કે મિશ્રદષ્ટિ નથી હોતા. જ્ઞાની હોય છે પણ અજ્ઞાની નથી. તેને અવશ્ય મતિ, શ્રુત અને અવધિ—એ ત્રણ જ્ઞાન હોય છે. તેઓની સ્થિતિ જઘન્ય એકત્રીશ સાગરોપમની અને ઉત્ક્રુષ્ટ તેત્રીશ સાગરોપમની છે. વાકી વધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. ભવાદેશથી જઘન્ય વે ભવ, અને ઉત્ક્રુષ્ટ ચાર ભવ, તથા કાલાદેશથી જઘન્ય વર્ષપૃથક્કવ અધિક એકત્રીશ સાગરોપમ અને ઉત્ક્રુષ્ટ વે પૂર્વકોટી અધિક છાસઠ સાગરોપમ—એટલો કાળ યાવત્—ગતિઆગતિ કરે. એ પ્રમાણે વાકીના આઠે ગમકો કહેવા. પરન્તુ વિશેષ એ કે સ્થિતિ, અણુવંધ અને સંવેધ (મિત્ર મિત્ર) જાણવો. તથા વાકી વધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું.

૧૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સર્વાર્થસિદ્ધ દેવ, જે મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાળની સ્થિતિવાળા મનુષ્યમા ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓની વક્તવ્યતા વિજયાદિદેવની વક્તવ્યતા પેટે કહેવી. વિશેષ એ કે અહીં જઘન્ય નહિ તેમ ઉત્ક્રુષ્ટ નહિ એવી એક જ પ્રકારે તેત્રીશ સાગરોપમની સ્થિતિ હોય છે. એ પ્રમાણે અણુવંધ પણ જાણવો. વાકી વધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. ભવાદેશથી વે ભવ તથા કાલાદેશથી જઘન્ય વર્ષપૃથક્કવ અધિક તેત્રીશ સાગરોપમ અને ઉત્ક્રુષ્ટથી પૂર્વકોટી અધિક તેત્રીશ સાગરોપમ—એટલો કાળ યાવત્—ગતિઆગતિ કરે (૧).

સર્વાર્થસિદ્ધ દેવોનો મનુષ્યમાં ઉપપાત.

૧૮. સો ચેવ જહ્નકાલદ્વિતીયસુ ઉવવન્નો પસ ચેવ વત્તધયા । નવરં કાલાદેસેણં જહ્નેણં તેત્તીસં સાગરોવમાદં વાસ-
પુહત્તમ્મહિયાદં, ઉક્કોસેણ વિ તેત્તીસં સાગરોવમાદં વાસપુહત્તમ્મહિયાદં—પ્વતિયં ૨ ।

૧૯. સો ચેવ ઉક્કોસકાલદ્વિતીયસુ ઉવવન્નો પસ ચેવ વત્તધયા । નવરં કાલાદેસેણં જહ્નેણં તેત્તીસં સાગરોવમાદં પુહ-
કોડીય અન્મહિયાદં, ઉક્કોસેણ વિ તેત્તીસં સાગરોવમાદં પુહકોડીય અન્મહિયાદં—પ્વતિયં ૩ । એતે ચેવ તિન્નિ ગમગા, સેસા
ન મળ્લંતિ । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે !’ ત્તિ ।

ચઠ્ઠીસતિમે સપ્ત એકવીસતિમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

૧૮. જો તે (સર્વાર્થસિદ્ધ દેવ) જઘન્યકાલની સ્થિતિવાળા મનુષ્યમા ઉત્પન્ન થાય તો તેને એ જ વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે કાલાદેશી જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ વર્ણપૃથક્કવ અધિક તેત્રીશ સાગરોપમ—એટલો કાલ યાવત્—ગતિઆગતિ કરે (૨).

૧૯. જો તે ઉત્કૃષ્ટકાલની સ્થિતિવાળા મનુષ્યમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને પણ એ જ વક્તવ્યતા કહેવી. પરન્તુ વિશેષ એ કે કાલા-
દેશી જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વકોટી અધિક તેત્રીશ સાગરોપમ—એટલો કાલ યાવત્—ગતિઆગતિ કરે (૩). અહીંઆ ત્રણ ગમકો જ કહે-
વાના છે, વાકીના ગમકો અહીં કહેવાના નથી. ‘હે ભગવન્ ! તે એમ જ છે, હે ભગવન્ ! તે એમ જ છે.’

ચોવીશમા શતકમાં એકવીશમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

વાવીસતિમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] વાળમન્તરા ણં મંતે ! કર્ણોહિતો ઉવવજ્ઞંતિ ? ફિં નેરહ્ણહિતો ઉવવજ્ઞંતિ, તિરિમ્મ્મ ૦ ? [ઉ૦] એવં જદેવ
નાગકુમારઉદ્દેસપ્પ અસન્ની તદેવ નિરવસેસં । જહ્ સન્નિપંચિદિયં જાવ—અસંલેજ્જવાસાડયં ૦ ।

૨. [પ્ર૦] સન્નિપંચિદિયં ૦ જે ભવિષ્ય વાળમંતરેસુ ઉવવજ્ઞંતિપ્પ સે ણં મંતે ! કેવતિ ૦ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્નેણં દસ-
વાસસહસ્સટિતીયસુ, ઉક્કોસેણં પલ્લિઓવમટિતિપ્પસુ, સેસં તં ચેવ જહ્ નાગકુમારઉદ્દેસપ્પ, જાવ—કાલાદેસેણં જહ્નેણં સાતિ-
રેગા પુહકોડી દસાદિં વાસસહસ્સેદિં અન્મહિયા, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ પલ્લિઓવમાદં—પ્વતિયં ૧ ।

૩. સો ચેવ જહ્નકાલદ્વિતિપ્પસુ ઉવવન્નો જદેવ નાગકુમારાણં વિતિયગમે વત્તધયા ૨ ।

વાવીશમો ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વાનવ્યન્તર દેવો કયાથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે—શું નૈરયિકોથી, તિર્યંચયોનિકોથી, કે દેવોથી આવી ઉત્પન્ન
થાય છે ? [ઉ૦] ઇત્યાદિ જેમ *નાગકુમારના ઉદ્દેશકમા કહ્યું છે તે પ્રમાણે અસંજી સુધી વધી વક્તવ્યતા કહેવી. જો તે (વાનવ્યન્તર દેવ)
સહી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકથી આવી ઉત્પન્ન થાય—ઇત્યાદિ યાવત્—પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અસંખ્યાતા વર્ણના આયુષવાલો સહી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક, જે વાનવ્યન્તરોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે
કેટલા કાલની સ્થિતિવાળા વાનવ્યન્તરોમા ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય દસ હજાર વર્ષની અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્લોપમની સ્થિતિ-
વાળા વાનવ્યન્તરમાં ઉત્પન્ન થાય. વાકી વધું નાગકુમારના ઉદ્દેશકમા કહ્યું છે તેમ જાણવું. યાવત્—કાલાદેશી જઘન્ય કાઠક અધિક
પૂર્વકોટી સહિત દસ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પલ્લોપમ—એટલો કાલ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૧).

૩. જો તે જઘન્યકાલની સ્થિતિવાળા વાનવ્યન્તરમા ઉત્પન્ન થાય તો તે સંબંધે નાગકુમારના ઈવીજા ગમકમા કહેલી વક્તવ્યતા
કહેવી (૨).

૧ * મગ ૦ શ ૦ ૨૪ ઉ ૦ ૩ પૃ ૦ ૧૧

† શું અસંખ્યાતા વરસના આયુષવાળા ૪૦ ૫૦ તિર્યંચોથી ઉત્પન્ન થાય કે અસંખ્યાતા વરસના આયુષવાળા ૪૦ ૫૦ તિર્યંચોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? હે
ગૌતમ ! વધે પ્રકારના તિર્યંચોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે જુઓ—સુ ૦ ૩

૨ † ત્રણ પલ્લોપમના આયુષવાળો સહી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ પલ્લોપમના આયુષવાળા વ્યંતરમા ઉત્પન્ન થાય એટલે ઉત્કૃષ્ટ ચાર પલ્લોપમનો કાયસવેધ
થાય છે.

૩ ‡ નાગકુમારના ઈવીજા ગમની વક્તવ્યતા પ્રથમ ગમ મમાન જ છે, પરન્તુ અહિં જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ દશ હજાર વર્ષની જાણવી. સવેષ કાલાદેશ-
થી જઘન્ય દશ હજાર વર્ષ અધિક સાધિક પૂર્વકોટી અને ઉત્કૃષ્ટ દશ હજાર વર્ષ અધિક ત્રણ પલ્લોપમનો જાણવો ઈવીજા ગમમા જઘન્ય સ્થિતિ પલ્લોપમની
હોય છે. જો કે અસંખ્યાતા વર્ણના આયુષવાળા ૪૦ ૫૦ તિર્યંચોની જઘન્ય સ્થિતિ સાધિક પૂર્વ કોટી વર્ષની હોય છે, તો પણ અહિં પલ્લોપમની વધી તેનું કારણ
એ છે કે તેને પલ્લોપમના આયુષવાળા વ્યંતરમા ઉપજવાનું છે અને અસંખ્યાતા વર્ણના આયુષવાળા પોતાના આયુષ કરતા અધિક આયુષવાળા દેવોમા ઉપજતા
નથી—ટીકા

સર્વાર્થસિદ્ધ દેવનો
જન્મ મનુષ્યમાં
ઉપપાત

સર્વાર્થસિદ્ધનો જન્મ
મનુષ્યમાં ઉપપાત.

વ્યન્તર દેવોનો
ઉપપાત
મથી

અસંખ્યાતા ૦ ૪૦
૫૦ તિર્યંચનો વાન-
વ્યન્તરમા ઉપપાત

અસંખ્યાતા ૦ ૪૦ ૫૦
તિર્યંચની જન્મ વાન-
વ્યન્તરમા ઉત્પત્તિ

૪. સો ચેવ ઉક્કોસકાલદ્વિતિપ્પસુ ઉચ્ચન્નો જહન્નેણં પલિઓવમદ્વિતિપ્પસુ, ઉક્કોસેણં વિ પલિઓવમદ્વિતિપ્પસુ એસ ચેવ વત્તધ્વયા । નવરં ઠિતી સે જહન્નેણં પલિઓવમં, ઉક્કોસેણં તિન્નિ પલિઓવમાઈ । સંવેહો જહન્નેણં દો પલિઓવમાઈ, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ પલિઓવમાઈ—પ્વતિયં ૩ । મઙ્ગિમગમગા તિન્નિ વિ જહેવ નાગકુમારેસુ પચ્છિમેસુ તિસુ ગમપ્પસુ તં ચેવ જહા નાગકુમારુદ્દેસપ । નવરં ઠિતિ સંવેહં ચ જાણેજ્ઞા । સંખેજ્ઞવાસાડય ૦ તહેવ, નવરં ઠિતી અણુવંધો સંવેહં ચ ઉમઓ ઠિતીપ જાણેજ્ઞા ।

૫. જહ મણુસ્સ ૦ અસંખેજ્ઞવાસાડયાણં જહેવ નાગકુમારાણં ઉદ્દેસે તહેવ વત્તધ્વયા । નવરં તદ્દયગમપ ઠિતી જહન્નેણં પલિઓવમં, ઉક્કોસેણં તિન્નિ પલિઓવમાઈ । ઓગાહણા જહન્નેણં ગાડયં, ઉક્કોસેણં તિન્નિ ગાડયાઈ, સેસં તહેવ । સંવેહો સે જહા પ્થ ચેવ ઉદ્દેસપ અસંખેજ્ઞવાસાડયસન્નિપંચિદિયાણં । સંખેજ્ઞવાસાડયસન્નિમણુસ્સે જહેવ નાગકુમારુદ્દેસપ । નવરં વાળમંતરે ઠિતિ સંવેહં ચ જાણેજ્ઞા । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ત્તિ ।

ચઊવીસતિમે સપ્ વાવીસતિમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

૪. જો તે જ ઉત્ક્રુષ્ટ કાલ્હની સ્થિતિવાલ્હ વાનવ્યન્તરમા ઉત્પન્ન થાય તો જઘ્ન્ય અને ઉત્ક્રુષ્ટ પલ્લોપમની સ્થિતિવાલ્હ વાનવ્યન્તરમાં ઉત્પન્ન થાય—ઇત્યાદિ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે તેની સ્થિતિ જઘ્ન્ય પલ્લોપમની અને ઉત્ક્રુષ્ટ ત્રણ પલ્લોપમની જાણવી. સંવેધ જઘ્ન્ય વે પલ્લોપમ અને ઉત્ક્રુષ્ટ ચાર પલ્લોપમનો હોય—પટલો કાલ્હ યાવત્—ગતિઆગતિ કરે (૩). મધ્યમના ત્રણ ગમકો નાગકુમારના મધ્યમ ત્રણ ગમકોની પેઠે કહેવા. અને છેલ્લા ત્રણ ગમકો નાગકુમારના ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે કહેવા. પરન્તુ વિશેષ એ કે સ્થિતિ અને સવેધ ભિન્ન ભિન્ન જાણવો. સંખ્યાતા વર્ણના આયુપવાલ્હા સં ૦ પં ૦ તિર્યંચોની વક્તવ્યતા તે જ પ્રમાણે જાણવી. પણ વિશેષ એ કે સ્થિતિ અને અનુવંધ ભિન્ન ભિન્ન જાણવો. તથા સવેધ વલ્લેની સ્થિતિને ફકઠી કરીને કહેવો.

અસંખ્યાતા ૦ સં ૦
પં ૦ તિર્યંચની ૦
વાનવ્યન્તરમાં
ઉત્પત્તિ.

૫. [પ્ર ૦] જો તેઓ (વાનવ્યન્તરો) મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો તેને નાગકુમારના ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે અસંખ્યાતા વર્ણના આયુપવાલ્હા મનુષ્યોની વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે ત્રીજા ગમકમા સ્થિતિ જઘ્ન્ય પલ્લોપમની અને ઉત્ક્રુષ્ટ ત્રણ પલ્લોપમની જાણવી. અવાગાહના જઘ્ન્યથી ફક ગાડ અને ઉત્ક્રુષ્ટ ત્રણ ગાડની હોય છે. વાકી વધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. વલ્લી તેનો સવેધ આજ ઉદ્દેશકમા જેમ અસંખ્યાતા વર્ણના આયુપવાલ્હા સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચનો કહ્યો છે તેમ કહેવો. તથા જેમ નાગકુમારના ઉદ્દેશકમા કહ્યું છે તે પ્રમાણે સંખ્યાતા વર્ણના આયુપવાલ્હા સંજી મનુષ્યોની વક્તવ્યતા કહેવી. પણ વિશેષ એ કે વાનવ્યન્તરની સ્થિતિ અને સવેધ ભિન્ન જાણવો. ‘હે ભગવન્ ! તે એમ જ છે, હે ભગવન્ ! તે એમ જ છે.’

અસંખ્યાતા ૦ મનુ-
ષ્યોનો વાનવ્યન્તરમાં
ઉપપાત

ત્રેવીશમા શતકમાં વાવીશમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

તેવીસતિમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર ૦] જોહસિયા ણં મંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ ? કિં નેરહ્પ ૦ ? [ઉ ૦] મેદો જાવ—સન્નિપંચિદિયતિરિક્ખજોણિપહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ, નો અસન્નિપંચિદિયતિરિક્ખ ૦ ।

૨. [પ્ર ૦] જહ સન્નિ ૦ કિં સંખેજ્ઞ ૦, અસંખેજ્ઞ ૦ ? [ઉ ૦] ગોયમા ! સંખેજ્ઞવાસાડય ૦ અસંખેજ્ઞવાસાડય ૦ ।

૩. [પ્ર ૦] અસંખેજ્ઞવાસાડઅસન્નિપંચિદિયતિરિક્ખજોણિપ ણં મંતે ! જે મવિપ્પ જોતિસિપ્પસુ ઉવવજ્ઞિચપ્પ સે ણં મંતે ! કેવતિ ૦ ? [ઉ ૦] ગોયમા ! જહન્નેણં અટ્ટમાગપલિઓવમદ્વિતિપ્પસુ, ઉક્કોસેણં પલિઓવમવાસસયસહસ્સદ્વિતિપ્પસુ ઉવવજ્ઞહ, અવસેસં જહા અસુરકુમારુદ્દેસપ । નવરં ઠિતી જહન્નેણં અટ્ટમાગપલિઓવમં, ઉક્કોસેણં તિન્નિ પલિઓવમાઈ । એવં અણુવંધો

ત્રેવીશમો ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર ૦] હે ભગવન્ ! જ્યોતિષિકો ક્યાથી આવી ઉત્પન્ન થાય ?—શું નૈરયિકોથી—ઇત્યાદિ મેદ કહેવો. યાવત્—તેઓ સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોથી આવી ઉત્પન્ન થાય, પણ અસંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થતા નથી.

જ્યોતિષિકનો
ઉપપાત

૨. [પ્ર ૦] જો સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો શું સંખ્યાતા વર્ણના આયુપવાલ્હા સં ૦ પં ૦ તિર્યંચોથી કે અસંખ્યાતા વર્ણના આયુપવાલ્હા સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ ૦] હે ગૌતમ ! સંખ્યાતા કે અસંખ્યાતા વર્ણના આયુપવાલ્હા સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોથી આવી ઉત્પન્ન થાય.

સં ૦ પં ૦ તિર્યંચનો
જ્યોતિષિકમાં
ઉપપાત

૩. [પ્ર ૦] હે ભગવન્ ! અસંખ્યાતા વર્ણના આયુપવાલ્હા સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક, જે જ્યોતિષિકોમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે ફેટલા કાલ્હની સ્થિતિવાલ્હા જ્યોતિષિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ ૦] હે ગૌતમ ! તે જઘ્ન્ય પલ્લોપમના આઠમા ભાગની અને ઉત્ક્રુષ્ટ ફક લાલ્હ

અસંખ્યાતા ૦ સં ૦ પં ૦
તિર્યંચોનો જ્યોતિ-
ષિકમાં ઉપપાત

વિ, સેસં તહેવ । નવરં કાલાદેસેણં જહ્નેણં દો અટ્ટમાગપલિઓવમાઈં, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ પલિઓવમાઈં વાસસયસહસ્સમન્મ-
હિયાઈં-એવતિયં ૧ ।

૪. સો ચેવ જહ્નકાલટ્ટિતિપ્પુ ઉવવગ્ગો, જહ્નેણં અટ્ટમાગપલિઓવમટ્ટિતિપ્પુ, ઉક્કોસેણં ચિ અટ્ટમાગપલિઓવમટ્ટિતિ-
પ્પુ એસ ચેવ વત્તધયા । નવરં કાલાદેસેણં જાણેજ્ઞા ૨ ।

૫. સો ચેવ ઉક્કોસકાલટ્ટિપ્પુ ઉવવગ્ગો, એસ ચેવ વત્તધયા । નવરં ટિત્તિ જહ્નેણં પલિઓવમં વાસસયસહસ્સમન્મ-
હિયં, ઉક્કોસેણં તિન્નિ પલિઓવમાઈં । एवं અણુવંધો ચિ । કાલાદેસેણં જહ્નેણં દો પલિઓવમાઈં દોઈં વાસસયસહસ્સેઈં અ-
ન્મહિયાઈં, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ પલિઓવમાઈં વાસસયસહસ્સમન્મહિયાઈં ૩ ।

૬. સો ચેવ અપ્પણા જહ્નકાલટ્ટિતિઓ જાઓ, જહ્નેણં અટ્ટમાગપલિઓવમટ્ટિતિપ્પુ, ઉક્કોસેણં ચિ અટ્ટમાગપલિઓવમ-
ટ્ટિતિપ્પુ ઉવવજ્ઞિજ્ઞા ૪ ।

૭. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા ૦ ? [ઉ૦] એસ ચેવ વત્તધયા । નવરં ઓગાહણા જહ્નેણં ધણુપુદ્ધં, ઉક્કોસેણં સાતિરે-
ગાઈં અટ્ટારસધણુસયાઈં । ટિત્તિ જહ્નેણં અટ્ટમાગપલિઓવમં, ઉક્કોસેણં ચિ અટ્ટમાગપલિઓવમં । एवं અણુવંધોચિ, સેસં
તહેવ । કાલાદેસેણં જહ્નેણં દો અટ્ટમાગપલિઓવમાઈં, ઉક્કોસેણં ચિ દો અટ્ટમાગપલિઓવમાઈં-એવતિયં । જહ્નકાલટ્ટિતિ-
યસ્સ એસ ચેવ એકો ગમો ૬ ।

૮. સો ચેવ અપ્પણા ઉક્કોસકાલટ્ટિતિઓ જાઓ, સા ચેવ ઓહિયા વત્તધયા । નવરં ટિત્તિ જહ્નેણં તિન્નિ પલિઓવ-
માઈં, ઉક્કોસેણં ચિ તિન્નિ પલિઓવમાઈં । एवं અણુવંધો ચિ, સેસં તં ચેવ । एवं પચ્છિમા તિન્નિ ગમના ણેયધા । નવરં ટિત્તિ
સંવેહં ચ જાણેજ્ઞા । એતે સત્ત ગમગા ।

૯. [પ્ર૦] જહ સંસેજ્ઞાસાડયસન્નિપંચિદિય ૦ ? [ઉ૦] સંસેજ્ઞાસાડયાણં જહેવ અસુરુમારેસુ ઉવવજ્ઞમાણાણં તહેવ
નવ ચિ ગમા માણિયધા । નવરં જોતિસિયઠિતિ સંવેહં ચ જાણેજ્ઞા, સેસં તહેવ નિરવસેસં માણિયધં ૯ ।

વર્ષ અધિક એક પલ્યોપમની સ્થિતિવાળા જ્યોતિષિકોમાં ઉત્પન્ન થાય. વાકી વધું અસુરુમારના ઉદ્દેશકમાં કાળા પ્રમાણે જાણવું. વિશેષ એ
કે જઘન્ય સ્થિતિ પલ્યોપમના આઠમા ભાગની અને ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ ત્રણ પલ્યોપમની હોય છે. અનુવંધ પળ એ પ્રમાણે જાણવો. વાકી વધું તે
જ પ્રમાણે જાણવું. પરંતુ કાળાદેશથી જઘન્ય પલ્યોપમના વે આઠમા ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ લાખ વર્ષ અધિક ચાર પલ્યોપમ-એટલો કાળ
યાવત્-ગતિઆગતિ કરે (૧).

૪. જો તે (સંજી પંચેન્દ્રિય તિયંચ) જઘન્યકાળની સ્થિતિવાળા જ્યોતિષિકામાં ઉત્પન્ન થાય તો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમના
આઠમા ભાગની સ્થિતિવાળા જ્યોતિષિકામાં ઉત્પન્ન થાય-ઇત્યાદિ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. વિશેષ એ કે અહીં કાળ્યદેશ [મિત્ર]
જાણવો. (૨).

૫. જો તે જ જીવ ઉત્કૃષ્ટકાળની સ્થિતિવાળા જ્યોતિષિકામાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને પળ એ જ વક્તવ્યતા કહેવી. પરંતુ સ્થિતિ
જઘન્ય એક લાખ વર્ષ અધિક પલ્યોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની હોય છે. અનુવંધ પળ એ જ પ્રમાણે જાણવો. કાળ્યદેશથી જઘન્ય વે
લાખ વર્ષ અધિક વે પલ્યોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ એક લાખ વર્ષ અધિક ચાર પલ્યોપમ-એટલો કાળ યાવત્-ગતિઆગતિ કરે (૩).

૬. જો તે (સંજી પંચેન્દ્રિય તિયંચ) પોતે જઘન્ય કાળની સ્થિતિવાળો હોય અને જ્યોતિષિકામાં ઉત્પન્ન થાય તો તે જઘન્ય અને
ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમના આઠમા ભાગની સ્થિતિવાળા જ્યોતિષિકામાં ઉત્પન્ન થાય (૪).

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે (અસંલ્પ્ય વર્ષના આયુષવાળા સંજી પંચેન્દ્રિય તિયંચો) એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] પૂર્વોક્ત
વક્તવ્યતા કહેવી. વિશેષ એ કે શરીરનું પ્રમાણ જઘન્ય ધનુષપૃથક્ત્વ અને ઉત્કૃષ્ટ અઢારસો ધનુષ કરતાં કાઠક અધિક હોય છે. સ્થિતિ
જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમના આઠમા ભાગની અને અનુવંધ પળ એ જ પ્રમાણે હોય છે. વાકી વધું પૂર્વે કાળા પ્રમાણે જાણવું. કાળાદે-
શથી જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમના વે આઠમા ભાગ-એટલો કાળ યાવત્-ગતિઆગતિ કરે. જઘન્યકાળની સ્થિતિવાળા માટે આ એક જ
ગમ હોય છે (૬).

૮. જો તે (અસંલ્પ્યાત ૦ સંજી પં ૦ તિયંચ) પોતે ઉત્કૃષ્ટકાળની સ્થિતિવાળો હોય (અને જ્યોતિષિકામાં ઉત્પન્ન થાય) તો તેને
સામાન્ય ગમકાની જેમ વક્તવ્યતા કહેવી. પરંતુ સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની જાણવી. અનુવંધ પળ એ જ પ્રમાણે છે. વાકી
વધું તે જ પ્રમાણે જાણવું. એ રીતે હેઠ્ઠા ત્રણ ગમકો જાણવા. પળ વિશેષ એ કે, સ્થિતિ અને સંવેધ મેદપૂર્વક જાણવો. એ પ્રમાણે એ
સાત ગમકો થયા. (૭).

૯. જો તેઓ સંલ્પ્યાતા વર્ષના આયુષવાળા સંજી પં ૦ તિયંચોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો તેને અસુરુમારોમાં ઉત્પન્ન થતા સંલ્પ્યાતા
વર્ષના આયુષવાળા સંજી પંચેન્દ્રિય તિયંચની પેઠે નવે ગમકો કહેવા. વિશેષ એ કે જ્યોતિષિકાની સ્થિતિ અને સંવેધ મેદપૂર્વક જાણવો. તથા
વાકી વધું તે જ પ્રમાણે જાણવું (૯).

અસંલ્પ્યાત ૦ સં ૦ ૫૦
તિયંચોનો જ્યોતિષિકા
ક્રમાં ઉપપાત.

જપ ૦ અસંલ્પ્યાત ૦
સં ૦ ૫૦ તિયંચોનો
જ્યોતિષિકા
ઉપપાત
અસંલ્પ્યાત ૦ સં ૦ ૫૦
તિયંચોનો જ્યોતિષિકા
ક્રમાં ઉપપાત-
સંલ્પ્યા

અસંલ્પ્યાત ૦ સં ૦ ૫૦
તિયંચોનો જ્યોતિષિકા
ક્રમાં ઉપપાત.

સંલ્પ્યાત ૦ સં ૦ ૫૦
તિયંચોનો જ્યોતિષિકા
ક્રમાં ઉપપાત

૧૦. [પ્ર૦] જહ મણુસ્સેહિતો ઉવવજ્જંતિ ? [ઉ૦] મેદો તહેવ । જાવ—

૧૧. [પ્ર૦] અસંલેજ્જવાસાડયસન્નિમણુસ્સે ણં મંતે ! જે ભવિણ્ જોહસિણ્ણુ ઉવવજ્જિત્તણ્ણુ સે ણં મંતે ! ૦ ? [ઉ૦] પ્વં જહા અસંલેજ્જવાસાડયસન્નિપંચિદિયસ્સ જોહસિણ્ણુ ચેવ ઉવવજ્જમાણસ્સ સત્ત ગમગા તહેવ મણુસ્સાણ વિ । નવરં ઓગાહના-વિસેસો પદમેસુ તિસુ ગમપ્પસુ । ઓગાહના જહદ્ધેણં સાતિરેગાં નવ ધણુસયાં, ઉક્કોસેણં તિન્નિ ગાડયાં । મઙ્ગિમગમપ્પ જહ-ધ્રેણં સાતિરેગાં નવ ધણુસયાં, ઉક્કોસેણ વિ સાતિરેગાં નવ ધણુસયાં । પચ્છમેસુ તિસુ ગમપ્પસુ જહદ્ધેણં તિન્નિ ગાડયાં, ઉક્કોસેણ વિ તિન્નિ ગાડયાં । સેસં તહેવ નિરવસેસં જાવ—‘સંવેહો’ત્તિ ।

૧૨. [પ્ર૦] જહ સંલેજ્જવાસાડયસન્નિમણુસ્સે ? [ઉ૦] સંલેજ્જવાસાડયાણં જહેવ અસુરકુમારેસુ ઉવવજ્જમાણાણં તહેવ નવ ગમગા માણિયધ્ધા । નવરં જોતિસિયઠિતિ સંવેહં ચ જાણેજ્ઞા, સેસં તં ચેવ નિરવસેસં । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! ત્તિ ।

ચડવીસતિમે સણ્ તેવીસદ્દમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

૧૦. જો તેઓ મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો તેને વધી વિશેષતા પૂર્વે કહેલા સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચની પેઠે કહેવી. યાવત્—

મનુષ્યોનો જ્યોતિષ-કર્મા ઉપપાત.

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અસંલ્યાતા વર્પના આયુપવાલ્લો સંજી મનુષ્ય જે જ્યોતિષિકોમા ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાલની સ્થિતિવાલ્લો જ્યોતિષિકોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] જેમ જ્યોતિષિકોમાં ઉત્પન્ન થતા અસંલ્યાતા વર્પના આયુપવાલ્લો સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચને સાત ગમકો કહ્યા છે તેમ જ મનુષ્યોને પણ સાત ગમકો કહેવા. પરન્તુ પ્રયમના ત્રણ ગમકોમાં શરીરની અવગાહનાનો વિશેષ છે. અવગાહના જઘન્ય કાંઠક અધિક નવસો ધનુપ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ગાડની હોય છે. મધ્યમના ગમકમાં જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઠક અધિક નવસો ધનુપ અને છેલ્લા ત્રણ ગમકોમાં જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ગાડની છે. વાકી વધું યાવત્—સંવેધ સુધી તે જ પ્રમાણે છે.

૧૨. જો તે સંલ્યાતા વર્પના આયુપવાલ્લો સંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો તેને અસુરકુમારોમાં ઉપજતા સંલ્યાતા વર્પના આયુપવાલ્લો સંજી મનુષ્યોની પેઠે નવે ગમકો કહેવા. પણ જ્યોતિષિકની સ્થિતિ અને સંવેધ ભિન્ન જાણવો. વાકી વધું તે જ પ્રમાણે જાણવું. હે ભગવન્ ! તે એમ જ છે, હે ભગવન્ ! તે એમ જ છે.

સંલ્યાતા સં મનુ-
ષ્યોનો જ્યોતિષિકર્મા
ઉપપાત.

ચોવીશમા શતકમાં ત્રેવીશમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

ચડવીસતિમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] સોહમ્મદેવા ણં મંતે ! કયોહિતો ઉવવજ્જંતિ ? કિં નેરહ્ણહિતો ઉવવજ્જંતિ ? [ઉ૦] મેદો જહા જોહસિય-ઉદ્દેસણ ।

૨. [પ્ર૦] અસંલેજ્જવાસાડયસન્નિપંચિદિયતિરિક્ખજોણિણં ણં મંતે ! જે ભવિણ્ સોહમ્મગદ્દેવેસુ ઉવવજ્જિત્તણ્ણુ સે ણં મંતે ! કેવતિકાલ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહદ્ધેણં પલ્લિઓવમદ્ધિતિણ્ણુ, ઉક્કોસેણં તિપલ્લિઓવમદ્ધિતિણ્ણુ ઉવવજ્જેજ્ઞા ।

૩. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! [ઉ૦] અવસેસં જહા જોહસિણ્ણુ ઉવવજ્જમાણસ્સ । નવરં સમ્મદિટ્ઠી વિ, મિચ્છાદિટ્ઠી વિ, ણો

ચોવીશમો ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સૌધર્મદેવો કયાથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? શું નૈરયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય—ઇત્યાદિ. [ઉ૦] ત્રેવીશમા જ્યોતિષિક ઉદ્દેશકમા કહ્યા પ્રમાણે મેદ કહેવો.

વૈમાનિકોનો
ઉપપાત.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અસંલ્યાતા વર્પના આયુપવાલ્લો સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક, જે સૌધર્મદેવલોકમા ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાલની સ્થિતિવાલ્લો સૌધર્મ દેવમા ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય *પલ્યોપમની અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિવાલ્લો સૌધર્મદેવોમાં ઉત્પન્ન થાય.

અસંલ્યાતા સં ૫૦
તિર્યંચનો સૌધર્મ
દેવલોકમા ઉપપાત.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય—ઇત્યાદિ વાકીની હકીકત જ્યોતિષિકમાં ઉત્પન્ન થતા અસંલ્યાતા વર્પના આયુપવાલ્લો સંજી તિર્યંચની પેઠે કહેવી. પરન્તુ વિશેષ એ કે તે સન્યદ્દિટ્ઠિ પણ હોય અને મિચ્છાદિટ્ઠિ પણ હોય, પણ મિશ્રદ્દિટ્ઠિ ન

પરિમાનાદિ.

૨ * સૌધર્મ દેવલોકમા જઘન્ય આયુષ્ એક પલ્યોપમનું હોય છે, તેથી તિર્યંચો જઘન્ય પલ્યોપમની સ્થિતિવાલ્લો દેવોમા ઉત્પન્ન થાય છે, અને ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ જે સાગરોપમનું હોય છે. પણ તિર્યંચો ઉત્કૃષ્ટથી ત્રણ પલ્યોપમ આયુષ્વાલ્લો જ હોય છે, તેનાથી અધિક દેવાયુષ્ વાંધતા નથી. માટે તિર્યંચો ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમના આયુષ્વાલ્લો સૌધર્મ દેવોમા ઉત્પન્ન થાય છે એમ કહ્યું છે.

સમ્મામિચ્છાદિટ્ટી । ણાણી વિ, અન્નાણી વિ, દો ણાણા દો અન્નાણા નિયમં । ટિતી જહ્નેણં પલિઓવમં, ઉક્કોસેણં તિન્નિ પલિ-ઓવમાઈ । एवं અણુવંધો વિ, સેસં તદેવ । કાલાદેસેણં જહ્નેણં દો પલિઓવમાઈ, ઉક્કોસેણં છપ્પલિઓવમાઈ-પવતિયં ૧ ।

૪. સો ચેવ જહ્નકાલઠ્ઠિતિપ્પુ ઉવવન્નો એસ ચેવ વત્તધયા । નવરં કાલાદેસેણં જહ્નેણં દો પલિઓવમા, ઉક્કોસેણં ચચારિ પલિઓવમાઈ-પવતિયં ૨ ।

૫. સો ચેવ ઉક્કોસકાલઠ્ઠિતિપ્પુ ઉવવન્નો જહ્નેણં તિપલિઓવમં, ઉક્કોસેણ વિ તિપલિઓવમં—એસ ચેવ વત્તધયા । નવરં ટિતી જહ્નેણં તિન્નિ પલિઓવમાઈ, ઉક્કોસેણ વિ તિન્નિ પલિઓવમાઈ, સેસં તદેવ । કાલાદેસેણં જહ્નેણં છપ્પલિઓવમાઈ, ઉક્કોસેણ વિ છપ્પલિઓવમાઈ-પવતિયં ૩ ।

૬. સો ચેવ અપ્પણા જહ્નકાલઠ્ઠિતિઓ જાઘો, જહ્નેણં પલિઓવમઠ્ઠિતિપ્પુ, ઉક્કોસેણ વિ પલિઓવમઠ્ઠિતિપ્પુ, એસ ચેવ વત્તધયા । નવરં ઓગાહણા જહ્નેણં ધણુપુહ્તં, ઉક્કોસેણં દો ગાડયાઈ । ટિતી જહ્નેણં પલિઓવમં, ઉક્કોસેણ વિ પલિ-ઓવમં, સેસં તદેવ । કાલાદેસેણં જહ્નેણં દો પલિઓવમાઈ, ઉક્કોસેણં પિ દો પલિઓવમાઈ-પવતિયં ૪ ।

૭. સો ચેવ અપ્પણા ઉક્કોસકાલઠ્ઠિતિઓ જાઘો, આદિહ્મગમગસરિસા તિન્નિ ગમગા ણેયઘા । નવરં ઠિતિ કાલાદેસં ચ જાણેજ્ઞા ૧ ।

૮. [પ્ર૦] જહ સંસેજ્ઞાસાડયસન્નિર્પંચિદિયં ? [ઉ૦] સંસેજ્ઞાસાડયસ્સ જહેવ અસુરકુમારેસુ ઉવવજ્ઞમાણસ્સ તદેવ નવ વિ ગમા । નવરં ઠિતિ સંવેદં ચ જાણેજ્ઞા । જાહે ય અપ્પણા જહ્નકાલઠ્ઠિતિઓ ભવતિ તાદે તિસુ વિ ગમપ્પુ સમ્માદિટ્ટી વિ, મિચ્છાદિટ્ટી વિ, ણો સમ્મામિચ્છાદિટ્ટી । દો નાણા દો અન્નાણા નિયમં, સેસં તં ચેવ ।

૯. [પ્ર૦] જહ મણુસ્સેહિતો ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] મેદો જહેવ જોતિસિપ્પુ ઉવવજ્ઞમાણસ્સ । જાવ—

૧૦. [પ્ર૦] અસંસેજ્ઞાસાડયસન્નિમણુસ્સે ણં મંતે ! જે ભવિષ્ સોહસ્મે કપ્પે દેવત્તાપ્પ ઉવવજ્ઞિત્તપ ? [ઉ૦] एवं

હોય, જ્ઞાની પળ હોય અને અજ્ઞાની પળ હોય. તેઓને વે જ્ઞાન કે વે અજ્ઞાન અવસ્થ હોય છે. તેઓની સ્થિતિ જવન્ય પલ્યોપમની અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની હોય છે. એ પ્રમાણે અનુવંધ પળ જાણવો. વાકી વધું તે જ પ્રમાણે જાણવું. કાલાદેશથી જવન્ય વે પલ્યોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ છ પલ્યોપમ—પટલો કાઠ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૧).

અસંસ્યાત ૦ સં ૦ પં
વિવંચનો સૌધર્મ
સૌધર્મ દેવલોકમા
રૂપપાત.

૪. હવે જો તે (અસંસ્યાત વર્પના આયુપવાલો સંજી તિયંચોનિક) જવન્યકાઠની સ્થિતિવાલો સૌધર્મદેવમાં ઉત્પન્ન થાય તો તેને એ જ વક્તવ્યતા કહેવી. વિશેષ એ કે કાલાદેશથી જવન્ય વે પલ્યોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર પલ્યોપમ—પટલો કાઠ યાવત્—ગતિઆ-ગતિ કરે (૨).

અસંસ્યાત ૦ સં ૦ પં
વિવંચનો સૌધર્મ
દેવલોકમા રૂપપાત.

૫. જો તે જ જીવ ઉત્કૃષ્ટકાઠની સ્થિતિવાલો સૌધર્મ દેવમાં ઉત્પન્ન થાય તો જવન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિવાલો સૌધર્મ દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થાય—ઇત્યાદિ પૂર્વેક વક્તવ્યતા કહેવી. વિશેષ એ કે સ્થિતિ જવન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની જાણવી. વાકી વધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે કહેવું. કાલાદેશથી જવન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ છ પલ્યોપમ—પટલો કાઠ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૩).

અસંસ્યાત ૦ સં ૦
પં વિવંચનો સૌધર્મ
દેવલોકમા રૂપપાત.

૬. જો તે પોતે જવન્ય સ્થિતિવાલો હોય (અને સૌધર્મ દેવમાં ઉત્પન્ન) થાય તો તે જવન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમની સ્થિતિવાલો સૌધર્મ દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થાય. તેને પણ એ જ પૂર્વેક વક્તવ્યતા કહેવી. વિશેષ એ કે શરીરનું પ્રમાણ જવન્ય ધનુપપ્રયુક્ત અને ઉત્કૃષ્ટ વે ગાડનું હોય છે. સ્થિતિ જવન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પલ્યોપમની હોય છે. વાકી વધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. કાલાદેશથી જવન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ વે પલ્યોપમ—પટલો કાઠ યાવત્—ગમનાગમન કરે (૪).

અસંસ્યાત ૦ સં ૦
પં વિવંચનો સૌધર્મ
દેવલોકમા રૂપપાત.

૭. જો તે પોતે ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિવાલો હોય તો તેને પ્રયમ ગમક જેવા ત્રણ ગમકો કહેવા. વિશેષ એ કે સ્થિતિ અને કાલાદેશ મિત્ર જાણવો (૫).

અસંસ્યાત ૦ સં ૦
પં વિવંચનો સૌધર્મ
દેવલોકમા રૂપપાત.

૮. જો તેઓ (સૌધર્મ દેવો) સંસ્યાતા વર્પના આયુપવાલો સંજી પંચેન્દ્રિય તિયંચોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો તેને અસુરકુમારોમાં ઉત્પન્ન થતા સંસ્યાતા વર્પના આયુપવાલો તિયંચની પેટે નવે ગમકો કહેવા. વિશેષ એ કે અહીં સ્થિતિ અને સંવેધ મિત્ર મિત્ર જાણવો. પ્યારે તે પોતે જવન્ય સ્થિતિવાલો હોય ત્યારે ત્રણે ગમકોમાં સમ્યદ્દષ્ટિ અને મિથ્યાદષ્ટિ હોય, પણ મિથ્યાદષ્ટિ ન હોય. વે જ્ઞાન અને વે અજ્ઞાન અવસ્થ હોય. વાકી વધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું.

મનુષ્યોનો સૌધર્મ
દેવલોકમા રૂપપાત.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો તે (સૌધર્મ દેવો) મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો—ઇત્યાદિ જ્યોતિષિકમાં ઉત્પન્ન થતા સંજી મનુષ્યની પેટે મેદ કહેવો. યાવત્—

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અસંસ્યા વર્પના આયુપવાલો સંજી મનુષ્ય, જે સૌધર્મકલ્પમાં દેવપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલ.

જહેવ અસંખેજ્ઞવાસાડયસ્સ સન્નિપંચિદિયતિરિક્ખજોણિયસ્સ સોહમ્મે કપ્પે ઉવવજ્ઞમાણસ્સ તહેવ સસ ગમગા । નવરં આદિ-
હ્મપ્પસુ દોસુ ગમપ્પસુ ઓગાહણા જહ્મ્મેણ ગાડયં, ઉક્કોસેણં તિન્નિ ગાડયાઈં । તતિયગમે જહ્મ્મેણં તિન્નિ ગાડયાઈં, ઉક્કોસેણ વિ
તિન્નિ ગાડયાઈં । ચડત્થગમપ્પ જહ્મ્મેણં ગાડયં, ઉક્કોસેણ વિ ગાડયં । પચ્છિમપ્પસુ તિસુ ગમપ્પસુ જહ્મ્મેણં તિન્નિ ગાડયાઈં, ઉક્કો-
સેણ વિ તિન્નિ ગાડયાઈં । સેસં તહેવ નિરવસેસં ૯ ।

૧૧. [પ્ર૦] જહ્મ્મેણં અસંખેજ્ઞવાસાડયસન્નિમણુસ્સેહિતો ? [ઉ૦] એવં સંખેજ્ઞવાસાડયસન્નિમણુસ્સાણં જહેવ અસુરકુમારેસુ
ઉવવજ્ઞમાણાણં તહેવ ણવ ગમગા ભાણિયદ્ધા । નવરં સોહમ્મદેવદ્ધિતિં સંવેહં ચ જાણેજ્ઞા, સેસં તં ચેવ ૯ ।

૧૨. [પ્ર૦] ઈસાણદેવા ણં મંતે ! કઓર્હિતો ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] ઈસાણદેવાણં પ્પસ ચેવ સોહમ્મગદેવસરિસા વત્તદ્ધયા ।
નવરં અસંખેજ્ઞવાસાડયસન્નિપંચિદિયતિરિક્ખજોણિયસ્સ જેસુ ઠાણેસુ સોહમ્મે ઉવવજ્ઞમાણસ્સ પલિઓવમઠિતી તેસુ ઠાણેસુ
ઈહ સાતિરેગં પલિઓવમં કાયદ્ધં । ચડત્થગમે ઓગાહણા—જહ્મ્મેણં ધણુપુહત્તં, ઉક્કોસેણં સાતિરેગાઈં દો ગાડયાઈં, સેસં તહેવ ૯ ।

૧૩. અસંખેજ્ઞવાસાડયસન્નિમણુસ્સ વિ તહેવ ઠિતી જહ્મ્મેણં પંચિદિયતિરિક્ખજોણિયસ્સ અસંખેજ્ઞવાસાડયસ્સ ।
ઓગાહણા વિ જેસુ ઠાણેસુ ગાડયં તેસુ ઠાણેસુ ઈહં સાતિરેગં ગાડયં, સેસં તહેવ ૯ ।

૧૪. સંખેજ્ઞવાસાડયાણં તિરિક્ખજોણિયાણં મણુસ્સાણં ય જહેવ સોહમ્મેસુ ઉવવજ્ઞમાણાણં તહેવ નિરવસેસં ણવ વિ
ગમગા । નવરં ઈસાણઠિતિં સંવેહં ચ જાણેજ્ઞા ૯ ।

૧૫. [પ્ર૦] સળકુમારદેવા ણં મંતે ! કઓર્હિતો ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] ઉવવાઓ જહ્મ્મેણં સક્કરપ્પમાપુઢવિનેરદયાણં । જાવ—

૧૬. [પ્ર૦] પજ્જત્તસંખેજ્ઞવાસાડયસન્નિપંચિદિયતિરિક્ખજોણિય ણં મંતે ! જે ભવિષ્ સળકુમારદેવેસુ ઉવવજ્ઞિત્તપ્પ ?
[ઉ૦] અવસેસા પરિમાણાદીયા મવાદેસપજ્જવસાણા સચ્ચેવ વત્તદ્ધયા ભાણિયદ્ધા જહ્મ્મે ઉવવજ્ઞમાણસ્સ । નવરં સળ-
કુમારદ્ધિતિં સંવેહં ચ જાણેજ્ઞા । જાહે ય અપ્પણા જહ્મ્મેણં કાલદ્ધિતીઓ મવતિ તાહે તિસુ વિ ગમપ્પસુ પંચ લેસ્સાઓ આદિહ્મઓ
કાયદ્ધાઓ, સેસં તં ચેવ ૯ ।

કાઢની સ્થિતિવાઢા સૌધર્મ દેવોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] સૌધર્મકલ્પમાં ઉત્પન્ન થતા અસંખ્યવર્પના આયુષવાઢા સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યો-
નિકની પેઠે સાતે ગમકો કહેવા. વિશેષ એ કે પ્રથમના વે ગમકમાં શરીરનું પ્રમાણ જઘન્ય એક ગાડનું અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ગાડનું, ત્રીજા
ગમકમાં જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ગાડનું, ચોથા ગમકમાં જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ એક ગાડનું, અને છેલ્લા ત્રણ ગમકોમાં જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ
ત્રણ ગાડનું હોય છે. વાકી વધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણું (૯).

૧૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જો તે સંખ્યાતા વર્પના આયુષવાઢા સંજી મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય—ઇત્યાદિ અસુરકુમારોમાં
ઉત્પન્ન થતા સંખ્યાતા વર્પના આયુષવાઢા સંજી મનુષ્યોની પેઠે નવે ગમકો કહેવા. વિશેષ એ કે અહીં સૌધર્મદેવની સ્થિતિ અને સંવેધ ભિન્ન
જાણવો. વાકી વધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણું (૯).

સંખ્યાત૦ સ૦ મનુ-
ષ્યોનો સૌધર્મ દેવ-
લોકમાં ઉપપાત.

૧૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ઈશાન દેવો કયાથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] ઈશાનદેવોની વક્તવ્યતા સૌધર્મદેવની પેઠે કહેવી. પરન્તુ
જે સ્થાનોમાં અસંખ્યાત વર્પના આયુષવાઢા સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકની પલ્યોપમની સ્થિતિ કહી છે, તે સ્થાનોમાં અહીં કાઢક અધિક
પલ્યોપમની કહેવી. ચોથા ગમકમાં શરીરનું પ્રમાણ જઘન્ય ધનુષપટ્ટયક્ત્વ અને ઉત્કૃષ્ટ કાઢક અધિક વે ગાડનું હોય છે. વાકી વધું પૂર્વે કહ્યા
પ્રમાણે જાણું (૯).

ઈશાન દેવોનો
ઉપપાત.

૧૩. અસંખ્યાતા વર્પના આયુષવાઢા સંજી મનુષ્યની સ્થિતિ તેમજ જાણવી—પટલે અસંખ્યાતવર્પના આયુષવાઢા પંચેન્દ્રિયતિર્યચ્યો-
નિકની પેઠે જાણવી. અને જે સ્થાનોમાં શરીરનું પ્રમાણ ગાડનું કહ્યું છે તે સ્થાનોમાં અહીં સાધિક ગાડ કહેવું. વાકી વધું તે જ પ્રમાણે જાણું ૯.

૧૪. સૌધર્મમાં ઉત્પન્ન થનાર સંખ્યાતા વર્પના આયુષવાઢા તિર્યચ્યોનિકો અને મનુષ્યો સંવંધે નવે ગમકો કહ્યા છે તેમ ઈશાન દેવો
સંવંધે અહીં કહેવા. વિશેષ એ કે અહીં ઈશાનદેવોની સ્થિતિ અને સંવેધ જાણવો (૯).

સંખ્યાત૦ સૌધર્મ ૫૦
તિર્યચ્યો અને મનુ-
ષ્યોનો ઈશાન દેવ-
લોકમાં ઉપપાત
સનલુમાર દેવોનો
ઉપપાત.

૧૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! સનલુમારદેવો કયાથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] શર્કરાપ્રમાના નૈરયિકો પેઠે તેનો ઉપપાત કહેવો. યાવત્—

૧૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! સંખ્યાતા વર્પના આયુષવાઢા પર્યાપ્ત સંજી પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિક, જે સનલુમાર દેવોમાં ઉત્પન્ન થવાને
યોગ્ય છે તે કેટલા કાઢની સ્થિતિવાઢા સનલુમાર દેવમાં ઉત્પન્ન થાય—ઇત્યાદિ પરિમાણથી માંડી મવાદેશ સુધીની વધી વક્તવ્યતા સૌધ-
ર્મમાં ઉત્પન્ન થનાર સંખ્યાતા વર્પના આયુષવાઢા સંજી તિર્યચ્યોની પેઠે કહેવી. વિશેષ એ કે અહીં સનલુમારોની સ્થિતિ અને સંવેધ જુદો
જાણવો, જ્યારે તે પોતે જઘન્ય સ્થિતિવાઢા હોય ત્યારે ત્રણે ગમકોમાં પ્રથમની પાંચ લેખ્યાઓ જાણવી. વાકી વધું તે જ પ્રમાણે કહેવું (૯).

સંખ્યાત૦ સં ૫૦
તિર્યચ્યોનો સનલુમા-
રમાં ઉપપાત

૧૭. [પ્ર૦] જદ મણુસ્સેહિતો ઉવવજંતિ ? [ઉ૦] મણુસ્સાણં જદેવ સક્કરપ્પમાપ ઉવવજ્જમાણાણં તદેવ ણવ ચિ ગમા માણિયદ્ધા । નવરં સળ્લકુમારદિત્તિ સંવેહં ચ જાણેજ્ઞા ૯ ।

૧૮. [પ્ર૦] માહિદ્ગદેવા ણં મંતે ! કયોહિતો ઉવવજંતિ ? [ઉ૦] જદ્દા સળ્લકુમારગદેવાણં વત્તધયા તદ્દા માહિદ્ગદેવાણં માણિયદ્ધા । નવરં માહિદ્ગદેવાણં ઠિતી સાતિરેગા માણિયદ્ધા સ ઘેવ । एवं वंमलोगदेवाणं च वत्तधया । नवरं वंमलोगद्विती संवेहं च जाणेज्ज्ञा । एवं जाव-सहस्सारे । णवरं णिती संवेहं च जाणेज्ज्ञा । लंतगादीणं जहन्नकालद्वितियस्स तिरिप्पजो-णियस्स तिसु चि गमएसु छप्पि लेस्साओ कायद्वाओ । संघयणाइं वंमलोग-लंतएसु पंच आदिह्मगाणि, महाशुक-सहस्सारेसु चत्तारि । तिरिप्पजोणियाण चि मणुस्साण चि, सेसं तं चेव ९ ।

૧૯. [પ્ર૦] આણયદેવા ણં મંતે ! કયોહિતો ઉવવજંતિ ? [ઉ૦] ઉવવાઓ જદ્દા સહસ્સારદેવાણં । ણવરં તિરિપ્પજો-ણિયા સોહેયદ્ધા, જાવ—

૨૦. [પ્ર૦] પજ્જત્તસંલેજ્ઞાસાડયસન્નિમણુસ્સે ણં મંતે ! જે મધિપ આણયદેવેસુ ઉવવજ્જિત્તપ્પ૦ ? [ઉ૦] મણુસ્સાણ ચ વત્તધયા જદેવ સહસ્સારેસુ ઉવવજ્જમાણાણં । ણવરં તિન્નિ સંઘયણાણિ, સેસં તદેવ જાવ-અણુવંધો । મવાદેસેણં જદ્દેણં તિન્નિ મવગ્ગહણાઈં, ઉક્કોસેણં સત્ત મવગ્ગહણાઈં । કાલોદેસેણં જદ્દેણં અટ્ટારસ સાગરોવમાઈં દોહિં વાસપુદ્ધત્તેહિં અમ્મહિયાઈં, ઉક્કોસેણં સત્તાવર્ણ સાગરોવમાઈં ચઠ્ઠિં પુવ્વકોડીહિં અમ્મહિયાઈં-પ્વતિયં ૦ । एवं सेसा चि अट्ट गमगा माणियदधा । नवरं णिती संवेहं च जाणेज्ज्ञा, सेसं तं चेव ९ । एवं जाव-अच्युयदेवा, नवरं णिती संवेहं च जाणेज्ज्ञा ९ । चउसु चि संघयणा तिन्नि आणयादीसु ।

૨૧. [પ્ર૦] મેવેજ્ઞગદેવા ણં મંતે ! કયોહિતો ઉવવજંતિ ? [ઉ૦] एस चेव वत्तधया । नवरं दो संघयणा । णिती संवेहं च जाणेज्ज्ञा ।

૨૨. [પ્ર૦] વિજય-વૈજયંત-જયંત-અપરાજિતદેવા ણં મંતે ! કયોહિતો ઉવવજંતિ ? [ઉ૦] एस चेव वत्तधया निर-

મનુષ્યોનો સનત્કુ-
મારમાં ઉપપાત.

૧૭. [પ્ર૦] જો મનુષ્યોથી આવી ઉત્પન્ન થાય તો તેને શર્કારાપ્રભામાં ઉપજતા મનુષ્યોની પેટે નવે ગમકો કહેવા. વિશેષ એ કે અહીં સનત્કુમારની સ્થિતિ અને સંવેધ જુદો જાણવો (૯).

૧૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! માહેન્દ્ર દેવો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] જેમ સનત્કુમાર દેવની વક્તવ્યતા કહી છે તેમ માહેન્દ્ર-દેવોની પણ જાણવી. વિશેષ એ કે, માહેન્દ્ર દેવોની સ્થિતિ સનત્કુમાર દેવો કરતાં કાંઈક વધારે કહેવી. એ પ્રમાણે બ્રહ્મલોકના દેવોની પણ વક્તવ્યતા કહેવી. વિશેષ એ કે અહીં બ્રહ્મલોકની સ્થિતિ અને સંવેધ જુદો જાણવો. એ પ્રમાણે યાવત્-સહસ્ત્રાર દેવલોક સુધી જાણવું. વિશેષ એ કે અહીં સ્થિતિ અને સંવેધ જુદો જાણવો. યાતક વગેરે દેવલોકમા ઉત્પન્ન થતા જઘન્યસ્થિતિવાળા તિર્થચયોનિકને ત્રણે ગમ-કોમાં છ એ લેક્ષ્યાઓ જાણવી. બ્રહ્મલોક અને લાંતકમાં પ્રથમના પાંચ સંઘયણ હોય છે, અર્થાત્ આદિના પાંચ સુધીના સંઘયણવાળા ત્યાં ઉત્પન્ન થાય છે. મહાશુક અને સહસ્ત્રારમા પ્રથમના ચાર સંઘયણવાળા ઉપજે છે. આ વક્તવ્યતા તિર્થચો અને મનુષ્યોને આશ્રયી જાણવી. વાકી વધું તે જ પ્રમાણે કહેવું (૯).

૧૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! આનત દેવો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] સહસ્ત્રાર દેવોની પેટે ઉપપાત કહેવો. વિશેષ એ કે અહીં તિર્થચયોનિકોનો નિષેધ કરવો. અર્થાત્ તેઓ અહિં ઉપજતા નથી. યાવત્—

૨૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! સત્યાના વર્પના આયુપવાલો પર્યાંત સંજ્ઞી મનુષ્ય, જે આનતદેવોમા ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા કાલની સ્થિતિવાળા આનત દેવોમાં ઉત્પન્ન થાય-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] સહસ્ત્રારદેવોમાં ઉત્પન્ન થનાર મનુષ્યોની વક્તવ્યતા અહીં કહેવી. વિશેષ એ કે પ્રથમના ત્રણ સંઘયણો અહિં કહેવા. અર્થાત્-પ્રથમના ત્રણ સંઘયણવાળા અહિં ઉપજે છે. વાકી વધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે યાવત્-અનુવંધ સુધી જાણવું. મવાદેશથી જઘન્ય ત્રણ મંથ અને ઉત્કૃષ્ટ સાત મંથ તથા કાલ્યાદેશથી જઘન્ય વે વર્પપૃથક્ત્વ અધિક અટાર સાગરોપમ અને ઉત્કૃષ્ટ ચારપૂર્વકોટી અધિક સત્તાવર્ણ સાગરોપમ-એટલો કાલ યાવત્-ગતિઆગતિ કરે. એ પ્રમાણે વાકીના આઠ ગમકો કહેવા. વિશેષ એ કે અહીં સ્થિતિ અને સંવેધ ભિન્ન જાણવો. તથા વાકી વધું તેજ પ્રમાણે કહેવું (૯). એ પ્રમાણે યાવત્-અચ્યુતદેવ સુધી જાણવું. પણ વિશેષ એ કે પોતપોતાની સ્થિતિ અને સંવેધ ભિન્ન જાણવા. આનતાદિ ચારે સ્વર્ગોમાં પ્રથમના ત્રણ સંઘયણવાળા ઉપજે છે.

૨૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પ્રૈવેયક દેવો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય-ઇત્યાદિ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. વિશેષ એ કે અહીં પ્રથમના વૈ સંઘયણવાળા ઉપજે છે. તથા પોતાની સ્થિતિ અને સંવેધ જુદો જાણવો.

૨૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! વિજય, વૈજયંત, જયંત અને અપરાજિત દેવો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે-ઇત્યાદિ પૂર્વોક્ત વધી

પ્રૈવેયકોનો ઉપપાત.

વિજયાદિમાં
ઉપપાત.

વસેસા, જાવ—‘અણુવંધો’ત્તિ । નંવર પદમં સંઘયણં, સેસં તહેવ । ભવાદેસેણં જહ્નુણેણં તિન્નિ ભવગ્ગહણાઈં, ઉક્કોસેણં પંચ ભવ-
ગ્ગહણાઈં । કાલાદેસેણં જહ્નુણેણં એકતીસં સાગરોવમાઈં દોહિં વાસપુહ્તોહિં અન્નહિયાઈં, ઉક્કોસેણં છાવટ્ઠિં સાગરોવમાઈં તિહિં
પુલ્લકોડીહિં અન્નહિયાઈં—એવતિયં ૦ । एवं ससा चि अट्ट गमगा भाणियत्ता । नवरं ठिर्ति संवेहं च जाणेज्जा । मणूसे लद्धी
णवसु चि गमएसु जहा गेवेज्जेसु उववज्जमाणस्स । नवरं पदमसंघयणं ।

૨૩. [પ્ર૦] સઘટ્ટગસિદ્ધગદેવા ણં મંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્જંતિ ? [ઉ૦] ઉવવાઓ જહેવ વિજયાદીણં । જાવ—

૨૪. [પ્ર૦] સે ણં મંતે ! કેવતિકાલઢિતિપ્પસુ ઉવવજ્જેજ્ઞા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્નુણેણં તેત્તીસંસાગરોવમટ્ટિતિપ્પસુ,
ઉક્કોસેણ વિ તેત્તીસસાગરોવમટ્ટિતિપ્પસુ ઉવવજ્જંતિ, અવસેસા જહા વિજયાઈંસુ ઉવવજ્જંતાણં । નવરં ભવાદેસેણં તિન્નિ ભગ-
ગ્ગહણાઈં, કાલાદેસેણં જહ્નુણેણં તેત્તીસં સાગરોવમાઈં દોહિં વાસપુહ્તોહિં અન્નહિયાઈં, ઉક્કોસેણ વિ તેત્તીસં સાગરોવમાઈં દોહિં
પુલ્લકોડીહિં અન્નહિયાઈં—એવતિયં ૦ ૧ ।

૨૫. સો ચેવ અપ્પણા જહ્નુકાલઢિતિઓ જાઓ એસ વત્તધયા । નવરં ઓગાહણાઢિતીઓ રયણિપુહ્ત—વાસપુહ્ત્તાણિ,
સેસં તહેવ, સંવેહં ચ જાણેજ્ઞા ૨ ।

૨૬. સો ચેવ અપ્પણા ઉક્કોસકાલઢિતિઓ જાઓ, એસ ચેવ વત્તધયા । નવરં ઓગાહણા જહ્નુણેણં પંચ ધણુસયાઈં, ઉક્કો-
સ્સેણં પંચધણુસયાઈં । ઠિતી જહ્નુણેણં પુલ્લકોડી, ઉક્કોસેણ વિ પુલ્લકોડી, સેસં તહેવ જાવ—‘ભવાદેસો’ત્તિ । કાલાદેસેણં જહ્નુણેણં
તેત્તીસં સાગરોવમાઈં દોહિં પુલ્લકોડીહિં અન્નહિયાઈં, ઉક્કોસેણ વિ તેત્તીસં સાગરોવમાઈં, દોહિ વિ પુલ્લકોડીહિં અન્નહિયાઈં
—એવતિયં કાલં સેવેજ્ઞા, એવતિયં કાલં ગતિરાગતિ કરેજ્ઞા ૩ । एते तिन्नि गमगा सघट्टसिद्धगदेवाणं । ‘सेवं मंते ! सेवं
मंते’ ! त्ति मगवं गोयमे जाव—विहरइ ।

ચઊવીસતિમે સપ ચઊવીસડમો ઉદેસો સમત્તો ।

ચઊવીસતિમં સયં સમત્તં ।

વક્તવ્યતા યાવત્—અનુવંધ સુધી કહેવી. વિશેષ એ કે અહીં પ્રથમ સંઘયણવાળાં ઉપજે છે, વાકી વધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. ભવાદેશથી
જઘન્ય ત્રણ ભવ અને ઉત્ક્રુષ્ટ પાંચ ભવ સુધી તથા કાળાદેશથી જઘન્ય વે વર્ષપૃથક્ત્વ અધિક એકત્રીશ સાગરોપમ અને ઉત્ક્રુષ્ટ ત્રણ
પૂર્વકોટી અધિક છાસઠ સાગરોપમ—એટલો કાળ યાવત્—ગમનાગમન કરે. એ પ્રમાણે વાકીના આઠે ગમકો કહેવા. વિશેષ એ કે પોતાની
સ્થિતિ અને સંવેધ ભિન્ન ભિન્ન જાણવો. મનુષ્યને નવે ગમકોમા પ્રૈવેયકમાં ઉત્પન્ન થનાર મનુષ્યની પેઠે લલ્લિ—ઉત્પત્તિ કહેવી. વિશેષ
એ કે ત્યાં [વિજયાદિમા] પ્રથમ સઘયણવાળો ઉપજે છે.

૨૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સર્વાર્થસિદ્ધના દેવો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓનો ઉપપાત વિજયાદિકની
પેઠે કહેવો. અને તે યાવત્—

સર્વાર્થસિદ્ધ દેવોમાં
ઉપપાત.

૨૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે (સંજ્ઞી મનુષ્યો) કેટલા કાળ સુધીની સ્થિતિવાળા સર્વાર્થસિદ્ધ દેવોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦]
હે ગૌતમ ! તેઓ જઘન્ય અને ઉત્ક્રુષ્ટ તેત્રીશ સાગરોપમની સ્થિતિવાળા સર્વાર્થસિદ્ધ દેવોમા ઉત્પન્ન થાય. એ સંવેધે વીજી વધી વક્તવ્યતા
વિજયાદિકમાં ઉત્પન્ન થતા મનુષ્યની પેઠે કહેવી. વિશેષ એ કે ભવાદેશથી ત્રણ ભવ અને કાળાદેશથી જઘન્ય વે વર્ષપૃથક્ત્વ અધિક
તેત્રીશ સાગરોપમ તથા ઉત્ક્રુષ્ટ વે પૂર્વકોટી અધિક તેત્રીશ સાગરોપમ—એટલો કાળ યાવત્—ગતિઆગતિ કરે.

૨૫. જો તે (સંજ્ઞી પં૦ મનુષ્ય) પોતે જઘન્ય કાલની સ્થિતિવાળો હોય તો તેને પણ એ જ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. વિશેષ એ કે શરીરનું પ્રમાણ વેધી નવ હાય, અને સ્થિતિ વેધી નવ વર્ષ સુધીની જાણવી. વાકી વધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે કહેવું. તથા અહીં
સ્થિતિ અને સવેધ ભિન્ન જાણવો.

જ૦ સજ્ઞી મનુષ્યનો
સર્વાર્થસિદ્ધ દેવોમાં
ઉપપાત.

૨૬. જો તે (સંજ્ઞી મનુષ્ય) પોતે ઉત્ક્રુષ્ટકાલની સ્થિતિવાળો હોય તો તેને એ જ પૂર્વોક્ત વક્તવ્યતા કહેવી. વિશેષ એ કે
શરીરનું પ્રમાણ જઘન્ય અને ઉત્ક્રુષ્ટ પાંચસો ધનુપનું તથા સ્થિતિ જઘન્ય અને ઉત્ક્રુષ્ટ પૂર્વકોટીની હોય છે. વાકી વધું પૂર્વ પ્રમાણે યાવત્—
ભવાદેશ સુધી જાણવું. કાળાદેશથી જઘન્ય અને ઉત્ક્રુષ્ટ વે પૂર્વકોટી અધિક તેત્રીશ સાગરોપમ—એટલો કાળ યાવત્—ગમનાગમન કરે. સર્વા-
ર્થસિદ્ધ દેવોને આ ત્રણ ગમકો જ હોય છે. ‘હે ભગવન્ ! તે એમ જ છે, હે ભગવન્ ! તે એમ જ છે’—એમ કહી ભગવાન્ ગૌતમ યાવત્—વિહરે છે.

૩૦ સજ્ઞી મનુષ્યનો
સર્વાર્થસિદ્ધ
ઉપપાત.

ચોવીશમા શતકમાં ચોવીશમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

ચોવીશમું શતક સમાપ્ત.

પંચવીસતિમં સયં ।

૧ લેસા ચ ૨ દઘ ૩ સંઠાણ ૪ જુમ્મ ૫ પજ્જવ ૬ નિયંઠ, ૭ સમણા ચ ।
૮ ઓહે ૯-૧૦ ભવિયાભવિણ ૧૧ સમ્મા ૧૨ મિચ્છે ચ ઉદેસા ॥

પઠમો ઉદેસો ।

૧. [પ્ર૦] તેણં કાલેણં તેણં સમપ્પં રાયગિહે જાવ-પ્પં ઘયાસી-કતિ ણં મંતે ! લેસ્સાઓ પન્નચાઓ ? [ઉ૦] ગોયમા ! છલ્હેસાઓ પન્નચાઓ, તંજહા-કણ્હલેસા-જહા પઠમસપ્પ ચિતિપ્પ ઉદેસપ્પ તદ્દેવ લેસ્સાવિમાગો । અપ્પાચહુગં ચ જાવ-‘ચડવિહાણં દેવાણં ચડવિહાણં દેવીણં. મીસગં અપ્પાચહુગંતિ ।

૨. [પ્ર૦] કતિવિહા ણં મંતે ! સંસારસમાવગ્ગા જીવા પન્નચા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ચોદ્ધસવિહા સંસારસમાવગ્ગા જીવા પન્નચા, તંજહા-૧ સુદ્ધમઅપ્પજ્જત્તગા, ૨ સુદ્ધમપ્પજ્જત્તગા, ૩ ચાદરઅપ્પજ્જત્તગા, ૪ ચાદરપ્પજ્જત્તગા, ૫ વેરંદિયા અપ્પજ્જત્તગા, ૬ વેરંદિયા પ્પજ્જત્તગા, ૭-૮ પ્પં તેરંદિયા, ૯-૧૦ પ્પં ચડરિંદિયા, ૧૧ અસન્નિપંચિંદિયા અપ્પજ્જત્તગા, ૧૨ અસન્નિપંચિંદિયા પ્પજ્જત્તગા, ૧૩ સન્નિપંચિંદિયા અપ્પજ્જત્તગા, ૧૪ સન્નિપંચિંદિયા પ્પજ્જત્તગા ।

પચીશમું શતક.

[ઉદેશકાર્યસમ્રહ-] ૧ લેસ્યા વગેરે સંવન્ધે પ્રથમ ઉદેશક, ૨ દ્રવ્ય વિષે વીજો ઉદેશક, ૩ સંસારન વગેરે સંવન્ધે ત્રીજો ઉદેશક, ૪ યુગ્મ-કૃતયુગ્માદિ રાશિ સંવન્ધે ચોથો ઉદેશક, ૫ પર્યાવાદિ સંવન્ધે પાંચમો ઉદેશક, ૬ પુલાકાદિ નિર્ગ્ન્ય વિષે છઠ્ઠો ઉદેશક, ૭ શ્રમણો સંવન્ધે સાતમો ઉદેશક, ૮ ઓઘ-સામાન્ય નારકાદિની ઉત્પત્તિ વિષે આઠમો ઉદેશક, ૯ મલ્લ નારકાદિ સંવન્ધે નવમો ઉદેશક, ૧૦ અમલ્લ નારકાદિ સંવન્ધે દશમો ઉદેશક, ૧૧ સમ્યગ્દષ્ટિ નારકાદિ સંવન્ધે અગિયારમો ઉદેશક અને ૧૨ મિધ્યા-દષ્ટિ નારકાદિ સંવન્ધે બારમો ઉદેશક-૯ પ્રમાણે પચીશમા શતકને વિષે આ વાર ઉદેશકો કહેવાના છે.

પ્રથમ ઉદેશક.

હેરમા.

૧. [પ્ર૦] તે કાલે અને તે સમયે રાજગૃહ નગરમા [મગવાન્ ગૌતમ] યાવત્-આ પ્રમાણે બોલ્યા-હે મગવન્ ! કેટલી લેસ્યાઓ કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! છ લેસ્યાઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે-કુળ્લેસ્યા-ફાલ્લાદિ *પ્રથમ શતકના વીજા ઉદેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે લેસ્યાઓનો વિમાગ અને તેતું અલ્પવહુલ્લ યાવત્-ચાર પ્રકારના દેવો અને ચાર પ્રકારની દેવીઓના †મિશ્ર અલ્પવહુલ્લ સુધી કહેતું.

૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! સંસારી જીવો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સંસારી જીવો ચૌદ પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-૧ અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિય, ૨ પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિય, ૩ અપર્યાપ્ત વાદર એકેન્દ્રિય, ૪ પર્યાપ્ત વાદર એકેન્દ્રિય, ૫ અપર્યાપ્ત વેડન્દ્રિય, ૬ પર્યાપ્ત વેડન્દ્રિય, ૭-૮ ૯ પ્રમાણે પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્ત તેજન્દ્રિય, ૯-૧૦ પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્ત ચડરિન્દ્રિય, ૧૧ અપર્યાપ્ત અસંજી પંચેન્દ્રિય, ૧૨ પર્યાપ્ત અસંજી પંચેન્દ્રિય, ૧૩ અપર્યાપ્ત સંજી પંચેન્દ્રિય અને ૧૪ પર્યાપ્ત સંજી પંચેન્દ્રિય.

* મગ. સં. ૧ શ. ૧ સ. ૨ પૃ. ૧૦૪.

† જુઓ-પ્રજ્ઞા. પદ ૧૦ સ. ૨ પ. ૩૪૩-૩૪૬.

૩. [પ્ર૦] પ્તેસિ ણં મંતે ! ચોદ્સવિદ્વાણં સંસારસમાવદ્નગાણં જીવાણં જહ્નુકોસગસ્સ જૌગસ્સ કયરે કયરેઽ જાવ-
વિસેસાદિયા વા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સઘ્ધત્યોવે સુહુમસ્સ અપજ્જત્તગસ્સ જહ્નપ્પ જોપ ૧, વાદરસ્સ અપજ્જત્તગસ્સ જહ્નપ્પ જોપ
અસંખેજ્જગુણે ૨, વેદિયસ્સ અપજ્જત્તગસ્સ જહ્નપ્પ જોપ અસંખેજ્જગુણે ૩, एवं તેદ્દિયસ્સ ૪, एवं ચરરિદિયસ્સ ૫, અસ-
ન્નિસ્સ પંચિદિયસ્સ અપજ્જત્તગસ્સ જહ્નપ્પ જોપ અસંખેજ્જગુણે ૬, સન્નિસ્સ પંચિદિયસ્સ અપજ્જત્તગસ્સ જહ્નપ્પ જોપ અસંખે-
જ્જગુણે ૭, સુહુમસ્સ પજ્જત્તગસ્સ જહ્નપ્પ જોપ અસંખેજ્જગુણે ૮, વાદરસ્સ પજ્જત્તગસ્સ જહ્નપ્પ જોપ અસંખેજ્જગુણે ૯, સુહુ-
મસ્સ અપજ્જત્તગસ્સ ઉક્કોસપ્પ જોપ અસંખેજ્જગુણે ૧૦, વાદરસ્સ અપજ્જત્તગસ્સ ઉક્કોસપ્પ જોપ અસંખેજ્જગુણે ૧૧, સુહુમસ્સ
પજ્જત્તગસ્સ ઉક્કોસપ્પ જોપ અસંખેજ્જગુણે ૧૨, વાદરસ્સ પજ્જત્તગસ્સ ઉક્કોસપ્પ જોપ અસંખેજ્જગુણે ૧૩, વેદિયસ્સ પજ્જત્તગસ્સ
જહ્નપ્પ જોપ અસંખેજ્જગુણે ૧૪, एवं તેદ્દિયસ્સ ૦ ૧૫, एवं જાવ-સન્નિપંચિદિયસ્સ પજ્જત્તગસ્સ જહ્નપ્પ જોપ અસંખેજ્જગુણે ૧૮,
વેદિયસ્સ અપજ્જત્તગસ્સ ઉક્કોસપ્પ જોપ અસંખેજ્જગુણે ૧૯, एवं તેદ્દિયસ્સ વિ ૨૦, एवं ચરરિદિયસ્સ વિ ૨૧, एवं જાવ-
સન્નિપંચિદિયસ્સ અપજ્જત્તગસ્સ ઉક્કોસપ્પ જોપ અસંખેજ્જગુણે ૨૩, વેદિયસ્સ પજ્જત્તગસ્સ ઉક્કોસપ્પ જોપ અસંખેજ્જગુણે ૨૪, एवं
તેદ્દિયસ્સ વિ પજ્જત્તગસ્સ ઉક્કોસપ્પ જોપ અસંખેજ્જગુણે ૨૫, ચરરિદિયસ્સ પજ્જત્તગસ્સ ઉક્કોસપ્પ જોપ અસંખેજ્જગુણે ૨૬, અસ-
ન્નિપંચિદિયસ્સ પજ્જત્તગસ્સ ઉક્કોસપ્પ જોપ અસંખેજ્જગુણે ૨૭, एवं સન્નિપંચિદિયસ્સ પજ્જત્તગસ્સ ઉક્કોસપ્પ જોપ અસંખેજ્જગુણે ૨૮.

૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! એ ચૌદ પ્રકારના સંસારી જીવોના જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ યોગને * આશ્રયી કયા જીવો કોનાથી યાવત્-
વિશેષાધિક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સૂક્ષ્મ અપર્યાપ્ત જીવનો જઘન્ય યોગ સૌથી થોડો છે ૧. તેથી વાદર અપર્યાપ્ત જીવનો જઘન્ય યોગ
અસંખ્ય ગુણ છે ૨. તેથી વેદિન્દ્રિય અપર્યાપ્તનો જઘન્ય યોગ અસંખ્યાતગુણ છે ૩. તેથી તેદ્દિન્દ્રિય અપર્યાપ્તનો જઘન્ય યોગ અસંખ્યાત ગુણ
છે ૪. તેથી ચરરિન્દ્રિય અપર્યાપ્તનો જઘન્ય યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે ૫. તેથી અપર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયનો જઘન્ય યોગ અસંખ્યાતગુણ છે
૬. તેથી અપર્યાપ્ત સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયનો જઘન્ય યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે ૭. તેથી પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિયનો જઘન્ય યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે ૮.
તેથી પર્યાપ્ત વાદર એકેન્દ્રિયનો જઘન્ય યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે ૯. તેથી અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે ૧૦.
તેથી અપર્યાપ્ત વાદર એકેન્દ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે. ૧૧. તેથી પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે ૧૨.
તેથી પર્યાપ્ત વાદર એકેન્દ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે ૧૩. તેથી પર્યાપ્ત વેદિન્દ્રિયનો જઘન્ય યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે ૧૪. એ
પ્રમાણે પર્યાપ્ત તેદ્દિન્દ્રિય, યાવત્-પર્યાપ્ત સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયનો જઘન્ય યોગ (ઉત્તરોત્તર) અસંખ્યાત ગુણ છે ૧૫-૧૮. તેથી અપર્યાપ્ત વેદિન્દ્રિયનો
ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે ૧૯. એ પ્રમાણે અપર્યાપ્ત તેદ્દિન્દ્રિય, ચરરિન્દ્રિય, યાવત્-સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગુણ
છે ૨૦-૨૩. તેથી પર્યાપ્ત વેદિન્દ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે ૨૪. એ પ્રમાણે અપર્યાપ્ત તેદ્દિન્દ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગુણ
છે ૨૫. તેથી પર્યાપ્ત ચરરિન્દ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે ૨૬. તેથી પર્યાપ્ત અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગુણ
છે ૨૭. અને તેથી પર્યાપ્ત સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે ૨૮.

યોગનું અલ્પબહુલ.

* આત્મપ્રદેશના પરિસ્પન્દન કે કંપનને યોગ કહે છે તે યોગ વીર્યાન્તરાયકર્મના ક્ષયોપશમાદિની વિચિત્રતાથી અનેકવિધ હોય છે કોઈ જીવને
આશ્રયી અલ્પ યોગ હોય છે અને તેજ બીજા જીવની અપેક્ષા ઉત્કૃષ્ટ હોય છે. તેના ચૌદ જીવસ્થાનકોને આશ્રયી પ્રલેકના જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ મેદ ગણતાં
અઘ્યાવીશ પ્રકાર થાય છે. આ સૂત્રમા તેના અલ્પબહુલત્વું કથન છે. તેમા સૂક્ષ્મ અપર્યાપ્ત એકેન્દ્રિયનો જઘન્ય યોગ સૌથી અલ્પ હોય છે. કારણ કે
તેઓનું શરીર સૂક્ષ્મ હોવાથી અને અપર્યાપ્ત હોવાને લીધે અપૂર્ણ હોવાથી બીજા વધા યોગો કરતા તેનો યોગ સૌથી થોડો છે અને તે કાર્મણશરીર દ્વારા
ઔદારિક પુદ્ગલો પ્રદ્વલ કરવાના પ્રથમ સમયે હોય છે અને પછી સમયે સમયે યોગની વૃદ્ધિ થાય છે અને તે ઉત્કૃષ્ટ યોગપર્યન્ત વધે છે.

જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ યોગનું અલ્પબહુલ

૧	૨	૩	૪	૫	૬	૭	૮	૯	૧૦	૧૧	૧૨	૧૩	૧૪
સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિય અપર્યાપ્ત	સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિય પર્યાપ્ત	વાદર એકેન્દ્રિય અપર્યાપ્ત	વાદર એકેન્દ્રિય પર્યાપ્ત	વેદિન્દ્રિય અપર્યાપ્ત	વેદિન્દ્રિય પર્યાપ્ત	તેદ્દિન્દ્રિય અપર્યાપ્ત	તેદ્દિન્દ્રિય પર્યાપ્ત	ચરરિન્દ્રિય અપર્યાપ્ત	ચરરિન્દ્રિય પર્યાપ્ત	અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય અપર્યાપ્ત	અસંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય પર્યાપ્ત	સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય અપર્યાપ્ત	સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય પર્યાપ્ત
જઘન્ય ૧	જઘન્ય ૮	જઘન્ય ૨	જઘન્ય ૯	જઘન્ય ૩	જઘન્ય ૧૪	જઘન્ય ૪	જઘન્ય ૧૫	જઘન્ય ૫	જઘન્ય ૧૬	જઘન્ય ૬	જઘન્ય ૧૭	જઘન્ય ૭	જઘન્ય ૧૮
ઉત્કૃષ્ટ ૧૦	ઉત્કૃષ્ટ ૧૨	ઉત્કૃષ્ટ ૧૧	ઉત્કૃષ્ટ ૧૩	ઉત્કૃષ્ટ ૧૯	ઉત્કૃષ્ટ ૨૪	ઉત્કૃષ્ટ ૨૦	ઉત્કૃષ્ટ ૨૫	ઉત્કૃષ્ટ ૨૧	ઉત્કૃષ્ટ ૨૬	ઉત્કૃષ્ટ ૨૨	ઉત્કૃષ્ટ ૨૭	ઉત્કૃષ્ટ ૨૩	ઉત્કૃષ્ટ ૨૮

૪. [પ્ર૦] દો મંતે ! નેરતિયા પદમસમયોવવન્નાગાં કિં સમજોગી, કિં વિસમજોગી ? [ઉ૦] ગોયમા ! સિય સમજોગી, સિય વિસમજોગી ! [પ્ર૦] સે કેળદ્દેણં મંતે ! એવં વુચ્ચતિ—‘સિય સમજોગી, સિય વિસમજોગી’ ? [ઉ૦] ગોયમા ! આહાર-યાઓ વા સે ણાણારય, અણાહારયાઓ વા સે આહારય સિય હીણે, સિય તુલ્હે, સિય અન્મહિય । જદ્દ હીણે અસંખેજ્ઞમા-ગહીણે વા, સંખેજ્ઞમાગહીણે વા, અસંખેજ્ઞગુણહીણે વા, સંખેજ્ઞગુણહીણે વા । અદ્દ અન્મહિય અસંખેજ્ઞમાગમન્મહિય વા, સંખેજ્ઞમાગમન્મહિય વા, સંખેજ્ઞગુણમન્મહિય વા, અસંખેજ્ઞગુણમન્મહિય વા, સે તેણદ્દેણં જાવ—સિય ‘વિસમજોગી’ । એવં જાવ—ત્રેમાણિયાણં ।

૫. [પ્ર૦] કતિવિદ્દે ણં મંતે ! જોપ પન્નત્તે ? [ઉ૦] ગોયમા ! પન્નરસવિદ્દે જોપ પન્નત્તે, તંજટા—સચ્ચમણજોપ ૧, મોસમણ-જોપ ૨, સચ્ચામોસમણજોપ ૩, અસચ્ચામોસમણજોપ ૪, સચ્ચવજ્જોપ ૫, મોસવજ્જોપ ૬, સચ્ચામોસવજ્જોપ ૭, અસચ્ચામોસ-વજ્જોપ ૮, ઓરાલિયસરીરકાયજોપ ૯, ઓરાલિયમીસાસરીરકાયજોપ ૧૦, વેડધિયસરીરકાયજોપ ૧૧, વેડધિયમીસાસ-રીરકાયજોગે ૧૨, આહારગસરીરકાયજોગે ૧૩, આહારગમીસાસરીરકાયજોગે ૧૪, કમ્માસરીરકાયજોગે ૧૫ ।

૬. [પ્ર૦] ઇયસ્સ ણં મંતે ! પન્નરસવિદ્દસ્સ જહ્નુસોસગસ્સ કયરે કયરે જાવ—વિસેસાદિયા વા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સવ્વથોવે કમ્મગસરીરગસ્સ જહ્નપ્પજોપ ૧, ઓરાલિયમીસગસ્સ જહ્નપ્પ જોપ અસંખેજ્ઞગુણે ૨, વેડધિયમીસગસ્સ જહ્નપ્પ જોપ અસંખેજ્ઞગુણે ૩, ઓરાલિયસરીરગસ્સ જહ્નપ્પ જોપ અસંખેજ્ઞગુણે ૪, વેડધિયસરીરસ્સ જહ્નપ્પ જોપ અસંખેજ્ઞગુણે ૫, કમ્મગ-સરીરસ્સ ઉક્કોસપ્પ જોપ અસંખેજ્ઞગુણે ૬, આહારગમીસસ્સ જહ્નપ્પ જોપ અસંખેજ્ઞગુણે ૭, તસ્સ ચેવ ઉક્કોસપ્પ જોપ અસંખે-જ્ઞગુણે ૮, ઓરાલિયમીસગસ્સ, વેડધિયમીસગસ્સ ય ઇયસિ ણં ઉક્કોસપ્પ જોપ દોણદ્વિ તુલ્હે અસંખેજ્ઞગુણે ૯-૧૦, અસચ્ચામો-સમણજોગસ્સ જહ્નપ્પ જોપ અસંખેજ્ઞગુણે ૧૧, આહારગસરીરસ્સ જહ્નપ્પ જોપ અસંખેજ્ઞગુણે ૧૨, તિવિદ્દસ્સ મણજોગસ્સ ચડ-

પ્રથમ સમયમાં
ઉત્પન્ન થયેલાં બે નૈર-
વિકલે આશ્રયી યોગ.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પ્રથમ સમયે ઉત્પન્ન થયેલાં બે નૈરવિકલો સમાન યોગવાદ્યો હોય કે વિપ્રમ યોગવાદ્યો હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ કદાચ સમાન યોગવાદ્યો હોય અને કદાચ વિપ્રમ યોગવાદ્યો પણ હોય. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જ્ઞા હેતુથી એમ કહેવાય છે કે તેઓ કદાચ સમાન યોગવાદ્યો હોય અને કદાચ વિપ્રમ યોગવાદ્યો હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! * આહારક નારકથી અનાહારક નારક અને અનાહારકથી આહારક નારક કદાચ હીન યોગવાદ્યો, કદાચ તુલ્ય યોગવાદ્યો અને કદાચ અધિક યોગવાદ્યો હોય. અર્થાત્ આહારક નારકથી અનાહારક નારક હીન યોગવાદ્યો, અનાહારકથી આહારક નારક અધિક યોગવાદ્યો, અને બન્ને આહારક કે બન્ને અનાહારક નારકો પરસ્પર તુલ્ય યોગવાદ્યો હોય. જો તે હીનયોગવાદ્યો હોય તો તે અસંખ્યાતમા માગ હીન, સંખ્યાતમા માગ હીન, સંખ્યાતગુણ હીન કે અસંખ્યાત ગુણ હીન હોય. જો અધિક યોગવાદ્યો હોય તો અસંખ્યાતમા માગ અધિક, સંખ્યાતમા માગ અધિક, સંખ્યાત ગુણ અધિક કે અસંખ્યાત ગુણ અધિક હોય છે. તે કારણથી યાવત્—તે કદાચ વિપ્રમ યોગવાદ્યો પણ હોય. એ પ્રમાણે ધેમાનિકો સુધી જાણવું.

યોગના પ્રકાર.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કેટલા પ્રકારનો યોગ કહ્યો છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પંદર પ્રકારનો યોગ કહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે—
૧ સત્ત્વ મનોયોગ, ૨ મૃષ્ટા મનોયોગ, ૩ સત્ત્વમૃષ્ટા મનોયોગ, ૪ અસત્ત્વામૃષ્ટા મનોયોગ, ૫ સત્ત્વ વચનયોગ, ૬ અસત્ત્વ વચનયોગ, ૭ સત્ત્વમૃષ્ટા વચનયોગ, ૮ અસત્ત્વામૃષ્ટા વચનયોગ, ૯ ઔદારિકશરીરકાયયોગ, ૧૦ ઔદારિકમિશ્રશરીરકાયયોગ, ૧૧ વૈક્રિય શરીરકાયયોગ, ૧૨ વૈક્રિયમિશ્રશરીરકાયયોગ, ૧૩ આહારકશરીરકાયયોગ, ૧૪ આહારકમિશ્રશરીરકાયયોગ અને ૧૫ કાર્મણશરીરકાયયોગ.

યોગનું જન્યવસ્તુ.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ પંદર પ્રકારના યોગમાં કયો યોગ કોનાથી યાવત્—વિશેષાધિક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કાર્મણ શરીરનો જન્ય યોગ સૌથી અલ્પ છે ૧, તેથી ઔદારિકમિશ્રનો જન્ય યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે ૨, તેથી વૈક્રિયમિશ્રનો જન્ય યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે ૩, તેથી ઔદારિક શરીરનો જન્ય યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે ૪, તેથી વૈક્રિય શરીરનો જન્ય યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે ૫, તેથી કાર્મણ શરીરનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે ૬, તેથી આહારકમિશ્રનો જન્ય યોગ અસંખ્યાતગુણ છે ૭, તેથી આહારકશરીરનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગુણ છે ૮, તેથી ઔદારિકમિશ્ર અને વૈક્રિયમિશ્રનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાત ગુણ અને પરસ્પર સમાન છે ૯-૧૦, તેથી અસત્ત્વામૃષ્ટા મનોયોગનો જન્ય યોગ અસંખ્યાતગુણ છે ૧૧, તેથી આહારક શરીરનો જન્ય યોગ અસંખ્યાતગુણ છે,

* આહારક નારકની અપેક્ષાએ અનાહારક નારક હીન યોગવાદ્યો હોય છે, કારણ કે જે નારક ઋતુ ગતિથી આવીને આહારરૂપે ઉત્પન્ન થાય છે, તે નિરન્તર આહારક હોવાને લીધે પુદ્ગલોથી ઉપચિત્ત હોય છે તેથી તે અધિક યોગવાદ્યો હોય છે. જે નારક વિપ્રદ ગતિવદે અનાહારક પળે ઉત્પન્ન થાય છે તે અનાહારક હોવાથી પુદ્ગલોથી અનુપચિત્ત હોવાને લીધે હીન યોગવાદ્યો હોય છે. જેઓ સમાન સમયની વિપ્રદ ગતિથી અનાહારકરૂપે ઉત્પન્ન થાય, અથવા ઋતુગતિથી આવેને આહારરૂપે ઉત્પન્ન થાય તે બંને એક યોગીની અપેક્ષાએ સમાનયોગવાદ્યો હોય છે.—ટીકા.

દ્વિહસ્ત વયજોગસ્ત—एषसि णं सत्तण्ह वि तुल्ले जहन्नए जोए असंखेज्जगुणे १३-१९, आहारगसरीरस्स उक्कोसए जोए असंखेज्जगुणे २०, ओरालियसरीरस्स, वेउद्वियसरीरस्स, चउद्विहस्स य मणजोगस्स, चउद्विहस्स य वइजोगस्स—एषसि णं दसण्ह वि तुल्ले उक्कोसए जोए असंखेज्जगुणे २१-३० । ‘सेवं भंते ! सेवं भंते’ ! त्ति ।

પણવીસઠમે સए પઠમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

૧૨, તેથી ત્રણ પ્રકારના મનોયોગ-અને ચાર પ્રકારના વચનયોગ—ए सातनो जघन्य योग असंख्यातगुण અને પરસ્પર તુલ્ય હોય છે ૧૩-૧૯, તેથી આહારક શરીરનો ઉત્કૃષ્ટ યોગ અસંખ્યાતગુણ હોય છે ૨૦, તેથી ઔદારિક શરીર, વૈક્રિયશરીર, ચાર પ્રકારના મનોયોગ અને ચાર પ્રકારના વચનયોગ—ए दसनो उत्कृष्ट योग असंख्यातगुण અને પરસ્પર તુલ્ય હોય છે ૨૧-૩૦. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.’

પચીશમા શતકમાં પ્રથમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

વીઓ ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] કતિવિહા ણં મંતે ! દદ્વા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ડુવિહા દદ્વા પન્નત્તા, તંજહા—જીવદદ્વા ય અજીવ-દદ્વા ય ।

૨. [પ્ર૦] અજીવદદ્વા ણં મંતે ! કતિવિહા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ડુવિહા પન્નત્તા, તંજહા—રૂવિઅજીવદદ્વા ય અરૂ-વિઅજીવદદ્વા ય । एवं एएणं अमिलावेणं जहा अजीवपज्जवा, जाव—से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं बुच्चइ—‘ते णं नो संखेज्जा, नो असंखेज्जा, अणंता’ ।

૩. [પ્ર૦] જીવદદ્વા ણં મંતે ! કિં સંખેજ્જા, અસંખેજ્જા, અણંતા ? [ઉ૦] ગોયમા ! નો સંખેજ્જા, નો અસંખેજ્જા, અણંતા । [પ્ર૦] કેણટ્ઠેણં મંતે ! एवं बुच्चइ—‘जीवदद्वया णं नो संखेज्जा, नो असंखेज्जा, अणंता’ ? [उ०] गोयमा ! असंखेज्जा नेरइया, जाव—असंखेज्जा वाउक्काइया, अणंता वणस्सइकाइया, असंखेज्जा वेदिया, एवं जाव—वेमाणिया, अणंता सिद्धा, से तेणट्ठेणं जाव—‘अणंता’ ।

૪. [પ્ર૦] જીવદદ્વાણં મંતે ! અજીવદદ્વા પરિમોગત્તાए हृद्यमागच्छंति, અજીવદદ્વાણં જીવદદ્વા પરિમોગત્તાए हृद्यमाग-च्छंति ? [ઉ૦] ગોયમા ! જીવદદ્વાણં અજીવદદ્વા પરિમોગત્તાए हृद्यमागच्छंति, નો અજીવદદ્વાણં જીવદદ્વા પરિમોગત્તાए हृद्य-मागच्छंति । [પ્ર૦] સે કેણટ્ઠેણં મંતે ! एवं बुच्चइ—जाव—‘हृद्यमागच्छंति’ ? [उ०] गोयमा ! जीवदद्वया णं अजीवदद्वे परियादि-

દ્વિતીય ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દ્રવ્યો કેટલાં પ્રકારનાં કહ્યાં છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! દ્રવ્યો વે પ્રકારનાં કહ્યાં છે. તે આ પ્રમાણે—જીવદ્રવ્ય અને અજીવદ્રવ્ય.

द्रव्यना प्रकार.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અજીવદ્રવ્યો કેટલાં પ્રકારનાં કહ્યાં છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે વે પ્રકારનાં કહ્યાં છે. તે આ પ્રમાણે—રૂપી અજીવદ્રવ્યો અને અરૂપી અજીવદ્રવ્યો, ए प्रमाणे ए सूत्रपाठवडे जेम [*प्रज्ञापना सूत्रना विशेष नामना पाचमा] पदमा अजीवपर्यवो संवन्धे कहुं छे तेम अहिं अजीव द्रव्यसंवन्धे यावत्—‘हे गौतम ! ते कारणथी एम कहुं छे के, ते [अजीव द्रव्य] संख्याता नथी, असंख्याता नथी, पण अनंत छे’ त्यां सुधी कहेहुं.

अजीव द्रव्योना प्रकार.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું જીવદ્રવ્યો સંખ્યાતા છે, અસંખ્યાતા છે કે અનંત છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જીવો સંખ્યાતા નથી, અસંખ્યાતા નથી, પણ અનંત છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શા હેતુથી એમ કહેવાય છે કે ‘જીવદ્રવ્યો સંખ્યાતા નથી, અસંખ્યાતા નથી, પણ અનંત છે’ ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! નૈરયિકો અસંખ્ય છે, યાવત્—વાયુકાયિક અસંખ્ય છે, વનસ્પતિકાયિકો અનંત છે, વેદ્દિવો અને એ પ્રમાણે યાવત્—ઐમાનિકો અસંખ્યાતા છે, તથા સિદ્ધો અનંત છે. માટે તે હેતુથી જીવો યાવત્—અનંત છે.

જીવદ્રવ્યની મર્યાદા જીવદ્રવ્યો અનંત સંખ્યાતુ કારણ ?

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અજીવદ્રવ્યો જીવદ્રવ્યોના પરિમોગમા તુરત આવે કે જીવદ્રવ્યો અજીવદ્રવ્યોના પરિમોગમાં તુરત આવે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અજીવદ્રવ્યો જીવદ્રવ્યોના પરિમોગમા તુરત આવે પણ જીવદ્રવ્યો અજીવદ્રવ્યોના પરિમોગમાં તુરત આવતા નથી ! [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શા હેતુથી એમ કહો છો કે યાવત્—‘જીવદ્રવ્યો અજીવદ્રવ્યોના પરિમોગમાં યાવત્—તુરત આવતા નથી’ ? [ઉ૦] હે ગૌતમ !

અજીવદ્રવ્યોનો પરિમોગ.

૩ * હુઓ—પ્રમા. ૫ પદ ૫૦ ૧૧૬.

૪ † જીવદ્રવ્યો સચેતન હોવાથી અજીવદ્રવ્યોને પ્રહણ કરી તેનો સત્ત્વરારૂપે પરિમોગ કરે છે, નાટે તે પરિમોગ છે, અને અજીવદ્રવ્યો અચેતન હોવાથી પ્રહણ યોગ્ય છે માટે તે મોગ્ય છે.

યંતિ, અર્જીવદ્વે પરિયાદિદ્ધા ઓરાલિયં વેડવિયં આહારગં તેયગં કમ્મગં, સોદંદિયં જાવ-ફાસિદિયં, મળજોગં વરજોગં કાયજોગં, આળાપાણુત્તં ચ નિવ્વત્તયંતિ, સે તેણેટ્ટેણં જાવ-‘હદ્ધમાગચ્છંતિ’ ।

૫. [પ્ર૦] નેરતિયાણં મંતે ! અર્જીવદ્વે પરિમોગ્ગાપ્પે હદ્ધમાગચ્છંતિ, અર્જીવદ્વે નેરતિયા પરિમોગ્ગાપ્પે ? [ઉ૦] ગોયમા ! નેરતિયાણં અર્જીવદ્વે જાવ-હદ્ધમાગચ્છંતિ, નો અર્જીવદ્વે નેરતિયા હદ્ધમાગચ્છંતિ । [પ્ર૦] સે કેળેટ્ટેણં ? [ઉ૦] ગોયમા ! નેરતિયા અર્જીવદ્વે પરિયાદિયંતિ, અ૦ ૨ પરિયાદિદ્ધા વેડવિય-તેયગ-કમ્મગં સોદંદિયં જાવ-ફાસિદિયં આળાપાણુત્તં ચ નિવ્વત્તયંતિ, સે તેણેટ્ટેણં ગોયમા ! एवं बुद्ध-एवं जाव-वेमाणिया । नवरं सरीरदंदिजोगा भाणियद्वा जत्स जे अत्थि ।

૬. [પ્ર૦] સે નૂળં મંતે ! અસંસેજે લોપ અણંતાઈં દ્વાઈં આગાસે મહ્યદ્વાઈં ? [ઉ૦] હંતા ગોયમા ! અસંસેજે લોપ જાવ-મદ્યદ્વાઈં ।

૭. [પ્ર૦] લોગસ્સ ણં મંતે ! ઇમંમિ આગાસપપ્પસે કતિદિસિં પોગ્ગલા ચિજંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! નિદ્વાયાણં છદિસિં, વાવાયં પટુચ્ચ સિય તિદિસિં, સિય ચડદિસિં, સિય પંચદિસિં ।

૮. [પ્ર૦] લોગસ્સ ણં મંતે ! ઇમંમિ આગાસપપ્પસે કતિદિસિં પોગ્ગલા છિજંતિ ? [ઉ૦] एवं चेव, एवं उवचिजंति, एवं अवचिजंति ।

૯. [પ્ર૦] જીવે ણં મંતે ! જાઈં દ્વાઈં ઓરાલિયસરીપ્પાપ્પે ગેળ્હદ્ તાદં કિં ટિયાઈં ગેળ્હદ્, અટિયાઈં ગેળ્હદ્ ? [ઉ૦] ગોયમા ! ટિયાટં પિ ગેળ્હદ્, અટિયાટં પિ ગેળ્હદ્ ।

૧૦. [પ્ર૦] તાઈં મંતે ! કિં દ્વચ્ચો ગેળ્હદ્, સેત્તચ્ચો ગેળ્હદ્, કાલચ્ચો ગેળ્હદ્, માવચ્ચો ગેળ્હદ્ ? [ઉ૦] ગોયમા ! દ્વચ્ચો વિ ગેળ્હદ્, સેત્તચ્ચો વિ ગેળ્હદ્, કાલચ્ચો વિ ગેળ્હદ્, માવચ્ચો વિ ગેળ્હદ્ । તાઈં દ્વચ્ચો અણંતપપ્પસિયાઈં દ્વાઈં, સેત્તચ્ચો અસં-

જીવદ્વચ્ચો અર્જીવદ્વચ્ચોને ગ્રહણ કરે છે અને ગ્રહણ કરી તેને ઔદારિક, વૈક્રિય, આહારક, તૈજસ, અને કાર્મણ-એ પાંચ શરીરરૂપે, શ્રોત્રેન્દ્રિય, યાવત્-સ્પર્શેન્દ્રિય-એ પાંચ ઇન્દ્રિયપણે, મનોયોગ, વચનયોગ અને કાયયોગ તથા આસોચ્છ્વાસપણે પરિણામે, તે કારણથી અર્જીવદ્વચ્ચો જીવદ્વચ્ચોના પરિમોગમાં યાવત્-તુરત આવે છે, પણ જીવદ્વચ્ચો અર્જીવદ્વચ્ચોના પરિમોગમા તુરત આવતા નથી.

૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અર્જીવદ્વચ્ચો નૈરયિકોના પરિમોગમાં તુરત આવે કે નૈરયિકો અર્જીવદ્વચ્ચોના પરિમોગમાં તુરત આવે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અર્જીવદ્વચ્ચો નૈરયિકોના પરિમોગમા ઝાંત્ર આવે છે, પણ નૈરયિકો અર્જીવદ્વચ્ચોના પરિમોગમાં તુરત આવતાં નથી. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શા હેતુથી એમ કહેવાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! નૈરયિકો અર્જીવદ્વચ્ચોને ગ્રહણ કરે છે અને ગ્રહણ કરીને વૈક્રિય, તૈજસ, અને કાર્મણશરીરરૂપે, શ્રોત્રેન્દ્રિય યાવત્-સ્પર્શેન્દ્રિયરૂપે તથા આસોચ્છ્વાસરૂપે પરિણામે છે. તે હેતુથી હે ગૌતમ ! એમ કહ્યું છે, એ રીતે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું. પરન્તુ જેને જેટલાં શરીર, ઇન્દ્રિય અને યોગ હોય તેટલાં તેને કહેવા.

૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અસંસ્ય લોકાકાશમા અનંતં દ્વચ્ચો રહી શકે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! હા, અસંસ્ય પ્રદેશાત્મક લોકાકાશમાં અનંત દ્વચ્ચો રહી શકે.

૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! લોકના એક આકાશપ્રદેશમાં કેટલી દિશાઓથી (આવીને) પુદ્ગલો એકઠાં થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! વ્યાવાન (પ્રતિવંધ) ન હોય તો છપ દિશામાંથી આવીને અને જો પ્રતિવંધ હોય તો કદાચ ત્રણ દિશામાંથી, કદાચ ચાર દિશામાંથી અને કદાચ પાંચ દિશામાંથી આવી પુદ્ગલો એકઠા થાય છે.

૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! લોકના એક આકાશપ્રદેશમાં કેટલી દિશાઓમાંથી આવી પુદ્ગલો છેદાય-છૂટાં થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. એ પ્રમાણે સ્કન્ધરૂપે પુદ્ગલો [અન્ય પુદ્ગલોના મલ્લાથી] ઉપચિત થાય અને (હુદા પડવાથી) અપચિત થાય.

૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જીવ જે પુદ્ગલ દ્વચ્ચોને ઔદારિકશરીરપણે ગ્રહણ કરે તે અસ્થિત દ્વચ્ચોને ગ્રહણ કરે કે અસ્થિત દ્વચ્ચોને ગ્રહણ કરે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે સ્થિત દ્વચ્ચોને ગ્રહણ કરે અને અસ્થિત દ્વચ્ચોને પણ ગ્રહણ કરે.

૧૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું તે દ્વચ્ચોને દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાલથી અને માવથી ગ્રહણ કરે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે દ્વચ્ચોને દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાલથી અને માવથી ગ્રહણ કરે છે. દ્રવ્યથી અનંતપ્રદેશિક દ્વચ્ચોને ગ્રહણ કરે છે. ક્ષેત્રથી અસંસ્ય પ્રદેશાશ્રિત દ્વચ્ચોને ગ્રહણ કરે છે.

૧ * જેટલો આકાશક્ષેત્રમા જીવ રહેલો છે તેની અંદર રહેલા જે પુદ્ગલદ્વચ્ચો તે સ્થિત દ્વચ્ચો કહેવાય છે અને તેની બહારના ક્ષેત્રમા રહેલા પુદ્ગલદ્વચ્ચો તે અસ્થિત દ્વચ્ચો કહેવાય છે, તેને ત્રાસી સંચાને ગ્રહણ કરે છે તે સ્વચ્ચે અન્ય આચાર્ય એમ કહે છે કે ગતિ રહિત દ્વચ્ચો તે સ્થિતદ્વચ્ચો અને ગતિરહિત દ્વચ્ચો તે અસ્થિત દ્વચ્ચો કહેવાય છે-ટીકા.

નૈરયિકોને અર્જીવદ્વચ્ચોનો પરિમોગ

અસંસ્ય લોકાકાશમા અનંતં દ્વચ્ચો રહી શકે.

પદ્મ આકાશ પ્રદેશમા પુદ્ગલોનો વચનવચ.

કેટલી દિશાઓમાંથી આવી પુદ્ગલો એકઠા થાય ?
અને કેટલી દિશાઓમાંથી આવી પુદ્ગલો છેદાય-છૂટાં થાય ?
જે પુદ્ગલ દ્વચ્ચોને ગ્રહણ કરે તે સ્થિત દ્વચ્ચોને ગ્રહણ કરે કે અસ્થિત દ્વચ્ચોને ગ્રહણ કરે ?
શું તે દ્વચ્ચોને દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાલથી અને માવથી ગ્રહણ કરે ?

ચેક્ષપપસોગાઢાઈ—એવં જહા પત્રવળાપ પઢમે આહારોદેસપ, જાવ—નિદ્વાઘાણં છદિસિં, વાઘાયં પડુચ સિય તિદિસિં સિય ચડદિસિં, સિય પંચદિસિં ।

૧૧. [પ્ર૦] જીવે ણં મંતે ! જાઈ દ્વાઈ વેઝવિયસરીરત્તાપ ગેળહ તાઈં કિં ડિયાઈં ગેળહ, અઢિયાઈં ગેળહ ? [૩૦] એવં ચેવ, નવરં નિયમં છદિસિં, એવં આહારગસરીરત્તાપ વિ ।

૧૨. [પ્ર૦] જીવે ણં મંતે ! જાઈં દ્વાઈં તેયગસરીરત્તાપ ગિળહ—પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! ડિયાઈં ગેળહ, નો અઢિ-યાઈં ગેળહ, સેસં જહા ઓરાલિયસરીરસ્સ । કમ્મગસરીરે એવં ચેવ । એવં જાવ—ભાવઓ વિ ગિળહ ।

૧૩. [પ્ર૦] જાઈં દ્વાઈં દ્વઓ ગેળહ તાઈં કિં એગપસિયાઈં ગેળહ, દુપપસિયાઈં ગેળહ ? [૩૦] એવં જહા માસા-પદે, જાવ—‘આણુપુઢિં ગેળહ, નો અણાણુપુઢિં ગેળહ ।

૧૪. [પ્ર૦] તાઈં મંતે ! કતિદિસિં ગેળહ ? [૩૦] ગોયમા ! નિદ્વાઘાણં, જહા ઓરાલિયસ્સ ।

૧૫. [પ્ર૦] જીવે ણં મંતે ! જાઈં દ્વાઈં સોઈંદિયત્તાપ ગેળહ ? [૩૦] જહા વેઝવિયસરીરં, એવં જાવ—જિર્મિદિયત્તાપ, ફાસિંદિયત્તાપ જહા ઓરાલિયસરીરં, મળજોગત્તાપ જહા કમ્મગસરીરં । નવરં નિયમં છદિસિં, એવં વડ્જોગત્તાપ વિ, કાય—જોગત્તાપ વિ જહા ઓરાલિયસરીરસ્સ ।

૧૬. [પ્ર૦] જીવે ણં મંતે ! જાઈં દ્વાઈં આણાપાણુત્તાપ ગેળહ જહેવ ઓરાલિયસરીરત્તાપ, જાવ—સિય પંચદિસિં । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! [તિ] કેઢ ચઢવીસદંડણં ણ્યાણિ પદાણિ મન્નંતિ—‘જસ્સ જં અત્થિ’

પળવીસડમે સપ વીઓ ઉદેસો સમત્તો ।

૧ પ્રમાણે પ્રજ્ઞાપનાસૂત્રના પ્રથમ આહારોદેશકમા કહ્યા પ્રમાણે યાવત્—‘પ્રતિવંધ સિવાય છપ દિશાઓમાંથી અને પ્રતિવંધ હોય તો કદાચ ત્રણ દિશામાંથી, કદાચ ચાર દિશામાંથી અને કદાચ પાંચ દિશામાંથી આવેલા પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરે’—ત્યાં સુધી કહેવું.

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જીવ જે પુદ્ગલ દ્રવ્યોને વૈક્રિયશરીરપણે ગ્રહણ કરે તે સ્થિત દ્રવ્યો હોય છે કે અસ્થિત દ્રવ્યો હોય છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. વિશેષ એ કે વૈક્રિયશરીરપણે જે દ્રવ્યોને ગ્રહણ કરે છે તે અવશ્ય ‘છપ દિશામાંથી આવેલા હોય છે. એ પ્રમાણે આહારકશરીર સંબંધે પણ જાણવું.

૧૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જીવ જે દ્રવ્યોને તૈજસશરીરપણે ગ્રહણ કરે છે, તે સ્થિત દ્રવ્યો હોય તો ગ્રહણ કરે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! તે દ્રવ્યો સ્થિત હોય તો ગ્રહણ કરે છે, પણ અસ્થિત હોય તો ગ્રહણ કરતો નથી. વાકી વધું ઔદારિક શરીરની પેઠે જાણવું. તથા કાર્મણ શરીર સંબંધે પણ એમજ સમજવું, એ પ્રમાણે યાવત્—‘ભાવથી પણ ગ્રહણ કરે છે’ ત્યાં સુધી કહેવું.

૧૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દ્રવ્યથી જે દ્રવ્યોને ગ્રહણ કરે છે, તે દ્રવ્યો શું (દ્રવ્યથી) એક પ્રદેશવાળાં ગ્રહણ કરે, વે પ્રદેશવાળાં ગ્રહણ કરે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] એ પ્રમાણે ભૂપાપદમા કહ્યા પ્રમાણે યાવત્—ક્રમપૂર્વક ગ્રહણ કરે છે, પણ ક્રમ સિવાય ગ્રહણ કરતો નથી’ ત્યાં સુધી જાણવું.

૧૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે કેટલી દિશામાંથી આવેલા પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરે છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! પ્રતિવંધ સિવાય—[છપ દિશાથી આવેલા સ્કન્ધો ગ્રહણ કરે—ઇત્યાદિ] ઔદારિક શરીરની પેઠે (સૂ. ૮) જાણવું.

૧૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે જીવ જે દ્રવ્યોને શ્રોત્રેન્દ્રિયપણે ગ્રહણ કરે છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! વૈક્રિય શરીરની પેઠે [સૂ. ૯] યાવત્—જિહ્વેન્દ્રિય સુધી જાણવું, અને સ્પર્શેન્દ્રિય સંબંધે ઔદારિક શરીરની પેઠે સમજવું. મનોયોગ સંબંધે કાર્મણ શરીરની પેઠે જાણવું. પણ વિશેષ એકે અવશ્ય છપ દિશામાંથી આવેલાં પુદ્ગલો ગ્રહણ કરે છે. એ પ્રમાણે વચનયોગ સંબંધે પણ જાણવું. કાયયોગ સંબંધે ઔદારિક શરીરની પેઠે સમજવું.

૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જીવ જે દ્રવ્યોને શ્વાસોચ્છ્વાસપણે ગ્રહણ કરે છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] ઔદારિક શરીરની પેઠે જાણવું, યાવત્—કદાચ ત્રણ દિશા, ચાર દિશા, કે પાંચ દિશામાંથી આવેલાં પુદ્ગલો ગ્રહણ કરે છે. કોઈ આચાર્યો ‘જેને જે હોય તેને તે કહેવું’—એ પદોને ચોવીસ દંડકે કહે છે. હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.

પચીશમા શતકમાં દ્વિતીય ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

૧૦ * પ્રજ્ઞા. ૦ પદ []

૧૧ † વૈક્રિયશરીરપ્રાયોગ્ય દ્રવ્યો છપ દિશામાંથી આવેલા ગ્રહણ કરે છે—તે કહેવાનો એવો અભિપ્રાય છે કે ઉપયોગપૂર્વક વૈક્રિય શરીર કરનાર પંચેન્દ્રિય જ હોય છે અને તે ત્રસનાભીના મધ્યમાગમા હોવાથી તેને અવશ્ય છ દિશાના આહારનો સંભવ છે. યદ્યપિ વાયુકાયિકને વૈક્રિય શરીર હોવાથી તેની અપેક્ષા વૈક્રિય શરીરને આશ્રયી લોકાન્ત નિષ્કુટને વિષે પાંચ દિશાદિના આહારનો સંભવ છે, પરન્તુ તેઓ ઉપયોગપૂર્વક વૈક્રિય શરીર કરતા નથી, તેમજ તેને સાતિશય વૈક્રિય શરીર નથી, તેથી તેની વિવશા કર્યા સિવાય કહવું છે.

૧૨ ‡ યાવત્—અનન્તપ્રદેશિક સ્કન્ધ ગ્રહણ કરે ? હે ગૌતમ ! એક પ્રદેશિક, યાવત્—અર્થશ્ચ પ્રદેશિક સ્કન્ધો ન ગ્રહણ કરે, પણ અનન્ત પ્રદેશિક સ્કન્ધો ગ્રહણ કરે.—ગુઓ પ્રજ્ઞા. ૦ પદ ૧૧ પ. ૨૬૧-૧.

તર્કો ઉદ્દેશો ।

૧. [પ્ર૦] કતિ ણં મંતે ! સંઠાણા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! છ સંઠાણા પન્નત્તા, તં જહા—૧ પરિમંડલે, ૨ વટ્ટે, ૩ તંસે, ૪ ચરંસે, ૫ આયતે, ૬ અણિત્યંથે ।

૨. [પ્ર૦] પરિમંડલા ણં મંતે ! સંઠાણા દ્વઘટ્ટયાપ ફિં સંસેજ્ઞા, અસંસેજ્ઞા, અણંતા ? [ઉ૦] ગોયમા ! નો સંસેજ્ઞા, નો અસંસેજ્ઞા, અણંતા ।

૩. [પ્ર૦] વટ્ટા ણં મંતે ! સંઠાણાં ? [ઉ૦] પવં ચેવ, પવં જાવ—અણિત્યંથા, પવં પપ્પસટ્ટયાપ વિ, પવં દ્વઘટ્ટપપ્પસટ્ટયાપ વિ ।

૪. [પ્ર૦] પપ્પસિ ણં મંતે ! પરિમંડલ—વટ્ટ—તંસ—ચરંસ—આયત—અણિત્યંથાણં સંઠાણાણં દ્વઘટ્ટયાપ પપ્પસટ્ટયાપ દ્વઘટ્ટપપ્પસટ્ટયાપ કયરે કયરેહિંતો જાવ—વિસેસાહિયા વા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સઘટ્ટ્યોવા પરિમંડલસંઠાણા દ્વઘટ્ટયાપ, વટ્ટા સંઠાણા દ્વઘટ્ટયાપ સંસેજ્ઞગુણા, ચરંસા સંઠાણા દ્વઘટ્ટયાપ સંસેજ્ઞગુણા, તંસા સંઠાણા દ્વઘટ્ટયાપ સંગેજ્ઞગુણા, આયતસંઠાણા દ્વઘટ્ટયાપ સંસેજ્ઞગુણા, અણિત્યંથા સંઠાણા દ્વઘટ્ટયાપ અસંસેજ્ઞગુણા । પપ્પસટ્ટયાપ—સઘટ્ટ્યોવા પરિમંડલા સંઠાણા પપ્પસટ્ટયાપ, વટ્ટા સંઠાણા પપ્પસટ્ટયાપ સંસેજ્ઞગુણા; જહા દ્વઘટ્ટયાપ તહા પપ્પસટ્ટયાપ વિ, જાવ—અણિત્યંથા સંઠાણા પપ્પસટ્ટયાપ અસંસેજ્ઞગુણા । દ્વઘટ્ટપપ્પસટ્ટયાપ—સઘટ્ટ્યોવા પરિમંડલા સંઠાણા દ્વઘટ્ટયાપ, સો ચેવ ગમ્મો માણિય્વો, જાવ—અણિત્યંથા સંઠાણા દ્વઘટ્ટયાપ અસંસેજ્ઞગુણા, અણિત્યંથેહિંતો સંઠાણેહિંતો દ્વઘટ્ટયાપ પરિમંડલા સંઠાણા પપ્પસટ્ટયાપ અસંસેજ્ઞગુણા, વટ્ટા સંઠાણા પપ્પસટ્ટયાપ સંસેજ્ઞગુણા—સો ચેવ પપ્પસટ્ટયાપ ગમ્મો માણિય્વો, જાવ—અણિત્યંથા સંઠાણા પપ્પસટ્ટયાપ અસંસેજ્ઞગુણા ।

૫. [પ્ર૦] કતિ ણં મંતે ! સંઠાણા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! પંચ સંઠાણા પન્નત્તા, તં જહા—પરિમંડલે, જાવ—આયતે ।

તૃતીય ઉદ્દેશક.

સંસ્થાન

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સંસ્થાનો—પૌદ્ગલિક સ્કંધના આકારો કેટલાં કહ્યાં છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! છ સંસ્થાનો કહ્યાં છે, તે આ પ્રમાણે—૧ પરિમંડલ—ઘટ્ટયાકાર, ૨ વૃત્ત—ગોળ, ૩ ત્ર્યક્ષ—ત્રિકોણ, ૪ ચતુરસ્ર—ચતુષ્કોણ, ૫ આયત—દીર્ઘ અને ૬ અનિત્યંસ—પરિમંડલાદિથી ભિન્ન આકારવાળું.

પરિમંડલની સંસ્થા.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરિમંડલ સંસ્થાન દ્રવ્યાર્થરૂપે શું સંસ્થાતા છે, અસંસ્થાતા છે કે અનંત છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે સંસ્થાતા નથી, અસંસ્થાતા નથી, પણ અનંત છે.

વૃત્તાદિની સંસ્થા.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વૃત્ત સંસ્થાન દ્રવ્યાર્થરૂપે શું સંસ્થાતા છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. એમ યાવત્—અનિત્યંસ સંસ્થાન સુધી જાણવું. ૯ પ્રમાણે પ્રદેશાર્થપણે અને દ્રવ્યાર્થ—પ્રદેશાર્થપણે પણ સમજવું.

અસંસ્થાન

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરિમંડલ, વૃત્ત, ત્ર્યક્ષ, ચતુરસ્ર, આયત અને અનિત્યંસ સંસ્થાનોમાં દ્રવ્યાર્થરૂપે, પ્રદેશાર્થરૂપે અને દ્રવ્યાર્થપ્રદેશાર્થરૂપે કયાં સંસ્થાનો કોનાથી યાવત્—વિશેષાધિક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! દ્રવ્યાર્થરૂપે *પરિમંડલ સંસ્થાનો સૌથી ઘોડા છે, તેથી વૃત્ત સંસ્થાનો દ્રવ્યાર્થરૂપે સંસ્થાતાગુણા છે. તેથી ચતુરસ્ર સંસ્થાનો દ્રવ્યાર્થરૂપે સંસ્થાતાગુણા છે, તેથી ત્ર્યક્ષસંસ્થાનો દ્રવ્યાર્થરૂપે સંસ્થાતાગુણા છે, તેથી આયત સંસ્થાનો દ્રવ્યાર્થરૂપે સંસ્થાતાગુણા છે, અને તેથી અનિત્યંસ સંસ્થાનો દ્રવ્યાર્થરૂપે અસંસ્થાતાગુણા છે. પ્રદેશાર્થરૂપે પરિમંડલ સંસ્થાનો સૌથી ઘોડા છે, તેથી વૃત્ત સંસ્થાનો પ્રદેશાર્થરૂપે સંસ્થાતાગુણા છે—ઇત્યાદિ જેમ દ્રવ્યાર્થરૂપે કહ્યું છે તેમ પ્રદેશાર્થરૂપે પણ યાવત્—‘પ્રદેશાર્થરૂપે અનિત્યંસ સંસ્થાનો અસંસ્થાતાગુણા છે’ ત્યા સુધી કહેવું. દ્રવ્યાર્થ—પ્રદેશાર્થરૂપે—પરિમંડલ સંસ્થાનો સૌથી ઘોડા છે—ઇત્યાદિ દ્રવ્યાર્થ સંસ્થાનો સંસ્થાતાગુણા છે, તેથી વૃત્ત સંસ્થાનો પ્રદેશાર્થરૂપે અસંસ્થાતાગુણ છે, તેથી વૃત્ત સંસ્થાનો પ્રદેશાર્થરૂપે સંસ્થાતાગુણા છે—ઇત્યાદિ પૂર્વોક્ત પ્રદેશાર્થપણાનો પાઠ યાવત્—‘અનિત્યંસ સંસ્થાનો અસંસ્થાતાગુણ છે’ ત્યા સુધી કહેવો.

દ્રવ્યાર્થરૂપે.

સંસ્થાન

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કેટલાં †સંસ્થાનો કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પાંચ સંસ્થાનો કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—૧ પરિમંડલ, યાવત્—૫ આયત.

૧ ‘દ્વઘટ્ટયાપ હિંતો’ગ-હ ।

* ૪ અહિં સંસ્થાનોની જઘન્ય અવગાહનાનો વિચાર કર્યો છે જે સંસ્થાનો જે સંસ્થાનની અપેક્ષાએ બહુપ્રદેશાવગાહી છે તે સામાનિક રીતે ઘોડાં છે. પરિમંડલ સંસ્થાન જઘન્યથી વીર પ્રદેશની અવગાહનાવાળું હોય છે, અને વૃત્ત, ચતુરસ્ર, ત્ર્યક્ષ અને આયત સંસ્થાન જઘન્યથી અનુક્રમે પાંચ, ચાર, ત્રણ અને એક પ્રદેશાવગાહી છે માટે પરિમંડલ બહુપ્રદેશાવગાહી હોવાથી સર્વથી ઘોડા છે, તેથી વૃત્તાદિ સંસ્થાનો અલ્પ અલ્પ પ્રદેશાવગાહી હોવાથી સંસ્થાતાગુણા અધિક અધિક હોય છે.

† † સંસ્થાનની સામાન્ય પ્રવૃત્તિ કરી હવે રજપ્રમાદિને વિષે પ્રવૃત્તિ કરવાની ઇચ્છાથી પુનઃ સંસ્થાન સંસ્થાનો પ્રશ્ન કરે છે. અહીં અન્ય સંસ્થાનોના સંયોગજન્ય હોવાથી છટ્ટા અનિત્યંસ સંસ્થાનની વિવક્ષા કરી નથી, તેથી પાંચ જ સંસ્થાન કહ્યા છે—ટીકા.

૬. [પ્ર૦] પરિમંડલા ણં મંતે ! સંઠાણા કિં સંઘેજ્ઞા, અસંઘેજ્ઞા, અણંતા ? [ઉ૦] ગોયમા ! નો સંઘેજ્ઞા, નો અસંઘેજ્ઞા, અણંતા ।
૭. [પ્ર૦] વટ્ટા ણં મંતે ! સંઠાણા કિં સંઘેજ્ઞા૦ ? [ઉ૦] एवं चेव । एवं जाव-आयता ।
૮. [પ્ર૦] इमीसे णं मंते ! रयणप्पभाए पुढवीए परिमंडला संठाणा किं संघेज्जा, असंघेज्जा, अणंता ? [उ०] गोयमा ! नो संघेज्जा, नो असंघेज्जा, अणंता ।
૯. [પ્ર૦] વટ્ટા ણં મંતે ! સંઠાણા કિં સંઘેજ્ઞા, અસંઘેજ્ઞા૦ ૧ [ઉ૦] एवं चेव, एवं जाव-आयया ।
૧૦. [પ્ર૦] સક્કરપ્પભાए णं मंते ! पुढवीए परिमंडला संठाणा० ? [उ०] एवं चेव, एवं जाव-आयया । एवं जाव-अहेसत्तमाए ।
૧૧. [પ્ર૦] સોહમ્મે ણં મંતે ! કપ્પે પરિમંડલા સંઠાણા૦ ? [ઉ૦] एवं चेव, एवं जाव-अच्चुए ।
૧૨. [પ્ર૦] ગેવેજ્ઞવિમાણાણં મંતે ! પરિમંડલસંઠાણા૦ ? [ઉ૦] एवं चेव, एवं अणुत्तरविमाणेसु वि, एवं ईसिपग्भा-राए वि ।
૧૩. [પ્ર૦] જત્થ ણં મંતે ! एगे परिमंडले संठाणे जवमज्झे तत्थ परिमंडला संठाणा किं संघेज्जा, असंघेज्जा, अणंता ? [उ०] गोयमा ! नो संघेज्जा, नो असंघेज्जा, अणंता ।
૧૪. [પ્ર૦] વટ્ટા ણં મંતે ! સંઠાણા કિં સંઘેજ્ઞા, અસંઘેજ્ઞા૦ ? [ઉ૦] एवं चेव, जाव-आयता ।
૬. [પ્ર૦] हे भगवन् ! परिमंडल संस्थानो शुं संख्याता छे, असंख्याता छे के अनंत छे ? [उ०] हे गौतम ! संख्याता नथी, असंख्याता नथी, पण अनंत छे. परिमंडली संख्या
૭. [પ્ર૦] हे भगवन् ! वृत्त संस्थान शुं संख्याता छे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] पूर्वं प्रमाणे समजहुं. ए प्रमाणे यावत्-आयत संस्थान सुधी जाणहुं. वृत्तनी संख्या
૮. [પ્ર૦] हे भगवन् ! आ रत्नप्रभा पृथिवीमा परिमंडल संस्थानो शुं संख्याता छे, असंख्याता छे के अनंत छे ? [उ०] हे गौतम ! ते संख्याता नथी, असंख्याता नथी, पण अनंत छे. रत्नप्रभामा परिमंडल संस्थानो.
૯. [પ્ર૦] हे भगवन् ! वृत्त संस्थानो शुं संख्याता छे, असंख्याता छे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] पूर्वं प्रमाणे. यावत्-आयत संस्थान सुधी समजहुं. वृत्तसंस्थान
૧૦. [પ્ર૦] हे भगवन् ! शर्कराप्रभा पृथिवीमां परिमंडल संस्थानो शुं संख्याता छे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] पूर्वं कह्या प्रमाणे जाणहुं. ए प्रमाणे यावत्-आयत संस्थान सुधी समजहुं. यावत्-अधःसत्तम पृथिवी सुधी ए प्रमाणे जाणहुं. शर्कराप्रभामा परिमंडल संस्थान.
૧૧. [પ્ર૦] हे भगवन् ! सौधर्म कल्पमां परिमंडल संस्थानो शुं संख्याता छे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] पूर्वं कह्या प्रमाणे जाणहुं. एम यावत्-अच्युतकल्प सुधी जाणहुं. सौधर्मादि कल्पमा परिमंडल संस्थान.
૧૨. [પ્ર૦] हे भगवन् ! त्रैवेयक विमानोमा शुं परिमंडल संस्थानो संख्याता छे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] पूर्वं कह्या प्रमाणे जाणहुं. एम यावत्-अनुत्तर विमानो तथा ईपत्थाग्भाराने विपे पण समजहुं. त्रैवेयक विमानमा परिमंडल संस्थान
૧૩. [પ્ર૦] हे भगवन् ! ज्यां एक यवाकार परिमंडलસંસ્થાનસમુદાય છે ત્યાં યવાકાર પરિમંડલસમુદાય સિવાય વીજા પરિમંડલ સંસ્થાનો સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા કે અનંત છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સંખ્યાતા નથી, અસંખ્યાતા નથી પણ અનંત છે. યવનધ્યક્ષેનમા વીજા પરિમંડલ સંસ્થાનો.
૧૪. [પ્ર૦] हे भगवन् ! त्यां वृत्त संस्थानो शुं संख्याता छे, असंख्याता छे के अनंत छे ? [उ०] पूर्वं प्रमाणे जाणहुं. एम यावत्-आयत संस्थान सुधी समजहुं. वृत्त संस्थानो

૧૧ * સર્વે લોક પરિમંડલસંસ્થાનવાલા પુદ્ગલસ્કન્ધોવડે નિરંતર મરેલો છે. તેમા તુલ્યપ્રદેશવાલા, તુલ્યપ્રદેશાવગાહી અને તુલ્ય વર્ણાદિ પર્યાયવાલા જે જે પરિમંડલ દ્રવ્યો હોય તે વધાને કલ્પનાથી એક એક પંક્તિમા સ્થાપિત કરવા. અને તેના ઉપર અને નીચે એક એક જાતિવાલા પરિમંડલ દ્રવ્યો એક એક પંક્તિમા સ્થાપિત કરવા તેથી તેમાં અલ્પવહુલ યવાથી પરિમંડલ સંસ્થાનનો સમુદાય યવના આકારવાલો થાય છે તેમા જઘન્ય પ્રદેશિક દ્રવ્યો સ્વમાવથી અલ્પ હોવાથી પ્રથમ પંક્તિ નાની હોય છે અને ત્યાર પછી વાકીની પંક્તિ અધિક અધિકતર પ્રદેશવાલી હોવાથી અનુક્રમે મોટી અને વધારે મોટી થાય છે. ત્યાર પછી ક્રમશઃ ઘટતા છેવટે ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશવાલા દ્રવ્યો અત્યંત અલ્પ હોવાથી છેલ્લી પંક્તિ અલ્પ નાની હોય છે એ પ્રમાણે તુલ્ય પ્રદેશવાલા અને તેથી અન્ય પરિમંડલ દ્રવ્યો વડે યવાકાર ક્ષેત્ર થાય છે.

૧૩ † જ્યાં એક યવાકૃતિનિષ્પાદક પરિમંડલસંસ્થાનસમુદાય હોય છે તે ક્ષેત્રમા યવાકારનિષ્પાદક પરિમંડલ સિવાય વીજા કેટલા પરિમંડલ સંસ્થાનો હોય છે—એ પ્રશ્ન છે. તેનો ઉત્તર અનંત પરિમંડલ સંસ્થાનો હોય છે. એ પ્રમાણે વૃત્તાદિ સંસ્થાનો સઘન્યે પણ જાણવું —ટીકા.

૧૫. [પ્ર૦] જત્ય ણં મંતે ! ઇમે વદ્ટે સંટાણે જવમજ્ઞે તત્થ પરિમંડલા સંટાણાં ? [ઉ૦] પવં ચેવ, વદ્ટા સંટાણા પવં ચેવ, પવં જાવ-આયતા । પવં પક્કેકેણં સંટાણેણં પંચ વિ ચારેયદ્વા ।

૧૬. [પ્ર૦] જત્ય ણં મંતે ! ઈમેસે રયણપ્પમાપ પુઢવીપ ઇમે પરિમંડલે સંટાણે જવમજ્ઞે તત્થ ણં પરિમંડલા સંટાણાં કિં સંયેજ્ઞા-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો સંયેજ્ઞા, નો અસંયેજ્ઞા, અણંતા । [પ્ર૦] વદ્ટા ણં મંતે ! સંટાણા કિં સંયેજ્ઞા-? [ઉ૦] પવં ચેવ, પવં જાવ-આયતા ।

૧૭. [પ્ર૦] જત્ય ણં મંતે ! ઈમેસે રયણપ્પમાપ પુઢવીપ ઇમે વદ્ટે સંટાણે જવમજ્ઞે તત્થ ણં પરિમંડલા સંટાણા કિં સંયેજ્ઞા-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો સંયેજ્ઞા, નો અસંયેજ્ઞા, અણંતા । વદ્ટા સંટાણા પવં ચેવ, પવં જાવ-આયતા । પવં પુણ-રત્તિ પક્કેકેણં સંટાણેણં પંચ વિ ચારેયદ્વા જહેવ હેટ્ઠિહા, જાવ-આયતેણં, પવં જાવ-અહેસત્તમાપ, પવં કપ્પેસુ વિ, જાવ-ઈસી-પમ્મારાપ પુઢવીપ ।

૧૮. [પ્ર૦] વદ્ટે ણં મંતે ! સંટાણે કતિપદેસિપ કતિપદેસોગાદે પવ્વત્તે ? [ઉ૦] ગોયમા ! વદ્ટે સંટાણે હુવિદે પવ્વત્તે, તેં જહા-વણવદ્ટે ય પયરવદ્ટે ય । તત્થ ણં જે સે પયરવદ્ટે સે હુવિદે પવ્વત્તે, તંજહા-ઓયપપ્પસિપ ય જુમ્મપપ્પસિપ ય । તત્થ ણં જે સે ઓયપપ્પસિપ સે જહ્વેણં પંચપપ્પસિપ, પંચપપ્પસોગાદે; ઉક્કોસેણં અણંતપપ્પસિપ, અસંયેજ્ઞપપ્પસોગાદે । તત્થ ણં જે સે જુ-મ્મપપ્પસિપ સે જહ્વેણં વારસપપ્પસિપ, વારસપપ્પસોગાદે; ઉક્કોસેણં અણંતપપ્પસિપ, અસંયેજ્ઞપપ્પસોગાદે । તત્થ ણં જે સે વણ-વદ્ટે સે હુવિદે પવ્વત્તે, તંજહા-ઓયપપ્પસિપ ય જુમ્મપપ્પસિપ ય । તત્થ ણં જે સે ઓયપપ્પસિપ સે જહ્વેણં સત્તપપ્પસિપ, સત્ત-પપ્પસોગાદે પવ્વત્તે, ઉક્કોસેણં અણંતપપ્પસિપ અસંયેજ્ઞપપ્પસોગાદે પવ્વત્તે । તત્થ ણં જે સે જુમ્મપપ્પસિપ સે જહ્વેણં વત્તીસપપ્પસિપ વત્તીસપપ્પસોગાદે પવ્વત્તે, ઉક્કોસેણં અણંતપપ્પસિપ અસંયેજ્ઞપપ્પસોગાદે ।

૧ માથે
પરિમા
“

૧૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જ્યાં (યવાકૃતિ નિષ્પાદક) એક વૃત્ત સંસ્થાન છે ત્યાં પરિમંડલ સંસ્થાનો કેટલાં છે? [ઉ૦] પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું, ત્યાં વૃત્ત સંસ્થાનો પણ એજ પ્રમાણે અનંત સમજવાં. એ પ્રમાણે યાવત્-આયત સંસ્થાન સુધી જાણવું. એક એક સંસ્થાન સાથે પાંચે સંસ્થાનોનો સંબંધ વિચારવો.

પરિમા-
સ્થાનો

૧૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! આ રક્તપ્રમા પૃથિવીમાં જ્યાં યવાકારનિષ્પાદક એક પરિમંડલ સંસ્થાન સમુદાય છે ત્યાં વીજા પરિમંડલ સંસ્થાનો શું સંખ્યાતા છે-ટલાંટિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સંખ્યાતા નથી, પણ અનંત છે. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! વૃત્ત સંસ્થાનો શું સંખ્યાતા છે-ટલાંટિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] એ પ્રમાણે (અનંત) છે. એમ યાવત્-આયત સુધી જાણવું.

૧૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! આ રક્તપ્રમા પૃથિવીમાં જ્યાં એક (યવાકૃતિનિષ્પાદક) વૃત્તસંસ્થાનસમુદાય હોય છે ત્યાં પરિમંડલ સંસ્થાનો શું સંખ્યાતા છે-ટલાંટિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સંખ્યાતા નથી, અસંખ્યાતા નથી, પણ અનંત છે. વૃત્ત સંસ્થાનો પણ એજ પ્રમાણે જાણવા. એમ આયત સંસ્થાન સુધી સમજવું. વળી એ પ્રમાણે પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે અહિં ફરીને પણ એક એક સંસ્થાન સાથે પાંચે સંસ્થાનોનો આયત સંસ્થાન સુધી વિચાર કરવો, તથા યાવત્-અધઃસતમ પૃથિવી, કલ્પો અને ઈપ્ત્યાગમ્ભારા પૃથિવીને વિષે પણ સમજવું.

મગન કેટલા
પ્રાણ અને
પ્રદેશમાં
“ હોય ?

૧૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! વૃત્ત સંસ્થાન કેટલા પ્રદેશવાલું છે અને કેટલા આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ-રહેલું છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! વૃત્ત સંસ્થાન વે પ્રકારનું કહ્યું છે, તે આ પ્રમાણે-“ઘનવૃત્ત અને પ્રતરવૃત્ત. તેમાં જે પ્રતરવૃત્ત છે, તે વે પ્રકારનું કહ્યું છે, તે આ પ્રમાણે-ઓજપ્રદેશવાલું-એકીસંખ્યાવાલું અને યુગ્મસંખ્યાપ્રદેશવાલું-બેકી સંખ્યાવાલું. તેમાં જે ઓજપ્રદેશવાલું પ્રતરવૃત્ત છે તે જવન્યથી પાંચ પ્રદેશવાલું અને પાંચ આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે, તથા ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશવાલું અને અસંખ્યાત આકાશપ્રદેશમાં અવગાઢ છે. તેમાં જે યુગ્મપ્રદેશવાલું પ્રતરવૃત્ત છે તે જવન્ય વાર પ્રદેશવાલું અને વાર આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે, તથા ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશવાલું અને અસંખ્યાત આકાશપ્રદેશમાં અવગાઢ છે. તેમાં જે ઘનવૃત્ત છે તે વે પ્રકારનું કહ્યું છે, તે આ પ્રમાણે-ઓજપ્રદેશિક-એકીસંખ્યાવાલું અને યુગ્મપ્રદેશિક-બેકી સંખ્યાવાલું. તેમાં જે ઓજપ્રદેશિક ઘનવૃત્ત છે તે જવન્ય સાત પ્રદેશવાલું અને સાત આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે, અને ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશવાલું અને અસંખ્યાત આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે. તેમાં જે યુગ્મપ્રદેશિક ઘનવૃત્ત છે તે જવન્ય ત્રણીસ પ્રદેશવાલું અને ત્રણીસ આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે, અને ઉત્કૃષ્ટથી અનંત પ્રદેશવાલું અને અસંખ્ય આકાશ પ્રદેશમાં અવગાઢ છે.

૧ ‘પુચ્છા ગોયમા’ નો સંયેજ્ઞા, નો અસંયેજ્ઞા, અણંતા’-હિન ઘણાંકે ।

૧૮ * ટટાની પેટે મ્વં વાસુ ગમપ્રમાણ તે ઘનવૃત્ત અને માંડાની પેટે માત્ર જાડામા ઓહુ હોય તે પ્રતરવૃત્ત. ઓજપ્રદેશિક પ્રતરવૃત્ત ૧૦૦ આ પ્રમાણે પાંચ પ્રદેશો અને યુગ્મપ્રદેશિક પ્રતરવૃત્ત આ પ્રમાણે ૧૦૦૦ વાર પ્રદેશોનું હોય છે ઓજ પ્રદેશિક ઘનવૃત્ત એક મધ્ય પરમાણુની નીચે એક પરમાણુ અને ઉપર એક પરમાણુ, તથા તેની ચારે ત્રણ વાર પરમાણુઓ એમ એ જવન્ય સાત પ્રદેશોનું છે. તે આ પ્રમાણે — ૧૦૦૦.

† યુગ્મપ્રદેશિક ઘનવૃત્ત ત્રણીસ પ્રદેશોનું હોય છે તેમાં પ્રથમ આ પ્રમાણે ૧૦૦૦ વાર પ્રદેશોનો પ્રતર સ્થાપવો, તેના ઉપર એજ રીતે વીજો વાર પ્રદેશોનો પ્રતર મૂકવો અને બંને પ્રતરના મધ્ય માગના ચાર ચાર અણુઓની ઉપર વીજા ચાર અણુઓ મૂકવા. એ રીતે ત્રણીસ પ્રદેશોનો યુગ્મપ્રદેશિક ઘનવૃત્ત થાય છે.

૧૯. [પ્ર૦] તંસે ણં મંતે ! સંઠાણે કતિપદેસિય કતિપદેસોગાદે પન્નત્તે ? [ઉ૦] ગોયમા ! તંસે ણં સંઠાણે દુવિદ્દે પન્નત્તે । તંજહા—ઘનતંસે ય પયરતંસે ય । તત્થ ણં જે સે પયરતંસે સે દુવિદ્દે પન્નત્તે, તંજહા—ઓયપપસિય ય જુમ્મપપસિય ય । તત્થ ણં જે સે ઓયપપસિય સે જહન્નેણં તિપપસિય તિપપસોગાદે પન્નત્તે, ઉક્કોસેણં અણંતપપસિય અસંખેજ્જપપસોગાદે પન્નત્તે । તત્થ ણં જે સે જુમ્મપપસિય સે જહન્નેણં છપ્પપસિય છપ્પપસોગાદે પન્નત્તે, ઉક્કોસેણં અણંતપપસિય અસંખેજ્જપપસોગાદે પન્નત્તે । તત્થ ણં જે સે ઘનતંસે સે દુવિદ્દે પન્નત્તે, તંજહા—ઓયપપસિય ય જુમ્મપપસિય ય । તત્થ ણં જે સે ઓયપપસિય સે જહન્નેણં પળતીસપપસિય પળતીસપપસોગાદે, ઉક્કોસેણં અણંતપપસિય—તં ચેવ । તત્થ ણં જે સે જુમ્મપપસિય સે જહન્નેણં ચડપ્પપસિય ચડપ્પપસોગાદે પન્નત્તે, ઉક્કોસેણં અણંતપપસિય—તં ચેવ ।

૨૦. [પ્ર૦] ચડરંસે ણં મંતે ! સંઠાણે કતિપદેસિય—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ચડરંસે સંઠાણે દુવિદ્દે પન્નત્તે, મેદો જહેવ વટ્ટસ્સ, જાવ—તત્થ ણં જે સે ઓયપપસિય સે જહન્નેણં નવપપસિય નવપપસોગાદે પન્નત્તે, ઉક્કોસેણં અણંતપપસિય અસંખેજ્જપપસોગાદે પન્નત્તે । તત્થ ણં જે સે જુમ્મપપસિય સે જહન્નેણં ચડપપસિય ચડપપસોગાદે પન્નત્તે, ઉક્કોસેણં અણંતપપસિય—તં ચેવ । તત્થ ણં જે સે ઘનચડરંસે સે દુવિદ્દે પન્નત્તે, તંજહા—ઓયપપસિય ય જુમ્મપપસિય ય । તત્થ ણં જે સે ઓયપપસિય સે જહન્નેણં સત્તાવીસપપસિય સત્તાવીસતિપપસોગાદે, ઉક્કોસેણં અણંતપપસિય તદ્દેવ । તત્થ ણં જે સે જુમ્મપપસિય સે જહન્નેણં અટ્ટપપસિય અટ્ટપપસોગાદે પન્નત્તે, ઉક્કોસેણં અણંતપપસિય તદ્દેવ ।

૨૧. [પ્ર૦] આયય ણં મંતે ! સંઠાણે કતિપદેસિય કતિપપસોગાદે પન્નત્તે ? [ઉ૦] ગોયમા ! આયય ણં સંઠાણે તિવિદ્દે પન્નત્તે । તંજહા—સેદિઆયતે, પયરાયતે, ઘનાયતે । તત્થ ણં જે સે સેદિઆયતે સે દુવિદ્દે પન્નત્તે, તંજહા—ઓયપપસિય ય જુમ્મ-

૧૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ત્ર્યસ સંસ્થાન કેટલા પ્રદેશવાલું અને કેટલા આકાશ પ્રદેશમાં અવગાદ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ત્ર્યસ સંસ્થાન વે પ્રકારનું કહ્યું છે. તે આ પ્રમાણે—ઘન ત્ર્યસ અને પ્રતરત્ર્યસ. તેમાં જે પ્રતર ત્ર્યસ છે તે વે પ્રકારનું કહ્યું છે તે આ પ્રમાણે—ઓજપ્રદેશિક અને યુગ્મપ્રદેશિક. તેમાં જે ઓજપ્રદેશિક પ્રતર ત્ર્યસ છે તે જઘન્ય ત્રણ પ્રદેશવાલું અને ત્રણ આકાશ પ્રદેશમાં અવગાદ છે, તથા ઉત્કૃષ્ટથી અનંતપ્રદેશવાલું અને અસંખ્ય આકાશપ્રદેશમાં અવગાદ છે. તેમાં જે યુગ્મ પ્રદેશિક પ્રતર ત્ર્યસ છે તે જઘન્ય છ પ્રદેશવાલું અને છ આકાશ પ્રદેશમાં અવગાદ છે, અને ઉત્કૃષ્ટથી અનંત પ્રદેશવાલું અને અસંખ્ય આકાશ પ્રદેશમાં અવગાદ છે. તેમાં જે ઘન ત્ર્યસ છે તે વે પ્રકારનું કહ્યું છે, તે આ પ્રમાણે—ઓજપ્રદેશિક અને યુગ્મપ્રદેશિક. તેમાં જે ઓજપ્રદેશિક ઘન ત્ર્યસ છે તે જઘન્ય પાત્રીશ પ્રદેશવાલું અને પાત્રીશ આકાશ પ્રદેશમાં અવગાદ છે. ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશવાલું અને અસંખ્ય પ્રદેશમાં અવગાદ છે. તેમાં જે યુગ્મપ્રદેશિક ઘન ત્ર્યસ છે તે જઘન્ય ચાર પ્રદેશવાલું અને ચાર આકાશ પ્રદેશમાં અવગાદ છે, તથા ઉત્કૃષ્ટથી અનંત પ્રદેશવાલું અને અસંખ્ય પ્રદેશમાં અવગાદ છે.

ત્ર્યસસંસ્થાન કેટલા પ્રદેશવાલું અને કેટલા આકાશ પ્રદેશમાં અવગાદ હોય ?

૨૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ચતુરસ સંસ્થાન કેટલા પ્રદેશવાલું છે અને કેટલા આકાશ પ્રદેશમાં અવગાદ હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ચતુરસ—ચતુષ્કોણ સંસ્થાન વે પ્રકારનું છે, તેના વૃત્ત સંસ્થાનની પેઠે ઘન ચતુરસ અને પ્રતર ચતુરસ મેદ કહેવા. યાવત્—તેમાં જે ઓજ પ્રદેશિક પ્રતર ચતુરસ છે તે જઘન્ય નવ પ્રદેશવાલું અને નવ આકાશ પ્રદેશમાં અવગાદ છે, અને ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશવાલું અને અસંખ્ય આકાશપ્રદેશમાં અવગાદ છે. અને જે યુગ્મ પ્રદેશિક પ્રતર ચતુરસ છે તે જઘન્ય ચાર પ્રદેશવાલું અને ચાર આકાશ પ્રદેશમાં અવગાદ છે, અને ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશવાલું અને અસંખ્ય આકાશપ્રદેશમાં અવગાદ છે. તેમાં જે ઘન ચતુરસ છે તે વે પ્રકારનું કહ્યું છે, તે આ પ્રમાણે—ઓજપ્રદેશિક અને યુગ્મપ્રદેશિક. તેમાં જે ઓજપ્રદેશિક ઘન ચતુરસ છે તે જઘન્ય સત્તાવીશ પ્રદેશવાલું અને સત્તાવીશ આકાશ પ્રદેશમાં અવગાદ છે, તથા ઉત્કૃષ્ટ અનંતપ્રદેશવાલું અને અસંખ્ય આકાશ પ્રદેશમાં અવગાદ છે. અને જે યુગ્મ પ્રદેશિક ઘન ચતુરસ છે તે જઘન્ય આઠ પ્રદેશવાલું અને આઠ આકાશ પ્રદેશમાં અવગાદ છે, અને ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશવાલું અને અસંખ્ય આકાશ પ્રદેશમાં અવગાદ છે.

ચતુરસ સં કેટલા પ્રદેશવાલું અને કેટલા પ્રદેશમાં અવગાદ હોય ?

૨૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આયત સંસ્થાન કેટલા પ્રદેશવાલું છે અને કેટલા આકાશપ્રદેશમાં અવગાદ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! આયત સંસ્થાન ત્રણ પ્રકારનું છે, તે આ પ્રમાણે—શ્રેણિઆયત, પ્રતરાયત અને ઘનાયત. તેમાં જે શ્રેણિ આયત છે તે વે પ્રકારનું છે, તે આ

આયત સં કેટલા પ્રદેશવાલું અને કેટલા આકાશ પ્રદેશમાં અવગાદ હોય ?

૧૯ * ઓજપ્રદેશિક ઘન ત્ર્યસ જઘન્ય પાત્રીશ પ્રદેશોનું થાય છે તેમાં પ્રથમ શોના પ્રતર ઉપર વીજો દશ પ્રદેશોનો પ્રતર, તેના ઉપર વીજો છ પ્રદેશોનો પ્રતર, શોનો પ્રતર અને તેના ઉપર એક પરમાણુ મૂકવો એ પ્રમાણે પાત્રીશ પ્રદેશો થાય છે.

૨૦ † આ પ્રમાણે નવપ્રદેશિક પ્રતરની ઉપર તેના વીજા વે પ્રતર મૂકવા પછી સત્તાવીશ પ્રદેશોનું ઓજપ્રદેશિક ઘન ચતુરસ થાય છે.

‡ ચતુ પ્રદેશિક પ્રતરની ઉપર વીજું ચતુષ્પ્રદેશિક પ્રતર મૂકવાથી આઠ પ્રદેશોનું યુગ્મપ્રદેશિક ઘન ચતુરસ થાય છે.

૨૧ § પ્રદેશની શ્રેણિરૂપ શ્રેણિઆયત કહેવાય છે તેમાં જઘન્ય ઓજપ્રદેશિક શ્રેણિઆયત ત્રણપ્રદેશાત્મક હોય છે. યુગ્મપ્રદેશિક શ્રેણિઆયત વે પ્રદેશનું હોય છે —

વે ત્રણ—ઇલાદિ વિષ્કમ્ભ શ્રેણિરૂપ પ્રતરાયત કહેવાય છે જાડા અને વિષ્કમ્ભ સહિત અનેક શ્રેણિઓને ઘનાયત કહે છે. ઓજપ્રદેશિક શ્રેણિઆયત જઘન્ય ત્રિપ્રદેશિક હોય છે — અને યુગ્મ પ્રદેશિક શ્રેણિઆયત દ્વિપ્રદેશિક છે. —

પપ્પણિય ય । તત્ત્વ ણં જે ઓયપપ્પણિય સે જહ્વેણં તિપ્પણિય તિપ્પણિયોગાદે, ઉક્કોસેણં અણંતપપ્પણિય—તં ચેવ । તત્ત્વ ણં જે સે જુમ્મપ્પણિય સે જહ્વેણં દુપ્પણિય દુપ્પણિયોગાદે, ઉક્કોસેણં અણંતં તદ્દેવ । તત્ત્વ ણં જે સે પયરપ્પણિય સે દુવિદ્દે પદ્ધત્તે તંજહા—
ઓયપ્પણિય ય જુમ્મપ્પણિય ય । તત્ત્વ ણં જે સે ઓયપ્પણિય સે જહ્વેણં પન્નરસપ્પણિય પન્નરસપ્પણિયોગાદે, ઉક્કોસેણં અણંતં તદ્દેવ । તત્ત્વ ણં જે સે જુમ્મપ્પણિય સે જહ્વેણં છપ્પણિય છપ્પણિયોગાદે, ઉક્કોસેણં અણંતં તદ્દેવ । તત્ત્વ ણં જે સે ઘણાયતે સે દુવિદ્દે પદ્ધત્તે, તંજહા—ઓયપ્પણિય ય જુમ્મપ્પણિય ય । તત્ત્વ ણં જે સે ઓયપ્પણિય સે જહ્વેણં પળ્યાલીસપ્પણિય પળ્યાલીસપ્પણિયોગાદે, ઉક્કોસેણં અણંતં તદ્દેવ । તત્ત્વ ણં જે સે જુમ્મપ્પણિય સે જહ્વેણં વારસપ્પણિય વારસપ્પણિયોગાદે, ઉક્કોસેણં અણંતં તદ્દેવ ।

૨૨. [પ્ર૦] પરિમંડલે ણં મંતે ! સંઠાણે કતિપદેસિય—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! પરિમંડલે ણં સંઠાણે દુવિદ્દે પદ્ધત્તે, તંજહા—ઘણપરિમંડલે ય પયરપરિમંડલે ય । તત્ત્વ ણં જે સે પયરપરિમંડલે સે જહ્વેણં વીસતિપદેસિય વીસતિપદેસિયોગાદે, ઉક્કોસેણં અણંતપદેસિય તદ્દેવ । તત્ત્વ ણં જે સે ઘણપરિમંડલે સે જહ્વેણં ચત્તાલીસતિપદેસિય ચત્તાલીસપ્પણિયોગાદે પદ્ધત્તે, ઉક્કોસેણં અણંતપ્પણિય અસંખ્યેજપ્પણિયોગાદે પદ્ધત્તે ।

૨૩. [પ્ર૦] પરિમંડલે ણં મંતે ! સંઠાણે દ્વઘટ્ટયાય કિં કઠજુમ્મે, તેઓપ, દાવરજુમ્મે, કલિયોપ ? [ઉ૦] ગોયમા ! નો કઠજુમ્મે, નો તેઓપ, નો દાવરજુમ્મે, કલિયોપ । ઘટ્ટે ણં મંતે ! સંઠાણે દ્વઘટ્ટયાય૦ ? [ઉ૦] एवं चैव, एवं जाव—आयते ।

પ્રમાણે—ઓજપ્રદેશિક અને યુગ્મપ્રદેશિક. તેમા જે ઓજપ્રદેશિક શ્રેણિ આયત છે તે જઘન્ય ત્રણ પ્રદેશવાલું અને ત્રણ આકાશપ્રદેશમાં અગાડ છે, અને ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશવાલું અને અસંખ્ય આકાશપ્રદેશમાં અગાડ છે. જે યુગ્મપ્રદેશિક શ્રેણિ આયત છે તે જઘન્ય વે પ્રદેશવાલું અને વે આકાશપ્રદેશમાં અગાડ છે, તથા ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશવાલું અને અસંખ્ય આકાશપ્રદેશમાં અગાડ છે. તેમાં જે પ્રતરાયત છે તે વે પ્રકારું કાણું છે, તે આ પ્રમાણે—ઓજપ્રદેશિક અને યુગ્મપ્રદેશિક. જે ઓજપ્રદેશિક પ્રતરાયત છે તે જઘન્ય પંદર પ્રદેશવાલું અને પંદર આકાશપ્રદેશમાં અગાડ છે, અને ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશવાલું અને અસંખ્ય આકાશ પ્રદેશમાં અગાડ છે. તેમાં જે યુગ્મપ્રદેશિક પ્રતરાયત છે જઘન્ય છ પ્રદેશવાલું અને છ આકાશ પ્રદેશમાં અગાડ છે, અને ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશવાલું અને અસંખ્યાત આકાશ પ્રદેશમાં અગાડ છે. તેમા જે ઘનાયત છે તે વે પ્રકારું કાણું છે, તે આ પ્રમાણે—ઓજપ્રદેશિક અને યુગ્મપ્રદેશિક. તેમાં જે ઓજપ્રદેશિક પ્રતરાયત છે તે જઘન્ય પિસ્તાલીસ પ્રદેશવાલું અને પિસ્તાલીસ આકાશ પ્રદેશમાં અગાડ છે, અને ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશવાલું અને અસંખ્યાત આકાશ પ્રદેશમાં અગાડ છે. તેમા જે યુગ્મપ્રદેશિક ઘનાયત છે તે જઘન્ય વાર પ્રદેશવાલું અને વાર આકાશ પ્રદેશમાં અગાડ છે, તથા ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશવાલું અને અસંખ્ય આકાશપ્રદેશમાં અગાડ છે.

૨૨. [પ્ર૦] હે ભગવાન્ ! પરિમંડલ સંસ્થાન કેટલા પ્રદેશવાલું, અને કેટલા આકાશપ્રદેશમાં અગાડ હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ પરિમંડલ નંત્યાન વે પ્રકારું કાણું છે, તે આ પ્રમાણે—ઘન પરિમંડલ અને પ્રતર પરિમંડલ. તેમા જે પ્રતર પરિમંડલ છે તે જઘન્ય વીસ પ્રદેશવાલું અને વીસ આકાશ પ્રદેશમાં અગાડ છે, અને ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશવાલું અને અસંખ્યાત આકાશ પ્રદેશમાં અગાડ છે. તેમાં જે ઘન પરિમંડલ છે તે જઘન્ય ચાલીસ પ્રદેશવાલું અને ચાલીસ આકાશ પ્રદેશમાં અગાડ છે, તથા ઉત્કૃષ્ટ અનંત પ્રદેશવાલું અને અસંખ્ય પ્રદેશમાં અગાડ છે.

૨૩. [પ્ર૦] હે ભગવાન્ ! પરિમંડલ નંત્યાન દ્રવ્યાર્થરૂપે શું કૃતયુગ્મ છે, ઓજ છે, દાવરયુગ્મ છે કે કલ્યોજ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે ઉત્કૃષ્ટ નથી, ઓજ નથી, દાવરયુગ્મ નથી, પણ કલ્યોજરૂપ છે. [પ્ર૦] હે ભગવાન્ ! વૃત્તસંસ્થાન દ્રવ્યાર્થરૂપે શું કૃતયુગ્મ છે—સ્વાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] ઉત્તર પૂર્વ પ્રમાણે જાણવો. ૧ પ્રમાણે યાવત્—આયત સંસ્થાન સુધી સમજવું.

૨૧ " ઓજપ્રદેશિક પ્રતરાયત જઘન્ય પંદર પ્રદેશવાલું હોય છે — : : : : , અને યુગ્મપ્રદેશિક પ્રતરાયત છ પ્રદેશવાલું હોય છે — : : : . એમ પંદર પ્રદેશના પ્રતરાયત થતા તેના પ્રતરાયતો મૂળવાધી જઘન્ય વીસાડીસ પ્રદેશવાલું ઓજપ્રદેશિક ઘનાયત થાય છે, અને છ પ્રદેશના યુગ્મ પ્રદેશિક પ્રતરાયત ઉપર થતા તેના પ્રતરાયતો મૂળવાધી પંદર પ્રદેશવાલું યુગ્મપ્રદેશિક ઘનાયત થાય છે.

૨૨ " પરિમંડલ સંસ્થાન માન યુગ્મપ્રદેશિક છે, તેમા પ્રતર પરિમંડલ જઘન્ય વીસ પ્રદેશવાલું છે, તેના વીસ પ્રતર પરિમંડલ મૂળવાધી જઘન્ય પંદર પ્રદેશવાલું અને ઘન પરિમંડલ પંદર છે.

૨૩ " પરિમંડલ સંસ્થાન પ્રશ્નને મુદ્દા છે, અને એ વસ્તુનો ચાર ચારથી અપહાર ઘનો નથી, તેથી એજ વાકી રહે છે માટે તે કલ્યોજરૂપ છે. ૧ પ્રમાણે પરિમંડલ સંસ્થાન કહેવામાં આવતું યુગ્મપ્રદેશિક સંસ્થાનનો નિચાર કરીને તારે તેનો ચાર ચારથી અપહાર કરતા કોઈ વચ્ચે કાંઈ પણ વસ્તુ નથી, કલ્યોજરૂપ છે, કલ્યોજરૂપ છે અને કલ્યોજરૂપ એક વસ્તુ વાકી રહે, માટે કલ્યોજરૂપ કલ્યોજરૂપ હોય અને યાવત્—કલ્યોજરૂપ કલ્યોજરૂપ પણ હોય. ૨ પ્રમાણે પરિમંડલ સંસ્થાન માન યુગ્મપ્રદેશિક છે, તેમા પ્રતર પરિમંડલ જઘન્ય વીસ પ્રદેશવાલું છે, તેના વીસ પ્રતર પરિમંડલ મૂળવાધી જઘન્ય પંદર પ્રદેશવાલું અને ઘન પરિમંડલ પંદર છે.

૨૪. [પ્ર૦] પરિમંડલા નં મંતે ! સંઠાણા દવદ્વયાપ કિં કડજુમ્મા, તેયોર્યા-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ઓઘાદેસેનં સિય કડજુમ્મા, સિય તેઓગા, સિય દાવરજુમ્મા, સિય કલિયોગા; વિહાણાદેસેનં નો કડજુમ્મા, નો તેઓગા, નો દાવરજુમ્મા, કલિઓગા, एवं जाव-आयता ।

૨૫. [પ્ર૦] પરિમંડલે નં મંતે ! સંઠાણે પપ્પસદ્વયાપ કિં કડજુમ્મે-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સિય કડજુમ્મે, સિય તે-યોગે, સિય દાવરજુમ્મે, સિય કલિયોપ । एवं जाव-आयते ।

૨૬. [પ્ર૦] પરિમંડલા નં મંતે ! સંઠાણા પપ્પસદ્વયાપ કિં કડજુમ્મા-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ઓઘાદેસેનં સિય કડ-જુમ્મા, જાવ-સિય કલિયોગા; વિહાણાદેસેનં કડજુમ્મા વિ, તઓગા વિ, દાવરજુમ્મા વિ, કલિયોગા વિ । एवं जाव-आयता ।

૨૭. [પ્ર૦] પરિમંડલે નં મંતે ! સંઠાણે કિં કડજુમ્મપ્પસોગાદે, જાવ-કલિયોગપ્પસોગાદે ? [ઉ૦] ગોયમા ! કડજુ-મ્મપ્પસોગાદે, નો તેયોગપ્પસોગાદે, નો દાવરજુમ્મપ્પસોગાદે, નો કલિયોગપ્પસોગાદે ।

૨૮. [પ્ર૦] વટ્ટે નં મંતે ! સંઠાણે કિં કડજુમ્મે-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સિય કડજુમ્મપ્પસોગાદે, સિય તેયોગપ્પ-સોગાદે, નો દાવરજુમ્મપ્પસોગાદે, સિય કલિયોગપ્પસોગાદે ।

૨૯. [પ્ર૦] તંસે નં મંતે ! સંઠાણે-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સિય કડજુમ્મપ્પસોગાદે, સિય તેયોગપ્પસોગાદે, સિય દાવરજુમ્મપ્પસોગાદે, નો કલિઓગપ્પસોગાદે ।

૩૦. [પ્ર૦] ચઠરંસે નં મંતે ! સંઠાણે- ? [ઉ૦] જહા વટ્ટે તહા ચઠરંસે વિ ।

૩૧. [પ્ર૦] આયપ્પ નં મંતે !-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સિય કડજુમ્મપ્પસોગાદે, જાવ-સિય કલિઓગપ્પસોગાદે ।

૨૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરિમંડલ સંસ્થાનો દ્રવ્યાર્પણે શું કૃતયુગ્મ છે, ત્ર્યોજ છે, દ્વાપરયુગ્મ છે કે કલિયોગ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ઓઘાદેશ-સામાન્યતઃ સર્વસમુદિતરૂપે કદાચ કૃતયુગ્મ, કદાચ ત્ર્યોજ, કદાચ દ્વાપરયુગ્મ, અને કદાચ કલ્યોજરૂપ હોય છે. તથા વિધાનાદેશ-પ્રત્યેકની અપેક્ષા કૃતયુગ્મ રૂપ નથી, ત્ર્યોજ નથી, દ્વાપરયુગ્મ નથી, પણ કલ્યોજરૂપ છે. એ પ્રમાણે યાવત્-આયત સંસ્થાન સુધી જાણવું.

પરિમંડલાદિસંસ્થા-
નોની કૃતયુગ્માદિ-
રૂપતા

૨૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરિમંડલ સંસ્થાન પ્રદેશાર્પણે શું કૃતયુગ્મ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કદાચ કૃતયુગ્મ હોય, કદાચ ત્ર્યોજ, કદાચ દ્વાપરયુગ્મ અને કદાચ કલ્યોજરૂપ હોય છે. એ પ્રમાણે યાવત્-આયત સંસ્થાન સુધી જાણવું.

પરિમંડલાદિસંસ્થા-
નોની પ્રદેશરૂપે કૃ-
તયુગ્માદિરૂપતા.

૨૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરિમંડલ સંસ્થાનો પ્રદેશાર્પણે શું કૃતયુગ્મ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ઓઘાદેશ-સામાન્યરૂપે કદાચ કૃતયુગ્મ હોય, યાવત્-કદાચ કલ્યોજરૂપ પણ હોય. વિધાનાદેશ-એક એકની અપેક્ષા કૃતયુગ્મ હોય, ત્ર્યોજ પણ હોય, દ્વાપર-યુગ્મ પણ હોય અને કલ્યોજરૂપ પણ હોય. એ પ્રમાણે યાવત્-આયત સંસ્થાનો સુધી જાણવું.

પરિમંડલાદિસંસ્થાનો
પ્રદેશરૂપે શું કૃત-
યુગ્માદિરૂપે છે ?

૨૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરિમંડલ સંસ્થાન શું કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાદ છે કે યાવત્-કલ્યોજપ્રદેશાવગાદ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાદ છે, પણ ત્ર્યોજ પ્રદેશાવગાદ નથી, દ્વાપરયુગ્મપ્રદેશાવગાદ નથી, તેમ કલ્યોજપ્રદેશાવગાદ પણ નથી.

પરિમંડલસંસ્થાન
કેટલા પ્રદેશા-
વગાદ હોય.

૨૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વૃત્ત સંસ્થાન શું કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાદ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે કદાચ કૃતયુગ્મ પ્રદેશા-વગાદ હોય, કદાચ ત્ર્યોજપ્રદેશાવગાદ હોય, કદાચ કલ્યોજપ્રદેશાવગાદ હોય, પણ દ્વાપરયુગ્મપ્રદેશાવગાદ ન હોય.

વૃત્તસંસ્થાન.

૨૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ત્ર્યક્ષ સંસ્થાન શું કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાદ હોય-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે કદાચ કૃતયુગ્મપ્રદે-શાવગાદ હોય, કદાચ ત્ર્યોજપ્રદેશાવગાદ હોય, કદાચ દ્વાપરયુગ્મપ્રદેશાવગાદ હોય, પણ કલ્યોજપ્રદેશાવગાદ ન હોય.

ત્ર્યક્ષસંસ્થાન

૩૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ચતુરક્ષ-ચોરસ સંસ્થાન શું કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાદ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] વૃત્તસંસ્થાનની પેઠે ચતુરક્ષ સંસ્થાન જાણવું.

ચતુરક્ષસંસ્થાન.

૩૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આયતસંસ્થાન સર્વત્ર પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે કદાચ કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાદ હોય અને યાવત્-કદાચ કલ્યોજપ્રદેશાવગાદ પણ હોય.

આયતસંસ્થાન.

૩૨. [પ્ર૦] પરિમંડલા ણં મંતે ! સંઠાણા કિં કઢજુમ્મપપ્સોગાદા, તેયોગપપ્સોગાદા-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ઓઘા-દેસેણ વિ વિદ્ધાણાદેસેણ વિ કઢજુમ્મપપ્સોગાદા, ણો તેયોગપપ્સોગાદા, નો દાવરજુમ્મપપ્સોગાદા, નો કલિયોગપપ્સોગાદા ।

૩૩. [પ્ર૦] વટ્ટા ણં મંતે ! સંઠાણા કિં કઢજુમ્મપપ્સોગાદા-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ઓઘાદેસેણ કઢજુમ્મપપ્સોગાદા, નો તેયોગપપ્સોગાદા, નો દાવરજુમ્મપપ્સોગાદા, નો કલિયોગપપ્સોગાદા । વિદ્ધાણાદેસેણ કઢજુમ્મપપ્સોગાદા વિ, તેયોગપપ્સોગાદા વિ, નો દાવરજુમ્મપપ્સોગાદા, કલિયોગપપ્સોગાદા વિ ।

૩૪. [પ્ર૦] તંસા ણં મંતે ! સંઠાણા કિં કઢજુમ્મ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ઓઘાદેસેણ કઢજુમ્મપપ્સોગાદા, નો તેયોગપપ્સોગાદા, નો દાવરજુમ્મપપ્સોગાદા, નો કલિયોગપપ્સોગાદા । વિદ્ધાણાદેસેણ કઢજુમ્મપપ્સોગાદા વિ, તેયોગપપ્સોગાદા વિ, નો દાવરજુમ્મપપ્સોગાદા, કલિયોગપપ્સોગાદા । ચરૂંસા જહા વટ્ટા ।

૩૫. [પ્ર૦] આયયા ણં મંતે ! સંઠાણા-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ઓઘાદેસેણ કઢજુમ્મપપ્સોગાદા, નો તેયોગપપ્સોગાદા, નો દાવરજુમ્મપપ્સોગાદા, નો કલિયોગપપ્સોગાદા । વિદ્ધાણાદેસેણ કઢજુમ્મપપ્સોગાદા વિ, જાવ-કલિયોગપપ્સોગાદા વિ ।

૩૬. [પ્ર૦] પરિમંડલે ણં મંતે ! સંઠાણે કિં કઢજુમ્મસમયટિતીપ, તેયોગસમયટિતીપ, દાવરજુમ્મસમયટિતીપ, કલિયોગસમયટિતીપ ? [ઉ૦] ગોયમા ! સિય કઢજુમ્મસમયટિતીપ, જાવ-સિય કલિયોગસમયટિતીપ, एवं જાવ-આયતે ।

૩૭. [પ્ર૦] પરિમંડલા ણં મંતે ! સંઠાણા કિં કઢજુમ્મસમયટિતીયા-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ઓઘાદેસેણ સિય કઢજુમ્મસમયટિતીયા, જાવ-સિય કલિયોગસમયટિતીયા । વિદ્ધાણાદેસેણ કઢજુમ્મસમયટિતીયા વિ, જાવ-કલિયોગસમયટિતીયા વિ । एवं જાવ-આયતા ।

૩૮. [પ્ર૦] પરિમંડલે ણં મંતે ! સંઠાણે કાલવચ્ચપજ્જવેહિં કિં કઢજુમ્મે, જાવ-કલિયોગે ? [ઉ૦] ગોયમા ! સિય કઢજુમ્મે, एवं एणं અમિલાવેણં જહેચ ટિતીપ; एवं નીલવચ્ચપજ્જવેહિં, एवं પંચહિં વચ્ચેહિં, દોહિં ગંધેહિં, પંચહિં રસેહિં, અટ્ઠહિં ફાસેહિં, જાવ-લુક્કફાસપજ્જવેહિં ।

પરિમંડલસંસ્થાનો.

૩૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરિમંડલ સંસ્થાનો શું કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાદ હોય, ત્ર્યોજપ્રદેશાવગાદ હોય-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે સામાન્યતઃ વધા મઝીને તયા વિધાનાદેશ-એક એકની અપેક્ષા કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાદ છે, પણ ત્ર્યોજપ્રદેશાવગાદ નથી, દ્વાપરયુગ્મપ્રદેશાવગાદ નથી, તેમ કલ્યોજપ્રદેશાવગાદ પણ નથી.

વૃત્તસંસ્થાનો

૩૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વૃત્ત સંસ્થાનો શું કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાદ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે સામાન્યતઃ વધા મઝીને કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાદ છે, પણ ત્ર્યોજપ્રદેશાવગાદ નથી, દ્વાપરયુગ્મપ્રદેશાવગાદ નથી, તેમ કલ્યોજપ્રદેશાવગાદ પણ નથી. વિધાનાદેશ વડે કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાદ પણ છે, ત્ર્યોજપ્રદેશાવગાદ પણ છે, દ્વાપરયુગ્મપ્રદેશાવગાદ નથી, પણ કલ્યોજપ્રદેશાવગાદ છે.

ચત્ત્રસંસ્થાનો

૩૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ચત્ત્ર સંસ્થાનો શું કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાદ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સામાન્ય વિવક્ષા કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાદ છે, પણ ત્ર્યોજ, દ્વાપર કે કલ્યોજ પ્રદેશાવગાદ નથી. વિશેષની અપેક્ષા કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાદ પણ છે, ત્ર્યોજપ્રદેશાવગાદ પણ છે, પણ દ્વાપરયુગ્મપ્રદેશાવગાદ નથી, કલ્યોજ પ્રદેશાવગાદ છે. ચતુરસ-ચોરસસંસ્થાનો વૃત્ત સંસ્થાનની પેઠે જાણવાં.

આયતસંસ્થાનો

૩૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આયત સંસ્થાનો શું કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાદ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે ઓઘાદેશવડે કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાદ છે, પણ ત્ર્યોજ, દ્વાપર કે કલ્યોજપ્રદેશાવગાદ નથી. વિધાનાદેશવડે કૃતયુગ્મપ્રદેશાવગાદ પણ છે અને યાવત્-કલ્યોજપ્રદેશાવગાદ પણ છે.

પરિમંડલસંસ્થાનોની સ્થિતિ.

૩૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરિમંડલ સંસ્થાન શું કૃતયુગ્મસમયની સ્થિતિવાળું છે, ત્ર્યોજ સમયની સ્થિતિવાળું છે, દ્વાપરસમયની સ્થિતિવાળું છે કે કલ્યોજસમયની સ્થિતિવાળું છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કદાચ કૃતયુગ્મસમયની સ્થિતિવાળું છે, અને યાવત્-કદાચ કલ્યોજસમયની સ્થિતિવાળું પણ છે. એ પ્રમાણે યાવત્-આયત સંસ્થાન સુધી જાણવું.

પરિમંડલ સંસ્થાનોની સ્થિતિ

૩૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરિમંડલ સંસ્થાનો શું કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિવાળાં છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ઓઘાદેશવડે કદાચ કૃતયુગ્મસમયની સ્થિતિવાળા છે, યાવત્-કદાચ કલ્યોજસમયની સ્થિતિવાળા પણ છે. વિધાનાદેશવડે કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિવાળા પણ છે, યાવત્-કલ્યોજ સમયની સ્થિતિવાળા પણ છે. એ પ્રમાણે યાવત્-આયત સંસ્થાનો સુધી સમજવું.

પરિમંડલ મંથા-નના વર્ગોદિ પ્રયોગો

૩૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરિમંડલ સંસ્થાનના કાલાવર્ણના પ્રયોગો શું કૃતયુગ્મ છે કે યાવત્-કલ્યોજરૂપ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કદાચ કૃતયુગ્મરૂપ હોય-ઇત્યાદિ પૂર્વોક્ત પાઠવડે જેમ સ્થિતિ સવન્ને કહ્યું છે તેમ કહેવું. એમ લીલા વગેરે પાંચ વર્ણ, વે ગંધ, પાંચ રસ, અને આઠ સ્પર્શ સવન્ને યાવત્-રુક્ષ સ્પર્શપર્યવો સુધી કહેવું.

૩૯. [પ્ર૦] સેઢીઓ ણં મંતે ! દ્વદ્વયાપ કિં સંઘેજ્ઞાઓ, અસંઘેજ્ઞાઓ, અણંતાઓ ? [ઉ૦] ગોયમા ! નો સંઘેજ્ઞાઓ, નો અસંઘેજ્ઞાઓ, અણંતાઓ ।

૪૦. [પ્ર૦] પાર્શ્વપડીણાયતાઓ ણં મંતે ! સેઢીઓ દ્વદ્વયાપ કિં સંઘેજ્ઞાઓ ? [ઉ૦] एवं चेव । एवं दाहिणुत्तराय-
તાઓ વિ; एवं उद्दमहायताઓ વિ ।

૪૧. [પ્ર૦] લોગાગાસસેઢીઓ ણં મંતે ! દ્વદ્વયાપ કિં સંઘેજ્ઞાઓ, અસંઘેજ્ઞાઓ, અણંતાઓ ? [ઉ૦] ગોયમા ! નો સંઘે-
જ્ઞાઓ, અસંઘેજ્ઞાઓ, નો અણંતાઓ ।

૪૨. [પ્ર૦] પાર્શ્વપડીણાયતાઓ ણં મંતે ! લોગાગાસસેઢીઓ દ્વદ્વયાપ કિં સંઘેજ્ઞાઓ ? [ઉ૦] एवं चेव; एवं दा-
हिणुत्तराययाઓ વિ; एवं उद्दमहायताઓ વિ ।

૪૩. [પ્ર૦] અલોયાગાસસેઢીઓ ણં મંતે ! દ્વદ્વયાપ કિં સંઘેજ્ઞાઓ, અસંઘેજ્ઞાઓ, અણંતાઓ ? [ઉ૦] ગોયમા ! નો
સંઘેજ્ઞાઓ, નો અસંઘેજ્ઞાઓ, અણંતાઓ । एवं पार्श्वपडीणाययाઓ વિ, एवं दाहिणुत्तराययाઓ વિ, एवं उद्दमहायता-
ઓ વિ ।

૪૪. [પ્ર૦] સેઢીઓ ણં મંતે ! પપ્પસદ્વયાપ કિં સંઘેજ્ઞાઓ ? [ઉ૦] जहा द्वाद्वयाप तहा पपसद्वयाप वि, जाव-उद्द-
महाययाઓ વિ, सद्वाઓ અણંતાઓ ।

૪૫. [પ્ર૦] લોયાગાસસેઢીઓ ણં મંતે ! પપ્પસદ્વયાપ કિં સંઘેજ્ઞાઓ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સિય સંઘેજ્ઞાઓ,
સિય અસંઘેજ્ઞાઓ, નો અણંતાઓ । एवं पार्श्वपडीणाययाઓ વિ, दाहिणुत्तराययाઓ વિ एवं चेव, उद्दमहायताઓ વિ નો
સંઘેજ્ઞાઓ, અસંઘેજ્ઞાઓ, નો અણંતાઓ ।

૩૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! (આકાશપ્રદેશની) શ્રેણિઓ દ્રવ્યરૂપે શું સંઘ્યાતી છે, અસંઘ્યાતી છે, કે અનંત છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ !
તે સંઘ્યાતી નથી, અસંઘ્યાતી નથી, પણ અનંત છે.

દ્રવ્યરૂપે આકાશ
પ્રદેશની શ્રેણિઓની
સંઘ્યા.

૪૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પૂર્વ અને પશ્ચિમ લાંબી શ્રેણિઓ દ્રવ્યરૂપે શું સંઘ્યાતી છે, અસંઘ્યાતી છે કે અનંત છે ? [ઉ૦] પૂર્વ
પ્રમાણે (અનંત) જાણવી. એજ પ્રમાણે દક્ષિણ અને ઉત્તર લાંબી તથા ઊર્ધ્વ અને અધો લાંબી શ્રેણિઓ સંવંધે પણ જાણવું.

૪૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લોકાકાશની શ્રેણિઓ દ્રવ્યરૂપે શું સંઘ્યાતી છે, અસંઘ્યાતી કે અનંત છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે
સંઘ્યાતી નથી, તેમ અનંત નથી, પણ અસંઘ્યાતી છે.

લોકાકાશની
શ્રેણિઓ

૪૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પૂર્વ અને પશ્ચિમ લાંબી લોકાકાશની શ્રેણિઓ દ્રવ્યરૂપે શું સંઘ્યાતી છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ !
પૂર્વ પ્રમાણે (અસંઘ્યાતી) જાણવી. દક્ષિણ અને ઉત્તર લાંબી તથા ઊર્ધ્વ અને અધો લાંબી લોકાકાશની શ્રેણિઓ સંવંધે પણ એ પ્રમાણે જાણવું.

૪૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અલોકાકાશની શ્રેણિઓ દ્રવ્યરૂપે શું સંઘ્યાતી છે, અસંઘ્યાતી છે કે અનંત છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ !
તે સંઘ્યાતી નથી, અસંઘ્યાતી નથી, પણ અનંત છે. એ પ્રમાણે પૂર્વ અને પશ્ચિમ લાંબી, દક્ષિણ અને ઉત્તરમા લાંબી તથા ઊર્ધ્વ અને નીચે
લાંબી અલોકાકાશની શ્રેણિઓ સંવંધે પણ જાણવું.

અલોકાકાશની
શ્રેણિઓ

૪૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આકાશની શ્રેણિઓ પ્રદેશરૂપે શું સંઘ્યાતી છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ દ્રવ્યરૂપે કાણું છે
તેમ પ્રદેશરૂપે પણ કહેવું. એ પ્રમાણે યાવત્—ઊર્ધ્વ અને અધો લાંબી વધી શ્રેણિઓ અનંત જાણવી.

૪૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લોકાકાશની શ્રેણિઓ પ્રદેશરૂપે શું સંઘ્યાતી છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કોઈ સંઘ્યાત
પ્રદેશરૂપ છે, કોઈ અસંઘ્યાત પ્રદેશરૂપ છે, પણ અનંતપ્રદેશ રૂપ નથી. એ પ્રમાણે પૂર્વ અને પશ્ચિમ, દક્ષિણ અને ઉત્તર લાંબી શ્રેણિઓ
જાણવી. તથા ઊર્ધ્વ અને અધો લાંબી લોકાકાશની શ્રેણિઓ સંઘ્યાત પ્રદેશરૂપ નથી, પણ અસંઘ્યાત પ્રદેશાત્મક છે.

આકાશ શ્રેણિની
પ્રદેશરૂપે સંઘ્યા

૪૫ * લોકાકાશની પૂર્વ-પશ્ચિમ અને ઉત્તર-દક્ષિણ શ્રેણિઓ સંઘ્યાતા પ્રદેશરૂપે શી રીતે હોય ? આ સવંધે ટીકામા નીચે પ્રમાણે ચૂર્ણિકાર અને પ્રાચીન
ટીકાકારના ઉલ્લેખો ટાકી સમાવાન કરે છે—અહિં ચૂર્ણિકાર જણાવે છે કે ઘટ્ટાકાર લોકના દન્તક જે અલોકમા ગયેલા છે તેની શ્રેણિઓ સંઘ્યાતપ્રદેશાત્મક
અને ઘાસીની શ્રેણિઓ અસંઘ્યાત પ્રદેશાત્મક હોય છે. પ્રાચીન ટીકાકાર કહે છે કે લોકાકાશ ઘટ્ટાકાર હોવાથી પર્યંતવર્તી શ્રેણિઓ સંઘ્યાત પ્રદેશની હોય છે.

† લોકાકાશની ઊર્ધ્વ લોકથી આરમી અધોલોક પર્યંત ઊર્ધ્વ-અધો લાંબી શ્રેણિ અસંઘ્યાત પ્રદેશની છે, પણ સંઘ્યાત કે ઘનન્ત પ્રદેશની નથી,
અધોલોકના ચુગાથી કે વ્રહ્મદેવ લોકના તીરછા પ્રાન્ત ભાગથી જે શ્રેણિઓ નીકળે છે તે પણ આ સૂત્રના કથનથી સંઘ્યાત પ્રદેશની નથી હોતી, પણ
અસંઘ્યાત પ્રદેશની હોય છે.

૪૬. [પ્ર૦] અલોગાગાસસેદીઓ જં મંતે ! પપ્પસદ્ધયાપ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સિય સંરોજાઓ, સિય અસંરોજાઓ, સિય અર્ણતાઓ ।

૪૭. [પ્ર૦] પાર્શ્વપડીનાયયાઓ જં મંતે ! અલોયા૦-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો સંરોજાઓ, નો અસંરોજાઓ, અર્ણતાઓ । ઇવં દાહિણુત્તરાયતાઓ ચિ ।

૪૮. [પ્ર૦] ઉદ્દમદાયતાઓ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સિય સંરોજાઓ, સિય અસંરોજાઓ, સિય અર્ણતાઓ ।

૪૯. [પ્ર૦] સેદીઓ જં મંતે ! કિં સાદ્યાઓ સપ્તજવસિયાઓ ૧, સાદ્યાઓ અપ્તજવસિયાઓ ૨, અણાદીયાઓ સપ્તજવસિયાઓ ૩, અણાદીયાઓ અપ્તજવસિયાઓ ૪ ? [ઉ૦] ગોયમા ! નો સાદીયાઓ સપ્તજવસિયાઓ, નો સાદીયાઓ અપ્તજવસિયાઓ, નો અણાદીયાઓ સપ્તજવસિયાઓ, અણાદીયાઓ અપ્તજવસિયાઓ । ઇવં જાવ-ઉદ્દમદાયતાઓ ।

૫૦. [પ્ર૦] લોયાગાસસેદીઓ જં મંતે ! કિં સાદીયાઓ સપ્તજવસિયાઓ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સાદીયાઓ સપ્તજવસિયાઓ, નો સાદીયાઓ અપ્તજવસિયાઓ, નો અણાદીયાઓ સપ્તજવસિયાઓ, નો અણાદીયાઓ અપ્તજવસિયાઓ । ઇવં જાવ-ઉદ્દમદાયતાઓ ।

૫૧. [પ્ર૦] અલોયાગાસસેદીઓ જં મંતે ! કિં સાદીયાઓ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સિય સાદ્યાઓ સપ્તજવસિયાઓ ૧, સિય સાદ્યાઓ અપ્તજવસિયાઓ ૨, સિય અણાદીયાઓ સપ્તજવસિયાઓ ૩, સિય અણાદ્યાઓ અપ્તજવસિયાઓ ૪ । પાર્શ્વપડીનાયયાઓ દાહિણુત્તરાયતાઓ ય ઇવં ચેવ । નવરં નો સાદીયાઓ સપ્તજવસિયાઓ, સિય સાદ્યાઓ અપ્તજવસિયાઓ; સેસં તં ચેવ । ઉદ્દમદાયતાઓ જદ્દા ઓહિયાઓ તદ્દેવ ચડમંગો ।

અલોકની શ્રેણિ.

૪૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અલોકાકાશની શ્રેણિઓ શું સંસ્થાતપ્રદેશરૂપ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કોઈક સંસ્થાત પ્રદેશરૂપ હોય, કોઈ અસંસ્થાત પ્રદેશરૂપ હોય અને કોઈ અનંતપ્રદેશાત્મક પળ હોય.

૪૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પૂર્વ અને પશ્ચિમ લાંબી અલોકાકાશની શ્રેણિઓ શું સંસ્થાત પ્રદેશની હોય-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સંસ્થાત પ્રદેશની નથી, પણ અનંત પ્રદેશની હોય છે. એ પ્રમાણે દક્ષિણ અને ઉત્તર લાંબી શ્રેણિઓ સંવંધે પણ જાણવું.

૪૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ડંચે અને નીચે લાંબી અલોકાકાશની શ્રેણિઓ સંવંધે પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કદાચ તે સંસ્થાત પ્રદેશની હોય, કદાચ અસંસ્થાત પ્રદેશની હોય, અને કદાચ અનંત પ્રદેશની હોય.

૪૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શ્રેણિઓ શું ૧ સાદિ-આદિવાલી અને સપર્યવસિત-સાન્ત છે, ૨ સાદિ અને અન્તરહિત છે, ૩ અનાદિ અને સાન્ત છે કે ૪ અનાદિ અને અનન્ત (અન્તરહિત) છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ૧ સાદિ અને સાન્ત નથી, ૨ સાદિ અને અનંત નથી, ૩ અનાદિ અને સાન્ત નથી, પણ ૪ અનાદિ અને અનન્ત છે. એ પ્રમાણે યાવત્-ઊર્ધ્વ અને અધો લાંબી શ્રેણિઓ સંવંધે સમજવું.

અલોકાકાશ શ્રેણિઓ અને સાદિ મપ-અંવસિત મગ

૫૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અલોકાકાશની શ્રેણિઓ શું સાદિ અને સાન્ત છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે સાદિ અને સાન્ત છે, પણ સાદિ અને અનન્ત નથી, અનાદિ અને સાન્ત નથી, તેમ અનાદિ અને અનન્ત પણ નથી. એ પ્રમાણે યાવત્-ઊર્ધ્વ અને અધો લાંબી શ્રેણિઓ સંવંધે પણ જાણવું.

અલોકાકાશની શ્રેણિઓ સમગ્રે સાદિ સપર્યવસિતાદિ મગા.

૫૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અલોકાકાશની શ્રેણિઓ શું સાદિ અને સાન્ત છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કોઈક સાદિ અને સાન્ત હોય, કોઈક સાદિ અને અનન્ત હોય, કોઈક અનાદિ અને સાન્ત હોય, તથા કોઈક અનાદિ અને અનન્ત હોય. એ પ્રમાણે પૂર્વ-પશ્ચિમ લાંબી અને દક્ષિણ-ઉત્તર લાંબી શ્રેણિઓ સંવંધે જાણવું. પરન્તુ તે સાદિ અને સાન્ત નથી, પણ કોઈક સાદિ અને અનન્ત છે-ઇત્યાદિ વાકી વધું પૂર્વોક્ત કહેવું. તથા સામાન્ય શ્રેણિઓની પેટે ઊર્ધ્વ-અધો લાંબી શ્રેણિઓ સંવંધે પણ પૂર્વ પ્રમાણે ચાર ભાગ કરવા.

૪૬ * અલોકાકાશની સંસ્થાત અને અસંસ્થાત પ્રદેશની શ્રેણિઓ કહી છે તે લોકમધ્યવર્તી છુટક પ્રતરની નજીકમા આવેલી ઊર્ધ્વ-અધો લાંબી અધો લોકની શ્રેણિઓને આશ્રયી સમજવું તેમા જે પ્રારમ્ભમા આવેલી શ્રેણિઓ છે તે સંસ્થાત પ્રદેશની છે, અને ત્યાર પછી આવેલી શ્રેણિઓ અસંસ્થાત પ્રદેશની છે. તિરછી લાંબી અલોકાકાશની શ્રેણિઓ તો અમર્ય અનંત પ્રદેશરૂપ હોય છે

૫૧ † મધ્યલોચવતા છુટક પ્રતરની નજીક આવેલી ઊર્ધ્વ અને અધો લાંબી શ્રેણિઓને આશ્રયી પ્રથમ સાદિ સાન્ત ભાગો જાણવો લોકાન્તથી આરંભી ચોતરફ જતી શ્રેણિઓને આશ્રયી ત્રીજો સાદિ અનન્ત ભગ જાણવો લોકાન્તની પાસે થઈ શ્રેણિઓનો અન્ત થતો હોવાથી તેને આશ્રયી ત્રીજો અનાદિ સાન્ત ભાગો જાણવો લોકને ઘોળીને જે શ્રેણિઓ આવેલી છે તે આશ્રયી ચોથો અનાદિ અનન્ત ભાગો થાય છે.

‡ અલોકને નિમે પૂર્વ-પશ્ચિમ અને ઉત્તર-દક્ષિણ શ્રેણિઓની આદિ છે, પણ તેનો અન્ત નથી તેથી પ્રથમ સાદિ સાન્ત ભાગો પછી શક્યો નથી. તે વિવાયના વાકીના ત્રણ ભાગોનો સમવે છે

૫૨. [પ્ર૦] સેદીઓ નં મંતે ! દ્વદ્વયાપ કિં કડ્ડુમ્માઓ, તેઓયાઓ-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! કડ્ડુમ્માઓ, નો તેઓયાઓ, નો દાવરડુમ્માઓ, નો કલિયોગાઓ । एवं जाव-उद्दमहायताओ । लोगागाससेदीओ एवं चेव । एवं अलोगागास-सेदीओ वि ।

૫૩. [પ્ર૦] સેદીઓ નં મંતે ! પપ્પસદ્વયાપ કિં કડ્ડુમ્માઓ-પુચ્છા । [૩૦] एवं चेव; एवं जाव-उद्दमहायताओ ।

૫૪. [પ્ર૦] લોયાગાસસેદીઓ નં મંતે ! પપ્પસદ્વયાપ-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! સિય કડ્ડુમ્માઓ, નો તેઓયાઓ, સિય દાવરડુમ્માઓ, નો કલિઓગાઓ । एवं पाईणपडीणायताओ वि, दाहिणुत्तरायताओ वि ।

૫૫. [પ્ર૦] ઉદ્દમહાયયાઓ નં-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! કડ્ડુમ્માઓ, નો તેઓગાઓ, નો દાવરડુમ્માઓ, નો કલિયોગાઓ ।

૫૬. [પ્ર૦] અલોગાગાસસેદીઓ નં મંતે ! પપ્પસદ્વયાપ-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! સિય કડ્ડુમ્માઓ, જાવ-સિય કલિ-ઓગાઓ । एवं पाईणपडीणायताओ वि; एवं दाहिणुत्तरायताओ वि; उद्दमहायताओ वि एवं चेव । नवरं नो कलियोगाओ, सेसं तं चेव ।

૫૭. [પ્ર૦] કતિ નં મંતે ! સેદીઓ પન્નત્તાઓ ? [૩૦] ગોયમા ! સત્ત સેદીઓ પન્નત્તાઓ, તંજહા-૧ ઉજ્જુઆયતા, ૨ ઇગઓવંકા, ૩ દુહઓવંકા, ૪ ઇગઓસહા, ૫ દુહઓસહા, ૬ ચક્કવાલા, ૭ અદ્ધચક્કવાલા ।

૫૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આકાશની શ્રેણિઓ દ્રવ્યાર્પણે-દ્રવ્યરૂપે શું કૃતયુગ્મ છે, ત્ર્યોજ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! તે કૃતયુગ્મરૂપ છે. પળ ત્ર્યોજ, દ્વાપરયુગ્મ કે કલ્યોજરૂપ નથી. એ પ્રમાણે યાવત્-ઊર્ધ્વ અને અધો લાંબી શ્રેણિઓ સંવંધે પણ જાણું. તથા લોકાકાશની અને અલોકાકાશની શ્રેણિઓ પણ એ પ્રમાણે કૃતયુગ્મરૂપ જાણવી.

આકાશની શ્રેણિઓ દ્રવ્યરૂપે કૃતયુગ્મ-દિ રૂપે છે ?

૫૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શ્રેણિઓ પ્રદેશાર્પણે-પ્રદેશરૂપે શું કૃતયુગ્મ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવી. એ પ્રમાણે યાવત્-ઊર્ધ્વ અને અધો લાંબી શ્રેણિઓ જાણવી.

પ્રદેશરૂપે કૃતયુગ્મ-દિ રૂપે છે ?

૫૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લોકાકાશની શ્રેણિઓ પ્રદેશરૂપે શું કૃતયુગ્મ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! તે કદાચ કૃતયુગ્મ છે, ત્ર્યોજ નથી, કદાચ દ્વાપરયુગ્મ છે, પણ કલ્યોજરૂપ નથી. એ પ્રમાણે પૂર્વ-પશ્ચિમ અને દક્ષિણ-ઉત્તર લાંબી શ્રેણિઓ સંવંધે જાણું.

લોકાકાશની શ્રેણિઓ.

૫૫. [પ્ર૦] ઊર્ધ્વ અને અધો લાંબી લોકાકાશની શ્રેણિઓ સંવંધે પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! તે કૃતયુગ્મ રૂપ છે, પણ ત્ર્યોજ, દ્વાપરયુગ્મ અને કલ્યોજરૂપ નથી.

ઊર્ધ્વ અને અધો લાંબી શ્રેણિઓ.

૫૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અલોકાકાશની શ્રેણિઓ પ્રદેશરૂપે કૃતયુગ્મ હોય-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! કોઈ કૃતયુગ્મ રૂપ હોય, યાવત્-કોઈ કલ્યોજ રૂપ પણ હોય. એમ પૂર્વ અને પશ્ચિમ લાંબી તથા દક્ષિણ અને ઉત્તર લાંબી શ્રેણિઓ સંવંધે જાણું. ઊર્ધ્વ અને અધો લાંબી શ્રેણિઓ સંવંધે પણ એમજ સમજું, પરંતુ તે કલ્યોજરૂપ નથી. વાકી વધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણું.

અલોકાકાશની શ્રેણિઓ.

૫૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કેટલી શ્રેણિઓ કહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! સાત શ્રેણિઓ કહી છે. તે આ પ્રમાણે ૧ ઋજ્વાયત-સીધી લાંબી શ્રેણિ, ૨ એકતઃ વક્રા-એક તરફ વાકી, ૩ ઉભયતઃ વક્રા-બે તરફ વાકી, ૪ એકતઃ ક્ષા-એક તરફ લોકનાડી સિવાયના આકાશ-વાલી. ૫ ઉભયતઃ ક્ષા-બે તરફ લોકનાડી સિવાયના આકાશવાલી, ૬ ચક્રવાલ-મંડલાકાર ગતિવાલી, તથા ૭ અર્ધચક્રવાલ-અર્ધ-મંડલાકાર ગતિવાલી.

શ્રેણિના નાન પ્રકાર.

૫૭. શ્રેણિ-જ્યાં જીવ અને પુદ્ગલોની ગતિ થાય તે આકાશ પ્રદેશની પક્ષિ, તેના સાત પ્રકાર છે. ૧ જીવ અને પુદ્ગલો જે શ્રેણિદ્વારા ઊર્ધ્વ લોકોદિથી અધોલોકોદિમા સીધા જાય છે તે ઋજ્વાયત શ્રેણિ કહેવાય છે (૧) જે શ્રેણિદ્વારા ઋજુ-સીધા જઈને વક્રગતિ કરે અર્થાત્ વીંચી શ્રેણિમા પ્રવેશ કરે તે એકતઃ વક્રશ્રેણિ કહેવાય છે (૨) જે શ્રેણિદ્વારા જઈને બે વાર વક્રગતિ કરે એટલે બે વાર વીંચી શ્રેણિમા પ્રવેશ કરે તે ઉભયતઃ વક્રશ્રેણિ કહેવાય છે આ શ્રેણિ ઊર્ધ્વ લોકની આગ્રેયી દિશાથી અધોલોકની વાયવી દિશામા જે ઉત્પન્ન થાય તેને હોય છે પ્રથમ સમયે આગ્રેયી દિશામાથી તીરછો નૈર્ઋતી દિશામા જાય, ત્યારથી વીંચી સમયે તીરછો વાયવી દિશામા જાય, અને ત્યારથી ત્રીજા સમયે અધો-નીચે વાયવી દિશામા જાય આ ત્રણ સમયની ગતિ ત્રસનાદીમાં અથવા તેની વહારના ભાગમા થાય છે (૪) જે શ્રેણિદ્વારા જીવ અને પુદ્ગલ ત્રસનાદીના વામ પાર્શ્વોદિ ભાગથી ત્રસનાદીમા પ્રવેશ કરે અને પુનઃ તે ત્રસનાદી-દ્વારા જઈને તેના વામ પાર્શ્વોદિ ભાગમા ઉત્પન્ન થાય તે એકતઃ ક્ષા શ્રેણિ કહેવાય છે, કારણ કે તેની એક દિશામા ત્ર-લોકનાડી સિવાયનો આકાશ-આવેલો છે આ શ્રેણિ બે, ત્રણ અને ચાર સમયની વક્રગતિ સહિત હોવા છતાં ક્ષેત્રની વિશેષતાથી જુદી કહી છે (૫) ત્રસનાદીની વહાર તેના વામ પાર્શ્વોદિ ભાગથી પ્રવેશ કરીને તે ત્રસનાદીદ્વારા જઈને તેના જ દક્ષિણ પાર્શ્વોદિ ભાગમા ઉત્પન્ન થાય તે ઉભયતઃ ક્ષા શ્રેણિ કહેવાય છે કેમકે તેને ત્રસનાદીની વહારના વામ અને દક્ષિણ આકાશની વાજુનો સ્વર્શ થાય છે (૬) જે શ્રેણિદ્વારા પરમાણ્વાદિ ગોઠ ભમીને ઉત્પન્ન થાય તે ચક્રવાલ. (૭) અને અર્ધ ચક્ર અમીને ઉત્પન્ન થાય તે અર્ધચક્રવાલ

૫૮. [પ્ર૦] પરમાણુપોગ્ગલાણં મંતે ! કિં અણુસેદ્ધીં ગતી પવત્તતિ, વિસેદ્ધીં ગતી પવત્તતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! અણુસેદ્ધીં ગતિ પવત્તતિ, નો વિસેદ્ધીં ગતી પવત્તતિ ।

૫૯. [પ્ર૦] દુપપસિયાણં મંતે ! સંધાણં અણુસેદ્ધીં ગતી પવત્તતિ, વિસેદ્ધીં ગતી પવત્તતિ ? [ઉ૦] એવં ચેવ; એવં જાવ—અણંતપપસિયાણં સંધાણં ।

૬૦. [પ્ર૦] નેરહયાણં મંતે ! કિં અણુસેદ્ધીં ગતી પવત્તતિ, વિસેદ્ધીં ગતી પવત્તતિ ? [ઉ૦] એવં ચેવ, એવં જાવ—વેમા-નિયાણં ।

૬૧. [પ્ર૦] હમીસે ણં મંતે ! રયણપ્પમાપ પુટ્ઠવીપ કેવતિયા નિરયાવાસસયસહસ્સા પવત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! તીસં નિરયાવાસસયસહસ્સા પવત્તા; એવં જહા પદમસતે પંચમુદ્દેસગે જાવ—‘અણુત્તરવિમાણ’ ત્તિ ।

૬૨. [પ્ર૦] કહ્વિદ્ધે ણં મંતે ! ગણિપિટ્ઠપ પવત્તે ? [ઉ૦] ગોયમા ! હુવાલસંગે ગણિપિટ્ઠપ પવત્તે; તંજહા—આયારો, જાવ—દિટ્ઠિવાઓ ।

૬૩. [પ્ર૦] સે કિં તં આયારો ? [ઉ૦] આયારે ણં સમણાણં નિગ્ગંધાણં આયાર—ગોયર૦—એવં અંગપરુચ્છના માણિયદ્ધા જહા નંદીપ, જાવ—‘સુત્તયો યલ્લુ પદમો વીઓ નિજ્જુત્તિમીસયો મણિઓ । તદ્ધો ય નિરવસેસો एस चिदी होट अणुद्योगे’ ॥

૬૪. [પ્ર૦] एपसि णं मंते ! नेरतियाणं, जाव—देवाणं, सिद्धाण य पंचगतिसमासेणं कयरे कयरे०—पुच्छा । गौयमा ! अप्पावहुयं जहा चहुवत्तव्याप, अट्टगइसमाअप्पावहुगं च ।

૬૫. [પ્ર૦] एपसि णं मंते ! सङ्गदियाणं, एगिदियाणं, जाव—अर्णिदियाण य कयरे कयरे० ? [उ०] एयं पि जहा यहु-वत्तव्याप तहेच ओहियं पयं माणियच्चं, सकादयअप्पावहुगं तहेच ओहियं माणियच्चं ।

પરમાણુની ગતિ

૫૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પરમાણુપુદ્ગલની ગતિ * અનુશ્રેણિ—આકાશપ્રદેશની શ્રેણિને અનુસારે—થાય છે કે ત્રિશ્રેણિ—શ્રેણિ વિના ગતિ થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પરમાણુ પુદ્ગલની ગતિ અનુશ્રેણિ—શ્રેણિને અનુસારે થાય છે, પણ ત્રિશ્રેણિ—શ્રેણિ સિવાય થતી નથી.

દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધ.

૫૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધની ગતિ શ્રેણિને અનુસારે થાય છે કે શ્રેણિ વિના થાય છે ? [ઉ૦] પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. એમ યાવત્—અનંત પ્રદેશિક સ્કન્ધ સંવંધે પણ સમજવું.

નૈરયિકોની ગતિ

૬૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! નૈરયિકોની ગતિ શ્રેણિને અનુસારે થાય છે કે શ્રેણિ સિવાય થાય છે ? [ઉ૦] પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. એમ યાવત્—વૈમાનિકો સુધી સમજવું.

નરકાવાસ

૬૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! આ રક્ષપ્રમા પૃથિવીમાં કેટલા લાખ નરકાવાસો કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેમાં ત્રીય લાખ નરકા-વાસો કહ્યા છે—હ્યાદિ ‘પ્રથમ અત્રકના પાંચમા ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવત્—અનુત્તર વિમાન સુધી કહેવું.

૬૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ગણિપિટ્ઠક—આગમ કેટલા પ્રકારાનું કહ્યું છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ચાર અંગવાળું ગણિપિટ્ઠક કહ્યું છે. તે આ રીતે—૧ આચારાંગ યાવત્—૧૨ દૃષ્ટિવાદ.

આચારાગાદિ

૬૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! આચારાંગ ૯ શું છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! આચારાગમા શ્રમણ નિર્મયોનો આચાર, ગોચર—ભિક્ષાવિધિ—હ્યાદિ ચારિત્ર વર્મની પ્રરૂપણા કરાય છે. એ પ્રમાણે નંદીમૂર્ચમાં કહ્યા પ્રમાણે વ્રધા અગોની પ્રરૂપણા કરવી. યાવત્—‘પ્રથમ મૂર્ચાર્થ-માત્ર કહેવો, વીજો નિર્ચુક્તિમિથ અર્થ કહેવો, અને ત્રીજું સર્વ અર્થનું કવન કરવું. આ અનુવોગ સંવંધે મિથિ છે.

પાંચ ગતિનુ અપ

વધુલ

આઠ ગતિનુ અપ

વધુલ

૬૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! એ નૈરયિકો, યાવત્—દેવો અને સિદ્ધો—૯ પાંચ ગતિના સમુદાયમાં કયા જીવો કોનાથી યાવત્—વિશેષાધિક હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ‘પ્રજાપના સૂત્રના વહુવત્કવ્યતા પદમાં કહ્યા પ્રમાણે અલ્પવહુલ જાણવું. તથા આઠ ગતિના સમુદાયનું પણ અલ્પવહુલ જાણવું.

સેન્દ્રિયાદિ જીવોનુ

અન્નવહુલ

૬૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! સેન્દ્રિય, એકેન્દ્રિય યાવત્—અનિન્દ્રિય—ઇન્દ્રિયના ઉપયોગ રહિત જીવોમાં કયા જીવો કોનાથી યાવત્—વિશેષાધિક છે ? [ઉ૦] એ સર્વન્થે પણ ‘પ્રજાપનાના વહુવત્કવ્યતા પદમાં કહેલ સામાન્ય પદ કહેવું. ‘સન્નાયિકોનું પણ તેજ પ્રમાણે સામાન્ય અલ્પવહુલ કહેવું.

૫૮ * પૂર્વાદિ વિજ્ઞાના અભિમુખ આકાશપ્રદેશની શ્રેણિ તે અનુશ્રેણિ, અને વિદિજ્ઞાને આશ્રિત જે શ્રેણિ તે ત્રિશ્રેણિ.

૬૧ † મગ૦ સ્ક૦ ૧ શ૦ ૧ ઉ૦ ૫ પૃ૦ ૧૪૧.

૬૩ ‡ જુઓ નંદીમૂર્ચ પ. ૨૧૨

૬૪ § જુઓ—પ્રજા૦ પટ૦ ૩ પ૦ ૧૧૯

૬૫ § સર્વદેવી થોડા પંચેન્દ્રિય જીવો છે, તેથી પંચેન્દ્રિય વિશેષાધિક છે, તેથી તેદન્દ્રિય વિશેષાધિક છે, તેથી વેદન્દ્રિય વિશેષાધિક છે, તેથી અનિન્દ્રિય અનન્તરુણ છે, તેથી એકેન્દ્રિય અનન્તરુણ છે, અને તેથી સેન્દ્રિય વિશેષાધિક છે જુઓ પ્રજા૦ પદ ૩ પ૦ ૧૦૦.

§ અર્થે મર્યાદિક, પૃથિવીકાચિકાદિ અને અકાચિકાનુ અલ્પવહુલ કહેવાનું છે. મર્મ કરતા થોડા મર્યાદિકો છે, તેથી મર્યાદિક જીવો અસંખ્યાત રુણ છે, તેથી પૃથિવીકાચિક, અપ્કાચિક, અને વાયુકાચિક ઉત્તરોત્તર વિશેષાધિક છે તેથી અચાચિક અનન્તરુણ છે તેથી વનસ્પતિકાચિક અનન્તરુણ છે અને તેથી મર્યાદિક વિશેષાધિક છે જુઓ પ્રજા૦ પદ ૩ પ૦ ૧૨૨.

૬૬. [પ્ર૦] एषसि णं भंते ! जीवाणं, पोग्गलाणं, जाव-सद्यपज्जवाण य कयरे कयरे० जाव-बहुवत्तवयाप ।

૬૭. [પ્ર૦] एषसि णं भंते ! जीवाणं, आउयस्स कम्मस्स वंधगाणं अवंधगाणं—? [उ०] जहा बहुवत्तवयाप जाव-आउयस्स कम्मस्स अवंधगा विसेसाहिया । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' चि ।

पणवीसइमे सए तईओ उदेसो समत्तो ।

૬૬. [પ્ર૦] हे भगवन् ! ए जीव अने पुद्गल यावत्—सर्व पर्यायोमा कया कोनाथी यावत्—विशेषाधिक छे—इत्यादि—[उ०] यावत् बहुवत्तव्यतामा कहा प्रमाणे अल्पबहुत्व कहेहुं.

૬૭. [પ્ર૦] हे भगवन् ! ए आयुष कर्मना वंधक अने अवंधक इत्यादि जीवोमां कया जीवो कोनाथी यावत्—विशेषाधिक छे ? [उ०] 'बहुवत्तव्यतामा कहा प्रमाणे जाणवुं. यावत्—आयुष कर्मना अवंधक जीवो विशेषाधिक छे. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.'

जीव, पुद्गलोना
सर्व पर्यायोनु
अल्पबहुत्व
आयुषकर्मवन्धक
अवन्धक इत्यादिनु
अल्पबहुत्व.

पचवीशमा शतकमां तृतीय उद्देशक समाप्त.

चउत्थो उदेसो ।

૧. [પ્ર૦] कति णं भंते ! जुम्मा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! चत्तारि जुम्मा पन्नत्ता, तं जहा—कडजुम्मे, जाव-कलिओगे । [પ્ર૦] से केणट्टेणं भंते ! एवं बुच्चइ—'चत्तारि जुम्मा, पन्नत्ता—कडजुम्मे जाव—कलिओगे' ? [उ०] एवं जहा अट्टारसमसत्ते चउत्थे उदेसए तहेव जाव—से तेणट्टेणं गोयमा ! एवं बुच्चइ ।

૨. [પ્ર૦] नेरइयाणं भंते ! कति जुम्मा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! चत्तारि जुम्मा पन्नत्ता, तं जहा—कडजुम्मे, जाव-कलिओए । [પ્ર૦] से केणट્ટેણં ભંતે ! एवं बुच्चइ—'નેરइયાણં ચત્તારિ જુમ્મા પન્નત્તા, તં જહા—કડજુમ્મે' ? [उ०] अट्टो तहेव । एवं जाव—वाउकाइयाणं ।

૩. [પ્ર૦] वणस्सइकाइयाणं भंते !—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! वणस्सइकाइया सिय कडजुम्मा, सिय तेयोया, सिय

चतुर्थ उद्देशक.

૧. [પ્ર૦] हे भगवन् ! केटलं युग्मो—राशिओ कहां छे ? [उ०] हे गौतम ! चार युग्मो कहां छे, ते आ प्रमाणे—कृतयुग्म अने यावत्—कल्योज. [પ્ર૦] हे भगवन् ! एम शा हेतुथी कहो छे के 'चार युग्मो कहां छे—कृतयुग्म, यावत्—कल्योज' ? [उ०] 'इद्वारमा शतकना चौथा उद्देशकमा कहा प्रमाणे अहिं जाणवुं, यावत्—'ते कारणथी हे गौतम ! ए प्रमाणे कहुं छे.'

युग्मना प्रमार.

૨. [પ્ર૦] हे भगवन् ! नैरयिकोने विपे केटलं युग्मो कहां छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओने विपे चार युग्मो कहां छे, ते आ रीते—कृतयुग्म, अने यावत्—कल्योज. [પ્ર૦] हे भगवन् ! शा हेतुथी एम कहो छे के 'नैरयिकोने विपे चार युग्मो छे, ते आ प्रमाणे—'कृत-युग्म'—इत्यादि पूर्वोक्त अर्थ कहेवो, ए प्रमाणे यावत्—वायुकायिक सुधी जाणवुं.

नैरयिकोमां केटल
युग्मो होय ?

૩. [પ્ર૦] हे भगवन् ! वनस्पतिकायिकोमा केटल युग्मो कहां छे ? [उ०] हे गौतम ! वनस्पतिकायिको कदाचित् कृतयुग्म होय, कदाचित् त्र्योज होय, कदाचित् द्वापरयुग्म होय, अने कदाचित् कल्योज होय. [પ્ર૦] हे भगवन् ! एम शा हेतुथी कहो छे के 'वनस्प-तिकायिको यावत्—कल्योजरूप होय' ? [उ०] हे गौतम ! उपपातनी अपेक्षाए ए प्रमाणे कहुं छे, ते हेतुथी यावत्—पूर्वोक्त रूपे वनस्पति

वनस्पतिकायिकोमा
कृतयुग्मादिनु
अपरत्ता.

૬૬ ~ जीव, पुद्गल, अद्वासमय, सर्व द्रव्य, सर्व प्रदेशो अने सर्व पर्यायोना अल्पबहुत्व सबन्धे प्रश्न छे तेनो उत्तर आ प्रमाणे छे—सर्व करता थोदा जीवो छे, तेथी पुद्गल अनन्तगुण छे, तेथी अद्वासमय अनन्तगुण छे, तेथी सर्व द्रव्यो विशेषाधिक छे, तेथी सर्व प्रदेशो अनन्तगुण छे, तेथी सर्व पर्यायो अनन्त गुण छे. जुओ प्रश्ना० पद ३ प० १४३-२

૬૭ † अहिं आयुष कर्मना वन्धक, अवन्धक, पर्याप्त, अपर्याप्त, सुतेला, जाग्रत, समुद्रातने प्राप्त धयेला, समुद्रातने नहि पामेला, माता वेदक, अमाता-वेदक, इन्द्रियना उपयोगवाळा, नोइन्द्रियना उपयोगवाळा, साकार उपयोगवाळा अने अनाकार उपयोगवाळाओनुं अल्पबहुत्व कहेल्ल छे. जुओ प्रश्ना० पद ३ प० १५२

૧ ‡ જે રાશિમાથી ચાર ચાર નો અપહાર કરતા છેવટે ચાર વાકી રહે તે રાશિને કૃતયુગ્મ કહે છે, ત્રણ વાકી રહે તેને ત્ર્યોજ કહે છે, એ વાકી રહે તેને દ્વાપરયુગ્મ અને એક વાકી રહે તેને કલ્યોજ કહે છે. જુઓ—ભગ. સં. ૩ શા. ૧૮. ૩૦. ૪ પૃ. ૫૧

૩ § यद्यपि वनस्पतिकायिको अनन्त होमाथी स्वाभाविक रीते कृतयुग्म रूप ज होय छे, तो पण तेना यीजी गतिथी आवोनै एर वे इत्यादि जीवोनो उपपात यतो होवाथी ते जीवो चारे राशिरूप होय छे जेम उपपातने आश्रयी कयु तेम उद्धर्तना—मरणने आश्रयनि पण वनस्पतिकायिको चारे राशिन्प होई शके, परन्तु अहिं तेनी विवक्षा नथी —टीका

दावरजुम्मा, सिय कलियोगा । [प्र०] से केणट्टेणं मंते ! एवं बुद्ध-‘घणस्तइकाइया जाव-कलियोगा’ ? [उ०] गोयमा ! उववायं पडुच्च, से तेणट्टेणं तं चेव । वेंदियाणं जहा नेरइयाणं । एवं जाव-वेमाणियाणं; सिज्जाणं जहा घणस्तइकाइयाणं ।

४. [प्र०] कतिविदा णं मंते ! सव्वदद्धा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! छविद्धा सव्वदद्धा पन्नत्ता, तंजद्धा-धम्मत्थिकाए, अधम्मत्थिकाए, जाव-अद्धासमए ।

५. [प्र०] धम्मत्थिकाए णं मंते ! दधट्टयाए किं कडजुम्मे, जाव-कलियोगे ? [उ०] गोयमा ! नो कडजुम्मे, नो तेयोए, नो दावरजुम्मे, कलियोगे । एवं अधम्मत्थिकाए वि, एवं आगासत्थिकाए वि ।

६. [प्र०] जीवत्थिकाए णं मंते !-पुच्छा [उ०] गोयमा ! कडजुम्मे, नो तेयोए, नो दावरजुम्मे, नो कलियोगे ।

७. [प्र०] पोग्गलत्थिकाए णं मंते !-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सिय कडजुम्मे, जाव-सिय कलियोगे । अद्धासमए जहा जीवत्थिकाए ।

८. [प्र०] धम्मत्थिकाए णं मंते ! पपसट्टयाए किं कडजुम्मे-पुच्छा । गोयमा ! कडजुम्मे, नो तेयोए, नो दावरजुम्मे, नो कलियोगे । एवं जाव-अद्धासमए ।

९. [प्र०] एएसि णं मंते ! धम्मत्थिकाए-अधम्मत्थिकाए० जाव-अद्धासमयाणं दधट्टयाए० ? [उ०] एएसि णं अण्णा-वहुणं जहा बहुवत्तधयाए तद्देव निरवसेसं ।

१०. [प्र०] धम्मत्थिकाए णं मंते ! किं ओगाढे, अणोगाढे ? [उ०] गोयमा ! ओगाढे, नो अणोगाढे ।

११. [प्र०] जइ ओगाढे किं संखेज्जपपसोगाढे, असंखेज्जपपसोगाढे, अणंतपपसोगाढे ? [उ०] गोयमा ! नो संखेज्ज, पपसोगाढे, असंखेज्जपपसोगाढे, नो अणंतपपसोगाढे ।

कायिको कहा छे. नैरयिकोनी पेटे वेइंदियो विपे समजवुं. तथा ए प्रमाणे यावत्-धैमानिको सुवी जाणवुं. भिद्धो वनत्थिकायिकोनी पेटे जाणवा.

द्रव्यना प्रकार

४. [प्र०] हे भगवन् ! सर्वं द्रव्यो केटलं प्रकारना कणां छे ? [उ०] हे गौतम ! सर्वं द्रव्यो छ प्रकारनां कणां छे, ते आ प्रमाणे-१ धर्मास्तिकाय, २ अधर्मास्तिकाय, अने यावत्-६ अद्धा समय (काल).

धर्मास्तिकायादि द्रव्यमा कृतयुग्मादिनु अवतरण

५. [प्र०] हे भगवन् ! धर्मास्तिकाय द्रव्यार्यरूपे कृतयुग्म छे के यावत्-कल्योज छे ? [उ०] हे गौतम ! ते कृतयुग्म नथी-त्र्योज नथी, द्वापरयुग्म नथी, पण ‘कल्योज छे. ए प्रमाणे अधर्मास्तिकाय तथा आकाशास्तिकाय संवधे पण जाणवुं.

जीवास्तिकाय द्रव्य-रूपे शु होय ?

६. [प्र०] हे भगवन् ! जीवास्तिकाय द्रव्यार्यरूपे शुं कृतयुग्म छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! जीवास्तिकाय द्रव्यरूपे कृतयुग्मरूप छे, पण त्र्योज, द्वापर के कल्योजरूप नथी.

पुद्गलास्तिकायमा कृतयुग्मादिनु अवतरण

७. [प्र०] हे भगवन् ! पुद्गलास्तिकाय संवधे प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते कदाच कृतयुग्म होय अने यावत्-कदाच कल्योज, रूप पण होय. जीवास्तिकायनी पेटे अद्धासमय पण [कृतयुग्मरूप] जाणवो.

धर्मास्तिकायना प्रदेशो

८. [प्र०] हे भगवन् ! धर्मास्तिकाय प्रदेशार्यरूपे शुं कृतयुग्म छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! [तेना अवस्थित अनन्त प्रदेशो होवाथी] ते कृतयुग्म छे, पण त्र्योज, द्वापरयुग्म के कल्योज नथी. ए प्रमाणे यावत्-अद्धा समय सुवी जाणवुं.

धर्मास्तिकायादिनु अल्पबहुत्व.

९. [प्र०] हे भगवन् ! ए धर्मास्तिकाय, अधर्मास्तिकाय, यावत्-अद्धासमयोनुं द्रव्यार्यरूपे अल्पबहुत्व केवी रीते छे ? [उ०] ईवहुवत्तयतामां कहा प्रमाणे एओनुं वधुं अल्पबहुत्व कहेवुं.

धर्मास्तिकाय अवगाढ के के अनवगाढ ?

१०. [प्र०] हे भगवन् ! धर्मास्तिकाय शुं अवगाढ-आश्रित छे के अनवगाढ-अनाश्रित छे ? [उ०] हे गौतम ! ते अवगाढ छे, पण अनवगाढ नथी.

लोकाकाशमां अवगाढना.

११. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते अवगाढ छे तो शुं सख्यात प्रदेशमां अवगाढ-आश्रित छे, असख्यात प्रदेशमा आश्रित छे के अनंत प्रदेशमां आश्रित छे ? [उ०] हे गौतम ! ते लोकाकाशना संख्यात प्रदेश के अनंत प्रदेशमा आश्रित नथी पण असख्यात प्रदेशमां आश्रित छे.

५ * धर्मास्तिकाय एक द्रव्यरूप होवाथी तेनो चारथी अपहार करता एक ज याकी रहे छे तेथी ते क-योज रूप छे

६ † जीवास्तिकाय अनन्त होवाथी ते कृतयुग्म रूप ज छे.

७ ‡ पुद्गलास्तिकाय अनन्त छे तो पण तेना सघात अने मेदथी तेनुं अनन्तपणुं अनवस्थित होवाथी ते चारे राशिरूप होय छे.

९ § धर्मास्तिकायादि त्रणे एक एक द्रव्यरूप होवाथी द्रव्यरूपे तुल्य छे अने बीजा द्रव्य करता थोडा छे, तेथी जीवास्तिकाय अनन्तगुण छे, तेथी पुद्गलास्तिकाय अने अद्धासमय उत्तरोत्तर अनन्तगुण छे प्रदेशरूपे धर्मास्तिकाय अने अधर्मास्तिकायना असंख्यात प्रदेश होवाथी परस्पर तुल्य छे अने बीजा वधा द्रव्यथी थोडा छे, तेथी जीव, पुद्गल, अद्धासमय अने आकाशास्तिकाय उत्तरोत्तर अनन्तगुण छे जुओ प्रज्ञा० पद ३ पं १४०-१

૧૨. [પ્ર૦] જઈ અસંખ્યેજ્ઞપણસોગાદે કિં કહજુમ્મપણસોગાદે-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! કહજુમ્મપણસોગાદે, નો તે ઓગ૦, નો દાવરજુમ્મ૦, નો કલિયોગપણસોગાદે । एवं अधम्मत्थिकाये वि; एवं आगासत्थिकाये वि; जीवत्थिकाये, पुग्गल-त्थिकाये, अद्दासमण एवं चेव ।

૧૩. [પ્ર૦] इमा णं भंते ! रयणप्पभा पुढवी किं ओगाढा, अणोगाढा ? [उ०] जहेव धम्मत्थिकाए; एवं जाव-अहे-सत्तमा; सोहम्मे एवं चेव; एवं जाव-ईसिपम्भारा पुढवी ।

૧૪. [પ્ર૦] जीवे णं भंते ! दधट्ठयाए किं कडजुम्मे-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो कडजुम्मे, नो तेयोगे, नो दावर-जुम्मे, कलिओए । एवं नेरइए वि; एवं जाव-सिद्धे ।

૧૫. [પ્ર૦] जीवा णं भंते ! दधट्ठयाए किं कडजुम्मा-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! ओघादेसेणं कडजुम्मा, नो तेयोगा, नो दावरजुम्मा, नो कलिओगा । विहाणादेसेणं नो कडजुम्मा, नो तेयोगा, नो दावरजुम्मा, कलियोगा ।

૧૬. [પ્ર૦] नेरइया णं भंते ! दधट्ठयाए-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! ओघादेसेणं सिय कडजुम्मा, जाव-सिय कलि-योगा । विहाणादेसेणं णो कडजुम्मा, णो तेयोगा, णो दावरजुम्मा, कलिओगा । एवं जाव-सिद्धा ।

૧૭. [પ્ર૦] जीवे णं भंते ! पणसट्ठयाए किं कडजुम्मे-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जीवपणसे पडुच्च कडजुम्मे, नो तेयोगे, नो दावरजुम्मे, नो कलियोगे । सरीरपणसे पडुच्च सिय कडजुम्मे, जाव-सिय कलियोगे । एवं जाव-वेमाणिए ।

૧૮. [પ્ર૦] सिद्धे णं भंते ! पणसट्ठयाए किं कडजुम्मे-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! कडजुम्मे, नो तेयोगे, नो दावर-जुम्मे, नो कलिओए ।

૧૨. [પ્ર૦] हे भगवन् ! जो ते असंख्याता आकाशप्रदेशमां आश्रित छे तो शुं कृतयुग्म राशिवाळा प्रदेशोमां आश्रित छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते कृतयुग्म राशिवाळा प्रदेशमा आश्रित छे, पण त्र्योज, द्वापर के कल्योज राशिवाळा प्रदेशमा आश्रित नथी. ए प्रमाणे अधर्मास्तिकाय, आकाशास्तिकाय, जीवास्तिकाय, पुद्गलास्तिकाय अने अद्दासमय संबंधे पण जाणवुं.

असंख्यातप्रदेशमां
अवगाढता.

૧૩. [પ્ર૦] हे भगवन् ! आ रत्नप्रभा पृथिवी कोइने आश्रित छे के अनाश्रित छे ? [उ०] गौतम ! धर्मास्तिकायनी पेटे जाणवुं. ए प्रमाणे यावत्-अधःसत्तम पृथिवी सुधी जाणवुं. तथा सौधर्म अने यावत्-ईपत्तप्रभारा पृथिवी संबंधे पण एमज समजवुं.

રત્નપ્રભાની અવ-
ગાઢતા

૧૪. [પ્ર૦] हे भगवन् ! जीव द्रव्यार्थरूपे शुं कृतयुग्म छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते कृतयुग्म, त्र्योज के द्वापरयुग्म रूप नथी, पण *कल्योज रूप छे. ए प्रमाणे नैरयिक यावत्-सिद्ध सुधी जाणवुं.

जीवद्रव्यमा कृतयु-
ग्मादिनी प्ररूपणा.

૧૫. [પ્ર૦] हे भगवन् ! जीवो द्रव्यार्थपणे शुं कृतयुग्म छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! जीवो सामान्यतः-वधा मळीने कृतयुग्म छे, पण त्र्योज, द्वापर के कल्योज रूप नथी. अने विशेष-एक एकनी अपेक्षाए कृतयुग्म, त्र्योज के द्वापरयुग्म नथी, पण कल्योजरूप छे.

जीवोमा कृतयुग्मादि
राशिओनु अवतरण.

૧૬. [પ્ર૦] हे भगवन् ! नैरयिको संबंधे द्रव्यार्थरूपे प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! नैरयिको सामान्यतः कदाच कृतयुग्म अने यावत्-कदाच कल्योज पण होय, अने विशेष-व्यक्तिनी अपेक्षाए कृतयुग्म, त्र्योज के द्वापरयुग्म नथी, पण कल्योज रूप छे. ए प्रमाणे यावत्-सिद्धો सुधी जाणवुं.

નૈરયિકોમા કૃતયુ-
ગ્માદિ રાશિઓનુ
અવતરણ.

૧૭. [પ્ર૦] हे भगवन् ! जीव प्रदेशार्थरूपे शुं कृतयुग्म छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! †जीवप्रदेशानी अपेक्षाए जीव कृतयुग्म छे, पण त्र्योज, द्वापर के कल्योज नथी, अने शरीरप्रदेशानी अपेक्षाए कदाच कृतयुग्म होय अने यावत्-कदाच कल्योज पण होय. ए प्रमाणे यावत्-वैमानिको सुधी जाणवुं.

जीवप्रदेशोमा कृत-
युग्मादि राशिओ.

૧૮. [પ્ર૦] हे भगवन् ! सिद्ध प्रदेशार्थपणे शुं कृतयुग्म छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! कृतयुग्म छे, पण त्र्योज, द्वापरयुग्म के कल्योजरूप नथी.

સિદ્ધોમા કૃતયુગ્માદિ
નો સમવતાર.

૧૪ * जीव द्रव्यरूपे एक ज व्यक्ति होवाथी मात्र कल्योज रूप छे, अने जीवो द्रव्यरूपे अनन्ता अवस्थित होवाथी सामान्यरूपे तेओ कृतयुग्म रूपज होय छे

૧૭ † जीवप्रदेशानी अपेक्षाए समस्त जीवोमा प्रदेशो अवस्थित अनन्तरूपे होवाथी अने एऊ एक जीवना प्रदेशो अवस्थित असंख्याता होवाथी चार चारनो अपहार करता छेवटे चार वाकी रहे छे, माटे कृतयुग्म रूपज होय छे शरीरप्रदेशानी अपेक्षाए सामान्यरूपे सर्व जीवना शरीरप्रदेशो संघात अने भेदधी अनवस्थित अनन्त रूपे होवाथी भिन्न भिन्न समये तेमा चतुर्विध राशिओ समवतार थई शके छे. विशेषरूपे एक एक जीवशरीरना प्रदेशोमां एक समये पण चतुर्विध राशिओ समवतार थाय छे. कारण के कोइक जीवशरीरना प्रदेशो कृतयुग्म रूप होय छे, तो अन्य जीवशरीरना प्रदेशो बीजी राशिरूप होय छे.

૧૯. [પ્ર૦] જીવા જં મંતે ! પસદ્યુપા ફિ કડજુમ્મા૦ પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જીવપસે પટુચ ઓઘાદેસેજ વિ વિદ્યાણાદેસેજ વિ કડજુમ્મા, નો તેયોગા, નો દાવરજુમ્મા, નો કલિયોગા । સરીગપસે પટુચ ઓઘાદેસેજ સિય કડ-જુમ્મા, જાવ-સિય કલિયોગા; વિદ્યાણાદેસેજ કડજુમ્મા વિ જાવ-કલિયોગા વિ । પ્વં નેરદ્યા વિ; પ્વં જાવ-વેમાણિયા । [પ્ર૦] સિદ્ધા જં મંતે !-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ઓઘાદેસેજ વિ વિદ્યાણાદેસેજ વિ કડજુમ્મા, નો તેયોગા, નો દાવરજુમ્મા, નો કલિયોગા ।

૨૦. [પ્ર૦] જીવે જં મંતે ! ફિ કડજુમ્મપસોગાદે-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સિય કડજુમ્મપસોગાદે, જાવ-સિય કલિયોગપસોગાદે । પ્વં જાવ-સિદ્ધે ।

૨૧. [પ્ર૦] જીવા જં મંતે ! ફિ કડજુમ્મપસોગાદા-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ઓઘાદેસેજ કડજુમ્મપસોગાદા, નો તેયોગ૦, નો દાવર૦, નો કલિયોગ૦ । વિદ્યાણાદેસેજ કડજુમ્મપસોગાદા વિ, જાવ-કલિયોગપસોગાદા વિ ।

૨૨. [પ્ર૦] નેરદ્યાણં-પુચ્છા [ઉ૦] ગોયમા ! ઓઘાદેસેજ સિય કડજુમ્મપસોગાદા, જાવ-સિય કલિયોગપસોગાદા । વિદ્યાણાદેસેજ કડજુમ્મપસોગાદા વિ, જાવ-કલિયોગપસોગાદા વિ । પ્વં પર્ગિદિય-સિદ્ધવજ્ઞા સઘે વિ; સિદ્ધા પર્ગિદિયા ય જહા જીવા ।

૨૩. [પ્ર૦] જીવે જં મંતે ! ફિ કડજુમ્મસમયટ્ટિતીપ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! કડજુમ્મસમયટ્ટિતીપ, નો તેયોગ૦, નો દાવર૦, નો કલિયોગસમયટ્ટિતીપ ।

૨૪. [પ્ર૦] નેરદ્ય પં મંતે !-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સિય કડજુમ્મસમયટ્ટિતીપ, જાવ-સિય કલિયોગસમયટ્ટિતીપ । પ્વં જાવ-વેમાણિય; સિદ્ધે જહા જીવે ।

૨૫. [પ્ર૦] જીવા જં મંતે !-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ઓઘાદેસેજ વિ વિદ્યાણાદેસેજ વિ કડજુમ્મસમયટ્ટિતીયા, નો તેયોગ૦, નો દાવર૦, નો કલિયોગ૦ ।

જીવોમા પ્રદેશાપેક્ષા
થી કૃતયુગમાદિ.
નિદ્ધોમા પ્રદેશની
અપેક્ષા કૃત-
યુગમાદિ

૧૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જીવો પ્રદેશાર્થરૂપે શું કૃતયુગ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જીવપ્રદેશોની અપેક્ષા જીવો સામાન્ય અને વિશેષરૂપે કૃતયુગ છે, પણ ત્ર્યોજ, દ્વાપરયુગ કે કલ્પયોજ નથી. અને ધરીપ્રદેશોની અપેક્ષા સામાન્યતઃ કદાચ કૃત-યુગ હોય અને યાવત્-કદાચ કલ્પયોજ પણ હોય. ત્રિગેપની અપેક્ષા કૃતયુગ પણ હોય અને યાવત્-કલ્પયોજ પણ હોય. ૧ પ્રમાણે નૈર-યિકોથી આરંભી યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સિદ્ધો (જીવપ્રદેશની અપેક્ષા) શું કૃતયુગ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સામાન્ય અને વિશેષને આશ્રયી સિદ્ધો કૃતયુગ છે, પણ ત્ર્યોજ, દ્વાપર કે કલ્પયોજ રૂપ નથી.

જીવોવાશિત આ
યાગપ્રદેશમા કૃત-
યુગમાદિ રાક્ષિજો
અનેક જીવો સર્વને
પ્રશ્ન

૨૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું જીવ આકાશના કૃતયુગ સંલ્યાવાળા પ્રદેશોને આશ્રયી રહેલો છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કદાચ કૃતયુગ પ્રદેશોને આશ્રયી રહેલો હોય અને યાવત્-કદાચ કલ્પયોજ પ્રદેશોને આશ્રયી રહેલો હોય છે. ૧ પ્રમાણે યાવત્-સિદ્ધ સુધી જાણવું.

૨૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું જીવો આકાશના કૃતયુગ પ્રદેશોને આશ્રયી રહેલો છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સામાન્ય રૂપે કૃતયુગ પ્રદેશોને આશ્રયી રહેલો છે, પણ ત્ર્યોજ, દ્વાપર કે કલ્પયોજ પ્રદેશોને આશ્રયી રહેલો નથી. અને વિશેષરૂપે કૃતયુગ પ્રદેશોને આશ્રયી રહેલો છે, યાવત્-કલ્પયોજ પ્રદેશોને આશ્રયી રહેલો છે.

નૈરયિકાદિ દટ્ટો
અને નિદ્ધો

૨૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું નૈરયિકો કૃતયુગ સંલ્યાવાળા આકાશ પ્રદેશોને આશ્રયી રહેલો છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સામાન્ય રૂપે કદાચ કૃતયુગ પ્રદેશોને આશ્રયી રહેલો હોય અને યાવત્-કદાચ કલ્પયોજ પ્રદેશોને આશ્રયી રહેલો હોય. વિશેષરૂપે કૃત-યુગ પ્રદેશાવગાદ પણ હોય યાવત્-કલ્પયોજ પ્રદેશાવગાદ પણ હોય. એકેન્દ્રિય અને સિદ્ધ સિવાય વાકીના વધા જીવો માટે ૧૫ પ્રમાણે જાણવું. સિદ્ધો અને એકેન્દ્રિયો સામાન્ય જીવોની પેઠે જાણવા.

જીવોના સ્થિતિકાલ-
ના સમયોમા કૃત-
યુગમાદિ રાક્ષિજો
નૈરયિકાદિ

૨૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું જીવ કૃતયુગ સમયની સ્થિતિવાલો છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! *કૃતયુગ સમયની સ્થિતિ-વાલો છે, પણ ત્ર્યોજ, દ્વાપર કે કલ્પયોજ સમયની સ્થિતિવાલો નથી.

૨૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું નૈરયિક કૃતયુગ સમયની સ્થિતિવાલો છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કદાચ કૃતયુગ સમયની સ્થિતિવાલો હોય અને કદાચ કલ્પયોજ સમયની સ્થિતિવાલો હોય. ૧ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિક સુધી જાણવું. સિદ્ધને જીવની પેઠે જાણવું.

જીવોની સ્થિતિકાલ
ના સમયોમા કૃત-
યુગમાદિ રાક્ષિજો

૨૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું જીવો કૃતયુગ સમયની સ્થિતિવાલો હોય છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ સામાન્યાદેશ અને વિશેષાદેશની અપેક્ષા કૃતયુગ સમયની સ્થિતિવાલો હોય છે, પણ ત્ર્યોજ, દ્વાપર કે કલ્પયોજ સમયની સ્થિતિવાલો હોતા નથી.

૨૩ * સામાન્ય જીવની સ્થિતિ સર્વ કાલમા શાશ્વત હોવાથી અને નર્વકાલ નિયત અનન્ત સમયાત્મક હોવાથી જીવ કૃતયુગ સમયની સ્થિતિવાલો કહેવાય છે અને નારકાદિની મિત્ર મિત્ર સ્થિતિ હોવાથી કોઈવાર તે કૃતયુગ સમયની સ્થિતિવાલો હોય છે, તો કોઈ વાર યાવત્-ત્ર્યોજ સમયની સ્થિતિવાલો હોય છે

૨૫ † સામાન્યાદેશ અને વિશેષાદેશથી જીવોની સ્થિતિ અનાદ્યનન્ત કાલની હોવાથી તેઓ કૃતયુગ સમયની સ્થિતિવાલો છે.

२६. [प्र०] नेरइयाणं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! ओघादेसेणं सिय कडजुम्मसमयट्ठितीया, जाव-सिय कलियोगस-मयट्ठितीया वि । विहाणादेसेणं कडजुम्मसमयट्ठितीया वि, जाव-कलियोगसमयट्ठितीया वि । एवं जाव-वेमाणिया; सिद्धा जहा जीवा ।

२७. [प्र०] जीवे णं भंते ! कालवन्नपज्जवेहिं किं कडजुम्मे-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जीवपएसे पडुच्च णो कडजुम्मे, जाव-णो कलियोगे । सरीरपएसे पडुच्च सिय कडजुम्मे, जाव-सिय कलियोगे । एवं जाव-वेमाणिए । सिद्धो ण चेव पुच्छिज्जति ।

२८. [प्र०] जीवा णं भंते ! कालवन्नपज्जवेहिं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जीवपएसे पडुच्च ओघादेसेण वि विहाणा-देसेण वि णो कडजुम्मा, जाव-णो कलियोगा । सरीरपएसे पडुच्च ओघादेसेणं सिय कडजुम्मा, जाव-सिय कलियोगा; विहाणादेसेणं कडजुम्मा वि, जाव-कलियोगा वि । एवं जाव-वेमाणिया । एवं नीलवन्नपज्जवेहिं दंडओ भाणियद्धो । एगत्तपुहत्तेणं; एवं जाव-लुक्खफासपज्जवेहिं ।

२९. [प्र०] जीवे णं भंते ! आभिणिवोहियणाणपज्जवेहिं किं कडजुम्मे-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सिय कडजुम्मे, जाव-सिय कलियोगे । एवं एगिंदियवज्जं जाव-वेमाणिए ।

३०. [प्र०] जीवा णं भंते ! आभिणिवोहियणाणपज्जवेहिं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! ओघादेसेणं सिय कडजुम्मा, जाव-सिय कलियोगा । विहाणादेसेणं कडजुम्मा वि, जाव-कलियोगा वि । एवं एगिंदियवज्जं जाव-वेमाणिया । एवं

२६. [प्र०] हे भगवन् ! शुं नैरयिको कृतयुग्मसमयनी स्थितिवाळा छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! तेओ सामान्यादेशनी अपेक्षाए कदाच कृतयुग्म समयनी स्थितिवाळा होय, यावत् कदाच कल्योज समयनी स्थितिवाळा पण होय. तथा विशेषादेशनी अपेक्षाए कृतयुग्म समयनी अने यावत्-कल्योज समयनी स्थितिवाळा पण होय. ए प्रमाणे यावत्-वैमानिको सुधी जाणवुं. सामान्य जीवोनी पेठे सिद्धोने पण समजवुं.

नैरयिकादि दण्डको.

२७. [प्र०] हे भगवन् ! शुं जीवना काळावर्णना पर्यायो कृतयुग्म राशिरूप छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! जीवप्रदेशोनी अपेक्षाए ते कृतयुग्म, त्र्योज, द्वारप के कल्योज रूप नथी, पण शरीर प्रदेशोनी अपेक्षाए ते कदाच कृतयुग्म रूप होय, यावत्-कल्योज रूप पण होय. ए प्रमाणे यावत्-वैमानिक सुधी जाणवुं तथा सिद्ध सवन्वे आ विषय वावत काइ न पूछवुं.

जीवना काळावर्णना पर्यायो.

२८. [प्र०] हे भगवन् ! शुं जीवोना काळा वर्णपर्यायो कृतयुग्मराशिरूप छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! जीव प्रदेशोने आश्रयी सामान्यादेशयी अने विशेषादेशयी कृतयुग्म रूप नथी, अने यावत्-कल्योज रूप पण नथी. शरीरप्रदेशोनी अपेक्षाए सामान्या-देशयी कदाच कृतयुग्म अने यावत्-कदाच कल्योज रूप पण होय, विशेषादेशयी कृतयुग्म, यावत्-कल्योजराशिरूप पण होय. ए प्रमाणे यावत्-वैमानिको सुधी जाणवुं. तथा ए प्रमाणे एक वचन अने बहुवचनवडे लीला वर्णना पर्यायोनी पण दंडक कहेवो. एम यावत्-रुक्ष स्पर्श पर्यायो सुधी जाणवुं.

२९. [प्र०] हे भगवन् ! शुं जीवना आभिनिबोधिकज्ञानपर्यायो कृतयुग्म राशिरूप छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! कदाच कृतयुग्म रूप होय अने यावत्-कदाच कल्योज रूप पण होय. ए प्रमाणे एकेन्द्रिय सिवायना जीवोने यावत्-वैमानिक सुधी जाणवा.

जीवना आभिनि-बोधिक पर्यायो.

३०. [प्र०] हे भगवन् ! शुं जीवो आभिनिबोधिक ज्ञान पर्यायो वडे कृतयुग्म छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते सामान्या-देशयी कदाच कृतयुग्म अने कदाच कल्योज रूप पण होय, तथा विशेषादेशयी कृतयुग्म, यावत्-कल्योज रूप पण होय. ए प्रमाणे एकेन्द्रिय सिवायना जीवोने यावत्-वैमानिको सुधी जाणवुं. श्रुतज्ञानना पर्यायो अने अवधिज्ञानना पर्यायो संवन्वे एमज समजवुं. पण

जीवोना आभिनि-बोधिकादि ज्ञानना पर्यायो

२६ - वधा नारकादिनी स्थितिना समयो मेळवता अने चारथी अपहार करता वधा नैरयिको सामान्यादेशयी कृतयुग्म समयनी स्थितिवाळा, यावत्-कल्योज समयनी स्थितिवाळा होय छे अने विशेषादेशयी एक समये चारे प्रकारना होय छे.—टीका.

२७ † अहि जीवप्रदेशो अमूर्त होवाथी तेने आश्रयी काळादिवर्णना पर्यायो होता नथी, पण शरीरविशिष्ट जीवतुं ग्रहण होवाथी शरीरना वर्णनी अपेक्षाए कमश. चारे राशिनी व्यवहार थइ शके छे.

२९ ‡ आवरणना क्षयोपशमनी विचित्रताथी आभिनिबोधिक ज्ञाननी विशेषताथो अने तेना सूक्ष्म अविभाज्य अशोने आभिनिबोधिक ज्ञानना पर्यायो कहे छे ते अनन्त छे, पण क्षयोपशमनी विचित्रताथी तेतुं अनन्तपण चोक्षत नथी, तेथी ते भिन्न भिन्न समयने आश्रयी चारे राशिरूप होय छे एकेन्द्रिय जीवने सम्यक्त्व नहि होवाथी आभिनिबोधिक होतु नथी, माटे एकेन्द्रिय सिवायना जीवोने कणुं छे

३० § वधा जीवोने आश्रयी सर्व आभिनिबोधिकज्ञानना पर्यायो एकठा करीए तो सामान्यादेशयी भिन्न भिन्न काळनी अपेक्षाए चारे राशिरूप थाय, कारण के क्षयोपशमनी विचित्रताथी तेना पर्यायो अनवस्थितपणे अनन्ता होय छे. विशेषादेशयी एक काळे पण चारे राशिरूप थाय. केवल ज्ञानना पर्यायोतुं अनन्तपणुं अवस्थित होवाथी ते कृतयुग्मराशिरूप होय छे.—टीका

મુચ્ચનાણપજ્જવેદિં વિ । ઓદિનાણપજ્જવેદિં વિ एवं ચેવ । નવરં વિકાલિદિયાણં નતિય ઓદિનાણં । મણપજ્જવનાણં પિ एवं ચેવ; નવરં જીવાણં મણુસ્સાણં ય, સેસાણં નતિય ।

૩૧. [પ્ર૦] જીવે નં મંતે ! કેવલનાણપજ્જવેદિંં કિં કડહુમ્મે-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! કડહુમ્મે, નો તેયોમે, નો દાવરહુમ્મે, નો કલિયોમે । एवं મણુસ્સે વિ; एवं સિદ્ધે વિ ।

૩૨. જીવા નં મંતે ! કેવલનાણ-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! ઓઘાદેસેણ વિ વિદ્ધાણાદેમેણ વિ કડહુમ્મા, નો તેયોમા, નો દાવરહુમ્મા, નો કલિયોમા । एवं મણુસ્સા વિ; एवं સિદ્ધા વિ ।

૩૩. [પ્ર૦] જીવે નં મંતે ! મશ્વનાણપજ્જવેદિંં કિં કડહુમ્મે ? [૩૦] જહા આમિણિઓદિયાણપજ્જવેદિંં તદ્દેય દો દંડગા । एवं મુચ્ચનાણપજ્જવેદિંં વિ; एवं વિમંગનાણપજ્જવેદિંં વિ । ચમ્મુદંસણ-અચમ્મુદંસણ-ઓદિદંસણપજ્જવેદિંં વિ एवं ચેવ; નવરં જસ્સ જં અતિય તં માણિયદ્ધં । કેવલદંસણપજ્જવેદિંં જહા કેવલનાણપજ્જવેદિંં ।

૩૪. [પ્ર૦] કતિ નં મંતે ! સરીરગા પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! પંચ સરીરગા પન્નત્તા, તંજહા-ઘોરાલિય, જાવ-કમ્મણ । एत्य सरीरगपदं निरवसेसं भाणियदं जहा पन्नवणाण ।

૩૫. [પ્ર૦] જીવા નં મંતે ! કિં સેયા નિરેયા ? [૩૦] ગોયમા ! જીવા સેયા વિ, નિરેયા વિ । [પ્ર૦] સે કેળટ્ટેણં મંતે । एवं द्युचति—‘जीवा सेया वि निरिया वि’ ? [૩૦] ગોયમા ! જીવા દુવિદ્ધા પન્નત્તા, તંજહા-સંસારસમાવધ્ધગા ય અસંસારસમાવધ્ધગા ય, તત્થ નં જે તે અસંસારસમાવધ્ધગા તે નં સિદ્ધા । સિદ્ધા નં દુવિદ્ધા પન્નત્તા, તંજહા-અણંતરસિદ્ધા ય પરંપરસિદ્ધા ય । તત્થ નં જે તે પરંપરસિદ્ધા તે નં નિરેયા; તત્થ નં જે તે અણંતરસિદ્ધા તે નં સેયા ।

૩૬. [પ્ર૦] તે નં મંતે ! કિં દેસેયા સધેયા ? [૩૦] ગોયમા ! નો દેસેયા, સધેયા । તત્થ નં જે તે સંસારસમાવધ્ધગા તે દુવિદ્ધા પન્નત્તા, તંજહા-સેલેસિપડિવધ્ધગા ય અસેલેસિપડિવધ્ધગા ય । તત્થ નં જે તે સેલેસિપડિવધ્ધગા તે નં નિરેયા;

વિશેષ એ કે, વિકાલદ્રિય જીવોને અવજિજ્ઞાન હોતું નથી. એમ મન:પર્યવજ્ઞાનના પર્યાયો સંવન્ધે પણ જાણવું, પણ વિશેષ એ કે, તે સામાન્ય જીવો અને મનુષ્યોને હોય છે, પણ વાકીના દંડકોમા હોતું નથી.

૩૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જીવના કેવલજ્ઞાનના પર્યાયો શું કૃતયુગ્મ રાગિરૂપ છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! તે કૃતયુગ્મરૂપ છે, પણ ટ્ર્યોજ, દ્વાપર કે કલ્પોજ રૂપ નથી. એ પ્રમાણે મનુષ્ય તથા સિદ્ધ સંવંધે પણ સમજવું.

૩૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જીવોના કેવલજ્ઞાનના પર્યાયો શું કૃતયુગ્મ રૂપ છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! તે સામાન્ય અને વિશેષાદેશવડે કૃતયુગ્મ રૂપ છે, પરંતુ ટ્ર્યોજ, દ્વાપર કે કલ્પોજરૂપ નથી. એ પ્રમાણે મનુષ્યો અને સિદ્ધો સંવંધે પણ જાણવું.

૩૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જીવ મતિઅજ્ઞાનના પર્યાયોવડે શું કૃતયુગ્મ રૂપ છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! જેમ આમિણિઓધિક જ્ઞાનના પર્યાયો મધ્યવે વે દંડકો કહ્યા છે તેમજ અહિં પણ વે દંડકો કહેવા. શ્રુત અજ્ઞાન, વિમંગજ્ઞાન, ચક્ષુર્દર્શન અચક્ષુર્દર્શન અને અવધિર્દર્શનના પર્યાયો સંવંધે પણ એ જ પ્રમાણે કહેવું. વિશેષ એ કે, શ્રુતઅજ્ઞાનાદિમાયી જેને જે હોય તે તેને કહેવું. તથા કેવલદર્શનના પર્યાયો સંવંધે કેવલજ્ઞાનના પર્યાયોની પેઠે સમજવું.

૩૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કેટલાં શરીરો કલાં છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! પાંચ શરીરો કલાં છે, તે આ પ્રમાણે—ઔદારિકા, યાવત્-કાર્મણ. અહિં *પ્રજાપનામૂત્રનું વધું શરીરપદ કહેવું.

૩૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું જીવો સંકંપ હોય છે કે નિષ્કંપ હોય છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જીવો સંકંપ પણ છે અને નિષ્કંપ પણ છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શા હેતુથી એમ કહો છો કે ‘જીવો સંકંપ પણ છે અને નિષ્કંપ પણ છે’ ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જીવો વે પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—સંસારસમાપન્ન-સંસારી અને અસંસારસમાપન્નક-મુક્ત, તેમાં જે અસંસારસમાપન્ન જીવો છે તે સિદ્ધ જીવો છે. તે સિદ્ધો વે પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—અનંતર સિદ્ધ અને પરંપર સિદ્ધ. તેમાં જે જીવો પરંપર સિદ્ધ છે તે નિષ્કંપ છે, અને જે જીવો અનંતર સિદ્ધ છે તે સંકંપ છે.

૩૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે (અનંતર સિદ્ધો) શું અમુક અંશે સંકંપ છે કે સર્વાંશે સંકંપ છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે અમુક અંશે સંકંપ નથી, પણ સર્વાંશે સંકંપ છે. તેમાં જે સંસારને પ્રાપ્ત થયેલા જીવો છે તે વે પ્રકારે કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—શૈલેશીને પ્રાપ્ત થયેલા

૩૪ * હુણો પ્રજા ૦ પદ ૧૨ પ૦ ૨૬૮.

૩૫ † સિદ્ધત્વની પ્રાપ્તિના પ્રથમ નમયે અનંતર સિદ્ધ કહેવાય છે, કારણ કે ત્યારે એક સમયનું પણ અન્તર નથી. જેઓ સિદ્ધત્વને પ્રથમ નમયે વર્તમાન સિદ્ધ જીવો છે તેઓમા રૂપન છે, કારણ કે સિદ્ધિગમનસમય અને સિદ્ધત્વપ્રાપ્તિનો નમય એક જ હોવાથી અને સિદ્ધિગમનસમયે ગમન ક્રિયા થતી હોવાથી તે વ્યવે તેઓ સંકંપ હોય છે. જેને સિદ્ધત્વ પ્રાપ્તિ થયા પછી સમયાદિનું અન્તર પડે છે તે પરમ્પર સિદ્ધ કહેવાય છે અને તેઓ નિષ્કંપ હોય છે.

જીવના કેવલજ્ઞાનના પર્યાયો.

જીવોના કેવલજ્ઞાનના પર્યાયો.

જીવના મતિઅજ્ઞાનના પર્યાયો.

શરીરના પ્રકાર.

સંકંપ અને નિષ્કંપ

એકથી કે નવેથી સંકંપ ?

તત્થ ણં જે તે અસેલેસીપડિવન્નગા તે ણં સેયા । [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! કિં દેસેયા સઘેયા ? [ઉ૦] ગોયમા ! દેસેયા વિ, સઘેયા વિ; સે તેણટ્ટેણં જાવ—નિરેયા વિ ।

૩૭. [પ્ર૦] નેરહ્યા ણં મંતે ! કિં દેસેયા સઘેયા ? [ઉ૦] ગોયમા ! દેસેયા વિ, સઘેયા વિ । [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં જાવ—સઘેયા વિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! નેરહ્યા ડુવિહા પન્નત્તા, તંજહા—વિગ્ગહગતિસમાવન્નગા ય અવિગ્ગહગતિસમાવન્નગા ય । તત્થ ણં જે તે વિગ્ગહગતિસમાવન્નગા તે ણં સઘેયા; તત્થ ણં જે તે અવિગ્ગહગતિસમાવન્નગા તે ણં દેસેયા; સે તેણટ્ટેણં જાવ—‘સઘેયા વિ’ । एवं જાવ—વેમાણિયા ।

૩૮. [પ્ર૦] પરમાણુપોગ્ગલા ણં મંતે ! કિં સંખેજ્ઞા અસંખેજ્ઞા અણંતા ? [ઉ૦] ગોયમા ! નો સંખેજ્ઞા, નો અસંખેજ્ઞા, અણંતા । एवं જાવ—અણંતપણસિયા યંધા ।

૩૯. [પ્ર૦] ઇગપ્પણ્ણોગ્ગા ણં મંતે ! પોગ્ગલા કિં સંખેજ્ઞા, અસંખેજ્ઞા, અણંતા ? [ઉ૦] एवं ચેવ । एवं જાવ—અસંખેજ્ઞપણ્ણોગ્ગા ।

૪૦. [પ્ર૦] ઇગસમયટ્ઠિતીયા ણં મંતે ! પોગ્ગલા કિં સંખેજ્ઞા ? [ઉ૦] एवं ચેવ; एवं જાવ—અસંખેજ્ઞસમયટ્ઠિતીયા ।

૪૧. [પ્ર૦] ઇગ્ગુણકાલગા ણં મંતે ! પોગ્ગલા કિં સંખેજ્ઞા ? [ઉ૦] एवं ચેવ, एवं જાવ—અણંતગુણકાલગા; एवं અવસેસા વિ વણ્ણગંધરસકાસા ણેયદ્ધા જાવ—‘અણંતગુણલુક્ખ’ત્તિ ।

૪૨. [પ્ર૦] ઇપ્પસિ ણં મંતે ! પરમાણુપોગ્ગલાણં, ડુપ્પણ્ણિયાણ ય યંધાણં દઘ્ઠુયાપ કયરે કયરેહિંતો અપ્પા વા, વહુયા વા, તુલ્લા વા, વિસેસાહિયા વા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ડુપ્પણ્ણિયહિંતો યંધેહિંતો પરમાણુપોગ્ગલા દઘ્ઠુયાપ વહુગા ।

અને શૈલેશીને અપ્રાપ્ત. તેમાં જે^૨ શૈલેશીને પ્રાપ્ત જીવો છે તે નિષ્કંપ છે અને જે શૈલેશીને પ્રાપ્ત થયેલ નથી તે સંકંપ છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જેઓ શૈલેશીને પ્રાપ્ત થયેલ નથી તે જીવો શું અંશતઃ^૧ સંકંપ છે કે સર્વાંશે સંકંપ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે અંશતઃ સંકંપ છે અને સર્વાંશે પણ સંકંપ છે. તે હેતુથી યાવત્—તે નિષ્કંપ પણ છે.

૩૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકો શું અશતઃ સંકંપ છે કે સર્વાંશે સંકંપ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ અંશતઃ સંકંપ છે અને સર્વાંશે પણ સંકંપ છે. [પ્ર૦] શા હેતુથી એમ કહો છો કે તે યાવત્—સર્વાંશે પણ સંકંપ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! નૈરયિકો વે પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—વિગ્રહગતિને પ્રાપ્ત થયેલા અને વિગ્રહ ગતિને નહિ પ્રાપ્ત થયેલા. તેમા જે વિગ્રહ ગતિને પ્રાપ્ત થયેલા છે તે સર્વાંશે સંકંપ છે. અને જે વિગ્રહગતિને પ્રાપ્ત થયેલા નથી તે અમુક અંશે સંકંપ છે. તે હેતુથી યાવત્—તેઓ સર્વાંશે પણ સંકંપ છે. એ પ્રમાણે યાવત્—વૈમાનિકો સુધી જાણવું.

૩૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું પરમાણુપુદ્ગલો સંખ્યાતા છે, અસંખ્યાતા છે કે અનંત છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે સંખ્યાતા નથી, અસંખ્યાતા નથી, પણ અનંત છે. એ પ્રમાણે યાવત્—અનંત પ્રદેશવાળા સ્કંધો સુધી જાણવું.

પરમાણુ.

૩૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આકાશના એક પ્રદેશમા રહેલાં પુદ્ગલો શું સંખ્યાતા છે, અસંખ્યાતા છે કે અનંત છે ? [ઉ૦] પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. એ રીતે યાવત્—અસંખ્યાત પ્રદેશમાં રહેલાં પુદ્ગલો વિષે પણ સમજવું.

એક આકાશપ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો.

૪૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એક સમયની સ્થિતિવાળાં પુદ્ગલો શું સંખ્યાતા છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્—અસંખ્યાતા સમયની સ્થિતિવાળાં પુદ્ગલો સંબંધે પણ જાણવું.

એકમયમની સ્થિતિવાળા પુદ્ગલો.

૪૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એકગુણ કાળાં પુદ્ગલો શું સંખ્યાતા હોય—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્—અનંતગુણ કાળાં પુદ્ગલો સંબંધે પણ સમજવું. એમ એ રીતે વાકીના વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શ સંબંધે યાવત્—અનંત ગુણ રુક્ષ સુધી સમજવું.

એકગુણ કાળા પુદ્ગલો.

૪૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરમાણુપુદ્ગલ અને દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ, એમાં દ્રવ્યાર્થરૂપે કોણ કોનાથી અલ્પ, અધિક, તુલ્ય અને વિશેષાધિક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો કરતાં પરમાણુ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે ઘણાં છે.

પરમાણુ અને દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધનું અલ્પવહુત્વ.

૩૬ ^૨ જેઓ મોક્ષગમનસમય પહેલા શૈલેશીને પ્રાપ્ત થયેલા છે તેઓને યોગનો રોધ સર્વથા હોવાથી તે નિષ્કંપ છે

^૧ ફેલિકા ગતિથી ઉત્પત્તિસ્થાને જતા જીવો દેશતઃ સંક્રમ્પ છે, કારણ કે તેનો પૂર્વના શરીરમા રહેલો અશ ગતિક્રિયારહિત હોવાથી તે નિશ્ચલ છે

૩૭ † વિગ્રહગતિને પ્રાપ્ત થયેલા પદ્ધતે જેઓ મરીને વિગ્રહ ગતિવડે ઉત્પત્તિ સ્થાને જાય છે તેઓ દઘ્ઠાની ગતિથી સર્વાત્મરૂપે ડપજે છે, માટે તે સર્વરૂપે સંક્રમ્પ છે. અને જેઓ વિગ્રહગતિને પ્રાપ્ત થયેલા નથી તે ધ્રુજગતિવાળા અને અવસ્થિત એ વે પ્રકારના છે તેમા અહિં માત્ર અવસ્થિત ગ્રહણ કરેલા હોય તેમ સમજવું છે તેઓ શરીરમાં રહીને મરણસમુદ્ધાત કરી ફેલિકા ગતિવડે ઉત્પત્તિ ક્ષેત્રનો અશત સ્પર્શ કરે છે, માટે તે દેશથી સંકંપ છે. અથવા સ્વક્ષેત્રમા રહેલા જીવો હસ્તપાદાદિ અવયવોને ચલાવવા દ્વારા દેશથી સંકંપ છે —ટીકા.

૪૩. [પ્ર૦] એસિ નં મંતે ! દુપપસિયાણં તિપ્પસિયાણં ય સંધાણં દઘટ્ટયાપ કયરે કયરેહિતો વહુયા ? [૩૦] ગોયમા ! તિપ્પસિપ્પહિતો સંધેહિતો દુપપસિયા સંધા દઘટ્ટયાપ વહુયા ; એવં એપ્પં ગમપ્પં જાવ-દસપપસિપ્પહિતો સંધેહિતો નવપપસિયા સંધા દઘટ્ટયાપ વહુયા ।

૪૪. [પ્ર૦] એસિ નં મંતે ! દસપપસિપ્પ-પુચ્છા [૩૦] ગોયમા ! દસપપસિપ્પહિતો સંધેહિતો સંયેજ્જપપસિયા સંધા દઘટ્ટયાપ વહુયા ।

૪૫. [પ્ર૦] એસિ નં મંતે ! સંયેજ્જ-પુચ્છા [૩૦] ગોયમા ! સંયેજ્જપપસિપ્પહિતો સંધેહિતો અસંયેજ્જપપસિયા સંધા દઘટ્ટયાપ વહુયા ।

૪૬. એસિ નં મંતે ! અસંયેજ્જ-પુચ્છા [૩૦] ગોયમા ! અણંતપપસિપ્પહિતો સંધેહિતો અસંયેજ્જપપસિયા સંધા દઘટ્ટયાપ વહુયા ।

૪૭. [પ્ર૦] એસિ નં મંતે ! પરમાણુપોગ્ગલાણં દુપપસિયાણં ય સંધાણં પપ્પસટ્ટયાપ કયરે કયરેહિતો વહુયા ? [૩૦] ગોયમા ! પરમાણુપોગ્ગલેહિતો દુપપસિયા સંધા પપ્પસટ્ટયાપ વહુયા । એવં એપ્પં ગમપ્પં જાવ-નવપપસિપ્પહિતો સંધેહિતો દસપપસિયા સંધા પપ્પસટ્ટયાપ વહુયા, એવં સઘટ્થ પુચ્છિયઘં । દસપપસિપ્પહિતો સંધેહિતો સંયેજ્જપપસિયા સંધા પપ્પસટ્ટયાપ વહુયા । સંયેજ્જપપસિપ્પહિતો સંધેહિતો અસંયેજ્જપપસિયા સંધા પપ્પસટ્ટયાપ વહુયા ।

૪૮. [પ્ર૦] એસિ નં મંતે ! અસંયેજ્જપપસિયાણં-પુચ્છા [૩૦] ગોયમા ! અણંતપપસિપ્પહિતો સંધેહિતો અસંયેજ્જપપસિયા સંધા પપ્પસટ્ટયાપ વહુયા ।

૪૯. એસિ નં મંતે ! યગપ્પસોગાઢાણં દુપપસોગાઢાણં ય પોગ્ગલાણં દઘટ્ટયાપ કયરે કયરેહિતો જાવ-વિસેસાહિયા વા ? [૩૦] ગોયમા ! દુપપસોગાઢેહિતો પોગ્ગલેહિતો યગપ્પસોગાઢા પોગ્ગલા દઘટ્ટયાપ વિસેસાહિયા । એવં એપ્પં ગમપ્પં

૨. ૨૧. ૫ અને ત્રિ-
પ્રદેશિક સ્કન્ધનું
અલ્પવહુત્વ.

૪૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ૧ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ અને ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ એમાં દ્રવ્યાર્થપણે કયા પુદ્ગલસ્કન્ધો કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધો કરતાં *દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે ઘણા છે. ૧ પ્રમાણે ૧ ગમન-પાઠ વડે યાવત્-દશ પ્રદેશવાળા સ્કંધો કરતાં નવ પ્રદેશવાળા સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે ઘણા છે.

૨. પ્રદેશિક અને ન-
સ્યાત પ્રદેશિકનું
અલ્પવહુત્વ.

૪૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દશ પ્રદેશવાળા સ્કંધો સંવંધે પૂર્વ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! દશ પ્રદેશવાળા સ્કંધો કરતાં સંખ્યાત પ્રદેશવાળા સ્કંધો દ્રવ્યાર્થરૂપે ઘણા છે.

૩. પ્રદેશિક અ-
ને અસંખ્યાત પ્રદે-
શિક સ્કન્ધનું
અલ્પવહુત્વ.

૪૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ૧ સંખ્યાત પ્રદેશવાળા સ્કંધો સંવંધે પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! સંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધો કરતા અસંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે ઘણા છે.

૪. સ્યાત પ્રદેશિક
અનન્ત પ્રદેશિક
સ્કન્ધનું અલ્પ
વહુત્વ.

૪૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ૧ અસંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધો સંવંધે પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! દ્રવ્યાર્થ રૂપે અનંત પ્રદેશિક સ્કંધો કરતાં અસંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધો ઘણા છે.

૫. અને દ્વિપ્રદે-
શિક સ્કન્ધનું પ્રદે-
શાર્થરૂપે અલ્પ-
વહુત્વ.

૪૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરમાણુ પુદ્ગલ અને દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધમાં પ્રદેશાર્થરૂપે કયા કયા ગ્રાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! પ્રદેશાર્થરૂપે પરમાણુપુદ્ગલો કરતા દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો ઘણા છે. એમ આ પાઠ વડે યાવત્-નવ પ્રદેશિક સ્કંધો કરતા દશ પ્રદેશિક સ્કંધો પ્રદેશાર્થરૂપે ઘણા છે. ૧ રીતે સર્વત્ર પ્રશ્ન કરવો. દશ પ્રદેશિક સ્કંધો કરતા સંખ્યાત પ્રદેશવાળા સ્કંધો પ્રદેશાર્થરૂપે ઘણા છે. સંખ્યાત પ્રદેશવાળા સ્કંધો કરતા અસંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધો પ્રદેશાર્થરૂપે ઘણા છે.

૬. અસંખ્યાત પ્રદેશિક
અને અનન્તપ્રદેશિક
સ્કન્ધનું અલ્પવહુત્વ.

૪૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ૧ અસંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કંધો સંવંધે પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! અનંત પ્રદેશિક સ્કંધો કરતા અસંખ્ય પ્રદેશિક સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે ઘણા છે.

૭. પ્રદેશવાગાદ પુદ્ગ-
લોનું દ્રવ્યરૂપે
અલ્પવહુત્વ.

૪૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ૧ પ્રદેશમા રહેલા અને બે પ્રદેશમા રહેલા પુદ્ગલોમાં દ્રવ્યાર્થરૂપે કયા કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! બે પ્રદેશમા રહેલા પુદ્ગલો કરતા ૧ પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે વિશેષાધિક છે. ૧ પ્રમાણે ૧ પાઠવડે ત્રણ

૪૩ * જાણુક કરતા પરમાણુઓ સૂક્ષ્મપણાથી અને એક હોવાથી ઘણા છે, દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધો પરમાણુ કરતા સ્થૂળ હોવાથી ઓછા છે. એમ પછીના સૂત્ર માટે જાણુક પૂર્વે પૂર્વેની સંખ્યા વહુ છે અને પછી પછીની ઓછી છે. પણ દશપ્રદેશિક સ્કન્ધો કરતા સંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કન્ધો ઘણા છે. કારણ કે સંખ્યાતના ઘણા સ્થાનો હોય છે. સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ કરતા અસંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કન્ધો ઘણા છે, કારણ કે, સંખ્યાતપ્રદેશિક કરતા અસંખ્યાતના ઘણા સ્થાનો હોય છે. પરંતુ અસંખ્યાત પ્રદેશિક સ્કન્ધો કરતા અનન્ત પ્રદેશિક સ્કન્ધો ઓછા છે. કારણ કે તેનો તથાગિવ સૂક્ષ્મ પરિણામ થાય છે.—ટીકા

૪૯ † પરમાણુથી માંડી અનન્ત પ્રદેશિક સ્કન્ધ સુધી એક પ્રદેશવાગાદ હોય છે અને જાણુકથી માંડી અનન્તાણુ સ્કન્ધ સુધી બે પ્રદેશવાગાદ હોય છે. એમ ત્રિપ્રદેશિક સ્કન્ધથી આરંભી અનન્ત પ્રદેશિક સ્કન્ધ સુધી ત્રિપ્રદેશવાગાદ હોય છે. ૧ પ્રમાણે ચતુ પ્રદેશવાગાદ, યાવત્-અસંખ્ય પ્રદેશવાગાદ સ્કન્ધો જાણના.

તિપ્પસોગાદેહિતો પોગ્ગલેહિતો દુપ્પસોગાદા પોગ્ગલા દ્વદ્વયાપ વિસેસાહિયા; જાવ-દસપ્પસોગાદેહિતો પોગ્ગલેહિતો નવપ્પસોગાદા પોગ્ગલા દ્વદ્વયાપ વિસેસાહિયા । દસપ્પસોગાદેહિતો પોગ્ગલેહિતો સંખેજ્જપ્પસોગાદા પોગ્ગલા દ્વદ્વયાપ વહુયા; સંખેજ્જપ્પસોગાદેહિતો પોગ્ગલેહિતો અસંખેજ્જપ્પસોગાદા પોગ્ગલા દ્વદ્વયાપ વહુયા । પુચ્છા સવ્વથ માણિયદ્વા ।

૫૦. [પ્ર૦] એસિ ણં મંતે ! એગપ્પસોગાદાણં દુપ્પસોગાદાણં ય પોગ્ગલાણં પ્પસદ્વયાપ કયરે કયરેહિતો જાવ-વિસેસાહિયા વા ? [૩૦] ગોયમા ! એગપ્પસોગાદેહિતો પોગ્ગલેહિતો દુપ્પસોગાદા પોગ્ગલા પ્પસદ્વયાપ વિસેસાહિયા, एवं જાવ-નવપ્પસોગાદેહિતો પોગ્ગલેહિતો દસપ્પસોગાદા પોગ્ગલા પ્પસદ્વયાપ વિસેસાહિયા; દસપ્પસોગાદેહિતો પોગ્ગલે-હિતો સંખેજ્જપ્પસોગાદા પોગ્ગલા પ્પસદ્વયાપ વહુયા; સંખેજ્જપ્પસોગાદેહિતો પોગ્ગલેહિતો અસંખેજ્જપ્પસોગાદા પોગ્ગલા-પ્પસદ્વયાપ વહુયા ।

૫૧. [પ્ર૦] એસિ ણં મંતે ! એગસમયદ્વિતીયાણં દુસમયદ્વિતીયાણં ય પોગ્ગલાણં દ્વદ્વયાપ૦ ? [૩૦] જહા ઓગાહ-માણ વત્તદ્વયા एवं ઠિતીય વિ ।

૫૨. [પ્ર૦] એસિ ણં મંતે ! એગુણકાલયાણં દુગુણકાલયાણં ય પોગ્ગલાણં દ્વદ્વયાપ૦ ? [૩૦] એસિ ણં જહા પરમાણુપોગ્ગલાદીણં તહેવ વત્તદ્વયા નિરવસેસા; एवं સવ્વેસિં વત્ત-ગંધ-રસાણં ।

૫૩. [પ્ર૦] એસિ ણં મંતે ! એગુણકક્ખડાણં દુગુણકક્ખડાણં ય પોગ્ગલાણં દ્વદ્વયાપ કયરે કયરેહિતો જાવ-વિસેસાહિયા વા ? [૩૦] ગોયમા ! એગુણકક્ખડેહિતો પોગ્ગલેહિતો દુગુણકક્ખડા પોગ્ગલા દ્વદ્વયાપ વિસેસાહિયા; एवं જાવ-નવગુણકક્ખડેહિતો પોગ્ગલેહિતો દસગુણકક્ખડા પોગ્ગલા દ્વદ્વયાપ વિસેસાહિયા; દસગુણકક્ખડેહિતો પોગ્ગલે-હિતો સંખેજ્જગુણકક્ખડા પોગ્ગલા દ્વદ્વયાપ વહુયા; સંખેજ્જગુણકક્ખડેહિતો પોગ્ગલેહિતો અસંખેજ્જગુણકક્ખડા પોગ્ગલા દ્વદ્વયાપ વહુયા; અસંખેજ્જગુણકક્ખડેહિતો પોગ્ગલેહિતો અનંતગુણકક્ખડા પોગ્ગલા દ્વદ્વયાપ વહુયા । एवं પ્પસદ્વયાપ । સવ્વથ પુચ્છા માણિયદ્વા । જહા કક્ખડા एवं મડય-ગરુય-લહુયા વિ । સીય-ઉસિણ-નિદ્ધ-લુક્ખા જહા વત્તા ।

પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો કરતાં વે પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે વિશેષાધિક છે. યાવત્-દશ પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો કરતાં નવ પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે વિશેષાધિક છે. દશ પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો કરતાં સંખ્યાતા પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે ઘણા છે. સંખ્યાતા પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો કરતાં અસંખ્યાતા પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે ઘણા છે. સર્વત્ર પ્રશ્ન કરવા.

૫૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એક પ્રદેશમાં રહેલા અને વે પ્રદેશમાં રહેલા એ પુદ્ગલોમાં પ્રદેશાર્થરૂપે કયા પુદ્ગલો કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! એક પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો કરતાં વે પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો પ્રદેશાર્થરૂપે વિશેષાધિક છે. એ પ્રમાણે યાવત્-નવ પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો કરતાં દશ પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો પ્રદેશાર્થરૂપે વિશેષાધિક છે. દશ પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો કરતાં સંખ્યાતા પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો પ્રદેશાર્થરૂપે ઘણા છે. સંખ્યાતા પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો કરતાં અસંખ્યાતા પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો પ્રદેશાર્થરૂપે ઘણાં છે.

પ્રદેશાવગાદ પુદ્ગ-
લોનુ પ્રદેશરૂપે
અસ્પષ્ટત્વ.

૫૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એક સમયની સ્થિતિવાળા અને વે સમયની સ્થિતિવાળા પુદ્ગલોમાં દ્રવ્યાર્થરૂપે કયાં પુદ્ગલો કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [૩૦] જેમ અવગાહનાની વક્તવ્યતા કહી છે (સૂ. ૪૮-૪૯) તેમ સ્થિતિની પણ વક્તવ્યતા કહેવી.

સમયસ્થિતિવાળા પુ-
દ્ગલોનુ અસ્પષ્ટત્વ

૫૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એક ગુણ કાળા અને દ્વિગુણ કાળાં પુદ્ગલોમાં દ્રવ્યાર્થરૂપે કયા પુદ્ગલો કોનાથી વિશેષાધિક છે-ઇત્યાદિ પરમાણુપુદ્ગલાદિની વક્તવ્યતાની પેઠે વધી વક્તવ્યતા કહેવી. એ પ્રમાણે વધા વર્ણ, ગંધ અને રસ સંવંધે પણ વક્તવ્યતા કહેવી.

વર્ણ, ગંધ અને રસ
નિશ્ચિત પુદ્ગલોનુ
અસ્પષ્ટત્વ.

૫૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એકગુણ કર્કશ અને દ્વિગુણ કર્કશ પુદ્ગલોમાં દ્રવ્યાર્થરૂપે કયા પુદ્ગલો કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! એકગુણ કર્કશ પુદ્ગલો કરતા દ્વિગુણ કર્કશ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે વિશેષાધિક છે. એ પ્રમાણે યાવત્-નવગુણ કર્કશ પુદ્ગલો કરતા દશગુણ કર્કશ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે વિશેષાધિક છે. દશગુણ કર્કશ પુદ્ગલો કરતાં સંખ્યાતગુણ કર્કશ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે ઘણાં છે. સંખ્યાતગુણ કર્કશ પુદ્ગલો કરતા અસંખ્યાતગુણ કર્કશ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે ઘણા છે. અસંખ્યાતગુણ કર્કશ પુદ્ગલો કરતાં અનંતગુણ કર્કશ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે ઘણા છે. એ પ્રમાણે પ્રદેશાર્થરૂપે પણ સર્વત્ર પ્રશ્ન કરવો જેમ કર્કશ સ્પર્શ સંવંધે કહ્યું છે તેમ મૃદુ, ગુરુ અને લઘુ સ્પર્શ વિશે પણ કહેવું. તથા શીત, ઉષ્ણ, સ્નિગ્ધ અને રુક્ષ સ્પર્શ સંવંધે વર્ણની પેઠે કહેવું.

સ્પર્શનિશ્ચિત પુદ્ગ-
લોનુ અસ્પષ્ટત્વ.

૫૪. [પ્ર૦] એસિ નં મંતે ! પરમાણુપોગ્ગલાં સંપ્રેક્ષપ્પસિયાણં, અસંપ્રેક્ષપ્પસિયાણં, અણંતપ્પસિયાણં ય મંધાણં દ્વદ્વટ્ટયાપ્પ સપ્પસટ્ટયાપ્પ દ્વદ્વટ્ટપ્પસટ્ટયાપ્પ કયરે કયરે ૦ જાવ-વિસેસાદિયા વા ? [૩૦] ગોયમા ! સદ્ધત્થોવા અણંતપ્પસિયા સંધા દ્વદ્વટ્ટયાપ્પ, પરમાણુપોગ્ગલા દ્વદ્વટ્ટયાપ્પ અણંતગુણા, સંપ્રેક્ષપ્પસિયા સંધા દ્વદ્વટ્ટયાપ્પ સંપ્રેક્ષગુણા, અસંપ્રેક્ષપ્પસિયા સંધા દ્વદ્વટ્ટયાપ્પ અસંપ્રેક્ષગુણા; પ્પસટ્ટયાપ્પ-સદ્ધત્થોવા અણંતપ્પસિયા સંધા પ્પમટ્ટયાપ્પ, પરમાણુપોગ્ગલા અપ્પસટ્ટયાપ્પ અણંતગુણા, સંપ્રેક્ષપ્પસિયા સંધા પ્પસટ્ટયાપ્પ સંપ્રેક્ષગુણા, અસંપ્રેક્ષપ્પસિયા સંધા પ્પસટ્ટયાપ્પ અસંપ્રેક્ષગુણા; દ્વદ્વટ્ટપ્પસટ્ટયાપ્પ-સદ્ધત્થોવા અણંતપ્પસિયા સંધા દ્વદ્વટ્ટયાપ્પ, તે ચેવ પ્પમટ્ટયાપ્પ અણંતગુણા, પરમાણુપોગ્ગલા દ્વદ્વટ્ટપ્પસટ્ટયાપ્પ અણંતગુણા, સંપ્રેક્ષપ્પસિયા સંધા દ્વદ્વટ્ટયાપ્પ સંપ્રેક્ષગુણા, તે ચેવ પ્પસટ્ટયાપ્પ સંપ્રેક્ષગુણા, અસંપ્રેક્ષપ્પસિયા સંધા દ્વદ્વટ્ટયાપ્પ અસંપ્રેક્ષગુણા, તે ચેવ પ્પસટ્ટયાપ્પ અસંપ્રેક્ષગુણા ।

૫૫. [પ્ર૦] એસિ નં મંતે ! ઇગપ્પસોગાદાણં, સંપ્રેક્ષપ્પસોગાદાણં, અસંપ્રેક્ષપ્પસોગાદાણં ય પોગ્ગલાં દ્વદ્વટ્ટયાપ્પ સપ્પસટ્ટયાપ્પ દ્વદ્વટ્ટપ્પસટ્ટયાપ્પ કયરે કયરે ૦ જાવ વિસેસાદિયા વા ? [૩૦] ગોયમા ! સદ્ધત્થોવા ઇગપ્પસોગાદા પોગ્ગલા દ્વદ્વટ્ટયાપ્પ, સંપ્રેક્ષપ્પસોગાદા પોગ્ગલા દ્વદ્વટ્ટયાપ્પ સંપ્રેક્ષગુણા, અસંપ્રેક્ષપ્પસોગાદા પોગ્ગલા દ્વદ્વટ્ટયાપ્પ અસંપ્રેક્ષગુણા; પ્પસટ્ટયાપ્પ-સદ્ધત્થોવા ઇગપ્પસોગાદા પોગ્ગલા અપ્પસટ્ટયાપ્પ, સંપ્રેક્ષપ્પસોગાદા પોગ્ગલા પ્પમટ્ટયાપ્પ સંપ્રેક્ષગુણા, અસંપ્રેક્ષપ્પસોગાદા પોગ્ગલા પ્પસટ્ટયાપ્પ અસંપ્રેક્ષગુણા; દ્વદ્વટ્ટપ્પસટ્ટયાપ્પ-સદ્ધત્થોવા ઇગપ્પસોગાદા પોગ્ગલા દ્વદ્વટ્ટપ્પસટ્ટયાપ્પ, સંપ્રેક્ષપ્પસોગાદા પોગ્ગલા દ્વદ્વટ્ટયાપ્પ સંપ્રેક્ષગુણા, તે ચેવ પ્પસટ્ટયાપ્પ સંપ્રેક્ષગુણા; અસંપ્રેક્ષપ્પસોગાદા પોગ્ગલા દ્વદ્વટ્ટયાપ્પ અસંપ્રેક્ષગુણા, તે ચેવ પ્પસટ્ટયાપ્પ અસંપ્રેક્ષગુણા ।

૫૬. [પ્ર૦] એસિ નં મંતે ! ઇગસમયટ્ઠિતીયાણં, સંપ્રેક્ષસમયટ્ઠિતીયાણં, અસંપ્રેક્ષસમયટ્ઠિતીયાણં ય પોગ્ગલાં ૦ ? [૩૦] જહા યોગાહનાપ્પ તદ્દા ટિતીપ્પ વિ માણિયધં અપ્પાવહુલં ।

૫૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ૧ પરમાણુપુદ્ગલો સંખ્યાતપ્રદેશિક, અસંખ્યાતપ્રદેશિક અને અનંતપ્રદેશિક સ્કંધોનાં દ્રવ્યાર્થરૂપે, પ્રદેશાર્થરૂપે અને દ્રવ્યાર્થ-પ્રદેશાર્થરૂપે કયા પુદ્ગલસ્કંધો કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [૩૦] હે ગોતમ ! દ્રવ્યાર્થરૂપે સૌથી ઘોટા અનંતપ્રદેશિક સ્કંધો છે. તેથી પરમાણુ પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે અનંતગુણ છે, તેથી સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થરૂપે સંખ્યાતગુણ છે, તેથી અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થરૂપે અસંખ્યાતગુણ છે. પ્રદેશાર્થરૂપે-અનંતપ્રદેશવાળા સ્કંધો પ્રદેશાર્થરૂપે સૌથી ઘોટા છે, તેથી પરમાણુપુદ્ગલો અપ્રદેશાર્થરૂપે અનંતગુણ છે, તેથી સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો પ્રદેશાર્થરૂપે સંખ્યાતગુણ છે, તેથી અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો પ્રદેશાર્થરૂપે અસંખ્યાતગુણ છે, દ્રવ્યાર્થરૂપે-અનંતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થરૂપે સૌથી ઘોટા છે, અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થરૂપે અનંતગુણ છે; તેથી પરમાણુપુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થ-અપ્રદેશાર્થરૂપે અનંતગુણ છે, તેથી સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થરૂપે સંખ્યાતગુણ છે, અને તેથી તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થરૂપે સંખ્યાતગુણ છે, તેથી અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થરૂપે અસંખ્યાત ગુણ છે, અને તેથી તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થરૂપે અસંખ્યાતગુણ છે.

૫૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ૧ પ્રદેશમા રહી શકે તેવા, સંખ્યાત પ્રદેશમાં રહી શકે તેવા અને અસંખ્યાત પ્રદેશમાં રહી શકે તેવા ૧ પુદ્ગલોમાં દ્રવ્યાર્થપણે, પ્રદેશાર્થપણે અને દ્રવ્યાર્થ-પ્રદેશાર્થપણે કયા પુદ્ગલો કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [૩૦] હે ગોતમ ! ૧ પ્રદેશમા રહી શકે તેવા પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે સૌથી ઘોટા છે, તેથી સંખ્યાત પ્રદેશમા રહી શકે તેવા પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે સંખ્યાતગુણ છે, તેથી અસંખ્યાત પ્રદેશમા રહી શકે તેવા પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે અસંખ્યાતગુણ છે. પ્રદેશાર્થરૂપે-૧ પ્રદેશમાં રહી શકે તેવા પુદ્ગલો અપ્રદેશાર્થપણે સૌથી ઘોટા છે, તેથી સંખ્યાતા પ્રદેશમા રહી શકે તેવા પુદ્ગલો પ્રદેશાર્થરૂપે સંખ્યાતગુણ છે, તેથી અસંખ્યાત પ્રદેશમાં રહેલા પુદ્ગલો પ્રદેશાર્થરૂપે અસંખ્યાતગુણ છે. દ્રવ્યાર્થ-પ્રદેશાર્થરૂપે-૧ પ્રદેશમાં રહી શકે તેવા પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થ-અપ્રદેશાર્થરૂપે સૌથી ઘોટા છે, તેથી સંખ્યાતા પ્રદેશમા રહી શકે તેવા પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે સંખ્યાતગુણ છે, અને તેજ પુદ્ગલો પ્રદેશાર્થરૂપે સંખ્યાતગુણ છે, તેથી અસંખ્યાત પ્રદેશમાં રહી શકે તેવા પુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થરૂપે અસંખ્યાતગુણ છે અને તે તેથી તેજ પુદ્ગલો પ્રદેશાર્થરૂપે અસંખ્યાતગુણ છે.

૫૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ૧ સમયની સ્થિતિવાળા, સંખ્યાત સમયની સ્થિતિવાળા અને અસંખ્યાત સમયની સ્થિતિવાળા ૧ પુદ્ગલોમાં કયાં કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [૩૦] જેમ અગ્રાહના સંબંધે અલ્પવહુલ કહ્યું છે, તેમ સ્થિતિ સંબંધે પણ અલ્પવહુલ કહેવું-

૧ પ્પમટ્ટયાપ્પ મ-ટ । ૨ અસંપ્રેક્ષ ટ । ૩ દ્વદ્વટ્ટપ્પમટ્ટ-ટ ।

૫૪ * પરમાણુ અપ્રદેશી હોવાથી એટલે તેને પ્રદેશ નહિ હોવાથી અપ્રદેશાર્થરૂપે અનંતગુણ કયા છે

† પરમાણુઓ દ્રવ્યની વિવશાના દ્રવ્યરૂપ છે અને પ્રદેશવિવશાના તેને પ્રદેશો નહિ હોવાથી દ્રવ્યાર્થ-અપ્રદેશાર્થરૂપે અનંતગુણ કયા છે

પરમાણુની આરતી
અનંત પ્રદેશિક
સ્કંધોનું અલ્પવહુલ.

પ્રદેશાવગાદ પુદ્ગલોનું
અનંતવહુલ

૧ સમયની સ્થિતિ-
વાળા પુદ્ગલોનું
અલ્પવહુલ.

५७. [प्र०] एषसि णं भंते ! एगगुणकालगणं, संखेज्जगुणकालगणं, असंखेज्जगुणकालगणं, अणंतगुणकालगणं य पोग्गलणं दधट्टयाए, पपसट्टयाए, दधट्टपपसट्टयाए० ? [उ०] एषसि जहा परमाणुपोग्गलणं अप्पावहुगं तहा एषसि पि अप्पावहुगं; एवं सेसाण वि वन्न-गंध-रसाणं ।

५८. [प्र०] एषसि णं भंते ! एगगुणकक्खडाणं, संखेज्जगुणकक्खडाणं, असंखेज्जगुणकक्खडाणं, अणंतगुणकक्खडाणं य पोग्गलणं दधट्टयाए, पपसट्टयाए, दधट्टपपसट्टयाए कयरे कयरे० जाव-विसेसाहिया वा ? [उ०] गोयमा ! सधत्थोवा एगगुणकक्खडा पोग्गला दधट्टयाए, संखेज्जगुणकक्खडा पोग्गला दधट्टयाए संखेज्जगुणा, असंखेज्जगुणकक्खडा पोग्गला दधट्टयाए असंखेज्जगुणा, अणंतगुणकक्खडा पोग्गला दधट्टयाए अणंतगुणा, पपसट्टयाए एवं चेव; नवरं संखेज्जगुणकक्खडा पोग्गला पपसट्टयाए असंखेज्जगुणा, सेसं तं चेव । दधट्टपपसट्टयाए-सधत्थोवा एगगुणकक्खडा पोग्गला दधट्टपपसट्टयाए, संखेज्जगुणकक्खडा पोग्गला दधट्टयाए संखेज्जगुणा; ते चेव पपसट्टयाए संखेज्जगुणा, असंखेज्जगुणकक्खडा दधट्टयाए असंखेज्जगुणा, ते चेव पपसट्टयाए असंखेज्जगुणा; अणंतगुणकक्खडा दधट्टयाए अणंतगुणा, ते चेव पपसट्टयाए अणंतगुणा । एवं मउय-गरुय-लहुयाण वि अप्पावहुयं । सीय-उसिण-निद्ध-लुक्खाणं जहा वन्नाणं तहेव ।

५९. [प्र०] परमाणुपोग्गले णं भंते ! दधट्टयाए किं कडजुस्मे, तेयोए, दावरजुस्मे, कलियोगे ? [उ०] गोयमा ! नो कडजुस्मे, नो तेयोए, नो दावरजुस्मे, कलियोगे । एवं जाव-अणंतपपसिए खंधे ।

६०. [प्र०] परमाणुपोग्गला णं भंते ! दधट्टयाए किं कडजुस्मा-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! ओघादेसेणं सिय कडजुस्मा, जाव-सिय कलियोगा; विहाणादेसेणं नो कडजुस्मा, नो तेयोगा, नो दावरजुस्मा, कलियोगा । एवं जाव-अणंतपपसिया खंधा ।

६१. [प्र०] परमाणुपोग्गले णं भंते ! पपसट्टयाए किं कडजुस्मे० पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो कडजुस्मे, नो तेयोगे, नो दावरजुस्मे, कलियोगे ।

५७. [प्र०] हे भगवन् ! एकगुण काळा, संख्यातगुण काळा, असंख्यातगुण काळा अने अनंतगुण काळा ए पुद्गलोमा द्रव्यार्थरूपे, प्रदेशार्थरूपे अने द्रव्यार्थप्रदेशार्थरूपे कया पुद्गलो कोनाथी यावत्-विशेषाधिक छे ? [उ०] जेम परमाणुपुद्गलोनुं अल्पबहुत्व कह्युं छे (सू० ५२) तेम एओनुं पण अल्पबहुत्व कहेवुं. एम काळा सिवायना वाकीना वर्ण, गंध अने रस सवंधे पण जाणवुं.

वर्णादिविशिष्ट पुद्गलोनुं अल्पबहुत्व.

५८. [प्र०] हे भगवन् ! एकगुण कर्कश, संख्यातगुण कर्कश, असंख्यातगुण कर्कश अने अनंतगुण कर्कश ए पुद्गलोमा द्रव्यार्थरूपे, प्रदेशार्थरूपे तथा द्रव्यार्थप्रदेशार्थरूपे कया पुद्गलो कोनाथी यावत्-विशेषाधिक छे ? [उ०] हे गौतम ! एकगुण कर्कश पुद्गलो द्रव्यार्थरूपे सौथी थोडा छे, तेथी संख्यातगुण कर्कश पुद्गलो द्रव्यार्थरूपे संख्यातगुणा छे, तेथी असंख्यातगुण कर्कश पुद्गलो द्रव्यार्थरूपे असंख्यातगुण छे, तेथी अनंतगुण कर्कश पुद्गलो द्रव्यार्थरूपे अनंतगुण छे. प्रदेशार्थरूपे पण ए ज रीते जाणवुं. परन्तु विशेष ए के, संख्यातगुण कर्कश पुद्गलो प्रदेशार्थरूपे असंख्यातगुणा छे. वाकी वधुं पूर्वे कहा प्रमाणे जाणवुं. द्रव्यार्थप्रदेशार्थरूपे-एकगुण कर्कश पुद्गलो द्रव्यार्थ-प्रदेशार्थपणे सौथी थोडा छे; तेथी संख्यातगुण कर्कश पुद्गलो द्रव्यार्थरूपे संख्यातगुणा छे, अने तेज पुद्गलो प्रदेशार्थरूपे तेथी संख्यातगुणां छे, तेथी असंख्यातगुण कर्कश पुद्गलो द्रव्यार्थरूपे असंख्यातगुण छे, अने तेथी तेज पुद्गलो प्रदेशार्थरूपे असंख्यातगुण छे, अनंतगुण कर्कश पुद्गलो द्रव्यार्थरूपे तेथी अनंतगुण छे, अने तेज पुद्गलो प्रदेशार्थरूपे तेथी अनंतगुण छे. एज रीते मृदु, गुरु अने लघु स्पर्शोनुं पण अल्पबहुत्व कहेवुं. शीत, उष्ण, स्निग्ध अने रुक्ष स्पर्शोनुं अल्पबहुत्व वर्णोनी पेठे जाणवुं.

५९. [प्र०] हे भगवन् ! शुं परमाणुपुद्गल द्रव्यार्थरूपे कृतयुग्म छे, त्र्योज छे, द्वापरयुग्म छे के कल्योज छे ? [उ०] हे गौतम ! कृतयुग्म नथी, त्र्योज नथी, द्वापरयुग्म नथी, पण *कल्योजरूप छे. ए प्रमाणे यावत्-अनंतप्रदेशिक स्क्ंध सुधी जाणवुं.

परमाणुमा कृतयुग्मादि राक्षिनो समवतार

६०. [प्र०] हे भगवन् ! शुं परमाणुपुद्गलो द्रव्यार्थपणे कृतयुग्म छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! कदाच सामान्यादेशथी कृतयुग्म होय, यावत्-कदाच कल्योज रूप होय. अने विशेषादेशथी कृतयुग्म, त्र्योज के द्वापरयुग्म नथी, पण कल्योजरूप होय छे. ए प्रमाणे यावत्-अनंत प्रदेशिक स्क्ंधो सुधी जाणवुं.

परमाणुओ

६१. [प्र०] हे भगवन् ! शुं परमाणुपुद्गल प्रदेशार्थरूपे कृतयुग्म छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते कृतयुग्म नथी, त्र्योज नथी, तेम द्वापरयुग्म नथी, पण कल्योजरूप छे.

परमाणु प्रदेशरूपे.

६२. [प्र०] दुपपसिए-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो कडजुम्मे, नो तेयोये, दावरजुम्मे, नो कलियोगे ।

६३. [प्र०] तिपपसिए-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो कडजुम्मे, तेयोए, नो दावरजुम्मे, नो कलियोए ।

६४. [प्र०] चउपपसिए-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! कडजुम्मे, नो तेओए, नो दावरजुम्मे, नो कलियोगे । पंचपपसिए जहा परमाणुपोगले । छप्पपसिए जहा दुपपसिए । सत्तपपसिए जहा तिपपसिए । अट्टपपसिए जहा चउपपसिए । नवपपसिए जहा परमाणुपोगले । दसपपसिए जहा दुपपसिए ।

६५. [प्र०] संखेजपपसिए णं मंते ! पोगले-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सिय कडजुम्मे, जाव-सिय कलियोए । एवं असंखेजपपसिए वि, अणंतपपसिए वि ।

६६. [प्र०] परमाणुपोगला णं मंते ! पपसट्टयाए किं कडजुम्मा-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! ओघादेसेणं सिय कडजुम्मा, जाव-सिय कलियोगा । विहाणादेसेणं नो कडजुम्मा, नो तेयोया, नो दावरजुम्मा, कलियोगा ।

६७. [प्र०] दुप्पसिया णं पुच्छा । [उ०] गोयमा ! ओघादेसेणं सिय कडजुम्मा, नो तेयोया, सिय दावरजुम्मा, नो कलियोगा । विहाणादेसेणं नो कडजुम्मा, नो तेयोया, दावरजुम्मा, नो कलियोगा ।

६८. [प्र०] तिपसिया णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! ओघादेसेणं सिय कडजुम्मा, जाव-सिय कलियोगा । विहाणादेसेणं नो कडजुम्मा, तेयोगा, नो दावरजुम्मा, नो कलियोगा ।

६९. [प्र०] चउप्पसिया णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! ओघादेसेणं वि विहाणादेसेणं वि कडजुम्मा, नो तेयोगा, नो दावरजुम्मा, नो कलियोगा । पंचपपसिया जहा परमाणुपोगला । छप्पसिया जहा दुप्पसिया । सत्तपपसिया जहा तिपसिया । अट्टपसिया जहा चउपसिया । नवपपसिया जहा परमाणुपोगला । दसपपसिया जहा दुपसिया ।

७०. [प्र०] संखेजपसिया णं-पुछा । [उ०] गोयमा ! ओघादेसेणं सिय कडजुम्मा, जाव-सिय कलियोगा । विहाणादेसेणं कडजुम्मा वि, जाव-कलियोगा वि । एवं असंखेजपसिया वि, अणंतपसिया वि ।

द्विप्रदेशिक स्कन्ध

त्रिप्रदेशिक स्कन्ध.

चतु प्रदेशिकादि स्कन्ध

संख्यातप्रदेशिक स्कन्ध.

परमाणुओमा प्रदेश-
रूपे कृत्युग्मादि
राशिओ

द्विप्रदेशिक स्कन्धो.

त्रिप्रदेशिक स्कन्धो.

चतुप्रदेशिकादि स्कन्धो

संख्यातप्रदेशिकादि स्कन्धो

६२. [प्र०] द्विप्रदेशिक स्कंध संवन्धे प्रश्न [उ०] हे गौतम ! ते कृत्युग्म, त्र्योज के कल्योज रूप नयी, पण द्वापरयुग्म छे.

६३. [प्र०] त्रिप्रदेशिक स्कंध संवन्धे प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते कृत्युग्म, द्वापर के कल्योज नयी, पण त्र्योज छे.

६४. [प्र०] चार प्रदेशवाळा स्कंध संवन्धे प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! कृत्युग्म छे, पण त्र्योज, द्वापर के कल्योज नयी. परमाणुपुद्गलनी पेटे पाच प्रदेशवाळो स्कंध, द्विप्रदेशिक स्कन्धनी पेटे पट्टप्रदेशिक स्कंध, त्रिप्रदेशिक स्कन्धनी पेटे सप्त प्रदेशिक स्कंध, चतुः-प्रदेशिकनी पेटे आठ प्रदेशवाळो स्कंध, परमाणुपुद्गलनी पेटे नव प्रदेशिक स्कंध अने द्विप्रदेशिक स्कन्धनी पेटे दशप्रदेशिक स्कंध जाणवो.

६५. [प्र०] हे भगवन् ! शुं संख्यातप्रदेशिक स्कंध कृत्युग्म छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते कदाच कृत्युग्म होय अने यावत्-कदाच कल्योजरूप होय. ए प्रमाणे असंख्यात प्रदेशिक तथा अनंतप्रदेशिक स्कंध संवन्धे जाणवुं.

६६. [प्र०] हे भगवन् ! शुं परमाणुपुद्गलो प्रदेशार्थपणे कृत्युग्म छे-इत्यादि प्रश्न [उ०] हे गौतम ! सामान्यादेशी कदाच कृत्युग्म छे, अने यावत्-कदाच कल्योज छे. तथा विशेषादेशनी अपेक्षाए कृत्युग्म, त्र्योज के द्वापरयुग्म नयी, पण कल्योज छे.

६७. [प्र०] द्विप्रदेशिक स्कंधो संवन्धे प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! सामान्यादेशनी अपेक्षाए कदाच कृत्युग्म होय अने कदाच द्वापरयुग्म होय, पण त्र्योज के कल्योजराशि रूप न होय. विशेषनी अपेक्षाए कृत्युग्म, त्र्योज के कल्योजरूप न होय, पण द्वापरयुग्म राशिरूप होय.

६८. [प्र०] त्रिप्रदेशिक स्कंधो संवन्धे प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! सामान्यादेशी कदाच कृत्युग्म, यावत्-कदाच कल्योज होय, विशेषादेशी कृत्युग्म, द्वापरयुग्म के कल्योज न होय, पण त्र्योज होय.

६९. [प्र०] शुं चतुप्रदेशिक स्कन्धो कृत्युग्म छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! सामान्यादेश अने विशेषादेशनी अपेक्षाए कृत्युग्मरूप छे, पण त्र्योज, द्वापरयुग्म अने कल्योजरूप नयी. पंचप्रदेशिक स्कन्धो परमाणुपुद्गलनी पेटे (सू० ६०-६१) जाणवा. छप्रदेशिक स्कन्धोने द्विप्रदेशिक स्कन्धोनी पेटे (सू० ६७) जाणवुं. सप्तप्रदेशिक स्कन्धो त्रिप्रदेशिक स्कन्धोनी पेटे (सू० ६८), अष्टप्रदेशिक स्कन्धो चतुप्रदेशिकनी पेटे, नवप्रदेशिक स्कन्धो परमाणुपुद्गलोनी जेम (सू० ६०-६१) अने दशप्रदेशिक स्कन्धो द्विप्रदेशिक स्कन्धोनी पेटे (सू० ६१) जाणवा.

७०. [प्र०] शुं संख्यातप्रदेशिक स्कन्धो कृत्युग्मराशि रूप होय-इत्यादि प्रश्न. [उ०] सामान्यादेशी कदाच कृत्युग्मरूप होय, यावत्-कदाच कल्योजरूप पण होय. विशेषादेशी पण कदाच कृत्युग्मरूप होय, यावत्-कदाच कल्योजरूप पण होय. एम असंख्यात प्रदेशिक अने अनन्तप्रदेशिक स्कन्धो जाणवा.

७१. [प्र०] परमाणुपोगले णं भंते ! किं कडजुम्मपपसोगाढे-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो कडजुम्मपपसोगाढे, नो तेयोग०, नो दावरजुम्म०, कलियोगपपसोगाढे ।

७२. [प्र०] दुपपसिए णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो कडजुम्मपपसोगाढे, णो तेयोग०, सिय दावरजुम्मपपसोगाढे, सिय कलियोगपपसोगाढे ।

७३. [प्र०] तिपपसिए णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! णो कडजुम्मपपसोगाढे, सिय तेयोगपपसोगाढे, सिय दावरजुम्मपपसोगाढे, सिय कलियोगपपसोगाढे ३ ।

७४. [प्र०] चउप्पसिए णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सिय कडजुम्मपपसोगाढे, जाव-सिय कलियोगपपसोगाढे ४ । एवं जाव-अणंतपपसिए ।

७५. [प्र०] परमाणुपोगला णं भंते ! किं कडजुम्म-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! ओघादेसेणं कडजुम्मपपसोगाढा, णो तेयोग०, नो दावर०, नो कलियोग० । विहाणादेसेणं नो कडजुम्मपपसोगाढा, णो तेयोग०, नो दावर०, कलियोगपपसोगाढा ।

७६. [प्र०] दुप्पसिया णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! ओघादेसेणं कडजुम्मपपसोगाढा, नो तेयोग०, नो दावर०, नो कलियोग० । विहाणादेसेणं नो कडजुम्मपपसोगाढा, नो तेयोगपपसोगाढा, दावरजुम्मपपसोगाढा वि, कलियोगपपसोगाढा वि ।

७७. [प्र०] तिप्पसिया णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! ओघादेसेणं कडजुम्मपपसोगाढा, नो तेयोग०, नो दावर०, नो कलि० । विहाणादेसेणं नो कडजुम्मपपसोगाढा, तेओगपपसोगाढा वि, दावरजुम्मपपसोगाढा वि, कलियोगपपसोगाढा वि ३ ।

७८. [प्र०] चउप्पसिया णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! ओघादेसेणं कडजुम्मपपसोगाढा, नो तेयोग०, नो दावर०, नो कलियोग० । विहाणादेसेणं कडजुम्मपपसोगाढा वि, जाव-कलियोगपपसोगाढा वि ४ । एवं जाव-अणंतपपसिया ।

७९. [प्र०] परमाणुपोगले णं भंते ! किं कडजुम्मसमयट्ठितीए-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सिय कडजुम्मसमयट्ठितीए, जाव-सिय कलियोगसमयट्ठितीए । एवं जाव-अणंतपपसिए ।

७१. [प्र०] हे भगवन् ! परमाणुपुद्गल कृतयुग्मप्रदेशावगाढ होय-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! कृतयुग्मप्रदेशावगाढ, त्र्योज प्रदेशावगाढ अने द्वापरयुग्मप्रदेशावगाढ न होय, पण कल्योजप्रदेशावगाढ होय.

परमाणुनी प्रदेशा-
वगाढा.

७२. [प्र०] द्विप्रदेशिक स्कंध संवन्धे प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते कृतयुग्म के त्र्योज प्रदेशाश्रित नयी, पण कदाच द्वापरयुग्म के कदाच कल्योज प्रदेशाश्रित छे.

द्विप्रदेशिक

७३. [प्र०] हे भगवन् ! शुं त्रिप्रदेशिक स्कंध कृतयुग्मप्रदेशावगाढ छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते कृतयुग्म-प्रदेशाश्रित नयी, पण कदाच त्र्योज, कदाच द्वापरयुग्म के कदाच कल्योजप्रदेशाश्रित होय छे.

त्रिप्रदेशिक.

७४. [प्र०] चतुःप्रदेशिक स्कंध संवन्धे प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते कदाच कृतयुग्मप्रदेशाश्रित होय छे अने यावत्-कदाच कल्योजप्रदेशाश्रित होय छे. ए प्रमाणे यावत्-अनंतप्रदेशिक स्कंध सुधी जाणवुं.

चतुःप्रदेशिक.

७५. [प्र०] हे भगवन् ! शुं परमाणुपुद्गले कृतयुग्मप्रदेशाश्रित होय छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! सामान्यादेशयी कृतयुग्म प्रदेशाश्रित होय छे, पण त्र्योज, द्वापर के कल्योजप्रदेशाश्रित नयी. तथा विशेषादेशयी कृतयुग्म, त्र्योज के द्वापरयुग्मप्रदेशाश्रित नयी, पण कल्योजप्रदेशाश्रित होय छे.

परमाणुपुद्गलो.

७६. [प्र०] हे भगवन् ! शुं द्विप्रदेशिक स्कंधो कृतयुग्मप्रदेशावगाढ छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! सामान्यादेशयी कृतयुग्मप्रदेशावगाढ छे, पण त्र्योज, द्वापर के कल्योजप्रदेशावगाढ नयी, अने विशेषादेशयी कृतयुग्म प्रदेशां रहेल नयी, त्र्योज प्रदेशां रहेल नयी, पण द्वापरयुग्म प्रदेशाश्रित अने कल्योजप्रदेशाश्रित छे.

द्विप्रदेशिक स्कंधो.

७७. [प्र०] हे भगवन् ! त्रिप्रदेशिक स्कन्ध कृतयुग्मप्रदेशावगाढ छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! सामान्यादेशयी कृतयुग्म-प्रदेशाश्रित छे, पण त्र्योज, द्वापर के कल्योज प्रदेशाश्रित नयी. तथा विशेषादेशयी कृतयुग्मप्रदेशाश्रित नयी, पण त्र्योज, द्वापर के कल्योजप्रदेशाश्रित होय छे.

त्रिप्रदेशिक स्कन्धो.

७८. [प्र०] चतुःप्रदेशिक स्कंधो संवन्धे प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! सामान्यादेशयी कृतयुग्मप्रदेशाश्रित होय छे, पण त्र्योज, द्वापरयुग्म के कल्योजप्रदेशाश्रित नयी, तथा विशेषादेशयी कृतयुग्मप्रदेशाश्रित होय छे, यावत्-कल्योजप्रदेशाश्रित पण होय छे. ए प्रमाणे यावत्-अनंतप्रदेशिक स्कंधो सुधी जाणवुं.

चतुःप्रदेशिक
स्कंधो.

७९. [प्र०] हे भगवन् ! शुं परमाणुपुद्गल कृतयुग्मसमयनी स्थितिवाळुं छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! कदाच कृतयुग्म समयनी स्थितिवाळुं होय छे, यावत्-कदाच कल्योज समयनी स्थितिवाळुं होय छे. ए प्रमाणे यावत्-अनंतप्रदेशिक स्कंध सुधी जाणवुं.

अनंतप्रदेशिक
परमाणुपरिणी द्वा-
युग्मादि समयनी
स्थिति.

૮૦. [પ્ર૦] પરમાણુપોગ્ગલા ણં મંતે ! કિં કહજુમ્મ—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ઓઘાદેસેણં સિય કહજુમ્મસમયટિ-
તીયા, જાવ—સિય કલિયોગસમયટિતીયા ૪ । વિહાણાદેસેણં કહજુમ્મસમયટિતીયા વિ, જાવ—કલિયોગસમયટિતીયા વિ ૪ ।
પવં જાવ—અણંતપપસિયા ।

૮૧. [પ્ર૦] પરમાણુપોગ્ગલે ણં મંતે ! કાલવજ્જપજ્જવેહિં કિં કહજુમ્મે, તેયોગે—? [ઉ૦] જહા ઠિતીપ વત્તચ્ચયા પવં
વજ્જેસુ વિ સવ્જેસુ, ગંધેસુ વિ પવં ચેવ, [પવં] રસેસુ વિ જાવ—‘મહુરો રસો’ સિ ।

૮૨. [પ્ર૦] અણંતપપસિય ણં મંતે ! સંધે કક્કલ્લકાસપજ્જવેહિં કિં કહજુમ્મે—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સિય કહજુમ્મે,
જાવ—સિય કલિયોગે ।

૮૩. [પ્ર૦] અણંતપપસિયા ણં મંતે ! સંધા કક્કલ્લકાસપજ્જવેહિં કિં કહજુમ્મા—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ઓઘાદેસેણં
સિય કહજુમ્મા, જાવ—સિય કલિયોગા ૪ । વિહાણાદેસેણં કહજુમ્મા વિ, જાવ—કલિયોગા વિ ૪ । પવં મડય—ગરુય—લહુયા
વિ માણિયદ્વા । સીય—ઉસિણ—નિદ્ધ—લુક્કા જહા વક્ષા ।

૮૪. [પ્ર૦] પરમાણુપોગ્ગલે ણં મંતે ! કિં સદ્દે અણદ્દે ? [ઉ૦] ગોયમા ! નો સદ્દે, અણદ્દે ।

૮૫. [પ્ર૦] દુપપસિય ણં—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સદ્દે, નો અણદ્દે । તિપપસિય જહા પરમાણુપોગ્ગલે । વડપપસિય
જહા દુપપસિય । પંચપપસિય જહા તિપપસિય । છપ્પપસિય જહા દુપપસિય । સત્તપપસિય જહા તિપપસિય । અટ્ટપપસિય
જહા દુપપસિય । નવપપસિય જહા તિપપસિય । દસપપસિય જહા દુપપસિય ।

૮૬. [પ્ર૦] સંઘેજ્જપપસિય ણં મંતે ! સંધે—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સિય સદ્દે, સિય અણદ્દે । પવં અસંઘેજ્જપપસિય
વિ । પવં અણંતપપસિય વિ ।

૮૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું પરમાણુપુદ્ગલો કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિવાળાં છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સામાન્યાદેશથી
કદાચ કૃતયુગ્મ સમયની સ્થિતિવાળાં હોય અને યાવત્—કદાચ કલ્પોજ સમયની સ્થિતિવાળાં હોય. તથા વિશેષાદેશથી કૃતયુગ્મ-
સમયની સ્થિતિવાળા પળ હોય અને યાવત્—કલ્પોજ સમયની સ્થિતિવાળાં પળ હોય. એ પ્રમાણે યાવત્—અનંતપ્રદેશિક સ્કંધો સુધી
જાણવું.

ગોંદિ પર્યાયોની
તયુગ્માદિરૂપતા

૮૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું પરમાણુપુદ્ગલના કાલ્પ વર્ણપર્યાયો કૃતયુગ્મરૂપ છે, યોજ છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] જેમ સ્થિતિની
વક્તવ્યતા કહી તેમ સર્વ વર્ણની વક્તવ્યતા કહેવી. એમ વધા ગંધો અને રસોને વિષે પણ યાવત્—મધુર રસ સુધી એજ પ્રમાણે જાણવું.

૮૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું અનંતપ્રદેશિક સ્કંધના કર્કશસ્પર્શપર્યાયો કૃતયુગ્મ છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે
કદાચ કૃતયુગ્મ છે અને યાવત્—કદાચ કલ્પોજરૂપ છે.

૮૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું અનંત પ્રદેશવાળા સ્કંધોના કર્કશસ્પર્શપર્યાયો કૃતયુગ્મ છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સામાન્યા-
દેશથી કદાચ કૃતયુગ્મ અને યાવત્—કદાચ કલ્પોજ રૂપ પણ હોય છે. વિશેષાદેશથી કૃતયુગ્મ પણ છે અને યાવત્—કલ્પોજરૂપ પણ છે.
એ પ્રમાણે મૃદુ—કોમલ, ગુરુ—મારે અને લઘુ—હલ્લચો—એ સ્પર્શ કહેવા. અને શીત—ઠંડો, ઉષ્ણ—ઉનો, સ્નિગ્ધ—ચિકણો અને રુક્ષ—છુલ્લો—
એ સ્પર્શો વર્ણોની પેઠે કહેવા.

પરમાણુ માર્થ કે
અનર્થ ?

૮૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું પરમાણુપુદ્ગલ સાર્થ (જેનો અરથો ભાગ થઈ શકે તેવું) છે, કે અનર્થ (જેનો અરથો ભાગ ન થઈ
શકે તેવું) છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે સાર્થ નથી, પણ અનર્થ છે.

દિપ્રદેશિકાદિ
રચ્ચ

૮૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું એ પ્રદેશવાળો સ્કંધ સાર્થ છે કે અનર્થ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે *સાર્થ છે, પણ અનર્થ નથી.
એ રીતે પરમાણુપુદ્ગલની પેઠે ત્રણ પ્રદેશવાળો સ્કંધ, એ પ્રદેશવાળા સ્કંધની પેઠે ચાર પ્રદેશવાળો સ્કંધ, ત્રણ પ્રદેશવાળાની પેઠે પાંચ
પ્રદેશવાળો સ્કંધ, એ પ્રદેશવાળાની પેઠે છ પ્રદેશવાળો સ્કંધ, ત્રણ પ્રદેશવાળાની પેઠે સાત પ્રદેશવાળો સ્કંધ, એ પ્રદેશવાળાની પેઠે આઠ
પ્રદેશવાળો સ્કંધ, ત્રણ પ્રદેશવાળાની પેઠે નવ પ્રદેશવાળો સ્કંધ અને એ પ્રદેશવાળાની પેઠે દશ પ્રદેશવાળો સ્કંધ સમજવો.

૮૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું સંખ્યાતપ્રદેશવાળો સ્કંધ સાર્થ છે કે અનર્થ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે કદાચ સાર્થ છે અને
કદાચ અનર્થ છે. એ પ્રમાણે અસંખ્યાત પ્રદેશવાળા તથા અનંત પ્રદેશવાળા સ્કંધ સંબંધે પણ સમજવું.

૮૫ * સમ—એકી સરખાવાળા પ્રદેશોના જે સ્કંધો છે તે સાર્થ છે, કારણ કે તેના સરખા એ અર્થ ભાગ થઈ શકે છે. અને વિષમ—એકી સરખાવાળા
પ્રદેશોના જે નહીં છે તે અનર્થ છે, કારણ કે તેના સરખા એ અર્થ ભાગ થઈ શકતા નથી.

८७. [प्र०] परमाणुपोग्गला णं भंते ! किं सद्दा, अणद्दा ? [उ०] गोयमा ! सद्दा वा, अणद्दा वा । एवं जाव—अणंतपप्सिया ।

८८. [प्र०] परमाणुपोग्गले णं भंते ! किं सेय, निरेय ? [उ०] गोयमा ! सिय सेय, सिय निरेय । एवं जाव—अणंतपप्सिया ।

८९. [प्र०] परमाणुपोग्गला णं भंते ! किं सेया, निरेया ? [उ०] गोयमा ! सेया वि, निरेया वि । एवं जाव—अणंतपप्सिया ।

९०. [प्र०] परमाणुपुग्गले णं भंते ! सेय कालओ केवचिरं होइ ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं एक्कं समयं, उक्कोसेणं आवलियाण असंखेज्जइमागं ।

९१. [प्र०] परमाणुपोग्गले णं भंते ! निरेय कालओ केवचिरं होइ ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं एक्कं समयं, उक्कोसेणं असंखेज्जं कालं । एवं जाव—अणंतपप्सिया ।

९२. [प्र०] परमाणुपोग्गला णं भंते ! सेया कालओ केवचिरं होन्ति ? [उ०] गोयमा ! सव्वद्धं ।

९३. [प्र०] परमाणुपोग्गला णं भंते ! निरेया कालओ केवचिरं होति ? [उ०] गोयमा ! सव्वद्धं । एवं जाव—अणंतपप्सिया ।

९४. [प्र०] परमाणुपोग्गलस्स णं भंते ! सेयस्स केवतियं कालं अंतरं होइ ? [उ०] गोयमा ! सट्ठाणंतं पडुच्च जहन्नेणं एक्कं समयं, उक्कोसेणं असंखेज्जं कालं; परट्ठाणंतं पडुच्च जहन्नेणं एक्कं समयं, उक्कोसेणं असंखेज्जं कालं ।

८७. [प्र०] हे भगवन् ! शुं परमाणुपुद्गलो सार्धं छे के अनर्धं छे ? [उ०] हे गौतम ! ते *सार्धं पण छे अने अनर्धं पण छे. ए प्रमाणे यावत्—अनंत प्रदेशवाळा स्कंधो सुधी समजवुं.

८८. [प्र०] हे भगवन् ! शुं परमाणुपुद्गलं संकंप छे के निष्कंप छे ? [उ०] हे गौतम ! ते कदाच संकंप छे अने कदाच निष्कंप पण छे. ए प्रमाणे यावत्—अनंतप्रदेशिक स्कंध सुधी जाणवुं.

८९. [प्र०] हे भगवन् ! शुं परमाणुपुद्गलो संकंप छे के निष्कंप छे ? [उ०] हे गौतम ! ते संकंप पण छे अने निष्कंप पण छे. ए प्रमाणे यावत्—अनंत प्रदेशवाळा स्कंधो सुधी समजवुं.

९०. [प्र०] हे भगवन् ! परमाणुपुद्गल केटला काळ सुधी संकंप रहे ? [उ०] हे गौतम ! ते (परमाणुपुद्गल) जघन्य एक समय सुधी अने उत्कृष्ट आवलिकाना असंख्यातमा भाग सुधी संकंप रहे.

परमाणुनी मकपाव-
स्यानो वाच.

९१. [प्र०] हे भगवन् ! परमाणुपुद्गल केटला काळ सुधी निष्कंप रहे ? [उ०] हे गौतम ! परमाणुपुद्गल जघन्य एक समय अने उत्कृष्ट असंख्याता काळ सुधी निष्कंप रहे. ए प्रमाणे यावत्—अनंतप्रदेशिक स्कंध सुधी जाणवुं.

परमाणुनी निष्कंप
नानो वाच.

९२. [प्र०] हे भगवन् ! परमाणुपुद्गलो केटला काळ सुधी कंपायमान रहे ? [उ०] हे गौतम ! परमाणुपुद्गलो सदा काळ कंपायमान रहे.

९३. [प्र०] हे भगवन् ! परमाणुपुद्गलो केटलो काळ निष्कंप रहे ? [उ०] हे गौतम ! सदा काळ निष्कंप रहे. ए प्रमाणे यावत्—अनंतप्रदेशवाळा स्कंधो सुधी जाणवुं.

परमाणुओनी निष्कंप
पनानो काळ

९४. [प्र०] हे भगवन् ! संकंप परमाणुपुद्गलने केटला काळनुं अंतर होय ? अर्थात् पोतानी कंपायमान अवस्थायी बंध पडी पाळो केटले काळे कंपे ? [उ०] हे गौतम ! †स्वस्थानने आश्रयी जघन्य एक समय अने उत्कृष्ट असंख्य काळनुं अंतर होय. परस्थानने आश्रयी जघन्य एक समय अने उत्कृष्ट असंख्य काळनुं अंतर होय.

मकप परमाणुनुं
अनर.

८७ * ज्यारे घणा परमाणुओ समसख्यावाळा होय छे ल्यारे ते सार्धं अने विपमसख्यावाळा होय छे ल्यारे अनर्धं कहेवाय छे, कारण के सघात—परस्पर मळवाशी अने भेद—जुदा पडवाशी तेनी सख्या अवस्थित होती नथी, तेथी ते बजे रूपे छे

९४ † परमाणु परमाणुअवस्थामां—स्कन्धथी वियुक्तावस्थामा होय ल्यारे स्वस्थान कहेवाय छे, अने ज्यारे स्कन्धावस्थामा होय छे ल्यारे परस्थान कहेवाय छे तेमा एक परमाणु एकसमय पर्यन्त चलनक्रियाथी बन्ध पडी फरी चाले ल्यारे स्वस्थानने आश्रयी जघन्यथी एक समयनु अंतर होय छे, अने उत्कृष्टथी ते परमाणु असंख्यात काळ पर्यन्त कोइ स्थळे स्थिर रहीने पुनः चाले ल्यारे असंख्यात काळनुं अन्तर होय छे ज्यारे परमाणु द्विप्रदेशादिक स्कन्धना अन्तर्गत होय अने जघन्यथी एक समय चलनक्रियाथी निवृत्त यद्देने पुन चाले ल्यारे परस्थानने आश्रयी जघन्य एक समयनु अन्तर होय पण ज्यारे ते परमाणु असंख्यात काळ पर्यन्त द्विप्रदेशादिक स्कन्धरूपे रहीने पुन ते स्कन्धथी जुदो पडीने चाले ल्यारे परस्थानने आश्रयी उत्कृष्ट असंख्यात काळनु अन्तर होय छे.

૧૫. [પ્ર૦] નિરેયસ્સ કેવતિયં કાલં અંતરં હોઈ ? [ઉ૦] ગોયમા ! સટ્ટાણંતરં પડુચ્ચ જહ્ણેણં ઇયં સમયં, ઉક્કોસેણં આવલિયાપ અસંખેજ્ઞમાગં; પરટ્ટાણંતરં પડુચ્ચ જહ્ણેણં ઇયં સમયં, ઉક્કોસેણં અસંખેજ્ઞં કાલં ।

૧૬. [પ્ર૦] હુપપસિયસ્સ ણં મંતે ! સંધસ્સ સેયસ્સ પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સટ્ટાણંતરં પડુચ્ચ જહ્ણેણં ઇયં સમયં, ઉક્કોસેણં અસંખેજ્ઞં કાલં, પરટ્ટાણંતરં પડુચ્ચ જહ્ણેણં ઇયં સમયં, ઉક્કોસેણં અણંતં કાલં । [પ્ર૦] નિરેયસ્સ કેવતિયં કાલં અંતરં હોઈ ? [ઉ૦] ગોયમા ! સટ્ટાણંતરં પડુચ્ચ જહ્ણેણં ઇયં સમયં, ઉક્કોસેણં આવલિયાપ અસંખેજ્ઞમાગં; પરટ્ટાણંતરં પડુચ્ચ જહ્ણેણં ઇયં સમયં, ઉક્કોસેણં અણંતં કાલં । ઇયં જાવ-અણંતપપસિયસ્સ ।

૧૭. [પ્ર૦] પરમાણુપોગ્ગલાણં મંતે ! સેયાણં કેવતિયં કાલં અંતરં હોઈ ? [ઉ૦] ગોયમા ! નત્થિ અંતરં । [પ્ર૦] નિરેયા-ણં કેવતિયં કાલં અંતરં હોઈ ? [ઉ૦] ગોયમા ! નત્થિ અંતરં । ઇયં જાવ-અણંતપપસિયાણં સંધાણં ।

૧૮. [પ્ર૦] ઇપસિ ણં મંતે ! પરમાણુપોગ્ગલાણં સેયાણં, નિરેયાણં ય કયરે કયરેદિત્તો જાવ-વિસેસાદિયા વા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સઘટ્થોવા પરમાણુપોગ્ગલા સેયા, નિરેયા અસંખેજ્ઞગુણા, ઇયં જાવ-અસંખિજ્ઞપપસિયાણં સંધાણં ।

૧૯. [પ્ર૦] ઇપસિ ણં મંતે ! અણંતપપસિયાણં સંધાણં સેયાણં, નિરેયાણં ય કયરે કયરે જાવ-વિસેસાદિયા વા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સઘટ્થોવા અણંતપપસિયા સંધા નિરેયા, સેયા અણંતગુણા ।

૧૦૦. [પ્ર૦] ઇપસિ ણં મંતે ! પરમાણુપોગ્ગલાણં સંખેજ્ઞપપસિયાણં, અસંખેજ્ઞપપસિયાણં, અણંતપપસિયાણં ય સંધાણં સેયાણં નિરેયાણં ય દ્વઘટ્થ્યાપ પપસટ્થ્યાપ દ્વઘટ્થપપસટ્થ્યાપ કયરે કયરે જાવ-વિસેસાદિયા વા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સઘટ્થોવા

પરમાણુ
અન્તર

૧૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નિષ્કંપ પરમાણુપુદ્ગલું કેટલા કાળનું અંતર હોય ? નિષ્કંપ પરમાણુપુદ્ગલ કંપાને પાઠો કેટલે કાળે નિષ્કંપ ધાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સ્વસ્થાનને આશ્રયી જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ આવલિકાના અસંખ્ય ભાગનું તથા પરસ્થાનને આશ્રયી જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્ય કાળનું અંતર હોય.

અને નિષ્કમ્પ
શિકાદિ સ્કં-
ધુ અન્તર
દ્વિપ્રદેશિ
દિ સ્કન્ધનુ
અન્તર

૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સકમ્પ વે પ્રદેશવાલ્લા સ્કંધને કેટલા કાળનું અંતર હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સ્વસ્થાનની અપેક્ષાએ જઘન્ય એક સમયનું અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત કાળનું તથા પરસ્થાનની અપેક્ષાએ જઘન્ય એક સમયનું અને ઉત્કૃષ્ટ અણંત કાળનું અંતર હોય. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વે પ્રદેશવાલ્લા નિષ્કંપ સ્કંધને કેટલા કાળનું અંતર હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સ્વસ્થાનની અપેક્ષાએ જઘન્ય એક સમયનું અને ઉત્કૃષ્ટ આવલિકાના અસંખ્ય ભાગનું તથા પરસ્થાનની અપેક્ષાએ જઘન્ય એક સમયનું અને ઉત્કૃષ્ટ અણંત કાળનું અંતર હોય. એ પ્રમાણે યાવત્-અણંતપ્રદેશિક સ્કંધ સુધી જાણવું.

પરમાણુઓનું
અન્તર

૧૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સકમ્પ પરમાણુપુદ્ગલોનું કેટલા કાળનું અંતર હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓનું અંતર નથી. [પ્ર૦] નિષ્કંપ પરમાણુપુદ્ગલોનું કેટલું અંતર હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અંતર નથી. એ પ્રમાણે યાવત્-અણંતપ્રદેશિક સ્કંધો સુધી જાણવું.

અને નિષ્કમ્પ
ઓનું અરપ
વદુલ
પ્રદેશિક
સ્કન્ધો
અને નિષ્કમ્પ
પ્રદેશિક
ઓનું અપ
વદુલ
સમદુલ

૧૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પૂર્વોક્ત સકંપ અને નિષ્કંપ પરમાણુપુદ્ગલોમાં કયા પરમાણુપુદ્ગલો કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સકમ્પ પરમાણુપુદ્ગલો સૌથી યોડા છે, અને નિષ્કંપ પરમાણુપુદ્ગલો અસંખ્યાતગુણા છે. એ પ્રમાણે યાવત્-અસંખ્યાત પ્રદેશવાલ્લા સ્કંધો સુધી જાણવું.

૧૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ પૂર્વોક્ત સકમ્પ અને નિષ્કંપ અણંત પ્રદેશવાલ્લા સ્કંધોમાં કયા સ્કન્ધો કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અણંત પ્રદેશવાલ્લા નિષ્કંપ સ્કંધો સૌથી યોડા છે, અને તેથી અણંત પ્રદેશવાલ્લા સકંપ સ્કંધો અણંતગુણ છે.

૧૦૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ સકંપ અને નિષ્કંપ પરમાણુપુદ્ગલો, સંખ્યાત પ્રદેશવાલ્લા સ્કંધો, અસંખ્યાત પ્રદેશવાલ્લા સ્કંધો અને અણંત પ્રદેશવાલ્લા સ્કંધોમાં દ્રવ્યાર્થપણે, પ્રદેશાર્થપણે તથા દ્રવ્યાર્થપ્રદેશાર્થપણે કયા પુદ્ગલો કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ૧. અણંત પ્રદેશવાલ્લા નિષ્કંપ સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે સૌથી યોડા છે. ૨. તેથી અણંત પ્રદેશવાલ્લા સકંપ સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અણં-

૧૫ * જ્યારે પરમાણુ નિશ્ચલ-સ્થિર થઈને જઘન્ય એક સમય પર્યન્ત પરિભ્રમણ કરી પુનઃ સ્થિર થાય અને ઉત્કૃષ્ટ આવલિકાના અસંખ્યાતમા ભાગરૂપ અસંખ્ય સમય પર્યન્ત પરિભ્રમણ કરી પુનઃ સ્થિર થાય ત્યારે સ્વસ્થાનને આશ્રયી જઘન્ય સમય અને ઉત્કૃષ્ટ આવલિકાનો અસંખ્યાતમો ભાગ અન્તર હોય. પરમાણુ નિશ્ચલ થઈ પોતાના સ્થાનથી ચલિત થાય અને જઘન્ય એક સમય પર્યન્ત દ્વિપ્રદેશાદિ સ્કન્ધરૂપે રહીને પુનઃ નિશ્ચલ થાય અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત કાળ સુધી દ્વિપ્રદેશાદિ સ્કન્ધરૂપે રહી તેથી હુદો થઈને સ્થિર થાય ત્યારે પરસ્થાનને આશ્રયી જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અન્તર હોય.

૧૬ † દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધ ચલિત થઈને અણંત કાળપર્યન્ત ઉત્તરોત્તર વીજા અણંત પુદ્ગલોની સાથે સવન્ધ કરતો પુનઃ તેજ પરમાણુની સાથે સવન્ધ થઈને પુનઃ ચાલે ત્યારે પરસ્થાનને આશ્રયી ઉત્કૃષ્ટ અણંત કાળનું અન્તર હોય —ટીકા

૧૭ ‡ સકમ્પ પરમાણુપુદ્ગલો લોકમા સર્વદા વિચમાન હોવાથી તેને વિષે અન્તર હોતું નથી

૧૦૦ § પરમાણુપુદ્ગલો, સંખ્યાતપ્રદેશિક, અસંખ્યાતપ્રદેશિક અને અણંતપ્રદેશિક સ્કન્ધોના સકંપ અને નિષ્કમ્પ પક્ષના દ્રવ્યાર્થરૂપે આઠ વિકલ્પ થાય છે, એ પ્રમાણે પ્રદેશાર્થરૂપે પણ આઠ વિકલ્પ થાય છે. ઇમગાર્થરૂપે ચૌદ વિકલ્પો થાય છે, કારણ કે સકમ્પ અને નિષ્કમ્પ પરમાણુઓના દ્રવ્યાર્થતા અને પ્રદેશાર્થતા પદને વદ્ધે દ્રવ્યાર્થપ્રદેશાર્થતા. એપ એકજ પદ કહેવું. એટલે સોઠ વિકલ્પના વદ્ધે ચૌદ વિકલ્પો થાય છે.

અનંતપ્પસિયા યંધા નિરેયા દ્વદ્વટ્ટયાપ ૧, અનંતપ્પસિયા યંધા સેયા દ્વદ્વટ્ટયાપ અનંતગુણા ૨, પરમાણુપોગ્ગલા સેયા દ્વદ્વટ્ટયાપ અનંતગુણા ૩, સંઘેજ્જપ્પસિયા યંધા સેયા દ્વદ્વટ્ટયાપ અસંઘેજ્જગુણા ૪, અસંઘેજ્જપ્પસિયા યંધા સેયા દ્વદ્વટ્ટયાપ અસંઘેજ્જગુણા ૫, પરમાણુપોગ્ગલા નિરેયા દ્વદ્વટ્ટયાપ અસંઘેજ્જગુણા ૬, સંઘેજ્જપ્પસિયા યંધા નિરેયા દ્વદ્વટ્ટયાપ સંઘેજ્જગુણા ૭, અસંઘેજ્જપ્પસિયા યંધા નિરેયા દ્વદ્વટ્ટયાપ અસંઘેજ્જગુણા ૮ । પ્પસટ્ટયાપ एवं चेव । नवरं परमाणुपोग्गला अप्पसट्टयाप भाणियद्वा । संघेज्जप्पसिયા यंधा न्निरेया प्पसट्टयाप अस्संघेज्जगुणा; सेसं तं चेव । द्द्वद्वट्ठप्पसट्टयाप—सद्यत्थोवा अणंतप्पसिયા यंधा न्निरेया द्द्वद्वट्टयाप १, ते चेव प्पसट्टयाप अणंतगुणा २, अणंतप्पसिયા यंधा सैया द्द्वद्वट्टयाप अणंतगुणा ३, ते चेव प्पसट्टयाप अणंतगुणा ४, परमाणुपोग्गला सैया द्द्वद्वट्ठप्पसट्टयाप अणंतगुणा ५, संघेज्जप्पसिયા यंधा सैया द्द्वद्वट्टयाप अस्संघेज्जगुणा ६, ते चेव प्पसट्टयाप अस्संघेज्जगुणा ७, अस्संघेज्जप्पसिયા यंधा सैया द्द्वद्वट्टयाप अस्संघेज्जगुणा ८, ते चेव प्पसट्टयाप अस्संघेज्जगुणा ९, परमाणुपोग्गला न्निरेया द्द्वद्वट्ठप्पसट्टयाप अस्संघेज्जगुणा १०, संघेज्जप्पसिયા यंधा न्निरेया द्द्वद्वट्टयाप अस्संघेज्जगुणा ११, ते चेव प्पसट्टयाप अस्संघेज्जगुणा १२, अस्संघेज्जप्पसिયા यंधा न्निरेया द्द्वद्वट्टयाप अस्संघेज्जगुणा १३, ते चेव प्पसट्टयाप सંघेज्जगुणा १४ ।

૧૦૧. [પ્ર૦] પરમાણુપોગ્ગલે ણં મંતે ! કિં દેસેપ, સઘેપ, નિરેપ ? [ઉ૦] ગોયમા ! નો દેસેપ, સિય સઘેપ, સિય નિરેપ ।

૧૦૨. [પ્ર૦] ટુપ્પસિય ણં મંતે ! યંધે—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સિય દેસેપ, સિય સઘેપ, સિય નિરેપ । एवं जाव—अणंतप्पसिप ।

૧૦૩. [પ્ર૦] પરમાણુપોગ્ગલા ણં મંતે ! કિં દેસેયા, સઘેયા, નિરેયા ? [ઉ૦] ગોયમા ! નો દેસેયા, સઘેયા વિ નિરેયા વિ ।

૧૦૪. [પ્ર૦] ટુપ્પસિયા ણં મંતે ! યંધા—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! દેસેયા વિ, સઘેયા વિ, નિરેયા વિ । एवं जाव—अणंतप्पसिયા ।

તગુણા છે. ૩ તેથી સંકંપ પરમાણુપુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થપણે અનંતગુણાં છે. ૪ તેથી સંખ્યાત પ્રદેશવાળા સંકંપ સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. ૫ તેથી અસંખ્યાત પ્રદેશવાળા સંકંપ સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગુણાં છે. ૬ તેથી નિષ્કંપ પરમાણુપુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગુણાં છે. ૭ તેથી સંખ્યાત પ્રદેશવાળા નિષ્કંપ સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે સંખ્યાતગુણાં છે. ૮ તેથી અસંખ્યાત પ્રદેશવાળા નિષ્કંપ સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. પ્રદેશાર્થપણે પણ એ રીતે આઠ વિકલ્પો જાળવા. વિશેષ એ કે, પરમાણુપુદ્ગલો (પ્રદેશાર્થને વદલે) અપ્રદેશાર્થપણે કહેવાં. સંખ્યાત પ્રદેશવાળા નિષ્કંપ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. વાકી વધું તેજ પ્રમાણે સમજવું. દ્રવ્યાર્થ—પ્રદેશાર્થપણે—૧ અનંતપ્રદેશવાળા નિષ્કંપ સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે સૌથી થોડા છે. ૨ અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે અનંતગુણા છે. ૩ અનંત પ્રદેશવાળા સંકંપ સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અનંતગુણા છે. ૪ અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે અનંતગુણા છે. ૫ સંકંપ પરમાણુપુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થ—અપ્રદેશાર્થપણે અનંતગુણા છે. ૬ સંખ્યાત પ્રદેશવાળા સંકંપ સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. ૭ અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. ૮ અસંખ્યાત પ્રદેશવાળા સંકંપ સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. ૯ અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. ૧૦ નિષ્કંપ પરમાણુપુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થ—અપ્રદેશાર્થપણે અસંખ્યાતગુણાં છે. ૧૧ સંખ્યાત પ્રદેશવાળા નિષ્કંપ સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. ૧૨ અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. ૧૩ અસંખ્ય પ્રદેશવાળા નિષ્કંપ સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે. ૧૪ અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે અસંખ્યાતગુણા છે.

૧૦૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું પરમાણુપુદ્ગલ અમુક અંશે કંપે છે, સર્વ અંશે કંપે છે, કે નિષ્કંપ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે અમુક અંશે કંપતો નથી, પણ કદાચ સર્વ અંશે કંપે છે અને કદાચ નિષ્કંપ રહે છે. પરમાણુનો વચ્ચે

૧૦૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ અમુક અંશે કંપે છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે કદાચ અમુક અંશે કંપે છે, કદાચ સર્વ અંશે કંપે છે અને કદાચ નિષ્કંપ પણ રહે છે. એ પ્રમાણે યાવત્—અનંત પ્રદેશવાળા સ્કંધ સુધી જાણવું. દ્વિપ્રદેશિકાદિ પ્રશ્નનો વચ્ચે.

૧૦૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું પરમાણુપુદ્ગલો અમુક અંશે કંપે છે, સર્વ અંશે કંપે છે કે નિષ્કંપ રહે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ અમુક અંશે કંપતા નથી, પણ સર્વ અંશે કંપે છે અને નિષ્કંપ પણ રહે છે. પરમાણુઓનો વચ્ચે.

૧૦૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો અમુક અંશે કંપે છે—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ અમુક અંશે કંપે છે, સર્વ અંશે પણ કંપે છે અને નિષ્કંપ પણ રહે છે. એ પ્રમાણે યાવત્—અનંત પ્રદેશવાળા સ્કંધ સુધી જાણવું. દ્વિપ્રદેશિકાદિ પ્રશ્નનો વચ્ચે.

૧૦૦ * દ્રવ્યાર્થતાસૂત્રને વિષે સંખ્યાતપ્રદેશિક નિષ્કંપ સ્કંધો નિષ્કંપ પરમાણુઓથી સંખ્યાતગુણા કહ્યા, અને પ્રદેશાર્થતાસૂત્રમાં તે પરમાણુઓ કરતા તે સ્કંધો અસંખ્યાત ગુણા કહ્યા, તેનું કારણ એ છે કે નિષ્કંપ પરમાણુઓથી નિષ્કંપ સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થરૂપે સંખ્યાતગુણા હોય છે, અને તેમના ઘણા સ્કંધોમાં ઉલ્લેખ સંખ્યાવાળા પ્રદેશો હોવાથી નિષ્કંપ પરમાણુઓથી પ્રદેશાર્થરૂપે અસંખ્યાતગુણા હોય છે. કેમકે ઉલ્લેખ સંખ્યામાં એક સંખ્યા અને તેનાં અસંખ્યાત થાય છે.

૧૦૫. [પ્ર૦] પરમાણુપોગલે નં મંતે ! સઘેય કાલઓ કેવચિરં દોદ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહદ્રેણં ય્વં સમયં, ઉક્ષોસેણં આવલિયાય અસંયેજ્ઞમાગં ।

૧૦૬. [પ્ર૦] નિરેયે કાલઓ કેવચિરં દોદ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહદ્રેણં ય્વં સમયં, ઉક્ષોસેણં અસંયેજ્ઞં કાલં ।

૧૦૭. [પ્ર૦] દુપ્પસિય નં મંતે ! નંધે દેસેય કાલઓ કેવચિરં દોદ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહદ્રેણં ય્વં સમયં, ઉક્ષોસેણં આવલિયાય અસંયેજ્ઞમાગં ।

૧૦૮. [પ્ર૦] સઘેય કાલઓ કેવચિરં દોદ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહદ્રેણં ય્વં સમયં, ઉક્ષોસેણં આવલિયાય અસંયેજ્ઞમાગં ।

૧૦૯. [પ્ર૦] નિરેય કાલઓ કેવચિરં દોદ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહદ્રેણં ય્વં સમયં, ઉક્ષોસેણં અસંયેજ્ઞં કાલં । ય્વં જાય-અણંતપ્પસિય ।

૧૧૦. [પ્ર૦] પરમાણુપોગલા નં મંતે ! સઘેયા કાલઓ કેવચિરં દોતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! સઘરં ।

૧૧૧. [પ્ર૦] નિરેયા કાલઓ કેવચિરં દોતિ ? [ઉ૦] સઘરં ।

૧૧૨. [પ્ર૦] દુપ્પસિયા નં મંતે ! સંધા દેસેયા કાલઓ કેવચિરં ? [ઉ૦] સઘરં ।

૧૧૩. [પ્ર૦] સઘેયા કાલઓ કેવચિરં ? [ઉ૦] સઘરં ।

૧૧૪. [પ્ર૦] નિરેયા કાલઓ કેવચિરં ? [ઉ૦] સઘરં । ય્વં જાય-અણંતપ્પસિયા ।

૧૧૫. [પ્ર૦] પરમાણુપોગલસ્સ નં મંતે ! સઘેયસ્સ કેવતિયં કાલં અંતરં દોદ ? [ઉ૦] ગોયમા ! સઘાણંતરં પદુચ્ચ જહદ્રેણં ય્વં સમયં, ઉક્ષોસેણં અસંયેજ્ઞં કાલં; પરઘાણંતરં પદુચ્ચ જહદ્રેણં ય્વં સમયં, ઉક્ષોસેણં ય્વં ચેય ।

૧૧૬. [પ્ર૦] નિરેયસ્સ કેવતિયં અંતરં દોદ ? [ઉ૦] સઘાણંતરં પદુચ્ચ જહદ્રેણં ય્વં સમયં, ઉક્ષોસેણં આવલિયાય અસંયેજ્ઞમાગં; પરઘાણંતરં પદુચ્ચ જહદ્રેણં ય્વં સમયં, ઉક્ષોસેણં અસંયેજ્ઞં કાલં ।

૧૦૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરમાણુપુદ્ગલ કેટલા વખત સુધી સર્વ અંશે કંપે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જ્યન્ય એક સમય સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ આવલિકાના અસંખ્યાતમા ભાગ સુધી સંકંપ હોય.

૧૦૬. [પ્ર૦] તે કેટલા વખત સુધી નિષ્કંપ રહે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જ્યન્યપી એક સમય સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ અનંદમાન કાલ સુધી નિષ્કંપ રહે.

૧૦૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ કેટલા કાલ સુધી દેશથી-અનુક અંશે કંપે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જ્યન્ય એક સમય સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ આવલિકાના અસંખ્યાતમા ભાગ સુધી દેશથી કંપે.

૧૦૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે કેટલા વખત સુધી સર્વ અંશે કંપે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જ્યન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ આવલિકાના અસંખ્યાતમા ભાગ સુધી સર્વ અંશે કંપે.

૧૦૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે કેટલા કાલ સુધી નિષ્કંપ રહે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જ્યન્ય એક સમય સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ અનંદમાન કાલ સુધી નિષ્કંપ રહે. એ પ્રમાણે યાવત્-અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ સુધી જાણવું.

૧૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરમાણુપુદ્ગલો કેટલા કાલ સુધી સર્વ અંશે કંપે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ સદા કાલ કંપે.

૧૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તેઓ કેટલા કાલ સુધી નિષ્કંપ રહે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ વધો કાલ નિષ્કંપ રહે.

૧૧૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે પ્રદેશવાળા સ્કંધો કેટલા વખત સુધી દેશથી કંપે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ વધો કાલ દેશથી કંપે.

૧૧૩. [પ્ર૦] તેઓ કેટલા વખત સુધી સર્વ અંશે કંપે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ વધો કાલ સર્વ અંશે કંપે.

૧૧૪. [પ્ર૦] તેઓ કેટલા વખત સુધી નિષ્કંપ રહે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ વધો કાલ નિષ્કંપ રહે. એ પ્રમાણે યાવત્-અનંત પ્રદેશવાળા સ્કંધો સુધી જાણવું.

૧૧૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સર્વાંશે સંકંપ પરમાણુપુદ્ગલનું કેટલા કાલનું અંતર હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સ્વસ્થાને આશ્રયી જ્યન્ય એક સમયનું અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત કાલનું અંતર હોય. તથા પરસ્થાનની અપેક્ષા જ્યન્ય એક સમયનું અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત કાલનું અંતર હોય.

૧૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નિષ્કંપ પરમાણુપુદ્ગલનું કેટલા કાલનું અંતર હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સ્વસ્થાને આશ્રયી જ્યન્ય એક સમયનું અને ઉત્કૃષ્ટ આવલિકાના અસંખ્યાતમા ભાગનું અંતર હોય. તથા પરસ્થાનને આશ્રયી જ્યન્ય એક સમયનું અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત કાલનું અંતર હોય.

૧૧૭. [પ્ર૦] દુપ્પસિયસ્સ ણં મંતે ! સંધસ્સ દેસેયસ્સ કેવતિયં કાલં અંતરં હોદ ? [ઉ૦] સદ્ધાણંતરં પહુચ્ચ જહન્નેણં
 ઇકં સમયં, ઉક્કોસેણં અસંખેજ્ઞં કાલં; પરદ્ધાણંતરં પહુચ્ચ જહન્નેણં ઇકં સમયં, ઉક્કોસેણં અણંતં કાલં ।

૧૧૮. [પ્ર૦] સદ્ધેયસ્સ કેવતિયં કાલં ? [ઉ૦] એવં ચેવ જહા દેસેયસ્સ ।

૧૧૯. [પ્ર૦] નિરેયસ્સ કેવતિયં ? [ઉ૦] સદ્ધાણંતરં પહુચ્ચ જહન્નેણં ઇકં સમયં, ઉક્કોસેણં આવલિયાપ અસંખેજ્ઞદ્ધ-
 ભાગં, પરદ્ધાણંતરં પહુચ્ચ જહન્નેણં ઇકં સમયં, ઉક્કોસેણં અણંતં કાલં । એવં જાવ-અણંતપ્પસિયસ્સ ।

૧૨૦. [પ્ર૦] પરમાણુપોગ્ગલાણં મંતે ! સદ્ધેયાણં કેવતિયં કાલં અંતરં હોદ ? [ઉ૦] નત્થિ અંતરં ।

૧૨૧. [પ્ર૦] નિરેયાણં કેવતિયં ? [ઉ૦] નત્થિ અંતરં ।

૧૨૨. [પ્ર૦] દુપ્પસિયાણં મંતે ! સંધાણં દેસેયાણં કેવતિયં કાલં ? [ઉ૦] નત્થિ અંતરં ।

૧૨૩. [પ્ર૦] સદ્ધેયાણં કેવતિયં કાલં ? [ઉ૦] નત્થિ અંતરં ।

૧૨૪. [પ્ર૦] નિરેયાણં કેવતિયં કાલં ? [ઉ૦] નત્થિ અંતરં । એવં જાવ-અણંતપ્પસિયાણં ।

૧૨૫. [પ્ર૦] ઇપ્પસિ ણં મંતે ! પરમાણુપોગ્ગલાણં સદ્ધેયાણં નિરેયાણં ય કયરે કયરે જાવ-વિસેસાહિયા વા ? [ઉ૦]
 ગોયમા ! સદ્ધત્થોવા પરમાણુપોગ્ગલા સદ્ધેયા, નિરેયા અસંખેજ્ઞગુણા ।

૧૨૬. [પ્ર૦] ઇપ્પસિ ણં મંતે ! દુપ્પસિયાણં સંધાણં દેસેયાણં, સદ્ધેયાણં, નિરેયાણં ય કયરે કયરે જાવ-વિસેસા-
 હિયા વા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સદ્ધત્થોવા દુપ્પસિયા સંધા સદ્ધેયા, દેસેયા અસંખેજ્ઞગુણા, નિરેયા અસંખેજ્ઞગુણા । એવં જાવ-
 અસંખેજ્ઞપ્પસિયાણં સંધાણં ।

૧૧૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અંશતઃ સંકંપ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધને કેટલા કાલનું અંતર હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સ્વસ્થાનની અપે-
 ક્ષાએ જઘન્ય એક સમયનું, અને ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત કાલનું અંતર હોય; તથા પરસ્થાનની અપેક્ષાએ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અનંત
 કાલનું અંતર હોય.

દેશથી સપ્ત
 દ્વિપ્રદેશિક
 અંતર

૧૧૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સર્વ અંશે સંકંપ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધને કેટલા કાલનું અંતર હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! દેશથી-અમુક
 અંશે સંકંપ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધની પેઠે તેનું અંતર જાણવું.

સર્વનકપ દ્વિપ્રદે-
 સ્કંધનું અંતર

૧૧૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નિર્લંકપ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધને કેટલા કાલનું અંતર હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સ્વસ્થાનની અપેક્ષાએ
 જઘન્ય એક સમયનું અને ઉત્કૃષ્ટ આવલિકાના અસંખ્યાતમા ભાગનું, તથા પરસ્થાનની અપેક્ષાએ જઘન્ય એક સમયનું અને ઉત્કૃષ્ટ અનંત
 કાલનું અંતર હોય. એ પ્રમાણે યાવત્-અનંતપ્રદેશિક સ્કંધ સુધી જાણવું.

નિર્લંકપ દ્વિપ્રદે-
 અંતર

૧૨૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સર્વાંશે સંકંપ પરમાણુપુદ્ગલોને કેટલા કાલનું અંતર હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને અંતર નથી.

નકપ ૫૨નાં
 અંતર.

૧૨૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નિર્લંકપ પરમાણુપુદ્ગલોને કેટલા કાલનું અંતર હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓનું અંતર નથી.

અકપ ૫૨નાં
 અંતર

૧૨૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અમુક અંશે સંકંપ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધોને કેટલા કાલનું અંતર હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને
 અંતર નથી.

અગત સંકપ
 દેશિક ૨૫નાં
 અંતર.

૧૨૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સર્વાંશે સંકંપ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધોને કેટલા કાલનું અંતર હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને
 અંતર નથી.

સર્વત્ર નકપ ૨
 શિક ૨૫નાં
 અંતર

૧૨૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નિર્લંકપ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધોને કેટલા કાલનું અંતર હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને અંતર નથી,
 એ પ્રમાણે યાવત્-અનંત પ્રદેશવાળા સ્કંધો સુધી સમજવું.

નિર્લંકપ દ્વિપ્રદે-
 ન્કપનું અંતર

૧૨૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સંકંપ અને નિર્લંકપ એ પરમાણુપુદ્ગલોમા કયા પરમાણુપુદ્ગલો કોનાથી યાવત્-વિશેષાધિક હોય ?
 [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સંકંપ પરમાણુપુદ્ગલો સૌથી થોડા છે, અને તેથી નિર્લંકપ પરમાણુપુદ્ગલો અસંખ્યાતગુણા છે.

સંકપ અને નિ-
 પરમાણુઓનું અં-
 કદુલ્લ.

૧૨૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ અંશતઃ સંકંપ, સર્વાંશ સંકંપ અને અકંપ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધોમા કયા સ્કંધો કોનાથી યાવત્-
 વિશેષાધિક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સર્વાંશ સંકંપ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો સૌથી થોડા છે, તેથી અંશતઃ સંકંપ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો અસંખ્યાત
 ગુણા છે અને તેથી અકંપ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો અસંખ્યાતગુણા છે. એ પ્રમાણે યાવત્-અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કંધો સુધી જાણવું.

નકપ અને નિર્લ-
 દ્વિપ્રદેશિક ૨૫નાં
 અંતરવશુલ.

१२७. [प्र०] एषस्ति णं भंते ! अणंतपणसियाणं संधाणं देसेयाणं, सधेयाणं, निरेयाणं य कयरे कयरे० जाव-विसे-
साहिया वा ? [उ०] गोयमा ! सवत्थोवा अणंतपणसिया संधा सधेया, निरेया अणंतगुणा, देसेया अणंतगुणा ।

१२८. [प्र०] एषसि णं भंते । परमाणुपोग्गलाणं संगेज्जपणसियाणं, असंगेज्जपणसियाणं, अणंतपणसियाणं यं गंधाणं देसेयाणं, सध्वेयाणं, निरेयाणं दधट्टयाए, पणसट्टयाए, दधट्टपणसट्टयाए कयरे कयरे-जाव-विसेसाहिया वा ? [उ०] गोयमा । सध्वेत्योवा अणंतपणसिया गंधा सध्वेया दधट्टयाए १, अणंतपणसिया गंधा निरेया दधट्टयाए अणंतगुणा २, अणंतपणसिया गंधा देसेया दधट्टयाए अणंतगुणा ३, असंगेज्जपणसिया गंधा सध्वेया दधट्टयाए असंगेज्जगुणा ४, संगेज्जपणसिया गंधा सध्वेया दधट्टयाए असंगेज्जगुणा ५, परमाणुपोग्गला सध्वेया दधट्टयाए असंगेज्जगुणा ६, संगेज्जपणसिया गंधा देसेया दधट्टयाए असंगेज्जगुणा ७, असंगेज्जपणसिया गंधा देसेया दधट्टयाए असंगेज्जगुणा ८, परमाणुपोग्गला निरेया दधट्टयाए असंगेज्जगुणा ९, संगेज्जपणसिया गंधा निरेया दधट्टयाए संगेज्जगुणा १०, असंगेज्जपणसिया गंधा निरेया दधट्टयाए असंगेज्जगुणा ११ । पदेसट्टयाए-सध्वेत्योवा अणंतपदेसिया० । एवं पणसट्टयाए वि । नवरं परमाणुपोग्गला अपणसट्टयाए भाणियत्ता । संगेज्जपणसिया गंधा निरेया पणसट्टयाए असंगेज्जगुणा; सेसं तं चेव । दधट्टपणसट्टयाए-सध्वेत्योवा अणंतपणसिया गंधा सध्वेया दधट्टयाए १, ते चेव पणसट्टयाए अणंतगुणा २, अणंतपणसिया गंधा निरेया दधट्टयाए अणंतगुणा ३, ते चेव पणसट्टयाए अणंतगुणा ४, अणंतपणसिया गंधा देसेया दधट्टयाए अणंतगुणा ५, ते चेव पणसट्टयाए अणंतगुणा ६, असंगेज्जपणसिया गंधा सध्वेया दधट्टयाए अणंतगुणा ७, ते चेव पणसट्टयाए असंगेज्जगुणा ८, संगेज्जपणसिया गंधा सध्वेया दधट्टयाए असंगेज्जगुणा ९, ते चेव पणसट्टयाए असंगेज्जगुणा १०, परमाणुपोग्गला सध्वेया दधट्टपणसट्टयाए असंगेज्जगुणा ११, संगेज्जपणसिया गंधा देसेया दधट्टयाए असंगेज्जगुणा १२, ते चेव पणसट्टयाए संगेज्जगुणा १३, असंगेज्जपणसिया गंधा देसेया दधट्टयाए असंगेज्जगुणा १४, ते चेव पणसट्टयाए असंगेज्जगुणा १५, परमाणुपोग्गला निरेया दधट्टपणसट्टयाए असंगे-

अन्तर्प्रदेशिकं
अस्पृश्यं

૧૨૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અશતઃ સંકંપ, સર્વાંશ સંકંપ અને અકંપ અનંત પ્રદેશિક સ્કંધોનાં કયા ત્વન્ધો કોનાથી યાવત્-વિગ્રેયાધિક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સર્વાંશ સંકંપ અનંતપ્રદેશિક સ્કંધો સૌથી ધોટા છે, તેથી નિઃકંપ અનંત પ્રદેશિક સ્કંધો અનંત-ગુણા છે, અને તેથી અંશતઃ સંકંપ અનંતપ્રદેશિક સ્કંધો પણ અનંતગુણા છે.

૧૨૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અશતઃ સંકંપ, સર્વાંગ સંકંપ અને નિષ્કંપ પરમાણુપુદ્ગલોના સંસ્થાત પ્રદેશિક સ્કંધો, અસંસ્થાત પ્રદેશિક સ્કંધો તથા અનંતપ્રદેશિક સ્કંધોમા દ્રવ્યાર્થપણે, પ્રદેશાર્થપણે અને દ્રવ્યાર્થ-પ્રદેશાર્થપણે કયા સ્થાન્ધો કોનાથી યાગ્-વિશેષાધિક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ૧ સર્વાંશ સંકંપ અનંતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે સીધી થોડા છે. ૨ નિષ્કંપ અનંતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અનંતગુણા છે. ૩ અંશતઃ સંકંપ અનંત પ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અનંતગુણા છે. ૪ સર્વાંશ સંકંપ અસંસ્થાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંસ્થાતગુણ છે. ૫ સર્વાંશ સંકંપ સંસ્થાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અમદ્ધાતગુણા છે. ૬ સર્વાંશ સંકંપ પરમાણુપુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થપણે અસંસ્થાતગુણા છે. ૭ અંશત સંકંપ સંસ્થાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંસ્થાતગુણા છે. ૮ અંશતઃ સંકંપ અસંસ્થાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંસ્થાતગુણા છે. ૯ નિષ્કંપ પરમાણુપુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થપણે અમદ્ધાતગુણા છે. ૧૦ નિષ્કંપ સંસ્થાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે સંસ્થાતગુણા છે. ૧૧ નિષ્કંપ અસંસ્થાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંસ્થાતગુણા છે. પ્રદેશાર્થપણે-સર્વાંશ સંકંપ અનંતપ્રદેશિક સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે સીધી થોડા છે. ૧ પ્રમાણે પ્રદેશાર્થપણે પળ જાણવું. ત્રિશેષ ૧ કે, પરમાણુપુદ્ગલો અપ્રદેશાર્થપણે કહેવા. સંસ્થાતપ્રદેશિક નિષ્કંપ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે અસંસ્થાતગુણા છે. ઘાતી ઘડું તેજ પ્રમાણે જાણવું. દ્રવ્યાર્થપ્રદેશાર્થપણે—૧ સર્વાંશ સંકંપ અનંતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે સીધી થોડા છે. ૨ અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે અનંતગુણા છે. ૩ અનંતપ્રદેશિક નિષ્કંપ સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અનંતગુણા છે. અને ૪ તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે અનંતગુણા છે. ૫ અંશતઃ સંકંપ અનંતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અનંતગુણા છે. ૬ અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે અનંતગુણા છે. ૭ સર્વાંશ સંકંપ અસંસ્થાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અનંતગુણા છે. ૮ અને તેજ પ્રદેશાર્થપણે અસંસ્થાતગુણા છે. ૯ સર્વાંશ સંકંપ સંસ્થાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંસ્થાતગુણા છે. ૧૦ અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે સંસ્થાતગુણા છે. ૧૧ સર્વાંશ સંકંપ પરમાણુપુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થ-અપ્રદેશાર્થપણે અસંસ્થાતગુણા છે. ૧૨ અંશતઃ સંકંપ સંસ્થાત પ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંસ્થાતગુણા છે. ૧૩ અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે સંસ્થાતગુણા છે. ૧૪ અશતઃ સંકંપ અસંસ્થાતપ્રદેશિક સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંસ્થાતગુણા છે. ૧૫ અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે અસંસ્થાતગુણા છે. ૧૬ નિષ્કંપ પરમાણુપુદ્ગલો દ્રવ્યાર્થ-અપ્રદેશાર્થપણે અસંસ્થાતગુણા છે. ૧૭ સંસ્થાતપ્રદેશિક નિષ્કંપ સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે સંસ્થાતગુણા

જ્ઞગુણા ૧૬, સંખેજ્ઞપણસિયા યંધા નિરેયા દ્વદ્વયાપ સંખેજ્ઞગુણા ૧૭, તે ચેવ પપ્સદ્વયાપ સંખેજ્ઞગુણા ૧૮, અસંખેજ્ઞપણસિ-
યા નિરેયા દ્વદ્વયાપ અસંખેજ્ઞગુણા ૧૯, તે ચેવ પપ્સદ્વયાપ અસંખેજ્ઞગુણા ૨૦ ।

૧૨૯. [પ્ર૦] કતિ ણં મંતે ! ધમ્મત્થિકાયસ્સ મજ્ઞપપ્સા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! અદ્ધ ધમ્મત્થિકાયસ્સ મજ્ઞપ-
પ્સા પન્નત્તા ।

૧૩૦. [પ્ર૦] કતિ ણં મંતે ! અધમ્મત્થિકાયસ્સ મજ્ઞપપ્સા પન્નત્તા ? [ઉ૦] एवं ચેવ ।

૧૩૧. [પ્ર૦] કતિ ણં મંતે ! આગાસત્થિકાયસ્સ મજ્ઞપપ્સા પન્નત્તા ? [ઉ૦] एवं ચેવ ।

૧૩૨. [પ્ર૦] કતિ ણં મંતે ! જીવત્થિકાયસ્સ મજ્ઞપપ્સા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! અદ્ધ જીવત્થિકાયસ્સ મજ્ઞપપ્સા
પન્નત્તા ।

૧૩૩. [પ્ર૦] एण णं मंते ! अदृ जीवत्थिकायस्स मज्झपपसा कतिसु आगासपप्सेसु ओगाहंति ? [उ०] गोयमा !
जहन्नेणं एक्कंसि वा दोहिं वा तीहिं वा चउहिं वा पंचहिं वा छहिं वा उक्कोसेणं अदृसु, नो चेव णं सत्तसु । 'सेवं मंते ! सेवं
मंते ! ति' ।

પળવીસદ્દમે સપ્ત ચઉત્થો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

છે. ૧૮ અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે સંહ્યાતગુણા છે. ૧૯ અસંહ્યાત પ્રદેશિક નિષ્કંપ સ્કંધો દ્રવ્યાર્થપણે અસંહ્યાતગુણા છે. ૨૦
અને તેજ સ્કંધો પ્રદેશાર્થપણે અસંહ્યાતગુણા છે.

૧૨૯. [પ્ર૦] *હે ભગવન્ ! ધર્માસ્તિકાયના મધ્ય પ્રદેશો કેટલા કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ધર્માસ્તિકાયના *આઠ મધ્ય પ્રદેશો
કહ્યા છે.

ધર્માસ્તિકાયના
મધ્ય પ્રદેશો.

૧૩૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અધર્માસ્તિકાયના મધ્ય પ્રદેશો કેટલા કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એજ પ્રમાણે જાણવું.

અધર્માસ્તિકાયના
મધ્ય પ્રદેશો.

૧૩૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આકાશાસ્તિકાયના મધ્ય પ્રદેશો કેટલા કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એજ પ્રમાણે જાણવું.

આકાશના મધ્ય
પ્રદેશો.

૧૩૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જીવાસ્તિકાયના મધ્ય પ્રદેશો કેટલા કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જીવાસ્તિકાયના આઠ મધ્ય
પ્રદેશો કહ્યા છે.

જીવના મધ્ય પ્રદેશો.

૧૩૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જીવાસ્તિકાયના એ આઠ મધ્ય પ્રદેશો આકાશાસ્તિકાયના કેટલા પ્રદેશોમાં સમાઈ શકે ? [ઉ૦] હે
ગૌતમ ! તે જઘન્ય (એક, બે, ત્રણ, ચાર, પાંચ, અને છ પ્રદેશમાં સમાય તથા ઉત્કૃષ્ટ આઠ પ્રદેશમાં સમાય, પણ સાત પ્રદેશમાં ન સમાય.
'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'—એમ કહી યાવત્-વિહરે છે.

જીવના મધ્ય પ્રદે-
શોની અવગણના.

પચીશમાં શતકમાં ચતુર્થ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

પંચમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] કતિવિહા ણં મંતે ! પજ્જવા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ડુવિહા પજ્જવા પન્નત્તા; તંજહા—જીવપજ્જવા ય
અજીવપજ્જવા ય । પજ્જવપદં નિરવસેસં માણિયધ્વં જહા પન્નવણાપ ।

પંચમ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પર્યવો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પર્યવો બે પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—
જીવપર્યવો અને અજીવપર્યવો. અહિં પ્રજ્ઞાપનાસૂત્રતું સમગ્ર પર્યવપદ કહેવું.

પર્યાવ.

૧ ઓગાઢા હોંતિ હુ ।

૧૨૯ * 'ધર્માસ્તિકાયના આઠ મધ્ય પ્રદેશો આઠ રુચકપ્રદેશવર્તી હોય છે, 'એમ સૂચિંકાર કહે છે, અને તે રુચકપ્રદેશો મેરુના મૂળભાગના મધ્યવર્તી
છે યથાપિ ધર્માસ્તિકાયાદિ લોકપ્રમાણ હોવાથી તેનો મધ્ય ભાગ રુચકથી અસંખ્ય યોજન દૂર રત્નપ્રમાણ આકાશની અંદર આવેલો છે, રુચકવર્તી નથી, તો
પણ દિશા અને વિદિશાની ઉત્પત્તિસ્થાન રુચક હોવાથી ધર્માસ્તિકાયાદિના મધ્ય તરીકે તેની વિવક્ષા કરી હોય એમ સમજે છે—ટીકા.

૧૩૩ † જીવપ્રદેશોનો સંકોચ અને વિકાસ ધર્મ હોવાથી તેના મધ્યવર્તી આઠ પ્રદેશો જઘન્યથી એક આકાશપ્રદેશથી માઠી છ આકાશપ્રદેશમાં રહી
શકે છે અને ઉત્કૃષ્ટ આઠ આકાશ પ્રદેશમાં રહે છે, પણ વસ્તુસ્વભાવથી સાત આકાશપ્રદેશને આશ્રયી રહેતા નથી—ટીકા.

‡ ૧ પર્યવ—ગુણ, ધર્મ, વિશેષ. જીવપર્યવ—જીવધર્મ, અજીવપર્યવ—અજીવધર્મ. તે ધર્મો અનન્ત હોય છે જુઓ પ્રજ્ઞા ૦ પદ ૫ પ૦ ૧૭૯-૨૦૩

२. [प्र०] आवलिया णं भंते ! किं संखेज्जा समया, असंखेज्जा समया, अणंता समया ? [उ०] गोयमा ! नो संखेज्जा समया, असंखेज्जा समया, नो अणंता समया ।

३. [प्र०] आणापाणू णं भंते ! किं संखेज्जा० ? [उ०] एवं चेव ।

४. [प्र०] थोवे णं भंते ! किं संखेज्जा० ? [उ०] एवं चेव । एवं लवे वि; मुहुत्ते वि, ण्वं अहोस्से, ण्वं पन्ने, मासे, उऊ, अयणे, संवच्छरे, जुगे, वाससये, वाससदस्से, वाससयसदस्से, पुद्गं, पुद्गे, तुडियं, तुडिप, अडटं, अडटे, अववंगे, अववे, हुहुयंगे, हुहुय, उप्पलंगे, उप्पले, पडमंगे, पडमे, नल्लिणंगे, नल्लिणे, अच्छणिपूरंगे, अच्छणिपूरे, अडयंगे, अडये, नडयंगे, नडय, पडयंगे, पडय, चूलियंगे, चूलिप, सीसपहेलियंगे, सीसपहेलिया; पल्लिवोवमे, सागरोवमे, ओस-पिणी, एवं उस्सपिणी वि ।

५. [प्र०] पोग्गलपरियट्ठे णं भंते ! किं संखेज्जा समया, असंखेज्जा समया, अणंता समया—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो संखेज्जा समया, नो असंखेज्जा समया, अणंता समया । एवं तीयद्धा, अणागयद्धा, सवद्धा ।

६. [प्र०] आवलियाओ णं भंते ! किं संखेज्जा समया—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो संखेज्जा समया, सिय असंखेज्जा समया, सिय अणंता समया ।

७. [प्र०] आणापाणू णं भंते ! किं संखेज्जा समया ३ ? [उ०] एवं चेव ।

८. [प्र०] थोवा णं भंते ! किं संखेज्जा समया ३ ? [उ०] एवं चेव । एवं जाव—‘ओसपिणीओ’ ति ।

९. [प्र०] पोग्गलपरियट्ठा णं भंते ! किं संखेज्जा समया—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो संखेज्जा समया, नो असंखेज्जा समया, अणंता समया ।

१०. [प्र०] आणापाणू णं भंते ! किं संखेज्जाओ आवलियाओ—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! संखेज्जाओ आवलियाओ, नो असंखेज्जाओ आवलियाओ, नो अणंताओ आवलियाओ । एवं थोवे वि, एवं जाव—‘सीसपहेलिय’ ति ।

२. [प्र०] हे भगवन् ! आवलिका संख्याता समयरूप छे, असंख्याता समयरूप छे के अनंत समयरूप छे ? [उ०] हे गौतम ! आवलिका संख्याता समयरूप नथी, तेम अनंत समयरूप पण नथी, परंतु अनंस्याता समयरूप छे.

३. [प्र०] हे भगवन् ! आनप्राण—आसोच्छास ए शुं संख्याता समयरूप छे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! पूर्व प्रमाणे जाणहुं.

४. [प्र०] हे भगवन् ! स्तोक संख्याता समयरूप छे—इत्यादि प्रश्न [उ०] हे गौतम ! एज प्रमाणे जाणहुं. अने ए प्रमाणे खव, मुहूर्त, अहोरात्र, पक्ष, मास, ऋतु, अयन, संवत्सर, युग, सो वर्ष, हजार वर्ष, लाख वर्ष, पूर्वाग, पूर्व, त्रुटिनाग, त्रुटिन, अट्टाग, अट्ट, अववाग, अवव, हूहकाग, हूहक, उत्पलाग, उत्पल, पद्माग, पद्म, नलिनाग, नलिन, अच्छनिपूराग, अच्छनिपूर, अयुताग, अयुत, नयु-तांग, नयुत, प्रयुताग, प्रयुत, चूलिकाग, चूलिका, शीर्षप्रहेलिकाग, शीर्षप्रहेलिका, पल्योपम, सागरोपम, अवसर्पिणी अने उस्सर्पिणीना समयो संवेवे पण जाणहुं अर्थात्—एमाना प्रत्येकना असंख्याता समयो छे

५. [प्र०] हे भगवन् ! पुट्टलपरिवर्त ए शुं संख्याता समयरूप छे, असंख्याता समयरूप छे के अनंत समयरूप छे ? [उ०] हे गौतम ! ते संख्याता समयरूप नथी, असंख्याता समयरूप नथी, पण अनंत समयरूप छे. ए प्रमाणे भूतकाळ, भविष्यत्काळ तथा सर्व-काळ विषे पण जाणहुं

६. [प्र०] हे भगवन् ! आवलिकाओ शुं संख्याता समयरूप छे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! आवलिकाओ संख्याता समयरूप नथी, पण कदाच असंख्याता समयरूप होय, अने कदाच अनंत समयरूप होय.

७. [प्र०] हे भगवन् ! आनप्राणो शुं संख्याता समयरूप छे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] पूर्व प्रमाणे जाणहुं.

८. [प्र०] हे भगवन् ! स्तोको शुं संख्याता समयरूप छे—इत्यादि प्रश्न [उ०] पूर्व प्रमाणे जाणहुं. अने ए प्रमाणे यावत्—अव-सर्पिणीओ सुखी समजहुं.

९. [प्र०] हे भगवन् ! पुट्टलपरिवर्त ए शुं संख्याता समयरूप छे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! संख्याता समयरूप नथी, असंख्याता समयरूप नथी, पण अनंत समयरूप छे.

१०. [प्र०] हे भगवन् ! आनप्राण ए शुं संख्याती आवलिकारूप छे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते संख्याती आवलिकारूप छे, पण असंख्याती के अनंत आवलिकारूप नथी ए प्रमाणे स्तोक संवेवे पण जाणहुं यावत्—शीर्षप्रहेलिका सुखी पण एम जाणहुं.

૧૧. [પ્ર૦] પલિઓવમે ણં મંતે ! કિં સંખેજ્ઞા ૩-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ણો સંખેજ્ઞાઓ આવલિયાઓ, અસંખેજ્ઞાઓ આવલિયાઓ, નો અણંતાઓ આવલિયાઓ । एवं सागरोवमे वि; एवं ओसप्पिणी वि, उस्सप्पिणी वि ।

૧૨. [પ્ર૦] પોગ્ગલપરિયટ્ટે-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો સંખેજ્ઞાઓ આવલિયાઓ, ણો અસંખેજ્ઞાઓ આવલિયાઓ, અણંતાઓ આવલિયાઓ । एवं जाव-सद्यद्धा ।

૧૩. [પ્ર૦] આણાપાણૂ ણં મંતે ! કિં સંખેજ્ઞાઓ આવલિયાઓ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સિય સંખેજ્ઞાઓ આવલિયાઓ, સિય અસંખેજ્ઞાઓ, સિય અણંતાઓ । एवं जाव-सीसपहेलियाओ ।

૧૪. [પ્ર૦] પલિઓવમા ણં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ણો સંખેજ્ઞાઓ આવલિયાઓ, સિય અસંખેજ્ઞાઓ આવલિયાઓ, સિય અણંતાઓ આવલિયાઓ । एवं जाव-उस्सप्पिणीओ ।

૧૫. [પ્ર૦] પોગ્ગલપરિયટ્ટા ણં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ણો સંખેજ્ઞાઓ આવલિયાઓ, ણો અસંખેજ્ઞાઓ આવલિયાઓ, અણંતાઓ આવલિયાઓ ।

૧૬. [પ્ર૦] થોવે ણં મંતે ! કિં સંખેજ્ઞાઓ આણાપાણૂઓ, અસંખેજ્ઞાઓ ? [ઉ૦] જહા આવલિયાવ વત્તઘયા एवं આણાપાણૂઓ વિ નિરવસેસા । एवं एतेणं गमपणं जाव-सीसपहेलिया भाणियद्धा ।

૧૭. [પ્ર૦] સાગરોવમે ણં મંતે ! કિં સંખેજ્ઞા પલિઓવમા ?-પુચ્છા ! [ઉ૦] ગોયમા ! સંખેજ્ઞા પલિઓવમા, ણો અસંખેજ્ઞા પલિઓવમા, ણો અણંતા પલિઓવમા । एवं ओसप्पिणीए वि, उस्सप्पिणीए वि ।

૧૮. [પ્ર૦] પોગ્ગલપરિયટ્ટે ણં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ણો સંખેજ્ઞા પલિઓવમા, ણો અસંખેજ્ઞા પલિઓવમા, અણંતા પલિઓવમા । एवं जाव-सद्यद्धा ।

૧૯. [પ્ર૦] સાગરોવમા ણં મંતે ! કિં સંખેજ્ઞા પલિઓવમા-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સિય સંખેજ્ઞા પલિઓવમા, સિય અસંખેજ્ઞા પલિઓવમા, સિય અણંતા પલિઓવમા । एवं जाव-ओसप्पिणी वि, उस्सप्पिणी वि ।

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પલ્યોપમ શું સંખ્યાતી આવલિકારૂપ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે સંખ્યાતી આવલિકારૂપ નથી, તેમ અનંત આવલિકારૂપ નથી, પણ અસંખ્યાતી આવલિકારૂપ છે. એ પ્રમાણે સાગરોપમ, અવસર્પિણી અને ઉત્સર્પિણી સંબંધે પણ જાણવું.

પલ્યોપમ.

૧૨. [પ્ર૦] પુદ્ગલપરિવર્ત કેટલી આવલિકારૂપ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે સંખ્યાતી આવલિકારૂપ નથી, અસંખ્યાતી આવલિકારૂપ નથી, પણ અનંત આવલિકારૂપ છે. એ પ્રમાણે યાવત્-સર્વાદ્વા સુધી જાણવું.

પુદ્ગલપરિવર્ત.

૧૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આનપ્રાણો શું સંખ્યાતી આવલિકારૂપ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે કદાચ સંખ્યાતી આવલિકારૂપ હોય, કદાચ અસંખ્યાતી આવલિકારૂપ પણ હોય અને કદાચ અનંત આવલિકારૂપ પણ હોય. એ પ્રમાણે યાવત્-શીર્ષપ્રહેલિકા સુધી જાણવું.

આનપ્રાણો.

૧૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પલ્યોપમો શું સંખ્યાતી આવલિકારૂપ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે સંખ્યાતી આવલિકારૂપ નથી, પણ કદાચ અસંખ્યાતી અને કદાચ અનંત આવલિકારૂપ છે એ પ્રમાણે યાવત્-ઉત્સર્પિણીઓ સુધી જાણવું.

પલ્યોપમો.

૧૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પુદ્ગલપરિવર્તો શું સંખ્યાતી આવલિકારૂપ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સંખ્યાતી આવલિકારૂપ નથી, અસંખ્યાતી આવલિકારૂપ નથી, પણ અનંત આવલિકારૂપ છે.

પુદ્ગલપરિવર્તો.

૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સ્તોક શું સંખ્યાતા આનપ્રાણરૂપ છે કે અસંખ્યાતા આનપ્રાણરૂપ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] જેમ આવલિકા સંબંધે વક્તવ્યતા કહી તેમ વધી આનપ્રાણ સંબંધે પણ જાણવી. એ પ્રમાણે એ પૂર્વોક્ત ગમ-પાઠવડે યાવત્-શીર્ષપ્રહેલિકા સુધી સમજવું.

સ્તોક

૧૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સાગરોપમ શું સંખ્યાતા પલ્યોપમરૂપ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે સંખ્યાતા પલ્યોપમરૂપ છે, પણ અસંખ્યાતા કે અનંત પલ્યોપમરૂપ નથી. એ પ્રમાણે અવસર્પિણી અને ઉત્સર્પિણી સંબંધે પણ જાણવું.

સાગરોપમ.

૧૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પુદ્ગલપરિવર્ત શું સંખ્યાતા પલ્યોપમરૂપ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સંખ્યાતા કે અસંખ્યાતા પલ્યોપમરૂપ નથી, પણ અનંત પલ્યોપમરૂપ છે. એ પ્રમાણે યાવત્-સર્વાદ્વા સુધી જાણવું.

પુદ્ગલપરિવર્ત.

૧૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સાગરોપમો શું સંખ્યાતા પલ્યોપમરૂપ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે કદાચ સંખ્યાતા પલ્યોપમરૂપ હોય છે, કદાચ અસંખ્યાતા પલ્યોપમરૂપ હોય છે અને કદાચ અનંત પલ્યોપમરૂપ પણ હોય છે. એ પ્રમાણે યાવત્-અવસર્પિણી તથા ઉત્સર્પિણી સંબંધે પણ જાણવું.

સાગરોપમો.

૨૦. [પ્ર૦] પોગલપરિયદા નં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો સંમેજા પલિઓવમા, નો અસંમેજા પલિઓવમા, અળંતા પલિઓવમા ।

૨૧. [પ્ર૦] ઓસપ્પિની નં મંતે ! કિં સંમેજા સાગરોવમા૦ ? [ઉ૦] જદા પલિઓવમસ્સ વચ્છયા તદ્દા સાગરો-વમસ્સ ચિ ।

૨૨. [પ્ર૦] પોગલપરિયદે નં મંતે ! કિં સંમેજાઓ ઓસપ્પિણિ-ઉસ્સપ્પિણીઓ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો સંમેજાઓ ઓસપ્પિણિ-ઉસ્સપ્પિણીઓ, નો અસંમેજાઓ, અળંતાઓ ઓસપ્પિણિ-ઉસ્સપ્પિણીઓ । પ્યં જાવ-સદ્ધજા ।

૨૩. [પ્ર૦] પોગલપરિયદા નં મંતે ! કિં સંમેજાઓ ઓસપ્પિણિ-ઉસ્સપ્પિણીઓ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો સંમેજાઓ ઓસપ્પિણિ-ઉસ્સપ્પિણીઓ, નો અસંમેજાઓ, અળંતાઓ ઓસપ્પિણિ-ઉસ્સપ્પિણીઓ ।

૨૪. [પ્ર૦] તીતદ્ધા નં મંતે ! કિં સંમેજા પોગલપરિયદા-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો સંમેજા પોગલપરિયદા નો અસંમેજા, અળંતા પોગલપરિયદા । પ્યં અળાગયદ્ધા ચિ; પ્યં સદ્ધજા ચિ ।

૨૫. [પ્ર૦] અળાગયાદ્ધા નં મંતે ! કિં સંમેજાઓ તીતદ્ધાઓ, અસંમેજાઓ, અળંતાઓ ? [ઉ૦] ગોયમા ! નો સંમેજાઓ તીતદ્ધાઓ, નો અસંમેજાઓ તીતદ્ધાઓ, નો અળંતાઓ તીતદ્ધાઓ । અળાગયદ્ધા નં તીતદ્ધાઓ સમયાદિયા, તીતદ્ધા નં અળાગયદ્ધાઓ સમયૂણા ।

૨૬. [પ્ર૦] સદ્ધજા નં મંતે ! કિં સંમેજાઓ તીતદ્ધાઓ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો સંમેજાઓ તીતદ્ધાઓ, નં અસંમેજાઓ, નો અળંતાઓ તીતદ્ધાઓ । સદ્ધજા નં તીતદ્ધાઓ સાતિરેગદ્ધુણા, તીતદ્ધા નં સદ્ધજાઓ થોવૂપ અદ્ધે ।

પુદ્ગલપરિવર્તો.

૨૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પુદ્ગલપરિવર્તો યું નંલ્યાતા પન્થોપમરૂપ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન । [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે નંલ્યાતા પન્થોપમરૂપ નથી, અનંલ્યાતા પન્થોપમરૂપ નથી, પણ અનંત પન્થોપમરૂપ છે.

અવસર્પિની

૨૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અવસર્પિની યું નંલ્યાતા સાગરોપમો છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન । [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ પન્થોપમની વૃક્ત્યત્વ કદી તેમ સાગરોપમની પણ વૃક્ત્યત્વ કહેવી.

પુદ્ગલપરિવર્ત.

૨૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પુદ્ગલપરિવર્ત યું નંલ્યાતા ડસર્પિણી અને અવસર્પિણીરૂપ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન । [ઉ૦] હે ગૌતમ ! નંલ્યાતા કે અનંલ્યાતા ડસર્પિણી અને અવસર્પિણીરૂપ નથી, પણ અનંત ડસર્પિણી અને અવસર્પિણીરૂપ છે. ૧ પ્રમાણે યાત્-સર્વાદ સુધી જાણવું.

પુદ્ગલપરિવર્તો.

૨૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પુદ્ગલપરિવર્તો યું નંલ્યાતા ડસર્પિણીઓ અને અવસર્પિણીઓ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન । [ઉ૦] હે ગૌતમ ! નંલ્યાતા કે અનંલ્યાતા ડસર્પિણીઓ અને અવસર્પિણીઓ નથી, પણ અનંત ડસર્પિણીઓ અને અવસર્પિણીઓ છે.

અતીતાદ્ધા.

૨૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અતીતાદ્ધા-ભૂતકાલ ૧ યું નંલ્યાતા પુદ્ગલપરિવર્તો છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન । [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે નંલ્યાતા અનંલ્યાતા પુદ્ગલપરિવર્તો નથી, પણ અનંત પુદ્ગલપરિવર્તો છે. ૧ પ્રમાણે અનાગત કાલ અને સર્વાદા ક્રિયે પણ જાણવું.

અનાગતાદ્ધા.

૨૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અનાગતાદ્ધા-ભવિષ્યત્કાલ યું નંલ્યાતા અતીતાદ્ધારૂપ છે, અનંલ્યાતા અતીતાદ્ધારૂપ છે કે અનંત અતીતાદ્ધારૂપ છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ભવિષ્યત્કાલ નંલ્યાતા અતીતાદ્ધા, અનંલ્યાતા, કે અનંત અતીતાદ્ધારૂપ નથી, પણ અતીતાદ્ધા-ભૂતકાલ અનાગતાદ્ધા-ભવિષ્યત્કાલ એક સમય અધિક છે અને ભવિષ્ય કાલ કરતાં ભૂતકાલ એક સમય ન્યૂન છે.

સર્વાદા

૨૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! સર્વાદા નંલ્યાતા અતીતાદ્ધારૂપ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન । [ઉ૦] હે ગૌતમ ! નંલ્યાતા, અનંલ્યાતા કે અનંત અતીતાદ્ધારૂપ નથી, કિંતુ અતીતાદ્ધા-ભૂતકાલ કરતાં સર્વાદા કાંઈક અધિક વમણો છે, અને અતીતાદ્ધા-ભૂતકાલ સર્વાદા કરતાં કાંઈક ન્યૂન અર્થમાગરૂપ છે.

૨૫ * અતીતાદ્ધાથી અનાગતાદ્ધા સમયાધિક છે, કારણ કે અતીતકાલ અને અનાગત કાલ અનાદિપણાથી અને અનન્તપણાથી સમાન છે, તે બંને વચ્ચે મગવંતો પ્રશ્ન સમય છે અને તે અનિનિષ્ઠ હોવાથી અતીતકાલમા તેનો ગમાવેશ થતો નથી, પણ અનિનિષ્ઠ વર્તમાનમા સાધર્મ્યથી તેનો અનાગત કાલ સમાવેશ થાય છે. માટે અતીતકાલથી અનાગતકાલ સમયાધિક છે, અને અનાગત કાલથી અતીતકાલ સમય ન્યૂન છે.

૨૬ † સર્વાદા અતીતકાલ કરતાં વર્તમાન સમય અધિક વમણો છે, અને અતીતકાલ સર્વાદા કરતાં મગવ ન્યૂન અર્થ માગરૂપ છે અહિં કોઈ જાના કદે છે કે અતીતકાલથી અનાગતકાલ અનન્ત ગુણ છે, “વર્તમાન વીજદ્ધા અનાગતદ્ધા અનન્તગુણા” ॥ અનન્ત પુદ્ગલ પરાવર્તરૂપ અતીતાદ્ધા છે, તેથી અનન્તગુણ અનાગતાદ્ધા છે. જો વર્તમાન સમયે અતીતકાલ અને અનાગત કાલ સરખા હોય તો વર્તમાન સમયનો અનિનિષ્ઠ થતા અનાગતકાલ એક સમય ન્યૂન થઈ અને ૧થી વે, ત્રણ, ચાર ઇત્યાદિ સમયો થટના તેણે નરસાપણું રહેશે નહિ, માટે વડે કાલ સમાન નથી, પણ અતીતકાલથી અનાગત કાલ અનન્તગુણ છે તેથી અનન્ત કાલનો અતિગ્રમ થવા છતાં તેનો ધ્યય થતો નથી.” તેનો ઉત્તર ૧ છે કે અતીતકાલ અને અનાગત કાલ યું ગમાવણું કહેવામા આવે છે અનાદિન્ય અને અનન્તવદ્ધે વિવક્ષિત છે. જેમ અતીતકાલની આદિ નથી, તેમ અનાગત કાલનો અન્ત નથી, માટે વેણે સરસાપણું છે -તીકા.

૨૭. [પ્ર૦] સઘ્નદ્વા ણં મન્તે ! કિં સંઘેજ્ઞાઓ અણાગયદ્વાઓ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ણો સંઘેજ્ઞાઓ અણાગય-દ્વાઓ, ણો અસંઘેજ્ઞાઓ અણાગયદ્વાઓ, ણો અણંતાઓ અણાગયદ્વાઓ । સઘ્નદ્વા ણં અણાગયદ્વાઓ થોવૂળગદુગુણા; અણા-ગયદ્વા ણં સઘ્નદ્વાઓ સાતિરેગે અદ્ધે ।

૨૮. [પ્ર૦] કતિવિહા ણં મન્તે ! ણિઓદા પંચત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ડુવિહા ણિઓદા પંચત્તા । તંજહા-ણિઓયગા ય ણિઓયગજીવા ય ।

૨૯. [પ્ર૦] ણિઓદા ણં મન્તે ! કતિવિહા પંચત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ડુવિહા પંચત્તા, તંજહા-સુહુમનિગોદા ય વાય-રનિઓગા ય, એવં નિઓગા માણિયદ્વા જહા જીવામિગમે તહેવ નિરવસેસં ।

૩૦. [પ્ર૦] કતિવિહે ણં મન્તે ! ણામે પંચત્તે ? [ઉ૦] ગોયમા ! છવિહે ણામે પંચત્તે, તંજહા-૧ઔદય, જાવ-૬સન્નિ-વાઇય । [પ્ર૦] સે કિં તં ઉદય ણામે ? [ઉ૦] ઉદય ણામે ડુવિહે પંચત્તે, તંજહા-ઉદય ય ઉદયનિપ્પન્ને ય-એવં જહા સત્તરસમસય પદ્ધમે ઉદેસય માવો તહેવ ઇહ વિ । નવરં ઇમં નામણાણત્તં, સેસં તહેવ, જાવ-સન્નિવાઇય । 'સેવં મન્તે ! સિ ।

પળવીસદ્ધમે સય પંચમો ઉદેસો સમત્તો ।

૨૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સર્વાદ્ધા શું સંઘ્યાતા અનાગતાદ્ધા-ભવિષ્યત્કાલ રૂપ છે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે સંઘ્યાતા, અસંઘ્યાતા કે અનંત અનાગતાદ્ધારૂપ નથી, કિંતુ ભવિષ્યત્કાલ કરતાં સર્વાદ્ધા કાઈક ન્યૂન વમણો છે, અને અનાગતાદ્ધા સર્વાદ્ધા કરતાં કાઈક અધિક અરધો છે.

સર્વાદ્ધા અને
ભવિષ્યત્કાલ.

૨૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નિગોદો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! નિગોદો વે પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે-
* નિગોદો અને નિગોદજીવો.

નિગોદના પ્રકાર.

૨૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નિગોદો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! નિગોદો વે પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે-
સૂક્ષ્મનિગોદ અને બાદરનિગોદ. એ પ્રમાણે 'જીવામિગમ સૂત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે વધા નિગોદો કહેવા.

નિગોદના પ્રકાર.

૩૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નામ-ભાવ કેટલા પ્રકારનું કહ્યું છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! નામ-ભાવ છ પ્રકારનું કહ્યું છે. તે આ પ્રમાણે-૧ ઔદયિક, યાવત્-૬ સાનિપાતિક. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ઔદયિક નામ-ભાવ કેટલા પ્રકારનું છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ઔદ-યિક નામ વે પ્રકારનું કહ્યું છે. તે આ પ્રમાણે-ઉદય અને ઉદયનિપ્પન્ન. એ પ્રમાણે વધું 'સત્તરમા શતકના પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં ભાવ સંવન્ધે કહ્યું છે તે પ્રમાણે અહિં પણ કહેવું. પણ તેમાં વિશેષ આ પ્રમાણે છે-ત્યાં ભાવ સંવન્ધે કહ્યું છે અને અહીં નામ સંવન્ધે યાવત્-સાનિપાતિક સુધી કહેવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'-એમ કહી યાવત્-વિહરે છે.

નામના પ્રકાર.

પચીશમા શતકમાં પંચમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

છટ્ટો ઉદ્દેસો ।

પન્નવણ ૧ વેદ ૨ રાગે ૩ કપ્પ ૪ ચરિત્ત ૫ પડિસેવણા ૬ ણાણે ૭ ।

તિથે ૮ લિંગ ૯ સરીરે ૧૦ ચેત્તે ૧૧ કાલ ૧૨ ગઈ ૧૩ સંજમ ૧૪ નિગાસે ૧૫ ॥ ૧ ॥

જોગુ ૧૬ વઓગ ૧૭ કસાપ ૧૮ લેસા ૧૯ પરિણામ ૨૦ વંધ ૨૧ વેદે ૨૨ ય ।

કમ્મોદીરણ ૨૩ ઉવસંપજહન ૨૪ સન્ના ૨૫ ય આહારે ૨૬ ॥ ૨ ॥

ભવ ૨૭ આગરિસે ૨૮ કાલં ૨૯ તરે ૩૦ ય સમુગ્ધાય ૩૧ ચેત્ત ૩૨ ફુસણા ય ૩૩ ।

માવે ૩૪ પરિમાણે ૩૫ વિ ય અપ્પાવહુયં ૩૬ નિયંઠાણં ॥ ૩ ॥

છટ્ટો ઉદ્દેશક.

આ ઉદ્દેશકમાં નિર્ણયોને વિષે નીચે દર્શાવેલા છત્રીશ વિષયો કહેવાના છે-૧ પ્રજ્ઞાપન, ૨ વેદ, ૩ રાગ, ૪ કલ્પ, ૫ ચારિત્ર; ૬ પ્રતિસેવના, ૭ જ્ઞાન, ૮ તીર્થ, ૯ લિંગ, ૧૦ શરીર, ૧૧ ક્ષેત્ર, ૧૨ કાલ, ૧૩ ગતિ, ૧૪ સયમ, ૧૫ નિકાશ-સનિકર્પ, ૧૬ યોગ, ૧૭ ઉપયોગ, ૧૮ કપાય, ૧૯ લેહ્યા, ૨૦ પરિણામ, ૨૧ વન્ધ, ૨૨ વેદ-કર્મનું વેદન, ૨૩ ઉદીરણ, ૨૪ ઉપસંપદ્-હાન (સ્વીકાર અને લાગ), ૨૫ સંજા, ૨૬ આહાર, ૨૭ ભવ, ૨૮ આકર્ષ, ૨૯ કાલમાન, ૩૦ અન્તર, ૩૧ સમુદ્ધાત, ૩૨ ક્ષેત્ર ૩૩ સ્પર્શના, ૩૪ માવ, ૩૫ પરિમાણ, અને ૩૬ અલ્પવહુત્વ.

૨૯ * અનન્તકાયિક જીવના શરીરને નિગોદ કહેવામા આવે છે અને અનન્તકાયિક જીવોને નિગોદના જીવો કહે છે ચર્મચક્રુથી જે શરીરો દેખી શકાય તે બાદર નિગોદ અને જે દેખી ન શકાય તેને સૂક્ષ્મ નિગોદ કહે છે. ૨૯ † જીવા૦ પ્રતિ૦ ૫.૩૦ ૨ ૫૦ ૪૨૩-૨ ‡ ૩૦ જુઓ ભગ૦ શ૦ ૧૭૭-૧૭૮ ૩૨.

૧. [પ્ર૦] રાયગિહે જાવ-પવે વયાસી-કતિ નં મંતે ! નિયંટા પત્રતા ? [ઉ૦] ગોયમા ! પંચ નિયંટા પત્રતા, તંજહા-૧ પુલાપ, ૨ વડસે, ૩ કુસીલે, ૪ નિયંટે, સિણાપ ।

૨. [પ્ર૦] પુલાપ નં મંતે ! કતિવિહે પત્રતે ? [ઉ૦] ગોયમા ! પંચવિહે પત્રતે, તંજહા-૧ નાણપુલાપ, ૨ દંસણપુલાપ, ૩ ચરિત્તપુલાપ, ૪ લિંગપુલાપ, ૫ અહાસુહુમપુલાપ નામં પંચમે ।

૩. [પ્ર૦] વડસે નં મંતે ! કતિવિહે પત્રતે ? [ઉ૦] ગોયમા ! પંચવિહે પત્રતે, તંજહા-૧ આમોગવડસે, ૨ અનામોગવડસે, ૩ સંવુડવડસે, ૪ અસંવુડવડસે, ૫ અહાસુહુમવડસે નામં પંચમે ।

૪. [પ્ર૦] કુસીલે નં મંતે ! કતિવિહે પત્રતે ? [ઉ૦] ગોયમા ! હુવિહે પત્રતે, તંજહા-પડિસેવનાકુસીલે ય કસાય-કુસીલે ય ।

૫. [પ્ર૦] પડિસેવનાકુસીલે નં મંતે ! કતિવિહે પત્રતે ? [ઉ૦] ગોયમા ! પંચવિહે પત્રતે, તંજહા-૧ નાણપડિસેવનાકુસીલે, ૨ દંસણપડિસેવનાકુસીલે, ૩ ચરિત્તપડિસેવનાકુસીલે, ૪ લિંગપડિસેવનાકુસીલે, ૫ અહાસુહુમપડિસેવનાકુસીલે નામં પંચમે ।

૧ પ્રજાપત્ત-
નિર્ગ્ન્યના પ્રકાર.

૧. [પ્ર૦] રાજગૃહ નગરમાં [મગવાન્ ગૌતમ] યાવત્-આ પ્રમાણે બોલ્યા-હે મગવન્ ! નિર્ગ્ન્યો કેટલા કાળા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! નિર્ગ્ન્યો પાંચ પ્રકારના કાળા છે. તે આ પ્રમાણે- ૧ પુલાક, ૨ વકુળ, ૩ કુશીલ, ૪ નિર્ગ્ન્ય અને ૫ જ્ઞાનક.

પુલાકના પ્રકાર.

૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પુલાકના કેટલા પ્રકાર કાળા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પુલાકના પાંચ પ્રકાર કાળા છે. તે આ પ્રમાણે- ૧ જ્ઞાનપુલાક, ૨ દર્શનપુલાક, ૩ ચારિત્રપુલાક, ૪ લિંગપુલાક અને ૫ યયામૂલ્મપુલાક.

વકુળના પ્રકાર.

૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! વકુળના કેટલા પ્રકાર કાળા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! વકુળના પાંચ પ્રકાર કાળા છે, તે આ પ્રમાણે- ૧ આમોગવકુળ, ૨ અનામોગવકુળ, ૩ સંવૃત્તવકુળ, ૪ અસંવૃત્તવકુળ અને ૫ પાંચમો યયામૂલ્મવકુળ.

કુશીલના પ્રકાર.

૪ [પ્ર૦] હે મગવન્ ! કુશીલના કેટલા પ્રકાર કાળા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કુશીલના વે પ્રકાર કાળા છે, તે આ પ્રમાણે- ૧ પ્રતિસેવનાકુશીલ અને કપાયકુશીલ.

પ્રતિસેવના કુશીલના
પ્રકાર.

૫ [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પ્રતિસેવનાકુશીલના કેટલા પ્રકાર કાળા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પ્રતિસેવનાકુશીલના પાંચ પ્રકાર કાળા છે, તે આ પ્રમાણે- ૧ જ્ઞાનપ્રતિસેવનાકુશીલ, ૨ દર્શનપ્રતિસેવનાકુશીલ, ૩ ચારિત્રપ્રતિસેવનાકુશીલ, ૪ લિંગપ્રતિસેવનાકુશીલ અને ૫ પાંચમો યયામૂલ્મપ્રતિસેવનાકુશીલ.

૧ * વાચ અને અન્વન્તર ગ્રન્થ-પરિપ્રહરહિત નિર્ગ્ન્ય યા માદુઓ કહેવાય છે તે વધાને સર્વેરિતિ ચાન્ત્રિ છનાં ચારિત્રમોહનીય કર્મના દયોપગમા-દિકૃત મિશેપતાથી તેના પુલાકાદિ પાંચ મેદો છે. પુલાક-નિ સાર ધાન્યનો વળ, તેની પેટે સયનસારરહિત પુલાક કહેવાય છે તે સંયમવાન્ છતાં દોષવદે સયમને કઈંક અસાર કરે છે વકુળ-ચિત્ર વળ, તેનું ચારિત્ર નિચિત્ર હોવાથી તે વકુળ કહેવાય છે દોષના સવન્ધથી જેનું શીલ કુલ્પિત-મરિન થયું છે તે કુશીલ ગ્રન્થ-મોહનીય રહિત તે નિર્ગ્ન્ય અને ધાર્તી કર્મનું કાલન કરવાથી જ્ઞાત-શુદ્ધ થયેલ તે જ્ઞાતક કહેવાય છે પુલાકના વે પ્રકાર છે-લવિપુલાક અને પ્રતિસેવનાપુલાક. લવિપુલાક-પુલાકલવિપુલક, જે પોતાની લવિપથી સધાદિના કાર્પનિમિત્તે ચરુવર્તિનો પળ નાશ કરે આ સવન્ધે અન્ય જાચાર્યો આ પ્રમાણે કહે છે-પ્રતિસેવનથી-વિરાધનાથી જે જ્ઞાનપુલાક છે તેને જ આવી લવિપ હોય છે અને તેજ લવિપુલાક કહેવાય છે. તે સિવાય બીજો કોઈ લવિપ-પુલાક નથી

૨ † પ્રતિસેવનાપુલાકને લાશ્રયી પુલાકના પાંચ પ્રકાર છે. જ્ઞાનની વિરાધના કરનાર જ્ઞાનપુલાક. એવી રીતે દર્શનાદિપુલાક પણ જાણવા. "જે સ્વહિતાદિ દૂષણવદે જ્ઞાનને, શંકાદિ દૂષણવદે મમ્યન્ત્વને અને અહિંસાદિ મૂલગુણ તથા ઉત્તરગુણની વિરાધનાથી ચારિત્રને વિરાધે છે-દ્વિપિત કરે છે તે અનુન્ને જ્ઞાનપુલાક, દર્શનપુલાક અને ચારિત્રપુલાક જાણવા જે નિષ્કારણ અન્ય લિંગ ધારણ કરે તે લિંગપુલાક, અને જે મનથી અકલ્પિત-સેવવા અયોગ્ય લોકોને સેવે તે યયામૂલ્મ કહેવાય છે.-ટીકા.

૩ ‡ વકુળના વે પ્રકાર છે-ઉપકરણવકુળ અને શરીરવકુળ. જે વક્ષપ્રાગ્દિ ઉપકરણની નિમૂખા કરવાના સમાવવાઓ હોય તે ઉપકરણવકુળ અને જે હાથ, પગ, નય, મુઠ્ઠ વગેરે શરીરના અવયવને મુગોમિત રાખે તે શરીરવકુળ. આ બન્ને પ્રકારના વકુળના પાંચ પ્રકાર છે-૧ શરીર-ઉપકરણાદિને મુગો-મિત કરવા સાધુઓને અયોગ્ય છે એમ જાણવા છતાં તેવા પ્રકારનો દોષ સેવે તે આમોગવકુળ અને અજાણતા દોષ સેવે તે અનામોગવકુળ. ચારિત્રના અહિંસાદિ મૂલ ગુણો અને ઉત્તરગુણોવદે ટંકાયેલો હોય તે સંવૃત્ત અને તેથી મિથ્ય તે અસંવૃત્ત આચ અને મુક્તને સાફ રાખનાર યયામૂલ્મવકુળ કહેવાય છે.

૪ § પ્રતિસેવના-વિરાધના, કયલિદ્ ઉત્તર ગુણોની વિરાધનાવદે કુશીલ-દ્વિપિત ચારિત્રવાળો પ્રતિસેવનાકુશીલ અને સંજ્વલન કપાયોવદે દ્વિપિત ચારિત્રવાળો કપાયકુશીલ.

૫ § પ્રતિસેવનાકુશીલના પાંચ પ્રકાર છે. જ્ઞાનાદિવદે ઉપર્જાવિકા કરનાર જ્ઞાનાદિકુશીલ કહેવાય છે. અને 'આ તપસ્વી છે'-એવી પ્રશંસાથી જે યુદ્ધ યાવ તે યયામૂલ્મ કુશીલ કહેવાય છે.

૬. [પ્ર૦] કસાયકુસીલે નં મંતે ! કતિવિદે પન્નત્તે ? [ઉ૦] ગોયમા ! પંચવિદે પન્નત્તે, તંજહા—૧ નાણકસાયકુસીલે, ૨ દંસણકસાયકુસીલે, ૩ ચરિત્તકસાયકુસીલે, ૪ લિંગકસાયકુસીલે, ૫ અહાસુહુમકસાયકુસીલે નામં પંચમે ।

૭. [પ્ર૦] નિયંટે નં મંતે ! કતિવિદે પન્નત્તે ? [ઉ૦] ગોયમા ! પંચવિદે પન્નત્તે, તંજહા—૧ પદમસમયનિયંટે, ૨ અપદમસમયનિયંટે, ૩ ચરમસમયનિયંટે, ૪ અચરમસમયનિયંટે, ૫ અહાસુહુમનિયંટે નામં પંચમે ।

૮. [પ્ર૦] સિણાણ નં મંતે ! કતિવિદે પન્નત્તે ? [ઉ૦] ગોયમા ! પંચવિદે પન્નત્તે, તંજહા—૧ અચ્છવી, ૨ અસવલે, ૩ અકમ્મંસે, ૪ સંસુદ્ધનાણદંસણધરે અરહા જિણે કેવલી, ૫ અપરિસ્સાવી ૧ ।

૯. [પ્ર૦] પુલાણ નં મંતે ! કિં સવેયણ હોજ્જા, અવેદણ હોજ્જા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સવેયણ હોજ્જા, નો અવેયણ હોજ્જા ।

૧૦. [પ્ર૦] જહ સવેયણ હોજ્જા કિં સ્થિત્થિવેદણ હોજ્જા, પુરિસવેયણ હોજ્જા, પુરિસનપુંસગવેદણ હોજ્જા ? [ઉ૦] ગોયમા ! નો સ્થિત્થિવેદણ હોજ્જા, પુરિસવેયણ હોજ્જા, પુરિસનપુંસગવેયણ વા હોજ્જા ।

૧૧. [પ્ર૦] ચડસે નં મંતે ! કિં સવેદણ હોજ્જા, અવેદણ હોજ્જા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સવેદણ હોજ્જા, નો અવેદણ હોજ્જા ।

૧૨. [પ્ર૦] જહ સવેદણ હોજ્જા કિં સ્થિત્થિવેયણ હોજ્જા, પુરિસવેયણ હોજ્જા, પુરિસનપુંસગવેદણ હોજ્જા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સ્થિત્થિવેયણ વા હોજ્જા, પુરિસવેયણ વા હોજ્જા, પુરિસનપુંસગવેયણ વા હોજ્જા । एवं पडिसेवणाकुसीले चि ।

૬ [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કપાયકુસીલના કેટલા પ્રકાર કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! *કપાયકુસીલના પાંચ પ્રકાર કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—૧ જ્ઞાનકપાયકુસીલ, ૨ દર્શનકપાયકુસીલ, ૩ ચારિત્રકપાયકુસીલ, ૪ લિંગકપાયકુસીલ અને પાંચમો ૫ યથાસૂક્ષ્મ-કપાયકુસીલ.

કપાયકુસીલના પ્રકાર.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નિર્ગ્રંથના કેટલા પ્રકાર કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! નિર્ગ્રંથના પાંચ પ્રકાર કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—૧ પ્રથમસમયવર્તી નિર્ગ્રંથ, ૨ અપ્રથમસમયવર્તી (પ્રથમ સમય સિવાયના સમયોમા વર્તમાન) નિર્ગ્રંથ, ૩ ચરમસમયવર્તી નિર્ગ્રંથ, ૪ અચરમસમયવર્તી (ચરમ સમય સિવાયના સમયોમાં વર્તમાન) નિર્ગ્રંથ અને પાંચમો ૫ યથાસૂક્ષ્મ નિર્ગ્રંથ.

નિર્ગ્રંથના પ્રકાર.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સ્થાતકના કેટલા પ્રકાર કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સ્થાતકના પાંચ પ્રકાર કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—૧ અચ્છવી (શરીરરહિત, કાયયોગરહિત) ૨ અશવલ—દોપરહિત વિશુદ્ધ ચારિત્રવાલો, ૩ અકર્માશ (ધાતી કર્મરહિત), ૪ સશુદ્ધ જ્ઞાન અને દર્શનને ધરનાર—અરિહંત—જિન—કેવલી અને ૫ પાંચમો અપરિસ્સાવી (કર્મવન્નરહિત).

સ્થાતકના પ્રકાર.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું પુલાક નિર્ગ્રંથ વેદસહિત છે કે વેદરહિત છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! *પુલાક વેદસહિત છે, પણ વેદરહિત નથી.

૨ વેદદ્વાર-પુલાકને વેદ.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો પુલાક વેદસહિત છે તો શું તે સ્ત્રીવેદવાલો છે, પુરુષવેદવાલો છે કે પુરુષનપુંસકવેદવાલો છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે સ્ત્રીવેદવાલો નથી, પણ પુરુષવેદવાલો અને પુરુષનપુંસકવેદવાલો છે.

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું વકુશ વેદસહિત છે કે વેદરહિત છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! વકુશ વેદસહિત છે, પણ વેદરહિત નથી.

વકુશ વેદ કે વેદરહિત ?

૧૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો વકુશ વેદસહિત છે તો શું તે સ્ત્રીવેદવાલો છે, પુરુષવેદવાલો છે કે પુરુષનપુંસકવેદવાલો છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે સ્ત્રીવેદવાલો, પુરુષવેદવાલો અને પુરુષનપુંસકવેદવાલો હોય છે. ૯ પ્રમાણે પ્રતિસેવનાકુસીલ પણ જાણવો.

૬ * જ્ઞાન, દર્શન અને લિંગ-વેશનો ક્રોધમાનાદિ કપાયમા ઉપયોગ કરે તે અનુક્રમે જ્ઞાનકપાયકુસીલ, દર્શનકપાયકુસીલ અને લિંગકપાયકુસીલ કહેવાય છે. કપાયથી જે શાપ આપે તે ચારિત્રકપાયકુસીલ અને જે માત્ર મનથી ક્રોધાદિને સેવે તે યથાસૂક્ષ્મકપાયકુસીલ કહેવાય છે. અથવા કપાયોવડે જ્ઞાનાદિનો વિરાધક તે જ્ઞાનાદિકપાયકુસીલ કહેવાય છે.

૭ † ઉપશાતમોહ અને ક્ષીણમોહ છદ્મસ્થનો કાલ અન્તર્નુહૃત્ત પ્રમાણ છે, તેના પ્રથમ સમયમા વર્તમાન પ્રથમસમય નિર્ગ્રંથ અને વાકીના સમયમા વર્તમાન અપ્રથમસમય નિર્ગ્રંથ કહેવાય છે. એમ ઉપશાતમોહ અને ક્ષીણમોહના ચરમ સમયમા વર્તમાન ચરમ સમયનિર્ગ્રંથ અને વાકીના સમયમા વર્તમાન અચરમસમયનિર્ગ્રંથ કહેવાય છે. સામાન્યતઃ પ્રથમાદિ સમયની વિવક્ષા સિવાયનો નિર્ગ્રંથ યથાસૂક્ષ્મ નિર્ગ્રંથ કહેવાય છે.

૮ ‡ કોદ્દણ ટીકાકારે અહિં કે અન્યત્ર સ્થાતકના અવસ્થાકૃત મેદોની વ્યાખ્યા કરી નથી, માટે શક-પુરન્દરાદિની પેઠે તેઓનો શબ્દનયકૃત મેદ હોય એમ સમજે છે—ટીકા

૯ § અહિં પુલાક, વકુશ અને પ્રતિસેવનાકુસીલને ઉપશમપ્રેણિ અને ક્ષપકપ્રેણિનો અભાવ હોવાથી તેઓ અવેદક નથી.

૧૦ § સ્ત્રીને પુલાકલવ્ધિ હોતી નથી, પણ પુલાકલવ્ધિવાલો પુરુષ કે પુરુષ-નપુંસક હોય છે. અહિં પુરુષ છતાં લિંગદેહાદિવડે કૃત્રિમનપુંસક હોય તે પુરુષનપુંસક જાણવો, પણ સ્વરૂપતઃ નપુંસકવેદવાલો ન હોય.

१३. [प्र०] कसायकुसीले णं भंते ! किं सवेदप-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सवेदप वा होजा, अवेदप वा होजा ।
 १४. [प्र०] जइ अवेदप किं उवसंतवेदप, खीणवेदप होजा ? [उ०] गोयमा ! उवसंतवेदप वा खीणवेदप वा होजा ।
 १५. [प्र०] जइ सवेयप होजा किं इत्थिवेदप-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! तिसु वि जहा वडसो ।
 १६. [प्र०] णियंठे णं भंते ! किं सवेदप-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! णो सवेयप होजा, अवेयप होजा ।
 १७. [प्र०] जइ अवेयप होजा किं उवसंत-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! उवसंतवेयप वा होजा, खीणवेयप वा होजा ।
 १८. [प्र०] सिणाए णं भंते ! किं सवेयप होजा० ? [उ०] जहा नियंठे तहा सिणाए वि । नवरं णो उवसंतवेयप होजा, खीणवेयप होजा ।
 १९. [प्र०] पुलाए णं भंते ! किं सरागे होजा, वीयरगे होजा ? [उ०] गोयमा ! सरागे होजा, णो वीयरगे होजा, एवं जाव-कसायकुसीले ।
 २०. [प्र०] णियंठे णं भंते ! किं सरागे होजा-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! णो सरागे होजा, वीयरगे होजा ।
 २१. [प्र०] जइ वीयरगे होजा किं उवसंतकसायवीयरगे होजा, खीणकसायवीयरगे होजा ? [उ०] गोयमा ! उवसंतकसायवीयरगे वा होजा, खीणकसायवीयरगे वा होजा । सिणाए एवं चेव । नवरं णो उवसंतकसायवीयरगे होजा, खीणकसायवीयरगे होजा ३ ।
 २२. [प्र०] पुलाए णं भंते ! किं ठियकप्पे होजा, अट्ठियकप्पे होजा ? [उ०] गोयमा ! ठियकप्पे वा होजा, अट्ठियकप्पे वा होजा । एवं जाव-सिणाए ।
 २३. [प्र०] पुलाए णं भंते ! किं जिणकप्पे होजा, थेरकप्पे होजा, कप्पातीते होजा ? [उ०] गोयमा ! नो जिणकप्पे होजा, थेरकप्पे होजा, णो कप्पातीते होजा ।

कपायकुशील सवे
दी के अवेदी ?

१३. [प्र०] हे भगवन् ! शुं कपायकुशील वेदसहित छे-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! कपायकुशील वेदसहित पण होय अने वेदरहित पण होय.

१४. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते वेदरहित होय तो शुं ते उपशातवेदवालो होय के क्षीणवेदवालो होय ? [उ०] हे गौतम ! ते उपशातवेदवालो पण होय अने क्षीणवेदवालो पण होय.

१५. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते वेदसहित छे तो शुं ते खीवेदसहित होय-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! ते वकुशानी पेठे त्रणे वेदमां होय.

निर्ग्रन्थ वेदसहित के
वेदरहित ?

१६. [प्र०] हे भगवन् ! शुं निर्ग्रन्थ वेदसहित छे-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! निर्ग्रन्थ वेदसहित नथी, पण वेदरहित छे.

१७. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते वेदरहित होय तो शुं ते उपशातवेद होय-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! ते उपशातवेद पण होय अने क्षीणवेद पण होय.

स्नातक सवेद के
निर्वद ?

१८. [प्र०] हे भगवन् ! शुं स्नातक वेदसहित होय-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! ते निर्ग्रन्थनी पेठे वेदरहित होय. पण विशेष ए के, स्नातक उपशातवेद न होय, पण क्षीणवेद होय.

३ रागदार-
पुलाक, वकुश अने
कुशील सराग छे के
वीतराग ?

१९. [प्र०] हे भगवन् ! शुं पुलाक रागसहित होय के वीतराग होय ? [उ०] हे गौतम ! पुलाक रागसहित होय, पण वीतराग न होय. ए प्रमाणे यावत्-कपायकुशील सुधी जाणवुं.

निर्ग्रन्थ सराग के
वीतराग ?

२०. [प्र०] हे भगवन् ! शुं निर्ग्रन्थ सराग होय-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! ते सराग नथी, पण वीतराग होय छे.

२१. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते वीतराग होय तो शुं उपशातकपाय वीतराग होय के क्षीणकपाय वीतराग होय. [उ०] हे गौतम ! ते उपशातकपाय वीतराग होय अने क्षीणकपाय वीतराग पण होय. ए प्रमाणे स्नातक पण जाणवो. विशेष ए के स्नातक उपशातकपाय वीतराग न होय, पण क्षीणकपाय वीतराग होय.

४ कपाय-
स्थित अने अस्थित-
कल्प

२२. [प्र०] हे भगवन् ! शुं पुलाक स्थितकल्पमा होय के अस्थितकल्पमा होय ? [उ०] हे गौतम ! ते स्थितकल्पमां पण होय अने अस्थितकल्पमा पण होय. ए प्रमाणे यावत्-स्नातक सुधी जाणवुं.

पुलाक अने कल्प.

२३. [प्र०] हे भगवन् ! शुं पुलाक जिनकल्पमा होय, स्थिरकल्पमा होय के कल्पातीत होय ? [उ०] हे गौतम ! ते जिनकल्पमां न होय, कल्पातीत न होय, पण स्थिरकल्पमा होय.

१४ १ कपायकुशील नृक्षचपराय गुणस्थानक सुधी होय छे, ते प्रमत्त, अप्रमत्त अने अपूर्णकरणे निपे सवेद होय अने अनिरुद्धिवादर अने सङ्ग-चपरायने निपे उपशात के क्षीणवेद याय त्तारे अवेदक होय —टीका.

२२ १ पहिला अने छेला तीर्थन्तरना साधुओ वाचेलकपादि द्वा कल्पमा स्थित छे, कारण के तेजुं पालन तेजोने आवश्यक छे, माटे तेजोनी स्थित-कल्प कहनाय छे, अने तेमा पुलाक होय छे नान्य वाचीय तीर्थन्तरना साधुओ ते कल्पमा कदाच स्थित होय के अस्थित होय, कारण के तेजोनुं पालन तेमने आवश्यक नथी, माटे तेजोनी अस्थित कल्प छे, अने तेमा पण पुलाक होय छे एम स्नातक सुधी जाणवुं

૨૪. [પ્ર૦] વડસે ણં—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જિણકપ્પે વા હોજા, થેરકપ્પે વા હોજા, નો કપ્પાતીતે હોજા ।
 एवं 'पडिसेवणाकुसीले वि ।

૨૫. [પ્ર૦] કસાયકુસીલે ણં—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જિણકપ્પે વા હોજા, થેરકપ્પે વા હોજા, કપ્પાતીતે વા હોજા ।

૨૬. [પ્ર૦] નિયંટે ણં—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો જિણકપ્પે હોજા, નો થેરકપ્પે હોજા, કપ્પાતીતે હોજા । एवं
 सिणाए वि ४ ।

૨૭. [પ્ર૦] પુલાણ ણં મંતે ! કિં સામાઈયસંજમે હોજા, હેઓવટ્ટાવણિયસંજમે હોજા, પરિહારવિસુદ્ધિયસંજમે હોજા,
 सुहुमसंपरागसंजमे होजा, अहक्खायसंजमे होजा ? [ઉ૦] ગોયમા ! સામાઈયસંજમે વા હોજા, હેઓવટ્ટાવણિયસંજમે વા
 હોજા, ણો પરિહારવિસુદ્ધિયસંજમે હોજા, ણો સુહુમસંપરાગસંજમે હોજા, ણો અહક્ખાયસંજમે હોજા । एवं वडसे वि,
 एवं पडिसेवणाकुसीले वि ।

૨૮. [પ્ર૦] કસાયકુસીલે ણં—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સામાઈયસંજમે વા હોજા, જાવ—સુહુમસંપરાગસંજમે વા
 હોજા, ણો અહક્ખાયસંજમે હોજા ।

૨૯ [પ્ર૦] નિયંટે ણં—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ણો સામાઈયસંજમે હોજા, જાવ—ણો સુહુમસંપરાગસંજમે હોજા,
 अहक्खायसंजमे होजा । एवं सिणाए वि ५ ।

૩૦. [પ્ર૦] પુલાણ ણં મંતે ! કિં પડિસેવણ હોજા, અપડિસેવણ હોજા ? [ઉ૦] ગોયમા ! પડિસેવણ હોજા, ણો
 अपडिसेवण होजा ।

૩૧. [પ્ર૦] જહ પડિસેવણ હોજા કિં મૂલગુણપડિસેવણ હોજા, ઉત્તરગુણપડિસેવણ હોજા ? [ઉ૦] ગોયમા ! મૂલ-
 गुणपडिसेवण वा होजा, उत्तरगुणपडिसेवण वा होजा । मूलगुणपडिसेवमाणे पंचण्हं आसवाणं अन्नयरं पडिसेवेजा;
 उत्तरगुणपडिसेवमाणे दसविहस्स पच्चखाणस्स अन्नयरं पडिसेवेजा ।

૨૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું વકુશ જિનકલ્પમા હોય—ઈત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જિનકલ્પમાં હોય અને સ્થવિરકલ્પમાં
 હોય, પળ કલ્પાતીત ન હોય. એ પ્રમાણે પ્રતિસેવનાકુશીલ વિષે પળ સમજવું.

વકુશ અને કલ્પ.

૨૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું કપાયકુશીલ જિનકલ્પમા હોય—ઈત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જિનકલ્પમા હોય, સ્થવિરક-
 લ્પમાં હોય, અને 'કલ્પાતીત પળ હોય.

કપાયકુશીલ
 અને કલ્પ.

૨૬ [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું નિર્ગ્રંથ જિનકલ્પમા હોય—ઈત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જિનકલ્પમા અને સ્થવિરકલ્પમાં ન
 હોય, પળ 'કલ્પાતીત હોય. એ પ્રમાણે સ્નાતક સંવંધે પળ જાણવું.

નિર્ગ્રંથ અને કલ્પ

૨૭ [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું પુલાક સામાયિક સંયમમા હોય, હેદોપસ્થાનીય સંયમમા હોય, પરિહારવિશુદ્ધ સંયમમાં હોય, સૂક્ષ્મ-
 સપરાય સંયમમા હોય કે યથાહ્યાત સંયમમાં હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે સામાયિક સયમમા અને હેદોપસ્થાપનીય સયમમા હોય, પળ
 परिहारविशुद्ध, सूक्ष्मसपराय के यथाख्यात सयममा न होय ए प्रमाणे वकुश અને પ્રતિસેવનાકુશીલ પળ સમજવો.

૫ ચારિત્ર-
 પુલાક અને ચારિત્ર.

૨૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કપાયકુશીલ કયા સયમમા હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સામાયિક સંયમ, અને યાવત્—સૂક્ષ્મસપરાય
 સયમમાં હોય, પળ યથાહ્યાત સયમમા ન હોય

કપાયકુશીલ અને
 ચારિત્ર.

૨૯ [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નિર્ગ્રંથ કયા સયમમાં હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સામાયિક કે યાવત્—સૂક્ષ્મસપરાય સંયમમા ન હોય, પળ
 યથાહ્યાત સયમમા હોય. એ પ્રમાણે સ્નાતક વિષે પળ સમજવું.

નિર્ગ્રંથને ચારિત્ર.

૩૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું પુલાક ચારિત્રી પ્રતિસેવક (સંયમવિરાધક) હોય કે અપ્રતિસેવક (અવિરાધક) સયમારાધક
 હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે પ્રતિસેવક હોય, પળ અપ્રતિસેવક ન હોય

૬ પ્રતિસેવના-
 પુલાક અને પ્રતિ-
 સેવના.

૩૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો તે પ્રતિસેવક હોય, તો શું પ્રાણાતિપાતવિરમણાદિ મૂલગુણનો પ્રતિસેવક—વિરાધક હોય કે પ્રત્યા-
 હ્યાનાદિ ઉત્તરગુણનો પ્રતિસેવક હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે મૂલગુણનો પ્રતિસેવક—વિરાધક હોય અને ઉત્તરગુણનો પળ પ્રતિસેવક હોય.
 મૂલગુણની વિરાધના કરતો પાંચ આસ્રવોમાના કોઈ એક આસ્રવને સેવે. તથા ઉત્તરગુણની વિરાધના કરતો દશ પ્રકારના પ્રત્યાહ્યાનમાથી
 કોઈ એક પ્રત્યાહ્યાનને વિરાધે.

૨૫ * કલ્પાતીત છદ્મસ્ય તીર્થકર સકપાયી હોવાથી તે અપેક્ષાએ કલ્પાતીતમા પળ કપાયકુશીલ હોય

૨૬ † નિર્ગ્રંથ કલ્પાતીત જ હોય છે, કારણ કે તેને જિનકલ્પ અને સ્થવિરકલ્પના ધર્મો હોતા નથી એમ સ્નાતક પળ કલ્પાતીત જ હોય છે.—ટીકા.

૩૦ ‡ સજ્વલન કપાયના ઉદયથી સયમવિરુદ્ધ આચરણ કરે તે પ્રતિસેવક—સયમવિરાધક કહેવાય છે.

૩૨. [પ્ર૦] વડસે ણં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! પડિસેવણ હોજા, ણો અપડિસેવણ હોજા ।

૩૩. [પ્ર૦] જહ પડિસેવણ હોજા કિં મૂલગુણપડિસેવણ હોજા, ઉત્તરગુણપડિસેવણ હોજા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ણો મૂલગુણપડિસેવણ હોજા, ઉત્તરગુણપડિસેવણ હોજા । ઉત્તરગુણપડિસેવણે દસવિહસ્ત પચમ્પાણસ્ત અન્નયરં પડિસેવેજા । પડિસેવણાકુસીલે જહા પુલાપ ।

૩૪. [પ્ર૦] કસાયકુસીલે ણં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ણો પડિસેવણ હોજા, અપડિસેવણ હોજા । एवं निगंथे वि; एवं सिणाय वि ६ ।

૩૫. [પ્ર૦] પુલાપ ણં મંતે ! કતિસુ નાણેસુ હોજા ? [ઉ૦] ગોયમા ! દોસુ વા તિસુ વા હોજા । દોસુ હોજમાણે દોસુ આમિણિવોહિયનાણે સુયનાણે હોજા; તિસુ હોમાણે તિસુ આમિણિવોહિયનાણે સુયનાણે શ્રોહિનાણે હોજા । एवं वडसे वि; एवं पडिसेवणाकुसीले वि ।

૩૬. [પ્ર૦] કસાયકુસીલે ણં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! દોસુ વા તિસુ વા ચડસુ વા હોજા । દોસુ હોમાણે દોસુ આમિણિવોહિયનાણે સુયનાણે હોજા, તિસુ હોમાણે તિસુ આમિણિવોહિયનાણ-સુયનાણ-શ્રોહિનાણેસુ હોજા; અહવા તિસુ હોમાણે આમિણિવોહિયનાણ-સુયનાણ-મણપજવનાણેસુ હોજા; ચડસુ હોમાણે ચડસુ આમિણિવોહિયનાણ-સુયનાણ-શ્રોહિનાણ-મણપજવનાણેસુ હોજા । एवं नियंते वि ।

૩૭. [પ્ર૦] સિણાય ણં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ઇગંમિ કેવલનાણે હોજા ।

૩૮. [પ્ર૦] પુલાપ ણં મંતે ! કેવતિયં સુયં અહિજેજા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહજ્ઞેણં નવમસ્ત પુઘસ્ત તતિયં આયાર-વત્થું, ઉક્કોસેણં નવ પુઘાઈં અહિજેજા ।

૩૯. [પ્ર૦] વડસે-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જહજ્ઞેણં અટ્ટ પવયણમાયાઓ, ઉક્કોસેણં દંસ પુઘાઈં અહિજેજા । एवं पडिसेवणाकुसीले वि ।

૩૨ [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું વકુગ પ્રતિસેવક-વિરાધક હોય-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે વિરાધક હોય, પણ અવિરાધક ન હોય.

૩૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો તે વિરાધક હોય તો શું મૂલગુણનો વિરાધક હોય કે ઉત્તરગુણનો વિરાધક હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે મૂલગુણનો વિરાધક ન હોય, પણ ઉત્તરગુણનો વિરાધક હોય. ઉત્તરગુણને વિરાધતો દશ પ્રકારના પ્રત્યાહ્યાનમાંથી કોઈ એક પ્રત્યાહ્યાનને વિરાધે પુલાકની પેઠે પ્રતિસેવનાકુઘીલ પણ જાણવો.

૩૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું કપાયકુઘીલ સંયમવિરાધક હોય-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે વિરાધક ન હોય, પણ આરાધક હોય. એ પ્રમાણે નિર્ગ્રંથ અને સ્નાતક વિષે પણ સમજવું.

૩૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પુલાક કેટલા જ્ઞાનોમા વર્તે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! વે જ્ઞાનોમાં હોય કે ત્રણ જ્ઞાનોમાં હોય. જ્યારે તે વે જ્ઞાનોમા હોય ત્યારે મતિ અને શ્રુતજ્ઞાનમા હોય. જ્યારે તે ત્રણ જ્ઞાનોમા હોય ત્યારે મતિ, શ્રુત અને અવધિજ્ઞાનમા હોય. એ પ્રમાણે વકુગ અને પ્રતિસેવનાકુઘીલ પણ જાણવો.

૩૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કપાયકુઘીલ કેટલા જ્ઞાનોમા વર્તમાન હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! વે જ્ઞાનોમા હોય, ત્રણ જ્ઞાનોમાં હોય, અથવા ચાર જ્ઞાનોમા પણ હોય. જ્યારે તે વે જ્ઞાનોમા હોય ત્યારે મતિજ્ઞાન અને શ્રુતજ્ઞાનમાં હોય. જ્યારે તે ત્રણ જ્ઞાનમા હોય ત્યારે મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન અને અવધિજ્ઞાનમાં હોય, અથવા મતિ, શ્રુત અને મનઃપર્યવજ્ઞાનમા હોય, અને જ્યારે તે ચાર જ્ઞાનમાં હોય ત્યારે મતિ, શ્રુત, અવધિ અને મન પર્યવજ્ઞાનમા હોય. એ પ્રમાણે નિર્ગ્રંથવિષે પણ જાણવું.

૩૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સ્નાતક કેટલા જ્ઞાનમાં વર્તમાન હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સ્નાતક એક કેવલજ્ઞાનમા હોય.

૩૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પુલાક કેટલું શ્રુત મળે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પુલાક જઘન્ય નવમા પૂર્વની ત્રીજી આચાર વસ્તુ સુધી મળે અને ડઠ્ઠક સંપૂર્ણ નવ પૂર્વને મળે.

૩૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વકુગ કેટલું શ્રુત મળે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય આઠ પ્રવચન માતા સુધી અને ડઠ્ઠક દશ પૂર્વો મળે. એ પ્રમાણે પ્રતિસેવનાકુઘીલ પણ જાણવો.

૧ ચોદસ-ક ।

૩૯ * પાઞ્ચ સમિતિ અને ત્રણ ગુણ રૂપ અષ્ટ પ્રવચન માતાનું પાલન કરવારૂપ ચારિત્ર હોય છે, માટે ચારિત્રવાઠાને અષ્ટ પ્રવચન માતાનું પરિજ્ઞાન આવશ્યક છે, ત્રણ વે ચારિત્ર જ્ઞાનપૂર્વક હોય છે માટે વકુગને ઇટલું જઘન્ય શ્રુત હોય છે

મહાવ અને પ્રતિ-
સેવના

કપાયકુઘીલ અને
પ્રતિસેવના

૭ જ્ઞાનદ્વાર-
પુલાકને જ્ઞાન

કપાયકુઘીલ અને
નિર્ગ્રંથોને જ્ઞાન.

સ્નાતકને જ્ઞાન

૮ જ્ઞાનદ્વાર-
પુલાકને જ્ઞાન

વકુગને જ્ઞાન

૪૦. [પ્ર૦] કસાયકુસીલે-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેનં અદ્ધ પચયણમાયાઓ, ડકોસેનં ચોદ્ધસ પુઘાઈં અદ્ધિ-જોજ્ઞા । एवं नियंटे वि ।

૪૧. [પ્ર૦] સિણાપ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સુયવતિરિત્તે હોજ્ઞા ૭ ।

૪૨. [પ્ર૦] પુલાપ નં મંતે ! કિં તિત્થે હોજ્ઞા, અતિત્થે હોજ્ઞા ? [ઉ૦] ગોયમા ! તિત્થે હોજ્ઞા, ણો અતિત્થે હોજ્ઞા । एवं वउसे वि, एवं पडिसेवणाकुसीले वि ।

૪૩. [પ્ર૦] કસાયકુસીલે-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! તિત્થે વા હોજ્ઞા, અતિત્થે વા હોજ્ઞા ।

૪૪. [પ્ર૦] જહ અતિત્થે હોજ્ઞા કિં તિત્થયરે હોજ્ઞા; પત્તેયયુદ્ધે હોજ્ઞા ? [ઉ૦] ગોયમા ! તિત્થયરે વા હોજ્ઞા, પત્તે-યયુદ્ધે વા હોજ્ઞા । एवं नियंटे वि; एवं सिणाप वि ८ ।

૪૫. [પ્ર૦] પુલાપ નં મંતે ! કિં સલિંગે હોજ્ઞા, અદ્ધલિંગે હોજ્ઞા, ગિહિલિંગે હોજ્ઞા ? [ઉ૦] ગોયમા ! દ્વલિંગં પદુચ્ચ સલિંગે વા હોજ્ઞા, અદ્ધલિંગે વા હોજ્ઞા, ગિહિલિંગે વા હોજ્ઞા, ભાવલિંગં પદુચ્ચ નિયમા સલિંગે હોજ્ઞા; एवं जाव-सिणाप ९ ।

૪૬. [પ્ર૦] પુલાપ નં મંતે ! કહસુ સરીરેસુ હોજ્ઞા ? [ઉ૦] ગોયમા ! તિસુ ઓરાલિય-તેયા-કમ્મણ્ણસુ હોજ્ઞા ।

૪૭. [પ્ર૦] વડસે નં મંતે !-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! તિસુ વા ચડસુ વા હોજ્ઞા; તિસુ હોમાણે તિસુ ઓરાલિય-તેયા-કમ્મણ્ણસુ હોજ્ઞા, ચડસુ હોમાણે ચડસુ ઓરાલિય-વેડધિય-તેયા-કમ્મણ્ણસુ હોજ્ઞા । एवं पडिसेवणाकुसीले वि ।

૪૮. [પ્ર૦] કસાયકુસીલે-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! તિસુ વા ચડસુ વા પંચસુ વા હોજ્ઞા । તિસુ હોમાણે તિસુ ઓરા-લિય-તેયા-કમ્મણ્ણસુ હોજ્ઞા, ચડસુ હોમાણે ચડસુ ઓરાલિય-વેડધિય-તેયા-કમ્મણ્ણસુ હોજ્ઞા; પંચસુ હોમાણે પંચસુ ઓરા-લિય-વેડધિય-આહારગ-તેયા-કમ્મણ્ણસુ હોજ્ઞા । नियंठो सिणाओ य जहा पुलाओ ।

૪૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કપાયકુસીલ કેટલું શ્રુત મળે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય આઠ પ્રવચન માતા મળે અને ઉત્કૃષ્ટ ચૌદ પૂર્વો મળે. એ પ્રમાણે નિર્ગ્રંથ વિષે પણ જાણવું.

૪૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સ્નાતક કેટલું શ્રુત મળે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સ્નાતક શ્રુતરહિત હોય.

૪૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું પુલાક તીર્થમા હોય કે તીર્થના અભાવમા હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે તીર્થમાં હોય, પણ તીર્થના અભાવમાં ન હોય. એ પ્રમાણે વકુશ અને પ્રતિસેવનાકુસીલ પણ જાણવો.

૪૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું કપાયકુસીલ તીર્થમા હોય કે અતીર્થમા હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કપાયકુસીલ તીર્થમાં હોય અને અતીર્થમા પણ હોય.

૪૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો તે (કપાયકુસીલ) અતીર્થમાં હોય તો શું તે તીર્થકર હોય કે પ્રત્યેકયુદ્ધ હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે તીર્થકર પણ હોય કે પ્રત્યેકયુદ્ધ પણ હોય. એ પ્રમાણે નિર્ગ્રંથ અને સ્નાતક વિષે પણ જાણવું.

૪૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું પુલાક સ્વલિંગમા હોય, અન્યલિંગમા હોય કે ગૃહસ્થલિંગમા હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! દ્વલિંગને આશ્રયી સ્વલિંગમા હોય, અન્યલિંગમા હોય કે ગૃહસ્થલિંગમાં પણ હોય. ભાવલિંગને આશ્રયી અવધ્ય સ્વલિંગમાં હોય. એ પ્રમાણે યાવત્-સ્નાતક સુધી જાણવું.

૪૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પુલાક કેટલા શરીરોમા હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ઔદારિક, તૈજસ અને કાર્મણ-એ ત્રણ શરીરોમા હોય.

૪૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વકુશ કેટલા શરીરોમા હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! વકુશ ત્રણ શરીર કે ચાર શરીરમા હોય. જ્યારે તે ત્રણ શરીરમા હોય ત્યારે ઔદારિક, તૈજસ અને કાર્મણ શરીરમા હોય. જ્યારે તે ચાર શરીરમાં હોય ત્યારે ઔદારિક, ધૈન્ય, તૈજસ અને કાર્મણ શરીરમા હોય. એ પ્રમાણે પ્રતિસેવનાકુસીલ પણ જાણવો.

૪૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કપાયકુસીલ કેટલા શરીરોમા હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ત્રણ, ચાર કે પાંચ શરીરમાં હોય. જ્યારે તે ત્રણ શરીરમાં હોય ત્યારે ઔદારિક, તૈજસ અને કાર્મણ શરીરમાં હોય. જ્યારે તે ચાર શરીરમાં હોય ત્યારે ઔદારિક, ધૈન્ય, તૈજસ અને કાર્મણ શરીરમા હોય, અને જ્યારે તે પાંચ શરીરમા હોય ત્યારે ઔદારિક, ધૈન્ય, આહારક, તૈજસ અને કાર્મણ શરીરમા હોય. નિર્ગ્રંથ અને સ્નાતકને પુલાકની પેઠે જાણવા.

૪૩ * હસ્તસ્થાવસ્થાના તીર્થકર કપાયકુસીલ હોય તે અપેક્ષાએ તે અતીર્થમા પણ હોય, અથવા તીર્થનો વિચિત્ર દેશ વધી ધન્ય ચારિત્રી વગર-કુસીલ હોય તેની અપેક્ષાએ પણ અતીર્થમા હોય —ટીકા.

૪૫ † દ્વ્ય અને ભાવને આશ્રયી લિંગ એ પ્રમાણે છે તેના જગાદિ ભાવલિંગ છે અને તે જગાદિ ભાવ આદર્શને દોષાર્થી એ જ નિર્ગ્રંથ કહેવાય છે. દ્વ્યલિંગ સ્વલિંગ અને પરલિંગના મેદધી એ પ્રકારનું છે તેના રજોહરનાદિ દ્વ્યથી સ્વલિંગ છે. પરલિંગ એ પ્રમાણે છે—ટીકાવિદલિંગ અને રૂપલિંગ. પુલાકને ત્રણે પ્રકારનું દ્વ્ય લિંગ હોય છે, કારણ કે ચારિત્રનો પરિણામ કોઈ પણ એક દ્વ્યલિંગની અપેક્ષા રાગતો નથી.—ટીકા.

४९. [प्र०] पुलाए णं भंते ! किं कम्मभूमीए होजा, अकम्मभूमीए होजा ? [उ०] गोयमा ! जम्मण-संतिमावं पडुच्च कम्मभूमीए होजा, णो अकम्मभूमीए होजा ।

५०. [प्र०] वडसे णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जम्मण-संतिमावं पडुच्च कम्मभूमीए होजा, णो अकम्मभूमीए होजा; साहरणं पडुच्च कम्मभूमीए वा होजा, अकम्मभूमीए वा होजा । एवं जाव-सिणाए ।

५१. [प्र०] पुलाए णं भंते ! किं ओसप्पिणिकाले होजा, उस्सप्पिणिकाले होजा, णोओसप्पिणि-णोउस्सप्पिणिकाले वा होजा ? [उ०] गोयमा ! ओसप्पिणिकाले वा होजा, उस्सप्पिणिकाले वा होजा, नोओसप्पिणि-नोउस्सप्पिणिकाले वा होजा ।

५२. [प्र०] जइ ओसप्पिणिकाले होजा किं सुसमसुसमाकाले होजा १, सुसमाकाले होजा २, सुसमदूसमाकाले होजा ३, दूसमसुसमाकाले होजा ४, दूसमाकाले होजा ५, दूसमदूसमाकाले होजा ६ ? [उ०] गोयमा ! जंमणं पडुच्च णो सुसमसुसमाकाले होजा १, णो सुसमाकाले होजा २, सुसमदूसमाकाले वा होजा ३, दूसमसुसमाकाले वा होजा ४, णो दूसमाकाले होजा ५, णो दूसमदूसमाकाले होजा ६ । संतिमावं पडुच्च णो सुसमसुसमाकाले होजा, णो सुसमाकाले होजा, सुसमदूसमाकाले वा होजा, दूसमसुसमाकाले वा होजा, दूसमाकाले वा होजा, णो दूसमदूसमाकाले होजा ।

५३. [प्र०] जइ उस्सप्पिणिकाले होजा किं दूसमदूसमाकाले होजा १, दूसमाकाले होजा २, दूसमसुसमाकाले होजा ३, सुसमदूसमाकाले होजा ४, सुसमाकाले होजा ५, सुसमसुसमाकाले होजा ६ ? [उ०] गोयमा ! जंमणं पडुच्च णो दूसमदूसमाकाले होजा १, दूसमाकाले वा होजा २, दूसमसुसमाकाले वा होजा ३, सुसमदूसमाकाले वा होजा ४, णो सुसमाकाले होजा ५, णो सुसमसुसमाकाले होजा ६ । संतिमावं पडुच्च णो दूसमदूसमाकाले होजा १, णो दूसमाकाले होजा २, दूसमसुसमाकाले वा होजा ३, सुसमदूसमाकाले वा होजा ४, णो सुसमाकाले होजा ५, णो सुसमसुसमाकाले होजा ६ ।

४९. [प्र०] हे भगवन् ! शुं पुलाक कर्मभूमिमा होय के अकर्मभूमिमा होय ? [उ०] हे गौतम ! जन्म अने सद्भावने अपेक्षी कर्मभूमिमा होय, पण अकर्मभूमिमा न होय.

५०. [प्र०] हे भगवन् ! शुं वडुग कर्मभूमिमा होय-इत्यादि पुच्छा. [उ०] हे गौतम ! जन्म अने सद्भावने आश्रयी कर्मभूमिमा होय, पण अकर्मभूमिमां न होय, अने सद्भावने अपेक्षी कर्मभूमिमा पण होय अने अकर्मभूमिमां पण होय. ए प्रमाणे यावत्-क्वातक सुधी जाणवुं.

५१. [प्र०] हे भगवन् ! शुं पुलाक अवसर्पिणी काळमां होय, उत्सर्पिणी काळमा होय के नोअवसर्पिणी-नोउत्सर्पिणी काळे होय ? [उ०] हे गौतम ! अवसर्पिणी काळमा होय, उत्सर्पिणी काळमा होय अने नोअवसर्पिणी-नोउत्सर्पिणी काळे पण होय.

५२. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते (पुलाक) अवसर्पिणी काळमां होय तो शुं १ सुपमसुपमा काळे (पहेला आरामा) होय, २ सुपमाकाळे (बीजा आरामा) होय, ३ सुपमदुपमा काळे (त्रीजा आरामा) होय, ४ दुपमसुपमा (चोथा आरामा) होय, ५ दुपमा काळे (पाचमा आरामा) होय के ६ दुपमदुपमा काळे (छट्टा आरामा) होय ? [उ०] हे गौतम ! जन्मनी अपेक्षाए सुपमसुपमा अने सुपमा काळे न होय, पण सुपमदुपमा काळे होय, दुपमसुपमा काळे होय, दुपमा काळे न होय अने दुपमदुपमा काळे पण न होय. तथा सद्भावनी अपेक्षाए सुपमसुपमा काळे, सुपमाकाळे अने दुपमदुपमाकाळे न होय, पण सुपमदुपमा काळे होय, दुपमसुपमाकाळे होय अने दुपमा काळे होय.

५३. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते (पुलाक) उत्सर्पिणी काळे होय तो शुं १ दुपमदुपमा काळे होय, २ दुपमा काळे होय, ३ दुपमसुपमा काळे होय, ४ सुपमदुपमा काळे होय, ५ सुपमा काळे होय के ६ सुपमसुपमा काळे होय ? [उ०] हे गौतम ! जन्मने आश्रयी दुपमदुपमा काळे न होय, दुपमा काळे होय, दुपमसुपमा काळे होय, सुपमदुपमा काळे होय, पण सुपमा काळे अने सुपमसुपमा काळे न होय. सद्भावने आश्रयी दुपमदुपमा काळे न होय, दुपमा काळे न होय, दुपमसुपमा काळे होय, सुपमदुपमा काळे होय, पण सुपमा तथा सुपमसुपमा काळे न होय

४९ * जन्म-उत्पत्ति अने सद्भाव-चारित्रभाव-धी अस्तित्व जन्म अने सद्भावनी अपेक्षाए पुलाक कर्मभूमिमा होय. एटले ला जन्मे अने ला विहरे, पण अकर्मभूमिमा उत्पन्न न जाय, केमके ला जन्मेलने चारित्र न होय. तेम सद्भावनी अकर्मभूमिमा न होय, कारण के देवादि पुलाकलप्पिवाळाने सहरी न शके

५१ † काळ त्रण प्रकारनो छे-उत्सर्पिणी, अवसर्पिणी अने नोउत्सर्पिणी-नोअवसर्पिणी. तेमा भरत अने एरावत क्षेत्रमा पहेला वे प्रकारनो काळ छे, अने त्रीजा प्रकारनो काळ महाविदेह अने हैमवतादि क्षेत्रमा छे

५२-५३ ‡ पुलाक जन्मनी अपेक्षाए त्रीजा अने चोथा आरामा होय, अने सद्भावनी अपेक्षाए त्रीजा, चोथा अने पाचमा आरामा पण होय तेमा जे चोथा आरामा जन्मो होय तेनो पाचमा आरामा सद्भाव होय. त्रीजा अने चोथा आरामा जन्म अने सद्भाव बने होय उत्सर्पिणीमा बीजा, त्रीजा अने चोथा आरामा जन्मो होय तेमा बीजा आरामे अन्ते जन्मे अने त्रीजा आरामा चारित्रनो स्वीकार करे, त्रीजा अने चोथा आरामा जन्म अने चारित्र बने होय. सद्भावने आश्रयी त्रीजा अने चोथा आरामा ज होय केमके ते ज आरामा चारित्रनो प्रतिपत्ति होय छे — टीका.

५४. [प्र०] जइ नोओसप्पिणि—नोउस्ससप्पिणिकाले होजा किं सुसमसुसमापलिभागे होजा, सुसमापलिभागे होजा, सुसमदूसमापलिभागे होजा, दूसमसुसमापलिभागे होजा ? [उ०] गोयमा ! जंमण—संतिभावं पडुच्च णो सुसमसुसमापलिभागे होजा, णो सुसमापलिभागे, णो सुसमदूसमापलिभागे होजा, दूसमसुसमापलिभागे होजा ।

५५. [प्र०] वउसे णं—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! ओसप्पिणिकाले वा होजा, उस्सप्पिणिकाले वा होजा, नोओसप्पिणि—नोउस्सप्पिणिकाले वा होजा ।

५६. [प्र०] जइ ओसप्पिणिकाले होजा किं सुसमसुसमाकाले होजा—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जंमण—संतिभावं पडुच्च णो सुसमसुसमाकाले होजा, णो सुसमाकाले होजा, सुसमदूसमाकाले वा होजा, दूसमसुसमाकाले वा होजा, दूसमाकाले वा होजा, णो दूसमदूसमाकाले होजा; साहरणं पडुच्च अन्नयरे समाकाले होजा ।

५७. [प्र०] जइ उस्सप्पिणिकाले होजा किं दूसमदूसमाकाले होजा ६—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जंमणं पडुच्च णो दूसमदूसमाकाले होजा जहेव पुलाए । संतिभावं पडुच्च णो दूसमदूसमाकाले होजा, णो दूसमाकाले होजा; एवं संतिभावेण वि जहा पुलाए जाव—णो सुसमसुसमाकाले होजा । साहरणं पडुच्च अन्नयरे समाकाले होजा ।

५८. [प्र०] जइ नोओसप्पिणि—नोउस्सप्पिणिकाले होजा—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जंमण—संतिभावं पडुच्च णो सुसमसुसमापलिभागे होजा जहेव पुलाए जाव—दूसमसुसमापलिभागे होजा । साहरणं पडुच्च अन्नयरे पलिभागे होजा । जहा वउसे । एवं पडिसेवणाकुसीले वि; एवं कसायकुसीले वि । नियंठो सिणाओ य जहा पुलाओ । नवरं एतेसिं अन्नहियं साहरणं भाणियधं, सेसं तं चेव १२ ।

५९. [प्र०] पुलाए णं भंते ! कालगए समाणे किं (कं) गतिं गच्छति ? [उ०] गोयमा ! देवगतिं गच्छति । [प्र०] देवगतिं गच्छमाणे किं भवणवासीसु उववज्जेजा, वाणमंतरेसु उववज्जेजा, जोइसिं, वेमाणिएसु उववज्जेजा ? [उ०] गोयमा ! णो

५४. [प्र०] जो ते (पुलाको) नोउत्सर्पिणी—नोअवसर्पिणी काळे होय तो शुं सुपमसुपमा समान काळे होय, सुपमासमान काळे होय, सुपमदुःपमासमान काळे होय के दुःपमसुपमासमान काळे होय ? [उ०] हे गौतम ! जन्म अने सद्भावने आश्रयी सुपमसुपमा समान काळने विपे न होय, सुपमासमान काळे न होय, सुपमदुःपमासमान काळे न होय, पण दुःपमसुपमासमान काळे होय.

५५. [प्र०] हे भगवन् ! वकुश कये काळे होय—इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! अवसर्पिणी काळे होय, उत्सर्पिणी काळे होय, पण नोउत्सर्पिणी—नोअवसर्पिणी काळे न होय.

वकुशको काळ.

५६. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते वकुश अवसर्पिणी काळे होय, तो शुं सुपमसुपमा काळे होय—इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! जन्म अने सद्भावने अपेक्षी सुपमसुपमा काळे न होय, सुपमा काळे न होय, सुपमदुःपमा काळे होय, दुःपमसुपमा काळे होय के दुःपमा—काळे होय, पण दुःपमदुःपमा काळे न होय. सहरणने अपेक्षी कोइ पण काळे होय.

५७. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते वकुश उत्सर्पिणी काळे होय, तो शुं दुःपमदुःपमा काळे होय—इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! जन्मने आश्रयी दुःपमदुःपमा काळे न होय—इत्यादि वधुं पुलाकनी पेटे जाणवुं. सद्भावने आश्रयी दुःपमदुःपमा काळे न होय, दुःपमा काळे न होय, ए प्रमाणे वधुं सद्भावने आश्रयी पण पुलाकनी पेटे जाणवुं. यावत्—सुपमसुपमा काळे न होय. सहरणने अपेक्षी कोइ पण काळे होय.

५८. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते वकुश नोअवसर्पिणी—नोउत्सर्पिणी काळे होय तो—इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! जन्म अने सद्भावने आश्रयी सुपमसुपमासमान काळे न होय—इत्यादि वधुं पुलाकनी पेटे जाणवुं, यावत्—दुःपमसुपमासमान काळे होय. सहरणने अपेक्षी कोइ पण काळे होय. जेम वकुश सवन्धे कहुं तेम प्रतिसेवनाकुशील सवन्धे पण कहेवुं. एम कपायकुशील पण जाणवो. निर्ग्रय अने स्नातक पण पुलाकनी पेटे समजवा विशेष ए के निर्ग्रय अने स्नातकने सहरण अधिक कहेवुं एटले सहरणने आश्रयी सर्व काळे होय—एम कहेवुं. वाकी वधुं तेज प्रमाणे जाणवुं.

५९. [प्र०] हे भगवन् ! पुलाक मरण पामीने कइ गतिमा जाय ? [उ०] हे गौतम ! देवगतिमा जाय. [प्र०] देवगतिमा जतो शुं भवनवासिमां, वानव्यंतरमा, ज्योतिष्कमा के वैमानिकोमां उपजे ? [उ०] भवनवासीमां न उपजे, वानव्यंतरमा न उपजे, ज्योतिष्कमा न

१४ गतिदार—
पुलाकनी गति.

५४ सुपमसुपमानो समान काळ देवदुक्क अने उत्तरदुक्कमा होय छे सुपमासमान काळ हरिवपे अने रम्यक क्षेत्रमा होय छे, सुपमदुःपमासमान काळ हिमवत अने ऐरप्यवत क्षेत्रमा अने दुःपमसुपमा समान काळ महाविदेहमा होय छे.—टीका.

५८ † निर्ग्रय अने स्नातकनो सहरण आश्रयी सर्व काळे सद्भाव कह्यो ते पूर्वं सहरेलाने निर्ग्रयपणा अने स्नातकपणानी प्राप्ति याय ते अपेक्षाए समजवुं, कारण के वेदरहित मुनिओवुं सहरण वतु नथी. कह्युं छे के “श्रमणी—साध्वी, वेदरहित, परिहारविशुद्धि, पुलाकलच्छिवाळा, अग्रमत्त, चाँद पूर्वधर अने आहारक लच्छिवाळानु सहरण थतुं नथी —टीका

भवणवासीसु, णो घाण०, णो जोइ०, वेमाणिणसु उववजेजा । वेमाणिणसु उववजमाणे जहन्नेणं सोदग्गे कप्पे, उक्कोसेणं सहस्सारे कप्पे उववजेजा । वउसे णं एवं चेव । नवरं उक्कोसेणं अणुत्तरविमाणेसु उववजेजा । पडिसेवणाकुसीले जहा वउसे । कसायकुसीले जहा पुलाए । नवरं उक्कोसेणं अणुत्तरविमाणेसु उववजेजा ।

६०. [प्र०] णियंटे णं भंते ! ० ? [उ०] एवं चेव, जाव-वेमाणिणसु उववजमाणे अजहन्मणुक्कोसेणं अणुत्तरविमाणेसु उववजेजा ।

६१. [प्र०] सिणाए णं भंते ! कालगण समाणे किं (कं) गतिं गच्छ ? [उ०] गोयमा ! सिद्धिगतिं गच्छ ।

६२. [प्र०] पुलाए णं भंते ! देवेषु उववजमाणे किं इंदत्ताए उववजेजा, सामाणियत्ताए उववजेजा, तायत्तीसाए उववजेजा, लोगपालत्ताए उववजेजा, अहमिंदत्ताए वा उववजेजा ? [उ०] गोयमा ! अविराहणं पडुच्च इंदत्ताए उववजेजा, सामाणियत्ताए उववजेजा, तायत्तीसाए उववजेजा, लोगपालत्ताए उववजेजा, नो अहमिंदत्ताए उववजेजा । विराहणं पडुच्च अन्नयरेसु उववजेजा । एवं वउसे वि; एवं पडिसेवणाकुसीले वि ।

६३. [प्र०] कसायकुसीले-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! अविराहणं पडुच्च इंदत्ताए वा उववजेजा, जाव-अहमिंदत्ताए वा उववजेजा; विराहणं पडुच्च अन्नयरेसु उववजेजा ।

६४. [प्र०] नियंटे-पुच्छा [उ०] गोयमा ! अविराहणं पडुच्च णो इंदत्ताए उववजेजा, जाव-णो लोगपालत्ताए उववजेजा; अहमिंदत्ताए उववजेजा । विराहणं पडुच्च अन्नयरेसु उववजेजा ।

६५. [प्र०] पुलायस्स णं भंते ! देवलोगेसु उववजमाणस्स केवतियं कालं ठित्तां पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं पलिओवमपुहुत्तं, उक्कोसेणं अट्टारस्स सागरोवमादं ।

६६. [प्र०] वउस्स-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं पलिओवमपुहुत्तं, उक्कोसेणं वावीसं सागरोवमादं । एवं पडिसेवणाकुसीले वि ।

उपजे, पण वैमानिकमां उपजे. वैमानिकमा उत्पन्न यतो पुलाक जवन्त्यथा सौवर्मे कल्पमां अने उत्कृष्ट मरुत्तार कल्पमा उत्पन्न थाय वक्रुञ्च विपे पण एज प्रमाणे जाणवुं. विशेष ए के ते उत्कृष्ट अच्युत कल्पमां उत्पन्न थाय. वक्रुञ्चानी पेटे प्रतिसेवनाकुसील विपे पण समजवुं. अने पुलाकानी पेटे कपायकुसीलने पण जाणवुं. विशेष ए के, कपायकुसील उत्कृष्ट अनुत्तरविमानमा उत्पन्न थाय.

निर्ग्रन्थनी गति ६०. [प्र०] हे भगवन् ! निर्ग्रन्थ मरण पार्मिने कट गतिमा जाय ? [उ०] ए प्रमाणे जाणवुं. यावत्-वैमानिकोमा उत्पन्न यतो जवन्त्य अने उत्कृष्ट सिंघाय एक अनुत्तर विमानमा उत्पन्न थाय.

स्वातकनी गति. ६१. [प्र०] हे भगवन् ! स्नातक मरण पार्मिने कट गतिमा जाय ? [उ०] हे गौतम ! ते एक सिद्धगतिमां जाय.

पुलाक कया देवपणे उपजे ? ६२. [प्र०] हे भगवन् ! देवोमा उत्पन्न यतो पुलाक शुं इंद्रपणे उत्पन्न थाय, सामानिकपणे उत्पन्न थाय, त्रायस्त्रिंशदेवपणे उत्पन्न थाय, लोकपालपणे उत्पन्न थाय के अहमिंद्रपणे उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! अविराधनाने आश्रयी इंद्रपणे उत्पन्न थाय, सामानिकपणे उत्पन्न थाय, त्रायस्त्रिंशदेवपणे उत्पन्न थाय अने लोकपालपणे उत्पन्न थाय, पण अहमिंद्रपणे न उत्पन्न थाय. अने विराधना करीने भवनपति वगेरे कोइ पण देवमा उत्पन्न थाय. ए प्रमाणे वक्रुञ्च अने प्रतिसेवनाकुसील जाणवो.

कपायकुसील कया देवपणे उपजे ? ६३. [प्र०] हे भगवन् ! कपायकुसील कया देवपणे उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! संयमनी विराधना न करो होय तो ते इंद्रपणे, यावत्-अहमिंद्रपणे उत्पन्न थाय, अने नयम विराधना करी होय तो ते भवनपति वगेरे कोइ पण देवमा उत्पन्न थाय.

निर्ग्रन्थ कया देवपणे उपजे. ६४. [प्र०] हे भगवन् ! निर्ग्रन्थ कया देवमा उपजे ? [उ०] हे गौतम ! नयमनी अविराधनाने आश्रयी इंद्रपणे यावत्-लोकपालपणे न थाय, पण अहमिंद्रपणे थाय, अने संयमनी विराधनाने आश्रयी भवनवासी वगेरे कोइ पण देवपणे उत्पन्न थाय.

पुलाकनी देवलोकमा स्थिति ६५. [प्र०] हे भगवन् ! देवलोकमा उत्पन्न यतो पुलाकनी केटला काळ सुधीनी स्थिति कही छे ? [उ०] हे गौतम ! जवन्त्य पल्योपमपृथक्त्व-वैथी नव पल्योपम सुधीनी अने उत्कृष्ट अटार सागरोपमनी स्थिति कही छे.

६६. [प्र०] हे भगवन् ! देवलोकमा उत्पन्न यतो वक्रुञ्चानी केटला काळ सुधीनी स्थिति कही छे ? [उ०] हे गौतम ! जवन्त्य वैथी नव पल्योपम सुधीनी अने उत्कृष्ट वावीस सागरोपम सुधीनी स्थिति कही छे. ए प्रमाणे प्रतिसेवनाकुसील विपे पण समजवुं.

६१ * जानादिनी अविराधना के लक्ष्मिनी प्रयोग कर्षा सिंघाय इन्द्रादि रूपे उपजे, अने विराधना करीने भवनपत्तादि कोइ पण देवमा उपजे. पुलाकनी मात्र वैमानिकमा उत्पन्न कयो ते संयमनी अविराधनानी अपेक्षाए जाणवु —टीका

६७. [प्र०] कसायकुसीलस्स-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं पलिओवमपुहुत्तं, उक्कोसेणं तेत्तीसं सागरोवमाइं ।

६८. [प्र०] णियंठस्स-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! अजहन्नमणुक्कोसेणं तेत्तीसं सागरोवमाइं १३ ।

६९. [प्र०] पुलगस्स णं भंते ! केवतिया संयमट्ठाणा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! असंखेज्जा संयमट्ठाणा पन्नत्ता । एवं जाव-कसायकुसीलस्स ।

७०. [प्र०] नियंठस्स णं भंते ! केवइया संजमट्ठाणा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! एगे अजहन्नमणुक्कोसए संजमट्ठाणे; एवं सिणायस्स वि ।

७१. [प्र०] एतेसि णं भंते ! पुलग-वउस-पडिसेवणा-कसायकुसील-नियंठ-सिणायणां संजमट्ठाणां कयरे कयरे० जाव-विसेसाहिया वा ? [उ०] गोयमा ! सद्यत्थोवे नियंठस्स सिणायस्स य एगे अजहन्नमणुक्कोसए संजमट्ठाणे, पुलगस्स णं संजमट्ठाणा असंखेज्जगुणा, वउसस्स संजमट्ठाणा असंखेज्जगुणा, पडिसेवणाकुसीलस्स संजमट्ठाणा असंखेज्जगुणा; कसायकुसीलस्स संजमट्ठाणा असंखेज्जगुणा १४ ।

७२. [प्र०] पुलगस्स णं भंते ! केवतिया चरित्तपज्जवा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! अणंता चरित्तपज्जवा पन्नत्ता, एवं जाव-सिणायस्स ।

७३. [प्र०] पुलग णं भंते ! पुलगस्स सट्ठाणसन्निगासेणं चरित्तपज्जवेहिं किं हीणे, तुल्ले, अब्भहिए ? [उ०] गोयमा ! सिय हीणे १, सिय तुल्ले २, सिय अब्भहिए ३ । जइ हीणे अणंतभागहीणे वा, असंखेज्जइभागहीणे वा, संखेज्जइभागहीणे वा, संखेज्जगुणहीणे वा, असंखेज्जगुणहीणे वा, अनंतगुणहीणे वा । अह अब्भहिए अणंतभागमब्भहिए वा, असंखेज्जइभागमब्भहिए वा संखेज्जइभागमब्भहिए वा, संखेज्जगुणमब्भहिए वा, असंखेज्जगुणमब्भहिए वा, अणंतगुणमब्भहिए वा ।

६७. [प्र०] हे भगवन् ! देवलोकमां उत्पन्न यता कपायकुशीलनी केटला काल सुधीनी स्थिति कही छे ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य वेथी नव पल्लोपम सुधीनी अने उत्कृष्ट तेत्रीश सागरोपमनी स्थिति कही छे.

कपायकुशीलनी देवलोकमा स्थिति.

६८. [प्र०] देवलोकमां उत्पन्न यता निर्ग्रन्थनी केटला कालनी स्थिति कही छे ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य अने उत्कृष्ट सिवाय तेत्रीश सागरोपमनी स्थिति कही छे.

निर्ग्रन्थनी देवलोकमा स्थिति.

६९. [प्र०] हे भगवन् ! पुलकने केटलां संयमस्थानो कहेलां छे ? [उ०] हे गौतम ! *असंख्याता संयमस्थानो कहेलां छे. ए प्रमाणे यावत्-कपायकुशील सुधी जाणवुं.

१४ संयमद्वार-पुलाकने संयमस्थानो.

७०. [प्र०] हे भगवन् ! निर्ग्रन्थने केटलां संयमस्थानो कहेलां छे ? [उ०] हे गौतम ! तेने जघन्य अने उत्कृष्ट सिवाय एक संयमस्थान कहेलां छे. ए प्रमाणे स्नातक विपे पण जाणवुं.

निर्ग्रन्थने संयमस्थान.

७१. [प्र०] हे भगवन् ! ए पूर्वोक्त पुलक, वकुरा, प्रतिसेवनाकुशील, कपायकुशील, निर्ग्रन्थ अने स्नातकना संयमस्थानोमां कयां कोनायी यावत्-विशेषाधिक छे ? [उ०] हे गौतम ! निर्ग्रन्थ अने स्नातकने सर्व करतां अल्प अजघन्य अनुत्कृष्ट एकज संयमस्थान छे. तेथी पुलकने असंख्यातगुणां संयमस्थानो छे, तेथी वकुरा अने असंख्यातगुणां संयमस्थानो छे, तेथी प्रतिसेवनाकुशीलने असंख्यातगुणा संयमस्थानो छे, तेथी कपायकुशीलने असंख्यातगुणां संयमस्थानो छे.

संयमस्थानोनु अल्पवदुल्ल.

७२. [प्र०] हे भगवन् ! पुलकने केटला चारित्रपर्यवो होय ? [उ०] हे गौतम ! पुलकने अनन्त चारित्रपर्यवो होय. ए प्रमाणे यावत्-स्नातक सुधी जाणवुं.

पुलाकादिने चारित्रपर्याय

७३. [प्र०] हे भगवन् ! पुलक †स्वस्थानसंनिकर्ष-पोताना सजातीय चारित्रपर्यायोनी अर्थात्-एक पुलक वीजा पुलकना चारित्रपर्यायनी अपेक्षाए शुं हीन होय, तुल्य होय के अधिक होय ? [उ०] हे गौतम ! कदाच हीन होय, कदाच तुल्य होय, अने कदाच अधिक होय. जो हीन होय तो अनंतभाग हीन होय, असंख्यभाग हीन होय, संख्यातभाग हीन होय, सख्यातगुण हीन होय, असंख्यातगुण हीन होय अने अनंतगुण हीन होय. जो अधिक होय तो अनंतभाग अधिक होय, असंख्यभाग अधिक होय, संख्यातभाग अधिक होय, सख्यातगुण अधिक होय, असंख्यातगुण अधिक होय अने अनंतगुण अधिक होय.

१५ सनिकर्षद्वार-पुलाकने स्वस्थान-सनिकर्ष.

६९ * संयम-चारित्रणा शुद्धि-अशुद्धिना वत्ता ओछापणने लीधे थयेला मेदो ते संयमस्थान ते असंख्याता होय छे तेमा प्रत्येक संयमस्थानना सर्वाकाशप्रदेश गुणित सर्वाकाश प्रदेश प्रमाण (अनन्तान्त) पर्यायो (अशो) होय छे ते संयमस्थानो पुलकने असंख्यात होय छे कारण के चारित्र-मोहनीयनो क्षयोपशम विचित्र होय छे एम यावत्-कपायकुशील सुधी जाणवुं. निर्ग्रन्थने एकज संयमस्थान होय छे, कारण के कपायनो क्षय के उपशम एकज प्रकारनो होवाथी तेनी शुद्धि पण एकज प्रकारनी छे.

७३ † निकर्ष-सनिकर्ष, पुलकादिनुं परस्पर संयोजन, स्व-पोताना सजातीय, स्थान-पर्यवोनुं आश्रय, अर्थात् पुलकादिने पुलकादिनुं सनिकर्ष-संयोजन ते स्वस्थानसनिकर्ष कहेवाय छे.

‡ विशुद्ध संयमस्थानना सवन्धी होवाथी विशुद्धतर पर्यायनी अपेक्षाए अविशुद्ध संयमस्थानना सवन्धी होवाथी अविशुद्धतर पर्यवो हीन कहेवाय छे अने ते पर्यववाळा साधु पण हीन कहेवाय छे समान एवा शुद्ध पर्यवोना सवन्धधी तुल्य अने विशुद्धतर पर्यवना योग्यी अधिक कहेवाय छे-टीका.

૭૪. [પ્ર૦] પુલાણે નં મંતે ! વડસસ્સ પરદાણસન્નિગાસેણં ચરિત્તપજ્જવેહિં કિં હીણે, તુલ્હે, અન્મહિય ? [૩૦] ગોયમા ! હીણે, નો તુલ્હે, નો અન્મહિય; અર્ણતગુણહીણે । एवं पडिसेवणाकुसीलस्स वि । कसायकुसीलेणं समं छट्ठाणवडिए जहेच सट्ठाणे । नियंठस्स जहा वडसस्स; एवं सिणायस्स वि ।

૭૫. [પ્ર૦] વડસે નં મંતે ! પુલાગસ્સ પરદાણસન્નિગાસેણં ચરિત્તપજ્જવેહિં કિં હીણે, તુલ્હે, અન્મહિય ? [૩૦] ગોયમા ! જો હીણે, જો તુલ્હે, અન્મહિય, અર્ણતગુણમન્મહિય ।

૭૬. [પ્ર૦] વડસે નં મંતે ! વડસસ્સ સટ્ઠાણસન્નિગાસેણં ચરિત્તપજ્જવેહિં—પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! સિય હીણે, સિય તુલ્હે, સિય અન્મહિય । જદ્દ હીણે છટ્ઠાણવડિય ।

૭૭. [પ્ર૦] વડસે નં મંતે ! પડિસેવણાકુસીલસ્સ પરદાણસન્નિગાસેણં ચરિત્તપજ્જવેહિં કિં હીણે ? [૩૦] છટ્ઠાણવડિય; एवं कसायकुसीलस्स वि ।

૭૮. [પ્ર૦] વડસે નં મંતે ! નિયંટસ્સ પરદાણસન્નિગાસેણં ચરિત્તપજ્જવેહિં—પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! હીણે, જો તુલ્હે, જો અન્મહિય; અર્ણતગુણહીણે; एवं सिणायस्स वि । पडिसेवणाकुसीलस्स एवं चेव वडसवत्तघया भाणियत्ता । कसायकुसीलस्स एस चेव वडसवत्तघया । नवरं पुलाएण वि समं छट्ठाणवडिए ।

૭૯. [પ્ર૦] ણિયંટે નં મંતે ! પુલાગસ્સ પરદાણસન્નિગાસેણં ચરિત્તપજ્જવેહિં—પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! જો હીણે, જો તુલ્હે, અન્મહિય; અર્ણતગુણમન્મહિય; एवं जाव-कसायकुसीलस्स ।

પુલાકનો વડુશની
અપેક્ષા પરસ્થાન-
સંનિકર્ષ.

૭૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પુલાક (પોતાના ચારિત્રપર્યાયોચક) વડુશના પરસ્થાનસંનિકર્ષ—વિજાતીય ચારિત્રપર્યાયોની અપેક્ષા શું હીન છે, તુલ્ય છે કે અધિક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! હીન છે, પણ તુલ્ય કે અધિક નથી, અને તે અર્ણતગુણ હીન છે. એ પ્રમાણે પ્રતિ-સેવનાકુશીલના ચારિત્રપર્યાયની અપેક્ષા પુલાક અનન્તગુણ હીન છે. પુલાક જેમ સ્વસ્થાન—સજાતીય પર્યાયની અપેક્ષા છ સ્થાનપતિત કહ્યો છે તેમ કપાયકુશીલનો સાથે પણ છ સ્થાનપતિત જાણવો. વડુશનો પેટે નિર્મળ્યની સાથે જાણવું. એ જ્ઞાનકની સાથે પણ સમજવું.

વડુશના પુલાકની
અપેક્ષા ચારિત્ર-
પર્યાયો.

૭૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! વડુશ પુલાકના પરસ્થાન—વિજાતીય ચારિત્રપર્યાયની અપેક્ષા શું હીન છે, તુલ્ય છે કે અધિક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! હીન નથી, તુલ્ય નથી, પણ અધિક છે, અને તે અર્ણતગુણ અધિક છે.

વડુશના સ્વસ્થાનની
અપેક્ષા ચારિત્ર-
પર્યાયો.

૭૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! વડુશ વડુશના સજાતીય ચારિત્રપર્યાયને આશ્રયી શું હીન છે—સ્વાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! કદાચ હીન હોય, કદાચ તુલ્ય હોય, અને કદાચ અધિક હોય. જો હીન હોય તો તે છસ્થાનક પતિત હોય.

વડુશના પ્રતિસેવના-
કુશીલની અપેક્ષા
ચારિત્ર પર્યાયો.

૭૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! વડુશ પ્રતિસેવનાકુશીલના વિજાતીય ચારિત્રપર્યાયોથી શું હીન છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! છસ્થાનકપતિત હોય. એ પ્રમાણે કપાયકુશીલની અપેક્ષા પણ જાણવું.

વડુશના નિર્મળ્યની
અપેક્ષા ચારિત્ર-
પર્યાયો.

૭૮. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! વડુશ નિર્મળ્યના વિજાતીય ચારિત્રપર્યાયની અપેક્ષા શું હીન હોય—સ્વાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! હીન છે, તુલ્ય નથી અને અધિક પણ નથી. અને તે અર્ણતગુણ હીન છે. એ પ્રમાણે જ્ઞાનકની અપેક્ષા પણ સમજવું. તથા પ્રતિસેવનાકુ-શીલને એજ પ્રમાણે વડુશની વક્તવ્યતા (સૂ. ૭૬-૭૯) કહેવી. કપાયકુશીલને એજ પ્રમાણે જાણવું. પરન્તુ પુલાકની અપેક્ષા કપાયકુશીલ છસ્થાનપતિત હોય છે.

પ્રતિસેવનાકુશીલ
અને કપાયકુશીલ-
ના ચારિત્ર-
પર્યાયો.

૭૯. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! નિર્મળ્ય પુલાકના પરસ્થાનસંનિકર્ષ—વિજાતીય ચારિત્રપર્યાયોથી શું હીન છે—સ્વાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! તે હીન નથી, તુલ્ય નથી પણ અધિક છે, અને તે અર્ણતગુણ અધિક છે. એ પ્રમાણે યાવત્—કપાયકુશીલના સંવંધની અપેક્ષા પણ જાણવું.

પુલાકની અપેક્ષા
નિર્મળ્યના ચારિત્ર-
પર્યાયો.

૭૪ * પુલાક સ્વસ્થાનની અપેક્ષા જેમ પદ્મસ્થાનપતિત કહ્યો તેમ કપાયકુશીલની અપેક્ષા પણ પદ્મસ્થાનપતિત કહેવો. પુલાક અને કપાયકુશીલના સર્વ જન્ય સંયમસ્થાન સૌથી નીચે છે. સ્વાધી તે વસ્ત્ર સાથે અસંખ્ય સંયમસ્થાન સુધી જાય છે. કારણ કે ત્યાં સુધી વસ્ત્રના તુલ્ય અધ્યવસાયો હોય છે સ્વાધી પુલાક હીન પરિણામ હોવાથી સંયમસ્થાનનાં વસ્ત્રો અટકે જાય છે, અને ત્યાર પછી કપાયકુશીલ એકાકી અસંખ્ય સંયમસ્થાન સુધી યાવત છે. સ્વાધી કપાયકુશીલ પ્રતિસેવનાકુશીલ અને વડુશ સાથે અસંખ્ય સંયમસ્થાન સુધી જાય છે. ત્યાં વડુશ અટકે છે. પછી પ્રતિસેવનાકુશીલ અને કપાયકુશીલ વસ્ત્ર અસંખ્ય સંયમસ્થાન સુધી જાય છે ત્યાં પ્રતિસેવનાકુશીલ અટકે છે, પછી કપાયકુશીલ અસંખ્ય સંયમસ્થાન સુધી જાય છે, અને તે ત્યાં અટકે છે ત્યાર પછી આગળ નિર્મળ્ય અને જ્ઞાતક એકજ સંયમ સ્થાનને પ્રાપ્ત કરે છે માટે પુલાક નિર્મળ્યના ચારિત્રપર્યાયોથી અનન્તગુણહીન છે.

૭૫ † વડુશ પુલાકથી અનન્તગુણ અધિક છે, અને પુલાક વડુશથી હીન, તુલ્ય કે અધિક છે. વડુશ પ્રતિસેવનાકુશીલ અને કપાયકુશીલથી પણ હીન પડે છે, નિર્મળ્ય અને જ્ઞાતકથી તો હીન જ છે.

૭૬ ‡ પ્રતિસેવનાકુશીલ અને કપાયકુશીલ વડુશની પેટે જાણવા. પરન્તુ ત્યાં પુલાકથી વડુશ અધિક કહ્યો છે અને અહીં પુલાકથી કપાયકુશીલ પદ્મસ્થાન પતિત જાણવો. કેમકે તેના પરિણામ પુલાકની અપેક્ષા હીન, સમ અને અધિક છે.—ટીકા.

८०. [प्र०] णियंठे णं भंते ! णियंठस्स सट्ठाणसन्निगासेणं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो हीणे, तुल्ले, णो अच्महिण । एवं सिणायस्स वि ।

८१. [प्र०] सिणाय णं भंते ! पुलगस्स पट्ठाणसन्निगासेणं० ? [उ०] एवं जहा नियंठस्स वत्तव्वया तहा सिणायस्स वि भाणियव्वा । जाव-सिणाय णं भंते ! सिणायस्स सट्ठाणसन्निगासेणं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! णो हीणे, तुल्ले, णो अच्महिण ।

८२. [प्र०] एएसि णं भंते !-पुलाग-वकुस-पडिसेवणाकुसील-कसायकुसील-नियंठ-सिणायणं जहत्तुक्कोसगाणं चरित्तपज्जवाणं कयरे कयरे-जाव-विसेसाहिया वा ? [उ०] गोयमा ! १ पुलगस्स कसायकुसीलस्स य एएसि णं जहत्तुगा चरित्तपज्जवा दोण्ह वि तुल्ला सव्वत्थोवा । २ पुलगस्स उक्कोसगा चरित्तपज्जवा अणंतगुणा । ३ वउसस्स पडिसेवणाकुसीलस्स य एएसि णं जहत्तुगा चरित्तपज्जवा दोण्ह वि तुल्ला अणंतगुणा । ४ वउसस्स उक्कोसगा चरित्तपज्जवा अणंतगुणा । ५ पडिसेवणाकुसीलस्स उक्कोसगा चरित्तपज्जवा अणंतगुणा । ६ कसायकुसीलस्स उक्कोसगा चरित्तपज्जवा अणंतगुणा । ७ णियंठस्स सिणायस्स य एतेसि णं अजहत्तमणुक्कोसगा चरित्तपज्जवा दोण्ह वि तुल्ला अणंतगुणा १५ ।

८३. [प्र०] पुलाए णं भंते ! किं सयोगी होज्जा, अयोगी होज्जा ? [उ०] गोयमा ! सयोगी होज्जा, नो अयोगी होज्जा । [प्र०] जइ सयोगी होज्जा किं मणजोगी होज्जा, वइजोगी होज्जा, कायजोगी होज्जा ? [उ०] गोयमा ! मणजोगी वा होज्जा, वयजोगी वा होज्जा, कायजोगी वा होज्जा । एवं जाव-नियंठे ।

८४. [प्र०] सिणाय णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सयोगी वा होज्जा, अयोगी वा होज्जा । जइ सयोगी होज्जा किं मणजोगी होज्जा-सेसं जहा पुलगस्स १६ ।

८५. [प्र०] पुलाए णं भंते ! किं सागारोवउत्ते होज्जा, अणागारोवउत्ते होज्जा ? [उ०] गोयमा ! सागारोवउत्ते वा होज्जा, अणागारोवउत्ते वा होज्जा । एवं जाव-सिणाय १७ ।

८०. [प्र०] हे भगवन् ! निर्ग्रंथ निर्ग्रंथना सजातीय चारित्रपर्यवोधी शुं हीन छे-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! ते हीन नयी अने अधिक नयी, पण तुल्य छे. ए प्रमाणे स्नातकनी अपेक्षाए पण समजवुं.

निर्ग्रंथना सजातीय-नी अपेक्षाए चारित्र-पर्यायो.

८१. [प्र०] हे भगवन् ! स्नातक पुलाकना विजातीय चारित्रपर्यवोधी शुं हीन छे-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! जेम निर्ग्रंथ संबन्धे वक्तव्यता कही तेम स्नातक संबन्धे पण वक्तव्यता कहेवी. यावत्-[प्र०] हे भगवन् ! स्नातक स्नातकना सजातीय चारित्रपर्यवोधी शुं हीन छे-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! ते हीन नयी, अधिक नयी, पण तुल्य छे.

स्नातकना पुलाकनी अपेक्षाए चारित्र-पर्याय

८२. [प्र०] हे भगवन् ! ए पुलाक, वकुश, प्रतिसेवनाकुशील, कपायकुशील, निर्ग्रंथ अने स्नातकना जघन्य अने उत्कृष्ट चारित्रपर्यवो कोना कोनाथी यावत्-विशेषाधिक छे ? [उ०] हे गौतम ! १ पुलाक अने कपायकुशीलना जघन्य चारित्रपर्यवो परस्पर तुल्य छे अने सौथी थोडा छे. २ तेथी पुलाकना उत्कृष्ट चारित्रपर्यवो अनंतगुण छे. ३ तेथी वकुश अने प्रतिसेवनाकुशीलना जघन्य चारित्रपर्यवो अनंतगुण अने परस्पर तुल्य छे. ४ तेथी वकुशना उत्कृष्ट चारित्रपर्यवो अनंतगुण छे. ५ तेथी प्रतिसेवनाकुशीलना उत्कृष्ट चारित्रपर्यवो अनंतगुण छे. ६ तेथी कपायकुशीलना उत्कृष्ट चारित्रपर्यवो अनंतगुण छे. ७ तेथी निर्ग्रंथ अने स्नातक ए वज्जेना अजघन्य तथा अनुकृष्ट चारित्रपर्यवो अनंतगुण अने परस्पर तुल्य छे.*

अल्पबहुत्व.

८३. [प्र०] हे भगवन् ! पुलाक सयोगी होय के अयोगी होय ? [उ०] हे गौतम ! सयोगी होय, पण अयोगी न होय. [प्र०] जो सयोगी होय तो शुं मनयोगी होय, वचनयोगी होय के काययोगी होय ? [उ०] हे गौतम ! ते मनयोगी होय, वचनयोगी होय अने काययोगी पण होय. ए प्रमाणे यावत्-निर्ग्रंथ सुधी जाणवुं.

१६ योगद्वार-पुलाक अने कोन.

८४. [प्र०] हे भगवन् ! शुं स्नातक सयोगी होय-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! ते सयोगी पण होय अने अयोगी पण होय. जो ते सयोगी होय तो शुं मनयोगी होय, वचनयोगी होय के काययोगी होय-इत्यादि वधुं पुलाकनो पेठे जाणवुं.

स्नातक अने योग.

८५. [प्र०] हे भगवन् ! शुं पुलाक साकार उपयोगवालो छे के अनाकार उपयोगवालो छे ? [उ०] हे गौतम ! ते साकार उपयोगवालो अने अनाकार उपयोगवालो छे. ए प्रमाणे यावत्-स्नातक सुधी समजवुं.

१७ उपयोगद्वार-पुलाक अने उपयोग.

जघन्य अने उत्कृष्ट चारित्रपर्यायोऽनु अल्पबहुत्वदर्शक यन्त्र

८२ * १ पुलाक } जघन्य०
२ कपायकुशील } परस्पर तुल्य

३ पुलाक उ० अनन्तगुण ६ वकुश उ० ७ प्रतिसेवना कु० उ०
४ वकुश } ज० परस्पर तुल्य ८ कपायकु० उ०
५ प्रतिसेवना कु० }

९ निर्ग्रंथ } परस्पर तुल्य
१० स्नातक }

८६. [प्र०] पुलाए णं भंते ! सकसायी अकसायी होजा ? [उ०] गोयमा ! सकसायी होजा, णो अकसायी होजा । [प्र०] जइ सकसाई से णं भंते ! कतिमु कसाएसु होजा ? [उ०] गोयमा ! चउसु कोह-माण-माया-लोमेसु होजा । एवं वउसे वि; एवं पडिसेवणाकुसीले वि ।

८७. [प्र०] कसायकुसीले णं-पुच्छा [उ०] गोयमा ! सकसायी होजा, णो अकसायी होजा । [प्र०] जइ सकसायी होजा से णं भंते ! कतिमु कसाएसु होजा ? [उ०] गोयमा ! चउसु वा तिसु वा दोसु वा एगंसि वा होजा । चउसु होमाणे चउसु संजलणकोह-माण-माया-लोमेसु होजा; तिसु होमाणे तिसु संजलणमाण-माया-लोमेसु होजा, दोसु होमाणे संजलणमाया-लोमेसु होजा, एगंसि होमाणे संजलणलोमे होजा ।

८८. [प्र०] नियंटे णं-पुच्छा [उ०] गोयमा ! णो सकसायी होजा, अकसायी होजा । [प्र०] जइ अकसायी होजा किं उवसंतकसायी होजा, खीणकसायी होजा ? [उ०] गोयमा ! उवसंतकसायी वा होजा, खीणकसायी वा होजा । सिणाए एवं चेव; नवरं णो उवसंतकसायी होजा; खीणकसायी होजा १८ ।

८९. [प्र०] पुलाए णं भंते ! किं सलेस्से होजा, अलेस्से होजा ? [उ०] गोयमा ! सलेस्से होजा, णो अलेस्से होजा । [प्र०] जइ सलेस्से होजा, से णं भंते ! कतिमु लेस्सासु होजा ? [उ०] गोयमा ! तिसु विसुद्धलेस्सासु होजा; तंजहा-तेउलेस्साए, पम्हलेस्साए, सुक्कलेस्साए । एवं वउसस्स वि; एवं पडिसेवणाकुसीले वि ।

९०. [प्र०] कसायकुसीले-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सलेस्से होजा, णो अलेस्से होजा; । [प्र०] जइ सलेस्से होजा, से णं भंते ! कतिमु लेसासु होजा ? [उ०] गोयमा ! छसु लेसासु होजा, तंजहा-कण्हेलेस्साए, जाव-सुक्कलेस्साए ।

९१. [प्र०] नियंटे णं भंते !-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सलेस्से होजा, णो अलेस्से होजा । [प्र०] जइ सलेसे होजा से णं भंते ! कतिमु लेस्सासु होजा ? [उ०] गोयमा ! एकाए सुक्कलेस्साए होजा ।

१८ कपायवार-
पुलाएने
कपायो

८६. [प्र०] हे भगवन् ! पुलाक सकपायी होय के कपायरहित होय ? [उ०] हे गौतम ! ते सकपायी होय, पण कपायरहित न होय. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते कपायवाळो छे तो तेने केटला कपायो होय ? [उ०] हे गौतम ! तेने क्रोध, मान, माया अने लोम ए चार कपाय होय. ए प्रमाणे वकुश तथा प्रतिसेवनाकुलील पण जाणवो.

कपायवृक्षोदने
कपायो.

८७. [प्र०] हे भगवन् ! कपायकुशील कपायवाळो होय के कपाय विनानो होय ? [उ०] हे गौतम ! ते कपायवाळो होय, पण कपाय विनानो न होय. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते सकपायी होय तो तेने केटला कपायो होय ? [उ०] हे गौतम ! तेने चार, त्रण, वे अने एक कपाय होय. जो तेने चार कपायो होय तो संज्वलन क्रोध, मान, माया अने लोम ए चार कपाय होय. जो तेने त्रण कपायो होय तो संज्वलन मान, माया अने लोम ए त्रण कपाय होय. जो तेने वे कपायो होय तो संज्वलन माया अने लोम होय. अने जो तेने एक कपाय होय तो एक संज्वलन लोम होय.

निर्ग्रन्थने कपाय.

८८. [प्र०] हे भगवन् ! निर्ग्रय कपायवाळो होय-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! ते कपायवाळो न होय, पण कपायरहित होय. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते कपायरहित होय तो शुं ते उपशांतकपाय होय के क्षीणकपाय होय ? [उ०] हे गौतम ! ते उपशांतकपाय होय अने क्षीणकपाय पण होय. ए प्रमाणे स्नातक संवन्धे पण समजवुं. परन्तु स्नातक क्षीणकपाय ज होय, पण उपशांतकपाय न होय.

१९ लेइयावार-
पुलाएने
लेइया.

८९. [प्र०] हे भगवन् ! शुं पुलाक लेइयावाळो होय के लेइयारहित होय ? [उ०] हे गौतम ! लेइयावाळो होय, पण लेइयारहित न होय. जो ते लेइयावाळो होय तो तेने केटली लेइया होय ? [उ०] हे गौतम ! तेने त्रण विशुद्ध लेइया होय. ते आ प्रमाणे-तेजोलेइया, पद्मलेइया अने शुक्कलेइया. ए प्रमाणे वकुश तथा प्रतिसेवनाकुलीलसवन्धे पण समजवुं.

कपायवृक्षोदने
लेइया.

९०. [प्र०] हे भगवन् ! शुं कपायकुशील लेइयावाळो होय-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! ते लेइयावाळो होय, पण लेइयारहित न होय. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते लेइयावाळो होय तो तेने केटली लेइया होय ? [उ०] हे गौतम ! तेने छ लेइया होय. ते आ प्रमाणे-९ कृष्णलेइया अने यावत्-६ शुक्कलेइया.

निर्ग्रन्थने लेइया.
स्नातकने लेइया.

९१. [प्र०] हे भगवन् ! शुं निर्ग्रय लेइयावाळो होय-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! ते लेइयावाळो होय, पण लेइया विनानो न होय. [प्र०] जो ते लेइयावाळो होय तो तेने केटली लेइया होय ? [उ०] हे गौतम ! तेने एक शुक्कलेइया होय.

८६ * पुलाकने कपायोनो क्षय के उपशम होतो नथी एटले ते सकपायी ज होय छे

८७ † उपशमधर्मी के क्षयक्षेत्रीमां संज्वलन क्रोधनो उपशम के क्षय थयो होय तारे त्रण कपायो, माननो क्षय के उपशम थाय तारे वे थने माया जाव तारे संमचपरायगुणस्थानके एक संज्वलन लोम होय.—टीका.

૧૨. [પ્ર૦] સિનાપ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સલેસ્સે વા હોજા, અલેસ્સે વા હોજા । [પ્ર૦] જદ સલેસ્સે હોજા, સે નં મંતે ! કતિસુ લેસ્સાસુ હોજા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ઇગાપ પરમસુક્કલેસ્સાપ હોજા ૧૨ ।

૧૩. [પ્ર૦] પુલાપ નં મંતે ! કિં વહ્માણપરિણામે હોજા, હીયમાણપરિણામે હોજા, અવદ્વિયપરિણામે હોજા ? [ઉ૦] ગોયમા ! વહ્માણપરિણામે વા હોજા, હીયમાણપરિણામે વા હોજા, અવદ્વિયપરિણામે વા હોજા । एवं जाव-कसायकुसीले ।

૧૪. [પ્ર૦] નિયંટે નં મંતે-પુચ્છા [ઉ૦] ગોયમા ! વહ્માણપરિણામે હોજા, નો હીયમાણપરિણામે હોજા, અવદ્વિયપરિણામે વા હોજા । एवं सिनाप वि ।

૧૫. [પ્ર૦] પુલાપ નં મંતે ! કેવઇયં કાલં વહ્માણપરિણામે હોજા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેનં એકં સમયં, ઉક્કોસેનં અંતોમુહુત્તં ।

૧૬. [પ્ર૦] કેવતિયં કાલં હીયમાણપરિણામે હોજા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેનં એકં સમયં, ઉક્કોસેનં અંતોમુહુત્તં ।

૧૭. [પ્ર૦] કેવઇયં કાલં અવદ્વિયપરિણામે હોજા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેનં એકં સમયં, ઉક્કોસેનં સત્ત સમયા । एवं जाव-कसायकुसीले ।

૧૮. [પ્ર૦] નિયંટે નં મંતે ! કેવતિયં કાલં વહ્માણપરિણામે હોજા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેનં અંતોમુહુત્તં, ઉક્કો-સેન વિ અંતોમુહુત્તં ।

૧૯. [પ્ર૦] કેવતિયં કાલં અવદ્વિયપરિણામે હોજા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેનં એકં સમયં, ઉક્કોસેનં અંતોમુહુત્તં ।

૧૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું સ્નાતક લેશ્યાવાલો હોય-ઇલાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે લેશ્યાવાલો હોય અને લેશ્યારહિત પળ હોય. [પ્ર૦] જો તે લેશ્યાવાલો હોય તો તે કેટલી લેશ્યાવાલો હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેને એક પરમશુદ્ધ લેશ્યા હોય.

૧૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પુલાક વધતા પરિણામવાલો હોય, ઘટતા પરિણામવાલો હોય કે સ્થિર પરિણામવાલો હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! વધતા પરિણામવાલો હોય, હીયમાણ-ઘટતા પરિણામવાલો હોય અને સ્થિર પરિણામવાલો પળ હોય. એ પ્રમાણે યાવત્-કપાય-કુશીલ સુધી જાણવું.

૨૦ પરિણામદાર-
પુલાક અને
પરિણામ.

૧૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું નિર્મથ વધતા પરિણામવાલો હોય-ઇલાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે વધતા પરિણામવાલો હોય, સ્થિરપરિણામવાલો હોય, પળ હીયમાણ પરિણામવાલો ન હોય. એ પ્રમાણે સ્નાતક સવન્ધે પળ જાણવું.

નિર્મથ અને
પરિણામ

૧૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પુલાક કેટલા કાલ સુધી વધતા પરિણામવાલો હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુહૂર્ત સુધી વધતા પરિણામવાલો હોય.

પુલાકના પરિણા-
મનો કાલ.

૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! (પુલાક) કેટલા કાલ સુધી હીયમાણ પરિણામવાલો હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુહૂર્ત સુધી હીયમાણપરિણામવાલો હોય.

૧૭. [પ્ર૦] કેટલા કાલ સુધી સ્થિર પરિણામવાલો હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ સાત સમય સુધી સ્થિર પરિણામવાલો હોય. એ પ્રમાણે યાવત્-કપાયકુશીલ સંબન્ધે પળ સમજવું.

૧૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નિર્મથ કેટલા કાલ સુધી વધતા પરિણામવાલો હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ પળ અંતર્મુહૂર્ત સુધી વધતા પરિણામવાલો હોય.

નિર્મથના પરિણામ

૧૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે કેટલા કાલ સુધી સ્થિર પરિણામવાલો હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય એક સમય સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુહૂર્ત સુધી સ્થિર પરિણામવાલો હોય.

૧૨ * શુદ્ધ્યાનના ત્રીજા મેદ સમયે એક પરમશુદ્ધ લેશ્યા હોય અને અન્યદા શુદ્ધલેશ્યા હોય, અને તે પળ હિતર જીવની શુદ્ધલેશ્યાની અપેક્ષા એ તો પરમશુદ્ધ લેશ્યા હોય

૧૪ † નિર્મથ હીયમાણ પરિણામવાલો ન હોય, જો તેના પરિણામની હાનિ થાય તો તે કપાયકુશીલ કહેવાય. સ્નાતકને તો પરિણામની હાનિનું કારણ નહિ હોવાથી તે હીયમાણ પરિણામવાલો ન હોય.

૧૫ ‡ પુલાકના પરિણામ જ્યારે વધતા હોય અને કપાયવડે વાધિત થાય ત્યારે એકાદિ સમય વર્ધમાણ પરિણામનો અનુભવ કરે, તેથી તેનો કાલ જઘન્યથી એક સમય હોય અને ઉત્કર્ષથી અંતર્મુહૂર્ત હોય. એમ વકુશ, પ્રતિસેવાકુશીલ અને કપાયકુશીલને વિષે પળ જાણવું પરંતુ વકુશાદિને જઘન્યથી એક સમય વર્ધમાણ પરિણામ મરણથી પળ ઘટે છે. અને પુલાકપણામા મરણ ન થવું હોવાથી પુલાકને મરણથી એક સમય ઘટી શકતો નથી, તે મરણસમયે કપાયકુશીલત્વાદિરૂપે પરિણમે છે પુલાકને મરણ કહ્યું તે ભૂતભાવની અપેક્ષા એ જાણવું

૧૮-૧૯ † નિર્મથ જઘન્ય અને ઉત્કર્ષથી અંતર્મુહૂર્ત સુધી વર્ધમાણપરિણામવાલો હોય, અને જ્યારે કેવલજ્ઞાન ઉપજે ત્યારે તેના પરિણામાન્તર આવ. નિર્મથને અવસ્થિત પરિણામ જઘન્યત એક સમય મરણથી ઘટી શકે.

१००. [प्र०] सिणाए णं भंते ! केवदयं कालं बहुमाणपरिणामे होजा ? [उ०] गोयमा ! जहणेणं अंतोमुहुत्तं, उक्को-
सेण वि अंतोमुहुत्तं ।

१०१. [प्र०] केवदयं कालं अवट्टियपरिणामे होजा ? [उ०] गोयमा ! जहणेणं अंतोमुहुत्तं, उक्कोसेणं देसूणा पुव्व-
कोडी २० ।

१०२. [प्र०] पुलाए णं भंते ! कति कम्मपगडीओ वंधति ? [उ०] गोयमा ! आउयवजाओ सत्त कम्मपगडीओ वंधति ।

१०३. [प्र०] वउसे—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सत्तविहवंधण वा, अट्टविहवंधण वा । सत्त वंधमाणे आउयवजाओ
सत्त कम्मपगडीओ वंधति; अट्ट वंधमाणे पडिपुत्ताओ अट्ट कम्मपगडीओ वंधइ । एवं पडिसेवणाकुसीले वि ।

१०४. [प्र०] कसायकुसीले पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सत्तविहवंधण वा, अट्टविहवंधण वा, छट्ठिहवंधण वा । सत्त
बंधमाणे आउयवजाओ सत्त कम्मपगडीओ वंधइ, अट्ट वंधमाणे पडिपुत्ताओ अट्ट कम्मपगडीओ वंधइ, छ वंधमाणे
आउय—मोहणिजवजाओ छकम्मपगडीओ वंधइ ।

१०५. [प्र०] नियंटे णं—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! एगं वेयणिजं कम्मं वंधइ ।

१०६. [प्र०] सिणाए—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! एगविहवंधण वा, अवंधण वा । एगं वंधमाणे एगं वेयणिजं कम्मं
बंधइ २१ ।

१०७. [प्र०] पुलाए णं भंते ! कति कम्मपगडीओ वेदेइ ? [उ०] गोयमा ! नियमं अट्ट कम्मपगडीओ वेदेइ । एवं
जाव—कसायकुसीले ।

१००. [प्र०] हे भगवन् ! स्नातक केटला काळ सुची वधता परिणामवाळो होय ? [उ०] हे गौतम ! जवन्य अंतर्मुहूर्त अने
उत्कृष्ट पण अंतर्मुहूर्त सुची वधता परिणामवाळो होय.

१०१. [प्र०] स्नातक केटला काळ सुची स्थिर परिणामवाळो होय ? [उ०] हे गौतम ! जवन्य अंतर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट कांदक
(आठ वरस) न्यून पूर्वकोटी वर्ष सुची ते स्थिर परिणामवाळो होय.

१०२. [प्र०] हे भगवन् ! पुलाक केटली कर्मप्रकृतिओने बांधे ? [उ०] हे गौतम ! ते एक आयुष सिवायनी सात कर्मप्रकृ-
तिओने बांधे.

१०३. [प्र०] हे भगवन् ! वकुल केटली कर्मप्रकृतिओने बांधे ? [उ०] हे गौतम ! ते सात कर्मप्रकृतिओने के आठ कर्मप्र-
कृतिओने बांधे. जो सात कर्मने बांधे तो आयुष सिवायनी सात कर्मने बांधे, अने जो आठ प्रकृतिओ बांधे तो संपूर्ण आठ प्रकृतिओ
बांधे. ए प्रमाणे प्रतिसेवनाकुसील पण जाणवो.

१०४. [प्र०] हे भगवन् ! कपायकुसील केटली कर्मप्रकृतिओने बांधे ? [उ०] हे गौतम ! ते सात कर्मप्रकृतिओ, आठ कर्म-
प्रकृतिओ के छ कर्मप्रकृतिओने बांधे, जो सातने बांधे तो आयुष सिवायनी सात बांधे, आठने बांधे तो प्रतिपूर्ण आठ प्रकृतिओने बांधे, अने
छने बांधे तो आयुष अने मोहनीय सिवायनी छ कर्मप्रकृतिओने बांधे.

१०५. [प्र०] हे भगवन् ! निर्ग्रय केटली कर्मप्रकृतिओने बांधे ? [उ०] हे गौतम ! ते मात्र एक वेदनीय कर्मने बांधे.

१०६. [प्र०] हे भगवन् ! स्नातक केटली कर्मप्रकृतिओने बांधे ? [उ०] हे गौतम ! ते एक कर्मप्रकृतिने बांधे, अथवा न बांधे.
जो एकने बांधे तो एक वेदनीयकर्मने बांधे.

१०७. [प्र०] हे भगवन् ! पुलाक केटली कर्मप्रकृतिने वेदे—अनुभवे ? [उ०] हे गौतम ! ते अवश्य आटे कर्मप्रकृतिओने वेदे. ए
प्रमाणे वाच—कपायकुसील संबन्धे जाणवुं.

१०० ई स्नातक जवन्य अने उत्कृष्ट अन्तर्मुहूर्त पर्यन्त वर्धमान परिणामवाळो होय, केमके शैलेसी अवस्थामां वर्धमान परिणाम अन्तर्मुहूर्त प्रमाण
होय तेने अवस्थित परिणामनो काळ पण जवन्यथी अन्तर्मुहूर्त पर्यन्त होय, जे केवलज्ञान उत्पन्न भया पछी अन्तर्मुहूर्त सुधी अवस्थित परिणामवाळो
भईने शैलेसीने स्वीकारे तेनी अपेक्षाए जाणवो उत्कर्षथी काइक न्यून पूर्वकोटी वर्ष काळ होय कारण के पूर्वकोटी आयुषवाळा पुरयने जन्मथी जवन्य नव
वरस गत्ता पछी केवलज्ञान उपजे तेथी ते नव वरस न्यून पूर्वकोटी वर्ष पर्यन्त अवस्थित परिणामवाळो भईने शैलेसी सुधी विहरे अने शैलेसीमां वर्धमान
परिणामवाळो होय

१०२ पुलाकने आयुषनो वन्ध यतो नथी, कारण के तेने आयुषग्रन्थयोग्य अव्यवसायस्थानको नथी.

१०४ † कपायकुसील सूक्ष्मसंपराय गुणस्थानके आयुष न बांधे, कारण के आयुषनो वन्ध अप्रमत्त गुणस्थानक सुधी होय छे, अने मोहनीय वादरक
पायोदयना अभावथी न बांधे, माटे मोहनीय अने आयुष सिवाय बाकीनी छ प्रकृतिओ बांधे.

१०५ ‡ निर्ग्रय योगनिमित्त एक वेदनीय कर्म बांधे, कारण के तेने बन्धहेतुलोमा मात्र योगनो ज सद्भाव होय छे.

१०६ † स्नातक अयोगी गुणस्थानके बन्धहेतुना अभावथी अप्रमत्त छे.

१ वन्धवार-
उठने कर्मप्रकृति-
ओने वंध

उठने कर्मप्रकृति-
ओनो वन्ध.

उठनीयने प्रकृ-
तिओनो वन्ध

उठने कर्मप्रकृति-
ओनो वंध.

उठने कर्मप्रकृति-
ओनो वंध.

वेदवार-
पुलाकने कर्मन
वेदन.

१०८. [प्र०] नियंते णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! मोहणिज्जवज्जाओ सत्त कम्मप्पगडीओ वेदेइ ।

१०९. [प्र०] सिणाए णं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! वेयणिज्ज-आउय-नाम-गोयाओ चत्तारि कम्मप्पगडीओ वेदेइ २२ ।

११०. [प्र०] पुलाए णं भंते ! कति कम्मप्पगडीओ उदीरेति ? [उ०] गोयमा ! आउय-वेयणिज्जवज्जाओ छ कम्म-प्पगडीओ उदीरेइ ।

१११. [प्र०] वउसे-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सत्तविहउदीरेण वा, अट्टविहउदीरेण वा, छविहउदीरेण वा । सत्त उदीरेमाणे आउयवज्जाओ सत्त कम्मप्पगडीओ उदीरेति; अट्ट उदीरेमाणे पडिपुज्जाओ अट्ट कम्मप्पगडीओ उदीरेति, छ उदीरेमाणे आउय-वेयणिज्जवज्जाओ छ कम्मप्पगडीओ उदीरेति । पडिसेवणाकुसीले एवं चेव ।

११२. [प्र०] कसायकुसीले-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सत्तविहउदीरेण वा, अट्टविहउदीरेण वा, छविहउदीरेण वा, पंचविहउदीरेण वा । सत्त उदीरेमाणे आउयवज्जाओ सत्त कम्मप्पगडीओ उदीरेति; अट्ट उदीरेमाणे पडिपुज्जाओ अट्ट कम्म-प्पगडीओ उदीरेति; छ उदीरेमाणे आउय-वेयणिज्जवज्जाओ छ कम्मप्पगडीओ उदीरेति, पंच उदीरेमाणे आउय-वेयणिज्ज-मोहणिज्जवज्जाओ पंच कम्मप्पगडीओ उदीरेति ।

११३. [प्र०] नियंते-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! पंचविहउदीरेण वा, डुविहउदीरेण वा । पंच उदीरेमाणे आउय-वेयणिज्ज-मोहणिज्जवज्जाओ पंच कम्मप्पगडीओ उदीरेति; दो उदीरेमाणे णामं च गोयं च उदीरेति ।

११४. [प्र०] सिणाए-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! डुविहउदीरेण वा अणुदीरेण वा । दो उदीरेमाणे णामं च गोयं च उदीरेति २३ ।

११५. [प्र०] पुलाए णं भंते ! पुलायत्तं जहमाणे किं जहति, किं उवसंपज्जति ? [उ०] गोयमा ! पुलायत्तं जहति, कसायकुसीलं वा अस्संजमं वा उवसंपज्जति ।

११६. [प्र०] वउसे णं भंते ! वउसत्तं जहमाणे किं जहति, किं उवसंपज्जति ? । [उ०] गोयमा ! वउसत्तं जहति, पडिसेवणाकुसीलं वा कसायकुसीलं वा असंजमं वा संजमासंजमं वा उवसंपज्जति ।

१०८. [प्र०] हे भगवन् ! निर्ग्रंथ केटली कर्मप्रकृतिओने वेदे ? [उ०] हे गौतम ! मोहनीय सिवायनी सात कर्मप्रकृतिओने वेदे.

निर्ग्रन्थने कर्मवेदन.

१०९. [प्र०] हे भगवन् ! स्नातक केटली कर्मप्रकृतिओने वेदे ? [उ०] हे गौतम ! वेदनीय, आयुप, नाम अने गोत्र-ए चार कर्मप्रकृतिओने वेदे.

स्नातकने कर्मवेदन.

११०. [प्र०] हे भगवन् ! पुलाक केटली कर्मप्रकृतिओने उदीरे ? [उ०] हे गौतम ! *आयुप अने वेदनीय सिवाय छ कर्म-प्रकृतिओने उदीरे.

२३ उदीरेणा-
पुलाकने उदीरेणा

१११. [प्र०] वकुश केटली कर्मप्रकृतिओने उदीरे ? [उ०] हे गौतम ! सात, आठ के छ कर्मप्रकृतिओने उदीरे. जो ते सातने उदीरे तो आयुप सिवायनी सात कर्मप्रकृतिओने उदीरे, जो आठ प्रकृतिओने उदीरे तो संपूर्ण आठ कर्मप्रकृतिओने उदीरे, अने जो छने उदीरे तो आयुप अने वेदनीय सिवायनी छ कर्मप्रकृतिओने उदीरे. प्रतिसेवनाकुशील पण एज प्रमाणे समजवो.

वकुशने उदीरेणा

११२. [प्र०] हे भगवन् ! कपायकुशील केटली कर्मप्रकृतिओने उदीरे ? [उ०] हे गौतम ! ते सात, आठ, छ के पाच कर्मप्रकृ-तिओने उदीरे. सातने उदीरतो आयुप सिवायनी सात कर्मप्रकृतिओने उदीरे, आठने उदीरतो संपूर्ण आठ कर्मप्रकृतिओने उदीरे, छने उदीरतो आयुप अने वेदनीय सिवायनी छ प्रकृतिओने उदीरे, अने पाचने उदीरतो आयुप, वेदनीय तथा मोहनीय सिवायनी पांच कर्मप्रकृ-तिओने उदीरे.

कपायकुशीलने
उदीरेणा

११३. [प्र०] हे भगवन् ! निर्ग्रंथ केटली कर्मप्रकृतिओने उदीरे ? [उ०] हे गौतम ! ते पाच के वे कर्मप्रकृतिओने उदीरे. पाचने उदीरतो आयुप, वेदनीय अने मोहनीय सिवायनी पाच कर्मप्रकृतिओने उदीरे, अने वेने उदीरतो नाम अने गोत्र ए वे कर्मप्रकृतिओ उदीरे.

स्नातकने उदीरेणा

११४. [प्र०] हे भगवन् ! स्नातक केटली कर्मप्रकृतिओने उदीरे ? [उ०] हे गौतम ! ते वे कर्मने उदीरे अथवा न उदीरे. वेने उदीरतो नाम अने गोत्र कर्मने उदीरे छे.

११५. [प्र०] हे भगवन् ! पुलाक पुलाकपणानो त्याग करतो शेनो त्याग करे अने शुं प्राप्त करे ? [उ०] हे गौतम ! पुलाकपणानो त्याग करे अने कपायकुशीलपणं पामे के असयतपणं पामे.

२४ उपसपद्-
हानद्वार-
पुलाकनो उप-

११६. [प्र०] हे भगवन् ! वकुश वकुशपणाने छोडतो शुं छोडे अने शुं पामे ? [उ०] हे गौतम ! वकुशपणं छोडे अने प्रतिसे-वाकुशीलपणं, कपायकुशीलपणं, असयम के संयमासयमने पामे.

सपद्-हान
वकुशनी उपसपद्
अने हान

११०-११३ * पुलाक आयुप अने वेदनीय कर्मने उदीरतो नथी, कारण के तेने तथाविध अभ्यवसायस्थानको नथी परन्तु ते पूर्व उदीरीने पुलारूपणाने पामे छे एम आगळना सूत्रमां पण जे जे प्रकृतिओने उदीरतो नथी ते ते प्रकृतिओने पूर्व उदीरतो वकुशादिपणाने पामे छे. स्नातक सयोगी अवस्थामा नाम-गोत्र कर्मनो उदीरक छे अने आयुप अने वेदनीय कर्मनी पूर्व उदीरेणा कहेली छे.

११७. [प्र०] पडिसेवणाकुसीले णं भंते ! पडि०—पुच्छा । गोयमा ! पडिसेवणाकुसीलत्तं जहति, वडसं वा, कसाय-कुसीलं वा, अस्संजमं वा, संजमासंजमं वा उवसंपज्जति ।

११८. [प्र०] कसायकुसीले—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! कसायकुसीलत्तं जहति, पुलायं वा, वडसं वा पडिसेवणा-कुसीलं वा, णियंठं वा, अस्संजमं वा, संयमासंयमं वा उवसंपज्जति ।

११९. [प्र०] णियंठे—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नियंठत्तं जहति, कसायकुसीलं वा, सिणायं वा, अस्संजमं वा उवसंपज्जति ।

१२०. [प्र०] सिणाय—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सिणायत्तं जहति, सिद्धिगतिं उवसंपज्जति २४ ।

१२१. [प्र०] पुलाय णं भंते ! किं सन्नोवउत्ते होज्जा, नोसन्नोवउत्ते होज्जा ? [उ०] गोयमा ! नोसन्नोवउत्ते होज्जा ।

१२२. [प्र०] वडसे णं भंते !—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सन्नोवउत्ते वा होज्जा, नोसन्नोवउत्ते वा होज्जा । एवं पडि-सेवणाकुसीले वि; एवं कसायकुसीले वि । नियंठे सिणाय य जहा पुलाय २५ ।

१२३. [प्र०] पुलाय णं भंते ! किं आहारय होज्जा, अणाहारय होज्जा ? [उ०] गोयमा ! आहारय होज्जा, पो अणा-हारय होज्जा । एवं जाव—नियंठे ।

१२४. [प्र०] सिणाय—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! आहारय वा होज्जा, अणाहारय वा होज्जा २६ ।

१२५. [प्र०] पुलाय णं भंते ! कति भवग्गहणाइं होज्जा ? [उ०] गोयमा ! जहणेणं पक्कं, उज्जोसेणं तिप्पि ।

प्रतिसेवणाकुसीलनी
उपसंपद् अने हान-

कपायकुसीलनी
उपसंपद् अने हान-

निर्ग्रन्थ शु छोडे अने
शु पामे ?

स्नातक शु छोडे अने
शु पामे ?

२५ सज्ञादार-
पुलाक अने सज्ञा-

वकुल अने सज्ञा

२६ आहारदार-
पुलाक अने आहार-

स्नातक अने आहार

२७ भवदार-
पुलाकने भव

११७. [प्र०] हे भगवन् ! प्रतिसेवणाकुसील प्रतिसेवणाकुसीलपणं छोडतो शुं छोडे अने शुं पामे ? [उ०] हे गौतम ! प्रतिसेव-नाकुसीलपणं छोडे अने वकुलपणं, कपायकुसीलपणं, असंयम के संयमासंयम पामे.

११८. [प्र०] हे भगवन् ! कपायकुसील कपायकुसीलपणं छोडतो शुं छोडे अने शुं पामे ? [उ०] हे गौतम ! कपायकुसीलपणं छोडे अने पुलाकपणं, वकुलपणं, प्रतिसेवणाकुसीलपणं, निर्ग्रन्थपणं, असंयम के संयमासंयमने पामे.

११९. [प्र०] हे भगवन् ! निर्ग्रन्थ निर्ग्रन्थपणं छोडतो शुं छोडे अने शुं पामे ? [उ०] हे गौतम ! निर्ग्रन्थपणं छोडे अने कपायकु-सीलपणं, स्नातकपणं के असंयम पामे.

१२०. [प्र०] हे भगवन् ! स्नातक स्नातकपणं छोडतो शुं छोडे अने शुं पामे ? [उ०] हे गौतम ! स्नातकपणं छोडे अने सिद्धिगतिये पामे.

१२१. [प्र०] हे भगवन् ! पुलाक संज्ञोपयुक्त-आहारादिनी आसक्ति युक्त छे के नोसंज्ञोपयुक्त-आहारादिनी अनासक्ति युक्त छे ? [उ०] हे गौतम ! संज्ञोपयुक्त नथी, पण नोसंज्ञोपयुक्त छे.

१२२. [प्र०] हे भगवन् ! शुं वकुल संज्ञोपयुक्त छे—इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! संज्ञोपयुक्त छे अने नोसंज्ञोपयुक्त पण छे. ए प्रमाणे प्रतिसेवणाकुसील अने कपायकुसील पण जाणवा. स्नातक अने निर्ग्रन्थ पुलाकनी पेठे (नोसंज्ञोपयुक्त) जाणवा.

१२३. [प्र०] हे भगवन् ! शुं पुलाक आहारक होय के अनाहारक होय ? [उ०] हे गौतम ! आहारक होय, पण अनाहारक न होय. ए प्रमाणे यावत्—निर्ग्रन्थ सुधी जाणवुं.

१२४. [प्र०] हे भगवन् ! शुं स्नातक आहारक होय के अनाहारक होय ? [उ०] हे गौतम ! आहारक पण होय अने अनाहारक पण होय.

१२५. [प्र०] हे भगवन् ! पुलाकने केठलं भवग्रहण थाय ? [उ०] हे गौतम ! जवन्थ एक अने उत्कृष्ट त्रण भवग्रहण थाय.

११९ - उपगमनिर्ग्रन्थ श्रेणिथी पटतो सकपाय-कपायकुसील थाय, अने श्रेणिना शिररे नरण पामी देवपणे उत्पन्न थतो असंयत थाय, पण देववि-रति न थाय. कारण के देवपणामा देवविरति नथी यद्यपि श्रेणिथी पढीने देवविरति पण थाय छता ते अहिं न कळो, कारण के श्रेणिथी पढीने तुरत ज देव-विरति थतो नथी, पण कपायकुसील थइने पछी देवविरति थाय छे

१२१ † आहारादि संज्ञामा उपयुक्त-आहारादिना अभिलाषवाळो संज्ञोपयुक्त कहेवाय छे आहारादिनो उपभोग करवा छता तेने विषे आसक्तिरहित नोसंज्ञो पयुक्त कहेवाय छे तेमा आहारादिने विषे आसक्ति रहित होवाथी पुलाक, निर्ग्रन्थ अने स्नातक नोसंज्ञोपयुक्त होय छे. यद्यपि निर्ग्रन्थ अने स्नातक तो वीतराग होवाथी नोसंज्ञोपयोगयुक्त छे, पण मरामी होवाथी पुलाक नोसंज्ञोपयुक्त केम होइ थके—ए संज्ञा न करवी, केमके सरागपणामा सर्वथा आसक्तिरहितपणं नथी एम न करी सकाय वज्ज्यादि सराग होवा छता पण नि संग छे एम प्रतिपादन करेळुं छे. चूर्णिकार कहे छे के—नोसंज्ञा-ज्ञानसंज्ञा, तेमा पुलाक, निर्ग्रन्थ अने स्नातक नोसंज्ञोपयोग सहित होय छे एट्ठे ज्ञानप्रधान उपयोगवाळा होय छे, पण आहारादि संज्ञाता उपयोगवाळा होता नथी. वज्ज्यादि तो नोसंज्ञा अने संज्ञा वज्जेना उपयोगवाळा होय छे

१२३ ‡ पुलाकथी आरमी निर्ग्रन्थ सुधीना सुनिने विग्रहगत्तादि रूप अनाहारकपणाना कारणनो अभाव होवाथी आहारकपणं ज छे स्नातक केवल्लि-गमुद्धातना वीजा बोधा अने पांचमा समयमा अने अयोगी अस्थामा अनाहारक छे अने ते सिवाय अन्यत्र आहारक छे

१२५ † जवन्थ एक भवमां पुलाक थइने कपायकुसीलपणादि अन्य कोइ पण सयतपणने एक वार के अनेक वार ते भवमा के अन्य भवमा पामीने विद थाय छे अने उत्कृष्ट देवादिभूत वडे अतरित त्रण भव सुधी पुलाकपणं पामे छे

૧૨૬. [પ્ર૦] વડસે-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેણ એકં, ઉક્કોસેણં અટ્ટ । એવં પડિસેવણાકુસીલે વિ; એવં કસા-ચકુસીલે વિ । નિયંટે જહા પુલાય ।

૧૨૭. [પ્ર૦] સિણાપ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! એકં ૨૭ ।

૧૨૮. [પ્ર૦] પુલાગસ્સ ણં મંતે ! એગમવગ્ગહણીયા કેવતિયા આગરિસા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેણં એકો, ઉક્કોસેણં તિન્નિ ।

૧૨૯. [પ્ર૦] વડસસ્સ ણં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેણં એકો, ઉક્કોસેણં સત્તગ્ગસો । એવં પડિસેવણાકુસીલે વિ, એવં કસાયકુસીલે વિ ।

૧૩૦. [પ્ર૦] ણિયંઠસ્સ ણં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેણં એકો, ઉક્કોસેણં દોન્નિ ।

૧૩૧. [પ્ર૦] સિણાયસ્સ ણં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! એકો ।

૧૩૨. [પ્ર૦] પુલાગસ્સ ણં મંતે ! નાણામવગ્ગહણીયા કેવતિયા આગરિસા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેણં દોન્નિ, ઉક્કોસેણં સત્ત ।

૧૩૩. [પ્ર૦] વડસસ્સ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેણં દોન્નિ, ઉક્કોસેણં સહસ્સગ્ગસો; એવં જાવ-કસાય-કુસીલસ્સ ।

૧૩૪. [પ્ર૦] નિયંઠસ્સ ણં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેણં દોન્નિ, ઉક્કોસેણં પંચ ।

૧૨૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વકુશને કેટલાં ભવપ્રહણ થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય *એક અને ઉત્કૃષ્ટ આઠ ભવપ્રહણ થાય. એ પ્રમાણે પ્રતિસેવનાકુશીલ અને કપાયકુશીલ સબન્ધે પળ જાણવું. તથા પુલાકની પેટે નિર્ગ્રંથને પળ જાણવો.

૧૨૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જ્ઞાતકને કેટલાં ભવપ્રહણ થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એક ભવપ્રહણ થાય.

૧૨૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પુલાકને એક ભવમાં કેટલા આકર્ષ (ચારિત્રપ્રાપ્તિ) કહેલા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય †એક અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ આકર્ષ થાય.

૧૨૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વકુશને એક ભવમાં કેટલા આકર્ષ થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય એક અને ઉત્કૃષ્ટ શતપ્રયત્ત્વ-વસોથી માડી નવસો સુધી આકર્ષ થાય. એ પ્રમાણે પ્રતિસેવનાકુશીલ અને કપાયકુશીલ સબન્ધે પળ જાણવું.

૧૩૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નિર્ગ્રંથને એક ભવમાં કેટલા આકર્ષ થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેને જઘન્ય ‡એક અને ઉત્કૃષ્ટ વે આકર્ષ થાય.

૧૩૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જ્ઞાતકને એક ભવમાં કેટલા આકર્ષ થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એક આકર્ષ થાય.

૧૩૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પુલાકને અનેક ભવમાં કેટલા આકર્ષ થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેને જઘન્ય §વે અને ઉત્કૃષ્ટ સાત આકર્ષ થાય.

૧૩૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વકુશને અનેક ભવમાં કેટલા આકર્ષ થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેને જઘન્ય ¶વે અને ઉત્કૃષ્ટ વે હજારથી નવ હજાર સુધી આકર્ષ હોય. એ પ્રમાણે યાવત્-કપાયકુશીલ સંબંધે પળ જાણવું.

૧૩૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નિર્ગ્રંથને અનેક ભવમાં કેટલા આકર્ષ થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય §વે અને ઉત્કૃષ્ટ પાંચ આકર્ષ થાય.

૧૨૬ * અહીં કોઈ એક ભવમાં વકુશપણું અને કપાયકુશીલપણું પામીને સિદ્ધ થાય, અને કોઈ એક ભવમાં વકુશપણું પામી ભવાન્તરે વકુશપણું પામ્યા સિવાય સિદ્ધ થાય, માટે વકુશને જઘન્ય એક ભવ કહ્યો છે, અને ઉત્કૃષ્ટ આઠ ભવો કહ્યા છે, કારણ કે ઉત્કૃષ્ટપણે આઠ ભવસુધી ચારિત્રની પ્રાપ્તિ થાય છે. તેમાં કોઈક તે આઠ ભવો વકુશપણાવડે અને તેમાં છેલ્લો ભવ કપાયત્વાદિ યુક્ત વકુશપણાવડે પૂરો કરે છે, અને કોઈ તો દરેક ભવ પ્રતિસેવાકુશીલત્વાદિયુક્ત વકુશપણાવડે પૂર્ણ કરે છે.

૧૨૮ † આકર્ષ-ચારિત્રના પરિણામ, તેવા આકર્ષ પુલાકને જઘન્યતઃ એક અને ઉત્કર્ષથી ત્રણ હોય છે, અને વકુશને જઘન્યથી અને ઉત્કર્ષથી શતપ્રયત્ત્વ (વસોથી નવ સો સુધી) હોય છે.

૧૩૦ ‡ નિર્ગ્રંથને એક ભવમાં જઘન્યથી એક અને વે વાર ઉપશમશ્રેણિ કરવાથી ઉત્કૃષ્ટ વે આકર્ષ હોય છે.

૧૩૨ § પુલાકને એક ભવમાં એક અને અન્ય ભવમાં વીજો-એમ અનેક ભવને આશ્રયી જઘન્યથી વે આકર્ષ હોય છે અને ઉત્કૃષ્ટથી સાત આકર્ષ હોય છે. પુલાકપણું ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ભવમાં હોય, તેમાં એક ભવમાં ઉત્કર્ષતઃ ત્રણ વાર હોય. પ્રથમ ભવમાં એક આકર્ષ અને વીજા વે ભવોમાં ત્રણ ત્રણ આકર્ષ હોય-ઇત્યાદિ વિકલ્પથી સાત આકર્ષ હોય.

૧૩૩ ¶ વકુશને ઉત્કર્ષથી આઠ ભવ હોય છે, અને તેમાંના પ્રત્યેક ભવમાં ઉત્કર્ષથી શતપ્રયત્ત્વ આકર્ષ હોય જ્યારે આઠે ભવોમાં ઉત્કર્ષથી પ્રત્યેકે નવસો નવસો આકર્ષ હોય-એટલે નવસોને આઠે ગુણતા સાત હજાર ને વસો થાય. એ પ્રમાણે વકુશને અનેક ભવને આશ્રયી સહસ્રપ્રયત્ત્વ આકર્ષ હોય.—ટીકા.

૧૩૪ § નિર્ગ્રંથને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ભવ હોય. તેમાંના પ્રથમ ભવમાં વે આકર્ષ, વીજા ભવમાં વે અને ત્રીજા ભવમાં એક. ક્ષપક નિર્ગ્રંથપણાનો આકર્ષ કરી સિદ્ધ થાય. એમ અનેક ભવમાં નિર્ગ્રંથને પાંચ આકર્ષ હોય.

૧૩૫. [પ્ર૦] સિનાયસ્સ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નત્થિ ઇકો વિ ૨૮ ।

૧૩૬. [પ્ર૦] પુલાય નં મંતે ! કાલઓ કેવચિરં હોઈ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્મ્મેણં અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણ વિ અંતો-મુહુત્તં ।

૧૩૭. [પ્ર૦] ઘડસે-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્મ્મેણં ઇકં સમયં, ઉક્કોસેણં દેસૂણા પુઘ્મકોટી । ઇવં પડિસેવના-કુસીલે વિ, કસાયકુસીલે વિ ।

૧૩૮. [પ્ર૦] નિયંટે-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્મ્મેણં ઇકં સમયં, ઉક્કોસેણં અંતોમુહુત્તં ।

૧૩૯. [પ્ર૦] સિનાય-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્મ્મેણં અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણં દેસૂણા પુઘ્મકોટી ।

૧૪૦. [પ્ર૦] પુલાયા નં મંતે ! કાલઓ કેવચિરં હોતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્મ્મેણં ઇકં સમયં, ઉક્કોસેણં અંતો-મુહુત્તં ।

૧૪૧. [પ્ર૦] ઘડસે નં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સઘઙ્ઙં; ઇવં જાવ-કસાયકુસીલા । નિયંટા જહ્મા પુલાયા; સિનાયા, જહ્મા ઘડસા ૨૯ ।

૧૪૨. [પ્ર૦] પુલાયસ્સ નં મંતે ! કેવતિયં કાલં અંતરં હોઈ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્મ્મેણં અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણં અણંતં કાલં, અણંતાઓ ઓસપ્પિણિ-ઉસ્સપ્પિણીઓ કાલઓ, રેસઓ અવટ્પોગ્ગલપરિયટ્ઠં દેસૂણં । ઇવં જાવ-નિયંટસ્સ ।

૧૪૩. [પ્ર૦] સિનાયસ્સ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નત્થિ અંતરં ।

જ્ઞાતકને આકર્ષ.

૧૩૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જ્ઞાતકને અનેક ભવમાં કેટલા આકર્ષ થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેને એક પણ આકર્ષ ન થાય.

૨૯ કાલદ્વાર-
પુલાકનો કાલ.

૧૩૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પુલાક કાલની અપેક્ષા કેટલા કાલ સુધી રહે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ *અંત-મુહૂર્ત સુધી રહે.

વકુશનો કાલ.

૧૩૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વકુશ કેટલા કાલ સુધી રહે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય + એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ કંઙક ન્યૂન પૂર્વ-કોટિ વર્ષ સુધી રહે. એ પ્રમાણે પ્રતિસેવનાકુઝીલ અને કપાયકુઝીલ વિષે પણ સમજવું.

નિર્મળનો કાલ.

૧૩૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નિર્મળ કેટલા કાલ સુધી રહે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુહૂર્ત સુધી રહે.

જ્ઞાતકનો કાલ.

૧૩૯. [પ્ર૦] જ્ઞાતક કેટલા કાલ સુધી રહે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ કંઙક ન્યૂન પૂર્વકોટિ વર્ષ સુધી રહે.

પુલાકોનો કાલ.

૧૪૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પુલાકો કાલની અપેક્ષા કેટલા કાલ સુધી રહે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ જઘન્ય + એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુહૂર્ત સુધી રહે.

વકુશનો કાલ.

૧૪૧. [પ્ર૦] વકુશો કેટલા કાલ સુધી રહે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ સર્વ કાલ રહે. એ પ્રમાણે યાવત્-કપાયકુઝીલો સુધી જાણવું. નિર્મળો પુલાકોની પેઠે જાણવા, અને જ્ઞાતકો વકુશોની પેઠે જાણવા.

૩. અત્તદ્વાર-
પુલાકાદિનું અંતર.

૧૪૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પુલાકને કેટલા કાલ સુધીનું અંતર હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટ અનંત કાલનું અંતર હોય. કાલથી અનંત અવસર્પિણી-ઉત્સર્પિણીનું, અને ક્ષેત્રથી કંઙક ન્યૂન અપાર્થ *પુદ્ગલપરાવર્તનું અંતર હોય છે. એ પ્રમાણે યાવત્-નિર્મળ સુધી જાણવું.

જ્ઞાતકનું અંતર.

૧૪૩. [પ્ર૦] જ્ઞાતકને કેટલા કાલનું અંતર હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અંતર નથી.

૧૩૬ * પુલાકપણાને પ્રાપ્ત થયેલો ઝડા સુધી અંતર્મુહૂર્ત પૂર્વ ન થાય ત્યા સુધી મરે નહિ, તેમ પટે પણ નહિ. તેથી જઘન્યથી તેનો કાલ અંતર્મુહૂર્તનો હોય અને ઉત્કૃષ્ટથી પણ અંતર્મુહૂર્ત હોય.

૧૩૭ † વકુશને ચારિત્ર પ્રાપ્ત થયા પછી દુરત જ મરણનો સંભવ હોવાથી જઘન્ય એક સમય અને પૂર્વકોટી વર્ષના આયુષવાલો આઠ વરસને અંતે ચારિત્ર પ્રદાન કરે તે અપેક્ષા કર્ક ન્યૂન પૂર્વકોટી વર્ષ ઉત્કૃષ્ટ કાલ હોય.—ટીકા.

૧૪૦ ‡ એક પુલાક પોતાના અંતર્મુહૂર્તના અગ્નિ સમયે વર્તમાન હોય તે વચ્ચે વીજો પુલાકપણું પામે ત્યારે ઘણે પુલાકોનો એક સમયે સદાશ ધાય અને બે હોવાથી અનેક પુલાકોનો જઘન્ય કાલ એક સમય હોય. અને તેઓનો ઉત્કૃષ્ટ કાલ અંતર્મુહૂર્ત હોય કેમકે પુલાકો એક સમયે ઉત્કૃષ્ટથી મહાપ્રયત્નસ્થ હોય, અને તેઓ ઘણા હોવા છતાં તેઓનો કાલ અંતર્મુહૂર્ત છે કેવલ અનેક પુલાકોની સ્થિતિનું અંતર્મુહૂર્ત એક પુલાકની સ્થિતિના અંતર્મુહૂર્તથી મોટું છે.

૧૪૨ § પુદ્ગલપરાવર્તનું સ્વરૂપ આ પ્રમાણે છે—કોઈ પ્રાણી આકાશના પ્રત્યેક પ્રદેશે મરણ પામતો મરણવટે જેટલા કાલે સમસ્ત લોક વ્યાપ્ત કરે તેટલા કાલે ક્ષેત્રથી પુદ્ગલપરાવર્ત થાય.

૧૪૪. [પ્ર૦] પુલાયાણં મંતે ! કેવતિયં કાલં અંતરં હોઃ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેણં એકં સમયં, ઉક્કોસેણં સંખેજ્ઞાં વાસાંદં ।

૧૪૫. [પ્ર૦] વડસાણં મંતે ! પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નત્થિ અંતરં; एवं जाव-कसायकुसीलाणं ।

૧૪૬. [પ્ર૦] નિયંઠાણં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેણં એકં સમયં, ઉક્કોસેણં છમ્માસા । સિનાયાણં જહા વડસાણં ૩૦ ।

૧૪૭. [પ્ર૦] પુલાગસ્સ પં મંતે ! કતિ સમુગ્ધાયા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! તિન્નિ સમુગ્ધાયા પન્નત્તા, તંજહા-વેયણાસમુગ્ધાપ, કસોયસમુગ્ધાપ, મારણંતિયસમુગ્ધાપ ।

૧૪૮. [પ્ર૦] વડસસ્સ પં મંતે !-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! પંચ સમુગ્ધાયા પન્નત્તા, તંજહા-વેયણાસમુગ્ધાપ, જાવ-તેયાસમુગ્ધાપ । एवं पडिसेवणाकुसीले वि ।

૧૪૯. [પ્ર૦] કસાયકુસીલસ્સ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! છ સમુગ્ધાયા પન્નત્તા; તંજહા-વેયણાસમુગ્ધાપ, જાવ-આહારગસમુગ્ધાપ ।

૧૫૦. [પ્ર૦] નિયંઠસ્સ પં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નત્થિ એકો વિ ।

૧૫૧. [પ્ર૦] સિનાયસ્સ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! एगे केवलिसमुग्धाप पन्तत्ते ३१ ।

૧૫૨. [પ્ર૦] પુલાય પં મંતે ! લોગસ્સ કિં સંખેજ્ઞાભાગે હોજ્ઞા ૧, અસંખેજ્ઞાભાગે હોજ્ઞા ૨, સંખેજ્ઞેસુ ભાગેસુ હોજ્ઞા ૩, અસંખેજ્ઞેસુ ભાગેસુ હોજ્ઞા ૪, સઘલોપ હોજ્ઞા ૫ ? [ઉ૦] ગોયમા ! णो संखेज्ज्ञाभागे होजा, असंखेज्ज्ञाभागे होजा, णो संखेज्ज्ञेसु भागेसु होजा, णो असंखेज्ज्ञेसु भागेसु होजा, णो सघलोप होजा । एवं जाव-नियंठे ।

૧૫૩. [પ્ર૦] સિનાય પં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! णो संखेज्ज्ञाभागे होजा, असंखेज्ज्ञाभागे होजा, णो संखेज्ज्ञेसु भागेसु होजा, असंखेज्ज्ञेसु भागेसु होजा, सघलोप वा होजा ३२ ।

૧૪૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પુલાકોને કેટલા કાલ સુધીનું અંતર હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય એક સમય, અને ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતા વર્ષોનું અંતર હોય પુલાકોનું અતર.

૧૪૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વકુશોને કેટલા કાલ સુધીનું અંતર હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અંતર નથી. એ પ્રમાણે યાવત્-કપાય-કુશીલો સુધી જાણવું. વકુશોને અતર.

૧૪૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નિર્ગ્રંથોને કેટલા કાલનું અંતર હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને જઘન્ય એક સમય, અને ઉત્કૃષ્ટ છ માસનું અંતર હોય. સ્નાતકો વકુશોની પેઠે જાણવા. નિર્ગ્રંથોનું અતર.

૧૪૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પુલાકને કેટલા સમુદ્ધાતો કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ત્રણ સમુદ્ધાતો કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે- ૩૧ સમુદ્ધાત-પુલાકને સમુદ્ધાત.

૧૪૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વકુશને કેટલા સમુદ્ધાતો કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પાંચ સમુદ્ધાતો કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે- વકુશને સમુદ્ધાતો.

૧૪૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કપાયકુશીલને કેટલા સમુદ્ધાતો કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! છ સમુદ્ધાતો કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે-વેદનાસમુદ્ધાત અને યાવત્-આહારકસમુદ્ધાત. કપાયકુશીલને સમુદ્ધાતો.

૧૫૦. [પ્ર૦] નિર્ગ્રંથને કેટલા સમુદ્ધાતો કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેને એક પણ સમુદ્ધાત નથી. નિર્ગ્રંથને સમુદ્ધાતો.

૧૫૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સ્નાતકને કેટલા સમુદ્ધાતો હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એક કેવલિસમુદ્ધાત હોય. સ્નાતકને સમુદ્ધાત.

૧૫૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પુલાક લોકના સંખ્યાતમા ભાગમા રહે, અસંખ્યાતમા ભાગમા રહે, સંખ્યાતા ભાગોમા રહે, અસંખ્યાતા ભાગોમા રહે કે સર્વ લોકમા રહે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સંખ્યાતમા ભાગમા ન રહે, સંખ્યાતા ભાગોમા ન રહે, અસંખ્યાતા ભાગોમાં ન રહે અને આજ્ઞા લોકમાં પણ ન રહે, કિંતુ લોકના અસંખ્યાતમા ભાગમા રહે. એ પ્રમાણે યાવત્-નિર્ગ્રંથ સુધી સમજવું.

૧૫૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સ્નાતક લોકના સંખ્યાતમા ભાગમા રહે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! લોકના સંખ્યાતમા ભાગમાં ન રહે, સંખ્યાતા ભાગોમા ન રહે, પણ અસંખ્યાતમા ભાગમા રહે, અસંખ્યાતા ભાગોમા રહે અને સંપૂર્ણ લોકમા પણ રહે. સ્નાતકનું તે.

૧૪૭ * પુલાકને સજ્જલન કપાયનો ઉદય હોવાથી કપાયસમુદ્ધાત સમયે છે. યદ્યપિ પુલાકને મરણ નથી તો પણ મારણાત્મિક સમુદ્ધાત હોય છે, કારણ કે મરણસમુદ્ધાતથી નિવૃત્ત થયા પછી કપાયકુશીલસ્વાદિહૃવ પરિણામના સદ્ગુણમા તેનું મરણ થાય છે.

૧૫૨ † કેવલિસમુદ્ધાતવસ્થામા સ્નાતક શરીરસ્થ હોય કે દડકગટાવસ્થામા હોય ત્યારે તે લોકના અસંખ્યાતમા ભાગમા રહે છે. મન્યાનાવસ્થામાં તેને લોકનો ધનો ભાગ વ્યાપ્ત કરેલો હોવાથી અને યોગો ભાગ અવ્યાપ્ત હોવાથી લોકના અસંખ્યાતા ભાગોમા વર્તે છે, અને ય્યારે સમગ્ર લોક વ્યાપ્ત કરે ત્યારે સંપૂર્ણ લોકમા હોય છે —ટીકા

१५४. [प्र०] पुलाए णं भंते ! लोगस्स किं संयेज्जभागं फुसइ, असंयेज्जभागं फुसइ ? [उ०] एवं जहा ओगाहणा मणिया तहा फुसणा वि भाणियघा जाव-सिणाए ३३ ।

१५५. [प्र०] पुलाए णं भंते ! कतरंमि भावे होजा ? [उ०] गोयमा ! एओवसमिण भावे होजा । एवं जाव-कसायकुसीले ।

१५६. [प्र०] नियंटे-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! उवसमिण वा भावे होजा, राइए वा भावे होजा ।

१५७. [प्र०] सिणाए-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! राइए भावे होजा ३४ ।

१५८. [प्र०] पुलाया णं भंते ! एगसमएणं केवतिया होजा ? [उ०] गोयमा ! पडिचजमाणए पडुच्च सिय अत्थि, सिय नत्थि । जइ अत्थि जहणेणं एको वा दो वा तिन्नि वा, उक्कोसेणं सयपुहत्तं । पुघपडिचए पडुच्च सिय त्थि, सिय नत्थि । जइ अत्थि जहणेणं एको वा दो वा तिन्नि वा, उक्कोसेणं सहस्सपुहत्तं ।

१५९. [प्र०] चउसा णं भंते ! एगसमएणं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! पडिचजमाणए पडुच्च सिय अत्थि सिय नत्थि । जइ अत्थि जहणेणं एको वा दो वा तिन्नि वा, उक्कोसेणं सयपुहत्तं । पुघपडिचए पडुच्च जहणेणं कोडिसयपुहत्तं, उक्कोसेणं चि कोडिसयपुहत्तं । एवं पडिसेवणाकुसीले वि ।

१६०. [प्र०] कसायकुसीलानं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! पडिचजमाणए पडुच्च सिय अत्थि, सिय नत्थि । जइ अत्थि जहणेणं एको वा दो वा तिन्नि वा, उक्कोसेणं सहस्सपुहत्तं । पुघपडिचए पडुच्च जहणेणं कोडिसहस्सपुहत्तं, उक्कोसेणं चि कोडिसहस्सपुहत्तं ।

१६१. [प्र०] नियंठानं-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! पडिचजमाणए पडुच्च सिय अत्थि, सिय नत्थि; जइ अत्थि जहणेणं

३३ स्पर्शनादार-

१५४. [प्र०] हे भगवन् ! शुं पुलाक लोकना संख्यातमा भागने स्पर्श के अतंसंख्यातमा भागने स्पर्श ? [उ०] जेम *अवगाहना कही तेम स्पर्शना पण जाणवी. ए प्रमाणे यावत्-ज्ञातक सुधी समजुं.

३४ भावदार-
पुलाकने भाव.

१५५. [प्र०] हे भगवन् ! पुलाक कया भावमां होय ? [उ०] हे गौतम ! क्षायोपशमिक भावमां होय. ए प्रमाणे यावत्-कपायकुशील सुधी जाणुं.

निर्ग्रन्थने भाव.

१५६. [प्र०] हे भगवन् ! निर्ग्रंय कया भावमां होय ? [उ०] हे गौतम ! ते औपशमिक भावमां होय, अथवा क्षायिक भावमां पण होय.

ज्ञातकने भाव.

१५७. [प्र०] हे भगवन् ! ज्ञातक कया भावमां होय ? [उ०] हे गौतम ! ते क्षायिक भावमां होय.

३५ परिमाणदार-
पुलाकोनी संख्या.

१५८. [प्र०] हे भगवन् ! एक समये केटला पुलाको होय ? [उ०] हे गौतम ! प्रतिपद्यमान (तत्काळ पुलाकपणाने प्राप्त यत्ता) पुलाकने आश्रयी कदाच होय अने कदाच न होय. प्रतिपद्यमान-पुलाकत्वने प्राप्त यत्ता पुलाक होय तो जघन्य एक, वे के त्रण होय, अने उत्कृष्ट शतपृथक्त्व-वसोयी नवसो सुधी पुलाको होय. तथा पूर्वप्रतिपन्न (पूर्वे पुलाकपणाने पामेला) पुलाकोनी अपेक्षाए कदाच पुलाको होय अने न होय. जो होय तो जघन्य एक, वे के त्रण होय अने उत्कृष्ट सहस्रपृथक्त्व-वे हजारयी नव हजार सुधी होय.

वकुशोनी संख्या.

१५९. [प्र०] हे भगवन् ! एक समये केटला वकुशो होय ? [उ०] हे गौतम ! प्रतिपद्यमान (वर्तमान समये वकुशत्वने प्राप्त यत्ता) वकुशोने आश्रयी कदाच होय अने कदाच न होय. जो होय तो जघन्य एक, वे अने त्रण होय. तथा उत्कृष्ट शतपृथक्त्व-वसोयी नव सो सुधी वकुशो होय. पूर्वप्रतिपन्न (वकुशत्वने पूर्वे प्राप्त थएला) वकुशो जघन्य अने उत्कृष्ट वे क्रोडयी नव क्रोड सुधी होय.

कपायकुशीलोनी
संख्या.

१६०. [प्र०] हे भगवन् ! एक समये केटला कपायकुशीलो होय. [उ०] हे गौतम ! प्रतिपद्यमान (वर्तमान समये कपायकुशीलत्वने प्राप्त यत्ता) कपायकुशीलो कदाच होय अने कदाच न होय. जो होय तो जघन्य एक, वे अने त्रण होय, अने उत्कृष्ट वे हजारयी नव हजार सुधी होय. पूर्वप्रतिपन्न कपायकुशीलोने आश्रयी जघन्य अने उत्कृष्ट वे क्रोडयी नव क्रोड सुधी होय.

निर्ग्रन्थोनी संख्या.

१६१. [प्र०] हे भगवन् ! एक समये केटला निर्ग्रंयो होय ? [उ०] हे गौतम ! प्रतिपद्यमान (वर्तमान समये निर्ग्रन्थत्वने प्राप्त यत्ता) निर्ग्रन्थो कदाच होय अने कदाच न होय. जो होय तो जघन्य एक वे अने त्रण होय अने उत्कृष्ट एकसोने आठ क्षपकत्रेणिवाळा अने

१५४ * स्पर्शना क्षेत्रनी पेटे जाणवी, परन्तु जेटलो भाग अवगाट-आश्रित होय ते क्षेत्रनी अवगाहना, अने अवगाट क्षेत्र अने तेना पार्श्ववर्ती क्षेत्रनी स्पर्शना होय छे — टीका

१६० † सर्वे सयतोऽं प्रमाणं कोटीसहस्रपृथक्त्व छे, अने अहीं तेतलं प्रमाणं तो केवल कपायकुशीलोऽं कहुं, अने तेमां पुलाकादिनी संख्या उमेरतां अधिक संख्या यइ जाय तो विरोध केम न आवे ? ए शंका न करवी, कारण के कपायकुशीलं कोटीसहस्रपृथक्त्व प्रमाणं कहु छे ते वे त्रण कोटी सहस्ररूप कल्पने तेमा पुलाक-वकुशादिनी संख्या उमेरवी तेथी सर्वे सयतं प्रमाणं कहु छे तेथी अधिक संख्या नहि थाय. — टीका.

ક્રો વા દો વા તિન્નિ વા, ઉક્રોસેણં વાવટ્ઠં સતં—અટ્ટસયં સ્વગણં, ચડપ્પન્નં ઉવસામગણં । પુવ્વપડિવન્નપ પડુચ્ચ સિય અત્થિ સિય નત્થિ । જહ અત્થિ, જહન્નેણં ઇક્રો વા દો વા તિન્નિ વા, ઉક્રોસેણં સયપુહુત્તં ।

૧૬૨. [પ્ર૦] સિનાયાણં પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! પડિવજ્જમાણપ પડુચ્ચ સિય અત્થિ સિય નત્થિ; જહ અત્થિ જહન્નેણં ઇક્રો વા દો વા તિન્નિ વા, ઉક્રોસેણં અટ્ટસતં । પુવ્વપડિવન્નપ પડુચ્ચ જહન્નેણં કોહિપુહુત્તં, ઉક્રોસેણં વિ કોહિપુહુત્તં ૩૫ ।

૧૬૩. [પ્ર૦] એપસિ ણં મંતે ! પુલાગ—વડસ—પડિસેવનાકુસીલ—કસાયકુસીલ—નિયંઠ—સિનાયાણં કયરે કયરે—જાવ—વેસેસાહિયા વા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સઘ્વત્થોવા નિયંઠા, પુલાગા સંઘેજ્જગુણા, સિનાયા સંઘેજ્જગુણાં, વડસા સંઘેજ્જગુણા, પડિસેવનાકુસીલા સંઘેજ્જગુણા, કસાયકુસીલા સંઘેજ્જગુણા । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! ત્તિ જાવ—વિહરતિ ।

પળવીસદ્દમે સપ્પ છટ્ઠો ઉદ્દેસઓ સમત્તો ।

ગોપન ઉપશમ શ્રેણિવાલા મલીને એકસોને વાસઠ હોય. પૂર્વપ્રતિપન્ન નિર્ગ્રંથો કદાચ હોય અને કદાચ ન હોય. જો હોય તો જઘન્ય એક કે ત્રણ નિર્ગ્રંથો હોય અને ઉત્કૃષ્ટ વસોથી નવસો સુધી હોય.

૧૬૨. [પ્ર૦] એક સમયે સ્નાતકો કેટલા હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પ્રતિપદ્યમાન સ્નાતકો કદાચ હોય અને કદાચ ન હોય. જો હોય તો જઘન્ય એક, બે અને ત્રણ હોય અને ઉત્કૃષ્ટ આઠસો હોય. પૂર્વપ્રતિપન્ન સ્નાતકો જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ બે ક્રોડથી નવ ક્રોડ સુધી હોય.

સ્નાતકોની સંખ્યા.

૧૬૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પુલાક, બકુશ, પ્રતિસેવનાકુસીલ, કપાયકુસીલ, નિર્ગ્રંથ અને સ્નાતક, એ વધારામાં કયા કોનાથી યાવત્—વિશેષાધિક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! નિર્ગ્રંથો સૌથી યોદ્ધા છે, તે કરતાં પુલાકો સંખ્યાતગુણ છે. તેથી સ્નાતકો સંખ્યાતગુણ છે, પુલાકો સંખ્યાતગુણ છે, તેથી બકુશો સંખ્યાતગુણ છે, તેથી પ્રતિસેવનાકુસીલો સંખ્યાતગુણ છે અને તેથી કપાયકુસીલો સંખ્યાતગુણ છે. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, ભગવન્ ! તે એમજ છે’—એમ કહી યાવત્—વિહરે છે.

૩૬ અલ્પવદુત્વ—

પચીશમા શતક્રમાં પટ્ટ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

સત્તમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] કતિ ણં મંતે ! સંજયા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! પંચ સંજયા પન્નત્તા, તંજહા—૧ સામાદ્યસંજય, ૨ હેદોપસ્થાપનિયસંજય, ૩ પરિહારવિસુદ્ધિયસંજય, ૪ સુદ્ધમસંપરાયસંજય, ૫ અહવસ્થાસંજય ।

૨. [પ્ર૦] સામાદ્યસંજય ણં મંતે ! કતિવિદ્ધે પન્નત્તે ? [ઉ૦] ગોયમા ! ડુવિદ્ધે પન્નત્તે, તંજહા—ઇત્તરિય ય આવહિપ્પ ય ।

૩. [પ્ર૦] હેઓવટ્ટાવણિયસંજય ણં—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ડુવિદ્ધે પન્નત્તે, તંજહા—સાતિયારે ય નિરતિયારે ય ।

સત્તમ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કેટલા સંયતો કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ પાંચ સંયતો કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—૧ સામાયિકસંયત, ૨ હેદોપસ્થાપનીયસંયત, ૩ પરિહારવિસુદ્ધિકસંયત, ૪ સૂક્ષ્મસંપરાયસંયત અને ૫ યથાસ્થાતસંયત.

૧ પ્રશાપના—સંયતના પ્રકાર.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સામાયિકસંયતના કેટલા પ્રકાર કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેના બે પ્રકાર કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—૧ ઇત્તરિક (અલ્પકાલીક) અને ૨ યાવકથિક (જીવનપર્યંત) .

સામાયિક સંયતના પ્રકાર.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! હેદોપસ્થાપનીયસંયતના કેટલા પ્રકાર કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેના બે પ્રકાર કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—૧ સાતિચાર અને નિરતિચાર.

હેદોપસ્થાપનીય સંયતના પ્રકાર.

૧૬૩ * બકુશ અને પ્રતિસેવનાકુસીલનું પ્રમાણ કોટીશતપૃથક્ત્વ વધુ છે તો બકુશ કરતા પ્રતિસેવનાકુસીલ સંખ્યાતગુણ કેમ ઘટી શકે ? એ શંકાનું પ્રમાણ આ પ્રમાણે છે—બકુશનું કોટીશતપૃથક્ત્વ પ્રમાણ વધુ છે તે બે ત્રણ કોટીશતરૂપ જાણવું અને પ્રતિસેવનાકુસીલનું કોટીશતપૃથક્ત્વ પ્રમાણ ચાર કોટીશતરૂપ જાણવું—ટીકા.

૧ † જે સામાયિક સંયતને ચારિત્ર પ્રહણ કર્યા પછી ભવિષ્યમા હેદોપસ્થાપનીય સંયતપણાનો વ્યવદેશ—વ્યવહાર થાય તે ઇત્તરિક—અલ્પકાલીક સામાયિક સંયત કહેવાય છે અને જેને સામાયિક ચારિત્ર લીધા પછી ઘીજો વ્યવદેશ ન થાય તે યાવકથિક સામાયિક સંયત કહેવાય છે.

૩ ‡ અતિચારયુક્ત સાધુને ધીક્ષાપર્યાય હેદી ફરી મહાવ્રત આપવા તે સાતિચાર હેદોપસ્થાપનીય કહેવાય અને પ્રથમ ધીક્ષિત સાધુને તથા પાર્શ્વનાયના તીર્થથી મહાવીરના તીર્થમા પ્રવેશ કરનાર સાધુને ફરી મહાવ્રત આપવા તે નિરતિચાર હેદોપસ્થાપનીય કહેવાય છે. હેદોપસ્થાપનીય સાધુ પ્રથમ તીર્થંકર અને પશ્ચિમ તીર્થંકરના તીર્થમા જ હોય છે.

૪. [પ્ર૦] પરિહારવિશુદ્ધિયસંજણ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! દુવિદે પત્રત્તે, તંજહા-ણિધિસમાણય ય નિધિટ્ટકાદય ય ।

૫. [પ્ર૦] સુહુમસંપરાગ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! દુવિદે પત્રત્તે, તંજહા-સંકિલિસતમાણય ય વિસુદ્ધમાણય ય ।

૬. [પ્ર૦] અદ્યક્ષાયસંજણ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! દુવિદે પત્રત્તે, તંજહા—છટમત્થે ય કેવલી ય ।

સામાદ્યમિં ડ કપ્પ ચાડ્ઝામં અણુત્તરં ધમ્મં । તિવિદેણં કામયંતો સામાદ્યસંજણો સ ચલુ ॥ ૧ ॥

છેત્તુણ ડ પરિયાગં પોરાણં જો ટવેદ અપ્પાણં । ધમ્મમિ પંચજામે છેદોવટ્ટાવણો સ ચલુ ॥ ૨ ॥

પરિહરુદ્ધ જો વિસુદ્ધં તુ પંચયામં અણુત્તરં ધમ્મં । તિવિદેણં કામયંતો પરિદાગિયસંજણો સ ચલુ ॥ ૩ ॥

હોમાણુ વેયયંતો જો ચલુ ઉવસામથો ચ પવથો વા । મો સુહુમસંપરાથો અદ્યક્ષાયા ડ્ઞણો કિંચિ ॥ ૪ ॥

ઉવસંતે રીણંમિ ચ જો ચલુ કમ્મમિ મોહણિજંમિ । છટમત્થો ય જિણો વા અદ્યક્ષાથો સંજણો સ ચલુ ॥ ૫ ॥ (૧)

૭. [પ્ર૦] સામાદ્યસંજણ ણં મંતે ! કિં સવેદપ્પ હોજા અવેદપ્પ હોજા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સવેદપ્પ વા હોજા, અવેદપ્પ વા હોજા । જદ્ધ સવેદપ્પ—પવં જદ્ધા કસાયકુસીલે તદ્દેવ નિરવસેસં । પવં છેદોવટ્ટાવણિયસંજણ વિ । પરિહારવિશુદ્ધિયસંજણો જદ્ધા પુલાથો । સુહુમસંપરાયસંજણો અદ્યક્ષાયસંજણો ય જદ્ધા નિયંતો (૨) ।

૮. [પ્ર૦] સામાદ્યસંજણ ણં મંતે ! કિં સરાગે હોજા વીયરાગે હોજા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સરાગે હોજા, નો વીયરાગે હોજા । પવં જાવ—સુહુમસંપરાયસંજણ । અદ્યક્ષાયસંજણ જદ્ધા નિયંતો (૩) ।

૯. [પ્ર૦] સામાદ્યસંજણ ણં મંતે ! કિં ટિયકપ્પે હોજા, અટ્ટિયકપ્પે હોજા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ટિયકપ્પે વા હોજા, અટ્ટિયકપ્પે વા હોજા ।

૧૦. [પ્ર૦] છેદોવટ્ટાવણિયસંજણ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ટિયકપ્પે હોજા, નો અટ્ટિયકપ્પે હોજા । પવં પરિહાર-વિશુદ્ધિયસંજણ વિ । સેસા જદ્ધા સામાદ્યસંજણ ।

પરિહારવિશુદ્ધિકા
પ્રકાર

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરિહારવિશુદ્ધિક સંયતના કેટલા પ્રકાર કયા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેના બે પ્રકાર કયા છે. તે આ પ્રમાણે—નિર્વિશમાનક (તપ કરનાર) અને નિર્વિષ્ટકાયિક (વૈયાઘ્રત્ય કરનાર) .

સૂક્ષ્મસંપરાયના
પ્રકાર

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સૂક્ષ્મસંપરાય સંયતના કેટલા પ્રકાર કયા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! બે પ્રકાર કયા છે, તે આ પ્રમાણે—સહિયમાનક (ઉપશ્રેણી પડતો) અને વિશુદ્ધમાનક (ઉપશ્રમશ્રેણી કે ક્ષપકશ્રેણી પર ચડતો) .

યથાહ્યાત સંયતના
પ્રકાર.
સામાયિક સંયત.
છેદોપસ્થાપનીય.
પરિહાર વિશુદ્ધિક
સૂક્ષ્મસંપરાય

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! યથાહ્યાત સંયતના કેટલા પ્રકાર કયા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! બે પ્રકાર કયા છે, તે આ પ્રમાણે—છમ્મસ્થ અને કેવલી. સામાયિક સ્વીકાર્યા પછી ચાર મહાવ્રતરૂપ પ્રધાન ધર્મને મન, વચન અને કાપાથી ત્રિવિધે જ પાછે તે 'સામાયિકનયત' કહેવાય. પૂર્વના પર્યાયનો છેદ કરી જે પોતાના આત્માને પાંચ મહાવ્રતરૂપ વર્મમા સ્થાપે તે 'છેદોપસ્થાપનીયસંયત' કહેવાય છે. જે પાંચ મહાવ્રતરૂપ અને ઉત્તમોત્તમ ધર્મને ત્રિવિધે—મન વચન અને કાપાથી પાછતો અમુક પ્રકારનું તપ કરે તે 'પરિહારવિશુદ્ધિકસંયત' કહેવાય છે. જે હોમના અણુઓને વેદતો ચારિત્રમોહને ઉપશમાવે કે ક્ષય કરે તે 'સૂક્ષ્મસંપરાય' કહેવાય છે અને તે યથાહ્યાતસંયતથી કાંઈક ન્યૂન હોય છે. મોહનીય કર્મ ઉપશાન્ત કે ક્ષીણ થયા પછી જે છમ્મસ્થ હોમ કે જિન હોય તે 'યથાહ્યાતસંયત' કહેવાય છે.

૨ વેદ-
સામાયિક સંયતને
વેદ

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સામાયિક સંયત વેદવાલો હોય કે વેદવિરહિત હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે 'વેદવાલો હોય અને વેદવિરહિત પણ હોય. જો વેદવાલો સામાયિકસંયત હોય તો તેને વધી હકીકત કપાયકુગીહની પેટે જાણવી. ૧ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીયસંયત પણ સમજવો. પરિહારવિશુદ્ધિક સંયત સંવંધી હકીકત પુલાકની પેટે જાણવી. સૂક્ષ્મસંપરાય સંયત અને યથાહ્યાત સંયત નિર્વૃત્તની પેટે (અવેદક) જાણવા.

૩ રાગ-
સામાયિક સંયત
અને રાગ

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું સામાયિક સંયત રાગવાલો હોય કે વીતરાગ હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે રાગવાલો હોય, પણ વીતરાગ ન હોય. ૧ પ્રમાણે સૂક્ષ્મસંપરાય સંયત સંવંધે પણ જાણવું. યથાહ્યાત સંયતને નિર્વૃત્તની પેટે જાણવું.

૪ કલ્પ-
સામાયિક સંયતને
કલ્પ
છેદોપસ્થાપનીયને
કલ્પ

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું સામાયિક સંયત સ્થિતકલ્પમા હોય કે અસ્થિતકલ્પમા હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સ્થિતકલ્પમાં પણ હોય અને અસ્થિતકલ્પમા પણ હોય.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું છેદોપસ્થાપનીય સંયત સ્થિતકલ્પમાં હોય કે અસ્થિતકલ્પમા હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! 'સ્થિતકલ્પમાં હોય, પણ અસ્થિતકલ્પમા ન હોય. ૧ પ્રમાણે પરિહારવિશુદ્ધિક સંયતને પણ જાણવું. અને વાકીના વધા સામાયિક સંયતની પેટે જાણવા.

૧ હોમમણુ વેદતો ક ।

૭* નવમા ગુણસ્થાનક સુધી સામાયિક સંયત કહેવાય છે. નવમા ગુણસ્થાનકે વેદનો ઉપશ્રમ અથવા ક્ષય થાય છે, માટે ત્યાં સામાયિક સંયત અવેદક હોય છે અને તેના પૂર્વવર્તી ગુણસ્થાને સવેદક હોય છે. જો તે સવેદક હોય તો તે ત્રણ વેદવાલો હોય છે અને અવેદક હોય તો તે ત્રણવેદ હોય કે ઉપશાન્તવેદ હોય. પરિહારવિશુદ્ધિક સંયત પુલાકની પેટે પુરુષવેદવાલો કે પુરુષપુનરુવેદવાલો (કુત્રિમનપુનક) હોય છે.

૧૦* † અસ્થિતકલ્પ મધ્યમ વાલીશ જિનના તીર્થમા અને મહાવિદેહ જિનના તીર્થમા હોય છે, અને ત્યાં છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર નથી. તેથી છેદોપસ્થાપનીયસંયતને અસ્થિતકલ્પ ન હોય.

११. [प्र०] सामाह्यसंज्ञणं भंते ! किं जिणकप्पे होज्जा, थेरकप्पे होज्जा, कप्पातीते होज्जा ? [उ०] गोयमा ! जिणकप्पे वा होज्जा, जहा कसायकुसीले तहेव निरवसेसं । छेदोवट्ठावणिओ परिहारविसुद्धिओ य जहा वउसो, सेसा जहा नियंटे (४) ।

१२. [प्र०] सामाह्यसंज्ञणं भंते ! किं पुलाए होज्जा, वउसे, जाव-सिणाए होज्जा ? [उ०] गोयमा ! पुलाए वा होज्जा, वउसे, जाव-कसायकुसीले वा होज्जा, नो नियंटे होज्जा, नो सिणाए होज्जा । एवं छेदोवट्ठावणि वि ।

१३. परिहारविसुद्धियसंज्ञणं भंते !-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो पुलाए, नो वउसे, नो पडिसेवणाकुसीले होज्जा, कसायकुसीले होज्जा, नो नियंटे होज्जा, नो सिणाए होज्जा । एवं सुहुमसंपराए वि ।

१४. [प्र०] अहक्खायसंज्ञण-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो पुलाए होज्जा, जाव-नो कसायकुसीले होज्जा, नियंटे वा होज्जा, सिणाए वा होज्जा (५) ।

१५. [प्र०] सामाह्यसंज्ञणं भंते ! किं पडिसेवण होज्जा, अपडिसेवण होज्जा ? [उ०] गोयमा ! पडिसेवण वा होज्जा, अपडिसेवण वा होज्जा । जइ पडिसेवण होज्जा, किं मूलगुणपडिसेवण होज्जा, सेसं जहा पुलागस्स । जहा सामाह्यसंज्ञण एवं छेदोवट्ठावणि वि ।

१६. [प्र०] परिहारविसुद्धियसंज्ञण-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो पडिसेवण होज्जा, अपडिसेवण होज्जा । एवं जाव-अहक्खायसंज्ञण (६) ।

१७. [प्र०] सामाह्यसंज्ञणं भंते ! कतिसु नाणेषु होज्जा ? [उ०] गोयमा ! दोसु वा तिसु वा चउसु वा नाणेषु होज्जा, एवं जहा कसायकुसीलस्स तहेव चत्तारि नाणाइं भयणाए, एवं जाव-सुहुमसंपराए । अहक्खायसंज्ञयस्स पंच नाणाइं भयणाए जहा नाणुहेसए ।

१८ [प्र०] सामाह्यसंज्ञणं भंते ! केवतियं सुयं अहिज्जेज्जा ? [उ०] गोयमा ! जहत्तेणं अट्ठ पवयणमायाओ, जहा कसायकुसीले । एवं छेदोवट्ठावणि वि ।

११. [प्र०] हे भगवन् ! शुं सामायिकसंयत जिनकल्पमां होय, स्थविरकल्पमां होय के कल्पातीत होय ? [उ०] हे गौतम ! ते जिनकल्पमां होय-इत्यादि वाकी वधुं कपायकुशीलनी पेठे जाणवुं. छेदोपस्थापनीय अने परिहारविशुद्धिकनी हकीकत वकुशनी पेठे जाणवी अने वाकी वधा निर्ग्रथनी पेठे समजवा.

१२. [प्र०] हे भगवन् ! शुं सामायिकसंयत पुलाक होय, वकुश होय के यावत्-स्नातक होय ? [उ०] हे गौतम ! ते पुलाक पण होय, वकुश पण होय, यावत्-कपायकुशील होय, पण निर्ग्रथ के स्नातक न होय. ए प्रमाणे छेदोपस्थापनीयसंयत संबंधे पण जाणवुं.

१३. [प्र०] हे भगवन् ! परिहारविशुद्धिकसंयत शुं पुलाक होय-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! पुलाक न होय, वकुश न होय, प्रतिसेवणाकुशील न होय, निर्ग्रथ न होय अने स्नातक न होय, पण कपायकुशील होय. ए प्रमाणे सूक्ष्मसंपराय संयत पण जाणवो.

१४. [प्र०] यथाख्यातसंयत शुं पुलाक होय-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! पुलाक न होय अने यावत्-कपायकुशील न होय, पण निर्ग्रथ होय अथवा स्नातक होय.

१५. [प्र०] हे भगवन् ! शुं सामायिकसंयत प्रतिसेवक-चारित्रविराधक होय के अप्रतिसेवक-आराधक होय ? [उ०] हे गौतम ! प्रतिसेवक पण होय अने अप्रतिसेवक पण होय. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते प्रतिसेवक होय तो शुं अहिंसादि मूलगुणनो प्रतिसेवक होय के प्रत्याख्यानरूप उत्तरगुणनो प्रतिसेवक होय ? [उ०] वाकी वधुं पुलाकनी पेठे जाणवुं. सामायिकसंयतनी पेठे छेदोपस्थापनीय संयत पण जाणवो.

१६. [प्र०] हे भगवन् ! शुं परिहारविशुद्धिक संयत प्रतिसेवक छे के अप्रतिसेवक छे ? [उ०] हे गौतम ! ते प्रतिसेवक नथी, पण अप्रतिसेवक छे. ए प्रमाणे यावत्-यथाख्यात संयत सुधी जाणवुं.

१७. [प्र०] हे भगवन् ! सामायिकसंयतने केटलां ज्ञान होय ? [उ०] हे गौतम ! तेने वे, त्रण के चार ज्ञान होय. ए प्रमाणे कपायकुशीलनी पेठे चार ज्ञान भजनाए होय छे. ए प्रमाणे यावत्-सूक्ष्मसंपराय संयत सुधी जाणवुं. तथा *ज्ञानोद्देशकमां कहा प्रमाणे यथाख्यात संयतने पांच ज्ञान भजनाए होय छे.

१८. [प्र०] हे भगवन् ! सामायिकसंयत केटलुं श्रुत भणे ? [उ०] हे गौतम ! ते जघन्य आठ प्रवचनमाता रूप श्रुतुं अच्ययन करे-इत्यादि वधी हकीकत कपायकुशीलनी पेठे जाणवी. तथा एज रीते छेदोपस्थापनीयसंयतने पण समजवुं.

सामायिक अने पुलाकादि.

परिहारविशुद्ध अने पुलाकादि.

यथाख्यात अने पुलाकादि.

५ प्रतिसेवा-सामायिक संयत अने प्रतिसेवक.

परिहार विशुद्धिक अने प्रतिसेवक.

६ ज्ञानद्वार-

७ धुनद्वार-सामायिक संयतने धुत

૧૯. [પ્ર૦] પરિહારવિશુદ્ધિયસંજય-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્યેનં નવમસ્ત પુત્રસ્ત તતિયં આયારવત્યું, ઉક્તો-
સેનં અસંપુતારં દસ પુત્રારં અદિજેજ્ઞા । સુદુમસંપરાયસંજય જહા સામાદ્યસંજય ।

૨૦. [પ્ર૦] અદ્વૈત્વાયસંજય-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જહ્યેનં અદ્વૈત પયયગમાયાઓ, ઉક્તોસેનં ચોદસ પુત્રારં અદિ-
જેજ્ઞા, સુયવનિરિચે વા હોજ્ઞા (૭) ।

૨૧. [પ્ર૦] સામાદ્યસંજય નં મંતે ! કિં તિત્યે હોજ્ઞા, અતિત્યે હોજ્ઞા ? [ઉ૦] ગોયમા ! તિત્યે વા હોજ્ઞા, અતિત્યે
વા હોજ્ઞા, જહા કસાયકુસીલે । છેદોવદ્વાવણિ પરિહારવિશુદ્ધિય ય જહા પુત્રાય, સેસા જહા સામાદ્યસંજય (૮) ।

૨૨. [પ્ર૦] સામાદ્યસંજય નં મંતે ! કિં સર્લિંગે હોજ્ઞા, અન્નર્લિંગે હોજ્ઞા, ગિર્હિર્લિંગે હોજ્ઞા [ઉ૦] જહા પુત્રાય ।
પવં છેદોવદ્વાવણિ વિ ।

૨૩. [પ્ર૦] પરિહારવિશુદ્ધિયસંજય નં મંતે ! કિં-પુચ્છા [ઉ૦] ગોયમા ! દ્વર્લિંગં પિ માવર્લિંગં પિ પદુચ્ચ સર્લિંગે
હોજ્ઞા, નો અન્નર્લિંગે હોજ્ઞા, નો ગિર્હિર્લિંગે હોજ્ઞા । સેસા જહા સામાદ્યસંજય (૯) ।

૨૪. [પ્ર૦] સામાદ્યસંજય નં મંતે ! કતિસુ સરીરેસુ હોજ્ઞા ? [ઉ૦] ગોયમા ! તિસુ વા ચડસુ વા પંચસુ વા-જહા
કસાયકુસીલે । પવં છેદોવદ્વાવણિ વિ, સેસા જહા પુત્રાય (૧૦) ।

૨૫. [પ્ર૦] સામાદ્યસંજય નં મંતે ! કિં કમ્મભૂમીય હોજ્ઞા, અકમ્મભૂમીય હોજ્ઞા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જમ્મનં સંતિમાર્થં
પદુચ્ચ કમ્મભૂમીય, નો અકમ્મભૂમીય-જહા ચડસે । પવં છેદોવદ્વાવણિ વિ । પરિહારવિશુદ્ધિય ય જહા પુત્રાય, સેસા જહા
સામાદ્યસંજય (૧૧)

૨૬. [પ્ર૦] સામાદ્યસંજય નં મંતે ! કિં ઓસપ્પિણીકાલે હોજ્ઞા, ઉત્તસપ્પિણીકાલે હોજ્ઞા, નોઓસપ્પિણિ-નોટસપ્પિ-

પરિહાર વિશુદ્ધિ-
કર્મે કુત્ર.

૧૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરિહારવિશુદ્ધિકસંયત કેટલું શ્રુત મળે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જવન્ય નવમા પૂર્વની ત્રીજી આચારવસ્તુ
સુત્રી, અને ઉત્કૃષ્ટ અપૂર્ણ દસ પૂર્વો મળે. તથા સૂક્ષ્મસપરાય સંયત સામાયિકસંયતની પેઠે જાણવો.

યમાત્યાવને
શ્રુત

૨૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! યંયાદ્યાતસંયત કેટલું શ્રુત મળે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જવન્ય આટ પ્રવચનમાના રૂપ શ્રુત મળે અને
ઉત્કૃષ્ટ ચૌદ પૂર્વ મળે અથવા શ્રુતરહિત (કેવલી) હોય.

૪ વીરદાર-

૨૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું સામાયિક સંયત તીર્થમાં હોય કે તીર્થના અમાવમાં હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તીર્થમાં પળ હોય
અને તીર્થના અમાવમાં પળ હોય-ઇત્યાદિ વધી હકીકત કાયાયકુઝીલની પેઠે જાણવી. છેદોપસ્થાપનીય અને પરિહારવિશુદ્ધિક
પુત્રાકની પેઠે જાણવા, અને વાકી વધા સામાયિકસંયતની પેઠે જાણવા.

૧ ડિગદાર-

૨૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું સામાયિકસંયત સર્લિંગ-સાપુના ડિંગમાં હોય, અન્ય-તાપસાદિના ડિંગમાં હોય કે ગૃહસ્થના ડિંગમાં
હોય ? [ઉ૦] તે સંવંધી વધી હકીકત પુત્રાકની પેઠે જાણવી. ૯ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય સંયત માટે પળ જાણવું.

૨૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું પરિહારવિશુદ્ધિક સંયત સર્લિંગે હોય, અન્યર્લિંગે હોય કે ગૃહસ્થર્લિંગે હોય ? [ઉ૦] હે
ગૌતમ ! તે દ્રવ્યર્લિંગ અને માવર્લિંગ આશ્રયી સર્લિંગમાં હોય, પળ અન્યર્લિંગે કે ગૃહસ્થર્લિંગે ન હોય. વાકી વધું સામાયિકસંય-
તની પેઠે જાણવું.

૧૦ શરીરદાર-

૨૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સામાયિક સંયતને કેટલાં શરીર હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેને ત્રણ, ચાર, કે પાંચ શરીર હોય-
ઇત્યાદિ વધું કાયાયકુઝીલની પેઠે જાણવું. ૯ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય સંયત વિષે પળ જાણવું. વાકીના વધા સંયતો પુત્રાકની
પેઠે સમજવા.

૧૧ હેતુદાર-

૨૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સામાયિક સંયત કર્મભૂમિમાં યાય કે અકર્મભૂમિમાં યાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જન્મ અને સદ્ભાવ
વજેનો અપેક્ષા કર્મભૂમિમા યાય, પળ અકર્મભૂમિમાં ન યાય-ઇત્યાદિ વધું વકુશની પેઠે જાણવું. ૯ રીતે છેદોપસ્થાપનીય સંયતને પળ
સમજવું. પરિહારવિશુદ્ધિકને પુત્રાકની પેઠે જાણવું અને વાકી વધા સંયતો સામાયિકસંયતની પેઠે જાણવા.

૧૨ કાલદાર-

૨૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું સામાયિકસંયત ઉત્તર્પિણીકાલે યાય, અવર્તર્પિણીકાલે યાય કે *નોટર્તર્પિણી-નોઅવર્તર્પિણી
કાલે યાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે ઉત્તર્પિણીકાલે યાય-ઇત્યાદિ વધું વકુશની પેઠે (પૃ૦ ૨૪૭, સૂ૦ ૫૫) જાણવું. ૯ પ્રમાણે
છેદોપસ્થાપનીય સંયત પળ જાણવો. પળ વિશેષ ૯ કે જન્મ અને સદ્ભાવની અપેક્ષા ચારે પરિભાગમાં-સુપમાસુપમા, સુપમા, સુપમા

૨૬ * નોટર્તર્પિણી-નોઅવર્તર્પિણી ના સુપમાદિ સમાન ત્રણ પ્રકારના કાલના (વેતુર્યાદિમા) વકુશનો જન્મ અને સદ્ભાવથી વિશેષ કયો છે, અને
ડુ પમદુપમા સમાન કાલના (મહાનિદેહમા) તેનું અસ્તિત્વ છે, પરન્તુ છેદોપસ્થાપનીય સંયતનું ત્યાં પળ અસ્તિત્વ નથી.

णिकाले होजा ? [उ०] गोयमा ! ओसपिणिकाले—जहा वउसे । एवं छेदोवट्टावणिण वि । नवरं जम्मण—संतिभावं पडुच्च चउसु वि पलिभागेसु नत्थि, साहरणं पडुच्च अन्नयरे पडिभागे होजा; सेसं तं चेव ।

२७. [प्र०] परिहारविसुद्धि—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! ओसपिणिकाले वा होजा, उस्सपिणिकाले वा होजा, नो-ओसपिणि—नोउस्सपिणिकाले नो होजा । जइ ओसपिणिकाले होजा—जहा पुलाओ । उस्सपिणिकाले वि जहा पुलाओ । सुहुमसंपराइओ जहा नियंठो । एवं अहक्खाओ वि (१२) ।

२८. [प्र०] सामाइयसंजण णं भंते ! कालगण समाणे किं(कं)गतिं गच्छति ? [उ०] गोयमा ! देवगतिं गच्छति । [प्र०] देवगतिं गच्छमाणे किं भवणवासीसु उववज्जेजा, वाणमंतरेसु उववज्जेजा, जोइसिएसु उववज्जेजा, वेमाणिएसु उववज्जेजा ? [उ०] गोयमा ! णो भवणवासीसु उववज्जेजा—जहा कसायकुसीले । एवं छेदोवट्टावणिण वि । परिहारविसुद्धि जहा पुलाए । सुहुमसंपराए जहा नियंठे ।

२९. [प्र०] अहक्खाए—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! एवं अहक्खायसजण वि जाव—अजहन्नमणुक्कोसेणं अणुत्तरविमाणेसु उववज्जेजा; अत्थेगतिए सिज्झति, जाव—अंतं करेति ।

३०. [प्र०] सामाइयसंजण णं भंते ! देवलोगेसु उववज्जमाणे किं इंदत्ताए उववज्जति—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! अवि-राहणं पडुच्च, एवं जहा कसायकुसीले । एवं छेदोवट्टावणिण वि । परिहारविसुद्धि जहा पुलाए । सेसा जहा नियंठे ।

३१. [प्र०] सामाइयसंजयस्स णं भंते ! देवलोगेसु उववज्जमाणस्स केवतियं कालं ठिती पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं दो पलिओवमाइं, उक्कोसेणं तेत्तीसं सागरोवमाइं । एवं छेदोवट्टावणिण वि ।

३२. [प्र०] परिहारविसुद्धिस्स—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं दो पलिओवमाइं, उक्कोसेणं अट्टारस सागरोव-माइं, सेसाणं जहा नियंठस्स (१३) ।

३३. [प्र०] सामाइयसंजयस्स णं भंते ! केवइया संजमट्टाणा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! असंखेजा संजमट्टाणा पन्नत्ता, एवं जाव—परिहारविसुद्धिस्स ।

दुःपमा, अने दुःप्रमासुपमाना समान काले न होय. अने संहरणनी अपेक्षाए चारमांथी कोई पण एक परिभागमा होय. वाकी वधुं पूर्वे कहा प्रमाणे जाणवुं.

२७. [प्र०] हे भगवन् ! शुं परिहारविशुद्धिक संयत अवसर्पिणीकाले होय—इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! अवसर्पिणीकाले होय अने उत्सर्पिणीकाले पण होय, पण नोउत्सर्पिणी—नोअवसर्पिणी काले न होय. जो ते अवसर्पिणी के उत्सर्पिणीकाले होय तो, ते संबंधे पुलकनी पेठे (उ० ६ सू० ५२) समजवुं. सूक्ष्मसपराय सयत निर्ग्रथनी पेठे (उ० ६ सू० ५८) जाणवो. ए प्रमाणे यथाख्यात सयत पण जाणवो.

२८. [प्र०] हे भगवन् ! सामायिकसयत काळगत थया पछी कइ गतिमां जाय ? [उ०] हे गौतम ! देवगतिमां जाय. [प्र०] देवगतिमा जतो सामायिकसयत शुं भवनवासी देवोमा उत्पन्न थाय, वानव्यंतरोमा उत्पन्न थाय, ज्योतिपिकोमा उत्पन्न थाय के वैमानिकोमां उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! भवनवासीमा न उत्पन्न थाय—इत्यादि वधी वक्तव्यता कपायकुशीलनी पेठे (उ० ६ सू० ५९) जाणवी. ए प्रमाणे छेदोपस्थापनीय सयत संबंधे पण जाणवुं. परिहारविशुद्धिक सयत पुलकनी पेठे अने सूक्ष्मसपराय निर्ग्रथनी पेठे (उ० ६ सू० ६०) जाणवा.

२९. [प्र०] यथाख्यात सयत कइ गतिमा जाय ? [उ०] हे गौतम ! यथाख्यात संयत पण पूर्वे कहा प्रमाणे यावत्—जघन्य अने उत्कृष्ट सिवाय अनुत्तरविमानमा उत्पन्न थाय अने केटलाक तो सिद्ध थाय यावत्—सर्व दुःखनो अन्त करनार थाय.

३०. [प्र०] हे भगवन् ! सामायिकसयत देवलोकमा उत्पन्न थतो शुं इंद्रपणे उपजे—इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! सयमनी अविराधनाने अपेक्षी—इत्यादि वधुं कपायकुशीलनी पेठे (उ० ६ सू० ६३) जाणवुं छेदोपस्थापनीय सयतने पण ए प्रमाणे समजवुं. पुलकनी पेठे (उ० ६ सू० ६२) परिहारविशुद्धिक अने वाकी वधा निर्ग्रथनी पेठे (उ० ६ सू० ६४) जाणवा.

३१. [प्र०] हे भगवन् ! देवलोकमा उत्पन्न थता सामायिकसंयतनी केटली स्थिति कही छे ? [उ०] हे गौतम ! तेनी जघन्य वे पत्थोपमनी अने उत्कृष्ट तेजरीश सागरोपमनी स्थिति कही छे. ए प्रमाणे छेदोपस्थापनीय संयत विपे पण समजवुं.

३२. [प्र०] हे भगवन् ! देवलोकमां उत्पन्न थता परिहारविशुद्धिक सयतनी केटली स्थिति कही छे ? [उ०] हे गौतम ! तेनी जघन्य वे पत्थोपमनी अने उत्कृष्ट अटार सागरोपमनी स्थिति कही छे. वाकीना वधा संयतो संबंधे निर्ग्रथनी पेठे जाणवुं.

३३. [प्र०] हे भगवन् ! सामायिकसंयतना केटला संयमस्थानो कहा छे ? [उ०] हे गौतम ! असंख्य संयमस्थानो कहा छे. ए प्रमाणे यावत्—परिहारविशुद्धिक सुधी जाणवुं.

१३ गतिटार -

सामायिक भवननी स्थिति

परिहार विशुद्धि कनी स्थिति.

१४ भवनस्थान-सामायिक संयमस्थान.

૩૪. [પ્ર૦] સુહુમસંપરાયસંજયસ્સ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! અસંલેજા અંતોમુદુત્તિયા સંજમદ્વાણા પન્નત્તા ।

૩૫. [પ્ર૦] અહક્કાયાસંજયસ્સ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! एने अजहन्नमणुकोसए संजमद्वाने पन्नत्ते ।

૩૬. [પ્ર૦] एएसि णं भंते ! सामाइय-छेदोवट्ठावणिय-परिहारविसुद्धिय-सुहूमसंपराग-अहक्कायसंजयाणं संजम-द्वानाणं कयरे कयरे-जाव-विसेसाहिया वा ? [उ०] गोयमा ! सव्वत्थोवे अहक्कायसंजमस्स एगे अजहन्नमणुकोसए संजम-द्वाने, सुहूमसंपरागसंजयस्स अंतोमुदुत्तिया संजमद्वाना असंलેજગુણા, પરિહારવિસુદ્ધિયસંજયસ્સ સંજમદ્વાણા અસંલેજગુણા, સામાઈયસંજયસ્સ છેદોવટ્ઠાવણિયસંજયસ્સ ય ઇસિ ણં સંજમદ્વાણા દોણહ વિ તુહા અસંલેજગુણા (૧૪) ।

૩૭. [પ્ર૦] સામાઈયસંજયસ્સ ણં મંતે ! કેવહ્યા ચરિત્તપજ્જવા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! અણંતા ચરિત્તપજ્જવા પન્નત્તા, एवं जाव-अहक्कायसंजयस्स ।

૩૮. [પ્ર૦] સામાઈયસંજય ણં મંતે ! સામાઈયસંજયસ્સ સદ્ધાણસન્નિગાસેણં ચરિત્તપજ્જવેહિં કિં હીણે, તુહ્લે, અઘ્મહિય ? [ઉ૦] ગોયમા ! સિય હીણે-છદ્ધાણવડિય ।

૩૯. [પ્ર૦] સામાઈયસંજય ણં મંતે ! છેદોવટ્ઠાવણિયસંજયસ્સ પરદ્ધાણસન્નિગાસેણં ચરિત્તપજ્જવેહિં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સિય હીણે, છદ્ધાણવડિય । एवं परिहारविसुद्धियस्स वि ।

૪૦. [પ્ર૦] સામાઈયસંજય ણં મંતે ! સુહુમસંપરાગસંજયસ્સ પરદ્ધાણસન્નિગાસેણં ચરિત્તપજ્જવેહિં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! હીણે, નો તુહ્લે, નો અઘ્મહિય, અણંતગુણહીણે । एवं अहक्कायसंजयस्स वि । एवं छेदोवट्ठावणिय वि हेट्ठिल्लेसु तिसु वि समं छद्वानवडिय, उवरिल्लेसु दोसु तहेव हीणे । जहा छेदोवट्ठावणिय तहा परिहारविसुद्धिय वि ।

૪૧. [પ્ર૦] સુહુમસંપરાગસંજય ણં મંતે ! સામાઈયસંજયસ્સ પરદ્ધાણ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો હીણે, નો તુહ્લે, અઘ્મહિય, અણંતગુણમઘ્મહિય । एवं छेदोवट्ठावणिय-परिहारविसुद्धियसु वि समं । सद्धाने सिय हीणे, नो तुह्ले, सिय अम्म-हिय । जइ हीणे अणंतगुणहीणे, अह अम्महिय अणंतगुणमम्महिय ।

સૂક્ષ્મસંપરાયના
સયમસ્થાન.

૩૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સૂક્ષ્મસંપરાય સંયતનાં કેટલાં સંયમસ્થાનો કહ્યાં છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેનાં અસંખ્ય સંયમસ્થાનો છે અને તેની અતર્મુદ્ધર્તની સ્થિતિ છે.

યથાસ્થિતતા સય
મસ્થાન

૩૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! યથાસ્થિતસયતનાં કેટલા સયમસ્થાનો કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓનું જયન્ય અને ઉત્ક્રુષ્ટ સિવાય એક સયમસ્થાન કહ્યું છે.

સયમસ્થાનોનું
અલ્પબહુલ્ય.

૩૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સામાયિકસંયત, છેદોપસ્થાપનીયસંયત, પરિહારવિશુદ્ધિકસંયત, સૂક્ષ્મસંપરાયસંયત અને યથાસ્થિત-સયત, એઓના સયમસ્થાનોમા કોના સયમસ્થાનો કોના સયમસ્થાનોથી યાવત્—વિશેષાધિક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! યથાસ્થિત સયતનું અજયન્ય અનુક્રુષ્ટ એક સયમસ્થાન હોવાથી સૌથી અલ્પ છે, તેથી સૂક્ષ્મસંપરાય સયતના અતર્મુદ્ધર્ત સુધી રહેનારા સયમસ્થાનો અસંખ્યગુણા છે, તેથી પરિહારવિશુદ્ધિકનાં સયમસ્થાનો અસંખ્યગુણાં છે, તેથી સામાયિકસંયત અને છેદોપસ્થાપનીયસંયતના સયમસ્થાનો અસંખ્ય-ગુણા છે અને પરસ્પર સરખા છે.

૨૫ સંતિકર્પદાર-
સામાયિકસયતના
ચારિત્રપર્યાયો.

૩૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સામાયિકસંયતના કેટલા ચારિત્રપર્યાયો કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેના અનંત ચારિત્રપર્યાયો કહ્યા છે. એ પ્રમાણે યાવત્—યથાસ્થિતસયત સુધી જાણવું.

સામાયિક સયતનું
સજાતીય પર્યાયની
અપેક્ષા અલ્પબહુલ્ય

૩૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સામાયિકસંયત વીજા સામાયિકસંયતના સજાતીય ચારિત્રપર્યાયની અપેક્ષા શું હીન હોય, તુલ્ય હોય કે અધિક હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કદાચ હીન હોય, તુલ્ય હોય અને અધિક હોય અને તેમાં—હીનાધિકપણામા છ સ્થાન પતિત હોય.

સામાયિક અને છે
દોપસ્થાપનીયનું પર્યા-
યાપેક્ષા અલ્પબહુલ્ય.

૩૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એક સામાયિકસંયત છેદોપસ્થાપનીયસંયતના વિજાતીય ચારિત્રપર્યાયના સવન્ધની અપેક્ષા શું હીન હોય—
ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કદાચ હીન હોય—ઇત્યાદિ છ સ્થાન પતિત હોય. એ પ્રમાણે પરિહારવિશુદ્ધિક સંવંધે પણ સમજવું.

સામાયિકના સૂક્ષ્મ
સંપરાયની અપે-
ક્ષા પર્યાયો.

૪૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એક સામાયિકસયત સૂક્ષ્મસંપરાયસયતના વિજાતીય ચારિત્રપર્યાયની અપેક્ષા હીન હોય—ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! હીન હોય, તુલ્ય ન હોય, તેમ અધિક પણ ન હોય. તેમાં પણ અનંતગુણ હીન છે. એ પ્રમાણે યથાસ્થિતસયત સંવંધે પણ જાણવું. એ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય પણ નીચેના ત્રણે ચારિત્રની અપેક્ષા છ સ્થાનપતિત છે અને ઉપરના વે ચારિત્રથી તેજ પ્રમાણે અનન્તગુણ હીન છે. જેમ છેદોપસ્થાપનીયસયત વિષે કહ્યું તેમ પરિહારવિશુદ્ધિક સંવંધે પણ જાણવું.

ચન્નસંપરાયના સા-
માયિકની અપેક્ષા
પર્યાયો.

૪૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સૂક્ષ્મસંપરાયસંયત સામાયિકસયતના વિજાતીય પર્યાયોની અપેક્ષા શું હીન છે— ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે હીન નથી, સરખો નથી, પણ અધિક છે અને તે અનંત ગુણ અધિક છે. એ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય અને પરિહાર-વિશુદ્ધિકની સાથે જાણવું. પોતાના સજાતીય પર્યાયની અપેક્ષા કદાચ હીન હોય, કદાચ તુલ્ય હોય અને કદાચ અધિક હોય. જો હીન હોય તો અનંતગુણ હીન હોય, જો અધિક હોય તો અનંતગુણ અધિક હોય.

४२. [प्र०] सुहुमसंपरायसंजयस्स अहक्खायसंजयस्स परट्ठाण-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! हीणे, नो तुल्ले, नो अच्म-
हिए, अणंतगुणहीणे । अहक्खाए हेट्ठिल्लणं चउण्ह वि नो हीणे, नो तुल्ले, अच्महिए, अणंतगुणमच्महिए । सट्ठाणे नो हीणे,
तुल्ले, नो अच्महिए ।

४३. [प्र०] एएसि णं भंते ! सामाइय-छेदोवट्ठावणिय-परिहारविसुद्धिय-सुहुमसंपराय-अहक्खायसंजयाणं जहन्नुको-
सगाणं चरित्तपज्जवाणं कयरे कयरे-जाव-विसेसाहिया वा ? [उ०] गोयमा ! सामाइयसंजयस्स छेओवट्ठावणियसंजयस्स
य एएसि णं जहन्नगा चरित्तपज्जवा दोण्ह वि तुल्ला सवत्थोवा, परिहारविसुद्धियसंजयस्स जहन्नगा चरित्तपज्जवा अणं-
तगुणा, तस्स चेव उक्कोसगा चरित्तपज्जवा अणंतगुणा, सामाइयसंजयस्स छेओवट्ठावणियसंजयस्स य एएसि णं उक्कोसगा
चरित्तपज्जवा दोण्ह वि तुल्ला अनंतगुणा, सुहुमसंपरायसंजयस्स जहन्नगा चरित्तपज्जवा अणंतगुणा, तस्स चेव उक्कोसगा
चरित्तपज्जवा अणंतगुणा अहक्खायसंजयस्स अजहन्नमणुक्कोसगा चरित्तपज्जवा अणंतगुणा (१५) ।

४४. [प्र०] सामाइयसंजए णं भंते ! किं सजोगी होज्जा, अजोगी होज्जा ? [उ०] गोयमा ! सजोगी-जहा पुलाए ।
एवं जाव-सुहुमसंपरायसंजए । अहक्खाए जहा सिणाए (१६) ।

४५. [प्र०] सामाइयसंजए णं भंते ! किं सागारोवउत्ते होज्जा अणागारोवउत्ते होज्जा ? [उ०] गोयमा ! सागा-
रोवउत्ते-जहा पुलाए । एवं जाव-अहक्खाए । नवरं सुहुमसंपराए सागारोवउत्ते होज्जा, नो अणागारोवउत्ते होज्जा (१७) ।

४६. [प्र०] सामाइयसंजए णं भंते ! किं सकसायी होज्जा, अकसायी होज्जा ? [उ०] गोयमा ! सकसायी होज्जा, नो
अकसायी होज्जा-जहा कसायकुसीले । एवं छेदोवट्ठावणिए वि । परिहारविसुद्धिए जहा पुलाए ।

४७. [प्र०] सुहुमसंपरागसंजए-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सकसायी होज्जा, नो अकसायी होज्जा ।

४८. [प्र०] जइ सकसायी होज्जा, से णं भंते ! कतिसु कसायेसु होज्जा ? [उ०] गोयमा ! एगंमि संजलणलोभे होज्जा ।
अहक्खायसंजए जहा नियंठे (१८) ।

४२. [प्र०] हे भगवन् ! सूक्ष्मसंपरायसंयत यथाख्यातसयतना विजातीय चारित्रपर्यायोनी अपेक्षाए हीन होय-इत्यादि
पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! तेओ हीन छे, सरखा नथी अने तुल्य पण नथी, पण अधिक छे. अने ते अनंतगुण हीन छे. यथाख्यात सयत
नीचेना चारेनी अपेक्षाए हीन नथी, तुल्य नथी, पण अधिक छे अने ते अनंतगुण अधिक छे. पोताना स्थानमा हीन अने अधिक
नथी पण सरखा छे.

४३. [प्र०] हे भगवन् ! सामायिक सयत, छेदोपस्थापनीय संयत, परिहारविशुद्धिक सयत, सूक्ष्मसंपराय सयत अने यथाख्यात
संयत, एओना जघन्य अने उत्कृष्ट चारित्रपर्यवोमा कोना कोनाथी यावत्-विशेषाधिक छे ? [उ०] हे गौतम ! सामायिक संयत
अने छेदोपस्थापनीय सयत-ए वनेना जघन्य चारित्रपर्यवो परस्पर सरखा अने सौथी थोडा छे, तेथी परिहारविशुद्धिक संयतना
जघन्य चारित्र पर्यवो अनंत गुणा छे, अने तेथी तेनाज उत्कृष्ट चारित्रपर्यवो अनंत गुणा छे, तेथी सामायिक सयत अने छेदोपस्थाप-
नीय संयतना उत्कृष्ट चारित्रपर्यवो अनंतगुणा अने परस्पर सरखा छे, तेथी सूक्ष्मसंपराय सयतना जघन्य चारित्रपर्यवो अनंतगुणा छे
अने तेथी तेनाज उत्कृष्ट चारित्रपर्यवो अनंतगुणा छे, अने तेथी यथाख्यात सयतना अजघन्य अने अनुत्कृष्ट चारित्रपर्यवो अनंतगुणा छे.

४४. [प्र०] हे भगवन् ! शुं सामायिक सयत सयोगी होय के अयोगी होय ? [उ०] हे गौतम ! ते सयोगी होय-इत्यादि
वधुं पुलाकनी पेठे (उ० ६ सू० ८३) जाणवुं. ए प्रमाणे यावत्-सूक्ष्मसंपराय सयत संबंधे समजवुं. अने यथाख्यात संयत संबंधे स्नातकनी
पेठे (उ० ६ सू० ८४) जाणवुं.

४५. [प्र०] हे भगवन् ! शुं सामायिकसयत साकार-ज्ञानउपयोगवालो होय के अनाकार-दर्शन उपयोगवालो होय ? [उ०]
हे गौतम ! साकारउपयोगवालो होय-इत्यादि वधुं पुलाकनी पेठे (उ० ६ सू० ८५) जाणवुं. ए रीते यावत्-यथाख्यात सयत संबंधे
समजवुं. विशेष ए के सूक्ष्मसंपराय सयत साकार उपयोगवालो होय, पण अनाकार उपयोगवालो न होय.

४६. [प्र०] हे भगवन् ! शुं सामायिक संयत कपायवालो होय के कपायरहित होय ? [उ०] हे गौतम ! ते कपायवालो होय,
पण कपायरहित न होय-इत्यादि कपायकुशीलनी पेठे (उ० ६ सू० ८६) जाणवुं. ए प्रमाणे छेदोपस्थापनीय पण जाणवो. परिहार-
विशुद्धिक सयतने पुलाकनी पेठे (उ० ६ सू० ८७) जाणवुं.

४७. [प्र०] हे भगवन् ! शुं सूक्ष्मसंपराय सयत कपायवालो होय के कपायरहित होय ? [उ०] हे गौतम ! कपायवालो होय,
पण कपायरहित न होय.

४८. [प्र०] हे भगवन् ! जो ते (सूक्ष्मसंपराय संयत) कपायवालो होय तो ते केटल कपायवालो होय ? [उ०] हे गौतम !
तेने मात्र एक संव्वलन लोभ होय. यथाख्यात सयत संबंधे निर्ग्रन्थनी पेठे (उ० ६ सू० ८८) जाणवुं.

सामायिक संयता-
दिनु अल्पवहुल.

१६ योगद्वार-

१७ उपयोगद्वार-

१८ कपायद्वार-

૪૯. [પ્ર૦] સામાયિકસંજય ણં મંતે ! કિં સલેસ્સે હોજા, અલેસ્સે હોજા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સલેસ્સે હોજા-જહા કસાયકુસીલે । एवं छेदोवद्वावणि ए वि । परिहारविमुद्धि ए जहा पुलाए । सुहुमसंपराए जहा नियंटे । अहक्खाए जहा सिणाए । नवरं जइ सलेस्से होजा, एगाए सुकलेस्साए होजा (१९) ।

૫૦. [પ્ર૦] સામાયિકસંજય ણં મંતે ! કિં વહમાણપરિણામે હોજા, હીયમાણપરિણામે, અવદ્વિયપરિણામે ? [ઉ૦] ગોયમા ! વહમાણપરિણામે-જહા પુલાય । एवं जाव-परिहारविमुद्धि ए ।

૫૧. [પ્ર૦] સુહુમસંપરાય-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! વહમાણપરિણામે વા હોજા, હીયમાણપરિણામે વા હોજા, નો અવદ્વિયપરિણામે હોજા । अहक्खाए जहा नियंटे ।

૫૨. [પ્ર૦] સામાયિકસંજય ણં મંતે ! કેવતિયં કાલં વહમાણપરિણામે હોજા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહદ્દેણં એકં સમયં-જહા પુલાય । एवं जाव-परिहारविमुद्धि ए ।

૫૩. [પ્ર૦] સુહુમસંપરાગસંજય ણં મંતે ! કેવતિયં કાલં વહમાણપરિણામે હોજા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહદ્દેણં એકં સમયં, ઉક્કોસેણં અંતોમુહુત્તં । [પ્ર૦] કેવતિયં કાલં હીયમાણપરિણામે ? [ઉ૦] એવં ચેવ ।

૫૪. [પ્ર૦] અહક્કાયાસંજય ણં મંતે ! કેવતિયં કાલં વહમાણપરિણામે હોજા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહદ્દેણં અંતોમુહુત્તં, ઉક્કોસેણ વિ અંતોમુહુત્તં । [પ્ર૦] કેવતિયં કાલં અવદ્વિયપરિણામે હોજા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહદ્દેણં એકં સમયં, ઉક્કોસેણં દેસૂણા પુવ્વકોડી (૨૦) ।

૫૫. [પ્ર૦] સામાયિકસંજય ણં મંતે ! કદ્દ કમ્મપ્પગડીઓ વંધદ્દ ? [ઉ૦] ગોયમા ! સત્તવિહવંધપ વા, અટ્ટવિહવંધપ વા-એવં જહા વડસે । एवं जाव-परिहारविमुद्धि ए ।

૫૬. [પ્ર૦] સુહુમસંપરાગસંજય-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! આડય-મોહણિજ્ઞવજ્ઞાઓ છ કમ્મપ્પગડીઓ વંધંતિ । अहक्खाएसंजय जहा सिणाए (२१) ।

૧૯ લેડ્યાદાર-

૪૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું સામાયિક સંયત લેડ્યાસહિત હોય કે લેડ્યારહિત હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે લેડ્યાસહિત હોય-ઇત્યાદિ વધું કપાયકુસીલીની પેઠે (ઉ૦ ૬ સૂ. ૯૦) જાણવું. છેદોપસ્યાપનીયને પળ એ પ્રમાણે જાણવું. પુલકની પેઠે (ઉ૦ ૬ સૂ. ૮૧) પરિહારવિશુદ્ધિકને સમજવું. સૂક્ષ્મસંપરાય સંયત નિર્ગ્રંથની પેઠે (ઉ૦ ૬ સૂ. ૯૧) જાણવો. અને જ્ઞાતકની પેઠે યથાહ્યાત સંયત વિષે જાણવું. પરંતુ જો લેડ્યાસહિત હોય તો તે એક શુક્લેડ્યાવાલો હોય.

૨૦ પરિણામદાર-

૫૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું સામાયિક સંયત ચટતા પરિણામવાલો હોય, હીયમાન-પડતા પરિણામવાલો હોય કે સ્થિર પરિણામવાલો હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે ચટતા પરિણામવાલો હોય-ઇત્યાદિ વધું પુલકની પેઠે (ઉ૦ ૬ સૂ. ૯૩) જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્-પરિહારવિશુદ્ધિક સંયત સુધી સમજવું.

પરિણામનો કાલ.

૫૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું સૂક્ષ્મસંપરાય સંયત ચટતા પરિણામવાલો હોય-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે ચટતા પરિણામવાલો હોય, પડતા પરિણામવાલો હોય, પણ સ્થિર પરિણામવાલો ન હોય. યથાહ્યાત સંયતને નિર્ગ્રંથની પેઠે (ઉ૦ ૬ સૂ. ૯૪) જાણવું.

૫૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સામાયિક સંયત કેટલા કાલ સુધી ચટતા પરિણામવાલો હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય એક સમય સુધી ચટતા પરિણામવાલો હોય-ઇત્યાદિ વધું પુલકની પેઠે (ઉ૦ સૂ. ૯૫) જાણવું તથા એ પ્રમાણે યાવત્-પરિહાર વિશુદ્ધિક સંવંધે પણ સમજવું.

૫૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સૂક્ષ્મસંપરાય સંયત કેટલા કાલ સુધી ચટતા પરિણામવાલો હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય એક સમય સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ અતર્મુદ્ધર્ત સુધી ચટતા પરિણામવાલો હોય. [પ્ર૦] તે કેટલા કાલ સુધી પડતા પરિણામવાલો હોય ? [ઉ૦] પૂર્વની પેઠે જાણવું.

૫૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! યથાહ્યાત સંયત કેટલા કાલ સુધી ચટતા પરિણામવાલો હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટ અતર્મુદ્ધર્ત સુધી ચટતા પરિણામવાલો હોય. [પ્ર૦] તે કેટલા કાલ સુધી સ્થિર પરિણામવાલો હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જઘન્ય એક સમય, અને ઉત્કૃષ્ટ અગ્રતઃ ન્યૂન પૂર્વકોટિ સુધી સ્થિર પરિણામવાલો હોય.

૨૧ વ્યવહાર-

૫૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સામાયિક સંયત કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓને વાંધે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે સાત કર્મ પ્રકૃતિઓ કે આઠ કર્મ પ્રકૃતિઓને વાંધે-ઇત્યાદિ વધું વલુગની પેઠે (ઉ૦ ૬ સૂ. ૧૦૨) જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્-પરિહારવિશુદ્ધિક સંયત સુધી સમજવું.

૫૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સૂક્ષ્મસંપરાય સંયત કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓને વાંધે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે આયુષ અને મોહનીય સિવાય છ કર્મપ્રકૃતિઓને વાંધે. યથાહ્યાત સંયત સંવંધે જ્ઞાતકની પેઠે (ઉ૦ ૬ સૂ. ૧૦૬) જાણવું.

૫૧ * સૂક્ષ્મસંપરાય જ્યારે શ્રેણિ ઉપર ચટતો હોય ત્યારે વર્ધમાન પરિણામવાલો અને શ્રેણીથી પડતો હોય ત્યારે હીયમાન પરિણામવાલો હોય, પણ સામાયિક રીતે સ્થિર પરિણામવાલો ન હોય

५७. [प्र०] सामाद्वयसंजण णं भंते ! कति कम्मप्पगडीओ वेदेति ? [उ०] गोयमा ! नियमं अट्ट कम्मप्पगडीओ वेदेति । एवं जाव-सुहुमसंपराय ।

५८. [प्र०] अहक्खाए-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सत्तविहवेयए वा, चउव्विहवेयए वा । सत्त वेदेमाणे मोहणिज्जवज्जाओ सत्त कम्मप्पगडीओ वेदेति, चत्तारि वेदेमाणे वेयणिज्जा-उय-नाम-गोयाओ चत्तारि कम्मप्पगडीओ वेदेति (२२) ।

५९. [प्र०] सामाद्वयसंजण णं भंते ! कति कम्मप्पगडीओ उदीरेति ? [उ०] गोयमा ! सत्तविह-जहा वउसो । एवं जाव-परिहारविसुद्धि ।

६०. [प्र०] सुहुमसंपराय-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! छव्विहउदीरेण वा पंचविहउदीरेण वा । छ उदीरेमाणे आउय-वेयणिज्जवज्जाओ छ कम्मप्पगडीओ उदीरेइ, पंच उदीरेमाणे आउय-वेयणिज्ज-मोहणिज्जवज्जाओ पंच कम्मप्पगडीओ उदीरेइ ।

६१. [प्र०] अहक्खायसंजण-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! पंचविहउदीरेण वा दुव्विहउदीरेण वा अणुदीरेण वा । पंच उदीरेमाणे आउय-सेसं जहा नियंठस्स (२३) ।

६२. [प्र०] सामाद्वयसंजण णं भंते ! सामाद्वयसंजयत्तं जहमाणे किं जहति, किं उवसंपज्जति ? [उ०] गोयमा ! सामाद्वयसंजयत्तं जहति, छेदोवट्ठावणियसंजयं वा, सुहुमसंपरागसंजयं वा, असंजमं वा, संजमासंजमं वा उवसंपज्जति ।

६३. [प्र०] छेओवट्ठावणिए-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! छेओवट्ठावणियसंजयत्तं जहति, सामाद्वयसंजमं वा, परिहारविसुद्धियसंजमं वा, सुहुमसंपरागसंजमं वा, असंजमं वा, संजमासंजमं वा उवसंपज्जति ।

६४. [प्र०] परिहारविसुद्धिए-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! परिहारविसुद्धियसंजयत्तं जहति, छेदोवट्ठावणियसंजयत्तं वा असंजमं वा उवसंपज्जति ।

५७. [प्र०] हे भगवन् ! सामायिक सयत केटली कर्मप्रकृतिओने वेदे—अनुभवे ? [उ०] हे गौतम ! ते अवश्य आठ कर्म-प्रकृतिओने वेदे. ए प्रमाणे यावत्-सूक्ष्मसंपराय सुधी जाणवुं.

२२ वेदनद्वारा-

५८. [प्र०] हे भगवन् ! यथाख्यात संयत केटली कर्मप्रकृतिओने वेदे ? [उ०] हे गौतम ! ते सात कर्मप्रकृतिओने वेदे के चार कर्मप्रकृतिओने वेदे. ज्यारे ते सात कर्मने वेदतो होय ल्यारे मोहनीय सिवायना सात कर्मने वेदे, अने ज्यारे ते चार प्रकारनां कर्मने वेदतो होय ल्यारे वेदनीय, आयुप, नाम अने गोत्र-ए चार कर्मप्रकृतिओने वेदे.

५९. [प्र०] हे भगवन् ! सामायिक सयत केटली कर्मप्रकृतिओने उदीरे ? [उ०] हे गौतम ! ते सात कर्मप्रकृतिओने उदीरे-इत्यादि वधुं वकुशनी पेठे (उ० ६ सू० १११) जाणवुं. यावत्—परिहारविसुद्धिक ए प्रमाणे जाणवो.

२३ उदीरेणाद्वारा-

६०. [प्र०] हे भगवन् ! सूक्ष्मसंपराय केटली कर्मप्रकृतिओने उदीरे ? [उ०] हे गौतम ! छ कर्मप्रकृतिओनी अथवा पाच कर्मप्रकृतिओनी उदीरेणा करे. जो छ कर्मनी उदीरेणा करे तो आयुप अने वेदनीय सिवाय वाक्कीनां छ कर्मनी उदीरेणा करे. जो पाच कर्मनी उदीरेणा करे तो आयुप, वेदनीय अने मोहनीय कर्म सिवाय वाक्कीना पाच कर्मनी उदीरेणा करे.

६१. [प्र०] हे भगवन् ! यथाख्यात संयत केटली कर्मप्रकृतिओने उदीरे ? [उ०] हे गौतम ! ते पाच कर्मप्रकृतिओने उदीरे के वे कर्मप्रकृतिओने उदीरे, अथवा कोइ पण प्रकारना कर्मनी उदीरेणा न करे. जो पाच कर्मनी उदीरेणा करे तो आयुप, वेदनीय अने मोहनीय कर्म सिवाय वाक्कीना पांच कर्मनी उदीरेणा करे—इत्यादि वधुं निर्धयनी पेठे (उ० ६ सू० ११३) जाणवुं.

६२. [प्र०] हे भगवन् ! सामायिक संयत सामायिकसंयतपणानो त्याग करतो शुं छोडे, शुं प्राप्त करे ? [उ०] हे गौतम ! सामायिकसंयतपणानो त्याग करे अने छेदोपस्थापनीयसंयतपणुं, सूक्ष्मसंपरायसंयतपणुं, असंयम के संयमासंयम-देशविर-तिपणुं प्राप्त करे.

२४ उपसपद-ज्ञान-सामायिकसयत शुं छोडे अने कोने स्वीकारे.

६३. [प्र०] हे भगवन् ! छेदोपस्थापनीय संयत शुं छोडे अने शुं प्राप्त करे ? [उ०] हे गौतम ! *छेदोपस्थापनीयसंयतपणानो त्याग करे अने सामायिकसंयतपणुं, परिहारविसुद्धिकसंयतपणुं, सूक्ष्मसंपरायसंयतपणुं, असंयम के देशविरतिपणुं प्राप्त करे.

छेदोपस्थापनीय शुं छोडे अने शुं प्राप्त करे ?

६४. [प्र०] †परिहारविसुद्धिक संबंधे पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! ते परिहारविसुद्धिकसंयतपणानो त्याग करे अने छेदोपस्थापनीयसंयतपणुं के असंयम प्राप्त करे.

६३ * जेम प्रथम तीर्थकरना तीर्थना साधु अजितजिनना तीर्थमा प्रवेश करे ल्यारे छेदोपस्थापनीय चारित्र छोडी सामायिक चारित्र अंगीकार करे. ए रीते छेदोपस्थापनीय सयत तेनो त्याग करतो सामायिकसयतपणुं स्वीकारे.

६४ † परिहारविसुद्धिक सयत परिहारविसुद्धिकसयतपणानो त्याग करी गच्छमा प्रवेश करे ल्यारे छेदोपस्थापनीयसयतपणुं पामे, अने देवगतिमा जाय तो असयतपणुं पामे.

६५. [प्र०] सुहृमसंपराय-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! सुहृमसंपरायसंजयत्तं जहति, सामादयसंजयं वा, छेदोवद्वावणि-
यसंजयं वा, अहक्खायसंजयं वा, असंजमं वा उवसंपज्जइ ।

६६. [प्र०] अहक्खायसंजय-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! अहक्खायसंजयत्तं जहति, सुहृमसंपरायसंजयं वा, असंजमं वा,
सिद्धिगतिं वा उवसंपज्जति (२४) ।

६७. [प्र०] सामादयसंजय णं भंते ! किं सन्नोवउत्ते होज्जा, नोसन्नोवउत्ते होज्जा ? [उ०] गोयमा ! सन्नोवउत्ते-जहा
वउत्तो । एवं जाव-परिहारविमुद्धिण । सुहृमसंपराय, अहक्खाय य जहा पुलाय (२५) ।

६८. [प्र०] सामादयसंजय णं भंते ! किं आहारण होज्जा, अणाहारण होज्जा । [उ०] जहा पुलाय । एवं जाव-
सुहृमसंपराय । अहक्खायसंजय जहा सिणाण (२६) ।

६९. [प्र०] सामादयसंजय णं भंते ! कति भवग्गहणाइं होज्जा ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं एकं, उक्कोसेणं अट्ठ । एवं
छेदोवद्वावणिण वि ।

७०. [प्र०] परिहारविमुद्धिण-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं एकं, उक्कोसेणं तिमि । एवं जाव-अहक्खाय (२७) ।

७१. [प्र०] सामादयसंजयस्स णं भंते ! एगमवग्गहणिया केवतिया आगरिसा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं-
जहा वउत्तस्स ।

७२. [प्र०] छेदोवद्वावणिण्यस्स पुच्छा । [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं एको, उक्कोसेणं वीसपुत्तं ।

७३. [प्र०] परिहारविमुद्धियस्सपुच्छा । [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं एको, उक्कोसेणं तिमि ।

६५. [प्र०] सूक्ष्मसंपराय संवन्धे पूर्ववत् पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! ते *सूक्ष्मसंपरायसंयतपणानो त्याग करे अने सामायिक
संयतपणं, छेदोपस्थापनीयसंयतपणं, यथाख्यातसंयतपणं के असंयम प्राप्त करे.

६६. [प्र०] यथाख्यातसंयत संवन्धे पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! ते यथाख्यातसंयतपणानो त्याग करे अने सूक्ष्मसंपराय संयम,
असंयम के सिद्धिगतिने प्राप्त करे.

६७. [प्र०] हे भगवन् ! शुं सामायिक संयत संज्ञोपयुक्त—आहारादिमां आसक्त होय के नोसंज्ञोपयुक्त—आहारादिमां आसक्तिरहित
होय ? [उ०] हे गौतम ! ते संज्ञोपयुक्त होय—इत्यादि वहुं बहुजनी पेटे जाणवु. ए प्रमाणे यावत्—परिहारविमुद्धिक संयत सुधी
जाणवुं. सूक्ष्मसंपराय अने यथाख्यात संवन्धे पुलाकनी पेटे (उ० ६ सू० १२२) जाणवुं.

६८. [प्र०] हे भगवन् ! शुं सामायिक संयत आहारक होय के अनाहारक होय ? [उ०] हे गौतम ! पुलाकनी पेटे (उ० ६
सू० १२३) जाणवुं. ए रीते यावत्—सूक्ष्मसंपराय सुधी समजवुं. यथाख्यात संयत ज्ञानकनी पेटे (उ० ६ सू० १२४) जाणवो.

६९. [प्र०] हे भगवन् ! सामायिक संयत केटलां भवग्रहण करे [उ०] हे गौतम ! जघन्य एक भव अने उल्लुट आठ
भवग्रहण करे. ए प्रमाणे छेदोपस्थापनीय विषे पण जाणवुं.

७०. [प्र०] हे भगवन् ! परिहारविमुद्धिक केटलां भव ग्रहण करे ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य एक भव अने उल्लुट त्रण भव-
ग्रहण करे ए प्रमाणे यावत्—यथाख्यात संयत संवन्धे जाणवुं.

७१. [प्र०] हे भगवन् ! सामायिक संयतने एक भवमां ग्रहण करी अकाय तेवा केटला आकर्प कहा छे—अर्थात् एक भवमां
केटली बार सामायिक संयम प्राप्त थाय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य [एक अने उल्लुट शतपृयक्त्व होय]—इत्यादि वहुं बहुजनी पेटे
(उ० ६ सू० १३०) समजवुं.

७२. [प्र०] हे भगवन् ! छेदोपस्थापनीय संयतने एक भवमां ग्रहण करी अकाय तेवा केटला आकर्प कहा छे ? [उ०] हे
गौतम ! तेने जघन्य एक अने उल्लुट वीशपृयक्त्व—वेथी नव वीश आकर्प कहा छे.

७३. [प्र०] परिहारविमुद्धिक संयन्धे पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! तेने जघन्य एक अने उल्लुट त्रण आकर्प कहा छे.

* सर्वत्र 'एक' इति पाठ न-व-पुस्तके उपलभ्यते, परं क-उपुस्तके 'एको' इति पाठः ।

६५. * सूक्ष्मसंपरायसंयत त्रेणिकी पटतो सूक्ष्मसंपरायसंयतपणानो त्याग करी जो पूर्वें नामायिक संयत होय तो सामायिकसंयतपणं प्राप्त करे
अने पूर्वें छेदोपस्थापनीय संयत होय तो छेदोपस्थापनीयसंयतपण पामे, जो त्रेणि उपर चढे तो यथाख्यातसंयतपणं पामे.

६६. † यथाख्यात संयत त्रेणिकी पटवाथी यथाख्यातसंयतपणानो त्याग करतो सूक्ष्मसंपरायसंयतपणं पामे अने उपयातमोहावस्थानां मरण पामे
तो देवगतिमां अश्चयनपण पामे, अने जो ज्ञातक होय तो सिद्धिगति पामे

७३. ‡ परिहारविमुद्धिकपणं एक भवमा त्रण बार प्राप्त थाय छे.

२५ संज्ञाबार-

२६ आहारकबार-

२७ भवबार-

२८ आकर्षणबार-

परिहारविमुद्धिकने
आकर्षण

૭૪. [પ્ર૦] સુહુમસંપરાયસ્સ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેણં ઇક્કો, ઉક્કોસેણં ચત્તારિ ।

૭૫. [પ્ર૦] અહક્કાયાસ્સ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેણં ઇક્કો, ઉક્કોસેણં દોન્નિ ।

૭૬. [પ્ર૦] સામાદયસંજયસ્સ ણં મંતે ! નાણાભવગ્ગહણિયા કેવતિયા આગરિસા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહા વસે ।

૭૭. [પ્ર૦] છેદોવટ્ટાવણિયસ્સ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેણં દોન્નિ, ઉક્કોસેણં ઉવરિં નવણ્ઠં સયાણં અંતો સહ-સ્સસ્સ । પરિહારવિસુદ્ધિયસ્સ જહન્નેણં દોન્નિ, ઉક્કોસેણં સત્ત । સુહુમસંપરાગસ્સ જહન્નેણં દોન્નિ, ઉક્કોસેણં નવ । અહક્કા-યસ્સ જહન્નેણં દોન્નિ, ઉક્કોસેણં પંચ ।

૭૮. [પ્ર૦] સામાદયસંજય ણં મંતે ! કાલઓ કેવચ્ચિરં હોદ્દ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેણં ઇક્કં સમયં, ઉક્કોસેણં દેસૂ-પહિં નવહિં વાસેહિં ળણિયા પુવ્વકોડી । एवं છેદોવટ્ટાવણિય ચિ । પરિહારવિસુદ્ધિય જહન્નેણં ઇક્કં સમયં, ઉક્કોસેણં દેસૂ-ગપહિં ઇક્કૂણતીસાપ વાસેહિં ળણિયા પુવ્વકોડી । સુહુમસંપરાય જહા નિયંટે । અહક્કાપ જહા સામાદયસંજય ।

૭૯. [પ્ર૦] સામાદયસંજયા ણં મંતે ! કાલઓ કેવચ્ચિરં હોંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! સઘઠ્ઠં ।

૮૦. [પ્ર૦] છેદોવટ્ટાવણિયસુ પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેણં અટ્ટાદ્દજ્ઞાઈં વાસસયાઈં, ઉક્કોસેણં પન્નાસં સાગરોવમ-કોડિસયસહસ્સાઈં ।

૭૪. [પ્ર૦] સૂક્ષ્મસંપરાય સંવંધે પૃચ્છા [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેને જઘન્ય 'એક અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર આકર્ષ કહ્યા છે.

૭૫. [પ્ર૦] યથાલ્યાત સવન્ને પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેને જઘન્ય એક અને ઉત્કૃષ્ટ વે આકર્ષ હોય છે.

૭૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સામાયિક સયતને અનેક ભવમાં ગ્રહણ કરી શકાય તેવા કેટલા આકર્ષ કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ !

—ઇત્યાદિ વધું બકુશની પેઠે (૩૦ ૬ સૂ. ૧૩૪) જાણવું.

૭૭. [પ્ર૦] છેદોપસ્થાપનીય સંયત સંવંધે પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેને જઘન્ય વે અને ઉત્કૃષ્ટ નવસો ઉપર અને હજારની અંદર આકર્ષો કહ્યા છે. પરિહારવિશુદ્ધિકને જઘન્ય વે અને ઉત્કૃષ્ટ સાત, સૂક્ષ્મસંપરાયને જઘન્ય વે અને ઉત્કૃષ્ટ નવ તથા યથાલ્યાતને જઘન્ય વે અને ઉત્કૃષ્ટ પાચ આકર્ષો કહ્યા છે.

૭૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સામાયિક સયત કાલથી કયા સુધી હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય 'એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક ળુણા—નવ વરસ ન્યૂન પૂર્વકોટિ વર્ષ સુધી હોય. એ પ્રમાણે છેદોપસ્થાપનીય સંવંધે પણ સમજવું.—પરિહારવિશુદ્ધિક જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક ન્યૂન ઓગણત્રીશ વર્ષ ળુણી પૂર્વકોટિ વર્ષ સુધી હોય. સૂક્ષ્મસંપરાય સંવંધે નિર્ગ્રંથની પેઠે (૩૦ ૬ સૂ. ૧૩૯) જાણવું. યથાલ્યાતને સામાયિક સંયતની જેમ સમજવું.

૭૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સામાયિક સંયતો કાલથી કયાં સુધી હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ઈતેઓ સર્વ કાલે હોય.

૮૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! છેદોપસ્થાપનીય સંયતો કાલથી કયાંસુધી હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ જઘન્ય અઢીસો વર્ષ સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ પચાસલાખ ક્રોડ સાગરોપમ સુધી હોય.

સૂક્ષ્મસંપરાયસં-
યતને આકર્ષ.
યથાલ્યાતસયતને
આકર્ષ.
સામાયિક સયતને
અનેક ભવમાં
આકર્ષ.

૨૯ કાલદ્વાર-

સામાયિકાદિ સંય-
તોનો કાલ

૭૪ * સૂક્ષ્મસંપરાય સયતને એક ભવમા વે વાર ઉપશમશ્રેણિનો સમ્ભવ હોવાથી અને પ્રત્યેક શ્રેણિમા સહ્ક્રિયમાન અને વિશુદ્ધિમાન એમ વે પ્રકારના સૂક્ષ્મ-સંપરાય હોવાથી ચાર વાર સૂક્ષ્મસંપરાયપણાની પ્રાપ્તિ થાય છે.

૭૫ † યથાલ્યાત સયતને વે વાર ઉપશમશ્રેણિનો સમ્ભવ હોવાથી વે આકર્ષ હોય છે

૭૭ ‡ પરિહારવિશુદ્ધિક સયતને એક ભવમા ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ વાર પરિહારવિશુદ્ધિચારિત્ર પ્રાપ્ત થાય છે અને તે તેને ત્રણ ભવમા હોય છે એક ભવમા ત્રણ વાર, વીજા ભવમા વે વાર અને ત્રીજા ભવમા વે વાર—ઇત્યાદિ વિકત્પથી તેને અનેક ભવમા સાત આકર્ષ થાય છે સૂક્ષ્મસંપરાયને એક ભવમા ચાર આકર્ષ હોય છે અને ત્રણ ભવમા સૂક્ષ્મસંપરાય હોય છે તેને એક ભવમા ચાર, વીજા ભવમા ચાર અને એક ભવમા એક—એમ અનેક ભવમા નવ આકર્ષ થાય છે. યથાલ્યાત સયતને એક ભવમા વે આકર્ષ, વીજા ભવમા વે અને ત્રીજા ભવમા એક—એમ ત્રણ ભવમા વધા મઢીને પાચ આકર્ષ હોય છે.

૭૮ § સામાયિક ચારિત્રની પ્રાપ્તિના સમય પછી તુરત જ મરણ થાય તે અપેક્ષાએ સામાયિક સયતનો કાલ જઘન્ય એક સમય છે, અને ઉત્કૃષ્ટ નવ વર્ષ ન્યૂન પૂર્વકોટિવર્ષ છે તે ગર્ભસમયથી આરમ્ભીને તેની ગણના જાણવી જન્મદિવસથી ગણના કરીએ તો આઠ વરસ ન્યૂન પૂર્વકોટી વર્ષ કાલ હોય પરિહારવિશુ-દ્ધિકને જઘન્ય એક સમય મરણની અપેક્ષાએ હોય અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક ન્યૂન ઓગણત્રીશ વરસ ઓછી પૂર્વકોટિ વર્ષ પ્રમાણ હોય પૂર્વકોટિ વર્ષના આયુષવાલો કોઈ મનુષ્ય કહ્ક ન્યૂન નવ વરસની ઉમરે દીક્ષા ગ્રહણ કરે, તેને વીશ વરસનો દીક્ષાપર્યાય થાય ત્યારે દષ્ટિવાદના અધ્યયનની અનુજા મળે, ત્યાર પછી તે પરિ-હારવિશુદ્ધિચારિત્ર સ્વીકારે અને તેનું અઢાર માસનું પ્રમાણ છતાં અવિચ્છિન્ન તેજ પરિણામે જીવનપર્યંત પાલે—એમ ઓગણત્રીશ વર્ષ ન્યૂન પૂર્વકોટિ વર્ષ પર્યંત પરિહારવિશુદ્ધિક સયત રહે. યથાલ્યાત સયતને ઉપશમાવસ્થામા મરણની અપેક્ષાએ જઘન્યથી એક સમય હોય અને જ્ઞાતરૂને યથાલ્યાત સયતની અપેક્ષાએ દેશ ન્યૂન પૂર્વકોટિ વર્ષ હોય.

૭૯ § ઉત્સર્પિણીમાં આદિ તીર્થકરના તીર્થ સુધી છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર હોય અને તેનું તીર્થ અઢીસો વરસ સુધી હોય, તેથી છેદોપસ્થાપનીય સયતોનો કાલ જઘન્યથી અઢીસો વરસ હોય. અવસર્પિણી કાલમા પ્રથમ તીર્થકરના તીર્થ સુધી છેદોપસ્થાપનીય હોય અને તે પચાસકોડ લાસ સાગરોપમ સુધી હોય, માટે ઉત્કૃષ્ટથી તેટલો કાલ હઠસ્ય સયતોનો હોય છે

૮૧. [પ્ર૦] પરિહારવિશુદ્ધીયસુ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેણં દેસુણાં દો વાસસચારં, ઉક્કોસેણં દેસુણાઓ દો પુચ્છકોડીઓ ।

૮૨. [પ્ર૦] સુદ્ધમસંપરાગસંજયા ણં મંતે ! પુચ્છા । ગોયમા ! જહન્નેણં એકં સમયં, ઉક્કોસેણં અંતોમુહુત્તં । અહમ્સ્વાયસં-
જયા જહા સામાદયસંજયા (૨૯) ।

૮૩. [પ્ર૦] સામાદયસંજયસ્સ ણં મંતે ! કેવતિયં કાલં અંતરં હોદ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેણં જહા પુલાગસ્સ । એવં
જાવ-અહમ્સ્વાયસંજયસ્સ ।

૮૪. [પ્ર૦] સામાદયસંજયાણં મંતે ! પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નત્થિ અંતરં ।

૮૫. [પ્ર૦] હેદોવદ્ધાવણિય-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેણં તેવદિં વાસસહસ્સારં, ઉક્કોસેણં અદ્ધારસ સાગરોવમકો-
ડાકોડીઓ ।

૮૬. [પ્ર૦] પરિહારવિશુદ્ધિયસ્સ પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેણં ચડરાસીં વાસસહસ્સારં, ઉક્કોસેણં અદ્ધારસ
સાગરોવમકોડાકોડીઓ । સુદ્ધમસંપરાયાણં જહા નિયંઠાણં । અહમ્સ્વાયાણં જહા સામાદયસંજયાણં (૩૦) ।

૮૭. [પ્ર૦] સામાદયસંજયસ્સ ણં મંતે ! કતિ સમુગ્ગયા પત્તત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! છ સમુગ્ગયા પત્તત્તા—જહા કસા-
યકુસીલસ્સ । એવં હેદોવદ્ધાવણિયસ્સ વિ । પરિહારવિશુદ્ધિયસ્સ જહા પુલાગસ્સ । સુદ્ધમસંપરાગસ્સ જહા નિયંઠસ્સ ।
અહમ્સ્વાયસ્સ જહા સિણાયસ્સ (૩૧) ।

૮૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! *પરિહારવિશુદ્ધિક સંયતો કાઢી ક્યાંસુધી હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ જવન્ય કાંઈક જગા
વસો વર્ષ સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ કાઢક ન્યૂન વે પૂર્વકોટિ વર્ષ સુધી હોય.

૮૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! મૂઝમસંપરાય સંયતો સંવંધે પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જવન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુર્તિ સુધી
હોય. યથાશ્યાત સંયતો સામાયિક સંયતોની પેટે જાળવા.

૮૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! સામાયિક સંયતને કેટલા કાઢતું અંતર હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જવન્ય [એક સમય]—દસાદિ
વર્ષ પુલાકની પેટે (૩૦ ૬ મૂ. ૧૪૫) જાળવું. એ રીતે વાવત્—યથાશ્યાત સંયત સુધી સમજવું.

૮૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! સામાયિક સંયતોને કેટલા કાઢતું અંતર હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને અંતર નથી.

૮૫. [પ્ર૦] હેદોવસ્થાપનીય સંયતો સંવંધે પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને જવન્ય ત્રેસઠ હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ અટાર
કોડાકોડિ સાગરોપમતું અંતર હોય છે.

૮૬. [પ્ર૦] પરિહારવિશુદ્ધિક સંયતો સંવંધે પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને જવન્ય ચોરાગી હજાર વર્ષ અને ઉત્કૃષ્ટ અટાર કોડાકોડિ
સાગરોપમતું અંતર હોય. મૂઝમસંપરાયો નિર્મથોનો પેટે (૩૦ ૬ મૂ. ૧૪૭) જાળવા. અને યથાશ્યાત સંયતો સામાયિક સંયતોનો જેમ સમજવા.

૮૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! સામાયિક સંયતને કેટલા સમુદ્વાતો ક્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેને છ સમુદ્વાતો ક્યા છે. તે
કપાયકુગોઢીની પેટે (૩૦ ૬ મૂ. ૧૫૦) જાળવા. એ પ્રમાણે હેદોવસ્થાપનીય સંયત સંવંધે પણ સમજવું. પુલાકની પેટે (૩૦ ૬ મૂ. ૧૪૮)
પરિહારવિશુદ્ધિકને જાળવું. નિર્મથોની પેટે (૩૦ ૬ મૂ. ૧૫૧) મૂઝમસંપરાય સંવંધે જાળવું, અને ત્યાતકની પેટે (૩૦ ૬ મૂ. ૧૫૨)
યથાશ્યાત સંયત સંવંધે પણ સમજવું.

૮૧ * પરિહારવિશુદ્ધિક સંયતોનો કાઢ કાઢક (અટારન વરસ) ન્યૂન વસો વર્ષ હોય છે જેમ કે ઉત્સર્પિણીના પ્રથમ તીર્થંકરની પાસે સો વરસના
આયુષ્યવાળો મનુષ્ય પરિહારવિશુદ્ધિ ચારિત્ર ગ્રહણ કરે અને તેના જીવિતના અન્તે તેની પાસે સો વરસના આયુષ્યવાળો ધીજો ગેઠ મનુષ્ય પરિહારવિશુદ્ધિ ચારિત્ર
સ્વીકાર, ત્યાર પછી તેની પાસે ધીજો ગેઠ ચારિત્ર ન ગ્રહણ કરી શકે એમ વસો વર્ષ વાવ પરંતુ પ્રલેરને ઓગળતોય વરસ ગયા બાદ ચારિત્રપ્રતિપત્તિ
હોય ત્યારે અટારન વરસ ન્યૂન વસો વરસ જવન્ય કાઢ હોય ચૂર્ણકારની વ્યાસ્યા પણ પૂજા છે, પરંતુ તે અવસર્પિણીના અન્તિમ જિનની અપેક્ષા છે.
ઉત્કૃષ્ટ કાઢ વેગન્યૂન વે પૂર્વકોટિ વર્ષ છે જેમને અવસર્પિણીના પ્રથમ તીર્થંકરની પાસે પૂર્વકોટિ આયુષ્યવાળો મનુષ્ય પરિહારવિશુદ્ધિ ચારિત્ર ગ્રહણ કરે અને
તેના જીવિતના અન્તે તેની પાસે તેટલાજ આયુષ્યવાળો પરિહારવિશુદ્ધિચારિત્ર છે. તેમાથી પ્રત્યેકના ઓગળતોય વરસ બાદ કરતા વેગ (અટારન વર્ષ)
ન્યૂન વે પૂર્વકોટિ વર્ષ હોય.

૮૩. † અવસર્પિણીનાં દુષ્પમા કાઢસુધી હેદોવસ્થાપનીય ચારિત્ર હોય છે અને ત્યાર પછી એકવાંચ હજાર વર્ષ પ્રમાણ છટ્ટા આરામા અને ઉત્સર્પિણીના
તેટલા પ્રમાણવાળા પહેલો અને ધીજા આરામા હેદોવસ્થાપનીયચારિત્રનો અમાવ હોય છે. એમ ત્રેનઠ હજાર વરસ પ્રમાણ હેદોવસ્થાપનીય સ્વર્ણીય જવન્ય
અન્તર અને ઉત્કૃષ્ટ અટાર કોડાકોડી સાગરોપમતું અન્તર હોય છે. તે આ પ્રમાણે—ઉત્સર્પિણીના ચોવીસમા જિનના તીર્થંકરની હેદોવસ્થાપનીય
ચારિત્ર હોય છે ત્યાર પછી વે કોડાકોડી પ્રમાણ ચોથા આરામા, ત્રણ કોડાકોડી પ્રમાણ પાંચમા આરામા અને ચાર કોડાકોડી પ્રમાણ છટ્ટા આરામા તથા અવ-
સર્પિણીના અદુન્ને ચાર, ત્રા અને વે કોડાકોડી સાગરોપમ પ્રમાણ પહેલા, ધીજા અને ધીજા આરામા હેદોવસ્થાપનીય ચારિત્ર હોય છે, માટે ઉપર કહેલું હેદોવસ્થાપનીય સંયતોનું ઉત્કૃષ્ટ અંતર છે. અહીં યોરો
કાઢ ઓછો રહે છે અને જવન્ય અતરમા યોરો કાઢ વધે છે તે અલ્પ હોવાથી વિવક્ષિત નથી.

૮૬ ‡ અવસર્પિણીના પાંચનો અને છટ્ટો આરો તથા ઉત્સર્પિણીનો પહેલો અને ધીજો આરો પ્રતેક એકવાંચ હજાર વર્ષ પ્રમાણના છે અને તેનાં પરિહારવિશુ-
દ્ધિ ચારિત્ર હોયું નથી, તેથી ચોરાગી હજાર વર્ષ પરિહારવિશુદ્ધિક સંયતોનું જવન્ય અન્તર છે. અહીં છટ્ટા તીર્થંકરની પછી પાંચમા આરામા પરિહારવિશુદ્ધિક
ચારિત્રનો કાઢ, અને ઉત્સર્પિણીના ધીજા આરામા પરિહારવિશુદ્ધિચારિત્રનો સ્વીકાર કર્યા પૂર્વનો કાઢ અલ્પ હોવાથી તેની વિવક્ષા કરી નથી. તથા ઉત્કૃષ્ટ
અન્તર અટાર કોડાકોડી સાગરોપમતું છે તે હેદોવસ્થાપનીય ચારિત્રની પેટે જાળવું—ટીકા.

૩૦ અન્તરદ્વાર-
સામાનિકારિ સ્વ-
સતું અન્તર.
સામાનિકારિ સ્વ-
તોરું અન્તર

૩૧ સ્વદ્વાર-

८८. [प्र०] सामाद्वयसंज्ञ ए नं भंते ! लोहस्त किं संखेज्जभागे होज्जा, असंखेज्जभागे-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो संखेज्ज-जहा पुल्ल । एवं जाव-सुहुमसंपराय । अहक्खायसंज्ञ ए जहा सिणाए ३२ ।

८९. [प्र०] सामाद्वयसंज्ञ ए नं भंते ! लोहस्त किं संखेज्जभागां फुसइ० ? [उ०] जहेव होज्जा तहेव फुसइ (३३) ।

९०. [प्र०] सामाद्वयसंज्ञ ए नं भंते ! कयरंमि भावे होज्जा ? [उ०] गोयमा ! खओवसमि ए भावे होज्जा । एवं जाव-सुहुमसंपराय ।

९१. [प्र०] अहक्खायसंज्ञ-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! उवसमि ए वा खइ ए वा भावे होज्जा (३४) ।

९२. [प्र०] सामाद्वयसंज्ञा ए नं भंते ! एगसमएणं केवतिया होज्जा ? [उ०] गोयमा ! पडिवज्जमाण ए पडुच्च जहा कसायकुसीला तहेव निरवसेसं ।

९३. [प्र०] छेदोवट्ठावणिया-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! पडिवज्जमाण ए पडुच्च सिय अत्थि सिय नत्थि । जइ अत्थि जहत्तेणं एक्को वा दो वा तिन्नि वा, उक्कोसेणं सयपुहुत्तं । पुट्टपडिवन्न ए पडुच्च सिय अत्थि सिय नत्थि; जइ अत्थि जहत्तेणं कोडिसयपुहुत्तं, उक्कोसेणं वि कोडिसयपुहुत्तं । परिहारविसुद्धिया जहा पुल्लगा । सुहुमसंपराया जहा नियंटा ।

९४. [प्र०] अहक्खायसंज्ञा ए नं पुच्छा । [उ०] गोयमा ! पडिवज्जमाण ए पडुच्च सिय अत्थि सिय नत्थि । जइ अत्थि जहत्तेणं एक्को वा दो वा तिन्नि वा, उक्कोसेणं वावट्ठसयं-अट्टत्तरसयं खवगाणं, चउप्पन्नं उवसामगाणं । पुट्टपडिवन्न ए पडुच्च जहत्तेणं कोडिपुहुत्तं, उक्कोसेणं वि कोडिपुहुत्तं ।

९५. [प्र०] एणसि ए नं भंते ! सामाद्वय-छेओवट्ठावणिय-परिहारविसुद्धिय-सुहुमसंपराय-अहक्खायसंज्ञाए कयरं

८८. [प्र०] हे भगवन् ! शुं सामायिक सयत लोकना संख्यातमा भागे होय के असंख्यातमा भागे होय ? [उ०] हे गौतम ! लोकना संख्यातमा भागे न होय-इत्यादि पुल्लकनी पेठे (उ० ६ सू० १५४) जाणवुं. ए रीते यावत्-सूक्ष्मसंपराय सुधी जाणवुं. तथा स्नातकनी पेठे (उ० ६ सू० १५४) यथाख्यात संयतने विषे समजवुं.

३२ क्षेत्रद्वार-

८९. [प्र०] हे भगवन् ! शुं सामायिक संयत लोकना संख्यातमा भागने स्पर्शे ? [उ०] हे गौतम ! जेटला भागमा होय तेटला भागनो स्पर्श करे, अर्थात् जेटला क्षेत्रनी अवगाहना कही तेटला क्षेत्रनी स्पर्शना जाणवी.

३३ स्पर्शनाद्वार-

९०. [प्र०] हे भगवन् ! सामायिक सयत कया भावमां होय ? [उ०] हे गौतम ! क्षायोपशमिक भावमां होय. ए रीते यावत्-सूक्ष्मसंपराय सुधी जाणवुं.

३४ भावद्वार-

९१. [प्र०] हे भगवन् ! यथाख्यात संयत कया भावमां होय ? [उ०] हे गौतम ! औपशमिक के क्षायिक भावमां होय.

९२. [प्र०] हे भगवन् ! सामायिक सयतो एक समये केटला होय ? [उ०] हे गौतम ! प्रतिपद्यमान (वर्तमान समये सामायिक-संयतपणाने प्राप्त यथा) सामायिक सयतोनी अपेक्षाए-इत्यादि वधुं कपायकुशीलनी पेठे (उ० ६ सू० १६०) जाणवुं.

३५ परिमाणद्वार-

९३. [प्र०] हे भगवन् ! छेदोपस्थापनीय सयतो एक समये केटला होय ? [उ०] हे गौतम ! प्रतिपद्यमानने आश्रयी छेदोपस्थापनीय सयतो कदाच होय अने कदाच न होय. जो होय तो जघन्य एक, वे के त्रण अने उत्कृष्ट वसोथी नवसो सुधी होय. पूर्वप्रतिपन्नने आश्रयी-जेओ पूर्व छेदोपस्थापनीय चारित्रने प्राप्त थयेला छे तेओनी अपेक्षाए-कदाच होय अने न होय. जो होय तो जघन्य अने उत्कृष्ट वसोथी नवसो क्रोड सुधी होय. परिहारविसुद्धिको पुल्लकोनी पेठे (उ० ६ सू० १५८) अने सूक्ष्मसंपरायो निर्ग्रथोनी पेठे (उ० ६ सू० १६१) जाणवा.

९४. [प्र०] हे भगवन् ! यथाख्यात सयतो एक समये केटला होय ? [उ०] हे गौतम ! प्रतिपद्यमान यथाख्यात सयतोनी अपेक्षाए कदाच होय अने कदाच न होय. जो होय तो जघन्य एक, वे अने त्रण तथा उत्कृष्ट एकसो वासठ होय. तेमा एकसो आठ क्षपको अने चोपन उपशमको होय. पूर्वप्रतिपन्नने आश्रयी जघन्य अने उत्कृष्ट वे क्रोडथी नव क्रोड सुधी होय.

९५. [प्र०] हे भगवन् ! ए पूर्वोक्त सामायिक संयत, छेदोपस्थापनीय संयत, परिहारविसुद्धिक संयत, सूक्ष्मसंपराय संयत अने यथाख्यात संयतमा कया कोनाथी यावत्-विशेषाधिक छे ? [उ०] हे गौतम ! सूक्ष्मसंपरायसंयतो सौथी थोडा छे, तेथी परिहारविसु-

३६ अवपुत्रुत्त-

९३ * छेदोपस्थापनीय सयतनु उत्कृष्ट परिमाण प्रथम जिनना तीर्थने आश्रयी सभवे छे पण जघन्य परिमाण चरोवर समजातु नथी. कारण के पाचमा आराने अन्ते भरतादि दश क्षेत्रोमा प्रत्येक क्षेत्रे वन्ने सयतो होवाथी जघन्य वीश छेदोपस्थापनीय सयत होय कोइ आचार्यो एम कहे छे के जघन्य परिमाण पण प्रथम जिनना तीर्थने आश्रयी जाणवु जघन्य कोटिशतपृथक्त्व अल्प अने उत्कृष्ट कोटिशतपृथक्त्व अधिक जाणवु-टीका.

९५ † सौथी थोडा सूक्ष्मसंपराय सयतो छे, कारण के तेनो काल थोडो छे अने ते निर्ग्रन्थना तुल्य होवाथी एक समये शतपृथक्त्व-वसोथी नवसो सुधी होय छे तेथी परिहारविसुद्धिक सयतो सख्यातगुणा छे, कारण के तेनो काल तेथी अधिक छे, अने तेओ पुल्लकनी पेठे सहस्रपृथक्त्व होय छे तेथी यथाख्यात सयतो सख्यातगुणा छे, कारण के तेनु प्रमाण कोटिपृथक्त्व छे. तेथी छेदोपस्थापनीय संयतो कोटिशतपृथक्त्व प्रमाण होवाथी सख्यातगुणा छे. तेथी सामायिक सयतो कपायकुशीलना तुल्य कोटीसहस्रपृथक्त्व प्रमाण होवाथी संख्यातगुणा छे.-टीका.

કયરે-જાવ-વિસેસાહિયા વા ? [૩૦] ગોયમા ! સદ્વત્યોવા સુહુમસંપરાયસંજયા, પરિહારવિસુદ્ધિયસંજયા સંઘેજગુણા, અહમ્વાયસંજયા સંઘેજગુણા, હેઓવદ્વાવણિયસંજયા સંઘેજગુણા, સામાદ્યસંજયા સંઘેજગુણા (૩૬) ।

૯૬. પંડિસેવણ દોસાડડોળોણા ય ઔલોયણારિહે ચેવ । તત્તો સામૌયારી પાયચ્છિત્તે તૈવે ચેવ ।

૯૭. [પ્ર૦] કહિવિહા જં મંતે ! પંડિસેવણા પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! દસવિહા પંડિસેવણા પન્નત્તા, તં જહા-
દૃપ્પર્પમાદડોળામોગે ઔડરે ઔવતીતિ ય । 'સંકિન્ને સંહસકારે મયર્પ્પઓસા ય 'વીમંસા ।

૯૮. દસ આલોયણાદોસા પન્નત્તા, તંજહા—

“આર્કપદ્ધત્તા ઔણમાણદ્ધત્તા જં ‘દિટ્ઠં વૌયરં ચ સુહુમં વા । ઈન્નં સંદાહલયં વંહુજણ ઔદ્ધત્તં તંસ્સેવી ।

૯૯. દસહિં ઠાળેહિં સંપન્ને અળગારે અરિહતિ અત્તદોસં આલોદત્તપ્, તંજહા-જાતિસંપન્ને, કુલસંપન્ને, વિણયસંપન્ને, ણાણસંપન્ને, દંસણસંપન્ને, ચરિત્તસંપન્ને, ‘સંતે, ‘દંતે, અમાયી, અપચ્છાણુતાવી ।

દ્વિક સંયતો સંહ્યાતગુણા છે, તેથી યથાસંહ્યાત સંયતો સંહ્યાતગુણા છે, તેથી હેદોપસ્થાપનીય સંયતો સંહ્યાતગુણા છે અને તેથી સામાયિક સંયતો સંહ્યાતગુણા છે.

૯૬. ૧ પ્રતિસેવના, ૨ આલોચનાના દોષો, ૩ દોષોની આલોચના, ૪ આલોચના આપવા યોગ્ય ગુરુ, ૫ સામાચારી, ૬ પ્રાયશ્ચિત્ત અને ૭ તપ-પ્ર સાત વિષયો સંબંધે કહેવાનું છે.

પ્રતિસેવનાના પ્રકાર—

૯૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પ્રતિસેવના કેટલા પ્રકારની કહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! દસ પ્રકારની કહી છે. તે આ પ્રમાણે—
૧ *દર્પપ્રતિસેવના—અહંકારથી થતી પ્રતિસેવના—સંયમની વિરાધના, ૨ પ્રમાદથી થતી પ્રતિસેવના, ૩ અનામોગથી થતી પ્રતિસેવના, ૪ આતુરપણાથી થતી પ્રતિસેવના, ૫ આપદાથી થતી પ્રતિસેવના, ૬ સંકીર્ણતા—સંકલ્પાશયી થતી પ્રતિસેવના, ૭ સહસકાર—આકસ્મિક ક્રિયાથી થતી પ્રતિસેવના, ૮ મયથી થતી પ્રતિસેવના, ૯ પ્રદ્રેપ—ક્રોધ વગેરે કપાયોથી થતી પ્રતિસેવના અને ૧૦ વિમર્શ—શૈક્ષકાદિની પરીક્ષા કરવાથી થતી પ્રતિસેવના—૯ રીતે પ્રતિસેવનાના દસ પ્રકાર છે.

૯૮. આલોચનાના દસ દોષો કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—

૧ પ્રસન્ન થયેલા ગુરુ થોડું પ્રાયશ્ચિત્ત આપશે માટે તેને સેવાદિથી પ્રસન્ન કરી તેની પાસે દોષની આલોચના કરવી, ૨ તદ્દન નાનો અપરાધ જણાવવાથી આચાર્ય થોડું પ્રાયશ્ચિત્ત આપશે એમ અનુમાન કરી પોતાના અપરાધનું સ્વતઃ આલોચન કરવું, ૩ જે અપરાધ આચાર્ય-દિકે જોયો હોય તેનું જ આલોચન કરવું, ૪ માત્ર મોટા અતિચારોનું જ આલોચન કરવું, ૫ જે સૂક્ષ્મ અતિચારોનું આલોચન કરે તે સ્થૂળ અતિચારોનું આલોચન કેમ ન કરે એવો આચાર્યનો વિશ્વાસ ઉત્પન્ન કરવા સૂક્ષ્મ અતિચારોનું જ આલોચન કરવું, ૬ ઘણી શરમ આવવાને લીધે પ્રચ્છન્ન (કોઈ ન સામઝે તેમ) આલોચન કરવું, ૭ વીજાને સંમળાવવા સ્વૂ જોરથી બોલીને આલોચન કરવું, ૮ એકજ અતિચારની ઘણા ગુરુ પાસે આલોચના કરવી, ૯ અગીતાર્થની પાસે આલોચના કરવી, અને ૧૦ જે દોષનું આલોચન કરવાનું છે તે દોષને સેવનાર આચાર્ય પાસે તેનું આલોચન કરવું.

આલોચનાના
દસ દોષ

આલોચના કરવા
યોગ્ય સાધુ

૯૯. દસ ગુણોથી યુક્ત અનગાર પોતાના દોષની આલોચના કરવાને યોગ્ય છે—૧ ઉત્તમ જાતિવાળો, ૨ ઉત્તમ કુલવાળો, ૩ વિનયવાન, ૪ જ્ઞાનવાન, ૫ દર્શનસપન્ન-શ્રદ્ધાલુ, ૬ ચારિત્રસપન્ન, ૭ ક્ષમાવાળો, ૮ દાન્ત-ઈન્દ્રિયોને વશ રાખનાર, ૯ અમાયી-કપટરહિત, સરલ અને ૧૦ અપશ્ચાત્તાપી—આલોચના લીધા પછી પસ્તાવો નહીં કરનાર.

૯૭. * દર્પાદિ દશ હેતુથી પ્રતિસેવના—સંયમવિરાધના થાય છે. તે દશ હેતુ આ પ્રમાણે—૧ દર્પ—અભિમાન, ૨ મલપાન, વિષય, કપાય, નિદ્રા અને વિકારાદિ પ્રમાદ, ૩ અનામોગ—અજ્ઞાન, ૪ આતુર-શુષ્ક, તરસની પીડાથી વ્યાકુલપણ, ૫ આપદના ચાર પ્રકાર છે—(૧) દ્રવ્યાપત્-પ્રાસુકાદિ દ્રવ્યની અપ્રાપ્તિ, (૨) ક્ષેત્રાપત્-અટવીમા આવી પડવું, (૩) કાલાપત્-દુર્મિષ્ટકાલપ્રાપ્તિ અને (૪) ભાષાપત્-ગ્લાનપણ ૬ સંકીર્ણ—સ્વપક્ષ અને પરપક્ષથી થતી ક્ષેત્ર-ની સંવત્સાર, ૭ શક્તિ-આવાકર્ષાદિ દોષની શંકાવાળો આદાર, અથવા ‘સિંતિણ’ એવો નિઝીયનો પાઠ સ્વીકારીએ તો ‘આહારાદિની અપ્રાપ્તિમા પેદપૂર્વેક વચન’ એવો અર્થ થાય છે, ૮ સહસકાર—આકસ્મિક ક્રિયા કરવી જેમકે પૂર્વે જોયા સિવાય પગ મૂકી પછી જુએ તો તે પગને પાછો વાળી ન શકે, ૯ મય-પ્રદ્રેપ-સિદ્ધાદિનો મય અને ત્રોષાદિ, ૧૦ વિમર્શ—શૈક્ષકાદિની પરીક્ષા એ પ્રમાણે દશ પ્રકારના કારણથી દશ પ્રતિસેવના થાય છે—ટીકા

૯૯ † આલોચનાને યોગ્ય સાધુમા દશ ગુણ હોવા જોઈએ (૧) જાતિસંપન્ન પ્રાય અકુલ ન કરે, અને કર્યું હોય તો તેની સમ્યક્ આલોચના કરે. (૨) કુલસંપન્ન અગીઠત પ્રાયશ્ચિત્તને વરોચર કરે. (૩) વિનયસંપન્ન વદનાદિ આલોચના સામાચારી કરે (૪) જ્ઞાનસંપન્ન કૃત્યાકૃત્યના વિભાગને જાણે. (૫) દર્શનસંપન્ન પ્રાયશ્ચિત્તથી થતી શુદ્ધિનો શ્રદ્ધા કરે. (૬) ચારિત્રસંપન્ન પ્રાયશ્ચિત્તનો સ્વીકાર કરે. (૭) દાન્ત-ગુરુ ઠપકો આપ્યો હોય તો તે ગુસ્તે ન થાય (૮) દાન્ત-શ્ચિન્દ્રિયોનું દમન કરેલ હોવાથી શુદ્ધિ ધારણ કરે (૯) અમાયી અપરાધને દુષાવ્યા સિવાય આલોચના કરે. અને ૧૦ અપશ્ચાત્તાપી—આલોચના લીધા પછી તેનો પશ્ચાત્તાપ ન કરે.

૧૦૦. અટ્ટહિં ઠાળેહિં સંપન્ને અળગારે અરિહતિ આલોચણં પંડિચ્છિત્તપ, તંજહા—આચારવં, આહારવં, વૈવહારવં, ડંઘી-લપ, પૈંકુલપ, અંપરિસ્સાવી, નિંજવપ, ઈંવાયદંસી ।

૧૦૧. દસવિહા સામાયારી પત્તતા, તંજહા—

ઈંચ્છા મિંચ્છા તૈહકારે આંવસ્સિયા ય નિંસીહિયા ।

આપુચ્છણા ય પંડિપુચ્છા હંદણા ય નિમંતણા ।

ઉંવસંપયા ય કાલે સામાયારી ભવે દસહા ।

૧૦૨. દસવિહે પાયચ્છિત્તે પત્તત્તે, તંજહા—આલોચનારિહે, પંડિકમ્પનારિહે, તૈદુભયારિહે, વિવેગારિહે, વિડસ-ગ્ગારિહે, તૈવારિહે, હેંદારિહે, મૂલારિહે, અંણવટ્ટપ્પારિહે, પાંરંચિયારિહે ।

૧૦૩. હુવિહે તવે પત્તત્તે, તંજહા—વાહિરપ્પ ય અર્ધિમતરપ્પ ય ।

૧૦૦. આઠ ગુણોથી યુક્ત સાધુ આલોચના આપવાને યોગ્ય છે—૧ આચારવાન્—જ્ઞાનાદિ આચારવાલો, ૨ આધારવાન્—જળાવેલ અતિચારોને મનમાં ધારણ કરનાર, ૩ વ્યવહારવાન્—આગમ—શ્રુતાદિ પાંચ પ્રકારના વ્યવહારવાલો, ૪ અપત્રીડક—ઝરમથી પોતાના અતિચારોને છુપાવતા શિષ્યને મીઠા વચનોથી સમજાવી શરમનો લ્યાગ કરાવી સારી રીતે આલોચના કરાવનાર, ૫ પ્રકુર્વક—આલોચિત અપરાધનું પ્રાયશ્ચિત્ત આપીને અતિચારોની શુદ્ધિ કરાવવાને સમર્થ, ૬ અપરિસ્સાવી—જળાવેલ અતિચારોને વીજાને નહીં સંભળાવનાર, ૭ નિર્યાપક—અસમર્થ એવા પ્રાયશ્ચિત્ત લેનાર શિષ્યને થોડે થોડે પ્રાયશ્ચિત્ત આપીને નિર્વાહ કરનાર અને ૮ અપાયદર્શી—આલોચના નહીં લેવામા પરલોકનો ભય દેખાડનાર.

આલોચના આપનારના ગુણ.

૧૦૧. સામાચારી દસ પ્રકારની કહી છે—* ૧ “ઈચ્છાકાર, ૨ મિથ્યાકાર, ૩ તથાકાર, ૪ આવશ્યકી, ૫ નૈપેધિકી, ૬ આપુચ્છના, ૭ પ્રતિપુચ્છના, ૮ હંદના, ૯ નિમંત્રણા અને ૧૦ ઉપસપદા—૧ રીતે કાલે આચરવા યોગ્ય દસ પ્રકારની સામાચારી છે.”

સામાચારીના દસ પ્રકાર.

૧૦૨. પ્રાયશ્ચિત્તના દસ પ્રકાર કહ્યા છે—૧ આલોચનાને યોગ્ય, ૨ પ્રતિક્રમણને યોગ્ય, ૩ આલોચના અને પ્રતિક્રમણ વચ્ચેને યોગ્ય, ૪ વિવેક—અશુદ્ધ ભક્તાદિના લ્યાગને યોગ્ય, ૫ કાયોત્સર્ગને યોગ્ય, ૬ તપને યોગ્ય, ૭ દીક્ષાપર્યાયના છેદને યોગ્ય, ૮ મૂલને યોગ્ય—ફરીથી મહાવ્રત લેવા યોગ્ય, ૯ અનવસ્થાપ્યાર્હ—તપ કરીને ફરી મહાવ્રત લેવા યોગ્ય, ૧૦ પારાચિક—ગચ્છથી વહાર કરવા યોગ્ય, ૧ જુદું લિંગ ધારણ કરવા યોગ્ય.

પ્રાયશ્ચિત્તના દસ પ્રકાર.

૧૦૩. તપના વે પ્રકાર છે—વાહ્ય અને અભ્યન્તર.

તપના પ્રકાર.

૧૦૧ * (૧) સાધુ અન્ય સાધુની કોઈપણ કાર્યમાટે અભ્યર્થના કરે અને તે સાધુ તેનું ઇચ્છિત કાર્ય કરે તો તે પ્રાર્થના કરનાર અને કાર્ય કરનાર વચ્ચે વલત્કાર ન થાય માટે ‘ઈચ્છાકાર’ કહેવો જોઈએ. ૧૮૯ માં કાર્ય તમારી ઇચ્છા હોય તો કરો, અથવા આ કાર્ય તમે ઇચ્છો તો હું કરું (૨) મિચ્છાકાર—સમયયોગમા તત્પર સાધુએ વિપરીત આચરણ કર્યું હોય તો એ મારું દુષ્કૃત મિથ્યા થાઓ—એમ સમજી ‘મિચ્છાકાર’ કહેવો જોઈએ (૩) તથાકાર—સૂત્રાદિ-વિષયક પ્રશ્ન કરતા શુરુ ઉત્તર આપે ત્યારે ‘તમે કહો છો તે વરોવર છે—એ અર્થનો સૂચક તથાકાર શબ્દ કહેવો જોઈએ (૪) આવશ્યક—ઉપાશ્રયથી આવશ્યક કાર્ય નિમિત્તે વહાર ગમન કરતા સાધુએ ‘આવશ્યક’ કહેવી (૫) નૈપેધિકી—વહારથી પાછા ઉપાશ્રયાદિમા પ્રવેશ કરતા ‘નિસીહીયા—નૈપેધિકી કહેવી (૬) આપુચ્છના—અમીઠ કાર્યમા પ્રવૃત્તિ કરતા શિષ્યે ગુરુને પૂછ્યું કે, હે ભગવન્! આ કાર્ય કરું? (૭) પ્રતિપુચ્છના—ગુરુએ પૂર્વે નિપિદ્ધ કરેલ કાર્યમાં પ્રયોજનવશથી પ્રવૃત્તિ કરવી પડે તો ફરી પૂછ્યું કે આપે પૂર્વે આ કાર્યની ના કહી છે, પણ મારે તે કાર્યનું પ્રયોજન છે, જો આપ ફરમાવો તો કરું (૮) હંદના—પૂર્વે લાવેલા આહારાદિવડે વાકીના માધુને આમન્ત્રણ કરવું કે આ આહારનો ઉપયોગ હોય તો આપ પ્રહ્ન કરો. (૯) નિમંત્રણા—આહાર લાવવા માટે સાધુઓને નિમંત્રણ કરવું કે તમારા માટે આહારાદિ લાવું? (૧૦) ઉપસપદા—જ્ઞાનાદિ નિમિત્તે સ્વગચ્છાદિનો લ્યાગ કરી વિશિષ્ટશ્રુતાદિયુક્ત ગુરુનો આશ્રય કરવો

૧૦૨ † (૧) આલોચના—સમયમા લાગેલા દોષને ગુરુસમક્ષ વચનવડે પ્રકટ કરવા તે આલોચના, જે પ્રાયશ્ચિત્ત આલોચનામાત્રથી શુદ્ધ થાય તે આલોચનાને યોગ્ય હોવાથી કારણને વિષે કાર્યનો ઉપચાર કરવાથી તે આલોચનાપ્રાયશ્ચિત્ત કહેવાય છે (૨) પ્રતિક્રમણ—દોષથી પાછું જવું, અને ફરી નહિ કરવા રૂપે મિથ્યાદુષ્કૃત આપણ, તેને યોગ્ય પ્રાયશ્ચિત્ત પણ પ્રતિક્રમણ કહેવાય છે જે પ્રાયશ્ચિત્ત મિથ્યાદુષ્કૃત માત્રથી શુદ્ધ થાય, પણ ગુરુસમક્ષ પ્રકટ કરવાની જરૂર ન હોય તે માત્ર પ્રતિક્રમણને યોગ્ય હોવાથી પ્રતિક્રમણ કહેવાય છે. (૩) મિથ્ર—જે પ્રાયશ્ચિત્ત આલોચના અને પ્રતિક્રમણ ઉભયથી શુદ્ધ થાય તે ઉભયને યોગ્ય હોવાથી મિથ્રપ્રાયશ્ચિત્ત કહેવાય છે. (૪) વિવેક—જે પ્રાયશ્ચિત્ત આધાકર્મિકાદિ આહારનો વિવેક—સ્થાગ કરવાથી શુદ્ધ થાય તે વિવેકને યોગ્ય હોવાથી વિવેકપ્રાયશ્ચિત્ત કહેવાય છે (૫) વ્યુત્સર્ગ—કાયચેટાનો રોધ કરી ધ્યેય વસ્તુમા ઉપયોગ રાલવાથી જે દોષ શુદ્ધ થાય તે વ્યુત્સર્ગને યોગ્ય હોવાથી વ્યુત્સર્ગ-પ્રાયશ્ચિત્ત (૬) તપ—જે પ્રાયશ્ચિત્ત નિર્વિકૃતિકાદિ તપથી શુદ્ધ થાય તે તપને યોગ્ય હોવાથી તપપ્રાયશ્ચિત્ત. (૭) છેદ—જે પ્રાયશ્ચિત્ત ચારિત્રના પર્યાયના છેદ કરતા માત્રથી શુદ્ધ થાય તે છેદને યોગ્ય હોવાથી છેદપ્રાયશ્ચિત્ત (૮) મૂલ—જે પ્રાયશ્ચિત્ત સર્વવ્રતપર્યાયનો છેદ કરી ફરી મહાવ્રત લેવાથી શુદ્ધ થાય તે મૂલને યોગ્ય હોવાથી મૂલપ્રાયશ્ચિત્ત (૯) અનવસ્થાપ્ય—જ્યા સુધી અમુક પ્રકારનો વિશિષ્ટ તપ ન કરે ત્યા સુધી મહાવ્રત કે વૈવમા સ્થાપી ન શકાય માટે અનવસ્થાપ્ય યોગ્ય હોવાથી અનવસ્થાપ્ય પ્રાયશ્ચિત્ત કહેવાય છે. અને (૧૦) પારાચિતક—સાધ્વી, રાત્રી—ઇત્યાદિના શીલમંગલપ મહાદોષ કરવા વડે વૈવ અને સ્વક્ષેત્રનો લ્યાગ કરી જિનકલ્પિકની જેમ મહા તપ કરતા મહાસત્ત્વશાલી આચાર્યને જ છ માસથી તે ધાર વર્ષસુધી આ પ્રાયશ્ચિત્ત હોય છે. ઉપાધ્યાયને નવમા પ્રાયશ્ચિત્ત સુધી હોય છે. અને સામાન્ય સાધુને મૂલપ્રાયશ્ચિત્ત પર્યન્ત પ્રાયશ્ચિત્ત હોય છે. જ્યા સુધી ચતુર્દશ પૂર્વધર અને પ્રથમસઘયણવાળા હોય છે ત્યા સુધી દશે પ્રાયશ્ચિત્ત હોય છે અને તેનો વિચ્છેદ ગયા પછી મૂલ સુધીના આઠ પ્રાયશ્ચિત્તો દુપ્પસહ સૂરિ સુધી છે.

૧૦૪. [પ્ર૦] સે કિં તં વાહરિય તવે ? [ઉ૦] વાહરિય તવે છવિદે પન્નત્તે, તંજહા-અણસણં, ઓમોદરિયા, મિન્સાય-રિયા, રેસપરિચાઓ, કાયકિલેસો, પંડિસંલીનતા ।

૧૦૫. [પ્ર૦] સે કિં તં અણસણે ? [ઉ૦] અણસણે ડુવિદે પન્નત્તે, તંજહા-ઇત્તરિય ય આવકહિય ય ।

૧૦૬. [પ્ર૦] સે કિં તં ઇત્તરિય ? [ઉ૦] ઇત્તરિય અણેગવિદે પન્નત્તે, તંજહા-ચરત્તે મત્તે, છટ્ટે મત્તે, અટ્ટમે મત્તે, દસમે મત્તે, ડુવાલસમે મત્તે, ચોદસમે મત્તે, અદ્દમાસિય મત્તે, માસિય મત્તે, દોમાસિય મત્તે, તેમાસિય મત્તે, જાવ-છમ્માસિય મત્તે । સેત્તં ઇત્તરિય ।

૧૦૭. [પ્ર૦] સે કિં તં આવકહિય ? [ઉ૦] આવકહિય ડુવિદે પન્નત્તે, તંજહા-પાઓવગમણે ય મત્તપચ્ચક્કણે ય ।

૧૦૮. [પ્ર૦] સે કિં તં પાઓવગમણે ? [ઉ૦] પાઓવગમણે ડુવિદે પન્નત્તે, તંજહા-નીહારિમે ય અર્ણાહારિમે ય, નિયમં અપડિકમ્મે । સેત્તં પાઓવગમણે ।

૧૦૯. [પ્ર૦] સે કિં તં મત્તપચ્ચક્કણે ? [ઉ૦] મત્તપચ્ચક્કણે ડુવિદે પન્નત્તે, તંજહા-નીહારિમે ય અર્ણાહારિમે ય, નિયમં સપડિકમ્મે । સેત્તં મત્તપચ્ચક્કણે । સેત્તં આવકહિય । સેત્તં અણસણે ।

૧૧૦. [પ્ર૦] સે કિં તં ઓમોદરિયા ? [ઉ૦] ઓમોદરિયા ડુવિદા પન્નત્તા, તંજહા-દ્વોમોયરિયા ય માચોમોયરિયા ય ।

૧૧૧. [પ્ર૦] સે કિં તં દ્વોમોયરિયા ? [ઉ૦] દ્વોમોયરિયા ડુવિદા પન્નત્તા, તંજહા-ઉવગરણદ્વોમોયરિયા ય મત્તપાણદ્વોમોયરિયા ય ।

૧૧૨. [પ્ર૦] સે કિં તં ઉવગરણદ્વોમોયરિયા ? [ઉ૦] ઉવગરણદ્વોમોયરિયા તિવિદા પન્નત્તા, (તંજહા-) ણે વત્તે, ણે પાદે, ચિયત્તોવગરણસાતિજ્ઞણયા । સેત્તં ઉવગરણદ્વોમોયરિયા ।

૧૦૪. [પ્ર૦] વાહ્ય તપના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] વાહ્ય તપના છ પ્રકાર છે—૧ અનગન-આહારલાગ, ૨ જનોદરી-કંઠક ઓછો આહાર કરવો, ૩ મિશ્તાચર્યા, ૪ રસનો લાગ કરવો, ૫ કાયદેશ-શરીરને કાટ આપવું અને ૬ પ્રતિસંલીનતા-ઇન્દ્રિય-કપાયાદિનો નિગ્રહ કરવો.

અનગનના પ્રકાર. ૧૦૫. [પ્ર૦] અનગનના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] અનગનના વે પ્રકાર છે, તે આ પ્રમાણે-ઇત્વરિક-અમુક વાઙ્મુખી આહાર લાગ અને યાવત્કથિક-જીવનપર્યન્ત આહારલાગ.

ઇત્વરિક અનગનના પ્રકાર. ૧૦૬. [પ્ર૦] ઇત્વરિક અનગનના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] ઇત્વરિક અનગન અનેક પ્રકારનું કાળું છે, તે આ પ્રમાણે—ચતુર્થ મક્ત-એક ઉપવાસ, પચ મક્ત-બે ઉપવાસ, અષ્ટમ મક્ત-ત્રણ ઉપવાસ, ટથમ મક્ત-ચાર ઉપવાસ, દ્વાદશ મક્ત-પાંચ ઉપવાસ, ચતુર્દશ મક્ત-છ ઉપવાસ, અર્ધમાસિક મક્ત-પક્ષના ઉપવાસ, માસિક મક્ત-માસના ઉપવાસ, દ્વિમાસિક મક્ત-બેમાસના ઉપવાસ, ત્રિમાસિક મક્ત-ત્રણ મહીનાના ઉપવાસ, યાવત્-પટ્માસિક મક્ત-છ મહીનાના ઉપવાસ. ૯ પ્રમાણે ઇત્વરિક અનગન કાળું.

યાવત્કથિક અનગનના પ્રકાર. ૧૦૭. [પ્ર૦] યાવત્કથિક અનગનના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] યાવત્કથિક અનગનના વે પ્રકાર છે. પાદપોષગમન અને મક્તપ્રત્યાહ્યાન.

પાદપોષગમનના પ્રકાર. ૧૦૮. [પ્ર૦] પાદપોષગમનના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] પાદપોષગમનના વે પ્રકાર છે, તે આ પ્રમાણે—નિર્હારિમ (જેમા મૃત શરીર ઉપાશ્રયાદિથી વહાર કાઢવાનું હોય તે) અને અનિર્હારિમ (જેમા મૃત શરીર વહાર કાઢવાનું ન હોય તે). તેમાં અનિર્હારિમ અનગન અવશ્ય સેવાદિ પ્રતિકર્મરહિત છે. ૯ રીતે પાદપોષગમન અનગન સંબંધે કાળું.

મક્તપ્રત્યાહ્યાનના પ્રકાર. ૧૦૯. [પ્ર૦] મક્તપ્રત્યાહ્યાનના કેટલા પ્રકારનું છે ? [ઉ૦] મક્તપ્રત્યાહ્યાનના વે પ્રકાર છે—નિર્હારિમ અને અનિર્હારિમ. તે વચ્ચે અવશ્ય સેવાદિ પ્રતિકર્મવાળા છે. ૯ પ્રમાણે મક્તપ્રત્યાહ્યાન કાળું. ૯મ યાવત્કથિક અનગન કાળું, અને ૯ રીતે અનગન પણ કાળું.

જનોદરિકાના પ્રકાર. ૧૧૦. [પ્ર૦] જનોદરિકાના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] જનોદરિકાના વે પ્રકાર છે, તે આ પ્રમાણે—દ્રવ્યજનોદરિકા અને માવજનોદરિકા.

દ્રવ્યજનોદરિકાના પ્રકાર. ૧૧૧. [પ્ર૦] દ્રવ્યજનોદરિકાના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] દ્રવ્યજનોદરિકાના વે પ્રકાર છે, તે આ પ્રમાણે—ઉપકરણદ્રવ્ય-જનોદરિકા અને મક્તપાનદ્રવ્યજનોદરિકા.

ઉપકરણ દ્રવ્યજનોદરિકાના પ્રકાર. ૧૧૨. [પ્ર૦] ઉપકરણ દ્રવ્યજનોદરિકાના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] ઉપકરણદ્રવ્યજનોદરિકાના ત્રણ પ્રકાર છે, (તે આ પ્રમાણે—) એક વજ્ર, એક પાત્ર, ચિયત્તોપકરણસ્વદનતા-સંયતોષ લાગ કરેલા વજ્ર પાત્ર સિવાયના ઉપકરણોનો ઉપયોગ કરવો. ૯ રીતે ઉપકરણદ્રવ્ય-જનોદરિકા કહી છે.

૧૧૩. [પ્ર૦] સે કિં તં ભક્તપાણદ્વોમોયરિયા ? [ઉ૦] ભક્ત૦ ૨ અઢુકુકુડિઅંડગપ્પમાણમેત્તે કવલે આહારં આહારે-માણે અપ્પાહારે, હુવાલસ૦ જહા સત્તમસપ્ પદમોદેસપ્ જાવ-નો 'પકામરસમોજી'તિ વત્તદં સિયા । સેત્તં ભક્તપાણદ્વોમો-યરિયા । સેત્તં દ્વોમોયરિયા ।

૧૧૪. [પ્ર૦] સે કિં તં ભાવોમોયરિયા ? [ઉ૦] ભાવોમોયરિયા અણેગવિહા પન્નત્તા, તંજહા-અપ્પકોદે, જાવ-અપ્પ-લોમે, અપ્પસદે, અપ્પહ્મચ્છે, અપ્પતુમંતુમે । સેત્તં ભાવોમોદરિયા । સેત્તં ઓમોયરિયા ।

૧૧૫. [પ્ર૦] સે કિં તં મિક્ષાચરિયા ? [ઉ૦] મિક્ષાચરિયા અણેગવિહા પન્નત્તા, તંજહા-દ્વામિગ્ગહચરપ્-જહા ઉવવાઇપ્, જાવ-સુદ્દેસણિપ્, સંઘાદત્તિપ્ । સેત્તં મિક્ષાચરિયા ।

૧૧૬. [પ્ર૦] સે કિં તં રસપરિચ્છાપ્ ? [ઉ૦] રસપરિચ્છાપ્ અણેગવિદે પન્નત્તે, તંજહા-નિદ્ધિગિતિપ્, પળીયરસવિ-વજ્જપ્-જહા ઉવવાઇપ્ જાવ-લૂહાહારે । સેત્તં રસપરિચ્છાપ્ ।

૧૧૭. [પ્ર૦] સે કિં તં કાયકિલેસે ? [ઉ૦] કાયકિલેસે અણેગવિદે પન્નત્તે, તંજહા-ઠાણાદીપ્, ઉકુડુયાસણિપ્, જહા-ઉવવાઇપ્ જાવ-સદ્ધગાયપરિકમ્મ-વિભૂસવિપ્પમુકે । સેત્તં કાયકિલેસે ।

૧૧૮. [પ્ર૦] સે કિં તં પડિસંલીણયા ? [ઉ૦] પડિસંલીણયા ચઠ્ઠિહા પન્નત્તા, તંજહા-ઈંદિયપડિસંલીણયા, કસાય-પડિસંલીણયા, જોગપડિસંલીણયા, વિવિત્તસયણાસણસેવણયા ।

૧૧૯. [પ્ર૦] સે કિં તં ઈંદિયપડિસંલીણયા ? [ઉ૦] ઈંદિય૦ ૨ પંચવિહા પન્નત્તા, તંજહા-સોંદિયવિસયપ્પયારણિ-રોહો વા, સોંદિયવિસયપ્પત્તેસુ વા અત્થેસુ રાગદોસવિણિગ્ગહો, ચર્ચિંદિયવિસય૦, एवं જાવ-ફાસિંદિયવિસયપ્પયારણિ-રોહો વા ફાસિંદિયવિસયપ્પત્તેસુ વા અત્થેસુ રાગદોસવિણિગ્ગહો । સેત્તં ઈંદિયપડિસંલીણયા ।

૧૧૩. [પ્ર૦] ભક્તપાણદ્રવ્યઞ્જનોદરિકાના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] કુકડીના ઇંડા પ્રમાણ આઠ કોઠિયા આહાર લે તે અલ્પાહારી કહેવાય અને જે વાર કોઠિયા આહાર લે-ઇત્યાદિ વધું સાતમા શતકના પ્રથમ ઉદ્દેશકમા કહ્યા પ્રમાણે યાવત્-તે પ્રકામ રસનો મોજી ન કહેવાય-ત્યા સુધી કહેવું. એ પ્રમાણે ભક્તપાણદ્રવ્યઞ્જનોદરિકા કહી અને એ રીતે દ્રવ્યઞ્જનોદરિકા પણ કહી.

ભક્તપાણદ્રવ્ય-
ઞ્જનોદરિકા

૧૧૪. [પ્ર૦] ભાવઞ્જનોદરિકાના કેટલા પ્રકાર કહ્યા છે ? [ઉ૦] ભાવઞ્જનોદરિકા અનેક પ્રકારની છે, તે આ પ્રમાણે-શ્રોધ ઓછો કરવો, યાવત્-લોભ ઓછો કરવો; અલ્પ વોલું, ધીમે વોલું, ગુસ્સામાં નિર્રથક વધુ પ્રલપ્ત ન કરવો, હૃદયસ્થ કોપ ઓછો કરવો.-એ રીતે ભાવ ઞ્જનોદરિકાસંબંધે કહ્યું અને એમ ઞ્જનોદરિકાસંબંધે પણ કહ્યું.

ભાવઞ્જનોદરિકા
ના પ્રકાર.

૧૧૫. [પ્ર૦] મિક્ષાચર્યા કેટલા પ્રકારની છે ? [ઉ૦] મિક્ષાચર્યા અનેક પ્રકારની છે. તે આ પ્રમાણે-દ્રવ્યાભિગ્રહચર-મિક્ષામાં અમુક ષોડશોને જ ગ્રહણ કરવાના નિયમપૂર્વક મિક્ષા કરે, અમુક ક્ષેત્રના અભિગ્રહ પૂર્વક મિક્ષા કરે-ઇત્યાદિ જેમ ઔપપાતિક સૂત્રમાં કહ્યું છે તેમ જાણવું. યાવત્-શુદ્ધ નિર્દોષ મિક્ષા કરવી, દત્તિની સંખ્યા કરવી. એ પ્રમાણે મિક્ષાચર્યા સંબંધે હકીકત કહી.

મિક્ષાચર્યાના
પ્રકાર.

૧૧૬. [પ્ર૦] રસપરિચ્છાગના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] રસપરિચ્છાગના અનેક પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે-ઘૃતાદિ વિકૃતિ (વિગ્ધ) નો લ્યાગ કરવો, ક્ષિપ્ત રસવાલું ભોજન ન કરવું-ઇત્યાદિ જેમ ઔપપાતિક સૂત્રમાં કહ્યું છે તેમ જાણવું, યાવત્-લુહો આહાર કરવો. એ પ્રમાણે રસપરિચ્છાગ વિષે કહ્યું.

રસપરિચ્છાગ-
ના પ્રકાર.

૧૧૭. [પ્ર૦] કાયકેશના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] કાયકેશ અનેક પ્રકારનો છે. તે આ પ્રમાણે-કાયોત્સર્ગાદિ આસને રહેવું, ઉત્કટાસને રહેવું-ઇત્યાદિ ઔપપાતિક સૂત્રમાં કહ્યું છે તેમ જાણવું. યાવત્-શરીરના સર્વ પ્રકારના સંસ્કાર અને શોભાનો લ્યાગ કરવો. એ પ્રમાણે કાયકેશ સંબંધે કહ્યું.

કાયકેશના પ્રકાર.

૧૧૮. [પ્ર૦] પ્રતિસંલીનતાના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] પ્રતિસંલીનતા ચાર પ્રકારની છે. તે આ પ્રમાણે-૧ ઈન્દ્રિયપ્રતિસં-લીનતા-ઈન્દ્રિયોનો નિગ્રહ કરવો, ૨ કપાયપ્રતિસંલીનતા-કપાયોનો નિગ્રહ કરવો, યોગસંલીનતા-મન, વચન કાયાના વ્યાપારનો નિગ્રહ કરવો, અને વિવિત્તશયનાસનસેવન, સ્ત્રી-પશુ અને નપુંસક રહિત વસતિમા નિર્દોષ શયનાદિ ઉપકરણોનો સ્વીકાર કરી રહેવું.

પ્રતિસંલીનતા-
ના પ્રકાર

૧૧૯. [પ્ર૦] ઈન્દ્રિયપ્રતિસંલીનતા કેટલા પ્રકારની છે ? [ઉ૦] ઈન્દ્રિયપ્રતિસંલીનતાના પાંચ પ્રકાર છે-૧ શ્રોત્રેન્દ્રિયના નિયમ પ્રચારને રોકવો કે શ્રોત્રેન્દ્રિયદ્વારા પ્રાપ્ત થયેલ વિષયમા રાગદ્વેપનો નિરોધ કરવો, ૨ ચક્ષુના વિષયપ્રચારનો રોધ કરવો, કે ચક્ષુદ્વારા પ્રાપ્ત વિષયમા રાગ દ્વેષ ન કરવો. એ પ્રમાણે યાવત્-૫ સ્પર્શનેન્દ્રિયના વિષય પ્રચારનો નિરોધ કરવો અને સ્પર્શનેન્દ્રિયદ્વારા અનુભવેલ પદાર્થોને વિષે રાગદ્વેપનો નિગ્રહ કરવો. એ રીતે ઈન્દ્રિયપ્રતિસંલીનતા કહી.

ઈન્દ્રિયપ્રતિસંલી-
નતાના પ્રકાર.

૧૨૮. [પ્ર૦] સે કિં તં દંસણવિણે ? [ઉ૦] દંસણવિણે દુવિહે પન્નત્તે તંજહા—સુસ્સુસણાવિણે ય અણચ્ચાસાદના-વિણે ય ।

૧૨૯. [પ્ર૦] સે કિં તં સુસ્સુસણાવિણે ? [ઉ૦] સુસ્સુસણાવિણે અણેગવિહે પન્નત્તે, તંજહા—સક્કારે ૬, વા સમ્માણે ૬ વા—જહા ચોદ્દસમસે તતિયે ઉદ્દેસે જાવ—પહિસંસાહનયા । સેત્તં સુસ્સુસણાવિણે ।

૧૩૦. [પ્ર૦] સે કિં તં અણચ્ચાસાયણાવિણે ? [ઉ૦] અણચ્ચાસાયણાવિણે પળયાલીસદ્ધિવિહે પન્નત્તે । તંજહા—૧ અરહંતાણં અણચ્ચાસાદણયા, ૨ અરહંતપન્નત્તસ્સ ધમ્મસ્સ અણચ્ચાસાદણયા, ૩ આયરિયાણં અણચ્ચાસાદણયા, ૪ ઉવઙ્ગાયાણં અણચ્ચાસાદણયા, ૫ થેરાણં અણચ્ચાસાદણયા, ૬ કુલસ્સ અણચ્ચાસાદણયા, ૭ ગણસ્સ અણચ્ચાસાદણયા, ૮ સંઘસ્સ અણચ્ચાસાદણયા, ૯ કિરિયાણં અણચ્ચાસાદણયા, ૧૦ સંભોગસ્સ અણચ્ચાસાયણયા, ૧૧ આભિણિચોહિયનાણસ્સ અણચ્ચાસાયણયા, જાવ—૧૫ કેવલનાણસ્સ અણચ્ચાસાદણયા, ૩૦ ઇણંસિં ચેવ ભત્તિ—વહુમાણેણં, ૪૫ ઇણંસિં ચેવ વત્તસંજલણયા । સેત્તં અણચ્ચાસાયણયાવિણે । સેત્તં દંસણવિણે ।

૧૩૧. [પ્ર૦] સે કિં તં ચરિત્તવિણે ? [ઉ૦] ચરિત્તવિણે પંચવિહે પન્નત્તે, તંજહા—૧ સામાયિકચરિત્તવિણે, જાવ—૫ અહક્કાયાચરિત્તવિણે । સેત્તં ચરિત્તવિણે ।

૧૩૨. [પ્ર૦] સે કિં તં મળવિણે ? [ઉ૦] મળવિણે દુવિહે પન્નત્તે, તંજહા—પસત્થમળવિણે, અપસત્થમળવિણે ય ।

૧૩૩. [પ્ર૦] સે કિં તં પસત્થમળવિણે ? [ઉ૦] પસત્થમળવિણે સત્તવિહે પન્નત્તે, તંજહા—૧ અપાવણે, ૨ અસાવજ્ઞે, ૩ અકિરિણે, ૪ નિરુવકેસે, ૫ અળહવકરે, ૬ અચ્છવિકરે, ૭ અભૂયામિસંકળે । સેત્તં પસત્થમળવિણે ।

૧૩૪. [પ્ર૦] સે કિં તં અપસત્થમળવિણે ? [ઉ૦] અપસત્થમળવિણે સત્તવિહે પન્નત્તે, તંજહા—૧ પાવણે, ૨ સાવજ્ઞે, ૩ સકિરિણે, ૪ સઉવકેસે, ૫ અળહવકરે, ૬ હવિકરે, ૭ અભૂયામિસંકળે । સેત્તં અપસત્થમળવિણે । સેત્તં મળવિણે ।

૧૩૫. [પ્ર૦] સે કિં તં વઢવિણે ? [ઉ૦] વઢવિણે દુવિહે પન્નત્તે, તંજહા—પસત્થવઢવિણે ય અપસત્થવઢવિણે ય ।

૧૨૮. [પ્ર૦] દર્શનનો વિનય કેટલા પ્રકારે છે ? [ઉ૦] દર્શનનો વિનય વે પ્રકારનો છે. તે આ પ્રમાણે—શુશ્રૂપાવિનય અને અનાશાતનારૂપ વિનય.

દર્શનવિનયના પ્રકાર.

૧૨૯. [પ્ર૦] શુશ્રૂપાવિનયના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] શુશ્રૂપા વિનય અનેક પ્રકારનો છે. તે આ પ્રમાણે—સત્કાર કરવો, સન્માન કરવું વગેરે—*ચૌદમા શતકના ત્રીજા ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવત્—પ્રતિસંસાધનતા સુધી જાણવું. એ પ્રમાણે શુશ્રૂપાવિનય કહ્યો.

શુશ્રૂપાવિનયના પ્રકાર.

૧૩૦. [પ્ર૦] અનાશાતના વિનય કેટલા પ્રકારે છે ? [ઉ૦] અનાશાતના વિનયના પિસ્તાલીશ મેદ છે. તે આ પ્રમાણે—૧ અરિ-હંતોની અનાશાતના, ૨ અરિહંતોએ કહેલ ધર્મની અનાશાતના, ૩ આચાર્યોની અનાશાતના, ૪ ઉપાધ્યાયોની અનાશાતના, ૫ સ્થવિરોની અનાશાતના, ૬ કુલની અનાશાતના, ૭ ગણની અનાશાતના, ૮ સઘની અનાશાતના, ૯ ક્રિયાની અનાશાતના, ૧૦ સમાનધાર્મિકની અનાશાતના, ૧૧ મતિજ્ઞાનની અનાશાતના અને યાવત્—૧૫ કેવલ જ્ઞાનની અનાશાતના, અને એજ રીતે ૩૦ અરિહંતાદિ પંદરની ભક્તિ અને વહુમાન, તથા ૪૫ એઓના ગુણોના કીર્તનવડે તેની કીર્તિ કરવી. એ રીતે અનાશાતના વિનયના પિસ્તાલીશ પ્રકાર છે. એ રીતે અનાશાતનારૂપ વિનય કહ્યો અને એમ દર્શનવિનય પણ કહ્યો.

૧૩૧. [પ્ર૦] ચારિત્રવિનય કેટલા પ્રકારનો છે ? [ઉ૦] ચારિત્રવિનય પાંચ પ્રકારનો છે. તે આ પ્રમાણે—૧ સામાયિકચારિત્રવિનય, અને યાવત્—૫ યથાશ્લ્યાતચારિત્રવિનય. એમ ચારિત્રવિનય કહ્યો.

ચારિત્રવિનયના પ્રકાર.

૧૩૨. [પ્ર૦] મનવિનય કેટલા પ્રકારનો છે ? [ઉ૦] મનવિનયના વે પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે—પ્રશસ્તમનવિનય અને અપ્રશસ્તમનવિનય.

મનવિનયના પ્રકાર.

૧૩૩. [પ્ર૦] પ્રશસ્ત મનવિનય કેટલા પ્રકારનો છે ? [ઉ૦] પ્રશસ્ત મનવિનયના સાત પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે—૧ પાપરહિત, ૨ ક્રોધાદિ અવધ રહિત, ૩ કાયિક્યાદિ ક્રિયામાં આસક્તિરહિત, ૪ શોકાદિ ઉપક્રેશરહિત, ૫ આશ્રવરહિત, ૬ સ્વપરને આયાસ કરવા રહિત, અને ૭ જીવોને મય ન ઉત્પન્ન કરવો. એમ પ્રશસ્ત મનવિનય કહ્યો.

પ્રશસ્ત મનવિનયના પ્રકાર.

૧૩૪. [પ્ર૦] અપ્રશસ્ત મનવિનયના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] અપ્રશસ્ત મનવિનયના સાત પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે—૧ પાપરૂપ, ૨ અવધવાળો, ૩ કાયિક્યાદિ ક્રિયામાં આસક્તિરહિત, ૪ શોકાદિઉપક્રેશયુક્ત, ૫ આશ્રવસહિત, ૬ સ્વ-પરને આયાસ ઉત્પન્ન કરનાર અને ૭ જીવોને મય ઉપજાવનાર. એમ અપ્રશસ્ત મનવિનય કહ્યો. અને એ રીતે મનવિનય પણ કહ્યો.

અપ્રશસ્તવિનયના પ્રકાર.

૧૩૫. [પ્ર૦] વચનવિનયના કેટલા પ્રકાર છે ? [ઉ૦] વચનવિનયના વે પ્રકાર છે—પ્રશસ્ત વચનવિનય અને અપ્રશસ્ત વચનવિનય.

વચન વિનયના પ્રકાર.

૧૩૬. [પ્ર૦] સે કિં તં પસત્યવદ્વિણપ ? [ઉ૦] પસત્યવદ્વિણપ સત્તવિદે પદ્મત્તે, તંજદ્દા-૧ અપાવપ, ૨ અસાવજે, જાવ-૭ અભૂયામિસંકળે । સેત્તં પસત્યવદ્વિણપ ।

૧૩૭. [પ્ર૦] સે કિં તં અપ્પસત્યવદ્વિણપ ? [ઉ૦] અપ્પસત્યવદ્વિણપ સત્તવિદે પદ્મત્તે તંજદ્દા-૧ પાવપ, ૨ સાવજે, જાવ-૭ ભૂયામિસંકળે । સેત્તં અપ્પસત્યવદ્વિણપ । સેત્તં વદ્વિણપ ।

૧૩૮. [પ્ર૦] સે કિં તં કાયવિણપ ? [ઉ૦] કાયવિણપ દુવિદે પદ્મત્તે, તંજદ્દા-પસત્યકાયવિણપ ય અપ્પસત્યકાય-વિણપ ય ।

૧૩૯. [પ્ર૦] સે કિં તં પસત્યકાયવિણપ ? [ઉ૦] પસત્યકાયવિણપ સત્તવિદે પદ્મત્તે, તંજદ્દા-૧ આડત્તં ગમણં, ૨ આડત્તં ટાણં, ૩ આડત્તં નિસીયણં, ૪ આડત્તં તુયટ્ઠણં, ૫ આડત્તં ઉહંઘણં, ૬ આડત્તં પહંઘણં, ૭ આડત્તં સાર્ધિદિયજોગ-જુંજણયા । સેત્તં પસત્યકાયવિણપ ।

૧૪૦. [પ્ર૦] સે કિં તં અપ્પસત્યકાયવિણપ ? [ઉ૦] અપ્પસત્યકાયવિણપ સત્તવિદે પદ્મત્તે, તંજદ્દા-૧ અનાડત્તં ગમણં જાવ-૭ અનાડત્તં સાર્ધિદિયજોગજુંજણયા । સેત્તં અપ્પસત્યકાયવિણપ । સેત્તં કાયવિણપ ।

૧૪૧. [પ્ર૦] સે કિં તં લોગોવયારવિણપ ? [ઉ૦] લોગોવયારવિણપ સત્તવિદે પદ્મત્તે, તંજદ્દા-૧ અન્નાસચત્તિયં, ૨ પરચ્છંદાણુવત્તિયં, ૩ કજ્જહેડં, ૪ કયપટિકતિયા ૫ અત્તગવેસણયા, ૬ દેસકાલણયા, ૭ સદ્વત્થેસુ અપ્પટિલોમયા । સેત્તં લોગોવયારવિણપ । સેત્તં વિણપ ।

૧૪૨. [પ્ર૦] સે કિં તં વેયાવચ્ચે ? [ઉ૦] વેયાવચ્ચે દસવિદે પદ્મત્તે, તંજદ્દા-૧ આયરિયવેયાવચ્ચે, ૨ ઉવજ્જાયાવેયાવચ્ચે, ૩ થેરવેયાવચ્ચે, ૪ તવસ્સિવેયાવચ્ચે, ૫ નિલાણવેયાવચ્ચે, ૬ સેહવેયાવચ્ચે, ૭ ફુલવેયાવચ્ચે, ૮ ગણવેયાવચ્ચે, ૯ સંવદેયાવચ્ચે, ૧૦ સાહમ્મિયવેયાવચ્ચે । સેત્તં વેયાવચ્ચે ।

૧૪૩. [પ્ર૦] સે કિં તં સજ્જાપ ? [ઉ૦] સજ્જાપ પંચવિદે પદ્મત્તે, તંજદ્દા-૧ પાયણા, ૨ પહિપુચ્છણા, ૩ પરિયટ્ઠણા, ૪ અણુપ્પેહા, ૫ ધમ્મકહા । સેત્તં સજ્જાપ ।

પ્રશસ્ત વચનવિન-
યના પ્રકાર.

૧૩૬. [પ્ર૦] પ્રશસ્ત વચનવિનય કેટલા પ્રકારે છે ? [ઉ૦] પ્રશસ્ત વચનવિનયના સાત પ્રકાર કરા છે. તે આ પ્રમાણે-૧ પાપરહિત, ૨ અસાવય, યાવદ્-૭ જીવોને ભય ન ઉપજાવતો. એ રીતે પ્રશસ્ત વચનવિનય કહ્યો.

અપ્રશસ્ત વચનવિ-
નયના પ્રકાર.

૧૩૭. [પ્ર૦] અપ્રશસ્ત વચનવિનય કેટલા પ્રકારે છે ? [ઉ૦] અપ્રશસ્ત વચનવિનયના સાત પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે-૧ પાપસહિત, ૨ સાવય અને યાવદ્-જીવોને ભય ઉપજાવતો. એ રીતે અપ્રશસ્ત વચનવિનય કહ્યો અને એ રીતે વચનવિનય પળ કર્યો.

૧૩૮. [પ્ર૦] કાયવિનય કેટલા પ્રકારે છે ? [ઉ૦] કાયવિનયના બે પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે-પ્રશસ્ત કાયવિનય અને અપ્ર-શસ્ત કાયવિનય.

પ્રશસ્ત કાયવિન-
યના પ્રકાર.

૧૩૯. [પ્ર૦] પ્રશસ્ત કાયવિનય કેટલા પ્રકારે છે ? [ઉ૦] પ્રશસ્ત કાયવિનયના સાત પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે-૧ સાવધાનના-પૂર્વક જનું, ૨ સાવધાનતાપૂર્વક સ્થિતિ કરવી, ૩ સાવધાનતાપૂર્વક વેસતું, ૪ સાવધાનતાપૂર્વક (પચારીમા) આઘોટતું, ૫ સાવધાનતા-પૂર્વક ઉહંઘન કરતું, ૬ સાવધાનતાપૂર્વક ઘરે ઉહંઘન કરતું અને ૭ સાવધાનતાપૂર્વક વધી ઇંદ્રિયોની પ્રવૃત્તિ કરવી. એ પ્રમાણે પ્રશસ્ત કાયવિનય કહ્યો છે.

અપ્રશસ્ત કાયવિન-
યના પ્રકાર.

૧૪૦. [પ્ર૦] અપ્રશસ્ત કાયવિનય કેટલા પ્રકારનો છે ? [ઉ૦] અપ્રશસ્તકાયરૂપ વિનયના સાત પ્રકાર છે. તે આપ્રમાણે-સાવધા-નતા સિવાય જનું, યાવદ્-સાવધાનતા સિવાય વધી ઇંદ્રિયોના પ્રવૃત્તિ કરવી. એ પ્રમાણે અપ્રશસ્ત કાયવિનય કર્યો. એમ કાયરૂપ વિનય પળ કર્યો.

લોકોપચાર વિન-
યના પ્રકાર.

૧૪૧. [પ્ર૦] લોકોપચારવિનય કેટલા પ્રકારે છે ? [ઉ૦] લોકોપચારવિનયના સાત પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે-૧ ગુર્વાદિ ષડિલ-વર્ગની પાસે રહેવું, ૨ તેઓની ઇચ્છાપ્રમાણે વર્તવું, ૩ કાર્યની સિદ્ધિ માટે હેતુઓની સવડ કરી આપવી, ૪ કરેલા ઉપકારનો વદલો દેવો, ૫ રોગીઓની સમાજ રાખવી, ૬ દેશકાલજ્ઞતા-અવસરોચિત પ્રવૃત્તિ કરવી અને ૭ સર્વ કાર્યોમા અતુકૂલપણે વર્તવું. એમ લોકોપચારવિનય કહ્યો. અને એ રીતે વિનયસવધે કર્યું.

વૈયાટ્ઠ્યના પ્રકાર

૧૪૨. [પ્ર૦] વૈયાટ્ઠ્ય કેટલા પ્રકારનું છે ? [ઉ૦] વૈયાટ્ઠ્યના દસ પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે-૧ આચાર્યનું વૈયાટ્ઠ્ય, ૨ ઉપા-ધ્યાનનું વૈયાટ્ઠ્ય, ૩ સ્થવિરનું વૈયાટ્ઠ્ય, ૪ તપસ્વીનું વૈયાટ્ઠ્ય, ૫ રોગીનું વૈયાટ્ઠ્ય, ૬ શૈક્ષ-પ્રાથમિક શિષ્યોનું વૈયાટ્ઠ્ય, ૭ ફુલ-એક આચાર્યના શિષ્યોના પરિવારનું વૈયાટ્ઠ્ય, ૮ ગણ-સાથે અધ્યયન કરતા સાધુઓના સમૂહ-નું વૈયાટ્ઠ્ય, ૯ સંઘનું વૈયાટ્ઠ્ય, અને ૧૦ સાધર્મિ-કનું વૈયાટ્ઠ્ય. એ રીતે વૈયાટ્ઠ્ય કર્યું.

સ્વાધ્યાયના પ્રકાર.

૧૪૩. [પ્ર૦] સ્વાધ્યાય કેટલા પ્રકારનું છે ? [ઉ૦] સ્વાધ્યાયના પાંચ પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે-૧ વાચના-અધ્યયન, ૨ પૃચ્છના, ૩ પુનરાવર્તન કરવું, ૪ ચિંતન કરવું અને ૫ ધર્મકથા. એ રીતે સ્વાધ્યાય સંવધે કર્યું.

૧૪૪. [પ્ર૦] સે કિં તં જ્ઞાણે ? [ઉ૦] જ્ઞાણે ચઙ્ચિદ્દે પન્નત્તે, તંજહા—૧ અદ્દે જ્ઞાણે, ૨ રોદ્દે જ્ઞાણે, ૩ ધમ્મે જ્ઞાણે, ૪ સુકે જ્ઞાણે ।

૧૪૫. [પ્ર૦] અદ્દે જ્ઞાણે ચઙ્ચિદ્દે પન્નત્તે, તંજહા—૧ અમણુન્નસંપયોગસંપડત્તે તસ્સ વિપ્પયોગસત્તિસમન્નાગપ્પ યાવિ ભવદ્દ, ૨ મણુન્નસંપયોગસંપડત્તે તસ્સ અવિપ્પયોગસત્તિસમન્નાગપ્પ યાવિ ભવદ્દ, ૩ આયંકસંપયોગસંપડત્તે તસ્સ વિપ્પયોગસત્તિસમન્નાગપ્પ યાવિ ભવદ્દ, ૪ પરિજ્ઞુસિયકામભોગસંપયોગસંપડત્તે તસ્સ અવિપ્પયોગસત્તિસમન્નાગપ્પ યાવિ ભવદ્દ । અદ્દુસ્સ ણં જ્ઞાણસ્સ ચત્તારિ લક્ખણા પન્નત્તા, તંજહા—૧ કંદળયા, ૨ સોયળયા, ૩ તિપ્પળયા, ૪ પરિદેવળયા ।

૧૪૬. [પ્ર૦] રોદ્દે જ્ઞાણે ચઙ્ચિદ્દે પન્નત્તે, તંજહા—૧ હિંસાણુવંધી, ૨ મોસાણુવંધી, ૩ તેયાણુવંધી, ૪ સારક્ખણાણુવંધી । રોદ્દસ્સ ણં જ્ઞાણસ્સ ચત્તારિ લક્ખણા પન્નત્તા, તંજહા—૧ ઓસ્સન્નદોસે, ૨ વહુલદોસે, ૩ અણ્ણાણદોસે ૪ આમર-ણાંતદોસે ।

૧૪૭. [પ્ર૦] ધમ્મે જ્ઞાણે ચઙ્ચિદ્દે ચડપ્પડોયારે પન્નત્તે, તંજહા—૧ આણાવિજણ, ૨ અવાયવિજણ, ૩ ચિવાગવિજણ, ૪ સંઠાણવિજણ । ધમ્મસ્સ ણં જ્ઞાણસ્સ ચત્તારિ લક્ખણા પન્નત્તા, તંજહા—૧ આણારુયી, ૨ નિસગ્ગરુયી, ૩ સુત્તરુયી, ૪ ઓગા-દરુયી । ધમ્મસ્સ ણં જ્ઞાણસ્સ ચત્તારિ આલંબણા પન્નત્તા, તંજહા—૧ વાયણા, ૨ પહિપુચ્છણા, ૩ પરિયટ્ટણા, ૪ ધમ્મકહા । ધમ્મસ્સ ણં જ્ઞાણસ્સ ચત્તારિ અણુપ્પેહાથો પન્નત્તાથો, તંજહા—૧ પગ્ગાણુપ્પેહા, ૨ અણિચ્છાણુપ્પેહા, ૩ અસરણાણુપ્પેહા, ૪ સંસારાણુપ્પેહા ।

૧૪૮. [પ્ર૦] સુકે જ્ઞાણે ચઙ્ચિદ્દે ચડપ્પડોયારે પન્નત્તે, તંજહા—૧ પુહુત્તવિયકે સવિયારી, ૨ ઇગંતવિયકે અવિયારી, ૩ સુહુમકિરિપ્પ અનિયટ્ટી, ૪ સમોચ્છિન્નકિરિપ્પ અપ્પહિવાયી । સુકસ્સ ણં જ્ઞાણસ્સ ચત્તારિ લક્ખણા પન્નત્તા, તંજહા—૧

૧૪૪. [પ્ર૦] ધ્યાન કેટલા પ્રકારે છે ? [ઉ૦] ધ્યાનના ચાર પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે—૧ આર્તધ્યાન, ૨ રૌદ્રધ્યાન, ૩ ધર્મધ્યાન અને ૪ શુદ્ધધ્યાન.

૧૪૫. આર્તધ્યાનના ચાર પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે—૧ અનિષ્ટ વસ્તુઓની પ્રાપ્તિ થતાં તેના વિયોગનું ચિન્તન કરવું, ૨ ઇષ્ટ વસ્તુઓની પ્રાપ્તિ થતાં તેના અવિયોગનું ચિન્તન કરવું, ૩ રોગાદિ કષ્ટ પ્રાપ્ત થતાં તેના વિયોગનું ચિન્તન કરવું અને ૪ પ્રીતિ ઉત્પન્ન કરનાર કામભોગાદિકની પ્રાપ્તિમાં તેના અવિયોગનું ચિન્તન કરવું. આર્તધ્યાનનાં ચાર લક્ષણ કહ્યાં છે. તે આ પ્રમાણે—૧ આક્રંદન—મોટેથી રોવું, ૨ દીનતા, ૩ આંસુઓ પાડવા અને ૪ વારંવાર ક્લેશયુક્ત બોલવું.

૧૪૬. રૌદ્રધ્યાનના ચાર પ્રકાર કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—૧ હિંસાનુવંધી—હિંસા સંબંધી નિરંતર ચિન્તન, ૨ મૃષાનુવંધી—હોટું બોલવા સંબંધી નિરંતર ચિન્તન, ૩ સ્તેયાનુવંધી—ચોરી કરવા સંબંધે નિરંતર ચિન્તન અને ૪ સંરક્ષણાનુવંધી—ધન વગેરેના સંરક્ષણ સંબંધે નિરંતર ચિન્તન. રૌદ્ર ધ્યાનનાં ચાર લક્ષણ કહ્યાં છે. તે આ પ્રમાણે—૧ ઓસન્નદોષ—જેમા હિંસા વગેરેથી નહીં અટકવા રૂપ ઘણા દોષ છે તે, ૨ વહુલદોષ—જેમાં હિંસા વગેરેમાં પ્રવૃત્તિ કરવારૂપ ઘણા દોષ છે તે, ૩ અજ્ઞાનદોષ—હિંસાદિ અધર્મમાં ધર્મબુદ્ધિથી પ્રવૃત્તિ કરવા રૂપ દોષ અને ૪ આમરણાન્તદોષ—મરણ પર્યન્ત પાપનો પશ્ચાત્તાપ નહિ થવા રૂપ દોષ

૧૪૭. ધર્મધ્યાનના ચાર પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે—૧ આજ્ઞાવિચય—જેમાં જિન પ્રવચનનો નિર્ણય છે એવું ચિન્તન, ૨ અપાયવિચય—રાગદ્વેષાદિજન્ય અનર્થો સર્વથે ચિન્તન, ૩ વિપાકવિચય—કર્મના ફળ સર્વથે ચિન્તન અને ૪ સંસ્થાનવિચય—લોકના—દ્વીપ સમુદ્રાદિના આકાર સર્વથે ચિન્તન. ધર્મધ્યાનના ચાર લક્ષણો કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—૧ આજ્ઞારુચિ—જિનોપદેશમાં રુચિ, ૨ નિર્સર્ગરુચિ—સ્વભાવથી તત્ત્વરુચિ, ૩ સૂત્રરુચિ—આગમથી તત્ત્વરુચિ થવી અને ૪ અવગાહરુચિ—દ્વાદશાગના સવિસ્તર અવગાહનથી રુચિ થવી. ધર્મધ્યાનના ચાર આલંબનો કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—૧ વાચના, ૨ પ્રતિપૃચ્છના, ૩ પરિવર્તના—પુનરાવર્તન કરવું અને ૪ ધર્મકથા કરવી. ધર્મધ્યાનની ચાર ભાવનાઓ કહી છે. તે આ પ્રમાણે—૧ એકત્વભાવના, ૨ અનિત્યભાવના, ૩ અશરણભાવના અને ૪ સંસારભાવના.

૧૪૮. શુદ્ધધ્યાનના ચાર પ્રકાર કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—૧ પૃથક્ત્વવિતર્ક સવિચાર, ૨ એકત્વવિતર્ક અવિચાર, ૩ સૂક્ષ્મક્રિય અનિવૃત્તિ અને ૪ સમુચ્છિન્નક્રિય અપ્રતિપાતિ. શુદ્ધધ્યાનનાં ચાર લક્ષણો કહ્યાં છે. તે આ પ્રમાણે—૧ ક્ષમા, ૨ નિઃસ્પૃહતા, ૩ આર્જવ—

ધ્યાનના પ્રકાર.

આર્તધ્યાનના પ્રકાર.
આર્તધ્યાનના લક્ષણ.રૌદ્રધ્યાનના પ્રકાર.
રૌદ્રધ્યાનના લક્ષણ.ધર્મધ્યાનના પ્રકાર.
ધર્મધ્યાનના લક્ષણ.
ધર્મધ્યાનના
આલંબન
ધર્મધ્યાનની ચાર
ભાવના

શુદ્ધધ્યાનના પ્રકાર.

૧૪૮ ૧ પૃથક્ત્વ—એક દ્રવ્યને આશ્રિત ઉત્પાદાદિ પર્યાયોના ભેદ વડે વિતર્ક—પૂર્વગત શ્રુતાનુસારી અથવા નાનાનાનુસારી સવિચાર—અર્થથી શબ્દમાં અને શબ્દથી અર્થમાં મનપ્રમુદ્ધ યોગોમાના કોઈપણ એક યોગથી વીજા યોગમાં ઉપયોગપૂર્વક સંક્રાન્તિયુક્ત ચિન્તન તે પૃથક્ત્વવિતર્ક સવિચાર ૨ એકત્વ—ઉત્પાદાદિ પર્યાયોના અભેદથી કોઈ પણ એક પર્યાયદ્વારા વિતર્ક—પૂર્વગતશ્રુતાશ્રિત વ્યંજનરૂપ કે અર્થરૂપ અવિચાર—અર્થ, વ્યંજન અને યોગની સંક્રાન્તિરહિત ચિન્તન તે એકત્વવિતર્કઅવિચાર ૩ મન અને વચનયોગનો સર્વથા રોધ કરવાથી અને કાયયોગમાં ચાદરકાયયોગનો રોધ કરેલો હોવાથી સૂક્ષ્મક્રિયાવાહું પાછું ન પડે તે સૂક્ષ્મક્રિયાઅનિવૃત્તિશુદ્ધધ્યાન આ ધ્યાન નિર્વાણગમનસમયે કેન્દ્રીને હોય છે. ૪ જ્યાં યોગનો સર્વથા રોધ કરેલો હોવાથી કાચિક્યાદિ ક્રિયાનો સર્વથા ઉચ્છેદ થયો છે એવું સમુચ્છિન્નક્રિય અનિવૃત્તિ શુદ્ધધ્યાન કહેવાય છે—ટીકા

पणविसतिमे सए सत्तमो उद्देसओ समत्तो ।

पचीशमा शतक्रमां सप्तम उद्देशक समाप्त.

ਅਟੂਮੋ ਉਦੇਸ਼ੋ.

अष्टम उद्देशक.

१ [प्र०] राजगृह नगरमा यावत्-[भगवान् गौतम] आ प्रमाणे वोल्या के, हे भगवन् ! नैरयिको केवी रीते उत्पन्न थाय छे ?
[उ०] जेम कोइ एक कूदनारो कूदतो कूदतो अध्यवसाय-इच्छाजन्य करण-क्रियाना साधन-वडे ते स्थळने तजीने भविष्यमा आगळना वीजा स्थानने मेळवीने विहरे छे एज रीते ए जीवो पण कूदनारानी पेठे कूदता कूदता अध्यवसाय-परिणाम जन्य (कर्मरूप) क्रियाना साधनथी ते भवने छोडी दइने भविष्यमा मेळववा योग्य आगळना भवने मेळवीने विहरे छे.

૨. [પ્ર૦] તેસિ ણં મંતે ! જીવાણં કહં સીદા ગતી, કહં સીદે ગતિવિસય પન્નત્તે ? [ઉ૦] ગોયમા ! સે જહાનામય કેદ પુરિસે તરુણે વલ્લવં-પવં જહા ચોદ્દસમસય પદમુદ્દેસય જાવ-તિસમયણ વા વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જંતિ, તેસિ ણં જીવાણં તદ્દા સીદા ગઈ, તદ્દા સીદે ગતિવિસય પન્નત્તે ।

૩. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા કહં પરમવિયાડયં પકરેંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! અજ્ઞવસાણજોગનિદ્વત્તિપ્પણં કરણોવાપ્પણં એવં યલુ તે જીવા પરમવિયાડયં પકરેન્તિ ।

૪. [પ્ર૦] તેસિ ણં મંતે ! જીવાણં કહં ગતી પવત્તદ્ ? [ઉ૦] ગોયમા ! આડક્ષણણં, ભવક્ષણણં, ઠિદ્ધક્ષણણં, એવં યલુ તેસિ જીવાણં ગતી પવત્તતિ ।

૫. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા કિં આયદ્દીય ઉવવજ્જંતિ, પરિદ્દીય ઉવવજ્જંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! આદ્દીય ઉવવજ્જંતિ, નો પરિદ્દીય ઉવવજ્જંતિ ।

૬. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા કિં આયકમ્મુણા ઉવવજ્જંતિ, પરકમ્મુણા ઉવવજ્જંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! આયકમ્મુણા ઉવવજ્જંતિ, નો પરકમ્મુણા ઉવવજ્જંતિ ।

૭. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા કિં આયપ્પયોગેણં ઉવવજ્જંતિ, પરપ્પયોગેણં ઉવવજ્જંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! આયપ્પયોગેણં ઉવવજ્જંતિ, નો પરપ્પયોગેણં ઉવવજ્જંતિ ।

૮. [પ્ર૦] અસુરકુમારા ણં મંતે ! કહં ઉવવજ્જંતિ ? [ઉ૦] જહા નેરતિયા તદ્દેવ નિરવસેસં, જાવ-નો પરપ્પયોગેણં ઉવવજ્જંતિ । એવં ઈર્ગિદિયવજ્જા જાવ-વેમાણિયા । ઈર્ગિદિયા એવં ચેવ । નવરં ચડસમદ્દઓ વિગ્ગહો, સેસં તં ચેવ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ જાવ-વિહરદ્ ।

પળવીસદ્દમે સય અદ્દમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે નારકોની ગતિ કેવી શીઘ્ર હોય છે અને તેઓનો ગતિવિષય કેવો શીઘ્ર હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ કોઈ પુરુષ તરુણ અને વલ્લવાન્ હોય-ઇત્યાદિ *ચૌદમા શતકના પહેલા ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. યાવત્-તે ત્રણ સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય છે, તેમ તે જીવોની તેવી શીઘ્રગતિ છે અને તે પ્રકારે તે જીવોનો શીઘ્ર ગતિવિષય છે.

નારકોની ગતિ.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો કયા પ્રકારે પરમવત્તું આયુષ વાંધે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જીવો પોતાના પરિણામરૂપ અને મન વગેરેના વ્યાપારરૂપ કરણોપાય-કર્મવંધના હેતુ-દ્વારા પરમવત્તું આયુષ વાંધે છે.

પરમવાયુષવધનું કારણ

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવોની ગતિ શાથી પ્રવર્તે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જીવોના આયુષનો ક્ષય થવાથી, તે જીવોના ભવનો ક્ષય થવાથી અને તે જીવોની સ્થિતિનો નાશ થવાથી તે જીવોની ગતિ પ્રવર્તે છે.

તે જીવોની ગતિનું કારણ.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો શું પોતાની ઋદ્ધિથી-શક્તિથી ઉપજે છે કે પારકી ઋદ્ધિથી ઉપજે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જીવો પોતાની ઋદ્ધિથી ઉપજે છે, પણ પરની ઋદ્ધિથી ઉપજતા નથી.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો શું પોતાના કર્મથી ઉપજે છે કે પારકા કર્મથી ઉપજે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જીવો પોતાના કર્મથી ઉપજે છે, પણ પારકા કર્મથી નથી ઉપજતા.

ઉત્પત્તિનું કારણ સ્વીય કર્મે કે પર-કીય કર્મે.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો શું પોતાના પ્રયોગ-વ્યાપારથી ઉપજે છે કે પારકા પ્રયોગથી ઉપજે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જીવો પોતાના પ્રયોગથી ઉપજે છે, પણ પારકા પ્રયોગથી ઉપજતા નથી.

ઉત્પત્તિનું કારણ સ્વપ્રયોગ કે પર-પ્રયોગ ?

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અસુરકુમારો કેવી રીતે ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ નૈરયિક વિષે કહ્યું તેમ વધું અસુરકુમાર સંવંધે પણ જાણવું, યાવત્-'તેઓ પોતાના પ્રયોગથી ઉત્પન્ન થાય છે, પણ પરપ્રયોગથી ઉત્પન્ન થતા નથી'. ૧ પ્રમાણે એકેદ્રિય સિવાય યાવત્-વૈમાનિક સુધી વધા જીવો સવંધે સમજવું. એકેદ્રિયો વિષે પણ તેજ પ્રકારે જાણવું, માત્ર વિશેષ ૧ કે, તેઓની વિગ્રહગતિ ચાર સમયની હોય છે. બાકી વધું તેજ પ્રમાણે જાણવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'-એમ કહી યાવત્-વિહરે છે.

અસુરકુમારની ઉત્પત્તિ કેમ થાય ?

પચીશમા શતકમાં આઠમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

નવમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] ભવસિદ્ધિનેરહયા ણં મંતે ! કહં ઉચ્ચજંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! સે જહાનામપ પવપ પવમાણે—અવસેસં તં ચેવ, જાવ—વેમાણિપ । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! ત્તિ ।

પળવીસઠમે સણ નવમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

નવમો ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ભવસિદ્ધિક નૈરયિકો કેવી રીતે ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ‘જેમ કોઈ એક કૂદનારો કૂદતો કૂદતો’—ઈત્યાદિ પૂર્વોક્ત સમજવું. વાકી વધું તે જ રીતે યાવત્—વૈમાનિક સુધી સમજવું. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’—એમ કહી યાવત્—વિહરે છે.

પચીશમા શતકમાં નવમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

દસમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] અભવસિદ્ધિનેરહયા ણં મંતે ! કહં ઉચ્ચજંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! સે જહાનામપ પવપ પવમાણે—અવસેસં તં ચેવ, એવં જાવ—વેમાણિપ । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! ત્તિ ।

પળવીસઠમે સણ દસમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

દસમો ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અભવસિદ્ધિક નૈરયિકો કેવી રીતે ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ‘જેમ કોઈ એક કૂદનારો કૂદતો કૂદતો’—ઈત્યાદિ વાકીનું વધું પૂર્વોક્ત જાણવું, અને એ રીતે યાવત્—વૈમાનિક સુધી સમજવું. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

પચીશમા શતકમાં દસમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

એકારસમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] સમ્મદિટ્ઠિનેરહયા ણં મંતે ! કહં ઉચ્ચજંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! સે જહાનામપ પવપ પવમાણે—અવસેસં તં ચેવ, એવં ઇંદિયવજં જાવ—વેમાણિયા । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! ત્તિ ।

પળવીસઠમે સણ એકારસમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

અગિયારમો ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સમ્યગ્દિટ્ઠિ નૈરયિકો કેવી રીતે ઉપજે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ કોઈ કૂદનાર કૂદતો કૂદતો—ઈત્યાદિ વાકીનું વધું પૂર્વોક્ત જાણવું. એ પ્રમાણે એકેન્દ્રિય સિવાય યાવત્—વૈમાનિક સુધી જાણવું. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

પચીશમા શતકમાં અગિયારમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

વારસમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] મિચ્છદિટ્ઠિનેરહયા ણં મંતે ! કહં ઉચ્ચજંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! સે જહાનામપ પવપ પવમાણે—અવસેસં તં ચેવ, એવં જાવ—વેમાણિપ । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! ત્તિ ।

પળવીસતિમે સણ વારસમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

પળવીસઠમં સયં સમત્તં ।

વારમો ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] મિથ્યાદિટ્ઠિ નૈરયિકો કેવી રીતે ઉપજે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ કોઈ કૂદનાર કૂદતો કૂદતો—ઈત્યાદિ વાકીનું વધું વૈમાનિક સુધી જાણવું. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

પચીશમા શતકમાં વારમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

પચીશમું શતક સમાપ્ત.

ભવસિદ્ધિક નૈરયિકો
કેવી ઉત્પત્તિ.

અભવસિદ્ધિક નૈરયિકો
કેવી ઉત્પત્તિ.

સમ્યગ્દિટ્ઠિ નૈરયિકો
કેમ ઉપજે ?

મિથ્યાદિટ્ઠિ નૈરયિકો
કેમ ઉપજે ?

છવીસતિમં સયં ।

નમો સુયદેવયાણ ભગવર્ણે ।

૧ જીવા ૨ લેસ ૩ પક્ષિય ૪ દિદ્ધિ ૫ અન્નાણ ૬ નાણ ૭ સન્નાઓ ।

૮ વેય ૯ કસાણ ૧૦ ઉવઓગ ૧૧ જોગ ૧૨ ઇકારસ વિ ઠાણા ॥

પદમો ઉદેસો ।

૧. [પ્ર૦] તેણં કાલેણં તેણં સમણં રાયગિહે જાવ—એવં વયાસી—જીવે ણં મંતે ! પાવં કમ્મં કિં વંધી વંધઈ વંધિસ્સઈ ૧; વંધી વંધઈ ણ વંધિસ્સઈ ૨; વંધી ન વંધઈ વંધિસ્સઈ ૩; વંધી ન વંધઈ ન વંધિસ્સઈ ૪ ? [ઉ૦] ગોયમા ! અત્યેગતિય વંધી વંધઈ વંધિસ્સઈ ૧, અત્યેગતિય વંધી વંધઈ ણ વંધિસ્સઈ ૨, અત્યેગતિય વંધી ણ વંધઈ વંધિસ્સઈ ૩, અત્યેગતિય વંધી ણ વંધઈ ણ વંધિસ્સઈ ૪ (૧) ।

૨. [પ્ર૦] સલેસ્સે ણં મંતે ! જીવે પાવં કમ્મં કિં વંધી વંધઈ વંધિસ્સઈ ૧, વંધી વંધઈ ણ વંધિસ્સઈ ૨—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! અત્યેગતિય વંધી વંધઈ વંધિસ્સઈ ૧, અત્યેગતિય—એવં ચડમંગો ।

છવીશમું શતક

આ શતકમાં અગિયાર ઉદ્દેશકો છે અને તેમાં પ્રત્યેક ઉદ્દેશકે (૧) જીવો, (૨) લેસ્યાઓ, (૩) પાક્ષિકો (શુદ્ધપાક્ષિકો અને કૃષ્ણપાક્ષિકો), (૪) દ્વિદ્ધિ, (૫) અજ્ઞાન, (૬) જ્ઞાન, (૭) સજ્ઞા, (૮) વેદ, (૯) કપાય, (૧૦) યોગ અને (૧૧) ઉપયોગ—એમ અગિયાર સ્થાનો—વિષયોને આશ્રયી વન્ધવત્કવ્યતા કહેવાની છે.

પ્રથમ ઉદ્દેશક.

[સામાન્ય જીવ અને નૈરયિકાદિ ચોવીશ દંડકને આશ્રયી ઉપર કહેલા અગિયાર દ્વારવડે પાપકર્મ અને જ્ઞાનાવરણીયાદિ આઠ કર્મની વન્ધવત્કવ્યતા—]

૧. [પ્ર૦] તે કાલે, તે સમયે રાજગૃહ નામના નગરમાં [ભગવાન્ ગૌતમ] યાવત્—આ પ્રમાણે વોલ્યા—હે ભગવન્ ! શું જીવે પાપકર્મ વાંધ્યું, વાંધે છે અને વાંધશે ? ૨ અથવા શું જીવે પાપકર્મ વાંધ્યું, વાંધે છે અને નહીં વાંધશે ? ૩ અથવા શું જીવે પાપકર્મ વાંધ્યું, નથી વાંધતો અને વાંધશે ? અથવા ૪ શું જીવે પાપકર્મ વાંધ્યું, નથી વાંધતો અને નહીં વાંધશે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ૧ *કોઈ જીવે પાપકર્મ વાંધ્યું છે, વાંધે છે અને વાંધશે, ૨ કોઈ જીવે પાપકર્મ વાંધ્યું છે, વાંધે છે અને વાંધશે નહીં, ૩ કોઈ જીવે પાપ કર્મ વાંધ્યું છે, નથી વાંધતો અને વાંધશે તથા ૪ કોઈ જીવે પાપ કર્મ વાંધ્યું છે, નથી વાંધતો અને વાંધશે નહીં.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું લેસ્યાવાળા જીવે પાપકર્મ વાંધ્યું છે, વાંધે છે અને વાંધશે ? અથવા શું તેણે પાપ કર્મ વાંધ્યું છે, વાંધે છે અને વાંધશે નહીં—ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કોઈ લેસ્યાવાળો જીવ પાપ કર્મ વાંધતો હતો, વાંધે છે અને વાંધશે—ઇત્યાદિ ચાર ભાંગા જાણવા.

૧ જીવદ્વાર—
સામાન્ય જીવને
આશ્રયી પાપકર્મની
વન્ધવત્કવ્યતા.

૨ લેસ્યાદ્વાર—
સલેસ્ય જીવને
આશ્રયી વન્ધ.

૧ * તેમાં પ્રથમ ભંગ અમલ્યને આશ્રયી છે જે ક્ષપકત્વને પ્રાપ્ત થવાનો છે એવા મલ્ય જીવને આશ્રયી વીજો ભંગ છે. જેને મોહનો ઉપશમ કર્યો છે એવા જીવને આશ્રયી વીજો ભંગ છે અને ચોથો ભગ ક્ષીણમોહની અપેક્ષા છે

૩. [પ્ર૦] કળ્હલેસ્તે પં મંતે ! જીવે પાવં કમ્મં કિં વંધી-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! અત્યેગતિપ વંધી વંધદ વંધિસ્સદ, અત્યેગતિપ વંધી વંધદ ન વંધિસ્સદ, एवं जाव-पम्हलेस्ते । सद्यत्थ पढम-वितियमंगा । मुक्कलेस्ते जहा सलेस्ते तहेव चउमंगो ।

૪. [પ્ર૦] અલેસ્તે પં મંતે ! જીવે પાવં કમ્મં કિં વંધી-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! વંધી ન વંધદ ન વંધિસ્સદ (૨) ।

૫. [પ્ર૦] કળ્હપન્નિવ પં મંતે ! જીવે પાવં કમ્મં-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! અત્યેગતિપ વંધી પદમ-વિતિયા મંગા ।

૬. [પ્ર૦] મુક્કપન્નિવ પં મંતે ! જીવે-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! ચડમંગો માણિયદ્ધો (૩) ।

૭. સમ્મદ્દિટ્ઠીણં ચત્તારિ મંગા, મિચ્છાદિટ્ઠીણં પદમ-વિતિયા, સમ્મામિચ્છાદિટ્ઠીણં एवं चेव (૪) ।

૮. નાળીણં ચત્તારિ મંગા, આભિણિવોહિયણાળીણં જાવ-મણપજ્જવણાળીણં ચત્તારિ મંગા; કેવલનાળીણં ચરમો મંગો જહા અલેસ્સાણં (૫) । અન્નાળીણં પદમ-વિતિયા, एवं मद्बन्नाणीणं, सुयन्नप्राणीणं विमंगणाणीणं वि (६) ।

૯. આહારસન્નોવડત્તાણં જાવ-પરિગ્ગહસન્નોવડત્તાણં પદમ-વિતિયા, નોસન્નોવડત્તાણં ચત્તારિ (૭) ।

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું કળ્હલેસ્યાવાળો જીવ પૂર્વે પાપકર્મ વાધતો હતો વાધે છે અને વાંધશે-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! કોઈ જીવ પાપકર્મ વાંધતો હતો, વાધે છે અને વાંધશે અને કોઈ જીવ પાપ કર્મ વાંધતો હતો, વાધે છે અને વાંધશે નહિ. એ પ્રમાણે યાવત્-પદ્મલેસ્યાવાળા જીવ સુધી સમજવું. વધે સ્થલે પહેલો અને વીજો-એ વે ભાગા જાળવા. શુદ્ધલેસ્યાવાળાને લેસ્યાવાળા જીવ મન્થવે જેમ *કહ્યું છે તેમ ચારે ભાગા કહેવા.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું લેસ્યારહિત જીવે પાપ કર્મ વાંધ્યુ હતું-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! તે જીવ પૂર્વે પાપ કર્મ વાંધતો હતો, અસારે નથી વાંધતો અને વાંધશે નહીં.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું કળ્પપાક્ષિક જીવ પૂર્વે પાપ કર્મ વાધતો હતો-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! કળ્પપાક્ષિક કોઈ જીવ પૂર્વે પાપ કર્મ વાધતો હતો, વાધે છે અને વાંધશે-એ રીતે પહેલો અને વીજો ભાગો જાળવો.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું શુદ્ધપાક્ષિક જીવ પાપ કર્મ વાધતો હતો-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! પૂર્વોક્ત ચારે ભાગા કહેવા.

૭. સમ્યદ્દટ્ઠિ જીવોને ચારે ભાગા અને મિધ્યાદટ્ઠિજીવોને પહેલો અને વીજો-એ વે ભાગા કહેવા. તથા સમ્યગ્મિધ્યાદટ્ઠિ જીવોને વિષે પણ એમ જાણવું.

૮. જ્ઞાનીને ચાર ભાગા, આભિણિવોધિક-મતિજ્ઞાની અને યાવત્-મનઃપર્યવજ્ઞાનીને ચાર ભાગા કહેવા, કેવલજ્ઞાનીને લેસ્યારહિત જીવની પેઠે એક છેલ્લો ભાગો કહેવો. ‡જ્ઞાની સર્વથે પહેલા વે ભાગા, અને એ રીતે મતિજ્ઞાની, શ્રુતજ્ઞાની તથા વિમંગજ્ઞાનીને પણ વે ભાગા જાળવા.

૯. ||આહારસન્નાથી માંડી યાવત્-પરિગ્રહસંજ્ઞામા ઉપયુક્ત જીવોને પ્રથમ અને વીજો ભાગો સમજવો. નોસંજ્ઞામાં ઉપયુક્ત જીવોને ચારે ભાગા જાળવા.

૩ * સલેસ્ય જીવને ચારે ભાગા હોય છે, કારણ કે શુદ્ધલેસ્યાવાળા જીવો પાપકર્મના મન્થક પણ હોય છે દુષ્ણાદિ પાપ લેસ્યાવાળાને પ્રથમના વે જ ભાગા હોય છે, કારણ કે તેને વર્તમાનકાલે મોહનીયરૂપ પાપકર્મનો હ્યય કે ઉપશમ નથી, તેથી તેને છેલ્લા વે ભાગા નથી હોતા

૫ † જે જીવોને અર્ધપુરુષપરાવર્તકાલથી અધિક સંસાર વાકી છે તે કળ્પપાક્ષિક અને જેને અર્ધપુરુષપરાવર્તથી અધિક સંસાર વાકી નથી પણ તેની અંદર જે મોક્ષે જવાના છે તે શુદ્ધપાક્ષિક કહેવાય છે તેમા દુષ્ણપાક્ષિકને આદિના વે ભાગા હોય છે કેમકે વર્તમાનકાલે તેનામા પાપકર્મનું અવન્થકપણું નથી શુદ્ધપાક્ષિકને ચારે ભાગા હોય છે—૧ પાપકર્મ વાધ્યુ હતું, વાધે છે અને વાંધશે—આ પ્રથમ ભગ પ્રથમસમયની અપેક્ષાએ અનન્તર (તુરતના) ભવિષ્ય સમયને આશ્રયી છે ૨ વાધ્યુ હતું, વાધે છે અને વાંધશે નહીં—આ વીજો ભગ પછીના ભવિષ્ય સમયમા ક્ષપકપણાની પ્રાપ્તિની અપેક્ષાએ જાળવો. ૩ વાધ્યુ હતું, વાધતો નથી પણ વાંધશે—આ વીજો ભગ જે મોહનીય કર્મનો ઉપશમ કરી પછી પડવાનો હોય તેની અપેક્ષાએ છે, અને ૪ વાધ્યુ હતુ વાધતો નથી અને વાંધશે નહિ’—આ ચોથો ભગ ક્ષપકપણાની અપેક્ષાએ હોય છે

૬ ‡ કળ્પપાક્ષિકને ‘વાંધશે નહિ’ એ અશનો અસંભવ હોવા છતા પણ વીજો ભાગો માનેલો છે તો શુદ્ધપાક્ષિકને ઉપર કહેલ ‘વાંધશે નહિ’—એ અશનો અવશ્ય સંભવ હોવાથી ‘વાંધશે’ એ અશયદિત પ્રથમ ભાગો કેમ ઘટે ? આ પ્રશ્નના ઉત્તરમા શુદ્ધપાક્ષિકને પ્રથમસમયના અનન્તર (પછીના) સમયની અપેક્ષાએ પ્રથમ ભાગો, અને કળ્પપાક્ષિકને વાકીના સમયની અપેક્ષાએ વીજો ભાગો હોય છે

૭ § સમ્યદ્દટ્ઠિ જીવોને શુદ્ધપાક્ષિકની પેઠે ચારે ભાગા હોય છે, અને મિધ્યાદટ્ઠિ તથા મિશ્રદટ્ઠિને આદિના વે જ ભાગા હોય છે કારણ કે તેઓને મોહનો મન્થ હોવાથી છેલ્લા વે ભાગા હોતા નથી

૮ § કેવલજ્ઞાનીને વર્તમાન અને ભવિષ્યકાલમા મન્થ થતો નથી તેથી તેને એક છેલ્લો ભાગો હોય છે

§ જ્ઞાનીને મોહનીય કર્મનો હ્યય અને ઉપશમ નહિ હોવાથી પહેલો અને વીજો ભાગો હોય છે

૯ || આહારાદિની સજા-આસક્તિવાળા જીવોને ક્ષપકપણું અને ઉપશમકપણું નહિ હોવાથી પહેલો અને વીજો ભાગો હોય છે નોસંજ્ઞામા—આહારાદિની અનાસક્તિમા ઉપયોગવાળા જીવોને મોહનીયનો હ્યય તથા ઉપશમનો સંભવ હોવાથી ચારે ભાગાઓ સંભવે છે.

લેસ્યારહિત જીવને
મન્થ.

૩ પાક્ષિકદ્વાર-
કળ્પ પાક્ષિકને
આશ્રયી મન્થ.

શુદ્ધપાક્ષિકને આ-
શ્રયી મન્થ.

૪ દટ્ઠિદ્વાર-

૫-૬ જ્ઞાન અને
અજ્ઞાન-

૭ સજાદ્વાર-

१०. सवेदगाणं पढम-वितिया । एवं इत्थिवेदगा, पुरिसवेदगा, नपुंसकवेदगा वि । अवेदगाणं चत्तारि (८) ।

११. [प्र०] सकसाईणं चत्तारि, कोहकसाईणं पढम-वितिया भंगा, एवं माणकसायिस्स वि, मायाकसायिस्स वि । लोभकसायिस्स चत्तारि भंगा ।

१२. [प्र०] अकसायी णं भंते ! जीवे पावं कम्मं किं वंधी-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! अत्येगतिणं वंधी न वंधइ वंधि-स्सइ ३, अत्येगतिणं वंधी ण वंधइ ण वंधिस्सइ ४ (९) ।

१३. [प्र०] सजोगिस्स चउभंगो, एवं मणजोगिस्स वि, वइजोगिस्स वि, कायजोगिस्स वि । अजोगिस्स चरिमो (१०) । सागारोवउत्ते चत्तारि, अणागारोवउत्ते वि चत्तारि भंगा (११) ।

१४. [प्र०] नेरइणं णं भंते ! पावं कम्मं किं वंधी वंधइ वंधिस्सइ ? [उ०] गोयमा ! अत्येगतिणं वंधी० पढम-वितिया ।

१५. [प्र०] सलेस्से णं भंते ! नेरतिणं पावं कम्मं- ? [उ०] एवं चेव । एवं कण्हलेस्से वि, नीललेस्से वि, काउलेस्से वि । एवं कण्हपक्खिणं, सुक्खपक्खिणं, सम्मदिट्ठी, मिच्छादिट्ठी, सम्मामिच्छादिट्ठी, णाणी, आभिणिबोहियनाणी, सुयनाणी, ओहिणाणी, अन्नाणी, मइअन्नाणी, सुयअन्नाणी विभंगनाणी; आहारसन्नोवउत्ते जाव-परिगहसन्नोवउत्ते, सवेदण, नपुंसकवेदण, सकसायी जाव-लोभकसायी, सजोगी, मणजोगी, वयजोगी, कायजोगी, सागारोवउत्ते, अणागारोवउत्ते-एएसु सवेसु पदेसु पढम-वितिया भंगा भाणियद्वा । एवं असुरकुमारस्स वि वत्तवया भाणियद्वा, नवरं तेउलेस्सा, इत्थिवेयग-पुरिसवेयगा य अचम-

१०. *वेदवाळा जीवोने पहेलो अने वीजो-एम वे भागा जाणवा. अने ए रीते स्त्रीवेदवाळा, पुरुषवेदवाळा तथा नपुंसकवेदवाळाने पण जाणवुं. वेद विनाना जीवोने चारे भागा जाणवा. ८ वेदद्वार-

११. कपायवाळा जीवोने चारे भागा जाणवा, क्रोधकपायवाळा जीवोने पहेला वे भागा जाणवा. ए रीते मानकपायवाळा अने मायाकपायवाळाने पण समजवुं. लोभकपायवाळाने चार भागा समजवा. ९ कपायद्वार-

१२. [प्र०] हे भगवन् ! शुं अकपायी जीवे पूर्वे पाप कर्म वांध्युं हतुं-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! कोई अकपायी जीव पूर्व पाप कर्म वाधतो हतो, अत्यारे वांधतो नथी अने वाधशे. अथवा कोई अकपायी जीव पाप कर्म वाधतो हतो, वाधतो नथी अने वांधशे पण नहीं.

१३. *सयोगी जीवने चार भागा जाणवा. ए रीते मनयोगवाळा, वचनयोगवाळा अने काययोगवाळा जीवने पण समजवुं. अयोगीने छेछो भागो कह्यो. साकार उपयोग अने अनाकार उपयोगवाळाने चारे भागा जाणवा. १०-११ योग अने उपयोग-

१४. [प्र०] हे भगवन् ! शुं नैरयिक जीव पापकर्म वाधतो हतो, वाधे छे अने वाधशे ? [उ०] हे गौतम ! कोई नैरयिक पाप कर्म वाधतो हतो-इत्यादि पहेलो अने वीजो भागो जाणवो. नैरयिकादि दट्ठकने आश्रयी पापकर्मनी वन्धवत्तव्याता.

१५. [प्र०] हे भगवन् ! शुं लेइयावाळो नैरयिक पाप कर्म वाधतो हतो-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! एज रीते पूर्वोक्त प्रथमना वे भागा जाणवा. ए प्रमाणे कृष्णलेइयावाळा, नीललेइयावाळा, कापोतलेइयावाळा, कृष्णपाक्षिक, शुक्लपाक्षिक, सम्यग्दृष्टि, मिथ्यादृष्टि, सम्यग्मिथ्या-दृष्टि, ज्ञानी, आभिनिबोधिकज्ञानी, श्रुतज्ञानी, अवधिज्ञानी, अज्ञानी, मतिअज्ञानी, श्रुतअज्ञानी, विभगज्ञानी, आहारसंज्ञामा उपयोगवाळा, यावत्-परिग्रहसंज्ञामा उपयोगवाळा, वेदवाळा, नपुंसकवेदवाळा, कपायवाळा, यावत्-लोभकपायवाळा, सयोगी, मनयोगी, वचनयोगी, काययोगी,

१० * वेदनो उदय होय त्या सुधी जीवने मोहनीयनो क्षय अने उपशम नहिं यतो होवाशी प्रथमना वे भागा होय छे. वेदरहितने पोतानो वेद उपशान्त थाय ल्यारे मोहनीयरूप पाप कर्मेने सूक्ष्मसंपराय प्राप्त न थाय सुधी वाधे छे अने वाधशे, अथवा त्याशी पढीने पण वाधशे १. वेद क्षीण यया पढी पाप कर्म वाधे छे पण सूक्ष्मसंपरायादि अवस्थामा वाधतो नथी २ उपशान्तवेद सूक्ष्मसंपरायादि अवस्थामा पाप कर्म वाधतो नथी, पण त्याशी पढीने वाधे छे ३. वेद क्षीण यया पढी सूक्ष्मसंपरायादि गुणस्थानके वाधतो नथी अने पढी वाधशे पण नहिं ४.

११ † सकपायीने चार भागा होय छे तेमा प्रथम भंग अभव्यने अने वीजो भग जेने मोहनीयकर्मनो क्षय थवानो छे एवा भव्यने आश्रयी छे. उपशमक सूक्ष्मसंपरायने अपेक्षी वीजो भग अने क्षपक सूक्ष्मसंपरायने अपेक्षी चतुर्थ भग होय छे एम लोभकपायीने पण समजवुं क्रोधकपायीने पहेलो अने वीजो ए वे भंग ज होय छे तेमा प्रथम भंग अभव्यने अने वीजो भंग भव्यविशेषने आश्रयी छे तेने वीजो अने चोथो भागो नथी, कारण के क्रोधनो उदय होय ल्यारे अवन्धकपण होतुं नथी.

१२ ‡ 'वांध्युं हतुं, वाधतो नथी अने वाधशे'-ए भागो अकपायीने उपशमक आश्रयी होय छे, अने वांध्यु हतुं, वाधतो नथी अने वाधशे नहिं'-ए भंग क्षपक आश्रयी जाणवो

१३ ¶ सयोगी अभव्य, भव्यविशेष, उपशमक अने क्षपकने आश्रयी क्रमशः चारे भागा जाणवा अयोगीने पापकर्म वंधातुं नथी तेम वंधावातुं पण नथी, माटे एक छेछो भागो होय छे

१४ § नारकने उपशमश्रेणि अने क्षपकश्रेणि नहिं होवाशी प्रथमना वे भागा होय छे एम सलेइय-इत्यादि विशेषण युक्त नारकपद जाणवुं ए रीते असुरकुमारादिने पण जाणी लेवुं

હિયા, નપુંસગવેદગા ન મન્તંતિ, સેસં તં ચેચ, સદ્યત્ય પદમ-વિતિયા મંગા । एवं जाव-यणियकुमारस्त । एवं पुढविकाइयस्त चि, वाउकाइयस्त चि, जाव-पंचिदियतिरिस्वजोणियस्त चि सद्यत्य चि पदम-वितिया मंगा, नवरं जस्त जा लेस्ता । दिट्ठी, णाणं, अन्नाणं, वेदो, जोगो य अत्थि तं तस्त भाणियधं, सेसं तहेव । मणुनस्त ज च्चेव जीवपदे वत्तधया स च्चेव निर-वसेसा भाणियध । चाणमंतरस्त जहा असुरकुमारस्त । जोइसियस्त वेमाणियस्त एवं च्चेव, नवरं लेस्ताओ जाणियधओ, सेसं तहेव भाणियधं ।

૧૬. [પ્ર૦] જીવે ણં મંતે ! નાનાવરણિજં કમ્મં કિં વંધી વંધદ વંધિસ્સદ-? [ઉ૦] एवं जहेव पावकम्मस्त वत्तधया तहेव नाणावरणिजस्त चि भाणियध, नवरं जीवपदे मणुस्तपदे य सकसाई, जाव-लोमकसाईमि य पदम-वितिया मंगा, अवसेसं तं च्चेव जाव-वेमाणिया । एवं दरिखणावरणिजेण वि दंडगो भाणियधो निरवसेसो ।

૧૭. [પ્ર૦] જીવે ણં મંતે ! વેયણિજં કમ્મં કિં વંધી-પુચ્છા । [ઉ૦] गोयमा ! अत्येगतिप वंधी वंधइ वंधिस्सइ १, अत्येगतिप वंधी वंधइ न वंधिस्सइ २, अत्येगतिप वंधी न वंधइ न वंधिस्सइ ४, सलेस्से वि एवं च्चेव ततियविट्ठणा मंगा । कणहलेस्से जाव-पमहलेस्से पदम-वितिया मंगा, सुकलेस्से ततियविट्ठणा मंगा, अलेस्से चरिमो मंगो । कणहपन्थिए पदम-

સાકાર ઉપયોગવાળા અને અનાકાર ઉપયોગવાળા-૧ વર્ધા પદોમા પહેલો અને વીંજો-૨ વે માંગા કહેવા. અર્થાત્ ૧ વધા પ્રકારના નૈરયિક જીવોને પ્રથમના વે માંગા કહેવા. અસુરકુમારને પણ ૧ પ્રમાણે વક્તવ્યતા કહેવી. પરંતુ વિશેષ ૧ કે તેઓને તેજોલેદ્યા, સ્ત્રીવેદ અને પુરુષવેદ અધિક કહેવો અને નપુંસકવેદ ન કહેવો. વાકી વધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. વધે પહેલો અને વીંજો માંગો કહેવો. ૨ રીતે યાવત્-સ્તનિતકુમાર સુધી જાણવું. ૨મ પૃથિવીકાવિકા, અધ્યાત્મિક અને યાવત્-પંચેન્દ્રિય તિર્યચ્યોનિકને પણ સંવત્ર પહેલો અને વીંજો-૨ વે માંગા જાણવા. પરંતુ વિશેષ ૧ કે, જે જીવને જે લેદ્યા, દૃષ્ટિ, જ્ઞાન, અજ્ઞાન, વેદ અને યોગ હોય તે તેને કહેવો, અને વાકી વધું તેજ પ્રમાણે જાણવું. મનુષ્યને જીવપદ સંવંધે જે વક્તવ્યતા કહી છે તે વર્ધા વક્તવ્યતા કહેવી. અસુરકુમારની પેટે ધાનવ્યંતરને જાણવું. તથા પ્યોતિપિકા અને વૈમાનિક સંવંધે પણ ૧ રીતે સમજવું. પરંતુ વિશેષ ૧ કે અર્ધા લેદ્યાઓ કહેવી અને વાકી વધું તે જ પ્રમાણે કહેવું.

૧૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું જીવે જ્ઞાનાવરણીય કર્મ વાંચું હતું વાધે છે અને વાંધશે ? [ઉ૦] हे गौतम ! जेम पाप कर्म संवधे वक्तव्यता कही ते प्रमाणे ज्ञानावरणीय कर्म संवधे पण कहेवी. परन्तु विशेष १ के, जीवपद અને मनुष्यपदमां सकपार्थी यावत्-लोम-कपार्थीनां आश्रयी 'पहेलो અને वींजो માંગો કહેવો. વાકી વધું તેમજ કહેવું. ૧ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિક સુધી જાણવું. જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો પેટે દર્શનાવરણીય કર્મનો પણ સંપૂર્ણ દંઢક કહેવો.

૧૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું જીવે વેદનીય કર્મ વાંચું હતું, વાધે છે અને વાધશે-ટલાટિ પૂચ્છા. [ઉ૦] हे गौतम ! १ 'कोइ जीवे वांच्युं हतुं, वाधे છે અને વાંધશે, ૨ કોટ જીવે વાંચ્યું હતું, વાધે છે અને વાંધશે નહીં. ૪ કોટ જીવે વાંચ્યું હતું, નથી વાધતો અને વાંધશે નહીં. ડિલ્હ્યાવાળા જીવને પણ ૧ રીતે ત્રીજા મંગ સિવાય વાકીના ત્રણે માંગા જાણવા. કૃષ્ણલેદ્યાવાળા યાવત્-પદ્મલેદ્યાવાળા જીવોને પહેલો અને વીંજો માંગો અને શુદ્ધલેદ્યાવાળા જીવોને ત્રીજા માંગા સિવાયના વાકીના (ત્રણે) માંગા જાણવા. લેદ્યારહિત જીવોને છેલ્લો માંગો જાણવો. કૃષ્ણપાશ્વિક જીવોને પહેલો અને વીંજો અને શુદ્ધપદ્મવાળા જીવોને ત્રીજા માંગા સિવાયના વાકીના ત્રણે માંગા કહેવા. ૧ પ્રમાણે સમ્યગ્દૃષ્ટિ જીવને ત્રણે પણ જાણવું. મિથ્યાદૃષ્ટિ અને સમ્યગ્મિથ્યાદૃષ્ટિ સંવંધે પહેલા વે માંગા જાણવા. જ્ઞાનને ત્રીજા માંગા સિવાય વાકીના

૧૬ * પાપવર્મના દંટકમા જીવપદ અને મનુષ્યપદ સ્વયં સદ્ગામી અને લોમકપાર્શ્વીની અપેક્ષા સૂક્ષ્મચપરાય મોહનીયરૂપ પાપવર્મનો અવંચક હોવાથી ચાર માંગા કથા હતા, પરંતુ જ્ઞાનાવરણીયના દંટકમા પ્રથમના વે જ માંગા જાણવા કારણ કે સદ્ગામી અવરૂપ જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો વંચક હોય છે, પણ અવન્યક હોતો નથી

૧૭ † વેદનીય કર્મને ત્રણે પહેલો માંગો અમન્યને આશ્રયી છે, જે મન્ય નિર્વાણ પામવાનો છે તેનો અપેક્ષા વીંજો માંગો છે ત્રીજા માંગાનો સમવ નથી, કારણ કે વેદનીયનો અવન્ય કરનાર પુનઃ તેનો વન્ય કરતો નથી, અને ત્રીજો માંગો અયોગી કેવલોને આશ્રયી હોય છે

‡ સલેદ્ય જીવને પૂર્વોક્ત હેતુથી ત્રીજા મંગ સિવાયના માંગા જાણવા પરંતુ તેમા 'પૂર્વે વાચ્યું હતું, વાધતો નથી અને વાંધશે નહિ'-૧ ત્રીજો મંગ ઘડી થતો નથી પણ આ મંગ લેદ્યારહિત અયોગીને જ ઘટે છે. કેમકે લેદ્યા તેમા શુભસ્થાનક પર્યન્ત હોય છે, અને ત્યાં સુધી તેઓ વેદનીય કર્મના વન્યક છે કોટ આચાર્ય એવું મનાધાન કરે છે કે આજ સૂત્રના વચનથી અયોગિતાના પ્રથમ સમયે ઘંટાલાલ ન્યાયથી પરમશુદ્ધલેદ્યા સમવે છે, અને તેથી જ સલેદ્યને ત્રીજો માંગો ઘડી થકે છે. તત્ત્વ બહુચુતગમ્ય-સીરા.

§ કૃષ્ણાદિ પાંચ લેદ્યાવાળાને અયોગિપણાનો અમાવ હોવાથી તેઓ વેદનીય કર્મના અવન્યક નથી માટે તેઓને આદિના વે માંગા હોય છે. શુદ્ધલેદ્યા-વાળાને સલેદ્યની જેમ ત્રણ માંગા હોય છે. લેદ્યારહિત સલેદ્યીગત કેવલો અને સિદ્ધ હોય છે અને તેને 'પૂર્વે વાચ્યું હતું, વાધતો નથી અને વાંધશે નહિ' આ એક માંગો હોય છે કૃષ્ણપાશ્વિકને અયોગિપણાનો અમાવથી પ્રથમના વે માંગા હોય છે, અને શુદ્ધપાશ્વિક અયોગી પણ હોય છે માટે તેને ત્રીજા માંગા સિવાયના વાકીના માંગા હોય છે

§ સમ્યગ્દૃષ્ટિને અયોગીપણાનો સમવ હોવાથી વન્ય થતો નથી, તેથી ત્રીજા સિવાયના માંગા હોય છે. મિથ્યાદૃષ્ટિ અને મિથ્યાદૃષ્ટિને અયોગિપણાનો અમાવથી વેદનીયનું અવન્યકપણું નથી તેથી પ્રથમના વે જ માંગા હોય છે જ્ઞાનને અને કેવલજ્ઞાનને અયોગીપણામા છેડો માંગો હોય છે, એટલે ત્રણ માંગા જાણવા આમિનિર્વોધિકાદિ જ્ઞાનવાદામા અયોગિપણાનો અમાવ હોવાથી છેડો માંગો હોતો નથી, માત્ર તેને પ્રથમના વે માંગા હોય છે.

જ્ઞાનાવરણીયનો
વન્ય.

વેદનીયકર્મને વન્ય

વિતિયા । સુકપક્ષિયયા તતિયવિહૂણા । एवं सम्मदिट्टिस्स वि; मिच्छादिट्टिस्स सम्मामिच्छादिट्टिस्स य पढम-वितिया ।
 णाणिस्स ततियविहूणा, आभिणिबोहियनाणी, जाव-मणपज्जवणाणी पढम-वितिया, केवलनाणी ततियविहूणा । एवं नोस-
 ओवउत्ते, अवेदए, अकसायी । सागारोवउत्ते अणागारोवउत्ते एएसु ततियविहूणा । अजोगिस्मि य चरिमो, सेसेसु
 पढम-वितिया ।

૧૮. [પ્ર૦] નેરહપ ણં મંતે ! વેયણિજ્ઞં કમ્મં વંધી વંધઈ-? [ઉ૦] एवं नेरतिया, जाव-वेमाणिय त्ति । जस्स जं अत्थि
 सच्चत्थ वि पढम-वितिया, नवरं मणुस्से जहा जीवे ।

૧૯. [પ્ર૦] જીવે ણં મંતે ! મોહણિજ્ઞં કમ્મં કિં વંધી વંધઈ-? [ઉ૦] जहेव पावं कम्मं तहेव मोहणिज्ज्ञं पि निरख-
 सेसं जाव-वेमाणिय ।

૨૦. [પ્ર૦] જીવે ણં મંતે ! આડયં કમ્મં કિં વંધી વંધઈ-પુચ્છા । [ઉ૦] गोयमा ! अत्येगतिप वंधी-चउमंगो ।
 सलेस्से, जाव-सुक्कलेस्से चत्तारि भंगा; अलेस्से चरिमो भंगो ।

૨૧. [પ્ર૦] કળ્હપક્ષિય ણં-પુચ્છા । [ઉ૦] गोयमा ! अत्येगतिप वंधी वंधइ वंधिस्सइ; अत्येगतिप वंधी न वंधइ
 वंधिस्सइ । सुकपक्खिण सम्मदिट्ठी मिच्छादिट्ठी चत्तारि भंगा ।

૨૨. [પ્ર૦] સમ્મામિચ્છાદિટ્ટી-પુચ્છા । [ઉ૦] गोयमा ! अत्येगतिप वंधी न वंधइ वंधिस्सइ; अत्येगतिप वंधी न
 वंधइ न वंधिस्सइ; नाणी जाव-ओहिनाणी चत्तारि भंगा ।

૨૩. [પ્ર૦] મળપજ્જવનાણી-પુચ્છા । [ઉ૦] गोयमा ! अत्येगतिप वंधी वंधइ वंधिस्सइ; अत्येगतिप वंधी न वंधइ
 वंधिस्सइ; अत्येगतिप वंधी न वंधइ न वंधिस्सइ । केवलनाणे चरमो भंगो । एवं एएणं कमेणं नोसओवउत्ते वितियविहूणा
 जहेव मणपज्जवनाणे । अवेदए अकसाई य ततिय-चउत्था जहेव सम्मामिच्छत्ते । अजोगिस्मि चरिमो, सेसेसु पदेसु चत्तारि
 भंगा जाव-अणागारोवउत्ते ।

ત્રણે માંગા કહેવા. આભિનિવોધિકજ્ઞાની અને યાવત્ મનઃપર્યવજ્ઞાનીને પહેલો અને વીજો માંગો કહેવો, અને કેવલજ્ઞાનીને ત્રીજા માંગા
 સિવાય વાકીના ત્રણે માંગા કહેવા. એ પ્રમાણે નોસંજ્ઞામાં ઉપયુક્ત, વેદરહિત, અકપાયી, સાકાર ઉપયોગવાળા અને અનાકાર ઉપયોગવાળા-
 એ વધા જીવોને ત્રીજા માંગા સિવાય વાકીના (ત્રણે) માંગા કહેવા. અયોગી જીવને છેલ્લો માંગો અને વાકી વધે સ્થલે પહેલો અને વીજો
 -એમ બે ભાગા જાણવા.

૧૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું નૈરયિક જીવે વેદનીય કર્મ વાંધ્યું હતું, વાંધે છે-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] પૂર્વ પ્રમાણે જાણતું. એ રીતે નૈરયિકોથી માંડી યાવત્-વૈમાનિક સુધી જેને જે હોય તેને તે કહેતું. તથા વધે પહેલો અને વીજો માંગો સમજવો. પરન્તુ વિશેષ એ કે, જીવની પેટે મનુષ્યો સંબંધે કહેતું.

નૈરયિકાદિને આશ-
 યી વેદનીય કર્મવન્ધ.

૧૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું જીવે મોહનીય કર્મ વાંધ્યું હતું, વાંધે છે અને વાંધશે ? [ઉ૦] જેમ પાપકર્મ સંબંધે કહ્યું તેમ મોહ-
 નીય કર્મ સંબંધે પણ જાણતું. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિક સુધી સમજતું.

મોહનીય કર્મવન્ધ

૨૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું જીવે આયુષ કર્મ વાંધ્યું હતું, વાંધે છે-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કોઈ જીવે વાંધ્યું હતું-
 ઇત્યાદિ ચારે ભાગા જાણવા. લેશ્યાવાળા જીવો અને યાવત્-શુક્લલેશ્યાવાળા જીવોને ચાર માંગા જાણવા, અને લેશ્યારહિત જીવને છેલ્લો
 માંગો જાણવો.

આયુષકર્મવન્ધ.

૨૧. [પ્ર૦] કુષ્ણપાક્ષિક સંબંધે પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કોઈ જીવે આયુષ વાંધ્યું હતું, વાંધે છે અને વાંધશે. અથવા કોઈ
 જીવે આયુષ વાંધ્યું હતું, નથી વાંધતો અને વાંધશે. શુક્લપાક્ષિક, સમ્યગ્દષ્ટિ અને મિથ્યાદષ્ટિ જીવોને ચારે માંગા જાણવા.

૨૨. [પ્ર૦] સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ સંબંધે પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કોઈક મિથ્યાદષ્ટિ જીવે આયુષ વાંધ્યું હતું, વાંધતો નથી અને
 વાંધશે, કોઈક જીવે વાંધ્યું હતું, નથી વાંધતો અને વાંધશે નહીં. જ્ઞાની, યાવત્-અવધિજ્ઞાનીને ચારે ભાગા કહેવા.

૨૩. [પ્ર૦] મનઃપર્યવજ્ઞાની સંબંધે પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કોઈક મનઃપર્યવજ્ઞાનીએ આયુષ વાંધ્યું હતું, વાંધે છે અને વાંધશે.
 કોઈએ વાંધ્યું હતું, નથી વાંધતો અને વાંધશે નહીં. કેવલજ્ઞાનીને છેલ્લો માંગો જાણવો. એજ પ્રકારે એ ક્રમવડે નોસજ્ઞામા ઉપયુક્ત જીવ
 સંબંધે વીજા ભાગા સિવાય વાકીના ત્રણે માંગા મનઃપર્યાયજ્ઞાનીની પેટે જાણવા. વેદરહિત અને અકપાયી જીવને સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિની પેટે
 ત્રીજો અને ચોથો માંગો કહેવો, અયોગીને વિષે છેલ્લો માંગો કહેવો અને વાકીના પદોને વિષે ચારે માંગા યાવત્-અનાકાર ઉપયોગવાળા
 જીવ સુધી જાણવા.

૨૪. [પ્ર૦] નેરદ્વિષ્ણુ ણં મંતે ! આડયં કમ્મં કિં વંધી-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! અત્યેગતિષ્ણ ચત્તારિ મંગા, પયં સદ્વત્થ વિ નેરદ્વિયાણં ચત્તારિ મંગા, નવરં કણ્ઠલેસ્સે કણ્ઠપક્કિપ્પ ય પદમ-તતિયા મંગા, સમ્મામિચ્છત્તે તતિય-ચડત્થા । અસુરકુ-મારે પયં ચેવ, નવરં કણ્ઠલેસ્સે વિ ચત્તારિ મંગા માણિયદ્ધા, સેસં જહ્ઠા નેરદ્વિયાણં, પયં જાવ-થણિયકુમારાણં । પુઢચિક્કાદ્ધ્યાણં સદ્વત્થ વિ ચત્તારિ મંગા, નવરં કણ્ઠપક્કિપ્પ પદમ-તતિયા મંગા ।

૨૫. [પ્ર૦] તેડલેસ્સે-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! વંધી ન વંધદ્ધ વંધિસ્સદ્ધ; સેસેસુ સદ્વત્થ ચત્તારિ મંગા । પયં આડકાદ્ધ્ય-વણસ્સદ્ધકાદ્ધ્યાણ વિ નિરવસેસં । તેડકાદ્ધ્ય-વાડકાદ્ધ્યાણં સદ્વત્થ વિ પદમ-તતિયા મંગા । વેદ્ધિય-તેદ્ધિય-ચડરિદિયાણં પિ સદ્વત્થ વિ પદમ-તતિયા મંગા । નવરં સમ્મત્તે, નાણે, આભિણિવોદ્ધિયાણે, સુયનાણે તતિયો મંગો । પંચિદ્ધિયતિરિત્તયજો-ણિયાણં કણ્ઠપક્કિપ્પ પદમ-તતિયા મંગા, સમ્મામિચ્છત્તે તતિય-ચડત્થો મંગો, સમ્મત્તે, નાણે, આભિણિવોદ્ધિયાણે, સુયનાણે, ઓદ્ધિનાણે ણ્ણસુ પંચસુ વિ પદેસુ વિતિયવિદ્ધિયા મંગા, સેસેસુ ચત્તારિ મંગા । મણુસ્સાણં જહ્ઠા જીવાણં । નવરં સમ્મત્તે, ઓદ્ધિનાણે, આભિણિવોદ્ધિયાણે, સુયનાણે, ઓદ્ધિનાણે ણ્ણસુ વિતિયવિદ્ધિયા મંગા, સેસં તં ચેવ । વાણમંતર-જોદ્ધિસિય-વેમા-ણિયા જહ્ઠા અસુરકુમારા । નામં ગોયં અંતરાયં ચ ણ્ણાણિ જહ્ઠા નાણાવરણિજ્ઞં । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ જાવ-વિદ્ધરતિ ।

છવીસતિમે વંધિસણ પદમો ઉદ્દેસઓ સમત્તો ।

૨૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું નૈરયિકા જીવે આશુપ કર્મ વાચું હતું-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કોદ્ધ નૈરયિકા જીવે વાચું હતું-ઇત્યાદિ ચાર ભાગા કહેવા. એ પ્રમાણે વધે ઠેકાણે પણ નૈરયિકો સંવંધે ચાર ભાગા જાણવા. પરન્તુ વિશેષ એ કે, કુળ્લે-ડ્યાવાલ્લા અને કુળ્લપાક્ષિકને પહેલો અને ત્રીજો ભાગો જાણવો, સમ્યગ્નિવ્યાદ્ધિમા ત્રીજો અને ચોથો ભાગો કહેવો. અસુરકુમારોમાં એજ રીતે જાણવું, પણ વિશેષ એ કે કુળ્લેડ્યાવાલ્લા જીવોને ચાર ભાગા કહેવા. વાકી વધું નૈરયિકોની પેટે સમજવું. એ રીતે યાવત્-સ્તનિત-કુમારો સુધી જાણવું. પૃથિવીકાવિકોને વધે ઠેકાણે ચારે ભાગા કહેવા. પણ વિશેષ એ કે કુળ્લપાક્ષિકમા પહેલો અને ત્રીજો ભાગો કહેવો.

૨૫. [પ્ર૦] તેજોલેડ્યાવાલ્લા સંવંધે પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેણે વાચું હતું, વાંધતો નથી અને વાધશે. વાકી વધે સ્થલે ચાર ભાગા કહેવા. એ પ્રમાણે અધ્યાયિક અને વનસ્પતિકાવિકને પણ વધું જાણવું. તેજસ્કાવિકા અને વાયુકાવિકને વિષે વધે પટેલો અને ત્રીજો ભાગો કહેવો. વેદ્ધિય, તેદ્ધિય અને ચડરિદિયને વધે પહેલો અને ત્રીજો ભાગો જાણવો. પણ વિશેષ એ કે, સમ્યક્ત્વ, જ્ઞાન, આભિણિવો-વિક્કજ્ઞાન અને શ્રુતજ્ઞાન સંવંધે ત્રીજો ભાગો કહેવો. પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોને કુળ્લપાક્ષિક સંવંધે પહેલો અને ત્રીજો ભાગો કહેવો. સમ્યગ્નિ-વ્યાત્વમા ત્રીજો અને ચોથો ભાગો કહેવો. સમ્યક્ત્વ, જ્ઞાન, આભિણિવોધિકજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન-એ પાંચે પદોમા વીજા ભાગા સિવાય વાકીના ત્રણે ભાગા કહેવા, અને વાકીના પદોમા ચારે ભાગા કહેવા. જેમ જીવો સંવંધે કહ્યું છે તેમ મનુષ્યોને પણ કહેવું. પણ વિશેષ એ કે, સમ્યક્ત્વ, ઔધિક-સામાન્ય જ્ઞાન, મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન અને અવધિજ્ઞાન-એ વધા પદોમા વીજા ભાગા સિવાય વાકીના ત્રણે ભાગા કહેવા; અને વાકી વધું પૂર્વોક્ત જાણવું. જેમ અસુરકુમારો સંવંધે કહ્યું છે તેમ વાનસ્વંતર, જોતિપિકા અને વૈમાનિક સંવંધે પણ કહેવું. જેમ જ્ઞાનાવરણીય કર્મ સંવંધે કહ્યું છે તેમ નામ, ગોત્ર અને અંતરાય સંવંધે પણ કહેવું. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે'—એમ કહી યાવત્-વિહરે છે.

છવીશમા વંધિશતકમાં પ્રથમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત ।

વીઓ ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] અણંતરોચવન્નણ ણં મંતે ! નેરદ્વિષ્ણુ પાવં કમ્મં કિં વંધી-પુચ્છા તદ્દેવ । [ઉ૦] ગોયમા ! અત્યેગતિષ્ણ વંધી-પદમ-વિતિયા મંગા ।

૨. [પ્ર૦] સલેસ્સે ણં મંતે ! અણંતરોચવન્નણ નેરદ્વિષ્ણુ પાવં કમ્મં કિં વંધી-પુચ્છા [ઉ૦] ગોયમા ! પદમ-વિતિયા મંગા, પયં જહ્ઠા સદ્વત્થ પદમ-વિતિયા મંગા; નવરં સમ્મામિચ્છત્તં મણજોગો વદ્ધજોગો ય ન પુચ્છિજ્ઞદ્ધ । પયં જાવ-થણિયકુમારાણં । વેદ્ધિ-

દ્વિતીય ઉદ્દેશક.

અનન્તરોપપન્ન નૈરયિકા
કને પાપકર્મનો વન્ધ.

[અનન્તરોપપન્ન નૈરયિકાદિ ચોવીશ ઢંડકોને આશ્રયી ઉક્ત અગિયાર દ્વારોવડે પાપકર્માદિની વન્ધવત્કચ્ચતા—]

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું અનન્તરોપપન્ન નૈરયિકે પાપ કર્મ વાચું હતું-ઇત્યાદિ પૂર્વવત્ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કોદ્ધ વાચું હતું-ઇત્યાદિ પહેલો અને વીજો ભાગો કહેવો.

૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું લેડ્યાવાલ્લા અનન્તરોપપન્ન નૈરયિકે પાપકર્મ વાચું હતું-ઇત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અહીં પહેલો અને વીજો ભાગો કહેવો. એમ લેડ્યાદિ વધા પદોમાં પહેલો અને વીજો ભાગો કહેવો. પણ સમ્યગ્નિવ્યાત્વ (મિશ્રદ્ધિ) મનો-

દિય-તેઈદિય-ચઝરિંદિયાણં વયજોગો ન ભન્નહ । પંચિદિયતિરિચ્ચજોગિયાણં પિ સમ્મામિચ્છત્તં, ઓહિનાણં, વિમંગનાણં, મળજોગો, વયજોગો-પ્યાણિ પંચ પદાણિ ણ ભન્નંતિ । મળુસ્સાણં અલેસ્સ-સમ્મામિચ્છત્ત-મળપજ્જવણાણ-કેવલનાણ-વિમંગનાણ-નોસ-ઝોવઉત્ત-અવેદગ-અકસાયા-મળજોગ-વયજોગ-અજોગિ-પ્યાણિ પદારસ પદાણિ ણ ભન્નંતિ । વાળમંતર-જોહસિય-વેમાણિ-યાણં જહા નેરહયાણં તહેવ તે તિન્નિ ન ભન્નંતિ । સઘેસિં જાણિ સેસાણિ ઠાણાણિ સઘ્ધથ પદમ-વિતિયા મંગા । પર્મિદિયાણં સઘ્ધથ પદમ-વિતિયા મંગા । જહા પાવે एवं નાણાવરણિજ્ઞેણ વિ દંડઓ, एवं આડયવજેસુ જાવ-અંતરાય દંડઓ ।

૩. [પ્ર૦] અણંતરોવવન્નપ્પ ણં મંતે ! નેરહપ્પ આડયં કમ્મં કિં વંધી-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! વંધી ન વંધહ વંધિસ્સહ ।

૪. [પ્ર૦] સલેસ્સે ણં મંતે ! અણંતરોવવન્નપ્પ નેરહપ્પ આડયં કમ્મં કિં વંધી-? [૩૦] एवं ચેવ તતિઓ મંગો, एवं જાવ-અણાગારોવઉત્તે । સઘ્ધથ વિ તતિઓ મંગો । एवं મળુસ્સવજ્ઞં જાવ-વેમાણિયાણં । મળુસ્સાણં સઘ્ધથ તતિય-ચઝટ્થા મંગા, નવરં કણ્ઠપક્કિવપ્પુ તતિઓ મંગો, સઘેસિં નાણત્તાઈ તાઈ ચેવ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ ।

છવીસતિમે વંધિસપ્પ વીઓ ઉદ્દેસો સમત્તો ।

યોગ અને વચનયોગ સંબંધે ન *પૂછવું. એ પ્રમાણે યાવત્-સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું. વેઈન્દ્રિય, તેઈન્દ્રિય, અને ચઝરિન્દ્રિયને વચનયોગ ન કહેવો. પંચેન્દ્રિય તિર્યચયોનિકોને સમ્યગ્મિધ્યાત્વ, અવધિજ્ઞાન, વિમંગજ્ઞાન, મનોયોગ અને વચનયોગ-એ પાંચ પદો ન કહેવાં. મનુષ્યોને અલે-શ્યપણું, સમ્યગ્મિધ્યાત્વ, મનઃપર્યવજ્ઞાન, કેવલજ્ઞાન, વિમંગજ્ઞાન, નોસજ્ઞોપયોગ, અવેદક, અકપાયિત્વ, મનોયોગ, વચનયોગ અને અયોગિત્વ-એ અગિયાર પદો ન કહેવા. જેમ નૈરયિકોને કહ્યું છે તેમ વાનવ્યંતર, જ્યોતિષિક અને વૈમાનિકને પણ પૂર્વોક્ત ત્રણ પદ ન કહેવા. ઘાત્રીનાં વધા સ્થાને પહેલો અને વીજો માંગો જાણવો. એકેન્દ્રિયને સર્વત્ર પહેલો અને વીજો માંગો કહેવો. જેમ પાપકર્મ સંબંધે કહ્યું તેમ જ્ઞાનાવરણીય કર્મ સંબંધે પણ દંડક કહેવો. એ રીતે આયુષ સિવાય યાવત્-અંતરાય કર્મ સુધી પણ દંડક કહેવો.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું અનંતરોપપન્ન નૈરયિકે આયુષ્ય કર્મ વાંધ્યું હતું-ઇત્યાદિ પૂછ્યા. [૩૦] હે ગૌતમ ! તેણે પૂર્વે આયુષ્ય કર્મ વાંધ્યું હતું, વાંધતો નથી અને વાંધશે. આયુષ્યનો વન્ધ.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું લેશ્યાવાલા અનન્તરોપપન્ન નૈરયિકે આયુષ્ય કર્મ વાંધ્યું હતું-ઇત્યાદિ પૂછ્યા. [૩૦] હે ગૌતમ ! પૂર્વે પ્રમાણે ત્રીજો માંગો જાણવો. એ પ્રમાણે યાવત્-અનાકાર ઉપયોગ સુધી વધે ત્રીજો માંગો જાણવો. એમ મનુષ્ય સિવાય યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું. મનુષ્યોને વધે ત્રીજો અને ચોથો માંગો જાણવો. પરન્તુ વિશેષ એ કે, કૃષ્ણપાક્ષિકને ત્રીજો માંગો કહેવો. વધારામાં પૂર્વે પ્રમાણે મિન્નતા જાણવી. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

છવીશમા વંધિશતકમાં દ્વિતીય ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

તર્હીઓ ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] પરંપરોવવન્નપ્પ ણં મંતે ! નેરહપ્પ પાવં કમ્મં કિં વંધી-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! અત્યેગતિપ્પ પદમ-વિતિયા । एवं જહેવ પદમો ઉદ્દેસઓ તહેવ પરંપરોવવન્નપ્પહિ વિ ઉદ્દેસઓ માણિયઘો નેરહયાઈઓ તહેવ નવદંડગસહિઓ । અટ્ટુપ્પહ વિ કમ્મપ્પ-ગહીણં જા જસ્સ કમ્મસ્સ વત્તઘયા સા તસ્સ અહીંણમતિરિત્તા નેયઘા જાવ-વેમાણિયા અણાગારોવઉત્તા । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ ।

છવીસતિમે વંધિસપ્પ તર્હીઓ ઉદ્દેસો સમત્તો ।

ત્રીજો ઉદ્દેશક.

[પરંપરોપપન્ન નૈરયિકાદિ ચોવીશ દંડકને આશ્રયી પાપકર્માદિની વન્ધવત્કવ્યતા-]

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું પરંપરોપપન્ન નૈરયિકે પાપકર્મ વાંધ્યું હતું-ઇત્યાદિ પૂછ્યા. [૩૦] હે ગૌતમ ! કોઈકે વાંધ્યું હતું-ઇત્યાદિ પહેલો અને વીજો માંગો સમજવો. જેમ પ્રથમ ઉદ્દેશક કહ્યો છે તેમ પરંપરોપપન્ન નૈરયિકાદિસંબંધે પાપકર્માદિ નવ દંડક સહિત આ ઉદ્દેશક કહેવો. આઠ કર્મ પ્રકૃતિઓમાં જેને જે કર્મની વત્કવ્યતા કહી છે તેને તે કર્મની વત્કવ્યતા વરાવર કહેવી. એ પ્રમાણે યાવત્-અનાકાર ઉપયોગવાળા વૈમાનિકો સુધી જાણવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

પરંપરોપપન્ન નૈરયિક-
ને પાપકર્મનો વન્ધ.

છવીશમા વંધિશતકમાં તૃતીય ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

ચતુર્થો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] અણંતરોગાદય ણં મંતે ! નેરહય પાવં કમ્મં કિં વંધી-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! અત્યેગતિય-પવં જહેવ અણં-તરોવવન્નપ્પહિં નવદંડકસંગહિત્થો ઉદ્દેસો મણિય્થો તહેવ અણંતરોગાદયહિં વિ અહીણમતિરિત્તો માણિય્થો નેરહયાદીય જાવ-વેમાણિય । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! ત્તિ ।

છવીસતિમે ઘંધિસય ચતુર્થો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

ચતુર્થ ઉદ્દેશક.

[અનન્તરાવગાઢ નૈરયિકાદિ ચોવીશ દંડકાને આશ્રયી પાપકર્માદિની વચ્ચવક્તવ્યતા]

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું *અનંતરાવગાઢ નૈરયિકે પાપ કર્મ વાંચું હતું-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ અનંતરોપપન્નનો સાથે પાપકર્માદિ નવદંડકસંગૃહીત ઉદ્દેશક કહ્યો તેમ અનંતરાવગાઢ નૈરયિકાદિ સંવંધે પણ વૈમાનિક સુધી ઉદ્દેશક કહેવો. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

છવીશમા શતકમાં ચતુર્થ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

પંચમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] પરંપરોગાદય ણં મંતે ! નેરહય પાવં કમ્મં કિં વંધી-? [ઉ૦] જહેવ પરંપરોવવન્નપ્પહિં ઉદ્દેસો સો ધેવ નિરવસેસો માણિય્થો । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! ત્તિ ।

છવીસતિમે ઘંધિસય પંચમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

પાંચમો ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું પરંપરાવગાઢ નૈરયિકે પાપકર્મ વાંચું હતું-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] જેમ પરંપરોપપન્ન સંવંધે ઉદ્દેશક કહ્યો તેમ પરંપરાવગાઢ સંવંધે પણ સંપૂર્ણ ઉદ્દેશક કહેવો. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

છવીશમા શતકમાં પંચમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

છટ્ઠો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] અણંતરાહારય ણં મંતે ! નેરતિય પાવં કમ્મં કિં વંધી-પુચ્છા । [ઉ૦] એવં જહેવ અણંતરોવવન્નપ્પહિં ઉદ્દેસો તહેવ નિરવસેસં । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! ત્તિ ।

છવીસતિમે સય છટ્ઠો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

છટ્ઠો ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું અનન્તરાહારક (આહારના પ્રથમસમયે વર્તમાન) નૈરયિકે પાપકર્મ વાંચું હતું-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ અનન્તરોપપન્ન સંવંધે ઉદ્દેશક કહ્યો તેમ અનન્તરાહારક સંવંધે પણ સંપૂર્ણ ઉદ્દેશક કહેવો. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

છવીશમા શતકમાં છટ્ઠો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

સત્તમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] પરંપરાહારય ણં મંતે ! નેરહય પાવં કમ્મં કિં વંધી-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! એવં જહેવ પરંપરોવવન્નપ્પહિં ઉદ્દેસો તહેવ નિરવસેસો માણિય્થો । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! ત્તિ ।

છવીસતિમે સય સત્તમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

સત્તમ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું પરંપરાહારક (આહારના દ્વિતીયાદિ સમયે વર્તમાન) નૈરયિકે પાપકર્મ વાંચું-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ પરંપરોપપન્ન સંવંધે ઉદ્દેશક કહ્યો છે તે જ રીતે પરંપરાહારક સંવંધે પણ સંપૂર્ણ ઉદ્દેશક કહેવો. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

છવીશમા શતકમાં સાતમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

૧ * જે જીવ એક પણ સમયના અન્તર વિચાય ઉત્પત્તિસ્થાનને આશ્રયી રહેલો હોય તે અનન્તરાવગાઢ કહેવાય છે, પરન્તુ તેવો અર્થ કરતા અનન્તરોપપન્ન અને અનન્તરાવગાઢના અર્થમાં ભિન્નતા થતી નથી તેથી ઉત્પત્તિના એક સમય પછી એક પણ સમયના અતર વિચાય ઉત્પત્તિસ્થાનને અવગાહી રહેલ હોય તે અનન્તરાવગાઢ, અને એકાદિ સમયનુ અન્તર હોય તે પરંપરાવગાઢ અર્થાત્—અનન્તરાવગાઢ ઉત્પત્તિના દ્વિતીય સમયવર્તી હોય છે અને પરંપરાવગાઢ ઉત્પત્તિના તૃતીયાદિસમયવર્તી હોય છે—ટીકા.

અનન્તરાવગાઢ નૈર-
યિકાને આશ્રયી કર્મ-
વચ્ચ

પરંપરાવગાઢ નૈરયિ-
કાને આશ્રયી કર્મ-
વચ્ચ

અનન્તરાહારકને
કર્મવચ્ચ

પરંપરાહારક નૈરયિ-
કાને વર્તમાન

અઢમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] અણંતરપજ્જત્તણ્ણં મંતે ! નેરહણ પાવં કમ્મં કિં વંધી-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જહેવ અણંતરોવવન્નપહિં ઉદ્દેસો તહેવ નિરવસેસં । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! ત્તિ ।

છવીસતિમે સણ અઢમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

આઠમો ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું અનંતરપર્યાપ્ત (પર્યાપ્તપણાના પ્રથમ સમયવર્તી) નૈરયિકે પાપ કર્મ બાંધ્યું હતું—ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ અનંતરોપપન્ન સંબંધે ઉદ્દેશક કહ્યો તેમ અનંતરપર્યાપ્ત સંબંધે પણ સંપૂર્ણ ઉદ્દેશક કહેવો. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

અનંતરપર્યાપ્તને
કર્મવન્ધ.

છવીશમા શતકમાં આઠમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

નવમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] પરંપરપજ્જત્તણ્ણં મંતે ! નેરહણ પાવં કમ્મં કિં વંધી-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! एवं जहेव परंपरोववन्नपहिं ઉદ્દેસો તહેવ નિરવસેસો માણિયદ્ધો । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! ત્તિ । જાવ-વિહરહિ ।

છવીસતિમે વંધિસણ નવમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

નવમો ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું પરંપરપર્યાપ્ત (પર્યાપ્તપણાના દ્વિતીયાદિ સમયવર્તી) નૈરયિકે પાપકર્મ બાંધ્યું હતું—ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ પરંપરોપપન્ન સંબંધે ઉદ્દેશક કહ્યો છે તેમ પરંપરપર્યાપ્ત સંબંધે પણ સંપૂર્ણ ઉદ્દેશક કહેવો. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

પરંપરપર્યાપ્તને
કર્મવન્ધ.

છવીશમા શતકમાં નવમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

દસમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] ચરિમે મંતે ! નેરહણ પાવં કમ્મં કિં વંધી-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! एवं जहेव परंपरोववन्नपहिं ઉદ્દેસો તહેવ ચરિમેહિં નિરવસેસો । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! ત્તિ ૨ જાવ-વિહરતિ ।

છવીસતિમે વંધિસણ દસમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

દશમો ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું ચરમ (જેને નારકભવ છેલ્લો છે એવા) નૈરયિકે પાપકર્મ બાંધ્યું હતું—ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ પરંપરોપપન્ન સંબંધે ઉદ્દેશક કહ્યો તેમ ચરમ નૈરયિકાદિ સંબંધે પણ એજ રીતે *સંપૂર્ણ ઉદ્દેશક કહેવો. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

છવીશમા શતકમાં દસમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

એકારસમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] અચરિમે મંતે ! નેરહણ પાવં કમ્મં કિં વંધી-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! अत्येगइए—एवं जहेव पदमोद्देशप, પદમ-વિતિયા મંગા માણિયદ્ધા સદ્ધત્થ જાવ-પંચિંદિયતિરિક્કલ્લજોણિયાણં ।

અગિયારમો ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું અચરમ નૈરયિકે પાપકર્મ બાંધ્યું હતું—ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે પહેલો અને વીજો—એમ વે માંગા બધે સ્થલે યાવત્-પંચેદ્રિય તિર્યચ્યોનિક સુધી કહેવા.

અચરમ નૈરયિકને
કર્મવન્ધ.

૧ * અહીં ચરમોદ્દેશક પરંપરોદ્દેશકની પેઠે કહ્યો છે, અને પરંપરોદ્દેશક પ્રથમ ઉદ્દેશકની પેઠે છે છતાં તેમા મનુષ્યપદને આશ્રયી આયુષ્કર્મના બન્ધમા આ વિશેષતા છે—પ્રથમ ઉદ્દેશકમા આયુષ્કર્મને અપેક્ષી સામાન્યતઃ ચાર ભાગા કહ્યા છે, પણ ચરમ મનુષ્યને આશ્રયી માત્ર ચોથો ભાગો ઘટી શકે છે, જે ચરમ મનુષ્ય છે તેણે પૂર્વે આયુષ વાધ્યું છે, પણ વર્તમાન સમયે વાધતો નથી, તેમ ભવિષ્યકાલમા વાધશે પણ નહિ.—ટીકા.

૨. [પ્ર૦] અચરિમે જં મંતે ! મણુસ્તે પાવં કમ્મં કિં વંધી-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! અત્યેગતિપ વંધી વંધદ વંધિસ્સદ્, અત્યેગતિપ વંધી વંધદ ન વંધિસ્સદ્; અત્યેગતિપ વંધી ન વંધદ વંધિસ્સદ્ ।

૩. [પ્ર૦] સહેસ્તે જં મંતે ! અચરિમે મણુસે પાવં કમ્મં કિં વંધી-? [ઉ૦] एवं चेव तित्ति भंगा चरमविहणा भाणि-यद्धा एवं जहेव पढमुद्देसे । नवरं जेसु तत्तय वीससु चत्तारि भंगा तेसु इह आदिह्ता तित्ति भंगा भाणियद्धा चरिमभंगवज्जा । अहेस्से केवलनाणी य अजोगी य एए तित्ति वि न पुच्छिजंति, सेसं तहेव । चाणमंतर-जोइसिय-वेमाणिए जद्धा नेरइए ।

૪. [પ્ર૦] અચરિમે જં મંતે ! નેરહપ નાણાવરણિજં કમ્મં કિં વંધી-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! एवं जहेव पाव० । नवरं मणुस्तेसु सकसाईसु लोभकसाईसु य पढम-वित्तिया भंगा, सेसा अट्टारस चरमविहणा, सेसं तहेव जाव-वेमाणियाणं । दूरि-सणावरणिजं पि एवं चेव निरवसेसं । वेयणिजे सद्धत्य वि पढम-वित्तिया भंगा जाव-वेमाणियाणं, नवरं मणुस्तेसु अहेस्से, केवली अजोगी य नत्ति ।

૫. [પ્ર૦] અચરિમે જં મંતે ! નેરહપ મોહણિજં કમ્મં કિં વંધી-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! जहेव पावं तहेव निरवसेसं जाव-वेमाणिए ।

૬. [પ્ર૦] અચરિમે જં મંતે ! નેરહપ આટયં કમ્મં કિં વંધી-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! पढम-वित्तिया भंगा, एवं सव-पदेसु वि । नेरइयाणं पढम-तत्तिया भंगा, नवरं सम्मामिच्छे तत्तियो भंगो, एवं जाव-थणियकुमाराणं । पुढविमइय-आउ-काइय-वणस्सइकाइयाणं तेउलेस्साए तत्तियो भंगो, सेसेसु पदेसु सद्धत्य पढम-तत्तिया भंगा, तेउकाइय-वाउकाइयाणं सद्धत्य पढम-तत्तिया भंगा, वेइंदिय-तेइंदिय-चउरिंदियाणं एवं चेव, नवरं सम्मचे ओहिनाणे आभिणियोहियनाणे सुयनाणे एएसु चउसु वि ठाणेसु तत्तियो भंगो । पंचिंदियतिरिफ्फजोणियाणं सम्मामिच्छे तत्तियो भंगो, सेसेसु पदेसु सद्धत्य पढम-तत्तिया भंगा । मणुस्ताणं सम्मामिच्छे अवेदए अकसाइम्मि य तत्तियो भंगो, अहेस्स-केवलनाण-अजोगी य न पुच्छिजंति; सेस-

અચરમ મનુષ્યને
બન્ધ.

૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું અચરમ મનુષ્યે પાપકર્મ વાંચ્યું હતું-હ્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ૧ કોઈ પાપકર્મ વાંચ્યું હતું, વાવે છે અને વાંધશે; ૨ કોઈ વાચ્યું હતું, વાવે છે અને વાંધશે નહિ, ૩ કોઈ વાચ્યું હતું, નથી વાંધતો અને વાંધશે.

કેદવાસરિત અચરમ
મનુષ્યને બન્ધ.

૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું લેડ્યાવાળા અચરમ મનુષ્યે પાપકર્મ વાંચ્યું હતું-હ્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ઉપર કલા પ્રમાણે છેલ્લા સિવાયના વાકીના ત્રણ માંગા કહેવા. વાકી વધુ પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં કાઠું છે તેમ જાણવું. પરંતુ વિશેષ એ કે, જે વીસ પદોમાં ચાર માંગા કર્યા છે તેમાંથી અહીં છેલ્લા માંગા સિવાયના પ્રથમના ત્રણ માંગા કહેવા. લેડ્યારહિત, કેવલજ્ઞાની અને અયોગી મનુષ્ય-એ ત્રણ સંવંધે ન પૂછવું. વાનવ્યંતર, વ્યોત્તિષિક અને વૈમાનિકોને નૈરયિકોની પેટે જાણવું.

અચરમ નૈરયિકને
જ્ઞાનાવરણીયનો
બન્ધ.

૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું અચરમ નૈરયિકે જ્ઞાનાવરણીય કર્મ વાંચ્યું હતું-હ્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ પાપ કર્મ સંવંધે કાઠું છે તેમ અહીં પણ જાણવું, પરંતુ વિશેષ એ કે કપાયી અને લોભકપાયી મનુષ્યોમાં પહેલો અને વીજો માગો કહેવો, તથા વાકીના અટાર પદમાં છેલ્લા માંગા સિવાયના વાકીના વધા (ત્રણે) માગા કહેવા. વાકી વધુ એ પ્રમાણે જાણવું. એ રીતે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી સમજવું. દર્શનાવરણીય કર્મ સંવંધે પણ એ રીતે વધું જાણવું. વેદનીય કર્મ સંવંધે વધે સ્થળે પહેલો અને વીજો માંગો-એમ વે માંગા યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવા. વિશેષ એ કે, મનુષ્યપદમાં લેડ્યારહિત, કેવલી અને અયોગી અચરમ મનુષ્ય નથી.

અચરમ નૈરયિકને
મોહનીય બન્ધ.

૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું અચરમ નૈરયિકે મોહનીય કર્મ વાંચ્યું હતું-હ્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ પાપકર્મ સંવંધે કાઠું તેમ વધું યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું.

અચરમ નૈરયિકને
આયુષ્યબન્ધ.

૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું અચરમ નૈરયિકે આયુષ્ય કર્મ વાંચ્યું હતું-હ્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પહેલો અને વીજો માગો જાણવો. એ રીતે વધા પદોમાં પણ જાણવું. નૈરયિકો વિષે પહેલો અને ત્રીજો માગો કહેવો. વિશેષ એ કે, સમ્યક્ત્વમિધ્યાત્વમાં ત્રીજો માંગો જાણવો. એ રીતે યાવત્-સ્થનિતકુમારો સુધી જાણવું. પૃથિવીકાયિક, અપ્કાયિક અને વનસ્પતિકાયિકોને તેજોલેડ્યામાં ત્રીજો માગો કહેવો. વાકી વધા પદોમાં વધે સ્થળે પહેલો અને ત્રીજો માંગો જાણવો. અગ્નિકાયિક અને વાયુકાયિકોને વધે સ્થળે પ્રથમ અને તૃતીય માગો કહેવો. વેદંદ્રિય, તેદંદ્રિય અને ચલરિન્દ્રિયને વિષે પણ એમ જાણવું. પણ વિશેષ એ કે સમ્યક્ત્વ, ઔચિત્તજ્ઞાન, આમિનિવોધિક જ્ઞાન અને શ્રુતજ્ઞાન-એ ચારે સ્થાનોમાં ત્રીજો માગો સમજવો. પંચેન્દ્રિય તિર્વચયોનિકોને સમ્યગ્મિધ્યાત્વમાં ત્રીજો માંગો અને વાકીના સ્થાનોમાં સંવંધ પ્રથમ અને તૃતીય માગો જાણવો. મનુષ્યોને સમ્યગ્મિધ્યાત્વ, અવેદક અને અકપાયી-એ ત્રણ પદોમાં ત્રીજો માગો જાણવો. લેડ્યારહિત, કેવલજ્ઞાન અને અયોગી સંવંધે પ્રશ્ન ન કરવો. વાકી વધા પદોમાં સંવંધ પ્રથમ અને તૃતીય માંગો કહેવો. જેમ નૈરયિકો સંવંધે કાઠું તેમ

પદેસુ સષ્ટત્થ પદમ—તતિયા મંગા, ઘાણમંતર—જોશિસિય—વેમાણિયા જદ્દા નેરદ્યા । નામં ગોયં અંતરાદ્યં ચ જદ્દેવ નાનાવર-
ણિજ્ઞં તદ્દેવ નિરવસેસં । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! ત્તિ જાવ—વિદ્દરદ્ ।

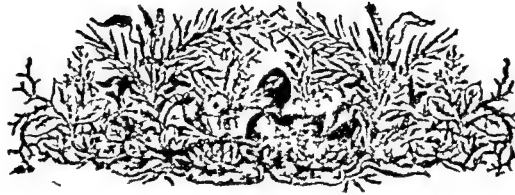
છવીસતિમે વંધિસણ એકારસમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

છવીસતિમં સયં સમત્તં ।

વાનવ્યંતર, જ્યોતિષિક અને વૈમાનિકો સંવંધે પણ જાણવું. જેમ જ્ઞાનાવરણીય કર્મસંવંધે જણાવ્યું તેમ નામ, ગોત્ર અને અંતરાય સંવંધે વધું સમજવું. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’—એમ કહી યાવત્—વિહરે છે.

છવીશમા શતકમાં અગિયારમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

છવીશમું શતક સમાપ્ત.

સત્તવીસતિમં સયં ।

૧. [પ્ર૦] જીવે ણં મંતે ! પાવં કમ્મં કિં કરિંસુ કરેન્તિ કરિસ્સંતિ ૧, કરિંસુ કરેન્તિ ન કરિસ્સંતિ ૨, કરિંસુ ન કરેન્તિ કરિસ્સંતિ ૩, કરિંસુ ન કરેન્તિ ન કરેસ્સંતિ ૪ ? [ઉ૦] ગોયમા ! અત્યેગતિય કરિંસુ કરેન્તિ કરિસ્સંતિ ૧, અત્યેગતિય કરિંસુ કરેન્તિ ન કરિસ્સંતિ ૨, અત્યેગતિય કરિંસુ ન કરેન્તિ કરેસ્સંતિ ૩, અત્યેગતિય કરિંસુ ન કરેન્તિ ન કરેસ્સંતિ ।

૨. [પ્ર૦] સલેસ્સે ણં મંતે ! જીવે પાવં કમ્મં—પવં પ્પણં અભિલાધેણં જચ્ચેવ વંધિસપ્પ વત્તપ્પયા સચ્ચેવ નિરવસેસા માણિયદ્ધા, તદ્દેવ નવદંડગસંગહિયા ઇક્કારસ ઉદ્દેસગા માણિયદ્ધા ।

સત્તવીસતિમં કરિંસુસયં સમત્તં ।

સત્યાવીશમું શતક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ૧ જીવે *પાપકર્મ કર્યું હતું, કરે છે અને કરશે ? ૨ કર્યું હતું, કરે છે અને કરશે નહિ ? ૩ કર્યું હતું, કરતો નથી અને કરશે ? ૪ કર્યું હતું, કરતો નથી અને કરશે નહિ ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ૧ કોટક જીવે કર્યું હતું, કરે છે અને કરશે. ૨ કોટક જીવે કર્યું હતું, કરે છે અને કરશે નહિ. ૩ કોટક જીવે કર્યું હતું, કરતો નથી અને કરશે. અને કોટક જીવે કર્યું હતું, કરતો નથી અને કરશે નહિ.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લેટ્યાવાલ્યા જીવે પાપ કર્મ કર્યું હતું—ઈત્યાદિ પૂર્વોક્ત પાઠ વડે વંધિશતકમાં જે વક્તવ્યતા કહી છે તે વધી વક્તવ્યતા અહીં કહેવી. તેમજ નવ દંડક સહિત અગિયાર ઉદ્દેશકો પણ અહીં કહેવા.

સત્યાવીશમું *કરિંસુ શતક સમાપ્ત.

૧ * પ્રશ્નમાં વન્ધિપદ હોવાથી છવીશમું વન્ધિશતક કહેવાય છે તેમ અહીં પ્રથમા 'કરિંસુ' પદ હોવાથી સત્યાવીશમું કરિંસુશતક કહેવામાં આવે છે. યદ્યપિ કર્મના વન્ધ અને કરણમાં કાઢ પણ ભેદ નથી તો પણ વન્ધ એટલે સામાન્યરૂપે કર્મનું વાધયુ અને કરણ એટલે સક્રમાદિ સ્વરૂપે કરણ—એ વિશેષતા જણાવવા વન્ધ અને કરણનો જુદો નિર્દેશ કર્યો છે

અટ્ટવીસતિમં સયં ।

પઢમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] જીવા ણં મંતે ! પાવં કમ્મં કહિં સમજિણિસુ, કહિં સમાયરિંસુ ? [ઉ૦] ગોયમા ! સઘે વિ તાવ તિરિ-
ક્ખજોણિણસુ હોજા ૧, અહવા તિરિક્ખજોણિણસુ ય નેરહણસુ ય હોજા ૨, અહવા તિરિક્ખજોણિણસુ ય મણુસ્સેસુ ય
હોજા ૩, અહવા તિરિક્ખજોણિણસુ ય દેવેસુ ય હોજા ૪, અહવા તિરિક્ખજોણિણસુ ય નેરહણસુ ય મણુસ્સેસુ ય હોજા
૫, અહવા તિરિક્ખજોણિણસુ ય નેરહણસુ ય દેવેસુ ય હોજા ૬, અહવા તિરિક્ખજોણિણસુ ય મણુસ્સેસુ ય દેવેસુ ય હોજા
૭, અહવા તિરિક્ખજોણિણસુ ય નેરહણસુ ય મણુસ્સેસુ ય દેવેસુ ય હોજા ૮ ।

૨. [પ્ર૦] સલેસ્સા ણં મંતે ! જીવા પાવં કમ્મં કહિં સમજિણિસુ, કહિં સમાયરિંસુ ? [ઉ૦] एवं चेव । एवं कण्हलेस्सा,
जाव-अलेस्सा । कण्हपक्खिया, सुक्कपक्खिया । एवं जाव-अणागारोवउत्ता ।

૩. [પ્ર૦] નેરહયા ણં મંતે ! પાવં કમ્મં કહિં સમજિણિસુ, કહિં સમાયરિંસુ ? [ઉ૦] ગોયમા ! સઘે વિ તાવ
તિરિક્ખજોણિણસુ હોજા ત્તિ-एवं चेव अट्ट भंगा भाणियद्धा । एवं सद्यत्थ अट्ट भंगा, एवं जाव-अणागारोवउत्ता वि ।

અઠ્યાવીશમું શતક.

પ્રથમ ઉદ્દેશકં.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જીવોએ કહ ગતિમા પાપ કર્મનું સમર્જન-પ્રહણ કર્યું હતું અને કહ ગતિમાં પાપ કર્મનું આચરણ કર્યું હતું ?
[ઉ૦] હે ગૌતમ ! ૧ વધા જીવો તિર્યંચયોનિમાં હતા, ૨ અથવા વધા જીવો તિર્યંચયોનિમાં અને નૈરયિકોમાં હતા, ૩ અથવા વધા જીવો
તિર્યંચયોનિમાં અને મનુષ્યોમાં હતા ૪ અથવા વધા જીવો તિર્યંચયોનિમાં અને દેવોમાં હતા, ૫ અથવા વધા જીવો તિર્યંચયોનિમાં, નૈરયિ-
કોમાં અને મનુષ્યોમાં હતા, ૬ અથવા વધા જીવો તિર્યંચયોનિમાં, નૈરયિકોમાં અને દેવોમાં હતા, ૭ અથવા વધા જીવો તિર્યંચયોનિમાં, મનુ-
ષ્યોમાં અને દેવોમાં હતા, ૮ અથવા વધા તિર્યંચયોનિમાં, નૈરયિકોમાં, મનુષ્યોમાં અને દેવોમાં હતા. [અને તે ગતિમા તેઓએ પાપકર્મનું સમ-
ર્જન અને સમાચરણ કર્યું હતું.]

કર ગતિમા પાપક-
ર્મનું સમર્જન થાય ?

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લેશ્યાવાળા જીવોએ કહ ગતિમાં પાપ કર્મનું સમર્જન અને સમાચરણ કર્યું હતું ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પૂર્વની
પેઠે જાણવું. કુણ્ણલેશ્યાવાળા યાવત્-અલેશ્યા-લેશ્યારહિત, કુણ્ણપાક્ષિક, શુક્લપાક્ષિક, યાવત્-અનાકાર ઉપયોગવાળા સંવંધે પણ એજ
પ્રમાણે સમજવું.

લેશ્યા.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકોએ કહ ગતિમાં પાપકર્મ ઉપાર્જન કર્યું હતું અને કહ ગતિમા પાપ કર્મનું આચરણ કર્યું હતું ?
[ઉ૦] હે ગૌતમ ! વધાય જીવો તિર્યંચયોનિકોમાં હતા-ઇત્યાદિ પૂર્વની પેઠે આઠે ભાગા કહેવા, એ સર્વત્ર આઠે ભાગા કહેવા. એ પ્રમાણે

નૈરયિકોને પાપ-
ર્મનું સમર્જન.

૧ * અહીં તિર્યંચયોનિ ઘણા જીવોનો આશ્રય હોવાથી સર્વ જીવોની માતાના સ્થાને છે. તેથી અન્ય નારકાદિ યથા જીવો વગરનિહિ તિર્યંચોદી આપી
છત્પજ થયા હોય, માટે તે વધા તિર્યંચયોનિકોમાં હતા એમ કહેવાય છે, અને હા તેઓએ નરકગત્યાદિના હેતુભૂત પાપકર્મનું સમર્જન કર્યું હતું

૨ † પાપ કર્મનું સમર્જન-ઉપાર્જન અને સમાચરણ-પાપકર્મના હેતુભૂત પાપક્રિયાનું આચરણ, અર્થાત્ પાપક્રિયાના સમાચરણદ્વારા જીવે પાપ કર્મ
કહ ગતિમા ઉપાર્જન કર્યું હતું ? અથવા સમર્જન અને સમાચરણ બન્ને પર્યાયશબ્દો છે એટલે બન્ને એકજ અર્થના બોધક છે. સૂત્રની વિચિત્ર ઘટ્ટી હોવાથી
સમર્જન અને સમાચરણ બન્ને કહેવામાં આવ્યા છે.

एवं जाव-वेमाणियाणं । एवं नाणावरणिज्जेण वि दंडओ, एवं जाव-अंतरादपणं । एवं एए जीवादीया वेमाणियपज्जवसाणा नव दंडगा भवन्ति । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति जाव-विहरइ ।

अट्ठावीसतिमे सए पढमो उद्देसो समत्तो ।

યાવત્-અનાકારોપયોગવાળા સંબંધે સમજવું. અને [દંટકના કમથી] યાવત્-વૈમાનિકો સુધી એજ રીતે જાણવું. એમ જ્ઞાનાવરણીય, યાવત્-અંતરાય કર્મવડે પણ દંડક કહેવો. એમ જીવથી માંડીને વૈમાનિક પર્યન્ત નવ દંટક યાય છે. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'—એમ કહી યાવત્-વિહારે છે.

અઠ્યાવીશમા શતકમાં પ્રથમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

વીઓ ઉદ્દેસો.

૧. [પ્ર૦] અણંતરોવવચ્ચગા ણં મંતે ! નેરહ્યા પાવં કમ્મં કાદિં સમાજ્ઞિણિસુ, કાદિં સમાયરિંસુ ? [ઉ૦] ગોયમા ! સદ્ધે વિ તાવ તિરિખ્ખવજોણિણસુ હોજ્ઞા, एवं पत्थ वि अट्ठ भंगा । एवं अणंतरोववच्यगणं नेरह्यार्दणं जस्स जं अत्थि छेसादीयं अणागारोवव्योपज्जवसाणं तं सच्चं एयाए भयणाए भाणियच्चं जाव-वेमाणियाणं । नवरं अणंतरेसु जे परिहरियच्चा ते जट्टा वंधि-सए तहा इहं पि । एवं नाणावरणिज्जेण वि दंडओ, एवं जाव-अंतरादपणं निरवसेसं । एसो वि नवदंडगसंगहिओ उद्देसओ भाणियच्चो । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

अट्ठावीसतिमे सए वीओ उद्देसो समत्तो ।

द्वितीय उद्देशक.

અનંતરોપપન્ન નૈર-
યિકોને પાપકર્મણુ
સમર્જન.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અનંતરોપપન્ન (તુરત ઉત્પન્ન થયેલા) નૈરયિકોએ કઈ ગતિમા પાપ કર્મણું સમાર્જન કર્યું અને કઈ ગતિમાં પાપ કર્મણું સમાચરણ કર્યું ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે વધા ય તિર્યગ્યોનિકોમા હતા. એમ અહીં પણ આઠ માંગા જાણવા. અનંતરોપપન્નક નૈરયિકોને અપેક્ષી જેને જે લેશ્યાલિક અનાકાર ઉપયોગ સુધી હોય તે વધુ વિકલ્પથી યાવત્-વૈમાનિકો સુધી કહેવું. પણ વિશેષ એ કે, જે અનંતરોપપન્ન જીવોમા જે જે વાવત (મિશ્રદષ્ટિ, મનોયોગ, વચનયોગાદિ) પરિહાર કરવા યોગ્ય હોય તે તે વાવત વંધિશતકમાં કહ્યા પ્રમાણે પરિહારી. એ રીતે જ્ઞાનાવરણીય અને યાવત્-અંતરાય કર્મ વડે પણ નવ દંડકસહિત આ ઉદ્દેશક કહેવો. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

અઠ્યાવીશમા શતકમાં વીજો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

૩-૧૧ ઉદ્દેસગા ।

૧. एवं एएणं कमेणं जहेव वंधिसए उद्देसगाणं परिवाडी तहेव इहं पि अट्ठसु मंगेसु नेयच्चा । नवरं जाणियच्चं जं जस्स अत्थि तं तस्स भाणियच्चं जाव-अचरिमुद्देसो । सद्धे वि एए एकारस उद्देसगा । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति जाव-विहरइ ।

अट्ठावीसतिमे सए ३-११ उद्देसगा समत्ता

अट्ठावीसतिमं कम्मसमज्जणसयं समत्तं ।

૩-૧૧ ઉદ્દેશકો.

૧. એમ એજ ક્રમથી જેમ વંધિશતકમાં ઉદ્દેશકોની પરિપાટી કહી છે તેમ અહીં પણ આઠે માંગામાં જાણવી. પરન્તુ વિશેષ એ કે, જેને જે હોય તેને તે છેછા ઉદ્દેશક સુધી કહેવું. એમ વધા મઠીને અગિયાર ઉદ્દેશકો યાય છે. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

અઠ્યાવીશમા શતકમાં ૩-૧૧ ઉદ્દેશકો સમાપ્ત.

અઠ્યાવીશમું કર્મસમર્જન શતક સમાપ્ત.

एगूणतीसतिमं सयं

पढमो उद्देशो ।

१. [प्र०] जीवा णं भंते ! पावं कम्मं किं समायं पट्ठविंसु समायं निट्ठविंसु १, समायं पट्ठविंसु विसमायं निट्ठविंसु २, विसमायं पट्ठविंसु समायं निट्ठविंसु ३, विसमायं पट्ठविंसु विसमायं निट्ठविंसु ? [उ०] गोयमा ! अत्थेगइया समायं पट्ठविंसु समायं निट्ठविंसु १, जाव-अत्थेगइया विसमायं पट्ठविंसु विसमायं निट्ठविंसु ४ ।

२. [प्र०] से केणट्ठेणं भंते ! एवं बुच्चइ-‘अत्थेगइया समायं पट्ठविंसु समायं निट्ठविंसु’-तं चेव ? [उ०] गोयमा ! जीवा चउच्चिहा पन्नत्ता, तंजहा-अत्थेगइया समाउया समोववन्नगा १, अत्थेगइया समाउया विसमोववन्नगा २, अत्थेगइया विसमाउया समोववन्नगा ३, अत्थेगइया विसमाउया विसमोववन्नगा ४ । १ तत्थ णं जे ते समाउया समोववन्नगा ते णं पावं कम्मं समायं पट्ठविंसु समायं निट्ठविंसु । २ तत्थ णं जे ते समाउया विसमोववन्नगा ते णं पावं कम्मं समायं पट्ठविंसु विसमायं निट्ठविंसु । तत्थ णं जे ते विसमाउया समोववन्नगा ते णं पावं कम्मं विसमायं पट्ठविंसु समायं निट्ठविंसु । तत्थ णं जे ते विसमाउया विसमोववन्नगा ते णं पावं कम्मं विसमायं पट्ठविंसु विसमायं निट्ठविंसु । से तेणट्ठेणं गोयमा ! तं चेव ।

ओगणत्रीशमुं शतक

प्रथम उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! १ शुं घणा जीवो पाप कर्मने भोगववानी शरुआत एक काळे करे छे अने तेनो अंत पण एक काळे करे छे ? २ भोगववानी शरुआत एक काळे करे छे अने तेनो अत भिन्न काळे करे छे ? ३ भोगववानी शरुआत भिन्न काळे करे छे अने अंत एक काळे करे छे के तेने भोगववानी शरुआत भिन्न काळे करे छे अने तेनो अंत पण भिन्न काळे करे छे ? [उ०] हे गौतम ! केटलाक जीवो पाप कर्मने भोगववानी शरुआत एक काळे करे छे अने तेनो अंत पण एक काळे करे छे. ए रीते यावत्—कोइ जीवो तो पाप कर्मने भोगववानी शरुआत भिन्न काळे करे छे अने तेनो अत पण भिन्न काळे करे छे.

२. [प्र०] हे भगवन् ! एम शा हेतुथी कहो छो के ‘केटलाक जीवो पाप कर्मने भोगववानी शरुआत एक काळे करे छे अने तेनो अत पण एक काळे करे छे’—इत्यादि पूर्वमा कहुं छे ते प्रमाणे कहेंहुं. [उ०] हे गौतम ! जीवो चार प्रकारना कहा छे. ते आ प्रमाणे—१ केटलाक जीवो समान काळे आयुपना उदयवाळा अने समकाळे भवान्तरमां उत्पन्न थयेला, २ केटलाक जीवो समान काळे आयुपना उदयवाळा अने जुदा जुदा समये परभवमा उत्पन्न थयेला, ३ केटलाक जुदा जुदा काळे आयुपना उदयवाळा अने साथे उत्पन्न थयेला तथा ४ केटलाक जुदा जुदा काळे आयुपना उदयवाळा अने जुदा जुदा समये परभवमां उत्पन्न थयेला होय छे. १ तेमां जे जीवो समानकाळे आयुपना उदयवाळा अने परभवमां साथे उत्पन्न थयेला होय छे तेओ एकज काळे पाप कर्मने भोगववानी शरुआत करे छे अने तेनो अत पण एक काळे करे छे. २ जे जीवो समान काळे आयुपना उदयवाळा अने जुदा जुदा समये परभवमां उत्पन्न थयेला होय छे तेओ पाप कर्मने भोगववानी शरुआत एक काळे करे छे अने तेनो अंत पण जुदा जुदा समये करे छे. ३ जे जीवो जुदा जुदा काळे आयुपना उदयवाळा अने साथे परभवमा उत्पन्न थयेला होय छे तेओ पाप कर्मने भोगववानी शरुआत जुदा जुदा काळे करे छे अने तेनो अंत एक काळे करे छे ४ अने जे जीवो जुदा जुदा काळे आयुपना उदयवाळा अने जुदा जुदा समये परभवमां उत्पन्न थयेला छे तेओ पाप कर्मने भोगववानी शरुआत जुदा जुदा काळे करे छे अने तेनो अंत पण जुदा जुदा काळे करे छे. ए कारणथी हे गौतम !—इत्यादि पूर्व प्रमाणे कहेंहुं.

पापकर्मना वेदननो प्रारभ अने अन्त.

तेम करेवानु कारण.

૩. [પ્ર૦] સલેસ્તા ણં મંતે ! જીવા પાવં કમ્મં—? [ઉ૦] પવં ચેવ, પવં સદ્ધટ્ટાણેસુ વિ જાવ—અણાગારોવઉત્તા । એવ સદ્ધે વિ પયા એયાવ વત્તદ્ધયાવ માણિયદ્ધા ।

૪. [પ્ર૦] નેરહ્યા ણં મંતે ! પાવં કમ્મં કિં સમાયં પટ્ટવિંસુ સમાયં નિટ્ટવિંસુ—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! અત્યેગદ્ધયા સમાયં પટ્ટવિંસુ—પવં જહેવ જીવાણં તહેવ માણિયદ્ધં જાવ—અણાગારોવઉત્તા । પવં જાવ—વેમાણિયાણં જસ્સ જં અત્થિ તં એણં ચેવ કમેણં માણિયદ્ધં । જદ્ધા પાવેણ દંડહો, એણં કમેણં અટ્ટસુ વિ કમ્મપ્પગડીસુ અટ્ટ દંડગા માણિયદ્ધા જીવાદીયા વેમાણિ-યપ્પજવસાણા । एसो नवदंडगसंगहिओ पढमो उद्देशो माणियद्वो । ‘सेवं मंते ! सेवं मंते’ ! चि ।

एगूणतीसतिमे सए पढमो उद्देशो समत्तो ।

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું લેશ્યાવાળા જીવો પાપ કર્મને ભોગવવાની શરૂઆત એક કાલે કરે છે—ઇત્યાદિ પૂર્વ પ્રમાણે પૂછવું. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ઉત્તર પૂર્વ પ્રમાણે સમજવો. વર્ધાં સ્થાનોમા પળ યાવત્—અનાકાર ઉપયોગવાળા સુધી સમજવું. એ વધા પદો પળ એ જ વક્તવ્યતાથી કહેવાં.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું નૈરયિકો પાપ કર્મને ભોગવવાની શરૂઆત એક કાલે કરે છે અને તેનો અંત પણ એક કાલે કરે છે—ઇત્યાદિ પૂછ્યા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ જીવો સંવંધે આગલ જણાવ્યું તેમ નૈરયિકો સંવંધે પણ જાણવું. એ યાવત્—અનાકાર ઉપયોગવાળા નૈરયિકો સંવંધે સમજવું. એજ પ્રકારે યાવત્—વૈમાનિકો સુધી જેને જે હોય તે તેને આજ ક્રમથી કહેવું. જેમ પાપ કર્મ સંવંધે દંડક કહ્યો તેમ એ ક્રમવડે જીવથી માંડીને વૈમાનિકો સુધી આઠે કર્મપ્રકૃતિઓ સંવંધે આઠ દંડક કહેવા. એ રીતે નવદંડકસહિત આ પ્રથમ ઉદ્દેશક કહેવો. ‘હે ભગવન્ ! તે એમ જ છે, હે ભગવન્ ! તે એમ જ છે’.

ओगणत्रीशमा शतकमां प्रथम उद्देशक समाप्त.

વીઓ ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] અણંતરોવવન્નગા ણં મંતે ! નેરહ્યા પાવં કમ્મં કિં સમાયં પટ્ટવિંસુ સમાયં નિટ્ટવિંસુ—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! અત્યેગદ્ધયા સમાયં પટ્ટવિંસુ સમાયં નિટ્ટવિંસુ, અત્યેગદ્ધયા સમાયં પટ્ટવિંસુ વિસમાયં નિટ્ટવિંસુ ।

૨. [પ્ર૦] સે કેણદ્ધેણં મંતે ! પવં વુચ્છદ્—‘અત્યેગદ્ધયા સમાયં પટ્ટવિંસુ—તં ચેવ’ ? [ઉ૦] ગોયમા ! અણંતરોવવન્નગા નેરહ્યા ડુવિહ્વા પન્નત્તા, તંજદ્ધા—અત્યેગદ્ધયા સમાડયા સમોવવન્નગા, અત્યેગદ્ધયા સમાડયા વિસમોવવન્નગા । તત્થ ણં જે તે સમાડયા સમોવવન્નગા તે ણં પાવં કમ્મં સમાયં પટ્ટવિંસુ સમાયં નિટ્ટવિંસુ । તત્થ ણં જે તે સમાડયા વિસમોવવન્નગા તે ણં પાવં કમ્મં સમાયં પટ્ટવિંસુ વિસમાયં નિટ્ટવિંસુ । સે તેણદ્ધેણં—તં ચેવ ।

૩. [પ્ર૦] સલેસ્તા ણં મંતે ! અણંતરોવવન્નગા નેરહ્યા પાવં—? [ઉ૦] પવં ચેવ, પવં જાવ—અણાગારોવઉત્તા । પવં અસુ-

द्वितीय उद्देशक.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું અનંતરોપપન્ન (તુરતમાં ઉત્પન્ન થયેલા) નૈરયિકો એક કાલે પાપ કર્મને ભોગવવાની શરૂઆત કરે છે અને તેનો અંત પણ એક કાલે કરે છે—ઇત્યાદિ પૂછ્યા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓમા કેટલાક એક કાલે પાપ કર્મને ભોગવવાની શરૂઆત કરે છે અને તેનો અંત પણ એક કાલે જ કરે છે અને કેટલાક એક કાલે પાપ કર્મને ભોગવવાની શરૂઆત કરે છે અને તેનો અંત જુદા જુદા સમયે કરે છે.

તેનો હેતુ.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એમ શા હેતુથી કહ્યો છો કે ‘કેટલાક એક કાલે પાપ કર્મને ભોગવવાની શરૂઆત કરે છે અને તેનો અંત પણ એક કાલે કરે છે’—ઇત્યાદિ. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અનંતરોપપન્ન નૈરયિકો વે પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે— ૧ કેટલાક સમકાલે આયુપના ઉદયવાળા અને સમકાલે પરમવમા ઉત્પન્ન થયેલા, ૨ અને કેટલાક સમકાલે આયુપના ઉદયવાળા અને જુદા જુદા કાલે પરમવમા ઉત્પન્ન થયેલા હોય છે. તેમાં જેઓ સમકાલે આયુપના ઉદયવાળા અને પરમવમા સાથે ઉત્પન્ન થયેલા છે તેઓ એક કાલે પાપકર્મને ભોગવવાની શરૂઆત કરે છે અને તેનો અંત પણ એક કાલે કરે છે. તથા જેઓ સમકાલે આયુપના ઉદયવાળા અને જુદા જુદા સમયે પરમવમા ઉત્પન્ન થયેલા છે તેઓ પાપ કર્મને ભોગવવાની શરૂઆત તો એક કાલે કરે છે અને તેનો અંત જુદા જુદા કાલે કરે છે. એ કારણથી એ પ્રમાણે કહ્યું છે.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું લેશ્યાવાળા અનંતરોપપન્ન નૈરયિકો પાપકર્મને ભોગવવાની શરૂઆત એક કાલે કરે છે—ઇત્યાદિ પૂછ્યા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પૂર્વની પેઠે જાણવું. એ રીતે યાવત્—અનાકાર ઉપયોગવાળા સુધી સમજવું. એ અસુરકુમારો અને યાવત્—

લેશ્યાને આશ્રયી પ્રસ્થાપન અને નિષ્ઠાપન.

નૈરયિકોને આશ્રયી પ્રસ્થાપન અને નિષ્ઠાપન.

અનંતરોપપન્ન નૈર-યિકોને આશ્રયી સમ-ક પ્રસ્થાપનાદિ.

સલેશ્ય નૈરયિકોને આશ્રયી સમક પ્ર-સ્થાપનાદિ

રકુમારાણં । एवं जाव-वेमाणियाणं, नवरं जं जस्स अत्थि तं तस्स भाणियद्धं । एवं नाणावरणिज्जेण वि दंडओ, एवं निरव-
सेसं जाव-अंतराइएणं । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति जाव-विहरति ।

एगूणतीसतिमे सए वीओ उद्देसो समत्तो ।

વૈમાનિકો સંવંધે પળ જાણવું. પળ વિશેષ એ કે, જેને જે હોય તેને તે કહેવું. એ પ્રમાણે જ્ઞાનાવરણીય કર્મ સંવંધે પળ દંડક કહેવો, અને એમ યાવત્-અંતરાય કર્મ સુધી જાણવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમ જ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.' એમ કહી યાવત્-વિહરે છે.

ओगणत्रीशमा शतकमां वीजो उद्देशक समाप्त.

૩-૧૧ ઉદ્દેસગા ।

एवं एएणं गमएणं जच्चेव वंधिसए उद्देसगपरिवाडी सच्चेव इह वि भाणियद्धा जाव-अचरिमो त्ति । अणंतरउद्देसगाणं
चउण्ह वि एक्का वत्तवया, सेसाणं सत्तण्हं एक्का ।

एगूणतीसतिमे सए ३-११ उद्देसगा समत्ता

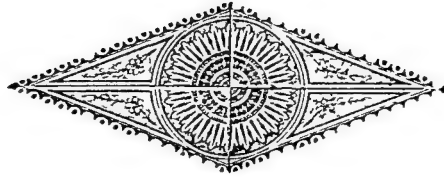
एगूणतीसतिमं कम्मपट्ठवणसयं समत्तं ।

૩-૧૧ ઉદ્દેશકો.

એમ એ પાઠવડે જેમ વંધિશતકમા ઉદ્દેશકની પરિપાટિ કહી છે તે વધી ઉદ્દેશકની પરિપાટી અહીં પણ યાવત્-અચરમ ઉદ્દેશક સુધી કહેવી. અનન્તરસંવંધી ચારે ઉદ્દેશકોની એક વક્તવ્યતા કહેવી અને વાકીના (સાત) ઉદ્દેશકોની એક વક્તવ્યતા સમજવી.

ओगणत्रीशमा शतकमां ३-११ उद्देशको समाप्त ।

ओगणत्रीशमुं कर्मप्रस्थापनशतक समाप्त.

તીસરું સર્ગ

પદમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] કહ ણં મંતે ! સમોસરણા પત્રતા ? [૩૦] ગોયમા ! ચત્તારિ સમોસરણા પત્રતા, તંજહા-કિરિયાવાદી, અકિરિયાવાદી, અન્નાણિયવાદી, વેણદ્યવાદી ।

૨. [પ્ર૦] જીવા ણં મંતે ! કિં કિરિયાવાદી, અકિરિયાવાદી, અન્નાણિયવાદી, વેણદ્યવાદી ? [૩૦] ગોયમા ! જીવા કિરિયાવાદી વિ, અકિરિયાવાદી વિ, અન્નાણિયવાદી વિ, વેણદ્યવાદી વિ ।

૩. [પ્ર૦] સલેસ્તા ણં મંતે ! જીવા કિં કિરિયાવાદી-પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! કિરિયાવાદી વિ, અકિરિયાવાદી વિ, અન્નાણિયવાદી વિ, વેણદ્યવાદી વિ । एवं जाव-सुकलेस्ता ।

ત્રીશમું શતક

પ્રથમ ઉદ્દેશક.

નમવસરણ

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કેટલા *સમવસરણો-મતો-કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ચાર સમવસરણો કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે- ૧ ક્રિયાવાદી, ૨ અક્રિયાવાદી, ૩ અજ્ઞાનવાદી અને ૪ વિનયવાદી.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું જીવો ક્રિયાવાદી છે, અક્રિયાવાદી છે, અજ્ઞાનવાદી છે કે વિનયવાદી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જીવો ક્રિયાવાદી છે, અક્રિયાવાદી છે, અજ્ઞાનવાદી છે અને વિનયવાદી પણ છે.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું લેગ્યાવાળા જીવો ક્રિયાવાદી છે-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ ક્રિયાવાદી છે, અક્રિયાવાદી છે, અજ્ઞાનવાદી છે અને વિનયવાદી પણ છે. ૯ પ્રમાણે યાવત્-શુદ્ધલેગ્યાવાળા જીવો સંવંધે સમજવું.

૧ * અનેકપ્રકારના પરિણામવાળા જીવો જેને ત્રિપે રહે તે સમવસરણ-મત અથવા ડર્શન કહેવાય છે તેના ચાર પ્રકાર છે-૧ ક્રિયાવાદી, ૨ અક્રિયાવાદી, ૩ અજ્ઞાનવાદી અને ૪ વિનયવાદી આ મતોના સર્વવંશ સવિસ્તર હકીકત મઝી શકતી નથી. સૂત્રકૃતાગના પ્રથમ શ્રુતસ્કન્ધના ચારમા સમવસરણ અધ્યયનમા આ મતોનું સક્ષિત વર્ણન છે. તેમ જ આચારાગની ટીકામાં તેના મેદપ્રમેદોનું વર્ણન છે (જુઓ અધ્ય૦ ૧ ૩૦ ૧ ૫૦ ૧૬) પરન્તુ તે ઉપરથી તેની ચોક્કસ શી માન્યતા હતી તે સ્પષ્ટ જાણી શકાતું નથી. તો પણ એટલું તો જાણી શકાય છે કે ક્રિયાવાદી વગેરે સ્વતંત્ર મતો નહિ હોય, પણ ભગવાન્ મહાવીરના સમયમા જે મતો પ્રચલિત હતા તે વચાનો પૂર્વોક્ત ચાર પ્રકારમા સમાવેશ કર્યો હોય એમ લાગે છે જેમકે આત્માના અસ્તિત્વને માનનારા વધા ડર્શનો ક્રિયાવાદિમા ગણી શકાય તેવી રીતે આત્માને ક્ષણિક માનનારા વૌદ્ધાદિ ડર્શન અક્રિયાવાદી કહેવાય

૧ ક્રિયાવાદી-આ મતોની ભિન્ન ભિન્ન વ્યાખ્યા છે પ્રથમ વ્યાખ્યા પ્રમાણે ક્રિયા કર્તા સિવાય સંભવતી નથી, માટે ક્રિયાના કર્તા તરીકે આત્માના અસ્તિત્વને માનનાર ક્રિયાવાદી કહેવાય છે વીજી વ્યાખ્યા પ્રમાણે ક્રિયા પ્રધાન છે અને જ્ઞાનનું કદ્દપણ પ્રયોજન નથી એવી ક્રિયાપ્રાધાન્યની માન્યતાવાળા હોય તે ક્રિયાવાદી ત્રીજી વ્યાખ્યા પ્રમાણે જીવાદિપદાર્થના અસ્તિત્વને માનનારા ક્રિયાવાદી કહેવાય છે તેના એકતો એંશી પ્રકાર છે. તેઓનો મત પણ અમેદોપચારથી ક્રિયાવાદી કહેવાય છે

૨ અક્રિયાવાદી-તેઓનું એવું મન્તવ્ય છે કે કોઈ પણ અનવસ્થિત પદાર્થમા ક્રિયા હોતી નથી, જો તેમાં ક્રિયા હોય તો તેની અનવસ્થિતિ ન હોય માટે ક્રિયાના અભાવને માનનાર અક્રિયાવાદી છે અથવા ક્રિયાનું શું પ્રયોજન છે ? માત્ર ચિત્તશુદ્ધિ જ આવશ્યક છે-એવી માન્યતાવાળા અક્રિયાવાદી કહેવાય છે અથવા જીવાદિના અસ્તિત્વને માનનારા અક્રિયાવાદી કહેવાય છે તેના ચોરાશી પ્રકાર છે.

૩ અજ્ઞાનવાદી-અજ્ઞાન શ્રેયરૂપ છે, કારણ કે જ્ઞાનથી કર્મનો તીવ્ર બંધ યાય છે અને અજ્ઞાનપૂર્વક કર્મબંધ નિષ્કળ થાય છે-એવી માન્યતાવાળા અજ્ઞાનવાદી કહેવાય છે તેના સડસઠ પ્રકાર છે

૪ વિનયવાદી-સ્વર્ગપવર્ગાદિ શ્રેયનું કારણ વિનય છે, વિનયને જ પ્રધાનપણે માનનારા અને જેને કોઈ પણ પ્રકારનું નિશ્ચિત લિંગ, આચાર કે શાસ્ત્ર નથી તે વિનયવાદી કહેવાય છે, તેના ચત્રીશ પ્રકાર છે આ વધા મિથ્યાદૃષ્ટિ છે, તો પણ અહીં ક્રિયાવાદી જીવાદિના અસ્તિત્વને માનતા હોવાથી સમ્યગ્દૃષ્ટિ જાણના. વિશેષ માટે જુઓ-(આચારાગ અધ્ય૦ ૧ ૩૦ ૧ ટીકા ૫૦ ૧૬).

જીવો અને ક્રિયાવાદિવાદિ

સંલેક્ષ્ય જીવો અને ક્રિયાવાદિવાદિ

૪. [પ્ર૦] અલેસ્તા ણં મંતે ! જીવા-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! કિરિયાવાદી, નો અકિરિયાવાદી, નો અન્નાણિયવાદી, નો વેણિયવાદી ।

૫. [પ્ર૦] કણ્ઠપક્ષિયા ણં મંતે ! જીવા કિં કિરિયાવાદી-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો કિરિયાવાદી, અકિરિયાવાદી, અન્નાણિયવાદી ચિ, વેણિયવાદી ચિ । સુક્ષ્મપક્ષિયા જહા સલેસ્તા । સમ્મદિટ્ઠી જહા અલેસ્તા । મિચ્છાદિટ્ઠી જહા કણ્ઠપક્ષિયા ।

૬. [પ્ર૦] સમ્મામિચ્છાદિટ્ઠી-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો કિરિયાવાદી, નો અકિરિયાવાદી, અન્નાણિયવાદી ચિ, વેણિયવાદી ચિ । ણાણી જાવ-કેવલનાણી જહા અલેસ્સે । અન્નાણી જાવ-વિભંગનાણી જહા કણ્ઠપક્ષિયા । આહારસન્નોવડત્તા જાવ-પરિગ્ગહસન્નોવડત્તા જહા સલેસ્તા । નોસન્નોવડત્તા જહા અલેસ્તા । સવેદગા જાવ-નપુંસગવેદગા જહા સલેસ્તા । અવેદગા જહા અલેસ્તા । સકસાપી જાવ-લોમકસાપી જહા સલેસ્તા । અકસાપી જહા અલેસ્તા । સજોગી જાવ-કાયયોગી જહા સલેસ્તા । અજોગી જહા અલેસ્તા । સાગારોવડત્તા અણાગારોવડત્તા જહા સલેસ્તા ।

૭. [પ્ર૦] નેરહ્યા ણં મંતે ! કિં કિરિયાવાદી-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! કિરિયાવાદી ચિ, જાવ-વેણિયવાદી ચિ ।

૮. [પ્ર૦] સલેસ્તા ણં મંતે ! નેરહ્યા કિં કિરિયાવાદી-? [ઉ૦] एवं चेव । एवं जाव-काउलेस्सा । कण्ठपक्षिया किरियाविचज्जिया । एवं पणं कमेणं जचेव जीवाणं वत्तद्वया सच्चेव नेरह्याणं वत्तद्वया चि जाव-अणागारोवडत्ता । नवरं जं अत्थि तं भाणियधं, सेसं न भणति । जहा नेरह्या एवं जाव-थणियकुमारा ।

૯. [પ્ર૦] પુઢવિકાહ્યા ણં મંતે ! કિં કિરિયાવાદી-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો કિરિયાવાદી, અકિરિયાવાદી ચિ, અન્નાણિયવાદી ચિ, નો વેણિયવાદી । एवं पुढविकाह्याणं जं अत्थि तत्थ सव्वत्थ चि पयाइं दो मज्झिह्वाइं समोसरणाइं

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું લેસ્યારહિત જીવો ક્રિયાવાદી છે-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ ક્રિયાવાદી છે, પણ અક્રિયાવાદી નથી, અજ્ઞાનવાદી નથી તેમજ વિનયવાદી પણ નથી.

લેસ્યારહિત જીવો અને ક્રિયાવાદિ-ત્વાદિ.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું કૃષ્ણપાક્ષિક જીવો ક્રિયાવાદી છે-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ ક્રિયાવાદી નથી, પણ અક્રિયાવાદી છે, અજ્ઞાનવાદી છે અને વિનયવાદી છે. શુદ્ધપાક્ષિકો લેસ્યાવાળા જીવોની પેઠે જાણવા અને સમ્યગ્દષ્ટિ જીવો લેસ્યારહિત જીવોની પેઠે જાણવા. મિથ્યાદષ્ટિને કૃષ્ણપાક્ષિક જીવોની પેઠે જાણવું.

કૃષ્ણપાક્ષિક અને ક્રિયાવાદિત્વાદિ.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ જીવો ક્રિયાવાદી છે-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ ક્રિયાવાદી નથી, અક્રિયાવાદી નથી, પણ અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી છે. લેસ્યારહિત જીવોની પેઠે જ્ઞાની અને યાવત્-કેવલજ્ઞાની જીવો જાણવા. તથા અજ્ઞાની અને યાવત્-વિભંગજ્ઞાની જીવો કૃષ્ણપાક્ષિક જીવોની પેઠે જાણવા. આહારસંજ્ઞામાં ઉપયોગવાળા અને યાવત્-પરિગ્રહસંજ્ઞામાં ઉપયોગવાળા જીવો લેસ્યાવાળા જીવોની જેમ જાણવા. નોસંજ્ઞામાં ઉપયોગવાળા જીવો લેસ્યારહિત જીવોની પેઠે જાણવા. વેદવાળા અને યાવત્-નપુંસકવેદવાળા લેસ્યાવાળા જીવોની પેઠે સમજવા. વેદરહિત જીવો લેસ્યારહિત જીવોની જેમ જાણવા. સકપાપી અને યાવત્-લોમકપાપી લેસ્યાસહિત જીવોની જેમ સમજવા. અકપાપી જીવો લેસ્યારહિત જીવોની પેઠે જાણવા. યાવત્-કાયયોગી લેસ્યાવાળા જીવોની જેમ જાણવા. અયોગી જીવો લેસ્યારહિત જીવોની પેઠે સમજવા. સાકાર અને અનાકાર ઉપયોગવાળા જીવો સલેસ્ય જીવોની જેમ જાણવા.

મિથ્યાદષ્ટિને ક્રિયાવાદિત્વાદિ.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું નૈરયિકો ક્રિયાવાદી છે-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ ક્રિયાવાદી છે, અને યાવત્-વિનયવાદી પણ છે.

નૈરયિકો અને ક્રિયાવાદિત્વાદિ.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું લેસ્યાવાળા નૈરયિકો ક્રિયાવાદી છે-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. એ રીતે યાવત્-કાપોતલેસ્યાવાળા નૈરયિકો સુધી જાણવું. કૃષ્ણપાક્ષિક નૈરયિકો ક્રિયાવાદી નથી. એ ક્રમ પ્રમાણે જીવો ત્રિપે જે વક્તવ્યતા કરી છે તેજ વક્તવ્યતા નૈરયિકો સંબંધે પણ સમજવી. તથા એ રીતે યાવત્-અનાકાર ઉપયોગવાળા નૈરયિકો સુધી સમજવું. વિશેષ એ કે, જેને જે હોય તેને તે કહેવું, વાકીયું ન કહેવું. જેમ નૈરયિકો સંબંધે જણાવ્યું તેમ યાવત્-સ્તનિતકુમારો સુધી જાણવું.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું પૃથિવીકાયિકો ક્રિયાવાદી છે-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ ક્રિયાવાદી નથી, તેમ વિનય-

પૃથિવીકાયિકો અને ક્રિયાવાદિત્વાદિ.

૫ * લેસ્યારહિત અયોગી અને વિદ્ધો હોય છે, અને તેઓ ક્રિયાવાદના કારણરૂપ દ્રવ્ય-પર્યાયના વધાર્ય જ્ઞાનયુક્ત હોવાથી ક્રિયાવાદી છે. અહીં જે સમ્યગ્દષ્ટિને યોગ્ય અલેસ્યત્વ, સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાની, નોચ્છોપયુક્ત અને અવેદકત્વાદિ સ્થાનો છે તે વધાર્યો ક્રિયાવાદના અને મિથ્યાદષ્ટિને યોગ્ય મિથ્યાન અજ્ઞાનાદિ સ્થાનો છે તેનો વાકીના ત્રણ સમવસરણમાં સમાવેશ થાય છે. મિથ્યાદષ્ટિ સાધારણ પરિણામવાળો હોવાથી તેની ગણના આદિત્થ કે નાન્દિદમ્માં કરી નથી, તેથી તે અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી જ હોય છે.—ટીકા.

જાવ-અણાગારોવડતા વિ । एवं जाव-चउरिन्द्रियाणं । सद्यद्वारेणु पयाइं चेव मज्झिह्मगाइं दो समोसरणाइं । सम्मत्तनाणेहि वि पयाणि चेव मज्झिह्मगाइं दो समोसरणाइं । पंचिन्द्रियतिरिक्खजोणिया जहा जीवा । नवरं जं अत्थि तं भाणियच्चं । मणुस्सा जहा जीवा तहेव निरवसेसं । वाणमंतर-जोइसिय-वेमाणिया जहा अमुरकुमार ।

૧૦. [પ્ર૦] કિરિયાવાદી ણં મંતે ! જીવા કિં નેરહ્યાયં પકરેતિ, તિરિક્ખજોણિયાયં પકરેતિ, મણુસ્સાયં પકરેતિ, દેવાયં પકરેતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! નો નેરહ્યાયં પકરેતિ, નો તિરિક્ખજોણિયાયં પકરેતિ, મણુસ્સાયં પિ પકરેતિ, દેવાયં પિ પકરેતિ ।

૧૧. [પ્ર૦] જહ દેવાયં પકરેતિ કિં મવ્વણવાસિદેવાયં પકરેતિ, જાવ-વેમાણિયદેવાયં પકરેતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! નો મવ્વણવાસીદેવાયં પકરેતિ, નો વાણમંતરદેવાયં પકરેતિ, નો જોઇસિયદેવાયં પકરેતિ, વેમાણિયદેવાયં પકરેતિ ।

૧૨. [પ્ર૦] અકિરિયાવાદી ણં મંતે ! જીવા કિં નેરહ્યાયં પકરેતિ, તિરિક્ખ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નેરહ્યાયં પિ પકરેતિ, જાવ-દેવાયં પિ પકરેતિ । एवं अजाणियवादी वि, वेणइयवादी वि ।

૧૩. [પ્ર૦] સલેસ્સા ણં મંતે ! જીવા કિરિયાવાદી કિં નેરહ્યાયં પકરેતિ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો નેરહ્યાયં-एवं जहेव जीवा तहेव सलेस्सा वि चउहि वि समोसरणेहिं भाणियद्वा ।

૧૪. [પ્ર૦] કણ્હલેસ્સા ણં મંતે ! જીવા કિરિયાવાદી કિં નેરહ્યાયં પકરેતિ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો નેરહ્યાયં પકરેતિ, નો તિરિક્ખજોણિયાયં પકરેતિ, મણુસ્સાયં પકરેતિ, નો દેવાયં પકરેતિ । અકિરિયાવાદી અજ્ઞાણિયવાદી વેણઇયવાદી ય ચચારિ વિ આડયાઇં પકરેતિ । एवं नीललेस्सा वि ।

વાદી નથી, કિંતુ અક્રિયાવાદી છે અને અજ્ઞાનવાદી છે. એ પ્રમાણે પૃથિવીકાયિકોને લેચ્યાદિક જે જે પદો સંમવતાં હોય તે તે વર્ગનાં પદોમાં (અક્રિયાવાદિત્વ અને અજ્ઞાનવાદિત્વ—) એ વે વચ્ચલા સમવસરણો જાણવા. એ રીતે યાવત્-અનાકાર ઉપયોગવાળા પૃથિવીકાયિકો સુધી જાણવું. એમ યાવત્-ચરિન્દ્રિય જીવો સંબંધે કહેવું. સર્વે સ્થાનકોમાં એ વે વચ્ચેના જ સમવસરણો જાણવાં. એઓનાં સમ્યક્ત્વ અને જ્ઞાનમા પણ એ વે જ વચ્ચલાં સમસરણો સમજવા. પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકો સંબંધે જીવોનો જેમ જાણવું. વિશેષ એ કે, જેને જે હોય તેને તે કહેવું. જીવો સંબંધે જે હકીકત કહી છે તે વધી તે જ રીતે મનુષ્યો સંબંધે પણ સમજવી. વાનવ્યંતર, જ્યોતિષિક અને વૈમાનિકોને અમુરકુમારોની જેમ જાણવું.

૧૦. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ક્રિયાવાદી જીવો શું નૈરયિકતું આયુષ વાધે, તિર્યંચયોનિકતું આયુષ વાધે, મનુષ્યતું આયુષ વાધે કે દેવતું આયુષ વાધે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ નૈરયિક અને તિર્યંચયોનિકતું આયુષ ન વાધે પણ મનુષ્ય અને દેવતું આયુષ વાધે.

૧૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જો તેઓ દેવતું આયુષ વાધે તો શું મવ્વણવાસી દેવતું આયુષ વાધે કે યાવત્-વૈમાનિક દેવતું આયુષ વાધે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ મવ્વણવાસી દેવતું આયુષ વાધતા નથી, તેમ વાનવ્યંતર દેવતું અને જ્યોતિષિક દેવતું પણ આયુષ વાધતા નથી, કિંતુ વૈમાનિક દેવતું આયુષ વાધે છે.

૧૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અક્રિયાવાદી જીવો શું નૈરયિકતું આયુષ વાધે, તિર્યંચતું આયુષ વાધે-હ્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ નૈરયિકતું આયુષ યાવત્-દેવતું આયુષ પણ વાધે. એ પ્રમાણે અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી સંબંધે પણ સમજવું.

૧૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! લેચ્યાવાળા ક્રિયાવાદી જીવો શું નૈરયિકતું આયુષ વાધે-હ્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ નૈરયિકતું આયુષ નથી વાધતા-હ્યાદિ જેમ જીવો સંબંધે ઉપર જણાવ્યું છે તેમ જ અહીં પણ (લેચ્યાવાળા જીવોને પણ) ચારે સમવસરણોને આશ્રયી કહેવું.

૧૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! કણ્હલેચ્યાવાળા ક્રિયાવાદી જીવો શું નૈરયિકતું આયુષ વાધે-હ્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ નૈરયિક, તિર્યંચ અને દેવતું આયુષ વાધતા નથી, પણ મનુષ્યતું આયુષ વાધે છે. કણ્હલેચ્યાવાળા અક્રિયાવાદી, અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી જીવો ચારે પ્રકારના આયુષનો વન્ધ કરે છે. એ જ રીતે નીલલેચ્યાવાળા અને કાપોતલેચ્યાવાળા સંબંધે પણ જાણવું.

૧. પૃથિવીકાયિકાદિ નિચ્યાદિ હોવાથી તેઓ અક્રિયાવાદી અને અજ્ઞાનવાદી હોય છે. ચર્યપિ તેઓમાં વચનના અભાવથી વાટ નથી, તોપણ તે તે તાત્ત્વ યોગ્ય પરિણામ હોવાથી તેઓ અક્રિયાવાદી અને અજ્ઞાનવાદી કહ્યા છે. અને તેઓમા વિનયવાદને યોગ્ય પરિણામ નથી તેથી તેઓ વિનયવાદી નથી. પૃથિવીકાયિકોને સંપ્રેક્ષ્ય, દૃષ્ય, નીલ, કાપોત અને તેજોલેચ્યા તથા દૃગ્ગપ્તાધિનત્વાદિ જે હોય છે, તે વધામા અક્રિયાવાદી અને અજ્ઞાનવાદી રીતે સ્થાપન થયું છે. એ પ્રમાણે ચરિન્દ્રિય સુધી જાણવું. અહીં દેવલ સમજવું આવશ્યક છે કે ક્રિયાવાદ અને વિનયવાદ નિશ્ચિત સમ્યક્તાદિ પરિણામના મુદ્દામાં હોય છે તેથી વેદન્ટિયાદિને નાસ્તાદનની પ્રાપ્તિમા નમ્બકન અને જ્ઞાનનો અથ હોવા છતાં પણ તેઓ ક્રિયાવાદી અને વિનય-વાદી કહેવાતા નથી.

ક્રિયાવાદીને આયુ-
ષનો વન્ધ.

ક્રિયાવાદીને આયુ-
ષનો વન્ધ.

લેચ્યાવાળા
ક્રિયાવાદીને આયુ-
ષનો વન્ધ.

કણ્હલેચ્યાવાળા
ક્રિયાવાદીને આયુ-
ષનો વન્ધ.

૧૫. [પ્ર૦] તેડલેસ્સા ણં મંતે ! જીવા કિરિયાવાદી કિં નેરહયાડયં પકરેદ ?—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો નેરહયાડયં પકરેદ, નો તિરિવ્વજોણિયાડયં પકરેદ, મણુસ્સાડયં પકરેદ, દેવાડયં પિ પકરેદ । જહ દેવાડયં પકરેદ—તહેવ ।

૧૬. [પ્ર૦] તેડલેસ્સા ણં મંતે ! જીવા અકિરિયાવાદી કિં નેરહયાડયં—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો નેરહયાડયં પકરેદ, મણુસ્સાડયં પિ પકરેદ, તિરિવ્વજોણિયાડયં પિ પકરેદ, દેવાડયં પિ પકરેદ । एवं अन्नाणियवादी वि, वेणइयवादी वि । जहा तेडलेस्सा एवं पम्हलेस्सा वि सुक्कलेस्सा वि नायव्वा ।

૧૭. [પ્ર૦] અલેસ્સા ણં મંતે ! જીવા કિરિયાવાદી કિં નેરહયાડયં—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો નેરહયાડયં પકરેદ, નો તિરિવ્વ, નો મણુ, નો દેવાડયં પકરેદ ।

૧૮. [પ્ર૦] કણ્ણપક્ખિયા ણં મંતે ! જીવા અકિરિયાવાદી કિં નેરહયાડયં—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નેરહયાડયં પિ પકરેદ—एवं चउविहं पि । एवं अन्नाणियवादी वि, वेणइयवादी वि । सुक्कपक्खिया जहा सलेस्सा ।

૧૯. [પ્ર૦] સમ્મદિટ્ઠી ણં મંતે ! જીવા કિરિયાવાદી કિં નેરહયાડયં—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો નેરહયાડયં પકરેદ, નો તિરિવ્વજોણિયાડયં પકરેદ, મણુસ્સાડયં પકરેદ, દેવાડયં પિ પકરેદ । मिच्छादिट्ठी जहा कण्हपक्खिया ।

૨૦. [પ્ર૦] સમ્મામિચ્છાદિટ્ઠી ણં મંતે ! જીવા અન્નાણિયવાદી કિં નેરહયાડયં—? [ઉ૦] જહા અલેસ્સા । एवं वेणइयवादी वि । णाणी आभिणिवोदियनाणी य सुयनाणी य ओहिनाणी य जहा सम्मदिट्ठी ।

૨૧. [પ્ર૦] મણપજ્જવનાણી ણં મંતે !—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો નેરહયાડયં પકરેદ, નો તિરિવ્વ, નો મણુસ્સ, દેવાડયં પકરેદ ।

૨૨. [પ્ર૦] જહ દેવાડયં પકરેદ કિં ભવણવાસિ—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો ભવણવાસિદેવાડયં પકરેદ, નો વાળ-મંતર, નો જોહસિય, વેમાણિયદેવાડયં પકરેદ । કેવલનાણી જહા અલેસ્સા । अन्नाणी जाव-विभंगनाणी जहा कण्हपक्खिया । सन्नासु चउसु वि जहा सलेस्सा । नोसन्नोवउत्ता जहा मणपज्जवनाणी । सवेदगा जाव-नपुंसगवेदगा जहा सलेस्सा । अवे-

૧૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તેજોલેશ્યાવાળા ક્રિયાવાદી જીવો શું નૈરયિકતું આયુપ વાંધે—ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ નૈરયિકતું અને તિર્યંચતું આયુપ વાંધતા નથી, પણ મનુષ્ય અને દેવનું આયુપ વાંધે છે. જો તેઓ દેવોનું આયુપ વાંધે તો તે પૂર્વવત્ આયુપનો વન્ધ કરે છે.

તેજોલેશ્યાવાળા
ક્રિયાવાદીને આયુ-
પનો વન્ધ.

૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તેજોલેશ્યાવાળા અક્રિયાવાદી જીવો શું નૈરયિકતું આયુપ વાંધે—ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ નૈરયિકતું આયુપ વાંધતા નથી, પણ તિર્યંચ, મનુષ્ય અને દેવનું આયુપ વાંધે છે. એ જ રીતે અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી જીવો સંવંધે પણ સમજવું. જેમ તેજોલેશ્યાવાળા સંવંધે જણાવ્યું તેમ પદ્મલેશ્યાવાળા અને શુક્લેશ્યાવાળા જીવો સંવંધે પણ સમજવું.

૧૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લેશ્યારહિત ક્રિયાવાદી જીવો શું નૈરયિકતું આયુપ વાંધે—ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ નૈરયિક, તિર્યંચ, મનુષ્ય કે દેવનું પણ આયુપ વાંધતા નથી.

લેશ્યારહિત ક્રિયા-
વાદીને આયુપનો
વન્ધ.

૧૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કૃણ્ણપાક્ષિક અક્રિયાવાદી જીવો શું નૈરયિકતું આયુપ વાંધે—ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ નૈરયિક અને તિર્યંચ વગેરે—ચારે પ્રકારના આયુપો વાંધે છે. એ રીતે કૃણ્ણપાક્ષિક અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી વિષે પણ જાણવું. જેમ લેશ્યાવાળા જીવો સંવંધે કહ્યું છે તેમ શુક્લપાક્ષિક સંવંધે પણ જાણવું.

કૃણ્ણપાક્ષિક અક્રિ-
યાવાદીને આયુપનો
વન્ધ.

૧૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સમ્યગ્દષ્ટિ ક્રિયાવાદી જીવો શું નૈરયિકતું આયુષ્ય વાંધે—ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ નૈરયિક અને તિર્યંચનું આયુપ વાંધતા નથી, પણ મનુષ્ય અને દેવનું આયુપ વાંધે છે. મિથ્યાદષ્ટિને કૃણ્ણપાક્ષિકોની જેમ જાણવું.

સમ્યગ્દષ્ટિ ક્રિયાવા-
દીને આયુપનો વન્ધ.

૨૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ અજ્ઞાનવાદી જીવો શું નૈરયિકતું આયુપ વાંધે—ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! લેશ્યારહિત જીવોની પેઠે જાણવું. એ પ્રમાણે વિનયવાદી સંવંધે પણ સમજવું. જ્ઞાની, મતિજ્ઞાની, શ્રુતજ્ઞાની અને અવધિજ્ઞાનીને સમ્યગ્દષ્ટિની પેઠે સમજવું.

સમ્યગ્મિથ્યા-
દષ્ટિ અજ્ઞાનવાદીને
આયુપનો વન્ધ.

૨૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! મનઃપર્યવજ્ઞાની (ક્રિયાવાદી) જીવો શું નૈરયિકતું આયુપ વાંધે—ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ નૈરયિક, તિર્યંચ કે મનુષ્યનું આયુપ વાંધતા નથી, પણ દેવનું આયુપ વાંધે છે.

મન પર્યવજ્ઞાનીને
આયુપનો વન્ધ.

૨૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો તેઓ દેવનું આયુપ વાંધે તો શું ભવનવાસી દેવનું આયુપ વાંધે—ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ ભવનવાસી દેવનું, વાનવ્યંતર દેવનું કે જ્યોતિષિક દેવનું આયુપ વાંધતા નથી, પણ વૈમાનિક દેવનું આયુપ વાંધે છે. કેવલજ્ઞાનીને લેશ્યારહિત જીવોની પેઠે જાણવું. અજ્ઞાની, યાવત્—વિભંગજ્ઞાનીને કૃણ્ણપાક્ષિકોની જેમ સમજવું. ચારે સંજ્ઞામા ઉપયોગવાળા જીવોને લેશ્યાવાળા જીવોની જેમ સમજવું. નોસંજ્ઞામાં ઉપયોગવાળા જીવોને મનઃપર્યવજ્ઞાનીની જેમ જાણવું. વેદવાળા અને યાવત્—નપુંસકવેદવાળાને લેશ્યાવાળાની જેમ અને વેદ વિનાના જીવોને લેશ્યારહિત જીવોની પેઠે સમજવું. કપાયવાળા અને યાવત્—લોભકપાયવાળા જીવોને લેશ્યા-

દગ્ધા જહા અલેસ્તા । સકસાયી જાવ-લોમકસાયી જહા સલેસ્તા । અકસાયી જહા અલેસ્તા । સયોગી જાવ-કાયયોગી જહા સલેસ્તા । અજોગી જહા અલેસ્તા । સાગારોવડતા ય અનાગારોવડતા ય જહા સલેસ્તા ।

૨૩. [પ્ર૦] કિરિયાવાદી ણં મંતે ! નેરહયા કિં નેરહયાડયં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો નેરહયાડયં, નો તિરિક્ષ્ણ, મણુસ્સાડયં પકરેદ, નો દેવાડયં પકરેદ ।

૨૪. [પ્ર૦] અકિરિયાવાદી ણં મંતે ! નેરહયા-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો નેરહયાડયં, તિરિક્ષ્ણજોણિયાડયં પકરેદ, મણુસ્સાડયં પિ પકરેદ, નો દેવાડયં પકરેદ । एवं अन्नाणियवादी चि, वेणइयवादी चि ।

૨૫. [પ્ર૦] સલેસ્તા ણં મંતે ! નેરહયા કિરિયાવાદી કિં નેરહયાડયં ? [ઉ૦] एवं सधे चि नेरहया जे किरियावादी ते मणुस्साडयं एगं पकरेद, जे अकिरियावादी, अन्नाणियवादी, वेणइयवादी ते सधट्टाणेषु चि नो नेरहयाडयं पकरेद, तिरि-क्खजोणियाडयं पि पकरेद, मणुस्साडयं पि पकरेद, नो देवाडयं पकरेद । नवरं सम्मामिच्छते उचरिह्हेहिं दोहि चि समोसरणेहिं न किंचि चि पकरेद जहेव जीवपदे । एवं जाव-थणियकुमारा जहेव नेरहया ।

૨૬. [પ્ર૦] અકિરિયાવાદી ણં મંતે ! પુઠવિકાદયા-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો નેરહયાડયં પકરેદ, તિરિક્ષ્ણજોણિયાડયં, મણુસ્સાડયં, નો દેવાડયં પકરેદ । एवं अन्नाणियवादी चि ।

૨૭. [પ્ર૦] સલેસ્તા ણં મંતે ! ૦ ? [ઉ૦] एवं जं जं पदं अत्यि पुढविकाइयाणं तहिं तहिं मज्झिमेसु दोसु समोसरणेषु एवं चेव दुविहं आडयं पकरेद । नवरं तेउलेस्साए न किं पि पकरेद । एवं आउक्काइयाण चि, एवं वणस्सइकाइयाण चि । तेउका-इथा वाउकाइथा सधट्टाणेषु मज्झिमेसु दोसु समोसरणेषु नो नेरहयाडयं पकरेद, तिरिक्खजोणियाडयं पकरेद, नो मणुस्सा-डयं, नो देवाडयं पकरेद । वेइंदिय-तेइंदिय-चउरिंदियाणं जहा पुढविकाइयाणं । नवरं सम्मत्त-नाणेषु न एकं पि आडयं पकरेद ।

વાળા જીવોની જેમ જાણવું. કપાયરહિત જીવોને લેશ્યારહિત જીવોની જેમ જાણવું. યોગવાળા અને યાવત્—કાયયોગવાળા જીવો લેશ્યા-વાળા જીવોની જેમ જાણવા. યોગરહિત જીવોને લેશ્યારહિત જીવોની પેટે સમજવું. સાકારોપયોગવાળા અને અનાકારોપયોગવાળાને લેશ્યાવાળા જીવોની જેમ જાણવું.

ક્રિયાવાદી નૈરયિકો
ને આયુપવન્ધ

૨૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ક્રિયાવાદી નૈરયિકો શું નૈરયિકું આયુષ વાંધે—ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ *નૈરયિકું આયુષ, તિર્યંચનું આયુષ અને દેવોનું આયુષ વાંધતા નથી, પણ મનુષ્યનું આયુષ વાંધે છે.

અક્રિયાવાદી નૈરયિ-
કોને આયુષવન્ધ.

૨૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અક્રિયાવાદી નૈરયિકો શું નૈરયિકું આયુષ વાંધે—ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ નૈરયિક અને દેવનું આયુષ વાંધતા નથી, પણ તિર્યંચ અને મનુષ્યનું આયુષ વાંધે છે. એ પ્રમાણે અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી સંવંધે પણ જાણવું.

સલેસ્થ ક્રિયાવાદી
નૈરયિકોને આયુષ-
વન્ધ.

૨૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લેશ્યાવાળા ક્રિયાવાદી નૈરયિકો શું નૈરયિકું આયુષ વાંધે—ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જે નૈરયિકો ક્રિયાવાદી છે તેઓ વધા એક મનુષ્યનું જ આયુષ વાંધે છે; અને જેઓ અક્રિયાવાદી, અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી છે તેઓ વધાં સ્થાનોમાં પણ નૈરયિક અને દેવનું આયુષ વાંધતા નથી, પણ તિર્યંચ અને મનુષ્યનું આયુષ વાંધે છે. પણ વિશેષ એ કે, સમ્યગ્મિધ્યાદિ ઉપરનાં અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી—એ વે સમવસરણમા જેમ જીવપદમાં કહ્યું છે તેમ કોઈ પણ આયુષનો વન્ધ કરતો નથી. જેમ નૈરયિકોને કહ્યું તેમ યાવત્—સ્થાનિતકુમારોને પણ સમજવું.

અક્રિયાવાદી પૃથિવી-
કાયિકોને આયુષ
વન્ધ.

૨૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અક્રિયાવાદી પૃથિવીકાયિકો શું નૈરયિકું આયુષ વાંધે—ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ નૈરયિકું અને દેવનું આયુષ નથી વાંધતા, પણ તિર્યંચ અને મનુષ્યનું આયુષ વાંધે છે. એ પ્રમાણે અજ્ઞાનવાદી સંવંધે પણ સમજવું.

૨૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લેશ્યાવાળા પૃથિવીકાયિકો સંવંધે પૃચ્છા. [ઉ૦] એ પ્રમાણે જે જે પદ પૃથિવીકાયિક સંવંધે હોય તે તે પદ સંવંધી વચ્ચેના (અક્રિયાવાદી અને અજ્ઞાનવાદીના) વે સમવસરણોમાં પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે વે પ્રકારનું મનુષ્યાયુષ અને તિર્યંચાયુષ વાંધે છે. પરંતુ તેજોલેશ્યામા કોઈ પણ આયુષનો વન્ધ કરતો નથી. એ રીતે અપ્કાયિક અને વનસ્પતિકાયિક સંવંધે પણ સમજવું. અક્રિયાય અને વાયુકાય વધાં સ્થાનોમા વચ્ચાં વે સમવસરણોને આશ્રયી નૈરયિક, મનુષ્ય અને દેવનું આયુષ વાંધતા નથી, પણ માત્ર તિર્યંચનું આયુષ વાંધે છે. વેઇન્દ્રિય, તેઇન્દ્રિય અને ચ્ચરિન્દ્રિય જીવોને પૃથિવીકાયિકોની પેટે જાણવું, પણ સમ્યક્ત્વ અને જ્ઞાનમાં તેઓ એક પણ આયુષનો વન્ધ કરતા નથી.

૨૩ * ક્રિયાવાદી નારકો નારકભવસ્થાવશી નૈરયિકાયુષ અને દેવાયુષ વાંધતા નથી અને તિર્યંચાયુષ વાંધતા નથી તે ક્રિયાવાદના સ્થાવશી જાણવું. વાકીના અક્રિયાવાદાદિ ત્રણ સમવસરણમા નારકોને સર્વે તિર્યંચાયુષ અને મનુષ્યાયુષનો જ વન્ધ હોય છે સમ્યગ્મિધ્યાદિ નારકોને છેલ્લા વે સમવસરણો હોય છે, પણ ગુણસ્થાનકના સ્થાવશી તેઓને કોઈ પણ આયુષનો વન્ધ થતો નથી—ટીકા.

૨૭ † પૃથિવીકાયિકોને અપર્યાપ્તાવસ્થામા જ ઇન્દ્રિયપર્યાપ્તિ પૂરી થયા પહેલા તેજોલેશ્યા હોય છે અને ઇન્દ્રિયપર્યાપ્તિ પૂરી થયા પછી જ પરમવનું આયુષ વંચાય છે માટે તેજોલેશ્યાના અભાવમાં જ આયુષનો વન્ધ થાય છે—ટીકા

‡ વેઇન્દ્રિયાદિને સાસાદન હોવાથી સમ્યક્ત્વ અને જ્ઞાન હોય છે, પરંતુ તેનો અલ્પ કાલ હોવાથી તે સમયે આયુષનો વન્ધ થતો નથી, માટે સમ્યક્ત્વ અને જ્ઞાનના અભાવમા આયુષનો વન્ધ થાય છે.—ટીકા.

૨૮. [પ્ર૦] કિરિયાવાદી ણં મંતે ! પંચિન્દ્રિયતિરિક્ષજોણિયા કિં નેરહ્યાયં પકરેદ—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જહા મળપજ્જવનાળી । અકિરિયાવાદી અન્નાણિયવાદી વેળહ્યવાદી ય ચંડવિહં પિ પકરેદ । જહા ઓહિયા તહા સલેસ્સા વિ ।

૨૯. [પ્ર૦] કળહલેસ્સા ણં મંતે ! કિરિયાવાદી પંચિન્દ્રિયતિરિક્ષજોણિયા કિં નેરહ્યાયં—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો નેરહ્યાયં પકરેદ, ણો તિરિક્ષ૦, નો મળુસ્સાયં, નો દેવાયં પકરેદ । અકિરિયાવાદી અન્નાણિયવાદી વેળહ્યવાદી ચંડવિહં પિ પકરેદ । જહા કળહલેસ્સા एवं નીલલેસ્સા વિ, કાડલેસ્સા વિ, તેડલેસ્સા જહા સલેસ્સા । નવરં અકિરિયાવાદી, અન્નાણિયવાદી, વેળહ્યવાદી ય ણો નેરહ્યાયં પકરેદ, દેવાયં પિ પકરેદ, તિરિક્ષજોણિયાયં પિ પકરેદ, મળુસ્સાયં પિ પકરેદ । एवं પહલેસ્સા વિ, एवं સુકલેસ્સા વિ માણિયદ્વા । કળહપખિયયા તિહિં સમોસરણેહિં ચંડવિહં પિ આયં પકરેદ । સુકપખિયયા જહા સલેસ્સા । સમ્મદિટ્ઠી જહા મળપજ્જવનાળી તહેવ વેમાણિયાયં પકરેદ । મિચ્છદિટ્ઠી જહા કળહપખિયયા । સમ્મામિચ્છદિટ્ઠી ણ ય ઇકં પિ પકરેદ જેહેવ નેરહ્યા । ણાળી જાવ—ઓહિનાળી જહા સમ્મદિટ્ઠી । અન્નાળી જાવ—વિમંગનાળી જહા કળહપખિયયા । સેસા જાવ—અણાગારોવડત્તા સદ્ધે જહા સલેસ્સા તહા ચેવ માણિયદ્વા । જહા પંચિન્દ્રિયતિરિક્ષજોણિયાં વત્તદ્વાયા મળિયા एवं મળુસ્સાણ વિ માણિયદ્વા, નવરં મળપજ્જવનાળી નોસત્તોવડત્તા ય જહા સમ્મદિટ્ઠી તિરિક્ષજોણિયા તહેવ માણિયદ્વા । અલેસ્સા કેવલનાળી અવેદગા અકસાયા અયોગી ય ઇય ન ઇયં પિ આયં પકરેદ । જહા ઓહિયા જીવા સેસં તહેવ । વાળમંતર—જોહસિય—વેમાણિયા જહા અસુરકુમારા ।

૩૦. [પ્ર૦] કિરિયાવાદી ણં મંતે ! જીવા કિં ભવસિદ્ધીયા અમ્ભસિદ્ધીયા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ભવસિદ્ધીયા, નો અમ્ભસિદ્ધીયા ।

૩૧. [પ્ર૦] અકિરિયાવાદી ણં મંતે ! જીવા કિં ભવસિદ્ધીયા—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ભવસિદ્ધીયા વિ, અમ્ભસિદ્ધીયા વિ । एवं અન્નાણિયવાદી વિ, વેળહ્યવાદી વિ ।

૨૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ક્રિયાવાદી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવો શું નૈરયિકતું આયુષ વાંધે—ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! મનઃપર્યવજ્ઞાનીની પેટે જાણવું. અક્રિયાવાદી, અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવો ચારે પ્રકારના આયુષનો વન્ધ કરે છે. લેશ્યાવાળા જીવો ઔષ્ઠિક પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકની પેટે કહેવા.

ક્રિયાવાદી ૫૦ તિ યં
ચને આયુષનો વન્ધ.

૨૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ક્રિયાવાદી પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિક જીવો શું નૈરયિકતું આયુષ વાંધે—ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ *નૈરયિક, તિર્યંચ, મનુષ્ય કે દેવતું આયુષ વાંધતા નથી. અક્રિયાવાદી, અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી ચારે પ્રકારના આયુષને વાંધે છે. જેમ કૃષ્ણલેશ્યાવાળાને કહ્યું તેમ નીલલેશ્યાવાળા અને કાપોતલેશ્યાવાળાને સમજવું. †લેશ્યાવાળાની જેમ તેજોલેશ્યાવાળા જાણવા. પરન્તુ અક્રિયાવાદી, અજ્ઞાનવાદી, અને વિનયવાદી નૈરયિકતું આયુષ વાંધતા નથી, પણ દેવતું, તિર્યંચતું અને મનુષ્યતું આયુષ વાંધે છે. ૧ રીતે પદ્મલેશ્યાવાળા તથા શુક્લલેશ્યાવાળાને પણ કહેવું. કૃષ્ણપાક્ષિક ધ્રુવ (ક્રિયાવાદી સિવાય વાકીના) સમવસરણો વડે ચારે પ્રકારનું આયુષ વાંધે છે. શુક્લપાક્ષિકને લેશ્યાવાળાની પેટે જાણવું. સમ્યગ્દષ્ટિ મનઃપર્યવજ્ઞાનીની જેમ વૈમાનિકતું આયુષ વાંધે છે. કૃષ્ણપાક્ષિકોની જેમ મિથ્યાદષ્ટિ જાણવા. સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ એક પણ આયુષ વાંધતા નથી, અને તેઓને નૈરયિકોની જેમ છેલ્લા વે સમવસરણો જાણવા. જ્ઞાની અને યાવત્—અવધિજ્ઞાની સમ્યગ્દષ્ટિની જેમ જાણવા. અજ્ઞાની અને યાવત્—વિમંગજ્ઞાની કૃષ્ણપાક્ષિકોની જેમ જાણવા. વાકીના યાવત્—અનાકાર ઉપયોગવાળા સુધી વધાને લેશ્યાવાળાની જેમ જાણવું. જેમ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચયોનિકોની વક્તવ્યતા કહી છે એમ મનુષ્યોની પણ વક્તવ્યતા કહેવી. પરન્તુ મનઃપર્યવજ્ઞાની અને નોસંજ્ઞામાં ઉપયુક્ત જીવોને સમ્યગ્દષ્ટિ તિર્યંચયોનિકની જેમ જાણવું. લેશ્યારહિત, કેવલજ્ઞાની, વેદરહિત, કપાયરહિત અને યોગરહિત જીવો ઔષ્ઠિક જીવોની જેમ આયુષ વાંધતા નથી. વાકી વધું પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. વાનવ્યંતર, ય્યોતિષિક અને વૈમાનિકોને અસુરકુમારોની જેમ સમજવું.

કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ક્રિ-
યાવાદી ૫૦ તિર્યંચ-
ને આયુષનો વન્ધ.

૩૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું ક્રિયાવાદી જીવો ભવસિદ્ધિક છે કે અમ્ભસિદ્ધિક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ ભવસિદ્ધિક છે પણ અમ્ભસિદ્ધિક નથી.

ક્રિયાવાદી મન્ય કે
અમન્ય ?

૩૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું અક્રિયાવાદી જીવો ભવસિદ્ધિક છે—ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ ભવસિદ્ધિક પણ છે અને અમ્ભસિદ્ધિક પણ છે. ૧ જ રીતે અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી સંવંધે પણ સમજવું.

અક્રિયાવાદી મન્ય
કે અમન્ય ?

૧ ચંડવિહં પિ ગ—ઘ ।

૨૯ * જ્યારે સમ્યગ્દષ્ટિ પંચેન્દ્રિય તિર્યંચ કૃષ્ણાદિ અશુભ લેશ્યાના પરિણામવાળા હોય છે ત્યારે તેઓ કોઈ પણ આયુષનો વન્ધ કરતા નથી અને તેજોલેશ્યાદિ શુભ પરિણામવાળા હોય છે ત્યારે જ કેવલ વૈમાનિકાયાુષનો વન્ધ કરે છે—ટીકા.

† તેજોલેશ્યાવાળાને લેશ્યાવાળાની પેટે આયુષનો વન્ધ જાણવો એટલે ક્રિયાવાદી વૈમાનિકાયાુષ જ વાંધે અને યીજા ધ્રુવ સમવસરણવાળા ચારે પ્રકારનું આયુષ વાંધે, કારણકે લેશ્યાવાળાને ૧ પ્રમાણે આયુષનો વન્ધ કહેલો છે

३२. [प्र०] सलेस्सा णं भंते ! जीवा किरियावादी किं भव-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! भवसिद्धीया, नो अभवसिद्धीया ।
 ३३. [प्र०] सलेस्सा णं भंते ! जीवा अकिरियावादी किं भव-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! भवसिद्धीया वि, अभवसिद्धी-
 या वि । एवं अन्नाणियवादी वि, वेणइयवादी वि जहा सलेस्सा । एवं जाव-सुक्कलेस्सा ।

३४. [प्र०] अलेस्सा णं भंते ! जीवा किरियावादी किं भव-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! भवसिद्धीया, नो अभवसि-
 द्धीया । एवं एणं अभिलावेणं कण्हपक्खिया तिसु वि समोसरणेसु भयणाए । सुक्कपक्खिया चउसु वि समोसरणेसु भवसि-
 द्धीया, नो अभवसिद्धीया । सम्मदिट्ठी जहा अलेस्सा । मिच्छादिट्ठी जहा कण्हपक्खिया । सम्मामिच्छादिट्ठी दोसु वि समो-
 सरणेसु जहा अलेस्सा । नाणी जाव-केवलनाणी भवसिद्धीया, नो अभवसिद्धीया । अन्नाणी, जाव-विमंगनाणी जहा कण्हप-
 क्खिया । सन्नासु चउसु वि जहा सलेस्सा । नोसन्नोवउत्ता जहा सम्मदिट्ठी । सवेदगा जाव-नपुंसगवेदगा जहा सलेस्सा ।
 अवेदगा जहा सम्मदिट्ठी । सकसायी, जाव-लोभकसायी जहा सलेस्सा । अकसायी जहा सम्मदिट्ठी । सयोगी जाव-कायजोगी
 जहा सलेस्सा । अयोगी जहा सम्मदिट्ठी । सागारोवउत्ता अणागारोवउत्ता जहा सलेस्सा । एवं नेरइया वि माणियद्धा, नवरं
 नायधं जं अत्थि । एवं असुरकुमारा वि जाव-थणियकुमारा । पुढविकाइया सव्वट्टाणेसु वि मज्झिहेसु दोसु वि समोसरणेसु
 भवसिद्धीया वि, अभवसिद्धीया वि । एवं जाव-वणस्सइकाइया । वेईदिय-तेईदिय-चउरिदिया एवं चेव । नवरं संमत्ते ओहि-
 नाणे आमिणिवोहियनाणे सुयनाणे एएसु चेव दोसु मज्झिमेसु समोसरणेसु भवसिद्धीया, नो अभवसिद्धीया, सेसं तं चेव ।
 पंचिदियतिरिक्खजोणिया जहा नेरइया । नवरं नायधं जं अत्थि । मणुस्सा जहा ओहिया जीवा । वाणमंतर-जोइसिय-वेमा-
 णिया जहा असुरकुमारा । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! चि ।

तीसहमे सए पढमो उद्देशो समत्तो ।

३२. [प्र०] हे भगवन् ! लेइयावाळा क्रियावादी जीवो शुं भवसिद्धिक छे के अभवसिद्धिक छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ भवसि-
 द्धिक छे, पण अभवसिद्धिक नथी.

३३. [प्र०] हे भगवन् ! लेइयावाळा अक्रियावादी जीवो शुं भवसिद्धिक छे-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! तेओ भवसिद्धिक
 पण छे अने अभवसिद्धिक पण छे. एम अज्ञानवादी अने विनयवादी संबंधे पण जाणहुं. जेम लेइयावाळा कहेया तेम [कृष्णलेइयावाळा]
 यावत्-शुक्कलेइयावाळा पण समजवा.

३४. [प्र०] हे भगवन् ! लेइयारहित क्रियावादी जीवो शुं भवसिद्धिक छे के अभवसिद्धिक छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ भव-
 सिद्धिक छे, पण अभवसिद्धिक नथी. ए प्रमाणे ए अभिलापवडे कृष्णपाक्षिक जीवो [क्रियावादी सिवायना] त्रणे समवसरणोमां विकल्पे
 (भवसिद्धिक) जाणवा. शुक्लपाक्षिक जीवो चारे समवसरणोमां भवसिद्धिक छे, पण अभवसिद्धिक नथी, 'सम्यग्दृष्टि' लेइया विनाना
 जीवोने जेम जाणवा, मिथ्यादृष्टि कृष्णपाक्षिकोनी जेम जाणवा अने सम्यग्मिथ्यादृष्टि (मिश्रदृष्टि), अज्ञानवादी अने विनयवादी-ए
 वने समवसरणोमा लेइयारहित जीवोने जेम (भवसिद्धिक) जाणवा. ज्ञानी अने यावत्-केवलज्ञानी जीवो भवसिद्धिक जाणवा, पण
 अभवसिद्धिक न जाणवा. अज्ञानी अने यावत्-विमंगज्ञानी जीवो कृष्णपाक्षिकनी जेम वने प्रकारना समजवा. आहारसंज्ञामां, यावत् परि-
 ग्रहसंज्ञामां उपयोगवाळा लेइयावाळा जीवोने जेम जाणवा. नोसंज्ञामां उपयुक्त जीवो सम्यग्दृष्टिनी जेम जाणवा. वेदवाळा अने यावत्-
 नपुंसकवेदवाळा लेइयावाळाजी जेम वने प्रकारना जाणवा. वेदरहित जीवो सम्यग्दृष्टिनी पेटे समजवा. कपायवाळा अने यावत्-लोभकपायवा-
 छाने लेइयावाळाजी जेम जाणहुं. कपायरहित जीवोने सम्यग्दृष्टि जीवोनी जेम जाणहुं. योगवाळा, यावत्-काययोगवाळा जीवोने सम्यग्दृष्टि
 जीवोनी जेम समजवा. साकार-ज्ञानपयोगवाळा अने अनाकार-दर्शनोपयोगवाळा जीवो लेइयायुक्त जीवोनी जेम जाणवा. ए प्रमाणे नेरथिको
 पण कहेवा. विशेष ए के, जेने जे होय तेने ते जाणहुं. ए रीते असुरकुमारो अने यावत्-स्तानितकुमारो संबंधे पण जाणहुं. पृथिवीका-
 यिको वधा स्यानकोमां वचला वने समवसरणोमां भवसिद्धिको अने अभवसिद्धिको होय छे. ए रीते यावत्-वनस्पतिकायिको सुधी सम-
 जहुं. वेईदिय, तेईदिय अने चउरिन्द्रिय संबंधे पण एज रीते जाणहुं. विशेष ए के, तेओने सम्यक्त्व, अवधिज्ञान, मतिज्ञान अने
 श्रुतज्ञानमां वने वचलां समवसरणोने आश्रयी भवसिद्धिको कहेवा, पण अभवसिद्धिको न कहेवा. वाकी वधुं पूर्वे कहेया प्रमाणे जाणहुं.
 पंचेन्द्रिय तिर्यचयोनिकोने नेरथिकोनी जेम समजहुं. विशेष ए के, जेने जे होय तेने ते जाणहुं. मनुष्योने औधिक जीवोनी जेम समजहुं.
 वानर्यन्तर, प्योतिपिक अने वैमानिकोने असुरकुमारोनी जेम समजहुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

વીઓ ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] અણંતરોવવન્નગા ણં મંતે ! નેરહ્યા કિં કિરિયાવાદી-પુચ્છા [ઉ૦] ગોયમા ! કિરિયાવાદી વિ, જાવ-વેણ-શ્યવાદી વિ ।

૨. [પ્ર૦] સલેસ્સા ણં મંતે ! અણંતરોવવન્નગા નેરહ્યા કિં કિરિયાવાદી ? [ઉ૦] एवं चेव, एवं जहेव पदमुद्देसे नेरह्याणं वत्तघ्या तहेव इह वि भाणियघ्वा । नवरं जं जस्स अत्थि अणंतरोववन्नगणं नेरह्याणं तं तस्स भाणियघ्वं । एवं सघज्जीवाणं जाव-वेमाणियाणं । नवरं अणंतरोववन्नगणं जं जहिं अत्थि तं तहिं भाणियघ्वं ।

૩. [પ્ર૦] કિરિયાવાદી ણં મંતે ! અણંતરોવવન્નગા નેરહ્યા કિં નેરહ્યાઅયં પકરેહ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો નેરહ્યાઅયં પકરેંતિ, નો તિરિં, નો મણું, નો દેવાઅયં પકરેહ । एवं अकिरियावादी वि अन्नाणियवादी वि वेणइयवादी वि ।

૪. [પ્ર૦] સલેસ્સા ણં મંતે ! કિરિયાવાદી અણંતરોવવન્નગા નેરહ્યા કિં નેરહ્યાઅયં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! નો નેરહ્યાઅયં પકરેહ, જાવ-નો દેવાઅયં પકરેહ । एवं जाव-नो देवाअयं पकरेह । एवं जाव-वेमाणिया । एवं सघट्टाणेषु वि अणंतरोववन्नगा नेरह्या न किंचि वि आअयं पकरेति जाव-अणागारोवउत्तत्ति । एवं जाव-वेमाणिया, नवरं जं जस्स अत्थि तं तस्स भाणियघ्वं ।

૫. [પ્ર૦] કિરિયાવાદી ણં મંતે ! અણંતરોવવન્નગા નેરહ્યા કિં ભવસિદ્ધિયા, અભવસિદ્ધિયા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ભવસિદ્ધિયા, નો અભવસિદ્ધિયા ।

૬. [પ્ર૦] અકિરિયાવાદી ણં-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ભવસિદ્ધિયા વિ, અભવસિદ્ધિયા વિ । एवं अन्नाणियवादी वि वेणइयवादी वि ।

૭. [પ્ર૦] સલેસ્સા ણં મંતે ! કિરિયાવાદી અણંતરોવવન્નગા નેરહ્યા કિં ભવસિદ્ધિયા, અભવસિદ્ધિયા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ભવસિદ્ધિયા, નો અભવસિદ્ધિયા । एवं एणं अभिलावेणं जहेव ओहिए उद्देसए नेरह्याणं वत्तघ्या भणिया तहेव इह वि भाणियघ्वा जाव-अणागारोवउत्तत्ति । एवं जाव-वेमाणियाणं । नवरं जं जस्स अत्थि तं तस्स भाणियघ्वं । इमं से लफ्खणं-जे किरि-

દ્વિતીય ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અનંતરોપપન્નક (તુરત ઉત્પન્ન થયેલા) નૈરયિકો શું ક્રિયાવાદી છે-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ ક્રિયાવાદી પણ છે અને યાવત્-વિનયવાદી પણ છે.

અનન્તરોપપન્ન નૈર-યિકોને ક્રિયાવા-દિત્વાદિ.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લેશ્યાવાળા અનંતરોપપન્નક નૈરયિકો શું ક્રિયાવાદી છે-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં વક્તવ્યતા કહી છે તેમ અહીં પણ કહેવી. વિશેષ એ કે, અનંતરોપપન્નક નૈરયિકોમાં જેને જે સંભવે તેને તે કહેવું. એ પ્રમાણે સર્વ જીવો યાવત્-વૈમાનિકોને પણ સમજવું. વિશેષ એ કે, અનન્તરોપપન્ન જીવોને જે સંભવે તે તેને કહેવું.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ક્રિયાવાદી અનન્તરોપપન્નક નૈરયિકો શું નૈરયિકતું આયુષ વાધે-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ નૈરયિક, તિર્યંચ, મનુષ્ય કે દેવતું આયુષ વાધતા નથી. એજ રીતે અક્રિયાવાદી, અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી સર્વને પણ જાણવું.

ક્રિયાવાદી અનન્ત-રોપપન્ન નૈરયિકોને આયુષવન્ધ.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લેશ્યાવાળા અનન્તરોપપન્નક ક્રિયાવાદી નૈરયિકો શું નૈરયિકતું આયુષ વાધે-ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ નૈરયિકતું યાવત્-દેવતું આયુષ વાધતા નથી. એ પ્રમાણે યાવત્-વૈમાનિકો સુધી સમજવું. એ રીતે સર્વ સ્થાનોમાં અનન્તરોપપન્નક નૈરયિકો કોઈ પણ આયુષનો વન્ધ કરતા નથી. એ પ્રમાણે યાવત્-અનાકાર ઉપયોગવાળા જીવો સુધી જાણવું. એમ યાવત્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું. વિશેષ એ કે જેને જે હોય તે તેને કહેવું.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ક્રિયાવાદી અનન્તરોપપન્ન નૈરયિકો શું ભવસિદ્ધિક છે કે અભવસિદ્ધિક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ ભવસિદ્ધિક છે, પણ અભવસિદ્ધિક નથી.

અનન્તરોપપન્ન ક્રિયા-વાદી નૈરયિકો મન્ય છે કે અમન્ય છે ?

૬. [પ્ર૦] અક્રિયાવાદી સંવંધે પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ ભવસિદ્ધિક પણ છે અને અભવસિદ્ધિક પણ છે. એ પ્રમાણે અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી સંવંધે પણ સમજવું.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લેશ્યાવાળા અનન્તરોપપન્ન ક્રિયાવાદી નૈરયિકો શું ભવસિદ્ધિક છે કે અભવસિદ્ધિક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ ભવસિદ્ધિક છે, પણ અભવસિદ્ધિક નથી. એ પ્રમાણે એ અભિલાપથી જેમ ઔઘિક ઉદ્દેશકમાં નૈરયિકોની વક્તવ્યતા કહી તેમ અહીં

યાવાદી શુક્રપક્ષિયા સમ્મામિચ્છદિટ્ટીયા એ સઘે ભવસિદ્ધિયા, નો અમવસિદ્ધિયા, સેના સઘે મવસિદ્ધિયા વિ અમવસિદ્ધિયા વિ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ ।

ત્રીસદ્દમે સદ વીઓ ઉદેસો સમત્તો ।

પણ કહેવી અને તે યાવત્-અનાકારોપયોગવાળા સુધી સમજવી. એ પ્રમાણે યાવત્-ધૈમાનિકો સુધી જાણવું. પણ જેને જે હોય તેને તે કહેવું. આ તેનું લક્ષણ છે—જે ક્રિયાવાદી, શુદ્ધપાક્ષિક, અને સમ્યગ્મિથ્યાદિ તેઓ વધા મવસિદ્ધિક હોય છે પણ અમવસિદ્ધિક હોના નથી, અને વાકી વધા મવસિદ્ધિક પણ હોય છે અને અમવસિદ્ધિક પણ હોય છે. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.'

ત્રીશમા શતકમાં દ્વિતીય ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

તર્હીઓ ઉદેસો ।

૧. [પ્ર૦] પરંપરોચવગ્રગા ણં મંતે ! નેરહ્યા ફિરિયાવાદી૦ ? [ઉ૦] એવં જદેવ ઓદિઓ ઉદેસચો તદેવ પરંપરોચવ-ગ્રણસુ વિ નેરહ્યાદીઓ તદેવ નિરવસેસં માણિયઘં, તદેવ તિયવંડગસંગદિઓ । 'સેવં મંતે ! સંવે મંતે' ! ત્તિ જાય-પિદ્ધર ।

ત્રીસદ્દમે સદ તર્હીઓ ઉદેસો સમત્તો ।

તૃતીય ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરંપરોપપન્નક નૈરયિકો શું ક્રિયાવાદી છે—હ્યાદિ પૃષ્ઠા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ ઔધિક ઉદ્દેશકમાં કણું છે તેમ પરંપરોપપન્નક નૈરયિકો સંવંધે પણ નૈરયિકવી માંડી (ધૈમાનિક પર્યન્ત) સમગ્ર ઉદ્દેશક (ક્રિયાવાદિત્વાદિ, આયુષ્યવન્ધ અને મન્યામવ્યત્વાદિપ્રરૂપક) તે જ પ્રકારે ગ્રણ દંડક સહિત કહેવો. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'—એમ કહી યાવત્-નિહરે છે.

ત્રીશમા શતકમાં તૃતીય ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

૪-૧૧ ઉદ્દેસગા ।

૧. એવં એણં કમેણં જદ્ધેવ ધંધિસપ ઉદ્દેસગાણં પરિવાટી સઘેવ શ્દં પિ જાય-અચરિમો ઉદ્દેસો । નવરં અર્ણતરા ચચારિ વિ યક્કગમગા, પરંપરા ચચારિ વિ યક્કગમપણં । એવં ચરિમા વિ અચરિમા વિ એવં ચેવ । નવરં અલેસ્સો કેવલી અજોગી ન મહાદ, સેસં તદ્દેવ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ । એવં યક્કારસ વિ ઉદ્દેસગા । ૪-૧૧.

ત્રીસદ્દમં સમવસરણસયં સમત્તં ।

૪-૧૧ ઉદ્દેશકો.

૧. [પ્ર૦] એ પ્રમાણે એ ક્રમવહે વંધિશતકમાં ઉદ્દેશકોની જે પરિપાટી છે તે જ પરિપાટી અહીં પણ યાવત્-અચરમ ઉદ્દેશક સુધી જાણવી. વિશેષ એ કે, 'અનંતર' શબ્દવટિત ચારે ઉદ્દેશકો એક ગમવાળા છે અને 'પરંપર' શબ્દવટિત ચારે ઉદ્દેશકો એક ગમવાળા છે. એ રીતે 'ચરમ' અને 'અચરમ' શબ્દવટિત ઉદ્દેશકો સંવંધે પણ સમજવું. વિશેષ એ કે લેક્ષ્યારહિત, કેવલજ્ઞાની અને અયોગી સંવંધે અહીં કાંઈ પણ ન કહેવું અને વાકી વધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે' એ રીતે અગિયાર ઉદ્દેશકો કહેવા.

ત્રીશમા શતકમાં ૪-૧૧ ઉદ્દેશકો સમાપ્ત.

ત્રીશમું સમવસરણ શતક સમાપ્ત ।

इकतीसइमं सयं ।

पढमो उद्देशो ।

१. [प्र०] रायगिहे जाव-एवं वयासी-कति णं भंते ! खुद्दा जुम्मा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! चत्तारि खुद्दा जुम्मा पन्नत्ता । तंजहा-१ कडजुम्मे, २ तेयोए, ३ दावरजुम्मे, ४ कलियोए । [प्र०] से केणट्टेणं भंते ! एवं चुच्चइ-‘चत्तारि खुद्दा जुम्मा पन्नत्ता, तंजहा-कडजुम्मे, जाव-कलियोगे’ ? [उ०] गोयमा ! जे णं रासी चउक्कएणं अवहारेणं अवहीरमाणे चउप-ज्जवसिए सेत्तं खुद्दागकडजुम्मे । जे णं रासी चउक्कएणं अवहारेणं अवहीरमाणे तिपज्जवसिए सेत्तं खुद्दागतेयोगे । जे णं रासी चउक्कएणं अवहारेणं अवहीरमाणे दुपज्जवसिए सेत्तं खुद्दागदावरजुम्मे । जे णं रासी चउक्कएणं अवहारेणं अवहीरमाणे एगपज्जवसिए सेत्तं खुद्दागकलियोगे । से तेणट्टेणं जाव-कलियोगे ।

२. [प्र०] खुद्दागकडजुम्मेनेरइया णं भंते ! कओ उववज्जंति ? किं नेरइएहिंते उववज्जंति ? तिरिक्ख-पुच्छा । [उ०] गोयमा ! नो नेरइएहिंते उववज्जंति । एवं नेरइयाणं उववाओ जहा चक्कंतीए तद्वा भाणियद्धो ।

३. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा एगसमएणं केवइया उववज्जंति ? [उ०] गोयमा ! चत्तारि वा अट्ठ वा चारस वा सोलस वा संखेज्जा वा असंखेज्जा वा उववज्जंति ।

एकत्रीशमुं शतक.

प्रथम उद्देशक.

१. [प्र०] राजगृह नगरमां यावत्-आ प्रमाणे वोल्या के हे भगवन् ! क्षुद्र (नाना) युग्मो केटलां कक्षां छे ? [उ०] हे गौतम ! *चार क्षुद्रयुग्मो कक्षां छे, ते आ प्रमाणे-१ कृतयुग्म, २ त्र्योज, ३ द्वापरयुग्म अने ४ कल्योज. [प्र०] हे भगवन् ! शा हेतुथी एम कहो छो के कृतयुग्म यावत्-कल्योजरूप चार क्षुद्र युग्मो कक्षा छे ? [उ०] हे गौतम ! जे सङ्ख्यामांथी चार चारनो अपहार करता छेवटे चार वाकी रहे ते सङ्ख्याने क्षुद्र कृतयुग्म कहेवाय छे. जे सङ्ख्यामांथी चार चारनो अपहार करतां छेवटे त्रण वाकी रहे ते सङ्ख्याने क्षुद्र त्र्योज कहेवामा आवे छे. जे सङ्ख्यामांथी चार चारनो अपहार करता छेवटे वे वाकी रहे ते सङ्ख्याने क्षुद्र द्वापरयुग्म कहेवामा आवे छे. अने जे सङ्ख्यामांथी चार चारनो अपहार करता छेवटे एक वाकी रहे ते सङ्ख्या क्षुद्र कल्योज कहेवाय छे. ते कारणथी यावत्-कल्योज कहेवाय छे.

क्षुद्रयुग्म-
चार क्षुद्र युग्मो
कहेवानो हेतु.

२. [प्र०] हे भगवन् ! क्षुद्र कृतयुग्म राशि प्रमाण नैरयिको क्वांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? शुं नैरयिकोथी आवी उत्पन्न थाय छे ? तिर्यचयोनिक्कोथी आवी उत्पन्न थाय छे-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! तेओ नैरयिकोथी आवी उत्पन्न यता नथी, [पण पंचेन्द्रिय तिर्यच अने गर्भज मनुष्यथी आवी उत्पन्न थाय छे]-इत्यादि नैरयिकोनो उपपात जेम व्युत्क्रान्ति पदमां कहो छे तेम अहीं जाणवो.

नैरयिकोनो उपपात.

३. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो एक समये केटला उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! चार, आठ, बार, सोळ अथवा संख्याता के असंख्याता उत्पन्न थाय छे.

उपपातसंख्या-

१ * लघु सङ्ख्यावाळा राशिविशेषने क्षुद्र युग्म कहे छे. तेमा चार, आठ, बार वगेरे सङ्ख्यावाळा राशिने क्षुद्र कृतयुग्म, त्रण, सात, अगियार वगेरे राशिने क्षुद्र त्र्योज, वे, छ वगेरे राशिने क्षुद्र द्वापरयुग्म अने एक, पाच वगेरे सङ्ख्यावाळा राशिने क्षुद्र कल्योज कहेवामा आवे छे.

२ † जुओ प्रश्ना० पद ६ प० २०४-२१८.

४. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा क्हं उववजंति ? [उ०] गोयमा ! से जहानामए पवए पवमाणे अज्जवसाण०-एवं जहा पंचविसत्तिमे सए अट्टमुद्देसए नेरइयाणं वत्तइया तद्देव इह वि भाणियइया जाव-आयप्पयोगेणं उववजंति नो परप्पयोगेणं उववजंति ।

५. [प्र०] रयणप्पभापुदविगुद्दागकडजुम्मनेरइया णं भंते ! कओ उववजंति ? [उ०] एवं जहा ओदियनेरइयाणं वत्त-इया सत्तेव रयणप्पभाए वि भाणियइया जाव-नो परप्पयोगेणं उववजंति । एवं सक्करप्पमाए वि जाव-अद्देसत्तमाए-एवं उववाओ जहा वक्कंतीए । “अस्सनी चलु पढमं दोघं व सरीसवा तइय पक्खी” ।-गाहाए उववाएयइया, सेसं तद्देव ।

६. [प्र०] खुद्दागतेयोगनेरइया णं भंते ! कओ उववजंति ? किं नेरइयाणं-? [उ०] उववाओ जहा वक्कंतीए ।

७. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा पगसमएणं केवइया उववजंति ? [उ०] गोयमा ! तिप्पि वा सत्त वा एक्कारस्स वा पन्नस्स वा संखेज्जा वा असंखेज्जा वा उववजंति । सेसं जहा कडजुम्मस्स, एवं जाव-अद्देसत्तमाए ।

८. [प्र०] खुद्दागदावरजुम्मनेरइया णं भंते ! कओ उववजंति ? [उ०] एवं जद्देव खुद्दागकडजुम्मे । नवरं परिमाणं दो वा छ वा दस वा चोइस वा संपेज्जा वा असंखेज्जा वा, सेसं तं चेव जाव-अद्देसत्तमाए ।

९. [प्र०] खुद्दागकलियोगनेरइया णं भंते ! कओ उववजंति ? [उ०] एवं जद्देव खुद्दागकडजुम्मे । नवरं परिमाणं एओ वा पंच वा नव वा तेरस्स वा संपेज्जा वा असंखेज्जा वा उववजंति-सेसं तं चेव । एवं जाव-अद्देसत्तमाए । ‘सेवं भंते ! सेवं भंते !’ त्ति २ जाव-विहरति ।

इकतीसइमे सए पढमो उद्देशो समत्तो ।

उपपातनो प्रकार.

४. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो केवी रीते उपजे ? [उ०] हे गौतम ! जेम कोई कूटनार कूटतो [पोताना पूर्वना स्थानने छोडी आगळना स्थानने प्राप्त करे तेम नारको पण पूर्ववर्ती भवने छोडी अप्पवसायरूप कारण वडे आगळना भवने प्राप्त करे छे]-इत्यादि पचीशमा शतकमा आठमा उद्देशकर्मा नैरयिको संबंधे जे वक्तव्यता कही छे ते अहीं पण कहेवी. यावत्-ते आत्मप्रयोगी उत्पन्न थाय छे, पण परप्रयोगी उत्पन्न यता नथी.

रसप्रमा नैरयिकोनो उपपात.

५. [प्र०] हे भगवन् ! क्षुद्र कृतयुगमराशि प्रमाण रत्नप्रमाना नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! जेम सामान्य नैरयिकोनी वक्तव्यता कही छे तेम रत्नप्रमाना नैरयिकोनी पण कहेवी. यावत्-ते परप्रयोगी उपजता नथी. एम शर्कराप्रमा अने यावत्-अधःसप्तम पृथिवी संबंधे पण जाणवुं. ए रीते “व्युत्क्रान्ति पदमां कइया प्रमाणे अहीं उपपात कहेवो. ‘असंखी जीवो पहेली नरक सुधी, सपों वीजी नरक सुधी अने पक्षीओ वीजी नरक सुधी जाय छे’-इत्यादि गाथा वडे उपपात कहेवो. बाकी वधुं पूर्वे कइया प्रमाणे कहेवुं.

क्षुद्र ज्योतराशि-प्रमाण नैरयिकोनो उपपात.

६. [प्र०] हे भगवन् ! क्षुद्र ज्योतराशि प्रमाण नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय ? हुं नैरयिकोथी आवी उत्पन्न थाय-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! व्युत्क्रान्तिपदमां कइया प्रमाणे उपपात कहेवो.

उपपातसरया.

७. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो एक समये केटला उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! ऋण, सात, अगियार, पंदर, संख्याता के असंख्याता उत्पन्न थाय छे. बाकी वधुं कृतयुग नैरयिकोनी पेठे जाणवुं. ए प्रमाणे यावत्-सप्तम नरकपृथिवी सुधी जाणवुं.

क्षुद्र द्वापरयुग नैरयिकोनो उपपात.

८. [प्र०] हे भगवन् ! क्षुद्र द्वापरयुग प्रमाण नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय-इत्यादि पृच्छा. [उ०] जेम क्षुद्र कृतयुग संबंधे कह्युं छे तेम आ संबंधे पण समजवुं. परन्तु परिमाण-वे, छ, दस, चौद, संख्याना के असंख्याता उत्पन्न थाय छे. बाकी वधुं पूर्वे कइया प्रमाणे जाणवुं. ए प्रमाणे यावत्-अधःसप्तम नरकपृथिवी सुधी जाणवुं.

क्षुद्र कल्यो नैरयिकोनो उपपात.

९. [प्र०] हे भगवन् ! क्षुद्र कल्यो नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय-इत्यादि पृच्छा. [उ०] जेम क्षुद्र कृतयुग संबंधे कह्युं छे तेम आ संबंधे पण समजवुं. परन्तु परिमाणमां एक, पांच, नव, तेर, संख्याता अथवा असंख्याता उत्पन्न थाय छे. बाकी वधुं पूर्वे कइया प्रमाणे जाणवुं. ए प्रमाणे यावत्-सातमी नरकपृथिवी सुधी समजवुं. हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एम ज छे-एम कही यावत्-बिहरे छे.

एकत्रीशमा शतकर्मां प्रथम उद्देशक समाप्त.

बीओ उद्देशो ।

१. [प्र०] कण्हलेस्सखुङ्गागकडजुम्मनेरइया णं भंते ! कओ उववजंति ? [उ०] एवं चेव जहा ओहियगमो जाव-नो परप्पयोगेणं उववजंति । नवरं उववाओ जहा वकंतीए धूमप्पभापुढविनेरइयाणं, सेसं तं चेव ।

२. [प्र०] धूमप्पभापुढविकण्हलेस्सखुङ्गागकडजुम्मनेरइया णं भंते ! कओ उववजंति ? [उ०] एवं चेव निरवसेसं । एवं तमाए वि, अहेसत्तमाए वि । नवरं उववाओ सव्वत्थ जहा वकंतीए ।

३. [प्र०] कण्हलेस्सखुङ्गागतेओगनेरइया णं भंते ! कओ उववजंति ? [उ०] एवं चेव, नवरं तिन्नि वा सत्त वा एक्का-रस वा पन्नरस वा संखेज्जा वा असंखेज्जा वा, सेसं तं चेव । एवं जाव-अहेसत्तमाए वि ।

४. [प्र०] कण्हलेस्सखुङ्गागदावरजुम्मनेरइया णं भंते ! कओ उववजंति ? [उ०] एवं चेव । नवरं दो वा छ वा दस वा चोइस वा, सेसं तं चेव, धूमप्पभाए वि जाव-अहेसत्तमाए ।

५. [प्र०] कण्हलेस्सखुङ्गागकलियोगनेरइया णं भंते ! कओ उववजंति ? [उ०] एवं चेव । नवरं एक्को वा पंच वा नव वा तेरस वा संखेज्जा वा असंखेज्जा वा, सेसं तं चेव । एवं धूमप्पभाए वि, तमाए वि, अहे सत्तमाए वि । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' । त्ति ।

इकतीसइमे सए बीओ उद्देशो समत्तो ।

द्वितीय उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! क्षुद्रकृतयुग्मराशिप्रमाण कृष्णलेइयावाळा नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे-इत्यादि पृच्छा. [उ०] औधिक-सामान्य गममां कह्या प्रमाणे अही पण जाणवुं, यावत्-परप्रयोगथी उपजता नथी. पण विशेष ए के, *व्युत्क्रांतिपदमां कह्या प्रमाणे उपपात कहेवो अने धूमप्रभापृथिवीना नैरयिको सवंधे प्रश्न उत्तर वगैरे वाकी वधुं पूर्व कह्या प्रमाणे जाणवुं.

क्षुद्रकृतयुग्म कृष्ण-
लेइयावाळा नैरयि-
कोनो उपपात.

२. [प्र०] हे भगवन् ! क्षुद्रकृतयुग्मराशिप्रमाण कृष्णलेइयावाळा धूमप्रभापृथिवीना नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय-इत्यादि पृच्छा. [उ०] पूर्व प्रमाणे वधुं जाणवुं. ए रीते तमःप्रभा अने अधःसत्तम नरकपृथिवी संबंधे पण समजवुं. पण विशेष ए के, बंधे स्थले उपपात संबंधे *व्युत्क्रांतिपदमां कह्या प्रमाणे जाणवुं.

३. [प्र०] हे भगवन् ! क्षुद्रकृतयुग्मराशिप्रमाण कृष्णलेइयावाळा नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे-इत्यादि पृच्छा. [उ०] उपर कह्या प्रमाणे जाणवुं. पण विशेष ए के, त्रण, सात, अगियार, पंदर, संख्याता के असंख्याता उत्पन्न थाय छे. वाकी वधुं पूर्ववत् जाणवुं. एम यावत्-अधःसत्तम पृथिवी सुधी जाणवुं.

कृष्ण० क्षुद्रकृतयु-
नैरयिको नो उपपात

४. [प्र०] हे भगवन् ! कृष्णलेइयावाळा क्षुद्रद्वीपरयुग्मराशिप्रमाण नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय-इत्यादि पृच्छा. [उ०] एज प्रमाणे जाणवुं. पण विशेष ए के, वे, छ, दश के चौद (संख्याता के असंख्याता) आवी उत्पन्न थाय छे. वाकी वधुं पूर्व प्रमाणे जाणवुं. ए प्रमाणे धूमप्रभा यावत्-अधःसत्तम पृथिवी सुधी पण जाणवुं.

कृष्ण० क्षुद्रद्वीपर-
युग्म नैरयिको नो
उपपात.

५. [प्र०] हे भगवन् ! कृष्णलेइयावाळा क्षुद्रकृतयुग्मराशिप्रमाण नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! एज प्रमाणे जाणवुं. पण विशेष ए के, एक, पांच, नव, तेर, संख्याता अथवा असंख्याता उत्पन्न थाय छे. वाकी वधुं तेज प्रमाणे जाणवुं. ए प्रमाणे धूमप्रभा, तमःप्रभा अने अधःसत्तम नरकपृथिवी संबंधे पण समजवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.'

कृष्ण० क्षुद्रकृतयु-
नैरयिको नो उपपात.

एकत्रीशमा शतकमां बीओ उद्देशक समाप्त.

तईओ उद्देशो ।

१. [प्र०] नीललेस्सखुङ्गागकडजुम्मनेरइया णं भंते ! कओ उववजंति ? [उ०] एवं जहेव कण्हलेस्सखुङ्गागकडजुम्मा । नवरं उववाओ जो वालुयप्पभाए, सेसं तं चेव । वालुयप्पभापुढविनीललेस्सखुङ्गागकडजुम्मनेरइया एवं चेव, एवं पंकप्पभाए

तृतीय उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! नीललेइयावाळा क्षुद्रकृतयुग्मप्रमित नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] कृष्णलेइयावाळा क्षुद्र-कृतयुग्म नैरयिको संबंधे कहुं छे ते ज प्रमाणे अही पण जाणवुं. परन्तु विशेष ए के वालुकाप्रभामां जे उपपात कह्यो छे ते प्रमाणे अही कहेवुं. वाकी वधुं तेज रीते समजवुं. नीललेइयावाळा क्षुद्रकृतयुग्मप्रमित नैरयिकोने पण एज रीते जाणवुं. ए प्रमाणे पंकप्रभा अने धूमप्रभा संबंधे

नील० क्षुद्रकृतयुग्म-
नैरयिको नो उपपात.
वालुकाप्रभा.

વિ, एवं धूमप्पमाए वि । एवं चउसु वि जुम्मेसु । नवरं परिमाणं जाणियधं । परिमाणं जहा कण्हलेस्सउद्देसए । सेसं तदेव । ‘सेवं भंते ! सेवं भंते !’ चि ।

इकतीसइमे सए तईथो उद्देसो समत्तो ।

પણ જાણવું. એમ ચારે યુગ્મોમાં સમજવું. પણ વિશેષ એ કે, જેમ કુળ્લેસ્યાના ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમ પરિમાણ જાણવું. વાકી વધું તેજ પ્રમાણે જાણવું. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.’

एकत्रीशमां शतकमां तृतीय उद्देशक समाप्त.

चउत्थो उद्देसो ।

૧. [પ્ર૦] ફાડલેસ્સહુદ્દાગકડહુમ્મનેરહયા ણં મંતે ! કયો ઉચ્ચજંતિ ? [ઉ૦] एवं जहेव कण्हलेस्सहउद्देसए, नवरं उववाओ जो रयणप्पमाए; सेसं तं चेव ।

૨. [પ્ર૦] રયણપ્પમાપુઢવિકાડલેસ્સહુદ્દાગકડહુમ્મનેરહયા ણં મંતે ! કયો ઉચ્ચજંતિ ? [ઉ૦] एवं चेव । एवं सकर-प्पमाए वि, एवं चालुयप्पमाए वि । एवं चउसु वि जुम्मेसु । नवरं परिमाणं जाणियधं, परिमाणं जहा कण्हलेस्सउद्देसए, सेसं तं चेव । ‘सेवं भंते ! सेवं भंते !’ चि ।

इकतीसइमे सए चउत्थो उद्देसो समत्तो ।

चतुर्थ उद्देशक.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કાપોતલેસ્યાવાળા હુદ્રકુતયુગ્મરાશિપ્રમિત નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] જેમ કુળ્લ-લેસ્યાવાળા હુદ્રકુતયુગ્મ નૈરયિકો સંવંધે કહ્યું છે તેમ આ સંવંધે પણ કહેવું. પણ વિશેષ એ કે, રત્નપ્રમામાં જે ઉપપાત કહ્યો છે તે અહીં જાણવો અને વાકી વધું તેજ પ્રમાણે સમજવું.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કાપોતલેસ્યાવાળા હુદ્રકુતયુગ્મરાશિપ્રમાણ રત્નપ્રમાના નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] पूर्वे कक्षा प्रमाणे जाणवुं. ए रीते शर्कराप्रमाणां, बालुकाप्रमाणां पण चारे युग्मो विषे समजवुं. पण विशेष ए के, कृष्णलेस्या उद्देशकमां जे परिमाण कहुं छे ते अही जाणवुं. ‘हे भगवन् ! ते एमज छे. हे भगवन् ! ते एमज छे.’

एकत्रीशमा शतकमां चतुर्थ उद्देशक समाप्त.

पंचमो उद्देसो ।

૧. [પ્ર૦] મવસિદ્ધિયહુદ્દાગકડહુમ્મનેરહયા ણં મંતે ! કયો ઉચ્ચજંતિ ? કિં નેરહય૦ ? [ઉ૦] एवं जहेव ओहियो गमयो तहेव निरवसेसं जाव—नो परप्पयोगेणं उवचजंति ।

૨. [પ્ર૦] રયણપ્પમાપુઢવિમવસિદ્ધિયહુદ્દાગકડહુમ્મનેરહયા ણં મંતે૦ ? [ઉ૦] एवं चेव निरवसेसं, एवं जाव—अहेसत्त-माए । एवं मवसिद्धियहउद्देसयोगनेरहया वि । एवं जाव—कलियोग चि । नवरं परिमाणं जाणियधं, परिमाणं पुवमणियं जहा पढमुद्देसए । ‘सेवं भंते ! सेवं भंते !’ चि ।

इकतीसइमे सए पंचमो उद्देसो समत्तो ।

पंचम उद्देशक.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! હુદ્રકુતયુગ્મરાશિપ્રમાણ મવસિદ્ધિક નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? શું નૈરયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય—ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] જેમ ઔધિક—સામાન્ય ગમ કહ્યો તેમ અહીં પણ નિરવશેષ જાણવું, યાવત્—તે પરપ્રયોગથી ઉત્પન્ન થતા નથી.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! રત્નપ્રમા પૃથિવીના હુદ્રકુતયુગ્મરાશિપ્રમાણ મવસિદ્ધિક નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે—ઇત્યાદિ પૃચ્છા. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પૂર્વે કક્ષા પ્રમાણે વધું જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્—અથઃસત્તમ પૃથિવી સુધી સમજવું. એમ મવસિદ્ધિક હુદ્ર-ત્ર્યોજરાશિપ્રમિત નૈરયિકોને પણ જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્—કલ્પયોજ સુધી સમજવું. પણ પરિમાણ ભિન્ન જાણવું, અને તે આગલ પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં જાણાવ્યું છે. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.’

एकत्रीशमा शतकमां पंचम उद्देशक समाप्त.

छटो उद्देसो ।

૧. [પ્ર૦] ફળ્લેસ્સમવસિદ્ધિયહુદ્દાગકડહુમ્મનેરહયા ણં મંતે ! કયો ઉચ્ચજંતિ ? [ઉ૦] एवं जहेव ओहियो कण्हले-

छटो उद्देशक.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કુળ્લેસ્યાવાળા મવસિદ્ધિક હુદ્રકુતયુગ્મપ્રમાણ નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? શું નૈરયિકોથી

કાપોત૦ હુદ્રકુતયુ-
ગ્મ નૈરયિકો ક્યાંથી
આવી ઉત્પન્ન ?

મવ્ય હુદ્રકુતયુગ્મ
નૈરયિકોનો ઉપપાત.

કક્ષા૦ મવ્ય હુદ્રકુતયુ-
ગ્મ નૈરયિકોનો ઉપપાત.

स्सउद्देशो तदेव निरवसेसं चउसु वि जुम्मेसु भाणियद्वो, जाव—[प्र०] अहेसत्तमपुढविकण्हलेस्सखुड्ढागकलियोगनेरइया णं भंते ! कओ उववजंति ? [उ०] तहेव । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

इकतीसइमे सए छट्ठो उद्देशो समत्तो ।

आवी उत्पन्न थाय—इत्यादि पृच्छ. [उ०] औधिक कृष्ण लेस्याना उद्देशकमां जे प्रमाणे कहुं छे ते प्रमाणे वधुं चारे युग्मोमां जाणवुं. यावत्—[प्र०] हे भगवन् ! अधःसत्तम पृथिवीना कृष्णलेस्यावाळा क्षुद्र कल्योजरशिप्रमाण नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] पूर्वे कहा प्रमाणे जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

एकत्रीशमा शतकमां छट्ठो उद्देशक समाप्त.

७—२८ उद्देशगा ।

१. नीललेस्सभवसिद्धिया चउसु वि जुम्मेसु तहेव भाणियद्वो जहा ओहिण नीललेस्सउद्देशए । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति जाव—विहरइ । ३१. ७.

२. काउलेस्सा भवसिद्धिया चउसु वि जुम्मेसु तहेव उववाएयद्वो जहेव ओहिण काउलेस्सउद्देशए । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति जाव—विहरइ । ३१. ८.

३. जहा भवसिद्धिएहिं चत्तारि उद्देशया भणिया एवं अभवसिद्धीएहिं वि चत्तारि उद्देशगा भाणियद्वो जाव—काउलेस्साउद्देशओ त्ति । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति । ३१. ९—१२.

४. एवं सम्मदिट्ठीहिं वि लेस्सासंजुत्तेहिं चत्तारि उद्देशगा कायद्वो, नवरं सम्मदिट्ठी पढमवितिएसु वि दोसु वि उद्देशएसु अहेसत्तमापुढवीए न उववाएयद्वो, सेसं तं चेव । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति । ३१. १३—१६.

५. मिच्छादिट्ठीहिं वि चत्तारि उद्देशगा कायद्वो जहा भवसिद्धियाणं । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति । ३१. १७—२०.

६. एवं कण्हपक्खिएहिं वि लेस्सासंजुत्तेहिं चत्तारि उद्देशगा कायद्वो जहेव भवसिद्धिएहिं । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति । ३१. २१—२४.

७. सुक्कपक्खिएहिं एवं चेव चत्तारि उद्देशगा भाणियद्वो । जाव—वालुयप्पमापुढविकाउलेस्ससुक्कपक्खियखुड्ढागकलि-ओगनेरइया णं भंते ! कओ उववजंति ? तहेव जाव—नो परप्पयोगेणं उववजंति । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति । सव्वे वि एए अट्ठावीसं उद्देशगा । ३१. २५—२८.

इकतीसइमे सए ७—२८ उद्देशगा समत्ता ।

इकतीसइमं उववायसयं समत्तं ।

७—२८ उद्देशको.

१. नीललेस्यावाळा भवसिद्धिक नैरयिको चारे युग्मोमां औधिक नीललेस्या उद्देशकमां कहा प्रमाणे कहेवा. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'—एम कही यावत् विहरे छे. ३१. ७.

२. कापोतलेस्यावाळा भवसिद्धिक नैरयिको चारे युग्मोमां औधिक कापोत लेस्याउद्देशकमां कहा प्रमाणे उपपात कहेवो. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'—एम कही विहरे छे. ३१. ८.

३. जेम भवसिद्धिकना चार उद्देशको कहा तेम अभवसिद्धिकना पण चार उद्देशको कापोतलेस्याउद्देशक पर्यन्त कहेवा. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'—एम कही यावत्—विहरे छे. ३१. ९—१२.

४. एम सम्यग्दृष्टिना पण लेस्या साथे चार उद्देशको कहेवा. परंतु पहेला अने बीजा वने उद्देशकमां सम्यग्दृष्टिनो अधःसत्तम नरक-पृथिवीमां उपपात न कहेवो. बाकी वधुं पूर्वे कहा प्रमाणे जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे' । ३१. १३—१६.

५. मिध्यादृष्टिना पण चारे उद्देशको भवसिद्धिकनीं पेटे कहेवा. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे' । ३१. १७—२०.

६. एम कृष्णपाक्षिकना लेस्यासंयुक्त चार उद्देशको भवसिद्धिकनीं जेम कहेवा. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'—३१. २१—२४.

७. शुक्लपाक्षिकना पण एम चार उद्देशको कहेवा. यावत्—हे भगवन् ! वालुकाप्रमा पृथिवीना कापोतलेस्यावाळा शुक्लपाक्षिक क्षुद्रकल्योजरशिप्रमित नैरयिको क्यांथी आवीने उत्पन्न थाय ? [उ०] पूर्ववत् उत्तर जाणवुं. यावत्—परप्रयोगधी उत्पन्न यत्ता नथी. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'. वधा मलीने अठ्ठावीश उद्देशको थाय छे. ३१. २५—२८.

एकत्रीशमा शतकमां ७—२८ उद्देशको समाप्त.

एकत्रीशमुं उपपातशतक समाप्त.

वत्तीसइमं सयं

१-२८ उद्देसा ।

१. [प्र०] खुद्दागकडलुम्मनेरइया णं भंते ! अणंतरं उच्चट्ठिता कहिं गच्छंति, कहिं उवयजंति ? किं नेरएणमु उवयजंति ? तिरिक्खजोणिएसु उवयजंति ? [उ०] उच्चट्ठणा जहा वक्कंतीए ।

२. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा एगसमएणं केवइया उच्चट्ठंति ? [उ०] गोयमा ! चत्तारि वा भट्ट वा वारस वा सोलस वा संखेजा वा असंखेजा वा उच्चट्ठंति ।

३. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा कहं उच्चट्ठंति ? [उ०] गोयमा ! से जहा नामए पवए-एवं तदेव । एवं सो चेव गमओ जाव-आयप्पयोगेणं उच्चट्ठंति, जो परप्पयोगेणं उच्चट्ठंति ।

४. [प्र०] रयणप्पमापुढविखुद्दागकड० ? [उ०] एवं रयणप्पमाए वि, एवं जाव-अहेसत्तमाए । एवं खुद्दागतेयोग-खुद्दागदावरलुम्म-खुद्दागफलयोगा । नवरं परिमाणं जाणियधं, सेसं तं चेव । 'सेवं भंते ! सेवं भंते !' त्ति । ३२-१.

५. कण्हलेस्सकडलुम्मनेरइया-एवं एएणं कमेणं जहेव उववायसए अट्ठावीसं उद्देसगा मणिया तदेव उच्चट्ठणासए वि अट्ठावीसं उद्देसगा भाणियद्धा निरवसेसा । नवरं 'उच्चट्ठंति'त्ति अभिलावो भाणियद्धो, सेसं तं चेव । 'सेवं भंते ! सेवं भंते !' त्ति जाव-विहरइ ।

वत्तीसइमं उवट्ठणासयं सम्मत्तं ।

वत्तीशमुं शतक.

१-२८ उद्देशको.

१. [प्र०] हे भगवन् ! क्षुद्रकृतयुग्म राशिरूप नैरयिको मरण पामीने तुरत क्या जाय, अने क्या उत्पन्न थाय ? शुं नैरयिकोमां उत्पन्न थाय छे ? तिर्यंचयोनिकोमा उत्पन्न थाय छे-इत्यादि पृच्छा. [उ०] "व्युत्क्रान्तिपदमां कह्या प्रमाणे समजवुं.

२. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो एक समये केटला उद्धर्ते-मरण पामे ? [उ०] हे गौतम ! चार, आठ, बार, सोळ, संख्याता के असंख्याता जीवो उद्धर्ते छे.

३. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो केवी रीते उद्धर्ते ? [उ०] हे गौतम ! जेम कोइ एक कूदनार-इत्यादि पूर्वे कहेल गमक जाणवो. यावत्-ते पोताना प्रयोगयी उद्धर्ते छे, पण परप्रयोगयी उद्धर्तता नथी.

४. [प्र०] रत्नप्रभा पृथिवीना क्षुद्र कृतयुग्म राशिरूप नैरयिको नीकलीने क्या जाय ? [उ०] रत्नप्रभापृथिवीना नैरयिकोनी उद्धर्तना कहेवी. ए प्रकारे यावत्-अधःसप्त पृथ्वी सुधी पण उद्धर्तना कहेवी. एम क्षुद्र त्र्योजयुग्म, क्षुद्रक द्वापरयुग्म अने क्षुद्रक कल्पोज संवंधे पण समजवुं. पण विशेष ए के, परिमाण पूर्वे कह्या प्रमाणे (त्रण, सात, वे, छ, एक, पांच वगैरे) जुहुं जुहुं जाणवुं अने वाकी वधुं तेमज कहेवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'. ३२-१.

५. [प्र०] कृष्णलेइयावाळा क्षुद्रकृतयुग्मराशिरूप नैरयिको नीकली कयां जाय ? [उ०] ए रीते ए क्रमवडे जेम उपपात शतकमां अठ्या-वीश उद्देशको कह्या छे तेमज उद्धर्तना शतकमा पण वधा मलीने अठ्यावीश उद्देशको कहेवा, पण ['उत्पन्न थाय छे'] तेने बदले 'उद्धर्ते छे' एवो पाठ कहेवो, अने वाकी वधुं तेमज जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'-एम कही यावत्-विहरे छे.

वत्तीशमुं उद्धर्तनाशतक समाप्त.

* तेओ नरकधी नीकली पर्याप्त संख्याता वर्णना आयुपवाळा मनुष्य अने तिर्यंचयोनिमा उत्पन्न थाय छे-जुओ प्रश्ना० पद ६. प० २०४-२१८.

તેત્તીસહમં સયં પઢમં ઇગિંદિયં સયં ।

૧. [પ્ર૦] કતિવિહા ણં મંતે ! ઇગિંદિયા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! પંચવિહા ઇગિંદિયા પન્નત્તા, તંજહા-પુઢવિક્કાઇયા, જાવ-વળસ્સહકાઇયા ।

૨. [પ્ર૦] પુઢવિક્કાઇયા ણં મંતે ! કતિવિહા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ડુવિહા પન્નત્તા, તંજહા-સુહુમપુઢવિક્કાઇયા ય વાયરપુઢવિક્કાઇયા ય ।

૩. [પ્ર૦] સુહુમપુઢવિક્કાઇયા ણં મંતે ! કતિવિહા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ડુવિહા પન્નત્તા, તંજહા-પજ્જત્તા સુહુમ-પુઢવિક્કાઇયા ય અપજ્જત્તા સુહુમપુઢવિક્કાઇયા ય ।

૪. [પ્ર૦] વાયરપુઢવિક્કાઇયા ણં મંતે ! કતિવિહા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! एवं चेव, एवं आउक्काइया वि चउक्कएणं भेदेणं भाणियद्धा, एवं जाव-वणस्सहकાઇયા ।

૫. [પ્ર૦] અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિક્કાઇયાણં મંતે ! કતિ કમ્મપ્પગડીઓ પન્નત્તાઓ ? [ઉ૦] ગોયમા ! અટ્ટ કમ્મપ્પગડીઓ પન્નત્તાઓ, તંજહા-નાણાવરણિજ્ઞં, જાવ-અંતરાઇયં ।

૬. [પ્ર૦] પજ્જત્તસુહુમપુઢવિક્કાઇયાણં મંતે ! કતિ કમ્મપ્પગડીઓ પન્નત્તાઓ ? [ઉ૦] ગોયમા ! અટ્ટ કમ્મપ્પગડીઓ પન્નત્તાઓ, તંજહા-નાણાવરણિજ્ઞં, જાવ-અંતરાઇયં ।

તેત્તીશમું શતક પ્રથમ એકેન્દ્રિય શતક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એકેન્દ્રિય જીવો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પાંચ પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—
પૃથિવીકાયિક અને યાવત્—વનસ્પતિકાયિક. એકેન્દ્રિયન પ્રકાર.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પૃથિવીકાયિક જીવો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ બે પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક અને વાદર પૃથિવીકાયિક. પૃથિવીકાયિક પ્રકાર.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સૂક્ષ્મપૃથિવીકાયિક જીવો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ બે પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક અને અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક. મુદ્ધ પૃથિવીકાયિક પ્રકાર.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વાદર પૃથિવીકાયિકો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ઉપર કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. ૯ પ્રમાણે વાદર પૃથિવીકાયિકોના પાંચ મેદ કહેવા. ૯ રીતે યાવત્—વનસ્પતિકાયિક સુધી સમજવું. વાદર પૃથિવીકાયિકોના પ્રકાર.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકોને કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને આઠ કર્મપ્રકૃતિઓ હોય. તે આ પ્રમાણે—૧ જ્ઞાનાવરણીય અને યાવત્—અંતરાય. કર્મપ્રકૃતિઓ.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકોને કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને આઠ કર્મપ્રકૃતિઓ હોય છે. તે આ પ્રમાણે—૧ જ્ઞાનાવરણીય અને યાવત્—૮ અંતરાય.

૭. [પ્ર૦] અપજ્જત્તવાયરપુઢવિકાશ્યાણં મંતે ! કતિ કમ્મપ્પગડીઓ પન્નત્તાઓ ? [૩૦] ગોયમા ! एवं चेव ।

૮. [પ્ર૦] પજ્જત્તવાયરપુઢવિકાશ્યાણં મંતે ! કતિ કમ્મપ્પગડીઓ-? [૩૦] एवं चेव ८ । एवं एणं कमेणं जाय-
वायरवणस्सइकाश्याणं पज्जत्तगाणं ति ।

૯. [પ્ર૦] અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાશ્યાણં મંતે ! કતિ કમ્મપ્પગડીઓ વંધંતિ ? [૩૦] ગોયમા ! सत्तविह्वंयंगा चि, अट्टविह-
वंयंगा चि । सत्त वंयमाणा आजयवज्जाओ सत्त कम्मपपगडीओ वंयंति, अट्ट वंयमाणा पट्टिपुत्ताओ अट्ट कम्मपपगडीओ वंयंति ।

૧૦. [પ્ર૦] પજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાશ્યાણં મંતે ! કતિ કમ્મ-? [૩૦] एवं चेव, एवं सधे; जाय-

૧૧. [પ્ર૦] પજ્જત્તવાયરવણસ્સइकाश्याणं મંતે ! કતિ કમ્મપ્પગડીઓ વંધંતિ ? [૩૦] एवं चेव ।

૧૨. [પ્ર૦] અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાશ્યાણં મંતે ! કતિ કમ્મપ્પગડીઓ વેદંતિ ? [૩૦] ગોયમા ! चोदस कम्मपपगडीओ
वेदंति, तंजहा-नाणावरणिजं, जाय-अंतराहयं, सोइंदियवज्जं, चम्मिगदियवज्जं, घाणिदियवज्जं, जिम्मिदियवज्जं, इत्थिवे-
दवज्जं, पुरिसवेदवज्जं । एवं चउक्कणं भेदेणं जाय-

૧૩. [પ્ર૦] પજ્જત્તવાયરવણસ્સइकाश्याणं મંતે ! કતિ કમ્મપ્પગડીઓ વેદંતિ ? [૩૦] ગોયમા ! एवं चेव चोदस
कम्मपपगडीओ वेदंति । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' ! ति । ३३-१ ।

૧૪. [પ્ર૦] કશ્વિહાણં મંતે ! અણંતરોચવન્નગા ઈગિંદિયા પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! पंचविहा अणंतरोचवन्नगा
एगिंदिया पन्नत्ता, तंजहा-पुढविकाश्या, जाय-वणस्सइकाश्या ।

૧૫. [પ્ર૦] અણંતરોચવન્નગાણં મંતે ! પુઢવિકાશ્યા કતિવિહા પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! डुविहा पन्नत्ता, तंजहा-
सुहुमपुढविकाश्या य वायरपुढविकाश्या य, एवं डुपपणं भेदेणं जाय-वणस्सइकाश्या ।

૧૬. [પ્ર૦] અણંતરોચવન્નગસુહુમપુઢવિકાશ્યાણં મંતે ! કતિ કમ્મપ્પગડીઓ પન્નત્તાઓ ? [૩૦] ગોયમા ! अट्ट कम्म-
पपगडीओ पन्नत्ताओ, तंजहा-नाणावरणिजं, जाय-अंतराहयं ।

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત વાદર પૃથિવીકાયિકોને કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! पूर्वं प्रमाणे जाणवुं.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પર્યાપ્ત વાદર પૃથિવીકાયિકોને કેટલી કર્મ પ્રકૃતિઓ હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! पूर्वनी प्रमाणे ज जाणवुं. ए
रीते ए क्रमयी यावत्-पर्याप्त वादर वनस्पतिकायिको सुधी समजवुं.

કર્મપ્રકૃતિઓનો
વચ્ચ

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકો કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ વાંધે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ સાત કર્મપ્રકૃતિઓ
અને આઠ કર્મપ્રકૃતિઓ વાંધે છે. જ્યારે સાત કર્મપ્રકૃતિઓ વાંધે ત્યારે આયુષ સિનાયની સાત કર્મપ્રકૃતિઓ વાંધે અને જ્યારે આઠ
કર્મપ્રકૃતિઓને વાંધે ત્યારે પરિપૂર્ણ આઠે કર્મ પ્રકૃતિઓ વાંધે.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકો કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ વાંધે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! पूर्वं प्रमाणे जाणवुं. तथा ए
रीते सर्व एकेन्द्रिय संबंधे दंडको कहेवा. यावत्—

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પર્યાપ્ત વાદર વનસ્પતિકાયિકો કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ વાંધે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! एज प्रमाणे जाणवुं.

કર્મપ્રકૃતિઓનું
વેદન.

૧૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકો કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓને વેદે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ ચૌદ કર્મપ્રકૃતિઓ
વેદે. તે આ પ્રમાણે—૧ જ્ઞાનાવરણીય અને યાવત્-૮ અંતરાય, તથા ૯ શ્રોત્રેન્દ્રિયવચ્ચ (શ્રોત્રેન્દ્રિયાવરણ), ૧૦ ચક્ષુરિન્દ્રિયાવરણ, ૧૧
શ્રાણેન્દ્રિયાવરણ, ૧૨ જિહ્વેન્દ્રિયાવરણ, ૧૩ ઊંઘેદાવરણ અને ૧૪ પુરુષવેદાવરણ. એ રીતે, સૂક્ષ્મ, વાદર, પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્તના ચાર
ભેદપૂર્વક યાવત્—પર્યાપ્ત વાદર વનસ્પતિકાયિક સુધી સમજવું. યાવત્—

૧૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પર્યાપ્ત વાદર વનસ્પતિકાયિકો કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓને વેદે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! उपर प्रमाणे चौद कर्म-
प्रकृतिओने वेदे છે. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'. ३३-१.

અનંતરોપપન્ન ઇન્દ્રિયના પ્રકાર.

૧૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અનંતરોપપન્ન (તુરત ઉત્પન્ન થયેલા) એકેન્દ્રિય જીવો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ !
अनंतरोपपन्न एकेंद्रियो पाच प्रकारना कह्या छे. ते आ प्रमाणे—१ पृथिवीकायिक, यावत्-५ वनस्पतिकायिक.

૧૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અનંતરોપપન્ન પૃથ્વીકાયિકો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ બે પ્રકારના કહ્યા છે.
તે આ પ્રમાણે—સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકો અને વાદર પૃથ્વીકાયિકો. એ પ્રમાણે બે ભેદ વડે યાવત્—વનસ્પતિકાયિક સુધી સમજવું.

અનંતરોપપન્ન ઇન્દ્રિયને કર્મ-
પ્રકૃતિઓ

૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અનંતરોપપન્ન સૂક્ષ્મપૃથ્વીકાયિકોને કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ કહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓને આઠ
કર્મપ્રકૃતિઓ કહી છે. તે આ પ્રમાણે—૧ જ્ઞાનાવરણીય અને યાવત્-૮ અંતરાય.

૧૭. [પ્ર૦] અણંતરોવવન્નગવાદરપુઢવિક્કાદયાણં મંતે ! કતિ કમ્મપ્પગડીઓ પન્નત્તાઓ ? [ઉ૦] ગોયમા ! અટ્ટ કમ્મપ્પયડીઓ પન્નત્તાઓ, તંજહા-નાણાવરણિજ્ઞં, જાવ-અંતરાયં । एवं जाव-अणंतरोववन्नगवादरवणस्सइकाइयाणं ति ।

૧૮. [પ્ર૦] અણંતરોવવન્નગસુહુમપુઢવિક્કાદયાણં મંતે ! કતિ કમ્મપ્પગડીઓ વંધંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! આડયવજ્ઞાઓ સત્ત કમ્મપ્પગડીઓ વંધંતિ । एवं जाव-अणंतरोववन्नगवादरवणस्सइकाइयं ति ।

૧૯. [પ્ર૦] અણંતરોવવન્નગસુહુમપુઢવિક્કાદયાણં મંતે ! કદ કમ્મપ્પગડીઓ વેદંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! ચડ્ડસ કમ્મપ્પગડીઓ વેદંતિ, તંજહા-નાણાવરણિજ્ઞં, તહેવ જાવ-પુરિસવેદવજ્ઞં । एवं जाव-अणंतरोववन्नगवादरवणस्सइकाइयं ति । 'सेवं मंते ! सेवं मंते !' ति । ૩૩-૨ ।

૨૦. [પ્ર૦] કતિવિહા ણં મંતે ! પરંપરોવવન્નગા ઈર્ગિદિયા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા પંચવિહા પરંપરોવવન્નગા ઈર્ગિદિયા પન્નત્તા, તંજહા-પુઢવિક્કાદયા-एवं चउकओ भेदो जहा ओहिउद्देसए ।

૨૧. [પ્ર૦] પરંપરોવવન્નગઅપ્પજ્જત્તસુહુમપુઢવિક્કાદયાણં મંતે ! કદ કમ્મપ્પગડીઓ પન્નત્તાઓ ? [ઉ૦] एवं एएणं अभिला-वेणं जहा ओहिउद्देसए तहेव निरवसेसं भाणियधं जाव-चउडस वेदंति । 'सेवं मंते ! सेवं मंते !' ति । ૩૩-૩ ।

૨૨. અણંતરોગાદા જહા અણંતરોવવન્નગા ૩૩-૪ ।

૨૩. પરંપરોગાદા જહા પરંપરોવવન્નગા ૩૨-૫ ।

૨૪. અણંતરાહારગા જહા અણંતરોવવન્નગા ૩૩-૬ ।

૨૫. પરંપરાહારગા જહા પરંપરોવવન્નગા ૩૩-૭ ।

૨૬. અણંતરપ્પજ્જત્તગા જહા અણંતરોવવન્નગા ૩૩-૮ ।

૨૭. પરંપરપ્પજ્જત્તગા જહા પરંપરોવવન્નગા ૩૩-૯ ।

૨૮. ચરિમા વિ જહા પરંપરોવવન્નગા તહેવ ૩૩-૧૦ ।

૨૯. एवं अचरिमा वि ११ । एवं एए एकारस उद्देसगा । 'सेवं मंते ! सेवं मंते !' ति । जाव-विहरइ ।

પદમં ઈર્ગિદિયસયં સમત્તં ।

૧૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અનન્તરોપપન્ન વાદર પૃથિવીકાયિકોને કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને આઠ કર્મ-પ્રકૃતિઓ કહી છે. તે આ પ્રમાણે-૧ જ્ઞાનાવરણીય અને યાવત્-અંતરાય. એ પ્રમાણે યાવત્-૮ અનંતરોપપન્ન વાદર વનસ્પતિકાયિક સંવંધે જાણવું.

૧૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અનન્તરોપપન્ન સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકો કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ વાધે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ આયુષ સિવાય સાત કર્મપ્રકૃતિઓ વાધે છે. એ પ્રમાણે યાવત્-અનંતરોપપન્ન વાદરવનસ્પતિકાયિક સુધી જાણવું.

૧૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અનન્તરોપપન્ન સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકો કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ વેદે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ ચૌદ કર્મ-પ્રકૃતિઓને વેદે છે. તે આ પ્રમાણે-૧ જ્ઞાનાવરણીય અને યાવત્-૧૪ પુરુષવેદાવરણ. એ પ્રમાણે યાવત્-અનંતરોપપન્ન વાદર વનસ્પતિકા-યિકો સુધી સમજવું. હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ તે એમજ છે'. ૩૩-૨.

૨૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરંપરોપપન્ન (જેની ઉત્પત્તિને વેત્રણ વગેરે સમયો થયેલા છે એવા) એકેન્દ્રિયો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પાંચ પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-પૃથિવીકાયિક-એ પ્રમાણે ઔધિક ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે પ્રલોકના ચાર ચાર મેદ જાણવા.

૨૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરંપરોપપન્ન અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકોને કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એ પ્રમાણે-એ અમિલાપવઢે ઔધિક ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે નિરવશેષ કહેવું. યાવત્-ચૌદ કર્મપ્રકૃતિઓને વેદે છે. હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'. ૩૩-૩.

૨૨. અનન્તરોપપન્નની પેઠે અનન્તરાવગાદ સંવંધે સમજવું. ૩૩-૪.

૨૩. પરંપરોપપન્નની પેઠે પરંપરાવગાદ સંવંધે સમજવું. ૩૩-૫.

૨૪. અનન્તરોપપન્નની પેઠે અનન્તરાહારક સંવંધે સમજવું ૩૩-૬.

૨૫. પરંપરોપપન્નની પેઠે પરંપરાહારક સંવંધે સમજવું. ૩૩-૭.

૨૬. અનંતરોપપન્નની પેઠે અનન્તર પર્યાપ્ત લિપે પળ જાણવું. ૩૩-૮.

૨૭. પરંપરોપપન્નની પેઠે પરંપર પર્યાપ્ત સંવંધે સમજવું. ૩૩-૯.

૨૮. પરંપરોપપન્નની પેઠે ચરમ સંવંધે પળ સમજવું. ૩૩-૧૦.

૨૯. એ રીતે અચરમો સંવંધે પળ સમજવું. એ પ્રમાણે એ અગિયાર ઉદ્દેશકો કહ્યા. હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'. ૩૩-૧૧.

તેત્રીશમા શતકમાં પ્રથમ એકેન્દ્રિય શતક સમાપ્ત.

અનન્તરોપપન્ન એકેન્દ્રિયને કર્મપ્રકૃતિઓનો વન્ધ. અનન્તરોપપન્ન એકેન્દ્રિયને કર્મપ્રકૃતિઓનું વેદન

પરંપરોપપન્ન એકેન્દ્રિયોના પ્રકાર.

પરંપરોપપન્ન એકેન્દ્રિયને કર્મપ્રકૃતિઓ

વીઅં સયં ।

૧. [પ્ર૦] કદ્વિહા ણં મંતે ! કણ્હલેસ્તા ઈર્ગિદિયા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! પંચવિહા કણ્હલેસ્તા ઈર્ગિદિયા પન્નત્તા, તંજહા—પુઢવિકાઈયા, જાવ—વળસ્સદ્કાઈયા ।

૨. [પ્ર૦] કણ્હલેસ્તા ણં મંતે ! પુઢવિકાઈયા કદ્વિહા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ડુવિહા પન્નત્તા, તંજહા—સુહુમપુઢવિકાઈયા ય વાદરપુઢવિકાઈયા ય ।

૩. [પ્ર૦] કણ્હલેસ્તા ણં મંતે ! સુહુમપુઢવિકાઈયા કદ્વિહા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ઇવં ઇવ્વં અમિલાવેણં ચઝકમેદો જહેવ ઓહિઉદેસપ, જાવ—વળસ્સદ્કાઈય ત્તિ ।

૪. [પ્ર૦] કણ્હલેસ્તઅપ્પજત્તસુહુમપુઢવિકાઈયાણં મંતે ! કદ્વ કમ્મપ્પગડીઓ પન્નત્તાઓ ? [ઉ૦] ઇવં ચેવ ઇવ્વં અમિલાવેણં જહેવ ઓહિઉદેસપ તહેવ પન્નત્તાઓ, તહેવ વંધંતિ, તહેવ વેદંતિ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ ।

૫. [પ્ર૦] કદ્વિહા ણં મંતે ! અણંતરોચવન્નગકણ્હલેસ્સર્ગિદિયા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! પંચવિહા અણંતરોચવન્નગા કણ્હલેસ્તા ઈર્ગિદિયા—ઇવં ઇવ્વં અમિલાવેણં તહેવ દુયઓ મેદો જાવ—વળસ્સદ્કાઈય ત્તિ ।

૬. [પ્ર૦] અણંતરોચવન્નગકણ્હલેસ્સસુહુમપુઢવિકાઈયાણં મંતે ! કદ્વ કમ્મપ્પગડીઓ પન્નત્તાઓ ? [ઉ૦] ઇવં ઇવ્વં અમિલાવેણં જહા ઓહિઓ અણંતરોચવન્નગાણં ઉદેસઓ તહેવ જાવ—વેદંતિ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ ।

૭. [પ્ર૦] કદ્વિહા ણં મંતે ! પરંપરોચવન્નગા કણ્હલેસ્તા ઈર્ગિદિયા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! પંચવિહા પરંપરોચવન્નગા કણ્હલેસ્તા ઈર્ગિદિયા પન્નત્તા, તંજહા—પુઢવિકાઈયા—ઇવં ઇવ્વં અમિલાવેણં તહેવ ચઝકમેદો મેદો જાવ—વળસ્સદ્કાઈય ત્તિ ।

૮. [પ્ર૦] પરંપરોચવન્નગકણ્હલેસ્સઅપ્પજત્તસુહુમપુઢવિકાઈયાણં મંતે ! કદ્વ કમ્મપ્પગડીઓ પન્નત્તાઓ ? [ઉ૦] ઇવં ઇવ્વં અમિલાવેણં જહેવ ઓહિઓ પરંપરોચવન્નગાઉદેસઓ તહેવ જાવ—વેદંતિ । ઇવં ઇવ્વં અમિલાવેણં જહેવ ઓહિર્ગિદિયસપ ઇક્કારસ ઉદેસગા મળિયા તહેવ કણ્હલેસ્સસતે ચિ માણિયદ્ધા જાવ—અચરિમચરિમકણ્હલેસ્તા ઈર્ગિદિયા ।

વિત્તિયં ઈર્ગિદિયસવં સમતં ।

દ્વિતીય એકેન્દ્રિય શતક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કુણ્ણલેશ્યાવાળા એકેન્દ્રિય જીવો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કુણ્ણલેશ્યાવાળા એકેન્દ્રિયો પાંચ પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—૧ પૃથિવીકાયિક અને યાવત્—૫ વનસ્પતિકાયિક.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કુણ્ણલેશ્યાવાળા પૃથિવીકાયિકો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! વે પ્રકારના છે, તે આ પ્રમાણે—૧ સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક અને ૨ વાદર પૃથિવીકાયિક.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કુણ્ણલેશ્યાવાળા સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ ઔષ્ધિક ઉદેશકમા કહ્યું છે તેમ એ અમિલાપ વડે ચાર મેદો યાવત્—વનસ્પતિકાયિકો સુધી જાણવા.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કુણ્ણલેશ્યાવાળા અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકોને કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ હોય ? [ઉ૦] ઉપર પ્રમાણે જેમ ઔષ્ધિક ઉદેશકમા કહ્યું છે તેમ એ અમિલાપ વડે તે રીતે તે કર્મપ્રકૃતિઓ કહેવી. તે કર્મપ્રકૃતિઓ તેવી રીતે વાધે છે અને તેવી રીતે તેનું વેદન પણ કરે છે. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.' ૩૩. ૨.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અનંતરોપપન્ન કુણ્ણલેશ્યાવાળા એકેન્દ્રિયો કેટલા પ્રકારના છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અનંતરોપપન્ન કુણ્ણલેશ્યાવાળા એકેન્દ્રિયો પાંચ પ્રકારના કહ્યા છે. એ રીતે એ અમિલાપવડે પૂર્વની પ્રમાણે તેના વે મેદ યાવત્—વનસ્પતિકાય સુધી જાણવા.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અનંતરોપપન્ન કુણ્ણલેશ્યાવાળા સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકોને કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ કહી છે ? [ઉ૦] એ પ્રમાણે પૂર્વે કહેલા અમિલાપ વડે ઔષ્ધિક અનંતરોપપન્નના ઉદેશકમા કહ્યાં પ્રમાણે યાવત્—'વેદે છે' લાસુધી જાણવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે.' ૩૩. ૩.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરંપરોપપન્ન કુણ્ણલેશ્યાવાળા એકેન્દ્રિયો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પરંપરોપપન્ન એકેન્દ્રિયો પાંચ પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—પૃથિવીકાયિકો વગેરે. એમ એ અમિલાપવડે તેજ પ્રકારે ચાર મેદ યાવત્—વનસ્પતિકાય સુધી કહેવા.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પરંપરોપપન્ન કુણ્ણલેશ્યાવાળા અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકોને કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ હોય છે ? [ઉ૦] એ પ્રમાણે એ અમિલાપવડે ઔષ્ધિક ઉદેશકમાં કહેલ પરંપરોપપન્ન સંવંધી વધી હકીકત અહીં જાણવી. તેજ પ્રમાણે યાવત્—વેદે છે—એ પ્રકારે એ અમિલાપવડે જેમ ઔષ્ધિક એકેન્દ્રિયશતકમાં અગિયાર ઉદેશકો કહ્યા છે તેમ કુણ્ણલેશ્યા શતકમાં પણ કહેવા, યાવત્—અચરમ અને ચરમ કુણ્ણલેશ્યાવાળા એકેન્દ્રિયો સુધી કહેવું.

તેત્રીશમા શતકમાં વીણું એકેન્દ્રિય શતક સમાપ્ત.

કુણ્ણલેશ્યાવાળા
એકેન્દ્રિયોના પ્રકાર.

પૃથિવીકાયિકોના
પ્રકાર.

કુણ્ણલેશ્યાવાળા
સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકોના
પ્રકાર.

અનંતરોપપન્ન
કુણ્ણલેશ્યાવાળા
એકેન્દ્રિયોના
પ્રકાર.

પરંપરોપપન્ન
કુણ્ણલેશ્યાવાળા
એકેન્દ્રિયોના
પ્રકાર.

તર્ક્યં સયં.

૧. જહા કળ્હલેસ્સેહિં ભણિયં एवं નીલલેસ્સેહિ વિ સયં ભાણિયદ્વં । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ ।

તત્તિયં ઇર્ગિદિયસયં સમત્તં ।

ત્રીજું એકેન્દ્રિય શતક.

૧. [પ્ર૦] જેમ કૃષ્ણલેશ્યાવાળા સંવંધે કહ્યું તેમ નીલલેશ્યાવાળા સંવંધે પણ શતક કહેવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

તેત્રીશમા શતકમાં ત્રીજું એકેન્દ્રિય શતક સમાપ્ત.

ચતુર્થં સયં.

૧. एवं કાઝલેસ્સેહિ વિ સયં ભાણિયદ્વં, નવરં 'કાઝલેસ્સે'તિ અભિલાઘો ભાણિયદ્વો ।

ચતુર્થં ઇર્ગિદિયસયં સમત્તં ।

ચોથું એકેન્દ્રિય શતક.

૧. એ રીતે કાપોતલેશ્યાવાળા સંવંધે પણ શતક કહેવું. પણ વિશેષ એ કે, 'કાપોતલેશ્યાવાળા' એવો અભિલાપ-પાઠ કહેવો.

તેત્રીશમા શતકમાં ચોથું એકેન્દ્રિય શતક સમાપ્ત.

પંચમં સયં.

૧. [પ્ર૦] કહિવિહા ણં મંતે ! ભવસિદ્ધિયા ઇર્ગિદિયા પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! પંચવિહા ભવસિદ્ધિયા ઇર્ગિદિયા પન્નત્તા, તંજહા-પુઢવિક્કાદિયા, જાવ-વળસ્સદ્કાદિયા, મેદો ચઝક્કઓ જાવ-વળસ્સદ્કાદિય ત્તિ ।

૨. [પ્ર૦] ભવસિદ્ધિયઅપજ્જત્તસુહુમપુઢવિક્કાદિયાણં મંતે ! કતિ કમ્મપ્પગડીઓ પન્નત્તાઓ ? [૩૦] एवं एएणं अभिलावेणं जहेव पढमिल्लणं इर्गिदियसयं तहेव भवसिद्वियसयं पि भाणियद्वं । उद्देशगपरिवाडी तहेव जाव-अचरिमो त्ति । 'सेवં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ ।

પંચમં ઇર્ગિદિયસયં સમત્તં ।

પાંચમું એકેન્દ્રિય શતક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ભવસિદ્ધિક એકેન્દ્રિયો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ભવસિદ્ધિક એકેન્દ્રિયો પાંચ પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે-૧ પૃથિવીકાયિક અને યાવત્-૫ વનસ્પતિકાયિક. એવોના ચારે ભેદ વગેરે હકીકત વનસ્પતિકાયિક સુધી જાણવી.

ભવસિદ્ધિક એકેન્દ્રિયના પ્રકાર

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ભવસિદ્ધિક અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકોને કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ હોય છે ? [૩૦] એ રીતે એ અભિલાપવડે જેમ પહેલું એકેન્દ્રિય શતક કહ્યું છે તેમ આ ભવસિદ્ધિક શતક પણ કહેવું. ઉદ્દેશકોની પરિપાટી પણ તેજ રીતે યાવત્-અચરમ ઉદ્દેશક સુધી કહેવી. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

પાંચમું એકેન્દ્રિય શતક સમાપ્ત.

છઠ્ઠં સયં.

૧. [પ્ર૦] કહિવિહા ણં મંતે ! કળ્હલેસ્સા ભવસિદ્ધિયા ઇર્ગિદિયા પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! પંચવિહા કળ્હલેસ્સા ભવસિદ્ધિયા ઇર્ગિદિયા પન્નત્તા, તં જહા-પુઢવિક્કાદિયા જાવ-વળસ્સદ્કાદિયા ।

છઠ્ઠું એકેન્દ્રિય શતક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ભવસિદ્ધિક એકેન્દ્રિયો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ભવસિદ્ધિક એકેન્દ્રિયો પાંચ પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે-૧ પૃથ્વીકાયિક અને યાવત્-૫ વનસ્પતિકાયિક.

કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ભવસિદ્ધિક એકેન્દ્રિયના પ્રકાર.

૨. [પ્ર૦] કણ્ઠલેસ્તમવસિદ્ધીયસુહુમપુઢવિકાદ્યા પં મંતે ! કતિવિદ્યા પત્રતા ? [૩૦] ગોયમા ! દુવિદ્યા પત્રતા, તંજહા-સુહુમપુઢવિકાદ્યા ય વાયરપુઢવિકાદ્યા ય ।

૩. [પ્ર૦] કણ્ઠલેસ્તમવસિદ્ધીયસુહુમપુઢવિકાદ્યા પં મંતે ! કઙ્કવિદ્યા પત્રતા ? [૩૦] ગોયમા ! દુવિદ્યા પત્રતા, તંજહા-પત્રતા ય અપત્રતા ય । एवं વાયરા વિ । एषणं अमिलावेणं तदेव चउज्जयो भेदो भाणियद्यो ।

૪. [પ્ર૦] કણ્ઠલેસ્તમવસિદ્ધીયઅપત્રતસુહુમપુઢવિકાદ્યાપં મંતે ! કઙ્ક કમ્મવ્યગડીઓ પત્રતાઓ ? [૩૦] एवं एषणं अमिलावेणं जहेव ओहिउद्देसए तहेव जाव-वेदंति ।

૫. [પ્ર૦] કઙ્કવિદ્યા પં મંતે ! અણંતરોવવત્રગા કણ્ઠલેસ્તા મવસિદ્ધિયા ઈન્દ્રિયા પત્રતા ? [૩૦] ગોયમા ! પંચવિદ્યા અણંતરોવવત્રગા૦ જાવ-અણસ્તદ્કાદ્યા ।

૬. [પ્ર૦] અણંતરોવવત્રગકણ્ઠલેસ્તમવસિદ્ધીયપુઢવિકાદ્યા પં મંતે ! કતિવિદ્યા પત્રતા ? [૩૦] ગોયમા ! દુવિદ્યા પત્રતા, તંજહા-સુહુમપુઢવિકાદ્યા-एवं દુવયો ભેદો ।

૭. [પ્ર૦] અણંતરોવવત્રગકણ્ઠલેસ્તમવસિદ્ધીયસુહુમપુઢવિકાદ્યાપં મંતે ! કઙ્ક કમ્મવ્યગડીઓ પત્રતાઓ ? [૩૦] एवं एषणं अमिलावेणं जहेव ओहियो अणंतरोववत्रउद्देसओ तदेव जाव वेदंति । एवं एषणं अमिलावेणं एकारस्त वि उद्देसगा तहेव भाणियवा जहा ओहियसए जाव-‘अचरिमो’सि ।

છટ્ટં ઈન્દ્રિયસયં સમત્તં ।

૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યાવાઝા મવસિદ્ધિક પૃથિવીકાવિકો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ વે પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—સૂક્ષ્મપૃથિવીકાવિકો અને વાદરપૃથિવીકાવિકો.

૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યાવાઝા મવસિદ્ધિક સૂક્ષ્મપૃથિવીકાવિકો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ વે પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—પર્યાત્તકો અને અપર્યાત્તકો. ૧ રીતે વાદર પૃથિવીકાવિકો નંવંથે પણ સમજવું. ૧ અમિલાપવ્ઢે તેજ પ્રકારે ચાર ભેદો કહેવા.

૪. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યાવાઝા મવસિદ્ધિક અપર્યાત્ત સૂક્ષ્મપૃથિવીકાવિકોને કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ હોય છે ? [૩૦] ૧મ ૧ અમિલાપ વઢે જેમ ઔવિકા ઉદેશકમા કહું છે તેમ આ સંવંથે યાવત્-‘વેદે છે’ ત્યાં સુધી સમજવું.

૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અનન્તરોપપત્ત કૃષ્ણલેશ્યાવાઝા મવસિદ્ધિક એકેન્દ્રિયો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ પાંચ પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—અનન્તરોપપત્ત પૃથિવીકાવિકા અને યાવત્-વનસ્પતિકાવિકા.

૬. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અનન્તરોપપત્ત કૃષ્ણલેશ્યાવાઝા મવસિદ્ધિક પૃથિવીકાવિકો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ વે પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાવિકો અને વાદર પૃથિવીકાવિકો-૧ રીતે વે ભેદ કહેવા.

૭. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અનન્તરોપપત્ત કૃષ્ણલેશ્યાવાઝા મવસિદ્ધિક સૂક્ષ્મપૃથિવીકાવિકોને કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ હોય છે ? [૩૦] ૧ પ્રમાણે ૧ અમિલાપયી જેમ અનન્તરોપપત્ત સંવંથે ઔવિકા ઉદેશકમા કહું છે તેમજ આ સંવંથે પણ યાવત્-‘વેદે છે’ ત્યાં સુધી જાણવું. ૧ રીતે ૧ અમિલાપવઢે ઔવિકા શતકમા કહ્યા પ્રમાણે અગિયાર ઉદેશકો યાવત્-છેલ્લા ‘અચરમ’ નામના ઉદેશક સુધી કહેવા.

તેત્રીશમા શતકમાં છટ્ટં એકેન્દ્રિય શતક સમાપ્ત.

સત્તમં સયં.

૧. જહા કણ્ઠલેસ્તમવસિદ્ધિયહિં સયં મણિયં एवं नीललेस्तमवसिद्धिपहि चि सयं भाणियद्यं ।

સત્તમં ઈન્દ્રિયસયં સમત્તં ।

સાતમું એકેન્દ્રિય શતક.

૧. જે રીતે કૃષ્ણલેશ્યાવાઝા મવસિદ્ધિક એકેન્દ્રિયો સંવંથે શતક કહું છે તે જ રીતે નીલલેશ્યાવાઝા મવસિદ્ધિક એકેન્દ્રિયો વિષે પણ શતક કહેવું.

તેત્રીશમા શતકમાં સાતમું એકેન્દ્રિય શતક સમાપ્ત.

અઢમં સયં.

૧. एवं काउलेस्सभवसिद्धीएहि वि सयं ।

અઢમં એગિંદિયસયં સમત્તં ।

આઠમું એકેન્દ્રિય શતક.

૧. ए ज रीते कापोतलेस्यावाळा भवसिद्धिक एकेद्रियो विपे पण शतक कहेवुं.

તેત્રીશમા શતકમાં આઠમું એકેન્દ્રિય શતક સમાપ્ત.

नवमं सयं.

૧. [પ્ર૦] કહવિહા ણં મંતે ! અભવસિદ્ધિયા એગિંદિયા પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! પંચવિહા અભવસિદ્ધિયા એગિંદિયા પન્નત્તા, તંજહા-પુઢવિકાઈયા, જાવ-વળસ્સડકાઈયા । एवं जहेव भवसिद्धीयसयं भणियं, [एवं अभवसिद्धीयसयं ।] नवरं नव उद्देशगा चरमअचरमउद्देशगवज्जा, सेसं तहेव ।

નવમં એગિંદિયસયં સમત્તં ।

નવમું એકેન્દ્રિય શતક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અભવસિદ્ધિક એકેદ્રિયો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! અભવસિદ્ધિક એકેન્દ્રિયો પાંચ પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે-૧ પૃથિવીકાયિક અને યાવત્-૫ વનસ્પતિકાયિક. એ પ્રમાણે જે રીતે ભવસિદ્ધિક સંબંધે શતક કહ્યું છે તે જ રીતે અભવસિદ્ધિકો સંબંધે પણ શતક કહેવું. પણ વિશેષ એ કે, 'ચરમ' અને 'અચરમ' સિવાયના નવ ઉદ્દેશકો કહેવા. અને વાકી વધું તેમજ સમજવું.

તેત્રીશમા શતકમાં નવમું એકેન્દ્રિય શતક સમાપ્ત.

दसमं सयं.

૧. एवं कण्हेलेस्सअभवसिद्धीयएगिंदियसयं पि ।

દસમં એગિંદિયસયં સમત્તં ।

દસમું એકેન્દ્રિય શતક.

૧. ए ज रीते कृष्णलेस्यावाळा अभवसिद्धिक एकेद्रियो संबंधे पण शतक समजवुं.

તેત્રીશમા શતકમાં દશમું એકેન્દ્રિય શતક સમાપ્ત.

इक्कारसमं सयं.

૧. नीललेस्सअभवसिद्धीयएगिंदिएहि वि सयं ।

इक्कारसमं એગિંદિયસયં સમત્તં ।

અગિયારમું એકેન્દ્રિય શતક.

૧. ए ज प्रकारे नीललेस्यावाळा अभवसिद्धिक एकेद्रियो सवधे पण शतक कहेवुं.

તેત્રીશમા શતકમાં અગિયારમું એકેન્દ્રિય શતક સમાપ્ત.

वारसमं सयं.

૧. काउलेस्सअभवसिद्धीयसयं, एवं चत्तारि वि अभवसिद्धीयसयाणि, णव णव उद्देशगा भवन्ति, एवं एयाणि वारस्स एगिंदियसयाणि भवन्ति ।

વારસમં એગિંદિયસયં સમત્તં ।

તેત્તીસહમં સયં સમત્તં ।

વારમું એકેન્દ્રિય શતક.

૧. ए ज रीते कापोतलेस्यावाळा अभवसिद्धिक एकेन्द्रिय संबंधे पण शतक कहेवुं. ए प्रमाणे अभवसिद्धिक संबंधे चार शतको અને तेना नव नव उद्देशको છે. ए रीते ए वार एकेद्रिय शतको છે.

તેત્રીશમા શતકમાં વારમું એકેન્દ્રિય શતક સમાપ્ત.

તેત્રીશમું શતક સમાપ્ત.

ચોતીસમં સયં પઢમં ઇગિંદિયસયં પઢમો ઉદેસો ।

૧. [પ્ર૦] કહિહા ણં મંતે ! ઇગિંદિયા પત્તચ્ચા ? [ઉ૦] ગોયમા ! પંચવિહા ઇગિંદિયા પત્તચ્ચા, તંજહા-પુઢવિકાઇયા, જાવ-ચણસ્સઇકાઇયા । एवं पतेणं चेव चउकएणं भेदेणं भाणियद्या जाव-चणस्सइकाइया ।

૨. [પ્ર૦] અપજ્જત્તસુહમપુઢવિકાઇય ણં મંતે ! ઇમીસે રયણપ્પમાપ પુઢવીય પુરચ્છિમિહ્થે ચરિમંતે સમોદપ, સમોદ-
ણિત્તા જે મવિપ્પ ઇમીસે રયણપ્પમાપ પુઢવીય પચ્ચચ્છિમિહ્થે ચરિમંતે અપજ્જત્તસુહમપુઢવિકાઇયચ્ચાપ ઉવવજ્જિત્તપ, સે ણં મંતે !
કહસમપ્પણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ઇગસમઇપ્પણ વા ટુસમઇપ્પણ વા તિસમઇપ્પણ વા વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા ।

૩. [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં મંતે ! एवं बुच्चइ-‘एगसमइएण वा दुसमइएण वा जाव-उववज्जेज्ज्ञा’ [उ०] एवं यल्लु गौयमा !
મય સત્ત સેઢીઓ પત્તચ્ચાઓ, તંજહા-૧ ઉજ્જુયાયતા સેઢી, ૨ ઇગયઓવંકા, ૩ ટુહઓવંકા, ૪ ઇગયઓપહા, ૫ ટુહઓપહા,
૬ ચક્કવાલા, ૭ અદ્ધચક્કવાલા । ૧ ઉજ્જુયાયતાપ સેઢીય ઉવવજ્જમાણે ઇગસમઇપ્પણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા । ૨ ઇગઓવંકાપ.

ચોત્રીશમું શતક પ્રથમ ઇકેન્દ્રિય શતક પ્રથમ ઉદેશક.

[આ શતકમા ઇકેન્દ્રિયો સંબંધે કહેવાનું છે. તેના અવાન્તર ચાર શતક છે. તેમાં પ્રથમ શતકના પ્રથમ ઉદેશકમાં ઇકેન્દ્રિયોની ગતિ સંબંધે કાવ્યન છે—]

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! ઇકેન્દ્રિયો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ઇકેન્દ્રિયો પાંચ પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે-પૃથિવીકાયિકો, યાવત્-વનસ્પતિકાયિકો. એમ પૂર્વોક્ત (વાદર, સૂક્ષ્મ, પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્ત) એ ચાર ભેદ યાવત્-વનસ્પતિકાયિક સુધી કહેવા.

૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક જીવિ, જે આ રત્નપ્રભા પૃથિવીના પૂર્વે ચરમાન્તમા-પૂર્વે દિશાને છેડે મરણસમુદ્વાત કરીને આ રત્નપ્રભા પૃથિવીના પશ્ચિમ ચરમાન્તમા-પશ્ચિમ દિશાને અન્તે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકાપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે, તે હે મગવન્ ! કેટલા સમયની વિગ્રહગતિયી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એક સમય, જે સમય કે ત્રણ સમયની વિગ્રહગતિયી ઉત્પન્ન થાય.

૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! એમ શા હેતુથી કહ્યો છો કે તેઓ એક સમય, જે સમય કે ત્રણ સમયની વિગ્રહગતિયી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એ પ્રમાણે મેં સાત શ્રેણિઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે-૧ ઋજ્વાયત (સીધી લાંબી), ૨ એક તરફ વક્ર, ૩ દ્વિધા વક્ર, ૪ એકતઃ ક્ષા (એક તરફ ત્રસનાડી સિવાયના આકાશવાળી), ૫ દ્વિધાક્ષા (બન્ને તરફ ત્રસનાડી સિવાયના આકાશવાળી), ૬ ચક્ક-વાલ (મંડલાકાર) અને ૭ અર્ધચક્કવાલ (અર્ધમંડલાકાર). *જો પૃથિવીકાયિક ઋજ્વાયત શ્રેણિયી ઉત્પન્ન થાય તો તે એક સમયની

સેદીય ઉવવજ્જમાળે દુસમદ્દયણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા । ૩ દુહજોવંકાપ સેદીય ઉવવજ્જમાળે તિસમદ્દયણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા ।
સે તેણદ્દેણં ગોયમા ! જાવ—ઉવવજ્જેજ્ઞા ।

૪. [પ્ર૦] અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાદ્દયણં મંતે ! ઇમીસે રયણપ્પમાપ પુઢવીપ પુરચ્છિમિહ્લે ચરિમંતે સમોદ્દપ, સમોદ્દ-
ણિત્તા જે મવિપ ઇમીસે રયણપ્પમાપ પુઢવીપ પચ્છિમિહ્લે ચરિમંતે પજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાદ્દયણં ઉવવજ્જિત્તપ સે જં મંતે !
કહસમદ્દયણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા ? [૩૦] ગોયમા ! ઇસમદ્દયણ વા—સેસં તં ચેવ, જાવ—સે તેણદ્દેણં જાવ—વિગ્ગહેણં ઉવ-
વજ્જેજ્ઞા । एवं અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાદ્દયણં પુરચ્છિમિહ્લે ચરિમંતે સમોદ્દણાવેત્તા પચ્છિમિહ્લે ચરિમંતે વાદરપુઢવિકાદ્દયણં
અપજ્જત્તપ્પસુ ઉવવાપ્પયદ્ધો, તાહે તેસુ ચેવ પજ્જત્તપ્પસુ ૪ । एवं આડકાદ્દયણં ચત્તારિ આલાવગા—૧ સુહુમેહિ અપજ્જત્તપ્પહિ, ૨
તાહે પજ્જત્તપ્પહિ, ૩ વાયરેહિ અપજ્જત્તપ્પહિ, ૪ તાહે પજ્જત્તપ્પહિ ઉવવાપ્પયદ્ધો । एवं ચેવ સુહુમતેડકાદ્દયણં વિ અપજ્જત્તપ્પહિ ૧,
તાહે પજ્જત્તપ્પહિ ઉવવાપ્પયદ્ધો ૨ ।

૫. [પ્ર૦] અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાદ્દયણં મંતે ! ઇમીસે રયણપ્પમાપ પુઢવીપ પુરચ્છિમિહ્લે ચરિમંતે સમોદ્દપ, સમોદ્દણિત્તા
જે મવિપ મણુસ્સલ્લે અપજ્જત્તવાદરતેડકાદ્દયણં ઉવવજ્જિત્તપ સે જં મંતે ! કહસમદ્દયણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા ? [૩૦] સેસં
તં ચેવ । एवं પજ્જત્તવાયરતેડકાદ્દયણં ઉવવાપ્પયદ્ધો ૪ । વાડકાદ્દયણં સુહુમવાયરેસુ જહા આડકાદ્દયણં ઉવવાદ્દયો તદ્દા
ઉવવાપ્પયદ્ધો ૪ । एवं વણસ્સદ્દકાદ્દયણં વિ ૨૦ ।

૬. [પ્ર૦] પજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાદ્દયણં મંતે ! ઇમીસે રયણપ્પમાપ પુઢવીપ ? [૩૦] एवं પજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાદ્દયણં વિ
પુરચ્છિમિહ્લે ચરિમંતે સમોદ્દણાવેત્તા દ્દયણં ચેવ કમેણં દ્દયણં ચેવ વીસસુ ઠાણેસુ ઉવવાપ્પયદ્ધો જાવ—વાદરવણસ્સદ્દકાદ્દયણં
પજ્જત્તપ્પસુ વિ ૪૦ । एवं અપજ્જત્તવાદરપુઢવિકાદ્દયણં વિ ૬૦ । एवं પજ્જત્તવાદરપુઢવિકાદ્દયણં વિ ૮૦ । एवं આડકાદ્દયણં વિ
ચડસુ વિ ગમપ્પસુ પુરચ્છિમિહ્લે ચરિમંતે સમોદ્દપ, દ્દયાપ ચેવ વત્તદ્દયણં દ્દયણં ચેવ વીસદ્દઠાણેસુ ઉવવાપ્પયદ્ધો ૧૬૦ ।
સુહુમતેડકાદ્દયણં વિ અપજ્જત્તથો પજ્જત્તથો ય દ્દયણં ચેવ વીસાપ ઠાણેસુ ઉવવાપ્પયદ્ધો ।

વિપ્રહગતિયી ઉત્પન્ન થાય. જો એકવક્ર શ્રેણિયી ઉત્પન્ન થાય તો તે વે સમયની વિપ્રહગતિયી ઉત્પન્ન થાય. જો તે દ્વિધાવક્ર શ્રેણિયી
ઉત્પન્ન થાય તો ત્રણ સમયની વિપ્રહગતિયી ઉત્પન્ન થાય. તે કારણથી હે ગૌતમ ! 'એક સમય, વે સમય કે ત્રણ સમયની વિપ્રહગતિયી
ઉત્પન્ન થાય છે' એમ કહ્યું છે.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મપૃથિવીકાયિક જે આ રત્નપ્રભા પૃથિવીના પૂર્વ ચરમાન્તમાં મરણસમુદ્ધાત કરીને આ
રત્નપ્રભા પૃથિવીના પશ્ચિમ ચરમાન્તમાં પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે ભગવન્ ! કેટલા સમયની વિપ્રહ
ગતિયી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! એક સમયની [વે સમયની, કે ત્રણ સમયની] વિપ્રહગતિયી ઉત્પન્ન થાય—ઇત્યાદિ વધું પૂર્વની
પેટે યાવત્—તે કારણથી વિપ્રહગતિયી ઉત્પન્ન થાય છે—ત્યા સુધી જાણવું. એમ અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકનો પૂર્વચરમાન્તમાં મરણસમુદ્ધાત
કરાવી પશ્ચિમ ચરમાન્તમાં વાદર અપર્યાપ્ત પૃથિવીકાયિકપણે ઉપપાત કહેવો અને પુનઃ ત્યાં જ પર્યાપ્તપણે ઉપપાત કહેવો. એ પ્રમાણે અપ્કા-
યિકને વિષે પૂર્વોક્ત ચાર આલપક કહેવા. ૧ સૂક્ષ્મ અપર્યાપ્ત, ૨ સૂક્ષ્મ પર્યાપ્ત, ૩ વાદર અપર્યાપ્ત અને ૪ વાદર પર્યાપ્ત અપ્કાયિકમાં
ઉપપાત કહેવો ૪. એમ સૂક્ષ્મ તેજસ્કાયિક અપર્યાપ્ત અને પર્યાપ્તમાં ઉપપાત કહેવો ૬૨.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક જે આ રત્નપ્રભા પૃથિવીના પૂર્વ ચરમાન્તમાં મરણસમુદ્ધાત કરીને મનુષ્યક્ષેત્રમાં
અપર્યાપ્ત વાદર તેજસ્કાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે ભગવન્ ! કેટલા સમયની વિપ્રહ ગતિયી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] વાકી વધું
પૂર્વની પેટે સમજવું. એમ પર્યાપ્ત વાદરતેજસ્કાયિકપણે પણ ઉપપાત કહેવો ૪. જેમ સૂક્ષ્મ અને વાદર અપ્કાયિકમાં ઉપપાત કહ્યો તેમ
સૂક્ષ્મ અને વાદર વાયુકાયિકમાં પણ ઉપપાત કહેવો. વનસ્પતિકાયિકમાં પણ એ પ્રમાણે જાણવું. ૪. (૨૦).

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક આ રત્નપ્રભા પૃથિવીના—ઇત્યાદિ પૂર્વોક્ત પ્રશ્ન. [૩૦] પર્યાપ્ત મૂલ્ય પૃથ્વી-
કાયિકને પણ રત્નપ્રભાના પૂર્વ ચરમાન્તમાં મરણસમુદ્ધાત કરાવી અનુક્રમે એ વીશે સ્થાનોમાં યાવત્—વાદરપર્યાપ્ત વનસ્પતિકાયિક સુધી
ઉત્પન્ન કરાવવો. (૪૦). એ પ્રમાણે અપર્યાપ્ત વાદર પૃથિવીકાયિક (૬૦) અને પર્યાપ્ત વાદર પૃથિવીકાયિકને પણ પૂર્વયત્ જાણવું (૮૦).
એમ પ્રમાણે અપ્કાયિકને પણ ચારે ગમકને આશ્રયી પૂર્વચરમાન્તમાં સમુદ્ધાતપૂર્વક એ પૂર્વોક્ત વત્તચ્ચતાવડે ઉપરના વીંશ સ્થાનકોમાં ઉત્પન્ન
કરાવવો (૧૬૦). અપર્યાપ્ત અને પર્યાપ્ત વન્ને પ્રકારના મૂલ્ય તેજસ્કાયિકને પણ એ જ વીંશ સ્થાનકોમાં ઉપર કહ્યા પ્રમાણે ઉત્પન્ન
કરાવવો (૨૦૦).

અપર્યાપ્ત મૂલ્ય પૃથ્વી
કાયિકને પર્ણ
સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક
પણે વિપ્રહગતિ.

અપર્યાપ્ત મૂલ્ય પૃથ્વી
કાયિકને વાદર
તેજસ્કાયિકને
વિપ્રહગતિ.

પર્યાપ્ત મૂલ્ય પૃથ્વી
કાયિકને

૭. [પ્ર૦] અપજ્જતવાયરતેઝકાઈય ણં મંતે ! મણુસ્સલેચ્છે સમોહપ, સમોહણિત્તા જે ભવિપ્પ ઈમીસે રયણપ્પમાપ્પ પુઢવીપે પચ્છિમિહ્લે ચરિમંતે અપજ્જતસુહુમપુઢવિકાઈયત્તાપ્પ ઉવવજ્જિત્તપ્પ સે ણં મંતે ! કદ્દસમહ્વણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા ? [૩૦] સેસં તહેવ જાવ—સે તેણદ્દેણં. । एवं पुढविकाइयसु चउविहेसु वि उववाप्यद्यो, एवं आउकाइयसु चउविहेसु धि, तेउकाइयसु सुहुमेसु अपज्जत्तपसु पज्जत्तपसु य एवं चेव उववाप्यद्यो ।

૮. [પ્ર૦] અપજ્જતવાયરતેઝકાઈય ણં મંતે ! મણુસ્સલેચ્છે સમોહપ, સમોહણિત્તા જે ભવિપ્પ મણુસ્સલેચ્છે અપજ્જતવાયરતે-
ઝકાઈયત્તાપ્પ ઉવવજ્જિત્તપ્પ સે ણં મંતે ! કતિસમહ્વણં ? [૩૦] સેસં તં ચેવ । एवं पज्जत्तवायरतेउकाइयत्ताप वि उववाप्यद्यो ।
વાઝકાઈયત્તાપ્પ ય વણસ્સકાઈયત્તાપ્પ ય જહા પુઢવિકાઈયસુ તહેવ ચઠ્ઠપ્પણં મેદેણં ઉવવાપ્યદ્યો । एवं पज्जत्तवायरतेउकाइ-
ઓ વિ સમયલેચ્છે સમોહણાવેત્તા ઇપ્પસુ ચેવ વીસાપ્પ ટાણેસુ ઉવવાપ્યદ્યો । जहेव अपज्जत्तओ उववाइओ, एवं सद्यत्य वि
વાયરતેઝકાઈયા અપજ્જત્તા ય પજ્જત્તા ય સમયલેચ્છે ઉવવાપ્યદ્યા સમોહણાવેયદ્યા વિ ૨૪૦ । वाउकाइया वणस्सकाइया
ય જહા પુઢવિકાઈયા તહેવ ચઠ્ઠપ્પણં મેદેણં ઉવવાપ્યદ્યા । जाव—

૯. [પ્ર૦] પજ્જતવાયરવણસ્સકાઈય ણં મંતે ! ઈમીસે રયણપ્પમાપ્પ પુઢવીપ પુરચ્છિમિહ્લે ચરિમંતે સમોહપ, સમો-
હણિત્તા જે ભવિપ્પ ઈમીસે રયણપ્પમાપ્પ પુઢવીપ પચ્છિમિહ્લે ચરિમંતે પજ્જતવાયરવણસ્સકાઈયત્તાપ્પ ઉવવજ્જિત્તપ્પ સે ણં
મંતે ! કતિસમહ્વણં ? [૩૦] સેસં તહેવ જાવ—સે તેણદ્દેણં. ।

૧૦. [પ્ર૦] અપજ્જતસુહુમપુઢવિકાઈય ણં મંતે ! ઈમીસે રયણપ્પમાપ્પ પુઢવીપ પચ્છિમિહ્લે ચરિમંતે સમોહપ, સમોહ-
ણિત્તા જે ભવિપ્પ ઈમીસે રયણપ્પમાપ્પ પુઢવીપ પુરચ્છિમિહ્લે ચરિમંતે અપજ્જતસુહુમપુઢવિકાઈયત્તાપ્પ ઉવવજ્જિત્તપ્પ સે ણં મંતે !
કદ્દસમહ્વણં ? [૩૦] સેસં તહેવ નિરવસેસં । एवं जहेव पुरच्छिमिह्ले चरिमंते सवपदेसु वि समोहया पचच्छिमिह्ले चरिमंते
સમયલેચ્છે ય ઉવવાઈયા, જે ય સમયલેચ્છે સમોહયા પચ્છિમિહ્લે ચરિમંતે સમયલેચ્છે ય ઉવવાઈયા, एवं एणं चेव क्रमेणं
પચ્છિમિહ્લે ચરિમંતે સમયલેચ્છે ય સમોહયા પુરચ્છિમિહ્લે ચરિમંતે સમયલેચ્છે ય ઉવવાપ્યદ્યા તેણેવ ગમપ્પણં । एवं एणं गमपणं
દાહિણિહ્લે ચરિમંતે સમોહયાણં ઉત્તરિહ્લે ચરિમંતે સમયલેચ્છે ય ઉવવાઓ, एवं चेव उत्तरिह्ले चरिमंते समयलेचे य समोहया
દાહિણિહ્લે ચરિમંતે સમયલેચ્છે ય ઉવવાપ્યદ્યા તેણેવ ગમપ્પણં ।

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત વાદર તેજસ્કાય, જે મનુષ્યક્ષેત્રમાં મરણસમુદ્ધવાત કરી રત્નપ્રમા પૃથ્વીના પશ્ચિમ ચરમાંતમાં
અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે ભગવન્ ! કેટલા સમયનો વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] વાકીનું
પૂર્વની પેઠે યાવત્—તે કારણથી એમ કહેવાય છે—ત્યા સુધી જાણવું. એ રીતે (અપર્યાપ્ત વાદર તેજસ્કાયને) ચારે પ્રકારના પૃથિવીકાયિકોમાં,
ચારે પ્રકારના અવકાયિકોમાં તથા અપર્યાપ્ત અને પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ તેજસ્કાયિકોમાં પણ ઉપજાવવો.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે અપર્યાપ્ત વાદર તેજસ્કાયિક, જે મનુષ્યક્ષેત્રમાં મરણસમુદ્ધવાત કરી મનુષ્ય ક્ષેત્રમાં અપર્યાપ્ત વાદર તેજ-
સ્કાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય હોય તે હે ભગવન્ ! કેટલા સમયનો વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] વાકી વધું પૂર્વની પેઠે જાણવું.
અને એ જ રીતે તેને પર્યાપ્ત વાદર તેજસ્કાયિકપણે પણ ઉત્પન્ન કરાવવો. જેમ પૃથિવીકાયિકોમાં કહ્યું છે તેમ ચારે મેદથી વાયુકાયિકપણે અને
વનસ્પતિકાયિકપણે પણ ઉપજાવવો. એ રીતે પર્યાપ્ત વાદર તેજસ્કાયિકને પણ સમયક્ષેત્રમાં સમુદ્ધવાત કરાવી એ જ વીશસ્થાનકોમાં ઉત્પન્ન
કરાવવો. જેમ અપર્યાપ્તનો ઉપપાત કહ્યો તેમ સર્વત્ર પણ પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્ત વાદર તેજસ્કાયિકોને સમયક્ષેત્રમાં ઉત્પન્ન કરાવવા અને
સમુદ્ધવાત કરાવવી (૨૪૦) જેમ પૃથિવીકાયિકોનો ઉપપાત કહ્યો તેમ ચાર મેદથી વાયુકાયિકો (૩૨૦) અને વનસ્પતિકાયિકોને પણ
ઉપજાવવા. (૪૦૦) યાવત્—

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે પર્યાપ્ત વાદર વનસ્પતિકાયિક આ રત્નપ્રમા પૃથિવીના પૂર્વ ચરમાંતમાં મરણસમુદ્ધવાત કરી આ રત્નપ્રમા
પૃથિવીના પશ્ચિમ ચરમાંતમાં વાદર વનસ્પતિકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે, હે ભગવન્ ! કેટલા સમયનો વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન
થાય ? [૩૦] વાકી વધું તેમજ જાણવું. યાવત્—તે કારણથી એમ કહેવાય છે—ત્યાસુધી સમજવું.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક આ રત્નપ્રમા પૃથિવીના પશ્ચિમ ચરમાંતમાં સમુદ્ધવાત કરી આ રત્ન-
પ્રમા પૃથિવીના પૂર્વ ચરમાંતમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે ભગવન્ ! કેટલા સમયનો વિગ્રહગતિથી
ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] વાકી વધું પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. એ પ્રમાણે જેમ પૂર્વ ચરમાંતમાં સર્વપદોમાં સમુદ્ધવાત કરી પશ્ચિમ ચરમાંતમાં અને સમય
ક્ષેત્રમાં ઉપપાત કહ્યો તથા જેનો સમયક્ષેત્રમાં સમુદ્ધવાતપૂર્વક પશ્ચિમ ચરમાંતમાં અને સમયક્ષેત્રમાં ઉપપાત કહ્યો તેમ એ જ ક્રમવડે પશ્ચિમ
ચરમાંતમાં અને સમયક્ષેત્રમાં સમુદ્ધવાતપૂર્વક પૂર્વ ચરમાંતમાં અને સમયક્ષેત્રમાં તેજ ગમવડે ઉપપાત કહેવો અને વધું તે જ ગમવડે કહેવું.
એ પ્રમાણે એ ગમવડે દક્ષિણના ચરમાંતમાં સમુદ્ધવાતપૂર્વક ઉત્તરના ચરમાંતમાં અને સમયક્ષેત્રમાં ઉપપાત કહેવો, અને એ જ રીતે ઉત્તર
ચરમાંતમાં અને સમયક્ષેત્રમાં સમુદ્ધવાત કરાવી દક્ષિણ ચરમાંતમાં અને સમયક્ષેત્રમાં તેજ ગમવડે ઉપપાત કહેવો.

અપર્યાપ્ત વાદર તેજ-
સ્કાયિકોનો ઉત્પાદ

પર્યાપ્ત વાદર વનસ્પ-
તિકાયિકોનો ઉત્પાદ.

અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિ-
વીકાયિકોનો
ઉત્પાદ

૧૧. [પ્ર૦] અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાઇય ણં મંતે ! સક્કરપ્પમાય પુઢવીય પુરચ્છિમિહ્લે ચરિમંતે સમોહય, સમોહણિત્તા જે ભવિય સક્કરપ્પમાય પુઢવીય પચ્ચચ્છિમિહ્લે ચરિમંતે અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાઇયત્તાય ઉવવજ્જિત્તપં ? [૩૦] એવં જહેવ રયણપ્પમાય જાવ—સે તેણદ્દેણં . એવં ઇયણં કમેણં જાવ—પજ્જત્તપ્પસુ સુહુમતેઝકાઇયસુ ।

૧૨. [પ્ર૦] અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાઇય ણં મંતે ! સક્કરપ્પમાય પુઢવીય પુરચ્છિમિહ્લે ચરિમંતે સમોહય, સમોહણિત્તા જે ભવિય સમયલેચ્છે અપજ્જત્તવાયરતેઝકાઇયત્તાય ઉવવજ્જિત્તપ સે ણં મંતે ! કતિસમણં—પુચ્છા । [૩૦] ગોયમા ! ટુસમઇયણ વા તિસમઇયણ વા વિગ્ગહેણ ઉવવજ્જિજ્ઞા ।

૧૩. [પ્ર૦] સે કેણદ્દેણં ? [૩૦] એવં સલુ ગોયમા ! મય સત્ત સેઢીઓ પજ્જત્તાઓ, તંજહા—૧ ઝજુયાયતા, જાવ—અદ્ધ-ચક્કવાલા । ઇગઓવંકાપ સેઢીય ઉવવજ્જમાણે ટુસમઇયણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા, ટુહઓવંકાપ સેઢીય ઉવવજ્જમાણે તિસમઇયણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા, સે તેણદ્દેણં . એવં પજ્જત્તપ્પસુ વિ વાયરતેઝકાઇયસુ । સેસં જહા રયણપ્પમાય । જે વિ વાયરતેઝકાઇયા અપજ્જત્તગા ય પજ્જત્તગા ય સમયલેચ્છે સમોહણિત્તા દોઢાપ પુઢવીય પચ્ચચ્છિમિહ્લે ચરિમંતે પુઢવિકાઇયસુ ચઙ્ગિહેસુ, આઙ્ગાઇયસુ ચઙ્ગિહેસુ, તેઝકાઇયસુ ટુવિહેસુ, વાઙ્ગાઇયસુ ચઙ્ગિહેસુ, વણસ્સકાઇયસુ ચઙ્ગિહેસુ ઉવવજ્જંતિ તે વિ એવં ચેવ ટુસમઇયણ વા તિસમઇયણ વા વિગ્ગહેણ ઉવવાપ્પયદ્ધા । વાયરતેઝકાઇયા અપજ્જત્તગા ય પજ્જત્તગા ય જાહે તેસુ ચેવ ઉવવજ્જંતિ તાહે જહેવ રયણપ્પમાય તહેવ ઇગસમઇય—ટુસમઇય—તિસમઇયવિગ્ગહા ભાણિયદ્ધા સેસં જહેવ રયણપ્પમાય તહેવ નિરવસેસં । જહા સક્કરપ્પમાય વત્તદ્ધયા ભણિયા એવં જાવ—અહે સત્તમાય વિ ભાણિયદ્ધા ।

૧૪. [પ્ર૦] અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાઇય ણં મંતે ! અહોલોયલેચ્છત્તનાલીય વાહિરિહ્લે લેચ્છે સમોહય, સમોહણિત્તા જે ભવિય ડહ્લોયલેચ્છત્તનાલીય વાહિરિહ્લે લેચ્છે અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાઇયત્તાય ઉવવજ્જિત્તપ સે ણં મંતે ! કઇસમઇયણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા ? [૩૦] ગોયમા ! તિસમઇયણ વા ચઙ્ગસમઇયણ વા વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા । [પ્ર૦] સે કેણદ્દેણં મંતે ! એવં વુચ્છઇ—‘તિસમઇયણ વા ચઙ્ગસમઇયણ વા વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા’ ? [૩૦] ગોયમા ! અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાઇય ણં અહોલોયલેચ્છત્તનાલીય વાહિરિહ્લે લેચ્છે સમોહય, સમોહણિત્તા જે ભવિય ડહ્લોયલેચ્છત્તનાલીય વાહિરિહ્લે લેચ્છે અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાઇયત્તાય ઇગપયરંમિ અણુસે-

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મપૃથ્વીકાયિક, શર્કરાપ્રમાપૃથિવીના પૂર્વ ચરમાંતમાં મરણસમુદ્ઘાત કરીને શર્કરાપ્રમાના પશ્ચિમ ચરમાંતમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] જેમ રત્નપ્રમાપૃથિવી સંબંધે કહ્યું તેમ આ સંબંધે યાવત્—‘તે કારણથી એમ કહેવાય છે’ ત્યાં સુધી સમજવું. એ રીતે અનુક્રમે યાવત્—પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ તેજસ્કાયિક સુધી જાણવું.

અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકનો શર્કરાપ્રમાના પૂર્વચરમાંતમાં પશ્ચિમચરમાંતમાં વપપાત.

૧૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક, શર્કરાપ્રમાના પૂર્વ ચરમાંતમાં મરણસમુદ્ઘાત કરી પશ્ચિમ ચરમાંતમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જે સમય કે ત્રણ સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય.

૧૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એમ શા હેતુથી કહો છો ? [૩૦] હે ગૌતમ ! મેં સાત શ્રેણીઓ કહી છે, તે આ રીતે—૧ ઋજ્વાયત અને યાવત્—૭ અર્ધચક્રવાલ. જો એકવક્ર-શ્રેણીરૂપ ગતિથી ઉત્પન્ન થાય તો તે જે સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય અને જો દ્વિધા-વક્રશ્રેણીરૂપ ગતિથી ઉત્પન્ન થાય તો તે ત્રણ સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય. તે કારણથી હે ગૌતમ ! એમ કહ્યું છે. એ રીતે પર્યાપ્ત વાદર તેજસ્કાયિક સંબંધે પૂર્ણ જાણવું. બાકી બધું રત્નપ્રમાની જેમ સમજવું. જે પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્ત વાદર તેજસ્કાયિકો સમયક્ષેત્રમા સમુદ્ઘાત કરી બીજી પૃથિવીના પશ્ચિમ ચરમાંતમા ચારે પ્રકારના પૃથિવીકાયિકોને વિષે, ચારે પ્રકારના અપ્કાયિકોને વિષે, જે પ્રકારના તેજસ્કાયિકોને વિષે, ચારે પ્રકારના વાયુકાયિકોને વિષે અને ચારે પ્રકારના વનસ્પતિકાયિકોને વિષે ઉત્પન્ન થાય છે તેઓને પૂર્ણ જે સમયની કે ત્રણ સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન કરાવવા. જ્યારે પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્ત વાદર તેજસ્કાયિકો તેઓમાંજ ઉત્પન્ન થાય ત્યારે તેને જેમ રત્નપ્રમા સંબંધે કહ્યું તેમ એક સમયની, જે સમયની અને ત્રણ સમયની વિગ્રહગતિ સમજવી, બાકી બધું રત્નપ્રમાની પેઠે જાણવું. જેમ શર્કરાપ્રમા સંબંધે વક્તવ્યતા કહી છે તેમ યાવત્—અધઃસત્તમ પૃથિવી સુધી જાણવી.

૧૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક જીવ અધોલોક ક્ષેત્રની ત્રસનાડીની વહારના ક્ષેત્રમા મરણસમુદ્ઘાત કરી ઊર્ધ્વલોક ક્ષેત્રની ત્રસનાડીની વહારના ક્ષેત્રમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે ભગવન્ ! કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ ત્રણ સમયની કે ચાર સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શા હેતુથી એમ કહેવાય છે કે તેઓ ત્રણ સમયની કે ચાર સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક અધોલોક ક્ષેત્રની ત્રસનાડીના વહારના ક્ષેત્રમાં મરણસમુદ્ઘાત કરી ઊર્ધ્વલોક ક્ષેત્રની ત્રસનાડીના વહારના ક્ષેત્રમા અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકા-

અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકનો વિગ્રહ-ગતિ. ત્રણ સમયની કે ચાર સમયની વિગ્રહ-ગતિનું કારણ.

હીં ઉવવજિત્તપ્પ સે ણં તિસમદ્દપ્પણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા, જે મવિપ્પ વિસેદીપ્પ ઉવવજિત્તપ્પ સે ણં ચડસમદ્દપ્પણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા, સે તેણદ્દેણં જાવ-ઉવવજ્જેજ્ઞા । एवं पञ्चसुहृदमुपदविकाइयत्ताप वि, एवं जाव-पञ्चसुहृदमुपदविकाइयत्ताप ।

૧૫. [પ્ર૦] અપજ્જત્તસુહુમપુદવિકાઇપ્પ ણં મંતે ! અદ્દલોગ- જાવ-સમોહણિત્તા જે મવિપ્પ સમયસેત્તે અપજ્જત્તવાયરત્તે- ઉકાઇયત્તાપ ઉવવજિત્તપ્પ સે ણં મંતે ! કહસમદ્દપ્પણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા ? [૩૦] ગોયમા ! હુસમદ્દપ્પણ વા તિસમદ્દપ્પણ વા વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા । [પ્ર૦] સે કેણદ્દેણં ? [૩૦] एवं यल्लु गोयमा ! मय सत्त सेदीओ पञ्चत्तायो, तंजहा-१ उज्झवायता, जाव-७ अद्धचक्रवाला । एगवोयंकाप सेदीए उववज्जमाणे हसमदपणं विगग्गेणं उववज्जेज्जा, दुहवोयंकाप सेदीए उववज्ज- माणे तिसमदपणं विगग्गेणं उववज्जेज्जा, से तेणद्वेणं । एवं पञ्चत्तप्पसु वि वायरतेउकाइप्पसु वि उववाप्पयधो । वाउक्काइप्प- वणस्सइकाइयत्ताप चउक्कपणं भेदेणं जहा आउक्काइयत्ताप तद्देव उववाप्पयधो २० । एवं जहा अपज्जत्तसुहृदमुपदविकाइयस्स गमवो भणियो एवं पञ्चत्तसुहृदमुपदविकाइयस्स वि भाणियधो, तद्देव वीसाप ठाणसु उववाप्पयधो ४० ।

૧૬. [પ્ર૦] અદ્દલોગસેત્તનાલીપ વાહિરિહ્થે સેત્તે સમોહપ, સમોહણિત્તા ? [૩૦] एवं वायरपुदविकाइयस्स वि अपज्जत्तगस्स पञ्चत्तगस्स य भाणियधं ८० । एवं आउक्काइयस्स चउव्विहस्स वि भाणियधं १६० । सुहृदमुपदविकाइयस्स दुविहस्स वि एवं चेव २०० ।

૧૭. [પ્ર૦] અપજ્જત્તવાયરત્તેઉકાઇપ્પ ણં મંતે ! સમયસેત્તે સમોહપ, સમોહણિત્તા જે મવિપ્પ અદ્દલોગસેત્તનાલીપ વાહિ- રિહ્થે સેત્તે અપજ્જત્તસુહુમપુદવિકાઇયત્તાપ ઉવવજિત્તપ્પ સે ણં મંતે ! કહસમદ્દપ્પણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા ? [૩૦] ગોયમા ! હુસ- મદ્દપ્પણ વા તિસમદ્દપ્પણ વા ચડસમદ્દપ્પણ વા વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા । [પ્ર૦] સે કેણદ્દેણં ? [૩૦] અદ્દો જહેવ રયણપ્પમાપ તદ્દેવ સત્ત સેદીઓ । एवं जाव-

૧૮. [પ્ર૦] અપજ્જત્તવાયરત્તેઉકાઇપ્પ ણં મંતે ! સમયસેત્તે સમોહપ, સમોહણિત્તા જે મવિપ્પ અદ્દલોગસેત્તનાલીપ વાહિ- રિહ્થે સેત્તે પજ્જત્તસુહુમપુદવિકાઇયત્તાપ ઉવવજિત્તપ્પ સે ણં મંતે ! ? [૩૦] सेसं तं चैव ।

વિકાપણે એક પ્રતરમાં અનુશ્રેણી-સમશ્રેણીમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે ત્રણ સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય, જે વિશ્રેણીમાં ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે ચાર સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય. માટે તે કારણથી યાવત્-[ત્રણ સમય કે ચાર સમયની વિગ્રહગતિથી] ઉત્પન્ન થાય છે. એ રીતે પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકાપણે અને યાવત્-પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ તેજસ્કાયિકાપણે જે ઉપજે તે માટે પણ એમજ જાણવું.

૧૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક અબોલોક ક્ષેત્રની ત્રસનાડીની વહારના ક્ષેત્રમાં મરણસમુદ્ધવાત કરી સમય ક્ષેત્રમાં અપર્યાપ્ત વાદર તેજસ્કાયિકાપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે, હે ભગવન્ ! કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે વે સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય કે ત્રણ સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ શા હેતુથી કહો છો ? [૩૦] હે ગૌતમ ! મેં સાત શ્રેણીઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે-૧ ઋતુ આયત-સીધી ડાંચી શ્રેણી અને યાવત્-૭ અર્ધચક્રવાળ. જો તે જીવ એક તરફ વક્ર શ્રેણીથી ઉત્પન્ન થાય તો વે સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય અને જો ઉભયતઃ વક્ર શ્રેણીથી ઉત્પન્ન થાય તો ત્રણ સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય, તે કારણથી એમ કહ્યું છે. એમ પર્યાપ્ત વાદર તેજસ્કાયિકોમા પણ ઉપપાત કરાવવો. અષ્કાયિકની પેટે વાયુકાયિક અને વનસ્પતિકાયિકાપણે ચારે ભેદવડે ઉપપાત કરાવવો (૨૦). એ પ્રમાણે જેમ અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક સંવંધે ગમક કહ્યો તેમ પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક સંવંધે પણ ગમક કહેવો અને તેજ પ્રકારે તેને વીશે સ્થાનકમા ઉપજાવવો (૪૦).

૧૬. અબોલોકક્ષેત્રની ત્રસનાડીના વહારના ક્ષેત્રમાં મરણસમુદ્ધવાત કરી-હ્યાદિ પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્ત વાદર પૃથ્વીકાયિક સંવંધે પણ એમજ કહેવું. અને એ રીતે ચારે પ્રકારના અષ્કાયિક સંવંધે પણ કહેવું ૧૬૦. વગ્ને પ્રકારના સૂક્ષ્મ તેજસ્કાયને પણ એમજ જાણવું ૨૦૦.

૧૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે અપર્યાપ્ત વાદર તેજસ્કાયિક સમયક્ષેત્રમાં મરણસમુદ્ધવાત કરી જર્વલોક ક્ષેત્રની ત્રસનાડીના વહારના ક્ષેત્રમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકાપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે, હે ભગવન્ ! કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! વે સમયની, ત્રણ સમયની કે ચાર સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શા હેતુથી એમ કહેવાય છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! રત્તપ્રમા સંવંધે પૂર્વોક્ત સાત શ્રેણીઓના કાયનરૂપ જે હેતુ કહ્યો છે યાવત્-તે હેતુ જાણવો.

૧૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે પર્યાપ્ત વાદર તેજસ્કાયિક સમયક્ષેત્રમાં મરણસમુદ્ધવાત કરીને જર્વલોક ક્ષેત્રની ત્રસનાડીની વહારના ક્ષેત્રમાં પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ તેજસ્કાયિકાપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે ભગવન્ ! કેટલા સમયના વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! વાકી વધું તેમજ જાણવું.

જે અપર્યાપ્ત પૃથ્વી- કાયિકની વાં વેજ- સ્કાયિકાપણે કેટલા સમયની ગતિ હોય ?

અપર્યાપ્ત વાદર તેજ- સ્કાયિકની વિગ્રહ ગતિ.

અપર્યાપ્ત વેજ-સ્કાયિકની ૫૦ વેજ- સ્કાયિકરૂપે વિગ્રહ ગતિ.

૧૯. [પ્ર૦] અપજ્જતવાયરતેઝકાઈય ણં મંતે ! સમયખેત્તે સમોહય, સમોહણિત્તા જે ભવિય સમયખેત્તે અપજ્જતવાયરતે-
ઝકાઈયત્તાય ઉવવજ્જિત્તય સે ણં મંતે ! કઠ્ઠસમઈયણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા ? [ઉ૦] ગોયમા ! ઇગસમઈયણ વા દુસમઈયણ વા
તિસમઈયણ વા વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા । [પ્ર૦] સે કેણદ્વેણં ? [ઉ૦] અદ્ધો જહેવ રયણપ્પમાય તહેવ સત્ત સેદીથો । एवं
પજ્જતવાયરતેઝકાઈયત્તાય વિ । વાઝકાઈયસુ વણસ્સઠ્ઠકાઈયસુ ય જહા પુઢવિકાઈયસુ ઉવવાઈથો તહેવ ચઠ્ઠકપ્પણં મેદ્દેણં
ઉવવાપ્પય્થો । एवं પજ્જતવાયરતેઝકાઈયો વિ ઇયસુ ચેવ ઠાણેસુ ઉવવાપ્પય્થો । વાઝકાઈય-વણસ્સઠ્ઠકાઈયાણં જહેવ પુઢવિ-
કાઈયત્તે ઉવવાથો તહેવ માણિયથો ।

૨૦. [પ્ર૦] અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાઈય ણં મંતે ! ઉહ્લોગખેત્તનાલીય વાહિરિલ્લે ખેત્તે સમોહય, સમોહણિત્તા જે ભવિય
અહેલોગખેત્તનાલીય વાહિરિલ્લે ખેત્તે અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાઈયત્તાય ઉવવજ્જિત્તય સે ણં મંતે ! કઠ્ઠસમઈયણં ? [ઉ૦] एवं ।

૨૧. ઉહ્લોગખેત્તનાલીય વાહિરિલ્લે ખેત્તે સમોહયાણં અહેલોગખેત્તનાલીય વાહિરિલ્લે ખેત્તે ઉવવજ્જયાણં સો ચેવ ગમથો
નિરવસેસો માણિયથો, જાવ-વાયરવણસ્સઠ્ઠકાઈયો પજ્જત્તથો વાયરવણસ્સઠ્ઠકાઈયસુ પજ્જત્તયસુ ઉવવાઈથો ।

૨૨. [પ્ર૦] અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાઈય ણં મંતે ! લોગસ્સ પુરચ્છિમિલ્લે ચરિમંતે સમોહય, સમોહણિત્તા જે ભવિય લોગસ્સ
પુરચ્છિમિલ્લે ચેવ ચરિમંતે અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાઈયત્તાય ઉવવજ્જિત્તય સે ણં મંતે ! કઠ્ઠસમઈયણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જિત્તિ ?
[ઉ૦] ગોયમા ! ઇગસમઈયણ વા દુસમઈયણ વા તિસમઈયણ વા ચઠ્ઠસમઈયણ વા વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જિત્તિ । [પ્ર૦] સે કેણદ્વેણં
મંતે ! एवं બુદ્ધઈ-‘ઇગસમઈયણ વા જાવ-ઉવવજ્જેજ્ઞા’ ? [ઉ૦] एवं ચલુ ગોયમા ! મય સત્ત સેદીથો પત્તચ્ચાથો, તંજહા—૧
ઉજ્જુઆયતા, જાવ-૭ અદ્ધચક્કવાલા । ઉજ્જુઆયયાય સેદીય ઉવવજ્જમાણે ઇગસમઈયણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા । ઇગઓવંકાપ
સેદીય ઉવવજ્જમાણે દુસમઈયણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા । હુહઓવંકાપ સેદીય ઉવવજ્જમાણે જે ભવિય ઇગપયરંસિ અણુસેદી
ઉવવજ્જિત્તય સે ણં તિસમઈયણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા, જે ભવિય વિસેદિં ઉવવજ્જિત્તય સે ણં ચઠ્ઠસમઈયણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા,
સે તેણદ્વેણં જાવ-ઉવવજ્જેજ્ઞા । एवं અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાઈયો લોગસ્સ પુરચ્છિમિલ્લે ચરિમંતે સમોહય, સમોહણિત્તા લોગસ્સ
પુરચ્છિમિલ્લે ચેવ ચરિમંતે અપજ્જત્તયસુ પજ્જત્તયસુ ય સુહુમપુઢવિકાઈયસુ, સુહુમવાઝકાઈયસુ, અપજ્જત્તયસુ પજ્જત્તયસુ સુહુમતે-
ઝકાઈયસુ, અપજ્જત્તયસુ પજ્જત્તયસુ ય સુહુમવાઝકાઈયસુ, અપજ્જત્તયસુ પજ્જત્તયસુ વાયરવાઝકાઈયસુ, અપજ્જત્તયસુ પજ્જત્તયસુ

૧૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે અપર્યાપ્ત વાદર તેજસ્કાયિક સમયક્ષેત્ર-મનુષ્યક્ષેત્રમા સમુદ્ઘાત કરી સમયક્ષેત્રમા અપર્યાપ્ત વાદર
તેજસ્કાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે, હે ભગવન્ ! કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે એક સમયની, વે
સમયની કે ત્રણ સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય. [પ્ર૦] એમ શા હેતુથી કહેવાય છે ? [ઉ૦] રત્નપ્રમા સંવંધે જે હેતુ કહ્યો હતો તેજ સાત
શ્રેણિરૂપ હેતુ જાણવો. એમ પર્યાપ્ત વાદર તેજસ્કાયિકપણે પણ જાણવું. જેમ પૃથિવીકાયિકને વિષે ઉપપાત કહ્યો તેમ વાયુકાયિકોમાં અને
વનસ્પતિકાયિકોમાં ચારે મેદે ઉપપાત કહેવો. એ રીતે પર્યાપ્ત વાદર તેજસ્કાયિકનો પણ એજ સ્થાનકોમા ઉપપાત કહેવો. જેમ વાયુકાયિક
અને વનસ્પતિકાયિકનો પૃથિવીકાયિકપણે ઉપપાત કહ્યો છે તેમ આ વિષે પણ ઉપપાત કહેવો.

અપર્યાપ્ત વાદર
તેજસ્કાયિકની
વિગ્રહગતિ.

૨૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક ઊર્ધ્વલોક ક્ષેત્રની ત્રસનાડીના વહારના ક્ષેત્રમાં મરણસમુદ્ઘાત કરીને
અધોલોક ક્ષેત્રની ત્રસનાડીની વહારના ક્ષેત્રમાં અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે, હે ભગવન્ ! કેટલા સમયની
વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું.

અપર્યાપ્ત સૂ. પૃથ્વી-
કાયિકની ઊર્ધ્વલો-
કમાથી અધોલોકમાં
વિગ્રહગતિ.

૨૧. ઊર્ધ્વલોક ક્ષેત્રની ત્રસનાડીની વહારના ક્ષેત્રમાં મરણસમુદ્ઘાત કરી અધોલોક ક્ષેત્રની ત્રસનાડીની વહારના ક્ષેત્રમાં ઉત્પન્ન
થતા [પૃથિવીકાયિકાદિ] સંવંધે પણ તેજ સંપૂર્ણ ગમ કહેવો યાવત્-પર્યાપ્ત વાદર વનસ્પતિકાયિકનો પર્યાપ્ત વાદર વનસ્પતિકાયિકોમા
ઉપપાત કહેવો.

૨૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક લોકના પૂર્વ ચરમાતમાં મરણસમુદ્ઘાત કરી લોકના પૂર્વ ચરમાતમાં
અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે ભગવન્ ! કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ !
એક સમયની, વે સમયની, ત્રણ સમયની કે ચાર સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શા હેતુથી એમ કહ્યો છે કે એક
સમયની યાવત્-ચાર સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એ પ્રમાણે ધરેધર મેં સાત શ્રેણીઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે—
૧ ઋજ્ઞાયત, યાવત્-૭ અર્ધચક્રવાલ, જો ઋજ્ઞાયત-સીધી લાવી શ્રેણીથી ઉત્પન્ન થાય તો એક સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય,
એકતરફ વક્ર શ્રેણીથી ઉત્પન્ન થાય તો તે વે સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય. ઉભયતઃ વક્રશ્રેણીથી ઉત્પન્ન થાય તો જે એક પ્રતરમા
અનુશ્રેણી-સમશ્રેણીથી ઉત્પન્ન થવાનો છે તે ત્રણ સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય, અને જે વિશ્રેણિમા ઉત્પન્ન થવાનો છે તે ચાર સમયની
વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય. તે કારણથી હે ગૌતમ ! એમ કહ્યું છે. એ પ્રમાણે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક લોકના પૂર્વ ચરમાતમા સમુદ્ઘાત
કરી લોકના પૂર્વ ચરમાતમાં ૨ અપર્યાપ્ત અને પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકોમાં, ૪ અપર્યાપ્ત અને પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ અન્ધકાયિકોમાં, ૬ અપર્યાપ્ત

લોકના પૂર્વ ચરમા-
તમાં પૃથિવીકાયિકા-
યિકની વિગ્રહગતિ.

સુહુમવળસ્સદ્ધિકાઇપસુ, અપજ્જતપસુ પજ્જતપસુ ય વારસસુ વિ ઠાણેસુ ઇપ્પણં ચેવ કમેણં ભાણિયઘો । સુહુમપુઢવિકાઇઓ પજ્જ-
ત્તઓ—ઇવં ચેવ નિરવસેસો વારસસુ વિ ઠાણેસુ ઉવવાપ્પયઘો ૨૪ । ઇવં ઇપ્પણં ગમ્પણં જાવ—સુહુમવળસ્સદ્ધિકાઇઓ પજ્જત્તઓ
સુહુમવળસ્સદ્ધિકાઇપસુ પજ્જત્તપસુ ચેવ ભાણિયઘો ।

૨૩. [પ્ર૦] અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાઇપ ણં મંતે ! લોગસ્સ પુરચ્છિમિલ્હે ચરિમંતે સમોહપ, સમોહણિત્તા જે ભવિપ લોગસ્સ
દાહિણિલ્હે ચરિમંતે અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાઇપસુ ઉવવજ્જિત્તપ સે ણં મંતે ! કદ્ધસમઇપ્પણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા ? [ઉ૦] ગોયમા !
દુસમઇપ્પણ વા તિસમઇપ્પણ વા ચડસમઇપ્પણ વા વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જદ્ધ । [પ્ર૦] સે કેણદ્ધેણં મંતે ! ઇવં ઘુચ્છદ્ધ ? [ઉ૦] ઇવં ઘલુ
ગોયમા ! મપ સત્ત સેઢીઓ પન્નત્તા, તંજહા—૧ ઉજ્જુઆયતા, જાવ—૭ અદ્ધચક્રવાલા । ઇગઓવંકાપ સેઢીપ ઉવવજ્જમાણે દુસમ-
ઇપ્પણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જદ્ધ, દુહઓવંકાપ સેઢીપ ઉવવજ્જમાણે જે ભવિપ, ઇગપયરંમિ અણુસેઢીઓ ઉવવજ્જિત્તપ સે ણં તિસમઇપ્પણં
વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા, જે ભવિપ વિસેદિં ઉવવજ્જિત્તપ સે ણં ચડસમઇપ્પણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા સે તેણદ્ધેણં ગોયમા ! ૦ । ઇવં
ઇપ્પણં ગમ્પણં પુરચ્છિમિલ્હે ચરિમંતે સમોહપ દાહિણિલ્હે ચરિમંતે ઉવવાપ્પયઘો, જાવ—સુહુમવળસ્સદ્ધિકાઇઓ પજ્જત્તઓ સુહુમવ-
ળસ્સદ્ધિકાઇપસુ પજ્જત્તપસુ ચેવ । સઘેસિં દુસમઇઓ તિસમઇઓ ચડસમઇઓ વિગ્ગહો ભાણિયઘો ।

૨૪. [પ્ર૦] અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાઇપ ણં મંતે ! લોગસ્સ પુરચ્છિમિલ્હે ચરિમંતે સમોહપ, સમોહણિત્તા જે ભવિપ લોગસ્સ
પઘ્ચચ્છિમિલ્હે ચરિમંતે અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાઇપસુ ઉવવજ્જિત્તપ સે ણં મંતે ! કદ્ધસમઇપ્પણં વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા ? [ઉ૦]
ગોયમા ! ઇગસમઇપ્પણ વા દુસમઇપ્પણ વા તિસમઇપ્પણ વા ચડસમઇપ્પણ વા વિગ્ગહેણં ઉવવજ્જેજ્ઞા । [પ્ર૦] સે કેણદ્ધેણં ?
[ઉ૦] ઇવં । જહેવ પુરચ્છિમિલ્હે ચરિમંતે સમોહયા પુરચ્છિમિલ્હે ચેવ ચરિમંતે ઉવવાપ્પયઘો તહેવ પુરચ્છિમિલ્હે ચરિમંતે સમોહયા
પઘ્ચચ્છિમિલ્હે ચરિમંતે ઉવવાપ્પયઘા સઘે ।

૨૫. [પ્ર૦] અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાઇપ ણં મંતે ! લોગસ્સ પુરચ્છિમિલ્હે ચરિમંતે સમોહપ, સમોહણિત્તા જે ભવિપ લોગસ્સ
ઉત્તરિલ્હે ચરિમંતે અપજ્જત્તસુહુમપુઢવિકાઇપસુ ઉવવજ્જિત્તપ સે ણં મંતે ? [ઉ૦] ઇવં જહા પુરચ્છિમિલ્હે ચરિમંતે સમોહઓ
દાહિણિલ્હે ચરિમંતે ઉવવાપ્પયઘો તહા પુરચ્છિમિલ્હે સમોહઓ ઉત્તરિલ્હે ચરિમંતે ઉવવાપ્પયઘો ।

તેમ થવાનું કારણ. અને પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ તેજસ્કાયિકોમા, ૮ અપર્યાપ્ત અને પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ વાયુકાયિકોમા, ૧૦ અપર્યાપ્ત અને પર્યાપ્ત વાદર વાયુકાયિકોમા, તથા
૧૨ અપર્યાપ્ત અને પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાયિકોમા, એમ અપર્યાપ્ત અને પર્યાપ્ત મળી એ વારે સ્થાનકોમાં ક્રમપૂર્વક કહેવો. સૂક્ષ્મ પૃથિવીકા-
યિકપર્યાપ્તાનો એજ પ્રમાણે વારે સ્થાનકોમા સમગ્ર ઉપપાત કહેવો. એ રીતે એ ગમવડે યાવત્—પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાયિકોનો પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ
વનસ્પતિકાયિકોમાજ ઉપપાત કહેવો.

અપ૦ ઘ૦ પૃથિવીકા-
યિકનો ઉપપાત

૨૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક, લોકના પૂર્વ ચરમાતમાં સમુદ્ઘાત કરી લોકના દક્ષિણ ચરમાતમાં
અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે ભગવન્ ! કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે
વે સમયની, ત્રણ સમયની કે ચાર સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એમ શા હેતુથી કહેવાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! મે
ચેરેચર સાત શ્રેણીઓ કહી છે. તે આ પ્રમાણે—૧ ઋજ્વાયતા અને યાવત્—૭ અર્ધચક્રવાલા. જો તે જીવ એક તરફની વક્ત્ર શ્રેણીથી ઉત્પન્ન
થાય તો તે વે સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય, ઉભયતઃ વક્ત્ર શ્રેણીથી ઉત્પન્ન થાય તો જે એક પ્રતરમાં અનુશ્રેણિ—સમશ્રેણિ ઉત્પન્ન
થવાનો છે તે ત્રણ સમયની વિગ્રહગતિથી ઉપજે અને જે વિશ્રેણીમા ઉત્પન્ન થવાનો છે તે ચાર સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય. હે ગૌતમ !
તે કારણથી એ પ્રમાણે કહ્યું છે. એ રીતે એ ગમવડે પૂર્વ ચરમાતમાં સમુદ્ઘાતપૂર્વક દક્ષિણ ચરમાતમા ઉપજાવવો. યાવત્—પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ વન-
સ્પતિકાયિકોનો પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાયિકોમાં ઉપપાત કહેવો અને વધારે વે સમયની, ત્રણ સમયની અને ચાર સમયની વિગ્રહ ગતિ કહેવી.

૨૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક લોકના પૂર્વ ચરમાતમાં સમુદ્ઘાત કરી લોકના પશ્ચિમ ચરમાતમાં અપ-
ર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે ભગવન્ ! કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે એક
સમયની, વે સમયની, ત્રણ સમયની કે ચાર સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એમ શા હેતુથી કહ્યો છે ? [ઉ૦] હે
ગૌતમ ! પૂર્વ પ્રમાણે જાણું. જેમ પૂર્વ ચરમાતમાં સમુદ્ઘાત કરી પૂર્વ ચરમાતમાજ ઉપપાત કહ્યો તેમજ પૂર્વ ચરમાતમાં સમુદ્ઘાત કરવા
પૂર્વક પશ્ચિમ ચરમાતમાં વધારા ઉપપાત કહેવા.

૨૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક લોકના પૂર્વ ચરમાતમાં મરણસમુદ્ઘાત કરી લોકના ઉત્તર ચરમાતમાં
અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] જેમ પૂર્વ ચરમાતમાં સમુદ્-
ઘાતપૂર્વક દક્ષિણ ચરમાતમા ઉપપાત કહ્યો તેમ પૂર્વ ચરમાતમા સમુદ્ઘાતપૂર્વક ઉત્તર ચરમાતમા ઉપપાત કહેવો.

લોકના પૂર્વચરમા-
તમાં પશ્ચિમ ચરમા-
તમાં વિગ્રહગતિ

૨૬. [પ્ર૦] અપજ્જતસુહુમપુઢવિકાઈયણં મંતે ! લોગસ્સ દાહિણિલ્હે ચરિમંતે સમોહણ, સમોહણિત્તા જે મધિય લોગસ્સ દાહિણિલ્હે ચેવ ચરિમંતે અપજ્જતસુહુમપુઢવિકાઈયણં ઉવવજ્જિત્તપ્પ ? [ઉ૦] एवं जहा पुरच्छिमिल्ले समोहओ पुरच्छिमिल्ले चैव उववाइओ तहेव दाहिणिह्ले समोहए दाहिणिह्ले चैव उववाण्यव्वो, तहेव निरवसेसं जाव—सुहुमवणस्सइकाइओ पज्जत्तओ सुहुमवणस्सइकाइएसु चैव पज्जत्तएसु दाहिणिह्ले चरिमंते उववाइओ, एवं दाहिणिह्ले समोहओ पच्चच्छिमिल्ले चरिमंते उववाण्यव्वो । नवरं दुसमइय—तिसमइय—चउसमइयविग्गहो, सेसं तहेव । दाहिणिह्ले समोहओ उत्तरिल्ले चरिमंते उववाण्यव्वो जहेव सट्ठाणे तहेव । एगसमइय—दुसमइय—तिसमइय—चउसमइयविग्गहो । पुरच्छिमिल्ले जहा पच्चच्छिमिल्ले, तहेव दुसमइय—ति-समइय—चउसमइयविग्गहो । पच्चच्छिमिल्ले य चरिमंते समोहयाणं पच्चच्छिमिल्ले चैव उववज्जमाणानं जहा सट्ठाणे । उत्तरिल्ले उववज्जमाणानं एगसमइओ विग्गहो नत्थि, सेसं तहेव । पुरच्छिमिल्ले जहा सट्ठाणे, दाहिणिह्ले एगसमइओ विग्गहो नत्थि, सेसं तं चैव । उत्तरिल्ले समोहयाणं उत्तरिल्ले चैव उववज्जमाणानं जहेव सट्ठाणे । उत्तरिल्ले समोहयाणं पुरच्छिमिल्ले उवव-ज्जमाणानं एवं चैव । नवरं एगसमइओ विग्गहो नत्थि । उत्तरिल्ले समोहयाणं दाहिणिह्ले उववज्जमाणानं जहा सट्ठाणे, उत्तरिल्ले समोहयाणं पच्चच्छिमिल्ले उववज्जमाणानं एगसमइओ विग्गहो नत्थि, सेसं तहेव । जाव—सुहुमवणस्सइकाइओ पज्जत्तओ सुहुमवणस्सइकाइएसु पज्जत्तएसु चैव ।

૨૭. [પ્ર૦] કહિં ણં મંતે ! વાયરપુઢવિકાઈયાણં પજ્જત્તગાણં ઠાણા પન્નત્તા ? [ઉ૦] गोयमा ! सट्ठाणेणं अट्ठसु पुढवीसु—जहा ठाणपदे, जाव—सुहुमवणस्सइकाइया जे य पज्जत्तगा जे य अपज्जत्तगा ते सव्वे एगविहा अविसेसमणणात्ता सव्वलोगपरि-यावन्ना पन्नत्ता समणाउसो ! ।

૨૮. [પ્ર૦] અપજ્જતસુહુમપુઢવિકાઈયાણં મંતે ! કતિ કમ્મપ્પગડીઓ પન્નત્તાઓ ? [ઉ૦] गोयमा ! अट्ठ कम्मप्पगडीओ पन्नत्ताओ, तंजहा—१ नाणावरणिज्जं जाव—८ अंतराइयं । एवं चउक्कणं भेदेणं जहेव एगिंदियसएसु जाव—वायरवणस्सइ-काइयाणं पज्जत्तगाणं ।

૨૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક લોકના દક્ષિણ ચરમાંતમા મરણસમુદ્ઘાત કરી લોકના દક્ષિણ ચરમાં-તમાજ અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકપણે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ પૂર્વ ચરમાંતમાં સમુદ્ઘાત કરી પૂર્વ ચરમાંતમાજ ઉપપાત કહ્યો તેમજ દક્ષિણ ચરમાંતમાં સમુદ્ઘાત અને દક્ષિણ ચરમાંતમાજ ઉપપાત કહેવો—ઈત્યાદિ બધું પૂર્વ પ્રમાણેજ કહેવું, યાવત્—પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાયિકનો પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાયિકોમાં દક્ષિણ ચરમાંતમાં ઉપપાત કહ્યો એમ દક્ષિણ ચરમાંતમાં સમુદ્ઘાત અને પશ્ચિમ ચરમાંતમા ઉપપાત કહેવો. વિશેષ એ કે, વે સમય, ત્રણ સમય કે ચાર સમયની વિગ્રહગતિ જાણવી અને વાકી બધું તેમજ જાણવું. જેમ સ્વસ્થાનમા કહ્યું તેમ દક્ષિણ ચરમાંતમાં સમુદ્ઘાત અને ઉત્તર ચરમાંતમા ઉપપાત કહેવો, અને એક સમય, વે સમય, ત્રણ સમય કે ચાર સમયની વિગ્રહગતિ જાણવી. પશ્ચિમ ચરમાંતની પેઠે પૂર્વ ચરમાંતને વિપે જાણવું. તેમજ વે સમય, ત્રણ સમય કે ચાર સમયની વિગ્રહગતિ જાણવી. પશ્ચિમ ચરમાંતમાં સમુદ્ઘાત કરી અને પશ્ચિમ ચરમાંતમાં ઉત્પન્ન થતા પૃથિવી-કાયિકાદિ સંબંધે જેમ સ્વસ્થાનમાં કહ્યું તેમ જાણવું. ઉત્તર ચરમાંતમા ઉત્પન્ન થતા જીવોને આશ્રયી એક સમયની વિગ્રહગતિ નથી. વાકી બધું તેમજ જાણવું. પૂર્વ ચરમાંત સંબંધે સ્વસ્થાનની પેઠે સમજવું. દક્ષિણ ચરમાંતમાં એક સમયની વિગ્રહગતિ નથી અને વાકી બધું તેમજ સમજવું. ઉત્તરમા સમુદ્ઘાતને પ્રાપ્ત થયેલા અને ઉત્તરમાં ઉપજતા જીવો સંબંધે સ્વસ્થાનની પેઠે જાણવું. ઉત્તરમાં સમુદ્ઘાતને પ્રાપ્ત થયેલા અને પૂર્વમાં ઉત્પન્ન થતા પૃથિવીકાયિકાદિ સંબંધે પણ એજ રીતે સમજવું. વિશેષ એ કે, એક સમયની વિગ્રહગતિ નથી. ઉત્તરમા સમુદ્ઘાતને પ્રાપ્ત થયેલા અને દક્ષિણમા ઉત્પન્ન થતા જીવો સંબંધે સ્વસ્થાનની પેઠે જાણવું. ઉત્તરમાં સમુદ્ઘાતને પ્રાપ્ત થયેલા અને પશ્ચિમમાં ઉત્પન્ન થતા જીવોને આશ્રયી એક સમયની વિગ્રહગતિ નથી, વાકી બધું તેમજ જાણવું. યાવત્—પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાયિકનો પર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાયિકોમા ઉપપાત કહેવો.

૨૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પર્યાપ્ત વાદર પૃથિવીકાયિકોનાં સ્થાનો ક્યા કહ્યાં છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓનાં સ્થાન સ્વસ્થાનને અપેક્ષી આઠ પૃથ્વીઓમાં છે—ઈત્યાદિ સ્થાનપદમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવું, યાવત્—પર્યાપ્ત અને અપર્યાપ્ત તે વધા સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાયિકો એક પ્રકારના છે, તેઓમાં કાંઈ પણ વિશેષ યા ભિન્નતા નથી. હે આયુષ્મન્ શ્રમણ ! તેઓ સર્વલોકમા વ્યાપ્ત છે.

વાદર પૃથિવીકાયિકોનાં સ્થાન.

૨૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકોને કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને આઠ કર્મ પ્રકૃતિઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે—જ્ઞાનાવરણીય અને યાવત્—અતરાય. એ પ્રમાણે ચારે મેદો વડે જેમ એકેન્દ્રિય શતકમાં કહ્યું છે, તેમ યાવત્—પર્યાપ્ત વાદર વનસ્પતિકાયિક સુધી જાણવું.

અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકોને કર્મ પ્રકૃતિઓ.

૨૯. [પ્ર૦] અપજ્ઞાત્તસુદુમ્પુઢવિકાશ્યા ણં મંતે ! કતિ કમ્મપ્પગડીઓ ધંધંતિ ? [૩૦] ગોયમા ! સત્તવિહવંધગા વિ, અદુવિહવંધગા વિ, જહા ઈર્ગિદિયસપ્પુ જાવ-પજ્ઞાતા યાયરવણસ્સહકાશ્યા ।

૩૦. [પ્ર૦] અપજ્ઞાત્તસુદુમ્પુઢવિકાશ્યા ણં મંતે ! કતિ કમ્મપ્પગડીઓ વેદંતિ ? [૩૦] ગોયમા ! ચોદ્સ કમ્મપ્પગડીઓ વેદંતિ, તંજહા—નાનાવરણિજ્ઞં, જહા ઈર્ગિદિયસપ્પુ જાવ-પુરિસ્સવેદયજ્ઞં, પવં જાવ-યાદરવણસ્સહકાશ્યાણં પજ્ઞાત્તાણં ।

૩૧. [પ્ર૦] ઈર્ગિદિયા ણં મંતે ! કઓ ઉચવજ્ઞંતિ ? કિં નેરરર્ણંહિતો ઉચવજ્ઞંતિ ? ૦ [૩૦] જહા ધગંતીપ પુઢવિકાશ્યાણં ઉચવાઓ ।

૩૨. [પ્ર૦] ઈર્ગિદિયાણં મંતે ! કહ સમુગ્ધાયા પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! ચત્તારિ સમુગ્ધાયા પન્નત્તા, તંજહા—વેદના-સમુગ્ધાપ, જાવ-વેઉઘિયસમુગ્ધાપ ।

૩૩. [પ્ર૦] ઈર્ગિદિયા ણં મંતે ! કિં તુહટ્ટિતીયા તુહવિસેસાહિયં કમ્મં પકરંતિ ? તુહટ્ટિતીયા વેમાયવિસેસાહિયં કમ્મં પકરંતિ ? વેમાયટ્ટિતીયા તુહવિસેસાહિયં કમ્મં પકરંતિ ? વેમાયટ્ટિતીયા વેમાયવિસેસાહિયં કમ્મં પકરંતિ ? [૩૦] ગોયમા ! અત્થેગદ્યા તુહટ્ટિતીયા તુહવિસેસાહિયં કમ્મં પકરંતિ, અત્થેગદ્યા તુહટ્ટિતીયા વેમાયવિસેસાહિયં કમ્મં પકરંતિ, અત્થેગદ્યા વેમાયટ્ટિતીયા તુહવિસેસાહિયં કમ્મં પકરંતિ, અત્થેગદ્યા વેમાયટ્ટિતીયા વેમાયવિસેસાહિયં કમ્મં પકરંતિ । [પ્ર૦] સે કેણ્ટેણં મંતે ! પવં બુચ્છહ—‘અત્થેગદ્યા તુહટ્ટિતીયા જાવ-વેમાયવિસેસાહિયં કમ્મં પકરંતિ’ ? [૩૦] ગોયમા ! ઈર્ગિદિયા ચઠઘિહા પન્નત્તા, તંજહા—અત્થેગદ્યા સમાડયા સમોવવગ્ગા ૧, અત્થેગદ્યા સમાડયા વિસમોવવગ્ગા ૨, અત્થેગદ્યા વિસમાડયા સમોવવગ્ગા ૩, અત્થેગદ્યા વિસમાડયા વિસમોવવગ્ગા ૪ । તત્થ ણં જે તે સમાડયા સમોવવગ્ગા તે ણં તુહટ્ટિતીયા તુહવિસેસાહિયં કમ્મં પકરંતિ ૧, તત્થ ણં જે તે સમાડયા વિસમોવવગ્ગા તે ણં તુહટ્ટિતીયા વેમાયવિસેસાહિયં કમ્મં પકરંતિ ૨, તત્થ ણં જે તે વિસમાડયા સમોવવગ્ગા તે ણં વેમાયટ્ટિતીયા તુહવિસેસાહિયં કમ્મં પકરંતિ ૩, તત્થ ણં જે તે વિસમાડયા

૨૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાવિકો કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ વાંધે છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! સાત કર્મપ્રકૃતિઓ વાંધે છે અથવા આઠ કર્મપ્રકૃતિઓ વાંધે છે—રૂપાદિ જેમ એકેન્દ્રિયશતકમાં કહ્યું છે તેમ યાવત્—પર્યાપ્ત વાદર વનસ્પતિકાવિક સુધી જાણવું.

૩૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાવિકો કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓને વેદે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ ચૌદ કર્મપ્રકૃતિઓને વેદે છે. તે આ પ્રમાણે—જ્ઞાનાવરણીય (વગેરે આઠ પ્રકૃતિઓ, વેદેન્દ્રિયાદિ ચાર આચરણ, સ્ત્રીવેદ અને પુરુષવેદપ્રતિબંધક કર્મ)—રૂપાદિ જેમ એકેન્દ્રિય શતકમાં કહ્યું છે તેમ યાવત્—પુરુષવેદપ્રતિબંધક કર્મપ્રકૃતિ સુધી યાવત્—પર્યાપ્ત વાદર વનસ્પતિકાવિક સુધી જાણવું.

૩૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એકેન્દ્રિય જીવો કયાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? શું નૈરયિકોથી આવી ઉત્પન્ન થાય—રૂપાદિ. [૩૦] જેમ *લ્યુક્તાત્તિપદમાં પૃથ્વીકાવિકોનો ઉપપાત કહ્યો છે તેમ અહીં જાણવો.

૩૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એકેન્દ્રિય જીવોને કેટલા સમુદ્વાતો કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓને ચાર સમુદ્વાતો કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—૧ વેદનાસમુદ્વાત, (૨ કપાય, ૩ મરણ) અને યાવત્—૪ વૈક્રિયસમુદ્વાત.

૩૩ [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું તુલ્ય સ્થિતિવાળા—સમાન આયુષવાળા એકેન્દ્રિય જીવો તુલ્ય અને વિશેષાધિક કર્મનો વન્ધ કરે છે ? તુલ્ય સ્થિતિવાળા એકેન્દ્રિય જીવો પરસ્પર મિત્ર વિશેષાધિક કર્મવન્ધ કરે છે ? મિત્ર મિત્ર સ્થિતિવાળા પરસ્પર તુલ્ય વિશેષાધિક કર્મવન્ધ કરે છે કે મિત્ર મિત્ર સ્થિતિવાળા પરસ્પર મિત્ર વિશેષાધિક કર્મવન્ધ કરે છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ૧ કેટલાક તુલ્ય સ્થિતિવાળા એકેન્દ્રિયો પરસ્પર તુલ્ય વિશેષાધિક કર્મવન્ધ કરે છે, ૨ કેટલાક તુલ્ય સ્થિતિવાળા મિત્ર મિત્ર વિશેષાધિક કર્મવન્ધ કરે છે, ૩ કેટલાક મિત્ર મિત્ર સ્થિતિવાળા તુલ્ય વિશેષાધિક કર્મવન્ધ કરે છે અને ૪ કેટલાક મિત્ર મિત્ર સ્થિતિવાળા મિત્ર મિત્ર વિશેષાધિક કર્મવન્ધ કરે છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શા હેતુથી એમ કહ્યો છે કે કેટલાક એકેન્દ્રિયો તુલ્યસ્થિતિવાળા યાવત્—મિત્ર મિત્ર વિશેષાધિક કર્મ કરે છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! એકેન્દ્રિય જીવો ચાર પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—૧ કેટલાક સમાન આયુષવાળા અને સાથે ઉત્પન્ન થયેલા, ૨ કેટલાક સમાન આયુષવાળા અને જુદા જુદા સમયે ઉત્પન્ન થયેલા, કેટલાક જુદા જુદા આયુષવાળા અને સાથે ઉત્પન્ન થયેલા, અને કેટલાક જુદા જુદા આયુષવાળા અને જુદા જુદા સમયે ઉત્પન્ન થયેલા. તેમાં જે સમાન આયુષવાળા અને સાથે ઉત્પન્ન થયેલા હોય છે તેઓ તુલ્યસ્થિતિવાળા છે અને તેઓ તુલ્ય વિશેષાધિક કર્મવન્ધ કરે છે. જેઓ સમાન આયુષવાળા અને જુદા જુદા સમયે ઉત્પન્ન થયેલા છે તેઓ તુલ્યસ્થિતિવાળા છે અને જુદું જુદું વિશેષાધિક કર્મ વાંધે છે. જેઓ જુદા જુદા આયુષવાળા અને સાથે ઉત્પન્ન થયેલા છે તેઓ જુદી જુદી સ્થિતિવાળા છે અને તુલ્ય વિશેષાધિક કર્મવન્ધ કરે છે. તથા જેઓ જુદા જુદા આયુષવાળા

વિસમોચવન્નગા તે ણં વેમાયટ્ટિતીયા વેમાયવિસેસાહિયં કમ્મં પકરેતિ ૪ । સે તેણટ્ટેણં ગોયમા ! જાવ—વેમાયવિસેસાહિયં કમ્મં પકરેતિ । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! ત્તિ ૨ જાવ—વિહરતિ ।

ચોત્તીસદ્દમે સપ્ત પદમે ઈર્ગિદિયસપ્ત પદમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

અને જુદા જુદા સમયે ઉત્પન્ન થયેલા છે તેઓ મિત્ર મિત્ર સ્થિતિવાળા છે અને જુદું જુદું વિશેષાધિક કર્મ કરે છે. હે ગૌતમ ! તે કારણથી યાવત્—મિત્ર મિત્ર વિશેષાધિક કર્મ કરે છે ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’ એમ કહી યાવત્—વિહરે છે.

ચોત્તીશમા શતકમાં પ્રથમ એકેન્દ્રિયશતકનો પ્રથમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

વીઓ ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] કહિવિહા ણં મંતે ! અણંતરોચવન્નગા ઈર્ગિદિયા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! પંચવિહા અણંતરોચવન્નગા ઈર્ગિદિયા પન્નત્તા, તંજહા—૧ પુઢવિક્કાહયા—દુયામેદો જહા ઈર્ગિદિયસપ્ત જાવ—વાયરવણસ્સહકાહયા ય ।

૨. [પ્ર૦] કહિં ણં મંતે ! અણંતરોચવન્નગાણં વાયરપુઢવિક્કાહયાણં ઠાણા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સટ્ટાણેણં અટ્ટસુ પુઢવીસુ, તંજહા—ચયણપ્પમાપ જહા ઠાણપદે, જાવ—દીવેસુ સમુદ્દેસુ । પર્યથ ણં અણંતરોચવન્નગાણં વાયરપુઢવિક્કાહયાણં ઠાણા પન્નત્તા, ઉવવાપ્પણં સદ્ધલોપ, સમુગ્ધાપ્પણં સદ્ધલોપ, સટ્ટાણેણં લોગસ્સ અસંખેજ્ઞહમાગે । અણંતરોચવન્નગાસુહુમપુઢવિક્કાહયા ઈર્ગિદિયા અવિસેસમણાણત્તા સદ્ધલોપ પરિયાવન્ના પન્નત્તા સમણાડસો ! । એવં એણં કમેણં સદ્ધે ઈર્ગિદિયા માણિયદ્ધા, સટ્ટાણાઈં સદ્ધેસિં જહા ઠાણપદે । તેસિં પજ્જત્તગાણં વાયરાણં ઉવવાય—સમુગ્ધાય—સટ્ટાણાણિ જહા તેસિં ચેવ અપજ્જત્તગાણં વાયરાણં । સુહુમાણં સદ્ધેસિં જહા પુઢવિક્કાહયાણં મણિયા તહેવ માણિયદ્ધા જાવ—વણસ્સહકાહય ત્તિ ।

૩. [પ્ર૦] અણંતરોચવન્નગાણં સુહુમપુઢવિક્કાહયાણં મંતે ! કહ કમ્મપ્પગડીઓ પન્નત્તાઓ ? [ઉ૦] ગોયમા ! અટ્ટ કમ્મપ્પગડીઓ પન્નત્તાઓ—એવં જહા ઈર્ગિદિયસપ્તસુ અણંતરોચવન્નગાઉદ્દેસપ્ત તહેવ પન્નત્તાઓ, તહેવ વંધંતિ, તહેવ વેદંતિ, જાવ—અણંતરોચવન્નગા વાયરવણસ્સહકાહયા ।

૪. [પ્ર૦] અણંતરોચવન્નગાઈર્ગિદિયા ણં મંતે ! કઓ ઉચવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] જહેવ ઓહિપ્પ ઉદ્દેસઓ મણિઓ તહેવ ।

૫. [પ્ર૦] અણંતરોચવન્નગાઈર્ગિદિયાણં મંતે ! કતિ સમુગ્ધાયા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! દોન્નિ સમુગ્ધાયા પન્નત્તા, તંજહા—વેદનાસમુગ્ધાપ્પ ય કસાયસમુગ્ધાપ્પ ય ।

દ્વિતીય ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અનન્તરોપપન્ન (તુરત ઉત્પન્ન થયેલા) એકેન્દ્રિયો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! અનન્તરોપપન્ન એકેન્દ્રિયો પાંચ પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—પૃથિવીકાયિક વગેરે. તેના વે મેદ જેમ એકેન્દ્રિય શતકોમાં કહ્યા છે તેમ યાવત્—વાદર વનસ્પતિકાયિક સુધી કહેવા.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અનન્તરોપપન્ન વાદર પૃથિવીકાયિકોના સ્થાનો ક્યાં કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સ્વસ્થાનની અપેક્ષા આઠે પૃથિવીઓમા, તે આ પ્રમાણે—રત્નપ્રમામા—ઈલાદિ જેમ *સ્થાનપદમા કહ્યું છે તેમ યાવત્—દ્વીપોમા અને સમુદ્રોમા અનન્તરોપપન્ન પૃથિવીકાયિકોના સ્થાનો કહ્યાં છે. ઉપપાતની અપેક્ષા સર્વ લોકમાં અને સમુદ્ધાતને આશ્રયી સર્વ લોકમા છે. સ્વસ્થાનને અપેક્ષી તેઓ લોકના અસહ્યતામા ભાગમા રહે છે. અનન્તરોપપન્ન સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકો વધા એક પ્રકારના વિશેષતા યા મિત્રતા રહિત છે. તથા હે આયુષ્મન્ શ્રમણ ! તેઓ સર્વલોકમાં વ્યાપ્ત છે. એ રીતે એ ક્રમવડે વધા એકેન્દ્રિયો સંવંધે કહેતું. તે વધાના સ્વસ્થાનો *સ્થાનપદમા કહ્યા પ્રમાણે જાણવાં. જેમ પર્યાપ્ત વાદર એકેન્દ્રિયોના ઉપપાત, સમુદ્ધાત અને સ્વસ્થાનો કહ્યા છે તેમ અપર્યાપ્ત વાદર એકેન્દ્રિયોના જાણવા. જેમ સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકોના ઉપપાત, સમુદ્ધાત અને સ્વસ્થાનો કહ્યા છે તેમ વધા સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિયોના યાવત્—વનસ્પતિકાયિક સુધી જાણવા.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અનન્તરોપપન્ન સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકોને કેટલી કર્મપ્રકૃતિઓ કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને આઠ કર્મપ્રકૃતિઓ કહી છે—ઈલાદિ જેમ એકેન્દ્રિય શતકોમાં અનન્તરોપપન્ન ઉદ્દેશકને વિષે કહ્યા પ્રમાણે કર્મપ્રકૃતિઓ કહેવી. યાવત્—તેજ રીતે વાવે છે, તે જ રીતે વેદે છે, યાવત્—અનન્તરોપપન્ન વાદર વનસ્પતિકાયિક સુધી સમજવું.

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અનન્તરોપપન્ન એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ ઔધિક—સામાન્ય ઉદ્દેશકમા કહ્યું છે તેમ અહીં જાણવું.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અનન્તરોપપન્ન એકેન્દ્રિયોને કેટલા સમુદ્ધાતો કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓને વે સમુદ્ધાતો કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે—વેદનાસમુદ્ધાત અને કપાયસમુદ્ધાત.

અનન્તરોપપન્ન ૧
ન્દ્રિયના પ્રકાર

અનન્તરોપપન્ન ૧
પૃથિવીકાયના
સ્થાનો.

અનન્તરોપપન્ન ૫
ન્દ્રિયને કર્મપ્ર
કૃતિઓ.

ઉપપાત

અનન્તરોપપન્ન ૫
ન્દ્રિયને સમુદ્ધાતો

૫. [પ્ર૦] અણંતરોચવગ્નગર્ભિદિયા ણં મંતે ! કિં તુલ્યદ્વિતીયા તુલ્યચિસેસાદિયં કમ્મં પકરંતિ—પુચ્છા તદ્વેય । [૩૦] ગોયમા ! અત્યેગદ્યા તુલ્યદ્વિતીયા તુલ્યચિસેસાદિયં કમ્મં પકરંતિ, અત્યેગદ્યા તુલ્યદ્વિતીયા ધેમાયચિસેસાદિયં કમ્મં પકરંતિ । [પ્ર૦] સે કેણટ્ટેણં જાવ—ધેમાયચિસેસાદિયં કમ્મં પકરંતિ ? [૩૦] ગોયમા ! અણંતરોચવગ્નગર્ભિદિયા તુલ્યદ્વિતીયા તંજહા—અત્યેગદ્યા સમાડયા સમોચવગ્નગા, અત્યેગદ્યા સમાડયા ચિસમોચવગ્નગા । તન્થ ણં જે ને સમાડયા સમોચવગ્નગા તે ણં તુલ્યદ્વિતીયા તુલ્યચિસેસાદિયં કમ્મં પકરંતિ । તન્થ ણં જે ને સમાડયા ચિસમોચવગ્નગા તે ણં તુલ્યદ્વિતીયા ધેમાયચિસેસાદિયં કમ્મં પકરંતિ । સે તેણટ્ટેણં જાવ—ધેમાયચિસેસાદિયં કમ્મં પકરંતિ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ ।

ચોત્તીસદ્દમે સપ્ત પદમે ઈર્ગિદિયસપ્ત ત્રીજો ઉદ્દેશો મમત્તો ।

કર્મવર્તની વિશેષતા

૫. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તુલ્ય સ્થિતિવાઝા—સમાન આયુષવાગા અણંતરોચવગ્ન એકંદ્રિયો યું પરંપર તુલ્ય વિશેષાધિક્ય કર્મ વાવે છે—કલ્પાદિ પૂર્વવત્ પૃચ્છા. [૩૦] હે ગૌતમ ! કેટગ્રન્થ તુલ્યસ્થિતિવાઝા એકંદ્રિયો તુલ્ય વિશેષાધિક્ય કર્મ વાવે છે, કેટગ્રન્થ તુલ્ય-સ્થિતિવાઝા એકંદ્રિયો હુદું હુદું વિશેષાધિક્ય કર્મ વાવે છે. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! એમ શા હેતુથી કહો છો કે, યાવત્—હુદું હુદું વિશેષ-ધિક્ય કર્મ વાવે છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! અણંતરોચવગ્ન એકંદ્રિયો એ પ્રકારના કલ્પા છે. તે આ પ્રમાણે—કેટગ્રન્થ સમાન આયુષવાગા અને સાથે ઉત્પન્ન થયેલા અને કેટગ્રન્થ સમાન આયુષવાગા અને હુદા હુદા સમયે ઉત્પન્ન થયેલા. તેના જે સમાન આયુષવાગા અને સાથે ઉત્પન્ન થયેલા છે તેઓ તુલ્ય સ્થિતિવાઝા હોટ તુલ્ય વિશેષાધિક્ય કર્મ વાવે છે અને જેઓ તુલ્ય સ્થિતિવાઝા અને વિષમોચવગ્ન—હુદા હુદા સમયે ઉત્પન્ન થયેલા છે તેઓ તુલ્યસ્થિતિવાઝા અને હુદું હુદું વિશેષાધિક્ય કર્મ વાવે છે. માટે તે વાગ્યથી યાવત્—મિત્ર મિત્ર વિશેષાધિક્ય કર્મ વાવે છે. 'હિ મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે.'

ચોત્તીશમા શતકમાં પ્રથમ એકેન્દ્રિયશતકનો દ્વિતીય ઉદ્દેશક મમાપ્ત.

તર્હીઓ ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] કહિવિદ્યા ણં મંતે ! પરંપરોચવગ્નગર્ભિદિયા પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! પંચવિદ્યા પરંપરોચવગ્નગર્ભિદિયા પન્નત્તા, તંજહા—પુદવિદ્યાકાઙ્યા—મેદો ચડકઓ જાવ—વળસ્સદકાઙ્યા ત્તિ ।

૨. [પ્ર૦] પરંપરોચવગ્નગર્ભિદિયા પન્નત્તા સુદુમપુદવિદ્યાકાઙ્યા ણં મંતે ! ર્મસે સ્થળાવમાપ પુદવીપ પુરુચ્છિમિદ્ધે ચરિમંતે સમોદ્દપ્પ, સમોદ્દપ્પિત્તા જે મચિપ્પ ર્મસે સ્થળાવમાપ પુદવીપ જાવ—પચ્છિમિદ્ધે ચરિમંતે અપચ્છત્તસુદુમપુદવિદ્યાકાઙ્યાત્તાપ્પ ઉચવત્તિત્તપ્પ ? [૩૦] એવં એવં અમિલાવેણં જદ્ધેવ પદમો ઉદ્દેસઓ જાવ—લોગચરિમંતો ત્તિ ।

૩. [પ્ર૦] કહિં ણં મંતે ! પરંપરોચવગ્નગર્ભિદિયા પન્નત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! સટ્ટાણેણં અટ્ટસુ પુદવીપુ—એવં એવં અમિલાવેણં જદ્ધા પદમે ઉદ્દેસપ્પ જાવ—તુલ્યદ્વિતીયા ત્તિ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ ।

ચોત્તીસદ્દમે સપ્ત પદમે ઈર્ગિદિયસપ્ત તર્હીઓ ઉદ્દેસો સમત્તો ।

ત્રીજો ઉદ્દેશક.

પરંપરોચવગ્ન એકેન્દ્રિયોના પ્રકાર.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પરંપરોચવગ્ન (ઉપત્તિના દ્વિતીયાદિસમયે વર્તમાન) એકંદ્રિયો કેટલા પ્રકારના કલ્પા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ પાંચ પ્રકારના કલ્પા છે. તે આ પ્રમાણે—પૃથિવીકાયિક વગેરે તેના ચાર મેદ યાવત્—ચનસ્થિતિવાઝા સુધી જાણવા.

પરંપરોચવગ્ન એકેન્દ્રિયોની વિગ્રહાવત્તિ.

૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! જે પરંપરોચવગ્ન અપર્યાત્ સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયિક આ રૂપપ્રમા પૃથિવીના પૂર્વ ચરમાંતમા મરણ સમુદ્ધવાન કરી આ રૂપપ્રમા પૃથિવીના યાવત્—પશ્ચિમ ચરમાતમા અપર્યાત્ સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિકરૂપે ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે હે મગવન્ ! કેટલા સમયનો વિગ્રહાવત્તિ ઉપજે ? [૩૦] એ રીતે એ અમિલાવત્તિ જેમ પ્રથમ ઉદ્દેશક કહ્યો તેમ યાવત્—લોકચરમાંત સુધી જાણવું.

૩. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પરંપરોચવગ્ન પશ્ચિમ પૃથિવીકાયિકોના સ્થાનો ક્યાં કલ્પા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! સ્વસ્થાનને અપેક્ષી આટે પૃથિવીમા છે. એ રીતે એ અમિલાવત્તિ જેમ પ્રથમ ઉદ્દેશકના કાર્યું છે તેમ યાવત્—તુલ્યસ્થિતિવાઝા સુધી જાણવું. 'હિ મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે.' ૩૪-૩.

ચોત્તીશમા શતકમાં પ્રથમ એકેન્દ્રિય શતકનો ત્રીજો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

૪-૧૧ ઉદ્દેસગા ।

एवं सेसा वि अट्ट उद्देसगा जाव-‘अचरमो’त्ति । नवरं अणंतरा अणंतरसरिस्ता, परंपरा परंपरसरिस्ता, चरमा य अचरमा य एवं चेव । एवं एते एक्कारस्स उद्देसगा ।

ચોત્તીસઙ્કે સદ્ય પઢમે ઇગ્ગિદિયસદ્ય ૪-૧૧ ઉદ્દેસા સમત્તા ।

પઢમં ઇગ્ગિદિયસેઢીસયં સમત્તં ।

૪-૧૧ ઉદ્દેશકો.

ए रीते वाकीना पण आठ उद्देशको यावत्-‘अचरम’ सुधी कहेवा. परंतु विशेष ए के, अनंतर उद्देशको अनंतर जेवा अने परंपर उद्देशको परंपर समान जाणवा. चरम अने अचरम विषे पण एज रीते जाणवुं. ए रीते ए अगियार उद्देशको कहेवा. ३४-११.

ચોત્રીશમા શતકમાં પ્રથમ એકેન્દ્રિયશતકના ૪-૧૧ ઉદ્દેશકો સમાપ્ત.

ચોત્રીશમા શતકમાં પ્રથમ એકેન્દ્રિયશ્રેણીશતક સમાપ્ત.

વિતીયં સયં.

૧. [પ્ર૦] કહિવિહા ણં મંતે ! કળ્હલેસ્સા ઇગ્ગિદિયા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ગોયમા ! પંચવિહા કળ્હલેસ્સા ઇગ્ગિદિયા પન્નત્તા, મેદો ચઠ્ઠકઓ જહા કળ્હલેસ્સા ઇગ્ગિદિયસદ્ય, જાવ-વળસ્સદ્કાઈય ત્તિ ।

૨. [પ્ર૦] કળ્હલેસ્સઅપજ્જત્તાસુહુમપુઢવિક્કાઈય ણં મંતે ! ઇમીસે રયણપ્પમાપ પુઢવીપ પુરચ્છિમિહ્લે? [ઉ૦] ઇવં ઇપ્પં અભિલાવેણં જહેવ ઓહિઉદ્દેસઓ જાવ-‘લોગચરિમંતે’ત્તિ । સદ્ધત્થ કળ્હલેસ્સેસુ ચેવ ઉવવાપ્પય્થો ।

૩. [પ્ર૦] કહિં ણં મંતે ! કળ્હલેસ્સઅપજ્જત્તવાયરપુઢવિક્કાઈયાણં ઠાળા પન્નત્તા ? [ઉ૦] ઇવં ઇપ્પં અભિલાવેણં જહા ઓહિઉદ્દેસઓ જાવ-તુલ્લટ્ઠિઈય ત્તિ । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે !’ ત્તિ ।

ઇવં ઇપ્પં અભિલાવેણં જહેવ પઢમં સેઢિસયં તહેવ ઇક્કારસ્સ ઉદ્દેસગા માણિયદ્ધા ૩૪-૧૧ ।

વિતિયં ઇગ્ગિદિયસેઢિસયં સમત્તં ।

દ્વિતીય શતક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કૃષ્ણલેક્ષ્યાવાલા એકેન્દ્રિયો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ કૃષ્ણલેક્ષ્યાવાલા એકેન્દ્રિયો પાંચ પ્રકારના કહ્યા છે. તેના ચાર મેદ કૃષ્ણલેક્ષ્યાવાલા એકેન્દ્રિય શતકમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવત્-વનસ્પતિકાયિક સુધી જાણવા.

કૃષ્ણલેક્ષ્યાવાલા
એકેન્દ્રિયોના પ્રકાર.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જે કૃષ્ણલેક્ષ્યાવાલો અપર્યાપ્ત સૂક્ષ્મ પૃથિવીકાયિક આ રત્નપ્રમા પૃથિવીના પૂર્વ ચરમાતમા સમુદ્ઘાત કરી પશ્ચિમ ચરમાતમા ઉત્પન્ન થવાને યોગ્ય છે તે કેટલા સમયની વિગ્રહગતિથી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] ઇત્યાદિ પાઠવડે જેમ ઔધિક ઉદ્દેશકમા કહ્યું છે તેમ યાવત્-લોકના ચરમાત સુધી સમજવું. સર્વત્ર કૃષ્ણલેક્ષ્યાવાલામાં ઉપપાત કહેવો

કૃષ્ણલેક્ષ્યાવાલા
એકેન્દ્રિયોનો વિગ્રહ
ગતિથી ઉપપાત

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કૃષ્ણલેક્ષ્યાવાલા અપર્યાપ્ત વાદર પૃથિવીકાયિકોના સ્થાનો કયા કહ્યાં છે ? [ઉ૦] એ અભિલાપથી ઔધિક ઉદ્દેશકમા કહ્યા પ્રમાણે યાવત્-‘તુલ્યસ્થિતિવાલા’ સુધી સમજવું. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’. એ અભિલાપથી જેમ પ્રથમ શ્રેણીશતક કહ્યું તેમજ વીજા શ્રેણીશતકના અગિયાર ઉદ્દેશકો કહેવા.

કૃષ્ણલેક્ષ્યાવાલા
એકેન્દ્રિયના સ્થાનો.

વીજું એકેન્દ્રિયશ્રેણીશતક સમાપ્ત.

३-५ सयाई

एवं नीललेस्तेहि वि तदयं सयं । काउलेस्तेहि वि सयं । एवं चेव चउत्थं सयं । भविसिद्धियपदि वि सयं पंचमं समत्तं ।

चोत्तीसइमे सए ३-५ सयाई समत्ताई ।

३-५ शतको.

ए प्रमाणे नीललेस्यावाळाओ संबंधे त्रीजुं शतक कहेवुं. कापोतलेस्यावाळाओ संबंधे पण एज रीते चोथुं शतक कहेवुं अने भवसिद्धिक एकैद्रियो संबंधे पण एज प्रकारे पाचमुं शतक कहेवुं.

चोत्रीशमा शतकमां ३-५ शतको समाप्त.

छट्टं सयं.

१. [प्र०] कइविह्वा णं मंते कण्हलेस्सा भवसिद्धिया पंगिदिया पन्नत्ता ? [उ०] एवं जहेव ओहियो उद्देसओ ।

२. [प्र०] कइविह्वा णं मंते ! अणंतरोववन्ना कण्हलेस्सा भवसिद्धिया पंगिदिया पन्नत्ता ? [उ०] जहेव अणंतरोवव-
न्नउद्देसओ ओहियो तहेव ।

३. [प्र०] कइविह्वा णं मंते ! परंपरोववन्ना कण्हलेस्सा भवसिद्धियपंगिदिया पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! पंचविह्वा
परंपरोववन्ना कण्हलेस्सभवसिद्धियपंगिदिया पन्नत्ता—ओहियो भेदो चउत्तओ जाव—यणस्सइकाइयत्ति ।

४. परंपरोववन्नकण्हलेस्सभवसिद्धियअपज्जत्तसुत्तमुत्तपुढविकाइए णं मंते ! इमीसे खणप्पमाए पुढवीए—एवं एणं
अभिलावेणं जहेव ओहियो उद्देसओ जाव लोयचरमंते ति । सवत्थ कण्हलेस्सेसु भवसिद्धिएसु उववाएयव्वो ।

५. [प्र०] कइ णं मंते ! परंपरोववन्नकण्हलेस्सभवसिद्धियपज्जत्तवायरपुढविकाइयाणं टाणा पन्नत्ता ? [उ०] एवं एणं
अभिलावेणं जहेव ओहियो उद्देसओ जाव—‘तुल्लट्टिदय’ ति । एवं एणं अभिलावेणं कण्हलेस्सभवसिद्धियपंगिदिएहि वि तहेव
एकारसउद्देसगसंजुत्तं छट्टं सत्तं ।

चोत्तीसइमे सए छट्टं सयं समत्तं ।

छट्टं शतक.

कृष्णलेस्यावाळा
भवसिद्धिक एकै-
द्रियोना प्रमाण.

१. [प्र०] हे भगवन् ! कृष्णलेस्यावाळा भवसिद्धिक एकैद्रियो केटला प्रकारना कइ छे ? [उ०] जेम औधिक उद्देशकनां करुं
छे तेमज जाणवुं.

२. [प्र०] हे भगवन् ! अनंतरोपपन्न कृष्णलेस्यावाळा भवसिद्धिक एकैद्रियो केटला प्रकारना कइ छे ? [उ०] हे गौतम !
अनंतरोपपन्नक संबंधी औधिक उद्देशकनां कइ प्रमाणे जाणवुं.

३. [प्र०] हे भगवन् ! परंपरोपपन्न कृष्णलेस्यावाळा भवसिद्धिक एकैद्रियो केटला प्रकारना कइ छे ? [उ०] हे गौतम ! परंपरो-
पपन्न कृष्णलेस्यावाळा भवसिद्धिक एकैद्रियो पांच प्रकारना कइ छे. एम औधिक चारे भेद वावट्—वनस्पतिकायिक सुधी कहेवा.

४. हे भगवन् ! जे परंपरोपपन्न कृष्णलेस्यावाळो भवसिद्धिक अपर्णात्त सूक्ष्म पृथिवीकायिक आ रत्तप्रभा पृथिवीना [पूर्व
चरमान्तमा मरणसमुद्वात्त करी पश्चिम चरमान्तमा उत्पन्न वाय तो केटला समयनी विग्रहगतियी उत्पन्न थाय ?]—इत्यादि पूर्वोक्त पाठवडे
औधिक उद्देशक लोकचरमात्त सुधी कहेवो. सर्वत्र कृष्णलेस्यावाळा भवसिद्धिकोमा उपपात्त कहेवो.

५. [प्र०] हे भगवन् ! परंपरोपपन्न कृष्णलेस्यावाळा भवसिद्धिक पर्यात्त वादर पृथिवीकायिकोना स्थानो कइ कइ छे ? [उ०]
एन ए अभिलापयी तुल्यस्थितिवाळा सुधी औधिक उद्देशक कहेवो. ए रीते ए अभिलापयी कृष्णलेस्यावाळा भवसिद्धिक एकैद्रियो संबंधे
पण ते प्रमाणे अगियार उद्देशक सहित छट्टं शतक कहेवुं. ३४-६.

चोत्रीशमा शतकमां छट्टं शतक समाप्त.

अनंतरोपपन्न कृ०
भव० एकैन्द्रियना
प्रकार

परंपरोपपन्न कृष्ण०
भव० एकैन्द्रियना
प्रकार.

विग्रहगति.

पृथिवीकायिकना
स्थानो.

७-१२ सयाई ।

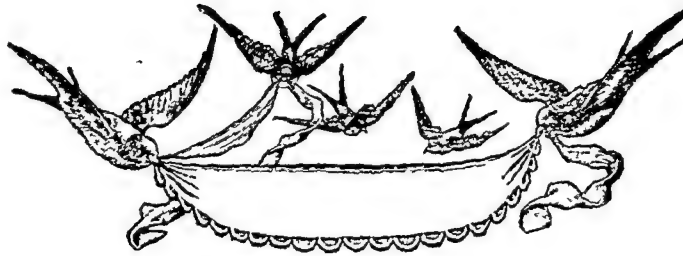
नीललेस्सभवसिद्धियर्गिदिणसु सयं सत्तमं । एवं काउलेस्सभवसिद्धियर्गिदिणहि वि षट्ठमं सयं । जहा भवसिद्धिर्गहि चत्तारि सयाणि एवं अभवसिद्धिर्गहि वि चत्तारि सयाणि भाणियद्वाणि । नवरं चरमअचरमवज्जा नव उद्देशगा भाणियद्वा, सेसं तं चेव । एवं एयाई चारस एगिंदियसेढीसयाई । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति जाव-विहरइ । एगिंदियसेढीसयाई समत्ताई ।

चउतीसइमं एगिंदियसेढिसयं समत्तं ।

७-१२ शतको.

नीललेइयावाळा भवसिद्धिक एकेन्द्रियो संबंधे सातसुं शतक कहेवुं. ३४-७. ए रीते कापोतलेइयावाळा भवसिद्धिक एकेन्द्रियो संबंधे पण आठसुं शतक कहेवुं. ३४-८. जेम भवसिद्धिको संबंधे चार शतको कहां छे तेम अभवसिद्धिको संबंधे पण चार शतक कहेवां. पण विशेष ए के, चरम अने अचरम सिवायना नव उद्देशको कहेवा. बाकी बधुं तेमज जाणवुं. एम ए बार एकेन्द्रियश्रेणीशतको कहां. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'-एम कही यावत्-विहरे छे. ३४-१२. एकेन्द्रियश्रेणिशतको समाप्त.

चोत्रीशमुं एकेन्द्रियश्रेणीशतक समाप्त.

પળતીસદ્મં સયં પઢમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] કહ્ નં મંતે ! મહાજુમ્મા પત્રત્તા ? [૩૦] ગોયમા ! સોલસ મહાજુમ્મા પત્રત્તા, તંજહા-કડજુમ્માકડજુમ્મે ૧, કડજુમ્માતેઓગે ૨, કડજુમ્માદાવરજુમ્મે ૩, કડજુમ્માકલિયોગે ૪, તેઓગકડજુમ્મે ૫, તેઓગતેઓગે ૬, તેઓગદાવરજુમ્મે ૭, તેઓગકલિયોગે ૮, દાવરજુમ્માકડજુમ્મે ૯, દાવરજુમ્માતેઓગે ૧૦, દાવરજુમ્માદાવરજુમ્મે ૧૧, દાવરજુમ્માકલિયોગે ૧૨, કલિયોગકડજુમ્મે ૧૩, કલિયોગતેઓગે ૧૪, કલિયોગદાવરજુમ્મે ૧૫, કલિયોગકલિયોગે ૧૬ ।

૨. [પ્ર૦] સે કળદ્દેણં મંતે ! एवं बुद्ध-‘સોલસ મહાજુમ્મા પત્રત્તા, તંજહા-કડજુમ્માકડજુમ્મે, જાવ-કલિયોગકલિયોગે’ ? [૩૦] ગોયમા ! જે નં રાસી ચડકપણં અવહારેણં અવહારમાણે ચડપજ્જવસિય, જે નં તસ્સ રાસિસ્સ અવહારસમયા તે વિ કડજુમ્મા, સેત્તં કડજુમ્માકડજુમ્મે ૧ । જે નં રાસી ચડકપણં અવહારેણં અવહારમાણે તિપજ્જવસિય, જે નં તસ્સ રાસિસ્સ અવહારસમયા કડજુમ્મા, સેત્તં કડજુમ્માતેઓગે ૨ । જે નં રાસી ચડકપણં અવહારેણં અવહારમાણે ડુપજ્જવસિય, જે નં તસ્સ રાસિસ્સ અવહારસમયા કડજુમ્મા, સેત્તં કડજુમ્માદાવરજુમ્મે ૩ । જે નં રાસી ચડકપણં અવહારેણં

પાંત્રીશમું શતક પ્રથમ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! કેટલા મહાયુગ્મો-મહારાશિઓ કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! સોઠ મહાયુગ્મો કહ્યાં છે. તે આ પ્રમાણે—
૧ કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મ, ૨ કૃતયુગ્મત્ર્યોજ, ૩ કૃતયુગ્મદ્વાપરયુગ્મ, ૪ કૃતયુગ્મકલ્પ્યોજ, ૫ ત્ર્યોજકૃતયુગ્મ, ૬ ત્ર્યોજત્ર્યોજ, ૭ ત્ર્યોજદ્વાપરયુગ્મ, ૮ ત્ર્યોજકલ્પ્યોજ, ૯ દ્વાપરયુગ્મકૃતયુગ્મ, ૧૦ દ્વાપરયુગ્મત્ર્યોજ, ૧૧ દ્વાપરયુગ્મદ્વાપરયુગ્મ, ૧૨ દ્વાપરયુગ્મકલ્પ્યોજ, ૧૩ કલ્પ્યોજકૃતયુગ્મ, ૧૪ કલ્પ્યોજત્ર્યોજ, ૧૫ કલ્પ્યોજદ્વાપરયુગ્મ, ૧૬ કલ્પ્યોજકલ્પ્યોજ.

૨. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શા હેતુથી આપ એમ કહો છો કે કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મથી માંડી કલ્પ્યોજકલ્પ્યોજ સુધી સોઠ મહાયુગ્મો કહ્યાં છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જે રાશિને ચાર સંખ્યાના અપહારથી અપહારતાં ચાર વાકી રહે, અને તે રાશિના અપહારસમયો પણ કૃતયુગ્મ હોય તો તે (રાશિ) કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મ કહેવાય ૧. જે રાશિને ચાર સંખ્યાના અપહારથી અપહારતાં ત્રણ વાકી રહે અને તે રાશિના અપહારસમયો પણ કૃતયુગ્મ હોય તો તે રાશિ કૃતયુગ્મત્ર્યોજ કહેવાય ૨. જે રાશિને ચાર સંખ્યાના અપહારથી અપહારતાં બે વાકી રહે અને તે રાશિના અપહારસમયો કૃતયુગ્મ હોય તો તે કૃતયુગ્મદ્વાપરયુગ્મ કહેવાય ૩. જે રાશિને ચાર સંખ્યાના અપહારથી અપહારતાં એક વાકી રહે અને તે રાશિના અપહારસમયો કૃતયુગ્મ હોય તો તે કૃતયુગ્મકલ્પ્યોજ કહેવાય ૪. જે રાશિને ચાર સંખ્યાના અપહારથી અપહારતાં ચાર વાકી રહે અને તે રાશિના અપહારસમયો ત્ર્યોજ હોય તો તે ત્ર્યોજકૃતયુગ્મ કહેવાય ૫. જે રાશિને ચાર

૧ યુગ્મ—રાશિવિશેષ, તે રાશિઓ છુટક-છુટ પળ હોય અને મોટા પળ હોય, તેમાં પૂર્વે છુટક રાશિની પ્રરૂપણા કરી, હવે અહીં મહાયુગ્મ-મોટા રાશિઓની પ્રરૂપણા કરવાની છે. જે રાશિને પ્રતિસમય ચાર ચારના અપહારથી અપહારતા છેવટે ચાર વાકી રહે અને અપહારસમયોને પણ ચાર ચારના અપહારથી અપહારતા ચાર સમયો વાકી રહે તે ‘કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મ’ કહેવાય છે. કારણ કે અપહારણ કરાતાં ટ્ર્યય અને સમયની અપેક્ષા બંને રીતે તે કૃતયુગ્મરૂપ છે. એ પ્રમાણે અન્ય રાશિસંબંધે પણ જાણવું. જેમકે સોઠ સંખ્યા જથ્થા કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિ રૂપ છે, તેને ચારની સંખ્યાથી અપહારતા છેવટે ચાર વધે છે અને અપહાર સમયો પણ ચાર છે. જેમકે જથ્થાથી ઓગળીશની સંખ્યાને પ્રતિસમય ચારથી અપહારતા છેવટે ત્રણ વાકી રહે અને અપહારસમયો ચાર હોય તો તે અપહારતા ટ્ર્યયની અપેક્ષા ત્ર્યોજ અને અપહારસમયની અપેક્ષા કૃતયુગ્મ એટલે તે રાશિ કૃતયુગ્મત્ર્યોજ કહેવાય છે. અહીં વધે અપહારક સમયની અપેક્ષા એક પદ છે અને અપહારતા ટ્ર્યયની અપેક્ષા બીજી પદ છે તે રાશિની જથ્થા સંખ્યા અનુક્રમે નીચે પ્રમાણે છે—(૧) ૧૬, (૨) ૧૯, (૩) ૧૮, (૪) ૧૭, (૫) ૧૩, (૬) ૧૫, (૭) ૧૪, (૮) ૧૩, (૯) ૧૦, (૧૦) ૧૧, (૧૧) ૧૦, (૧૨) ૯, (૧૩) ૪, (૧૪) ૭, (૧૫) ૬, (૧૬) ૫

મહાયુગ્મના પ્રકાર

સોઠ મહાયુગ્મ
કહેવાનું કારણ

अवहीरमाणे एगपजवसिए, जे णं तस्स रासिस्स अवहारसमया कडजुम्मा, सेत्तं कडजुम्मकलियोगे ४ । जे णं रासी चउक्कणं अवहारेणं अवहीरमाणे चउपजवसिए, जे णं तस्स रासिस्स अवहारसमया तेयोगा, सेत्तं तेओगकडजुम्मे ५ । जे णं रासी चउक्कणं अवहारेणं अवहीरमाणे तिपजवसिए, जे णं तस्स रासिस्स अवहारसमया तेओगा, सेत्तं तेओगतेओगे ६ । जे णं रासी चउक्कणं अवहारेणं अवहीरमाणे दोपजवसिए, जे णं तस्स रासिस्स अवहारसमया तेयोया, सेत्तं तेओयदावरजुम्मे ७ । जे णं रासी चउक्कणं अवहारेणं अवहीरमाणे एगपजवसिए, जे णं तस्स रासिस्स अवहारसमया तेओया, सेत्तं तेओयकलियोगे ८ । जे णं रासी चउक्कणं अवहारेणं अवहीरमाणे चउपजवसिए, जे णं तस्स रासिस्स अवहारसमया दावरजुम्मा, सेत्तं दावरजुम्मकडजुम्मे ९ । जे णं रासी चउक्कणं अवहारेणं अवहीरमाणे तिपजवसिए, जे णं तस्स रासिस्स अवहारसमया दावरजुम्मा सेत्तं दावरजुम्मतेओए १०, जे णं रासी चउक्कणं अवहारेणं अवहीरमाणे दुपजवसिए, जे णं तस्स रासिस्स अवहारसमया दावरजुम्मा, सेत्तं दावरजुम्मदावरजुम्मे ११ । जे णं रासी चउक्कणं अवहारेणं अवहीरमाणे एगपजवसिए, जे णं तस्स रासिस्स अवहारसमया दावरजुम्मा, सेत्तं दावरजुम्मकलियोए १२ । जे णं रासी चउक्कणं अवहारेणं अवहीरमाणे चउपजवसिए जे णं तस्स रासिस्स अवहारसमया कलियोगा सेत्तं कलियोगकडजुम्मे १३ । जे णं रासी चउक्कणं अवहारेणं अवहीरमाणे तिपजवसिए, जे णं तस्स रासिस्स अवहारसमया कलियोगा सेत्तं कलियोगतेओए १४ । जे णं रासी चउक्कणं अवहारेणं अवहीरमाणे दुपजवसिए जे णं तस्स रासिस्स अवहारसमया कलियोगा, सेत्तं कलियोगदावरजुम्मे १५ । जे णं रासी चउक्कणं अवहारेणं अवहीरमाणे एगपजवसिए, जे णं तस्स रासिस्स अवहारसमया कलियोगा, सेत्तं कलियोगकलियोगे १६ । से तेणट्टेणं जाव—‘कलियोगकलियोगे’ ।

३. [प्र०] कडजुम्मकडजुम्मएगिंदिया णं भंते ! कओ उववजंति ? किं नेरहिण्हितो ? [उ०] जहा उप्पलुद्देसए तहा उववाओ ।

४. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा एगसमएणं केवइया उववजंति ? [उ०] गोयमा ! सोलस वा, संवेज्जा वा, असंवेज्जा वा, अणंता वा उववजंति ।

५. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा समए समए—पुच्छा । [उ०] गोयमा ! ते णं अणंता समए समए अवहीरमाणा २ अणंताहिं उस्सपिणी—अवसपिणीहिं अवहीरंति, णो चेव णं अवहरिया सिया । उच्चत्तं जहा उप्पलुद्देसए ।

संख्याना अपहारथी अपहारता त्रण वाकी रहे अने ते राशिना अपहार समयो त्र्योज होय तो ते त्र्योजत्र्योज कहेवाय ६. जे राशिने चार संख्याना अपहारथी अपहारतां वे वाकी रहे अने ते राशिना अपहार समयो त्र्योज होय तो ते त्र्योजद्वापरयुग्म कहेवाय ७. जे राशिने चार संख्याना अपहारथी अपहारतां एक वाकी रहे अने ते राशिना अपहारसमयो त्र्योज होय तो त्र्योजकल्योज कहेवाय ८. जे राशिने चार संख्याना अपहारथी अपहारतां चार वाकी रहे अने ते राशिना अपहारसमयो द्वापरयुग्म होय तो ते द्वापरकृतयुग्म कहेवाय ९. जे राशिने चार संख्याना अपहारथी अपहारतां त्रण वाकी रहे अने ते राशिना अपहारसमयो द्वापरयुग्म होय तो ते द्वापरयुग्मत्र्योज कहेवाय १०. जे राशिने चार संख्याना अपहारथी अपहारतां वे वाकी रहे अने ते राशिना अपहारसमयो द्वापरयुग्म होय तो ते द्वापरयुग्मद्वापरयुग्म कहेवाय ११. जे राशिने चार संख्याना अपहारथी अपहारतां एक वाकी रहे अने ते राशिना अपहारसमयो द्वापरयुग्म होय तो ते द्वापरयुग्मकल्योज कहेवाय १२. जे राशिने चार संख्याना अपहारथी अपहारतां चार वाकी रहे अने ते राशिना अपहारसमयो कल्योज होय तो ते कल्योजकृतयुग्म कहेवाय १३. जे राशिने चार संख्याना अपहारथी अपहारतां त्रण वाकी रहे अने ते राशिना अपहारसमयो कल्योज होय तो ते कल्योजत्र्योज कहेवाय १४. जे राशिने चार संख्याना अपहारथी अपहारतां वे वाकी रहे अने ते राशिना अपहारसमयो कल्योज होय तो ते कल्योजद्वापरयुग्म कहेवाय १५. अने जे राशिने चार संख्याना अपहारथी अपहारतां एक वाकी रहे अने ते राशिना अपहारसमयो कल्योज होय तो ते कल्योजकल्योज कहेवाय. माटे ते हेतुथी यावत्—कल्योजकल्योज सुधी सोळ महायुग्मो कहां छे.

३. [प्र०] हे भगवन् ! कृतयुग्मकृतयुग्म राशिरूप एक्केन्द्रियो क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? शुं नैरयिकोथी उत्पन्न थाय छे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! जेम उत्पल्लेदेशकमां उपपात कहां छे ते प्रमाणे अहीं उपपात कहेवो.

४. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो एक समये केटला उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! सोळ, संख्याता, असंख्याता के अनंत जीवो एक समये उत्पन्न थाय छे.

५. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो समये समये—[अनन्ता अपहराय तो केटला काळे खाली थाय] ? [उ०] हे गौतम ! ते जीवो समये समये अनन्ता अपहराय अने अनंत उत्सर्पिणी अने अनंत अवसर्पिणी सुधी अपहरोए तो पण तेओ खाली थाय नहीं. तेओनी उंचाई उत्पल्लेदेशकमा कहा प्रमाणे जाणवी.

कृतयुग्म २ राशिरूप
एकेन्द्रियोनी
उपपात.
एक समयमा उप-
पातसंख्या.

जीवोनी संख्या.

૬. [પ્ર૦] તે નં મંતે ! જીવા નાનાવરણિજ્ઞસ્ત કમ્મસ્ત કિં વંધગા, અવંધગા ? [ઉ૦] ગોયમા ! વંધગા, નો અવંધગા । एवं सध्वेसिं आउयवजाणं । आउयस्स वंधगा वा अवंधगा वा ।

૭. [પ્ર૦] તે નં મંતે ! જીવા નાનાવરણિજ્ઞસ્ત-પુચ્છા [ઉ૦] ગોયમા ! વેદગા, નો અવેદગા । एवं सध्वेसिं ।

૮. [પ્ર૦] તે નં મંતે ! જીવા કિં સાતાવેદગા, અસાતાવેદગા-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! સાતાવેદગા વા અસાતા-વેદગા વા । एवं उप्पलुहेसगपरिवाडी । सध्वेसिं कम्माणं उदर्ई, नो अणुदर्ई । छण्हं कम्माणं उदीरगा, नो अणुदीरगा । वेदणिजा-उयाणं उदीरगा वा अणुदीरगा वा ।

૯. [પ્ર૦] તે નં મંતે ! જીવા કિં કણ્હ-પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! કણ્હલેસ્સા વા, નીલલેસ્સા વા, કાઝલેસ્સા વા તેઝલેસ્સા વા । નો સમ્મદિટ્ઠી, નો સમ્મામિચ્છાદિટ્ઠી, મિચ્છાદિટ્ઠી । નો નાણી, અનાણી-નિયમં દુઅનાણી; તંજહા-મદ્અનાણી ય સુયઅનાણી ય । નો મણજોગી, નો વદ્જોગી, કાયયોગી । સાગારોવડ્ઠા વા, અનાગારોવડ્ઠા વા ।

૧૦. [પ્ર૦] તેસિ નં મંતે ! જીવાણં સરીરા કતિવજ્ઞા-જહા ઉપ્પલુહેસણ સઘ્ઠથ પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! જહા ઉપ્પલુહેસણ ઝસાસગા વા, નીસાસગા વા, નો ઝસાસનીસાસગા વા । આહારગા વા અપાહારગા વા । નો ચિરયા, અચિરયા, નો ચિરયાચિરયા । સકિરિયા, નો અકરિયા । સત્તવિહવંધગા વા અદ્ધવિહવંધગા વા । આહારસન્નોવડ્ઠા વા જાવ-પરિગ્ગ-હસન્નોવડ્ઠા વા । કોહકસાયી વા, માણકસાયી, જાવ-લોભકસાયી વા । નો રિત્થિવેદગા, નો પુરિસવેદગા, નપુંસગવેદગા । રિત્થિવેવંધગા વા પુરિસવેદવંધગા વા નપુંસગવેદવંધગા વા । નો સઙ્ગી, અસઙ્ગી । સદ્દિયા, નો અર્ણિદિયા ।

૧૧. [પ્ર૦] તે નં મંતે ! કઙ્કુમ્મકઙ્કુમ્મર્ણિગિદિયા કાલઓ કેવચિરં હોતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેણં પક્કં સમયં, ઝક્કોસેણં અણંતં કાલં-અણંતા ઝસ્સપ્પિણિઓસપ્પિણીઓ, વણસ્સદ્કાઢ્યકાલો । સંવેહો ન મન્નદ્, આહારો જહા ઉપ્પલુહેસણ, નવરં નિદ્ધાવાણં છહિંસિં, વાધાયં પડુચ્ચ સિય તિદિંસિં, સિય ચડિંસિં, સિય પંચદિંસિં, સેસં તહેવ । ઠિત્તી જહન્નેણં

અન્ય

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું તેઓ (એકેન્દ્રિયો) જ્ઞાનાવરણીય કર્મના વંધક છે કે અવંધક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ વંધક છે, પણ અવંધક નથી. એ રીતે આયુષ સિવાય વધાં કર્મો વિષે જાણવું, તેઓ આયુષના વંધક પણ છે અને અવંધક પણ છે.

વેદક

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો જ્ઞાનાવરણીયના વેદક છે-રિયાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ વેદક છે, પણ અવેદક નથી. એ પ્રમાણે વધા કર્મ સંવંધે સમજવું.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું તે જીવો સાતા-સુખના વેદક છે કે અસાતા-દુઃખના વેદક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ સાતાના વેદક છે અને અસાતાના વેદક પણ છે. જેમ *ઉત્પલ ઉદ્દેશકમાં કર્મ સંવંધે જે પરિપાટી કહી છે તે અહીં જાણવી. તેઓ વધાય કર્મોના ઉદયી છે પણ અનુદયી નથી. છ કર્મોના ઉદીરક છે, પણ અનુદીરક નથી. વેદનોય અને આયુષ કર્મના ઉદીરક પણ છે અને અનુદીરક પણ છે.

લેશ્યા.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું તે જીવો કૃણ્ણલેશ્યાવાળા છે-રિયાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ કૃણ્ણલેશ્યાવાળા, નીલલેશ્યાવાળા, કાપોતલેશ્યાવાળા તથા તેજોલેશ્યાવાળા છે. તેઓ સમ્યદ્દિઓ નથી, સમ્યમિધ્યાદિઓ નથી, પણ મિધ્યાદિઓ છે. જ્ઞાની નથી, અજ્ઞાની નથી, પણ અવશ્ય વે અજ્ઞાનવાળા છે. તે આ પ્રમાણે-મતિઅજ્ઞાનવાળા અને શ્રુતઅજ્ઞાનવાળા. તેઓ મનોયોગવાળા નથી, વચનયોગવાળા નથી, માત્ર કાયયોગવાળા છે. સાકાર ઉપયોગવાળા છે અને અનાકાર ઉપયોગવાળા પણ છે.

૧૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે એકેન્દ્રિય જીવોનાં શરીરો કેટલા વર્ણવાળાં હોય છે-રિયાદિ *ઉત્પલોદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે સર્વ અર્થના પ્રશ્નો કરવા. [ઉ૦] હે ગૌતમ !- રિયાદિ ઉત્પલોદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે [તેઓના શરીરો પાંચ વર્ણ, પાંચ રસ, વે ગંધ અને આઠ સ્પર્શવાળાં] જાણવા તેઓ ઉચ્છ્વાસવાળા, નિઃશ્વાસવાળા અને ઉચ્છ્વાસનિઃશ્વાસ વિનાના પણ છે. આહારક અને અનાહારક છે. સર્વચિરિતિવાળા અને દેશચિરિતિવાળા નથી, પણ અચિરિતિવાળા છે. ક્રિયાવાળા છે, પણ ક્રિયા વિનાના નથી. સાત પ્રકારના કર્મના વંધક છે અને આઠ પ્રકારના કર્મના વંધક છે. આહાર સંજ્ઞાના ઉપયોગવાળા છે, યાવત્-પરિગ્રહસંજ્ઞાના ઉપયોગવાળા છે. ક્રોધકપાયવાળા, માનકપાયવાળા અને યાત્રત્-લોભકપાયવાળા છે. સ્ત્રીવેદવાળા નથી, પુરુષવેદવાળા નથી, પણ નપુંસકવેદવાળા છે. સ્ત્રીવેદવંધક છે, પુરુષવેદવંધક છે અને નપુંસકવેદવંધક છે. સંજ્ઞી (મનસંજ્ઞાવાળા) નથી, પણ અસંજ્ઞી છે. રિન્દ્રિયવાળા છે અને રિન્દ્રિયવિનાના છે.

૧૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિરૂપ એકેન્દ્રિયો કાલ્પી કયાં સુધી હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ જવન્ય એક

* મગ્ગ ૨૦ ૩ ૫૦ ૧૧ ૮૦ ૧ ૫૦ ૨૦૯.

૧૦ † મગ્ગ ૨૦ ૩ ૫૦ ૧૧ ૮૦ ૧ ૫૦ ૨૧૦-૨૧૩.

સાતાવેદક અને અમાતાવેદક

શરીરોના વર્ગો

અનુસંપાદ

અંતોમુદ્ગત્, ઉક્લેષેણં વાવીસં વાસસદસ્સાઈં । સમુગ્ધાયા આદિહ્યા ચત્તારિ । મારણંતિયસમુગ્ધાતેણં સમોહયા વિ મરંતિ, અસમોહયા વિ મરંતિ । ઉવ્વટ્ટણા જહા ઉંપ્પલુહેસપ્ ।

૧૨. [પ્ર૦] અહ મંતે ! સવ્વપાણા, જાવ—સવ્વસત્તા કડ્ડુમ્મકડ્ડુમ્મપર્ગિદિયત્તાપ ઉવ્વન્નપુટ્થા ? [ઉ૦] હંતા ગોયમા ! અસઈં અદુવા અણંતખુત્તો ।

૧૩. [પ્ર૦] કડ્ડુમ્મતેઓયપર્ગિદિયા ણં મંતે ! કઓ ઉવ્વજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] ઉવ્વાઓ તહેવ ।

૧૪. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા ઇગસમપ્—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! ઇક્કૂળવીસા વા, સંઘેજ્ઞા વા, અસંઘેજ્ઞા વા, અણંતા વા ઉવ્વજ્ઞંતિ, સેસં જહા કડ્ડુમ્મકડ્ડુમ્માણં જાવ—અણંતખુત્તો ।

૧૫. [પ્ર૦] કડ્ડુમ્મદાવરુમ્મપર્ગિદિયા ણં મંતે ! કઓહિંતો ઉવ્વજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] ઉવ્વાઓ તહેવ ।

૧૬. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા ઇગસમપ્પણં—પુચ્છા । [ઉ૦] ગોયમા ! અદ્ધારસ વા સંઘેજ્ઞા વા અસંઘેજ્ઞા વા અણંતા વા ઉવ્વજ્ઞંતિ, સેસં તહેવ જાવ—અણંતખુત્તો ।

૧૭. [પ્ર૦] કડ્ડુમ્મકલિયોગપર્ગિદિયા ણં મંતે ! કઓહિંતો ઉવ્વજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] ઉવ્વાઓ તહેવ । પરિમાણં સત્તરસ વા, સંઘેજ્ઞા વા, અસંઘેજ્ઞા વા, અણંતા વા, સેસં તહેવ જાવ—અણંતખુત્તો ।

૧૮. [પ્ર૦] તેયોગકડ્ડુમ્મપર્ગિદિયા ણં મંતે ! કઓહિંતો ઉવ્વજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] ઉવ્વાઓ તહેવ, પરિમાણં વારસ વા સંઘેજ્ઞા વા અસંઘેજ્ઞા વા અણંતા વા ઉવ્વજ્ઞંતિ, સેસં તહેવ જાવ—અણંતખુત્તો ।

સમય સુધી અને ઉત્કૃષ્ટ અનંત ઉત્સર્પિણી અને અવસર્પિણીસુધી વનસ્પતિકાયિકના કાલ પર્યન્ત હોય. સંવેધ કહેવાનો નથી. ઉત્પલ ઉદ્દેશકમા કહ્યા પ્રમાણે (ખં૦ ૩ પૃ૦ ૨૧૩) આહાર કહેવો. પળ વિશેષ એ કે, તેઓ દિશાનો પ્રતિબંધ ન હોય તો છપ દિશામાથી આવેલો આહાર ગ્રહણ કરે છે, અને જો પ્રતિબંધ હોય તો કદાચ ત્રણ દિશામાથી, ચાર દિશામાથી કે પાંચ દિશામાથી આવેલો આહારને ગ્રહણ કરે છે. વાકી વધું તેમજ જાણવું. તેઓની સ્થિતિ જઘન્ય એક સમયની અને ઉત્કૃષ્ટ વાવીશ હજાર વર્ષની છે. તેઓને આદિના ચાર સમુદ્ધાતો હોય છે. તે વધાય મારણાંતિકસમુદ્ધાતથી મરે છે અને તે સિવાય પળ મરે છે. ઉત્પલોદ્દેશકમા કહ્યા પ્રમાણે ઉદ્વર્તના કહેવી.

૧૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વધા પ્રાણો યાવત્—વધા સત્ત્વો કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મ રાશિરૂપ એકેન્દ્રિયપણે પૂર્વે ઉત્પન્ન થયા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! હા, અનેકવાર અથવા અનંતવાર પૂર્વે ઉત્પન્ન થયા છે.

૧૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કૃતયુગ્મત્રયોજ રાશિરૂપ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પૂર્વની પેઠે ઉપપાત કહેવો.

૧૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ઓગળીશ, સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે. વાકી વધું કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મ રાશિપ્રમાણ એકેન્દ્રિયો સંવેધે જેમ કહ્યું તેમ યાવત્—પૂર્વે અનંતવાર ઉત્પન્ન થયા છે' ત્યાં સુધી જાણવું.

૧૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કૃતયુગ્મદ્વાપરયુગ્મપ્રમાણ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓનો ઉપપાત તેમજ જાણવો.

૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો એક સમયે કેટલા ઉત્પન્ન થાય છે ? [પ્ર૦] હે ગૌતમ ! તેઓ એક સમયે અદ્ધાર, સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે. વાકી વધું યાવત્—પૂર્વે અનંતવાર ઉત્પન્ન થયા છે' ત્યાં સુધી તેમજ જાણવું.

૧૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કૃતયુગ્મકલ્પોજરાશિપ્રમાણ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [પ્ર૦] હે ગૌતમ ! તેઓનો ઉપપાત તેમજ જાણવો. તેઓનું પરિમાણ—સત્તર, સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે. વાકી વધું યાવત્—પૂર્વે અનંતવાર ઉત્પન્ન થયા છે' ત્યાં સુધી તેમજ જાણવું.

૧૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ત્રયોજકૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ઉપપાત તેમજ જાણવો. તેઓનું પરિમાણ—એક સમયે વાર, સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે. વાકી વધું તેમજ જાણવું. યાવત્—પૂર્વે અનંતવાર ઉત્પન્ન થયા છે'.

સવેધાદિ

સર્વ જીવોનો કૃત-
યુગ્મ કૃતયુગ્મરાશિ-
રૂપ એકેન્દ્રિયપણે
ઉત્પાદ
કૃતયુગ્મત્રયોજરાશિ
રૂપ એકેન્દ્રિયોનો
ઉત્પાદ
ઉત્પાદ સંખ્યા.

કૃતયુગ્મદ્વાપર પ્રમાણ
એકેન્દ્રિયોનો
ઉત્પાદ
ઉપપાત સંખ્યા.

કૃતયુગ્મ કલ્પોજરાશિ
એકેન્દ્રિયોનો
ઉત્પાદ

ત્રયોજ કૃતયુગ્મ
પ્રમાણ એકેન્દ્રિયોનો
ઉત્પાદ

૧૧ ^૧ ઉત્પલોદ્દેશકમા ઉત્પલના જીવોનો ઉત્પાદ વિવક્ષિત છે અને તે દૃષ્ટિકાયિકાદિ અન્ય કાયમા જડે પુન ઉત્પલમાં આવી ઉપજે ત્યારે તેનો સવેધ થાય છે, પણ અહીં કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિરૂપ એકેન્દ્રિયોનો ઉત્પાદ અધિકૃત છે અને એકેન્દ્રિયો તો અનન્ત ઉત્પન્ન થાય છે, અને તેઓ ત્યાંથી નીકળી સજાતીય કે વિજાતીય કાયમા ઉત્પન્ન થઈ પુન. એકેન્દ્રિયપણે ઉપજે ત્યારે સવેધ થાય છે. પણ તેઓનું ત્યાંથી નીકળવું અસંભવિત હોવાથી સવેધ થતો નથી. જે કૃતયુગ્મકૃતયુગ્માદિ રાશિરૂપ એકેન્દ્રિયોનો ઉત્પાદ કહ્યો છે તે ત્રસકાયિકથી આવીને ઉત્પન્ન થાય તેની અપેક્ષા છે, પણ તે વાસ્તવિક ઉત્પાદ નથી, કારણ કે એકેન્દ્રિયોમા પ્રતિસમય અનન્ત જીવોનો ઉત્પાદ થાય છે તેથી અહીં એકેન્દ્રિયોની અપેક્ષા સવેધનો અસંભવ હોવાથી કહ્યો નથી.—ટીકા.

૧૯. [પ્ર૦] તેયોયતેયોયર્ણગિંદિયા ણં મંતે ! કઞ્ચોહિતો ઉચ્ચજંતિ ? [ઉ૦] ઉચ્ચવાઓ તહેવ । પરિમાણં પદ્મરસ વા, સંલેજા વા, અસંલેજા વા, અણંતા વા સેસં તહેવ જાવ-અણંતરુત્તો । एवं एषु सोलससु महाजुम्मेसु एको गमयो । नवरं परिमाणे नाणसं-तेयोयदावरजुम्મેસુ પરિમાણં ચોદસ વા, સંલેજા વા, અસંલેજા વા, અણંતા વા ઉચ્ચજંતિ । તેયોગકલિયોગેસુ તેરસ વા, સંલેજા વા, અસંલેજા વા, અણંતા વા ઉચ્ચજંતિ । દાવરજુમ્મકડજુમ્મેસુ અટ્ટ વા, સંલેજા વા, અસંલેજા વા, અણંતા વા ઉચ્ચજંતિ । દાવરજુમ્મતેયોગેસુ પદ્મારસ વા, સંલેજા વા, અસંલેજા વા, અણંતા વા ઉચ્ચજંતિ । દાવરજુમ્મદાવરજુમ્મેસુ દસ વા સંલેજા વા અસંલેજા વા અણંતા વા, દાવરજુમ્મકલિયોગેસુ નવ વા, સંલેજા વા, અસંલેજા વા, અણંતા વા ઉચ્ચજંતિ । કલિયોગકડજુમ્મે ચત્તારિ વા, સંલેજા વા, અસંલેજા વા, અણંતા વા ઉચ્ચજંતિ । કલિયોગતેયોગેસુ સત્ત વા, સંલેજા વા, અસંલેજા વા, અણંતા વા ઉચ્ચજંતિ । કલિયોગદાવરજુમ્મેસુ છ વા, સંલેજા વા, અસંલેજા વા, અણંતા વા ઉચ્ચજંતિ ।

૨૦. [પ્ર૦] કલિયોગકલિયોગર્ણગિંદિયા ણં મંતે ! કઞ્ચો ઉચ્ચજંતિ ? [ઉ૦] ઉચ્ચવાઓ તહેવ । પરિમાણં પંચ વા, સંલેજા વા, અસંલેજા વા, અણંતા વા ઉચ્ચજંતિ ! સેસં તહેવ જાવ-અણંતરુત્તો । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે !' તિ ।

પણતીસદ્દમે સપ્ત પદ્મો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

૧૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ઝ્યોજઝ્યોજરાશિરૂપ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] ઉપપાત પૂર્વની પેઠે જાણવો. પરિમાણ—પ્રતિસમય પંદર, સંલ્યાતા, અસંલ્યાતા કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે. વાકી વધું તેમજ જાણવું. યાવત્—'પૂર્વે અનંતવાર ઉત્પન્ન થયા છે'. ૧ પ્રમાણે ૧ સોલે મહાયુગ્મોમાં એકજ પ્રકારનો ગમ જાણવો. માત્ર પરિમાણમા વિશેષતા છે—ઝ્યોજદ્વાપરયુગ્મમા પરિમાણ ચૌદ સંલ્યાતા, અસંલ્યાતા કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે. ઝ્યોજકલ્પોજમાં તેર, સંલ્યાતા, અસંલ્યાતા કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે. દ્વાપરયુગ્મકૃતયુગ્મમાં આઠ, સંલ્યાતા, અસંલ્યાતા કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે. દ્વાપરયુગ્મઝ્યોજમા અગિયાર, સંલ્યાતા, અસંલ્યાતા કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે. દ્વાપરયુગ્મદ્વાપરયુગ્મમાં દસ, સંલ્યાતા, અસંલ્યાતા કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે. દ્વાપરયુગ્મકલ્પોજમાં નવ, સંલ્યાતા, અસંલ્યાતા કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે. કલ્પોજકૃતયુગ્મમાં ચાર, સંલ્યાતા, અસંલ્યાતા કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે. કલ્પોજઝ્યોજમાં સાત, સંલ્યાતા, અસંલ્યાતા કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે. કલ્પોજદ્વાપરયુગ્મમાં છ, સંલ્યાતા, અસંલ્યાતા કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે.

૨૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કલ્પોજકલ્પોજરાશિપ્રમાણ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] ઉપપાત પૂર્વની પેઠે જાણવો. પરિમાણ—પાંચ, સંલ્યાતા, અસંલ્યાતા કે અનંત ઉત્પન્ન થાય છે. વાકી વધું યાવત્—'પૂર્વે અનંતવાર ઉત્પન્ન થયા છે' ત્યાં સુધી તેમજ જાણવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

પાંચીશમા શતકમાં પ્રથમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

વીઓ ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] પદ્મસમયકડજુમ્મકડજુમ્મર્ણગિંદિયા ણં મંતે ! કઞ્ચો ઉચ્ચજંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! તહેવ, एवं जहेव पद्मो उद्देश्यो तहेव सोलससुतो वित्तियो वि भाणियद्यो, તહેવ સવં । નવરં इमाणि य दस नाणत्ताणि—૧ ઓગાહણા જહરેણે અંગુલસ્સ અસંલેજામાર્ગ; ઉક્કોસેણ વિ અંગુલસ્સ અસંલેજામાર્ગ । ૨ આડયકમ્મસ્સ નો વંધગા, અવંધગા । ૩ આડયસ્સ નો ઉદીરગા, અણુદીરગા । ૪ નો ઉસ્સાસગા, નો નિસ્સાસગા, નો ઉસ્સાસનિસ્સાસગા । ૫ સત્તવિહવંધગા, નો અટ્ટવિહવંધગા ।

દ્વિતીય ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જેને ઉત્પન્ન થયાને પહેલો સમય થયો છે એવા કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિરૂપ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેમજ જાણવું. જેમ પ્રથમ ઉદ્દેશક કહ્યો તેમજ [સોલ રાશિને આશ્રયી] સોલ વાર પાઠના કથનપૂર્વક વીજો ઉદ્દેશક કહેવો. વાકી વધું તેમજ કહેવું. પરંતુ દસ વાવત વિશેષતા છે—(૧) તેઓની અવગાહના—શરીરનું પ્રમાણ જવન્ય અંગુલના અનંલ્યાતમા ભાગની અને ઉત્કૃષ્ટ અંગુલના અસંલ્યાતમા ભાગની હોય છે. (૨) આયુષ્ કર્મના વંધક નથી, પણ અવંધક હોય છે. (૩) આયુષ્ કર્મના ઉદીરક નથી, પણ અણુદીરક હોય છે. (૪) ઉચ્ચાસવાળા નથી, નિઃશ્વાસવાળા નથી અને ઉચ્ચાસનિઃશ્વાસવાળા પણ નથી. (૫) સાત પ્રકારના કર્મ વંધક હોય છે, પણ આઠ પ્રકારના વંધક નથી હોતા.

ઝ્યોજઝ્યોજ પ્રમાણ
એકેન્દ્રિયોનો
ઉપપાત.

કલ્પોજકલ્પોજરા-
શિષ્ઠ એકેન્દ્રિયોનો
ઉત્પાદ

પ્રથમ મન્યોત્પન્ન
કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મ
એકેન્દ્રિયોનો
ઉત્પાદ

૨. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! 'પદમસમયકહજુમ્મકહજુમ્મપર્ગિદિય'ત્તિ કાલઓ કેવચ્ચિરં હોદ ? [ઉ૦] ગોયમા ! એકં સમયં । ઇવં ઠિતીય વિ । સમુગ્ધાયા આદિહા દોન્નિ । સમોદયા ન પુચ્છિજ્ઞંતિ । ઉદ્ધટ્ટણા ન પુચ્છિજ્ઞદ । સેસં તહેવ સઘં નિરવસેસં । સોલસસુ વિ ગમપ્પસુ જાવ-અણંતખુત્તો । 'સેવં મંતે ! 'સેવં મંતે' ! ૩૫-૨ ।

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પ્રથમ સમયે ઉત્પન્ન થયેલા કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિરૂપ એકેન્દ્રિયો કાલથી ક્યાં સુધી હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ એક સમય સુધી હોય. એ રીતે સ્થિતિ સંબંધે પણ સમજવું. તેઓને આદિના બે સમુદ્ઘાતો હોય છે. સમુદ્ઘાતવાળા સંબંધે અને ઉદ્વર્તના સંબંધે અસમ્ભવ હોવાથી પૂછવાનું નથી અને વાકી વધું સોલે મહાયુગ્મોમા તેજ પ્રમાણે જાણવું, યાવત્-પૂર્વે અનંતવાર ઉત્પન્ન થયા છે. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

અનુવચ્.

પાંત્રીશમા શતકમાં દ્વિતીય ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

૩-૧૧ ઉદ્દેશા ।

૧. [પ્ર૦] અપદમસમયકહજુમ્મકહજુમ્મપર્ગિદિયા ણં મંતે ! કઓ ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] एसो जहा पदमुद्देशो सोल-सहि वि जुम्मेसु तहेव नेयवो, जाव-कलियोगकलियोगत्ताए जाव-अणंतखुत्तो । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' ! त्ति । ३५।३।

૨. [પ્ર૦] ચરમસમયકહજુમ્મકહજુમ્મપર્ગિદિયા ણં મંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] एवं जहेव पदमसमय-उद्देशो । नवरं देवा न उववज्जंति, तेउलेस्सा न पुच्छिज्जति, सेसं तहेव । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' ! त्ति । ३५।४।

૩. [પ્ર૦] અચરમસમયકહજુમ્મકહજુમ્મપર્ગિદિયા ણં મંતે ! કઓ ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] जहा अपदमसमयउद्देशो तहेव निरवसेसो भाणियवो । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' ! त्ति । ३५-५।

૪. [પ્ર૦] પદમસમયકહજુમ્મકહજુમ્મપર્ગિદિયા ણં મંતે ! કઓહિંતો ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] जहा पदमसमयउद्देशो तहेव निरवसेसं । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' ! त्ति जाव-विहरइ । ३५-६।

૫. [પ્ર૦] પદમઅપદમસમયકહજુમ્મકહજુમ્મપર્ગિદિયા ણં મંતે ! કઓ ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] जहा पदमसमयउद्देशो तहेव भाणियवो । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' ! त्ति । ३५-७।

૩-૧૧ ઉદ્દેશકો.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અપ્રથમ સમયના- (જેને ઉત્પન્ન થયાને દ્વિતીયાદિ સમયો થયા છે એવા) કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મ રાશિરૂપ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] जेम प्रथम उद्देशक कह्यो छे तेमज आ उद्देशक पण सोले म्हायुग्मोमां समजवो. यावत्-कल्योज-कल्योजपणे पूर्वे अनंतवार उत्पन्न थया छे. हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'. ३५-३.

અપ્રથમ સમયોત્પન્ન
કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરૂપ
એકેન્દ્રિયોનો
ઉત્પાદ

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! *ચરમ સમયના કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરૂપ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એ સંબંધે જેમ પ્રથમ સમય સંબંધે ઉદ્દેશક કહ્યો તેમ અહીં કહેવું. પણ દેવો અહીં ઉત્પન્ન થતા નથી. તેજોલેક્ષ્યા સંબંધે પૂછવાનું નથી. વાકી વધું તેમજ જાણવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'. ૩૫-૪.

ચરમસમયકૃત
યુગ્મકૃતયુગ્મ એકે
ન્દ્રિયોનો ઉત્પાદ.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અચરમસમય (ચરમસમય સિવાયના સમયોમાં વર્તમાન) કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મ રાશિરૂપ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ અપ્રથમ સમય સંબંધે ઉદ્દેશક કહ્યો છે તેમજ વધું કહેવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'. ૩૫-૫.

અચરમસમય કૃત
યુગ્મકૃતયુગ્મરૂપ
એકેન્દ્રિયોનો
ઉત્પાદ

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! †પ્રથમ સમયના કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મપ્રમાણ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ પ્રથમ સમય સંબંધી ઉદ્દેશક કહ્યો છે તેમજ વધું જાણવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'—એમ કહી યાવત્-વિહરે છે. ૩૫-૬.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પ્રથમ-અપ્રથમ સમયવર્તી કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરૂપ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ પ્રથમ સમય સંબંધી ઉદ્દેશક કહ્યો તેમજ અહીં પણ કહેવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'. ૩૫-૭.

૨ * અહિં ચરમસમયશબ્દથી એકેન્દ્રિયોનો મરણસમય વિવક્ષિત છે, અને તે તેના પરમવાયુપનો પ્રથમ સમય જાણવો. તેમા વર્તમાન કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિરૂપ એકેન્દ્રિયોને પ્રથમસમયના એકેન્દ્રિયોદ્દેશકની પેઠે જાણવું. તેમા જે દશ યાવતની વિશેષતાઓ છે તે અહીં જાણવી. પણ પ્રથમ સમય અને ચરમ સમયમાં આ વિશેષતા છે કે અહીં દેવો ઉત્પન્ન થતા નથી અને તેથીજ તેઓને તેજોલેક્ષ્યા હોતી નથી. એકેન્દ્રિયોમા જ્યારે દેવો ઉત્પન્ન થાય છે ત્યારે તેઓ તેજોલેક્ષ્યા-સહિત ઉત્પન્ન થાય છે. અહિં દેવોત્પાદનો સંભવ નથી, માટે તેજોલેક્ષ્યાવાળા એકેન્દ્રિયો સવન્ધે પ્રશ્ન કરતા નથી. ૩૫. ૪.

૪ † પ્રથમસમયોત્પન્ન અને કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મત્વના અનુભવને પ્રથમ સમયે વર્તમાન એવા એકેન્દ્રિયો તે પ્રથમસમયકૃતયુગ્મકૃતયુગ્મએકેન્દ્રિયો કહેવાય છે.

૫ ‡ સપ્તમ ઉદ્દેશકમા પ્રથમસમયોત્પન્ન છતા કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિનો પૂર્વ ભવમા અનુભવ કરેલો હોવાથી અપ્રથમસમયકૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિરૂપ એકેન્દ્રિયો કહેવાય છે. અહીં એકેન્દ્રિયપણાની ઉત્પત્તિને પ્રથમ સમયે વર્તમાન અને પૂર્વ ભવમા વિવક્ષિતરાશિરૂપ સંખ્યાનો અનુભવ કરેલો હોવાથી અપ્રથમ સમયવર્તી એકેન્દ્રિયો જાણવા.

૬. [પ્ર૦] પદમચરમસમયકહજુમ્મકહજુમ્મર્ણિદિયા ણં મંતે ! કઓ ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] જહા ચરમુદ્દેસઓ તહેવ નિરવસેસં । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ । ૩૫-૮ ।

૭. [પ્ર૦] પદમઅચરમસમયકહજુમ્મકહજુમ્મર્ણિદિયા ણં મંતે ! કઓ ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] જહા વીઓ ઉદ્દેસઓ તહેવ નિરવસેસં । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ જાવ-વિહરદ । ૩૫-૯ ।

૮. [પ્ર૦] ચરમચરમસમયકહજુમ્મકહજુમ્મર્ણિદિયા ણં મંતે ! કઓ ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] જહા ચડત્યો ઉદ્દેસઓ તહેવ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ । ૩૫-૧૦ ।

૯. [પ્ર૦] ચરમઅચરમસમયકહજુમ્મકહજુમ્મર્ણિદિયા ણં મંતે ! કઓ ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] જહા પદમસમયઉદ્દેસઓ તહેવ નિરવસેસં । 'સેવં મંતે સેવં મંતે' ! ત્તિ જાવ-વિહરતિ । ૩૫-૧૧ ।

एवं एए एकारस उद्देसगा । पदमो ततिओ पंचमओ य सरिसगमा, सेसा अट्ट सरिसगमगा । नवरं चउत्ये छट्टे अट्टमे दसमे य देवा न उववज्जंति । तेउलेस्सा नत्थि ।

પળતીસદ્દમે સણ પદમં ઈર્ણિદિયમહાજુમ્મસયં સમત્તં ।

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પ્રથમ-ચરમસમયવર્તી કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિરૂપ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ ચરમઉદ્દેશક કહ્યો તેમજ વાકીનું વધું જાણવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'. ૩૫-૮.

૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પ્રથમ-અચરમસમયવર્તી કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિરૂપ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ વીજો ઉદ્દેશક કહ્યો તેમજ વધું સમજવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'—એમ કહી યાવત્-વિહરે છે. ૩૫-૯.

૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ચરમ-ચરમસમયવર્તી કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરૂપ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] જેમ ચોયો ઉદ્દેશક કહ્યો તેમજ વધું જાણવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'. ૩૫-૧૦.

૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ચરમ-અચરમસમયવર્તી કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિરૂપ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ પ્રથમ સમય સંવંધે ઉદ્દેશક કહ્યો તેમજ વધું જાણવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'—એમ કહી યાવત્-વિહરે છે. ૩૫-૧૧.

ए रीते ए अगियार उद्देशको कहेवा. पहेलो, त्रीजो अने पाचमो सरखा पाठवाळा छे, अने वाकीना आठ उद्देशको सरखा पाठवाळा छे, परन्तु चौथा, छट्टा, आठमा अने दसमा उद्देशकमां देवो उपजता नथी अने तेओने तेजोलेस्या नथी.

પાંત્રીશમા શતકમાં પ્રથમ એકેન્દ્રિય મહાયુગ્મશતક સમાપ્ત.

વિતિયં ઈર્ણિદિયં મહાજુમ્મસયં

૧. [પ્ર૦] કળહલેસ્સકહજુમ્મકહજુમ્મર્ણિદિયા ણં મંતે ! કઓ ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! ઉવવાઓ તહેવ, एवं जहा ओहिउद्देसए । नवरं इमं नाणत्तं—ते णं मंते ! जीवा कणहलेस्सा ? [उ०] हंता कणहलेस्सा ।

દ્વિતીય એકેન્દ્રિય મહાયુગ્મ શતક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કૃણ્ણલેસ્યાવાળા કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિરૂપ એકેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ઔઘિક ઉદ્દેશકમા કહ્યા પ્રમાણે ઉપપાત જાણવો. પળ તેમાં આ વિશેષતા છે—

૬ * આઠમા ઉદ્દેશકમા નિવક્ષિત સંખ્યાના અનુભવના પ્રથમ સમયવર્તા હોવાથી પ્રથમ અને ચરમ સમય-મરણસમયવર્તા એવા કૃતયુગ્મ કૃતયુગ્મરાશિરૂપ એકેન્દ્રિયો તે પ્રથમચરમસમયકૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરૂપ એકેન્દ્રિયો કહેવાય છે.

૭ † નવમા ઉદ્દેશકમાં પ્રથમ-નિવક્ષિત સંખ્યાના અનુભવના પ્રથમ સમયે વર્તમાન, તથા અચરમ સમય-(એકેન્દ્રિયોત્પાદની અપેક્ષાએ) પ્રથમ સમયવર્તા અહીં નિર્ણય છે કેમકે તેઓમા ચરમત્વનો નિષેધ છે જો એમ ન હોય તો વીજા ઉદ્દેશકમા કહેલું અવગાહનાદિનું સામ્ય ન ઘટી શકે માટે તેઓ પ્રથમ-અચરમસમય કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મ એકેન્દ્રિયો કહેવાય છે.

૮ ‡ ઘઠમા ઉદ્દેશકમા ચરમ-નિવક્ષિત સંખ્યાની રાશિના અનુભવના છેલ્લા-સમયે વર્તમાન, અને ચરમસમય-મરણસમયવર્તા એવા કૃતયુગ્મ ૨ એકેન્દ્રિયો તે ચરમ-ચરમસમયકૃતયુગ્મ ૨ એકેન્દ્રિયો કહેવાય છે.

૯ § અગિયારમા ઉદ્દેશકમા ચરમ-નિવક્ષિત સંખ્યાની રાશિના અનુભવને છેલ્લા-સમયે વર્તમાન, અચરમસમય-એકેન્દ્રિયોત્પાદની અપેક્ષાએ પ્રથમસમયવર્તા એવા કૃતયુગ્મ ૨ એકેન્દ્રિયો તે ચરમ-અચરમ કૃતયુગ્મ ૨ એકેન્દ્રિયો કહેવાય છે.

૨. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! 'કળ્હલેસ્સકહજુમ્મકહજુમ્મપર્ગિદિયા'ત્તિ કાલઓ કેવચ્ચિરં હોદ ? [ઉ૦] ગોયમા ! જહન્નેણં પક્કં સમયં, ઉક્કોસેણં અંતોમુહુત્તં । एवं ठिति ए वि । सेसं तहेव जाव—अणंतखुत्तो । एवं सोलस वि जुम्मा भाणियद्वा । 'सेवं મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ । ૩૫-૨-૧ ।

૩. [પ્ર૦] પદમસમયકળ્હલેસ્સકહજુમ્મકહજુમ્મપર્ગિદિયા ણં મંતે ! કઓ ઉવવજ્જંતિ ? [ઉ૦] જહા પદમસમયઉદ્દેસઓ । નવરં [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા કળ્હલેસ્સા ? [ઉ૦] હંતા કળ્હલેસ્સા, સેસં તં ચેવ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ । ૩૫-૨-૨ ।

૪. एवं जहा ओहियसए एकारस उद्देसगा भणिया तहा कण्हलेस्ससए वि एकारस उद्देसगा भाणियद्वा । पदमो तइओ पंचमो य सरिसगमा, सेसा अट्ट वि सरिसगमा । नवरं चउत्थं—छट्ठ—अट्ठम—दसमेसु उववाओ नत्थि देवस्स । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ । ૩૫-૨-૩ ।

પળતીસદ્દમે સણ વીતિયં ઇર્ગિદિયમહાજુમ્મસયં સમત્તં ।

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો કળ્હલેસ્યાવાળા છે ? [ઉ૦] હા ગૌતમ ! તેઓ કળ્હલેસ્યાવાળા છે.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે કળ્હલેસ્યાવાળા કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મ રૂપ એકેન્દ્રિયો કાલથી ક્યા સુધી હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુહૂર્ત સુધી હોય. એમ સ્થિતિ સંબંધે પણ જાણવું. વાકી વધું યાવત્—'પૂર્વે અનંતવાર ઉત્પન્ન થયા છે' ત્યાં સુધી તેમજ જાણવું. એ રીતે સોલે યુગ્મો કહેવા. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'. ૩૫-૨-૧.

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પ્રથમ સમયના કળ્હલેસ્યાવાળા કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મ એકેન્દ્રિયો ક્યાથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ પ્રથમ સમયના ઉદ્દેશક સંબંધે કહ્યું તેમ જાણવું. પરન્તુ આ વિશેષતા છે—[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો કળ્હલેસ્યાવાળા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! હા, તે જીવો કળ્હલેસ્યાવાળા છે. વાકી વધું તેમજ જાણવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'. ૩૫-૨-૨.

૪. જેમ ઔધિક શતકમાં અગિયાર ઉદ્દેશકો કહ્યા તેમ કળ્હલેસ્યાવાળા શતકમાં પણ અગિયાર ઉદ્દેશકો કહેવા. પહેલો, ત્રીજો અને પાંચમો સરખા પાઠવાળા છે અને વાકીના આઠ સરખા પાઠવાળા છે. વિશેષ એ કે ચોથા, છઠ્ઠા, આઠમા અને દસમા ઉદ્દેશકમાં દેવનો ઉપ-પાત થતો નથી. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'. ૩૫-૨-૩ ।

પાંત્રીશમા શતકમાં દ્વિતીય એકેન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક સમાપ્ત.

તતિયં ઇર્ગિદિયમહાજુમ્મસયં

एवं नीललेस्सेहि वि सयं कण्हलेस्ससयसरिसं, एकारस उद्देसगा तहेव । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ ।

પળતીસદ્દમે સણ તતિયં ઇર્ગિદિયમહાજુમ્મસયં સમત્તં ।

તૃતીય એકેન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક.

ए रीते नीललेस्यावाळा संवंधे पण कण्हलेस्याशतकनी जेम कहेहुं अने अगियार उद्देशको पण एमज कहेवा. 'हे भगवन् ! ते एमज છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

પાંત્રીશમા શતકમાં તૃતીય એકેન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક સમાપ્ત.

ચउत्थं ઇર્ગિદિયમહાજુમ્મસયં

एवं काउलेस्सेहि वि सयं कण्हलेस्ससयसरिसं । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ ।

પળતીસદ્દમે સણ ચउत्थં ઇર્ગિદિયમહાજુમ્મસયં સમત્તં ।

ચતુર્થ એકેન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક.

ए रीते कापोतलेस्यावाळा संवंधे पण कण्हलेस्याशतकनी पेठे कहेहुं. 'हे भगवन् ! ते एमज છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

પાંત્રીશમા શતકમાં ચતુર્થ એકેન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક સમાપ્ત.

પંચમં ઇર્ગિદિયમહાજુમ્મસયં ।

૧. [પ્ર૦] भवसिद्धिकडजुम्मकडजुम्मपर्गिदिया णं मंते ! कओ उववज्जंति ? [उ०] जहा ओहियसयं तहेव । नवरं

पांचमुं एकेन्द्रियमहायुग्मशतक.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ભવસિદ્ધિક કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મ રૂપ એકેન્દ્રિયો ક્યાથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ ઔધિક

एकारससु वि उद्देशस्यु—[प्र०] अहं भंते ! सध्वे पाणा जाव—सध्वे सत्ता भवसिद्धिकडजुम्मकडजुम्मएगिंदियत्ताए उचवन्नपुष्पा ?
[उ०] गोयमा ! णो इण्ठे सम्भे, सेसं तदेव । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

पणतीसइमे सए पंचमं एगिंदियमहाजुम्मसयं समत्तं ।

कहुं तेमज जाणवुं. परन्तु अगियारे उद्देशकोमां—[प्र०] हे भगवन् ! सर्व प्राणो, यावत्—सर्व सत्त्वो भवसिद्धिक कृतयुग्मकृतयुग्मरूप एकेंद्रियपणे पूर्वं उत्पन्न यथा छे ? [उ०] हे गौतम ! ए अर्थ यथार्थ नयी. बाकी वधुं तेमज जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

पांत्रीशमा शतकमां पांचमुं एकेन्द्रियमहायुग्मशतक समाप्त.

छट्ठं एगिंदियमहाजुम्मसयं ।

१. [प्र०] कण्ठलेस्सभवसिद्धिकडजुम्मकडजुम्मएगिंदिया णं भंते ! कयोहिंतो उचवजंति ? [उ०] एवं कण्ठलेस्स-भवसिद्धियएगिंदियहिं वि सयं वितियसयकण्ठलेस्ससरिसं भाणियध्वं । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

पणतीसइमे सए छट्ठं एगिंदियमहाजुम्मसयं समत्तं ।

छट्ठं एकेन्द्रियमहायुग्मशतक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! कण्ठलेस्यावाळा भवसिद्धिक कृतयुग्मकृतयुग्मप्रमाण एकेन्द्रियो क्वांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! कण्ठलेस्यावाळा भवसिद्धिक एकेन्द्रियो संवंधे पण बीजा कण्ठलेस्याशतकनी पेटे शतक कहेवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

पांत्रीशमा शतकमां छट्ठं एकेन्द्रियमहायुग्मशतक समाप्त.

सत्तमं एगिंदियमहाजुम्मसयं ।

एवं नीललेस्सभवसिद्धियएगिंदियहिं वि सयं । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

पणतीसइमे सए सत्तमं एगिंदियमहाजुम्मसयं समत्तं ।

सातमुं एकेन्द्रियमहायुग्मशतक.

ए रीते नीललेस्यावाळा भवसिद्धिक एकेंद्रियो संवंधे पण शतक कहेवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

पांत्रीशमा शतकमां सातमुं एकेन्द्रियमहायुग्मशतक समाप्त.

अट्ठमं एगिंदियमहाजुम्मसयं ।

एवं काउलेस्सभवसिद्धियएगिंदियहिं वि तदेव एकारसउद्देशसंजुत्तं सयं । एवं एयाणि चत्तारि भवसिद्धियसयाणि । चउसु वि सपसु सध्वे पाणा जाव—उचवन्नपुष्पा ? नो इण्ठे सम्भे । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

पणतीसइमे सए अट्ठमं एगिंदियमहाजुम्मसयं समत्तं ।

आठमुं एकेन्द्रियमहायुग्मशतक.

ए रीते कापोतलेस्यावाळा भवसिद्धिक एकेंद्रियो संवंधे पण अगियार उद्देशको सहित एमज शतक कहेवुं. ए रीते ए चार भवसिद्धिक शतको जाणवां. ए चारे शतकोमां—'सर्व प्राणो, यावत्—पूर्वं उत्पन्न यथा छे'—ए प्रश्नना उत्तरमां ए अर्थ समर्थ नयी—एम कहेवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

पांत्रीशमा शतकमां आठमुं एकेन्द्रियमहायुग्मशतक समाप्त.

९-१२ एगिंदियमहाजुम्मसयाइं ।

जहा भवसिद्धिर्हिं चत्तारि सयाइं भाणियाइं एवं अभवसिद्धिहिं वि चत्तारि सयाणि लेस्सासंजुत्ताणि भाणिय-धाणि । सध्वे पाणा० तदेव नो इण्ठे सम्भे । एवं एयाइं चारस एगिंदियमहाजुम्मसयाइं भवन्ति । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

पणतीसइमं सयं समत्तं ।

९-१२ एकेन्द्रियमहायुग्मशतको.

ए रीते जेम भवसिद्धिको संवंधे चार शतको कहां छे तेम अभवसिद्धिको संवंधे पण चार शतको लेस्यासहित कहेवा. 'वधा प्राणो यावत्—सत्त्वो पूर्वं उत्पन्न यथा छे' ? ए प्रश्नना उत्तरमां 'ए अर्थ समर्थ नयी'—एम कहेवुं. ए रीते ए वार एकेंद्रिय महायुग्मशतको छे. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

पांत्रीशमुं शतक समाप्त.

छत्तीसइमं सयं पढमं बैदियमहाजुम्मसयं पढमो उद्देसो ।

१. [प्र०] कडजुम्मकडजुम्मबैदिया णं भंते ! कओ उववज्जंति ? [उ०] उक्वाओ जहा वक्कंतीए । परिमाणं सोलस वा संखेज्जा वा उववज्जंति असंखेज्जा वा उववज्जंति । अवहारो जहा उप्पलुद्देसए । ओगाहणा जहन्नेणं अंगुलस्स असंखे-
ज्जइमागं, उक्कोसेणं बारस जोयणाइं । एवं जहा एगिंदियमहाजुम्माणं पढमुद्देसए तहेव । नवरं तिन्नि लेस्साओ, देवा न उववज्जंति । सम्मदिट्ठी वा मिच्छदिट्ठी वा; नो सम्मामिच्छादिट्ठी । नाणी वा अन्नाणी वा । नो मणयोगी, वययोगी वा कायजोगी वा ।

२. [प्र०] ते णं भंते ! कडजुम्मकडजुम्मबैदिया कालओ केवचिरं होइ ? [उ०] गोयमा ! जहन्नेणं एकं समयं, उक्कोसेणं संखेज्जं कालं । ठिती जहन्नेणं एकं समयं, उक्कोसेणं बारस संवच्छराइं । आहारो नियमं छहिसिं । तिन्नि समु-
ग्घाया । सेसं तहेव जाव-अणंतखुत्तो । एवं सोलससु वि जुम्मेसु । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

छत्तीसइमे सए पढमे बैदियमहाजुम्मसए पढमो उद्देसओ सम्मत्तो ।

छत्रीशमुं शतक प्रथम वेइन्द्रियमहायुग्मशतक प्रथम उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! कृतयुग्मकृतयुग्मराशिप्रमाण वेइन्द्रियो क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! *व्युत्क्रांतिपदमां कक्षा प्रमाणे तेओनो उत्पाद जाणवो. परिमाण—तेओ [एक समये] सोल, संख्याता के असंख्याता उत्पन्न थाय छे. तेओनो उत्पाद जेम
†उत्पलोद्देशकमां कह्यो छे तेम जाणवो. तेओनुं शरीर जघन्यथी अंगुलना असंख्यातमा भाग जेटलुं होय छे अने उत्कृष्टथी बार योजन प्रमाण होय छे. ए रीते जेम एकेद्रियमहायुग्मराशि सर्वंधे प्रथम उद्देशक कह्यो तेम बधुं समजवुं. विशेष ए के अहीं त्रण लेख्याओ होय छे अने देवोथी आवी उपजता नथी. तेओ सम्यग्दृष्टि अने मिथ्यादृष्टि होय छे, पण सम्यग्मिथ्यादृष्टि—मिश्रदृष्टि होता नथी. तेओ ज्ञानी अथवा अज्ञानी होय छे. मनोयोगी नथी होता, पण वचनयोगी अने काययोगी होय छे.

२. [प्र०] हे भगवन् ! कृतयुग्मकृतयुग्मराशिप्रमाण वेइन्द्रियो कालथी क्यां सुची होय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्य एक समय सुची अने उत्कृष्ट संख्याता काल सुची होय छे. तेओनी जघन्य स्थिति एक समयनी अने उत्कृष्ट स्थिति बार वरसनी होय छे. तेओनो आहार अवश्य छ दिशानो होय छे. तेओने त्रण समुद्घातो होय छे. अने वाकी बधुं यावत्—'अनंतवार पूर्वे उत्पन्न थया छे' त्यां सुची तेमज जाणवुं. ए रीते सोळे युग्मोमां समजवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

छत्रीशमा शतकमां प्रथम वेइन्द्रियमहायुग्मशतकनो प्रथम उद्देशक समाप्त.

२-११ उद्देसा ।

१. [प्र०] पढमसमयकडजुम्मकडजुम्मबैदिया णं भंते ! कओ उववज्जंति ? [उ०] एवं जहा एगिंदियमहाजुम्माणं

२-११ उद्देशको.

१. [प्र०] हे भगवन् ! प्रथमसमयोत्पन्न कृतयुग्मकृतयुग्मराशिप्रमाण वेइन्द्रियो क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम !

कृतयुग्म २ रूप वेइ-
न्द्रियोनो उत्पाद.

वेइन्द्रियोनो अनु-
बन्ध काल.

प्रथमसमयकृतयुग्म
२ वेइन्द्रियोनो
उत्पाद.

પદમસમયઉદ્દેસપ । દસ નાણત્તાઈ તાઈ ચેવ દસ ઇહ વિ । પદ્મારસમં ઇમં નાણત્તં—નો મણયોગી; નો ઘડયોગી, કાયયોગી ।
સેસં જહા વેદિયાણં ચેવ પદ્મુદ્દેસપ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ । एवं एष वि जहा षण्णदियमहाजुम्मेषु पद्मारस उद्दे-
सगा तदेव भाणियघा । नवरं चउत्थ—छट्ट—अट्टम—दसमेसु सम्मत्त—नाणाणि न भवंति । जदेव षण्णदिपसु पदमो तदो पंचमो
य एकगमा सेसा अट्ट एकगमा ।

છત્તીસદ્દમે સપ પદમં વેદંદિયમહાજુમ્મસયં સમત્તં ।

જેમ એકંદ્રિયમહાયુગ્મોના પ્રથમ સમય સત્ત્વની ઉદ્દેશક કાવો છે તેમ અહીં જાણવું. જે દસ વાવનની વિશેષતા છે તે અહીં પણ જાણવી. અને-
અગિયારમી આ વિશેષતા છે—તેઓ મનયોગી તથા વચનયોગી નથી હોતા, પણ માત્ર કાયયોગી હોય છે. વાકી વધું વેદન્દ્રિયના પ્રથમ ઉદ્દે-
શકતાં કહ્યું છે તેમ સમજવું. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે'. જેમ એકંદ્રિયમહાયુગ્મોના અગિયાર ઉદ્દેશકો કયા તેમ
અહીં પણ કહેવા. પણ વિશેષ એ કે, ચોથા, છટ્ટા, આઠમા અને દસમા ઉદ્દેશકમાં સમ્યક્ત્વ અને જ્ઞાન હોના નથી. એકંદ્રિયોની પેટે
પહેલો, ત્રીજો અને પાંચમો ઉદ્દેશક સરખા પાઠવાળા છે અને વાકીના આઠ ઉદ્દેશકો સરખા પાઠવાળા છે.

છત્રીશમા શતકમાં પ્રથમ વેદન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક સમાપ્ત.

૨-૮ વેદિયમહાજુમ્મસયાઈ ।

૧. [પ્ર૦] કણ્ઠલેસ્સકહજુમ્મકહજુમ્મવેદંદિયા ણં મંતે ! કઓ ઉચવજ્ઞંતિ ? [૩૦] एवं चैव । कण्ठलेस्सेसु वि
पद्मारसउद्देसगसंजुत्तं सयं । नवरं लेस्सा, संचिट्ठणा, टिती जहा षण्णदियकण्ठलेस्साणं ।

છત્તીસદ્દમે સપ વિતિયં વેદિયમહાજુમ્મસયં સમત્તં ।

૨-૮ વેદન્દ્રિયમહાયુગ્મશતકો.

૧. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! કૃણ્ણલેસ્યાવાળા કુતયુગ્મકુતયુગ્મપ્રમાણ વેદન્દ્રિય જીવો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [૩૦] हे गौतम !
એમજ જાણવું. કૃણ્ણલેસ્યાવાળા સંવંધે અગિયાર ઉદ્દેશકસહિત શતક કહેવું. પણ વિશેષ એ કે, કૃણ્ણલેસ્યાવાળા એકંદ્રિયોની પેટે લેસ્યાઓ
સંચિટ્ઠણા—સ્થિતિકાલ અને આયુપસિત્તિ જાણવી.

છત્રીશમા શતકમાં દ્વિતીય વેદન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક સમાપ્ત.

તર્હયં વેદિયમહાજુમ્મસયં ।

एवं नीललेस्सेहि वि सयं ।

છત્તીસદ્દમે સપ તતિયં વેદન્દ્રિયમહાજુમ્મસયં સમત્તં ।

ત્રીજું વેદન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક.

ए प्रमाणे नीललेस्यावाळो संवंधे पण शतक कहेवું.

છત્રીશમા શતકમાં ત્રીજું વેદન્દ્રિય મહાયુગ્મશતક સમાપ્ત.

ચઉત્થં વેદિયં મહાજુમ્મસયં ।

एवं काउलेस्सेहि वि ।

ચઉત્થં વેદન્દ્રિય મહાજુમ્મસયં સમત્તં ।

ચતુર્થ વેદન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક.

ए प्रमाणे कापोतलेस्यावाळो संवंधे पण शतक कहेवું.

છત્રીશમા શતકમાં ચતુર્થ વેદન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક સમાપ્ત.

पंचमं वेदियमहाजुम्मसयं ।

१. [प्र०] भवसिद्धिकडजुम्मकडजुम्मवेइंदिया णं भंते ! ० ? [उ०] एवं भवसिद्धियसया वि चत्तारि तेणेव पुद्गमएणं नेयघा । नवरं सवे पाणा० ? णो तिण्ठे समठ्ठे । सेसं तहेव ओहियसयाणि चत्तारि । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति । ५-८

छत्तीसमे सए अट्टमं वेइंदियमहाजुम्मसयं समत्तं ।

५-८ वेइन्द्रियमहायुग्मशतको.

१. [प्र०] भवसिद्धिक कृतयुग्मकृतयुग्मराशिरूप वेइन्द्रियो क्यांथी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] एम भवसिद्धिक संवंधे चार शतको पूर्वना पाठवडे जाणवा. विशेष ए के सर्व प्राणो अहीं पूर्वे अनन्तवार उत्पन्न थया छे ? तेना उत्तरमां निपेध करवो. वाकी बधुं तेमज जाणवुं. चार औघिक शतको पण तेमज जाणवां. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

छत्रीशमा शतकमां ५-८ वेइन्द्रियमहायुग्मशतको समाप्त.

९-१२ वेइंदियमहाजुम्मसयाइं ।

जहा भवसिद्धियसयाणि चत्तारि एवं अभवसिद्धियसयाणि चत्तारि भाणियघाणि । नवरं सम्मत्त-नाणाणि नत्थि, सेसं तं चेव । एवं एयाणि बारस वेइंदियमहाजुम्मसयाणि भवंति । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

वेइंदियमहाजुम्मसयाइं समत्ताइं

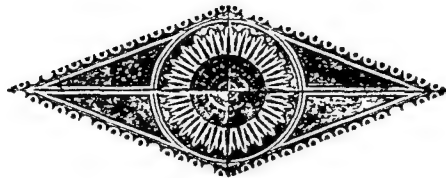
छत्तीसतिमं सयं समत्तं ।

९-१२ वेइन्द्रियमहायुग्मशतको.

जेम भवसिद्धिक संवंधे चार शतको कहां तेम अभवसिद्धिक संवंधे पण चार शतको कहेवां. विशेष ए के, तेओमां सम्यक्क अने ज्ञान नथी. वाकी बधुं तेमज जाणवुं. ए रीते ए बार वेइन्द्रियमहायुग्मशतको छे. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.'

९-१२ वेइन्द्रिय महायुग्मशतको समाप्त.

छत्रीशमुं शतक समाप्त.

સત્તતીસદ્મં સયં

૧. [પ્ર૦] કડજુમ્મકડજુમ્મતેંદિયા ણં મંતે ! કત્તો ઉચ્ચજંતિ ? [ઉ૦] ઇવં તેંદિયસુ ચિ ચારસ સયા કાયદ્ધા વેદંદિયસયસરિસા । નવરં ઓગાહના જહન્નેણં અંગુલસ્સ અસંલેજ્જદમાગં, ઉક્કોસેણં તિણ્ણિ ગાડયાદં । ટિની જહન્નેણં ઇકં સમયં, ઉક્કોસેણં ઇક્કૂણવણં રાદંદિયાદં, સેસં તદ્દેવ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! ત્તિ ।

તેંદિયમહાજુમ્મસયા સમત્તા
સત્તતીસદ્મં સયં સમત્તં ।

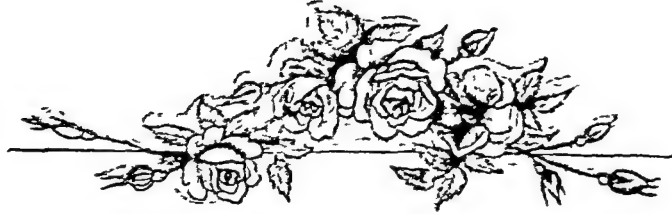
સાડત્રીશમું શતક.

કૃતયુગ્મ ૨ રૂપ વેદ-
ન્દ્રિયોનો ઉત્પાદ.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મપ્રમાણ તેંદ્રિય જીવો ક્યાંયી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] એમ વેદંદ્રિયશતકોની પેઠે તેંદ્રિયમયંત્રે પણ વાર શતકો કરવાં. પરન્તુ અવગાહના-શરીરનું પ્રમાણ જથ્થા અંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ગાડની હોય છે. સ્થિતિ જથ્થા એક સમયની અને ઉત્કૃષ્ટ ઓગણપચાસ રાત્રી-દિવસની જાણવી. વાકી વધું તેમજ જાણવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

તેંદ્રિયમહાયુગ્મશતકો સમાપ્ત.

સાડત્રીશમું શતક સમાપ્ત.

અટ્ટતીસદ્મં સયં ।

ચરિરિદિપ્તિહિ વિ એવં ચેવ ચારસ સયા કાયદ્વા । નવરં ઓગાહના જહન્નેણં અંગુલસ્સ અસંખેજ્જાદ્ભાગં, ઉક્કોસેણં
ચત્તારિ ગાહયાદં । ઠિતી જહન્નેણં ઇદ્ધં સમયં, ઉક્કોસેણં હમ્માસા । સેસં જહા વેદિયાણં । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! ત્તિ ।

ચરિરિદિયમહાજુમ્મસયા સમત્તા ।

અટ્ટતીસદ્મં સયં સમત્તં ।

આડત્રીશમું શતક.

એજ પ્રમાણે ચરિરિદિયો સંવંધે પણ ચાર શતકો કહેવા. પરન્તુ અવગાહના-શરીરપ્રમાણ જઘન્ય અંગુલનો અસહ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કૃષ્ટ ચાર ગાહની જાણવી, સ્થિતિ જઘન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ છ માંસ. વાકી વધું વેદિયોની પેઠે જાણવું. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

કુલયુગ્મ ૨ રૂપ ચરિ-
રિદિયોનો ઉત્પાદ-

ચરિરિદિયમહાયુગ્મશતકો સમાપ્ત.

આડત્રીશમું શતક સમાપ્ત.

एगूणयालीसइमं सयं ।

१. [प्र०] कडजुम्मकडजुम्मअसन्निपंचिंदिया णं मंते ! कश्चो उचवजन्ति ? [उ०] जद्दा वेन्दियाणं तदेव असन्निष्ठु विचारस सया कायद्या । नवरं ओगाहणा जहन्नेणं अंगुलस्स असंयेज्जइमाणं, उक्कोसेणं जोयणसहस्सं । संचिट्ठणा जहन्नेणं एकं समयं, उक्कोसेणं पुव्वकोडीपुहुत्तं । त्तिती जहन्नेणं एकं समयं, उक्कोसेणं पुव्वकोडी, सेसं जद्दा वेन्दियाणं । सेवं मंते ! त्ति ।

असन्निपंचिंदियमहाजुम्मसया समत्ता

एगूणयालीसइमं सयं समत्तं ।

ओगणचालीशमुं शतक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! कृतयुग्मकृतयुग्मप्रमाण असन्नी पंचेन्द्रियो क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] एम वेन्द्रियोनी पेटे अमंजीना पण वार शतको करवां. परन्तु त्रियेय ए के, अवगाहना-शरीरप्रमाण जवन्त्य अंगुलनो अमंद्यातमो भाग अने उत्कृष्ट एक हजार योजन होय छे. संचिट्ठणा-स्थितिकाळ जवन्त्य एक समय अने उत्कृष्ट वे पूर्वकोडयी नव पूर्वकोड सुचीनी होय छे, स्थिति जवन्त्य एक समय अने उत्कृष्ट पूर्वकोटि. वाकी वधुं वेन्द्रियोनी जेम जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

असंन्नीपंचेन्द्रियमहायुग्मशतको समाप्त.

ओगणचालीशमुं शतक समाप्त.

ચત્તારીસતિમં સયં

પઠમં સન્નિપંચિદિયમહાજુમ્મસયં ।

૧. [પ્ર૦] કહજુમ્મકહજુમ્મસન્નિપંચિદિયા ણં મંતે ! કઓ ઉવવજ્જન્તિ ? [ઉ૦] ઉવવાઓ ચડસુ વિ ગઈસુ । સંલે-
જ્જવાસાડયઅસંલેજ્જવાસાડયપજ્જત્તઅપજ્જત્તપસુ ય ન કઓ વિ પહિસેહો જાવ—‘અણુત્તરવિમાણ’ ત્તિ । પરિમાણં. અવહારો
ઓગાહના ય જહા અસન્નિપંચિદિયાણં ।

૨. વેયણિજ્જવજ્જાણં સત્તપ્પહં પગડીણં વંધગા વા અવંધગા વા, વેયણિજ્જસ્સ વંધગા, નો અવંધગા । મોહણિજ્જસ્સ
વેદગા વા અવેદગા વા, સેસાણં સત્તપ્પહં વિ વેદગા, નો અવેયગા । સાયાવેયગા વા અસાયાવેયગા વા । મોહણિજ્જસ્સ ઉદ્દઈ
વા અણુદ્દઈ વા, સેસાણં સત્તપ્પહં વિ ઉદ્દયી, નો અણુદ્દઈ । નામસ્સ ગોયસ્સ ય ઉદ્દીરગા, નો અણુદ્દીરગા, સેસાણં છપ્પહં વિ

ચારીશમું શતક

પ્રથમ સંજ્ઞીપંચેન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિરૂપ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ચારે ગતિમાંથી
આવી ઉત્પન્ન થાય છે. સંસ્ક્રિયાતા વર્પના આયુપવાળા, અસંસ્ક્રિયાતા વર્પના આયુપવાળા પર્યાપ્ત તથા અપર્યાપ્ત જીવોથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે,
ક્યાંથી પળ નિષેધ નથી, યાવત્—અનુત્તર વિમાન સુધી જાણવું. પરિમાણ, અપહાર અને અવગાહના સંબંધે જેમ અસંજ્ઞિપંચેન્દ્રિયો સંબંધે
કહ્યું છે તેમ જાણવું.

૨. વેદનીય સિવાય સાત કર્મપ્રકૃતિના તેઓ વંધક છે અને અવંધક પણ છે. અને *વેદનીયના તો વંધક જ છે પણ અવંધક નથી.
મોહનીયના વેદક છે અને અવેદક પણ છે. અને વાકીની સાતે કર્મપ્રકૃતિના વેદક છે પણ અવેદક નથી. સાતાના વેદક છે અને અસાતાના
વેદક છે. †મોહનીયના ઉદયવાળા છે અને અવેદક—અનુદયવાળા પણ છે, અને તે સિવાય વાકીની સાતે કર્મપ્રકૃતિના ઉદયવાળા છે, પણ અનુદયી
નથી. ‡નામ અને ગોત્રના ઉદીરક છે પણ અનુદીરક નથી. વાકીની છપ્ કર્મપ્રકૃતિઓના ઉદીરક પણ છે અને અનુદીરક પણ છે. તેઓ

કૃતયુગ્મ ૨ રૂપ સગી
પંચેન્દ્રિયોનો
ઉત્પાદ.

કર્મના વન્ધક.

૨ * અહીં વેદનીય કર્મનો વિશેષત. વન્ધ કહે છે—ઉપશાન્તમોહાદિ વેદનીય સિવાય સાત કર્મના અવન્ધક છે, વાકીના યથાસમ્ભવ વન્ધક છે કેવ-
લીપણા સુધી વળા સગી પંચેન્દ્રિય કહેવાય છે, અને ત્યાં સુધી તેઓ અવન્ધ વેદનીય કર્મના વન્ધક જ હોય છે, અવન્ધક હોતા નથી તેમા સૂક્ષ્મસપરાય સુધીના
સગી પંચેન્દ્રિય મોહનીયના વેદક હોય છે, અને ઉપશાન્તમોહાદિ અવેદક હોય છે. ઉપશાન્તમોહાદિ જે સગી પંચેન્દ્રિય હોય છે તે મોહનીય સિવાય સાતે પ્રકૃતિ-
ઓના વેદક છે, પણ અવેદક નથી યથાપિ કેવલજ્ઞાની ચાર અઘાતી કર્મ પ્રકૃતિઓના વેદક છે, પણ તે ઇન્દ્રિયના ઉપયોગરહિત હોવાથી પંચેન્દ્રિય નથી

† સૂક્ષ્મસપરાય ગુણસ્થાનક સુધી મોહનીય કર્મના ઉદયવાળા હોય છે અને ઉપશાન્તમોહાદિ અનુદયવાળા હોય છે. વેદકપણ અને ઉદય એ બેમાં
ઘટલી વિશેષતા છે કે અનુક્રમે અને ઉદીરણાકરણથી ઉદય આવેલા—ફલોન્મુપ્ત થયેલા કર્મનો અનુભવ કરવો તે વેદકત્વ, અને અનુક્રમે ઉદય આવેલા કર્મનો
અનુભવ કરવો તે ઉદય.

‡ નામ અને ગોત્ર કર્મના અકપાય (ક્ષીણમોહ ગુણસ્થાન) પર્યન્ત વળા સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય ઉદીરક છે. વાકીની છ પ્રકૃતિઓના યથાસમ્ભવ ઉદીરક પણ છે
અને અનુદીરક પણ છે ઉદીરણાનો ક્રમ આ પ્રમાણે છે—પ્રમત્ત પર્યન્ત સામાન્ય રીતે વધા આઠ કર્મના ઉદીરક છે, અને ડ્યારે આયુપ આવલિકા માત્ર વાની
રહે ત્યારે તેઓ આયુપ સિવાય સાત કર્મના ઉદીરક છે. અપ્રમત્તાદિ ચાર વેદનીય અને આયુપ સિવાય છ કર્મના ઉદીરક છે, અને સૂક્ષ્મસપરાય આવલિકા
માત્ર વાકી હોય ત્યારે મોહનીય, વેદનીય અને આયુપ સિવાય પાંચ કર્મના ઉદીરક છે. ઉપશાન્તમોહ એજ પાંચ કર્મના ઉદીરક છે ક્ષીણકપાય પોતાનો
કાલ આવલિકા વાકી હોય ત્યારે નામ અને ગોત્રકર્મના ઉદીરક છે. સયોગી પણ તેવી જ રીતે ઉદીરક છે અને અયોગી અનુદીરક છે

ઉદીરગા વા અણુદીરગા વા । કળ્હલેસ્તા વા જાવ-સુકલેસ્તા વા । સમ્મદિટ્ઠી વા, મિચ્છાદિટ્ઠી વા, સમ્મામિચ્છાદિટ્ઠી વા ।
 ણાળી વા અન્નાળી વા, મળજોગી વહજોગી કાયજોગી । ઉવથોગો, વધ્ધમાદી, ઉસ્સાસગા વા નીસાસગા વા, આહારગા ય
 જહા ઈન્દિયાણં; વિરયા ય અવિરયા ય વિરયાવિરયા ય । સકિરયા, નો અકિરયા ।

૩. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા કિં સત્તવિહવંધગા વા અટ્ટવિહવંધગા વા છદ્ધિવિહવંધગા વા પ્પગવિહવંધગા વા ? [૩૦]
 ગોયમા ! સત્તવિહવંધગા વા, જાવ-પ્પગવિહવંધગા વા ।

૪. [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા કિં આહારસન્નોવડત્તા, જાવ-પરિગ્ગહસન્નોવડત્તા વા, નોસન્નોવડત્તા વા ? સવ્વત્થ
 પુચ્છા માણિયદ્ધા । [૩૦] ગોયમા ! આહારસન્નોવડત્તા જાવ-નોસન્નોવડત્તા વા । કોહકસાયા વા જાવ-લોમકસાયા વા,
 અકસાયા વા । ઈત્થીવેદગા વા પુરિસવેદગા વા નપુંસકવેદગા વા અવેદગા વા । ઈત્થિવેદવંધગા વા પુરિસવેદવંધગા વા નપું-
 સગવેદવંધગા વા અવંધગા વા । સંજી, નો અસંજી । સંઈદિયા, નો અર્ણદિયા । સંચિટ્ઠા જહ્થેણં પક્કં સમયં, ઉક્કોસેણં
 સાગરોપમસયપુહુત્તં સાતિરેણં । આહારો તદ્દેવ જાવ-નિયમં છદ્ધિંસં । ટિટ્ઠી જહ્થેણં પક્કં સમયં, ઉક્કોસેણં તેત્તીસં સાગરો,
 વમાદં । છ સમુદ્ધાયા આદિહ્મગા । મારણંનિયસમુદ્ધાપ્પણં સમોદ્ધયા વિ મરંતિ, અસમોદ્ધયા વિ મરંતિ । ઉદ્ધટ્ઠા જદ્દેવ
 ઉવવાથો, ન કત્વદ્ધ પડિસેટ્ઠો, જાવ-અણુત્તરવિમાણ સ્તિ ।

૫. અહ મંતે ! સવ્વપાણા જાવ-અણંતચુત્તો । પ્પવં સોલસુ વિ હુસ્મેસુ માણિયદ્ધં જાવ-અણંતચુત્તો । નવરં પરિમાણં
 જહા વેઈદિયાણં, સેસં તદ્દેવ । 'સેવં મંતે ! સેવં મંતે' ! સ્તિ । ૪૦-૧ ।

૬. [પ્ર૦] પદમસમયકહુસ્મકહુસ્મસત્તિપંચિદિયા ણં મંતે ! કઓ ઉવવજ્જન્તિ ? [૩૦] ઉવવાથો, પરિમાણં-
 આહારો જહા ઈપ્પસિં ચેવ પદમોદ્દેસપ્પ । ઓગાહણા વંધો વેદો વેદના ઉદયી ઉદીરગા ય જહા વેન્દિયાણં પદમસમયાણં,
 તદ્દેવ કળ્હલેસ્તા વા જાવ-સુકલેસ્તા વા । સેસં જહા વેન્દિયાણં પદમસમયાણં જાવ-અણંતચુત્તો । નવરં ઈત્થિવેદગા વા

કૃણ્ણલેશ્યાવાઝા યાવત્-શુક્કલેશ્યાવાઝા હોય છે, સમ્યગ્દષ્ટિ, મિથ્યાદષ્ટિ અને સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ પણ હોય છે. અજ્ઞાનો અથવા જ્ઞાનો હોય છે.
 અને મનોયોગવાઝા વચનયોગવાઝા, અને કાયયોગવાઝા પણ હોય છે. તથા તેઓનો ઉપયોગ, વર્ણાદિ, ઉચ્ચાસક, નિઃશ્વાસક તથા આહારક-
 ઇલાદિ એકંદ્રિયોની પેઠે જાણવું. તેઓ વિરતિવાઝા, અવિરતિવાઝા અને વિરતાવિરત-વેશવિરતિવાઝા હોય છે. તથા સક્રિય હોય છે,
 પણ અક્રિય નથી હોતા.

વન્ધ

૩. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું તે જીવો સત્તવિધ કર્મના વંધક છે, અષ્ટવિધ કર્મના વંધક છે, છ પ્રકારના કર્મના વંધક છે કે
 એકવિધ કર્મના વંધક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ સત્તવિધ કર્મના વંધક છે, યાવત્-એકવિધ કર્મના વંધક છે.

સથા

૪. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું તે જીવો આહારસંજ્ઞાના ઉપયોગવાઝા, યાવત્-પરિગ્રહસંજ્ઞાના ઉપયોગવાઝા કે નોસંજ્ઞાના ઉપયોગવાઝા
 છે ?—એમ વધી પૃચ્છા કરવી. [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ આહારસંજ્ઞાના ઉપયોગવાઝા છે અને યાવત્-નોસંજ્ઞાના ઉપયોગવાઝા છે. તેઓ
 ત્રોધકપાર્યા યાવત્-લોમકપાર્યા કે અકપાર્યા હોય છે. તેઓ સ્ત્રીવેદવાઝા, પુરુષવેદવાઝા, નપુંસકવેદવાઝા અને યાવત્-વેદરહિત હોય છે.
 સ્ત્રીવેદવંધક, પુરુષવેદવંધક, નપુંસકવેદવંધક અને અવંધક પણ હોય છે. સંજી હોય છે પણ અસંજી નથી હોતા. તેમ ઇન્દ્રિયવાઝા હોય છે
 પણ અનિન્દ્રિય હોતા નથી. *સંસ્થિતિકાલ જવન્ન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ કાંઈક અધિક વસોયી નવસો સાગરોપમ જાણવો. આહાર સંવંધે
 તેમજ જાણવું, યાવત્-અવસ્થ છપ્પ ટિગ્ઠાનો આહાર હોય છે. સ્થિતિ જવન્ન્ય એક સમય અને ઉત્કૃષ્ટ તેત્રીશ સાગરોપમની છે. આદિના છપ્પ
 સમુદ્ધાતો હોય છે. મારણાતિક સમુદ્ધાતથી સમવહત થઈને મરે છે અને સમવહત થયા સિવાય પણ મરે છે. ઉપપાતની પેઠે ઉદ્ધર્તના પણ
 જાણવી. અને તેનો ક્યાઈ પણ નિપેય નથી. એમ યાવત્-અનુત્તરવિમાણ સુધી જાણવું.

૫. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વધાય પ્રાણો યાવત્-પૂર્વે અનંતવાર ઉત્પન્ન થયા છે ? [૩૦] યાવત્-પૂર્વે અનન્તવાર ઉત્પન્ન થયા છે.
 ૯ પ્રમાણે સોઝો યુગ્મોમા યાવત્-અનંતવાર પૂર્વે ઉત્પન્ન થયા છે ત્યાં સુધી કહેવું. વિશેષ એ કે, પરિમાણ વેઈન્દ્રિયોની પેઠે જાણવું અને વાકી
 વધું તેમજ સમજવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'. ૪૦-૧.

૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પ્રથમ સમયના કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ સંજી પંચેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [૩૦] તેઓનો
 ઉપપાત, પરિમાણ અને આહાર પ્રથમ ઉદ્દેશકમા કહ્યું છે તેમ જાણવો. તથા જેમ પ્રથમ સમયના વેઈન્દ્રિયોને કહ્યું તેમ અવગાહના, વંધ,
 વેદ, વેદના, ઉદયી અને ઉદીરકો સંવંધે જાણવું. તેમજ કૃણ્ણલેશ્યાવાઝા અને યાવત્-શુક્કલેશ્યાવાઝા સંવંધે જાણવું. વાકી વધું પ્રથમ
 સમયના વેઈન્દ્રિયોની પેઠે સમજવું. યાવત્-પૂર્વે અનંતવાર ઉત્પન્ન થયા છે. પરન્તુ સ્ત્રીવેદવાઝા, પુરુષવેદવાઝા અને નપુંસકવેદવાઝા હોય

૪ * કૃતયુગ્મ ૨ તપ સંજી પંચેન્દ્રિયોનો ધર્મસ્થિતિકાલ જવન્ન્ય એક સમય છે, કારણ કે સમય પછી સંસ્થાન્તર થવાનો સમય છે અને ઉત્કૃષ્ટ સાગ-
 રોપમશતદૃશ્યન્ય છે, કારણકે એ પછી સંજી પંચેન્દ્રિયરૂપે થતો નથી.—ટીકા

કૃતયુગ્મ ૨ તપ સંજી
 પંચેન્દ્રિયોનો
 ધર્મસ્થાન.

પુરિસવેદગા વા નપુંસગવેદગા વા, સન્નિષો અસન્નિષો, સેસં તહેવ । एवं सोलससु वि जुम्मेसु परिमाणं तहेव सखं । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति । ४०-२ ।

एवं एत्थ वि एकारस उद्देशगा तहेव, पढमो तद्दओ पंचमो य सरिसगमा, सेसा अट्ट वि सरिसगमा । चउत्थ-छट्ठ-अट्ठम-दसमेसु नत्थि विसेसो कायसो । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

चत्तालीसतिमे सते पढमं सन्निपंचिदियमहाजुम्मसयं समत्तं ।

છે, સંજીઓ અને અસંજી-ઇલાદિ વાકી વધું તેમજ જાણવું. એ રીતે સોલે યુગ્મોમાં તેમજ સમજવું. તથા તેઓની પરિમાણ વગેરે વધી હકીકત પૂર્વની પેઠે જાણવી. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'. ૪૦-૨.

ए प्रमाणे अहीं पण अगियार उद्देशको तेमज कहेवा. प्रथम, तृतीय અને પંચમ ઉદ્દેશક સરખા પાઠવાળા છે, અને વાકીના આઠે ઉદ્દેશકો સરખા પાઠવાળા છે. તથા ચોથા, છઠ્ઠા, આઠમા અને દશમા ઉદ્દેશકોમાં કોઈ પણ પ્રકારની વિશેષતા ન કરવી. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

ચાલીશમા શતકમાં પ્રથમ સંજીવચેન્દ્રિયમહાયુગ્મશતક સમાપ્ત.

વિતીયં સન્નિપંચિદિયમહાયુગ્મસયં ।

૧. [પ્ર૦] કળહલેસ્સકડજુમ્મકડજુમ્મસન્નિપંચિદિયા ણં ભંતે ! કઓ ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] તહેવ જહા પદમુદેસઓ સન્નીણં । નવરં વન્ધો વેઓ ઉદયી ઉદીરણા લેસ્સા વન્ધગ-સન્ના કસાય-વેદવંધગા ય ઇયાણિ જહા વેદિયાણં । કળહલેસ્સાણં વેદો તિવિહો, અવેદગા નત્થિ । સંચિટ્ટણા જહણેણં પક્કં સમયં, ઉક્કોસેણં તેત્તીસં સાગરોવમાઈં અંતોમુહુત્તમવ્મહિયાઈં । एवं ठितीए वि । नवरं ठितीए अंतोमुहुत्तमव्महियाईं न भनंति । सेसं जहा एसिं चेव पढमे उद्देशए जाव-अणंतखुत्तो । एवं सोलससु वि जुम्मेसु । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

૨. [પ્ર૦] પદમસમયકળહલેસ્સકડજુમ્મકડજુમ્મસન્નિપંચિદિયા ણં ભંતે ! કઓ ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] જહા સન્નિપંચિદિયપદમસમયકળહલેસ્સ તહેવ નિરવસેસં । નવરં [પ્ર૦] તે ણં ભંતે ! જીવા કળહલેસ્સા ? [ઉ૦] હંતા કળહલેસ્સા, સેસં તં ચેવ । एवं सोलससु वि जुम्मेसु । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति । एवं एए वि एकारस वि उद्देशगा कणहलेस्ससए । पढम-ततिय-पंचमा सरिसगमा, सेसा अट्ट वि एक्कगमा । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

चत्तालीसइमे सए वितियं सन्निमहाजुम्मसयं समत्तं ।

દ્વિતીય સંજીમહાયુગ્મશતક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કૃષ્ણલેશ્યાવાળા કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ સંજી પંચેન્દ્રિયો કયાથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ સંજી સંવંધે પ્રથમ ઉદ્દેશક કહ્યો છે તેમ આ પણ સમજવો. વિશેષ એ કે વંધ, વેદ, ઉદયી, ઉદીરણા, લેશ્યા, વંધક, સન્ના, કપાય અને વેદવંધક-એ વધા જેમ વેન્દ્રિયોને કહ્યા છે તેમ અહીં કહેવા. કૃષ્ણલેશ્યાવાળા સંજીને ત્રણે પ્રકારનો વેદ હોય છે, અવેદક હોતા નથી. તેઓનો પણ સ્થિતિ કાલ જઘન્ય એક સમય અને ઉલ્કટ *અન્તર્મુહૂર્ત અધિક તેત્રીશ સાગરોપમ હોય છે. એ સ્થિતિ સંવંધે પણ સમજવું. વિશેષ એ કે, સ્થિતિમાં અંતર્મુહૂર્ત અધિક ન કહેવું. વાકી વધું જેમ એઓના પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમ યાવત્-‘પૂર્વે અનંતવાર ઉત્પન્ન થયા છે’ ત્યા સુધી જાણવું. એ સોલે યુગ્મોમાં કહેવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'. ૨-૧.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પ્રથમ સમયના કૃષ્ણલેશ્યાવાળા કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ સંજી પંચેન્દ્રિયો કયાથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] જેમ પ્રથમ સમયના સંજી પંચેન્દ્રિયોના ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમજ વધું જાણવું. વિશેષ એ કે-[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું તે જીવો કૃષ્ણલેશ્યાવાળા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! હા, તે જીવો કૃષ્ણલેશ્યાવાળા છે. વાકી વધું તેમજ સમજવું. એ રીતે સોલે યુગ્મોમાં કહેવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

ए रीते कृष्णलेश्याशतकमा आ अगियारे उद्देशको कहेवा. पहलो, त्रीजो અને પાંચમો સરખા પાઠવાળા છે અને વાકીના આઠે એક પાઠવાળા છે. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

ચાલીશમા શતકમાં દ્વિતીય સંજીમહાયુગ્મશતક સમાપ્ત.

કૃષ્ણ લેશ્યાવાળા
કૃત ૦ ૨ સ૦ ૫૦ નો
ઉત્પાદ.

કૃષ્ણલેશ્યાવાળા
કૃતયુગ્મ ૦ સંજી
પંચેન્દ્રિયોનો
ઉત્પાદ.

૧ * અહીં કૃષ્ણલેશ્યાનો અવસ્થિતિકાલ સાતમી નરકપૃથિવીના નારકની ઉલ્કટ સ્થિતિ અને પૂર્વભવના પર્યન્તવર્તી પરિણામને આશ્રયી અન્તર્મુહૂર્ત મઠી અન્તર્મુહૂર્ત અધિક તેત્રીશ સાગરોપમ હોય છે.

તદ્યં સન્નિમહાજુમ્મસયં ।

एवं नीललेस्सेसु वि सयं । नवरं संचिदृणा जहन्नेणं एकं समयं, उक्कोसेणं दस सागरोवमाहं पलिओवमस्त असंखेज्जद-
भागमन्महियाहं । एवं द्वितीय । एवं तिसु उद्देसणसु, सेसं तं चेव । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

ચત્તાલીસદમે સણ તદ્યં સન્નિમહાજુમ્મસયં સમત્તં ।

તૃતીય સંજીમહાયુગ્મશતક.

નીલલેદ્યાવાઝા
કુનયુગ્મ ૨ સર્ગીનો
ઉત્પાદ

ए प्रमाणे नीललेदयावाळा संबंधे पण शतक काहेतुं. विशेष ए के, स्थितिकाळ जघन्य एक समय अने उत्कृष्ट पल्योपमना असल्यातमा
भाग अधिक ^१दस सागरोपम जाणवो. ए प्रमाणे स्थितिसंबंधे पण समजवुं, तथा ए रीते (पहेल्या, त्रीजा अने पांचमा—) ए त्रणे उद्देशकोमां
जाणवुं अने वाकी वधुं तेमज जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

चाळीशमा शतकमां तृतीय संजीमहायुगमशतक समाप्त.

चउत्थं सन्निमहजुम્मसयं ।

एवं काउलेस्ससयं पि । नवरं संचिदृणा जहन्नेणं एकं समयं, उक्कोसेणं तिन्नि सागरोवमाहं पलिओवमस्त असंखेज्जद-
भागमन्महियाहं । एवं द्वितीय वि, एवं तिसु वि उद्देसणसु, सेसं तं चेव । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

ચત્તાલીસદમે સણ ચઉત્થં સન્નિમહાજુમ્મસયં સમત્તં ।

चतुर्थं संजीमहायुगमशतक.

કાપોતલેદ્યાવાઝા
કુનયુગ્મ ૨ રાશ્ત્રીય
સર્ગી પચેન્દ્રિયનો
ઉત્પાદ

ए रीते कापोतलेदया संबंधे पण शतक काहेतुं. पण विशेष ए के, स्थितिकाळ जघन्य एक समय अने उत्कृष्ट ^१पल्योपमना अम-
ख्यातमा भाग अधिक त्रण सागरोपम. ए प्रमाणे स्थिति संबंधे पण समजवुं, तथा एम त्रणे उद्देशकोमां जाणवुं अने वाकी वधुं तेमज जाणवुं.
'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

चाळीशमा शतकमां चतुर्थ संजीमहायुगमशतक समाप्त.

पंचमं सन्निमहजुम્मसयं ।

एवं तेउलेस्सेसु वि सयं । नवरं संचिदृणा जहन्नेणं एकं समयं, उक्कोसेणं दो सागरोवमाहं पलिओवमस्त असंखेज्जदभा-
गमन्महियाहं । एवं द्वितीय वि । नवरं नोसन्नोवउत्ता वा । एवं तिसु वि उद्देसणसु, सेसं तं चेव । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

ચત્તાલીસદમે સણ પંચમં સન્નિમહાજુમ્મસયં સમત્તં ।

पांचमुं संजीमहायुगमशतक.

તેજોલેદ્યાવાઝા સ૦
૫૦ નો ઉત્પાદ

१. एम तेजोलेदया संबंधे पण शतक काहेतुं. विशेष ए के, स्थितिकाळ जघन्य एक समय अने उत्कृष्ट ^१पल्योपमना असल्यातमा
भाग अधिक वे सागरोपम होय छे. ए रीते स्थितिसंबंधे पण समजवुं. विशेष ए के नोसंज्ञाना उपयोगवाळा पण होय छे. एम त्रणे उद्दे-
शकोमां समजवुं. वाकी वधुं तेमज जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

चाळीशमा शतकमां पांचमुं संजीमहायुगमशतक समाप्त.

छट्ठं सन्निमहजुम્मसयं ।

१. [प्र०] जहा तेउलेस्सासतं तहा पम्हलेस्सासयं पि । नवरं संचिदृणा जहन्नेणं एकं समयं, उक्कोसेणं दस सागरो-

छट्ठं संजीमहायुगमशतक.

પચ્ચેદ્યાવાઝા સર્ગી
૫૦ નો ઉત્પાદ

१. जेम तेजोलेदया संबंधे शतक काहुं छे तेम पम्हलेदया संबंधे पण आ शतक समजवुं. विशेष ए के सस्थितिकाळ जघन्य एक
समय अने उत्कृष्ट अन्तर्मुहूर्त अधिक दस सागरोपम छे. एम ^१स्थिति संबंधे पण समजवुं. विशेष ए के, अही अधिक अंतर्मुहूर्त न काहेतुं.

१ ^१ पाचमी नरकष्टयिबीना उपरना प्रतरमा परयोपमना असल्यातमा भाग अधिक दस सागरोपमसु उत्कृष्ट आयुष छे अने त्या नीललेदया छे. अही
पूर्वना अन्तिम अन्तर्मुहूर्तनी गणना न करी तेनु कारण पल्योपमना असल्यातमा भागमा तेनो समावेश कर्यो छे.

२ ^१ त्रीजी नरकष्टयिबीना उपरना प्रतरनी स्थिति पल्योपमना असल्यातमा भाग अधिक त्रण सागरोपमनी छे, अने त्या कापोतलेदया छे तेथी उपर
कहेली स्थिति घटी शके छे

१ ^१ तेजोलेदયાની उत्કૃષ્ટ સ્થિતિ દેશાનલેવલોકના દેવોના પરમાયુષને આશ્રયી જાણવી.

૧ ^૧ પચ્ચેદયાની રજૃષ્ટ સ્થિતિ વ્રહ્મલોકના દેવોને આશ્રયી પૂર્વભવના અન્તિમ અન્તર્મુહૂર્તસહિત દસ સાગરોપમ જાણવી.—ટીકા

વમાઈ અંતોમુહુત્તમન્મહિયાઈ । एवं डित्तीए वि । नवरं अंतोमुहुत्तं न भवति, 'सेवं तं चेव । एवं एषसु पंचसु सपसु जहा कण्डलेस्ससए गमओ तहा नेयव्वो, जाव—अणंतखुत्तो । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

चत्तालीसतिमे सए छट्ठं सन्निमहाजुम्मसयं समत्तं ।

વાકી વધું તેમજ જાણવું. એમ પાંચે શતકોમા જેમ કુળ્લેસ્યાના શતકમાં જે પાઠ કહ્યો છે તે પાઠ કહેવો. યાવત્—‘પૂર્વે અનંત વાર ઉત્પન્ન થયા છે’. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

ચાલીશમા શતકમાં છટ્ઠું શતક સમાપ્ત.

સત્તમં સન્નિમહાજુમ્મસયં ।

૧. સુકલેસસયં જહા ઓહિયસયં । नवरं संचिद्वणा डित्ती य जहा कण्डलेस्ससए, 'सेवं तहेव जाव—अणंतखुत्तो । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

चत्तालीसइमे सए सत्तमं सन्निमहाजुम्मसयं समत्तं ।

સાતમું સંજીમહાયુગ્મ શતક.

૧. જેમ ઔષધિક શતક કહ્યું છે તેમ શુકલેસ્યા સંવંધે પણ શતક કહેવું. વિશેષ એ કે, સ્થિતિકાલ અને સ્થિતિ સંવંધે *કુળ્લ-લેસ્યાશતકની જેમ જાણવું. તથા વાકી વધું પૂર્વની પેઠે જાણવું. યાવત્—‘પૂર્વે અનંતવાર ઉત્પન્ન થયા છે’. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

શુકલેસ્યાવાળા
કૃત ૨ સ ૫૦ નો
ઉત્પાદ.

ચાલીશમા શતકમાં સાતમું સંજીમહાયુગ્મશતક સમાપ્ત.

અટ્ઠમં સન્નિમહાજુમ્મસયં ।

૧. [પ્ર૦] भवसिद्धिकडजुम्मकडजुम्मसन्निपंचिदिया णं भंते ! कओ उववज्जन्ति ? [उ०] जहा पढमं सन्निसत्तं तहा णेयव्वं भवसिद्धियाभिलावेणं । नवरं—[प्र०] सव्वपाणा० ? [उ०] णो तिण्णहे समट्ठे । सेवं तहेव, 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

चत्तालीसइमे सए अट्ठमं सन्निमहाजुम्मसयं समत्तं ।

આઠમું સંજીમહાયુગ્મ શતક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ ભવસિદ્ધિક સંજી પંચેદ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] જેમ પહેલું સંજીશતક કહ્યું છે તે પ્રમાણે ભવસિદ્ધિકના આલાપથી કહેવું. વિશેષ એ કે, વધા જીવો અહીં પૂર્વે ઉત્પન્ન થયા છે ? એ ઉપપાતના પ્રશ્નનો એ અર્થ સમર્થ નથી—એ નિષેધાત્મક ઉત્તર આપવો. વાકી વધું તેમજ જાણવું. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

કૃત ૨ સ ૫૦
ભવસિદ્ધિકોનો
ઉત્પાદ

ચાલીશમા શતકમાં આઠમું સંજીમહાયુગ્મશતક સમાપ્ત.

નવમં સન્નિમહાજુમ્મસયં ।

૧. कण्डलेस्सभवसिद्धीयकडजुम्मकडजुम्मसन्निपंचिदिया णं भंते ! कओ उववज्जन्ति ? [उ०] एवं एएणं अभिलावेणं-जहा ओहियकण्डलेस्ससयं । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति ।

चत्तालीसइमे सए नवमं सन्निमहाजुम्मसयं समत्तं ।

નવમું સંજીમહાયુગ્મશતક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ કુળ્લેસ્યાવાળા ભવસિદ્ધિક સંજી પંચેદ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] એ રીતે એ અભિલાપથી જેમ કુળ્લેસ્યાવાળા સંવંધે ઔષધિકશતક કહ્યું છે તેમ અહીં પણ જાણવું. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

કુળ્લ ૦ ભવ ૦ સ ૦
૫૦ નો ઉત્પાદ.

ચાલીશમા શતકમાં નવમું સંજીમહાયુગ્મશતક સમાપ્ત.

દશમં સન્નિમહાજુમ્મસયં ।

एवं नीललेस्सभवसिद्धीए वि सयं । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' त्ति ।

चत्तालीसइमे सए दसमं सन्निमहाजुम्मसयं समत्तं ।

દશમું સંજીમહાયુગ્મશતક.

૧. એ રીતે નીલલેસ્યાવાળા ભવસિદ્ધિકો સંવંધે પણ શતક કહેવું. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

ચાલીશમા શતકમાં દશમું સંજીમહાયુગ્મશતક સમાપ્ત.

નીલલેસ્યાવાળા
કૃત ૦ ૨ ભવસિદ્ધિક
સ ૦ ૫૦ નો ઉત્પાદ.

૧૧-૧૪ સન્નિમહાજુમ્મસયં ।

एवं जहा ओहियाणि सन्निपंचिदियाणं सत्त सयाणि भणियाणि, एवं भवसिद्धीएहि वि सत्त सयाणि कायद्याणि । नवरं सत्तसु वि सपसु सद्यपाणा जाव-णो तिण्ठे समट्ठे, सेसं तं चैव । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! त्ति । भवसिद्धियसया समत्ता । चत्तालीसइमे सए चौदसमं सन्निमहाजुम્मसयं समत्तं ।

૧૧-૧૪ સંજીમહાયુગ્મશતકો.

૧. જેમ સંજી પંચેન્દ્રિયો સર્વથે સાત ઔષ્ધિક શતકો કહ્યાં છે એ રીતે ભવસિદ્ધિકો સર્વથે પણ સાત શતકો કરવાં. વિશેષ એ કે સાતે શતકોમાં સર્વ પ્રાણો પૂર્વે અહીં ઉત્પન્ન થયા છે—તે પ્રશ્નના ઉત્તરમાં યાવત્—‘એ અર્થ સમર્થ નથી’—એમ કહેવું. વાકી વધું તેમજ જાણવું, ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

ચાલીશમા શતકમાં ૧૧-૧૪ સંજીમહાયુગ્મશતકો સમાપ્ત.

પન્નરસમં સન્નિમહાજુમ્મસયં ।

૧. [પ્ર૦] અભવસિદ્ધિકકડજુમ્મકડજુમ્મસન્નિપંચિદિયા ણં ભંતે ! કઠો ઉવવજ્જન્તિ ? [ઉ૦] ઉવવાઓ તહેવ અણુ-ત્તરવિમાણવજ્જો । પરિમાણં, અચહારો, ઉચ્ચત્તં, વંધો, વેદો, વેદણં, ઉદયો, ઉદીરણા ય જહા કણ્હલેસ્સસપ । કણ્હલેસ્સા વા જાવ—સુક્કલેસ્સા વા । નો સમ્મદિટ્ઠી, મિચ્છાદિટ્ઠી, નો સમ્મામિચ્છાદિટ્ઠી । નો નાણી, અજ્ઞાણી—એવં જહા કણ્હલેસ્સ-સપ । નવરં નો વિરયા, અવિરયા, નો વિરયાવિરયા । સંચિટ્ઠણા ટિની ય જહા ઓહિઉદ્દેસપ । સમુગ્ગવાયા આદિલ્લગા પંચ । ઉદ્વટ્ઠણા તહેવ અણુત્તરવિમાણવજ્જં । સદ્ધપાણાં ણો જાવ—તિણ્ઠે સમટ્ઠે, સેસં જહા કણ્હલેસ્સસપ, જાવ—અણંતરુત્તો । એવં સોલસસુ વિ જુમ્મેસુ । ‘સેવં ભંતે ! સેવં ભંતે’ ! ત્તિ ।

૨. [પ્ર૦] પદમસમયઅભવસિદ્ધિકકડજુમ્મકડજુમ્મસન્નિપંચિદિયા ણં ભંતે ! કઠો ઉવવજ્જન્તિ ? [ઉ૦] જહા સન્નીણે પદમસમયઉદ્દેસપ તહેવ । નવરં સમ્મત્તં, સમ્મામિચ્છત્તં, નાણં ચ સદ્ધત્થ નત્થિ, સેસં તહેવ । ‘સેવં ભંતે ! સેવં ભંતે’ ! ત્તિ । એવં પત્થ વિ ઇક્કારસ ઉદ્દેસગા કાયદ્વા પદમ—તદ્દય—પંચમા ઇક્કગમા, સેસા અટ્ટ વિ ઇક્કગમા । ‘સેવં ભંતે ! સેવં ભંતે’ ! ત્તિ । અભવસિદ્ધિયમહાજુમ્મસયં સમત્તં ।

ચત્તાલીસइमे સए पन्नरसमं सन्निपंचिदियमहाजुम્मसयं समत्तं ।

પંદરમું સંજીમહાયુગ્મ શતક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ અભવસિદ્ધિક સંજી પંચેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] અનુત્તર વિમાન સિવાય વધેથી તેમજ ઉપપાત જાણવો. પરિમાણ, અપહાર, ડંચાર્દ, વંચ, વેદ, વેદન, ઉદય અને ઉદીરણા—એ વધું કૃષ્ણલેશ્યાશતકની પેઠે જાણવું. તેઓ કૃષ્ણલેશ્યાવાળા અને યાવત્—શુક્લેશ્યાવાળા હોય છે, તેઓ સમ્યગ્દષ્ટિ નથી અને સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ નથી, પણ મિથ્યાદષ્ટિ છે. જ્ઞાની નથી અજ્ઞાની છે, એ રીતે જેમ કૃષ્ણલેશ્યાશતકમાં કહ્યું છે તેમ સમજવું. વિશેષ એ કે, તેઓ વિરતિવાળા નથી, તેમ વિરતાવિરત નથી. પણ વિરતિરહિત છે. તેઓનો સ્થિતિકાલ અને સ્થિતિસંબંધે જેમ ઔષ્ધિક ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમ સમજવું. તેઓને આદિના પાંચ સમુદ્વાતો હોય છે. ઉદ્વર્તના અનુત્તર વિમાનને વર્જીને પૂર્વની પેઠે જાણવી. “સર્વ પ્રાણીઓ પૂર્વે અહીં ઉત્પન્ન થયા છે”—એ પ્રશ્નના ઉત્તરમાં ‘એ અર્થ સમર્થ નથી’ તેમ કહેવું. વાકી વધું કૃષ્ણલેશ્યાના શતકને વિષે કહ્યું છે તેમ યાવત્—‘પૂર્વે અનંતવાર ઉત્પન્ન થયા છે’—ત્યાસુધી કહેવું. એ રીતે સોઢે યુગ્મોમા જાણવું. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પ્રથમ સમયના કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ અભવસિદ્ધિક સંજી પંચેન્દ્રિયો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ પ્રથમ સમયના સંજીના ઉદ્દેશકમાં કહ્યું છે તેમજ સમજવું. વિશેષ એ કે, સમ્યક્ત્વ, સમ્યગ્મિથ્યાત્વ અને જ્ઞાન વધે નથી. વાકી વધું તેમજ જાણવું. એમ અહીં પણ અગિયાર ઉદ્દેશકો કહેવા. પહેલો, ત્રીજો અને પાંચમો ઉદ્દેશક સરખા પાઠવાળા છે. અને વાકીના આઠે ઉદ્દેશકો સરખા પાઠવાળા છે. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

ચાલીશમા શતકમાં પન્નરમું સંજીમહાયુગ્મશતક સમાપ્ત.

કૃત૦૨ અભવસિદ્ધિક
સ૦ ૫૦ નો કપાદ.

પ્રથમ સમય કૃત૦ ૨
અભવસિદ્ધિક મ૦
૫૦ નો વત્પાદ

સોલસમં સન્નિમહાજુમ્મસયં ।

૧. [પ્ર૦] કળ્હલેસ્સઅમવસિદ્ધિકકડજુમ્મકડજુમ્મસન્નિપંચિંદિયા ણં મંતે ! કઓ ઉવવજ્જન્તિ ? [ઉ૦] જહા ઇપ્પસિં ચેવ ઓહિયસયં તહા કળ્હલેસ્સસયં પિ । નવરં [પ્ર૦] તે ણં મંતે ! જીવા કળ્હલેસ્સા ? [ઉ૦] હંતા કળ્હલેસ્સા । ઠિતી, સંચિટ્ટુણા ય જહા કળ્હલેસ્સાસપ્પ સેસં તં ચેવ । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે !’ ત્તિ । વિતિયં અમવસિદ્ધિયમહાજુમ્મસયં ।

ચત્તાલીસતિમે સતે સોલસમં સન્નિમહાજુમ્મસયં સમત્તં ।

સોઝમું સંજીમહાયુગ્મશતક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કૃતયુગ્મકૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ કૃષ્ણલેશ્યાવાઝા અમવસિદ્ધિક સંજી પંચેદ્રિયો ક્યાપી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ ઇઓનું ઔષિક શતક કહ્યું છે તેમ કૃષ્ણલેશ્યાશતક પણ કહેવું. વિશેષ એ કે—[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું તે જીવો કૃષ્ણલેશ્યાવાઝા છે ? [ઉ૦] હા, કૃષ્ણલેશ્યાવાઝા છે. તેઓનો સ્થિતિકાલ અને સ્થિતિ સંબંધે જેમ કૃષ્ણલેશ્યાશતકમાં કહ્યું છે તેમ કહેવું, અને વાકી વધું તેમજ જાણવું. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’. દ્વિતીય અમવસિદ્ધિકમહાયુગ્મશતક સમાપ્ત.

કૃત૦૨ કૃષ્ણલેશ્યા-
વાઝા અમવસિદ્ધિક
સ૦ ૫૦ નો ઉત્પાદ.

ચાઠીશમા શતકમાં સોઝમું સંજીમહાયુગ્મશતક સમાપ્ત.

સત્તરસમં સયં ।

૧ એવં છહિ વિ લેસ્સાહિં છ સયા કાયદ્વા જહા કળ્હલેસ્સસયં । નવરં સંચિટ્ટુણા ઠિતી ય જહેવ ઓહિયસપ્પ તહેવ માણિયદ્વા । નવરં સુક્કલેસ્સાપ્પ ઉક્કોસેણં એક્કતીસં સાગરોવમાદં અંતોમુહુત્તમન્મહિયાદં । ઠિતી એવં ચેવ । નવરં અંતોમુહુત્તં નત્થિ જહન્નગં, તહેવ સદ્ધત્થ સમ્મત્ત-નાણાણિ નત્થિ । વિરદં વિરયાવિરદં અણુત્તરવિમાણોવવત્તિ-પયાણિ નત્થિ । સદ્ધપાણાં (જાવ-) ણો તિણદ્દે સમદ્દે । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે !’ ત્તિ । એવં પયાણિ સત્ત અમવસિદ્ધિયમહાજુમ્મસયા ભવન્તિ । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે !’ ત્તિ । એવં પયાણિ એક્કવીસં સન્નિમહાજુમ્મસયાણિ । સદ્ધાણિ વિ એકાસીતિમહાજુમ્મસયાદં સમત્તાદં ।

ચત્તાલીસતિમં સન્નિમહાજુમ્મસયં સમત્તં ।

૧૭-૨૧ સંજીમહાયુગ્મ શતકો.

૧. એ પ્રમાણે જેમ કૃષ્ણલેશ્યા સંબંધે શતક કહ્યું છે તેમ છપ્પ લેશ્યા સંબંધે છ શતકો કહેવાં. વિશેષ એ કે, ઔષિક શતકમાં જણાવ્યા પ્રમાણે સ્થિતિકાલ અને સ્થિતિ જાણવી. તેમાં વિશેષ એ કે, શુક્કલેશ્યાનો ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિકાલ અન્તર્મુહૂર્ત અધિક *એકત્રીશ સાગરોપમ હોય છે અને સ્થિતિ પૂર્વોક્તજ જાણવી. પણ જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત અધિક ન કહેવું. વધે ઠેકાણે સમ્યગ્જ્ઞાન નથી, વિરતિ, વિરતાવિરતિ અને અનુત્તર વિમાનથી આવીને ઉપજવું તે પણ નથી. વધા જીવો પૂર્વે અહીં ઉત્પન્ન થયા છે ? એ પ્રશ્નના ઉત્તરમાં ‘એ અર્થ સમર્થ નથી’ એમ કહેવું. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’. એ રીતે એ સાત અમવસિદ્ધિકમહાયુગ્મશતકો થાય છે. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’. એમ એકવીશ સંજીવેન્દ્રિયમહાયુગ્મ શતકો કહ્યા. વધાય મઠીને એકાશી મહાયુગ્મશતકો સમાપ્ત થયાં.

ચાઠીશમું શતક સમાપ્ત.

एगचत्तालीसतिमं सयं पढमो उद्देशो ।

१. [प्र०] कह णं भंते ! रासीजुम्मा पन्नत्ता ? [उ०] गोयमा ! चत्तारि रासीजुम्मा पन्नत्ता, तंजहा-कडजुम्मे, जाव-कलियोगे । [प्र०] से केणट्टेणं भंते ! एवं बुद्धइ-‘चत्तारि रासीजुम्मा पन्नत्ता, तंजहा-जाव-कलियोगे’ ? [उ०] गोयमा ! जे णं रासी चउक्कएणं अवहारेणं अवहीरमाणे चउपज्जवसिए सेत्तं रासीजुम्मकडजुम्मे । एवं जाव-जे णं रासी चउक्कएणं अवहारेणं एगपज्जवसिए सेत्तं रासीजुम्मकलियोगे, से तेणट्टेणं जाव-कलियोगे ।

२. [प्र०] रासीजुम्मकडजुम्मेनेरइया णं भंते ! कओ उववज्जन्ति ? [उ०] उववाओ जहा चरंतीए ।

३. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा एगसमएणं केवइया उववज्जन्ति ? [उ०] गोयमा ! चत्तारि वा अट्ट वा चारस वा सोलस वा संखेजा वा असंखेजा वा उववज्जन्ति ।

४. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा किं संतरं उववज्जन्ति, निरंतरं उववज्जन्ति ? [उ०] गोयमा ! संतरं पि उववज्जन्ति, निरंतरं पि उववज्जन्ति । संतरं उववज्जमाणा जहन्नेणं एअं समयं, उक्कोसेणं असंखेजा समया अंतरं कट्ट उववज्जन्ति । निरंतरं उववज्जमाणा जहन्नेणं दो समया, उक्कोसेणं असंखेजा समया अणुसमयं अविरहियं निरंतरं उववज्जन्ति ।

५. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा जं समयं कडजुम्मा तं समयं तेयोगा, जं समयं तेयोगा तं समयं कडजुम्मा ? [उ०] णो तिणट्टे समट्टे ।

एकतालीशमुं शतक प्रथम उद्देशक.

राशिगुणना प्रमाण.

१. [प्र०] हे भगवन् ! केट्ठां राशिगुणो कहा छे ? [उ०] हे गौतम ! चार राशिगुणो कथां छे, ते आ प्रमाणे-यावत्-१ कृतगुण अने यावत्-४ कल्योज. [प्र०] हे भगवन् ! शा हेतुथी कृतगुण अने यावत्-कल्योज-ए चार राशिगुणो कहेला छे ? [उ०] हे गौतम ! जे राशिमांथी चार चार संख्यानो अपहार करतां छेवटे चार वाकी रहे ते राशिगुण कृतगुण कहेवाय छे, अने यावत्-जे राशिमांथी चार चार संख्यानो अपहार करतां छेवटे एक वाकी रहे ते राशिगुण कल्योज कहेवाय छे. हे गौतम ! ते कारणथी यावत्-कल्योज कहेवाय छे.

चार राशिगुण
उहेवातु कान्य.

२. [प्र०] हे भगवन् ! कृतगुणराशिप्रमाण नैरधिको कथांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! जेम “व्युत्क्रान्तिपदम्” उपपात कहा छे तेम अहीं पण कहेवो.

३. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो एक समये केट्ठा उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! चार, आठ, बार, सोळ, संख्याता के असंख्याता उत्पन्न थाय छे.

४. [प्र०] हे भगवन् ! शुं ते जीवो सांतर-अन्तरसहित उत्पन्न थाय छे के निरंतर-अन्तररहित उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ सांतर उत्पन्न थाय छे अने निरंतर पण उत्पन्न थाय छे. सांतर उत्पन्न यता तेओ जवन्त्य एक समय अने उत्कृष्ट असंख्य समयसुं अंतर करीने उत्पन्न थाय छे, अने निरंतर उत्पन्न यता जवन्त्य वे समय सुवी अने उत्कृष्ट नंख्याता समय सुवी निरंतर-प्रतिसमय अविरहितपणे उत्पन्न थाय छे.

५. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो जे समये कृतगुणराशिरूप होय ते समये त्र्योजराशिरूप होय अने जे समये त्र्योजराशिरूप होय ते समये कृतगुणराशिरूप होय ? [उ०] हे गौतम ! ते अर्थ समर्थ-यथार्थ नथी.

६. [प्र०] जं समयं कडजुम्मा तं समयं दावरजुम्मा, जं समयं दावरजुम्मा तं समयं कडजुम्मा ? [उ०] नो तिण्हे समट्ठे ।
 ७. [प्र०] जं समयं कडजुम्मा तं समयं कलियोगा, जं समयं कलियोगा तं समयं कडजुम्मा ? [उ०] णो तिण्हे समट्ठे ।
 ८. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा कहिं उववज्जन्ति ? [उ०] गोयमा ! से जहा नामप पवप पवमाणे—एवं जहा उवचा-
 यसप जाव—‘नो परप्पयोगेणं उववज्जन्ति’ ।

९. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा किं आयजसेणं उववज्जन्ति, आयजसेणं उववज्जन्ति ? [उ०] गोयमा ! नो आयजसेणं उववज्जन्ति, आयजसेणं उववज्जन्ति ।

१०. [प्र०] जइ आयजसेणं उववज्जन्ति किं आयजसं उवजीवंति, आयजसं उवजीवंति ? [उ०] गोयमा ! नो आयजसं उवजीवंति, आयजसं उवजीवंति ।

११. [प्र०] जइ आयजसं उवजीवंति किं सलेस्सा अलेस्सा ? [उ०] गोयमा ! सलेस्सा, नो अलेस्सा ।

१२. [प्र०] जइ सलेस्सा किं सकिरिया अकिरिया ? [उ०] गोयमा ! सकिरिया नो अकिरिया ।

१३. [प्र०] जइ सकिरिया तेणेव भवग्गहणेणं सिज्झंति, जाव—अंतं करंति ? [उ०] णो तिण्हे समट्ठे ।

१४. [प्र०] रासीजुम्मकडजुम्मअसुरकुमारा णं भंते ! कओ उववज्जन्ति ? [उ०] जहेव नेरतिया तहेव निरवसेसं । एवं जाव—पंचिंदियतिरिक्खजोणिया । नवरं घणस्सइकायिया जाव—असंखेज्जा वा अणंता वा उववज्जंति, सेसं एवं चेव । मणुस्सा वि एवं चेव, जाव—‘नो आयजसेणं उववज्जन्ति, आयजसेणं उववज्जंति’ ।

१५. [प्र०] जइ आयजसेणं उववज्जन्ति, किं आयजसं उवजीवंति आयजसं उवजीवंति ? [उ०] गोयमा ! आय-
 जसं पि उवजीवंति, आयजसं पि उवजीवंति ।

६. [प्र०] जे समये कृतयुग्मरूप होय ते समये द्वापरयुग्मरूप होय अने जे समये द्वापरयुग्म होय ते समये कृतयुग्मरूप होय ? [उ०] ए अर्थ समर्थ नथी.

कृतयुग्म अने द्वापर
युग्मनो संबंध होय ?

७. [प्र०] जे समये कृतयुग्मराशिरूप होय ते समये कल्योजरशिरूप होय अने जे समये कल्योजररूप होय ते समये कृतयुग्म-
 राशिरूप होय ? [उ०] ए अर्थ समर्थ नथी.

कृतयुग्म अने कल्यो-
ज राशिनो संबंध
होय ?

८. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो केवी रीते उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! जेम कोई एक प्लवक (कूदनार) होय अने ते
 जेम कूदतो कूदतो पोताने स्थानके जाय छे—इत्यादि जेम *उपपातशतकमां कहुं छे तेम वधुं अहीं समजहुं. यावत्—पोतानी मेळे उत्पन्न
 थाय छे, पण परप्रयोगथी उत्पन्न थता नथी.

जीवनो उपपात
कैसी रीते थाय ?

९. [प्र०] हे भगवन् ! शुं ते जीवो आत्माना यशथी—संयमथी उत्पन्न थाय छे के आत्माना अयशथी—असंयमथी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ आत्माना यशथी उत्पन्न थता नथी, पण आत्माना अयशथी उत्पन्न थाय छे.

उपपातनो हेतु
आत्मानो असंयम.

१०. [प्र०] जो तेओ आत्माना असंयमथी उत्पन्न थाय तो शुं आत्मसंयमनो आश्रय करे छे के आत्माना असंयमनो आश्रय करे
 छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ आत्मसंयमनो आश्रय करता नथी पण आत्माना असंयमनो आश्रय करे छे.

आत्मसंयम के आ-
त्मसंयमनो आ-
श्रय करे छे !

११. [प्र०] जो तेओ आत्माना असंयमनो आश्रय करे छे तो शुं तेओ लेइयावाळा छे के लेइयारहित छे ? [उ०] हे गौतम !
 तेओ लेइयावाळा छे, पण लेइयारहित नथी.

लेइय के अलेइय !

१२. [प्र०] हे भगवन् ! जो तेओ लेइयावाळा छे तो शुं तेओ क्रियावाळा छे के क्रियारहित छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ
 क्रियावाळा छे, पण क्रियारहित नथी.

मलेइय सन्निह होय
के अक्रिय !

१३. [प्र०] हे भगवन् ! जो तेओ क्रियावाळा छे तो शुं तेओ तेज भवमां सिद्ध थाय छे, यावत्—कर्मनो अंत करे छे ? [उ०] हे
 गौतम ! ते अर्थ समर्थ नथी.

१४. [प्र०] हे भगवन् ! कृतयुग्मराशि प्रमाण असुरकुमारो क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! जेम नैरयिको संबंधे
 कहुं तेम असुरकुमारो संबंधे पण वधुं जाणहुं. ए रीते यावत्—पंचिंदिय तिर्यचयोनिको सुधी समजहुं. पण विशेष ए के, वनस्पतिकायिको
 असंख्यता के अनंता उत्पन्न थाय छे. बाकी वधुं तेमज समजहुं. ए रीते मनुष्यो संबंधे पण समजहुं. यावत्—आत्माना नयमथी उत्पन्न
 थता नथी पण आत्माना असंयमथी उत्पन्न थाय छे.

कृतयुग्मराशिरूप
असुरकुमारो
उत्पत्ति.

१५. [प्र०] हे भगवन् ! जो तेओ आत्माना असंयमथी उत्पन्न थाय छे तो शुं तेओ आत्मनयमनो आश्रय करे छे के आत्माना
 असंयमनो आश्रय करे छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ आत्मसंयमनो पण आश्रय करे छे अने आत्माना असंयमनो पण आश्रय करे छे.

मनुष्यनो वनस्पत-
कारण आत्मानो
असंयम.

૧૬. [પ્ર૦] જહ આયજસં ઉચજીવંતિ કિં સલેસ્સા અલેસ્સા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સલેસ્સા વિ અલેસ્સા વિ ।
 ૧૭. [પ્ર૦] જહ અલેસ્સા કિં સકિરિયા અકિરિયા ? [ઉ૦] ગોયમા ! નો સકિરિયા, અકિરિયા ।
 ૧૮. [પ્ર૦] જહ અકિરિયા તેણેવ ભવગ્ગહણેણં સિજ્ઞંતિ, જાવ-અંતં કરેતિ ? [ઉ૦] હંતા સિજ્ઞંતિ, જાવ-અંતં કરેન્તિ ।
 ૧૯. [પ્ર૦] જહ સલેસ્સા કિં સકિરિયા, અકિરિયા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સકિરિયા, નો અકિરિયા ।
 ૨૦. [પ્ર૦] જહ સકિરિયા તેણેવ ભવગ્ગહણેણં સિજ્ઞંતિ, જાવ-અંતં કરેન્તિ ? [ઉ૦] ગોયમા ! અત્યેગદ્યા તેણેવ ભવગ્ગહણેણં સિજ્ઞંતિ, જાવ-અંતં કરેન્તિ, અત્યેગદ્યા નો તેણેવ ભવગ્ગહણેણં સિજ્ઞંતિ, જાવ-અંતં કરેન્તિ ।
 ૨૧. [પ્ર૦] જહ આયજસં ઉચજીવંતિ કિં સલેસ્સા અલેસ્સા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સલેસ્સા નો અલેસ્સા ।
 ૨૨. [પ્ર૦] જહ સલેસ્સા કિં સકિરિયા, અકિરિયા ? [ઉ૦] ગોયમા ! સકિરિયા, નો અકિરિયા ।
 ૨૩. [પ્ર૦] જહ સકિરિયા તેણેવ ભવગ્ગહણેણં સિજ્ઞંતિ, જાવ-અંતં કરેતિ ? [ઉ૦] નો ણ્ટે સમટ્ટે । ઘાણમંતર-જોહસિય-ઘેમાણિયા જહા નેરદ્યા । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે !’ ત્તિ ।

દ્વકચત્તલીસદ્ધમે રાસીજુમ્મસણ પદમો ઉદ્દેસઓ સમત્તો ।

- આત્મસયમી મનુષ્યો સ્લેદ્ય છે કે અસ્લેદ્ય ? ૧૬. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો તેઓ આત્મસંયમનો આશ્રય કરે છે તો શું તેઓ લેદ્યાસહિત છે કે લેદ્યારહિત છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ લેદ્યાસહિત છે અને લેદ્યારહિત પણ છે.
- લેદ્યારહિત મનુષ્યો સક્કિય કે અક્કિય ? ૧૭. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો તેઓ લેદ્યારહિત છે તો શું તેઓ ક્રિયાવાળા છે કે ક્રિયારહિત છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ ક્રિયાસહિત નથી, પણ ક્રિયારહિત છે.
- ક્રિયારહિતની સિદ્ધિ ૧૮. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો તેઓ ક્રિયારહિત છે તો શું તેઓ તેજ ભવમા સિદ્ધ થાય છે, યાવત્-સર્વ દુઃખનો અંત કરે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! હા, તેઓ સિદ્ધ થાય છે યાવત્-સર્વ દુઃખનો અંત કરે છે.
- લેદ્યાવાળા મનુષ્યોની સક્કિયતા. ૧૯. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો તેઓ લેદ્યાવાળા છે તો શું તેઓ સક્કિય છે કે અક્કિય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ સક્કિય છે પણ અક્કિય નથી.
- સક્કિય તે ભવમાં સિદ્ધ થાય કે નહિ ? ૨૦. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો તેઓ સક્કિય છે તો શું તેજ ભવમાં સિદ્ધ થાય છે, યાવત્-સર્વ દુઃખનો અંત કરે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! કેટલાક તેજ ભવમાં સિદ્ધ થાય છે, યાવત્-સર્વ દુઃખનો અંત કરે છે અને કેટલાક તે ભવમાં સિદ્ધ થતા નથી અને યાવત્-સર્વ દુઃખનો અંત કરતા નથી.
- આત્મસયમી સ્લેદ્ય છે કે અસ્લેદ્ય ? ૨૧. [પ્ર૦] જો તેઓ આત્માના અસંયમનો આશ્રય કરે છે તો શું તેઓ લેદ્યાસહિત છે કે લેદ્યારહિત છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ લેદ્યાસહિત છે, પણ લેદ્યારહિત નથી.
- સ્લેદ્ય મનુષ્યની સક્કિયતા. ૨૨. [પ્ર૦] જો તેઓ લેદ્યાસહિત છે તો શું તેઓ સક્કિય છે કે અક્કિય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ સક્કિય છે, પણ અક્કિય નથી.
- સક્કિય મનુષ્ય તે ભવમાં સિદ્ધ થાય કે નહિ ? ૨૩. [પ્ર૦] જો તેઓ સક્કિય છે તો શું તેજ ભવમાં સિદ્ધ થાય છે, યાવત્-સર્વ દુઃખનો અંત કરે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે અર્થ સમર્થ નથી. ધાનવ્યંતરો, જ્યોતિષિકો અને ઘેમાનિકો—એ વધા નૈરયિકોની પેઠે જાણવા. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

અક્કતાલીશમા રાશિયુગ્મશતકમાં પ્રથમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

વીઓ ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] રાસીજુમ્મતેઓયનેરદ્યા ણં મંતે ! કઠો ઉચવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] એવં ચેવ ઉદ્દેસઓ માણિયદ્ધો । નવરં પરિમાણં તિન્નિ વા સત્ત વા પક્કારસ વા પન્નરસ વા સંખેજ્ઞા વા અસંખેજ્ઞા વા ઉચવજ્ઞંતિ । સંતરં તદ્દેવ ।

દ્વિતીય ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! રાશિયુગ્મમા ટ્રોજરાશિપ્રમાણ નૈરયિકો ક્યાયી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પૂર્વની પેઠે આ સંવંધે ઉદ્દેશક કહેવો. વિશેષ એ કે પરિમાણ—ત્રણ, સાત, અર્ગિયાર, પંદર, સંખ્યાતા કે અસંખ્યાતા ઉત્પન્ન થાય છે. સાંતર સંવંધે તેમજ જાણવું.

२. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा जं समयं तेयोगा तं समयं कडजुम्मा, जं समयं कडजुम्मा तं समयं तेयोगा ? [उ०] णो इण्ठे समट्ठे ।

३. [प्र०] जं समयं तेयोया तं समयं दावरजुम्मा, जं समयं दावरजुम्मा तं समयं तेयोया ? [उ०] णो इण्ठे समट्ठे । एवं कलियोगेण वि समं, सेसं तं चेव जाव-वेमाणिया । नवरं उववाओ सधेसिं जहा वकंतीए । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! ति । ४१-२।

वीओ उद्देसो समत्तो ।

२. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो जे समये त्र्योजराशिप्रमाण छे ते समये कृतयुगप्रमाण छे के जे समये कृतयुग छे ते समये त्र्योजप्रमाण छे ? [उ०] हे गौतम ! ए अर्थ समर्थ नथी.

३. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो जे समये त्र्योजराशिप्रमाण छे ते समये द्वापरयुगप्रमाण छे अने जे समये द्वापरयुगराशिप्रमाण छे ते समये त्र्योजराशिप्रमाण छे ? [उ०] हे गौतम ! ते अर्थ समर्थ नथी. ए रीते कल्यो ज राशिनी साथे पण समजहुं. अने बाकी वधुं वैमानिको सुधी तेमज जाणहुं. परन्तु वधाओनो उपपात व्युत्क्रातिपदमा कह्या प्रमाणे जाणवो. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

कृतयुग अने त्र्योज राशिनी परस्पर संबन्ध
त्र्योज अने द्वापर युगमनो परस्पर संबन्ध.

एकतालीशमा शतकमां द्वितीय उद्देशक समाप्त.

तईओ उद्देसो ।

१. [प्र०] रासीजुम्मदावरजुम्मेरइया णं भंते ! कओ उववज्जन्ति ? [उ०] एवं चेव उद्देसओ । नवरं परिमाणं दो वा छ वा दस वा संखेज्जा वा असंखेज्जा वा उववज्जन्ति; संवेहो ।

२. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा जं समयं दावरजुम्मा तं समयं कडजुम्मा, जं समयं कडजुम्मा तं समयं दावरजुम्मा ? [उ०] णो इण्ठे समट्ठे । एवं तेयोएण वि समं, एवं कलियोगेण वि समं । सेसं जहा पढमुद्देसए जाव-वेमाणिया । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! ति । ४१-३।

तईओ उद्देसो समत्तो ।

तृतीय उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! राशियुगमां द्वापरयुगराशिप्रमाण नैरयिको क्याथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] हे गौतम ! पूर्वनी पेटे उद्देशक कहेवो. पण परिमाण—वे, छ, दस, संख्याता के असंख्याता उत्पन्न थाय छे. अने संवेध पण कहेवो.

२. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो जे समये द्वापरयुग छे ते समये कृतयुग छे, के जे समये कृतयुग छे ते समये द्वापरयुग छे ? [उ०] हे गौतम ! ए अर्थ समर्थ नथी. ए रीते त्र्योजराशि अने कल्यो ज राशि साथे पण समजहुं. बाकी वधुं प्रथमोद्देशकनी पेटे यावत्-वैमानिको सुधी समजहुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

द्वापरयुगराशि प्रमाण नैरयिकोनो उत्पाद

द्वापरयुग अने कृत युगमनो परस्पर संबन्ध

तृतीय उद्देशक समाप्त.

चउत्थो उद्देसो ।

१. [प्र०] रासीजुम्मकलियोगनेरइया णं भंते ! कओ उववज्जन्ति ? [उ०] एवं चेव । नवरं परिमाणं—एकको वा पंच वा नव वा तेरस वा संखेज्जा वा असंखेज्जा उववज्जन्ति, संवेहो ।

२. [प्र०] ते णं भंते ! जीवा जं समयं कलियोगा तं समयं कडजुम्मा, जं समयं कडजुम्मा तं समयं कलियोगा ?

चउत्थो उद्देशक.

१. [प्र०] हे भगवन् ! राशियुगमां कल्यो ज प्रमाण. नैरयिको क्याथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] पूर्व प्रमाणे जाणहुं. परन्तु परिमाण—एक, पांच, नव, तेर, संख्याता के असंख्याता उत्पन्न थाय छे. संवेध पूर्वनी पेटे जाणवो.

२. [प्र०] हे भगवन् ! ते जीवो जे समये कल्यो ज राशिप्रमाण छे ते समये कृतयुगराशिप्रमाण छे अने जे समये कृतयुगराशि-

कल्यो ज प्रमाण नैरयिकोनो उत्पाद.

कल्यो ज अने कृत युगमनो परस्पर संबन्ध.

[૩૦] નો ઇણ્ટે સમટ્ટે । एवं तेयोएण वि समं, एवं दावरज्जुस्मेण वि समं । सेसं जहा पढमुद्देसए जाव—वेमाणिया । ‘सेवं મંતે ! સેવં મંતે’ ! ત્તિ ૧૪૧-૪।

ચતુર્થો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

પ્રમાણ છે તે સમયે કલ્પોજરાશિપ્રમાણ છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! એ અર્થ સમર્થ નથી. એ રીતે ટ્ર્યોજ અને દ્વાપરયુગ્મ સાથે પણ કહેવું. બાકી વધું પ્રયમોદેશકની પેટે યાવત્—વૈમાનિકો સુધી જાણવું. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

ચતુર્થ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

પંચમો ઉદ્દેસો ।

૧. [પ્ર૦] કણ્હલેસ્સરાસીહુમ્મકહુમ્મનેરદયા ણં મંતે ! કયો ઉવવજ્જન્તિ ? [૩૦] ઉવવામો જહા ધૂમ્પમાણ, સેસં જહા પढમુદ્દેસए । असुरकुमारणं तहेव, एवं जाव—वाणमंतराणं । मणुस्साण वि जहेव नेरदयाणं ‘आयजजसं उवजीवन्ति । अलेस्सा, अकिरिया, तेणेव भवग्गहणेणं सिज्झन्ति एवं न माणियधं । सेसं जहा पढमुद्देसए । ‘सेवं મંતે ! સેવં મંતે’ ! ત્તિ ૧૪૧-૫।

પંચમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

પંચમ ઉદ્દેશક.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! રાશિયુગ્મમાં કૃતયુગ્મપ્રમાણ કૃણ્ણલેશ્યાવાલ્યા નૈરયિકો કયાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [૩૦] ધૂમપ્રમાણી પેટે ઉપપાત જાણવો. વાકી વધું જેમ પ્રયમોદેશકમાં કહ્યું છે તેમ કહેવું. અસુરકુમારો સંવંધે પણ તેમજ જાણવું. એ રીતે યાવત્—વાનવ્યંતરો સુધી સમજવું. જેમ નૈરયિકોને કહ્યું તેમ મનુષ્યો સંવંધે પણ સમજવું. તેઓ આત્માના અસંયમનો આશ્રય કરે છે. ‘તે લેશ્યારહિત છે, ક્રિયારહિત છે અને તેજ મન્નમાં સિદ્ધ થાય છે’ એટલું ન કહેવું. વાકી વધું પ્રયમોદેશકની પેટે સમજવું. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

પંચમ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

છટ્ટો ઉદ્દેસો ।

૧. કણ્હલેસ્સતેયોપહિ વિ एवं એવ ઉદ્દેસઓ । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! ત્તિ ૧૪૧-૬।

છટ્ટો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

છટ્ટો ઉદ્દેશક.

૧. કૃણ્ણલેશ્યાવાલ્યા રાશિયુગ્મમાં ટ્ર્યોજયુગ્મપ્રમાણ (નૈરયિકો) સંવંધે પણ પૂર્વ પ્રમાણે ઉદ્દેશક કહેવો. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

પદ્મ ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

સત્તમો ઉદ્દેસો ।

૧. કણ્હલેસ્સદાવરજ્જુસ્મેહિં एवं એવ ઉદ્દેસઓ । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! ત્તિ ૧૪૧-૭।

સત્તમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

સાતમો ઉદ્દેશક.

૧. દ્વાપરયુગ્મપ્રમાણ કૃણ્ણલેશ્યાવાલ્યા (નૈરયિકો) સંવંધે પણ એમજ ઉદ્દેશક કહેવો. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

સાતમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

કૃણ્ણલેશ્યાવાલ્યા
કૃતયુગ્મ પ્રમાણ નૈર-
યિકોનો ઉત્પાદ

ટ્ર્યોજયુગ્મ પ્રમાણ
કૃણ્ણલેશ્યાવાલ્યા નૈર-
યિકોનો ઉત્પાદ.

અટ્ઠમો ઉદ્દેસો ।

૧. કળ્હલેસ્સકલિઓપહિ વિ एवं चेव उद्देसओ । परिमाणं संवेदो य जहा ओहिपसु उद्देसपसु । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' ! ति । ૪૧-૮।

અટ્ઠમો ઉદ્દેસો સમત્તો ।

આઠમો ઉદ્દેશક.

૧. કલ્પોજરાશિપ્રમાણ કૃષ્ણલેશ્યાવાળા (નૈરયિકો) સંવંધે પળ એજ રીતે ઉદ્દેશક કહેવો. પરિમાણ અને સંવેધ ઔચિક ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે જાળવા. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

કૃષ્ણલેશ્યાવાળા
કલ્પોજ પ્રમાણ નૈર-
યિકોનો સ્વાદ.

આઠમો ઉદ્દેશક સમાપ્ત.

૯-૧૨ ઉદ્દેસગા ।

જહા કળ્હલેસ્સેહિં एवं नीललेस्सेहि वि चत्तारि उद्देसगा भाणियद्धा निरवसेसा । नवरं नेरदयाणं उववाओ जहा वालुयप्पमाय, सेसं तं चेव । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' ! ति । ૪૧-૧૨।

૯-૧૨ ઉદ્દેસા સમત્તા ।

૯-૧૨ ઉદ્દેશકો.

જેમ કૃષ્ણલેશ્યાવાળાઓ સંવંધે જણાવ્યું છે તેમ નીલલેશ્યાવાળાઓ વિષે પળ ચારે સંપૂર્ણ ઉદ્દેશકો કહેવા. પરન્તુ વાલુકાપ્રમાની પેટે નૈરયિકોનો ઉપપાત કહેવો. વાકી બધું તેમજ છે. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'. ૯-૧૨.

૯-૧૨ ઉદ્દેશકો સમાપ્ત.

૧૩-૧૬ ઉદ્દેસગા ।

काउलेस्सेहि वि एवं चेव चत्तारि उद्देसगा कायद्धा । नवरं नेरदयाणं उववाओ जहा रयणप्पमाय, सेसं तं चेव । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' ! ति । ૪૧-૧૬।

૧૩-૧૬ ઉદ્દેસા સમત્તા ।

૧૩-૧૬ ઉદ્દેશકો.

કાપોતલેશ્યાવાળા સંવંધે પળ એજ રીતે ચાર ઉદ્દેશકો કહેવા. પરન્તુ નૈરયિકોનો ઉપપાત રત્નપ્રમાની જેમ જાળવો, અને વાકી બધું તેમજ સમજવું. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

૧૩-૧૬ ઉદ્દેશકો સમાપ્ત.

૧૭-૨૦ ઉદ્દેસગા ।

૧. [પ્ર૦] તેડલેસ્સરાસીહુમ્મકહુમ્મઅસુરકુમારા ણં મંતે ! કઓ ઉવવજ્જન્તિ ? [ઉ૦] एवं चेव । नवरं जेसु तेड-
लेस्सा अत्थि तेसु भाणियद्धं । एवं एए वि कण्हलेस्सासरिस्ता चत्तारि उद्देसगा कायद्धा । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' ! ति । ૪૧-૨૦।

૧૭-૨૦ ઉદ્દેસા સમત્તા ।

૧૭-૨૦ ઉદ્દેશકો.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! રાશિયુગ્મમાં કૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ તેજોલેશ્યાવાળા અસુરકુમારો ક્યાંપી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ! [ઉ૦] પૂર્વેની પેટે જાણવું. પરન્તુ વિશેષ એ કે જેઓને તેજોલેશ્યા હોય તેઓ સંવંધેજ કહેવું. એ રીતે આ પળ કૃષ્ણલેશ્યા સરખા ચાર ઉદ્દેશકો કહેવા. 'હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે'.

કૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ
તેજોલેશ્યાવાળા
અસુરકુમારોનો
સ્વાદ.

૧૭-૨૦ ઉદ્દેશકો સમાપ્ત.

૨૧-૨૪ ઉદ્દેસગા ।

‘એવં પમ્હલેસ્સાપ્ વિ ચત્તારિ ઉદ્દેસગા કાયદ્વા । પંચિન્દિયતિરિક્ષ્ણજોણિયાણં મણુસ્સાણં ઘેમાણિયાણ ય ઘર્ણસિ પમ્હલેસ્સા, સેસાણં નત્થિ । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! ત્તિ । ૪૧-૨૪ ।

૨૧-૨૪ ઉદ્દેસા સમત્તા ।

૨૧-૨૪ ઉદ્દેશકો.

૧ રીતે પમ્હલેશ્યા સંવંધે પળ ચાર ઉદ્દેશકો કહેવા. પચ્ચેન્દિય તિર્યંચો, મનુષ્યો અને ઘેમાનિકોને પમ્હલેશ્યા હોય છે અને વાકીનાઓને હોતી નથી. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

૨૧-૨૪ ઉદ્દેશકો સમાપ્ત.

૨૫-૨૮ ઉદ્દેસગા ।

જહા પમ્હલેસ્સાપ્ એવં સુક્કલેસ્સાપ્ વિ ચત્તારિ ઉદ્દેસગા કાયદ્વા । નવરં મણુસ્સાણં ગમથો જહા ઓહિઉદ્દેસપ્પસુ, સેસં તેં ચેવ । એવં એપ્પ છસુ લેસ્સાસુ ચઠવીસં ઉદ્દેસગા, ઓહિયા ચત્તારિ, સઘે તે અટ્ટાવીસં ઉદ્દેસગા ભવંતિ । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! ત્તિ । ૪૧-૨૮ ।

૨૫-૨૮ ઉદ્દેસા સમત્તા ।

૨૫-૨૮ ઉદ્દેશકો.

જેમ પમ્હલેશ્યા સંવંધે કાલું એમ શુક્કલેશ્યાને વિષે પળ ચાર ઉદ્દેશકો કહેવા. પરન્તુ મનુષ્યોને જેમ ઔષ્ધિક ઉદ્દેશકમાં કાલું છે તેમ જાણવું. અને વાકી વધું તેમજ જાણવું ૧ રીતે છ લેશ્યા સંવંધે ચાર ચાર ઉદ્દેશકો અને સામાન્ય ચાર ઉદ્દેશકો-૧ વધા મઝીને ૨૮ ઉદ્દેશકો થાય છે. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

૨૫-૨૮ ઉદ્દેશકો સમાપ્ત.

૨૯-૫૬ ઉદ્દેસગા ।

૧. [પ્ર૦] ભવસિદ્ધિયરાસીજુમ્મકહજુમ્મનેરદ્યા ણં મંતે ! કથો ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] જહા ઓહિયા પદમગા ચત્તારિ ઉદ્દેસગા તદ્દેવ નિરવસેસં એપ્પ ચત્તારિ ઉદ્દેસગા । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! ત્તિ । ૪૧-૩૨ ।

૨. કણ્હલેસ્સમઘસિદ્ધિયરાસીજુમ્મકહજુમ્મનેરદ્યા ણં મંતે ! કથો ઉવવજ્ઞંતિ ? [ઉ૦] જહા કણ્હલેસ્સાપ્ ચત્તારિ ઉદ્દેસગા ભવંતિ તદ્દા ઇમે વિ ભવસિદ્ધિયકણ્હલેસ્સેહિ વિ ચત્તારિ ઉદ્દેસગા કાયદ્વા । ૪૧-૩૬ ।

૩. એવં નીલલેસ્સમઘસિદ્ધિયરહિ વિ ચત્તારિ ઉદ્દેસગા કાયદ્વા । ૪૧-૪૦ ।

૪. એવં કાઠલેસ્સેહિ વિ ચત્તારિ ઉદ્દેસગા । ૪૧-૪૪ ।

૫. તેઠલેસ્સેહિ વિ ચત્તારિ ઉદ્દેસગા ઓહિયસરિસા । ૪૧-૪૮ ।

૬. પમ્હલેસ્સેહિ વિ ચત્તારિ ઉદ્દેસગા । ૪૧-૫૨ ।

૨૯-૫૬ ઉદ્દેશકો.

૧. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ભવસિદ્ધિક રાશિયુગ્મમા કૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] જેમ પહેલા ચાર ઔષ્ધિક ઉદ્દેશકો કહ્યા છે તેમજ આ સંવંધે પળ આ ચાર ઉદ્દેશકો સંપૂર્ણ કહેવા. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’. ૨૯-૩૨.

૨. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કૃતયુગ્મરાશિપ્રમાણ કૃષ્ણલેશ્યાવાળા ભવસિદ્ધિક નૈરયિકો ક્યાંથી આવી ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ કૃષ્ણલેશ્યા સંવંધે ચાર ઉદ્દેશકો થાય છે તેમ આ ભવસિદ્ધિક કૃષ્ણલેશ્યાવાળા જીવો સંવંધે પળ ચાર ઉદ્દેશકો કહેવા. ૩૩-૩૬.

૩. ૧ પ્રમાણે નીલલેશ્યાવાળા ભવસિદ્ધિકો સંવંધે પળ ચાર ઉદ્દેશકો કહેવા. ૩૭-૪૦.

૪. ૧ પ્રમાણે કાપોતલેશ્યાવાળા સંવંધે પળ ચાર ઉદ્દેશકો કહેવા. ૪૧-૪૪.

૫. એમ તેજોલેશ્યાવાળા સંવંધે પળ ઔષ્ધિક સમાન ચાર ઉદ્દેશકો કહેવા. ૪૫-૪૮.

૬. ૧ રીતે પમ્હલેશ્યાવાળા સંવંધે પળ ચાર ઉદ્દેશકો કહેવા. ૪૯-૫૨.

ભવસિદ્ધિક કૃતયુગ્મ
પ્રમાણ નૈરયિકોનો
ઉત્પાદ.

કૃષ્ણલેશ્યાવાળા
ભવસિદ્ધિક કૃતયુગ્મ
નૈરયિકોનો ઉત્પાદ

७. सुकलेस्सेहि वि चत्तारि उद्देशगा ओहियसरिसा । एवं एण वि भवसिद्धिपहि वि अट्ठावीसं उद्देशगा भवंति ।
'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! ति । ४१-५६।

२९-५६ उद्देशा समत्ता ।

७. सुकलेस्यावाळा संबंधे पण औषिक सरखा चार उद्देशको कहेवा. अने एवी रीते भवसिद्धिको संबंधे अठ्ठावीस उद्देशको थाय छे. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'. ५३-५६.

२९-५६ उद्देशको समाप्त.

५७-८४ उद्देशगा ।

१. [प्र०] अभवसिद्धिरासीजुम्मकडजुम्मनेरइया णं भंते ! कओ उववज्जन्ति ? [उ०] जहा पढमो उद्देशगो । नवरं मणुस्सा नेरइया य सरिसा भाणियद्धा । सेसं तहेव । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! ति । एवं चउसु वि जुम्मेसु चत्तारि उद्देशगा ।
२. [प्र०] कण्हलेस्सअभवसिद्धिरासीजुम्मकडजुम्मनेरइया णं भंते ! कओ उववज्जन्ति ? [उ०] एवं चेव चत्तारि उद्देशगा ।

३. एवं नीललेस्सअभवसिद्धिरासीजुम्मकडजुम्मनेरइयाणं चत्तारि उद्देशगा ।

४. काउलेस्सेहि वि चत्तारि उद्देशगा ।

५. तेउलेस्सेहि वि चत्तारि उद्देशगा ।

६. पम्हलेस्सेहि वि चत्तारि उद्देशगा ।

७. सुकलेस्सअभवसिद्धिप वि चत्तारि उद्देशगा । एवं एणसु अट्ठावीसाए वि अभवसिद्धियउद्देशएणसु मणुस्सा नेरइय-गमेणं नेयद्धा । 'सेवं भंते ! सेवं भंते' ! ति । एवं एण वि अट्ठावीसं उद्देशगा । ४१-८४।

५७-८४ उद्देशा समत्ता ।

५७-८४ उद्देशको.

१. [प्र०] हे भगवन् ! कृतयुग्मराशिप्रमाण अभवसिद्धिक नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] प्रथम उद्देशकमां कह्वा प्रमाणे जाणवुं. परन्तु विशेष ए के, मनुष्यो अने नैरयिको समान रीते कहेवा, अने वाकी वधुं तेमज जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'. ए रीते चारे युग्मोमां चार उद्देशको कहेवा.

अभवसिद्धिक कृत-
युग्म प्रमाण नैरयि-
कोनो उत्पाद.

२. [प्र०] हे भगवन् ! कृतयुग्मराशिप्रमाण कृष्णलेस्यावाळा अभवसिद्धिक नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] एम चार उद्देशको कहेवा.

३. ए रीते नीललेस्यावाळा कृतयुग्मराशिप्रमाण अभवसिद्धिको संबंधे पण चार उद्देशको कहेवा.

४. एम कापोतलेस्यावाळा संबंधे पण चार उद्देशको कहेवा.

५. ए रीते तेजोलेस्यावाळा संबंधे पण चार उद्देशको समजवा.

६. पद्मलेस्यावाळा संबंधे पण एज प्रकारे चार उद्देशको कहेवा.

७. सुकलेस्यावाळा अभवसिद्धिको संबंधे पण चार उद्देशको कहेवा. ए रीते ए अठ्ठावीशे अभवसिद्धिक उद्देशकोमा मनुष्यो नैर-यिकोना समान गमवडे जाणवा. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'. ए रीते ए अठ्ठावीश उद्देशको थाय.

५७-८४ उद्देशको समाप्त.

८५-११२ उद्देशगा ।

१. [प्र०] सम्मदिट्ठीरासीजुम्मकडजुम्मनेरइया णं भंते ! कओ उववज्जन्ति ? [उ०] एवं जहा पढमो उद्देशओ । एवं चउसु वि जुम्मेसु चत्तारि उद्देशगा भवसिद्धियसरिसा कायद्धा । सेवं भंते ! 'सेवं भंते' ! ति ।

८५-११२ उद्देशको.

१. [प्र०] हे भगवन् ! कृतयुग्मप्रमाण सम्यग्दृष्टि नैरयिको क्यांथी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] जेम प्रथम उद्देशक कह्यो छे तेम आ उद्देशक कहेवो. एम चारे युग्मोमा भवसिद्धिक समान चार उद्देशको कहेवा. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

कृतयुग्म प्रमाण
सम्यग्दृष्टि नैरयि-
कोनो उत्पाद.

२. [प्र०] कण्डलेस्ससम्मदिट्ठीरासीजुम्मकडजुम्मनेरइया णं मंते ! कओ उववजंति ? [उ०] एए वि कण्डलेस्ससरिसा चचारि वि उद्देशगा कायद्या । एवं सम्मदिट्ठीसु वि भवसिद्धियसरिसा अट्ठावीसं उद्देशगा कायद्या । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' ! ति जाव-विहरद । ८५-११२ ।

८५-११२ उद्देशा समाप्ता ।

२. [प्र०] हे भगवन् ! कृतयुगमरागिप्रमाण कृष्णलेस्यावाळ्य सम्पदष्टि नैरयिको क्यायी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] ए संवंचे पण कृष्णलेस्यावाळ्यनी जेम चारे उद्देशको कहेवा. ए प्रमाणे सम्पदष्टिओने विपे पण भवसिद्धिकनी पेटे अट्ठावीश उद्देशको कर्वा. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'—एम कहीने यावत्-विहरे छे.

८५-११२ उद्देशको समाप्त.

११३-१४० उद्देशगा ।

१. [प्र०] मिच्छादिट्ठीरासीजुम्मकडजुम्मनेरइया णं मंते ! कओ उववजंति ? [उ०] एवं एण्य वि मिच्छादिट्ठिमि-
लाघेणं अमवसिद्धियसरिसा अट्ठावीसं उद्देशगा कायद्या । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' ! ति । ११३-१४० ।

११३-१४० उद्देशा समाप्ता ।

११३-१४० उद्देशको.

१. [प्र०] हे भगवन् ! कृतयुगमरागिप्रमाण मिथ्यादष्टि नैरयिको क्यायी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] अहीं पण मिथ्यादष्टिना
अमिलाप-उच्चारणीय अमवसिद्धिकना समान अट्ठावीश उद्देशको कहेवा. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

११३-१४० उद्देशको समाप्त.

१४१-१६८ उद्देशगा ।

१. [प्र०] कण्डपक्खियरासीजुम्मकडजुम्मनेरइया णं मंते ! कओ उववजंति ? [उ०] एवं एण्य वि अमवसिद्धियस-
रिसा अट्ठावीसं उद्देशगा कायद्या । 'सेवं मंते ! सेवं मंते' ! ति । १४१-१६८ ।

१४१-१६८ उद्देशा समाप्ता ।

१४१-१६८ उद्देशको.

१. [प्र०] हे भगवन् ! कृतयुगमप्रमाण कृष्णपाक्षिक नैरयिको क्यायी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] अहीं पण अमवसिद्धिकना
समान अट्ठावीश उद्देशको कहेवा. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'.

१४१-१६८ उद्देशको समाप्त.

१६९-१९६ उद्देशगा ।

१. [प्र०] शुक्लपक्खियरासीजुम्मकडजुम्मनेरइया णं मंते ! कओ उववजंति ? [उ०] एवं एण्य वि भवसिद्धियसरिसा
अट्ठावीसं उद्देशगा मवंति । एवं एए सब्बे वि छन्नउयं उद्देशगसयं भवन्ति रासीजुम्मसयं । जाव-शुक्लेस्सा शुक्लपक्खिय-

१६९-१९६ उद्देशको.

१. [प्र०] हे भगवन् ! कृतयुगमप्रमाण शुक्लपाक्षिक नैरयिको क्यायी आवी उत्पन्न थाय छे ? [उ०] अहीं पण भवसिद्धिक सरण
अट्ठावीश उद्देशको थाय छे. ए प्रमाणे ए ववा मळीने १९६ उद्देशकोसुं राशियुगमशतक थाय छे. यावत्-[प्र०] शुक्लेस्यावाळ्य शुक्-

कृतयुगम प्रमाण
मिथ्यादष्टि नैरयिको
कोनो उरसाद

कृतयुगम प्रमाण कृष्ण
पाक्षिक नैरयिको
उरसाद

कृतयुगम प्रमाण शुक्ल
पाक्षिक नैरयिको
उरसाद

રાસીજુસ્મકલિયોગવેમાણિયા જાવ—જઈ સકિરિયા તેણેવ ભવગ્ગહણેણં સિજ્ઞંતિ, જાવ—અંતં કરેતિ ? [૩૦] ખો ફળદ્રે સમદ્રે । ‘સેવં મંતે ! સેવં મંતે’ ! ત્તિ ।

ભગવં ગોયમે સમણં ભગવં મહાવીરં તિક્કુત્તો આયાહિણ—પયાહિણં કરેદ્, કરેત્તા વંદતિ નમંસત્તિ, વંદિત્તા નમંસિત્તા એવં વયાસી—‘એવમેયં મંતે ! તહમેયં મંતે ! અવિતહમેયં મંતે ! અસંદિદ્ધમેયં મંતે ! ઇચ્છિયમેયં મંતે ! પડિચ્છિયમેયં મંતે ! ઇચ્છિય—પડિચ્છિયમેયં મંતે ! સચ્ચે ણં એસમદ્રે, જે ણં તુજ્ઞે વદ્દહ’ત્તિ કટ્ટુ અપૂતિવયણાં સલ્લુ અરિહંતા મંગવંતો, સમણં ભગવં મહાવીરં વંદતિ નમંસત્તિ, વંદિત્તા નમંસિત્તા સંજમેણં તવસા અપ્પાણં ભાવેમાણે વિહરદ્ । રાસીજુસ્મસયં સમત્તં । સદ્ધાપ્પ ભગવર્ણે અદ્ધતીસં સતં ૧૩૮ સયાણં, ઉદ્દેસગાણં ૧૯૨૫ । ૧૬૯—૧૯૬ ।

ચુલસીય(ઈ)સયસહસ્સા પદાણ પવરવરણાણદંસીહિં । ભાવાભાવમણંતા પન્નત્તા પત્થમંગમિ ॥

તવનિયમવિનયવેલો જયતિ સદા નાણવિમલવિપુલજલો । હેતુસતવિપુલવેગો સંઘસમુદ્ધો ગુણવિસાલો ॥

ઇગચ્છાલીસમં સયં સમત્તં

ભગવતી સમત્તા ।

* ણમો ગોયમાઈણં ગણહરાણં, ણમો ભગવર્ણે વિવાહપન્નત્તીપ, ણમો હુવાલસંગસ્સ ગણિપિઢગસ્સ ।

કુમ્મસુસંઠિયચલણા અમલિયકોરંટવેંટસંકાસા । સુયદેવયા ભગવર્ણે મમ મતિતિમિરં પ્ણાસેડ ॥

પન્નત્તીપ આદ્ધમાણં અદ્ધુણં સયાણં દો દો ઉદ્દેસગા ઉદ્ધિસિજ્ઞંતિ । ણવરં ચઉત્થે સપ્પ પદ્ધમદિવસે અદ્ધ, વિતિયદિવસે દો ઉદ્દેસગા ઉદ્ધિસિજ્ઞંતિ । નવમાઓ સતાઓ આરદ્ધં જાવદ્ધયં જાવદ્ધયં પવેદ્ તાવતિયં તાવતિયં પ્ણાદિવસેણં

પાક્ષિક કલ્પોજરાશિપ્રમાણ વૈમાનિકો યાવત્—જો ક્રિયાવાળા છે તો શું તેઓ તેજ ભવમાં સિદ્ધ થાય છે, યાવત્—સર્વ દુઃખોનો અંત કરે છે ? [૩૦] એ અર્થ સમર્થ નથી. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’.

ભગવાન્ ગૌતમ શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને ત્રણ વાર પ્રદક્ષિણા કરે છે, પ્રદક્ષિણા કરી વાદે છે, વાંદી નમે છે, નમીને ભગવાન્ ગૌતમ આ પ્રમાણે બોલ્યા—‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે પ્રકારેજ છે, હે ભગવન્ ! એ સત્ત્વજ છે, હે ભગવન્ ! તે અસદિગ્ધ છે, હે ભગવન્ ! તે મને ઇચ્છિત છે, હે ભગવન્ ! તે મને પ્રતીચ્છિત—સ્વીકૃત છે, હે ભગવન્ ! તે ઇચ્છિત અને પ્રતીચ્છિત છે, હે ભગવન્ ! તે સત્ત્વ છે કે તમે જે કહો છો, ‘અરિહંત ભગવંતોની વાણી પવિત્ર હોય છે. ‘અપુલ્લવયણા’ એવો પાઠ સ્વીકારીએ તો અરિહંત ભગવંતોની વાણી અપૂર્વ હોય છે’—એમ કહી શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને (પરી વાર) વાંદે છે, નમે છે અને વાંદી તથા નમી સયમ અને તપપૂર્વક આત્માને ભાવિત કરતા વિહરે છે. રાશિયુગ્મશતક સમાપ્ત. સર્વ ભગવતીના મઠીને † ૧૩૮ ઉદ્દેશકો અને ૧૯૨૫ શતકો થાય છે. ૧૬૯—૧૯૬.

ઉત્તમોત્તમ જ્ઞાનવહે સર્વદર્શી પુરુષોએ આ અંગમા ચોરાશી લાખ પદો કહ્યા છે. તેમજ અનન્ત—અપરિમિત ભાવ—વિધિ અને ભગવતીનું પરિમાણ. નિપેધો કહેલા છે.

તપ, નિયમ અને વિનયરૂપ વેલા—ભરતીવાળા, નિર્મલ જ્ઞાનરૂપ વિપુલ પાણીવાળા, સેંકડો હેતુરૂપ મહાન વેગવાળા અને ગુણથી સંઘની રુતિ. વિશાલ એવા સઘસમુદ્ધનો જય થાય છે.

એકતાલીશમું શતક સમાપ્ત.

શ્રીભગવતીસૂત્ર સમાપ્ત.

* ગૌતમાદિ ગણધરોને નમસ્કાર, ભગવતી વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસિને નમસ્કાર, દ્વાદશાગ ગણિપિટકને નમસ્કાર.

કાચવાની પેઠે સુંદર ચરણકમલવાળી, નહિ ચોળાયેલ કોરંટ વૃક્ષની કળી સમાન એવી પૂજ્ય શ્રુતદેવી મારા મતિઅજ્ઞાનનો નાશ કરો. વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસિના આદિના આઠ શતકના બધે ઉદ્દેશકોનો એક એક દિવસે ઉપદેશ કરાય છે. પરંતુ પ્રથમ દિવસે ચોથા શતકના આઠ ઉદ્દેશકો અને વીજે દિવસે વે ઉદ્દેશકો ઉપદેશાય છે. નવમા શતકથી આરંભી જેટલું જેટલું જાણી શકાય તેટલું તેટલું એક એક દિવસે ઉપ-

† અપુલ્લવયણાહિં ગ—હ ।

* અહીંથી આરંભી આગળનો પાઠ પુસ્તકના લેખકકૃત છે, તે સંબંધે ટીકાકાર જણાવે છે કે ‘જમો ગોયમાઈણ ગણહરાણં’ इत्यादयः. પુસ્તકલેખકકૃતા નમસ્કારા પ્રકાઢાર્થથેતિ ન વ્યાખ્યાતા ’ ।

† શતકનું પરિમાણ આ પ્રમાણે છે—પ્રથમના વગ્રીશ શતકોમા અવાન્તર—પેટા શતકો નથી અને તેગ્રીશથી ઓગણચાલીશ સુધીના સાત શતકોમા વાર વાર અવાન્તર શતકો છે એટલે ૮૪ શતકો થયા. ચાલીશમા શતકમા એકવીશ અવાન્તર શતકો છે એકતાલીશમા શતકમા અવાન્તર શતક નથી. ૩૨—૮૪—૨૧—૧—એ સર્વ શતકો મઠીને એકસો આઢગ્રીશ શતકો થાય છે.

‡ અહીં પદોની સંખ્યા ચોરાશી લાખ કહી છે, પણ તેની ગણના શી રીતે કરી છે તેનો કંઈપણ ચ્યાલ આવી શકતો નથી. તે સંબંધે ટીકાકાર જણાવે છે કે પદોનું સ્વરૂપ વિશિષ્ટ સપ્રદાયગમ્ય છે.

ઉદ્દિસિજ્ઞતિ, ઉદ્દોસેણં સતં પિ ઇગદિવસેણં, મન્દિશ્મેણં દોહિં દિવસેહિં સતં, જહ્ન્યેણં તિહિં દિવસેહિં સતં । એવં જાવ-વીસતિમં સતં । ણવરં ગોસાલો ઇગદિવસેણં ઉદ્દિસિજ્ઞતિ, જદિ ટિયો ઇગેણ ચેવ આયંચિલેણં અણુગ્નચ્ચતિ । અહ ણં ટિયો આયંચિલેણં છટ્ટેણં અણુગ્નચ્ચતિ । ઇગ્ગવીસ-વાવીસ-તેવીસતિમાઈ સતાઈ ઇગ્ગેકદિવસેણં ઉદ્દિસિજ્ઞન્તિ । ચઠવીસતિમં સયં દોહિં દિવસેહિં છ છ ઉદ્દેસગા । પંચવીસતિમં દોહિં દિવસેહિં છ છ ઉદ્દેસગા । યંધિસયાઈ અટ્ટસયાઈ ઇગેણં દિવસેણં, સેટ્ટિ-સયાઈ વારસ ઇગેણં, ઇગ્ગિદિયમહાજુમ્મસયાઈ વારસ ઇગેણં; એવં વેંદિયાણં વારસ, તેંદિયાણં વારસ, ચઠરિંદિયાણં વારસ ઇગેણં, અસન્નિપિંચિંદિયાણં વારસ, સન્નિપિંચિંદિયમહાજુમ્મસયાઈ ઇગ્ગવીસં ઇગદિવસેણં ઉદ્દિસિજ્ઞન્તિ, રાસીજુમ્મસતં ઇગદિ-વસેણં ઉદ્દિસિજ્ઞતિ ॥

વિયસિયધરવિંદકરા નાસિયતિમિરા સુયાહિયા દેવી । મજ્ઞં પિ દેવ મેહં બુદ્ધિયુદ્ધણમંસિયા ણિચં ॥

સુયદેવયા ઇપ્પમિમો જીપ્પ પસાણ સિન્નિચયં નાણં । અણ્ણં પવયણદેવી સંતિકરી તં નમંસામિ ॥

સુયદેવયા ય જન્સો કુંમધરો ધંમસંતિ વેસેટ્ઠા । વિજ્ઞા ય અંતરુંહી દેવ અધિગં લિહંતસ્સ ॥

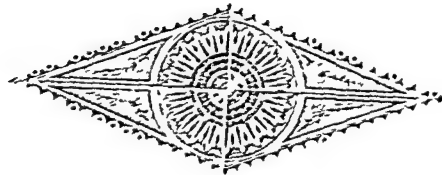
દેશાપ છે, ઉત્કૃષ્ટપણે શતકનો પણ એક દિવસે ઉપદેશ કરાવ છે. મધ્યમપણે વે દિવસે શતકનો અને જવન્યપણે ત્રણ દિવસે શતકનો ઉપ-દેશ કરાવ છે. એમ વીશમા શતક સુધી જાણવું. પરન્તુ પંદરમા ગોશાલક શતકનો એક દિવસે ઉપદેશ કરાવ છે. જો વાકી રહે તો તેનો એક આયંચિટ્ કરીને ઉપદેશ કરાવ છે, છતાં વાકી રહે તો વે આયંચિટ્ કરીને ઉપદેશ કરાવ છે. એકવીશમા, વાવીશમા અને તેવીશમા શતકનો એક એક દિવસે ઉપદેશ કરાવ છે. ચોવીશમું શતક એક એક દિવસે છ છ ઉદ્દેશકો વડે એમ વે દિવસે ઉપદેશાય છે. પંચીશમું શતક છ છ ઉદ્દેશકો વડે વે દિવસે ઉપદેશાય છે. બન્ધિશતકાદિ આઠ શતકો એક દિવસે, શ્રેણિગતાદિ વાર શતકો એક દિવસે, એકેન્દ્રિયના વાર મહાયુગ્મશતકો એક દિવસે, એમ વેંદ્રિય, તેંદ્રિય, ચઠરિંદ્રિય અને અસંજી પંચેન્દ્રિયના વાર વાર શતકો તથા સંજી પંચેન્દ્રિયના એકવીશ મહાયુગ્મશતકો અને રાશિયુગ્મશતકો એક એક દિવસે ઉપદેશાય છે.

જેના હાયમાં વિકસિત કમઝ છે, જેણે અજ્ઞાનનો નાશ કર્યો છે અને બુદ્ધ-પંડિતો અને વિબુધ-દેવોર જેને હમેશાં નમસ્કાર કર્યો છે એવી શ્રુતાવિષ્ટિત દેવી મને પણ બુદ્ધિ આપો.

અમે શ્રુતદેવતાને પ્રણામ કરીએ છીએ, જેનો કૃપાર્થી જ્ઞાનનો શિક્ષા મળી છે. અને તે સિવાય શાન્તિ કરનાર પ્રવચનદેવોને પણ નમસ્કાર કરું છું.

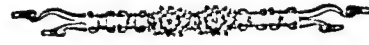
શ્રુતદેવતા, કુંમધર યક્ષ, વ્રહ્મશાન્તિ વેરોટ્ઠ્યા, વિદ્યા અને અંતરુંહી લેખકને અવિગ્ન આપો.

શ્રીવ્યાખ્યાપ્રજ્ઞસિનામ પંચમ અંગનો અનુવાદ સમાપ્ત.

परिशिष्ट १

भगवतीसूत्रमां आवेला पारिभाषिक शब्दो.

श०	पृ०	श०	पृ०	श०	पृ०
अ		अणचात्तायणाविणय	च० २७९	अणंतरबंध	च० ११४.
अइकाय	द्वि० १२३.	अणहय	प्र० २८३.	अणंतरसिद्ध	च० २२०.
अउअ	द्वि० १५३.	अणहयफल	प्र० २७९	अणंतरागम	द्वि० १८३.
अउअग	"	अणत्ता	तृ० ३६३.	अणतराहार	तृ० ३०३.
अकतिसंचिय	च० १२१, १२२.	अणवज	च० ६.	अणतराहारय	च० २९०.
अकम्म	तृ० ३.	अणवठप्पारिह	च० २७५	अणंतरोगाढ	प्र० ५९, च० २९२.
अकम्मभूमि	तृ० ११५, च० २६३.	अणसण	च० २७६.	अणंतरोवगाढ	तृ० ३०३.
अकसाइ	तृ० १३६, च० २८७.	अणाउत्त	तृ० ५	अणंतरोववन्नग	तृ० ३०३, ३४०, च० २९८.
अकामनिकरण	तृ० २५.	अणागयद्धा	च० २३८.	अणंतरोववन्नय	च० ३३८.
अकिरिय	तृ० ७.	अणागारोववत्त	द्वि० २८२, तृ० ७१, ३०२, च० २६७	अणंतसंसार	द्वि० ३४.
अकिरिया	प्र० २८४.	अणागारोवओग	च० ३४, ९९.	अतित्य	च० २६३.
अकिरियावादि	च० ३०२.	अणागारोवओगनिव्यत्ति	च० ९३.	अतिवाय	तृ० ३.
अक्कोस	तृ० ९८.	अणादीयवीषसाबंध	च० ५७.	अतिहिंसविभाग	तृ० ९.
अगुरुलहुअ	प्र० २००, ३१०	अणाभियोगिअ	द्वि० ९८.	अत्तकट	च० ३९.
अगुरुयलहुयगुण	प्र० ३१०.	अणाभोग	च० २७४.	अत्ततासंयुट	द्वि० ७८.
अगुरुअलहुअपजव	प्र० २३५.	अणाभोगनिव्यत्तियाउय	तृ० १९.	अत्तागम	द्वि० १८३.
अगिगकुमार	द्वि० ११०, ११३, च० ४४.	अणारंभ	द्वि० २२६.	अत्यणिउर	द्वि० १५३
अगिगकुमारी	द्वि० ११०.	अणालोइयपडिक्कंत	द्वि० २०९.	अत्यणिउरंग	"
अगिगमाणव	द्वि० १२३.	अणाहारय	तृ० २, च० ४६, च० २७०.	अत्यपटिणीय	तृ० ९३.
अगिगसीह	द्वि० १२३.	अणित्वंध	च० २०४.	अत्यिअ	प्र० १६८.
अगोयी	तृ० १८९, ३१४.	अणिदाय	प्र० ९८.	अत्यिकाप	प्र० २०३
अचक्खुदंसण	प्र० ३०९.	अणियाण	प्र० २३९.	अत्योगह	तृ० ५९.
अचक्खुदंसणी	द्वि० २८०, तृ० ३०२.	अणुत्तरोववाइय	द्वि० १८७, २६०, तृ० ३५७.	अत्तचप्पाला	च० २१३, ३२५
अचरिम	द्वि० ३४, २८२, तृ० ३०३.	अणुत्तरविमाण	द्वि० ३१५.	अदमागहा	द्वि० १८१.
अचित्त	प्र० २७९, च० ६४.	अणुभाग	प्र० १३१.	अस्सा	प्र० १८८.
अचित्ताहार	तृ० ३२४.	अणुभागकम्म	प्र० १३२.	अस्साकाल	तृ० १३४.
अचेयकट	च० ६.	अणुभागनामनिहत्त	द्वि० ३३९.	अस्सासमय	प्र० ३१०, तृ० २०१, ३९९, च० २१६.
अचेल	तृ० ९८.	अणुभागनामनिहत्ताउय	द्वि० ३३१.	अरिण्णादाण	प्र० १६६, तृ० ३०६.
अशुअ	प्र० १०८, द्वि० ५१.	अणुभाव	प्र० ८१	अपम्मत्तिक्काय	प्र० ३०५, ३१३, तृ० ३१५, ३०१, च० ५८, ९८, २१६, २१५.
अच्छ	तृ० ३८७.	अणुभाणइत्ता	च० २७४.	अधिकरण	च० २.
अजीवदब्बदेस	प्र० ३१०.	अणुव्यय	प्र० १०९.	अधिकरणी	च० २.
अजीवपजव	च० २३६.	अणेराणा	प्र० २८२.	अनागारोवओग	प्र० २०१.
अजोगी	च० २६७.	अणेमणिअ	द्वि० ११९	अनागयद्धा	प्र० १६८.
अज्जवसाण	तृ० १३३, च० १४२.	अणतपएसिय	तृ० २७०	अनिहारिम	प्र० २३७.
अज्जत्तमाणावरणिज	तृ० १३०.	अणंतर	प्र० १५२.	अनंतपएसिय	द्वि० २१४, २१५, २१६, २१७
अट्ट	च० २८१.	अणंतरजेतोगाढ	द्वि० ३४६.	अनंतरोववन्नग	द्वि० १८९.
अट्टज्जाण	द्वि० ७०.	अणंतरजेतोववन्नग	तृ० ३४२.	अनीहारिम	च० ३६.
अट्टपएसिअ	तृ० २६४ च० १०७	अणंतरनिगय	तृ० ३४१.	अस्सजिअ	प्र० २२३, द्वि० १९३, २०८.
अट्टमभत्त	द्वि० ५६.	अणंतरपजवत्त	तृ० ३०३.	अस्सजिअ	तृ० ३६, ८१, ११८.
अट्टमभत्तिअ	च० १०	अणतरपजवत्तय	च० २९३.	अस्सजिअ	च० ९.
अट्टमंअट्टम	प्र० २४१, द्वि० २१.	अणंतरपरंअणुववन्नग	तृ० ३४०	अस्सजिअ	तृ० ९.
अट्टियकप्प	च० २६२.	अणंतरपरंअणुववन्नग	तृ० ३४१.	अस्सजिअ	तृ० ६५
अउअ	द्वि० १५३.	अणंतरपरंअणुववन्नग	तृ० ३४२.		
अउअंग	द्वि० १५३.				

श०	पृ०
अज्ञानलब्धीय	तृ० ६८.
अज्ञानियवाइ.	च० ३०२.
अज्ञाणि	तृ० ६०
अपएस	द्वि० २८६.
अपचक्राण	प्र० २१०, द्वि० २९८.
अपचक्राणी	द्वि० २९८, तृ० ९.
अपचक्राणकिरिया	द्वि० २०३.
अपचक्राणनिवृत्तिथाटय	द्वि० २९९.
अपच्छिन्नमारणंतिथसलेहणा	तृ० ९.
अपजत	द्वि० १८६, तृ० ६३.
अपडिसेवय	च० २६३
अपढम	च० ४८.
अपमत्तसजम	द्वि० ८१.
अपमत्तसजय	द्वि० ८१
अपमाय	प्र० २३६.
अपरित्त	द्वि० २८१.
अपरिगह	द्वि० २२६.
अपाणय	तृ० ३८८.
अप्पकम्मतराय	तृ० ३९.
अप्पकिरिया	च० ८६.
अप्पचक्राणकिरिया	प्र० ९२
अप्पडिबद्धया	च० ३७.
अप्पडिह्यवरनाणदमणधर	प्र० १८.
अप्पट्टीअ	तृ० १९३, ३४६.
अप्पनिज्जरा	द्वि० २६०.
अप्पवेदण	द्वि० २५६, २६०.
अप्पवेयणतराय	तृ० ३९.
अप्पसत्थकायविणय	च० २८०.
अफासुअ	द्वि० १९९
अवहिहस्स	प्र० २४०.
अवाहा	द्वि० २७६
अवाहूणिआ	द्वि० २७६
अबुद्धजागरिआ	तृ० २५५
अबोहिआ	प्र० २०७.
अवमन्त्राण	प्र० १६६
अवमन्त्राणदाण	प्र० १९६.
अचिमतरय	च० २७८.
अभवसिद्धिय	प्र० १६७, द्वि० ३४, २७४, द्वि० २८०. तृ० ६५, ३०२, च० ६, च० २८४
अभासय	द्वि० २८१.
अभिगम	प्र० २०७, तृ० १६४.
अभिगह	प्र० १२, द्वि० २६.
अभरवइ	द्वि० १२३.
अमाइमिच्छादिट्टिउववन्नग	द्वि० १८६.
अमायिसम्मदिट्टिउववन्नग	च० १२
अमिअगइ	द्वि० १२३.
अमिअवाहण	द्वि० १२३.
अमोह	द्वि० १२०.
अरति	तृ० ९८.
अरहत	प्र० ३.
अरहा	प्र० २३४, तृ० २

श०	पृ०
अरिहत	प्र० ३०३.
अरिहतचेदअ	द्वि० ५३, ५८.
अरुहत	प्र० ४.
अरुनि	प्र० ३०५.
अरुविदव्व	प्र० २०१.
अरुवीअजीवदव्व	च० २०९.
अलाभ	तृ० ९८.
अल्लियाणवव	तृ० १०२, १०३.
अलोय	तृ० २३१.
अवत्तव्वगसच्चिय	च० १२१
अवत्तदमण	च० १५.
अवव	द्वि० १५३.
अववंग	द्वि० १५३.
अलेस्स	च० २६८, २८६, ३०३.
अलोय	तृ० २३१.
अवट्टियपरिणाम	च० २६८.
अवसप्पिणी	द्वि० ३४.
अनाय	तृ० ५९, २७७.
अविगह	प्र० १५२.
अविगहगति	प्र० १७८.
अविभागपल्लिच्छेद	द्वि० १२१
अविरइअ	प्र० ८४.
अजिराहिअसजम	प्र० १०८.
अजिराहिअसजमासजम	प्र० १०८.
अवीरिय	प्र० १९४.
अमिसुद्धलेस्स	तृ० ३४०.
अमिसुद्धलेस्सतराग	प्र० ९२.
अवीचिदव्व	तृ० ३५२.
अवीयीपय	तृ० १९१.
अवेद	तृ० १३५.
अव्वत्त	च० २७४.
अव्वावाह	तृ० ३६०, च० ७५, ७६.
असत्तीपोसणया	तृ० ८३.
असहपरिणय	द्वि० २२२.
असन्निपच्चिदियाअप्पजत्तग	च० १९८.
असन्निपच्चिदियापजत्तग	च० १९८.
असञ्चि	द्वि० २८०, तृ० ३०२.
असायावेयगिज्ज	तृ० २०.
अमासय	तृ० ११, १८१.
असि	द्वि० ११६.
असिद्ध	प्र० १६७.
असिद्धि	प्र० १६७.
असिपत्त	द्वि० ११६
असुजकाल	प्र० १०५
असुरकुमार	प्र० ६७, द्वि० २८, २९, ४८, ५२, ६५, ११५, १२१, २४०, २४७, २५९, २२६, ३४४, ३४८, च० ६०, ६९, ११५
असुरकुमारासा	प्र० १५३.

श०	पृ०
असुरकुमारी	द्वि० ११५, १२१.
असेलेसिपट्टिवण्णय प्र०	१९६, च० २२०, २२१.
अमोगवडेंसय	द्वि० १०१
असोयाकेवलि	तृ० १२८.
असुरोजपएत्तिअ	द्वि० २७९, तृ० २६९.
असग	द्वि० १२०.
असजम	प्र० २७४.
असजय (त)	प्र० ७६, १०८, द्वि० १८०, २७९, तृ० १०, च० ७०.
असंजयभयियदव्वये	प्र० १०९.
अससुट	प्र० ८१, तृ० ७७, २९, च० १६.
असंसारसमावण्णग	प्र० ७६.
असंसारसमावण्णग	च० २२०.
अस्मायावेयगिज्ज	प्र० ८१.
अहक्कायसजय	च० २६२.
अहव्वणवेद	प्र० २३१.
अह्मातच	च० १५.
अहिगरणि	तृ० २.
अहिगरणिआ	प्र० १९२, तृ० ७९
अकरउंसय	द्वि० १३०.
अजण	द्वि० १२३.
अतकउ	प्र० २२९
अतकिरिया	प्र० १०८
अतरादय	द्वि० २७६, च० ९९, ३४.
अंतोसुहुत्त	प्र० ६९
अतोसहमरण	प्र० २३७.
अन	द्वि० ११६.
अवरिस	द्वि० ११६.
आ	
आइच	द्वि० २८०.
आडकाइअ	प्र० १५५
आडक्खय	प्र० २४६.
आउत्त	द्वि० ७८, तृ० २३.
आउय	च० २८९
आउयवधय	द्वि० ३३१.
आउयाय	प्र० १७०.
आउर	च० २७४.
आओवक्कम	च० १२१.
आरुपइत्ता	च० २७४.
आगम	तृ० ९४.
आगरिस	च० २५७
आगारभावपडोयार	द्वि० ३२५, तृ० २०.
आगासत्थिकाय तृ०	३२५, च० ५८, ९८, २३५.
आगासपएस	द्वि० १८८.
आजीविय	तृ० ३८६, ३९१
आजीवियोवासय	तृ० ८३
आजीवियोवासिया	तृ० ३६७
आजीवियसमय	तृ० ८३
आणपाणय	तृ० ३०९

श०	पृ०
आणापाणु	तृ० २७१, च० २३६.
आणय-पाणय आरण-अचुअ	च० ६९
आणा	तृ० ८३.
आदितियमरण	तृ० ३३३, ३३२.
आपुच्छणा	च० २७५
आभिणिबोहियणाण	प्र० १५१, तृ० ५९, १३०, च० ३४, ९९.
आभिणिबोहियणाणपज्जव	प्र० ३०९.
आभिणिबोहियणाणलदीय	तृ० ६७.
आभिणिबोहियणाणी	द्वि० २८१, ३१२ तृ० ७४.
आभिणिबोहियणाणपज्जव	तृ० ७५.
आसियोग	द्वि० ९८, ११५.
आभोगनिव्वत्तियाउय	तृ० ९९.
आयअजस	च० ३६१.
आयकम्म	द्वि० ९७. च० १२१, २८३
आयजस	च० ३६१.
आयड्ढीय	तृ० १९३
आयत	च० २०४.
आयतसठाणकरण	च० ९४.
आयप्पयोग	द्वि० ८७, च० २८३.
आयप्पयोगनिव्वत्तिय	च० ३.
आयय	च० २०७.
आयरियपडिणीय	तृ० ९३, १८३
आयरीय-उवज्झाय	द्वि० २१०.
आयसरीरखेतोगाढ	द्वि० ३४६.
आयाणभंडभत्तनिकखेवणासमिअ	प्र० २३९.
आयार	च० २१४.
आयाहिकरणी	च० ३
आयाहिणपयाहिण	प्र० ३३
आयंवल	द्वि० २१.
आराहअ	प्र० ११४.
आराहणा	प्र० ८३, द्वि० ९३, तृ० ११८.
आराहय	द्वि० ३४, २८५, तृ० ८५.
आरंभ	द्वि० ७६.
आरभिया	द्वि० २०३.
आलसियत्त	द्वि० २६०.
आलोइयपडिक्कित	द्वि० १७, २१, ९३, ९८, २०९
आलावणवंध	तृ० १०२.
आलोयणया	च० ३७.
आलोयणादोस	च० २७४
आलोयणारिह	च० २७४, २७५, २७८.
आवकहिअ	च० २७६
आवत्त	द्वि० १२३
आवति	च० २७४.
आवलिया	प्र० ३०४, द्वि० ३२१, २२०, २४८, च० २३६.
आवस्सिया	च० २७५.
आवीचियमरण	द्वि० ३३२.
आसव	प्र० २७७.
आहकम्म	प्र० २१० द्वि० २०९.
आहारगसमुग्घाय	च० ३५९.

श०	पृ०
आहारपज्जत्ति	च० १५.
आहारय	प्र० १५८, च० २७०, तृ० ३३२, २, च० ४६.
आहारयमीसय	तृ० ३३२.
आहारसन्ना	च० ३४, ९९.
आहारसन्नोवउत्त	द्वि० ४१२, च० २८६.
आहोहिय	प्र० १३७, तृ० २५, तृ० ३६५, च० ७२.
इ	इ
इच्छा (सामाचारी)	च० २७५.
इत्तरिअ	च० २७६.
इत्थिवेद	प्र० २७१.
इत्थिवेदकरण	च० ९४.
इत्थी	प्र० २७२, तृ० १८.
इत्थीपच्छाकड	तृ० ९५.
इरिआवहिआ	प्र० २१९.
इरिआसमिअ	प्र० २३९.
इसिपम्भारा	द्वि० ४८.
इहभविआउग	प्र० २०४
इहलोगपडिणीय	तृ० ९३.
इगालकम्म	तृ० ८३.
इंद	तृ० १८१, ३१४.
इंदिय	च० ३९.
इंदियलदी	तृ० ६६, ७०.
इंदियजवणिज्ज	च० ७५
इंदियपडिसंलीणया	च० २७७
ई	ई
इरियावहिया	द्वि० ७८, तृ० ३, ५, २३, च० ७०
इरियावहियवंधय	द्वि० २७४
इरियावहियावंध	तृ० ९४
इरियासमिअ	द्वि० ७८.
इसाण	प्र० २९६, द्वि० २३, २७, १२९, १३०. तृ० १८९, ३५३.
इसाणकप्प	द्वि० २१, २९.
इसाणवडें(डिं)सय	द्वि० २३, २९, च० ३९
इसिपम्भारा	च० ३४
इसीपम्भारा	प्र० ३१३, द्वि० ३२७
इहा	तृ० ५९, २७७.
इहा-अवाय	च० ३४.
उ	उ
उक्किट्ठा	द्वि० २८, ५८.
उकुड्यासणिय	च० २७७
उग्गह	प्र० २४, तृ० ५९, २७७, च० ५, ९९, ३४.
उग्ग	च० १९८.
उच्चयवध	तृ० १०३.
उज्जुआयता	च० २१३, ३२५
उज्जोअ	द्वि० २४६.
उट्ठाण	च० ९९
उत्तरगुणपच्चक्खाण	तृ० ८.
उत्तरगुणपच्चक्खाणी	तृ० ९
उत्तरपग(य)डिवध	च० ५७
उत्तरवेडक्वि	द्वि० २८

श०	पृ०
उदइय	च० ३२.
उदय	च० २३१.
उदयनिप्पन्न	च० ३२, २३१.
उदहिकुमार	द्वि० ११७, १२३, च० २८.
उदहिकुमारी	द्वि० ११७.
उदयाणंतरपच्छाकड	प्र० १२१. द्वि० १८७
उदीरणाभवि	प्र० १२१.
उदीरिज्जमाण	प्र० ४१
उवसंपया	च० २७५.
उप्पत्तिया	तृ० २७६ च० ३४.
उप्पल	द्वि० १५३.
उप्पलंग	द्वि० १५३.
उप्पायपव्वय	च० २६
उम्माद	तृ० ३४३.
उरगाजातिआसीविस	तृ० ५६.
उयट्ठ	प्र० ५५
उवउत्त	द्वि० १८६
उवओग	प्र० १४३, च० २१.
उवओगगुण	प्र० ३०६. /
उवओगनिव्वत्ति	च० ९३.
उवओगलक्खण	प्र० ३०९.
उवओगाया	तृ० २१४.
उवक्कमिआ	प्र० १३२.
उपगरणद्वोमोयरिया	च० २७६.
उवज्झायपडिणीय	तृ० ९३, १८३.
उवभोगपरिभोगपरिमाण	तृ० ९
उवमिय	द्वि० ३२२.
उवरिमगेविज्जय	प्र० १०८.
उववाइय	च० २७७.
उववाय	प्र० १०७
उववायविरहकाल	प्र० २२२
उववायसभा	प्र० २९९, द्वि० १७, २९, च० ५३.
उवसमिअ	च० २७३ च० ३२
उवसामग	च० २७३.
उवसतकसाअ	प्र० १२७.
उवसतकसाइ	तृ० १३६.
उवसतमोह	द्वि० १८७
उवसतवेद	तृ० १३६
उवहि	च० ६४.
उवहीपच्चक्खाण	च० ३७
उव्वट्ठ	प्र० १७६
उत्तिण	तृ० १९९
उत्तिणपरिसह	तृ० ९८
उत्सप्पिणी	प्र० २२७, द्वि० ५२, ११५, २४८, ३२३, च० ११६.
ऊ	ऊ
ऊसास	द्वि० ३२१
ऊसासनीसास	द्वि० ३२१.
ए	ए
एगओ(यओ)खहा	च० २१३.
एगओ(यओ)वंका	च० २१३.

श०	पृ०	श०	पृ०	श०	पृ०
एगुणककलद	प्र० ५९.	कपोनयसिआ	प्र० १९०.	कायजोगचलगा	न० ३६.
एगुणकालय	दि० २२०, च० २२३	कम्मा	प्र० ८, दि० २००, २२५, च० ९९.	कायजोगनिव्यसि	न० ९३.
एगपएसोगाढ	दि०, २१९, २२१ च० २२२.	कम्मआरीविस	तृ० ५६, ५७.	कायजोगि	प्र० १५१, तृ० २०२, च० ८१.
एगंतदंड	तृ० ७	कम्मकछा	प्र० १७४.	कायपटिसलीगया	च० २७८.
एगंतपंदिअ	प्र० १८९ तृ० ७.	कम्मकरण	दि० २५८.	कायपयोग	दि० २७३
एगतवाल	तृ० ७, ११, च० ३३, ७१.	कम्मग	प्र० २०२.	काययोनि	प्र० १५५
एगिदिअदेस	प्र० ३१०.	कम्मगगरीरकरण	च० ९३	कायविगय	च० २७८.
एगिदियपदेस	प्र० ३१०.	कम्मट्टिनि	तृ० २७६.	कायसमहाहरणया	च० ३७.
एयणा	च० ३५.	कम्ममण	प्र० २०२.	कायगमिअ	प्र० २३९.
एसणा	प्र० २८२.	कम्मत्ता	प्र० ५५.	कायसुण्णिहाण	च० ६५.
एसणासमिअ	प्र० २३९.	कम्मदव्यवगणा	प्र० ५४.	काल	प्र० १३, दि० १२३, १२६.
एसणिज	प्र० २१०.	कम्मनिव्यसि	च० ९१.	कालकरण	च० ९३.
ओ		कम्मनिसेअ	दि० २०६.	कालगुणया	तृ० ३५५.
ओगाहणाठाणाउय	दि० २२२.	कम्मपगरी	प्र० १३१, दि० १७३, २७५. तृ० ९७, च० ७.	कालपरमाणु	च० ११२.
ओगाहणानामनिअत्ताउय	दि० ३३१.	कम्मणइट्टिय	प्र० १७९.	काटिदणा	च० ३५
ओगगह	प्र० २७८.	कम्मभूमि	च० १९६, २६३.	काललेम	तृ० २५८
ओदइय	च० २३९.	कम्मय	तृ० १९०, २३२, च० ३.	कालनाल	दि० १२२.
ओमोदरिया	च० २७६	कम्मसरीरचलणा	च० ३६.	कालनिदत	तृ० ५.
ओसल	तृ० ३३२.	कम्मविटसग्ग	च० २८२.	कालदिअ	दि० २३३, २८६.
ओसालिय	प्र० ११५ तृ० १९०, च० ३	कम्मसंगहिअ	प्र० १७०.	किअर	प्र० २७७, दि० १२३.
ओसालियपोगलपरियट	तृ० २७१.	कम्मपोगलपरियट	तृ० २७१.	किअरिया	प्र० ११०.
ओसालियमीसय	तृ० ३३२.	कम्मिया	प्र० २८०, तृ० २७६.	किआहार	तृ० ३५२.
ओसालियसरीर	दि० २६० च० ३, ४, ९९.	कम्मोनचय	दि० २७३, २७४	किपुरिग	प्र० २७७.
ओसालियसरीरकरण	च० ९३.	कायकिरेस	च० २७७.	किरिया	प्र० ९५, दि० ७३, ७५, ७६, च० ९, ३०.
ओसालियसरीरचलणा	च० ३६.	करण	प्र० २३९.	जीवयाओसिआ	दि० ७४.
ओसपिणी	प्र० २२७, दि० १५५, २४८, ३२३, तृ० २०, च० ११६, २३८.	करणसय	च० ३७	अनुरयरायकिरिया	दि० ७४.
ओहारिणी	प्र० २९१	कलणफलविवागसजुत्त	तृ० ३८.	अहिगरनिआ	दि० ७४.
ओहि	प्र० १५२ दि० ५७, च० २७	कलओग	च० ५९, २१५, ३११.	अनकिरिया	दि० ७६
ओहिअन्नाणि	तृ० ३०२.	कलियोगकडजुम्म	च० ३३८.	कादशा	दि० ७४, २७६.
ओहिणाणि	दि० २८१.	कलियोगकडिओग	च० ३३८.	जीवयाओसिआ	दि० ७४.
ओहिदंसणपजव	प्र० ३०९.	कलियोगतेओगे	च० ३३८.	हुणवत्तनायकिरिया	दि० ७४.
ओहिदसणि	दि० २८०, तृ० ३०२.	कलियोगदावरजुम्म	च० ९४.	निवत्तगाहिगरणकिरिया	दि० ७४.
ओहिनाणपजव	प्र० ३०९.	कसायकुर	च० २४१.	नहयपाणादनायकिरिया	दि० ७४.
ओहिनाणलदि	दि० १०१, १०२.	कसायकुरसील	च० ९१	परहत्तयानादनायकिरिया	दि० ७४.
ओहिमरण	तृ० ३३२, ३३३.	कसायनिव्यसि	च० ९१	परहत्तयपारिआवनिआ	दि० ७४.
क		कसायपचन्साण	च० ३७	नहत्तयपारिआवनिआ	च० ७४.
कडमवेयणिज	तृ० १९, ३१२.	कसायपटिसलीगया	च० २७७	पाओसिआ	दि० ७४.
कडजुम्म	च० ५९	कसायविटसग्ग	च० २८२.	पागाइवायकिरिया	दि० ७४, २०६.
कडजुम्मकडजुम्म	च० ३३८	कनायसमुग्घाय	प्र० २६१, च० ८२, च० २५९	पारिआवनिआ	दि० ७४.
कडजुम्मतेओग	च० ३३८.	कसायाया	तृ० २९४.	संयोजणाहिगरणकिरिया	दि० ७४.
कडजुम्मदावरजुम्म	च० ३३८	काइया	प्र० १९२, तृ० ७९, च० ३०.	किरीयावादि	च० ३०२.
कडजुम्मकडियोग	च० ३३८	काटलेस	प्र० १०२, १५१, दि० ९०, तृ० ३०१, च० ५४.	किजोगिअ	तृ० ३५२
कण्हपक्खीय	च० २८६, ३०३, तृ० ३०१	काम	तृ० २३.	किठितिय	तृ० ३५२.
कण्हराइ	दि० ३०७	कामकखिय	प्र० १८३.	किपरिणाम	तृ० ३५२.
कण्हलेस (स्त)	प्र० ७८, १०२, २०१, दि० ९०, तृ० ७१, २७७, च० ३४, ९९, २८६.	कामपिवासिअ	प्र० १८३	किपुरिम	दि० १२३
कठिकिरिय	च० ३१	कामी	तृ० २४.	कीयगट	दि० २०९
कठिसंनिय	च० १२१, १२२.	कायकरण	दि० २५८.	कुत्तियावण	तृ० १७३.
कणातीतगवेमाणिय	तृ० ४३.	कायशुत्त	प्र० २३९.	कुलगर	दि० १९५
		कायजोय	प्र० १५१, च० ३.	कुलपरिणीय	तृ० ९३.
				कुसील	च० २४०.
				कूडागरदिहंत	च० ५१.
				केवलणाण	प्र० १५९.

श०	पृ०
केवलणाणी	द्वि० २८१.
केवलणाणपञ्चव	प्र० ३०९
केवलदंसणपञ्चव	प्र० ३०९
केवलदंसणी	द्वि० २८०.
केवलपञ्चत्त	प्र० २३७.
केवलिसमुग्घाय	प्र० २६१, च० २५९
केवलि	द्वि० १७०, १८८, ३४७, तृ० ३५, च० ७२
केवलीउवासग	द्वि० १८३, तृ० १२८.
केवलीउवासिया	द्वि० १८३, तृ० १२८.
केवलीसावय	द्वि० १८३, तृ० १२८
केवलीसाविया	द्वि० १८३, तृ० १२८
केसरिआ	प्र० २३२
केसवाणिज	तृ० ८३
कोरव्व	च० ११८
को(ल)वाल	द्वि० १२२
कोसल	तृ० ३८७
कोहकसाइ	तृ० ३०२
कोहवसट्ठ	तृ० २६०
कोहविवेग	तृ० १९, ३९, २७६. च० ३४, ३७.
कोहोवउत्त	प्र० १४४
कंखपओस	प्र० ८, २३२.
कंखामोहणिज	प्र० ११३
कंतारभत्त	द्वि० २०९.
कंदण्य	द्वि० ११५.
कुंभ	द्वि० ११६

ख

खइथ	च० २७३
खओवसम	प्र० १२४.
खओवसमिअ	प्र० १२७ च० २०३.
खमा	च० ३७
खमापणया	च० ३७
खवग	च० २७३
खत्सर	द्वि० ११६.
खहयर	तृ० ४३.
खित्तियणा	च० ३५.
खीणकसाइ	तृ० १३६.
खीणमोह	द्वि० १८७.
खीणवेद	तृ० १३६.
खुद्दाजुम्म	च० ३११.
खुद्दागकळजुम्मनेरइय	प्र० ३११.
खुद्दागतेओगेनेरइय	प्र० ३११.
खुद्दागकलओगेनेरइय	प्र० ३११.
खुद्दागदावरजुम्मनेरइय	प्र० ३११.
खेत्तट्ठाणाउय	द्वि० २२२.
खेत्ततुल्लय	तृ० ३५५.
खेत्तातिकंत	तृ० ५.
खेत्तादेस	द्वि० २३३.
खेत्तपरमाणु	च० ११२.
खेत्तलोय	तृ० २२८.

श०	पृ०
खेत्तावीचियमरण	तृ० ३३२.
खंघ	प्र० २१५, तृ० ३४७
खंधदेस	प्र० ३१०.
खंधपएस	प्र० ३१०.
ग	
गणपडिणीय	तृ० ९३
गणहर	प्र० १४
गतिपरिणाम	तृ० ३
गतिनामनिहत्ताउय	द्वि० ३३१.
गम्भवकंतिय	तृ० ४३
गरुअलहुअपञ्चव	प्र० २३५.
गरुयत्त	तृ० २५८.
गरुल	प्र० २७७
गिद्धपट्ट	प्र० २३७
गिलाणपडिणीय	तृ० ३.
गिलाणभत्त	द्वि० २०९.
गीअजस	द्वि० १२३
गीअरइ	द्वि० १२३.
गुण	तृ० ८१
गुणरयणसवच्छर	प्र० २५८
गुत्त	प्र० २३९.
गुत्तवंभयारि	प्र० २३९ द्वि० ७८
गुत्तिदिय	प्र० २३९
गुरुयलहुअ	प्र० २००.
गंधकरण	च० ९४
गंधपञ्चव	प्र० २३५.
गंधव्व	तृ० ४३.

घ

घणवाय	प्र० १६८, च० ४२.
घणवायवल्लय	च० ४२.
घणोदहि	प्र० १६८
घाइ	प्र० १२४
घोरतवस्मि	प्र० ३३
घोरवंभचेरवासि	प्र० ३३
घोस	द्वि० १२३

च

चउक्किरिय	तृ० ८७.
चउट्ठाणवडिअ	प्र० ९८.
चउत्थभत्त	प्र० ६८, च० ९०.
चउत्थंचउत्थ	प्र० २४१.
चउनाणोवगअ	प्र० ३३
चउपएसिअ	द्वि० २१४, तृ० २६२, च० ३०२
चउरस	च० २०४, २०७, २०९
चउरिंदिय	प्र० ७३, च० १९८
चउवीसइमं चउवीसइम	प्र० २४१.
चक्क	प्र० २४, द्वि० ११९
चक्कवाल	च० २१३, ३२५
चक्किंदियवसट्ठ	तृ० २६०
चक्कपुदंसण	च० ३४, ९९.
चक्कपुदंसणी	द्वि० २८०, तृ० ३०२.
चउक्किरिय	प्र० १११
चमर	द्वि० ३, ५, ४७, १०६ १२७, १२२.

श०	पृ०
चरण	प्र० २३९.
चरम	तृ० ३३९.
चरित्तपडिणीय	तृ० ९३
चरित्तमोह	प्र० ६५
चरित्तमोहणीज	द्वि० १७२ तृ० ९७.
चरित्तलद्धी	द्वि० ६६
चरित्तलद्धीय	तृ० ६८.
चरित्तविणय	च० २७८.
चरित्तसंपन्न	प्र० २७८.
चरित्तसंपन्नया	च० ३७.
चरित्ताचरित्त	प्र० ८०.
चरित्ताचरित्तलद्धी	तृ० ६६.
चरित्ताचरित्तलद्धीय	तृ० ६९.
चरित्ताया	तृ० २९४
चरित्ताहारणा	तृ० १९८
चरिम	द्वि० ३४, २८२ तृ० ३०३, च० ८८, ३९३ च० ४८, ५१.
चरिमकम्म	द्वि० १८४.
चरिमणिजरा	द्वि० १८४
चलणा	च० ३६.
चवला	द्वि० २८.
चाउज्जाम	प्र० २०७ द्वि० २५० च० ११६, २६०.
चारण	च० ११८.
चारित्तपञ्चव	प्र० २३६
चित्त	द्वि० १२३, च० ५१.
चित्तपक्ख	द्वि० १२२.
चित्तासुविण	च० १५
चुलसीतिसमजिअ	च० १२५.
चूअवडेंसय	द्वि० ११०.
चूलिअ	द्वि० १५३
चूलिअग	द्वि० १५३
चैयकड	च० ६.
चोत्तीसइमं चोत्तीसइम	प्र० २४१.
चोदसपुवि	प्र० ३३, द्वि० ११०.
चंडा	द्वि० २८, १२७
चंपयवडेंसय	द्वि० ११०.

छ

छउमत्थ	प्र० ४८, द्वि० १६९, १७२, १९३, तृ० २७ ५८, २५, ३६५ च० ७२
छउमत्थकालिय	द्वि० ५६, च० १७.
छक्कसमजिअ	च० १२२.
छक्कीवी	प्र० २९८.
छट्ठभत्त	प्र० ७४, च० १०
छट्ठंछट्ठ	प्र० २४१, द्वि० १७, २६, ५६, च० ९
छप्पएसिअ	तृ० २६३ च० १०५
छन्न	च० २७४.
छाउमत्थअसमुग्घाय	प्र० २६१.
छुहापरिसह	तृ० ९८.
छेओवट्ठावणासंजय	च० २६९.

श०	पृ०	श०	पृ०	श०	पृ०
छेदारिह	च० २७६.	ण	द्वि० १५३	त्रिभिरय	प्र० १११, तृ० ८७.
छेवट्ट	प्र० १५८.	णउअंग	द्वि० १५३	त्रिम्य	प्र० १४, च० २६३.
छंदणा	च० २७५.	णमरुत	द्वि० ११०.	त्रिभयर	प्र० १८.
ज		णयतर	प्र० १२५.	त्रिपण्मिथ	द्वि० २१४, २१६, २१७, २१८, तृ० २६२ च० १०१.
जइणा	द्वि० २८	णरज	प्र० ३३	त्रिभिराजमणिआउअ	प्र० १११.
जत्ता	च० ७५	णागडुमार	प्र० ७५.	त्रिभिराजोनीयअउअ	च० ३६.
जम	द्वि० १२२, १२४, १२०, १०९, ११५	णाग	प्र० ७९, द्वि० १७०, तृ० ५९, ७४.	त्रिभिराजोनीयपवेगण	तृ० १५५
जमकाडय	द्वि० ११५	णाणडंमणघर	प्र० १३७	त्रिभिराजोनीयअउअ	प्र० १११.
जमा	तृ० १८९.	णाणनिव्वत्ति	च० ९२	त्रिभिराजोनीयअउअ	प्र० १०५.
जयणावरणिज	तृ० १३०.	णाणवज्जव	प्र० २३६	त्रिमियमयव	तृ० ६८.
जरा	च० ५	णाणलद्धि	तृ० ६५.	त्रिभिराउय	प्र० १९, १११
जल	द्वि० १२३.	णाणसंपन्नया	च० ३७	त्रिभिराउयसदम	प्र० २४१
जलकंत	द्वि० १२३	णाणावरणिज	द्वि० २७६, २८०.	वीतद्धा	च० २३८.
जलपम	द्वि० १२३.	णाणी	च० ४७	तुरिभगद	द्वि० १२३
जलरुअ	द्वि० १२३.	णिओअ	च० २३९.	तुरिया	द्वि० २८
जवणिज	च० ७५	णिक्कायण	प्र० ५४.	तेरुदिय	प्र० ७३ च० १९८.
जाडगोयनिहत्त	द्वि० ३३१.	णिक्काउत्ति	प्र० ५४.	तेउ	प्र० ७३, द्वि० १२३
जाहगोयनिहत्ताउय	द्वि० ३३१.	णिक्कायिसु	प्र० ५४.	तेउअ	प्र० २६२.
जाइनामनिउत्त	द्वि० ३३१	णिक्कायेस्सति	प्र० ५४.	तेउअंत	द्वि० १२३.
जाडनामगोयनिउत्त	द्वि० ३३१	णिजरा	तृ० १३.	तेउप्पम	द्वि० १२३.
जाइनामगोयनिउत्ताउय	द्वि० ३३१.	णिजंरति	प्र० ५४.	तेउयाअ	प्र० ३०४.
जागर	च० १६	णियंत	च० २४०	तेउलेग(स)	तृ० ३९, च० ४२, प्र० ७८, द्वि० ९०.
जागरियत्ता	तृ० २५९	णिहत्तण	प्र० ५४	तेउलेमा	प्र० १०२ च० २९०.
जातिआर्चामिम	तृ० ५६	णिहत्तिसु	प्र० ५४	तेउसीह	द्वि० १२३.
जायणा	तृ० ९८	णिहत्तिसुत्ति	प्र० ५४	तेओगकटुमुम्म	च० ३३८
जायस्ववडेंसय	द्वि० १३१	णेरइयसंगारसचिह्णकाल	प्र० १०५, ५३.	तेओगकटिओय	" "
जात्रा	द्वि० १२७.	णेरइयाउअ	प्र० १८९	तेओगदारमुम्म	" "
जीय	तृ० ९४.	त		तेओगतेओग	" "
जीव	प्र० ४, द्वि० ३४४, च० ३४	तधुवाअ	प्र० १६० तृ० २७७, च० ४२.	तेओगमुम्मत्ता	प्र० ५५.
जीवत्तिकाय	प्र० २००, तृ० ३१५, च० १८, २३६.	तधुवायवल्लय	च० ४२	तेअय	प्र० १४९
जीवदव्व	च० २०१.	तत्तिव्वज्जमणाण	प्र० १८३	तेअलेस्सा	प्र० ३३, तृ० ३६४
जीवनिव्वत्ति	च० ९३.	तदुमयकट	च० ३९	तेयापोगलउरियट	तृ० २७१.
जीवपन्न	च० २३५.	तदुमगारिह	च० २७५.	तेयोय	च० ३११.
जीवपयोगबंध	च० १९४.	तदुमदण्ययोगनिव्वत्तिय	च० ३	तंस	च० २०७, २०९.
जीवाया	च० ३४.	तदुमयाहिकरणी	च० ३	तह्यार	च० २७५.
जुंगतरपलोयणा	प्र० २८१.	तपन्निअयउवासग	द्वि० १८३.	थ	
जुम्मा	च० २९५	तपन्निअउवासिया	द्वि० १८३.	थगियडुमार	प्र० ३०४, द्वि० १४, १७, १२३, २२६.
जोइअ	द्वि० २२७, २४७	तपन्निअयमाअग	द्वि० १८३.	थगियटुमारी	द्वि० ११७.
जोइसिय	प्र० ५६, द्वि० १४, ९०, २५२, तृ० ३०७.	तपन्निअयमाअिणा	द्वि० १८३.	थालपाणय	तृ० ३८८.
जोगनिव्वत्ति	च० ९३.	तमतमा	द्वि० ३५५.	थेर	प्र० २०६.
जोगपन्नक्खाण	च० ३७.	तमा	तृ० १८९, ३०५	थेरपडिणीय	तृ० ९३.
जोगपडिसुलोणया	च० २७७	तमुनाय	द्वि० ३०२ तृ० ३४४.	थोव	द्वि० ३२१, च० २३६.
जोगसन्न	च० ३७.	तयापाणय	तृ० ३८८	द	
जोणी	द्वि० ३१८, तृ० १९१.	तव	च० २७४	दन्त	तृ० २६०.
जोय	च० ३१	तवस्मिपडिणीय	तृ० ९३	दत्ति	प्र० २५५.
जंवाचारण	च० ११९, १२०	तवारिह	च० २७५.	दण	च० २७४.
जंतपीलाकम्म	तृ० ८३.	तव्विबरीय	च० १५.	दरिसणावरणिज	द्वि० १७३, २७६, २८७.
जंतुदीव	प्र० ३१३.	तमक्राय	प्र० २१०	दमियाया	तृ० २९४.
जंमय	तृ० ३१६.	तसपाणसमारंभ	तृ० ३	दव्व	प्र० ३, च० २०१.
		तस्सेवी	च० २७४		
		तायत्तीसय	द्वि० ३, ३७, तृ० १९६.		

श०	पृ०
द्वक्करण	च० १३.
द्वक्किगदावणआ	तृ० ८३.
द्वक्कट्टाणउय	द्वि० २२२.
द्वक्कट्टिअ	प्र० २०८.
द्वक्कएस	प्र० १६८.
द्वक्कपरमाणु	च० ११२.
द्वक्कबंध	च० ५६.
द्वक्केयणा	च० ३५.
द्वक्केस्सा	प्र० २०१.
द्वक्केल्ले	तृ० २२८.
द्वक्कविउसग	च० २८२.
द्वक्कादितियमरण	तृ० ३३३.
द्वक्कादेस	द्वि० २३३.
द्वक्काभिगहचरय	च० २७७.
द्वक्कावीचियमरण	तृ० ३३२.
द्वक्किय	प्र० १८१.
द्वक्कोमोयरिया	च० २७५.
द्वक्कोहिरण	तृ० ३३३.
द्वक्कएसिय	च० १०८.
द्वक्कमभत्त	च० ९०.
द्वक्कमंदसम	प्र० २४१.
दाणामा	द्वि० ५५.
दावरजुम्म	च० ५९.
दावरजुम्मकडजुम्म	च० ३३८.
दावरजुम्मकलियोग	" "
दावरजुम्मतेओय	" "
दावरजुम्मदावरजुम्म	" "
दिट्ठिप्पहाण	प्र० ६१.
दिट्ठ	च० २७४.
दिट्ठीकरण	च० ९४.
दिसा	तृ० १८८, द्वि० ११९, १२३
दिसाकुमार	द्वि० ११९.
दिसाकुमारी	द्वि० ११९.
दिसिक्कय	तृ० ९.
वीचकुमार	द्वि० ११९, १२३, च० २७.
वीचकुमारी	द्वि० ११९.
वीचसमुद्	द्वि० ३३४, तृ० ८८.
दुक्क	तृ० ४.
दुक्किय	तृ० ४.
दुगुणकालय	च० २२३.
दुपक्कज्जाय	तृ० ७.
दुपएसोगाड	च० २२२.
दुप्पएसिअ	द्वि० २१४, २१६, २१७, २२१, तृ० २६०, च० १०८.
दुप्पणिहाण	प्र० १२२, च० ६५.
दुक्किक्कभत्त	द्वि० २०९.
दुल्लभवोहि	द्वि० ३४.
दुसमदुसमा	द्वि० ३२३, तृ० २०.
दुसमदुसमा	द्वि० ३२३.
दुसमा	द्वि० ३२३.
दुहओरहा	च० ३२५.
दुहओलोगपडिणीय	तृ० ९३.

श०	पृ०
दुहओर्वका	च० २१३, ३२५.
देवअसन्निआउअ	प्र० १११
देवक्किक्किय	तृ० १८२.
देवक्कचेसण	तृ० १५६.
देवभवत्थ	तृ० ६४.
देवसंसारसंचिट्ठणकाल	प्र० १०५.
देवाउय	प्र० १०९.
देवाधिदेव	तृ० २८९.
देविंदोभगह	च० ५.
देसपक्कखाण	प्र० १९०.
देसमूलगुणपक्कखाण	तृ० ८.
देसमूलगुणपक्कखाणि	तृ० ९.
देसावगासिय	तृ० ९.
देसुत्तरगुणपक्कखाण	तृ० ९.
देसुत्तरगुणपक्कखाणि	तृ० ९.
दोसालोयणा	च० २७४.
दंतवाणिज्जकम्म	तृ० ८३.
दंसण	प्र० ७९, द्वि० १७०, तृ० ९३.
दंसणंतर	प्र० १२५.
दंसणपज्जव	प्र० २३६.
दंसणपरिसह	तृ० ९७.
दंसणमोह	प्र० ६५.
दंसणमोहणिज्ज	प्र० १३३, तृ० ९७, च० ११६.
दंसणलद्धी	तृ० ६५.
दंसणलद्धीय	तृ० ६८.
दंसणवावन्नग	प्र० १०८.
दंसणविणय	च० २७८.
दंसणसपन्न	प्र० २७८.
दंसणसपन्नया	च० ३७.
दंसणाया	तृ० २९४.
दंसणाराहणा	तृ० ११८.
दंसणावरणिज्ज	प्र० १३३.
घ	
घणियवंयणवंय	च० ५७.
घम्म	तृ० १२८, च० २०१
घम्मजागरिया	प्र० २४२.
घम्मत्थिकाय	प्र० २००, तृ० ३०५, च० ५८, ९७, ९८, २१६, २३५
घम्मत्थिकायपदेस	प्र० ३०६.
घम्मटेव	तृ० २८८.
घम्मवरत्ताउरंतचक्कवट्ठि	प्र० १८.
घरण	द्वि० १३, १२२.
धारणा	तृ० ५९, ९४, २७७, च० ३४, ९९
धुवराहु	तृ० २८०.
धूमप्पभा	तृ० ३०५.
न	
ननुंसक्केदग	तृ० ३०२
ननुंसक्केदकरण	च० ९४.
ननुंसक्कपच्छाकड	तृ० ९५.
नय	प्र० २३१.
नयप्पहाण	प्र० २८६.

श०	पृ०
नरदेव	तृ० २८८.
नल्लिण	द्वि० १५३.
नल्लिणंग	द्वि० १५३.
नवपएसिय	च० १०८.
नाग	प्र० १४२.
नागकुमार	प्र० ६८, द्वि० ११७, च० ४३, ६१.
नागकुमारी	द्वि० ११७.
नाणपडिणीय	तृ० ९३.
नाणाया	तृ० २९४.
नाणलद्धिय	तृ० ६६, ७०.
नाणाराहणा	तृ० ११८.
नाणावरणिज्ज	च० ३४, ९९, ११५, च० २८७.
नाणावरणिज्जोदय	च० ११५
नाणि	तृ० ६०, च० ८१.
नाणविणय	च० २७८.
नाणंतर	प्र० १२५
नारयभवंतर	प्र० १०७.
नाराय	प्र० ३४.
निगोअ	प्र० १०७
निगंय	प्र० ३३.
निच्छइयनय	च० ६२.
निच्छयप्पहाण	प्र० २८६.
निज्जरा	प्र० २७७, तृ० १३, ८४.
निज्जरापोगगल	च० ५६, ५८.
निज्जरासमय	तृ० १४.
निज्जराज्जमाण	प्र० ४१.
निज्जिण	प्र० ४१.
नित्थारिअ	प्र० २३८.
निप्पक्कखाण-पोसहोववास	तृ० २२.
निमंतणा	च० २७५
नियंठ	प्र० २२८, च० २४१.
निरय	प्र० १४१.
निरयभवत्थ	तृ० ६४.
निरयवाल	द्वि० ११५
निरयावास	प्र० १४१.
निरहिकरणी	च० ३
निरुक्कम	च० १२१
निरुक्कमाउय	च० १२०.
निरंगणया	तृ० ३.
निहल्लणकम्म	तृ० ८३.
निव्वेय	च० ३७.
निव्विगितिय	च० २७७.
निहत्त	प्र० १८४.
निस्संगया	तृ० ३.
निसीहिया	तृ० ९८, च० २७५
नि(नी)हारिम	प्र० २३७, च० २७६
नील्लेस(स्त)	प्र० ७८, ११२, द्वि० ९०, १३५.
नेरइ(ति)य	प्र० ८, द्वि० १३३, १६७, २३९, तृ० ४०१, ३४८, च० ६१.
नेरइयअसन्निआउअ	प्र० १११
नेरइययेत्तेयणा	च० ३६
नेरइयद्वेयणा	च० ३६

श०	पृ०	श०	पृ०	श०	पृ०
नेरइयपवेसण	तृ० १३८	मासा०	द्वि० १७, ३०.	परिनिवृत्त	प्र० २०८.
नेरइयात्तय	प्र० १११.	मण०	"	परिमंदल	च० २०४, २०८, २०९.
नोईदियवारणा	तृ० ५९.	पञ्चव	प्र० १६८, न० २३५.	परिमंदलसंठाणकरण	च० ९८.
नोईदियोवत्त	तृ० ३०२.	पडिक्कत	प्र० २४६.	परिषह	प्र० २०, तृ० ९७.
नोक्कामीण	तृ० २५.	पडिक्कसणारिह	च० २७६.	परिमहवत्तिय	प्र० १७९
नोईदियजवमिज	च० ७५, ७६.	पडिपुच्छा	च० २७५.	परिहारविमुदियसंजय	च० २६२, २६३.
नोच्चुलसीतिसमच्चिय	च० १२४.	पडिमापडिवनय	द्वि० २६०.	परोवकम्म	च० १०१
नोच्चुलसमच्चिय	च० १२२	पडिसेवणा	च० २७४.	पुरिमवेदकरण	च० ९४
नोपञ्जतगा-नोपञ्जतग	तृ० ६४.	पडिसेवणाकुसील	च० २४०.	पुरिमवेदग	तृ० ३०२.
नोपञ्जतय-नोपञ्जतय	द्वि० २८१	पडिसेवय	च० २६३.	परंपरउत्तेगाट	द्वि० ३४६.
नोपरित्त-नोपपरित्त	द्वि० २८१.	पडिसेलीणया	च० २७७.	परंपरउत्तेदोवधग	तृ० ३४१
नोवारससमच्चिय	च० १२५.	पणिहाण	च० ६५	परंपरनिग्गय	तृ० ३४१
नोमवत्तिदिय-नोअमवत्तिदिय	द्वि० २८०, तृ० ६५.	पणीय	द्वि० १८६.	परंपरपञ्चतग	तृ० ३०३, च० २९३.
नोमोगीण	तृ० २५.	पणीयरसविज्जय	च० २७७	परपरचंघ	च० ११४.
नोसज्जी-नोअसज्जि	द्वि० २८०	पम	द्वि० १२३.	परंपरसिद्ध	च० २३०.
नोअज्जोवत्त	च० २७०, २८६.	पमकंत	द्वि० १२३.	परंपरागम	द्वि० १८३
नोअहुम-नोआदर	द्वि० २८२.	पमंजण	द्वि० १२३.	परंपराहार	तृ० ३०३.
नोअजय-नोअसंजय	द्वि० २७९.	पमत्त	प्र० १२९	परंपरोगादय	च० २९२.
नोअजया-संजय	द्वि० २७९.	पमत्तजोग	प्र० ७७.	परंपरोवगाट	द्वि० १८६, तृ० ३०३, ३४०.
नअआवत्त	द्वि० १२३.	पमत्तसंजम	द्वि० ८१.	परंपरोववग(य)	तृ० ३०३, च० २९१.
	प	पमत्तसंजय	प्र० ७६, द्वि० ८१.	पडिओवम	प्र० ७५, द्वि० ११६, १२०, १५३, ३२२ च० २३७,
पटल	द्वि० १५३.	पमाणकाल	तृ० २३४	पवयण	च० ११८
पटलंग	द्वि० १५३.	पमाणातिकंत	तृ० ५.	पवयणमाइया	प्र० १३७
पट्टपरिहार	तृ० ३८१, ३८२.	पमाट	प्र० १२०, च० २७४.	पवेसण(य)	तृ० १३८, च० १२१.
पटम	द्वि० १५३.	पमहलेस	द्वि० ९०.	पच्चराहु	तृ० २८०.
पटमंग	द्वि० १५३.	पयाण	च० १५	पसत्तयकायविणय	च० २८०
पएसकम्म	प्र० १३२.	पयोगवंध	द्वि० १०१.	पमत्तयनिज्जरा	द्वि० २५६
पएसग	प्र० ८१.	पयोगसा	द्वि० २७२	पसत्तयवयपिणय	च० २८०.
पएसनामनिहत्तात्तय	द्वि० ३३१.	परकम्म	च० १२१	पाओवगमण	प्र० २३७, द्वि० २८, ५५
पओग	प्र० ११७.	परप्पयोग	च० १२१.	पाउत्तिया	प्र० १९२.
पओगपरिणय	तृ० ४१, ४२, ४८.	परप्पयोगनिव्वत्तिय	च० ३.	पाओवगमरण	तृ० ३३४
पओगवंध	च० ५६, ५७	परमवियात्तय	च० २८३	पाण	प्र० ६९, तृ० ३८७.
पओत्त	च० २७४.	परमा	च० ८८.	पाणय	प्र० १४३, द्वि० २१, तृ० ३५३.
पकामनिकरण	तृ० २६.	परमाणु	च० ११२	पाणाइ(ति)वाय	प्र० १६५, तृ० १९, २७५, च० ३४, ३८, ५८, ९९
पगडि	प्र० १३१.	परमाणुपोगल	प्र० २१३, द्वि० २१३, २१६, २१७, २१९, २२१, तृ० ३४८, २६२ च० २५, ५८, ७१, ७४, १००.	पाणाइवायकरण	च० ९४.
पच्चन्खाण	द्वि० २९८, तृ० ८, ८१.	परमाहोहिय	प्र० १३७, तृ० २५, ३६५, च० ७२	पाणाइवायकिरिया	च० २.
पच्चन्खाणनिव्वत्तिवात्तय	द्वि० २९९	परलोगपडिणीय	च० ९३	पाणाइ(ति)वायवेरमण	प्र० १९९, तृ० १९, ३९, २७६, च० ३४, ५८, ९९.
पच्चन्खाणफल	प्र० २८३	पराहिकरणी	च० ३.	पाणाम	प्र० २२४.
पच्चन्खाणापच्चन्खाण	द्वि० २९८.	परिगह	तृ० २७५, च० ६५	पाणामा	द्वि० २६३, २७.
पच्चन्खाणापच्चन्खाणनिव्वत्तिमाटय	द्वि० २९८.	परिगहवेरमण	तृ० १९, ३९, २७६ च० ३४.	पाण	द्वि० ३२१.
पच्चन्खाणि	द्वि० २९८.	परिगहसलापरिणाम	तृ० ३४६	पायच्छित्त	प्र० २७९ च० २७४, २७८.
पच्चन्खाणपावकम्म	प्र० ८४.	परिगहसधोवत्त	तृ० ३०२ च० २८६	पारचियारिह	च० २७५, २७८.
पञ्जत	प्र० १५२, द्वि० १८६, २८१, तृ० ४४, ६३	परिगहिया	द्वि० २०३.	पावय	प्र० ३३.
पञ्चति	प्र० १८३, द्वि० १७, ५७, च० १५, ४८.	परिणय	च० १२	पावयणी	च० ११८.
आहार०	द्वि० १७	परिणाम	प्र० १२४, द्वि० १३६, तृ० ३४८.	पासायवडिसय	प्र० २९८.
सरीर०	"	परिणामिज	तृ० २७६, च० ३४, ९९	पिवासापरिसह	तृ० ९८.
इंदिय०	"	परित्तसार	द्वि० ३४.	पिप्पय	तृ० ४३.
आणपाण०	"				

श०	पृ०
पुढविकाय	द्वि० ३०२ च० ५८.
पुण्ण	द्वि० १२३.
पुण्णभद्	द्वि० ११९.
पुण्णरक्ख	द्वि० ११९.
पुरिषक्कारपरक्कम	च० ९९.
पुरिसपच्छाकड	तृ० ९५.
पुरिसवेद	प्र० २७१
पुलाय	च० २४०
पुव्वप्पओग	तृ० ४.
पुव्वप्पओगपच्चइय	तृ० १०४.
पुव्वसंजम	प्र० २८०.
पोग्गल	प्र० ५३, द्वि० ३, ६५, ९५, २७० तृ० १२४, ३४७
पोग्गलकरण	च० ९४
पोग्गलत्थिकाय	प्र० २००, च० ९९.
पोग्गलपरिणाम	द्वि० २४६, तृ० १२०, ३४६.
पोग्गलपरियुट्ठ	तृ० २७१, च० २३६, २३७, २३८.
पोग्गलि	तृ० १२४.
पोसह	तृ० २५३, २५४.
पोसहोववास	तृ० ८१.
पंकप्पभा	तृ० ३०५
पंचकिरिय	प्र० १९१, तृ० ८७
पंचत्थिकाय	तृ० ३१५
पंचपपसिअ	द्वि० २१४, च० १०४.
पंचमहव्वइय	प्र० २०७.
पंचसुट्ठिय	तृ० १७८.
पंचयाम	च० २६३.
पंडिय	च० ३३
पंडियमरण	प्र० २३७, तृ० ३३२, ३३४
पंडियवीरियत्ता	प्र० १३१.

फ

फलिहवडेंसय	द्वि० १३१
फासकरण	च० ९४.
फासिंदिय	तृ० २६०, च० ३
फासिंदियकरण	च० ९४.
फासिंदियचलणा	च० ३६
फासिंदियसवर	च० ३७.
फासिंदियोवउत्त	तृ० ३०२.
फासु-एसणिज	तृ० ३
फासुपविहार	च० ७५, ७६
फोडीकम्म	तृ० ८३.

व

वउस	च० २४०.
वल	च० ९९.
वलि	प्र० ११, १२२, च० २६.
वहुजण	च० २७४
वाद(य)र	द्वि० २८२, च० २७४.
वादरअपज्जत्तम	च० १९८
वादरपज्जत्तम	च० १९८
वादर(य)परिणअ	द्वि० २२०, च० १०८

श०	पृ०
वारससमज्जिय	च० १२४
वालपंडिय	च० ३३
वालमरण	तृ० ३३२, ३३३.
वेईदियाअपज्जत्तम	च० १९८
वोहि	तृ० १२८, च० ५४.
वंध	तृ० ३
वंधणपच्चइय	तृ० १०२.
वंभचेरवास	तृ० १२९.
वंभलोग-लंतग	च० ६९.
भ	
भत्तपच्चक्खाण	च० ३७, २७६, ३३४.
भत्तपच्चक्खाय	तृ० ३५६
भत्तपाणद्वोमोयरिया	च० २७६
भयप्पओस	च० २७४.
भवकरण	च० ९३.
भवणवद्	प्र० २९५.
भवणवासि	प्र० ६९, द्वि० २७, २५२, तृ० ३०७
भवतुल्लय	तृ० ३५५.
भवधारणिज	प्र० ९४९.
भवसिद्धि	द्वि० २८०
भवसिद्धिय	प्र० १६७, द्वि० ३४, २७४
भवसिद्धियनेरइय	च० २८४ तृ० ६४, २५८, ३०२, च० ६, ४६.
भवसिद्धियविरहिय	तृ० २५९.
भवियदव्वअसुरकुमार	च० ७३.
भवियदव्वदेव	तृ० ८८, २८९.
भवियदव्वनेरइय	च० ७२, ७३.
भवियदव्वपुढविकाइय	च० ७३
भवेयणा	च० ३५.
भाडीकम्म	तृ० ८३
भायणपच्चइय	तृ० १०२.
भाव	च० ३९, २६०
भावकरण	च० ९३.
भावट्ठाणाउय	द्वि० २२२.
भावतुल्लय	तृ० ३५५
भावदेव	तृ० २८९
भावपरमाणु	च० ११२
भावबंध	च० ५६.
भावलेस्सा	प्र० २०१.
भावविउसरग	च० २८२.
भावसच्च	च० ३७
भावादेस	द्वि० २३३
भावियप्प	च० ७४
भावेयणा	च० ३५
भावोमोयरिया	च० २७६
भाविंदिय	प्र० १८१
भासय	द्वि० २८१
भासा	तृ० ३२४
भासाकरण	च० ९४
भासानिर्वत्ति	च० ९१.
भासामणपज्जत्ति	च० १५
भिक्षायरिया	च० २७७.

श०	पृ०
भिक्षुपडिमा	प्र० १४० तृ० १९२.
भीम	द्वि० १२३.
भुअपरिसप्प	तृ० ४३.
भूआणंद	द्वि० १२२.
भोग	च० १९८
म	
मइअन्नाण	तृ० ५९
मइअन्नाणनिर्वत्ति	च० ९२
मइअन्नाणपज्जव	प्र० ३०३.
मइअन्नाणी	द्वि० २८१, तृ० ३०२
मग्गातिर्कत	तृ० ५
मण	तृ० २७९, ३३०, च० ८१
मणकरण	द्वि० २५८, २५९, च० ९४.
मणगुत्त	प्र० २३९
मणजोगचलणा	च० ३६.
मणजोगनिर्वत्ति	च० ९३
मणजोगि	तृ० ३०२ च० ८१.
मण(पो)जोय	च० ३, ३४, ९९
मणदुप्पणिहाण	च० ६५.
मणनिर्वत्ति	च० ११.
मणपज्जत्ति	द्वि० ५७.
मणपज्जवणाण	प्र० ३०९
मणपज्जवनाणि	द्वि० २८१ च० २८९.
मणपज्जवनाणलद्धिय	तृ० ६७
मणप्पयोग	द्वि० २७३.
मणविणय	च० २७८.
मणसमन्नाहारणया	च० ३७.
मणसुप्पणिहाण	च० ६५.
मणुस्सजातिआसीविस	तृ० ५६.
मणुस्सप्पवेसण	तृ० १५६.
मणुस्सभवत्थ	तृ० ६४
मणुस्सससारसचिट्ठणकाल	प्र० १०५
मणोदव्ववग्गणा	द्वि० १८७
मतिअन्नाण	च० ३४
मणुस्सअसज्जिआउय	प्र० १११
मरणकाल	तृ० २३४
मल्ल	तृ० ३०, ३१.
महद्दीय	तृ० ३४६
महव्वय	प्र० १०९, २४३.
महाकप्पसय	तृ० ३८१.
महाकम्म	द्वि० २७०.
महाकम्मतराय	द्वि० २०५, तृ० ३९
महाकाय	द्वि० १२३
महाकाल	द्वि० ११६, १२३
महाकिरिय	द्वि० २७०, च० ८६
महाकिरियतराय	द्वि० २०५, तृ० ३९
महापोस	द्वि० ११६, १२३.
महाजुम्म	च० ३३८
महानिज्जर	च० ८६.
महानिज्जरा	द्वि० २५६, २६०.
महानदीआवत्त	द्वि० १२३
महापज्जवणाण	तृ० २५

श०	पृ०
महापदिमा	प्र० २५५
महापुरिष	द्वि० १२३.
महानीम	द्वि० १२३.
महावेद(य)ग	द्वि० २५६, २७०, २६०, तृ० १८, च० ८६.
महावेदगवराय	द्वि० २०५, २७०, तृ० १८, ३९, च० ८६.
महास्रव	द्वि० २०५, २७० च० ८६
महास्रवतराय	तृ० ३९.
महासिलाकण्डय	तृ० ३०, ३१.
महासुङ्ग	द्वि० १७९, च० ६९
महासुवि	च० १६, १७.
माडिमिच्छादिद्विद्वयवच	द्वि० १८६, च० १२
मागह	प्र० २३१.
मागिमह	द्वि० १२३ (११९).
माधुसुतरपव्य	तृ० ११०.
माणोवदन	प्र० १४४.
मादामोस	प्र० १९९.
मादावतिथ	प्र० ९२, २३९, द्वि० २०३.
मायोवत्त	प्र० १४४.
मारपत्रियसहिवासयया	च० ३७.
मारगतिथसमुखाय	द्वि० ३१६, च० २५९, च० ४२, ८२.
मासखमण	प्र० २४२.
मार्दि	द्वि० २१.
मिच्छतक्रिय	तृ० १६.
मिच्छ(च्छा)दिष्टि	प्र० ९२, १५१, द्वि० ३४ १०१, २८०, च० ८०.
मिच्छा	च० २७५.
मिच्छादिद्विनेरद्वय	च० २८४.
मिच्छादिद्विनिवृत्ति	च० ९२.
मिच्छादंश	प्र० १५१.
मिच्छादंशवृत्तिता	प्र० ९२, द्वि० २०३.
मिच्छादंशगलद्धीय	तृ० ६८.
मिच्छादंशगसत्र	प्र० १९९, तृ० ९९, च० ३४, ५८, ८१, ९९
मिच्छादंशगसत्रविशेष	तृ० १९, ३९, ७७६, च० ३४, ९९.
मिच्छादंशगसत्रवेरमण	प्र० १९९, च० ५८.
मिच्छानाग	प्र० १२३.
मिच्छावादि	च० ६.
नीसपरिणन	च० ६४.
नीससापरिणन	तृ० ४१.
नीसापरित्व	तृ० ४७, ४८.
नीसाहार	तृ० ३२४.
सुजा	द्वि० १९९.
सुजाय	प्र० १६६ तृ० २७५, च० ३४, ३८, ५८, ८१, ९९.
सहस्रसिद्ध	प्र० २८१.
सहस्र	द्वि० ३२१.
सहस्रगवन्मया	तृ० ८.
सहस्रगवन्मया	तृ० ९

श०	पृ०
मूलपगटिर्वय	च० ५७.
मूलादिह	च० २७७.
मेहुण	तृ० ३०२
मोह	प्र० १२४.
मोहनिज	च० २८९ प्र० १३१.
मोहपतिव	प्र० २८१.
मंडकजाइवासीविस	तृ० ५६.
मुंडभाव	प्र० २०७.
र	
रइयग	द्वि० २०९.
रक्ख	द्वि० १९९
रविकरपव्य	च० ५
रखणपमा	द्वि० १३०, २४०, ३१५, ३२७. तृ० ३०४
रखणवडेंसय	द्वि० १३१
रसकरण	च० ९४
रसपरिचाय	च० २७७
रसवागिज	तृ० ३
रहसुसल	तृ० ३३, ३१, ३२.
रायपिड	द्वि० २९०
रायोगह	च० ६
रावीजुम्म	च० ३६०
रावीजुम्मकडिओग	,, ३६३
रावीजुम्मदावरजुम्म	,, ,,
रइ	द्वि० ११६
रइगिद	च० २६
रवीलनीवद्व	च० २०१
रुअ	द्वि० १२३
रुअकंत	द्वि० १२३
रुअपम	द्वि० १२३
रुअंस	द्वि० १२३
रोइ	च० २८१
ल	
लक्खवागिज	तृ० ८३
लव	प्र० ६९, द्वि० ३२१.
लवसत्तम	तृ० ३६७.
लट	तृ० ३८७.
लेच्छइ	प्र० २४८, तृ० ३०, ३१.
लेसगाबंध	तृ० १०३
लेसा(स्ता)	प्र० ७८, ९५, तृ० ७९, च० ४२
लेसाकरण	च० १४
लोगद्व	प्र० ३०६.
लोगोवधारविशय	च० २७८, २८०.
लोगपाल	द्वि० ७, २१, १०६, १२९
लोगतिगविमाण	द्वि० ३११.
लोमकसायि	तृ० ३०२.
लोमाहार	प्र० ७२.
लोय	प्र० २१७, तृ० २२८ २३१, २८२, च० २१.
लोयाकास	प्र० ३९७.
लोयालोयपमाण	प्र० ३०६.
लंठक	प्र० १०३.

श०	पृ०
वडमरण	द्वि० २५८.
वडजोय	द्वि० ३५१, च० ३.
वडजोगि	प्र० १५१, तृ० ३०२.
वडपोगलपरियट	तृ० २७१.
वडप्पयोग	द्वि० २७३.
वडरोसहनापयसययग	तृ० १३२.
वडरोसहनापय	प्र० १५९.
वडसमसाहरणया	च० ३७.
वडसुप्पगिहाण	च० ६५
वड	च० ८१.
वग्गु	द्वि० १३०.
वज्जितसहनापयसययग	प्र० ३३.
वज्जि	तृ० ३०, ३१.
वट	च० २०४, २०७, २०९.
वणकम्म	तृ० ८३.
वणपञ्चाव	प्र० २३५
वणत्तइकाइय	च० ५८.
वड्डिनामत्त	द्वि० २०९.
वडकरण	च० १४.
वडगुत्त	प्र० २३९.
वडयोगनिवृत्ति	च० ९३.
वडजोगि	च० ८१
वडविणय	च० २७८.
वरण	द्वि० १०९, १२२, १२४, १३०, १९७. तृ० ३२, ३५.
वदगकाइय	द्वि० ११७
वदगडेवकाइय	द्वि० ११७.
ववहारपडिणीय	तृ० ३४.
वमत्तरण	प्र० २३७.
वाउकाय	द्वि० ८७.
वाउलमार	प्र० १४२, द्वि० १२३.
वाणमंत	प्र० २९५.
वाणमतर	प्र० ७५, द्वि० १४, ११९, २२७, २४७ २५७. तृ० ३०७, च० ६९.
वाणमंतरी	द्वि० ११९.
वासुडमार	द्वि० ११०. च० ४४.
वासुडमारी	द्वि० ११०
वादणी	तृ० १८९.
वालु	द्वि० ११६.
वालुयपमा	द्वि० २४०, तृ० ३०५.
वावहारियनय	च० ६२
विउच्चिय	प्र० १८३, २७१, ३३८.
विउत्तरण	प्र० २०६, च० २७८, २८२.
विउत्तरमणया	च० ३७.
विउत्तरगारिह	च० २७६.
विगलेदिय	प्र० १०७.
विचित्त	द्वि० १२३.
विचित्तपक्ख	द्वि० १२३.
विच्छुलजातिआसीविस	तृ० ५६.
विजय	द्वि० ३१५.

श०	पृ०
विजय-वैजयन्त०	च० ६९.
विज्ञाचारण	च० ११८, १९९.
विज्जुमार	द्वि० ११०, १२३. च० ४३.
विज्जुमारी	द्वि० ११०.
विणय	च० २७८.
विणिवट्टणया	च० ३७.
विदेहपुत्र	तृ० ३१.
विचमंग	प्र० १५२.
विचमंगअणापज्जव	प्र० ३०९.
विचमंगणाणि	तृ० ३०२.
विभंगणाणलद्धी	द्वि० १०१, १०२.
विभंगनाण	तृ० ५९, ६०, ७४ च० ९९.
विभंगनाणपज्जव	तृ० ७५.
विभंगनाणनिव्वत्ति	च० ९३.
विभंगणाणि	द्वि० २८१.
विमला	तृ० १८९, ३१४.
वियट्टछउम	प्र० १८.
वियावत्त	द्वि० १२३
विराहय	द्वि० ३४, तृ० ८६
विराहिअसंजम	प्र० १०८.
विराहिअसंजमासंजम	प्र० १०८.
विवित्तसयणात्तणसेवणया	च० ३७, २७७, २७८.
विवेगारिह	च० २७५.
विसकम्म	तृ० ८३.
विसिद्ध	द्वि० १२३.
विखुद्धलेस्स	द्वि० ३४०.
विखुद्धलेस्सतराग	प्र० ९२.
वीतिगाल	तृ० ६.
वीमंस	च० २७४.
वीयधूम	तृ० ६.
वीयरागसजय	प्र० १००
वीयीदब्ब	तृ० ३५२.
वीयीपंथ	तृ० १९१.
वीरिय	च० ९९.
वीरियलद्धी	प्र० १८३, द्वि० १०१, १०२ तृ० ६६.
वीरिय-सजोग-सद्वव्या	द्वि० १८८.
वीरियाया	तृ० २९४.
वीसइमंवीसइम	प्र० २४१.
वीससापरिणत	तृ० ४१, ४८.
वीससाबंध	तृ० १०१, च० ६६.
वेउव्विय	तृ० ३३२.
वेउव्वियमीसय	तृ० ३३२.
वेउव्वियसमुग्घाय	प्र० १८३, द्वि० ३, ६, ५८, ८६, च० ४२
वेउव्वियपोगलपरियट्ठ	तृ० २७१.
वेउव्वियसरीरचलणा	च० ३७
वेणइयवाइ	च० ३०२.
वेणुदाणि	द्वि० १२२.
वेणुदेव	द्वि० १२२.
वेदकरण	च० ९४.
वेदणअहियात्तणया	च० ३७.

श०	पृ०
वेदणा	तृ० १३.
वेदणासमय	तृ० १४.
वेद(य)णासमुग्घाय	प्र० २६१, च० ४२, २५९.
वेमाणिय	प्र० १२५, द्वि० ९०, १३९, २५२, २४७, २२७, तृ० ३०७. च० ९९.
वेणइया	तृ० २७६.
वेयणा	तृ० १३, १९२.
वेयणिज	च० २८७.
वेयरणी	द्वि० ११६.
वेयावच	च० २७८.
वेलंब	द्वि० १२३.
वेसमण	द्वि० १०९, ११८, १२४, १३०
वेसमणदेवकाइय	द्वि० ११८.
वेहाणस	प्र० २३७
वंजणोगगह	तृ० ५९.
स	
सइगाल	तृ० ५.
सकम्म	प्र० ३०९
सकसायि	तृ० १३३, २८७, च० ४७.
सक्किन्न	च० २७४.
सकिरिय	तृ० ७.
सक्क	द्वि० १५, ६५, ५७, ७०, १०९, तृ० ३५२, ३५३, च० ५, ११
सक्करप्पभा	द्वि० २४०, तृ० ३०४.
सक्करा	प्र० ७०.
सक्कार-पुरक्कार	तृ० ९८.
सच्चित्त	च० ६४.
सच्चित्ताचित्तमीसिय	द्वि० २२५
सच्चित्ताहार	तृ० ३२४
सजोगि	तृ० ७१, च० ४८, २६७, २८७.
सज्झाअ	च० २७८.
सणकुमार	द्वि० २१, तृ० ३५३.
सणकुमार-माहिंदग	च० ६९
सत्तपएखिय	तृ० २६४, च० १०६.
सत्तवण्णवलेसय	द्वि० ११०.
सत्थपरिणामय	तृ० ६.
सत्थानीय	तृ० ६
सदूपरिणज	द्वि० २२०.
सधूस	तृ० ५
सघा	च० ८१.
सघाकरण	च० ९३.
सघानिब्वत्ति	च० ९२.
सज्जिगट्ठम	तृ० ३८६.
सज्जिपंचिदियअपज्जत्तग	च० १९८.
सज्जिवाइय	च० ३२, २३९.
सज्जि	द्वि० २८० तृ० ६५, च० ४६.
समोवज्ज	च० ३७०.
सपएत्त	द्वि० २१६, २८६.
सपट्टिअनप	द्वि० २५०
सपरिगह	द्वि० २०५, २०६.
सप्पुरिग	द्वि० १२३.

श०	पृ०
समइअ	प्र० ७३.
समकिरिय	प्र० ९३.
समचउरगसंठाण	प्र० ३३
समचउरससंठिय	प्र० १५४.
समणोवागय	प्र० २७६, तृ० २.
समणी	प्र० २४३.
समय	द्वि० २४८.
समयअवेत्त	प्र० ३०३.
सम्मदिट्ठिनेरइय	च० २८४.
समारंभ	द्वि० ७७
समाहि	प्र० २४५.
सम्मामिच्छादिट्ठि	च० २८९.
समिआ	द्वि० २.
समिट्ठि	तृ० १९३.
समुग्घाय	च० ९४.
समुग्घायकरण	प्र० २६१.
समुचयबंध	तृ० १०३.
समुदाण	प्र० २८१.
समोसट	प्र० २२४.
समोसरण	च० ३०० प्र० १८.
सम्मत्त	प्र० २९५.
सम्मत्तकिरिय	तृ० १६
सम्मदिट्ठि	प्र० ९२ द्वि० ३४, २८०, च० ३४, ८०, ९९.
सम्मदिट्ठिनिवत्ति	च० ९२.
सम्मदंसण	प्र० १५१.
सम्मामिच्छादिट्ठि	प्र० ९२.
सम्मामिच्छादिट्ठिनिवत्ति	च० ९२.
सम्मामिच्छादिट्ठि	द्वि० २८०, च० ८०.
सम्मामिच्छादंसण	प्र० १५१
सम्मामादी	च० ६.
सलेय	तृ० ७१ च० ४७, २६८, २८५.
सत्तिअमंडमत्तोवगरण	प्र० १९४.
सरीरपयत्तराण	च० ३७.
सरीरप्पजोगबंध	तृ० १०२, १०४.
सरीरबंध	द्वि० १०२, १०४.
सव्वहा	च० २३८, २३९.
सयल	द्वि० ११६.
सवेद	तृ० १३५.
सवेदय	च० ४८, ३८७.
नय्यओमइ	द्वि० १३०
नय्यउत्तरगुणपयत्तराणी	तृ० १०.
नय्यकाम	द्वि० ११९.
नय्यजन	द्वि० ११९.
नय्यट्ठिअ	द्वि० ३१५
नय्यद्वय	द्वि० २१६.
नय्यउत्तरगुणपयत्तराणी	प्र० २०८.
नय्यउत्तरगुणपयत्तराणी	द्वि० २३१.
नय्यउत्तरगुणपयत्तराणी	तृ० ८.
नय्यउत्तरगुणपयत्तराणी	तृ० ९.
नय्यउत्तरगुणपयत्तराणी	तृ० १०.
नय्यउत्तरगुणपयत्तराणी	च० २२.

श०	पृ०
सञ्ज्ञाण	द्वि० ११९.
सञ्चुत्तरगुणपञ्चक्राणां	तृ० ८.
सञ्चर	प्र० ९९
सहस्सार	प्र० १०९, द्वि० ११
साङ्ख्यीसमाबंध	च० ५७
सागरोवम	द्वि० ३२, १५३, २७६, ३२२
सागरोवदत्त	द्वि० २८२, तृ० १३२, ३०२, तृ० ७०, च० ४८, ८१, २६७, २८७
सागर	प्र० १५१
सागरोवधोग	प्र० २०१ च० ३४, ९९.
सागारियदग्गह	च० ६.
साढीकम्म	तृ० ३३
साढीयवीमसाबंध	तृ० १०१
साम	द्वि० ११६
सामादय	प्र० १२८, तृ० ९
सामादयकड	तृ० २
सामादयचरित्तलद्विय	तृ० ६९
सामादयमाइग्राइ	तृ० १६५
सामादयसजय	च० २६१, २६२
सामाणिअपरिसोववज्जय	द्वि० ७०
सामाणिय	प्र० ३००, द्वि० ५, ६
सामाणियसाहस्ती	द्वि० ३.
सामायारी	च० २७४
सायावेयणिज्ज	तृ० १९
सारभ	द्वि० ७७, २०५, २२६
सालिभह	द्वि० ११९
सावज्ज	च० ६.
सामय	तृ० ९९, १८१
साहणणावव	तृ० १०३.
साहम्मिउग्गह	च० ६
साहम्मियमुत्सुसुणया	च० ३७.
साहा(घा)रणसरीर	च० ८०, ८३.
साहिकरणि	च० ३
सिणाय	च० २४१.
सिद्धिलवंधणबंध	च० ५७.
सिद्ध	द्वि० ५, च० ४५, ४७
सीयपरीसह	तृ० ९८.
सीया	तृ० १११
सीलव्वय	तृ० ११८, प्र० २७७, तृ० ८१
सीसपहेलिया	द्वि० १५३.
सीहगड	द्वि० १२३
सुअ	प्र० ३
सुअणणपज्जव	प्र० ३०९.
सुअ	च० २८१
सुअपन्तिय	तृ० ३०३, च० २८६.
सुअलेस	प्र० ७८, ३४, ३९
सुअलेसा	प्र० १५९.
सुअ	तृ० ४८
सुअजगरा	च० १६
सुअत्त	तृ० २५९

श०	पृ०
सुअपठिणीय	तृ० ९३.
सुअ	च० १६.
सुअकजुजागरिया	तृ० २५५.
सुअ	तृ० ३८८.
सुअेमणिय	च० २७७
सुअभ	द्वि० १२३.
सुअभकंत	द्वि० ९२३.
सुअणिहाण	च० ६५.
सुअदीहाउयत्ताय	द्वि० २००.
सुअण	द्वि० १३०, १३१.
सुअणभह	द्वि० ११९.
सुअ	प्र० १३२.
सुअअज्ञाण	तृ० ५९
सुअअज्ञाणनिव्वत्ति	च० १२.
सुअअज्ञाणि	द्वि० २८१, तृ० ३०२
सुअणाणि	प्र० १५७, द्वि० २८१.
सुअनाण	तृ० १३०, ३०२.
सुअनाणपज्जव	तृ० १५.
सुअसहायता	च० ३७.
सुअसपन्न	तृ० ११८.
सुअ	द्वि० १२३.
सुअलवोहि	द्वि० ३४
सुअग्गु	द्वि० ९३०.
सुअणकुमार	द्वि० ११९, च० ४२.
सुअणकुमारी	द्वि० ११९.
सुअिणदंसण	च० १५.
सुअमदूसमा	द्वि० ३२३.
सुअमसुअमा	द्वि० ३२३
सुअमा	द्वि० ३२३.
सुअसुअणाविणय	च० २७९.
सुअम्मा	प्र० १४
सुअम्मा	द्वि० ४७, ५९, ७०, च० २६, ३९.
सुअुम	द्वि० २९२, च० २७४.
सुअुमअपज्जत्तग	च० १९८.
सुअुमपज्जत्तग	च० १९८
सुअुमपरिणअ	द्वि० २२०, च० ६३
सुअुमसंपराग	च० २६२.
सुअ	द्वि० ११०, १२३, तृ० २८०
सुअरिय	द्वि० १४५, तृ० ३६३
सेअायरपिट	द्वि० २०९.
सेअासवारय	तृ० १८०
सेटि	च० २११, २१३.
सेया	च० २२०.
सेलेत्ति	द्वि० २६०, च० १३५
सेलेत्तिपटिवणय	प्र० १९६
सेलेत्तिपटिवज्जग	द्वि० २२०.
सोअदियउवज्ज	तृ० ३०२
सोअदियउरण	च० ९३.

श०	पृ०
सोअदिय	च० ३.
सोअदियचलगा	च० ३६.
सोअदियउसट	तृ० २६०.
सोअदियसंवर	च० ३७.
सोग	च० ५.
सोम	द्वि० १०९, १२३, १२४, १३०.
सोमनादय	द्वि० ११०.
सोमदेवउादय	द्वि० ११०.
सोमा	तृ० १८९
सोयविजाणाउरण	प्र० १३३.
सोयावरण	प्र० १३३.
सोलसमंओलमम	प्र० २४१
सोवकमाउय	च० १२०.
सोहम्म	द्वि० १७, ५२, तृ० ३०९, च० ४१.
सोहम्मवडिसय	द्वि० ५७, ५९, ११०, द्वि० ११५.
सरुम	प्र० ५५.
संकाणण	प्र० ५४
सञ्चवाल	द्वि० १२२.
सञ्चेज्जपएसिअ	द्वि० २१६, तृ० २६७.
संअपठिणीय	तृ० ९३.
सजमफळ	प्र० २८३.
सजमठाण	च० २६३.
संजम	प्र० ६, द्वि० ११३, तृ० १२९.
संजय	प्र० ७६, द्वि० १८०, २७९, च० २५, च० २६१.
सजयासजय	प्र० १९, द्वि० २७९, तृ० १०.
संजलणलोभ	च० २६७.
संजुह	तृ० ३८६.
संजोयणादोस	तृ० ५.
संजोयणादोसनिप्पमुअ	तृ० ६.
सठाण	च० २०४.
सठाणकरण	च० ९३.
सठाणतुल्लय	तृ० ३५६.
सठाणनिव्वत्ति	च० ९२
संपरादय	तृ० ३, ५, २३, ९६.
संपरादयबंध	तृ० ९४.
समोगपञ्चक्राण	च० ३७.
संसुच्छिम	तृ० ४३.
संसुच्छिमचउप्पयधलयर	तृ० ४४.
समोहय	द्वि० ३४०.
सलेहणा	द्वि० १७, २८, ५५, ५६. तृ० १६५, च० १५, च० ५३.
सवर	तृ० १३१.
संचुड	प्र० २०३, तृ० ७, २३, १९१, च० १६.
संचुडासंचुड	च० १६.
सवेग	च० ३७.
ससारविउसग	च० २८२
सिंवल	तृ० ३८८.

પરિશિષ્ટ ૨

દેશ, નગરી, અને પર્વતાદિના નામ.

શાં	પૃં	શાં	પૃં	શાં	પૃં
અ					
કચંગલા	પ્રાં ૨૩૧	મારહ	દ્વિં ૫૪, ૫૮, ૨૪, ૧૧૫	વાળારસી	દ્વિં ૧૦૧.
કાર્યદી	તૃં ૧૧૬	મગહ	તૃં ૩૮૭.	વાણિયગામ	તૃં ૧૩૮, ૧૧૬, ૨૩૪.
કાસી	તૃં ૩૮૩.	મલય	”	વિજ્ઞાનિરિપાય	દ્વિં ૫૪.
કુમ્મગામ	તૃં ૩૭૩.	મહાતવોવતીરપભવ (પ્રસવળ)	પ્રાં ૨૮૯.	વીતીમય	તૃં ૩૨૬.
કોસવી	તૃં ૨૫૬	માહણકુંડગામ	તૃં ૧૬૨	વેસાલી	તૃં ૩૨.
કોણક (સન્નિવેશ)	તૃં ૩૭૧	મિહિલા	તૃં ૧૨૫	વેમારપન્વય	દ્વિં ૯૨.
સ્વત્તિયકુંડગામ	તૃં ૧૬૫	મેંદિયગામ	તૃં ૩૯૨.	સરવળ (સન્નિવેશ)	તૃં ૩૬૮.
ચંપા	દ્વિં ૧૪૬, ૨૫૩, તૃં ૧૭૯, ૩૨૬.	મોયા	દ્વિં ૨, ૨૩	સાવત્થી	પ્રાં ૨૩૧, તૃં ૧૭૯.
તામલિત્તી	દ્વિં ૨૪.	રાયગિહ	દ્વિં ૨૩,	સિદ્ધત્થગામ	તૃં ૩૭૨.
તુંગિયા	પ્રાં ૨૭૬	લાહ	તૃં ૩૮૭	સિંધુસોવીર	તૃં ૨૫૨, ૩૬૭, ૩૯૨, ૩૩૬.
નાલંદા	તૃં ૩૬૯.	વચ્છ	તૃં ૩૮૭	સુસુમારપુર	દ્વિં ૫૬, ૫૮, ૭૦.
વેમેલ (સન્નિવેશ)	દ્વિં ૫૫.	વજ્ઞ	”	હત્થિનાગપુર	તૃં ૨૨૧, ૨૩૬.
		વંગ	તૃં ૩૮૭.		

પરિશિષ્ટ ૩

ચૈલ અને ઉદ્યાનના નામ.

અસોયવળસંઢ	દ્વિં ૫૬	પંદળ	દ્વિં ૨-૨૩.	માણિમહ	તૃં ૧૨૫.
કોટ્ટય	તૃં ૩૧૨, ૧૭૯	દ્વિતિપલાસય	તૃં ૨૩૪, ૧૧૬, ૧૩૮	મિયવળ	તૃં ૩૨૬.
	૨૫૯, ૩૬૭, ૩૯૨.	પુણ્ણમદ	દ્વિં ૧૪૫, તૃં ૧૭૯, તૃં ૩૨૬	સંઘવળ	તૃં ૨૩૪.
ગુણસિલ	પ્રાં ૧૩, તૃં ૩૮, ૩૬, ૮૯, ૧૧૮	પુષ્કવત્તિયા	પ્રાં ૨૮૦.	સહસંઘવળ (ઉદ્યાન)	તૃં ૨૨૧, ૨૩૬.
ચંદોવતરણ	તૃં ૨૫૪.	વહુસાલ	તૃં ૧૬૨.		

પરિશિષ્ટ ૪

અન્યતીર્થિક અને તાપસો.

અગ્નિવેસાયણ (ગોશાલકશિષ્ય)	તૃં ૩૮૮	(કલદ ગોશાલકશિષ્ય)		વેસિયાયણ (બાલતપસ્વી)	તૃં ૩૭૩.
અચ્છિહ	”	કણિયાર	તૃં ૩૮૮	સાળ (ગોશાલકશિષ્ય)	તૃં ૩૮૮.
અજ્ઞાણગોમાયુપુત્ર	”	કાલોદાહ	તૃં ૩૬, ૩૮, ૪૦ ૧૬	સેલવાલય	તૃં ૩૬
અજ્ઞવાલય	તૃં ૩૬	ગદ્માલ	દ્વિં ૫૫	સેલોદાહ	તૃં ૩૬, ૪૦ ૬૬.
અજ્ઞહતિથા	પ્રાં ૨૦૪, દ્વિં ૧૬૫, ૩૪૩, ૩૪૫,	ગોસાલ	૩૯૫.	સુદત્થિ	તૃં ૩૬
	૪૦ ૩૩, ૩૪, ૬૪	નમ્મુદય	તૃં ૩૬.	સેવાલોદાહ	તૃં ૩૬
અયંપુલ (આજીવિકોપાસક)	તૃં ૩૯૮	નામુદય	તૃં ૩૬	સઘવાલય	તૃં ૩૬
ઉદય	તૃં ૩૬.	પૂરણ (તાપસ)	દ્વિં ૫૫	હાલાહલા (કુંભકારી ગોશાલશ્રાવિના)	તૃં ૩૬૭.

પરિશિષ્ટ ૫

સાધુ અને સાધ્વી.

મહાવીર	પ્રાં ૧૮	સઘ્વાણભૂતિ	તૃં ૩૮૪	મેહિલ	પ્રાં ૨૮૦.
અગ્નિમહ	દ્વિં ૩, ૧૪	સુળવપ્ત	તૃં ૩૮૪.	કાલિયપુત્ર	પ્રાં ૨૮૦.
ઇંદ્રમહ (ગોયમ)	પ્રાં ૩૩, દ્વિં ૧૦૫, ૧૦૮	સીહ	તૃં ૩૯૨.	કેતિસામિ	પ્રાં ૨૭૯.
વાયુમહ	દ્વિં ૧૪, ૨૦	સિવ (રાજર્ષિ)	તૃં ૨૨૧, ૨૩૪	પિંગલય	પ્રાં ૨૩૧
મંડિયપુત્ર	દ્વિં ૭૩.	ઉસમદત્ત	તૃં ૧૬૨.	ઉદાયણ (રાજર્ષિ)	તૃં ૩૨૬.
રોહ	પ્રાં ૧૬૦	જમાલિ	તૃં ૧૬૫	અજ્ઞદેવાર્ણદા	તૃં ૧૬૫.
કુરુદત્તપુત્ર	દ્વિં ૨૧	ચંદય	પ્રાં ૨૩૧.	અજ્ઞચંદના	તૃં ૧૬૫.
નારયપુત્ર	દ્વિં ૨૩૧.	આર્ણદરક્તિય	પ્રાં ૨૮૦.	અદ્મુત્ત	દ્વિં ૧૭૬.
તીસય	દ્વિં ૧૭.	કાલાસવેતિયપુત્ર	પ્રાં ૨૦૬.		
નિયંતિપુત્ર	દ્વિં ૨૩૧	કાસવ	પ્રાં ૨૮૦		

પરિશિષ્ટ ૬

આવક અને આવિકા.

શં	પૃ	શં	પૃ	શં	પૃ
હસિભદ્ર	તૃ ૨૪૯.	રેવતી	તૃ ૩૯૨.	કૂળિય	તૃ ૩૦.
સંત	તૃ ૨૫૨, ૨૫૪.	સુરંસળ	તૃ ૨૩૪.	સહસ્તાળીય	તૃ ૨૫૭.
પોત્ત્વલિ	તૃ ૨૫૩.	પભાવદ્ (ઉદાયનસ્ય પટ્ટાક્ષી)	તૃ ૨૩૬.	સયાળીય	”
ચેટગ	તૃ ૨૫૭.	તપ્પલા	તૃ ૨૫૩.	સિવભદ્ર	તૃ ૨૨૧.
અમિતિ (ઉદાયનપુત્ર)	તૃ ૩૨૬.	મિગાવદ્	તૃ ૨૫૭.	વલ	તૃ ૨૩૬.
અન્મટ (પરિવ્રાજક)	તૃ ૩૬૭.	જયતી	તૃ ૨૫૭.	ધારિણી	તૃ ૨૩૧.
સેનિય (રાજા)	પ્ર ૧૩.	ચિહ્વળા (શ્રેણિકસ્ય પટ્ટાક્ષી)	તૃ ૧૩.		

પરિશિષ્ટ ૭

ભગવતીસૂત્રમાં સાક્ષીરૂપે આવેલા ગ્રન્થોના નામ.

સણુચોગદાર	દિ ૧૮૩.	જીવાભિગમ	પ્ર ૨૬૫, દિ ૨૦૮,	રાયપ્પસેનદ્વજ	દિ ૨૩, તૃ ૨૭, ૫૯.
અંતકિરિયાપયય (પ્રજાપના)	પ્ર ૧૦૮.		તૃ ૧૬, ૧૭, ૨૦૬, ૨૬૧,	વકંતિપય (પ્રજાપના)	પ્ર ૨૨૧.
આદ્યારહસ્ય (પ્રજાપના)	પ્ર ૫૩.	ઠાણપદ (પ્રજાપના)	પ્ર ૨૯૫.	વક્તિ	” ચ ૩૩૨.
ઈંદ્રીયહ્રદય (પ્રજાપના)	પ્ર ૨૬૭.	પળગવળા	પ્ર ૫૩, દિ ૬૭, ૨૬૧,	વેમાળિહ્રદય (જીવાભિગમ)	પ્ર ૨૯૫.
જંટુદ્વાવપક્તિ	તૃ ૧૨૫.		૧૩૩, ૧૩૫, ૩૩૬.	સિદ્ધગણિયા (જીવાભિગમ)	પ્ર ૨૯૫.
		પરિચારણાપય (પન્નવળા)	પ્ર ૧૯૯.		

